

45
15/7/63

† BERNHARD WINDSCHEID
Καθηγητοῦ ἐν τῷ Παν. τῆς Δελφίας

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΠΑΝΔΕΚΤΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΜΕΤΑ ΠΡΟΣΘΗΚΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Η. ΠΟΥΛΓΕΝΟΥΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΒΙΒ.	74025
ΣΟΦ.	
ΤΑΞΗ	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΞΗ & ΥΙΟΥ
ΟΔΟΣ ΓΛΑΔΣΤΩΝΟΣ 3
1930

ΤΗ, ΙΕΡΑ, ΣΚΙΑ,
ΚΑΙ ΑΝΕΠΙΛΗΣΤΩ, ΜΝΗΜΗ,
ΤΟΥ ΤΩ, ΕΜΩ, ΘΥΜΩ, ΚΕΧΑΡΙΣΜΕΝΟΥ ΘΕΙΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟΥ ΤΑ ΝΑΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΕΠΙ ΔΥΟ ΚΑΙ ΤΕΤΤΑΡΑΚΟΝΤΑ ΕΝΙΑΥΤΟΥΣ
ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΔΑΨΙΛΩΣ ΠΟΤΙΣΑΝΤΟΣ
ΠΡΩΤΟΥ ΔΕ ΤΑ ΣΟΦΑ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

BERNHARD WINDSCHEID

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΜΕΤΑΛΑΜΠΑΔΕΥΣΑΝΤΟΣ
ΤΗΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΥΣΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ «ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΠΑΝΔΕΚΤΩΝ» ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΕΚΤΟΝΗΘΕΙΣΑΝ ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΙΝ
ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

Κ. Η. ΠΟΛΥΓΕΝΗΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ ἐκδόσει προσετέθησαν ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ τοῦ Th. Kipp ἐπεξεργασθεισῶν ἐκδόσεων τοῦ συγγράμματος τὰ ἀναγόμενα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον,* ἐν δὲ ταῖς ἑμαῖς παρατηρήσεσιν ἢ νεωτέρα ἑλληνικὴ νομοθεσία καὶ νομολογία. Προσέτι ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ πᾶν, ὅ,τι ἀπὸ τῆς α' ἐκδόσεως ἐδημοσιεύθη παρ' ἡμῖν.

Οὕτω διὰ τῶν προσθηκῶν τούτων καὶ τῶν λεπτομερῶν πινακῶν τοῦ τε περιεχομένου καὶ τῶν πηγῶν πληρέστερον παρέχεται τὸ ἔργον.

Ἐν Ἀθήναις 1930

Κ. Η. ΠΟΥΛΥΓΕΝΗΣ

* Αἱ προσθήκαι αὗται ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἐνάτης τοῦ ἔργου ἐκδόσεως (1906), δηλοῦνται δὲ εἰδικῶς, ὡς αἰεὶ εἶναι ἀνάγκη.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

	Σελίς
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. ΓΕΝΙΚΑ	
527	I. <i>Ἐννοια κληρονομικοῦ δικαίου</i> 1
528	II. <i>Κληρονομία</i> 3
529	III. <i>Κληοις εἰς τὴν κληρονομίαν</i> 6
530	IV. <i>Ἐπαγωγή καὶ κτήσις τῆς κληρονομίας</i> 11
531	V. <i>Σχολάζουσα κληρονομία</i> 12
532	VI. <i>hereditas καὶ bonorum possessio</i> 23
533	VII. <i>Κληροδοσία</i> 27
534	Κατάταξις τῶν ἐπομένων 27
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. ΠΕΡΙ ΚΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ	
I. <i>Περὶ κλήσεως ἐν γένει.</i>	
535	A. Προϋποθέσεις τῆς κλήσεως 28
536	B. Ἀποτέλεσμα τῆς κλήσεως 34
537	Γ. Λόγοι κλήσεως 35
II. <i>Περὶ τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως.</i>	
538	A. Ἐννοια διαθήκης 39
539	B. Ἰκανότης πρὸς σύνταξιν διαθήκης 40
	Γ. Τύπος διαθήκης
540	1 <i>Ἐἰσαγωγή</i> 46
	2. <i>Ἰδιωτικὴ διαθήκη.</i>
541. 542	α. Τακτικὸς τύπος 55
	β. Ἐξαιρετικαὶ διατάξεις
543	α. Ἐπιβαρυντικαὶ 64
544	β. Ἐλαφρυντικαὶ 65
545	3 <i>Δημοσία διαθήκη</i> 70
Δ. Περιεχόμενον διαθήκης.	
	1. <i>Ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις.</i>
	α. Προϋποθέσεις τοῦ κύρους αὐτῆς.
546	a. Προσπαιτούμενα τῆς δηλώσεως 72
	b. Προσόντα τῆς βουλήσεως 77
547	αα. Ὁρισμένον καὶ ἀνευδοίαστον τῆς βουλήσεως. 77
548	ββ. Ἐπίδρασις τῶν παραγωγικῶν τῆς βουλήσεως αἰτίων 80

§	Σελίς
549. 550	γγ. Ἰκανότης τοῦ ἐγκαταστάτου 87
	β. Περιεχόμενον κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως.
551	α. Ἐγκατάστασις πλειόνων 93
552	β. Ἐγκατάστασις εἰς ἔλασσον ἢ πλεον τοῦ ὅλου 95
553	γ. Ἐγκατάστασις ἀπὸ δήλου πράγματος 98
	γ. Προσθετοὶ ὄρισμοί.
554	α. Αἴρεσις 104
555	β. Προθεσμία 112
556	γ. Προϋπόθεσις 113
	2. Αἱ ὑποκαταστάσεις.
557	α. Κοινὴ ὑποκατάστασις 114
558. 559	β. Ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις 117
560	γ. Οἶονεὶ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις 128
561	δ. Προσθήκη 130
562	3. Ἀποκλήρωσις 132
	E. Ἀνίσχυρον καὶ ἀνερέργητον τῆς διαθήκης
563	1. Γενικῶς 113
564. 565	2. Εἰδικῶς περὶ ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης 138
566	3. Ἀναγνώρισις τοῦ ἐγκύρου ἢ τοῦ ἀνίσχυρου τῆς διαθήκης 149
567	Τ. Ἀνοιξὶς καὶ ἐκτέλεισις διαθήκης 151
568	B. Κοινὴ καὶ ἀμοιβαία διαθήκη 161
	III. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ νόμου κλήσεως (ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ).
569	A. Προϋπόθεσις ταύτης 166
	B. Ἡ κλήσις καθ' ἑαυτήν 168
570	1. Ἐν γένει
	2. Περὶ τῆς κλήσεως τῶν συγγενῶν εἰδικῶς
571	α. Καλούμενα πρόσωπα 174
572	β. Σειρὰ τῆς κλήσεως 182
573	Γ. διαδοχικὴ κλήσις 191
574	Δ. Ἐκτακτοῦ κληρονομικῆς διαδοχῆ 196
	IV. Περὶ τῆς παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομούμενου κλήσεως (δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων)
575	Εἰσαγωγή 213
	A. Τυπικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων.
576	1. Κατὰ τὸ ἀσικὸν δίκαιον (ius civile) 216
577	2. Κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον 218
	B. Τὸ δίκαιον τῆς νομίμου μοίρας πρὸ τῆς Νεαρᾶς 115.
578	Εἰσαγωγή 220
579	1. Πρόσωπα δικαιοῦμενα εἰς νόμιμον μοῖραν 221
580	2. Μέγεθος νομίμου μοίρας 224

§		Σελίς
581. 582	3. Κατάλειψις νομίμου μοίρας	226
583	4. Δεδικαιολογημένος ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας ἀποκλεισμός	232
584. 585	5. Ἐπακόλουθα τοῦ ἀδικαιολογήτου ἀποκλεισμοῦ. Ἰδίᾳ περὶ τῆς querela inofficiosi testamenti	234
586	Προσθήκη. Προσβολὴ τῆς νομίμου μοίρας διὰ διατάξεων ἐν ζωῇ	245
687-592	Γ. Ἡ νεαρά 115	250
593	Δ. Δικαίωμα τῆς ἀπόρου χήρας καὶ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήθου	269

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. ΠΕΡΙ ΚΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

594	Σύνοψις τῶν ἐπομένων.	271
595	I. Κτήσεις δι' αὐτῆς τῆς κλήσεως	272
	II. Κτήσεις δηλώσει τῆς βουλῆσεως.	
	A. Προσπατουόμενα.	
596	1. Ἐφαρμογὴ γενικῶν ἀρχῶν	279
597	2. Εἰδικαὶ διατάξεις	288
598	B. Προθεσμίαι τῆς πρὸς κτήσιν δηλώσεως	291
599	Γ. Ἀποποιήσις τῆς κληρονομίας	295
	III. Κτήσεις ὑπ' ἄλλου ἢ τοῦ καλουμένου.	
600	A. Ὑπὸ τοῦ κληρονόμου τοῦ καλουμένου	298
601	B. Ὑπ' ἄλλων προσώπων	306
602	IV. Ἀντικείμενον κτήσεως	308
603. 604	Περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως ἰδίᾳ	311

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. ΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ ΣΧΕΣΙΣ

605	I. Γενικῶς	322
	II. Νομικὴ τοῦ κληρονόμου σχέσις πρὸς τοὺς δανειστάς.	
606	A. Εὐεργέτημα ἀπογραφῆς	326
607	B. Εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῶν περιουσιῶν	333
	III. Νομικὴ σχέσις μεταξὺ συγκληρονόμων.	
608	A. Διανομὴ τῆς κληρονομίας	335
	B. Ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις	
609	1. Εἰσαγωγή	342
610	2. Τὸ δίκαιον τῆς συνεισφορᾶς ἐν τοῖς καθ' ἑαυστά	248
	IV. Ἐννομος σχέσις κατακραουμένης τῆς κληρονομίας.	
611	Εἰσαγωγή	359
612	A. Ἀντικείμενον τῆς περὶ κλήρου ἀξιώσεως	360
613	B. Ἀνταξιώσεις	367
614	Γ. Πρὸς ὑποθέσεις	369
615	Δ. Ἀπόδειξις	374
516	E. Προσθήκαι	379

§		Σελίς
	V. <i>Ἀπόκτησις τῆς προσωρινῆς νομῆς τῆς κληρονομίας.</i>	
617	A. Ἐπὶ τῇ βεβαιώσει τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος . . .	381
618	B. Παραπομπὴ τοῦ κνοφορουμένου κληρονόμου	385
619	Γ. Παραπομπὴ κατὰ τὸ καρβίωνειον παράγγελμα	387
620	Δ. Ἄλλαι περιπτώσεις	389
621	VI. <i>Ἐκποίησης τῆς κληρονομίας.</i>	390
622	Παράρτημα. Νομικὴ θέσις τοῦ Δημοσίου, εἰς ὃ περιέρχεται ἀκληρονόμητος κληρονομία	393
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄. Η ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΑ	
623	Εἰσαγωγή.	397
	I. <i>Γενικαὶ ἀρχαί.</i>	
	A. Τὰ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ πρόσωπα.	
624	1. Ὁ κληροδότης	401
625	2. Ὁ κληροδόχος (ὁ τετιμημένος).	401
626	9. Ὁ κληροδοσίᾳ βεβαρημένος.	405
627	4. Ἡ προκληροδοσία.	407
	B. Τύπος συστάσεως τῆς κληροδοσίας.	
628	1. Διαθήκη καὶ κωδικελλος.	412
629	2. Ἡ λεγομένη προφορικὴ καταπίστευσις	417
630	3. Ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κωδικελλοὶ	419
631	4. Κωδικελλικὴ δῆτρα	422
632	5. Συμβατικὴ κληροδοσία	427
	Γ. Ἡ κληροδοσία καθ' ἑαυτήν.	
633	1. Προαπαιτούμενα τοῦ κύρους αὐτῆς	427
634	2. Περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας ἐν γένει	435
	3. Παρεπόμενοι ὀρισμοί.	
635	α. Αἴρεσις καὶ προθεσμία	438
636	β. Προϋπόθεσις.	441
637	4. Ὑποκατάστασις ἐπὶ κληροδοσιῶν	443
	Δ. Ἀνίσχυρον κληροδοσίας.	
	1. Ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας ὡς τοιαύτης.	
638	α. Ἀρχικὸν ἀνίσχυρον. Κατώνειος κανὼν	445
639	β. Ἐπιγινόμενον ἀνίσχυρον	450
640	Ἰδίᾳ περὶ τῆς ἀνακλήσεως τῆς κληροδοσίας	453
641	2. Ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας λόγῳ ἀνίσχυρον τῆς διαθήκης	456

§		Σελίς
	E. Ἐπαγωγή καὶ κτήσις τοῦ κληροδοτήματος	
642	1. Χρόνος καὶ σημασία ἐπαγωγῆς καὶ κτήσεως	456
643	2. Ἀποδοχὴ καὶ ἀποποίησης	462
644. 645	3. Προσαύξεις ἐπὶ κληροδοσιῶν	465
	Σ. Δίκαιον τοῦ κεκτημένου κληροδοτήματος.	
	1. Δικαίωμα τοῦ κληροδόγου	
646	α. Πραγματικὸν δικαίωμα	472
647. 648	β. Ἐνοχικὸν ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα	475
649	2. Δικαιώματα τοῦ βεβαρημένου	483
	Z. Ὁ Φαλκίδιος νόμος.	
650	1. Δικαίωμα ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου	485
651	2. Ἐξαιρέσεις	488
652	3. Ὑπολογισμὸς τοῦ τετάρτου	492
653	4. Ὑπολογισμὸς καὶ ἀφαίσεις τοῦ τετάρτου ἐπὶ πλειόνων κληρονομικῶν μερίδων	503
	II. Περὶ τῶν κατὰ μέρος κληροδοσιῶν ἰδίᾳ	
654	A. Κληροδοσία ἀτομικῶς ὄρισμένων πραγμάτων	512
655	B. Κληροδοσία πραγμάτων κατὰ γένος ὄρισμένων	520
656	Γ. Κληροδοσία πραγματικῶν δικαιωμάτων, περιοριστικῶν τῆς κυριότητος	523
657	Δ. Κληροδοσία ἐνοχῶν	526
658	Κληροδοσία ὀφειλῆς	529
659	E. Κληροδοσία νομικῆς ὁμάδος	531
660	Σ. Κληροδοσία προσόδου καὶ κληροδ. διατροφῆς	533
661	Z. Κληροδοσία κατ' ἐπιλογήν	535
	III. Κληρονομικὴ κληροδοσία (καθολικὴ καταπίστευσις)	
662	Εἰσαγωγή	539
663	A. Σύστασις κληρονομικῆς κληροδοσίας	540
664	B. Ἐπαγωγή καὶ κτήσις	542
	Γ. Δίκαιον τῆς κεκτημένης κληρονομικῆς κληροδοσίας.	
662	1. Πρὸ τῆς ἀποκατάστασεως	544
666	2. Ἀποκατάστασις	548
	3. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν	
667	α. Ἐπὶ ἐκουσίας ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν	551
668	β. Ἐπὶ ἐξηνάγκασμένης ὑπεισελεύσεως	554
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
	I. Ἀναξίτης περὶ τὸ κληρονομεῖν.	
669	A. Καθόλου	556

§		Σελίς
	B. Περιπτώσεις ἀναξιοτήτος.	
670	1 Παράπτωμα κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονομουμένου .	559
671	2. Παράπτωμα κατὰ τῆς τελευταίας βουλήσεως	561
672	3. Παράπτωμα κατὰ τοῦ νόμου	563
673	4. Ἐξασθένεις τῆς πρὸς ἀπονομὴν βουλήσεως	564
674	Γ. Νομικὴ σχέσις ἐπὶ ἀναξιοτήτος	566
675. 676	II. Αἰτία θανάτου δωρεά	567
677	III. Αἰτία θανάτου παροχὴ διὰ προσθήκης αἰρέσεως	573
678	IV. Ἄλλαι τελευταίας βουλήσεως διατάξεις	575.

Πίναξ τῶν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ ἀναφερομένων νόμων.

1	Ἰουστινιάνειον Δίκαιον	
	A. Εἰσηγήσεις	579
	B. Πανδέκτης	581
	Γ. Κώδιξ	610
	Δ. Νεαράϊ	616
2	Προϋσιτινιάνειον Δίκαιον	618
3	Μετιουσιτινιάνειον Δίκαιον	620
4	Νεώτεροι νόμοι	621
	Ἀλφαβητικὸς πίναξ τῶν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ περιεχομένων. . . .	621.

BIBLION EKTON

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΓΕΝΙΚΑ

I. Ἐννοια κληρονομικοῦ δικαίου.

§ 527.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου ἐκλείπουσιν αἱ οἰκογενειακαὶ αὐτοῦ σχέσεις, σὺν ταύταις δ' ἀποσβέννυνται τὰ δι-

* Ἐκ τῶν καθολικῶν περὶ κληρονομικοῦ δικαίου συγγραφῶν ἄξια ἰδιαζούσης μνείας εἰσὶν αἱ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπὸ K ö r p e n καὶ S c h i r m e r ἐπιχειρηθεῖσαι, αἵτινες ὁμως ἀμφοτέραι δὲν ἐπερατώθησαν. Τοῦ βιβλίου τοῦ K ö r p e n (System des heutigen römischen Erbrechts) ἐξεδόθησαν δύο φυλλάδια τῷ 1862 καὶ 1864, τοῦ δὲ τοῦ S c h i r m e r (Handbuch des römischen Erbrechts) τὸ πρῶτον μέρος τῷ 1863. Ἀντὶ τούτου ὁ K ö r p e n ἤρξατο βραχυτέρας περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου συγγραφῆς ὑπὸ τὸν τίτλον Lehrbuch des heutigen römischen Erbrechts, ἧς τὸ πρῶτον μέρος ἐξεδόθη τῷ 1886 θέρους τελευτῶντος, τὸ δὲ δευτέρον τῷ 1888.—Ὡσαύτως δὲν ἐπερατώθησαν καὶ αἱ ἐξῆς δύο πραγματεῖαι: M a y e r die Lehre von dem Erbrecht nach dem heutigen römischen Recht, Α' μέρ. 1840 (περιέχον μόνον τὴν διδασκαλίαν περὶ καθολικῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς· τῆς ἐπεξεργασίας τῆς περὶ κληροδοσιῶν διδασκαλίας ἐπελάβετο βραδύτερον ὁ Mayer ὑπὸ ἴδιον τίτλον, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἐν μόνον φυλλάδιον ἐξεδόθη τῷ 1854). B e c k h a u s Grundzüge des gemeinen Erbrechts μέρος Α' 1861 (περιέχον τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως).— Ἡμιτελὲς ὡσαύτως εἶναι τὸ ἔργον τοῦ H u n g e r, das Erbrecht 1834· περιέχει μόνον τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως καὶ τῆς κτήσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐσκόπει νὰ ἀναπτύξῃ πλείονα.— Πλήρης ἀνάπτυξις τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου περιλαμβάνεται ἐν ταῖς ἐπομέναις πραγματεῖαις: v. H a r i t z s c h das Erbrecht nach römischen und heutigen Rechten, bearbeitet nach H a u b o l d 1827. V e r i n g römisches Erbrecht in historischer und dogmatischer Entwicklung 1861. T e w e s System des Erbrechts nach heutigem römischen Recht. Zum

καιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις, αἱ ἔπ' αὐτῶν ἐρειδόμεναι (I § 41). Τοῦναντίον δὲν ἀποσβέννυνται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων¹, αἱ ἔννομοι περιουσιακὰ σχέ-

academischen Gebrauch. 1863. 1864. — Σχοποὺς οὐχὶ δογματιζοὺς ἐπιδιώ-
 ζουσι τὰ ἐπόμενα ἔργα: von Dalwigk Versuch einer philosophisch-
 juristischen Darstellung des Erbrechts nach Anleitung des römischen
 Rechts, neuer Gesetzgebungen und mehrer Landesstatuten, mit Gese-
 tzesvorschlägen, 3 τόμοι. 1820 — 1822. Gans das Erbrecht in weltges-
 chichtlicher Entwicklung. Τόμος 2: das römische Erbrecht in seiner
 Stellung zu vor-und nachrömischen. 1825. Lassalle das Wesen des
 römischen und germanischen Erbrechts in historisch-philosophischer
 Entwicklung (καὶ ὡς β' τόμος τοῦ «System der erworbenen Rechte»). 1861.
 B' ἔκδ. 1881. Fr. Mommсен Entwurf eines deutschen Reichsgesetzes
 über das Erbrecht nebst Motiven. 1876. (Περὶ τούτου Roth Jen. Litte-
 rat. u. Zeit. 1876 σ. 639 ἔπ., v. Scheel Hirth's Annalen 1877 σ. 98
 ἔπ.). — Δέον ὁμῶς νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα ἰδιαίτῶς ὅτι ἡ περὶ αὐστριακοῦ
 κληρονομικοῦ δικαίου πραγματεία τοῦ Unger ἐν τῷ 6 τῷ συγγραμ-
 ματος αὐτοῦ «System des österreichischen allgemeinen Privatrechts»
 (1864) ἐξετάζει λεπτομερέστατα, κατὰ τὴν τοῦ συγγραφέως ἀξίαν εὐγνωμοσύνης
 μέθοδον, καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, τὸ δὲ σύγγραμμα τοῦ Vangerow
 Pandektenlehrbuch πραγματεύεται ἐν τῷ β' τῷ τὸ κληρονομικὸν δίκαιον
 μετ' ἰδιαζούσης στοργῆς καὶ διεξοδικότητος. Πρὸβλ. ἔτι καὶ Gruchot
 Preussisches Erbrecht in Glossen zum Allgemeinen Landrecht, auf
 römischer und germanischer Grundlage, unter Berücksichtigung der
 neueren Gesetzgebungen. Τόμοι 3. 1865—1867. Pfaff und Hofmann
 Commentar zum öster. bürger. Gesetzbuch 2 τόμ. 1877—1883. Τούτου
 Excursus 2 τόμος, τεύχη 1-3. 1878—1884. — Τὸ ἔργον τοῦ Unger καὶ τὰ τοῦ
 Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἐγχειρίδια παρατίθενται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν,
 μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκείου συγγραφέως. Ἐκ τῆς ἐπεξεργασμένης
 ἐκδόσεως τοῦ συγγραμματος τοῦ Brinz ἐδημοσιεῦθη τῷ 1886 τὸ πρῶτον
 μέρος τοῦ τρίτου τόμου, περιέχον τὰς «Universalsuccessionen». — Τοῦ ἄνω
 ῥηθέντος συγγραμματος τοῦ Köppen: «System de heutigen römischen
 Erbrechts» διακρίτεον τὸ ὡς χειρόγραφον μόνον ἐκτυπωθὲν «System des
 heutigen römischen Erbrechts im Grundrisse», Würzburg 1867. [Αἱ παρ'
 ἡμῶν ἐν τοῖς συστήμασι τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καθολικαὶ ἐπεξεργασίαι τοῦ
 κληρονομικοῦ δικαίου παρατίθενται μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἰκείου συγ-
 γραφέως καὶ ἡ μὲν τοῦ Καλλιγᾶ ἐν τῇ β' ἐκδόσει (1876), ἡ δὲ τοῦ Παπαρ-
 ρηγοπούλου ἐν τῇ α' (καὶ μόνῃ) ἐκδόσει (1873) καὶ ἡ τοῦ Κρασσαῖ ἐν τῇ
 δ' (1898), ἡ δὲ καὶ ἐν τῇ ε' ἐκδόσει (1910)].

§ 527

¹) Ὁρ. § 605 σημ. 5. [«Προθεωρίαν», ὡς συνήθως, προέταξεν ὁ Καλλιγᾶς καὶ ἐν τῷ Κληρονομικῷ αὐτοῦ Δικαίῳ. Κεφ. Α' σελ. 1—10. Πρὸβλ. καὶ Παπαρρηγοπούλου «Ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ρωμαίων» ἐν Θέμιδι Σγούτα IV σ. 283 ἔπ., ἄνευ ἐπισημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὁρα καὶ Lingenthal «Κληρονομικὸν Δίκαιον. Ἱστορία τοῦ βυζαντιακοῦ Δικαίου», μετάφρ. ἐν Θέμιδι Σγούτα VIII σ. 156 ἔπ.]

σεις, ἐν αἷς διετέλει οὗτος ὡς δικαιοῦχος ἢ ὑπόχρεως, ἀλλὰ μεταβαίνουνσιν εἰς ἕτερον πρόσωπον ἢ πλείονα τοιαῦτα. Οἱ νομικοὶ κανόνες, καθ' οὓς γίνεται ἡ μετάβασις αὕτη, ἀποτελοῦσι τὸ κληρονομικὸν δίκαιον.

II. Κληρονομία.

§ 528.

Ἐπισημασθέντος ὅτι ὁ ὕπατος τῶν νομικῶν τούτων κανόνων εἶναι ὅτι ἡ περιουσία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀπόλλυσι διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐνιαίου, ὃν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ὅτι μεταβαίνει ὡς τοιοῦτο καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ νέος κτήτωρ ὑπεισέρχεται εἰς τὰς ἐννόμους τοῦ τεθνεῶτος σχέσεις ἐν τῇ ιδιότητι αὐτῶν ὡς συστατικῶν μερῶν τοῦ ἐνιαίου τούτου, οὐχὶ δὲ εἰς ἐκάστην κατ' ἰδίαν ὡς τοιαύτην¹. Συνελόντι εἰπεῖν, ἡ νομικὴ διαδοχὴ εἰς τὰς ἐννόμους σχέσεις τοῦ ἀποθανόντος εἶναι καθολικὴ (I § 64 ἀρ. 2)². Ὡς περιουσία ὅμως δὲν πρέπει νὰ νοηθῆ ἔνταῦθα μόνη ἡ

¹) Ὁ νέος κτήτωρ ὑπεισέρχεται εἰς τὰ κατ' ἰδίαν συστατικά μέρη τῆς περιουσίας «per universitatem» (Gai. II. 97-99, § 6 I. per quas pers. 2. 9 Θεοφ. § 6 (2. 9) «καθ' ὁμάδα», L. 1 § 1 D. de fundo dot. 23. 5 Βασ. (29. 6) α' «μετὰ τῆς ὁμάδος μετέρχεται», L. 1. § 13 D. quod leg. 43.3). Ἡ περιουσία τοῦ ἀποθανόντος εἶναι «universitas» (L. 208 D. de V. S. 50. 16 Βασ. (2. 2) σ' «τὸ ὄνομα τῶν πραγμάτων, ὡσπερ ἐπὶ τῆς κληρονομίας καὶ τῆς διαδοχῆς, τὴν ὁμάδα δηλοῖ καὶ οὐ τὰ καθ' ἕκαστον»), «juris nomen» L. 119 eod., L. 178 § 1. eod. Βασ. (2. 2) ρις' «δικαίου γάρ ἐστιν ὄνομα» καὶ αὐτ. ροβ'), «iuris intellectum habet» (L. 50 pr. D de H. P. 5 3 Βασ. (5. 3) ν' «ἡ κληρονομία ἀσώματόν ἐστιν»). Ὁρ. καὶ L. 24 D. de V. S. 50. 16 (L. 62 D. de R. I. 50. 17), L. 3 § 1. D. de exc. rei vend. et trad. 21. 3, pr. § 1 D. de B. P. 37 1, L. 24 § 1 D. de damno inf. 39. 2, L. 9 § 1 D. de edendo 2. 13, L. 37 D. de A. v. O. H. 29. 2.

²) Ἡ ἰδέα τῆς καθολικῆς διαδοχῆς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου προσιδιάζει τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ τὸ γερμανικὸν ἀγνοεῖ ταύτην. Ὁρα τὰ ἐγχειρίδια τοῦ ἀστικοῦ γερμανικοῦ δικαίου Beseler § 149 (4 ἐκδ. § 136), Gerber § 248. 249. Ὁ λόγος αὐτῆς ἀναμφιβόλως εἶναι καθαρῶς πρακτικὸς, οὐχὶ τ. ἔ. «μεταφυσικὴ ἀνάγκη», ἀλλ' ἡ πρόνοια «πρὸ παντὸς μὲν περὶ τῶν ἐπουρανίων, εἶτα δ' ὅμως καὶ περὶ τῶν ἐπιγείων δανειστών» (Brinz 1 ἐκδ. σ. 660). Ὁρ. καὶ Brunns ἐν v. Holtzendorff's Encyclop. I. σ. 363 (427. 454. 510). Bernhöft: Zur Reform des Erbrechts. Berlin 1894 ἰδίᾳ σ. 32 ἐπ. Πρβλ. σημ. 3 καὶ 5.

ἐνεργητική· εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ἀποθανόντος μεταβαίνουσιν τῷ νέῳ κτήτορι περιουσίαν ὑπάγονται ὁμοίως καὶ τὰ χρέη, οὕτως ὥστε ὁ νέος κτήτωρ φέρει ταῦτα, μὴ σκοπομένου ἂν καλύπτονται διὰ τῆς ἐνεργητικῆς περιουσίας³.

Ὁ τεχνικὸς ὄρος τοῦ καθολικοῦ διαδόχου τεθνεῶτος εἶναι κληρονομία· ἡ δὲ περιουσία, ἣτις ἀπὸ τοῦ ἀποθανόντος μεταβαίνει εἰς τοῦτον, ὀνομάζεται κληρονομία⁴.

³) L. 119 D. de V. S. 50. 16 Bas. (2. 2) ρίς'. «Τῷ ὀνόματι τῆς κληρονομίας καὶ τῆς διακατοχῆς καὶ ἡ ἐπιζήμιος δηλοῦται». L. 8 pr. D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 28 D. de reb. auct. iud. 42. 5. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ἤρε τὸν κανόνα τοῦτον (§ 606).

⁴) Περί τῶν ἐν τῇ γερμανικῇ ὄρων «Erbe» [κληρονομία] καὶ «Erbchaft» [κληρονομία] πρβλ. τὸ λεξικὸν Grimm καὶ J. Grimm Rechtsalterthümer σ. 466. 479. Οἱ λατινικοὶ ὄροι εἰσὶν «heres» καὶ «hereditas». Ὅρ. τὰς παραπομπὰς τῆς σημ. 1 καὶ πρβλ. § 7 I. de her. qual. 2. 19. Θεοφ. (2. 19) § 7: «οἱ γὰρ πολλοὶ τῷ heredis ὀνόματι ἀντὶ τοῦ δομένου ἐπέχρηστο». Festus s.v. heres. Πρβλ. περὶ τούτου Huschke Rhein. Mus. f. Jurisprudenz VI σ. 271 σημ. 23.—Ἄλλ' ὁ ὄρος «hereditas» δηλοῖ καὶ τὸ εἶναι τινα κληρονόμον, τὴν νομικὴν θέσιν, ἣν ἐπέχει ὁ κληρονόμος ὡς τοιοῦτος ὑποκειμενικῆν ἔννοιαν τῆς hereditas καλουμένην. Ὅρ. § 605 σημ. 10.—Ἐν τῇ στενωτέρᾳ (καὶ κυρίᾳ) ἔννοιᾳ αἱ εἰρημένα ἐκφράσεις heres καὶ hereditas ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν κατὰ τὸ ἀστικὸν τῶν Ῥωμαίων δίκαιον (ius civile) κληρονομικὴν διαδοχὴν. Ὅρ. § 532.—Ὁ Birkmeyer ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ Ueber das Vermögen im juristischen Sinn, Erlangen 1879, ἰδίως σ. 254 ἐπ., δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἡ hereditas ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἔννοιᾳ περιλαμβάνει καὶ τὴν εἰς τὰ χρέη διαδοχὴν ὁ heres, λέγει, ἐνέχεται εἰς τὰ χρέη ὡς τοιοῦτος, ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ὡς heres. Ἄλλ' ἀμφισβητεῖ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ἔννοιᾳ hereditas περιλαμβάνει τὰ χρέη· τὰ χρέη, λέγει, δὲν εἶναι συστατικὸν μέρος, ἀλλὰ βάρος τῆς hereditas, ὁ δὲ κληρονόμος ἐνέχεται εἰς αὐτά, οὐχὶ διότι ἐν τῇ hereditas ἔχει καὶ ταῦτα, ἀλλὰ δυνάμει θετικῆς τοῦ Δωδεκαδέλτου διατάξεως (L. 26 C. de pact. 2. 3, L. 7 C. de act. her. 4. 16, l. 1 C. de exc. 8. 35 [36]). Περί τούτου παρατηρητέον τὰ ἐπόμενα. Οὐδέμια ἀμφιβολία ὅτι τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπέβαλεν εἰς τὸν κληρονόμον τὰ χρέη, οὐχὶ διότι ἔρετον πρὸς δημιουργίαν λογικῶν συμπερασμάτων συνελογίσθη καθ' ὑπόθεσιν ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει οὕτω πως: ὁ κληρονόμος λαμβάνει τὴν καταλειφθεῖσαν περιουσίαν, ἀλλ' ἐν τῇ περιουσίᾳ περιλαμβάνονται καὶ τὰ χρέη, ἄρα φέρει ταῦτα. Ἄφ' ἑτέρου ὡς πρὸς τὴν ῥηθείσαν «θετικὴν» τοῦ Δωδεκαδέλτου διατάξιν, καὶ μὴ σκοπομένου ἂν πράγματι εἶχεν ὡς ἀντικείμενον τὴν μετάβασιν καὶ οὐχὶ ἀπλῶς τὴν κατανομήν τῶν χρεῶν εἰς πλείονας κληρονόμους, θὰ συνέβη ὅτι καὶ ἐπὶ ἄλλων ὁμοίων τοῦ Δωδεκαδέλτου διατάξεων ἢ διατάξιν δηλ. αὕτη δὲν περιεῖχε τι νέον, ἀλλ' ἐξέφραζεν ἰσχύον, ἐξ ἔθους ὑπιστάμενον δίκαιον. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Δωδεκαδέλτου κωροθέντος κανόνος πάντως τὰ χρέη συνεδέθησαν ἀναποσπάστως πρὸς τὴν καταλειπομένην ἐνεργητικὴν περιουσίαν καὶ ἀπο-

Ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς καθολικῆς διαδοχῆς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου πηγάζει ἀμέσως τὸ ἀξίωμα, ὅτι, ὑπαρχόντων πλειόνων κληρονόμων, τὸ μέρος ἐνὸς ἐκάστου δὲν δύναται νὰ ᾖ ἢ ἡ ποσοστὸν (κλάσμα)⁵.

Ἡ θεωρία, ὅτι ἐν τῇ περιουσίᾳ καὶ μετὰ τῆς περιουσίας τοῦ τεθνεώτος μεταβαίνει εἰς τὸν κληρονόμον ἢ εἰς τὰς περιουσιακὰς σχέσεις ἀφορῶσα προσωπικότης ἐκείνου⁶, δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέα⁷.

τελοῦσι μετ' αὐτῆς νομικῶς μίαν ὁμάδα. Ἡ ὁμάς αὕτη δεῖται ὀνόματος, χρώμεθα δὲ πρὸς τοῦτο τῷ ὄρῳ κληρονομία. Ἄν ἤδη οἱ Ρωμαῖοι τῷ ὄρῳ hereditas, ὅστις, ὁμολογητέον, δηλοῖ πρωτίστως τὴν καταλειφθεῖσαν ἐνεργητικὴν περιουσίαν, ἐχρήσαντο ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐννοίαν, εἶναι ζήτημα σχετικῶς ἀδιάφορον, ἀλλ' οὔτινος δύσκολος ἀποβαίνει ἢ ἀποφατικὴ λύσις ἐνώπιον χωρίων, οἷα L. 119 D. de V. S. 50. 16, L. 59 § 1 D de I. D. 23. 3, L. 28 D. de reb. auct. iud. 42. 5, L. 1—3 pr. D. de B. P. 37. 1. Πρβλ. καὶ Pernice krit. VJSchr. XXII σ. 251 ἐπ.

⁵) Ὁ κληρονόμος δὲν λαμβάνει κατ' ἀνάγκην τὴν ὅλην περιουσίαν, λαμβάνει ὅμως κατ' ἀνάγκην τὴν περιουσίαν ὡς ὅλον. Ἡ ἐπὶ συγκληρονομίας νομικὴ σχέσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπὶ συγκυριότητος (I § 169a), πλὴν μόνον ὅτι τὸ κοινὸν πρᾶγμα ἐνταῦθα μὲν εἶναι ἀσώματον, ἐκεῖ δὲ ἐνώματον (I § 42 σημ. 6).—Ἐπὶ πλειόνων ἐπομένως κληρονόμων καὶ τὰ χρεὴ τοῦ κληρονομουμένου διανέμονται μεταξὺ αὐτῶν κατὰ ποσοστά. Ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ κληρονομουμένου μετέβαιεν οὐχὶ διὰ καθολικῆς διαδοχῆς, ἢ εἰς τὰ χρεὴ συμμετοχῆ ἐκάστου κτήτορος ἔδει νὰ ὀρισθῇ δι' ἀποτιμήσεως τοῦ εἰς αὐτὸν περιελθόντος. [Πρβλ. καὶ Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 2 ἐν τέλ., ὅστις ὅμως ἀδίκως κακίζει ἐν σημ. 13 τὸν ὄρον «καθολικὸς κληρονόμος» (=heres ex asse), οὐδαμῶς ὄντα συνώνυμον πρὸς τὸν ὄρον «καθολικὸς διάδοχος».—A. Π. 351. (1865)].

⁶) Οὕτως ἰδίως ὁ Puchta § 446. 447 καὶ Vörl. περὶ τούτου, ἐπίσης δὲ Rhein. Mus. III σ. 302—305· προσέτι μετὰ ἄλλων Jhering Abhandlugen ἀρ. 3, v. Scheurl Beiträge ἀρ. 1, Arndts § 464 σημ. 1 § 521 σημ. 3 (οὗτος ὅμως οὐχὶ μετὰ μεγάλης ζωηρότητος), Keller § 456 ἐν ἀρχ. καὶ ἐν τέλ. (ὅστις ὅμως δὲν ποιεῖται λόγον περὶ «περιουσιακῆς», ἀλλ' «οἰκονομικῆς» προσωπικότητος τοῦ κληρονομουμένου), Vering σ. 65 ἐπ., Neuner die Heredis institutio ex re certa § 1. Wesen und Arten der Privatrechtsverhältnisse § 13 (ἰδίᾳ σ. 91). Πρβλ. ἐπίσης Pfaff καὶ Hofmann Commentar zum österr. Gesetzbuch II σ. 6 ἐπ. Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἢ θεωρία αὕτη ἀπαντᾷ διαφοροτρόπως ἐξελισσομένη· ἰδίᾳ ὑφίσταται διαφωνία, ἂν ἢ εἰς τὴν περιουσίαν ἀναγομένη προσωπικότης τοῦ κληρονομουμένου θεωρεῖται ζῶσα ἔτι καὶ ἐν τῷ κληρονόμῳ ἢ χρησιμοποιεῖται μόνον, ἵνα μετενέγκῃ τὴν περιουσίαν εἰς τὸν κληρονόμον, καταλαμβάνεται δὲ εὐθύς ὡς παρᾶσχη τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δέχεται ὁ Jhering· τῆς πρώτης δὲ γνώμης εἰσὶν ὁ Puchta, Scheurl καὶ Arndts, καὶ δὴ οἱ δύο πρώτοι θεωροῦσι τὴν εἰς τὸν κληρονόμον μεθισταμένην περιουσιακὴν τοῦ κληρονομουμένου προσωπικότητα ὡς

III. Κλήσις εἰς τὴν κληρονομίαν

§ 529.

Τὸ ζήτημα, εἰς τίνα μεταβαίνει ἡ περιουσία ἀποθανόντος, ὀρθμίζει κατὰ πρῶτον λόγον ἢ προσηκόντως ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃν χρόνον ἔζη γενομένη διάταξις. Ἐν ἐλλείψει τοιαύτης διατάξεως χωρεῖ κλήσις ἐκ τοῦ νόμου (κανόνος τοῦ δικαίου).

ἀντικείμενον συγχρόνως τοῦ δικαιώματος τοῦ κληρονόμου, ὅπερ ὁμοῦς ὁ *Arndts* κηρύσσει ὡς ὑπερβολὴν. Ἐναντιον τῆς εἰρημένης θεωρίας ἐκηρύχθησαν πρὸς τοὺς ἄλλοις *Windscheid krit. Ueberschau I σ.194* ἔπ., *B r i n z I* ἔκδ. σ.667 ἔπ. 2 ἔκδ. III σ. 3, *K ö r p e n die Erbschaft* σ. 96 ἔπ., *System* σ. 234 ἔπ., *U n g e r* § 2 σημ. 7, *B r u n s* ἐν *v. Holtzendorff's Encyclop.* 2 ἔκδ. I σ. 442 ἔπ. (πρὸ βλ. 4 ἔκδ. σ. 512). Ὁ *J h e r i n g* καὶ *S c h e u r l* ἐγκατέλιπον αὐτὴν βραδύτερον ὄρ. τὸν πρῶτον ἐν *Jahrbuch für Dogm.* X σ. 408 ἔπ., τὸν δ' ἕτερον ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ τῶν Εἰσιγησέων αὐτοῦ § 26.45.183.—Ὅποια κυριῶς ἡ γνώμη τοῦ *N o r t h o f f* *Zeitschrift f. Civ. u. Pr. N.F.* XX σ.391 ἔπ. δυσχερὲς εἶπεν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ διατριβῇ αὐτὴ δύναται καὶ νὰ μὴ ἀναγνωσθῇ (πρὸ βλ. καὶ *U n g e r* § 2 σημ. 9). Κατὰ τῆς ἀποδοκιμαζομένης ἐνταῦθα γνώμης ὄρ. ἐσχάτως Ἰδίῳ *H ö l d e r* ἐν *Zeitschr. d. Sav.—Stift.* XVI σ. 321 ἔπ., *H ö l d e r: natürliche und juristische Personen* (Leipzig 1905) σ. 145. ἔπ.

ἢ) Νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἔτι ζῶσαν εἰς τὴν περιουσίαν ἀναγομένην προσωπικότητα τοῦ κληρονομούμενου σημαίνει νὰ θεωρήσωμεν τὸν κληρονομούμενον ὡς ζῶντα ἔτι ὑπὸ περιουσιακὴν ἔποψιν καὶ δ ι α τ ῖ ν ἄ θ ε ω ρ ῆ θ ῆ οὗτος ὡς ἔτι ζῶν, ἐν ᾧ πράγματι ἀπέθανεν; 1. Ἐπειδὴ, λέγουσιν, ἡ περιουσία δὲν εἶναι ἀντικειμενική, ἀλλ' ὑποκειμενική ἔννοια, ὑπάρχει μόνον διὰ προσώπου, ὅπερ εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἦτο ὀρθόν (πρὸ βλ. § 531 σημ. 12), ἡ περιουσία τοῦ κληρονομούμενου προσκτάται προφανῶς ἐν τῷ κληρονόμῳ, εἰς ὃν μεταβαίνει, νέον ὑποκείμενον· διατὶ νὰ μὴ ἀρκῆ τὸ ὑποκείμενον τοῦτο; Ἐὰν ἀπαντήσῃ τις· διότι διὰ τὴν ταυτότητα τῆς περιουσίας ἀπαιτεῖται ταυτότης τοῦ ὑποκειμένου, καταλήγομεν εἰς τὸ γενικὸν ζήτημα τῆς στέσεως τοῦ δικαιώματος πρὸς τὸ ἑαυτοῦ ὑποκείμενον, περὶ οὗ παραπεμπτέον εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐν I § 49 σημ. 2, § 64 σημ. 6 εἰρημένα. Τὸ πολὺ ἄρα δύναται νὰ ἦ ζήτημα περὶ τοῦτου, ἂν ἡ προσωπικότης τοῦ κληρονομούμενου δεῖν νὰ θεωρηθῇ ζῶσα ἔτι ὡς πρὸς ἐκεῖνον τὸν μετὰ θάνατον χρόνον, καθ' ὃν ὁ κληρονόμος δὲν ἔχει εἰσέτι ὑπεἰσέληθ' περὶ τοῦτου ὄρ. § 531 σημ. 12. 2. Ἐπαρκῆς ἀπόδειξις τῆς ἀποκρομένης ἐνταῦθα θεωρίας δὲν ἔγκειται οὐδ' ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν *Neuq.* 48 πρ. ὁ κανὼν, ὅτι ὁ κληρονόμος ὀφείλει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν περὶ τοῦ μέτρου τῆς κληρονομίας δήλωσιν τοῦ κληρονομούμενου ὡς ἰδίαν αὐτοῦ δήλωσιν, συγκεφαλαιούται ἐν τῇ φράσει ὅτι ὁ κληρονόμος ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ κληρονομούμενου ἕ ν π ω ς π ρ ὶ σ ω π ο ν (= «ζαῖτοι γε . . τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἐν πῶς εἶναι πρόσωπον τὸ τοῦ κληρονόμου

Μόνον χάριν ὠρισμένων προσώπων συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον· τὰ πρόσωπα δηλ. ταῦτα καλοῦνται ἐκ τοῦ νόμου εἰς τὴν κληρονομίαν, καίτοι ὑπαρχούσης κλήσεως ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου, ἥς ἔνεκεν ἀποκλείονται. Κατὰ ταῦτα ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν κλησις εἶναι ἢ κλησις τῇ βουλήσει τοῦ κληρονομουμένου ἢ ἄνευ τῆς βουλήσεως ταύτης ἢ ἐναντίον ταύτης¹.

καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κληρονόμον», ἀφ' οὗ καὶ ἐν L. 34 pr. D. de leg. I^o 30 λέγεται περὶ δύο συνημμένων κληροδόχων ὅτι οὗτοι «unius personae potestate funguntur» Βασ. (44. 1) λγ' «πρόσωπον ἐνὸς ὑπέχουσιν οἱ συνεζευγμένοι» (Unger § 2 σημ. 9), πρὸς ὃν νόμον παραβλητέος ὁ 59 D. de R. I. 50. 17: «Heredem eiusdem potestatis iurisque esse, cuius fuit defunctus, constat» Βασ. (2. 3) νθ' «ὁ κληρονόμος τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχει, ὅπερ ὁ τελευταίος» (§ 605 σημ. 4). 3. Ἐν L. 62 D. de A. R. D. 41. 1 καὶ L. 1 § 1 D. de fundo dot. 23. 5 οὐδὲν ἄλλο νόημα περιέχεται, εἰ μὴ ὅτι ἡ τῆς ἐκποιήσεως ἀπαγορεύσεις δὲν εἶναι ἀπαγορεύσεις τῆς εἰς τοὺς κληρονόμους μεταβίβασεως. Πρβλ. καὶ L. 9 pr. § 1 D. de re mil. 49. 16, ὅρ. δὲ περὶ τούτου Windscheid krit. Ueberschau I σ. 198, Köppen die Erbschaft § 22, Schirmer § 3 σημ. 43, Unger § 40 σημ. 7. 4. Περὶ ἄλλων ἰσχυρισμῶν ὅρ. Windscheid ἔνθ. ἀνωτ. σ. 197, Brinz I ἐκδ. σ. 669 ἐπ.—Ἰδιορροῦθος Mandy das gemeine Familiengüterrecht I σ. 117: τὸ εἶναι τινα κληρονόμον ἐστὶ κατὰ πρῶτον λόγον successio in locum mortui καὶ κατὰ δευτέρον μὸλις λόγον διαδοχὴ εἰς τὴν περιουσίαν. [Ὡς ὁ Windscheid, οὕτω καὶ Παπαρηγόπουλος § 13, Κρασσᾶς § 2].

¹) Ὡς ἡμεῖς λέγομεν «καλεῖν», οὕτω καὶ αἱ πηγαὶ «vocare». Lex vocat, § 529 ἢ vocatur aliquis per legem, lege, ex senatus consulto, ex constitutione, ὅρ. λ. γ. Gai. I. 165, II. 35. 167. 169, III. 36, L. 6 D. de suis 38. 16, L. 3 D. de H. P. 5. 3, L. 2 § 14 D. ad SC. Tert. 38. 17, praetor, proconsul vocat, π. γ. L. 1 § 7 D. coniung. 37. 8, L. 1 § 5 D. si tab. test. nullae 38. 6, L. 2 D. unde cogn. 38. 8, L. 26 C. fam. ere. 3. 36° testator vocat, L. 65 [63] § 7 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 88 § 6 D. de leg. II° 31° substitutio vocat, Gai. II. 181, ἀλλὰ καὶ substitutus vocatur, L. 19 pr. D. de iniusto 28. 3. Εἶναι πρόδηλον, ἐξάγεται δ' ἀμέσως ἐκ τῆς τελευταίων εἰρημίνης ἐκφράσεως, ὅτι κατ' οὐσίαν πᾶσα κλησις εἰς τὴν κληρονομίαν εἶναι νόμιμος· ἢ διὰ τοῦ κληρονομουμένου κλησις ἔχει νομικὴν σημασίαν, μόνον ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου (δικαίου), ἐφ' ὅσον ὁ νόμος (τὸ δίκαιον) οἰκαιοποιεῖται ταύτην· ἢ λεγομένη νόμιμος κλησις εἶναι ἀμέσως νόμιμος, ἢ δὲ διὰ τοῦ κληρονομουμένου ἐμμέσως νόμιμος. Συμβαίνει καὶ ἐνανθια ἢ αὐτῇ γλωσσικῇ ἀναγκρίβεια, οἷα καὶ ἐπὶ κτήσεως τῶν δικαιωμάτων ἐν γένει (I § 68 σημ. 1). Ὅρ. καὶ L. 130 D. de V. S. 50. 16 Βασ. (2. 2) ρκέ. «Νόμιμος λέγεται κληρονομία καὶ ἢ ἐκ διαθήκης». Πρβλ. F. Behr die Lehre von den Successionsgründen in Justin. Erbrecht, Freiburger Inaug.—Diss. 1881. Brinz 2 ἐκδ. III 366 σημ. 1.

Ἡ διάταξις τοῦ κληρονομουμένου, δι' ἧς οὗτος καλεῖται τινὰ ὡς κληρονόμον αὐτοῦ, ὀνομάζεται *διαθήκη*. Κατὰ τὸ σημερινὸν [γερμανικὸν] δίκαιον δύναται νὰ κληθῇ κληρονόμος καὶ συμβατικῶς², διὰ *κληρονομικῆς συμβάσεως*³⁻⁴.

²) Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον πᾶσα διὰ συμβάσεως κλήσις κληρονόμου ἦτο ἀνίσχυρος, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς προσβολὴν τῶν χρηστικῶν ἠθῶν τὸ δεσμεύεσθαι ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ κλήρου. *L. 15. 19 C. de pact. 2. 3, L. 33 [34] C. de transact. 2. 4, L. 5 C. de pact. conv. 5. 14.* Ὁρ. ἐπίσης *L. 61 D. de V. O. 45 1.* Ἡ σημερινὴ ἰσχὺς τῆς διὰ συμβάσεως κληρονομικῆς κλήσεως στηρίζεται ἐπὶ γενικοῦ γερμανικοῦ ἐθίμου, ὅπερ ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιότερας παρὰ Γερμανοῖς νομικῆς ἀντιλήψεως, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ προσληφθέντος Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ὑπαρχούσης, ἐμορφώθη ὑπὸ τὸν τύπον δικαίου τῶν νομικῶν. Ὁρ. τὰς ἐν τῇ ἐπομένῃ σημειώσει παραπομπάς. [Παρ' ἡμῖν ἰσχύει ἀμετάβλητος ἡ διάταξις τοῦ Ῥωμ. Δικαίου. Ἐν τῇ σημειουμένην διατάξει 15 τοῦ Κώδικος, Βασ. (11. 1) ος', λέγεται ὅτι εἶναι ἄκυρος ἡ σύμβασις, δι' ἧς ὁ πατήρ, ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γάμον ὑπισχνεῖται «ἐξ ἰσῆς μοίρας αὐτὴν τὴν θυγατέρα σὺν τῷ ἀδελφῷ κληρονόμον τοῦ ἰδίου πατρὸς εἶναι». Τὴν διάταξιν ταύτην ἀνῆρσεν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων διὰ τῆς Νεαρ. 19, θεσπίσας «μηδένα τῶν γονέων ἐπιχειρεῖν τὰ δίκαια τῶν παιδίων καινοτομεῖν, ὅσοις ἂν ἐν τοῖς γαμηλίοις καθηκολόγησαν συμβολαίους τὸ ἴσον διατηρηθῆναι τοῦ κλήρου πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν παιδίων». Ἄλλ' ἡ Νεαρά αὕτη, μὴ περιορισμένη ἐν τοῖς Βασιλικείοις (ἀπηνθίσθη μόνον ἐν σχολίῳ ὑπὸ τὴν διάταξιν τοῦ Κώδικος, I σελ. 658), οὐδ' ἐν τῇ Ἐξαβίβλῳ τοῦ Ἀρμενοπούλου, δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν παρ' ἡμῖν. Οὕτω καὶ *K r a s s a s § 4*, ὅστις ὁμοῦς οὐχὶ ἀκριβῶς ὀρίζει τὴν ἔννοιαν τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως, διότι τοιαύτη δὲν εἶναι ἡ σύμβασις «ἐξ ἧς τίκεται ὑποχρέωσις πρὸς ἐγκατάστασιν κληρονόμου», ἀλλ' ἡ περιέχουσα ἐγκατάστασιν κληρονόμου. Ἡδὴ μετὰ τὴν παρατήρησιν ἡμῶν ταύτην διορθοῦται ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκδόσει ἡ ἀνακρίβεια καὶ ὀρίζεται ὡς κληρονομικὴ σύμβασις ἐκείνη «δι' ἧς ὁ εἰς τῶν συμβαλλομένων ἀμετακλήτως ἐγκαθίστησι τὸν ἕτερον κληρονόμον». Περὶ τοῦ ἀμετακλήτου ὁρ. ἐπομένῃν σημειώσιν].

³) Διαθήκη καὶ κληρονομικὴ σύμβασις δὲν εἶναι δύο διάφοροι λόγοι κλήσεως, ἀλλὰ δύο τύποι ἐμφανίσεως ἐνὸς καὶ αὐτοῦ λόγου κλήσεως. Ἡ διαθήκη εἶναι κλήσις διὰ τοῦ κληρονομουμένου μονομερῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐλευθέρως ἀνακλητῆ, ἡ δὲ κληρονομικὴ σύμβασις κλήσις διὰ τοῦ κληρονομουμένου συμβατικῆ καὶ κατ' ἀκολουθίαν μὴ ἀνακλητῆ. Ἡ ἄποψις αὕτη ὀξύτερον ἢ μέχρι τοῦδε ἐξήρθη καὶ ἐτονίσθη ἐν τῇ νεωτάτῃ περὶ κληρονομικῆς συμβάσεως πραγματείᾳ τοῦ *G. H a r t m a n n die Lehre von den Erbverträgen und gemeinschaftlichen Testamenten*, (1860), ἀναμειξάντος ὁμοῦς πεπλανημένον, ὡς μοι φαίνεται, στοιχείον. Τὸ πεπλανημένον τοῦτο στοιχείον συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ *H a r t m a n n* τὴν κληρονομικὴν σύμβασιν διαιρεῖ εἰς δύο συστατικά μέρη: 1) τὴν μονομερῆ ἐγκατάστασιν κληρονόμου, 2) τὴν διὰ συμβάσεως παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀνακλήσεως τῆς δηλώσεως ταύτης. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ ἠδύνατό τις νὰ διαιρέσῃ τὴν παράδοσιν ἢ τὴν ἐνοχικὴν σύμβασιν: 1)

Ἐν ἐλλείψει διατάξεως τοῦ κληρονομουμένου καλού-

εἰς τὴν μονομερῆ δήλωσιν τοῦ γενέσθαι τὸν ἕτερον κύριον ἢ δανειστὴν, 2) εἰς τὴν συμβατικὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀνακλήσεως τῆς δηλώσεως ταύτης. Τὸ δυνατόν τῆς ἀνακλήσεως τῆς συμβατικῆς δηλώσεως ἀπόλλυται οὐχὶ διὰ παρεπομένης αὐτῇ συμβάσεως παραίτησεως ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου συμβαλλομένου, ἥτις ἐν συνδυασμῷ μετ' ἐκείνης ἀποτελεῖ τὴν σύμβασιν. Δὲν ἔννοο διατὶ ἡ αὐτὴ ἐκδοχὴ νὰ ᾖ ἐπὶ κληρονομικῆς συμβάσεως ἀπαράδεκτος, δύσκολον δὲ μοι εἶναι νὰ διεσώσω εἰς τὴν συλλογιστικὴν τοῦ H a r t m a n n σ. 2. ἐπ. Ὁ H a r t m a n n ὀρμάται ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι διὰ τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως «δὲν προσεγένετο παρευθὲς τῷ καλουμένῳ ἀσφαλές τι δικαίωμα». Βεβαίως οὐδεμίαν οὕτος ἐκτίσατο ἐνεστῶσαν ἐπὶ πράγματος ἢ προσώπου ἔννομον ἐξουσίαν· ἀλλ' εἶναι τοῦτο ἀναγκαῖον τῇ ἐννοίᾳ τῆς συμβάσεως; Ἡ ἔννοια τῆς συμβάσεως ἀπαιτεῖ, ἵνα τὴν ὑπὸ τοῦ ἐνός ἐξενεχθεῖσαν βούλησιν καταλάβῃ, διατηρήσῃ ὁ ἕτερος διὰ τῆς δηλώσεως αὐτοῦ (I § 69) ὅποιον τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης ἐκείνης δηλώσεως, τοῦτο, καθ' ἃ πρὸ πολλοῦ ἀνεγνωρίσθη, εἶναι ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως, δὲν ὑπάρχει δὲ λόγος προφανῆς, δι' ὃν αὐτὴ νὰ μὴ δύναται νὰ ἔχῃ ὡς περιεχόμενον τὴν ἐξουσίαν τοῦ γενέσθαι τινὰ, ἐάν θέλῃ, κληρονόμον μετὰ τὸν θάνατόν μου. Ἀποδεχόμενον τὸ μνημονευθὲν πρόσωπον τὴν δήλωσιν ταύτην, ἐπιτυγχάνει τούτου, ὅτι δὲν δύναται νὰ ματαιωθῇ πλέον ἢ παρ' αὐτοῦ προσοδωκόμενη ἔννομος θέσις, οὕτω δὲ κτᾶται τοσοῦτο «παρὸν δικαίωμα», ὅσον ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς συμβάσεως. Ὑπὲρ τῆς θεωρίας ἐν τούτοις τοῦ H a r t m a n n ἐξεφράσθησαν ὁ A r n d t s (Haimel's österr VJSchr VII σ. 10 καὶ Pand. § 501 σμ. 5) καὶ ὁ U n g e r (§ 26 σμ. 3). Ἐναντίον δὲ ταύτης: R u h v a n d l ἐν deutschen Gerichtszeitg. Jahrg. 1863 ἀρ. 26, 27, S c h i r m e r § 5 σμ. 8 ἐν τέλ., K ö r p p e n System § 4 σμ. 50, G e r b e r § 257 σμ. 1, B e s e l e r § 141 (3 ἔκδ. § 136) σμ. 4, S t o b b e V σ. 283, R o t h bayr. Civilr. III § 331 σμ. 13, H o f m a n n ἐν Grünhut's Zeitschr. III σ. 666 ἐπ.—Ἄλλως τε καὶ ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης θεωρίας παραμένει ἀληθὲς ὅτι ὁ H a r t m a n n τονίζει μετὰ τοσαύτης ζέσεως ὡς ἀκολουθίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ γνώμης, ὅτι δηλ. καὶ ἡ κληρονομικὴ σύμβασις περιεχομένη ἐγκατάστασις δέον νὰ κριθῇ κατ' ἀρχὴν ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις τοῦ κύρους καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν διαθήκῃ ἐγκαταστάσεως καὶ ὅτι ἐάν ἡ μὲν κληρονομικὴ σύμβασις εἶναι ἀνίσχυρος ὡς σύμβασις, ἡ ἐν αὐτῇ ὅμως περιεχομένη ἐγκατάστασις κέκτηται τὰ προαπαιτούμενα τῆς ἐν διαθήκῃ τοιαύτης (λ. γ. κληρονομικὴ σύμβασις ὑπὸ τὸν τύπον διαθήκης, ἀνηλικίου ὄντος τοῦ κληρονομουμένου), δύναται ἢ ἐκ συμβάσεως ἐγκατάστασις νὰ διατηρηθῇ ἐν ἰσχύει ὡς μονομερῆς, διὰ τούτου δὲ δὲν ὑπερπηδῶνται τὰ ὄρια ἐπιτετραμένης τῆς δικαιοπραξίας μετατροπῆς (I § 82 ἀρ. 5)—Φιλολογία κληρονομικῆς συμβάσεως, πλὴν τῆς μνημονευθείσης πραγματείας τοῦ H a r t m a n n, εἶναι ἡ ἐξῆς: H a s s e Rhein. Mus. II σ. 149 ἐπ. 300 ἐπ. III σ. 1 ἐπ. (1828. 1829), B e s e l e r die Lehre von den Erbverträgen, τόμ. 2. 1834. 1837. 1840, B u d d e u s ἐν RLex. IV. σ. 27—48' (1843), D i e c k Encyclopädie von Ersch und Gruber XL σ. 394—431 (1841), G e r b e r § 257—264, B e s e l e r § 141—145 (3 ἔκδ. § 136—140), S t o b b e V § 310—314, R o t h bayr. Civilr. III § 330—336, K ö r p p e n System σ. 285—288, B r i n z 1 ἔκδ. §

μενος ὑπὸ τοῦ νόμου κληρονόμος ὀνομάζεται νόμιμος ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος⁵. ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ νόμου παρὰ

189. 2 ἔκδ. III § 380, U n g e r § 26, A b i c h t ein Beitrag zur Lehre von Erbvertrag. Ἐναίσιμος διατριβή, Göttingen 1893, H a n f f t Verfüngsireiheit des Vertagserblassers und Schutz des Vertragserben. Ἐναίσιμος διατριβή, Göttingen 1896, S c h i f f n e r Erbverträge im Zusammenhang mit Adoptionsverträgen (Aυστριακὸν δίκαιον) ἐν Gründhut's Zeitschr. XXV σ. 266 ἑπ.

4) Τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως διακριτέα ἢ σύμβασις περὶ μὴ ἐπαχθεῖσης ἔτι κληρονομίας ζώντος τρίτου προσώπου. Ἡ σύμβασις αὕτη κατὰ τε τὸ ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ σημερινὸν δίκαιον εἶναι ἀνίσχυρος, ἐκτὸς ἐὰν ὁ τρίτος συνήνεσεν L. 29 § 2 D. de don. 39. 5, L. 30 C. de pact. 2. 3· πρβλ. L. 2 § 2 D. de vulg. 28. 6 : —improbum esse Julianus existimat eum, qui sollicitus est de vivi hereditate». H a s s e (σημ. 3) II σ. 218 ἑπ., B e s e l e r Erbvertr. II 2 σ. 328 ἑπ., K ö r p e n System § 4 σημ. 49 ἀρ. 2. Lehrb. σ. 61, V a n g e r o w II § 396 σημ. ἀρ. II, S i n t e n i s III § 159 σημ. 6, S t o b b e V σ. 296 ἑπ., L. A v e n a r i u s der Erbschafts Kauf im römischen Recht (Leipzig 1877) σ. 26 ἑπ. S e u f f. Arch II 313, VIII. 153, XIII. 151, XVIII. 91, XXX. 44, XXXI. 249, XXXVII. 44 (RG. Entscheid. IV σ. 125), XLI. 264. Ὁ curator furiosi δὲν δύναται νὰ συναίεσῃ ἀντὶ τοῦ παράφρονος : S e u f f. Arch. LIV. 31. [A. Π. 359 (1904)]. Ἐν τούτοις ὑποστηρίζεται καὶ ἡ γνώμη, ὅτι, ἀναγνωρισθέντος [κατὰ τὸ γερμανικὸν δίκαιον] τοῦ κύριου τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως, κατέστη ἐπίσης ἔγκυρος καὶ ἡ μνημονευθεῖσα σύμβασις ὄρ. π.χ. E i c h h o r n deutsch. Privatr. § 341, M i t t e r m a i e r deutsch. Privatr. § 453, οὗτω δὲ ἀπεφασίσθη ἐν S e u f f. Arch. I. 252, XIII. 44, XIV. 216, XX. 51, XXXII. 256. Κατὰ τὸν D e r n b u r g III § 127 σημ. 2. δέον νὰ ἐξετάζηται ἐν ἐκάστη δεδομένῃ περιπτώσει, ἂν ἐν ταύτῃ ἀκριβῶς εὔρηται ἀνηθικότης. Σύμβασις περὶ τῆς κληρονομίας ἀφαιρούτω : S e u f f. Arch. XXXVIII. 37.—Ἄλλο ζήτημα εἶναι, ἂν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἰσχύος τῶν κληρονομικῶν συμβάσεων καταργηται τὸ ἀξίωμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ὃ ὁ κληρονομούμενος δὲν δύναται νὰ δεσμεύσῃ ἑαυτὸν οὐδ' ἐνοχικῶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ διατίθεσθαι τὴν καταλειπομένην ὑπ' αὐτοῦ περιουσίαν (L. 61 D. de V. O. 45. 1, L. 4 C. de inut. stip. 8. 38 [39], ὅπερ λυτέον πάντως καταφατικῶς, ὡς νομίζω. Οὐχ ἦτρον καὶ περὶ τούτου αἱ γνώμαι διάστανται. Ὅρ. H a s s e II σ. 206. ἑπ., M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 209 ἑπ., B e s e l e r Erbvertr. II. 2 σ. 61 ἑπ. 315 ἑπ., H a r t m a n n σ. 116 ἑπ., U n g e r § 24 σημ. 6, K ö r p e n System § 4 σημ. 49 ἀρ. 1, Lehrbuch σ. 62 lit. b. S t o b b e V. § 302 σημ. 19—21. S e u f f. Arch. IX. 48, XXIII. 121. Entsch. d. RG. XIX. 232 (=S e u f f. Arch. XLIII. 277). Κληροδοσία τῆς ἀποκαταστάσεως περιελθούσης τυχὸν κληρονομίας τρίτου εἶναι ἔγκυρος : Entscheid. RG. XXXV σ. 147 ἑπ. [Πρβλ. Π α π α ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν σ. 14., K ρ α σ σ ᾶ ν § 4].

5) Πρὸς τὴν testamentaria hereditas ἀντιθέσασιν αἱ πηγαι τὴν intestati hereditas, τὴν hereditas quae ab intestato defertur, obvenit. Πρβλ. λ. γ. Ulp. XXV. 1, Gai. II. 99, § 6 I, per quas pers. 2. 9, L. 39 D. de A. v. O. H. 29. 2. Ἄλλ' οἱ ὄροι legitimus heres, legitima hereditas ἔχουσιν ἐν

τὴν τοῦ κληρονομουμένου διάταξιν καλούμενος ὀνομάζεται ἀναγκαῖος κληρονόμος⁶.

Κλῆσις εἰς τὴν κληρονομίαν ἐνεργὸς δὲν χωρεῖ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου⁷· δὲν ἐπέρχεται ὁμως καὶ κατ' ἀνάγκην ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ⁸.

IV. Ἐπαγωγή καὶ κτῆσις τῆς κληρονομίας.

§ 530.

Ἐπαρχούσης ἐνεργοῦ κληρονομικῆς κλήσεως ὑπὲρ ὠρισμένου προσώπου, λέγομεν ὅτι ἐπήχθη εἰς τοῦτο ἡ κληρονομία¹. Ἀλλ' ἡ ἐπαγωγή κατὰ κανόνα δὲν καθίστησι παραχρῆμα κληρονόμον τὸν καλούμενον· τούναντίον ὀφείλει οὗτος κατὰ κανόνα, ἵνα διὰ δηλώσεως τῆς βουλήσεως αὐτοῦ κτήση-

ταῖς πηγαῖς ἰδιάζουσας προσέτι σημασίαν ὡς πρὸς τὸν Δωδεκαδέλτον, κατ' ἣν οἱ sui heredes, ὧν τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα προϋπετίθητο μόνον, δὲν ἐξεφράζετο δὲ ἰδιαιτέρως ἐν τῷ Δωδεκαδέλτῳ, ἀντιτίθενται τοῖς legitimi heredes. Πρβλ. Schirmer § 5 σημ. 1.

⁶) Πρβλ. § 530 σημ. 3 καὶ § 575 σημ. 3.

⁷) Κλῆσις εἰς τὴν κληρονομίαν ἐνεργὸς: τὸ γεγονός τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως ὑπάρχει ἤδη πάντως, ἐπὶ τῆς βουλήσει τοῦ κληρονομουμένου τοιαύτης, πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπίσης δ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκ τοῦ νόμου κλῆσιν δὲν εἶναι γλωσσικῶς ἡμαρτημένον νὰ λέγηται περὶ τοῦ ἐγγυτάτου συγγενοῦς καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ὅτι καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν τούτου. Σπουδαία ὁμως διευκλύνσεις τῆς λεκτικῆς παραστάσεως τοῦ πράγματος παρέχεται, ἐὰν ὡς κλῆσις εἰς τὴν κληρονομίαν νοῆται ἡ παρρηθὺς ἔχουσα νομικὴν ἐνεργεῖαν, ὅπου ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τοῦ λόγου δὲν προκύπτει ἐνκρινῶς τὸ ἐναντίον, τῆς ἐλευθερίας δὲ ταύτης γενήσεται ἐν τοῖς ἐφεξῆς χροῖσις. [Ὅπω καὶ Krasa § 3 σημ. 8].

⁸) Ὁ κληρονομούμενος ἐκάλεσέ τινα κληρονόμον αὐτοῦ ὑπὸ αἴρεσιν, ἡρητημένην ἔτι. Ὁ εἰς τὴν κληρονομίαν καλούμενος εὐρίσκεται ἔτι ἐν τῇ μητρικῇ κοιλίᾳ.

¹) Ἡ ἐφαρσις defertur hereditas εἶναι τῶν πηγῶν, ἀλλὰ τὸ οὐσιαστικὸν § 530 delatio hereditatis δὲν ἀπαντᾷ ἐν αὐταῖς. Σήμερον [παρὰ Γερμανοῖς] εἶναι συνηθέστατος ὁ ὅρος Delation der Erbschaft [ἐπαγωγή τῆς κληρονομίας]. Οἱ πλείστοι μάλιστα ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου ὡς συνωνύμου πρὸς τὴν «κλῆσιν εἰς τὴν κληρονομίαν». Ἐναντίος ὁ Puchta § 448 καὶ Vorl. περὶ τούτου ὅρ. καὶ Köpfer System σ. 299, Lehrb. § 3, III. Ἡ διαφωνία αὕτη δικαιολογεῖται, μόνον ἐὰν ὡς κλῆσις εἰς τὴν κληρονομίαν μὴ νοῆται ἀποκλειστικῶς ἡ νομικὴν ἔχουσα ἐνεργεῖαν (§ 529 σημ. 7). — Περὶ ἄλλης πάντη διακεκριμένης ἐννοίας, ἣν ὁ Northoff Jahrb. f. Dogm. V σ. 190 ἐπ. ἀποδίδωσι τῷ ὅρῳ «Delation», ὅρ. § 597 σημ. 5 ἐν τέλ.

ται τὴν κληρονομίαν². Τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχει ἐξαίρεσις μόνον ὑπὲρ τῶν κατιόντων, τῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ κληρονομουμένου ἐξουσίαν διατελούντων³.

V. Σχολάζουσα κληρονομία *

§ 531.

Ἐὰν οὗ κατὰ τὰ προειρημένα εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξη κληρονομία χωρὶς νὰ ὑπάρξη ἤδη δι' αὐτὴν κληρονόμος¹,

²) Περὶ βλ. 1. 151 D. de V. S. 50. 16 Βασ. (2. 2) ρη'. «Κατενεχθῆναι μοι δοκεῖ κληρονομία, ἣν ὑπεισεργόμενος δύναμαι κτᾶσθαι».

³) Οὗτοι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ὀνομασίαν εἰσὶ necessarii heredes, ἧτις ἐκφρασις ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ συγγέται πρὸς τὴν ἡμετέραν «ἀναγκαῖος κληρονόμος» (§ 529 σημ. 6). [Οὐκί πάντῃ ἀκριβὲς τὸ παρὰ Κ ρ α σ σ ᾶ § 3 σημ. 4 ὅτι κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον heredes necessarii εἰσιν «οἱ παρὰ τὴν βούλησιν αὐτῶν κτῶμενοι τὴν κληρονομίαν», ὡσεὶ ἀπῆρτετο ἢ ὑπαρξίς ἐναντίας βουλήσεως· ἔτι δ' ἀνακριβέστερον χειρίζεται τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐν Γεν. Διδασκ. § 136 σελ. 386 α' ἡμ. καὶ § 139 σελ. 392 ἐν ἀρχ. Ἡ παρατήρησις ἡμῶν αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκδόσει διόρθωσιν].

^{*)} S a v i g n y System II § 102 (1840). M ü h l e n b r u c h Συνέχ. G l ü c k XLIII σ. 40-77 (1843). A r n d t s ἐν R Lex IV σ. 2-6 (1843). [οὗ μεταφρῶσις εὐρίσκεται ἐν Θ έ μ ι δ ι Σγούτα V σ. 14 ἐπ.]. J h e r i n g Abhandlungen aus dem röm. Recht ἀριθ. 1 (1843). v. S c h e u r l Beiträge zur Bearbeitung des röm. Rechts ἀρ. 1 (1853). P a g e n s t e c h e r Heidelberg. krit. Zeitschr. I σ. 21-36 (1853). W i n d s c h e i d krit. Ueberschau I σ. 181 ἐπ. (1853). K u n t z e die Obligation κλπ. σελ. 376-384 (1856). W i n d s c h e i d die Actio κλπ. σ. 233-238 (1856). K ö p p e n die Erbschaft (1856). S c h m i d t (von Immenau) die Persönlichkeit des Sclaven nach röm. Recht (akad. Programm 1868) σ. 41 ἐπ. J h e r i n g Jahrb. f. Dogm. X σ. 408 ἐπ. (1871). P e r n i c e Labeo I § 358-375 (1873). M a r c u s e n die Lehre von der hereditas iacens in ihrem Zusammenhang mit der alten usucapio pro herede (1883). (Περὶ τούτου Leipz. literar. Centralblatt 1883 σ. 1479, F r e u n d Zeitschr. der Sav. Stift VI σ. 280, P f e r s c h e krit. VJSchr. XXVII σ. 319). V e r i n g σ. 65 ἐπ. 89 ἐπ., K ö p p e n System § 2. Lehrbuch § 2, S c h i r m e r § 3, U n g e r § 7, B r i n z 1 ἐκδ. § 154. 155, καὶ σ. 1000 ἐπ. 2 ἐκδ. III § 364, A r n d t s § 465, S t e i n l e c h n e r: Das schwebende Erbrecht und die Unmittelbarkeit der Erbfolge nach röm. und österr. Recht. Ein Beitrag zur Lehre von des Pendenz der Rechte. Innsbruck I 1893, II 1897. Περὶ τοῦ I ἴδρ. S o k o l o w s k i ἐν Krit. VJChr. XXXVI σ. 535 ἐπ., περὶ τοῦ I καὶ II O e r t m a n n ἐν Arch. f. bürgerl. R. XIII σ. 133 ἐπ. [Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 350 ἐπ., Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 10 ἐπ., Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 7. Περὶ τῆς τύχης τῶν ἐκκειμένων κληρονομιῶν ἐπὶ Βυζαντινῶν ἴδρ. Μ. Ε ὕ σ τ ρ ο α τ ῖ ᾶ δ η ν ἐν «Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας» XXXIX σ. 208 ἐπ.].

ἀναγκαῖος ἀποβαίνει ὁ προσδιορισμὸς τῆς νομικῆς σχέσεως, ἐν ἣ κατὰ τὸν μεταξὺ τοῦτον χρόνον εὐρίσκεται ἡ κληρονομία². Πρὸς δῆλωσιν τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν διάμεσον τοῦτον χρόνον γίνεται χρῆσις τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὄρου³.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος προσδιορισμὸς δύναται κατὰ πρῶτον λόγον ν' ἀφορᾷ μόνον εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ σχολάζουσα κληρονομία, ἀπολέσασα τὸν πρόην αὐτῆς κύριον καὶ μὴ τυχοῦσα εἰσέτι νέου, εἶναι προσωρινῶς ἄνευ κυρίου⁴, ὅτι ὅμως ἐκ τούτου οὐδαμῶς ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ ἀλλοιοῦται ἡ νομικὴ αὐτῆς θέσις καὶ ὅτι ἐπομένως τὰ μετ' αὐτῆς συνδεόμενα δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις οὔτε τὴν ὑπαρξιν⁵ οὔτε τὴν

(ἐνεργὸς) κλησις εἰς τὴν κληρονομίαν (§ 529 σημ. 8) ἢ διότι ὁ καλούμενος δὲν ἐκτήσατο εἰσέτι τὴν κληρονομίαν (§ 530 σημ. 2).

²) Κατὰ τὴν τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐπιγραφὴν δὲν ἔπρεπε κυρίως ἐνταῦθα νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος· ἡ προσήκουσα τῆς διδασκαλίας ταύτης θέσις θὰ ἦτο τὸ ἔκτον κεφάλαιον. Ἐν τούτοις τὰ ἐν αὐτῇ ὀηθησόμενα συντελοῦσι πρὸς διασάφισιν τῆς ἐννοίας τῆς κληρονομίας (§ 528), ἐκ τούτου δὲ δικαιολογεῖται ἡ μικρὰ σῆτη περὶ τὴν κατάταξιν ἀνακριβεία.

³) Αἱ πηγαὶ λέγουσιν *hereditas iacet*. L. 1. D. de B. P. fur. 37. 3, L. 1 pr. D. de succ. ed. 38. 9, L. 4 § 17 D. de fideic. lib. 40. 5, L. 13 § 5 D. quod vi aut clam. 43. 24. Δὲν εἶναι ἴσως περιττὴ ἡ παρατήρησις, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἔκφρασις (σχολάζουσα κληρονομία), ἀκριβῶς λαμβανομένη, δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν τῶν πηγῶν. Διότι ἡ λατινικὴ ἔκφρασις δὲν σκοπεῖ νὰ τονίσῃ τὸ ἀδρανὲς τῆς κληρονομίας, ὡσεὶ αὕτη ἅμα τῇ κτήσῃ θὰ εἰσῆρχετο εἰς ἰδιάζουσάν τινα δράσιν. ἀλλὰ βασίζεται ἀπλῶς ἐπὶ τῆς ἰδέας ὅτι κεῖται τι χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τινος. Ἐτεροι ἐν τούτοις ἐκφράσεις, ὧν ἡδύνατο νὰ γίνῃ γρησις, δὲν εἶναι καὶ αὗται ἄμεμπτοι. Ἡ ἔκφρασις «*unerworbene Erbschaft*» [«*μὴ κεκτημένη κληρονομία*»] θὰ προκάλει τὴν ἰδέαν ὅτι ἐνταῦθα ἐλλείπει πάντοτε μόνον ἡ κτήσις, ἐν ᾧ δύναται νὰ ἐλλείπῃ καὶ ἡ κλησις· ἡ δὲ ἔκφρασις «*erblose Erbschaft*» [«*ἄνευ κληρονόμου κληρονομία*»] δὲν θὰ ἐδήλου ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ κληρονομίας ἀναμενούσης τὸν ἑαυτῆς κληρονόμον. [Ἡ τοῦ *K a λ λ ι γ ᾱ* καὶ *Π α π α ρ η γ ο π ο ὄ λ ο υ* ἔκφρασις «*ἀ π ρ ο σ ἔ λ ε υ σ τ ο ς κ λ η ρ ο ν ο μ ί α*» εἶναι ἀποκρουστέα καὶ διότι περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀδυνάτου τῆς ὑπεισελεύσεως. Προτιμητέα ταύτης καὶ σύμφωνος ταῖς πηγαῖς θὰ ἦτο ἡ ἔκφρασις «*ἐ κ κ ε ι μ ἔ ν η κ λ η ρ ο ν ο μ ί α*»].

⁴) Περὶ L. 1 pr. D. de succ. 38. 9: «*ne bona hereditaria vacua sine domino diutius iacerent*», καὶ ὅρ. τὴν ἐπομένην σημειώσωιν.

⁵) Ἐπὶ σχολαζούσης κληρονομίας εἶναι μὲν τὰ τῆς κληρονομίας πράγματα *res nullius, nullius in bonis, eine domino Gai. II. 9*. [L. 1 pr. D. de D. R.1. 8], L. 13 § 2 D. ad leg. Aq. 9. 2, L. 9 D. de naut. foen. 22, 2, L. 65 [64] D de her. inst. 28, 5, L. 13 § 5 D. quod vi aut clam 43. 24, L. 6 D. exp. her. 47. 19), τὰ κληρονομικὰ χρῆτῃ ἄνευ ὀφειλέτου (L. 11 pr. D. de

ένότητα αὐτῶν ὡς περιουσία ἀπολλύσιν⁶, ἡ δὲ περιουσία αὕτη διατηρεῖ καὶ τὴν ἰκανότητα πρὸς ἐπέκτασιν δι' ἐπιπροσπιθεμένων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἐφ' ὅσον ἡ παραγωγή τοιούτων εἶναι δυνατὴ ἀσχέτως πρὸς φυσικόν τι πρόσωπον⁷. Πράγματι δὲ ἡ τοιαύτη τοῦ πράγματος ἀντίληψις ὑποστηρίζεται ὀρισμένως ἐν ταῖς πηγαῖς⁸.

Ἄλλὰ πρὸς τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ ἀπαντᾷ ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ ἑτέρα τις. Ὡς ἐπὶ ἄλλων περιπτώσεων διὰ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις στερουμένης ὑποκειμένου ἐδημιουργήθη ὑποκείμενον τεχνητῶς, προσωποποιήσῃ ἀπροσώπου τινός, οἷτω συνέβη καὶ ἐνταῦθα. Οὐδενὸς δ' ἑτέρου προκειμένου, ἔπερ θὰ ἠδύνατο γὰρ προσωποποιηθῆ, ἐπροσωποποιήθη αὕτη αὕτη ἡ κληρονομία καὶ ἀνεδείχθη αὕτη ὑποκείμενον τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἐκείνων δηλ. τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἐξ ὧν συνίσταται καὶ ὧν ἄνευ δὲν θὰ ὑπῆρχεν⁹. Ἐν

pec. const. 13. 5, L. 9 D. de naut. foen. 22. 2, πρβλ. καὶ L. 10 D. ut leg. 36. 3), καὶ αἱ κληρονομικαὶ ὡσαύτως ἀπαιτήσεις ἄνευ δανειστοῦ· πρβλ. προσέτι L. 3 § 6, L. 21 [22] D. de neg. gest. 3. 5. Ἄλλ' ἐξ αὐτοῦ δὲν ἔπεται ὅτι τὰ κληρονομικὰ πράγματα εἶναι ἐκτὸς τῆς σφαιρας τοῦ δικαίου (L. 36 D. de stip. serv. 45. 3.—«nec potest relictus videri, qui universo hereditatis iure continetur»), ὅτι τὰ χρέη καὶ αἱ ἀπαιτήσεις ἀπόλλυνται (L. 11 pr. D. de pec. const. 13. 5 Βασ. (26. 7) ια':—«τὸ χρεωστούμενον καλῶς ἀντιφωνεῖται, εἰ καὶ τέως οὐκ ἔστιν ὁ χρεωστών», L. 10 D. ut leg. 36. 3:—«quia omnimodo dari oportet legatum»).

⁶) L. 36 D. de stip. serv. 45 3 (σημ. 5)—«universo hereditatis iure».

⁷) L. 20 § 3 D. de H. P. 5. 3 Βασ. (42. 1) κ' αὐτ.: «δέχεται γὰρ αὐξήσιν καὶ μείωσιν ἡ κληρονομία». L. 178 § 1 D. de V. S. 50. 16, L. 3 § 6 D. de neg. gest. 3. 5. Ὁρ. πρὸς τούτοις L. 40 D. de usurp. 41. 3. L. 13 § 2 D. ad leg. Aq. 9. 2. L. 13 § 5 D. quod vi aut' cl. 43. 24, L. 1 § 6 D. de iniur. 47. 10. L. 20 [21] § 1 D. de neg. gest. 3. 5. L. 9 D. de naut. foen. 22. 2, L. 77 D. de V. O. 45. 1, L. 68 § 1 D. de leg. 1° 30, L. 55 § 1 D. de leg. II° 31, L. 11 § 2 D. de accept. 46. 4, L. 29. D. de capt. 49, 15.

⁸) Ὁρ. τὰ χωρία τῶν τριῶν προσηγουμένων σημειώσεων.—O J h e r i n g Jahrb. für Dogm. X σ. 408 ἐπ. δέχεται ὅτι σχολαζούσης τῆς κληρονομίας ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμενα οὐδὲ τὰ δικαιώματα, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ παθητικὸν αὐτῶν μέρος (πρβλ. I § 65 σημ. 9).

⁹) Λέγεται περὶ κληρονομίας ὅτι εἶναι «domina», L. 31 § 1 D. de her. inst. 28. 5, L. 1 § 1 D. si is qui test. 47 4' «dominus habetur», L. 13 § 2 D. ad leg. Aq. 9. 2. «pro domino habetur», L. 61 pr. D. de A. R. D. 41. 1. «domini loco habetur», L. 15 pr. D. de interrog. 11. 1' «dominae locum

ἄλλαι λέξεσιν, ἡ κληρονομία ἀνήχθη εἰς νομικὸν πρόσωπον¹⁰.

obtinēt», L. 13 § 5 D. quod vī aut cl. 43. 24 Βασ. (42. 4) ιε': «ἐν τάξει γὰρ δεσπότης ἐστὶν ἡ κληρονομία», L. 9 C. dep. 4. 34. Λέγεται περαιτέρω ὅτι ἡ κληρονομία «personae vice fungitur», τ.ε. ὅτι ὑπέχει τὴν θέσιν ἀνθρώπινου ἀτόμου (I § 49 σημ. 5), L. 15 pr. D. de usurp. 41. 3, L. 22 D. de fidei. 46. 1.

¹⁰) Τοῦτο δὲν ἀποδέχονται S a v i g n y, K ö r p e n, B r i n z ἐν τῇ 1 ἐκδ., ἐπίσης δὲ καὶ S o h m Institutionen σ. 327. 328 (2 ἐκδ. σ. 372. 373). Ὁ S a v i g n y θεωρεῖ μὲν ὑπάρχον ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ τὸ πλάσμα ὅτι ἡ κληρονομία παρίστησι πρόσωπόν τι (ἦτοι τὸν τεθνεῶτα, ὅρα σημ. 12)· ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν ἀναγνωρίζεται, λέγει, ὡς νομικὸν πρόσωπον, τὸ δὲ πλάσμα ἐκεῖνο ἐτέθη μόνον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διὰ τῶν δούλων κτήσεως καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν ἔχει πλέον ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν δίκαιον σημασίαν. Τὴν περιωρισμένην ἀναφορὰν τοῦ πλάσματος εἰς τὴν διὰ τῶν δούλων κτήσιν, σαφελῶς βεβαίως, ἀποκρούει ὁ K ö r p e n· ἀλλὰ καὶ οὗτος φρονεῖ ὅτι ἐν ταῖς πηγαῖς ἐκφράζεται μόνον ἡ ἔννοια ὅτι διὰ τὴν κληρονομίαν κτήσεις καὶ ἀπόλεια εἶναι ἐξ ἴσου δυνατὴ ὡς καὶ διὰ τὸν κύριον (ἢ ἐνταῦθα τὸν τεθνεῶτα), κατὰ τοῦτο δὲ αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει τὸν κύριον (ἢ ἐνταῦθα τὸν τεθνεῶτα). Σύμφωνος ὁ B r i n z 1 ἐκδ. σ. 665. 666. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἐνόησαν τὸν ἐν ταῖς σημ. 9 καὶ 12 παραιτημένον χωρίων ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τις ὅτι τὴν σχολάζουσαν κληρονομίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρησαν ὡς ὅτι ἡμεῖς (οὐχὶ βεβαίως ἐκεῖνοι) ὀνομάζομεν νομικὸν πρόσωπον. Ὅτι δὲ ἡ κληρονομία εἶναι νομικὸν πρόσωπον ἰδιαζούσης φύσεως, νομικὸν πρόσωπον, ὅπερ οὐδὲν εἶναι ἔξω τῶν ὄσων ἔχει, ὅπερ, ἵνα μεταχειρισθῶ ἐκφρασῶν τοῦ B r i n z (σ. 1000 ἐπ.) ἔχει μόνον πρὸς διαφύλαξιν, οὐχὶ δὲ πρὸς ἀνάλωσιν, τοῦτο εἶναι προφανές. Ἄλλ' οὐδαμῶς ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι ἐν γένει νομικὸν πρόσωπον, ἀφ' οὗ μάλιστα ἐν L. 22 D. de fidei 46. 1 ἐξισοῦται πρὸς αὐτὰς τὰς κοινότητάς. Ὅρ. ἤδη καὶ B r i n z ἐν τῇ 2 ἐκδ. § 364, ὅστις ὁμως προσωποποιεῖ οὐχὶ τὴν καταλειπομένην περιουσίαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν κληρονομικὴν διαδοχὴν. Περὶ τῆς θεωρίας τοῦ S o h m ὄρ. σημ. 14 ἐν τέλ. Πρακτικῶς ἄλλως τε ἡ ἔρις αὐτὴ εἶναι πάντῃ ἀνοφελής· διότι δίκαιον μὲν διὰ τὸ νομικὸν πρόσωπον ὡς τοιοῦτο δὲν ὑπάρχει (I § 58), οὐδεὶς δὲ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ δικανικὴ τῆς σχολάζουσης κληρονομίας ἰκανότης δέον νὰ ῥυθμισθῇ κατὰ τοὺς ἐπὶ σωματείων ἢ καθιδρυμάτων κανόνας· οὕτω δὲ πράγματι αἱ πηγαὶ τὴν παρ' αὐτῇ ἔλλειψιν ἀνθρωπίνης προσωπικότητος ῥητῶς ἀναφέρουσιν ὡς λόγον τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἔχειν ἐπικαρτίαν (L. 26 D. de stip. serv. 45. 3, L. 1 § 2 D. quando dies ususfr. 7. 3, l. 16 § 1 D. quando dies leg. 36. 2), δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔγῃ καὶ νομὴν (—ἀποτελέσματος γὰρ καὶ ψυχῆς ἡ νομὴ χωρῆσει», L. 1 § 15 D. si is qui test. 47. 4 Βασ. (60. 13) αὐτ., πρβλ. S e u f f. Arch. III. 348, ὄρ. ὁμως καὶ αὐτ. XIV. 102, καὶ U n g e r § 7 σημ. 20, A r n d t s § 456 σημ. 2), καὶ οὐδ' ἔχνος ἀπαντᾷ ὅτι αὐτὴ δύναται νὰ γραφῇ κληρονόμος ἢ κληροδόχος· ὅρα προσέτι ἄνωτ. § 454 ἄρ. 4.—Ὁ S c h e u r l, φῆνι προσχωρεῖ ὁ S c h i r m e r (σ. 22), φρονεῖ ὅτι ἡ σχολάζουσα κληρονομία εἶναι μὲν πλασματικόν, ἀλλ' οὐχὶ νομικὸν πρόσωπον. Καὶ ταύτης τῆς διακρίσεως οὐδένα διαβλέπω λόγον, πρβλ. W i n d c h e i d ἐνθ. ἄνωτ. σ. 190.—Ὅρ. καὶ U n g e r ἐνθ. ἄνωτ. σημ. 8. 11, A r n d t s ἐνθ. ἄνωτ. σημ. 1. 2, G i e r k e Genossenschaftsrecht III σ. 104, P f a f f u n d H o f m a n n

Τοῖς εἰρημένοις προσθετέον ἔτι τὰ ἐπόμενα.

1. Ἐὰν κατὰ τὴν παραγωγὴν ἐννόμων διὰ τὴν κληρονομίαν σχέσεων ζητῶνται ιδιότητες τοῦ κτωμένου προσώπου, αἵτινες προϋποτιθέασιν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, δέον ἄρα νὰ ἀρκεσθῶμεν ἀπλῶς εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ κληρονομία δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἔχη τοιαύτας ιδιότητας, ἢ δέον νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονομουμένου ἢ ἀντιθέτως εἰς τὸ τοῦ καλουμένου εἰς τὴν κληρονομίαν; Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπεφήνατο ὅτι δέον νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονομουμένου¹¹. Τοῦτο ἐκφράζεται οὕτως· ἡ κληρονομία ἀντιπροσωπεύει, παρίστησι τὸν κληρονομούμενον¹².

Commentar zum ersten bürgerl. Gesetzbuch I σ. 32 ἐπ. Κατὰ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς hereditas jacens ἀποφαίνεται καὶ ὁ Steinlechner. Ἡ διὰ τοῦ ἐμβριθοῦς καὶ μεστοῦ ὄξυνοίας συγγράμματος τούτου διήκουσα ἰδέα εἶναι αὕτη: Ὁ εἰς κληρονομίαν καλούμενος ἔχει δυνάμει τῆς ἐπαγωγῆς ὑπὸ αἴρεσιν, ἡρημένον, κληρονομικὸν δικαίωμα, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ὑπεισελύσεως αὐτοῦ: «ἡ hereditas jacens» παρίστησι μετέωρον σχέσιν μετὰ προσωπικῆς διαρκυθμίσεως τοῦ ζητήματος τῆς κυριότητος ὑπὲρ τῆς μέχρι τοῦδε καταστάσεως, τ. ἔ. ὡσεὶ ἔξη εἰσέτι αὐτὸς ὁ κληρονομούμενος. Οὕτως ἡ περιλήψις ἐν Π 114. Ἄλλ' ὅταν ἡ κληρονομία νομικῶς ἀπονέμεται δυνάμει τοῦ πλάσματος εἰς κύριον μὴ ὑπάρχοντα πλέον, οὐδεμία ἀκριβῶς παρέχεται ὠφέλεια ἐκ τοῦ ὅτι πράγματι δὲν ἔχει κύριον. Πρβλ. καὶ O e r t m a n n ἐνθ. ἀνωτ. Κατὰ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς hereditatis jacens (συμφώνως πρὸς τὴν θεμελιακὴν αὐτοῦ γνώμην) H ö l d e r: natürliche und juristische Personen σ. 141 ἐπ.

¹¹) L. 33 § 2, L. 34 D. de A. R. D. 41. 1' § 2 I. de her. inst. 2. 14' pr. I. de stip. serv. 3. 17, L. 31 L § 1 D. de her. inst. 28, 5, 1. 116 § 3 D. de leg. I^o 30. Ἐκ παραδρομῆς οἱ τῶν Ιουστινιανείων συλλογῶν συντάχται περιέλαβον καὶ χωρίον, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ἡ κληρονομία παρίστησι τὸν μέλλοντα κληρονόμον, L. 24 D. de nov. 46. 2, μάλιστα δὲ καὶ χωρίον, ἐν ᾧ ὑποστηρίζεται ἡ πρώτη τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ἐκδοχῶν, L. 55 § 1 D. de leg. II° 31 (δρ. ὁμως περὶ τοῦ χωρίου τούτου καὶ S c h i r m e r § 3 (σημ. 43 ἐν τέλ.), δρ. ἐπίσης L. 20 [21] § 1 D. de neg. gest. 3. 5.—Τὸ ζήτημα εἶχεν ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς Ῥωμαίους ἰδίως ἔνεκα τοῦ προαπαιτουμένου τοῦ commercium ἐπὶ τῶν τοῦ ἀστικῶδ δικαίου τρόπων κτήσεως· ἀλλὰ καὶ νῦν δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄνευ πραγματικῆς σημασίας. Ἀναλογισθῆτω τις λ. χ. ὅτι ὑπάρχει που εἰσέτι ὡς προϋπόθεσις τῆς κτήσεως κυριότητος ἀκινήτου ἢ ἰθαγενεία. Ὁρ. καὶ K ö p p e n System σ. 213. 218 ἐπ. Lehrbuch σ. 50. 51.

¹²) L. 34 D. de A. R. D. 41. 1 Βασ. (50. 1) λγ': «ἡ γὰρ κληρονομία τὸν κληρονόμον ἐπέχει τοῦ τελευτήσαντος». Θεοφ. (2. 14) 2: «ἡ γὰρ κληρονομία μὴπω ἀδιευθεῖσα πρόσωπον ἐπέχειν δοκεῖ τοῦ τελευτήσαντος». Θεοφ. (3. 17) πρ.: «ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γὰρ (ἡ κληρονομία) τὴν τάξιν ἐπέχει τοῦ προσώπου τοῦ τελευτήσαντος». L. 116 § 3 D. de leg. I^o 30 Βασ. (44. 1) ρι': «...καὶ πρὸ τῆς

2. Διὰ τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας ὁ καλούμενος καθίσταται νόμιμος διάδοχος ταύτης ἢ τοῦ κληρονομουμένου; Τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἐφάνη ὡς μὴ φυσικὸν νὰ κτᾶται ὁ κληρονόμος τὴν κληρονομίαν ἀπὸ τῆς χειρός, οὕτως εἶπειν, αὐτῆς ταύτης τῆς κληρονομίας, τούτου δ' ἕνεκα κηρῦσσει αὐτὸν νομικὸν διάδοχον τοῦ κληρονομουμένου, καὶ οὐχὶ τῆς κληρονομίας. Ἄλλ' οὕτω περιέστη εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως μεταβάλλῃ τὴν ἀληθῆ ἐν χρόνῳ σχέσιν τῆς διαδοχῆς τοῦ κληρονόμου καὶ

ὑπείσελεύσεως ἡ κληρονομία τὸ τοῦ τελευτήσαντος ἐπέχει πρόσωπον». Ὁρ. τὰ χωρία τῆς προηγουμένης σημειώσεως.—Λίαν διαδεδομένη εἶναι ἡ γνώμη (Puchta § 447 καὶ Vorl. περὶ τούτου, Pagenstecher, Kuntze, Vering, Neuner: Wesen und Arten der Privatrechtsverhältnisse σ. 93, οἵτινες ἄλλως τε δὲν εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνοι, πρότερον δὲ καὶ Jhering καὶ Scheurl [§ 528 σημ. 6], ὄρ. προσέτι Savigny System I. 381), ὅτι τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον τῶν πρὸς σχολάζουσαν κληρονομίαν συνδεδεμένων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς κληρονομίας, εἶναι ἡ ὡς ζῶσα ἔτι ὑποτιθεμένη περιουσιακὴ τοῦ κληρονομουμένου προσωπικότης, ἐνομήσθη δὲ ὅτι ἐν ταῖς ἀνω ῥήσεσι τῶν πηγῶν εὐρέθῃ ἄμεσος ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης μαρτυρία. Πολὺ ἐσφαλμένως. Ἐν ταῖς ῥήσεσιν ἐκείναις οὐδὲν περὶ προσωπικότητος περιέχεται, ἥκιστα δ' ὅτι τὴν κληρονομίαν ἔχει ἡ προσωπικότης τοῦ θεθενῆτος· ἀπλῶς δηλοῦται ὅτι ἡ κληρονομία παρίστησιν, ἀντιπροσωπεύει τὸν κληρονομουμένον ἐν τῇ σωματικῇ αὐτοῦ παραστάσει (persona), ὥσει ἔξη εἰσέτι, ὅτι ἐπομένως ἐπὶ τῆς κτήσεως δικαιωμάτων (ἐκτός ἐξαιρέσεων—L. 61 D. de A.R.D. 41. 1, L. 15 D. de usurp. 41. 3, pr. 1. de stip. serv. 3. 17 Θεοφ. (3. 17) πρ. «ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γὰρ τὴν τάξιν ἐπέχει τοῦ τελευτήσαντος») ἐφαρμόζεται τὸ αὐτό, ὅπερ θὰ ἐφαρμόζετο ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἐὰν μὴ ἀπέθνησκεν. Ὁρ. καὶ L. 41. D. de R. C. 12. 1 (vv. quodsi stipulatus quoque esset cett.), L. 18 § 2 D. de stip. serv. 45. 3. L. 3 § 6 D. de neg. gest. 3. 5, L. 15 pr. D. de diem add. 18. 2, L. 2 § 18 D. de H. v. A. V. 18. 4, L. 1 § 4 D. de stip. serv. 45. 3. Ὁ τελευτῆσι καὶ κύριος τῆς θεωρίας ἐκείνης λόγος εἶναι βεβαίως ἡ γνώμη, ὅτι δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, εἴτε ὡς καθ' ἕκαστον εἴτε ὡς περιουσία, δὲν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἄνευ ὑποκειμένου καὶ ὅτι ἐπομένως, ἐνθα ἐλλείπει ὑποκείμενον, δέον νὰ δημιουργηθῇ τοιοῦτο διὰ νοητικῆς πράξεως. Ὁρ. ἐναντίον τούτου Windscheid, Schirmer, Unger ἐνθ. ἀνωτ. καὶ πρβλ. ἐπίσης ἀνωτ. § 49 σημ. 2. (Καὶ ὁ Schirmer ὁμοίως δὲν παραιτεῖται ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιζώσης προσωπικότητος τοῦ κληρονομουμένου, ὄρ. σ. 21. 22), Ὁλως νέος λόγος ἀπαντᾷ παρὰ Neuner ἐνθ. ἀνωτ., ἰσχυριζομένῳ ὅτι καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ ἀνθρώπου τὸ κυρίως ὑποκείμενον τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτοῦ δὲν εἶναι αὐτός, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἰδανικὴ αὐτοῦ περιουσία, τ. ἔ. ἡ πρὸς περιουσίαν ἰκανότης ἢ ἡ περιουσιακὴ αὐτοῦ προσωπικότης. Ὁρα ἀνωτ. § 42 σημ. 3. [Πρβλ. Kraasān § 7 ἐν τέλ.].

μετενέγκη ταύτην ἀναδρομικῶς εἰς τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου¹³.

Πρακτικὴ σημασία δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἐκ τῆς ὀηθείσης μόνον ἀντιλήψεως προκληθεῖσαν ἀναδρομὴν ταύτην¹⁴.

¹³) L. 138 pr. D. de R. I. 50. 17 Βασ. (23) ρη'. «Ὅτεδὴποτε εἰ προσελυθῆ κληρονομία, ἐνοῦται τῇ τελευτῇ τοῦ διαθεμένου». L. 54 D. de A. v. O. H. 29. 2 Βασ. (35.14) μς'. «Καὶ ὅτι ὁ κληρονόμος, εἰ καὶ μετὰ πολλὸν χρόνον ἀδιτεύσει, ἀπὸ τελευτῆς δοκεῖ διαδέχεσθαι τὸν τελευτήσαντα». L. 193 D. de R. I. 50. 17, L. 28 § 4 D. de stip. serv. 45. 3. [A. Π. 214 <1912>, 25 <1914>].

¹⁴) Ἀπέταντι τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσῃ μνημονευθέντων χωρίων πρὸς βλ. L. 8 D. de R. C. 12. 1 Βασ. (23.1) ἡ':—«τοῦ γὰρ κληρονόμου δοκεῖ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ὑπεισελεύσεως τῆς κληρονομίας γενέσθαι τὰ χρήματα» L. 1 § 6 D. de iniur. 47. 10 Βασ. (60.21) αὐτ.:—«εἰ δὲ (τῇ ταφῇ ἢ τῷ λειψάνῳ ὄβρις γένηται) πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως, τῇ κληρονομίᾳ (γίνεται), καὶ δι' αὐτῆς τῷ κληρονόμῳ προσπορίζεται» L. 80 D. de leg. II° 31 Βασ. (44.2) ος':—«τὰ ὄντα τῆς κληρονομίας . . . ἐξ ὀρθοῦ μεταβαίνουν ἐπὶ τὸν ληγατάριον, μηδέποτε γενέσθαι τοῦ κληρονόμου νοούμενα». Ὑπὸ μίαν ἔποχην μόνον ἀπεπειράθησαν τινες τῶν Ῥωμαίων νομικῶν νὰ χρησιμοποιήσωσι καὶ πρακτικῶς τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμα, πρὸς διάσωσιν δηλ. τοῦ κύρους ἐπερωτήσεως, συναφθείσης ὑπὸ κληρονομιαίου δούλου ἐν ὀνόματι τοῦ μέλλοντος κληρονόμου, κατηγορηματικῶς ὁμως καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀντιτεινόντων ἐτέρων. L. 28 § 4, L. 35 D. de stip. serv. 45.3—L. 16, L. 18 § 2 D. eod., L. 27 § 10 D. de pactis 2. 14.—Δύστανται ὁμως αἱ γνώμαι περὶ τῆς ἐνόιας καὶ τῆς πρακτικῆς τοῦ ὀηθέντος κανόνος σημασίας. Πρὸς βλ. P u c h t a Vorl. II σ. 297, J h e r i n g σ. 167 ἐπ., S c h e u r l σ. 51 ἐπ., W i n d s c h e i d σ. 198 ἐπ., K ö p p e n Erbschaft σ. 123 ἐπ. Jahrb. für Dogm. V. σ. 181 ἐπ. XI σ. 205 ἐπ. Lehrb. σ. 273 ἐπ., S c h i r m e r σ. 67 ἐπ., U n g e r § 6 σημ. 4, A r n d t s § 521 σημ. 1. Ὁ S o h m Institutionen σ. 327. 328 (2 ἐκδ. σ. 372-373, 11 ἐκδ. σ. 504) θεωρεῖ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος εἶναι πᾶσαν δυσκολίαν: ὑποκείμενον, λέγει, τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων εἶναι ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου ὁ κληρονόμος· καὶ ἀληθεύει μὲν τοῦτο μόνον μετὰ τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτὴν ὁ κληρονόμος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν προτέρων ὑποκείμενον. Καθαρὰν ἀντίφασιν διορῶ ἐν τούτῳ, ὅτι γίνεται μὲν τις ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἅμα τῇ ἐπελεύσει μόνον ὀρισμένου χρονικοῦ σημείου, ἀλλὰ γενόμενος ὑπῆρξεν ἤδη πρότερον τοιοῦτο (ὑπῆρξε, λέγει ὁ S h o m, οὐχὶ ὑποτίθεται ὡς ὑποκείμενον). [Ὡς ὁ W i n d s c h e i d, οὗτο καὶ K r a s s a s § 6 ἐν τελ.—Κατ' ἀναλογίαν τῶν περὶ διορισμοῦ κληρονομίας οἱ εἰρηνοδίκαι καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς τῆς τελευταίας κατοικίας τοῦ κληρονομουμένου (Πολ. Δικ. 17 § 5) ἐδικαιοῦντο νὰ διορίσωσι καὶ ἐξ ἐπαγγελμάτων προσωρίων ἀπὸ τῆς κληρονομίας εἰς κατεπειούσας περιστάσεις (ὧν ἡ ἐκτίμησις ἀπόκειται αὐτοῖς, A. Π. 221 (1881), κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 649 Πολ. Δικ. A. Π. 238 (1912). Ὁρ. καὶ Ἐφ. Ἀθ. 1639 (1907), 326 (1915). Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου καὶ τὸ δικαστήριον ἠδύνατο νὰ διορίσῃ κληρονομία τῆς

σχολαζούσης κληρονομίας τῇ αἰτήσῃ παντός ἔχοντος ἔννομον συμφέρον καὶ τοῦ εἰσαγγελέως, Πολ. Δικ. ἀρθ. 645. Ἡ διάφορος ιδιότης τῶν κηδεμόνων τούτων εἶναι ἡ κανονίζουσα τὴν ἔκτασιν τῆς ἐξουσίας ἐκατέρου. Οἱ ὑπὸ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς οὕτω διοριζόμενοι κηδεμόνες ἐδικαιοῦντο εἰς ἀντιμισθίαν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου. Zachariae: Handbuch d. franz. Civilrechts 8 ἔκδ. (1895) § 652 σημ. 4, Demolombe Traité d. successions ἔκδ. Β' (1862) III § 432, Aubry et Rau VI σ. 735 ἐπ., Baudry-Lacantinerie etc. Des successions II No 2631 ἐπ. Πρὸβλ. Κρασσάν § 8.—Negotiorum gestio ἐπὶ σχολαζούσης κληρονομίας: Ἐφ' Ἀθ. 584 (1912). Περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐκκειμένης κληρονομίας (cura bonorum) ὄρ. ἀνωτ. II § 447.

Ἄλλὰ τὰ περὶ τούτου ἐκανονίσθησαν ἤδη παρ' ἡμῖν εἰδικῶς διὰ τοῦ ἀπὸ 20 Ἀπριλίου 1918 ὑπ' ἀριθ. 1337 νόμου: Περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους καὶ περὶ διαχειρίσεως σχολαζουσῶν κληρονομιῶν (περὶ οὗ ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. ἐν § 622 σημ. *) καὶ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐκδοθέντος ἀπὸ 7 Σεπτεμβρίου 1918 Βασ. Διατάγματος: Περὶ ἐξακριβώσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος περιεχομένων ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομιῶν καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν κηδεμόνων διαχειρίσεως τῶν σχολαζουσῶν κληρονομιῶν. Κατὰ τὸν νεαρὸν τούτον νόμον, οὗ ἡ ἰσχὺς ἤρξατο ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1918 (Β. Δ. 23 Αὐγούστου 1918), τῇ αἰτήσῃ παντός ἔχοντος ἔννομον συμφέρον καὶ τοῦ εἰσαγγελέως αὐτεπαγγέλτως τὸ δικαστήριον τῆς τελευταίας τοῦ κληρονομούμενου κατοικίας (τοιαύτης δὲ μὴ ὑπαρχούσης, τὸ τῆς τελευταίας αὐτοῦ διαμονῆς ἢ καὶ ἐν ἑλλείψει ἀμφοτέρων τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν) δύναται διὰ πᾶσαν σχολάζουσαν κληρονομίαν νὰ διορίσῃ κατὰ τὴν ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίαν κηδεμόνα πρὸς διαχείρισιν αὐτῆς. Ἡ περὶ τούτου αἴτησις κοινοποιεῖται καὶ τῷ ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ Πρωτοδικείου Οἰκονομικῷ ἐφόρῳ, ἡ δὲ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου τοιχοκολλᾶται ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ. Τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διορίσῃ κηδεμόνα τῆς σχολαζούσης κληρονομίας καὶ τὸν ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ Πρωτοδικείου τῆς τελευταίας κατοικίας ἢ διαμονῆς τοῦ κληρονομούμενου Οἰκονομικὸν ἔφορον ἢ καθ' ὑπόδειξιν τῆς Διευθύνσεως τῶν Δημοσίων κτημάτων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ἄλλο δημόσιον πρόσωπον, τ. ἔ. πάντα δημόσιον ὑπάλληλον συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δικηγόρων, συμβολαιογράφων, ὑποθηκοφύλακων καὶ δικαστικῶν κλητῆρων (ἀρθ. 1, 2 καὶ Β. Δ. ἀρθ. 6). Ἡ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ διοριστέου κηδεμόνος κρίσις ἀπόκειται τῷ δικαστηρίῳ, οὐδαμῶθεν δεσμευομένῳ ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἀνίκανοι, ὅπως διορισθῶσι κηδεμόνες, εἰσὶν: α') οἱ ἀνήλικοι· β') οἱ δικαστικῶς ἀηγορευμένοι ἢ οἱ ὑπὸ δικαστικῶν ἀντιλήψεων διατελοῦντες· γ') οἱ πτωχεύσαντες καὶ μὴ ἀποκατασταθέντες· δ') αἱ γυναῖκες· ε') οἱ ἐπίσκοποι καὶ μοναχοί, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ κληρονομίας κληρικῆς ἢ μοναχικῆς· στ') οἱ ἀλλοδαποί, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ κληρονομίας ὁμοεθνικοῦ ἀλλοδαποῦ· ζ') οἱ ἔχοντες ἐκκερμεῖς δίκας μετὰ τοῦ κληρονομούμενου· η') οἱ καταδικασθέντες εἰς ποινὴν κακούργηματος ἢ πλημμελήματος κατὰ τὰ ἀκριβέστερον ἐν τῷ ἀρθ. 23 τοῦ ποινικοῦ νόμου ὠρισμένα· θ') οἱ ὁμολογουμένως κακῆς διαγωγῆς· ι') οἱ ὡς σφετερισταὶ ἀποβληθέντες κηδεμονίας ἢ ἐπιτροπείας τινός (ἀρθ. 16). Λόγοι ἀνικανότητος ἐπερχόμενοι διαρκούσης τῆς κηδεμονίας εἰσὶ λόγοι ἀνικαταστάσεως τοῦ κηδεμόνου.—Εἰς ἐπειγουσὰς περιπτώσεις οἱ ἀρμόδιοι παρὰ Πρωτοδικαίας εἰσαγγελεῖς εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε τῇ αἰτήσῃ

τῶν ἐνδιαφερομένων διορίζουσι προσωρινὸν κηδεμόνα· οὗτος ἐνεργεῖ μόνον τὰς πράξεις, δι' ἃς διορίσθη καὶ αἵτινες μνημονεύονται συγκεκριμένως ἐν τῇ πράξει τοῦ διορισμοῦ, μὴ ἔχων ἑτέραν διαχείρισιν, ὑποχρεοῦται δὲ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ προκαλέσῃ ἀμελλητί, ἄνευ δηλ. ὑπαίτιου βραδύτητος, τὴν ἐπίθεσιν σφραγίδων ἐπὶ τῆς κληρονομίας, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἔτι ἐνεργηθῆ τοιαύτη, αἰτήσῃ λ. χ. δανειστῶν τῆς κληρονομίας. Πολ. Δικ. 1050. Ἡ περὶ διορισμοῦ προσωρινοῦ κηδεμόνος πράξις κοινοποιεῖται ἐντὸς ὁκτώ ἡμερῶν τῶ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς περιφέρειας τῆς Εἰσαγγελίας Οἰκονομικῆ Ἐφόρῳ. Διορισθέντος προσωρινοῦ κηδεμόνου ὁ μὲν εἰσαγγελεὺς ὀφείλει ἀμελλητί, πᾶς δ' ἔχων συμφέρον δικαιούται ἀπ' εὐθείας νὰ αἰτήσῃται τὸν διορισμὸν ὀριστικοῦ κηδεμόνου. Ἐπὶ τῶν εἰς τὸ Δημόσιον καταλειπομένων κληρονομιῶν κλπ. τὴν προσωρινὴν διοίκησιν μέχρι τῆς ἀποδοχῆς ἢ ἀποποιήσεως ἔχει ὁ ἔφορος ἢ ὁ πρόεδρος τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς κληρονομίας. Ἄρθρ. 7 ἐδ. 5 τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νεοῦ νόμου 1643 Β.Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1919, ἀρθ. 3 ἐδ. 3 τοῦ νόμου 1643.—Κατὰ τὸν νόμον 1337, ἐπόμενον τῷ γερμανικῷ κώδικι § 1960, ἡ κηδεμονία χαρακτηρίζεται ὡς *cura personae* (οὐχὶ *rei*), δι' ὅ καὶ ὀρίζεται ἐν αὐτῷ ὅτι ὁ κηδεμὼν ἐκπροσωπεῖ τὸν κληρονόμον ἐνεργῶν πάσας τὰς πρὸς διοίκησιν τῆς κληρονομίας πράξεις, ἐφόσον δὲν περιορίζεται ὑπὸ τῶν διατάξεων αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἱ νομίμως γινόμεναι πράξεις τοῦ κηδεμόνου ὑποχρεοῦσι τὸν κληρονόμον. Ἐτέρωθεν τὸ λειτουργημὰ τοῦ κηδεμόνου εἶναι προσωπικόν, ἀποσβεννύμενον κατ' ἀκολουθίαν ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κηδεμόνου· οὐχ ἦτοιν, ἵνα μὴ ἡ κληρονομικὴ περιουσία μείνῃ ἄνευ διαχειριστοῦ, ὀρίζεται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῷ ἀρθρ. 86 τοῦ περὶ ἐνηλίκων κτλ. νόμου, ὅτι οἱ κληρονόμοι τοῦ κηδεμόνου ἐνήλικοι ὄντες ὑποχρεοῦνται εἰς ἐξακολούθησιν τῆς διαχειρίσεως, μέχρι οὗ ἕτερος κηδεμὼν ἀναλάβῃ αὐτήν. Τῇ αἰτήσῃ τοῦ κηδεμόνου ἢ τινος τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ τοῦ εἰσαγγελέως τὸ δικαστήριον δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν κηδεμόνα, ἐὰν εἴρῃ ἔπαρχει τούτους προτεινομένους λόγους ἢ ἐὰν οἱ ἀνωτέρω ρηθέντες λόγοι ἀνικάνοιτος πρὸς διορισμὸν ἐπέλθωσι διαρκούσης τῆς κηδεμονίας.—Ὁ κηδεμὼν ἀποδεχθεὶς τὸ λειτουργημὰ (λογίζεται δὲ ἀποδεχθεὶς, ἐὰν δὲν δηλώσῃ ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ δικαστηρίου τὴν περὶ μὴ ἀποδοχῆς βούλησιν ἐντὸς ὁκταημέρου ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως, ἐνεργουμένης ἐντὸς πενθημέρου ἐπὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς) ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὀφείλει δὲ προτίστας νὰ προκαλέσῃ τὴν σφράγισιν καὶ ἀπογραφὴν τῆς κληρονομικῆς περιουσίας καὶ μετὰ προηγουμένην ἀπόφρασιν τοῦ δικαστηρίου ἐκποιεῖ κατὰ τὰ ἀρθρ. 1076 καὶ 1077 τῆς Πολ. Δικονομίας τὰ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ συμβολαιογράφου καθορισθέντα ὡς ὑποκείμενα εἰς φθορὰν πράγματα. Πρὸς ἀποτροπὴν δὲ ζημιῶν διὰ τὴν περιπτώσιν, καθ' ἣν ἡ ἰδιότης τῶν εἰς φθορὰν ὑποκειμένων πραγμάτων εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ μέχρι τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου ἀναβολὴ τῆς ἐκποιήσεως νὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα τὴν τελείαν αὐτῶν καταστροφὴν (λ. χ. ὀπώρα, ἰχθύες κτλ.) ὀρίζεται ἐν τῷ ἀρθρ. 19 ὅτι καὶ μόνος ὁ πρόεδρος καὶ εἰς λίαν κατεπειγουσας περιστάσεις ὁ εἰρηνοδίκης δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκποίησιν καὶ διὰ καὶ ἄνευ πλειστηριασμοῦ καθ' ὃν τρόπον ἤθελεν ὀρίσει συμφωρότερον διὰ τὴν κληρονομίαν.—Ἐν τοῖς ἀρθρ. 20 καὶ ἐπ. τοῦ νόμου κανονίζεται εἰδικώτερον ὁ τρόπος τῆς διαχειρίσεως τοῦ κηδεμόνου καὶ διὰ: α') Τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὐρεθέντα καὶ τὰ ὀπωσθήποτε εἰς τὸν κηδεμόνα περιερχόμενα χρήματα καὶ ἀξία κατατι-

θενται ἀμελλητί, ἄνευ δηλ. ὑπαιτίου βραδύτητος, ἐπὶ τόκῳ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἢ παρ' ἄλλῃ ἀνεγνωρισμένη τραπεζῇ ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ, ὅπερ δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου ὠρίσθη, ὅπως παραμένῃ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ κηδεμόνος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κληρονομίας. Ἄλλ' ἐνῶ ταῦτα ὀρίζει ὁ νόμος ἐν ἄρθρ. 20 ἐδ. 1, 2, τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου Β. Δ. ὀρίζει ἐν μὲν τῷ ἄρθρ. 29 ὅτι «τὰ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν εὑρεθέντα ἐν τῇ κληρονομίᾳ μετρητὰ κατατίθενται παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου αὐθημερόν τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν ἐλλείψει ὑποκαταστήματος εἰς τὸ Δημόσιον ταμεῖον», ἐν δὲ τῷ ἄρθρ. 30 ὅτι «ὁ κηδεμὼν δὲν δύναται νὰ παραλαμβάνῃ τὰ ἐξ οἴασθ' ἴποτε αἰτίας ὀφειλόμενα εἰς τὴν κληρονομίαν, αἱ δὲ ἐκ τῆς ἐκποιήσεως ἢ μισθώσεως τῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων καὶ ἐν γένει πᾶσαι αἱ ἐξ οἴου δῆποτε λόγου προερχόμεναι εἰσπραξίαι κατατίθενται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν ὀφειλετῶν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῖς ὑποκαταστήμασιν αὐτῆς καὶ ἐν ἐλλείψει ὑποκαταστήματος τῷ Δημόσιῳ ταμείῳ». Αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Β. Δ. παρορῶσαι τελείως τὴν κατὰ τὸν νόμον 1337 φύσιν τῆς κηδεμονίας ἀντίκεινται καταδήλως πρὸς τὰς τοῦ νόμου διατάξεις καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰσὶν ἔναντι τούτων ἀνεφάρμοστοι. β') Ὁ κηδεμὼν ἐκμισθοὶ τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ περιλαμβανόμενα κινήτὰ καὶ ἀκίνητα ἐπὶ χρόνον μὴ ὑπερβαίνοντα τὸ ἔτος δι' ἐκμίσθωσιν μακροτέρου χρόνου ἐφαρμόζονται αἱ περὶ ἐκποιήσεως κληρονομικῶν πραγμάτων διατάξεις τοῦ νόμου, ἧτοι ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου καὶ μόνον ἐπὶ ἀφεντικῶ ἀνάγκῃ ἢ προφανεῖ κινδύνῳ (δρ. κατωτ. ὑπὸ στοιχ. δ.). Ἄλλ' ἐνῶ οὕτως ὀρίζει ὁ νόμος (ἄρθρ. 23), τὸ Β. Δ. προκειμένου γενικῶς περὶ ἐκμισθώσεως ἀκινήτων τῆς κληρονομίας ἀπαιτεῖ πλειονοδοτικὸν διαγωνισμὸν διεξαγόμενον μετὰ δημοσιευσιν σχετικῆς προσκλήσεως δι' ἐνσφραγίστρων προσφορῶν. Καὶ ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Β. Δ., ἐνῶ ἀπ' ἐνὸς εὐρίσκειται ἐν δυσαρμοσίᾳ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, τοῦ χαρακτηρίζοντος τὸν κηδεμόνα, τὸν διὰ δόλον καὶ ἀμέλειαν εὐθυνόμενον, ὡς δημόσιον πρόσωπον (ἄρθρ. 30), ἀπ' ἑτέρου εἰσάγει διατύπωσιν ἀμφιβόλου πρακτικῆς σκοπιμότητος. γ') Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν κηδεμόνα ἢ δι' ἐκχωρήσεως ἀπόκτησις ἀπαιτήσεως κατὰ τῆς κληρονομίας ὡς ἐπίσης ἡ ἀγορὰ ἢ ἡ μίσθωσις (εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ παρενθέντων προσώπων) κινήτων ἢ ἀκινήτων τῆς κληρονομίας. Ἡ παράβασις τῆς ἀπαγορεύσεως, ταύτης συνεπάγεται ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θέματι ἀπόσβεσιν τῆς ἐκχωρηθείσης ἀπαιτήσεως, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ σχετικῇ, κατὰ τοῦ κηδεμόνος μόνον, ἀκυρότητα τῆς συμβάσεως, ἧτοι ἀκυρότητα, ἣν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ μόνον ὁ κληρονόμος κατὰ τοῦ κηδεμόνος, οὐχὶ δὲ καὶ τὰνάπαλιν. δ') Ὁ κηδεμὼν δὲν δύναται νὰ δανεισθῇ ἐπ' ὄνοματι τοῦ κληρονόμου ἢ νὰ ἐκποιήσῃ ἀντικείμενα τῆς κληρονομικῆς περιουσίας (κινήτὰ ἢ ἀκίνητα πράγματα, τίτλους παραστατικῶν ἀξιάς, πραγματικὰ δικαιώματα) ἄνευ προηγουμένης ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου καὶ μόνον ἐπὶ ἀφεντικῶ ἀνάγκῃ ἢ προφανεῖ κινδύνῳ, περὶ οὗ κρίνει τὸ δικαστήριον. Ἐξ ἀδικαιολογήτου βεβαίως ἀβλεπόμενης ἐγράφη ἐν τῷ νόμῳ : ἐ π ἰ ἀ φ ε ὑ κ τ ω ἀ ν ά γ κ η ἢ π ρ ο φ α ν ε ἰ κ ἰ ν δ ὕ ν ω ἢ ἐ ν τ α ῦ τ α ἐ σ κ ο π ε ῖ τ ο π ρ ο δ ῆ λ ω σ ῖ ν ἢ μ ε τ ε ν ε χ θ ῆ καὶ εἰς τὸν ἰδιαχειριστὴν τῆς σχολαζούσης κληρονομίας ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 66 τοῦ περὶ

ἀνηλίκων κτλ. νόμου, ἦτοι νὰ ὀρισθῇ ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ ἐκποίησης μόνον ἐπὶ ἀφεύκτῳ ἀνάγκῃ ἢ π ρ ο φ α ν ε ἰ ὶ ὄ φ ε λ ε ἰ α, οὗτω δὲ καὶ εἶγε διατυπωθῇ ἡ διάταξις ἐν τῷ προσχεδίῳ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος (δρ. ἐμὴν παρὰτ. κατωτ. § 622 σημ. *) Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, καὶ ἂν μὴ ἐρμηνευθῇ ἡ διάταξις ὡς περιέχουσα καὶ τὴν περίπτωσιν τῆς προφανοῦς ὠφελείας, ἀναγνωρίζομένης τῆς περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ κειμένου τοῦ νόμου ἀβλεψίας, τοῦθ' ὕπερ προκύπτει ἐκτὸς ἄλλων καὶ ἐκ τῆς ἀντιβολῆς τῆς προκειμένης διαταξέως πρὸς τὴν ἀρχαιότεραν τοῦ ἄρθρ. 66 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κτλ. νόμου καὶ πρὸς τὴν νεωτέραν τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου 1340 (1918) περὶ ἐκποιήσεως προκείμενων ἀκινήτων, πάντως σαφοῦς ὄντος ἐνταῦθα τοῦ σκοποῦ τοῦ νόμου (ratio legis), προστασίας δηλ. τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, ἐφαρμοστέα κ α τ' ἄ ν α λ ο γ ἰ α ν τυγχάνει ἡ προκειμένη διάταξις καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς προφανοῦς ὠφελείας.—Ἡ ἐκποίησης τῶν μὲν χρεωγράφων ἐνεργεῖται εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ χρηματιστηρίου διὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς ἢ ἄλλης τινὸς τῶν ἀνεγνωρισμένων τραπεζῶν, τῶν δὲ λοιπῶν διὰ πλειστηριασμοῦ κατὰ τὰ ἄρθρ. 891 ἐπ. 965 ἐπ. Πολ. Δικ. συμφώνως τῇ ἐπιτροπείῳ τὴν ἐκποίησιν ἀποφάσει, ἐν ἣ καθορίζονται εἰδικῶς τὰ κατὰ προτίμησιν ἐκποιήτέα κινήτὰ ἢ ἀκίνητα τῆς κληρονομίας καὶ ὀρίζεται ὁ ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ συμβολαιογράφος. Ἐξαιρετικῶς ὅμως τὸ δικαστήριον δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἄνευ πλειστηριασμοῦ ἐκποίησιν, ὅταν ἔνεκα τῆς μικρᾶς ἀξίας τῶν ἐκποιήτέων κινήτων ἢ ἀκινήτων πραγμάτων ἢ ἔνεκα ἄλλων σπουδαίων λόγων πεισθῇ ὅτι ἡ διὰ πλειστηριασμοῦ ἐκποίησις δὲν εἶναι συμφέρουσα εἰς τὴν κληρονομίαν. ε') Ὁ κηδεμὼν δὲν δύναται νὰ συμβιβάζεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ κληρονόμου οὐδὲ νὰ συναινῇ εἰς ἀγωγὴν κατὰ τοῦ κληρονόμου. Διὰ πᾶσαν ἐκ μέρους τοῦ κηδεμόνος ἔγερσιν ἀγωγῆς ἀπαιτεῖται προηγουμένη γνωμοδοτήσις τοῦ παρὰ πρωτοδικαῖς εἰσαγγελέως, ὑποχρέου ὄντος, ὅπως γνωμοδοτήσῃ ἐντόν ὅκτω κατ' ἀνώτατον ὄρον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ὑποβολῆς τοῦ φακέλου. Τὴν διάταξιν ταύτην τοῦ ἄρθρ. 22 τοῦ νόμου ἀτόπως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀδεσμεύτως ἐπεκτείνει τὸ Β. Δ. ἄρθρ. 36 καὶ διὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἀγωγῆς, ἐνάσκησιν ἢ ἀπόκρουσιν ἐνδίκου μέσου ἢ ἐξακολούθησιν τῆς ζωῆτος τοῦ κληρονομούμενου ἀρξαμένης δίκης. Ἐπιχειμένου ὅμως κινδύνου ἐκ τῆς ἀναβολῆς, ὁ κηδεμὼν ἐνεργεῖ καὶ ἄνευ τῆς γνωμοδοτήσεως ταύτης. ζ') Ὁ κηδεμὼν δικαιούται εἰς ἀντιμισθίαν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἀναλόγως τῆς κληρονομίας καὶ τῶν διὰ τὴν διαχείρισιν αὐτῆς καταβαλλομένων κόπων, ἦτις καταβάλλεται αὐτῷ εἴτε μετὰ τὸ τέλος τῆς κηδεμονίας εἴτε καὶ τμηματικῶς διαρκούσης ταύτης (ἄρθρ. 27). Ὁρισθείσης ἅπας κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἀντιμισθίας τοῦ κηδεμόνος, ἄσκοπος καὶ ἀπροσδιόστος ἢ τοῦ Β.Δ. διάταξις τοῦ ἄρθρ. 39, καθ' ἣν ὁ κηδεμὼν ὑποχρεοῦται νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τὴν δευθύνσιν τῶν δημοσίων κτημάτων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας ἀντίγραφον τῶν ὑποβαλλομένων πρὸς τὸ δικαστήριον πινάκων διὰ τὴν τμηματικὴν ἢ ὄλοσχερῇ ἐκκαθάρισιν τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ ἀμοιβῆς δεκαπέντε τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ὑποβολῆς αὐτῶν.—Ὁ κηδεμὼν, προκείμενου περὶ ἐκτελέσεως ἔργων πρὸς συντήρησιν τῆς κληρονομίας, ὧν ἡ ἀξία ὑπερβαίνει τὰς 1000 δραχ., ὑποχρεοῦται κατὰ τὰ ἄρθρ. 35 τοῦ Β. Δ. νὰ προκαλέσῃ μειονοδικτικὴν δημοπρασίαν (ἐπὶ τῇ βάσει προϋπολογισμοῦ ἐνεργουμένην) συμφώνως τῷ ἄρθρ. 31 τοῦ Β.Δ.—Ὑπεισθθόντος τοῦ κληρονόμου εἰς τὴν κληρονομίαν, παύει καὶ ἡ ἐπὶ ταύτης κηδομονία καὶ ὁ κηδεμὼν ὀφείλει νὰ δώσῃ λόγον τῆς διαχει-

VI. Hereditas και bonorum possessio *

§ 532.

Ὡς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καθόλου ῥωμαϊκοῦ δικαίου, οὕτω καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου ἰδίᾳ ἢ δρᾶσις τοῦς πρᾶιτωρος ἀπέβη σπουδαῖος παράγων. Ὁ πρᾶιτωρ ὁμως δὲν ἠδύνατο ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ νὰ παράσχη

ρίσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κληρονόμον, εἰς ὃν παραδίδει καὶ πάντα τὰ εἰς χεῖρας αὐτοῦ εὐρισκόμενα στοιχεῖα τῆς κληρονομικῆς περιουσίας. Ἐξαιρετικῶς καὶ πρὸ τῆς ὑπείσελεύσεως τοῦ κληρονόμου δύναιτο τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ νὰ διατάξῃ τὴν παῦσιν τῆς κηδεμονίας, ἐὰν τὸ δημόσιον ὑπέβαλε κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ νόμου 1337 αἴτησιν περὶ βεβαιώσεως ἀνυπαρξίας ἐτέρων κληρονόμων· σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἔνθεν μὲν ἡ ἐξασφάλις τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου, ἔνθεν δὲ ἡ ἀποτροπὴ ἐνδεχομένης ζημίας τῆς κληρονομίας, ἐὰν ὁ Οἰκονομικὸς Ἐφορὸς ἐπὶ ἐσφαλμένῳ ἢ πεπλανημένῳ πληροφορῶν στηριχθεὶς ὑπέβαλε τὴν περὶ βεβαιώσεως αἴτησιν, ἣν εἶτα ἀπορρίπτει τὸ δικαστήριον. Τὴν διαδικασίαν τῆς δοθησομένης ὑπὸ τοῦ κηδεμόνου λογοδοσίας κανονίζει ἡ Πολ. Δικον. ἄρθρ. 695 ἐπ. ἐφαρμοζομένων τῶν περὶ ἀποδείξεως διατάξεων ταύτης, ἐφόσον δὲν ἐτροποποιήθησαν διὰ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου 1337 Β. Δ., ὡς λ. χ. διὰ τοῦ ἄρθρ. 33 ὡς πρὸς τὰ ἔξοδα κηδείας κτλ.—Πᾶσα ἐκ τῆς διαχειρίσεως προκύπτουσα ἀγωγή κατὰ τοῦ κηδεμόνου παραγράφεται μετὰ δεκαετίαν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς κηδεμονίας. Ἡ δεκαετής αὕτη παραγραφὴ δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν διὰ τὸ ἐκ τῆς λογοδοσίας ἐκκαθαρισθὲν ὑπόλοιπον ἀξίωσιν, ἥτις ὑπόκειται τῇ συνήθει παραγραφῇ.—Αἱ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ νόμου 1337 (1918), ἦτοι κατὰ τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1918, σχολάζουσαι κληρονομίαι περιέρχονται μετὰ τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τούτου, ἦτοι τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1918, κληρονομικῶν δικαιώματι εἰς τὸ Δημόσιον μὴ ἀπαιτουμένης τῆς κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ νόμου ἐπισημοῦ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου βεβαιώσεως ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἔτεροι κληρονόμοι. Ἄρθρ. 29. Τὸ β' ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου τούτου διατυπῶνται ἀστόχως, ἀλλὰ καὶ παρέλκει ἐντελῶς· ἐκκερμεῖς δίκαι ἐπαναληφθήσονται κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσίου γενομένου κληρονόμου]

*) Ὁ κυριώτατος περὶ τῆς bonorum possessio συγγραφεὺς εἶναι ὁ Leist, ἐν δυσὶν ἔργοις πραγματευθεὶς τὴν διδασκαλίαν ταύτην: 1) die Bonorum possessio, ihre geschichtliche Entwicklung und heutige Geltung, Τόμοι 2. 1844. 1848. 2) Erläuterung des Pandekten nach Hellfeld, Serie der Bücher 37 καὶ 38, τόμ. 1-3, 1870-1875. Περὶ τοῦ α' τόμ. πρβλ. H a r t m a n n Krit. VJSchr. XIII σ. 531 ἐπ. Ὁρ. περαιτέρω: v. L ö h r Magazin für R.W. u. Gesetzg. III σ. 216—353 (1818. 1819). IV σ. 149—158 (1820). 403—471 (1844). F a b r i c i u s Ursprung und Entwicklung der Bonorum possessio bis zum Aufhören des ordo iudiciorum privatorum (1837). H u s c h k e Jahrb. f. deutsche R.W. Jahrg. 1839 σ. 1-34. S. J. H i n g s t

ἀληθῆς κληρονομικὸν δικαίωμα¹. ἡδύνατο μόνον, ὅπoταν ἤθελε νὰ ὑπερβῆ τὰ ὄρια τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, νὰ πραγματοποιήσῃ διὰ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ἐκείνην τὴν πραγματικὴν κατάστασιν, ἣτις κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπῆρχετο ἐπὶ πραγματικῶς ὑφισταμένου κληρονομικοῦ δικαίωματος². ὅθεν ἢ ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένη νομικὴ θέσις ὀνομάζεται bonorum possessio ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν hereditas ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου χορηγούμενον κληρονομικὸν δικαίωμα^{3,4}. — Ἄλλ' ὁ ῥωμαῖος πραιτωρ δὲν περιορίσθη εἰς μόνην τὴν παροχὴν τῆς bono-

Commentatio de bonorum possessione (1838). V e r i n g σ. 557-563, K ö p p e n σ. 22 ἐπ. 282 ἐπ., S c h i r m e r § 7, V a n g e r o w Π § 398-400, B r i n z 2 ἔκδ. III § 359 - 362. [Διεξοδική, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἀνάπτυξις τῆς bonorum possessio εὑρηται παρὰ K α λ λ ι γ ᾱ § 8 - 45, Π α π α ρ ρ η γ ο π ο ὄ λ φ § 25-52, K ρ α σ σ ᾱ (γ' ἔκδ.) § 46-113].

§ 532 1) Gai. III. 32. «Quos autem praetor vocat ad hereditatem, hi heredes ipso quidem iure nom fiunt; nam praetor heredes facere non potest». Ulp. XXVIII 12, § 2 I. de B. P. 3. 9.

2) Ὁ ὑπὸ τοῦ πραιτωροῦ καλούμενος «loco heredis constituitur» (Gai. III. 32, Ulp. XXVIII. 12, § 2 I. cit. Θεοφ. αὐτ. «ἐν τάξει κληρονόμου αὐτὸν καθίστησιν»), εἶναι «velut heres» (L. 1. D de poss. H. P. 5. 5), ὁ πραιτωρ φέρεται πρὸς αὐτὸν ἐν παντί ὡς πρὸς ἀληθῆ κληρονόμον. L. 117 D. de R. I. 50. 17. «Praetor bonorum possessorem heredis loco in omni causa habet». L. 2 D. de B. P. 37. 1. Βασ. (40. 1) β'. «Τάξιν γὰρ ἔχουσιν ἐν πᾶσι κληρονόμων οἱ ἀγαθῶν διακάτοχοι». Διὰ τοῦτο ὁ τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου κληρονομικός διάδοχος ἔχει τὰ κληρονομικὰ πράγματα ἐν τῇ βονιταρίῳ κυριότητι Gai. III. 80). αἱ δὲ κληρονομικαὶ ἀγωγαὶ δίδονται αὐτῶ καὶ κατ' αὐτοῦ ὡς actiones fictitiae (Gai. IV. 34, Ulp. XXVIII. 12). Hereditatis petitio possessoria, Dig. 5. 5. πλὴν δὲ ταύτης ἴδιον ἐνδικον μέσον πρὸς ἀπόκτησιν τῶν (ἐνσωμάτων) κληρονομικῶν πραγμάτων, τὸ interdictum quorum bonorum, Gai. IV. 114, § 3 I. de interd. 4. 15. Ὁρ. καὶ L. 1 L. 3 pr. § 1. 2 D. de B. P. 37. 1.

3) Ἐν εὐρύτερῳ ἔννοιᾳ ἡ hereditas περιλαμβάνει καὶ τὴν bonorum possessio. L. 138 D. de R. I. 50. 16 Βασ. (2. 2) ρλγ'. «Καὶ ἡ διακατοχὴ κληρονομία λέγεται». L. 1. C. unde liberi 6. 14, L. 23 § 5 D. de aed. ed. 21. 1. «Hereditas honoraria»: L. 1 C. de sec. nupt. 5. 9.

4) Ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς bonorum possessio ἀντιφέρονται δύο κύρια δοξασαί. Κατὰ τὴν πρώτην ὁ Ῥωμαῖος πραιτωρ διὰ τῆς ἀπονομῆς τῆς bonorum possessio ἐπέδωξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἀλλοίωσιν τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ ius civile (οὕτως ἴδια, μετὰ παραλλαγῶν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ὁ S a v i g n y Zeitsch. für geschichtl. RW.V. σ.14 ἐπ., S c h i r m e r, H u s c h k e, K ö p p e n) κατὰ τὴν ἄλλην ἡ bonorum possessio διὰ βαθμιαίας μολίς ἀναπτύξεως ἀπέβη νέον σύστημα τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς, ἐν ᾧ ὁ ἀρχικὸς τῆς ἀπονομῆς ταύτης σκοπὸς ἦτο ὅλως διάφορος:—δια-

rum possessio τοῖς στερουμένοις ἀληθοῦς κληρονομικοῦ δικαιώματος προσώποις· ἐν τῷ συστήματι τῆς ἑαυτοῦ bonorum possessio περιέλαβε καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καλουμένους⁵, οὕτως ὥστε τὸ σύστημα τοῦτο ἐδήλου συγχρόνως κατ' ἀμέσως εὐδιάγνωστον τρόπον τὴν θέσιν, ἣν οὗτος ἤθελε νὰ παραχωρήσῃ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν κληρονομίανκαλούμενοις ἀπέναντι τῶν κατὰ τὸ ius civile κληρονόμων⁶.

Ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ ἡ σημασία τῆς bonorum possessio εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἐξησθενημένη. Διὰ τῆς νομοθεσίας τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου τὰ πλεῖστα τῶν προσώ-

κανονισμὸς τῆς νομῆς ἐπὶ τῆς περὶ κλήρου ἕριδος (οὕτως ἰδίᾳ F a b r i c i u s, H i n g s t, V a n g e r o w, μετ' ἰδίας δέ τινος παραλλαγῆς B r i n z) ἐφοδίας τοῦ κληρονόμου τοῦ ἀστικοῦ δικαίου δι' ἐνδίκου μέσου πρὸς ταχέϊαν ἀπόκτησιν τῆς νομῆς τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων (v. L ö h r) διευκόλυνσις τῆς διαδογῆς [τάξεως καὶ βαθμῶν] μεταξὺ τῶν κληρονόμων τοῦ ius civile πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν καὶ τὸ τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας συμφέρον (L e i s t). Ὁρ. σύνοψιν τῶν διαφόρων γνωμῶν παρὰ S c h i r m e r σ. 88 ἐπ., V a n g e r o w § 398, D a n s Gesch. des röm. Rechts 2 ἔκδ. II σ. 141-152. Κατ' ἐμὲ ἡ πρώτη τῶν γνωμῶν τούτων εἶναι ἡ μᾶλλον εὐλογοφανής, ὅπερ ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ἐνταῦθα εἰδικώτερον. [Ἐπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης. K ρ α σ α ῶ § 10].

⁵ Gai. III. 34, Coll. XVI. 3. c. 5, § 1 I. de. B. P. 3. 9. Gai. l. c. : — «quibus casibus beneficium eius in eo solo videtur aliquam utilitatem habere, quod is, qui ita bonorum possessionem petit, interdicto, cuius principium est 'quorum bonorum', uti possit; alioquin remota quoque bonorum possessione ad eos hereditas pertinet iure civili».

⁶ Ἐάν ὁ ἐν τῷ συστήματι τῆς bonorum possessio προηγούμενος κληρόνομος τοῦ ius civile μὴ ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῆς, μεταφέρετο μὲν αὐτὴ εἰς τὸν ἐπόμενον κληρονόμον τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἀπέναντι τῆς ἐκ τοῦ ius civile κλήσεως δὲν παρεῖχε πράγματι τὴν κληρονομίαν· ἦτο bonorum possessio sine re. Gai. III. 35-38. II. 119. 148-149, Ulp. XXVIII. 13. Ἐάν ὁ ἐν τῷ συστήματι τῆς bonorum possessio πρὸς πραιτωρικὸν κληρονόμον ἐξομοιούμενος κληρόνομος τοῦ ἀστικοῦ δικαίου μὴ ἐποιεῖτο χρῆσιν τῆς bonorum possessio, ἦτο αὐτὴ διὰ τὸν πραιτωρικὸν κληρονόμον ἐν μέρει μὲν sine re, ἐν μέρει δὲ cum re, L. 14 pr. D. B. P. c. t. 37 4, L. 15 § 2 D. de leg. praest. 37. 5, L. 10 D. de coll. bon. 37. 6. Τὰ ἐνταῦθα ὅμως περὶ τῆς σχέσεως τῆς hereditas πρὸς τὴν bonorum possessio εἰρημένα δὲν εἶναι ἄνευ ἀμφισβητήσεως (F a b r i c i u s σ. 106 ἐπ. 208 ἐπ., V a n g e r o w § 399). Πρβλ. L e i s t Bonorum possessio I σ. 225 ἐπ. II. I σ. 259 ἐπ. Pandektencommentar I σ. 343 ἐπ. II σ. 93 ἐπ., S c h i r m e r σ. 77-79.

πων, ἅτινα πρότερον μόνον διὰ τῆς bonorum possessio ἠδύ-
ναντο νὰ ἐπιτύχῃσι κληρονομικῆς διαδοχῆς, ἔλαβον κληρονο-
μικὸν δικαίωμα τοῦ ius civile· ἐν δὲ ταῖς ὀλίγαις ὑπολειπο-
μέναις εἰσέτι περιπτώσεσι τῆς bonorum possessio ⁷ ἢ μεταξὺ
αὐτῆς καὶ τῆς hereditas ἀντίθεσις δὲν ἐκδηλοῦται πλέον ἐν
τῇ διαφορᾷ τῆς νομικῆς θέσεως τοῦ heres καὶ τοῦ bonorum
possessor, ἣτις διαφορὰ καὶ πρότερον ἦτο τυπικὴ μόνον, ἀπὸ
πολλοῦ δὲ εἶχεν ἐν γένει ἀπαρχαιωθῆ ἰσὺν τῇ μεταξὺ ἀστικῶ
καὶ πραιτωρικῶ δικαίου ἀντιθέσει ⁸, ἀλλ' ἐκδηλοῦται μόνον
ἐν τῷ ἰδιάζοντι τῶν περὶ κτήσεως τῆς bonorum possessio
διατάξεων ⁹. Ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν δίκαιον δὲν εἶναι λίαν
τολμηρὸς ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι καὶ ἡ τελευταία αὕτη διάκρισις
ἀπώλεσε τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ἰσχύν ¹⁰.

Τοῦ ἐνταῦθα ἐκτεθέντος εἴδους τῆς bonorum possessio
διακριτέον καλῶς ἕτερον αὐτῆς εἶδος. Αἱ πηγαὶ δηλ. ποιοῦν-
ται λόγον περὶ bonorum possessio καὶ ἐπὶ περιπτώσεων, καθ' ¹¹
ἃς, ἀπομένοντος εἰσέτι ἐκκρεμοῦς τοῦ κυρίως κληρονομικοῦ
δικαιώματος, πρόκειται μόνον περὶ προσωρινῆς εἰς τὴν νομὴν
παραπομπῆς ¹¹. Αἱ προσωριναὶ αὗται παραπομπαὶ εἰς τὴν
νομὴν ἀποτελοῦσιν ἀναμφηρίστως μέρος καὶ τοῦ σήμερον
ἰσχύοντος δικαίου.

⁷) Ὁρ. § 563 σημ. 5 ἐπ. 9, § 565 σημ. , § 570 σημ. 2.

⁸) Πρὸβλ. ἐπι S c h i r m e r § 7 σημ. 15-17.

⁹) Ὁρ. § 596 σημ. 8, § 598 σημ. 1.

¹⁰) Ὁρ. § 596 σημ. 9, § 598 σημ. 2.

¹¹) Οὕτω π. χ. ἐὰν ὁ καλούμενος κληρονόμος μὴ ἔχῃ εἰσέτι γεννηθῆ ἢ ἀμ-
φισβητῆται αὐτῷ, ἀνήβῃ ἔτι ὄντι, τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα, προσβαλλομένης
τῆς υἰότητος αὐτοῦ. Κατὰ τὰς περιπτώσεις ὁμοῦ ταύτας ἐν ταῖς πηγαῖς ἀντὶ
bonorum possessio φέρεται καὶ missio in possessionem. Ὁρ. Κεφάλ. Δ'.—
Ἡ bonorum possessio παρῆχετο ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις δι' ἰδιατέρου
decretum τοῦ πραιτωρός (b. p. decretalis) μὴ δυναμένη νὰ ληφθῆ ἀπλῶς ἐπὶ τῇ
βάσει τοῦ edictum (b. p. edictalis). Πρὸβλ. L. 1 § 7 D. de succ. ed 38. 9, L.
1 § 4 D. si tab. test. nullae 38. 6. Ἡ b. p. decretalis ὁμοῦ δὲν περιορίζετο
εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ὄρ. π. χ. L. 4. D. de coniung. 37. 8. Περὶ τῆς
μεταξὺ b. p. edictalis καὶ decretalis ἀντιθέσεως ἐν γένει ὄρ. S c h i r m e r
σ. 81 ἐπ. καὶ τοὺς αὐτόθι παρατιθεμένους, L e i s t Bonorum possessio II.
1 σ. 309 ἐπ. II. 2 σ. 345 ἐπ. Pandektencommentar II σ. 264 ἐπ.

VII. Κληροδοσία.

§ 533.

Ἡ ἀνάγκη καθολικῆς διαδοχῆς εἰς τὴν τοῦ τεθνεῶτος περιουσίαν δὲν ἀποκλείει τὸ δυνατὸν εἰδικῆς διαδοχῆς, συμπαρομαρτούσης ταύτης. Δύνανται τούναντίον ν' ἀφαιρεθῶσι διατάξει τοῦ κληρονομούμενου κεχωρισμένα ἀντικείμενα ἐκ τοῦ συνόλου τῆς περιουσίας καὶ νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς ἄλλον, οὐχὶ τὸν κληρονόμον¹. Ἡ τοιαύτη διάταξις ὀνομάζεται κληροδοσία, τὸ δὲ δι' αὐτῆς παρεχόμενον κληροδοτήμα^{1α}. Ἡ κληροδοσία ἀνεπτύχθη παρὰ Ῥωμαίοις κατὰ δύο διαφόρους τύπους, ἢ μεταξὺ τῶν ὁποίων διάκρισις κατηργήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ^{2,3}.

Κατάταξις τῶν ἐπομένων.

§ 534.

Τῶν ἐπομένων ἡ κατάταξις εἶναι ἀπλουστάτη. Ἐν πρώτοις μὲν θέλομεν πραγματευθῆ περὶ τῆς κληρονομίας, εἶτα δὲ περὶ τῆς κληροδοσίας. Ἡ περὶ κληρονομίας διδασκαλία ἀσχολεῖται περὶ τὰ δύο ταῦτα ζητήματα: 1. Πῶς γίνεται τις κληρο-

¹) Καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. § 528 σημ. 5) πιστοῦται τὸ ἀξίωμα, ὅτι ἡ «περιουσία § 533 ὡς ὅλον» καὶ «ἡ ὅλη περιουσία» εἰσὶν ἕννοιαι διάφοροι.

^{1α}) Γερμανιστὶ ἐκφράζονται ἀμφοτέρω διὰ τῆς λέξεως «Vermächtniss»].

²) Οἱ δύο οὗτοι τύποι ὀνομάζονται *legatum* καὶ *fideicommissum*. Τὰ εἰδικώτερα ὄρ. ἐν κεφαλ. Ε', ἐνθα (§ 623) καὶ ὁ ἀκριβέστερος ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς κληροδοσίας.

³) Ἐνιαχοῦ ἀπαντᾷ καὶ ἡ κατὰ νομικὴν διάταξιν ἀφαίρεσις πράγματός τινος ἀπὸ τοῦ κληρονόμου χάριν ἄλλου προσώπου ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων ὑπάρχει ἡμίελομένη νόμιμος κληροδοσία. Ὅρ. § 570 σημ. 8, § 572 σημ. 9, § 584 σημ. 2. [Τὸ τοῦ Κ ρ α σ σ ᾶ (4 ἐκδ.) § 9 ἐν τέλ.: «ἡ κληροδοσία προβαίνει ἐκ μόνης τῆς βουλήσεως τοῦ κληρονομούμενου» παρορᾷ τὴν ὑπαρξίν τῆς νομίμου κληροδοσίας.—Ἡ παρατήρησις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐν τῇ 5ῃ ἐκδ. διόρθωσιν (§ 9 ἐν τέλ. καὶ σημ. 1).—Περὶ σχετικῆς διατάξεως, ἢν εἰσάγει ὁ νόμος ΓΥΙΔ' (16 Νοεμβρίου 1909) ὡς πρὸς τοὺς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς, ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. ἐν § 570 σημ. 6].

νόμος; 2. Τίς ἡ νομικὴ θέσις τοῦ γενομένου κληρονόμου; Τὸ γενέσθαι τινὰ κληρονόμον προϋποτίθησι: α) κλησιν, β) κτήσιν. Τὰ διάφορα ταῦτα θέματα θέλουσιν ἐξετασθῆ ἐν ἰσαριθμοῖς κεφαλαίοις, μὴ ἐκδηλουμένης ἐν τῇ ἔξωτερικῇ κατατάξει τῆς ὑπαγωγῆς τοῦ μὲν ὑπὸ τὸ δέ. Ἐν τελευταίῳ κεφαλαίῳ θέλουσιν εἶτα ἀναπτυχθῆ καὶ ἄλλα τινὰ παρεπόμενα ζητήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΠΕΡΙ ΚΛΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ

Ι. Περί κλήσεως ἐν γένει.

Α. Προϋποθέσεις τῆς κλήσεως.

§ 535.

Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσις¹ προϋποτίθησι: 1) ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κληρονομουμένου θάνατον.² 2) ἐν τῷ προσώπῳ

§ 535 1) Κλήσις ἐνταῦθα νοεῖται ἡ νομικὴν ἔχουσα ἐνέργειαν. Ὁρ. § 529 σημ. 7 ἐν τέλ.

2) L. 1 D. de H. v. A. V 18. 4, L. 27 D. de A. v. O. H. 29. 2. Περί τῆς χρονικῆς σιγῆς τοῦ θανάτου ἀφάντου ὄρ. ἀνωτ. § 53 σημ. 1. Κληρονομήσις τοῦ εἰσερχομένου εἰς μοναστήριον, ἀνίκανον τοῦ ἔχειν περιουσίαν; Πρβλ. H e l l m a n n das gemeine Erbrecht der Religiösen (München 1874) σ. 80 ἐπ., S i n g e r die Behebung der für Ordenspersonen bestehenden Beschränkungen im Commercium mortis causa nach gem. u. österr. R. (Innsbruck 1880) σ. 5. 26 ἐπ.—Ἐλλειψις περιουσίας παρὰ τῷ ἀποθανόντι δὲν ἀποκλείει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσιν, καθίστησι δὲ μόνον αὐτὴν ματαίαν· ἀποκλείεται τὸ θανάτιον ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσις δι' ἀνικανότητος τοῦ ἀποθανόντος πρὸς τὸ ἔχειν περιουσίαν, τ.ἐ. κατὰ νομικὴν ἀνάγκην ἔλλειψεως περιουσίας. Ἄλλ' ἐκ τοῦ λόγου τούτου μόνον οἱ μοναχοὶ δὲν δύνανται κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον νὰ κληρονομηθῶσι, c. 7. C. 19 quae. 3, c. 2 X. de test. 3. 26, πρβλ. c. 2. 6 X. de statu mon. 3. 35. Πρβλ. τὰ ἀνωτέρω συγγράμματα τοῦ H e l l m a n n καὶ S i n g e r, R o t h bayr. Civilr. III. σ. 200 ἐπ. 221 ἐπ. Τὸ ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν τέκνα δὲν εἶναι πλέον κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον ἤδη δίκαιον ἀνίκανα πρὸς περιουσίαν καὶ ἐπομένως κληρονομοῦνται, μόνον δὲ περὶ ἀπροσπορίστου κτήσεως προκειμένου δὲν δύνανται νὰ κληρονομηθῶσιν ἐκ κλή

τοῦ κληθησομένου: α) ὑπαρξιν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου καί, ἐὰν ἡ πρὸς κλησιν περίπτωσις ἐπέρχηται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου³, ὑπαρξιν καθ' ὃν χρόνον ἐπέρχεται ἡ περίπτωσις αὕτη· β) ἰκανότητα πρὸς τὸ κληρονομεῖν.

1. Ὑπαρξίς κατὰ τὰ μνημονευθέντα χρονικὰ σημεῖα. Ἀρκεῖ ὑπαρξίς ἐν τῇ μητρικῇ κοιλίᾳ, ἀναβαλλομένης τῆς κλήσεως τοῦ συνειλημμένου μέχρι τῆς γεννήσεως αὐτοῦ⁴. Ἄλλ' ὁ μὴ ἐν τῇ μητρικῇ τοῦλάχιστον κοιλίᾳ ὑπάρχων κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου δὲν καλεῖται^{5α}, καὶ ἂν ὑπάρχη καθ' ὃν χρόνον ἐπέρχεται ἡ πρὸς κλησιν περίπτωσις⁵. Δὲν καλεῖται ἐπίσης ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρὸς

σεως τῇ βουλήσει αὐτῶν. Ὅρα ἄνωτ. § 516. 517. [Τὰ περὶ ἀφάντων οὐδεμιᾶς ἐτύγχανον ἐφαρμογῆς κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπερ ἠγνόει τὸν θεσμόν τῆς ἀφανείας. Ἐντεῦθεν καὶ παρ' ἡμῖν τὰ ἐν ἄρθρ. 640 § 4 Πολ. Δικ. καὶ 467 Ποιν. Δικ. ὀριζόμενα ἔμενον ἀνεφάρμοστα· ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον ἀντιδοξοῦσιν Ο ἰ - κ ο ν ο μ ῖ δ η ς Ἐγγειρ. Πολ. Δικ. § 147 σημ. 1, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς Γεν. Ἀρχ. § 133α, Κ ω σ τ ῆ ς Ἐρμην. Ποιν. Δικ. § 168 σημ. 4, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄρθρον τοῦτο προϋποτίθει θεσμόν ἀφανείας καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ Ἀστικού Δικαίου. Πρβλ. καὶ Κ ρ α σ σ ἄ ν Γεν. Διδ. § 74 ἐν τέλ., Μ ο μ φ ε ρ ὀ ἄ τ ο ν Γεν. Ἀρχ. § 56 σημ. 6 Διὰ τοῦ νόμου 292 <27 Σεπτεμβρίου 1914> εἰσήχθη νῦν καὶ παρ' ἡμῖν ὁ τῆς ἀφανείας θεσμός, περὶ οὗ ὄρ. ἄνωτ. § 53 καὶ τὰς ἐμὰς αὐτόθι παρατηρήσεις.—Περὶ τῶν μοναχῶν ὄρ. τὰς κατωτ. § 570 σημ. 6 παρατηρήσεις μου, ἐν αἷς καὶ περὶ τοῦ νεωτέρου νόμου ΓΥΙΔ' <16 Νοεμβρίου 1909> περὶ γενικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου κτλ.—Ἡ τῶν ὑπεξουσίων ὡς πρὸς τὴν ἀπροσπόριστον κτήσιν ἀνικανότης ἤρθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου ΓΨΠ' <14 Μαΐου 1911>. Ὅρ. κατωτ. τὰς ἐμὰς παρατηρήσεις ἐν § 539 σημ. 8].

^β) Τοῦτο συμβαίνει: α) ἐπὶ τῆς βουλήσει τοῦ κληρονομουμένου κλήσεως, ἐὰν ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις εἶναι ὑπὸ αἴρεσιν (ἐνθα ὑπάγεται καὶ ἡ περίπτωσις ἐγκαταστάσεως συλληφθησομένου, σημ. 5), μὴ ἐξελθοῦσαν ἔτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου (§ 554 σημ. 1)· β) ἐπὶ τῆς νομίμου κλήσεως, ἐὰν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ὑπάρχη μὴ ἀνίσχυρος διαθήκη, ἥτις βραδύτερον καθίσταται ἀνίσχυρος ἢ μὴ ἐνεργὸς (§ 569 σημ. 1), ἢ ἐὰν ὑπάρχη τις κατὰ πρῶτον καλούμενος ἐξ ἀδιαθέτου, ὅστις δὲν κτάται τὴν κληρονομίαν (§ 573).

⁴) Ὅρ. ἄνωτ. § 52 σημ. 3 καὶ 4, L. 10 D. de ventre 37. 9, L. 3 D. de B. P. s. t. 37. 11. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀρκεῖ γέννησις ἐντὸς 10 μηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου. Ὅρ. ἄνωτ. § 56β σημ. 3.

^{5α}) L. 1 § 8 D. unde cogn. 38. 8.

⁵) L. 6 pr. i. f. D. de iniusto 28. 3, L. 6. 7. 8 pr. D. de suis 38. 16, § 8 L. de her. quae ab int. 3. 1. Ἀντιδοξοῦσιν ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐκ διαθήκης κλησιν

κλησιν περιπτώσεως μηκέτι ὑπάρχων, καὶ ἐὰν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου⁶.

2. Ἰκανότης πρὸς τὸ κληρονομεῖν⁷. Τὰ φυσικὰ πρόσωπα ἀπολαύουσι κατὰ κανόνα τῆς ἰκανότητος ταύτης· αἱ διατάξεις, δι' ὧν τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐστέρησε καθόλου ἢ ἐν μέρει τάξεις τινὰς αὐτῶν τῆς τοιαύτης ἰκανότητος, ἢ εἰσι σήμερον ὁμολογουμένως μὴ ἐφαρμοσίμοι πλέον⁸ ἢ ἀμφισβητεῖται ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν, πάντως δέ εἰσιν οὐχὶ εὐρείας ἐκτάσεως⁹.¹⁰ Ὅσον

δεχόμενοι ὅτι δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ ἐγγύρως κληρονόμος καὶ ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου συλληφθῆσόμενος, M a y e r Erbrecht I § 16 σημ. 7, D e r n b u r g III § 59 κείμεν. σημ. 6 ἐπ., ὅρ. δὲ καὶ τὰς παρὰ M ü h l e n b r u c h Συνέχ. G l ü c k XXXIX σ. 414 σημ. 9 παραπομπὰς καὶ πρβλ. S c h e r e r Jahrb. f. Dogm. XXIII σ. 423 ἐπ. ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν κατὰ τὴν Νεαφ. 118: G l ü c k Intestaterbfolge σ. 583 ἐπ., I. ö. b e n s t e r n Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IX σ. 215 ἐπ., S c h i m e r § 10 σημ. 157 ἐν τέλ. § 15 σημ. 41. D e r n b u r g III § 135 κείμεν. σημ. 2. 3. O l l m a n n: Über die Erbfähigkeit einer beim Tode des Erblassers noch nicht konzipierten Person. Ἐναίσιμος διατριβή, Greifswald 1896. S e u f f. Arch. VIII. 63, XXV. 246. O l l m a n n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 26 ἐπ. Ὅρ. τοῦναντίον M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σ. 406—423, B ü c h e l Streitfragen aus Nov. 118 σ. 2—17, A r n d t s RLex IV σ. 680 καὶ ἐν Συνεχ. Glück XLVI σ. 407, K ö p p e n System § 5 σημ. 4. 38. Lehrbuch σ. 68 σημ. 1, V a n g e r o w II § 411 § 429 σημ. 3 (σ. 84), S i n t e n i s III § 162 σημ. 6, A r n d t s § 471 σημ. 1, B l ä t t e r. f. RAnwend XLIX σ. 194 ἐπ. ὁσαύτως S c h i r m e r § 4 σημ. 2, S e u f f. Arch IX. 309. Ὅρ. καὶ § 571 σημ. 1 δευτέρον ἡμῶν.

⁶) Ὅρ. § 554 σημ. 1, § 557 σημ. 2.

⁷) S c h i r m e r § 4, K ö p p e n System § 5 Lehrbuch § 3 ἀρ. II, V e r i n g σ. 249 ἐπ., M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σ. 117 ἐπ. S i n t e n i s III § 160, V a n g e r o w II § 404, B r i n z § 177, M ü l l e r über erbrechtliche Bedenkfähigkeit und erbrechtliche Erwerbfähigkeit. Ἐναίσιμος διατριβή, Göttingen 1892.

⁸) Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότης τῶν δούλων καὶ τῶν ἄλλοδαπῶν. ὡς καὶ τῶν λόγῳ ποιητῆς καταστάντων τοιούτων (L. 6 § 2 D. de her. inst. 28 5, L. 1 C. eod. 6. 24, L. 13 D. de B. P. 37 1, L. 25 § 3 D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 3 pr. § 1 D. his quae pro non ser. 34. 8) προσέτι ἡ ἀνικανότης τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἀποστατῶν (L. 4. 5. 19 C. de haer 1. 5, L. 3. 4. C. de apost. 1. 7, Auth. Frid. II. C r e d e n t e s C. de haer 1. 5). Ὅρ. ἀνωτ. § 55 καὶ πρβλ. S c h i r m e r σ. 33—36.

⁹) Ἐνταῦθα ἀνάγονται αἱ ἐπόμεναι διατάξεις. α) Χῆραι, παραβάσαι τὸν πένθημον ἐνιαυτῶν, ἐκ διαθήκης μὲν οὐδένα δύναται νὰ κληρονομησῶσιν, ἐξ ἀδιαθέτου δὲ μόνον τοὺς μέχρι τρίτου βαθμοῦ συγγενεῖς αὐτῶν. L. 1 C. de sec. nupt. 5. 9, Νεαφ. 22 κερ. 22, Νεαφ. 39 κερ. 2. Τὸ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον

ἀφορᾷ εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα, τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἀπένειμε

καιον ἐφαρμοσμον τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι λίαν ἀμφίβολον. Ὁρ. ἀνωτ. § 512, σημ. 2. 4. [Παρ' ἡμῖν θεωρία τε καὶ πράξεις δέχονται ὅτι ἡ διάταξις αὕτη κατηγορήθη διὰ τοῦ Ποιν. Νόμου. Πρβλ. Π α π α ρ ρ η γ ό π ο υ λ ο ν § 684 (μεταβαλόντα τὴν ἐν τῷ Οἰζογ. Δικ. § 22 γνώμην), Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 119, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 17 (μεταβαλόντα τὴν ἐν τῷ Οἰζογ. Δικ. § 183 γνώμην), Μ ο μ φ ε ρ ἄ τ ο ν Οἰζογ. Δικ. § 105 ἐν τέλ. Α.Π. 29 (1878). Ἀντιγνωμονῶ τούτοις: πρβλ. τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 512 σημ. 2]. β) Τὴν αὐτὴν ἀνικανότητα πάσχει καὶ ἡ μήτηρ, ἥτις, ἐπιτρόπος τῶν ἑαυτῆς τέκνων οὖσα, προβαίνει εἰς δεῦτερον γάμον, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τὸν διορισμὸν ἐπιτρόπου καὶ ἀποδόσῃ αὐτῷ μετὰ προηγουμένην λογοδοσίαν τὴν περιουσίαν τῶν τέκνων. Νεαρ. 22 κεφ. 40. Νεαρ. 94 κεφ. 2. Καὶ τῆς διατάξεως ταύτης ὑπὸ πολλῶν ὑποστηρίζεται τὸ ἀνεφάρμοστον ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, S c h i r m e r ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 34, K ö r p e n System σημ. 34 ἐν τέλ. Lehrbuch σ. 63' τοῦναντίον λ.χ. V a n g e r o w I § 227 σημ. 1 ἐν τέλ., v. L ö h r Mag. für RW. und Gesetzgebung III σ. 523, S t r i p p e l m a n n Entscheidungen κτλ. V. σ. 218 ἐπ. [Ἡ ρωμαϊκὴ αὕτη διάταξις ἀργεὶ ἀναμφιβόλως παρ' ἡμῖν καταργηθεῖσα διὰ τοῦ περὶ ἀνηλίκων κλπ. νεωτέρου νόμου, ὀρίζοντος ἐν ἀρθρ. 13 καὶ 14 τὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης τῆς μητρὸς παραλείψεως καὶ καταργούντος διὰ τοῦ τελευταίου ἀρθροῦ (137) πάντας τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ῥωμαϊκοῦ καὶ βυζαντιακοῦ δικαίου τοὺς εἰς τὸ ἀ ν τ ι κ ε ἰ μ ε ν ο ν αὐτοῦ ἀναφερομένους. Πρβλ. Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 121, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 18 ὑπ' ἀριθ. 3. Ἀνατιολογήτως ἀντιδοξεῖ Π α π α ρ ρ η γ ό π ο υ λ ο ς § 685 ἐν τέλ.]. γ) Ὁ ἐπὶ ἔτος ἀμελήσας νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ ἀνήβου τὸν διορισμὸν ἐπιτρόπου δὲν δύναται νὰ κληρονομήσῃ αὐτὸν, πρὸ τῆς ἥβης τελευτήσαντα, οὔτε ἐξ ἀδιαθέτου οὔτε ἐξ ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως. Ὁρ. ἀνωτ. § 438 σημ. 38, ἐνθα ἐσημειώθη ἤδη ὅτι καὶ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἐφαρμοσμον δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ὅπως δὴποτε δυσκόλως ἢ περίπτως αὕτη θὰ παρουσιασθῇ σήμερον ὑπὸ τὸ κράτος τῆς εὐρυνθείσης ἐπεμβάσεως τῆς ἐπὶ τῶν ἐπιτροπειῶν ἀρχῆς. K ö r p e n System σ. 305. Lehrbuch σ. 63. [Ἐπίσης καὶ ἡ διάταξις αὕτη ἀργεὶ παρ' ἡμῖν δι' ὄν καὶ ἡ προηγουμένη λόγον Κ ρ α σ σ ἄ ν § 17 ὑπ' ἀρ. 4, Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 121 ἐν τέλ. Ἀντιφρονεῖ πάλιν Π α π α ρ ρ η γ ό π ο υ λ ο ς § 685 ἐν τέλ.]. δ) Οἱ υἱοὶ τῶν ἐνόχων ἐσχάτης προδοσίας εἰσὶν ἐντελῶς ἀνίκανοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν, αἱ δὲ θυγατέρες λαμβάνουσι μόνον τὴν νόμιμον μοῖραν ἐκ τῆς μητρικῆς κληρονομίας (πρβλ. F i t t i n g Zeitschr. f. RG. IX σ. 433). L. 5 C. ad. leg. Iul. mai. 9. 8. Ἡ διάταξις αὕτη ὑπολαμβάνεται ὡς ποινὴ τῆς ἐσχάτης προδοσίας καὶ ἐπομένως κατὰ τὴν ἐν ἀνωτ. § 326 σημ. 4 ὑποστηριχθεῖσαν γνώμην εἶναι σήμερον ἀνεφάρμοστος: StrGB. § 80 ἐπ. Καὶ πρὸ τοῦ ποινικοῦ ἔτι νόμου τῆς Ἀυτοκρατορίας ὑπὸ τῶν πλείστων ὑπεστηρίχθη τὸ μὴ ἐφαρμοσμον αὐτῆς. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 246, S c h i r m e r σημ. 28, K ö r p e n System σημ. 8. 33, S i n t e n i s σημ. 1, V a n g e r o w ἀρ. 4, H o l z s c h u h e r II § 133 σημ. 4^a. [Καὶ ἡ διάταξις αὕτη ὡς ποινικὴ δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῖν. Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 119, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 17, Π α π α ρ ρ η γ ό π ο υ λ ο ς § 683]. ε) Δι' ὄν λόγον ἢ ὑπὸ στοιχείον δ, ἀργεὶ σήμερον καὶ ἡ διάταξις, ὅτι πρόσωπα ἐν αἰμομικτικῇ ἐνώσει ζῶντα δὲν δύναται νὰ κληρονομηθῶσιν οὔτε παρ' ἀλλήλων οὔτε παρὰ τῶν ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης γεννηθέντων τέκνων οὔτε παρὰ τῶν

μὲν τὴν πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἱκανότητα ^{10α} εἰς τὸ δημόσιον ¹¹, τὰς κοινότητος ¹², τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἰδρύ-

συμβουλευσάντων τὴν ἐν λόγῳ ἔνωσιν νομίμων συγγενῶν αὐτῶν. L. 6 C. de incest. nupt. 5. 5. *Ορ. StrGB. § 173. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἀν ἡ διάταξις αὕτη ἦτο ἤδη κατοχυρωμένη πρότερον διὰ τῆς Νεαρ. 12, ὄρ. W ä c h t e r Arch. f. civ. Pr. XVII σ. 434 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 339 ἐπ., V a n g e r o w ἀρ. 4, K ö r p e n System § 5 σημ. 37, B r i n z 2 ἔκδ. III § 383 σημ. 26, καὶ τὰς ἐν ταῖς (πρὸ τῆς πέμπτης) προηγουμέναις ἐκδόσεσι τοῦ παρόντος παρατηρήσεις. [Καὶ ἡ διάταξις αὕτη ὡς ποινικὴ ἀρθεῖ παρ' ἡμῖν. Τὰ ἐξ αἰμομικτικῆς ἐνώσεως τέκνα ὡς νόθα δὲν κληρονομοῦσι τὸν φυσικὸν αὐτῶν γεννήτορα ἐξ ἀδιαθέτου. ἐν ᾧ τοῦναντίον γνήσια ὄντα ὡς πρὸς τὴν μητέρα κληρονομοῦσι ταύτην καὶ κληρονομοῦνται παρ' αὐτῆς. Πρβλ. ἐν γένει K ρ α σ σ ᾱ ν § 18. Ἄλλὰ κατὰ τὸ ἄρθρ. 281 Ποιν. Ν. «οἱ τοιοῦτου κακουργήματος (αἰμομικτίας) ἔνοχοι γ ο ν ε ῖ ς ἀποστεροῦνται προσέτι ὅλων τῶν πατρικῶν δικαίων καὶ κληρονομιῶν ἀνίκανον τὰ κληρονομήσωσι τὴν περιουσίαν τ ο ὔ τ ω ν τῶν τέκνων των» (δηλ. τῶν μεθ' ὧν συνετελέσθη ἡ αἰμομικτία καὶ οὐχὶ τῶν ἐκ τῆς αἰμομικτικῆς συναφείας γεννηθέντων).—Ἀνικανότητα ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς εἰσάγει τὸ ἄρθρ. 358 τοῦ Ποιν. Ν. καίτοι λίαν ἀορίστως ἐκφραζόμενον, καθ' ὃ «μέλος οἰκογενείας, γενόμενον ἔνογον πράξεων, αἵτινες βλάπτουσι τὴν οἰκογενεακὴν τάξιν, πρὸς τῇ ποινῇ ἀποστερεῖται ἐν ταῦτῳ καὶ ὅλων τῶν ἐκ τῆς συγγενείας ὠφελειῶν ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀπετεινετο ἡ πράξις». Πρβλ. K α λ λ ι γ ᾱ ν § 120 ἐν τέλ., Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 686, K ρ α σ σ ᾱ ν § 17 ὑπ' ἀριθ. 5].

¹⁰⁾ Ἐκτὸς τῶν προμνημονευθεισῶν περιπτώσεων τῆς πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότητος ὑπάρχουσιν ἔτι τινὲς μερικῆς ἀνικανότητος, ὅπως ἰδιάξουσαι. Ἐπειδὴ ὁμως αὗται ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκ τελευταίας βουλήσεως διαδοχὴν, καταλλήλοτερον θέλει γίνῃ περὶ αὐτῶν λόγος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ περὶ τῆς τελευταίας βουλῆσεως κλήσεως. *Ορ. § 550.

^{10α)} Ἡ ἀφετηρία τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἦτο ὅτι νομικὰ πρόσωπῳ εἰσιν ἀνίκανα πρὸς τὸ κληρονομεῖν. Ὁ Οὐλπιανὸς ἔτι λέγει *Fragm. (XXII. 5)*: «*Nec municipium nec municipes heredes institui possunt, quoniam incertum corpus est, et neque cernere universi neque pro herede gerere possunt, ut heredes fiant*». *Plinius epist. V.7.* «*Nec heredem institui nec praecipere posse rempublicam constat*». Πρβλ. ὡς πρὸς ταῦτα καὶ τὰ ἐπόμενα *B r i n z* ἔκδ. 1 σ. 1048 ἐπ.

¹¹⁾ Ἡ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἱκανότης τοῦ δημοσίου προϋποτίθενται ἐν ταῖς πηγαῖς ὡς αὐτονότητος. Πρβλ. *S c h i r m e r* § 4 σημ. 10.

¹²⁾ L. 12 C. de hered. inst. 6. 24. Πρβλ. *Ulp. XXII. 5, L. 66 § 7. D. de leg. II 31, L. 6 § 4 D, ad SC. Treb. 36. 1, L. 1 § 1 D. de lib. univers. 38. 3. L. 27 [26] D. ad SC. Treb. 36. 1. M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σ. 423 ἐπ. S c h i r m e r § 4 σημ. 11. Ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν πρβλ. προσέτι *B i n d i n g Zeitschr. f. RGesch. VIII, σ. 293 ἐπ., B r i n z 2 ἔκδ. III σ. 54. 535, P e r n i c e Labeo 1 σ. 283 ἐπ., L é c r i v a i n de la capacité des villes en matière d'héritage et de legs sous l'empire romain: Nouv. Revue histor. de droit fr. et étr. XV σ. 677 ἐπ. 1891.**

ματα¹³, τὰ ἀγαθοεργὰ καταστήματα¹⁴, ἀλλ' οὐχί εἰς τὰ λοιπὰ σωματεῖα, εἰδικοῦ χρῆζοντα προνομίου πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐν λόγῳ ἰκανότητος¹⁵, οὐδ' εἰς τὴν σχολάζουσαν κληρονομίαν¹⁶.

¹³) L. 1 C. de ss. eccl. 1. 2, Νεαρ. 131 κεφ. 9 (ἐνθα ἡ ἀποκατασταθεῖσα L. 26 C. de ss. eccl. ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ οὐσιώδες αὐτῆς περιεχόμενον.—Πρβλ. Ulp XXII. 6. «Deos heredes instituere non possumus praeter eos, quos senatus consulto constitutionibusve principum instituere concessum est». M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 442 ἐπ., S c h i r m e r § 4 σημ. 8.—'Ἰκανότης τῶν παρ' ἐπισκοπαῖς διοικητικῶν συμβουλίῶν (bischöflichen Ordinariaten); S e u f f. Arch. XXII 246 (Bl. für RANwend. XXII σ. 280 ἐπ.). Περὶ τῆς ἰκανότητος τῶν καθεδρικῶν συμβουλίῶν (Domcapitel) ὄρ. Bl. für RANwend. XXXII σ. 327 ἐπ. 337.

¹⁴) L. 23 C. de ss. eccl. 1. 2. M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 448 ἐπ., S c h i r m e r § 4 σημ. 9. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν διὰ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως δύναται νὰ δημιουργηθῇ μὴ ὑφιστάμενον ἔτι ἴδρυμα, ὄρ. § 549 ἀρ. 2.

¹⁵) L. 8 C. de hered. inst. 6. 24 Βασ. (35. 13) ιη'. «Οὐ πᾶν σύστημα, ἀλλὰ τὸ ἔχον προνόμιον δύναται λαβεῖν κληρονομίαν». Περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς καλουμένης constitutio de incertis personis (τεμαχιδὸν ἀποκατασταθεῖσιν ὡς L. un C. de incert. pers. 6. 48) ἀπένειμεν ἰκανότητα παντὶ ἐπιτετραμένῳ σωματεῖῳ, ὄρ. M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 434 ἐπ., H e i m b a c h Zeitschr. f. Civ u Proz. N. F. V. σ. 69 ἐπ., V a n g e r o w II § 429 σημ. 3 (σ. 85), K ö r p e n § 5 σημ. 50. "Ἄλλοτε γενικῶς ἐν τε τῇ θεωρίῳ καὶ τῇ πράξει ἐπεκράτει ἡ δόξα, ὅτι πᾶν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνεγνωρισμένον σωματεῖον ἀπολαύει ἰκανότητος. "Ορ. M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 442. XL. σ. 66 σημ. 10, B e s e l e r § 65 (β' ἐκδ. § 66) σημ. 2, S c h i r m e r § 4 σημ. 10. Ἀντιδοξοῦσι S i n t e n i s I § 15 σημ. 46, K ö r p e n System § 5 σημ. 40. Lehrbuch σ. 67 σημ. 1. Συνδιαλλαγὴν τινα ἐπιδιώκει ὁ A r n d t s R L e x III σ. 914 καὶ Pand. § 471 σημ. 3, καθ' ὅν ἡ γνώμη, ὅτι ἡ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἰκανότης περιλαμβάνεται εἰς τὰ συνήθη προσόντα ἀνεγνωρισμένου σωματείου, ἐπὶ τοσοῦτον ἐδέσποσεν ἀνέκαθεν θεωρίας τε καὶ πράξεως, ὥστε ἐν τῇ ἀναγνωρίσει σωματείου τινος ὑπὸ τῆς πολιτείας δικαιούται τις ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ θεωρήσῃ ἐνυπάρχουσαν καὶ ἀπονομήν τῆς πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἰκανότητος. Νεώτερον B r i n z 1 ἐκδ. σ. 1090. 2 ἐκδ. III σ. 54: ἐὰν δύναται νὰ γίνῃ ἐγκατάστασις πρὸς κοινωφελῆ σκοπὸν, δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ καὶ σωματεῖον κοινωφελοῦς σκοποῦ. Κατὰ τὸν D e r n b u r g III § 57 σημ. 5, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος κατέληξεν εἰς τοῦτο, ὅτι νομικὰ πρόσωπά εἰσιν ἄνευ περαιτέρω προαπαιτουμένων ἰκανὰ πρὸς τὸ κληρονομεῖν.—[Ὡς ὁ W i n d s c h e i d, οὕτω καὶ K r a s s a s § 20 ἐν τέλ.—Τὸ ζήτημα παραμένει ἀμφήριστον καὶ μετὰ τὸν νεαρὸν περὶ σωματείων ὑπ' ἀριθ. 281 τῆς 21 Ἰουνίου 1914 νόμον ἡμῶν, οὗ τὰ μὲν ἄρθρ. 15 ἐδ. 2 καὶ 44 ἐδ. 6 προϋποθέτουσι τὴν ἄλλοθεν ἀπονεμηθεῖσαν τῷ σωματεῖῳ ἰκανότητα πρὸς τὸ κληρονομεῖν, τὸ δὲ ἄρθρ. 27 ἐδ. 2, δι' οὗ ὀρίζεται ὅτι μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν νομίμων διατυπώσεων τὸ σωματεῖον εἶναι ἀνεγνωρισμένον καὶ ἀποκτᾷ νομικὴν προσωπικότητα, δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόνεμον αὐτῷ καὶ

Ἡ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἰκανότης δέον ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ νόμου κλήσεως νὰ ὑπάρξη καθ' ὃ χρόνον ἐπέρχεται ἡ πρὸς κλῆσιν περίπτωσις¹⁷, ἔκτοτε δὲ ἄνευ διακοπῆς μέχρι κτήσεως τῆς κληρονομίας¹⁸· ὡς πρὸς τὴν ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ κληρονομούμενου κλῆσιν ὅρ. § 549. 550.

B. Ἀποτέλεσμα τῆς κλήσεως.

§ 536.

Τὸ κανονικὸν ἐποτέλεσμα τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως εἶναι ὅτι προσδίδωσι τῷ καλούμένῳ τὴν νομικὴν ἐξουσίαν νὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν δηλώσει τῆς βουλήσεως αὐτοῦ κληρονόμον¹, κατ' ἐξαιρέσειν δὲ καθίστησιν αὐτὸν ἀμέσως κληρονόμον². Ἡ νομικὴ αὕτη ἐξουσία, οὐχὶ ἀκαταλλήλως δυναμένη νὰ ὀνομασθῇ κληρονομικὸν δικαίωμα (Erbrecht), εἰ καὶ ὁ ὅρος οὗτος ὡς ἐκ τῶν πλειόνων αὐτοῦ [παρὰ Γερμανοῖς] σημασιῶν δὲν εὐαρμοστεῖ ὡς τεχνικός³, δὲν εἶναι κατ'

τὴν πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἰκανότητα, πρὸς κτήσιν τῆς ὁποίας εἰδικῆς ἐχρηξε διατάξεως κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφῆως διδασκόμενα].

¹⁶) Ὁρ. § 531 σημ. 10 περὶ τὸ τέλος. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ ἐγκατάστασις σχολαζούσης κληρονομίας δέον νὰ διατηρῆται ἐν ἰσχύϊ ὡς ἐγκατάστασις τοῦ μέλλοντος κληρονόμου, ὅπερ κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν πρέπει νὰ λυθῇ καταφατικῶς, ὅρ. ἔνθεν μὲν A r n d t s RLex. IV σ. 5 σημ. 28 καὶ Pand. § 471 σημ. 3, ἔνθεν δὲ S c h i r m e r § 4 σημ. 16, Unger § 14 σημ. 7.

¹⁷) Ὁρ. § 569.

¹⁸) L. 1 D. ad SC. Tert. 38. 17, Paul. sentent. IV. 10 § 3.

§ 536 ¹) L. 151 D. de V. S. 50. 16 Βασ. (2. 2) ρμ'. «Κατενεχθῆναι μοι δοκεῖ κληρονομία, ἣν ὑπεισέρχόμενος δύνamai κτᾶσθαι». Gai II 169 : — «qui . . . heres institutus est quique ab intestato per legem vocatur, sicut voluntate nuda heres fit, ita et contraria destinatione statim ab hereditate repellitur».

²) Ὁρ. § 595.

³) Οὐχὶ κυρίως διότι καὶ τὸ σύνολον τῶν περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τεθνεώτος κανόνων ὀνομάζεται «Erbrecht» (κληρονομικὸν δίκαιον)—§ 527—, ἀλλὰ διότι ἡ ἔκφρασις «Erbrecht» (κληρονομικὸν δικαίωμα) δηλοῖ οὐ μόνον τὴν νομικὴν θέσιν τοῦ εἰς κληρονομίαν καλούμενου, ἀλλὰ καὶ τοῦ γενομένου ἤδη πράγματι κληρονόμου, ἀμφότερα δὲ αἱ σημασίαι αὗται εἶναι γλωσσικῶς ἐξ ἴσου δεδικαιολογημένα. Τῷ ὄντι ἡ ἐπικρατοῦσα χρῆσις λαμβάνει τὴν ἔκφρασιν ὡς

ἀρχὴν οὔτε κληρονομητὴ οὔτε ἐκποιητὴ, καθὼ ἀκρως προσωπικὸν δικαίωμα ⁴. Ἐν τούτοις τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐτήρησε σταθερῶς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ σκοπιμώτερον ὁ λόγος ⁵.

Γ. Λόγοι κλήσεως.

§ 537.

Λόγοι κλήσεώς εἰσι, κατὰ τὰ ἤδη ἐν § 529 εἰρημένα, ἡ διάταξις τοῦ κληρονομουμένου, διὰ διαθήκης ἢ [κατὰ τὸ γερμανικὸν δίκαιον] κληρονομικῆς συμβάσεως, καὶ ὁ νόμος. Ἡ πρὸς ἀλλήλους σχέσις τῶν λόγων τούτων κλήσεως ἐξετέθη ἤδη ὡσαύτως ἐν τῇ εἰρημένῃ § ἢ ἐκ τοῦ νόμου κλησις χωρεῖ (κατὰ κανόνα) μόνον ἐν ἐλλείψει διατάξεως τοῦ κληρονομουμένου. Ἐνταῦθα προσθετέον ὅτι κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἡ διάταξις τοῦ κληρονομουμένου ἐποκλείει τὴν ἐκ τοῦ νόμου

τεχνικὴν ἐπὶ τῆς τελευταίας νομικῆς θέσεως, ἐν ᾗ ὁ B r i n z (1 ἐκδ. § 152 ἐν ἀρχ., 2 ἐκδ. § 358 ἐν ἀρχ.) ἐφαρμόζει ταύτην ὡς τεχνικὴν ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ γενέσθαι τινα δηλώσει τῆς βουλήσεώς του κληρονόμον. Οὕτω πρότερον καὶ K ö r p e n (System σ. 250 ἐπ. Erbschaft σ. 91 ἐπ. Jahrb. f. Dogm. V. σ. 127 ἐπ.), ὅστις νῦν (Lehrbuch σ. 10. 11. 18.) ἀκολουθῶν τῇ κρατούσῃ ὀνοματολογίᾳ ὀνομάζει τὸ νομικῶς δυνατὸν τοῦ καταστήσασθαι τινα ἑαυτὸν κληρονόμον «Erbberchtigung» (κληρονομικὴν ἐξουσίαν). Πρβλ. προσέτι A r n d t s σ. 16-18, U n g e r § 2 σημ. 10. 14. Ὡς πρὸς τὴν ὀνοματολογίαν τῶν πηγῶν, ἐν § 2 1. de reb. corp. 2. 2 λέγεται ius hereditatis (ἀνθ' οὗ ἐν τῇ κατὰ τὰ λοιπὰ ὄλως ἀντιστοιχῶ L. 1 § 1 D. de D.R. 1. 8 φέρεται ius successionis) οὐχί, ὡς ὁ K ö r p e n δέχεται, τὸ ἐκ τῆς κλήσεως δικαίωμα, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦ κληρονόμου (ἴδ. ἰδίως U n g e r ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 11), ἡ δὲ ἐκφρασις ius hereditarium ἀπαντᾷ συνηθέστερον ἐν ταῖς πηγαῖς πρὸς δήλωσιν τοῦ τελευταίου τούτου δικαιώματος, ὅρ. § 605 σημ. 9. Ὁ Θεόφιλος πάλιν τὸ ius hereditatis τῆς παραγράφου τῶν Εἰσηγήσεων ὀρίζει ὁμολογουμένως ὡς δικαίωμα πρὸς πτῆσιν (ἴδ. ὅμως ἀρνοῦνται ὁ A r n d t s καὶ U n g e r), ἐν δὲ L. 20 § 4 D. de A. v. O. H. 29. 2 διὰ τοῦ «ius heredis» μόνον ἢ θέσις τοῦ καλουμένου δύναναι νὰ σημαίνηται.

⁴) Ὁ K ö r p e n (Erbschaft σ. 92 ἐπ. Jahrb. f. Dogm V σ.127 ἐπ. 183 ἐπ. System σ. 257 ἐπ.) τὸ ἐκ τῆς κλήσεως δικαίωμα κατατάσσει εἰς τὰ οἰκογενειακά δικαιώματα. Ἐναντίον τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐκηρύχθη ἤδη, εὐλόγως ὡς μοι φαίνεται, ὁ U n g e r § 6 σημ. 1.

⁵) Ὁρ. § 600. 601.

κλήσιν διὰ τῆς (νομικῆς) ὑπάρξεως καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ὥστε, περιορισμένης οὔσης τῆς διατάξεως αὐτῆς κατὰ τὸ περιεχόμενον, οὐδαμῶς χωρεῖ ἢ ἐκ τοῦ νόμου κλήσις καθ' ὃ μέρος ἐκείνη δὲν ἐξαρκεῖ, αὕτη δὲ εἶναι ἢ ἀρχὴ τῆς ἀποκλειστικότητος τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως¹. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐφαρμόζεται κυρίως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέθετο μέρος μόνον τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, ὅτε οὐδὲν ἦττον οἱ νόμιμοι κληρονόμοι ἀποκλείονται καὶ ὡς πρὸς τὸ ὑπόλοιπον μέρος². ὁμοίως ὅμως ἢ ἐν λόγῳ ἀρχὴ καθίστησιν ἀδύνατον

§ 537

¹) *Thibaut civilistische Abhandlungen* ἀριθ. 5 (1814). *Huschke Rhein. Museum* VI σ. 257 ἐπ. (1834). *Mühlenbruch Συνέχ.* Glück XXXVIII σ. 397 ἐπ. XI σ. 142 ἐπ. XII σ. 82 ἐπ. (1835. 1838. 1841). *Dorck Haimeri's österr. VJSchr.* VIII σ. 8 ἐπ. (1861). *Vering* σ. 437 ἐπ., *Schirmer* σ. 52 ἐπ., *Köppen System* σ. 13. 273 ἐπ. *Lehrbuch* σ. 82 ἐπ., *Vangerow II* § 397 σημ., *Sintenis III* § 172 σημ. 9. Περαιτέρω φιλολογίαν ὄρ. παρ' ἄλλοις τε καὶ παρὰ *Vangerow* καὶ *Schirmer*.

²) § 5 I. de her. inst. 2. 14 Θεοφ. αὐτ.: «(παγανὸς γάρ . . .) ταῦτὸν ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖσθαι οὐ δύναται». *L. 7 D. de R. I.* 50. 17 Βασ. (2. 3) ζ': «οὐ δύναται παγανὸς (ὄρ. σημ. 4) καὶ ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομεῖσθαι». Περὶ τοῦ λόγου τοῦ ἀξιώματος τούτου ἠγέρθη ἀτελεύτητος συζήτησις καὶ διαφωνία ὄρ. σύνοψιν τῶν διαφορῶν γνωμῶν παρὰ *Mühlenbruch XXXVIII* σ. 145 ἐπ., *Huschke* σ. 259 ἐπ., *Schirmer* σημ. 49, νεωστὶ *Hölder Beiträge zur Geschichte des röm. Erbrechts* σ. 153 ἐπ. (1881), *Hofmann krit. Studien im röm. Recht* σ. 106. ἐπ. (1885). Φυσικῶς ἐπέρχεται ἡ σκέψις ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦτο βασίζεται εἰς τὴν κατὰ λέξιν ἐρμηνεῖαν τοῦ δωδεκαδέλτου, καλοῦντος τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους «*si intestato moritur*» (*Ulp. XXV. 1*): ὁ διαθέμενος δέ, ἔστω καὶ μέρος μόνον τῆς περιουσίας, δὲν ἦτο βεβαίως *intestatus*, ὥστε ἢ «*naturalis pugna*» δέον νὰ νοηθῇ οὐχὶ ὡς φυσικὴ ἐναντιοσις, ἀλλὰ ὡς λογικὴ ἀντίφασις. Οὕτω πράγματι *Thibaut* ἐνθ. ἀνωτ., *Jhering* *M. G. Geist* de röm. R. II σ. 482 ἐπ., *Brinz* 1 ἐκδ. σ. 771. 2 ἐκδ. III σ. 75. *Mommsen* *Erdörterungen I* σ. 70. *Schmidt form. Recht der Notherben* σ. 1 σημ. 3. Καὶ ἐγὼ πιστεύω ὅτι συνεβάλετο μὲν ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη, δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑπῆρξεν ὁ κύριος λόγος, διότι ἡ ἀποκλειστικότης τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως κατισχύει ὁμοίως προγενεστέρας διαθήκης, ὡς καὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεως (§ 565). Ἐτέρω ὑπὸ πολλῶν, ἀλλ' ὑπὸ διαφορωτάτας διατυπώσεις ἐκφερομένη ἐξήγησις (*Huschke*, *Mühlenbruch*, *Vering*, *Dorck*, *Schirmer*) ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐνιαίου τῆς κληρονομίας, εἰ καὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦτο ἀποκλείει προφανῶς μόνον τὴν εἰς τὰ κατ' ἴδιαν συστατικά μέρη κατὰ τμησιν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν κατὰ ποσοστὰ διανομὴν. Ὁ *Hofmann* ἐνθ. ἀνωτ. ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς «ἀντιπροσωπείας» τοῦ κληρονομούμενου, ἐξαίρων ἐν ταῦτῳ ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἐγὺ οὐ τῆς ἐπὶ μέρους ἐγκαταστάσεως εἶναι ὁ *favor testa-*

τὴν διαδοχὴν τῶν νομίμων κληρονόμων, καὶ ὅταν ὁ κληρονομούμενος περιώρισε τὴν διάταξιν αὐτοῦ δι' αἰρέσεως ἢ προθεσμίας³. Ἡ ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τούτου, ἦν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ποιεῖται ὡς πρὸς τὰς στρατιωτικὰς διαθήκας⁴, ἀργεῖ νῦν ἐν Γερμανίᾳ^{5α}. Διατάξει ὁμως αὐτοῦ τοῦ δικαίου δύναται κάλλιστα νὰ συμβῆ, ὥστε νὰ κληρονομηταί τις συγχρόνως ἕκ τε τοῦ νόμου καὶ ἕκ τελευταίας διατάξεως⁵. Εἶναι δὲ

menti, δηλ. ἡ προστασία τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς. Πρβλ. § 552 σημ. 1. Πρακτικοὺς λόγους προβάλλουσιν ὁ Rudorff zu Puchta Vorl. § 448 σημ. 4, Jhering Geist des röm. R. III σ. 140 ἐπ., Köppen ἐνθ. ἀνωτ., Brunns ἐν v. Holtzendorff's Encycl. I. σ. 364 (428, 455, 511), Hölder ἐνθ. ἀνωτ. σ. 162. [Κατὰ Παπαρογγόπουλον σ. 15 ἐπ. ὁ λόγος τοῦ ἀξιωματος τούτου εἶναι ἡ θρησκευτικὴ εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου προσήλωσις, ὅπερ καὶ ὁ Κρασσᾶς § 5 θεωρεῖ πιθανώτερον].

³) Ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ ἀναβλητικὴν αἴρεσιν ἢ προθεσμίαν οἱ νόμιμοι κληρονόμοι ἀποκλείονται καὶ πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς αἰρέσεως ἢ τῆς προθεσμίας, ἐπὶ δὲ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ διαλυτικὴν αἴρεσιν ἢ προθεσμίαν καὶ μετὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτῶν. Ὁρ. § 554 σημ. 1, 18, § 555. Πρβλ. L. 57 [56] D. de her. inst. 28. 5, L. 41 pr. D. de test. mil. 29. 1. (Hofmann ἐνθ. ἐνωτ. σ. 126). Παρατηρητέον ὁμως ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι δὲν χρῆζονται τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρὸς ἐξήγησιν, ἐννοούμενοι καὶ ἐξ ἄλλης τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἀρχῆς, ὅτι δηλ. ἡ ἀπαξ χωρήσασα κληρονομικὴ ιδιότης δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ παύσῃται (§ 554 σημ. 18). Εἶναι δὲ ἀναμφιβόλως καὶ φυσικώτερον ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἀρχῆς νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ ἐνεργητικὸν τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως ἢ προθεσμίας, ἀφ' οὗ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ἀνεργητικὸν ἐπέρχεται καὶ ὅταν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κληρονομούμενου ἐκλήθῃ ὡς πρὸς τὸν μετέπειτα χρόνον ἕτερος κληρονόμος· τοῦναντίον ὡς πρὸς τὴν ἀναβλητικὴν αἴρεσιν καὶ προθεσμίαν εὐστοχὸν θὰ εἶναι τὸ ἀντίθετον. Πρβλ. § 554 σημ. 1, 555 σημ. 1. [Ὁρ. Κρασσᾶν § 5 ἐν τέλ.]

⁴) Ὁρ. § 552 σημ. 9, § 553 σημ. 14, § 554 σημ. 20, § 555 σημ. 2. Τὸ ἐφαρμόσιμον τοῦ κανόνος ἐπὶ τῆς διαθήκης ὑπεξουσίου ὡς πρὸς τὸ peculium castrense ἢ quasi castrense ἐξετάζει ἡ διατριβὴ τοῦ L. Moses, Breslau 1883.

^{5α}) Κατηργήθη διὰ τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς 2 Μαΐου 1874 § 44. Ἐν αὐτῷ ὀρίζεται ὅτι τὰ προνόμια τῶν στρατιωτικῶν ὡς πρὸς τὰς τελευταίας αὐτῶν διατάξεις θὰ συνίστανται «μόνον» εἰς τὸν διὰ τοῦ εἰρημένου ἀρθροῦ ἐπιτρεπόμενον προνομίον τύπον. Πρότασις περὶ ἀπαλείψεως τῆς διατάξεως ταύτης ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ Reichstag. Ἐστενογραφημένα πρακτικά 1874 I τμημ., Τόμ. II σ. 881 ἐπ. Πρβλ. Mandry σ. 584 (β' ἐκδ. σ. 530).

⁵) Οἷον, ἐὰν ἀποκλεισθῆς ἀναγκαῖος κληρονόμος νικήσῃ μὲν διὰ τῆς διαρρήξεως ἀγωγῆς τινὰ τῶν ἐγκαταστάτων κληρονόμων, ἄλλον δὲ οὐχί. L. 15 § 2 D de inoff. 5. 2 Βασ. (39. 1) ἰβ' : — «Κινήσας ὁ υἱὸς κατὰ δύο κληρονό-

ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν ἡ κυρία τοῦ κληρονομουμένου θέλησις δύναται νὰ ἐκπληρωθῇ ἐμμέσως, ἐπιβαλλομένης τῷ ἐγκαταστάτῳ τῆς ὑποχρεώσεως ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν κληρονομίαν, καθ' ὃ μέρος δὲν ἐγκατέστη, εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους ⁶.

Ταῦτα κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, οὔτινος ἢ ἐν τῷ κοινῷ δικαίῳ ἰσχύς οὐχὶ εὐλόγως ἀμφισβητεῖται ⁷. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς σημερινῆς κληρονομικῆς συμβάσεως δὲν ἰσχύει ὅ,τι ἐπὶ ῥωμαϊκῆς διαθήκης. Τοῦναντίον διὰ τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως ἢ ἐκ τοῦ νόμου κλήσις δὲν ἀποκλείεται, εἰ μὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖται ἢ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου ⁸.

μον τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμφιν, τὸν μὲν ἐνίκησεν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἄλλου ἠτήθη. Ἔχει εἰς τὸ ἥμισυ τὸ διαιροῦν τῇ φαιμίᾳ τὸν κληρον δικαστήριον, καὶ ἐκ μέρους ἐνάγει καὶ ἐνάγεται περὶ τῶν χρεῶν, καὶ δοκεῖ ὁ διαθέμενος ἐκ μέρους ἀδιάθετος τελευταῖαν». Πρβλ. ἰδίᾳ Schirmer σ. 55-62 καὶ § 584 σημ. 20 ἐπ. Τοῦ θέματος τούτου ἐνδιαφέρουσα περίπτωσις παρὰ Seuffert Arch. f. civ. Praxis III σ. 219 ἐπ.—Ὅθεν ἢ παρὰ Cic. de inventione II. 21 («Unius. . . pecuniae plures dissimilibus de causis heredes esse non possunt, nec unquam factum est, ut eiusdem pecuniae alius testamento, alius lege heres esset») διατύπωσις τοῦ κανόνος εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον γενική.

⁶) Ὁρ. περὶ τούτου § 552 σημ. 3 ἐπ., 553 σημ. 6 ἐπ.

⁷) Οὕτως ὑπὸ τοῦ Mühlenbruch XXXVIII σ. 79 ἐπ. καὶ τῶν αὐτ. ἀναφερομένων. Αὐτὸς ὁμοίως ὁ Mühlenbruch ἀνακαλεῖ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐν σελ. 345 αὐτ. Τῷ ὄντι ἔθιμον μεταβάλλον τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἀποδεικνύεται. Köppen System σ. 289 σημ. 54. Schirmer σ. 63 σημ. 37. Sintenis III § 172 σημ. 9. Hartmann Erbverträge σ. 63 σημ. 1. Πλὴν τὸ ζήτημα, ἂν ἐν τῇ ἐπὶ μέρους τῆς περιουσίας ἐγκαταστάσει ἢ πρόθεσις τοῦ κληρονομουμένου δέον νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς κλήσις εἰς τὴν κληρονομίαν ἢ τοῦναντίον ἀπλῶς ὡς κληροδοσία, κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον, μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ ῥωμαϊκόν, λυτέον ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἔνοιαν. Πρβλ. § 546 σημ. 8, § 552 σημ. 8, § 553. Ὁ Dernburg III § 57 σημ. 8, § 86 κείμ. σημ. 9 ὑπολαμβάνει ἐν τῇ ἐπὶ μέρους κληρονομικῇ ἐγκαταστάσει σιωπηρὰν ἐγκατάστασιν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων εἰς τὸ ὑπόλοιπον καὶ θεωρεῖ ταύτην ἔγκυρον.

⁸) Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ δόξα. Köppen System σ. 289 σημ. 54, Beseler § 143 (β' ἐκδ. § 138) ἀρ. VI, Gerber § 258 ἐν τέλ. § 306 σημ. 5, Stobbe V § 311 ἀρ. VI. Entscheid. d. RG. XI σ. 217. Ἀντιδοξεῖ Hartmann Erbverträge σ. 63 ἐπ. κατ' αὐτοῦ Arndts ἐν Haimelr's-österr. VJSchr. VIII σ. 278 ἐπ.

II. Περὶ τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως*.

A Ἔννοια διαθήκης.

§ 538.

Διαθήκη¹ εἶναι ἡ διάταξις τελευταίας βουλήσεως², ἡ περιέχουσα διορισμὸν κληρονόμου³. Πλὴν τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἡ διαθήκη δύναται νὰ περιέχη καὶ ἑτέρας τοῦ κληρονομουμένου διατάξεις, περὶ κληροδοτημάτων, ἐπιτροπειῶν, ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, τρόπου τῆς ταφῆς κτλ.⁴ ἀλλὰ διατάξεις τοιοῦτου εἴδους δὲν εἶναι τῇ διαθήκῃ οὐσιώδεις, ἐν ᾧ ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου εἶναι κατὰ τοῦτο οὐσιώδης,

*) Περὶ τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως εἰδικῶς (πρὸβλ. § 527 σημ. *) πραγματεύονται: R o s s h i r t testamentarisches Erbrecht bei den Römern. 2 τμήμ. 1840. H e i m b a c h ἐν RLex. X. σ. 713-1049 (1856).

1) Testamentum κατὰ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ § 538 testari, τ. ἔ. τῆς ἐπικλήσεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ καταρτίσει τῆς τελευταίας βουλήσεως προσληφθέντας μάρτυρας. Gai. II. 104, Ulp. XX. 9. Ἑτυμολογικὸν παύγιον ἐν pr L. de test. ord. 2. 10. «Testamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis est». Θεοφ. (2. 10) πρ. «Ἡ δὲ διαθήκη παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται testamentum, ἐντεῦθεν δεξαμένη τὴν ἐτυμολογίαν, quod testatio mentis fit. καὶ γὰρ μαρτυρίαν ἔχει τῆς τοῦ τελευτήσαντος διανοίας». Πρὸβλ. Gell. N. A. VI. 12.

2) Τελευταίας βουλήσεως ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασία, καθ' ὅσον ἡ διαθήκη τότε μόνον ὑφίσταται νομικῶς, ὅταν πράγματι περιέχη τὴν ἐκφρασιν τῆς τελευταίας τοῦ κληρονομουμένου βουλήσεως, οὕτως ὥστε διὰ τῆς καταρτίσεως νέας διαθήκης ἡ προτέρα αὐτοδικαίως πίπτει. Ἀνακριβῶς ὀνομάζεται ἐνίοτε διάταξις τελευταίας βουλήσεως καὶ ἡ κληρονομικὴ σύμβασις, ἣτις διὰ μεταγενεστέρως τῆς βουλήσεως ἀποφάσεως δὲν δύναται νὰ καταργηθῇ. Πρὸβλ. L. 19 C. de test. 6. 23:—«cum hoc ipsum, quod per supplicationem nostris auribus intimatur, ita demum firmum sit, si ultimum comprobatur, nec contra iudicium suum defunctus postea venisse detegitur».

3) L. 20 D de iure cod. 29. 7 Βασ. (36. 1) ἰθ':—«Καὶ περὶ τοῦ, εἴαν τις ἀγράφως μὲν ἐξείπῃ τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου, ἐγγράφως δὲ ληγατεύσῃ, ὁ τοιοῦτος χάρτης κωδικοκλήρος ἐστίν». L. 14 C de test. 6. 23. «Non codicillum, sed testamentum aviam vestram facere voluisse institutio et exheredatio facta probant evidenter». Ὅθεν ὁ ἐν L. 1 D. qui test. 28. 1 Βασ. (35. 1) ἀδιορισμὸς («διαθήκη ἐστὶ δικαία βούλησις ὧν τις θέλει μετὰ θάνατον αὐτοῦ γενέσθαι») εἶναι ἀνακριβής.

4) Κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἀπελευθερώσεις. Πρὸβλ. § 678.

ὅτι ἄνευ αὐτῆς διαθήκη δὲν ὑφίσταται, ἀκύρου δ' οὐσης τῆς ἐγκαταστάσεως, οὐδεμία ἄλλη τῆς διαθήκης διάταξις ἔχει ἔννομον ὑπόστασιν⁵. Διάταξις τελευταίας βουλήσεως, μὴ διορίζουσα κληρονόμον, ὀνομάζεται κωδίκελλος⁶.

*B. Ίκανότης πρὸς σύνταξιν διαθήκης **

§ 539.

Ἀνίκανοι πρὸς σύνταξιν διαθήκης¹ εἰσὶν :

1. ὁ ἔστερημένος βουλήσεως ἢ ὑγιοῦς τοιαύτης, ὅθεν ιδίως²

⁵) L. 20 D de iure cod. 29. 7 (σημ. 3). § 34 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. (2. 20) § 34:—«ἐπειδὴ αἱ διαθήκαι τὴν ἰσχὴν λαμβάνουσιν ἐκ τῆς ἐνστάσεως τῶν κληρονόμων· διὸ κεφαλὴ ὡσπερ καὶ θεμέλιος τῆς πάσης διαθήκης εἶναι νοεῖται τοῦ κληρονόμου ἢ ἔνστασις». Gai. II. 229. Ulp. XXIV 15:—«vis et potestas testamenti ab heredis institutione incipit». L. 1 § 3 D de vulg. 28. 6:—«nam sine heredis institutione nihil in testamento scriptum valet. [Ἄλλως ἐν Κρήτῃ δυνάμει τοῦ ἄρθ. 133 τῆς εἰδικῆς Δικονομίας τῶν Κρητῶν, καθ' ὃ ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου δὲν εἶναι ἀναγκαῖον προσὸν τῆς διαθήκης. Α. Π. 34 (1915).—Περὶ τῆς τυπικῆς ταύτης ἐννοίας τοῦ ὅρου «διαθήκη» ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 564 σημ. *].

⁶) L. 20 D. de iure cod. 29. 7 (σημ. 3), L. 7 C. de cod. 6. 36, L. 14 C. de test. 6. 23 (σημ. 3).

^{*}) Inst. 2. 12 quibus non est permissum testamenta facere. Dig 28. 1 qui testamenta facere possunt et quemadmodum testamenta fiant. Βασ. 35. 1. Cod. 6. 22 qui facere testamentum possunt vel non possunt. Βασ. 35. 3.—Zimmern: Grundriss des Erbrechts (1823) σ. 50 ἐπ., Glück XXXIII σ. 347 ἐπ. XXXIV σ. 53 ἐπ., Vering σ. 238 ἐπ., Heimbach σ. 716 ἐπ., Vangerow II § 428 ἐπ., Sintenis III § 167 ἄρ. 1.

§ 539

¹) Ἡ ἰκανότης πρὸς σύνταξιν διαθήκης, testamenti faciendi facultas (L. 19 D. h. t.), λέγεται ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ testamenti factio. L. 1 § 1 D. de tutelae 27. 3, L. 1 pr. D. de test. mil. 29. 1, L. 4 D. h. t., L. 1 § 8 D. de B. P. s. t. 37. 11. Ἀλλὰ ὅτ' ἄλλην ἔννοιαν, ἢ testamenti factio προσνέμεται εἰς πάντα κεκτημένον τὴν ἀπαυτομένην νομικὴν ἰκανότητα, ὅπως συμμετάσχη τῆς καταρτίσεως διαθήκης ὡς διαθέτης ἢ τετιμημένος ἢ μάργυς, οὕτως ὥστε δύνανται τὶς νὰ ἔχη τὴν testamenti factio ἄνευ τῆς πρὸς καταρτίσιν διαθήκης ἰκανότητος. L. 16. 18 D. h. t., § 4 I. de her. qual. 2. 19: L. 21 D. de test. tut. 26. 2 § 6 I. de test. ord. 2. 10. Ὡς ἐκ τούτου οἱ νεώτεροι διακρίνουσι testamenti factio activa καὶ passiva.—Ὁ πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀνίκανος εἶναι ἀνίκανος καὶ πρὸς συνομολόγησιν κληρονομικῆς συμβάσεως ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὃ μὴ δυνάμενος ἐν γένει νὰ διορίσῃ κληρονόμον τοῦ δὲν δύναται νὰ διορίσῃ τοιοῦτον οὐδὲ διὰ κληρονομικῆς συμβάσεως. Ἄλλ' ἐπὶ κληρονομικῆς συμβάσεως προστίθεται ὡς ἕτερον προαπαιτούμενον τοῦ κύρους αὐτῆς ἢ πρὸς τὸ

ὁ φρενοβλαβῆς³ καὶ ὁ τὴν ἡλικίαν ἄωρος, παρ' ᾧ ἡ ἀνικανότης διαρκεῖ μέχρι τῆς ἐφηβότητος⁴.

συνάπτει συμβάσεις ἱκανότης, οὕτως ὅμως ὥστε καὶ ἐὰν ἡ σύμβασις ὡς τοιαύτη εἶναι ἄκυρος, ἢ κληρονομικὴ οὐχ ἦττον ἐγκατάστασις δύναται νὰ ἰσχύῃ ὡς μονομερῆς. Πρβλ. § 529 σημ. 3 ἐν τέλ. καὶ Hartmann Erbverträge σ. 32 ἐπ. [Ἔστι ἡ πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἱκανότης ἀποτελεῖ τὸ κανόνα, Α. Π. 64 <1861>.—Ἐ νεώτερος περὶ διαθηκῶν νόμος ΓΨΠ' <14 Μαΐου 1911> ὁρίζει τοὺς πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀνικανούς (ἄρθ. 4 καὶ 5) καὶ συνεπῶς καταργεῖ τὰς ἀντιβαινούσας εἰς αὐτὸν διατάξεις τοῦ προγενεστέρου δικαίου. Περὶ τοῦ νόμου ΓΨΠ' πρβλ. Κ. Α. Παπαπάνου: Διαθήκαι καὶ Κωδίκελλοι, ἐρμηνεία τοῦ νόμου ΓΨΠ' τοῦ 1911 περὶ διαθηκῶν μετὰ τυπικοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1911].

²) Ὁρ. καὶ L. 17 D. h. t., πρβλ. L. 3 C. h. t. Holzschuher II § 143 ἀρ. 6.—Ὁ ὑπὸ ἐπιτροπέαν διατελὼν δὲν εἶναι ὡς τοιοῦτος ἀνίκανος πρὸς τὸ διατίθεσθαι. Entsch. d. RG XXIII σ. 140 (=Seuff. Arch. XLV 106).

³) Ἐξαιρέσει φωτεινῶν διαλειμμάτων, § 1 I. h. t., L. 16 § 1 D. h. t., L. 9 C. h. t. Πρβλ. ἄνωτ. § 71 σημ. 3. [Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν καὶ νῦν παρ' ἡμῖν κατὰ τὸν νεώτερον περὶ ἀνηλίκων κτλ. νόμον ὑφίσταται ἡ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐξαιρέσις αὕτη, ὁμοφώνως οἱ ἡμέτεροι ἀποφαίνονται καταφατικῶς συνδύζοντες τὰ ἄρθρ. 58 καὶ 130 τοῦ νόμου τούτου. Πρβλ. Καλλιγᾶν § 124, Παπαρηγόπουλον § 696 καὶ 697. Κρασσᾶν § 27 (γ' ἐκδ. § 186), Οἰκονομίδην Ἐγγ. (ἐκδ. 6) § 146 σημ. 16. Πρβλ. ἔτι Demolombe VIII 633—644. XVIII 371. Ἐν τούτοις μετὰ τὴν γενικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 124 («πᾶσα πρᾶξις»), λαμβανόμενον ἅμα ὑπ' ὄψει τοῦ τε σκοποῦ τῆς ἀπαγορεύσεως καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς προκειμένης πράξεως, ὀρθοτέρᾳ φαίνεται μοι ἡ ἀντίθετος γνώμη, ὑπὲρ ἧς καὶ Aubry et Rau VII § 648 σημ. 6, Duranton VIII 154, Zachariae § 658 (648) σημ. 3 καὶ οἱ αὐτ. σημειούμενοι, πρὸς δὲ καὶ Baudry-Lacantinerie etc. des don. et d. test. I n° 244, Planiol Traité élém. d. dr. civ. (ἐκδ. 7, 1918) III N° 2899.—Ἐν τῇ λύσει τοῦ ζητήματος οὐδαμῶς βεβαίως δύναται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ L. 9 C. cit., μετὰ τὸ ἄρθρ. 137 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κτλ. νόμου.—Τὴν διχογνωμοσύνην ταύτην ἤρεν ὁ νεώτερος νόμος ΓΨΠ' (δρ. ἄνωτ. παρατ. σημ. 1), ὁρίσας ῥητῶς ἐν ἄρθρ. 4 ὅτι οἱ δικαστικῶς ἀπηγορευμένοι εἰσὶ γενικῶς ἀνίκανοι πρὸς σύνταξιν διαθήκης, ἅρα μὴ σκοπομένου τοῦ λόγου τῆς ἀπαγορεύσεως, τῶν φωτεινῶν διαλειμμάτων οὐδὲ τῆς ἐπελθούσης τυχόν πλήρους θεραπείας. Ἀποφ. 46 <1919> προξεν. δικαστ. Ἀλεξανδρείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXVIII σ. 303.—Ἡ ἀνικανότης τῶν ἀπηγορευμένων κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' ἄρχεται ἅμα τῇ ὑποβολῇ τῆς αἰτήσεως, ἐφ' ἣ ἐχώρησεν ἡ ἀπαγόρευσις (ἄρθρ. 4 ἐδ. β') προφανῶς ἡ ἔννοια τῆς διατάξεως ταύτης δὲν εἶναι ὅτι μόνῃ ἡ ὑποβολὴ τῆς αἰτήσεως ἀπαγορεύσεως ἐπάγεται ἀνικανότητα, ἀλλ' ὅτι, ἐὰν ἐπὶ τῇ αἰτήσει ἐπακολουθήσῃ ἀπαγόρευσις, ἢ ἐκ ταύτης ἀνικανότης λογίζεται ὑπάρχουσα ἤδη ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως, οὕτως ὥστε τὸ κύρος τῆς μετὰ τὴν ὑποβολὴν συνταχθείσης διαθήκης ἐξαρθρεῖται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς αἰτήσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν, εἰ μὲν ἡ αἴτησις ἀπορριφθῆ, ἢ διαθήκη εἶναι ἔγκυρος, εἰ δὲ τούναντίον γένηται αὕτη δεκτὴ, ἢ διαθήκη εἶναι ἄκυρος. Περαιτέρω ἐπακολούθημα τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ὅτι ὁ συμβο-

λαιογράφος ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος τῆς ὑποβολῆς αἰτήσεως δὲν δύναται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρ. 172 ἐδ. 2 τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων νὰ ἀρνηθῇ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ εἰς τὴν σύνταξιν ἢ τὴν κατάθεσιν διαθήκης. Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ νόμου ΓΨΠ' ἀποκλίνουσα πως ἐν τούτῳ τῆς τοῦ ἄρθρ. 124 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κλπ. νόμου ἐλήφθη ἐξ ἀντιστοίχου διατάξεως τῆς § 2229 ἐδ. 3 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, ὁρίσαντος ταύτην ἐπὶ τῇ σκέψει, ὅτι ὁ ἀπαγορευθεὶς μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς περὶ ἀπαγορεύσεώς του αἰτήσεως ἐνδέχεται ἐκ μίσους ἢ ἐκ πόθου ἐκδικήσεως νὰ προβῇ εἰς σύνταξιν διαθήκης, δι' ἧς νὰ ἀποκλείῃ τῆς κληρονομίας τοὺς συγγενεῖς τοὺς αἰτήσαντας τὴν ἀπαγόρευσιν ἢ τοὺς γνωμοδοτήσαντας περὶ αὐτῆς. Πρβλ. P l a n c k B G B. (3 ἐκδ. 1908) V σ. 618. W i n d s c h e i d - K i r p p (9 ἐκδ.) III σ. 218 ἐπ. Τούτοις προσθετέον ἔτι τὰ ἐπόμενα: α') Τὸ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 124 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κλπ. νόμου, καθ' ὃν τὰ ἀποτελέσματα τῆς περὶ ἀπαγορεύσεως ἀποφάσεως ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀρροτηρίῳ δημοσιεύσεως αὐτῆς καὶ πρὶν ἢ αὕτη καταστῆτελεστικός, δυνάμενον νὰ προκύψῃ ζήτημα περὶ τοῦ κύρους διαθήκης συνταχθείσης ὑπὸ ἀπαγορευθέντος, ὅστις ἀπέθανε πρὸ τῆς τελεσιδικίας τῆς ἀποφάσεως, λύεται διὰ ζητῆς διατάξεως ἐν τῷ νόμῳ ΓΨΠ' ὁρίσαντι, συμφώνως ἄλλως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρ. 124 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 126, ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀπαγόρευσις δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης (ἄρθρ. 5 ἐδ. 1). β') Ἐπίσης οὐδαμῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης, ἂν ὁ ἀπαγορευθεὶς συνέταξε ταύτην μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς πρὸς ἄρσιν τῆς ἀπαγορεύσεως αἰτήσεως καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἦρθη συμφώνως τῇ αἰτήσει, ἄρθρ. 5 ἐδ. 2. Ἡ ἐπιεικὴς αὕτη διάταξις τοῦ νόμου ΓΨΠ' δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι κατὰ κανόνα ἡ βελτίωσις τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ ἀπαγορευμένου ὑπάρχει κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποβολῆς τῆς αἰτήσεως, (ἢ καὶ ἔτι ἐντωπιότερον κατὰ τὰς δικαιολογίας τῆς σχετ. διατάξεως τῆς § 2230 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, ἐξ ἧς εἶναι εἰλημμένη ἡ τοῦ ἡμετέρου νόμου διάταξις, «γενομένης δεκτῆς τῆς πρὸς ἄρσιν αἰτήσεως ἀποδεικνύεται κατ' ἀναμφίβολον τὸ ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης ἀνυπαρξία τοῦ ἐλαττώματος»). Ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως τῶν περιπτώσεων τούτων (α' καὶ β') ἡ διαθήκη δύναται νὰ ἀκυρωθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρ. 4 ἐδ. 4, ἀποδεικνυμένου δηλ. ὅτι ὁ διαθέτης κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης διετέλει ἐν καταστάσει ἀσυνειδησίας ἢ παροδικῆς διαταράξεως τῆς λειτουργίας τοῦ νοῦ. Πρβλ. P l a n c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 620. H e r z f e l d e r ἐν Staudinger's Comm. (6 ἐκδ. 1911). V σ. 576 ὑπὸ στοιχ. III. E n d e m a n n : Lehrb. d. bürgerl. Rechts (6 ἐκδ. 1900) § 25 κείμενον, εἰς ὁ ἀντιστοιχεῖ ἡ σημ. 25, S t r o h a l d a s d e u t s c h . E r b r e c h t (2 ἐκδ. 1901) σ. 52.— Ἄρθεσις κατὰ νόμον τῆς ἀπαγορεύσεως (Πολ. Δικ. ἄρθ. 670, νόμ. ἀνηλίκων κλπ. ἄρθ. 133) παύει καὶ ἡ πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀνικανότης.— Ἀνίκανοι κατὰ τὸν νεώτερον τοῦτον νόμον, καίτοι μὴ κηρυχθέντες εἰς ἀπαγόρευσιν, εἰσὶ καὶ «οἱ διατελοῦντες ἐν καταστάσει νοσηρᾶς διαταράξεως τῆς λειτουργίας τοῦ νοῦ, ἀποκλειούση τὴν ἐλευθεράν βούλησιν, ἐφόσον ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς παροδική», λ. γ. παρὰφρονες, βλάκες, ὡς καὶ «οἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης διατελοῦντες ἐν καταστάσει ἀσυνειδησίας ἢ παροδικῆς διαταράξεως τοῦ νοῦ» λ. γ. ἐν καταστάσει πυρετοῦ, μέθης κλπ. (ἄρθ. 4 ὑπ' ἀριθ. 4). Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν δύο τούτων περιπτώσεων καὶ τοῦ μετ' αὐτῆς

2. ὁ ἀπηγορευμένος ἄσωτος⁵.

3. ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν κατὰ κοινῶς καταληπτὸν τρόπον⁶, ὅθεν ὁ μὴ δυνάμενος νὰ γράφῃ ἄλαλος⁷.

συνηγομένου ζητήματος ἀποδείξεως ὄρ. Παπαπᾶνον ἐνθ. ἀνωτ. σ. 16 ἐπ. Ἐφ. Ἀθ. 278 <1920>].

⁴) § 1 I. h. t., L. 5 D. h. t., L. 4 C. h. t., L. 18 C. de test. mil. 6. 21. Περί τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ γρόνου ὄρ. L. 5 cit. καὶ ἀνωτ. § 103 σημ. 15. Ἡ σύμ-πραξις τοῦ ἐπιτρόπου δὲν καθίστησι τὸν ἀνηβὸν ἱκανὸν πρὸς τὸ διατίθεσθαι, Γαι. Π. 113. [Τὸ ἄρθ. 4 τοῦ νόμου ΓΨΠ' ἐπεκτείνει τὴν πρὸς σύνταξιν διαθήκην ἀνικανότητα τῶν ἀνηλίκων μέχρι τῶν μῆπω συμπληρωσάντων τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Οἱ συμπληρώσαντες τὸ 18ον ἔτος εἰσὶν ἀπολύτως ἱκανοὶ πρὸς σύνταξιν διαθήκης καὶ ἄνευ συναιρέσεως τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ κηδεμόνος αὐτῶν καὶ διὰ καὶ διὰ τὴν περιουσίαν τὴν ὑπαγομένην εἰς τὴν νόμιμον τοῦ πατρὸς ἐπικαρπία· οὗτοι μόνον διὰ δωρεᾶς αἰτία θανάτου εἰσὶν ἀνίκανοι (ἄρθ. 56), προδήλως ὡς ἐκ τῆς ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως, ἣτις δύνата νὰ ἀσκηθῇ ἐπ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίως κατὰ ταῦτα συμπράττοντος δωρεοδόχου].

⁵) § 2 I. h. t., L. 18 Pr. D. h. t. Ὁ λόγος τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἀνικανότητος τοῦ ἀπηγορευμένου ἀσώτου δὲν ἐγκτείνεται κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου μοναδικῶς καὶ πρωτίστως ἐν τούτῳ, ὅτι ὑπάρχει φόβος ἀφροσύνης αὐτοῦ περὶ τὴν διάταξιν, ἀλλ' ὅτι «*commercio illi interdictum est*», Ulp. XX. 13. Πρβλ. καὶ G l ü c k XXXIII σ. 382 ἐπ. Ὁρ. H o l z s c h u h e r II § 143 ἄρ. 9. S e u f f Arch. II. 309. Πρβλ. καὶ U g e r § 9 σημ. 4. [Κατὰ Νεαράν ὁμος τοῦ Λέοντος, ἡ διαθήκη τῶν ἀσώτων εἶναι ἄκυρος, ἐφ' ὅσον φαίνεται «ἀμαρτάνουσα τοῦ σώφρονος λογισμοῦ», τὸνναντίον δὲ εἶναι ἐγκτείνεται ἂν «οὐδέν τι τοῦ ἀσώτου τρόπου ὀφθεῖν ἔχουσα» (Νεαρ. 39).—Ἐν τῷ νεωτέρῳ ἡμῶν περὶ ἐπιτροπείας κτλ. νόμῳ ὀρίζονται ἐν ἀρθ. 135 αἱ πράξεις, αἱ δὲ δύνата νὰ ἐνεργήσῃ ὁ κερκηνυμένος ἄσωτος ἔνευ τῆς συναιρέσεως τοῦ ἀντιλήπτορος, ἐν ταῦταις δὲ δὲν συγκαταλέγεται καὶ ἡ σύνταξις διαθήκης. Πρβλ. Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 27. Ἡδὴ ὁμος διὰ τοῦ μνησθέντος νόμου ΓΨΠ' ὀρίζεται ὅτι ἡ ἔνεκα ἀσωτίας δικαστικὴ ἀντίληψις ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὴν ἀνικανότητα πρὸς διάθεσιν διὰ πράξεως τελευταίας βουλήσεως. Καὶ ἡ ἀνικανότης αὕτη ἀρχεται ἅμα τῇ ὑποβολῇ τῆς αἰτήσεως, ἐφ' ἣ ἔχώρησεν ὁ τοῦ ἀντιλήπτορος διορισμός. Ἀρθ. 4 ἐδ. α' ἀριθ. 3, ἐδ. β'. Πρβλ. ἀνωτ. ἐν σημ. 3. Αἱ ἀνωτέρω ἐν σημ. 3 ἀναπτυχθεῖσαι διατάξεις τῶν ἀρθ. 5 ἐδ. 1. 2 τοῦ νόμου ΓΨΠ' διὰ τοὺς ἀπαγορευθέντας ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τοῦ ἔνεκα ἀσωτίας ὑπὸ δικαστικῶν ἀντιλήπτορα τεθέντος. Ἀρθ. 5 ἐδ. 3. Οἱ ὑπὸ δικαστικὴν ἀντίληψιν ἔνεκα διαφορομένων φρενῶν τελούντες; Ἐφ. Αἰγαίου 12 <1920>].

⁶) L. 29 C. de test. 6. 23.—«*Si . . . talis est testator, qui neque scribere neque articulate loqui potest, mortuo similis est. . .*». Τοῦτο ἐπανελήφθη ἐν Ν. Ο. II § 4 (ὄρ. καὶ § 5).

⁷) Τὸ ἀρχαιότερον ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐστέρει ἀπολύτως τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἱκανότητος τοὺς κωφοὺς καὶ τοὺς ἀλάλους (L. 6 § 1, L. 16 pr. D. h. t.).

4. ὁ ὑπεξούσιος ὡς πρὸς τὴν ἀπροσπόριστον κτῆσιν⁸.

5. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνίκανοι πρὸς τὸ διατίθεσθαι εἰσι προσέτι οἱ σιλλογράφοι⁹, κατὰ δὲ τὸ κανονικὸν

ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐδίδετο αὐτοκρατορικὴ ἄδεια, L. 7 D. h. t. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. 10 C. h. t. 6. 22 (πρὸβλ. § 3 I. h. t.) οὐ μόνον τοῦτο κατήγγησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κοφάλαλους ἀπένευμε τὴν πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἰκανότητα, ἐὰν ἠδύνατο νὰ γράψωσιν, ἐξαίρεσει τῶν ἐκ γενετῆς τοιούτων. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ περιορισμῷ προϋποτίθησι προφανῶς ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ὁ ἐκ γενετῆς κοφάλαλος δὲν δύναται νὰ ἐκμάθῃ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, ἢ προϋπόθεσις δὲ αὕτη δὲν ἐπαληθεύει πλέον ὡς ἐκ τῆς σημερινῆς ἀναπτύξεως τῆς τῶν κοφάλαλων διδασκαλίας. Δύναται λοιπὸν σήμερον ἔμπειρος τοῦ γράφειν κοφάλαλος, καὶ ἂν ἐτι ἐγεννήθη τοιοῦτος, θὰ συντάξῃ διαθήκη; Δὲν τοιμῶ νὰ λύσω ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα τουτο, φρονῶ δ' ὅτι διὰ τῆς καταφατικῆς αὐτοῦ λύσεως ἢ ἐρμηνεία δὲν ὑπερπηδᾷ τὰ τεθειμένα αὐτῇ ὄρια, ὅθ. ἄνωτ. § 22. Ἐπιβοθητικὴν τοῦλάχιστον ἰσχὺν ἔχει καὶ ἡ παρατεθεισα § 4 N. O. ἥτις ἀποδίδωσι μὲν μόνον τὴν διάταξιν τῆς L. 29 C. de test. 6. 23, μὴ προθεμένην βεβαίως νὰ ἄρῃ τὴν L. 10 C. cit., ἀλλὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐκφραζομένην ἀρχὴν τίθησιν ὡς γενικῶς ἰσχύουσαν καὶ καθίστησιν ἀνεξάρτητον τῆς πρὸς τὸ corpus iuris συναφείας. Ἡ ἄρχουσα γνώμη ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐκ γενετῆς κοφάλαλον τὴν σύνταξιν ἐγγράφου διαθήκης μόνον ἡγεμονικῆ ἀδεία (κατὰ τὴν L. 7 D. h. t.). G l ü c k XXXIII σ. 373, W. Sell ἐν Sell's Jahrb. II σ. 432 ἐπ. καὶ οἱ αὐτ. ἐν σ. 433 ἀναφερόμενοι, V a n g e r o w II § 428 σημ. ἀρ. I. 4, S i n t e n i s III § 167 σημ. 6, B r i n z I ἐκδ. σ. 749, πρὸβλ. 2 ἐκδ. III σ. 49. Οὐχ ἤττον καὶ ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη γνώμη δὲν ἀπέμεινεν ἀνευ ὁπαδῶν G e n s l e r Arch. f. civ. Pr. III σ. 371, H o l z s c h u e r II § 143 ἀρ. 4 καὶ οἱ αὐτ. ἀναφερόμενοι, P u c h t a § 463 ἐν ζ («μετ' ἐπιμελῆ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ἐξέτασιν»). Τῷ μαθόντῃ νὰ λαλῆ ἐνάρθρως κοφάλαλος ἀπονέμει ἰκανότητα πρὸς τὸ διατίθεσθαι καὶ ὁ Sell ἔνθ. ἄνωτ., ὡσαύτως V a n g e r o w ἔνθ. ἄνωτ. καὶ B r i n z I ἐκδ. σ. 750 ἐναντίος S i n t e n i s ἔνθ. ἄνωτ. Ἐνδιαφέρουσαν περιπτῶσιν συντάξεως διαθήκης ὑπὸ κοφάλαλου διὰ σημείων ὅθ. παρὰ G e n s l e r Arch. f. civ. Pr. III σ. 345 ἐπ. Πρὸβλ. καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ F r. J o l l y, über den Einfluss der Aphasie auf die Fähigkeit zur Testamenterrichtung, Arch. für Psychiatrie, τόμ. XIII φυλλ. 2 (1882). Γ' Ὁ νεώτερος ἡμῶν νόμος ΓΨΠ' δὲν ἀναγράφει τοιοῦτον λόγον ἀνικανότητος. Ὁ νεώτερος νομοθέτης ἐπόμενος τῇ ἀντιλήψει τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (πρὸβλ. M o t i v e V. σ. 251) δὲν θεωρεῖ τὸν ἄλλοθεν ἀνίκανον πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἢ πραγματικὴν τοῦ ἀλάλου ἀδυναμίαν πρὸς ἐκφρασιν τῆς βουλήσεως αὐτοῦ ἀφορᾷ μόνον εἰς τοὺς διὰ τὰς διαθήκας ἀναγραφόμενους τύπους (πρὸβλ. ἀρθ. 27 τοῦ νόμου ΓΨΠ'), οὕτως ὥστε Ἑλλην ἄλαλος ἐγγύρως συντάσσει διαθήκην κατὰ τὸ δόγμα locus regit actum (ἀρθ. 7 ἀστ. νόμ. 1856) ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἀγνοοῦντι τύπους διαθηκῶν ἢ ἐπιτρέποντι τὴν χρῆσιν καὶ τῆς διὰ σημάτων γλώσσης. Πρὸβλ. P l a n c k BGB (3 ἐκδ.) V σ. 619, D e r n b u r g das bürgerl. Recht V § 26 σημ. 11, S t r o h a l das deutsch. Erbrecht (2 ἐκδ. 1901) § 19 III, E n n e c e r u s - K i p p (2 ἐκδ. 1911) § 10 σημ. 6.

⁸) L. 8 § 5 C. de bon. quae lib. 6. 61, L. 11 C. h. t. Ὁρ. ἄνωτ. § 516. 517

δίκαιον οἱ δανεισταί, οἵτινες ἀμαρτάνουσι παραβαίνοντες τὰς περὶ λήψεως τόκων διατάξεις¹⁰. περιορισμένοι προσέτι ὡς πρὸς τὴν ἰκανότητα τοῦ διατίθεσθαι εἰσι κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον οἱ συνάψαντες αἰμομικτικὴν ἔνωσιν¹¹. Κατ' ὄρθην ἐν

Περὶ τῶν ἀμφιβολίων, τῶν ἐγκρασθεισῶν ἰδίως ἔνεκα τῆς Νεαρᾶς 117 κεφ. I ὡς πρὸς τὸ *peculium adventicium extraordinarium* ἢ τοῦλάχιστον ἐν μόνον εἶδος τοῦτου (ἀνωτ. § 517 ἀρ. 3. α), ὄρ. *G l ü c k XXXIV* σ. 124 ἐπ., *M a r e - z o l l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. VIII.* σ. 431 ἐπ., *V a n g e r o w II* § 428 σημ. ἀρ. II. Περὶ τοῦ *peculium castrense* καὶ *quasi castrense* ὄρ. ἀνωτ. § 516 ἀρ. 1. Ὅτι ὁ ὑπεξούσιος δὲν δύναται νὰ διαθῆται τὸ λεγόμενον *peculium profectitium* (§ 518) νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἡ ἄδεια τοῦ πατρὸς δὲν δύναται νὰ παράσῃ εἰς τὸ τέκνον μείζονα τῆς ἣν ἔχει ἰκανότητος (pr. I. h. t., L. 6 pr. D. h. t., πρβλ. L. 3 D. h. t., L. 13 C. de test. 6. 23), οὐδὲ πρὸς εὐσεβεῖς σοποὺς προκειμένου νὰ διαθῆται, ὡς τινες ἰσχυρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει c. 4 in VI° de sepult. 3. 12° διότι τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῆ παρεκκλίνον τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἐξηγεῖται ἐκ τῆς L. 7 § 4 D. de don. 39. 5, L. 25 § 1 D. de m. c. don. 39. 6. *F r i t z Arch. f. civ. Pr. VI* σ. 211, *G l ü c k XXXIV* σ. 141 ἐπ., *P u c h t a* § 463 ἐν τ., *V a n g e r o w II* § 428 ἀρ. ἐν τέλ. Ἀντιδοξεῖ *A r n d t s* § 484 σημ. 3. [Ἡ ἀνικανότης αὕτη ἦρθη διὰ τοῦ νεωτέρου ΓΨΠ^o νόμου, τοῦ καθορισαντος αὐτοτελῶς καὶ ἀνεξαρτήτως πρὸς τὰς γενικὰς περὶ τῆς πρὸς δικαιοπραξίαν ἰκανότητος διατάξεις τοὺς πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀνικάνους· διὰ τοῦ ἄρθ. 4 τοῦ νόμου τοῦτου, τοῦ ἀναγράφοντος τὰ πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀνίκανα πρόσωπα, κατηγορήθη ἢ τε προκειμένη τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάταξις καὶ πᾶσα ἄλλη ἀντικειμένη τῷ νεωτέρῳ τούτῳ νόμῳ. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ τοῦ ἄρθ. 125 τοῦ περὶ ἀνηλικίων κλπ. νόμου διάταξις οὐδεμιᾶς τυγχάνει ὡς πρὸς τὰς διαθήκας ἐφαρμογῆς.—Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἄδεια ἢ συναίνεσις τοῦ πατρὸς δὲν ἀπαιτεῖται. Ὅρ. ἀνωτ. τὴν ἐν σημ. 4 ἐμὴν παρατήρησιν].

¹⁰) L. 18 § 1 D. h. t. Βασ. (35. 1) ἐθ' αὐτ. «Καὶ ὁ διὰ φαρμόσσον (τουτέστιν ὡς ἴδῃν συντάξας ἀθέμιτον) καταδικασθεὶς οὔτε διατίθεται οὔτε μαρτυρεῖ ἐν διαθήκῃ». L. 5 § 9. 10 D. de iniur. 47. 10. Πρβλ. L. 26 C. h. t. Gell. N. A. XV. c. 13 i. f.

¹¹) C. 2 § 1 in VI° de usur. 5. 5. Ὡς «*usurarii manifesti*», περὶ ὧν πρόκειται ἐνταῦθα, νοηθῆναι κατὰ τὴν ἐννοιαν τοῦ χωρίου δανειστάς ὅπωςδήποτε λαμβάνοντας τόκους. Προκειμένου ἐν γένει νὰ ἐφαρμοσθῆ ἔτι καὶ σήμερον τὸ χωρίον τοῦτο (σημ. 12), ἀνάγκη νὰ μεθερμηνευθῆ ὡς ἀνωτέρω. Ἡ διάταξις ὁμως αὕτη ἐξαιρεῖ τῆς ἀκυρότητος τὴν περιπτώσιν, καθ' ἣν ἐν αὐτῇ τῇ διαθήκῃ διατάχθῃ ἢ ἐπιστροφῇ τῶν τόκων, ἧτις καὶ ἐπραγματοποιήθη ἢ περὶ τῆς ὁποίας ἐδόθη ἀσφάλεια. *W ä c h t e r Arch. für civ. Pr. XVII.* σ. 422. [Νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῶν].

¹¹) L. 6 C. de inc. nupt. 5. 5. Οἵποι δύνανται νὰ ἐγκαταστήσωσιν ὡς κληρονόμους μόνον συγγενεῖς (ὄρισμένους συγγενεῖς; πρβλ. *K ö p p e n System* § 5 σημ. 11).

τούτοις γνωμην, αἱ διατάξεις αὐταί εἰσι σήμερον ἀνεφάρμοστοι ¹². Ἄλλαι τινὲς σχετικαὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διατάξεις ἀναμφιβόλως δὲν ἐφαρμόζονται σήμερον ¹³.

Γ. Τύπος διαθήκης*.

1. Εἰσαγωγή.

§ 540.

Τὸ κοινὸν δίκαιον παρέχει δύο τύπους συντάξεως διαθήκης· δῆλωσιν ἐνώπιον ἐπτὰ μαρτύρων καὶ δῆλωσιν ἐπὶ δικαστηρίου. Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν ἰδιωτικὴν καὶ δημοσίαν διαθήκην. Τρίτος ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐπιτρεπόμενος

¹²) Κατηργήθησαν διὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου τῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁρ. ἀνωτ. § 326 σημ. 4. StrGB. § 185 ἐπ. 173, ὡς πρὸς δὲ τὴν τοκογλυφίαν τὸν τίτλον Th. 2 Abschn. 25 καὶ εἰδικῶς § 281-286. 301-302 τοῦ ἀπὸ ²⁴/₅ 80 περὶ τοκογλυφίας νόμου τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ποινικοῦ νόμου α) ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς αἰμομιξίας, ἢ L. 6 C. cit. κατηργήθη κατὰ τὴν ὁρθὴν γνώμην ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν διάταξιν διὰ τῆς Νεαρ. 12. Ὁρ. ἰδίως W ä c h t e r ἐνθ. ἀνωτ. σ. 424 ἐπ. β) Ὡς πρὸς τὰ δύο πρῶτα εἰρημένα ἀδικήματα εἶναι ζήτημα, ἀν ἡ ποινὴ τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἀνικανότητος δὲν κατηργήθη διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ ἀρχαιότερου γερμανικοῦ Κράτους (P. G. O. ἀρθ. 110, R. P. O. XVII § 1-8, XIX § 2, 3, XX § 6) ἢ τοῦλάχιστον διὰ τῆς πράξεως. Ὁρ. ἰδίως W ä c h t e r ἐνθ. ἀνωτ. σ. 421 ἐπ. 437· προσέτι G l ü c k XXXIV σ. 147, 148, S i n t e n i s III § 167 σημ. 11, ὡς πρὸς τοὺς τοκογλύφους δὲ V a n g e r o w II § 428 σημ. ἀρ. IV. 1, ὅστις περὶ τῶν συλλογῶν ἔχει διάφορον γνώμην (ἀρ. IV. 3). Πρβλ. καὶ H o l z s c h u h e r II § 143 σημ. 1 καὶ τοὺς αὐτ. ἀναφερομένους. [Πᾶσαι αἱ ἀνικανότητες αὐταί, ποινικῆς φύσεως οὖσαι, δὲν ἰσχύουσι παρ' ἡμῖν. Πρβλ. καὶ ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. σημ. 1 καὶ 8].

¹³) Ἡ πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἀνικανότης τῶν διὰ καταδίκης εἰς κεφαλικὴν ποινὴν ἀπολεσάντων τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὴν ἰθαγένειαν (L. 8 § 1, 2 D. h. t., L. 1 § 2 D. de leg. III° 32, L. 6 § 6-8 D. de iniusto 28. 3, L. 7 § 3 D. de int. et releg. 48. 22) καὶ τῶν αἰρετικῶν ἢ τοῦλάχιστον ὠρισμένων αἰρετικῶν (L. 4 § 5 C. de haer. 1. 5 καὶ προσέτι Auth. Frid. II C r e d e n t e s, L. 3 C. de apost. 1. 7, Νεαρ. 115 κεφ. 3 § 14). Ὁρ. ἀνωτ. § 55 καὶ ἰδίᾳ W ä c h t e r ἐνθ. ἀνωτ. σ. 423 ἐπ. 438 ἐπ.

*) Inst. 2. 10 de ordinandis testamentis. Dig. 28. 1 qui testamenta facere possunt et quemadmodum testamenta fiant. Βασ. 35. 1. Cod. 6. 23 de testamentis e quemadmodum testamenta ordinantur. Βασ. 35. 2. G l ü c k XXXIV σ. 149 ἐπ. XXXV σ. 1-119, M ü h l e n b r u c h ἐν Συνεχ. G l ü c k XXXV σ. 119 ἐπ., V e r i n g σ. 175 ἐπ., H e i m b a c h σ. 735 ἐπ., S i n t e n i s III § 168-170

τύπος, ἡ δὴ λῶσις ἐνώπιον τοῦ ἱερέως καὶ δύο μαρτύρων ¹, δὲν ἐκτίσαστο ἰσχὺν κοινοῦ δικαίου ². — Ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς διαθήκης ὑπάρχουσι δι' ὠρισμένας περιπτώσεις εἰδικαὶ διατάξεις. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἡ τοῦλάχιστον ἐκείναις ἐξ αὐτῶν, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται νὰ παραλειφθῇ τι ἐκ τοῦ συνήθους τύπου, ἡ διαθήκη λέγεται προνομιοῦχος ^{3,4}.

¹) C. 10 X. de test. 3. 26.

§ 540

²) Οὔτε ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Συμβολαιογραφείων (ἔτ. 1512) Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' ἐκυρώθη, οὔτε διετηρήθη ὑπ' ἀντιθέτου πρὸς τοῦτον συνηθείας. Πρβλ. H o l z s c h u h e r II § 155, R o t h Zeitschr. für Reichs- und Landesrecht I σ. 208 ἐπ. (διατριβὴ ἰδιαζόντως πρὸς τὸ δίκαιον τῆς Βαμβέργης ἀποβλέπουσα). S e u f f e r Arch. XVII. 149. T h o m a s : das Kanonische Testament (σύνταξις διαθήκης ἐνώπιον ἱερέως). Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1897.

³) Περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τύπου τῆς ἰδιωτικῆς διαθήκης, ἥς δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐπιληφθῶμεν, πρβλ. G l ü c k σ. 226 ἐπ., V e r i n g σ. 175 ἐπ., K ö r p e n σ. 10 ἐπ. 54 ἐπ. H ö l d e r Beiträge zur Geschichte des röm. Erbrechts σ. 20-71. Πλείονες βιβλιογραφικαὶ πληροφορίες παρὰ Vangerow ἐν § 443, Πρβλ. ἐπὶ L e i s t Συνέχ. G l ü c k Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 141 ἐπ. 150 ἐπ. 186 ἐπ. 260.

⁴) Διὰ τὴν κληρονομικὴν σύμβασιν οὐδεις κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην ἀπαιτεῖται τύπος. Ἐναντίος μετ' ἀποχρώντων λόγων H a r t m a n n Erbverträge σ. 44 ἐπ., S t o b b e V § 311 ἀρ. V. Τῷ ὄντι εἶναι «τερατώδες» (H a s s e Rhein. Mus. II σ. 291) ἡ ἀνακλητὴ μὲν κληρονομικὴ ἐγκατάστασις μόνον τηρουμένων ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ νόμου διεγεγραμμένοις τύπων νὰ δύναιται νὰ γίνῃ, ἢ μὴ ἀνακλητὴ δέ, ἥτοι τὸ μείζον, ἐντελῶς ἀτύπως. Πρβλ. ὁμοίως καὶ τὴν παρατήρησιν τοῦ E. A. S e u f f e r t ἐν τῇ 4 ἐκδ. τοῦ Paudektenlehrbuch τοῦ πατρὸς του § 517 σημ. 1. R o t h bayr. Civilr. III σ. 468 ἐπ. Ὑπὲρ τοῦ ἀτύπου καὶ R G., E n t s c h. VIII σ. 133, XI σ. 217. [Παρ' ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ τύπου τῶν διαθηκῶν καὶ γενικώτερον περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δύναιται τις νὰ δηλώσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν, ἐρρυνμίζοντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου (11 Φεβρουαρίου 1830), διακρίνοντος κυρίως τέσσαρα εἶδη διαθηκῶν, δημοσίαν (ἄρθ. 3 - 19), μυστικὴν (ἄρθ. 20 - 30), ἰδιόγραφον (ἄρθ. 31 - 34) καὶ προφορικὴν (ἄρθ. 35 ἐπ.), καὶ ὀρίζοντος δι' ἕκαστον τούτων εἰδικούς τύπους, ὧν ἡ ἀθέτησις ἐπέφερε τὴν ἀκυρότητα τῆς διαθήκης (ἄρθ. 2, 29, 63). Τὸ ψήφισμα περιεῖχε προσέτι καὶ ἐξαιρετικούς κανόνας δι' εἰδικὰ τινα θέματα. Ἡδη τὰ τοῦ τύπου τῶν διαθηκῶν καὶ κωδικέλλων καθορίζει ὁ μνησθεὶς (ἀνωτ. § 539 σημ. 1) νεωρότερος νόμος ΓΨΠ' τῆς 14 Μαΐου 1911. Ὁ νόμος οὗτος καταργεῖ γενικῶς (ἄρθ. 1, 58) πάντα προγενέστερον νόμον ἀντιβαίνοντα εἰς αὐτὸν (ἦτοι τὸ ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου, τὰς σχετικὰς τοῦ Ἰονίου Κώδικος διατάξεις καὶ τὰ ἄρθ. 177, 178 ἐδ. 1, 179, 181 - 185 τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων καθόσον ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ), καὶ διακρίνει τὰς διαθήκας εἰς κοινὰς καὶ ἐκτάτους ἀναγραφῶν ὡς κοινὰς μὲν τὴν ἰ δ ι ὄ γ ρ α φ ο ν (ἄρθ. 6 - 9), τὴν

δημοσίαν (άρθ. 9-21) καὶ τὴν μυστικὴν διαθήκην (άρθ. 21 ἐπ.), ὡς ἐκτάκτους δὲ τὰς κατὰ τὴν διάρκειαν θαλασσίου ταξειδίου (άρθ. 31), τὰς τῶν στρατιωτικῶν ἐν περιπτώσει ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ ἢ πολιορκίας ἢ αἰχμαλωσίας παρὰ τοῖς πολεμίοις (άρθ. 32) καὶ τὰς τῶν διαμενόντων ἐν τόπῳ ἀποκεκλεισμένῳ ἔνεκα ἐνσκήψεως νόσου ἢ ἄλλων ἐκτάκτων περιστάσεων (άρθ. 35). Δι' ἕκαστον εἶδος τῶν διαθηκῶν τούτων εἰδικαί ἀναγράφονται διατάξεις, ἡ μὴ τήρησις τῶν ὁποίων ἐπάγεται ἀκυρότητα, ἂν μὴ ἄλλως ὀρίξη ὁ νόμος (άρθ. 3). Ὅθεν ὅσα ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει στηριζόμενα ἔνθεν μὲν ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου, ἔνθεν δὲ ἐπὶ τοῦ περὶ συμβολαιογραφείων γερμανικοῦ νόμου, οὐδεμιᾶς ἐφαρμογῆς τυγχάνουσι παρ' ἡμῶν.

Ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος ΓΨΠ' ἀναγνωρίζει, ὡς ἐρρήθη,

Α'. Κοινὰς διαθήκας :

1) Τὴν ἰδιόγραφον, τὴν καθ' ὄλοκληρίαν διὰ χειρὸς τοῦ διαθέτου γραφομένην, χρονολογουμένην καὶ ὑπογραφομένην. Διὰ τῶν διατάξεων τῶν ἀρθ. 6-8 ὀνυθίζονται ἐπὶ τὸ τελειότερον τὰ τῆς τοιαύτης διαθήκης καὶ αἴρονται αἱ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ ψηφίσματος (άρθ. 31-34) ἀναφύσειαι ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομολογίᾳ ἔριδες. Οὕτω τὸ ζήτημα τῆς προχρονολογήσεως τῆς ἰδιογράφου διαθήκης, περὶ οὗ μεγάλη ὑφίσταται φιλονικία (περὶ βλ. 'Εφ. Ἀθ. 2231 <1894>), λύεται ὀρθῶς διὰ τῆς διατάξεως ὅτι ψευδῆς ἢ ἐσφαλμένη χρονολογία δὲν ἐπάγεται καθ' ἑαυτὴν ἀκυρότητα τῆς ἰδιογράφου διαθήκης. Ἀρθ. 6 ἐδ. 3. ('Εφ. Ἀθ. 162 <1917>). Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθ. 31 τοῦ ψηφίσματος, καθ' ἣν ἡ διαθήκη ἔδει νὰ εὐρεθῆ μεταξὺ τῶν χαρτίων τοῦ διαθέτου μετὰ τὸν θάνατον καὶ οὐγὶ εἰς χεῖρας ἄλλου, ἐξ ἧς πλείστοι ἀμφισβητήσεως ἀνεύρησαν (περὶ βλ. Α. Π. <1910>, 240 <1911>. 'Εφ. Ἀθ. 608 <1914>), καταργήθη, τοῦ νέου νόμου ἐπιτεροντος καὶ τὴν εἰς χεῖρας οἰουδήποτε καὶ τὴν ὀπουδήποτε ἀνεύρησιν τῆς ἰδιογράφου διαθήκης, ἔτι δὲ καὶ τὴν παρὰ συμβολαιογράφου κατάθεσιν αὐτῆς πρὸς φύλαξιν κατὰ τὰς κοινὰς περὶ καταθέσεως ἐγγράφων διατάξεις (άρθ. 7. 48).—Ἡ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου βεβαίωσις διαγραφῶν, παρεγγραφῶν, ξεσμάτων ἢ ἄλλων τοιούτων ἐξωτερικῶν ἐλαττωμάτων δὲ ἐπάγεται ἀναγκαιῶς ἀκυρότητα τῆς ἰδιογράφου διαθήκης· ὁ νεώτερος ἡμῶν νόμος (άρθ. 6 ἐδ. 4), ἀφιστάμενος τῆς δικονομικῆς ἡμῶν διατάξεως τοῦ ἀρθ. 385 ἐδ. 3 καθιεροῖ ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ ἔχουσα τοιαῦτα ἐλαττώματα διαθήκη δύναται κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου νὰ ἀκυρωθῆ καθ' ὅλον ἢ ἐν μέρει, ἐπόμενος κατὰ τοῦτο τῇ γερμανικῇ ἀντιλήψει τῇ διατυπωμένῃ ἐν τῷ ἀρθ. 419 τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς δικονομίας. Περὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ψηφίσματος ἐγειρομένων περὶ τῶν τοιούτων ἐλαττωμάτων τῆς ἰδιογράφου διαθήκης ζητημάτων ὄρ. Κ ρ α σ ο ὺ ν § 52. Περὶ βλ. 'Εφ. Ἀθ. 310 <1920>.—Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθ. 8, καθ' ἣν ὁ ἀνήλικος καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναγνώσκη χειρόγραφα (ἔνεκα τυφλώσεως, ἐγγειρήσεως τῶν ὀφθαλμῶν κτλ.) δὲν δύναται νὰ συντάξῃ ἰδιόγραφον διαθήκην, δὲν εἰσάγει διὰ τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀνικανότητα πρὸς τὸ διατίθεσθαι, ἀλλ' εἶναι διάταξις περὶ τύπου διαθηκῶν (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 539 σημ. 7), οὕτως ὥστε τὰ πρόσωπα ταῦτα δύναται νὰ συντάξωσι τὴν τοιαύτην διαθήκην αὐτῶν ἐν τόπῳ ἀγνοοῦντι τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην.—Εἰδικότερον περὶ τῶν στοιχείων τῆς ἰδιογράφου διαθήκης παρατηρητέον τάδε : α) Ἡ διαθήκη γράφεται καθ' ὅλον ὁλοκληρίαν διὰ χειρὸς τοῦ διαθέτου, ἐξ οὗ ἔπε-

ται ὅτι αὐτὴ εἶναι ἄκυρος (ἄρθρ. 3) καὶ ἂν μία μόνον λέξις εἶναι γεγραμμένη δι' ἄλλοτρίας χειρὸς ἢ ἄλλως πως (σφραγίδος, γραφομηχανῆς κτλ.). Ἡ λύσις αὕτη προκύπτει σαφῶς ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἄρθρ. 6 («*γ ρ α φ ε τ α ι κ α θ' ὅ λ ο κ λ η ρ ι α ν >*»), ταύτη δ' ἔπονται ὁμοφώνως καὶ οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ἄρθρ. 970 γαλλ. κωδ.: *Le testament olographe ne sera point valable, s'il n'est écrit en entier, daté et signé de la main du testateur*. Πρβλ. *Trop long des donations* etc. (3 ἔκδ. 1872) III σ. 35 ἑπ., *Aubry et Rau VII § 668, Baudry-Lacantinerie* etc. des don. et d. test. II no. 1885 ἑπ., *Zachariae* (8 ἔκδ.) IV σ. 280, *Planiol* (7 ἔκδ.) III no. 2688, *Colin-Capitant Cours élém. d. dr. civ. franc.* (1916) III σ. 846 ἑπ. Ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει σχετικῆς διατάξεως τῆς § 2231 τοῦ γερμ. κώδικος: («*διαθήκη συνιστάται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἰδιοχειρῶς γραφείσης καὶ ὑπογραφείσης δηλώσεως*») τὸ ζήτημα φιλονικεῖται, ὑποστηριζομένης ὑπὸ τινων (*Planck BGB.* (3 ἔκδ. 1908) V σ. 622, *Dernburg BGB* (2 ἔκδ. 1905) V σ. 72, *Kirp* παρὰ *Windscheid* (9 ἔκδ. 1906) III σ. 236 κτλ.) τῆς γνώμης ὅτι ἀκυρότης τῆς διαθήκης ἐπέρχεται, μόνον ἂν αἱ δι' ἄλλοτρίας χειρὸς κτλ. γραφῆσιν λέξεις ἀποτελῶσιν οὐσιῶδες ἢ ἀναφέρωνται εἰς οὐσιῶδες μέρος τῆς διαθήκης. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης καὶ κατὰ τὸν γερμανικὸν κώδικα *Herzfelder* ἐν *Staudinger's Comm. zum BGB.* (3 ἔκδ. 1906) V. ὑπὸ τῆς § 2231 V. A², *Endemann* (6 ἔκδ. 1900) III § 27 ὑπ' ἀριθ. 2α, *Brock*: *das eigenhändige Testament*. Berlin. 1900 (διατριβὴ βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς νομικῆς σχολῆς Halle-Wittenberg) σ. 75 καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναφερόμενοι. Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἡ ἐν ἀ γ ν ο ί α τοῦ διαθέτου δι' ἄλλοτρίας χειρὸς προσθήκη λέξεων οὐδαμῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ κύρος τῆς διαθήκης.— β) Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη *γ ρ α φ ε τ α ι* διὰ χειρὸς τοῦ διαθέτου. Τὸ μέσον τῆς γραφῆς καὶ ἡ ἐφ' οὗ ἡ γραφὴ ἔβλη δὲν ὀρίζονται εἰδικῶς ἐν τῷ νόμῳ, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἐκτὸς τῶν συνήθων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσων δὲν ἀποκλείεται καὶ πᾶν ἕτερον μέσον ὑποδεικνύμενον ἐκ τῶν περιστάσεων ὡς δυνατὸν καὶ προσφύς πρὸς σοβαρὰν τελευτίαν βουλήσεως δήλωσιν. Οὕτως ἡ διαθήκη γράφεται μὲν συνήθως διὰ μελάνης, δὲν ἀποκλείεται ὁμως ὑπὸ τὰς ἄνω προϋποθέσεις καὶ ἡ διὰ μολυβδίδος, ἄνθρακος, κιμωλίας, χρώματος, ἀδάμαντος, αἵματος κτλ. γραφῆ. Ἐπίσης ἡ διαθήκη γράφεται συνήθως ἐπὶ χάρτῳ· οὗχ ἦττον δὲν ἀποκλείεται κατὰ τὰς περιστάσεις ἢ ἐπὶ ὑφάσματος, περιγυνητῆς, δέρματος, ξύλου, μαρμάρου, ὑέλου, τοίχου κτλ. γραφῆ. Ὅθεν, χρησιμαποιηθέντος τοιοῦτου ἀσυνήθους τρόπου γραφῆς, ἐρευνητέον ἐν ἐκάστη συγκεκριμένῃ περιπτώσει, ἂν ὄντως ὑπάρχη ἐν τῇ οὕτω γραφείσῃ διαθήκῃ *animus testandi*: οὕτως ἐὰν ὁ ἐν φυλακαῖς εὐρισκόμενος γράφῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμὴν τῆς ζωῆς του δι' ἄνθρακος ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ δι' ἀδάμαντος ἐπὶ τοῦ ὑελοπίνακος τῆς φυλακῆς, ἢ ἐὰν ἀεροπόρος ἐν περιπτώσει καταστροφῆς γράφῃ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ πτέρυγος τοῦ ἀεροπλάνου κτλ., ἐγκύριως διατίθει διὰ τῆς οὕτωσιν γραφείσης ἰδιογράφου διαθήκης, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ χρησιμοποιοῦν ταυτα ἀσυνήθη μέσα ἐν συνήθει, ὁμαλῇ καὶ εὐρύθμῳ τοῦ βίου καταστάσει δέον νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς ἀπλῶς διασκεδάζων ἢ παιζων ἢ ὡς σοβαρῶς δηλῶν διατάξιν τελευταίας βουλήσεως. Πρβλ. *Brock* ἐνθ. ἄνωτ. σ. 76 ἑπ., *Planck* ἐνθ. ἄνωτ. σ. 623. Ἡ οὕτω συνασσομένη διαθήκη δύναται νὰ γραφῆ εἴτε ἐν ἰδιαιτέρῳ αὐτοτελεῖ ἔγγράφῳ εἴτε

καὶ ἐν τῷ οικιακῷ ἢ ἐμπορικῷ βιβλίῳ τοῦ διαθέτου εἴτε καὶ ἐν ἐπιστολῇ ἀπευθυνομένη πρὸς τρίτον. Πάντως ἐρευνητέον ἐκάστοτε, ἂν ὑπάρχη παρὰ τῷ γράφοντι *animus testandi* ἢ μήπως τὸ γραφέν εἶναι ἀπλῶν σχεδιάσμα διαθήκης ἢ ἀναζοίνωσις σχεδιαζομένης διαθήκης. Περί τῶν ἐν τῇ ιδιογράφῳ διαθήκῃ βεβαιωθείσων διαγραφῶν, παρεγγραφῶν, ξεσμάτων κτλ. ὄρ. ἀνωτ.—γ) Ὅτι ἡ διαθήκη γράφεται διὰ *χ ε ι ρ ο ς* τοῦ διαθέτου, δηλοῖ ὅτι αὕτη δέον νὰ γένηται δι' ἰδίας γραφικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἀδιαφόρως ἂν αὕτη ἐπιτελεῖται διὰ τῆς χειρὸς ἢ, ἐπὶ ἄχειρος, διὰ τῶν ποδῶν ἢ τοῦ στόματος. Ὅθεν ἡ χρῆσις γραφομηχανῆς, σφραγίδος ἢ ἄλλων παρεμπερῶν μηχανικῶν μέσων ἀποκλείεται καὶ ἂν ἔτι δι' αὐτῶν ἀποτυπῶται ἡ ἰδία τοῦ διαθέτου γραφή. Ὑπαρχούσης τῆς γραφικῆς τοῦ διαθέτου ἐνεργείας, προκυπτούσης δηλ. ἐκ τῆς γραφῆς τῆς ὑποκειμενικότητος τοῦ διαθέτου, ἢ διὰ τρίτου κατὰ τὴν γραφὴν ὑποβοήθησις αὐτοῦ κατ' οὐδὲν βλάπτει, ἐνῷ ἀντιθέτως δὲν θεωρεῖται ὡς διὰ χειρὸς τοῦ διαθέτου γραφή καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει τὸ τοῦ νόμου στοιχεῖον, ἐὰν τρίτος τις μεταχειρίζεται ἀπλῶς ὡς ὄργανον γραφῆς τὴν χεῖρα τοῦ διαθέτου ἢ ἐὰν ὁ διαθέτης ἀσυνειδήτως σύρῃ διὰ μελάνης ἢ χρώματος κτλ. γραμμὰς ἐπὶ τῶν παρ' ἄλλου σχεδιασθεισῶν ἢ γραφεισῶν λέξεων. B r o c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 79, P l a n c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 622.—δ) Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, ἐν ἣ γράφεται ἡ διαθήκη, οὐδὲν ἐν τῷ νόμῳ λέγεται, ἄρα ὁ διαθέτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ χρησιμοποιήσῃ οἰανδήποτε γνωστὴν αὐτῷ γλῶσσαν, ζῶσαν ἢ νεκράν, ἔτι δὲ δύναται νὰ γράψῃ εἰς μίαν γλῶσσαν δι' ἀλφαριθμητικῶν στοιχείων ἄλλης (λ. χ. ἑλληνιστὶ διὰ λατινικῶν, ἐβραϊκῶν κτλ. στοιχείων). Δύναται ὁ διαθέτης, γνωρίζων στενογραφίαν, νὰ γράψῃ τὴν ιδιογραφον αὐτοῦ διαθήκην διὰ στενογραφικῶν σημείων; Τὸ ζήτημα λύεται ὑπὸ πολλῶν ἀποφατικῶς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὑπάρχουσι διάφορα συστήματα στενογραφίας, ἕκαστος δὲ στενογραφῶν ἔχει ἰδία διακεκριμένα στενογραφικὰ σημεῖα D e r n b u r g B G B. V § 29 σημ. 6, E n d e m a n n B G B. III § 27 ὑπ' ἀριθ. 2α) ἐφ' ὅσον ὅμως ἐν τῇ οὕτωςι γραφείσῃ διαθήκῃ ὁ διαθέτης ἐχρησιμοποίησε καταληπτὸν τοῖς εἰδήμοσι καὶ ἐπαρκῶς διαδεδομένον σύστημα στενογραφίας, ἐφ' ὅσον δηλ. εἶναι εὐδιάνγνωστος ἢ τοῦ διαθέτου δηλωθεῖσα βούλησις, οὐδεὶς λόγος συνηγορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἡ διαθήκη ἄκυρος ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ διαθέτου διὰ στενογραφικῶν σημείων. Οὕτω B r o c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 77, P l a n c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 623 καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναφερόμενοι. Πάντως καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐρευνητέον ἐν ἐκάστη εἰδικῇ περιπτώσει, ἂν ἐν τῇ οὕτωςι γραφείσῃ διαθήκῃ ὑπάρχει παρὰ τῷ γράψαντι σοβαρὰ πρὸς σύνταξιν διαθήκης πρόθεσις ἢ ἂν τοῦναντίον τὸ γραφέν εἶναι ἀπλῆ ξένης γλώσσης ἢ στενογραφίας ἀσκησις ἢ ἀπλῆ παιδιὰ.—ε) Ἡ ιδιογραφὸς διαθήκη *χ ρ ο ν ο λ ο γ ε ἰ τ α ι*, τ. ἔ. ὁ διαθέτης δέον νὰ ὀρίσῃ ἐν τῇ διαθήκῃ χρόνον, καθ' ὃν συνέεξε ταύτην. Ἡ σπουδαιότης τοῦ στοιχείου τούτου κατάδηλος, καθότι ἐκ τούτου κριθῆσεται ἢ τε πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἰκανότης τοῦ διαθέτου καὶ ἡ σχέσις τῆς διαθήκης πρὸς ἄλλας προγενέστερον συνταχθείσας διαθήκας. Ἐν τῷ νόμῳ ὀρίζεται μόνον ὅτι ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ διαθέτου γραφείσης χρονολογίας δέον νὰ προκύπτῃ ἡ ἡμέρα (τ. ἔ. ἡ ἡμέρα τοῦ μηνὸς καὶ οὐχὶ ἡ τῆς ἐβδομάδος) ὁ μὴν καὶ τὸ ἔτος, ἐξ ὧ ἐπιτετα ὄντι εἶναι ἀδιάφορον, ἂν ὁ διαθέτης ἔγραψε τὴν χρονολογίαν ταύτην ὀλογράφως ἢ δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν, πλήρως ἢ συντεταγμένως (λ. χ. 25, 3. 1921 ἀντὶ 25 Μαρτίου 1921), ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, δι' ἀναφορὰς

δηλ. εἰς γεγονός ἢ διὰ προσφυγῆς εἰς ἄλλα μέσα, ἐξ ὧν προκύπτει σαφῶς ἡ κατά τὸν ἄνω τρόπον ἀπαιτούμενη χρονολογία (λ. γ. Χριστούγεννα τοῦ 1920, Ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ 1921). Ρ 1 α η κ ἐνθ. ἄνωτ. σ. 625. Ὁ τόπος, ἐνθα τίθεται ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς διαθήκης ἢ χρονολογία, εἶναι ἀδιάφορος, ἄρα ἐγκύριως τίθεται καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ διαθέτου γραφεῖσιν ὑπογραφῆν. Περὶ τῆς προ-χρονολογήσεως κλπ. τῆς διαθήκης ὄρ. ἄνωτ.—Τ') Ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη ὑ π ο γ ρ ἄ φ ε τ α ἰ ὑπὸ τοῦ διαθέτου, ἢτοι μετὰ τὴν γραφὴν τῆς τελευταίας διατάξεως ὁ διαθέτης τίθησιν ἰδιοχείρως τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ. Ὡς ὑπογραφὴ γράφεται ὑπὸ τοῦ διαθέτου τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον, συνήθῃ διακριτικὰ τῶν προσώπων (καὶ, πρὸς μείζονα διάκρισιν, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἢ τὸ ἀξίωμα, ὁ βαθμὸς, τὸ ἐπάγγελμα). Ἄν ἡ παράλειψις ἐνὸς τούτων ἢ ἡ χρῆσις ψευδωνύμου πληροὶ τὸν τοῦ νόμου ὄρον, εἶναι ζήτημα πραγματικόν, πάντως ὅμως ἢ διὰ τῶν ἀρχικῶν μόνον στοιχείων ἢ ἢ ἀπλῶς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ὑπογράφουσι δὲν ἀρκεῖ καὶ ἂν εἴη ὁ διαθέτης οὕτως ὑπέγραψεν ἐν ταῖς συναλλαγαῖς αὐτοῦ Τὸ δυσανάγνωστον τῆς ὑπογραφῆς καθ' ἑαυτὸ δὲν βλάπτει. Ἡ ὑπογραφὴ δέον, ὡς εἰκόσ, νὰ τίθεται ἐν τέλει τοῦ κειμένου τῶν διατάξεων, ἔστω καὶ ἐν συνεχείᾳ αὐτοῦ· τὸ συνήθως ἐν ἀρχῇ τιθέμενον «ἐγὼ Κ. Κ. ὀρίζω διὰ τῆς παρούσης ἰδιογράφου μου διαθήκης ὅτι...» δὲν εἶναι ἐπαρκές, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἐν τέλει ὑπογραφὴ κυρούσα τὸ περιεχόμενον τῶν διατάξεων. Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἔδαφ. 4 τοῦ ἄρθρ. 6 καὶ ἀπλᾶι προθηκαὶ ἐν περιθωρίῳ ἢ ὑστερογράφῳ δέον νὰ ὑπογράφωνται, λογιζόμεναι ἄλλως ὡς μὴ γεγραμμένα.

2) Τ ἦ ν δ ἡ μ ο σ ἱ α ν, τὴν συντασσομένην διὰ δηλώσεως τῆς τελευταίας βουλήσεως τοῦ διαθέτου ἐνώπιον συμβολαιογράφου καὶ τριῶν μαρτύρων ἢ δευτέρου συμβολαιογράφου καὶ ἐνὸς μάρτυρος, ἄρθρ. 9 (ἢ πρόσληψις πλειοτέρων μαρτύρων ἐν ἐκατέρῳ τῶν περιπτώσεων δὲν ἀποτελεῖ λόγον ἀκυρότητος τῆς διαθήκης. Πρβλ. Α. Π. 150 (1911). Ἐν τοῖς ἄρθρ. 10-14 τοῦ νόμου ΓΨΠ' ἀναγράφονται ἐξασφαλιστικαὶ διατάξεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἰκανότητα καὶ τὸ ἀνεπηρέαστον τῶν συμπραττόνων κατὰ τὴν κατάρτισιν τῆς τοιαύτης διαθήκης προσώπων. Περὶ τούτων κατωτέρω ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον.—Ἡ σύνταξις τῆς δημοσίας διαθήκης γίνεταί δηλοῦντος τοῦ διαθέτου π ρ ο φ ο ρ ι κ ῶ σ (δυναμένου νὰ ὑπαγορευθῆ ἐκ σχεδίου ἢ νὰ ποιῆται χρῆσιν σημειώσεων, πρβλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 46 (1919) ἀπόφασιν προξεν. δικαστηρίου Ἀλεξανδρείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXVIII σ. 303 ἐπ.) τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου καὶ τῶν λοιπῶν συμπραττόνων προσώπων (ἄρθ. 15), συντασσομένης περὶ τούτου πράξεως κατὰ τὰ ἄρθρ. 16 ἐπ. Ἡ πρᾶξις δέον νὰ ἀναγνωσθῆ τῷ διαθέτῃ εἰς ἐπήκοον τῶν συμπραττόνων προσώπων, βεβαιουμένου τούτου ἐν ταύτῃ, καὶ νὰ ὑπογραφῆ ὑπὸ τε τοῦ διαθέτου καὶ τῶν συμπραττόνων προσώπων (Ἄρθρ. 17. Τὸ ζήτημα, ἂν ἐπαρκῆς προσδιορισμὸς τοῦ διαθέτου καὶ τῶν συμπραττόνων προσώπων εἶναι ὁ προκύπτων ἐκ μόνῃς τῆς ἐν τῇ πράξει ὑπογραφῆς τούτων (ὄπερ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς § 2241 γερμαν. κώδ. ἀπασχολεῖ τὴν γερμανικὴν ἐπιστήμην καὶ νομολογίαν πρβλ. Ρ 1 α η κ Β C B. (3 ἔκδ. 1908) V σ. 645 ἐπ.), ἐλύθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὡς πρὸς τὰ συμπράττοντα πρόσωπα ἀρνητικῶς διὰ τῆς ἐπιτακτικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 16 ἔδ. 2, καθ' ὃν δέον ἐν τῇ πράξει νὰ μνημονεῖται τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ συμβολαιογράφου καὶ τῶν λοιπῶν συμπραττόνων προσώπων. Ἐὰν ὁ διαθέτης δηλώσῃ ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπογράψῃ

(ἔνεκα ἀγνοίας γραφῆς, τυφλότητος ἢ ἄλλης σωματικῆς ἀδυναμίας), ἀναπληροῦνται ἢ ἐν τῇ πράξει ὑπογραφή αὐτοῦ διὰ τῆς ἐν αὐτῇ βεβαιώσεως τῆς δηλώσεως ταύτης· ἢ βεβαιώσῃ ὁμοῦς αὐτῆ, ὅτι δηλ. ὁ διαθέτης ἔδῃ λ ω σ ε ν ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπογράψῃ, δὲν ἀναπληροῦνται διὰ τῆς ἐν τῇ πράξει βεβαιώσεως ὅτι ὁ διαθέτης δὲν δύναται νὰ ὑπογράψῃ (Entscheid d. RG LVI σ. 366). Ἀπαιτεῖται διὰ τὸ κῦρος τῆς διαθήκης, ὅπως ὁ διαθέτης ζῆ καὶ ἢ ἰκανὸς μέχρι καὶ τῆς ὑπὸ τῶν συμπραττόντων προσώπων ὑπογραφῆς τῆς πράξεως; Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ νόμος ἀπαιτεῖ διὰ τὴν διαθήκην ταύτην τὴν σύνταξιν πράξεως (ἄρθρ. 16) καὶ ὅτι ἡ πράξις δέον νὰ ὑπογραφῆται ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων, κατ' ἀνάγκην δέον νὰ δεχθῶμεν τὴν καταφατικὴν εἰς τὸ ζήτημα λύσιν, ἀφοῦ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων δὲν ὑπάρχει πράξις, ἄνευ δὲ πράξεως δὲν ὑπάρχει ἔγκυρος δημοσία διαθήκη. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης εἰσὶ καὶ H e r z f e l d e r ἐν Staudinger's Comm. (6 ἔκδ. 1911) V σ. 601 ὑπ' ἀριθ. IV, C o s a c k L e h r b. d. deutsch. bürgerl R. auf der Grundlage des BGB. (4 ἔκδ. 1904) II § 354 σημ. 12^a, K i r p ἐν Ennecerus-Kirp κτλ. L e h r b. d. bürgerl Rechts. Κληρον. Δίκαιον σ. 45 ὑπ' ἀριθ. VI ἐν τέλει (μεταβαλὼν τὴν ἐν W i n d s c h e i d - K i r p (9 ἔκδ. 1906) III σ. 233 γνώμην) καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν μνημονευόμενοι ἐπὶ τῇ βάσει σχετικῆς διατάξεως τῆς § 2242 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος. Ἀντιθέτως ἐν τοῦτοις ὑπὲρ τῆς ἀποφατικῆς λύσεως εἰσὶ P l a n c k ἐνθ. ἀνωτ. § 2242 παρατ. 4 d, D e r n b u r g BGB. V § 33 σημ. 22 καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναφερόμενοι. Ἡ διατύπωσις τοῦ ἄρθρ. 17 τοῦ ἡμετέρου νόμου, διάφορος πῶς τῆς § 2242 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, συνηγορεῖ ἔτι μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης, ὑπὲρ ἧς καὶ M o t i v e V σ. 274. — Τροποποιήσεις τῶν διατυπώσεων τῆς δημοσίας διαθήκης ἀναγράφει: α'. Τὸ ἄρθρ. 19 διὰ τὸν κωφόν. Ἐὰν ὁ διαθέτης δηλώσῃ ὅτι εἶναι κωφός, δεον νὰ δοθῇ αὐτῷ ἢ πράξις πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ νὰ βεβαιωθῇ ἐν τῇ πράξει τοῦτο, ἐὰν δὲ ὁ κωφὸς διαθέτης δηλώσῃ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀναγιγνώσκῃ χειρόγραφα, ἢ διαθήκη συντάσσεται ἐνώπιον πέντε μαρτύρων ἢ δευτέρου συμβολαιογράφου καὶ τριῶν μαρτύρων. Ἐλλειπούσης τῆς τοιαύτης δηλώσεως, ἡ διαθήκη τοῦ κωφοῦ συντάσσεται ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων, δὲν ἐξετάζεται δὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀληθείας τῆς δηλώσεως, ὡς ἐπίσης ἀποκλείεται καὶ ἡ περαιτέρω ἔρευνα, ἂν ὁ διαθέτης εἶναι ὄντως κωφός ἢ ἂν ἀνέγνωσε πράγματι τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ διαθήκην. Π α π α ἄ ν ο ς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 72 ἐπ. Ἐφ. Πατρ. 335 (1914). Δικαστ. Ἀλεξ. 152 (1919) ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXX σ. 539. β'. Τὸ ἄρθρ. 20 διὰ τὸν ἀγνοοῦντα τὴν ἑλληνικὴν (εἶτε κατὰ δήλωσιν τοῦ διαθέτου εἶτε κατὰ τὴν πεποιθήσιν τοῦ συμβολαιογράφου), ὅτε προσλαμβάνεται διερμηνεὺς κατὰ τὰς εἰδικωτέρας ἐν αὐτῷ διατάξεις. Ἐκ τοῦ ὅρου π ρ ο σ λ α μ β ἄ ν ε τ α ι δ ι ε ρ μ ἡ ν ε ὕ ς, φ ρ ῆ τ α ἰ ὁ νόμος, ὑποδηλοῦται ὅτι δὲν δύναται νὰ συμπέσῃ ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ ἢ ἰδιότητι τοῦ μάρτυρος ἢ ἄλλου συμπράττοντος καὶ τοῦ διερμηνέως, ὅστις εἶναι τὸ ὄργανον, δι' οὗ ὁ διαθέτης ὁμιλεῖ πρὸς τὰ συμπράττοντα πρόσωπα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 15 ἐδ. 2 δὲν ἀφορᾷ καὶ εἰς τὸν διερμηνέα. Ἐν τῇ περαιτωσίᾳ ταύτῃ ἡ πράξις δέον νὰ ὑπογραφῆται καὶ ὑπὸ τοῦ διερμηνέως ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν συμπραττόντων προσώπων, ἐν οἷς ὁμοῦς δὲν καταλέγεται καὶ ὁ διαθέτης (ἴδ. ἐμὴν παρατηρ. κατωτ. § 541 σημ. 7).

3) Τ ἡ ν μ σ τ ι κ ῆ ν, ἣτις συντάσσεται, ἐγγειρίζοντος τοῦ διαθέτου εἰς συμ-

βολαιογράφου ἐπὶ παρουσίᾳ τριῶν μαρτύρων ἢ δευτέρου συμβολαιογράφου καὶ ἐνὸς μάρτυρος ἔγγραφον (ὑπ' αὐτοῦ ἢ ὑπ' ἄλλου προσώπου γεγραμμένον) σὺν τῇ προφορικῇ δηλώσει, ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχει τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν. Ἄρθρ. 21. Ἡ διακρίσις δύο εἰδῶν μυστικῆς διαθήκης, τῆς γεγραμμένης ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ τῆς γραφομένης ὑπ' ἄλλου προσώπου, ἦν καθιέρωσις τῶν Ψήφισμα καὶ ἦτις εἶχε κατ' αὐτὸ σημασίαν εἰς τὰς διατυπώσεις τῆς συντάξεως τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης καὶ εἰς τὰς διατυπώσεις τῆς εἰς τὸν συμβολαιογράφον παραδόσεως τοῦ ἐγγράφου (ἄρθρ. 20 ἐπ. ψηφίσματος. Ἐφ' Αθ. 1602 <1908>) διατηρεῖται καὶ ἐν τῷ νόμῳ ΓΨΠ'. ἀλλ' ὑπὸ ἄλλας προϋποθέσεις καὶ μετὰ διαφορῶν ἀποτελεσμάτων. Ὁ νέος νόμος καθήργησε πᾶσαν διακρίσιν ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις τῆς εἰς τὸν συμβολαιογράφον παραδόσεως τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης, ὥρισεν δὲ μόνον ὅτι τὸ ἐγχειριζόμενον τῷ συμβολαιογράφῳ ἔγγραφον δέον νὰ φέρῃ τὴν ὑπογραφήν τοῦ διαθέτου καὶ ὅταν ἡ διαθήκη εἶναι γεγραμμένη κατ' ὅλον ἢ ἐν μέρει ὑπ' ἄλλου, δέον, πρὸς ἐξασφάλισιν ταύτης κατὰ ὑποβολῆς φύλλων ἢ διατάξεων γεγραμμένων διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γράψαντος αὐτήν, νὰ φέρῃ τὴν ὑπογραφήν τοῦ διαθέτου καὶ εἰς ἕκαστον ἡμίφυλλον. Πρὸς μείζονα ἐγγύτησιν τῆς γνησιότητος τῆς διαθήκης τὸ ἄρθρ. 24 ἀναγράφει τὴν σφραγίσιν αὐτῆς (εἴτε ὑπὸ τοῦ διαθέτου εἴτε ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου) κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ἄνευ ῥήξεως ἢ βλάβης τοῦ σφραγίσματος νὰ μὴ δύναται νὰ ἀνοιχθῇ. Αἱ ἐπὶ τοῦ ἐγχειριζομένου εἰς τὸν συμβολαιογράφον ἐγγράφου διαγραφαί, παρεγγραφαί, ξέσματα ἢ ἄλλα τοιαῦτα ἐξωτερικὰ ἐλαττώματα, βεβαιούμενα ὑπὸ τοῦ δημοσιεύοντος τὴν διαθήκην δικαστηρίου, δύναται καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἰδιογράφου διαθήκης, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ νὰ ἐπαγάγῃσι κατ' ὅλον ἢ ἐν μέρει τὴν ἀκυρότητα τῆς μυστικῆς διαθήκης.—Περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς μυστικῆς διαθήκης δέον νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου πράξις, εἰς ἣν προσαρτᾶται ἡ διαθήκη καὶ ἥς ὁ ἀριθμὸς σημειοῦται ἐπὶ τοῦ ἐγχειρισθέντος ἐγγράφου ἢ τοῦ περικαλύμματος αὐτοῦ, ἐφ' οὗ σημειοῦται τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ διαθέτου καὶ ἡ χρονολογία τῆς ἐγχειρίσεως καὶ ὅπερ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ διαθέτου (οὗ ἡ ὑπογραφή ἐν ἀδυναμίᾳ ἀναπληροῦται διὰ τῆς ἐν τῇ σημειώσει βεβαιώσεως τῆς δηλώσεως αὐτοῦ) καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων. Ἡ μὴ προσάρτησις ὁμῶς τοῦ ἐγγράφου εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ ἡ παράλειψις τῆς ἐπ' αὐτοῦ σημειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῆς πράξεως δὲν ἐπαγεταὶ ἀκυρότητα τῆς διαθήκης.—Ἐὰν ὁ διαθέτης κατὰ τὴν πεποιθήσιν τοῦ συμβολαιογράφου εἶναι ἄλλος ἢ κωλύεται νὰ λαλῇ, δύναται νὰ συντάξῃ μυστικὴν διαθήκην, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δέον ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου καὶ τῶν λοιπῶν συμπραττόντων προσώπων ἰδιοχείρως νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης ἢ τοῦ περιέχοντος τοῦτο περικαλύμματος τὴν δήλωσιν ὅτι τὸ ἔγγραφον εἶναι διαθήκη αὐτοῦ, ἐὰν δὲ τοῦτο ἐγράψῃ ὑπ' ἄλλου, καὶ ὅτι ἀνεγνώσθη ὑπ' αὐτοῦ, νὰ βεβαιωθῶσι δὲ ταῦτα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου συντασομένη πράξει. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ νεωτέρου ἡμῶν νόμου (ἄρθρ. 27) ἐπαρκῶς ἐξασφαλίζεται ἡ διαθήκη τοῦ τοιοῦτου προσώπου, οὕτως ὥστε ὀρθῶς ἀνηρέθῃ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 28 τοῦ Ψηφίσματος ἢ μὴ ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν ἄλλον τὴν σύνταξιν μυστικῆς διαθήκης. Ἡ τοῦ ἄρθρου τούτου διατύπωσις «ὅστις κατὰ τὴν πεποιθήσιν τοῦ συμβολαιογράφου εἶναι ἄλλος.» σκοπεῖ προδήλως νὰ περιορίσῃ τοὺς ἐξωθεν τῆς διαθήκης ἀντλουμένους ἀκυρωτικούς λό-

γους, καθότι ἄλλως τὸ πραγματικὸν γεγονός, ἂν ὁ διαθέτης ἦτο ἢ δὲν ἦτο ἄλλως, θὰ ἐδημιούργει λόγον προσβολῆς διαθήκης ἔξω τῶν ἐν αὐτῇ κείμενον.— Ἐάν ὁ διαθέτης κατὰ τὴν πεποιθῆσιν τοῦ συμβολαιογράφου ἀγνοῇ τὴν ἑλληνικὴν, τότε διὰ τὴν σύνταξιν μυστικῆς διαθήκης προσλαμβάνεται διερμηνεύς, ἐφαρμοζομένης ἀντιστοίχως τῆς διὰ τὴν δημοσίαν διαθήκην διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 20.— Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρ. 30, καθ' ἣν ὁ ἀνῆλικος καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀναγινώσκῃ χειρόγραφα δὲν δύναται νὰ συντάξῃ μυστικὴν διαθήκην, δὲν εἰσάγει καὶ ἐνταῦθα διὰ τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀνικανότητα πρὸς τὸ διατίθεσθαι, ἀλλ' εἶναι διάταξις ἀφορῶσα εἰς τοὺς τύπους τῶν διαθηκῶν. Ὁρ. ἀνωτ. ἐπὶ τῆς ἰδιογράφου διαθήκης καὶ § 539 σημ. 7 ἐμὴν παρατήρησιν. — Τὸ ζήτημα, ἂν ἄκυρος μυστικὴ διαθήκη δύναται νὰ ἰσχύσῃ ὡς ἰδιογράφος, λύεται ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὁριστῶς διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 29, καθ' ὃ «μυστικὴ διαθήκη ἄκυρος ἰσχύει ὡς ἰδιογράφος, ἂν εἶναι ἔγκυρος ὡς τοιαύτη», ἂν δηλ. φέρῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 6 τοῦ νόμου ἀπαιτούμενα στοιχεῖα τῆς ἰδιογράφου διαθήκης, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ ἔγγραφον, τὸ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ διαθέτου καθ' ὄλοκληρίαν γραφέν, τὸ χρονολογηθὲν οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς χρονολογίας νὰ προκύπτῃ ἢ ἡμέρα, ὃ μὴν καὶ τὸ ἔτος, καὶ ὑπογραφέν ὑπὸ τοῦ διαθέτου, δὲν παύει νὰ ἀποτελῇ ἰδιογράφον διαθήκην ὡς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἐχρησιμοποιήθη πρὸς κατάρτισιν ἀ κ ὑ ρ ο υ μυστικῆς διαθήκης. Πρβλ. κατ. παρατήρησιν ἐν § 564 σημ. 8 περὶ τοῦ τέλους. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου κατὰ τὸν Γαλλικὸν Κώδικα ὄρ. Perrin: La conversion par réduction des actes et des personnes juridiques. Ἐναίσιμος διατριβὴ Πανεπιστημίου Dijon. Besançon 1911, σ. 178 ἐπ. Β'. Ἐκ τ ἄ κ τ ο υ ς δ ι α θ ῆ κ α ς :

1) Τ ἄ ς κ α τ ἄ τ ῆ ν δ ι ἄ ρ κ ε ι α ν θ α λ α σ σ ί ο υ τ α ξ ε ι δ ί ο υ.
 Ὁ εὐρισκόμενος ἐπὶ πλοίου ἑλληνιστὴν κατὰ τὴν διάρκειαν θαλασσίου ταξειδίου δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην διὰ προφορικῆς δηλώσεως, ἐπὶ μὲν πολεμικῶν πλοίων ἐνώπιον τοῦ προϊσταμένου τῆς οικονομικῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν (ὄρ. ἄρθρ. 1 τοῦ ΓΨΙΖ' νόμου. = Ἐμπ. Νομ. ἄρθρ. 226) ἐνώπιον τοῦ πλοιοῦργου (ἐν ἑλλείψει δὲ ἢ κωλύματι ἐνώπιον τοῦ ἀνακληροῦντος τούτους) καὶ δύο μαρτύρων, συντασσόμενον ἔγγραφον περὶ τοῦ καταρτισμοῦ ταύτης. Ἄρθρ. 31. Ἄντὶ τῶν κατὰ τὸν δ ι ἄ π λ ο υ ν σ υ μ π ι π τ ο υ σ ῶ ν δ ι α θ ῆ κ ῶ ν, ὡς ὥριζε τὸ ψήφισμα (ἄρθρ. 50), προυτιμήθη ἡ διατύπωσις: κ α τ ἄ τ ῆ ν δ ι ἄ ρ κ ε ι α ν θ α λ α σ σ ί ο υ τ α ξ ε ι δ ί ο υ, παραληφθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (§ 2251) ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ πλοῦς ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὸ πλοῖον καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ταξειδεύοντα, ἐξ οὗ καὶ μόνον κρίνεται ἡ διάρκεια καὶ τὸ τέρας τοῦ ταξειδίου καὶ ἡ ὑπαρξίς τῶν ἐξαιρετικῶν ὄρων τῶν δικαιολογούντων τὴν σύνταξιν τῆς τοιαύτης διαθήκης, οἷως ὥστε καὶ ἐάν διακοπῇ ὁ πλοῦς καὶ ἂν τὸ πλοῖον φθάσῃ εἰς τὸ τέρας τοῦ ταξειδίου του, εἶναι δυνατόν διὰ τὸν διαθέτην νὰ διαρκῇ ἔτι τὸ θαλάσιον ταξίδιον, εἴτε διότι οὗτος δὲν ἔφθασεν εἰσεῖ εἰς τὸν λιμένα τοῦ τέρατος τοῦ ταξειδίου του καὶ εὐρίσκεται ἐν ἄλλοδαπῷ λιμένι εἴτε διότι εὐρισκόμενος ἐν ἡμεδαπῷ λιμένι ἢ καὶ ἐν ἄλλοδαπῷ λιμένι τοῦ τέρατος τοῦ ταξειδίου του ἀδυνατεῖ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ξηράν. Διὰ τὰς τοιαύτας διαθήκας τοῦ προϊσταμένου τῆς οικονομικῆς ὑπηρεσίας κτλ., τῶν ἀνακληρωτῶν αὐτῶν κτλ. ὄρ. ἄρθρ. 31 ἐδ. 4. — Διὰ τὸ συντασσόμενον περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς τοιαύτης διαθήκης ἔγγραφον τηροῦνται αἱ ἐν ἐδ. 5 τοῦ ἄρθρ. 31 διατάξεις καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰκανότητα τοῦ διὰ

θέτου καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων καὶ ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις τῆς συντάξεως αὐτῆς ἐφαρμόζονται ἀντιστοίχως αἱ περὶ δημοσίας διατάξεις τῶν ἄρθρ. 10-20 τοῦ νόμου ΓΨΠ' ἐκτός τῆς τοῦ ἐδ. 2 τοῦ ἄρθρ. 19, καθότι ἐνταῦθα καὶ ἂν ὁ κωφὸς διαθέτης δηλώσῃ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀναγινώσκῃ χειρόγραφα δὲν προσλαμβάνονται πλείοτεροι τῶν δύο μαρτύρων καὶ ὅτι ἐνταῦθα ἡ ὑπογραφή τοῦ ἑτέρου μόνον τῶν μαρτύρων εἶναι ἀπαραίτητος (ἂν δὲ ὁ ἄλλος μάρτυς ἀδυνατῇ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἄλλου κωλύματος νὰ ὑπογράψῃ, γίνεται μνεία τοῦτου καὶ τῆς αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐν τῇ ἐγγράφῳ).—'Εάν τὸ πλοῖον, πολεμικὸν ἢ μὴ, εὐρίσκειται ἐντός ἡμεδαποῦ λιμένος, ἐν ᾧ ὑπάρχει συμβολαιογράφος, ἢ σύνταξις τῆς ἐξαιρετικῆς ταύτης διαθήκης δὲν ἐπιτρέπεται ὁ διαθέτης ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δέον νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ κατὰ τοὺς κοινούς τύπους, πλὴν ἂν κατὰ τὴν ἐν τῇ διαθήκῃ βεβαιώσιν τοῦ συντάσσοντος τὴν ἑκακτον διαθήκην ὁ διαθέτης ἀδυνατῇ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ξηράν.

2) Τὰς τῶν στρατιωτικῶν.

Οἱ στρατιωτικοὶ καὶ ἐν γένει οἱ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς στρατιωτικῆς ποινικῆς νομοθεσίας ὑπαγόμενοι ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐν ἐστρατεία στρατοδικείων (δρ ἄρθρ. 49 στρατ. ποιν. νομοθ.) δύνανται ἐν περιπτώσει ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ ἢ πολιορκίας, ἢ αἰχμαλωσίας παρὰ τοῖς πολεμίοις νὰ δηλώσωσι τὴν τελευταίαν αὐτῶν βούλησιν π ρ ο φ ο ρ ι κ ῶ ς ἐνώπιον ἀξιωματικοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ ἑτέρου ἀξιωματικοῦ ἢ ἐπὶ παρουσίᾳ δύο μαρτύρων. 'Επὶ τραυματιῶν ἢ ἀσθενῶν τὸν συντάσσοντα τὴν διαθήκην ἀξιωματικὸν δύνανται ν' ἀντικαταστήσῃ ὁ διεθυντὴς τοῦ ἐγχείρισι τοῦ κράτους λειτουργοῦντος νοσοκομείου (ἄρθρ. 32). Πότε ὑπάρχει περίπτωση ἐκστρατείας, ἀποκλεισμοῦ κτλ. : Π ρ β λ. Π α π α ν ο ν ἐνθα ἄνωτ. σ. 103 ἐπ.—'Ὡς πρὸς τὰ συμπράττοντα διὰ τὴν τοιαύτην διαθήκην πρόσωπα ἐφαρμόζονται κατὰ τὸ ἄρθρ. 32 ἐδ. 2 ἀντιστοίχως αἱ περὶ δημοσίας διαθήκης διατάξεις τῶν ἄρθρ. 10, 11, 12 καὶ 13. 'Εκ τῆς παραπομπῆς ταύτης τοῦ νόμου μόνον εἰς τὰ ἄρθρ. 10-13 ἐν ἀντιθέσει μάλιστα πρὸς τὴν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ 31 (ἄρθρ. 10-20) προκύπτει ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην διαθήκην ἀποκλείεται ἡ ἀντίστοιχος ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τῶν λοιπῶν ἄρθρων καὶ ἰδίᾳ τῆς τοῦ ἄρθρου 20 διὰ τὸν ἀγνοῦντα ἢ τὸν δηλώσαντα ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, οὕτως ὥστε ἡ σύνταξις τῆς ἐκτάκτου ταύτης διαθήκης δὲν δύναται νὰ γίνῃ τῇ προσλήψει διερμηνέως αἱ περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τούτων δυσχέρεια δικαιολογοῦσιν ἐπαρκῶς τὸν ἀποκλεισμὸν τούτου. 'Αντιγνωμονεῖ ὡς πρὸς τὸν διερμηνέα Π α π α ν ο ς σ. 107.— Περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς διαθήκης συντάσσεται ἐγγράφον, ὅπερ φέρον τὴν χρονολογίαν τῆς συντάξεως ἀναγινώσκειται τῷ διαθέτῃ εἰς ἐπήκουον καὶ τῶν συμπραττόντων προσώπων καὶ βεβαιοῦται ἐν αὐτῷ ὅτι τοῦτο ἐγένετο. Μνεία τοῦ τόπου, ἐνθα συντάσσεται ἡ τοιαύτη διαθήκη, δὲν ἀπαιτεῖται τῆς τοιαύτης διατυπώσεως μὴ πληρούσης πρακτικὴν τινα ἀνάγκην «τόσφ μᾶλλον, ὅσφ διαρκουσῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἰκροατῆσθαι σύγκρισις περὶ τὴν μνείαν τοῦ τόπου, ὁπότε θὰ διηνοίγετο τὸ στάδιον τῆς προσβολῆς τῆς διαθήκης λόγφ ὑποβολῆς προσώπου, χωρὶς νὰ εἶναι εὐκόλος ἢ ἀναπόδειξις ὅτι ὁ διαθέτης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς συντάξεως τῆς στρατιωτικῆς διαθήκης εὐρίσκειτο πράγματι ἐν τῷ τόπῳ τῆς συντάξεως.

3) Τὰς τῶν διαμενονῶν ἐν ἀπόκεκλεισμῆν τόπῳ.

2. Ίδιωτικὴ διαθήκη,

α. Τακτικὸς τύπος.

§ 541.

Ὁ τακτικὸς τύπος τῆς ἰδιωτικῆς διαθήκης ἀπαιτεῖ τὴν πρόσληψιν, καὶ δὴ τὴν σύγχρονον, ἑπτὰ ἱκανῶν μαρτύρων

Ὁ διαμένων ἐν τόπῳ, ὅστις ἔνεκα ἐνοσήψεως νόσου ἢ ἄλλων ἐκτάκτων περιστάσεων (πλημύρας, σεισμοῦ, πολέμου, σιάσεως) εἶναι κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀποκεκλεισμένος, ὥστε ν'ἀποβαίῃ ἀδύνατος ἢ οὐσιωδῶς δυσχερῆς ἢ κατὰ τὰς συνήθεις διατυπώσεις σύνταξις δημοσίας ἢ μυστικῆς διαθήκης, δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην διὰ προφορικῆς δηλώσεως κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 31 ἐδ. γ', ἧτοι τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν θαλασίου ταξειδίου συντασσομένων διαθηκῶν, ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου, εἰρηνοδίκου, δημάρχου, δημαρχιακοῦ ἢ εἰδικοῦ παρέδρου, ἀστυνόμου, διευθυντοῦ νοσοκομείου (ἐννοεῖται δημοσίου ἢ δημοτικοῦ, ἀποκλειομένου τοῦ καθαρῶς ἰδιωτικοῦ) ἢ λοιμοκαθαρηθρίου ἢ ὑγειονόμου καὶ δύο μαρτύρων. Μάρτυρες ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθήκῃ δύναται νὰ ᾧσι καὶ γυναῖκες, ἔτι δὲ καὶ ἀνήλικοι συμπληρώσαντες ὁμῶς τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν (ἄρθρ. 35).

Τὸ κῆρος τῶν ἐκτάκτων τούτων διαθηκῶν εἶναι κατὰ χρόνον περιορισμένον. Πᾶσα ἐκτακτος διαθήκη λογίζεται ὡς μὴ συνταχθεῖσα, ἂν παρῆλθον τρεῖς μῆνες ἀφ' ἧς ἔπαυσεν διὰ τὸν διαθέτην αἱ περιστάσεις, αἱ ἐπιτρέπουσαι τὴν σύνταξιν αὐτῆς, καὶ ὁ διαθέτης ζῆ εἰοέτι. Ἡ ἔναρξις καὶ ἡ διαδρομὴ τῆς προθεσμίας ταύτης ἀναστέλλονται, ἐφόσον ὁ διαθέτης δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ συντάξῃ κατὰ τὰς συνήθεις διατυπώσεις δημοσίαν ἢ μυστικὴν διαθήκην, διακόπτεται δὲ ἡ προθεσμία αὕτη ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν θαλασίου ταξειδίου διαθηκῶν, ἐὰν ὁ διαθέτης ἐπιχειρήσῃ νέον θαλάσσιον ταξειδίον· τοῦτο ἐφαρμόζεται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτάκτων διαθηκῶν τῶν στρατιωτικῶν τῶν ἄρθρ. 32 καὶ 33.—Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου. α) ὅτι ἡ τρίμηνος προθεσμία ἄρχεται ἀφ' ἧς παύσῃσι διὰ τὸν διαθέτην αἱ περιστάσεις, αἱ ἐπιτρέπουσαι τὴν σύνταξιν τοιαύτης διαθήκης, προκύπτει ὅτι ὁ ἐπὶ τοιαύτης ἐκτάκτου διαθήκης θεμελιῶν τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ ἐνάγων δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀνεστάλη ἢ τῆς παραγραφῆς τρίμηνος προθεσμία, ἀλλ' ὅτι τὸνναντιὸν ὁ ἐνάγων ὀφείλει νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰ στοιχεῖα τῆς ὑπάρξεως τῆς τοιαύτης παραγραφῆς· β) ὅτι ἡ ἐκτακτος διαθήκη «*λ ο γ ἱ ζ ε τ α ἰ ὤ ς μ ἦ σ υ ν τ α χ τ α χ θ ε ἰ σ α*, ἂν παρῆλθον τρεῖς μῆνες κτλ.» δεικνύεται ἐμφανῶς ὅτι διὰ τῆς παρόδου τῆς προθεσμίας ταύτης οὐ μόνον ἡ ἐκτακτος αὕτη διαθήκη θεωρεῖται ἄκυρος, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ σύνταξις τῆς ἐκτάκτου διαθήκης λογίζεται μὴ γενομένη, οὕτως ὥστε ἡ διὰ ταύτης ἐπελθοῦσα ἀνάκλησις προγενεστέρας διαθήκης ἀνατρέπεται καὶ συνεπῶς ἀναβιοῖ ἀφ' ἐαυτῆς ἢ διὰ ταύτης ἀνακληθεῖσα προγενεστέρα διαθήκη. *Der n b u r g B C B V § 36* ὑπὸ στοιχ. V, *P l a n c k B G B.* (ἔκδ. 3) V σ. 666.

Λόγοι σκοπιμότητος ὑπήγορευσαν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 36—39, ἐν αἷς ἀναγράφονται ὑπηρεσιακὰ καθήκοντα τῶν συντασσόντων ἐκτάκτους διαθήκας, ὧν ἡ παραβίασις, μὴ ἐπιδρωσα ἐπὶ τὸ κῆρος τῆς διαθήκης, συνεπάγεται μόνον τὴν πειθαρχικὴν αὐτῶν δίωξιν].

(§ 542). Ἐνόπιον¹ τῶν συνηγμένων μαρτύρων ὁ κληρονομούμενος δύναται νὰ δηλώσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν ἢ καθιστῶν εἰς τούτους γνωστὸν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τὸ περιεχόμενον αὐτῆς (ἢ λεγομένη προφορική διαθήκη)², ὅτε οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται³, ἢ δηλῶν ὅτι ἡ τελευταία αὐτοῦ βούλησις περιέχεται ἐν ἔγγραφῳ ἐπιδεικνυμένῳ πρὸς τοὺς μάρτυρας (ἢ λεγομένη ἔγγραφος διαθήκη), ὅτε τὸ ἔγγραφον τοῦτο δέον νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν μαρτύρων^{3α}, νὰ

¹) L. 9. 12. 21 pr. § 2 C. h. t., I. 8 C. qui test. 6. 22, § 3 I. h. t. § 541 N. O. II § 9. Glück XXXIV σ. 291 ἐπ., M a r e z o l l Zeitschr. für Civ. u. Pr. IV σ. 55 ἐπ. S e u f f. Arch. I. 95 ἀρ. 5, XV. 196. πρβλ. καὶ XIII. 45.

²) L. 21 § 4, 26. 29 C. h. t., § 14 I. h. t., L. 21 pr. D. h. t.. N. O. II § 1. 8. Ἡ L. 21 cit. ζητῆται τῷ ὄρῳ testamentum per nuncupationem, ἢ δὲ N. O. τῷ testamentum nuncupativum. — Προφορικὴν διαθήκην ἐγκύρως δύναται τις νὰ καταρτίσῃ καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περιεχόμενον ἔγγραφον παρ' ἄλλου τινός εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ ἀναγνωσθέντος. S e u f f. Arch. XIX. 243, οὐγὶ ὅμως ἀναφερόμενος εἰς τὸ περιεχόμενον μὴ οὕτως ἀναγνωσθέντος ἔγγραφου. M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 13 ἐπ. S e u f f. Arch. III. 237, 257.

³) Ἐὰν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ συνταχθῇ ἔγγραφον περὶ τῶν γενομένων, τοῦτο ἔχει ἀπλῶς τὴν σημασίαν ἀποδεικτικῶν ἔγγραφου. Πρβλ. N. O. II § 5 καὶ περὶ τούτου S i n t e n i s III § 169 σημ. 17. Ὑπαρχούσης ἀμφιβολίας, ἂν τὸ κατὰ τὴν κατάρτισιν διαθήκης συνταχθὲν ἔγγραφον ἐγένετο πρὸς ἀπόδειξιν προφορικῆς ἢ πρὸς σύνταξιν ἔγγραφου διαθήκης, προτιμᾶται ὁ τύπος, καθ' ὃν ἡ ἐν ἰσχύϊ διατήρησις τῆς τελευταίας βουλήσεως ὑπόκειται εἰς τὰς ὀλιγωτέρας δυσκολίας, ὅθεν κατὰ κανόνα ἡ προφορικὴ διαθήκη. S e u f f. Arch. I. 95 ἀρ. 7, XIII. 152, XVII. 148. Ἀλλὰ δύναται νὰ διατηρηθῇ ὡς προφορικὴ καὶ διαθήκη, ἢν ἀναμφιβόλως ὁ διαθέτης ἠθέλησεν ὡς ἔγγραφον; Ἐναντίος ὁ S i n t e n i s III § 167 σημ. 17 δεύτ. ἡμ., U n g e r § 10 σημ. 12, D e r n b u r g III § 70 σημ. 14, πρβλ. καὶ M ü h l e n b r u c h XXXVIII σ. 409 ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς λύσεως G l ü c k XXXV σ. 29 ἐπ. (ἔξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὀρθῶς ὁ διαθέτης ἐδήλωσεν ὅτι ἡ διαθήκη αὐτοῦ θέλει ἰσχύσει μόνον ὡς ἔγγραφος). S e u f f. Arch. VII. 199, XX. 144, XXIX. 37, XLVI. 201, Entsceid. d. RG XXVI σ. 202. [Προφορικὴν διαθήκην ἀνεγνώριζε καὶ τὸ ψήφισμα, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλας προϋποθέσεις καὶ μετὰ διαφόρων περιορισμῶν (ἀρθρ. 35-42 ψηφισμ.). Περὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ πολυθρυλήτου ἀρθρ. 36 τοῦ ψηφίσματος (Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 206, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 146, Κ ρ α σ σ ἄ ς § 53, γ' ἐκδ. § 178) ὅρ. τὴν ἀξιόλογον διατριβὴν τοῦ Γ. Ν. Σ κ α λ ι ἔ ρ η ἐν Ν ο μ ι κ ῆ Ἰ α κ ο π ο ῦ λ ο υ II σ. 37 ἐπ.—Πλαστογραφία προφορικῆς διαθήκης: Α. Π. 111 <1906> ποιν.—Ὁ νόμος ΓΨΠ' δὲν ἀναγνωρίζει προφορικὴν διαθήκην ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ. Περὶ συντάξεως διαθήκης διὰ προφορικῆς δηλώσεως ἐπὶ τῶν λεγομένων ἐκτάκτων διαθηκῶν ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 540 σημ. 4].

3α) S e u f f. Arch. I. 95 ἀρ. 3. Πρβλ. αὐτ. XIII. 45.

ὑπογραφῇ δὲ καὶ σφραγισθῆ ὑπὸ τῶν μαρτύρων ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ διαθέτου ⁴. Μόνον ἐὰν ὁ διαθέτης ἔγραψεν ὀλόκληρον τὴν διαθήκην ἰδιοχείρως καὶ ἐμνημόνευσε τοῦτο ἐν αὐτῇ, ἢ ὑπογραφῇ αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ⁵. Χρονολόγησις τῆς διαθήκης δὲν εἶναι προαπαιτούμενον τοῦ κύρους αὐτῆς ⁶.—Ἐπί τε

⁴) L. 21 pr C. h. t., § 3 I. h. t. N. O. II § 7. — Ὑπὸ τίνος χειρὸς ἐγράφη τὸ ἔγγραφο τῆς διαθήκης, εἶναι ἀδιάφορον· ἢ διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ (L. 29 C. h. t., § 4 I. h. t.), ὅτι τὸ ὄνομα τοῦλάχιστον τοῦ κληρονομοῦ δέον νὰ ᾖ γεγραμμένον διὰ χειρὸς τοῦ κληρονομούμενου, κατορηγῆθῃ πάλιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Νεαρ. 119 κεφ. 9. — Ἡ ὑπογραφὴ καὶ σφράγις τῆς διαθήκης δύνανται νὰ γίνῃ καὶ ἐπὶ τοῦ κεκλεισμένου αὐτῆς ἔγγραφου. Μάλιστα αὐτὴν ταύτην τὴν περίπτωσιν ἔχει ὑπ' ὄψει ἡ L. 21 C. cit., ἐπὶ λέξει μεταφρασθεῖσα ὑπὸ τῆς Ν. Ο. (L. 21 C. 6. 23 Βασ. '35 2 ις':—ἡ διάταξις κελεύει, μὴ πάντως ἀνάγκη εἶναι τῷ διατιθεμένῳ, παρόντων τῶν μαρτύρων, ὑπαγορεύειν τὴν διαθήκην, ἀλλ' ἐξεῖναι αὐτῷ, καὶ ἀπόντων, ὑπαγορεῦσαι καὶ γράψαι, ἵνα μέντοι παραγομένον αὐτῶν ἐφ' ᾧ σφραγίσαι, προσομολογήσῃ, τὴν διαθήκην ἰδίαν εἶναι, καὶ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ σφραγίσωσιν οἱ μάρτυρες καὶ ὑπογράψωσιν. . . .). G l ü c k XXXIV σ. 453 ἐπ., V a n g e r o w II σ. 145 κάτω, S i n t e n i s III § 169 σημ. 6. S e u f f Arch. XV. 137. — Ἡ σφράγις σημαίνει σήμαρον κατ' ἀναμφίβολον ἔθιμον πιστοποιῆσιν τῆς ὑπογραφῆς· παρὰ Ρωμαίους ἐγένετο χάριν τῆς κλείσεως τοῦ ἔγγραφου τῆς διαθήκης. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ἡ διάταξις, ὅτι οἱ μάρτυρες δύνανται νὰ σφραγίσωσι καὶ διὰ ξένης σφραγίδος καὶ ἅπαντες διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς (L. 22 § 2 D. h. t., § 5 I. h. t.), ἣν διάτοξιν ἐπανάλαβεν ἡ Ν. Ο. § 10. Διαφωνεῖ ὁ W. S e l l Versuche I σ. 225 ἐπ. ἄλλ' ὄρ. H o l z s c h u h e r II § 152 ἀρ. 6. — Τὸ ἐπ' ἀναγκῆς τῆς subscriptio ὡς αὐτοτελοῦς πράξεως εἰσῆχθη διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς νομοθεσίας (§ 3 I. h. t.): τὸ «adscribere» ἢ «adnotare», περὶ οὗ ποιοῦνται λόγον οἱ νομικοὶ ἤδη τοῦ Πανδέκτου (I. 22 § 4, I. 30 D. h. t.), νοητόν ὡς προσηγορικὴ παρὰ τῇ ἐξωτερικῇ σφραγίδι, σκοπὸν ἔχουσα νὰ διευκολύῃ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν μαρτύρων κατὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς διαθήκης (L. 3-7 D. test. quemadmod. 29. 3. Paul. sentent. IV. 6 § 1). Πρὸς S a v i g n y Gesch. des röm. Rechts im M A II σ. 182 ἐπ., S p a n g e n b e r g Arch. f. civ. Pr. V. σ. 144 ἐπ., H u s c h k e Zeitschr. f. gesch. RW. XII. σ. 173 ἐπ., B a c h o f e n ausgewählte Lehren σ. 256 ἐπ. 276 ἐπ. 292 ἐπ. 309 ἐπ., V e r i n g σ. 211 ἐπ. v. L ö h r Arch. für civ. Pr. VI σ. 328 ἐπ., G u y e t Abhandlungen ἀρ. 3, G l ü c k XXXIV σ. 442 ἐπ. N ü n ἰδίᾳ: B r u n s ἐν Abhandlungen der Berliner Akademie der Wissenschaften 1876 Hist.-philos. Klasse σ. 88 ἐπ. — Περὶ ἄλλων ἐπιζητημάτων ὄρ. G l ü c k XXXIV σ. 421 ἐπ. S e u f f Arch. VI. 220. G l ü c k XXXIV σ. 466 ἐπ., S e u f f VI 50. [Κατὰ τὸ ἀρθρ. 7 τοῦ ψηφίσματος «οἱ μάρτυρες πρὶν ὑπογράψωσι τὴν διαθήκην εἶναι ὑπόχρεοι νὰ τὴν παρατηρήσωσι καὶ νὰ τὴν ἀναγνώσωσι»· τὸ πρῶτον παρέλκει: A II. 7 <1900>. Ἐφ. Πατρ. 803 <1901>].

⁵) L. 28 § 1 C. h. t.

⁶) Πρὸς τὸ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Modestini Regularum I. IX παρὰ H u s c h k e Iurisprudenz, antejustin. p. 527 (546. 604. 626. 644). G l ü c k XXXIV σ. 468 ἐπ.

προφορικῆς καὶ ἐγγράφου διαθήκης ἢ κατάρτισις αὐτῆς δέον νὰ ἀγθῇ εἰς πέρας ἄνευ διακοπῆς ὑφ' ἑτερογενοῦς πράξεως⁷ συγχωρεῖται ὅμως διακοπή, ἀλλ' οὐχὶ μακρά, ἐπελθούσα ἐκ τῆς ἀνάγκης πρὸς ἱκανοποίησιν σωματικῆς χρείας τοῦ κληρονομουμένου ἢ τινος τῶν μαρτύρων⁸.

§ 542.

Οἱ τῆς διαθήκης μάρτυρες δὲν εἶναι ἀπλῶς μέσον πιστοποιήσεως, ἀλλὰ καὶ συστατικὸν τῆς πράξεως στοιχεῖον. Διὰ τοῦτο ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ παρουσία αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ᾖ ἀπλῶς τυχαία¹ οὐδ' ἀκουσία².

7) Προσπαιτούμενον τῆς λεγομένης *unitas actus*. I. 21 § 3 D. h. t., § 3 I. h. t. Glück XXXIV σ. 375 ἐπ., *Marezoll Zeitschr. f. Civ. n. Pr.* IV σ. 73-76. 88-99. *Seuff. Arch.* I. 95 ἀρ. 4, XXII. 54, XXIII. 234, XXXII. 251· πρβλ. XIX. 102. Πρβλ. κατ. § 568 σημ. 2.—*O Marezoll* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 68 ἐπ. ἀπατεῖ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς I. 21 pr. § 2 C. h. t. καὶ N. O. § 7 («*unpoeodemeque die*», «κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον») καὶ ἐνότητα τῆς ἡμέρας τοῦ ἡμερολογίου. Ἐναντίος. εὐλόγως βεβαίως, *W. Sell ἐν Sell's Jahrb.* III σ.1. ἐπ., *Fein*. Συνέχ. Glück XLV σ. 9 ἐπ., *Sintenis* III § 169 σημ. 5, *Vangerow* II § 444 σημ. ἀρ. II. [Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 15 ἐδ. 2 τοῦ νόμου ΓΨΠ'. καθ' ἣν «τὰ κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης συμπράττοντα πρόσωπα δέον νὰ εἶναι παρόντα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως», δὲν περιλαμβάνει καὶ τὸ προσπαιτούμενον τῆς *unitas actus*, τὴν ἐνότητα δηλ. τῆς πράξεως κατὰ τόπον καὶ χρόνον. Σκοπὸς τῆς διατάξεως τοῦ νεωτέρου τούτου νόμου εἶναι ἡ διὰ τῆς παρουσίας τῶν συμπραττόντων προσώπων διασφάλις τῆς ἀκριβείας τῆς πράξεως, οὕτως ὥστε παροδικὴ διακοπὴ ἢ προσωρινὴ ἀπομάκρυνσις τινος τῶν συμπραττόντων προσώπων δὲν ἐπιδρᾷ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὸ κύρος τῆς πράξεως. Ὑπὸ τὸν τεχνικὸν ὄρον *συμπράττοντα πρόσωπα* νοοῦνται ὁ συμβολαιογράφος καὶ οἱ μάρτυρες, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ διάθετης (arg. ἀρθρ. 16 ἐδ. 1 ἀριθ. 2. 3, ἀρθρ. 17). Τὸ ἐδάφιον τοῦτο τοῦ ἀρθρ. 15 συστοιχεῖ τῇ § 2239 γερμαν. κώδ. περὶ ἧς πρβλ. *Planck BGB.* (3 ἔκδ.) V σ. 642, *Dernburg BGB.* (2 ἔκδ.) V § 32 i. f. Περιλαμβάνεται εἰς τὰ συμπράττοντα πρόσωπα καὶ ὁ προσληφθεὶς διερμηνεὺς (ἀρθρ. 20); Ὁρθότερον οὐχὶ, Πρβλ. *Herzfelder ἐν Staudinger's Comm.* (6 ἔκδ.) V σ. 595 καὶ ἰδίᾳ *Planck* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 643 ὑπ' ἀριθ. 2.]

8) I. 28 pr. C. h. t., N. O. II § 7, 9. Δὲν βλάπτει ἐπίσης καὶ ἂν εἴη τῶν μαρτύρων τις κολύηται νὰ παραμεινῇ ἐκ νόσου, ὅτε δέον νὰ προσλαμβάνηται ἕτερος ἀντ' αὐτοῦ. I. 28 pr. cit. Πρβλ. 568 σημ. 2.

1) Οἱ τοὶ δέον νὰ ὄσῃ «*testes ad testamentum adhibiti*», «*testes rogati*», Δέον τ.ἔ. νὰ παρεκλήθησαν (δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη καὶ νὰ προσεκλήθησαν ἔξωθεν),

Ἄνικανοι πρὸς τὸ μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ εἰσίν:³

1) οἱ μὴ κεκτημένοι τὴν δέουσαν πνευματικὴν ἢ σωματικὴν ἱκανότητα, ὅθεν οἱ φρενοβλαβεῖς⁴, κωφοί, ἄλαλοι⁵ καὶ ἐπὶ ἐγγράφου διαθήκης οἱ τυφλοί⁶.

2) Γυναῖκες⁷ καὶ ἄνηβοι⁸.

3) Οἱ ἀπηγορευμένοι ἄσωτοι⁹.

ὅπως συμπράξωσι περὶ τὴν κατάρισιν τῆς διαθήκης Πρβλ. F e i n Codicille σ. 420 ἐπ. L. 21 § 2 D. h. t., N. O. II § 3. Πρβλ. L. 11 D. de test. 22. 5. S e u f f. Arch. I. 95 ἀρ. 1, XV. 32, XIX. 244, XX. 231, XXII. 156, XXIV. 45.

²⁾ L. 20 § 10 D. h. t.

³⁾ G l ü c k XXXIV σ. 310 ἐπ., H e i m b a c h 3. 760 ἐπ., V a n g e r o w II § 444 σημ. ἀριθ. 1.

⁴⁾ L. 20 § 4 D. h. t., § 6 I. h. t.

⁵⁾ § 6. I. h. t. Βαρυηχοία δὲν βλάπτει: S e u f f. Arch. I. 95 ἀρ. 2.

⁶⁾ Οἱ τυφλοὶ οὐδαμοῦ τῶν πηγῶν κυρῶσονται ἀνικανοὶ πρὸς τὸ μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ. Ἄλλ' ἡ ἀνικανότης αὐτῶν ἐπὶ ἐγγράφου διαθήκης προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος, διότι οὔτε τοῦ διαθέτου ὑπογράφοντος εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἀντιληφθῶσιν οὔτε τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπογραφὴν καὶ σφραγίδα νὰ ἀναγνωρίσωσι. Τοῦναντίον φυσικὴ ἀνικανότης, ὅπως καταθέσωσιν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν περὶ καταρτίσεως προφορικῆς διαθήκης, δὲν ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς (οὐδ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ κληρονομουμένου, ὅτε μείζονας μόνον ἢ οἱ ὀρώντες δυσχερείας ἔχουσι νὰ ὑπερνικήσωσιν), ὅθεν ὡς πρὸς τὴν περιπτώσιν ταύτην ὀφείλομεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τοῦτο, ὅτι δὲν ἀποκλείουσιν αὐτοὺς αἱ πηγαί. Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι λίαν ἀμφισβητούμενον. Ὑπὲρ τῆς πλήρους ἀνικανότητος τῶν τυφλῶν ὁρ. ἰδίως G l ü c k XXXIV σ. 295 ἐπ. F e i n Συνέχ. G l ü c k XLIV σ. 452 ἐπ., P u c h t a § 456 p., S i n t e n i s III § 169 σημ. 24, H o l z s c h u h e r II § 151 ἀρ. 1 ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης ἰδίως M e r e z o l l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IV σ. 58 ἐπ., H e i m b a c h σ. 760 ἐπ., V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀριθ. 1, V e r i n g σ. 209 σημ. 2 (ὅστις καὶ ἀπὸ τῆς ἐγγράφου μάλιστα διαθήκης θεωρεῖ ὡς «οὐχὶ παντελῶς» ἀποκλειστέους τοὺς τυφλοὺς) ὑπὲρ τῆς πλήρους ἱκανότητος D e r n b u r g III § 70 σημ. 5. [Ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἀνικανότητος τῶν τυφλῶν κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν πρὸ τοῦ νόμου ΓΨΠ' δικαίον εἰσι καὶ οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς K α λ λ ι γ ᾱ ς § 170, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 93 σημ. 3. K ρ α σ σ ᾱ ς § 35.—Ὁ νόμος ΓΨΠ' κηρύσσει ἀνικάνους πρὸς τὸ μαρτυρεῖν ἐν τῇ δημοσίᾳ καὶ τῇ μυστικῇ διαθήκῃ τοὺς ἐντελῶς τῆς ὁράσεως ἐστερημένους. Ἄρθρ. 13, 22. Ὁρ. κατωτ. ἐμὴν παρατήρ. ἐν σημ. 15].

⁷⁾ L. 20 § 6 D. h. t., § 6 I. h. t., N. O. II § 6. Πρβλ. U n g e r § 10 σημ. 15,

⁸⁾ § 6 I. h. t., N. O. II § 6.

⁹⁾ L. 18 D. h. t. Λόγος τῆς ἀνικανότητος ταύτης εἶναι ἔλλειψις τοῦ com-mercium (§ 539 σημ. 5)· οὐδεμίαν ἄρα σημασίαν ἔχει πλέον αὕτη διὰ τὸ σημεῖον ἡμῶν δίκαιον—οὐχ ἤττον ὅμως εἶναι ἰσχυρὸν δίκαιον.

4) Ὁ κληρονόμος καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ διὰ πατρικῆς ἐξουσίας συνδεόμενος, ἥτοι ὁ ἔχων ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν τὸν κληρονόμον ἢ ὁ διατελῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν ἢ ὁ διατελῶν μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τρίτου προσέτι δὲ ὁ διατελῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν τοῦ κληρονομουμένου¹⁰. Οἱ κληροδόχοι δὲν ἀποκλείονται¹¹.

5) Λόγω ποιῆς ἀνίκανος πρὸς τὸ μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ, τοῦλάχιστον ἐγγράφῳ, εἶναι ὁ στέρηθεις τῶν ἀσικῶν ἀντιμητικῶν δικαιωμάτων¹². Ἄλλ' αἱ διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ὅτι

¹⁰) L. 20 pr. § 2 D. h. t. 28. 1, § 9. 10. I. h. t. 2. 10, N. O. II § 6. Ἐν § 9 cit. κηρύσσεται ἀνίκανος καὶ ὁ ἔχων ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν τὸν κληρονομουμένον ἢ διατελῶν μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἐν ᾧ ἢ L. 20 § 2 D. h. t. 2. 10 ἀποφαίνεται τὸ ἀντίθετον ὡς πρὸς τὸν πρῶτον (ᾧθεν καὶ τὸν δεύτερον). Ἐνώπιον τῆς ἀντιφάσεως ταύτης προτιμητέα κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἢ λύσις τοῦ χωρίου τῶν Πανδεκτῶν· διότι αὕτη ἐρείδεται προφανῶς ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος, ὅτι ὁ ὑπεξούσιος ὡς πρὸς τὸ στρατιωτικὸν χρημάτιον (περὶ οὗ μόνον πρόκειται ἐνταῦθα, § 539 ἀριθ. 4) δὲν θεωρεῖται τοιοῦτος (L. 2 D. de SC. Mac. 14.6), τὸ δὲ ἀξίωμα τοῦτο ἐκυρώθη ἐκ νέου καὶ ἐτελειοποιήθη διὰ τῆς μεταγενεστέρως ἐξελιξέως, καθ' ἣν ὁ ὑπεξούσιος κληρονομεῖται καὶ ab intestato εἰς τὸ στρατιωτικὸν χρημάτιον (πρβλ. § 572 σημ. 7). Ἐν τούτοις αἱ περὶ τούτου γνῶμαι δίστανται μεγάλως. Πρβλ. G l ü c k XXXIV σ. 368 ἐπ. καὶ τοὺς αὐτ. παρατιθεμένους. V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 5, F i t t i n g das castrense peculium σ. 205 ἐπ. — Τὰ ῥηθέντα ὁμως ἐνταῦθα ὡς πρὸς τὸν κληρονόμον καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ δι' ἐξουσίας συνδεδεμένα πρόσωπα δὲν ἴσχυον ἀρχικῶς ὡς πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ τὸν familiae emptor, τὸ πρῶτον δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς μετήγαγε ταῦτα εἰς τὸν κληρονόμον. Gai. II. 105-108, Ulp. XX 3.6, § 10 I. h. t. — Ἡ ἐξηγήσις τοῦ ἐκτεθέντος ἐνταῦθα ἀξιώματος δὲν ἐγκρατεῖται εἰς προσωπικὴν τινα ἐνότητα τοῦ ἐξουσιαστοῦ καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εὐρισκομένων τέκνων, ἥτις ὑπὸ πολλῶν πρότερον ὑπετέθη καὶ ἥτις ὁμοίως δὲν ὑπάρχει (πρβλ. ἰδίως v. d. P f o r d e n Abhandlungen σ. 117 ἐπ. καὶ πρὸ πάντων L. 22 pr. D. h. t., § 8 I. h. t., Ulp. XX. 6), οὐδ' εἰς τὸ ὑποπτον τῆς μαρτυρίας τῶν ἀποκλειομένων προσώπων—ἄλλως διατὶ ἐδέχθησαν τὸν κληρονόμον καὶ διατὶ τὸν κληροδόχον (σημ. 11);—ἀλλ' εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ μάρτυρες τῆς διὰ mancipatio γινομένης διαθήκης, ὡς ἐν γένει τῆς mancipatio, εἰσὶν ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἀπέναντι προσώπου τινός δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιπροσωπεύηται ὁ λαὸς διὰ μελῶν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἴκου. «Reprobatur est enim in ea re domesticum testimonium», λέγει ὁ Γάιος II. 105, κατὰ τοῦτον δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσέτι § 9 I. h. t., ὅρ. καὶ L. 3 C. de test. 4. 20. Πρβλ. V e r i n g σ. 181-182.

¹¹) L. 20 pr. D. h. t., L. 22 C. t., h. § 11 I. h. t., Gai. II. 108. G l ü c k XXXIV σ. 347 ἐπ.

καὶ ὁ ἐπὶ μοιχεία ἢ σιλλογραφία καταδικασθεὶς εἶναι ἀνίκανος¹³, ἀργοῦσι νῦν¹⁴,¹⁵.

Ἡ ἔλλειψις τῆς ἱκανότητος δὲν αἴρεται διὰ τούτου, ὅτι ὁ μάρτυς θεωρεῖται κοινῶς ὡς ἱκανός¹⁶.

¹³) StrGB. § 34 ἀρ. 5. «Ἡ στέρησις τῶν ἀστικῶν τιμητικῶν δικαιωμάτων ἐπιφέρει . . . τὴν ἀνικανότητα . . . 5) τοῦ μαρτυρεῖν ἐπὶ συντάξεως ἐγγράφων». Μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφισβητηθῇ ὅτι ἡ κατηγορία, εἰς ἣν κυρίως ἀπέβλεψεν ἐνταῦθα ὁ νομοθέτης (πρβλ. ἀνωτ. § 22), εἶνε ἡ τῶν ad solemnitatem μαρτύρων. Ἄλλ' ὅμως λίαν ἀμφίβολον εἶναι, ἂν τοιαύτη διασταλτικὴ ἐρμηνεῖα συγχωρεῖται ἐπὶ ποινικῶν διατάξεων. Πρβλ. M a n d r y σ. 90 ἐπ. (3 ἐκδ. σ. 80 ἐπ.) καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. [Πρβλ. Πον. Ν. ἀρθ. 23 § 4]

¹⁴) L. 14 D. de testib. 22. 5, § 6 I. h. t. καὶ 539 σημ. 9.

¹⁵) Πρβλ. § 539 σημ. 12 καὶ StrGB. § 172.

¹⁶) Παρατηρητέον ἔτι τὰ ἑξῆς: α) ἐν L. 15 D. de test 22. 5 ἀφαιρεῖται ἡ πρὸς μαρτυρίαν ἐν διαθήκῃ ἱκανότης καὶ ἀπὸ τοῦ διὰ crimen repetundarum καταδικασθέντος. Ἀλλὰ τὸ γωρίον τοῦτο ἀναίρεται διὰ τοῦ ἀντικρὺς ἀντιθέτου L. 20 § 5 D. h. t. 28. 1 (ἐνθα ἡ παρεμβολὴ τοῦ «non» πρὸ τοῦ posse—ὄρ. περὶ τούτου G l ü c k XXXIV σ. 324 ἐπ.— εἶναι καθαρά ἀυθαιρεσία). β) Ἐπὶ τῇ βάσει τῶς Νεαρ. 90 κερφ. 1 διδάσκεται ὑπὸ τινον ὅτι πᾶσα κηλίδωσις τῆς ἀπολήψεως ἐπάγεται ἀνικανότητα πρὸς τὸ μαρτυρεῖν (G l ü c k XXXIV σ. 339, H e i m b a c h σ. 767, S i n t e n i s III § 169 σημ. 5, V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 4, πρβλ. S e u f f. Arch. XXIV 129). Ὁ μνημονευθεὶς ὅμως νόμος ἀποκλείει τοῦ μαρτυρεῖν οὐχὶ κυρίως ἐπιλήψιμα, ἀλλὰ μᾶλλον ἄγνωστα καὶ ἄσημα πρόσωπα, τοῦτο δὲ οὐχὶ ὅπως κηρύξῃ ταῦτα ἀνίκανα ἀλλ' ὅπως ὑποδείξῃ τὴν μὴ πρόσληψιν αὐτῶν ὡς μαρτύρων. «Ὅτι ὁ νόμος δὲν θέλει νὰ κηρύξῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ἄκρυν, ἐξάγεται ἐκ τῆς προσιθεμένης διατάξεως, ὅτι ἐν περιπτώσει ὑπονοίας δύνανται νὰ ἐξαναγκασθῶσι διὰ βασάνων εἰς κατάθεσιν τῆς ἀληθείας. γ) Ἡ διάταξις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἣν οὐδεὶς μὴ ἀπολαύων τῆς testamenti factio δύνανται νὰ ἦ μάρτυς διαθήκης (L. 18 pr. D. h. t., § 6 I. h. t., Ulp. XX. 8, πρβλ. N. O. II § 6), ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ προαπαιτούμενον τοῦ commercium (§ 539 σημ. 1). Ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ταύτην τὸ Ἀναθεωρητικὸν καὶ Ἀκρωτικὸν τοῦ Βερολίνου ἀπεφήνατο ἐν ἔτει 1834 ὅτι οἱ ἱερομόναχοι δὲν εἶναι ἀνίκανοι πρὸς τὸ μαρτυρεῖν ἐν διαθήκῃ. S e u f f Arch. II 202. δ) L. 27 D. h. t. (τὰ λεγόμενα quaestio Domitiana, responsum Celsinum). H o f m a n n krit. Studien im röm. Recht σ. 41 ἐπ. E r m a n n ἐν Gründhut's Zeitschr XXXI σ. 569 ἐπ. — [Τὰ περὶ ἀνικανότητος τῶν μαρτύρων διετίοντο παρ' ἡμῖν γενικῶς ἐν ὑπὸ τοῦ περι Ὁργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων κτλ. νόμου (ἀρθ. 179), εἰδικῶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ψηφίσματος, ὅπερ ἐν παραρτήματι ὀρίζει τίνες δὲν εἶναι δεκτοὶ ὡς μάρτυρες. Ἄλλ' ἡ παραβίασις τῶν διατάξεων τοῦ παραρτήματος δὲν συνεπήγετο ἀκρότητα, κατὰ τὴν Α. Π. 71 <1890>. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ἔκανόνσι νῦν εἰδικώτερον ὁ νόμος ΓΨΠ' (ἀρθ. 10-13, 22), ἀναγράφας διὰ τὴν σύνταξιν τῆς τε δημοσίας καὶ τῆς μυστικῆς διαθήκης α') λόγους ἀπολύτου ἀνικανότητος τοῦ εἶναι τινα μάρτυρα ἐν διαθήκῃ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὀρίσας ὡ

ἀπολύτως ἀνικάνους 1) τοὺς ἐντελῶς ἐστερημένους τῆς ὀράσεως ἢ τῆς ἀκοῆς, 2) τοὺς ἱερεῖς, 3) τοὺς γραφεῖς καὶ ὑπηρέτας τοῦ συμβολαιογράφου, 4) τοὺς ἀνηλίκους καὶ 5) τὰς γυναῖκας· β') λόγους σχετικῆς ἀνικανότητος ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ διαθέτου καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὀρίσας ὡς ἀνικάνους 1) τὸν σύζυγον ἢ τὸν διατελέσαντα σύζυγον τοῦ διαθέτου, 2) τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἢ μέχρι καὶ τοῦ τρίτου βαθμοῦ ἐκ παγίου συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἢ κηδεστάς τοῦ διαθέτου· γ') ἑτέρους λόγους σχετικῆς ἀνικανότητος ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς διαθήκης ὀρίσας ὅτι δὲν δύναται νὰ συμπράτῃ ὡς μάρτυς ἢ ὡς συμβολαιογράφος ὁ τετιμημένος ἐν τῇ διαθήκῃ ἢ ὁ διοριζόμενος ἐν αὐτῇ ὡς ἐκτελεστής ἢ ὁ διατελῶν πρὸς τὸν τετιμημένον ἢ τὸν διοριζόμενον ἐκτελεστήν ἐν τῇ διαθήκῃ εἰς τινὰ τῶν σχέσεων τῶν ἐπαγομένων σχετικῆν ἀνικανότητα ὡς ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ διαθέτου (β'). Καὶ ἡ μὲν σύμπραξις ὡς μάρτυρος προσώπου ἀνικάνου ἐκ τῶν λόγων α' καὶ β' ἔχει ὡς ἐπακολούθημα τὴν ἀκυρότητα τῆς ὅλης διαθήκης, ἐν φ' ἡ σύμπραξις προσώπου ἀνικάνου ἐκ τοῦ λόγου γ' συνεπάγεται μόνον τὴν ἀκυρότητα τῆς ὑπὲρ τοῦ τετιμημένου ἢ τοῦ διοριζόμενου ὡς ἐκτελεστοῦ διατάξεως (περὶ τῆς παρεμφεροῦς διατάξεως τοῦ SC. I. i. h. o. n. i. a. n. u. m. ὄρ. κατ. § 546 σημ. 4). Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρ. 17 ἐδ. 2, καθ' ὃ ἡ διαθήκη δέον νὰ υπογράφηται καὶ ὑπὸ τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ ἄρθρ. 16, καθ' ὃ πρὸ τῆς διαθήκης συντάσσεται πρᾶξις γραφομένη εἰς τὴν ἑλληνικὴν, αἰτινες ἐφαρμόζονται ἐπὶ τε τῆς δημοσίας καὶ τῆς μουσικῆς διαθήκης (ἄρθρ. 25), προκύπτει περαιτέρω ἡ ἀνικανότης τῶν ἀδυνατούντων (εἶτε ἐξ ἀγνοίας εἶτε ἐξ ἄλλου λόγου) νὰ υπογράψωσι καὶ τῶν ἀγνοούντων τὴν ἑλληνικὴν. Λόγους σκοπιμότητος ὑπηγόρευσαν τὴν ἐν τῷ ἐδ. 2 τοῦ ἄρθρ. 13 διάταξιν, καθ' ἣν δὲν πρ ε π ε ι νὰ προσλαμβάνονται ὡς μάρτυρες διαθήκης οἱ ἀλλοδαποὶ καὶ οἱ κατὰ τὸ ἄρθρ. 23 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου στερούμενοι τῆς ἰκανότητος τοῦ μαρτυρεῖν ἐν συμβολαίοις, ἐφόσον διαρκεῖ ἡ ἀνικανότης αὐτῆ· ἡ δὲ τοῦ ῥήματος πρέπει διατυπωμένη διάταξις αὕτη (εἰσάγουσα παρ' ἡμῖν ἐιδικὴν νομικὴν φρασιολογίαν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ληφθεῖσαν) ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ παράβασις αὐτῆς δὲν συνεπάγεται ἀκυρότητα τῆς διαθήκης, τοῦθ' ὅπερ καὶ ῥητῶς ἐνταῦθα ἐξαγγέλλεται, ἀλλ' ἀναγράφει ὑπηρεσιακὸν ἀπλῶς τοῦ συμβολαιογράφου καθήκον, οὐτινος ἡ ἀδικαιολόγητος παραμέλησις ἐπάγεται μόνον πειθαρχικὴν καταδίωξιν αὐτοῦ].

¹⁰⁾ Τὸ ἐναντίον ὑποστηρίζει λίαν διαδεδομένη γνώμη (περὶ βλ. G 1 ü c k XXXIV σ. 341-342, H o l z s c h u e r II § 151 ἄρ. 6, S e u f f. Arch. XXIV, 129 [A. Π. 343 <61>, 325 <64>]) ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. 1 C. h. t. καὶ § 7 I. h. t., ἅτινα χωρῖα ἀποφαίνονται ὅτι ἡ δουλεία μάρτυρος, ὅστις γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἐλεύθερος, δὲν καθίστησιν ἄκυρον τὴν διαθήκην. Ἄλλ' εἶναι ἀδικαιολόγητον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ ὑπάρχει ἀναγνώρισις γενικῆς ἀρχῆς. Ὁρ. καὶ V a n g e r o w II σ. 141. Ἐναντίας γνώμης D e r n b u r g III § 70 σημ. 10. [Καὶ ὁ A. Π. ἠκολούθησε τῇ ἐνταῦθα ἀποχρουομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφῆως γνώμῃ δεχθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄνω διατάξεων ὅτι ἀλλοδαποὺς, θεωρούμενος κοινῶς ὡς πολίτης Ἕλληνα, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μάρτυς ἐν δημοσίᾳ διαθήκῃ, «διότι ἡ κοινὴ συνείδησις τῶν πολιτῶν καλύπτει πᾶσαν τυχὸν περὶ τὴν ἰκανότητα ταύτην ἔλλειψιν τούτου». Ὁρ. τὰς ἀνωτ. ἀποφ. Τὴν λύσιν ταύτην ἀσπάζονται καὶ οἱ ἡμέτεροι K a λ λ ι γ ἄ ε § 171 ἐν τέλ. § 186 ἐν τέλ. («ὅταν εἶναι

β. Ἐξαιρετικαὶ διατάξεις.

α. Ἐπιβαρυντικά.

§ 543.

1) Ἐπὶ διαθήκης τυφλοῦ¹ πλὴν τῶν ἑπτὰ μαρτύρων ἀπαιτεῖται νὰ προσληφθῆ καὶ συμβολαιογράφος ἢ, μὴ εὐρισκομένου τοιοῦτου, ὀγδοὸς μάρτυς, μάρτυρες δὲ καὶ συμβολαιογράφος νὰ λάβωσι γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τῆς τελευταίας βουλήσεως². Τὸ τελευταῖον τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ κληρονομουμένου, ὅτε ἢ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη δήλωσις δέον νὰ γραφῆ

ἐν τῇ πλάνῃ ταύτῃ καὶ ὁ συμβολαιογράφος») καὶ Παπαρηγόπουλος § 94 ἐν τέλ. δεχόμενοι ὅτι τὰ ἀνωτέρω χωρία περιέχουσι κανόνα γενικὸν καὶ ἰσχύοντα ἐπὶ πάσης ἀνικανότητος, ἀφ' οὗ κατὰ Κ α λ λ ι γ ἄ ν, ἐνθ. ἀνωτ., τὰ ἐν τοῖς νόμοις γενικῶς λαμβάνονται, ἐν ὅσῳ δὲν καταφαίνεται ὁ λόγος τῆς ἐξαιρέσεως. Ὁ Κ ρ α σ ἄ ς τούναντιον § 36 ἀποδοκιμάζει τὴν γενίκευσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ῥωμαϊκῆς διατάξεως, «διότι ἡ τῶν μαρτύρων συμπραξις εἶναι τύπος τῆς δημοσίας διαθήκης, ὁ δὲ ὡς μάρτυς συμπράξας ἐν ᾧ κατὰ νόμον δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ τοιοῦτος, λογίζεται ὡς μὴ ὑπάρχων ἐν τῇ συστάσει τῆς διαθήκης». Δέχεται ὁμοῦς, ἀνευ αἰτιολογίας τινός, ὅτι «μόνον ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ μάρτυρος δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἢ ἐπιεικῆς λύσις». Καὶ ὁ Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ η ς Ἐγγ. § 205 σημ. 13 φαίνεται τασσόμενος ὑπὲρ τῆς γενικεύσεως: «ἐάν ποσληφθῆ ὡς μάρτυς ἄ λ λ ο δ ἄ π ὄ ς θεωρούμενος κοινῶς Ἕλληνα, δὲν ἀκυροῦται τὸ ἔγγραφο». Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀμοιρεῖ τανῦν ἐν τῇ ἐιδικότητι ταύτῃ πρακτικῆς ἀξίας ἄτε τῆς προσλήψεως μάρτυρος ἄλλοδαποῦ μὴ συνεπαγομένης κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' τὴν ἀκυρότητα τῆς διαθήκης. Ὁρ. τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. ἐν σημ. 15 ἐν τέλ.].

§ 543 1) L. 8 C. qui test. 6. 22, N. O. II § 9. Glück XXXIV σ. 26 ἐπ., Marezoll Mag. f. RW. und Gesetzgebung IV σ. 166-173, S i n t e n i s III § 170 σημ. 16.

2) Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἢ L. 8 cit. 6. 22 ἀποκαλεῖ τὴν ὑπὸ τυφλοῦ σύνταξιν διαθήκης «sine scriptis». Πράγματι ὁ τύπος τῆς διαθήκης τοῦ τυφλοῦ εἶναι συνδυασμὸς τῶν τύπων τῆς προφορικῆς καὶ τῆς ἐγγράφου διαθήκης. Ὁρ. καὶ N. O. § 1 ἐν τέλ.

3) Κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Κώδικος, καὶ ἡ ἀνάγνωσις δέον νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου, ὅπερ ὁμοῦς δὲν ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ N. O.

4) Τὸ χωρίον τοῦ Κώδικος ἀπαιτεῖ μόνον σφράγισιν ὑπὸ τοῦ Συμβολαιογράφου, ἢ δὲ N. O. καὶ ὑπογραφήν. [Κατὰ τὸ ἀρθρ. 19 τοῦ Ψηφίσματος ἐπὶ διαθήκης τυφλοῦ, ὅστις μόνον δημοσίαν διαθήκην δύναται νὰ συντάξῃ, οὐχὶ δὲ καὶ μυστικὴν (ἀρθρ. 28), ἀπαιτεῖται διπλοῦς ἀριθμὸς μαρτύρων τοῦ κατὰ κανόνα ἀπαιτουμένου, ἧτοι ἐξ (A. Π. 26 <1853>, 54 <1914>), μὴ ἀπαιτουμένης τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διαθέτου, A. Π. 22 <1896>.—Περὶ τῆς διαθήκης τυφλοῦ κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' ὄρ. τὴν παρατήρησιν ἀνωτ. ἐν § 540 σημ. 4].

ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου ἢ τοῦ ὀγδόου μάρτυρος, παρόντων τῶν μαρτύρων· ἢ προκαλοῦντος τοῦ κληρονομούμενου τὴν ἀνάγνωσιν ἐγγράφου, ἐκ τῶν προτέρων συντεταγμένου³, καὶ δηλοῦντος ὅτι τὸ ἀναγνωσθὲν εἶναι ἡ τελευταία αὐτοῦ βούλησις. Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν ἀνάγκη νὰ ὑπογραφῇ καὶ σφραγισθῇ τὸ ἐγγράφον τῆς διαθήκης οὐ μόνον ὑπὸ τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ συμβολαιογράφου ἢ τοῦ ὀγδόου μάρτυρος⁴.

2. ⁵ Ἡ ἐγγραφὸς διαθήκη τοῦ μὴ δυναμένου γράφειν⁶ ὑπογράφεται ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ ὀγδόου μάρτυρος^{7,8}.

β. Ἐ λ α φ ρ ο υ ν τ ι κ α ῖ .

§ 544.

1. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον οἱ ἐν στρατείᾳ στρατιῶται δύνανται νὰ συντάξωσι διαθήκην ἄνευ οἰασδῆποτε διατυπώσεως¹. ἐὰν ἤ βέβαιον ὅτι ἐν γένει ἠθέλησαν νὰ καταρτίσωσι

³) L. 21 § 1, L. 28 § 1 C. h. t., N. O. § 7. Glück XXXIV σ. 47 ἐπ., Gesterding Ausbeute I σ. 344 ἐπ., W. Sell Versuche I σ. 218-225.

⁴) L. 21 § 1 cit:—«si litteras testator ignoret vel subscribere nqueat». N. O. αὐτ.—«εἰ δὲν γινώσκει γράφειν ἢ καὶ δὲν θέλει». Πρβλ. Seuff. Arch. XI. 255, XXI. 242, XXIV. 128, XLI. 276.

⁷) Τὸ ὀγδοὸν πρόσωπον ἐν μὲν τῇ Κώδικι χαρακτηρίζεται ἀπλῶς ὡς subscriptor, ἐν δὲ τῇ N. O. τοῦναντίον ὡς μάρτυς καὶ ἐπομένος ὀφείλει νὰ ἔχη καὶ τὰς ιδιότητας μάρτυρος. Ἐν τούτοις τοῦτο δὲν εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον. Ὁρ. Vangerow II § 445 σημ. ἀρ. 2. a. Seuff. Arch. IV. 62, XVIII. 87.

⁸) Ὁ ὀγδοὸς μάρτυς ὑπογράφει τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι ὑπογράφει ἀντὶ τοῦ διαθέτου. Καὶ περὶ τούτου ὁμοῦ ἐπικρατεῖ ἔρις. Ὁρ. Gesterding σ. 347 ἐπ., Glück σ. 406 ἐπ., Sell σ. 222, Vangerow ἐνθ. ἀνωτ., Sintenis III § 169 σημ. II. Seuff. Arch. XVIII. 87, XXXIX. 26 (RG. Entscheid. XII σ. 161). XLI. 276. Σφράγισις ὑπὸ τοῦ ὀγδόου μάρτυρος δὲν ἀπαιτεῖται. Seuff. Arch. IV. 62.

¹) Testamentum militare. Inst. 2. 11 de militari testamento. Dig. 29. 1 § 544 Cod. 6. 21 de testamento militis. Βασ. 35. 21. Mühlenbruch XLII σ. 19 ἐπ., Fitting zur Geschichte des Soldatentestamentes (Halle 1866). Τοῦ αὐτοῦ das canstrense peculium σ. 9 ἐπ., Sintenis III σ. 368-371.— Ἡ N. O. II § 2 δὲν ὁμιλεῖ περὶ στρατιωτῶν, ἀλλὰ περὶ «ἱπποτῶν», ἀποδιδούσα οὕτω τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκφράσεως miles, τὴν ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ νομικῇ ἐπισημῇ κυριαρχοῦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀλλὰ διὰ μεταγενεστέρου ἐθίμου

τελευταίαν βούλησιν², ἀρκεῖ οἰαδήποτε δήλωσις αὐτῆς³. Ὁ Ὀργανισμὸς τῶν συμβολαιογραφείων περιώρισε τὸ προνόμιον τοῦτο εἰς τὸν χρόνον τῆς μάχης, ἀπαιτῶν προσέτι δύο μάρτυρας⁴. Μετὰ τὴν ἄφεσιν, ἂν μὴ ἦ αὕτη ἀτιμωτικὴ, ἢ στρατιωτικὴ διαθήκη διατηρεῖ ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἔτι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς⁵. Τὸ προνόμιον τῶν στρατιωτῶν ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ μῆτοιοῦτους, ἀποθνήσκοντας ἐν τῇ μάχῃ⁶. — Αἱ διατάξεις αὗται ἀντικατεστάθησαν νῦν διὰ τῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου τῆς Αὐτοκρατορίας^{6a}.

τὸ προνόμιον ἀπεδόθη πάλιν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως milites. Fitting σ. 18 ἐπ. 23 ἐπ. 27 ἐπ. Steidle das Soldatentestament, Historisch=dogmatische Darstellung unter Berücksichtigung der ausländischen Gesetzgebungen. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen. 1893, περὶ ἧς Örtmann ἐν Gründh's Zeitschr. XXI σ. 602 ἐπ. Hechelmann ἐναίσιμος διατριβή, Greifswald 1902.

²) L. 24 D. h. t., § 1 I. h. t. Ὁρ. καὶ Mühlenbruch σ. 59 ἐπ. Πρβλ. Seuff. Arch. IX. 70.

³) L. 1 pr. D. h. t. Βασ. (35. 21) α': — «Ὁ στρατιώτης ἐν στρατείᾳ ὄν, ὡς ἂν ἐθέλη, ἢ θύναται, διατίθεται» («sufficiatque ad bonorum suorum divisionem faciendam nuda voluntas testatoris»). L. 3. 15 C. h. t., pr. I. h. t., L. 3. 35. 36 pr. L. 40 pr. D. h. t. — Ἐπιζύρωσις προτέρας ἀκύρου διαθήκης: § 4 I. h. t., L. 9, L. 15 § 2, L. 20 § 1 D. h. t. Mühlenbruch σ. 69 ἐπ. — Διορισμὸς κληρονόμου διὰ κληρονομικῆς συμβάσεως: L. 19 C. de pact. 2. 3. — Ἀπόδειξις: Mühlenbruch σ. 64-67.

⁴) Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ κρατούσης γνώμης (στηριζομένης ἐπὶ τῶν λέξεων «convocatis ab hoc hominibus» ἐν § 1 I. h. t. καὶ L. 24 D. h. t. 28. 1). Ὁρ. περὶ τούτου Fitting σ. 7 ἐπ. Κατὰ τὴν ὀρθῶς ἐννοουμένην διδασκαλίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τὸ προνόμιον ἀτύπου διαθήκης παρεχεται καὶ εἰς τοὺς «in expeditione» διατελοῦντας στρατιώτας· μάλιστα πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ προσήρην εἰς πάντας ἐν γένει τοὺς στρατιώτας. L. 17 C. h. t., pr. § 3 I. h. t., πρβλ. L. 1. 15 C. h. t., Mühlenbruch σ. 32 ἐπ. — Οἱ δύο μάρτυρες εἶναι μάρτυρες ἀποδείξεως ἢ συστάσεως; Ὑπὲρ τοῦ τελευταίου Mühlenbruch σ. 67, Sintenis III § 170 σημ. 2. Ἀντιδοξεῖ Fitting ἐνθ. ἄνωτ. σ. 25, ἐπικαλούμενος τὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Ν. Ο. ἐπικρατούσαν γνώμην. Ἄλλ' ἢ Ν. Ο. ἐξισοῖ προφανῶς τοὺς δύο τούτους μάρτυρας πρὸς τοὺς ἄλλους μάρτυρας τῆς διαθήκης.

⁵) L. 21. 26 D. h. t., L. 5 C. h. t., § 3 I. h. t. Mühlenbruch σ. 21 ἐπ.

⁶) Οἴτω νοεῖ τὸ «in hostico» ἢ «in hosticolo» τῶν L. 44 D. h. t., L. un pr. D. de B. P. ex test. mil. 37. 13 ἢ κρατούσα γνώμη. Mühlenbruch σ. 48 ἐπ., Sintenis III § 170 σημ. 7.

^{6a}) Κατὰ τὴν § 44 τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 αἱ τελευταῖαι διατάξεις τῶν εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν ἀνηκόντων (§ 38 αὐτ.) καὶ τῶν εἰς τοὺς στρατιωτικὸς νόμους ὑποκειμένων προσώπων (Reichs-Militärstrafgesetzbuch § 155-158) εἶναι ἔγκυροι: α) εἰάν ἐγράφησαν καὶ ὑπεγρά-

2. Ἐὰν ὁ διαθέτης πάσῃ ἐκ μεταδοτικῆς νόσου, δὲν ἀπαιτεῖται ἡ παρ' αὐτῷ ἄμεσος παρουσία τῶν μαρτύρων⁷.

3. Ἐν κόμαις ἀρκοῦσιν ἐν ἀνάγκῃ πέντε μάρτυρες, περὶ ἐγγράφου δὲ διαθήκης προκειμένου, δύναται ἀντὶ τῶν μὴ εἰδότητων γράφειν μαρτύρων νὰ ὑπογράψῃ ἕτερος ἐξ αὐτῶν, ὅτε ὁμοῦ οἱ μάρτυρες δέον νὰ λάβωσι γινῶσιν τοῦ περιεχομένου

φσαν ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ διαθέτου· β) ἐὰν ὑπεγράφησαν ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ προσυπεγράφησαν ὑπὸ δύο μαρτύρων ἢ ἐνὸς auditor ἢ ἀξιωματικοῦ· γ) ἐὰν περὶ τῆς προφορικῆς τοῦ διαθέτου δηλώσεως συνετάγη πράξις ὑφ' ἐνὸς auditor ἢ ἀξιωματικοῦ τῇ προσλήψει δύο μαρτύρων ἢ ἐνὸς ἔτι auditor ἢ ἀξιωματικοῦ, ἢ δὲ πράξις αὕτη ἀνεγνώσθη τῷ διαθέτῃ καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ auditor ἢ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τῶν μαρτύρων ἢ τῶν auditores ἢ ἀξιωματικῶν. — Ἐπὶ τραυματιῶν ἢ ἀσθενῶν στρατιωτῶν οἱ ἐν στοιχ. β καὶ γ auditores καὶ ἀξιωματικοὶ δύναται ν' ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ στρατιωτικῶν ἱατρῶν ἢ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ νοσοκομείου ἢ στρατιωτικῶν ἱερέων. — Οἱ μάρτυρες εἶναι μάρτυρες ἀποδείξεως. — Αἱ τοιαῦτα διατάξεις παραφυλάττουσι τὸ κῆρος αὐτῶν ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἔτος μετὰ τὴν παῦσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχέσεως. — Πρὸβλ. Mandry § 58. [Auditores (Auditeurs) λέγονται παρὰ Γερμανοὶς οἱ εἰς τὸν στρατὸν προσκεκολλημένοι νομικοί, οἵτινες διευθύνουσι κατὰ τὴν ἀνάγκην τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς διαδικασίας, μὴ ἔχοντες ὁμοῦ οὔτε δικαστικὴν οὔτε εισαγγελικὴν λειτουργίαν. — Κατὰ τὰ ἀρθρ. 43-46 τοῦ Ψηφίσματος οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ προσκεκολλημένοι εἰς τὰ στρατεύματα, εὐρισκόμενοι ἐν ἐκστρατεῖᾳ ἢ στρατοπέδῳ ἢ φρουρῶντες ἐκτὸς τοῦ Κράτους ἢ ὄντες αἰχμάλωτοι παρὰ τῷ ἐχθρῷ, δύναται νὰ συντάξωσι διαθήκην ἐν οἴφδιποτε τόπῳ ἐνώπιον ταγματάρχου ἢ λοχαγοῦ ἢ φροντιστοῦ, παρόντων δύο μαρτύρων· ἐὰν δὲ ὁ διαθέτης ἢ ἀσθενὴς ἢ τραυματίας, δύναται νὰ διαθῆται ἐνώπιον τοῦ ἐπι τῆς ἀρχηγοῦ, παρόντων τοῦ τε στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ ἐπι τῆς ἀστυνομίας τοῦ νοσοκομείου. Ἄλλ' ἢ οὕτω συνταχθεῖσα διαθήκη εἶναι ἄκυρος μετὰ ἕξ μηνas, ἀφ' ἧς ὁ διαθέτης ἐπιστρέψῃ εἰς τόπον, ἐνθα δύναται νὰ συντάξῃ διαθήκην κατὰ τοὺς συνήθεις τύπους. — Περὶ τῆς κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' ἐκτάκτου διαθήκης τῶν στρατιωτικῶν ὄρ. παρατήρησιν ἀνωτ. ἐν § 540 σημ. 4. σ. 55].

7) Ἰδίως ἀρα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐρίσκωνται ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ τοῦ διαθέτου χώρῳ. Τὸ λεγόμενον testamentum tempore pestis. L. 8. C. de dest. 6. 23. Mühlenbruch Συνέχ. Glück XLII σ. 262 ἐπ., Köchy y civil. Erörterungen I σ. 114 ἐπ., Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IV σ. 77 ἐπ., Ackermann Arch. f. civ. Pr. XXXII σ. 55 ἐπ., Sintenis III § 170 σημ. 14, Vangerow II § 414 ἐν τέλ. ἀρ. 1. Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκδοχὴ τῆς L. 8 cit. εἶναι ἡ τῶν Βασιλικῶν. Ἐτεροι γινῶμαί εἰσιν αὗται: 1) ἐὰν ὁ κληρονομούμενος πάσῃ ἐκ μεταδοτικῆς νόσου ἢ, ὡς ἄλλοι λέγουσιν, ἐὰν ἐπιπολάσῃ μεταδοτικὴ νόσος, δὲν ἀπαιτεῖται συνάρθρωσις τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ δύναται νὰ προσληφθῶσιν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον· 2) ἐὰν μάρτυς τις προσβληθῇ ὑπὸ ἐπιληψίας (casus maior) διαρκούσης τῆς πράξεως, δὲν βλάπτει, ἀν οἱ λοιποὶ μάρ-

τῆς τελευταίας βουλήσεως καὶ νὰ ἐνισχύσωσιν ἐνόρκως τὴν κατάθεσιν αὐτῶν ⁸.

4. Διαθήκη, ἐν ἣ ἀνιόντες ὑπὲρ μόνων τῶν κατιόντων αὐτῶν διατίθενται, δὲν ἔχει ἀνάγκην μαρτύρων, ἐὰν συντάσσεται ἐγγράφως ⁹. ἄρκει ἐγγραφον, ἐν ᾧ νὰ ᾧσιν ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ

τρεις ἀπομακρυνθῶσι προσκαίρως· δέον ὅμως κατόπιν νὰ εἰσέλθῃ αὐτῆς ὁ ὅλος ἀριθμός· 3) ἄμεσος παρουσία τῶν μαρτύρων δὲν ἀπαιτεῖται, ἐὰν ἐπικρατῆ ἐπικίνδυνος μεταδοτικὴ νόσος. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἐξήγησιν ἀναγνωστέον οὐχὶ «*oppressos*», ἀλλ' «*oppresso*» ἢ «*oppressis*». [Κατὰ τὰ ἀρθρ. 47-49 τοῦ Ψηφίσματος αἱ διαθήκαι, αἱ γινόμεναι ἐν τόπῳ, μεθ' οὗ ἔνεκα πανόλους ἢ ἄλλης μεταδοτικῆς νόσου ἔχει διακοπὴ πᾶσα συγκοινωνία, ἢ αἱ γινόμεναι ὑπὸ πασχόντων ἐκ τοιαύτων νόσων δύνανται νὰ συνταγθῶσιν ἐνώπιον οἰοδηήποτε διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, παρόντων δύο μαρτύρων. Πρβλ. καὶ ἀρθρ. 36 τοῦ περὶ ὑγειονόμων νόμου τῆς 25 Νοεμβρίου 1845, Ἄλλὰ καὶ αἱ τοιαῦτα διαθίκαί εἰσιν ἀκυροὶ μετὰ ἕξ μῆνας, ἀφ' οὗ ἐπαναληφθῆ ἢ κοιωνία μετὰ τοῦ τόπου, ἐνθα εὐρίσκειτο ὁ διαθέμενος, ἢ ἀφ' οὗ οὗτος ἐπανέλθῃ εἰς τόπον ἐλευθέρως κοιωνοῦντα. — Περὶ τῆς κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' ἐκτάκτου διαθήκης τῶν διαμενόντων ἐν τόπῳ ἀποκεκλεισμένῳ ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 540 σημ. 4 σ. 55 ἐπ.]

⁸) Τὸ λεγόμενον *testamentum ruri conditum*. L. 31 C. de test. 6. 23, N. O. Π. § 2. Mühlenbruch Συνέχ. Glück XI, II σ. 245 ἐπ. Marezoll Arch. f. civ. Pr. IX σ. 297 ἐπ., Wächerer Tüb. krit. Zeitschr II σ. 169 ἐπ. Fritz Zeitschr. f. Civ. u. Pr. V σ. 22 ἐπ., Sintenis III § 170. σημ. 15. Ἡ διάταξις ἐξαγγέλλεται ἐν τῷ νόμῳ ὡς προνόμιον ὑπὲρ ὠρισμένης τάξεως, ἀλλὰ πράγματι εἶναι προνόμιον ὑπὲρ ὠρισμένου τόπου συντάξεως διαθήκης. Ὁ Ἰουστινιανὸς προϋπέθεσεν ὅτι ἐν τοῖς χωρίοις μόνον *rustici* θὰ ποιῶνται διαθήκας. Τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀδυνάτου τῆς τηρήσεως τοῦ συνήθους τύπου ὀφείλει ἀναμφιβόλως νὰ προσαγάγῃ ὁ ἐπικαλούμενος τὴν διαθήκην. Περὶ ἄλλων ἐνταῦθα φωμένον ζητημάτων ὄρα τοὺς παρατεθέντας συγγραφείς. S e u f f. Arch. II. 203, VIII. 62. [Περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐξαιρετικῶν τούτων διατάξεων διὰ τὰς ἐν κώμας συντασσομένας διαθήκας οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ παρ' ἡμῶν, ἅτε τοῦ Ψηφίσματος, ὅπερ καὶ μόνον ἐρρῶθιμιζε τὰ τοῦ τόπου τῶν διαθηκῶν, οὐδὲν ὀρίζοντος περὶ τοιαύτης τινὸς ἐξαιρετικῆς διαθήκης. Καὶ ὁ νεώτερος νόμος ΓΨΠ' δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν τοιαύτην ἐκτακτὴν διαθήκην, ἀφοῦ παρ' ἡμῶν ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς εἶναι σχετικῶς συρρικνωμένος πικνωδῶς, ἐξυπηρετεῖται δὲ ὑπὸ ἐπαρκῶς ἀριθμοῦ συμβολαιογράφων.]

⁹) Τὸ λεγόμενον *testamentum parentum inter liberos*. Σηριζέται ἐπὶ τῆς L. 21 § 3 C. de test. 6. 23, Νεαρ. 107 κεφ. 1. 2, N. O. II § 2. Mühlenbruch Συνέχ. Glück XI, II σ. 151-531. G. Ph. v. Bülow Abhandlungen über einzelne Theile des bürgerlichen Rechts. I. ἀφ. 6. (1817). M. J. Euler de testamento et divisione parentum inter liberos. (1820). Fritz Versuch einer historisch-dogmatischen Darstellung der Lehre vom Testament, welches Aeltern unter ihren Kindern errieten (1822). Strippe l m a n n Entscheidungen des OAG. zu Cassel IV

διαθέτου γεγραμμένα τὰ ὀνόματα¹⁰ τῶν κατιόντων, αἱ μερίδες αὐτῶν¹¹—ὀλογράφως, οὐχὶ δὲ δι' ἀριθμῶν—καὶ ἡ χρονολογία¹². Ἐγκαταστάσεις ἐξωτικῶν ἐν τοιαύτῃ διαθήκῃ εἰσὶν ἄκυροι κληροδοσίαι δ' εἰς ἐξωτικούς εἶναι ἔγκυροι, μόνον ἐὰν ἐνώπιον μαρτύρων¹³ ἐβεβαιώθησαν¹⁴. Ἡ τοιαύτη διαθήκη δὲν ἔχει ἀνακλητικὴν δύναμιν, ὥστε ἰσχύει μόνον ἐν ἐλλείψει προγενεστέρας ἐγκύρου διαθήκης¹⁵. Προφορικὴ διαθήκη ἀνιόντων ὑπὲρ τῶν κατιόντων δεῖται τῆς προσλήψεως δύο μαρτύρων¹⁶⁻¹⁷.

5. Κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον, διατάξεις ὑπὲρ ἐκκλησιῶν καὶ ἀγαθοεργῶν ἰδρυμάτων οὐδενὸς χρήζουσι τύπου¹⁸.

σ. 21 ἐπ. (1846). *Sintenis* III σ. 375-377, *Holzschueher* II § 159 *Entscheid. des OAG. zu Rostock* IX σ. 188 ἐπ. *Seuff. Arch.* XLVII. 206 [A. II. 179 <1914>. Ἐφ. *Navpl.* 562 <1901>. Ἐφ. *Λαοίσεως* 117 <1914>]

¹⁰) Πρβλ. *Seuff. Arch.* II. 68, 71. *Entscheid. κτλ.* (σημ. 9) σ. 195 ἐπ.

¹¹) Ὑπογραφή τοῦ διαθέτου δὲν ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῶν νόμων. *Mühlenthal* σ. 184. *Dernburg* III § 72 ὑπ' ἀριθ. 4: κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον, ἀπαιτεῖται.

¹²) *L.* 21 § 4 cit., *Νεαρ.* 107 κεφ. 1 cit.

¹³) Ἐνώπιον μαρτύρων, ὅθεν τοὐλάχιστον δύο. Οἱ μάρτυρες οὗτοι εἶναι μάρτυρες ἀποδείξεως.—Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι λίαν ἐπίμαχον. Ἄλλοι ἀπαιτοῦσι τὸν ἐπὶ κληροδοσιῶν ἐν γένει, ἄλλοι δὲ μάλιστα τὸν ἐπὶ διαθηκῶν ἀναγκασιούντα ἀριθμὸν μαρτύρων. *Mühlenthal* σ. 213 ἐπ., *Fein* *Συνέχ. Glück* XLV σ. 78. Τὸ ἄριστον ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἐπιχειρήματα εἶναι ὅτι ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ φέρεται: «ἐπὶ τῶν μαρτύρων». Οἱ μάρτυρες δηλ. προϋποτίθενται ὡς γνωστοί.

¹⁴) *Νεαρ.* 107 κεφ. 2. Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη τῆς *Νεαρῶς* δὲν εἶναι ἀδιαφιλονίκητος. Ὁρ. *Mühlenthal* σ. 216 ἐπ. *G. Ph. v. Bülow* *Abhandlungen* II ἀρ. 14.

¹⁵) *N. O.* ἐνθ. ἀνωτ. *Mühlenthal* σ. 230

¹⁶) Οὕτως ἐρμηνεύει ἡ κρατοῦσα γνώμη τὴν *N. O.* ἐνθ. ἀνωτ. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι ἀμφισβητούμενη καὶ ἀμφίβολος. *Mühlenthal* σ. 219 ἐπ. *Seuff. Arch.* II. 70, XVII. 261, XLVII. 260.

¹⁷) Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει σειρά ἐπὶ ἀμφισβητούμενων ζητημάτων. Ὁρ. *Mühlenthal* καὶ *Sintenis* ἐνθ. ἀνωτ. *Seuff. Arch.* II. 69. [Καὶ οἱ περὶ τοιαύτης διαθήκης ὁρισμοὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀνηρέθησαν παρ' ἡμῶν διὰ τοῦ Ψηφίσματος καὶ τοῦ νόμου ΓΨΠ].

¹⁸) C. 11 πρβλ. c. 4 X. de test. 3. 26 *Mühlenthal* XLII σ. 130 ἐπ. *Pfeiffer prakt. Anführungen* II σ. 338 ἐπ. *Schulte Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F.* VIII σ. 157 ἐπ. *Sintenis* III § 170 σημ. 35. Ἡ διάταξις τοῦ κανονικοῦ δικαίου δὲν ἐπεκυρώθη μὲν ὑπὸ τῆς *N. O.* διευρηθῆ

3. Δημοσία διαθήκη*

§ 545.

Διαθήκη δύναται νὰ καταρτισθῆ καὶ διὰ δηλώσεως ἐπὶ δικαστηρίου¹. Ἡ δήλωσις αὕτη δύναται ἢ νὰ ἐκδιέτῃ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τὴν τελευταίαν βούλησιν ἢ νὰ ἀναφέρηται εἰς ἔγγραφον, παραδοθὲν τῷ δικαστήρῳ καὶ περιέχον τὴν τελευταίαν βούλησιν². Ἐν ἀμφοτέροις ταῖς περιπτώσεσιν ἡ γενομένη δήλωσις πιστοποιεῖται ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ

ὁμως ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρ' αὐτὴν δι' ἐθίμου (πρβλ. § 540 σημ. 2).—¹ O c. 11 cit. ἀπαιτεῖ ἀπόδειξιν διὰ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Ἄλλ' ἐὰν οἱ μάρτυρες οὗτοι εἶναι τῷ ὄντι μόνον ἀποδεικτικοί, πρόδηλον ὅτι καὶ πᾶν ἕτερον μέσον ἀποδείξεως πρέπει νὰ ἀρξῆ. Ζωηρὰ ὁμως ὑπάρχει ἔρις περὶ τούτου, ἂν ὁ Κανὼν δέον νὰ νοηθῆ ὡς λαλῶν περὶ ἀποδεικτικῶν ἢ μᾶλλον περὶ συστατικῶν μαρτύρων. Ὑπὲρ τοῦ τελευταίου εἰσὶν ὁ M ü h l e n b r u c h καὶ S i n t e n i s ὑπὲρ τοῦ πρώτου ὁ P f e i f f e r καὶ μετὰ διεξοδικῆς ἀναπτύξεως ὁ S c h u l t e ἐκ δὲ τῶν παλαιωτέρων ἰδίᾳ ὁ I. H. B o e h m e r i u s eccl. prot. III. 26 § 19,* ὁρ. καὶ H o l z s c h u h e r II § 158 ἀρ. 1., S e u f f. Arch. VIII. 149. XIV. 240, XXIV. 47. Ὁ D e r n b u r g III § 72 σημ. 12 νομίζει ὅτι ὁ Κανὼν προϋποτίθησι κατάρτισιν τῆς τελευταίας διατάξεως κατὰ τὸν προσήκοντα τύπον.—² Ὁ Κανὼν ποιεῖται λόγον μόνον περὶ διατάξεων ὑπὲρ ἐκκλησίας. Ἡ ἐπέκτασις εἰς ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα στηρίζεται ἐπὶ τῆς πράξεως. Ἐν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπέκτασεως ταύτης ὑφίσταται διαφωνία. Ὁρ. M ü h l e n b r u c h σ. 131-132, H o l z s c h u h e r ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 2. [Νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη τοῦ κανονικοῦ δικαίου δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῖν].

* G l ü c k XXXIV σ. 154 ἐπ. 188 ἐπ., S i n t e n i s III. § 168.

§ 545 ¹) Ἡ δικαστικὴ διαθήκη ἀναγνωρίζεται (δὲν εἰσάγεται) ὑπὸ τῆς L. 19 C. de test. 6.23 (πρβλ. S a v i g n y Geschichte des röm. R. im. M. A. I σ. 107 ἐπ. τῆς 2 ἐκδ., G l ü c k σ. 156 ἐπ.) ἢ ἐν ταῖς λεπτομερεῖαις ἀνάπτυξις αὐτῆς προῆλθεν ἐκ τῆς πράξεως B u c h k a u. B u d e Entscheidung. des OAG. zu Rostock III σ. 212 ἐπ.—² Ἀρμόδιον τυγχάνει πᾶν δικαστήριον, δὲν ἀστικὴν δικαιοδοσίαν, οὐχὶ δὲ μόνον τὸ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῆς Ἀστ. Δικονομίας τοιοῦτο. G l ü c k σ. 203.—Δήλωσις ἐνώπιον δικαστηρίου: S e u f f. Arch. XIII. 45.—Πρβλ. ἐν γένει καὶ τὰς μνημονευθείσας ἀποφάσεις τοῦ OAG zu Rostock III σ. 247-249.

²) G l ü c k σ. 188.—¹ Ὑπογραφή τοῦ διαθέτου δὲν ἀπαιτεῖται. S e u f f Arch. XVI, 231. Entscheid. d. RG XXXIV σ. 161 ἐπ. (=S e u f f. Arch. I. 181).—Ἐὰν ὁ διαθέτης εἶναι τυφλός, τὸ παραδοθὲν ἔγγραφον δέον καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ἀναγνωσθῆ αὐτῷ καὶ τὰ ἀναγνωσθέντα νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τούτου ὡς τελευταία αὐτοῦ βούλησις: διότι ἄλλως ἐλλεῖπει ἡ βεβαιότης τῆς τελευταίας βουλήσεως. G l ü c k XXXIV σ. 37-38. S e u f f. Arch. I. 355. Πρέπει ὁμως νὰ τηρηθῆ τὸ αὐτὸ καὶ ἐὰν ὁ διαθέτης εἶναι

δικαστικῶν δηλώσεων ἀπαιτούμενον τύπον³. Παραφύλαξις τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης ἐν τῷ δικαστικῷ ἀρχεῖῳ εἶναι μὲν συνήθης, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαία. Δήλωσις διὰ πληρεξουσίου δὲν συγχωρεῖται οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς καταρτίσεως διαθήκης ἐν γένει⁴. ὡσαύτως δὲν δύναται ἡ προφορικὴ δήλωσις νὰ ἀντικατασταθῇ δι' ἐγγράφου τοιαύτης⁵. Δὲν ἀπαιτεῖται ἐμφάνισις τοῦ διαθέτου πρὸ τοῦ δικαστηρίου· δύναται καὶ τὸ δικαστήριον ἢ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἐντεταλμένη ἐπιτροπεία αὐτοῦ νὰ μεταβῆ πρὸς τὸν διαθέτην⁶. Ὡς διὰ δηλώσεως ἐνώπιον δικαστηρίου, οὕτω καὶ διὰ δηλώσεως ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος καταρτίζεται διαθήκη⁷.

ἀνίκανος τοῦ ἀναγινώσκειν γραπτὰ, Ὁρ. περὶ τούτου *Glück XXXIV σ. 47 ἐπ.*, *Thibaut Arch. f. civ. Pr. VI. 226*, *Holzschuher II § 143 σημ. 7*, *Seuff. Arch. VIII. 273, XXI. 242*.

³) *Glück σ. 189 ἐπ.*, *Seuff. Arch. V. 194, IX. 308* (πρβλ. *VI. 266*), *XVI. 60*, *Buchka u. Budd. Entscheid. des OAG. zu Bostock III σ. 234 ἐπ. 247*. Χρονολόγησις τοῦ πρωτοκόλλου δὲν ἀπαιτεῖται: *Entscheid. des RG. IX σ. 201 (=Seuff. Arch. XXXIX. 117)*.

⁴) *Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 302 ἐπ.*, *Sintenis σημ. 6. 7*, πρβλ. καὶ *Holzschuher II § 154 ἀρ. 4*. (Ἀντιδοξεῖ *Brinz 2 ἐκδ. II § 369 ἐν τέλ.*) Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀνάληψις τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου δὲν ἐπιφέρει ἄρσιν τῆς διαθήκης. *Glück σ. 218 ἐπ.*, *Mühlenbruch ἐνθ. ἀνωτ. σ. 301 ἐπ.*, *Sintenis III § 179 σημ. 35*, *Vangerow II § 460 σημ. ἀρ. III ἐν τέλ.* *Seuff. Arch. XXIV 46*.

⁵) Ἀμφισβητεῖται. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑπερασπιζομένης γνώμης: *Glück ἐνθ. ἀνωτ. σ. 191 ἐπ.*, *Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 305 ἐπ.*, *Guyet Arch. f. civ. Pr. XIII σ. 254 ἐπ.*, *Sintenis σημ. 5*, *Holzschuher II § 154 ἀρ. 3*, *Seuff. Arch. II. 200, XI. 263*.

⁶) Ἀποκρουστέα εἶναι ἡ ἰδέα, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὸ δικαστήριον ἐπὶ παραφυλακῆ παραδόσεως ἐγγράφου, τὴν τελευταίαν περιέχοντος βούλησιν, καταρτίζεται διαθήκη. *Mühlenbruch ἐνθ. ἀνωτ. σ. 303 ἐπ.*, *Sintenis σημ. 8*.

⁷) *Glück σ. 189*.

⁸) Περὶ τοῦ προαπαιτουμένου τῆς *unitas actus* ἐπὶ δικαστικῆς διαθήκης ὄρ. *Franck Arch. f. prakt. RW. VI σ. 374 ἐπ.* (*Holzschuher I § 154 ἀρ. 6*). *Seuff. Arch. XIX 102, XXIV. 127*.

⁹) *L. 19 C. cit.* Ὁρ. καὶ *Nov. Val. III tit. XX* (ed. Hänel p. 190). Αἱ διατάξεις αὗται ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ δήλωσις τῆς τελευταίας βουλήσεως γίνεται ἀναφερομένου τοῦ δηλοῦντος εἰς ἐγγράφον τι συγχρόνως ἐγγειριζόμενον, *Glück ἐνθ. ἀνωτ. σ. 165 ἐπ.*, *Sintenis σημ. 9*.

Δ. Περιεχόμενον διαθήκης.

1. Ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις*.

α. Προϋποθέσεις τοῦ κύρους αὐτῆς.

α. Προαπαιτούμενα τῆς δηλώσεως.

§ 546.

Ἐξ ὧν διαθήκη τις δύναται νὰ περιέχῃ (§538), ἐξετάζεται ἐνταῦθα ἡ κληρονομικὴ μόνον ἐγκατάστασις.—Πρὸς ὑπαρξίν ἐγκύρου κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἀπαιτεῖται ἡ περιέχουσα αὐτὴν δήλωσις

1. νὰ ᾖ καταληπτὴ. Ἀπλῆ ἀσάφεια αἴρεται δι' ἐρμηνείας μάλιστα δὲ ἐπὶ διατάξεων τελευταίας βουλήσεως παρέχεται τῇ ἐρμηνείᾳ ἰδιαίχουσα ἐλευθερία¹. ἀλλ' ἂν ἐν τούτοις μὴ ἐπιτυγχάνηται ὀρισμένον τι πόρισμα, ἡ δήλωσις δὲν εἶναι ἐκτελέσιμος:

2. Ἡ δήλωσις πρέπει νὰ ᾖ γνησία, ἥτοι νὰ ἀπορρῆ πράγματι ἐκ τοῦ διαθέτου. Πρὸς φύλαξιν ἀπὸ τοῦ κινδύνου

*) Inst. 2. 14 Dig. 28. 5 de heredibus instituendis. Βασ. 35. 9 περὶ κληρονόμων ἐνστάσεως καὶ ὑποκαταστάσεως. Cod. 6. 24 de heredibus instituentibus et quae personae heredes institui non possunt. Βασ. 35. 13.—Mühleb r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σ. 116 ἐπ. XL σ. 1 ἐπ. Arndts ἐν RLex. III σ. 907-939 [οὗ μετὰφρασις ἐν Θέμιδι Σγούτα IV σ. 300-338].

§ 546 ¹) Ὁρ. ἀνωτ. § 84 σημ. 6. Ἐρμηνεία ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διαθέτου: L. 21 § 1 D. qui test. 28. 1. Πρὸβλ. περὶ τῆς ἐρμηνείας διατάξεων τελευταίας βουλήσεως καθόλου E l v e r s Themis N. F. I. σ. 256-277, καὶ ἐκ τοῦ S e u f f e r t ' s Archiv.: α) γενικῶς: IV. 163, IX. 182· VII. 67, XV. 31· III. 181· V. 196, XVII. 163· XVIII. 59· β) εἰδικῶς: IV. 133, IX. 183 καὶ σ. 320, XIII. 103, XIV. 45, XXII. 110, XXV. 38, XL. 28 (σημασία τῆς ἐκφράσεως «τέκνα») [A. Π. 70 <1921>]. IV. 65, VII. 66, VIII. 158, XXXIV. 313 («κληρονόμοι»)· XIII. 318 («ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι»)· X 269. 275, XII. 242, XVII. 68, XXXI. 47. 48 («ἐγγύτατοι συγγενεῖς»)· II. 201, VIII. 151· XIX 292. XXIX. 248· XXXV. 298. [Πρὸβλ. K r a s s a n § 66. Ὁρ. καὶ τὰς ὑπάρθ. 158 <1918>, 151 <1919> ἀποφάσεις προξενικοῦ δικαστηρίου Ἀλεξανδρείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου XXX σ. 92 ἐπ., 430 ἐπ., Ἐφ. Ἀθ. 410 <1920>].

²) L 2 D. de his quae pro non scr. 34. 8, L. 73 § 3 D. de R. I. 50. 17, L. 63 [62] § 1 D. de her. 28. 5 Βασ. (35.9) νς: «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν πολλοὺς ἔχων φίλους Πέτρους γράψῃ Πέτρον κληρονόμον, καὶ μὴ δηλοῦται, ποῖον, ἀχρηστος ἢ ἐν-

τῆς νοθεύσεως ὀρίζεται³ ὅτι διατάξεις πρὸς ὄφελος τοῦ γράψαντος εἰν διαθήκην εἰσὶν ἀνίσχυροί⁴, ἂν μὴ ἐπεκυρω-

σασι». L. 33 § 1 D de cond. 35.1 Πρὸβλ. L. 30 D. test. tut. 26. 2. M ü h - l e n b r u c h XL σ. 194 - 197.

³) Διὰ τοῦ senatus consultum Libonianum (a. u. 769) καὶ ἄλλοινεῖται συναφῶν νόμων.

⁴) L. 1 § 8 1. 5. 6. 10. 11. 14. 17. 18. 22 D. de lege Cornelia de falsis et de SC. Liboniano 48. 10, L. 1. 5 D. de his quae pro non scr. 34 8, tit Cod. 9. 23 de his qui sibi adscribunt in testamento. Βασ. 60. 41. V a n g e r o w II § 433 σημ. 2, S i n t e n i s III σ. 383-385, K e l l e r Institutionen σ.361-368. S e u f f. Arch. XXXV. 224. Τὸ SC. Libonianum δὲν ἠπέλκει ἀπ' εὐθείας ἀκυρότητα τῆς διατάξεως· τὸ ἄμεισον αὐτοῦ περιεχόμενον ἦτο ὅτι ὁ γράψας τὴν διάταξιν ὑπόκειται εἰς τὴν ποινὴν τῆς lex Cornelia. Πρὸβλ. L. 1 D. de his quae pro non scr. 34. 8. — Ἄκυρος εἶναι πᾶσα οἰαδήποτε ὑπὲρ τοῦ γράψαντος διάταξις. L. 3 C. tit. cit. L. 1 D. de his quae pro non scr. 34. 8, L. 6 pr. D. de lege Corn. de falsis 48. 10, L. 22 § 6 eod., L. 6 § 1 eod., L. 6 § 2, L. 22 § 7 eod., L. 22 § 11 eod., L. 15 § 2, L. 22 § 9 D. eod., L. 6 C. tit. cit. L. 81 § 1 D. tit. cit. L. 29 D. de test. tut. 26. 2.— Διατάξεις πρὸς ὄφελος προσώπου, στενωῶς μετὰ τοῦ γράψαντος συνδεομένου, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀκυρότητα. L. 11 § 1, L. 18 pr. L. 22 § 2. 5. D. de lege Corn. de falsis 48. 10. Τοῦναντίον ἄκυρος κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἶναι ὡσαύτως διάταξις πρὸς ὄφελος τοῦ τέκνου, ὅπερ ἔχει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ γράψας, τοῦ πατρὸς, ὑπ' ὃ τὴν ἐξουσίαν διατελεῖ οὗτος, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ὅστις διατελεῖ μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοῦ πατρὸς—διότι ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις κατὰ τὸ κλασσικὸν δίκαιον, ἐγγύρου οὔσης τῆς διατάξεως, θὰ ἐπήρχετο τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὡσεὶ ἡ διάταξις εἶχεν ἐξενεχθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ γράψαντος. L. 14 pr. L. 10 pr. D. eod. Μὴ ὄντος πλέον ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ δικαίου ἀληθοῦς τοῦ ῥηθέντος λόγου, δὲν ἰσχύει πλέον οὐδ' ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐξαγόμενος κανὼν· ἐν τῇ πρώτῃ τῶν εἰρημένων περιπτώσεων τὸ τέκνον κτᾶται τὸ καταλειφθὲν ὡς pec. adventicium extraordinarium Πρὸβλ. L. 11 pr. D. eod., L. 14 § 2, L. 17 D eod. L. 5 D. de his quae pro non scr. 34. 8.—Τὸ SC. Libonianum ἰσχύει κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν ἥδη δίκαιον καὶ ἐπὶ στρατιωτικῶν διαθηκῶν, L. 15 § 3 D. de test. mil. 29. 1 — Περὶ τοῦ ἐφαρμοσίμου αὐτοῦ ἐπὶ δικαστικῶν διαθηκῶν ὄρ. S e u f f. Arch. I. 255, XI. 54, XVII. 260.—[Οοῦδεις ὑπάρχει λόγος, ὅπως τὸ Λιβόνειον δόγμα θεωρηθῆ ἀρῆσαν παρ' ἡμῖν μετὰ τὸ Ψήφισμα (contra, ἐν σχέσει τοῦλάχιστον πρὸς τὴν μυστικὴν διαθήκην, K a l i γ γ ᾱ § 200 ἐν τέλ., K ρ α σ σ ᾶ § 49 σημ. 3. A. Π. 274 <1875>). Ὡς πρὸς τὴν δημοσίαν διαθήκην πρβλ. καὶ Ψηφ. ἀρθρ 16, πρὸς δὲ Ὅργ. Δικ. ἀρθρ. 117 καὶ 140.—Ὁ νεώτερος ἡμῶν νόμος ΓΨΠ' διὰ μὲν τὴν δημοσίαν διαθήκην ἀνέγραψε τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 11, καθ' ἣν δὲν δύναται νὰ συμπράξῃ εἰς ταύτην ὡς συμβολαιογράφος ἢ μάρτυς ὁ ἐν αὐτῇ τετιμημένος κλπ., ἀκυρουμένης ἄλλως τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ διατάξεως (δρ. παρατ. ἄνωτ § 542 σημ. 15), διὰ δὲ τὴν μυστικὴν οὐδεμίαν περιέλαβε διάταξιν ἀφορῶσαν εἰς τὸν γράψαντα, οὕτως ὥστε ἐπ' αὐτῆς ἀνηρέθη τὸ προκειμένον δόγμα. Οὕτω καὶ P l a n c k BGB. ἐρμ. § 2235 ὑπ' ἀριθ 4, D e r n b u r g BGB. V § 31 σημ. 12].

θησαν ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ διαθέτου⁵ ἢ ἂν ὁ γράψας μὴ ἦ ὁ μόνος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος⁶.

3. Ὁρισμένος τύπος τῆς δηλώσεως δὲν ἀπαιτεῖται· ἀρκεῖ ἐκ τῶν λέξεων, ὧν ἐγένετο χρῆσις, νὰ δύναται νὰ διαγνωσθῇ ἀσφαλῶς ἢ περὶ τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως βούλησις⁷. Ἰδίᾳ δὲν εἶνε ἀφευκτος ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «κληρονόμος», ὡς ἀντιστρόφως ἐκ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως ταύτης δὲν συνάγεται κατ' ἀνάγκην ὅτι σκοπεῖται τῷ ὄντι κληρονομικὴ ἐγκατάστασις καὶ οὐχὶ κληροδοσία⁸. Ὁσαύτως δὲν ἀπαιτεῖται, ἵνα ὁ ἐγκατασταθησόμενος κληρονόμος δηλωθῇ ὀνομαστί· ἀρκεῖ μόνον τὰ δοθέντα περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ διακριτικὰ νὰ μὴ καταλείπωσιν ἀμφιβολίαν⁹. Δύναται ἐπίσης τό τε πρόσωπον τοῦ κληρονόμου καὶ ἡ κληρονομικὴ μερὶς νὰ σημειωθῶσιν ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐγγράφῳ¹⁰. Ἔτι καὶ διὰ τῆς εἰς ἄλλην

⁵) L. 1 § 8, L. 14 pr. L. 15 § 1. 2. 3 D. de lege Corn. de falsis 48.10, L. 2. 6 C. tit. cit. 9. 23. Περὶ βλ. S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 18.

⁶) L. 1 C. tit. cit. 9.23, πρὶ βλ. L. 6 § 3, 6 L. 14 § 2 D. de lege Corn. de falsis 48. 10.

⁷) Κατὰ διὰ τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου τῷ 339. L. 15 C. qui test. 6. 23. [A. Π. 69 <1894>]. Πρῶτερον ἀπαιτοῦντο πρὸς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν verba imperativa. Gai. II. 117, Ulp. XXI. Χρῆσις τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης : L. 21 § 6 C. eod.. πρὶ βλ. Nov. Theod. II. tit. XVI § 8 (—«quoniam Graece iam testari concessum est»). G l ü c k XXXIV σ. 309 ἐπ.

⁸) Δὲν πρέπει νὰ δεχθῇ τις ἀβασανίστως ὅτι τὰς λέξεις «κληρονόμος», «κληροδοτήμα», «κληροδοτεῖν» ἐνόει ὁ κληρονομούμενος ἐν τῇ νομικῶς τεχνικῇ αὐτῶν σημασίᾳ. Καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις, οἵτινες ἠκριβολόγουν περὶ τὴν ἔκφρασιν «heres», ἡ χρῆσις αὐτῆς δὲν ἀπέκλειε πᾶσαν ἀντίρρησην. L. 13 § 1 D de iure eod. 29. 7. ὄρ. ἐτέρωθεν L. 1 § 5. 6 D. h. t. Πρὶ βλ. M ü h l e n b r u c h σ. 232 ἐπ. N e u n e r heredis institutio ex re certa σ. 536 ἐπ. S i n t e n i s III σ. 393. 394. U n g e r § 8 σημ. 2. 4. S e u f f. Arch. VIII. 157, XIII 153, XXXII 62, XXXIII. 140. Πρὶ βλ. § 552 σημ. 8. § 553 σημ. 3. 16. [Οὔτω καὶ A. Π. 119 (1853), 1 (1876), 63 (1886), 392 (1904), 259 (1909). Ἐφ. Ἀθ. 314 (1915). Πρὶ βλ. καὶ A. Π. 360 (1896), ἣτις ὁμοῦς ὑπερέβη τὰ τῆς ἐρμηνείας ὄρια. Κατὰ τὴν A. Π. 69 (1894) ἡ ἐξ ἐκφράσεώς τινος τὴν ὑπαρξὶν ἐγκαταστάσεως δεχομένη ἀπόφασις δὲν ὑπόκειται εἰς ἀναίρεσιν. Πρὶ βλ. καὶ A. Π. 255 (1905)].

⁹) L. 9 § 8. 9 D. h. t. Ὅρ. καὶ L. 49 [48] § 1, L. 59 [58] § 1 eod. πρὶ βλ. δὲ L. 34 pr. D. de cond. 35 I. Κληρονομικὴ ἐγκατάστασις διὰ καταφατικῆς ἀπαγγελίσεως εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν : S e u f f. Arch. XXIX. 36. Πρὶ βλ. LIII. 257.

¹⁰) Τὸ λεγόμενον testamentum mysticum L. 78 [77] D. h. t., L. 10 D de cond. inst. 28. 7. S e u f f. Arch. XI. 55. 57. Ἄν τοῦτο συγχωρεῖται καὶ ἐπὶ

προφορικῆς διαθήκης, εἶναι λαν ἄμφισβητούμενον. Ἐναντίοι, σὺν ἄλλοις, Glück XXXV σ. 14 ἐπ., S i n t e n i s III § 171 σημ. 40· ὑπὲρ αὐτοῦ δέ, πλὴν ἄλλων, A r n d t s R L e x. ἐνθ. ἀνωτ. σ. 919 σημ. 77, F e i n Συνέχ. Glück XLV σ. 125 σημ. 94, H o l z s c h i t h e r II § 162· εὐρύτεραν φιλολογίαν ὄρ. παρ' αὐτῶ και παρὰ τῷ G l ü c k. Μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ λύσις δίδοται ἐκ τούτου, ὅτι και ἐπὶ ἐγγράφου διαθήκης τὸ περιέχον τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου ἐγγραφον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνοπογραφῆ και σφραγισθῆ ὑπὸ τῶν μαρτύρων, δὲν ὑπόκειται ἄρα, ὡς ἡ διαθήκη, εἰς τὰς πανηγυρικὰς αὐτῆς διατυπώσεις. Περβλ. ἐπὶ § 628 σημ. 1 ἐν τέλ. και 16, Entscheid. d. R G. XXXI. σ. 168 ἐπ. Ἦ Ο Κ α λ λ ι γ ᾱ ς § 211 και Κ ρ α σ σ ᾱ ς § 30 γ ἔχουσι τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ῥωμαϊκὸν testamentum mysticum εἶναι παρ' ἡμῖν κατηρηγμένον διὰ τοῦ Ψηφίσματος. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν μοι φαίνεται ὀρθή. Τὸ Ψήφισμα ἀντικατέστησε μὲν τοὺς περι διαθηκῶν τύπους τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, δὲν ἔθιξεν ὅμως αὐτό, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔ ν ο ι α ν τῆς διαθήκης και τὸ π ε ρ ι ε χ ὶ μ ε ν ο ν αὐτῆς. Τί ἀπαιτεῖται κατ' οὐσίαν πρὸς ὑπαρξιν διαθήκης, τοῦτο ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἄλλο δὲ τὸ ζήτημα, ἂν τὸ κατ' οὐσίαν ἀπαιτούμενον τοῦτο χορήξει σήμερον ἄλλης ἐ ξ ω τ ε ρ ῆ ς περιβολῆς διαφόρου τῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Τὸ Ψήφισμα τῶν διαθηκῶν οὐδαμῶς ὀρίζει, οὐδὲ προέθετο ἄλλως νὰ ὀρίσῃ, τί ἐστὶ διαθήκη ἢ τί πρέπει νὰ περιέχῃ αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ διαθήκη ἢ κατὰ τίνα τρόπον δέον νὰ γίνῃ τοῦ κληρονόμου ἢ ἐγκατάστασις. Ἐν τῷ testamentum mysticum ἢ βούλησις τοῦ ἔσσεσθαι τίνα κληρονόμον, ἦτοι αὕτη αὕτη ἢ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις, εἶναι ἐ κ π ε ρ α σ μ ἔ ν η ἐν τῇ διαθήκῃ (L. 10 pr. D. cit. «haec institutio, quae testamento data est», L. 38 D. de cond. et dem. 35. 1 Βασ. (44. 19) λζ' «και ὅτι εἰπὼν ἐν διαθήκῃ ληγατεῶ τόνδε, ὅσον ἐν τοῖς κωδικέλλοις γράφω: δ ο κ ε ἰ ἔ ν τ ῆ δ ι α θ ῆ κ η λ η γ α τ ε ὑ ἔ ν»), ἦτις βεβαίως, ἵνα ἡ τοιαύτη. ὀφείλει νὰ φέρῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Ψηφίσματος ὀρισμένην ἔξωτερικὴν μορφήν· ἐν δὲ τῷ ἰδιαίτερω ἐγγράφῳ, εἰς ὃ παρατέμπει ἡ διαθήκη, δίδοται μόνον ἡ ἐ π ε ξ ῆ γ η σ ι ς τῆς δεδηλωμένης ἐκείνης βουλήσεως ἢ declaratio, ποῖον πρόσωπον ἔσται ὃ ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκαταστάς κληρονόμος. L. 78 [77] D. h. t. (28. 5) Βασ. (35. 9) οα': «Εἰ και ἐν κωδικέλλοις κληρονομία οὐ δίδοται, ὅμως ἐν αὐτοῖς δ υ ν α τ ὸ ν τ ὸ ὄ ν ο μ α τ ο ὗ κ λ η ρ ο ν ο μ ο ὑ μ ἔ ν ο υ σ α φ η ν ἰ ζ ε ι ν». Περβλ. K ö r p e n Lehrbuch σ. 483 σημ. 4. Τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο ἐγγραφον δὲν εἶναι διαθήκη, διότι δὲν περιέχει ἐγκατάστασιν κληρονόμου, τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν πάσης διαθήκης· τὸ ἕτερον δ' ἐγγραφον, τὸ περιέχον τὴν δήλωσιν τῆς βουλήσεως περὶ ἐγκαταστάσεως, εἶναι διαθήκη, ἀφ' οὗ ὡς τοιαύτη ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου, ἦτοι τοῦ ῥωμαϊκοῦ.—Ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἰδιαίτερον ἐγγραφον, εἰς ὃ περιέχεται τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου, δεῖται τύπου και τίνος. Τὸ ζήτημα δὲ τοῦτο διαιρεῖ τοὺς συγγραφεῖς· ὄρ. Π α π α ρ η γ ὸ π ο υ λ ο ν § 109 σημ. 4, ὅστις δεχόμενος τὴν σημερινὴν ἰσγὺν τοῦ t. mysticum συντάσσεται και οὗτος τῇ γνώμῃ τῶν ἀπαιτούντων, ὡς πρὸς τὸ ἰδιαίτερον ἐγγραφον, τὰ προσόντα τοῦ κωδικέλλου. Ἄλλὰ και ἂν δεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην, θὰ ὑποβάλωμεν μὲν τὴν ἰδιαίτεραν δήλωσιν εἰς τὰς διατυπώσεις τοῦ κωδικέλλου (ἄρα, κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν κρατήσασαν γνώμην, εἰς τὰς τοῦ Ψηφίσματος), ἀλλ' ἢ διαφορὰ πάλιν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Κ α λ λ ι γ ᾱ και Κ ρ α σ σ ᾱ διδασκόμενα ὑφίσταται ἀκεραία· διότι ἐκεῖνοι μὲν ἀποχορῶουσιν ἐντελῶς τὸ δυ-

τινὰ διάταξιν προστιθεμένης αἰρέσεως δύναται νὰ ἐκφρασθῆ ἢ προσηκόντως ἢ πρὸς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν βούλησις¹¹.

4. Ἡ δῆλωσις δέον νὰ περιέχῃ τὴν πραγματικὴν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν, οὕτω δὲ ἄκυρος εἶναι ἰδίᾳ ἢ ἐγκατά-

νατὸν τῆς ἀποσιωπήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ κληρονόμου ἐν τῇ διαθήκῃ ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς δηλώσεως αὐτοῦ ἐν κεχωρισμένῳ ἐγγράφῳ, ἡμεῖς δὲ θὰ εἴπωμεν, τὸ πολὺ, ὅτι μόνον τῶν τῆς διαθήκης ἐξωτερικῶν διατυπώσεων χρῆζει τὸ κεχωρισμένον τοῦτο ἐγγράφον, ἐνῶ ἢ τὴν ἐπιφύλαξιν περιέχουσα διαθήκη (test. relatum ἢ relativum) εἶναι ἐ γ κ υ ρ ο ς.—Προσθετέον δ' ἐντέλει ὅτι, ἀν ἢ ἀντίθετος δόξα ἦτο ὀρθή, ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ταύτης θὰ ἦτο τὸ μὴ ἐγκυρον ἐγκαταστάσεως προσώπου ὁριστέου ἐκ τῆς κρίσεως ἄλλου προσώπου ἢ ἐκ μέλλοντος περιστατικοῦ (§ 547), ὅπερ ὁμως οὐδ' οἱ ἀντιδοξοῦντες δέχονται, μὴ θεωροῦντες ἀργούσας τὰς σχετικὰς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διατάξεις. Ὁρ. K α λ λ ι γ ā ν § 132 ἐπ., K ρ α σ σ ā ν § 63 β. δ.—Οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς, οὓς ἐπικαλεῖται ὁ K ρ α σ σ ā ς, ἐπιλαμβάνονται, ὡς εἰκόσ, τοῦ ζητήματος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν παρ' αὐτοῖς κειμένων νόμων, ἀσχετῶς πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὡς καὶ ὀρθῶς λέγει ὁ D e m o l o m b e, ἐνθ. κατορ. καίτοι οὐδ' ἐν Γαλλίᾳ ἔμεινεν ἀνυποστήρικτος ἡ ἀντίθετος γνώμη. Ὅρα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος παρὰ D e m o l o m b e XXI n^ο 41 ἐπ., ἐνθα καὶ οἱ ἀντιδοξοῦντες.—Σύμφηφοι τοῖς ἐνταῦθα διδασκομένοις περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχύος τοῦ ρωμαϊκοῦ *trestam. mysticum*: K. M α ν ι ἄ κ η ς ἐν N ο μ ι κ ῆ Ἑ π ι θ ε ω ρ ῆ σ ε ι Ζέπου I σ. 255 ἐπ., Δ η μ α ρ ἄ ς αὐτ. σ. 273 ἐπ., Θ ε ο φ α ν ὀ π ο υ λ ο ς αὐτ. σ. 325. Contra: A. Π. 407 <1901>. Ἐφ. Ἀθ. 459 <1901>. Τὰ κατὰ τῆς γνώμης ἡμῶν ὑπὸ τοῦ K ρ α σ σ ā, αὐτόθ. ἐν τῇ 5 ἐκδ. σημ. 7. ἀναπτυσσόμενα δὲν πείθουσιν, εἰσὶ δὲ καὶ καθ' ἑαυτὰ δυσνόητα.—Οὐδὲ διὰ τοῦ νόμου ΓΨΠ' καθρηγῆθη τὸ ῥωμαϊκὸν *testam. mysticum*, καθότι καὶ ὁ νόμος οὗτος οὐδαμῶς ἔθιξε τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχυὸν ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐ ν ν ο ι α ν τῆς διαθήκης καὶ εἰς τὸ π ε ρ ι ε χ ὀ μ ε ν ο ν αὐτῆς. Πρβλ. καὶ P l a n c k ἐνθ. ἀνωτ. σ. 377 ἐπ. σ. 614, Herzfelder ἐν *Staudinger's Comm.* (6 ἐκδ.) V σ. 362, Strohal das deutsch. Erbr. (2 ἐκδ.) § 20 ἐν τέλ.]

¹¹) Π. γ. «Ἐγκαθιστῶ κληρονόμον τὸν φίλον μου Τίτιον, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὴν αἴρεσιν, ἐὰν τυγὼν ὁ φίλος μου Σήτιος μὴ ἐπιθυμῇ νὰ λάβῃ τὴν κληρονομίαν μου». Ἡ: «Ἐγκαθιστῶ κληρονόμον τὸν φίλον μου Τίτιον» ἐὰν δ' οὗτος ἀποθάνῃ πρὸ ἐμοῦ καὶ δὴ ἄνευ τέκνων, ἔστω κληρονόμος μου ὁ Σεμπρόνιος».—Ἄλλως κατὰ τὴν κρατούσαν γνώμην (*positus in condicione non est positus in dispositione*), M ü h l e n b r u c h XL σ. 324 ἐπ., A r n d t s R L e x. III σ. 918 σημ. 75, S i n t e n i s III § 172 σημ. 4, U n g e r § 14 σημ. 2, B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 80, πρβλ. καὶ S e u f f. Arch. XVIII. 152· ἐναντίοι V a n g e r o w II § 449 σημ. 1, K ö p p e n System des heutigen röm. Erbrechts im Grundriss (Würzburg 1867) σ. 31, W e n d t Pand. § 350 σημ. 5· S e u f f. Arch. XIX 165, XXIII. 150. Πρβλ. Entsch. d. R. G. X. σ. 113. Κατὰ τὸ κλασσικὸν ῥωμαϊκὸν δίκαιον σιωπηρὰ ἐγκατάστασις τοιούτου εἶδους ἦτο βεβαίως ἀδύνατος (δρ. L. 19 D. h. t., L. 16 D. de vulg. 28. 6—ἐν L. 86 [85] D. h. t. 28. 5, οἱ ἐν τῇ αἰρέσει σημειωθέντες λογιζονται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι —)· ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι,

στασις, ἡ διὰ πλάνην μὴ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν πραγματικὴν βούλησιν ¹².

5. Ἡ δήλωσις τέλος δέον νὰ περιέχῃ πλήρη τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου· ἐν ἐναντία περιπτώσει, οὐδὲ τὸ πράγματι δηλωθὲν μέρος τῆς βουλήσεως ἰσχύει¹³.

β. Προσόντα τῆς βουλήσεως

αα. Ὁρισμένον καὶ ἀνευδοίαστον τῆς βουλήσεως.

§ 547.

Ἡ πρὸς ἐγκατάστασιν κληρονόμου βούλησις δέον νὰ ᾖ προ-

ἂν δὲν μετεβλήθῃ τοῦτο διὰ τῆς L. 15 C. de test. (σημ. 7) νομίζω δὲ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δοθῇ ἀποφατικὴ λύσις. [Ὅτῳ καὶ Καλλιγᾶς § 211 ἐν τέλ., Παπαρογοπούλος § 109, Κρασσᾶς § 70 ἐν τέλ., οὗ ὅμως τὸ ἐν § 90 σημ. 10 παράδειγμα ὑποδηλοῖ τὸ ἐναντίον]. Ἀπίσης ἐσφαλμένος βεβαίως θὰ ἦτο ὁ ἀντιστρόφος ἀπόλυτος ἰσχυρισμός: *positus in condicione est positus in dispositione*. M ü h l e n b r u c h σ. 235-236. — Ὁμοίως καὶ ἐν ἀποκλήρωσει ὑπὸ αἵρεσιν δύνатаι νὰ ἔγκεται κληρονομικὴ ἐγκατάστασις. Πρβλ. § 589 σημ. 3.

¹²) L. 3 D. de reb. dub. 34. 5, L. 9 pr. D. h. t. Βασ. (35. 9) θ'. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἄλλον θέλων ἐνστήσασθαι ἄλλον γράψω, οὐδέτερος κληρονομεῖ... neque eum heredem esse, qui scriptus est, quoniam voluntate deficitur, neque enim quem voluit, quoniam scriptus non est». Ὁμοίᾳ περιπτώσει ὑπάρχει, ἐὰν πεπλανημένως προσεγράψῃ τῷ κληρονόμῳ μερὶς μεῖζων τῆς σκοπούμενης· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἰσχύει μὲν ἡ διάταξις μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀληθῶς σκοπούμενην μερίδα, ὡς πρὸς ταύτην ὅμως ἰσχύει πρᾶγματι. «quoniam inest quadrans in semisse», L. 9 § D. h. t. Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐσκοπεῖτο πλεόν τοῦ γραφέντος, δίδεται ἐν L. 9 § 2 D. h. t. ἡ παράδοξος λύσις, ὅτι ἡ διάταξις θέλει ἰσχύσει ὡς πρὸς τὸ σκοπούμενον μεῖζον μέρος. Πρβλ. καὶ L. 7 C. de test. 6. 23. M ü h l e n b r u c h XXXVIII σ. 440, V a n g e r o w II § 433 σημ. 1 ἀρ. I 3 ἐν τέλ., K e l l e r Instit. σ. 379. 380. N i e m i r: der Einfluss von Willensmängeln auf testamentarische Erbeseisetzungen, soweit sie auf Irrthum oder Zwang beruhen. Ἐναισίμος διατριβή. Rostock, 1902.

¹³) L. 25 D. qui test. 28. 1 Βασ. (35. 1) κς'. «Ἐὰν ἀποδειχθῇ βουληθέντα τὸν διατιθέμενον πλείονας εἰπεῖν κληρονομίους φιωθήναι, οὐδ' οἱ παρ' αὐτοῦ λεγθέντες κληρονομοῦσι». M ü h l e n b r u c h XXXVIII σ. 415 ἐπ. Ἐπίσης ἄκυρος εἶνε ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος μὴ προσέθηκεν αἵρεσιν, ἣν ἐσκόπει νὰ προσθήσῃ: L. 9 § 5. 6 D. h. t. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν αἵρεσις, ἣν ὁ διαθέτης, ἐγκαθιστῶν τὸν κληρονόμον, ἐπαυλάξατο νὰ προσθήσῃ, δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ διαθήκῃ: L. 9 [8] C. de inst. et subst. 6. 25. M ü h l e n b r u c h, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 422 ἐπ., V a n g e r o w II § 433 σημ. 1 ἀρ. 10.

ηκόντως ὀρισμένη. Δια τὸν λόγον τοῦτον ἀνίσχυρος εἶναι :

1. Ἡ ἐγκατάστασις προσώπου ὀριστέου ἐκ τῆς ἀπολύτου θελήσεως τρίτου², ἐκτὸς ἂν προσδιορισθῆ συγχρόνως ὁ κύκλος τῶν προσώπων, ἐξ ὧν ὁ τρίτος πρέπει νὰ ἐκλέξῃ³. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ὁ προσδιορισμὸς τοῦ κληρονόμου ἀφείθῃ οὐχὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον θέλησιν, ἀλλ' εἰς τὴν εὐλογον τοῦ τρίτου κρίσιν⁴.

I. 4, S i n t e n i s III § 171 σημ. 46, U n g e r § 13 σημ. 7, S a r w e y Arch. f. civ. Pr. XIX. 5. [Ἐφ. Πατρ. 594 <1908>, 166 <1911>].
§ 547 ¹⁾ Ulp. XXII. 4: —«certum consilium debet esse testantis». Πρβλ. L. e o n h a r d J r r t h u m σ. 156 σημ. 2.

²⁾ I. 32 pr. D. her. inst. 28. 5 Bas. (35. 9) κή.—Καὶ ὅτι ἀρχήτως τῆς ἐτέρου δοκιμασίας ἀναρτῶ τὴν ἔνστασιν». Τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, πολὺ περαιτέρω χωροῦν, ἐκήρυσσεν ἀκυρον τὴν ἐγκατάστασιν οἰουδήποτε ἀδήλου ποσώπου (incerta persona), «quam per incertam opinionem animo suo testator subicit». Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἦτο ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ δικαίῳ ἀνίσχυρος ἡ ἐγκατάστασις: α) προσώπου ὀριστέου ἐκ μέλλοντος περιστατικοῦ, π. χ. τοῦ μέλλοντος συζύγου τῆς θυγατρὸς· β) μὴ γεγεννημένου ἐπὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταστάσεως (postumus)· γ) νομικοῦ προσώπου. Ulp. XXII. 4-6. 19, Gai. II. 238-242. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὄψιγενεῖς, τὸν μὲν postumus suus ἐβοήθει τὸ ἀστικὸν ἤδη δίκαιον, τὸν δὲ postumus alienus τὸ πραιτωρικὸν ἔδικτον (pr. I. de B. P. 3. 9) ὡς πρὸς τὸ νομικὸν πρόσωπον ὄρ. § 535 ἀριθ. 2· ὁ Ἰουστινιανὸς ἤρε καὶ τὴν πρώτην τῆς ἀκυρότητος περίπτωσιν δι' ἑλληνικῆς τινος, ἀτελῶς ἀποκαταθείσης, διατάξεως (τῆς λεγομένης constitutio de incertis personis, πρβλ. L. un. C. de incert. pers. 6.48), ἣν μνημονεύει καὶ ἐπικυροῖ ἐν § 27 I. de leg. 2.20. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 351 ἐπ., H e u m a n n Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIX σ. 289 ἐπ., H e i m b a c h αὐτ. N. F. V, σ. 1 ἐπ., S c h m i d t formelles Recht der Notherben σ.25 ἐπ., V a n g e r o w II § 429 σημ.3, A r n d t s Συνέγ. G l ü c k XLVI σ.398 ἐπ., L e i s t αὐτ. Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 29 ἐπ. S e u f f. Arch. XVII. 262. [Κ ρ α σ ὁ ὤ ς, § 19. A. II. 131 <1898>. Ἐφ. Ἀφ. 3 <1917>].

³⁾ Οὐδέτερος τῶν ἐν τῷ κεμένῳ κανόνων, εἰς οὓς ἀντιστοιχεῖ ἡ σημεῖωσις αὕτη, μαρτυρεῖται ἐν ταῖς πηγαῖς ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἐγκαταστάσεις. Ἄλλ' ἄνευ ἐνδοιασμοῦ δυνάμεθα νὰ μετενέγκωμεν εἰς τὴν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν τὰ ἐπὶ κληροδοσιῶν ὡς πρὸς τοῦτο ἰσχύοντα (§ 633 σημ. 19, § 625 σημ. 12, § 633 σημ. 15 γ). Πρβλ. L. 69 [68] D. h. t., L. 52 D. de cond. 35. 1. Διαφωνεῖ A r n d t s R L e x III σ. 920 σημ. 88, U n g e r § 15 σημ. 4. Ὁρ. ἐξ ἄλλου M a y e r § 16 σημ.4.—Ἐκ τοῦ πρώτου τῶν εἰρημένων κανόνων συνάγεται ὅτι συγχωρεῖται ἐπίσης, ἵνα ἀφεθῇ εἰς τρίτον ὁ προσδιορισμὸς τῶν μερίδων τῶν ἐγκαταστάτων.—Ἄλλὰ δὲν κατηγορήθη ὁλοσχερῶς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον διὰ τοῦ c. 13 X. de test. 3. 26; «In secunda quaestione dicimus, quod, qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus». Ἐναντία εὐλόγως ἡ ἀρχουσα γνώμη καὶ ἡ πρᾶξις, Αἰ παρατεθεῖ-

2. Ὡσαύτως ἀνίσχυρός ἐστιν ἡ ἐγκατάστασις ἢς ἡ νομικὴ ἐνέργεια ἐξηγήθη ἐκ τῆς ἀπολύτου θελήσεως τρίτου⁴. Τοῦναντίον δὲν ἀπηγορεύεται νὰ ἐξαρτηθῇ ἡ νομικὴ ἐνέργεια τῆς ἐγκαταστάσεως ἐκ πράξεως τρίτου, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἢ μὴ τῆς πράξεως ταύτης ἀπόκειται καθ' ὄλοκληρίαν εἰς τὴν αὐτογνωμοσύνην τοῦ τρίτου⁵. δὲν ἀπαγορεύεται δ' ἐπίσης ἡ ἀπὸ τῆς εὐλόγου κρίσεως τρίτου ἐξάρτησις τῆς νομικῆς ἐνεργείας τῆς ἐγκαταστάσεως⁶, προϋποτιθεμένου ὅτι ἡ γνώμη τοῦ διαθέτου ἦτο πράγματι ὅτι δύναται νὰ προσβληθῇ καὶ ἀναιρεθῇ λόγῳ ἀσυνεσίας ἢ ὑπὸ τοῦ τρίτου γενομένη κρίσις⁷.

σαι λέξεις εἰσὶν ἀπόσπασμα ἐκ παπικῆς decretalis, δι' ἧς Ἰννοκέντιος ὁ Γ' δὲν ἠθέλησε νὰ τροποποιήσῃ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἀλλ' ἀνεγνώρισεν ἀπλῶς ὡς πρὸς τοὺς κληρικούς τὸ ἐπὶ ἔθους στηριζόμενον δικαίωμα, ὅπερ τότε εἶχον, τοῦ διατίθεσθαι κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὴν ἰδίαν περιουσίαν· κυρία πρόθεσις τοῦ Πάπας ἦτο νὰ ὀρίσῃ ὅτι διὰ τοιαύτης τινὸς διατάξεως ἀποκλείεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ὅπως καταλάβῃ τὴν περιουσίαν κληρικοῦ τῆς παροικίας αὐτοῦ, ἀδιαθέτως ἀποθανόντος. Ἐάν ὁ Πάπας προυτίθετο νὰ τροποποιήσῃ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, βεβαίως θὰ ὑπεδήλου πως τοῦτο, ἐάν δὲ μόνον ὑφιστάμενον ἔθιμον ἀνεγνώρισεν, τὸ ἔθιμον τοῦτο, καὶ ἂν μὴ μόνον ὡς πρὸς τοὺς κληρικούς ὑφίστατο, πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν. Ὁρ. ἰδίως G l ü c k XXXIII σ. 477 ἐπ. XXXVI σ. 1 ἐπ., V a n g e r o w II § 432 σημ. ἀρ. 4, H o l z s c h u h e r II § 147 ἀρ. 6. Ἀντιδοξοῦσι M a y e r Lehre von den Legaten und Fideicommissen § 31 σημ. 13 καὶ τελευταίως A r n d t s Συνέχ. Glück XLVI σ. 362 ἐπ., D e r n b u r g III § 76 κειμ. σημ. 4 5. S e u f f. Arch. XXXIII. 237. Ἀλλ' ἐάν ἀναλογοισθῇ τις ὅτι ὀρθοτάτη μὲν ἰδέα εἶναι τὸ νὰ δύναται ὁ κληρονομούμενος νὰ ἐπωφεληθῇ ἐπὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ διατάξεως τῆς νοημοσύνης τρίτων καὶ τῆς κρείσσονος ἐκ μέρους αὐτῶν γνώσεως τῶν ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ θανάτου τοῦ ὑφισταμένων σχέσεων (σημ. 3, δευτέρως κανόν), ἀλλ' ἄγαν πλημμελῆς ἢ ἐτέρα, νὰ δύναται οὗτος νὰ παραιτῆται ἀπλῶς τὴν οἰκείαν δύναμιν χάριν τρίτων, θέλει βεβαίως ἔχει ἀφορμὴν, ὅπως ἀξιῶση ἀκριβεστάτην ἀποδείξιν τοῦ ὑποτιθεμένου ἐκεῖνου νεωτερισμοῦ τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Κατὰ τοῦ A r n d t s καὶ ὁ F. S e r a f i n i Arch. giuridico III σ. 165 ἐπ. Ὁ D e r n b u r g, ἐνθ. ἀνωτ., δέχεται ὅτι ἡ πρῆξις ἐπανήγαγε τὸν ῥωμαϊκὸν κανόνα. [Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἡ ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς δικτικῆς Ἐκκλησίας γεννηθεῖσα διχογνωμοσύνη περὶ τῆς ἰσχύος τῶν ῥωμαϊκῶν διατάξεως στρεφεται παρ' ἡμῖν σημασίας].

⁴) Πέτρος ἔστω κληρονόμος, ἐάν θέλῃ Παῦλος. Βασ. (35, 9) ξβ', L. 69 [68] D. h. t., πρβλ. L. 52 D. de cond. 35. 1. Πρβλ. § 633 σημ. 17.

⁵) L. 69 [68] D. h. t., L. 23 § 2 eod., πρβλ. L. 52 D. de cond. 35. 1.

⁶) Καὶ τοῦτο μόνον ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας μαρτυρεῖται ἐν ταῖς πηγαῖς (§ 633 σημ. 15 γ), οὐχὶ δὲ ὡς πρὸς τὰς ἐγκαταστάσεις, ἀλλ' ὄρ. σημ. 3. Πρβλ. S i n t e n i s III § 121 σημ. 7.

3. Διαζευκτικὴ ἐγκατάστασις πλειόνων διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἐρμηνευομένη ὡς ἀθροιστικὴ ⁸.

Διὰ τὸ ἐνδοιαστὸν τῆς βουλήσεως ἀνίσχυρος εἶναι ἡ ἐγκατάστασις, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἱκανότητος αὐτοῦ ⁹.

ββ. Ἐπίδρασις τῶν παραγωγικῶν τῆς βουλήσεως αἰτίων.

§ 548.

1. Ἡ διὰ βίας ἐπιτευχθεῖσα κληρονομικὴ ἐγκατάστασις ¹, ἀκριβέστερον δ' εἶπεῖν ἡ ἐγκατάστασις, εἰς ἣν ὁ κληρονομούμενος προήχθη δι' ἀπειλῶν, εἶναι ἀνίσχυρος (πρβλ. I § 80). Ἡ τοιαύτη ἀνίσχυρος ἐγκατάστασις δὲν εἶναι ἄκυρος, ἀλλὰ διαρρηκτὴ ². Τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα προσήκει εἰς τὸν διὰ

⁷) Πρβλ., L. 30 pr. D. de op. lib. 38. 1, L. 22 i. f. D. de manum. test. 40. 4, L. 41 § 4 D. de fideic. lib. 40. 5. L. 7 pr. D. de contr. emt. 18. 1.

⁸) Τὸ «ἦ» μετατρέπεται εἰς «καί». Οὕτως ἀπεφάνητο ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. 4. C. de V. S. 6. 38, λύων παλαιὰν διαφωνίαν. «Et si quis eorum altercationes singillatim exponere maluerit, nihil prohibet non leve libri volumen extendere, ut sic explicari possit tanta auctorum varietas, cum non solum iuris auctores, sed etiam ipsae principales constitutiones, quas ipsi auctores retulerunt, inter se variasse videntur». [Πρβλ. Βασ. (44. 3) βρ.] Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία εἶναι μόνον ἐξ ἀνάγκης θεραπευτικὸν μέσον, καθ' ἣν περίπτωσιν δὲν ἐνδείκνυται ἄλλο τι ἐφικτὸν τοῦ κληρονομουμένου θέλημα. Πρβλ. B e r n s t e i n Zeitschr. d. Sav.-Stift. IV σ.177 ἐπ., S e u f f. Arch. XVII 150. O D e r n b u r g III § 78 σημ. 12 θεωρεῖ ἀργούσαν σήμερον τὴν λύσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς ἀντιζευμένην «πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γερμανικῆς γλώσσης».

⁹) «—nec testari potest, qui an liceat sibi testari dubitat», L. 1 pr. D. de leg. III° 32. Ὅρ. προσέτι L. 14. 15 D. qui test. 28. 1. F e i n Συνέχ. Glück XLIV σ. 34 ἐπ. Κατὰ τὸν D e r n b u r g III § 67 κείμ. σημ. 9, «ἡ ἐν τῷ κοινῷ δικαίῳ ἐφαρμογὴ τοῦ κανόνος τούτου δὲν ἀποδεικνύεται». Περὶ τῆς L. 11 § 1 D. de test. mil. 29. 1 καὶ L. 6. D. de iure cod. 29. 7 ὄρ. F i t t i g castrense peculium σ. 191 ἐπ.

¹) Dig. 29. 6 Cod. 6. 34 si quis aliquem testari prohibuerit vel coegerit. Βασ. 35. 41 ἐὰν τίς τινα διατίθεσθαι κολύσῃ ἢ ἀναγκάσῃ.

²) Περὶ τῆς βίας γενομένης κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν μόνον χωρίον τῶν πηγῶν πραγματεύεται, ἡ L. 1 C. h. t. (6. 34), καὶ αὕτη λέγει ἀπλῶς ὅτι κατὰ τῆς τοιαύτης ἐγκαταστάσεως συγχορεῖται «civilis disceptatio», ἀνευ οἰασθῆποτε νύξεως περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς «civilis disceptatio» ταύτης. [Βασ. (35.4) δ': «Ὁ ἀναγκάσας τινὰ ἢ ἑαυτὸν ἢ ἕτερον γράψαι κληρονόμον ἐ ν ἄ γ ε-

ταί χρηματικῶς καὶ ἐγκληματικῶς. Ἀρμ. (δ. 1) 32: «Οὐ μόνον χρηματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐγκληματικῶς ἐνάγεται ὁ ἀναγκάζων τινὰ γράψαι αὐτὸν κληρονόμον· ὡς γάρ φησιν ἡ δ' ἀτάξις τοῦ παρόντος τίτλου, ὃ τοῦτο ποιῶν ἐξορίζεται, καὶ τὸ ἀξίμιον ποιεῖ τῷ μέλλοντι γραφῆναι κληρονόμον»]. Οὐδὲν ἄρα θαυμαστόν, ἂν μεγάλη περὶ τούτου ὑπάρχει ἔρις. Τρεῖς γνόμοι ἀντιφέρονται: 1) ἡ ἐξηναγασμένη κληρονομικὴ ἐγκατάστασις εἶναι ἄκυρος· 2) εἶναι διαρρηκτὴ· 3) οὐδέτερον τούτων, ἀλλ' ἡ κληρονομία ἀφαιρεῖται λόγῳ ἀναξιότητος ἀπὸ τοῦ μετελθόντος τὴν βίαν περιορισμένη εἰς τὸν δημόσιον θησαυρόν. Τῶν γνομῶν τούτων ἡ μᾶλλον ἐπικρατοῦσα εἶναι ἡ πρώτη ὑπὲρ αὐτῆς ἰδίᾳ Glück XXXIII σ. 426 ἐπ., Mühlenbruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 485 ἐπ., Arndts § 491 ἀριθ. 2, Schliemann Lehre vom Zwange σ. 80 ἐπ., Kramer de leer van den physischen dwang p. 86 sqq., Brinz 1 ἐκδ. σ. 1425. 2 ἐκδ. III § 377 σημ. δ, Lenei Zeitschr. der Sav.—Stift. X σ. 71 ἐπ. Ἡ τρίτη γνώμη ὑποστηρίζεται σήμερον εἰσέτι, π. γ. ὑπὸ Rosshirt testament. Erbrecht I σ. 262 ἐπ., Heimbach ἐν RLex. X σ. 918 ἐπ., Caporali Rivista italiana per le science giuridiche IV p. 3 s. (πρβλ. Schneider Jahrb. für Dogm. XXXII σ. 257 ἐπ.). Ἡ δευτέρα ἐξηνέχθη κατὰ τοὺς νεωτέρους μάλιστα χρόνους· συνήγοροι δ' αὐτῆς εἰσιν ἰδίᾳ Vangerow II § 431 σημ. 1. ἀριθ. 2 (ἀπὸ τῆς 6 ἐκδ.), Sintenis III § 171 σημ. 53 b (ἀπὸ τῆς 2 ἐκδ.), Puchta § 472. c, Seuffert § 534 σημ. 4, Keller § 492 ἀριθ. III. A. Ὡς κύριον ὑπὲρ τῆς ἀναξιότητος ἐπιχειρημα προβάλλεται ἡ ἀναλογία τῶν ἐπὶ βίαιας παρακολούσεως κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἰσχυρόντων, εἰ καὶ τὸ θέμα ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰναι ὄλως διάφορον (δρ. σημ. 9). Οἱ ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἀκυρότητος στηρίζονται ἔνθεν μὲν ἐπὶ τῆς L. 2 § 7 D. de B. P. s. t. 37. 11, ἥτις ὁμοῦς πραγματεύεται οὐχὶ περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ heres scriptus ἀμοιρεῖ τῆς κυρίας τοῦ κληρονομουμένου βουλήσεως, ἀλλ' ἐκείνης, καθ' ἣν ἀμοιρεῖ τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ βουλήσεως, ἔνθεν δὲ ἐπὶ προφανῶς οὐχὶ ἀκαταμαχίτου συμπεράσματος ἐκ τῆς L. 20 § 10 D. qui test. 28 1, ἐν ἣ κηρῦσσαι ἀκυρος ἡ διὰ βίας ἐν διαθήκῃ μαρτυρία. Ὑπὲρ τοῦ διαρρηξίμου συνηγορεῖ ἡ ἀναλογία τῶν ἄλλων περὶ βίας ἀρχῶν (I § 80), ἣν δὲν πρέπει ἄνευ ἀνάγκης νὰ ἐγκαταλίπωμεν, οὐδαμῶς δὲ βεβαίως ἀντιστρατεύεται κατ' αὐτῆς ὁ λόγος, ὃ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Schliemann καὶ τοῦ Kramer τονιζόμενος, ὅτι διάρρηξις ἐνταῦθα δὲν ἔχει νόημα οὔτε ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προκαλέσαντος τὴν ἐξηναγασμένην κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν οὔτε ἐν τῷ προσώπῳ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ· διότι ἡ διάρρηξις προσήκει ἐν τῇ περὶ τούτου ταύτῃ, ὡς ἐν πάσῃ ἄλλῃ, εἰς τὸν ἐκ τῆς ἐκβιασθείσης πράξεως ζημιωθέντα. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου πολὺ κάγω ἀμφιβάλλω, ἂν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑπαγάγωμεν ἀπλοῦστατα τὴν βίαν γενομένην κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς actio quod metus causa καὶ τῆς in integrum restitutio propter metum· πρέπει νὰ ἐπιτοίχη ἀπορίαν ὅτι αἰ πηγαὶ περὶ τοιαύτης τινὸς ἐπεκτάσεως τῶν εἰρημένων ἐνδίκων μέσων οὐδ' ἔχνος περιέχουσιν, ἐν ᾧ ἡ L. 20 D. de V. S. 50. 16, ἥς, ὁμολογητέον, ἡ ἀρχικὴ ἀλληλουχία παραμένει σκοτεινὴ, ἐναντιοῦται πρὸς τούτο. Φαίνεται μοι ὅτι πολλῶ μᾶλλον συνάδει πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ὁμοαῖκου δικαίου, ὅπως τὸ διαρρηκτικὸν τῆς ἐξηναγασμένης ἐγκαταστάσεως ἐξαγάγωμεν ἀνεξαογήτως τῶν πραιτωρικῶν διατάξεων ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ὅτι τελευταία διάταξις, περιέχουσα μὲν τὴν πραγματικὴν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν, ἀλλ'

τῆς ἐγκαστάσεως ἀποκλεισθέντα^{2α}, ὅθεν εἰς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον ἢ τὸν ἐκουσίως ἐγκαταστάντα· πᾶν ὅ,τι αὐτὸς ὁ ἐπαγαγὼν τὴν βίαν θὰ ἐλάμβανεν ἄνευ τῆς ἐκβεβιασμένης κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως³ ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ λόγῳ ἀναξιότητος καὶ περιέρχεται εἰς τὸν δημόσιον θησαυρόν⁴. Διὰ

ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν κυρίαν αὐτοῦ βούλησιν, δύναται νὰ διαρρηθῇ ὑπὸ τοῦ διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀποκλεισθέντος, ἢν ἀρχὴν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐχρησιμοποίησεν ἰδίως καὶ ἐπὶ πλάνης καὶ προϋποθέσεως (ὁρ. § ταύτην ἀρ. 2). Πρὸβλ. L. 4 § 10 D. de doli exc. 44. 4. «Praeterea sciendum est, si quis quid ex testamento contra voluntatem petat, exceptione eum doli mali repelli solere: et ideo heres, qui non habet voluntatem, per exceptionem doli repellitur». Βασ. (51. 4) δ'. «...Καὶ ὁ ἀπὸ διαθήκης ἀπαιτῶν παρὰ γνώμην τοῦ τελευτήσαντος ἐκβάλλεται παραγραφῇ (ἔνστ. δόλου), κἂν ἐγράφη κληρονόμος». Κατὰ ταῦτα ἄρα ῥητέον εἰδικώτερον ὅτι ἡ βία ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως δὲν δύναται νὰ προταθῇ κατὰ τοῦ τρίτου κτήτορος· κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐγκαταστάτου ὁμως δύναται νὰ προταθῇ καὶ ἡ διὰ τρίτου ἐπενεχθεῖσα. Ἄλλως τε ἡ ἀξίωσις τοῦ ἐκ τῆς βίας ζημιωθέντος κατὰ μὲν τοῦ ἐπενεγκόντος ταύτην ἔχει τὴν φύσιν τῆς ἀγωγῆς τοῦ φόβου (actio quod metus causa), κατὰ δὲ ἐγκαταστάτου, ὅστις δὲν μετήλθε βίαν, τὴν φύσιν ἀπαιτήσεως ἄνευ αἰτίας (cond. s. c. § 423 ἀρ. 1). Ὁ Schlosmann zur Lehre vom Zwange σ. 48 ἐπ. (ἐν Λειψία 1874) ἐπέξητησε νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἐξηναγκασμένη κληρονομικὴ ἐγκατάστασις δὲν εἶναι ἐν γένει ἀνίσχυρος, οὔτε ἄκυρος δηλ. οὔτε διαρρηκτὴ. Ἐκ τῆς σιωπῆς τῶν πηγῶν συμπεραίνει ὅτι ἀκριβῶς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἠθέλησεν ἐνταῦθα νὰ προτιμήσῃ τὴν κυρίαν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν τῆς τυπικῶς δεδηλωμένης πραγματικῆς βουλήσεως αὐτοῦ. Νομίζω ὅτι ἡ δοξασία αὕτη ὑποτιμᾷ τὴν σημασίαν τῆς τε L. 1 C. h. t. καὶ τῶν περὶ πλάνης ὁρισμῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου.— Ὁ Dernburg III § 80 παραδέχεται ἀναξιότητα, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι κατὰ τὸ σημερινὸν [γερμανικὸν] δίκαιον, ὡς ἐπὶ ἀναξιότητος ἐν γένει, ὑπεισέρχονται οἱ ἀμέσως κατόπιν καλούμενοι καὶ οὐχὶ τὸ Δημόσιον. Ἦδη (ἀπὸ τῆς 3 ἐκδ.) ὁ Dernburg (§ 80, 2) λέγει ὅτι οἱ διὰ τῆς ἐκβεβιασμένης διαθήκης ἀποκλεισθέντες πτόνται τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα διὰ τῆς δηλώσεως αὐτῶν ὅτι θὰ ἀξιόσωσι τοῦτο. Schirpman die rechtl. Behandlung des Zwanges bei Testamenten. Ἐναῖσμος διατριβή. Erlangen. 1898 (ἀκυρότης), Schlichting: Ueber den Einfluss des Zwanges auf Testamente. Ἐναῖσμος διατριβή. Erlangen. 1898 (ἀκυρώσις), Niemetz die rechtliche Wirkung des bei der Errichtung eines Testamentes vorgekommenen Zwanges nach gem. R. und nach dem BGB. Ἐναῖσμος διατριβή. Greifswald. 1898 (κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀκυρότης). Niemir ἐνθ. ἀνωτ. § 542 σημ. 12.

^{2α}) S e u f f. Arch. XLVI. 268.

³) Αὐτὸς οὗτος εἶναι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ἢ ἐγκατάστατος, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ προσπορισθῇ διὰ τῆς βίας μείζονα κληρονομικὴν μερίδα ἢ ἀπαλλαγὴν κληροδοσίῳ ἢ ἐνήσκησε τὴν βίαν χάριν τρίτου.

μεταγενεστέρας ἐγκρίσεως θεραπεύεται τὸ ἀνίσχυρον τῆς ἐξηναγκασμένης κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως⁵. Προτροπαί, ἔστω καὶ ἐπιτακτικαί, δὲν ἀποτελοῦσι βίαν⁶.—Βιαία ἢ ἄλλη τις σκόπιμος⁷ παρακώλυσις κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἐπάγεται τὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ παρακωλύσας ἀπόλλυσιν ὡς ἀνάξιος ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ὅ,τι ὡς ἐκ τῆς παρακωλύσεως λαμβάνει ⁸.

⁴) Τοῦτο ἀμφισβητεῖται μὲν (κατ' αὐτοῦ: G l ü c k XXXIII σ. 432, 433, ὑπὲρ αὐτοῦ: V a n g e r o w ἀρ. 2 ἐν τέλ., K r a m e r ἐνθ. ἀνωτ. p. 281), ἀλλ' ἐξάγεται ἐκ τῆς σημ. 9 στοιχ. α.—⁵Ὁμοίως ὑπαισέρεται κατ' ἀνάγκην τὸ Δημοσίον, ἐὰν ἐλλείπῃ παντελῶς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ἢ ἐγκατάστατος.

⁶) Ἄλλως φυσικῶ τῷ λόγῳ δέον νὰ ἀποφώνωνται οἱ ἀπόλυτον ἀκυρότητα δεχόμενοι οὔτοι ὀφείλουσι νὰ ἀπαιτήσωσι νέαν διαθήκην. Οὕτω δὲ τῷ ὄντι M ü h l e n b r u c h XLIII σ. 490, 491, S c h l i e m a n n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 140, 141. Ἡ ἐγκρίσις δύνανται νὰ ἐγκτεται καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι ἀφίεται ἡ διαθήκη νὰ ἐξακολουθῇ ὑφισταμένη. Πρβλ. S c h l o s s m a n n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 58 ἐπ. [A. Π. 109 <1910>. Πρβλ. καὶ A. Π. 56 <1910>].

⁷) L. 3 h. t., πρβλ. L. 3 D. h. t. Ἄλλ' ὄρ. G l ü c k XXXIII σ. 433, 434 ἐπίσης H o l z s c h u h e r II § 144 σημ. 4. S e u f f. Arch. XXV. 120. Πρβλ. ἔτι αὐτ. V. 195, L. 55. [A. Π. 70 <1910>].

⁸) Ὅσον δι' ἐμποδισμοῦ μάρτυρός τινος, L. 1. pr., L. 2 pr. D. h. t., L. 3 § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1.

⁹) Ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος ἢ ἐγκατάστατος ἢ καὶ κληροδόχος. [Πρβλ. κατοτ. § 671].

⁹) L. 1 pr. D. h. t., L. 2 C. h. t., L. 19 D. de his quae ut ind. 34. 9, L. 3 § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1. Εἰδικώτερον περὶ τούτου παρατηρητέον τὰ ἐπόμενα. α. Τρίτους ἀθόφους δὲν ζημοῖ ἢ παρακώλυσις: L. 2 § 1, L. 1 § 1 i. f. D. h. t., ἀλλ' ὄρ. καὶ L. 1 § 1 in pr. D. h. t. Ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι ὁ λόγος, οὗ ἔνεκα γίνεται ἡ ἀφαίρεσις ἀπὸ τοῦ παρακωλύσαντος, δὲν εἶναι ὅτι οὗτος δὲν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν κυρίαν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν, ἀλλ' ἡ παρανομία αὐτοῦ ὡς τοιαύτη. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔλαβε προφανῶς ὑπ' ὄμνιν ὅτι ἡ δῆλωσις τῆς βουλήσεως ἐξ ἧς ἔδει νὰ συναχθῇ ἡ ἔλλειψις τῆς κυρίας βουλῆσεως, ἦτο μόνον ἐν διανοίῃ, πάντως ἀτελεῖς ὑπολειφθεῖσα—περὶ οὗ παραβλητέον ἰδίως καὶ L. 22 D. de adim. 34. 4. β. Ἐν τούτῳ ἐγκτεται καὶ ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἀναγνωρίζεται κληρονομικὴ ἀξίωσις ἐκείνου, ὃν ἤθελεν ὁ κληρονομούμενος νὰ ἐγκαταστήσῃ κληρονόμον (ἐκείνου, ὅστις ἐλλειπούσης τῆς βίας, θὰ ἐλάμβανε τὴν κληρονομίαν). Ὑπάρχει, δέχεται τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, διαφορὰ μεταξὺ ἐκείνου, ὅστις ἐμελλε μόνον νὰ ὀνομασθῇ κληρονόμος, καὶ ἐκείνου, ὅστις ὀνομασθῇ ἤδη τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τοῦ κληρονομουμένου. Ἄλλο τὸ ζήτημα, ἂν ἐκ τῆς μεταιώσεως τῆς περὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως προσδοκίας δὲν παράγεται ἀξίωσις πρὸς ἀποζημίωσιν (actio doli), ὅπερ κατ' ἐμὲ δὲν πρέπει νὰ λυθῇ ἀποφατικῶς. V a n g e r o w § 431 σημ. 1 ἀρ. 1, M ü h l e n-

2. Πλάνη περὶ τὰ παραγωγικὰ τῆς βουλήσεως αἷτια ^{9α} δὲν καθίστησιν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀνίσχυρον τὴν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν οὐδ' ἂν τὸ πεπλανημένον αἷτιον ἐξεφράσθη ῥητῶς ἐν τῇ ἐγκαταστάσει¹⁰. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν τὸ πεπλανημένον αἷτιον δὲν ἦτο ἀπλῆ ἀφορμὴ, ἀλλὰ κύριος παραγωγικὸς λόγος¹¹, ἐὰν δηλ. εἶνε βέβαιον ὅτι ἄνευ τῆς πλάνης δὲν θὰ ἐγένετο ἡ ἐγκατάστασις, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐὰν τὸ αἷτιον ἀνήχθη εἰς προϋπόθεσιν¹². Καὶ ναὶ μὲν οὐδ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι ἄκυρος ἡ ἐγκατάστασις, οὐδὲν ἦτον ὁμως δύναται νὰ διαρρηχθῆ ὑπ' ἐκείνου, ὅστις ἐλλειπούσης τῆς ἐγκαταστάσεως θὰ ἐλάμβανε τὴν κληρονομίαν¹³. Τοιαύτη τις πλάνη δύναται νὰ ἀφορᾷ εἰς ιδιότητα τοῦ ἐγκατασταθέντος προ-

br u c h Συνέχ. Glück XLIII σ. 884. γ. Τὸ δημόσιον λαμβάνει τὸ εἰς αὐτὸ περιερχόμενον μετὰ τῶν ἐπιτεμιμένων κληροδοσιῶν, L. 2 § 2 D. h. t., L. 3 § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1. Ἡ L. 19 D. de his quae ut ind. 34. 9 νοητέα ὡς ἀναφερομένη εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἐσκόπει νὰ ἀνακαλέσῃ καὶ τὰς κληροδοσίας. V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ., M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 480 ἐτ.

^{9α}) Πρβλ. M a r t i u s: Irrtum in dem Beweggründen bei letztwilligen Verfügungen nach römischen und nach neuem deutschen bürgerlichen Recht. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen. 1898. Ἄλλαι ἐναίσιμοι διατριβαὶ ὑπὸ B e n e c k e (Graifswald. 1898), L o e w e n w a l d (Greifswald. 1898), N e u m a n n (Breslau. 1898), B r o d n i t z (Breslau. 1899), F l e m m i n g (Greifswald. 1902), N i e m i r (Rostock. 1902), D o b r z i n s k i (Erlangen. 1903), R a b s (Λευψία. 1904).

¹⁰) Falsa causa non nocet, ὅπερ ἀξίωμα φέρεται μὲν ἐν ταῖς πηγαῖς μόνον περὶ τῶν legata (§ 31. I. de leg. 2. 20, L. 17 § 2, L. 72 § 6 D. de cond. 35. 1), ἀλλ' ἰσχύον ἐπὶ τούτων ἀληθεύει ἐτι μᾶλλον ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων.

¹¹) Ἡ ἐν τῇ σημ. 10 μνημονευθεῖσα L. 72 § 6 D. de cond. 35. 1 Βασ. (44. 19) ο' ἔχει οὕτω: «Καὶ ὅτι ἡ πλαστὴ αἰτία οὐκ ἀκυροῖ τὸ ληγᾶτον, εἰ μὴ δείκνυται, ὅτι οὐκ ἄλλως ἐληγάτευσεν, εἰ μὴ ἐνόμισεν, αὐτὴν ἀληθὴ εἶναι». Ὁρ. L. 4 § 10 D. de dol. exc. 44, 4 (σημ. 2 ἐν τέλ.). Γ' Εφ. Ἀθ. 877 <1905>, 1019 <1908> J.

¹²) Ὁρ. ἀνωτ. § 78. 98. W i n d s c h e i d Lehre von der Voraussetzung σ. 36 ἐπ. 69. 76 ἐπ., U n g e r § 13 σημ. 3.—Πρβλ. προσέτι W e i l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XX. 3, V a n g e r o w II § 431 σημ. 2. Γ' Η. Κυριακοπούλου ο: Πλάνη περὶ τὰ αἷτια ἐπὶ διατάξεων τελευταίας βουλήσεως ἐν Θέμ. ιδι. Ἀγγελοπούλων XXVI σ. 323 ἐπ.]

¹³) Ὁρ. τὰ χωρία τῶν δύο ἐπομένων σημειώσεων.

σώπου¹⁴ ἢ εἰς ἄλλο τι γεγονός¹⁵. Ὁμολογητέον ὅτι τὴν ἐνεργειαν ταύτην τῆς πλάνης ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν μετὰ δισταγμοὺς καὶ βαθμιαίως ἀνεγνώρισε τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον¹⁶. — Ὡς ἡ πλάνη καθ' ἑαυτὴν, οὕτως ἐνεργεῖ καὶ

¹⁴ Ὁ κληρονομούμενος π. χ. ὑπολαμβάνει ἐκ πλάνης τὸν ἐγκατάστατον ὡς τέκνον ἢ ἀδελφὸν αὐτοῦ. L. 7 C. de her. inst. 6. 24 Βασ. (35, 13) ιζ'. «Μηδὲ παρὰ ξένους τοῖς ἔξω Ρώμης οἰκοῦσι διὰ θέσεως ἀδελφότητος συνιστάθω. Κάν τις ὡς ἀδελφὸς προσληφθεὶς (adoptatus) κληρονόμος γραφῆ, ἐκπιπέτω τῆς κληρονομίας». L. 1 § 11 D. de Carb. eñ. 37. 10, L. 5 C. de test. 6. 23, L. 4 C. de her. inst. 6. 24. Πρβλ. L. 14 § 2, L. 15 D. de lib. et post. 28. 2. L. 27 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 88 D. de leg. I^o 30. S e u f f. Arch. XXIV. 125. — Πρέπει ἡ πλάνη νὰ ἦ συγγνωστή; Πρβλ. § 633 σημ. 22. — Ἐὰν ἡ εἰς τὸν ἐγκατάστατον ἀποδοθεῖσα ἰδιότης μὴ ἦ προϋπόθεσις τῆς ἐγκαταστάσεως, ἢ περὶ τὴν ἰδιότητα πλάνη δὲν καθίστησιν ἄνισχρον τὴν ἐγκατάστασιν οὐδ' ἔαν ἡ ἰδιότης ῥητῶς ἐν αὐτῇ ἐξεδηλώθῃ: falsa demonstratio non nocet. L. 33 pr. D. de cond. 35. 1 Βασ. (44. 19) λβ'. «Ἡ πλαστή δήλωσις οὔτε ληγατῶν οὔτε κληρονόμων βλάπτει ὡς ἐὰν ἰδὼν ἢ ἀδελφὸν ὀνομάσω τὸν μὴ ὄντα. Ἐἰ δὲ καὶ πολλοὶ περὶ τοῦ ὀνόματος φιλονικῶσιν, ὁ δεικνὺς περὶ ἑαυτοῦ τὸν διαθέμενον ἐνθυμηθῆναι λαμβάνει τὸ ληγατῶν». L. 49 [48] § 3 D. h. t. 28. 5. Πρβλ. τὴν ἐν § 633 σημ. 13 πορατιθεμένην φιλολογίαν. [A. Π. 105 <1909>. Ἐφ. Ἀθ. 426 <1908>, 683 <1910>].

¹⁵ Ὁ κληρονομούμενος π. χ. νομίζει ἐκ πλάνης ὅτι ἀπέθανεν ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος αὐτοῦ ἢ ὁ ἐν προτέρῳ διαθήκη ἐγκατασταθεὶς. L. 28 D. de inoff. 5. 2, L. 93 [92] D. h. t. (28. 5). Πρβλ. καὶ S e u f f. Arch. XXXIII. 44. W e i d e m a n n Uebergehung aus Irrtum. Ἐναίσμιος διατριβή. Göttingen. 1896.

¹⁶ Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπομένων γεγονότων: α. Ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος εἰς τινὰ περιπτώσειν, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἐγκατέστησε δοῦλον, ἐκ πλάνης θεωρῶν αὐτὸν ἐλεύθερον. καὶ ὑποκατέστησεν αὐτῷ ἕτερον, ἔδωκε τὴν λύσιν ὅτι ἡ κληρονομία (ἡ μερὶς τῆς ἐγκαταστάσεως) δέον νὰ ἐπιμερισθῇ μεταξὺ τοῦ κυρίου τοῦ δούλου καὶ τοῦ ὑποκαταστάτου, § 4 I. de vulg. 2. 15, L. 41 [40], 42 [41] D. h. t. (28. 5). Ἡ λύσις αὕτη ἐρείδεται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς ἐρμηνείας τῆς αἰρέσεως τῆς ὑποκαταστάσεως (si Stichus heres non erit) ἐπεκράτησεν ἡ κυρία τοῦ κληρονομουμένου βούλησις, οὐχὶ δ' ὅμως ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως (Stichus heres esto). (Ἡ ἔρις, ἣτις διεξήχθη ὡς πρὸς τὰ παραθεθέντα χωρία μεταξὺ τοῦ H u s c h k e ἀφ' ἑνὸς (Z e i t s c h r. für Civilr. und Pr. XII σ. 375 ἐπ. XV σ. 237 ἐπ), ἀφ' ἑτέρου δὲ A r n d t s αὐτ. XIII σ. 293 ἐπ. XIX σ. 355 ἐπ., V a n g e r o w R i c h t e r ' s Jahrb. 1839 σ. 571 ἐπ., M a y c r E r b r e c h t § 21 σημ. 3, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ θέμα τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὰ περὶ διαζευκτικῶν αἰρέσεων, πρβλ. V a n g e r o w II § 431 ἐν τέλ.). β. Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει χωρίων οἱ αὐτοκράτορες Ἀδριανὸς καὶ Σεβήρος καὶ Καρακάλλας ἀπεφάνησαν ὅτι ἀναφείρται μὲν ἡ ἐκ πλάνης προκληθεῖσα ἐγκατάστασις, αἱ εἰς αὐτὴν ὅμως προστεθειμένα κληροδοσίαι ἐκπληροῦνται καὶ ὑπὸ τῶν νέων κληρονόμων. Πρβλ.

ἡ δι' ἀπάτης προκληθεῖσα τοιαύτη, διὸ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐνταῦθα ἰδιαίτερος περὶ τῆς ἀπάτης λόγος¹⁷.

3. Λόγῳ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαίου ἀποδοκιμασίας τοῦ παραγαγόντος τὴν βούλησιν αἰτίου¹⁸ ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις, ἡ ἀπλῶς ὡς μέσον χρησιμοποιομένη, ὅπως προκαλέσῃ ἐπιθυμητὴν τινα τελευταίας βουλήσεως διάταξιν ἄλλου προσώπου¹⁹ ἢ ὡς στρεψόδικον τέχνασμα κατὰ τοῦ

καὶ L. 3 C. de inoff. test. § 38. Pernice Festgabe f. Beseler σ. 60. γ. Τέλος ἐξηγέθη καὶ ἡ θεωρία, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται μὲν νὰ ἐχθῇ τὴν κληρονομίαν ὁ ἐκ πλάνης ἐγκατασταθεὶς εἰς ταύτην, ὅτι ὁμοῦ καὶ δὲν περιέχεται αὕτη εἰς τὸν δι' αὐτοῦ ἀποκλεισθέντα, ἀλλὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. L. 46 pr. D. de I. F. 49. 14, πρὸς ἣν παραβλήθειον L. 1 § 11 D. de Carb. ed. 37. 10, L. 4 C. h. t. 6. 24. — Μοὶ φαίνεται ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὡς συγνίσις, ἔχοντες πρὸ ἡμῶν βαθμιαίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀνάπτυξιν, ἥς ἡ τελευταία φάσις δὲν δύναται νὰ ἡ ἀμφίβολος. Ὁρ. καὶ V a n g e r o w ἔνθ. ἀνωτ., P u c h t a § 472. e, A r n d t s § 491 σημ. 1, U n g e r § 13 σημ. 3, V e r i n g σ. 301, ἐν ᾧ ὁ S a v i g n y System III σ. 377, S i n t e n i s III § 171 σημ. 60., P e r n i c e Labeo III σ. 72 ἐπ. περιορίζονται εἰς τὰς ἐκάστοτε λύσεις τῶν πηγῶν ὄρ. καὶ B r i n z 1 ἔκδ. σ. 766. 1412. 2 ἔκδ. III. σ. 82. 83, W e n d t σ. 795 ἐπ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην ἀπεφασίσθη ἐν S e u f f. Arch. XI. 58, XXIV. 132. [Ὁμοδοξοῦσι τῷ W i n d s c h e i d καὶ οἱ ἡμέτεροι : K a λ λ ι γ ἄ ς § 140 ἐπ. (μεταβαλὼν τὴν ἐν τῇ α' ἔκδ. γνώμην), Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 711 ἐπ., K ρ α σ σ ἄ ς § 67].

¹⁷) V a n g e r o w II § 431 σημ. 3. Δυνατὴ ἐπισειλέυσις τοῦ Δημοσίου ἐξ ἀναλογίας τῶν ἐπὶ βίας κρατούντων. Ὁρ. σημ. 3. 4. 9. [Ἐφ. Ἀθ. 1123 <1911>].

¹⁸α) Πρὸς τὰ ἐπόμενα S t e i n f e l d, über den Grundsatz der benevolentia für die Gültigkeit letztwilliger Zuwendungen, Celle 1884.

¹⁹β) Ἡ λεγομένη θηρευτικὴ ἐγκατάστασις. L. 71 [70] D. h. t. Βασ. (35. 9) § 8'. «Δι' χάριν ἀμειβόμενα ἐνστάσεις οὐκ ἔρρονται οἷον Πέτρος ἐξ ὅσου μέρους γράφῃ μὲ κληρονόμον, ἔστω μου κληρονόμος». Πρὸς τὴν L. 72 [71], L. 82 [81] § 1 eod., L. 8 D. de his quae pro non ser. 34. 8. Ἡ διαταξίς ἰσχύει καὶ ἐπὶ στρατιωτικῶν διαθηκῶν, L. 11 C. de test. mil. 6. 21. Ἀδιάφορον εἶναι, ἂν ὁ σοποὺς ἀφεώρα εἰς ὄθησιν αὐτοῦ τοῦ ἐγκαταστάτου ἢ ἄλλου τινὸς πρὸς διάταξιν τελευταίας βουλήσεως· πρὸς τὴν L. 72 [71] § 1 D. h. t. Ὁρ. ἐν γένει W. S e l l V e r s u c h e II σ. 295 ἐπ., M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σελ. 206 ἐπ., V a n g e r o w II § 434 σημ. 1 ἀριθ. II. 4, S t e i n f e l d ἔνθ. ἀνωτ. σ. 25 ἐπ. Κατὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι καὶ ἡ θηρευθεῖσα διάταξις εἶναι ἄκυρος ἢ τούλάχιστον ἄνευ ἀποτελέσματος πρὸς ὄφελος τοῦ Δημοσίου (M ü h l e n b r u c h ἔνθ. ἀνωτ. σ. 221 ἐπ.) ὄρ. T h i b a u t V e r s u c h e I σ. 65 ἐπ., V a n g e r o w ἔνθ. ἀνωτ., H o l z s c h u h e r II § 147 ἄρ. 5 καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων ἀναφερομένους. Πρὸς τὴν S t e i n f e l d σ. 34.—Ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν συνεχωρεῖτο ἐπίσης νὰ μεταχειρισθῇ τις τὴν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν ὡς μέσον, ὅπως πείσῃ,

ἀντιδίκου ἐγκατάστασις τοῦ ἡγεμόνος¹⁹· ἡ ἐγκατάστασις πρὸς ὕβριν^{19α}· ἡ ἐγκατάστασις τινος γεννηθησομένου ἐκ προσώπου, μεθ' οὗ ὁ γάμος εἶναι ἀδύνατος²⁰.

γγ. Ἰκανότης τοῦ ἐγκαταστάτου*.

§ 549.

Ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις δύναται τέλος νὰ ᾖ ἀνίσχυρος καὶ ἔνεκα ἐλαττώματος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐγκαταστάτου. Ἄνίσχυρος εἶναι: α) ἡ ἐγκατάστασις τινος μήπω κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ὑπάρχοντος (τοῦλάχιστον ἐν τῇ μητρικῇ κοιλίᾳ)¹ καὶ β) ἡ ἐγκατάστασις τινος τῶν προσώπων, τῶν ἀνωτέρω ἐν § 535 ἀρ. 2 ἐν τῇ γενικῇ περὶ τῆς πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότητος διδασκαλίᾳ μνη-

τινὰ νὰ μετέλθῃ ὠρισμένη συμπεριφορὰν, τ. ἔ. δὲν συνεχωρεῖτο νὰ διατάξῃ ἐπιβλαβῆ αὐτῷ κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ἀντιθέτου συμπεριφορᾶς (ἡ λεγομένη *institutio poenae nominatae facta*)· τοῦτο κατήγγησεν ὁ Ἰουστινιανός. Gai. II. 235. 243, Ulp. XXIV. 17. L. un. C. de his quae poenae nomine 6. 41, § 36 I. de leg. 2. 20. Πρὸβλ. Seil ἐνθ. ἀνωτ. σ. 273 ἐπ., Keller Instit. σ. 368 ἐπ., Vangerow II § 434 σημ. ἀριθ. II. 5, Huschke die multa und das sacramentum σ. 303 ἐπ., Steinfeld σ. 9 ἐπ., Buonamici riv. ital. per le scienze giur. XXXIX, 1. 2.

¹⁹) L. 92 [91] D. h. t., § 8 I. quib. mod. test. infirm. 2. 17. Paul. sentent. V. 12 § 8. Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXIX σ. 300 ἐπ., Steinfeld σ. 18 ἐπ.

^{19α}) L. 9 § 8² D. h. t., (28. 5), πρὸβλ. L. 50 [49] § 1 eod. Steinfeld σ. 22.

²⁰) L. 9 § 1. 3. 4 de lib. et post. 28. 2, § 28 I. de leg. 2. 20., πρὸβλ. L. 28 § 3 D. de lib. et post. 28. 2. Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXIX σ. 388 ἐπ., Heuman Zeitschr. für Civ. u. Pr XIX σ. 349 ἐπ., Heimbach αὐτ. N. F. V. σ. 17 ἐπ., Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 41 ἐπ. Ὁ Mühlenbruch κηρύσσει ἀνίσχυρον λόγῳ ἀνθηκτικότητος τὴν ἐγκατάστασιν παντὸς ἐκ νοθείας γεννηθησομένου· συμφωνοῦσιν Unger § 14 σημ. 6, Arndts ἐν RLex. III σ. 913 (πρὸβλ. Pand. 491 σημ. 5) καὶ, εἰ καὶ ἐξ ἄλλου λόγου, Heuman. Ὁ Leist διακρίνεται, ἂν ἐν δεδομένῃ περιπτώσει ἐνυπάγοι ἐν τῇ ἐγκαταστάσει ἠθικόν τι σκάνδαλον ἢ οὐ.

^{*}) Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXIX σ. 117 ἐπ., Arndts RLex. III σ. 908 ἐπ., Mayer I. § 15-18, Schirmer § 4, Köppen System § 5. Lehrb. § 3, Sintenis III § 167 ἀρ. II, Vangerow II § 429.

Ἰ) Ὁρ. § 535 σημ. 5.

μονευθέντων. Τοῖς ἐκεῖ εἰρημένοις προσθετέον ἔτι ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα.

1. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ χρονικὸν σημεῖον, εἰς ὃ ἀποβλέπομεν προκειμένου περὶ τῆς ἰκανότητος τοῦ ἐγκαθίστασθαι^{1α}, αὕτη δέον νὰ ὑπάρχῃ οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρὸς κλῆσιν περιπτώσεως, ἔκτοτε δὲ ἀδιακόπως μέχρι τῆς κτήσεως².

2. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἰκανότητα νομικῶν προσώπων, ἀμφισβητεῖται ἂν δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ ὡς κληρονόμος καὶ νομικὸν πρόσωπον (ἴδρυμα), παραχθῆσόμενον τὸ πρῶτον διὰ τῆς τελευταίας βουλήσεως³. Τὸ ζήτημα

^{1α}) Ἡ ἔκφρασις αὕτη (Einsetzungsfähigkeit) τίθεται ἐνταῦθα συντομίας χάριν, κυρίως εἰπεῖν, εἶναι ἀνακριβής. Ἀκριβῶς λαμβανομένης τῆς λέξεως, Einsetzungsfähigkeit δὲν εἶναι ἡ ἰκανότης τοῦ ἐγκαθίστασθαι, ἀλλ' ἡ τοῦ ἐγκαθίστασθαι. [Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ συγγραφέως ἀποβαίνει περιττὴ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑλληνικὸν τῆς μεταφράσεως ὄρον, ἀκριβῶς ἐκφράζοντα τὴν ἔννοιαν].

²) L. 50 [49] § 1 D. h. t., § 4. I. de her. qual. 2. 19 (περὶ τῶν λέξεων «in extraneis heredibus» πρὸβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 123 ἐπ., S c h i r m e r σμ. 53). Ἄνικανότης ἐν τῷ μεταξύ τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τῆς πρὸς κλῆσιν περιπτώσεως χρόνῳ δὲν βλάπτει, ὅρ. πλὴν τῶν μνημονευθέντων χωρίων καὶ L. 6 § 2, L. 60 [59] § 4, L. 51 [59] pr. D. h. t. Πρὸβλ. K a r l o w a Rechtsgeschäft σ. 123 ἐπ. Ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ αἵρεσιν ἢ πρὸς κλῆσιν περιπτώσεως ἐπέργεται ἅμα τῇ πληρώσει τῆς αἰρέσεως ὥστε ἀνικανότης ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου δὲν βλάπτει ὅρ. τὰ μνημονευθέντα χωρία. M ü h l e n b r u c h σ. 128 ἐπ., K ö r p e n System σμ. 56, Lehrbuch σ. 65. Κατὰ τῆς γνώμης ὅτι ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ αἵρεσιν δὲν βλάπτει οὐδ' ἡ ἐν καιρῷ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀνικανότης ὅρ. A r n d t s Rhein. Mus. V. σ. 209 ἐπ., M ü h l e n b r u c h σ. 138 ἐπ. κατὰ τῆς γνώμης δὲ ὅτι ἐγγύρως δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ κληρονόμος ὁ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταστάσεως ἀνίκανος τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν αἶρεσιν ὅτι θέλει καταστῆ ἰκανός (M ü h l e n b r u c h σ. 144 ἐπ., M a y e r § 18 σμ. 1), στηριζομένης ἐπὶ τῆς L. 63 [62] pr. D. h. t., ὅρ. A r n d t s Rhein. Mus. V σ. 212 ἐπ. καὶ RLex. σ. 910, V a n g e r o w II § 429 σμ. 1 ἄρ. IV, K ö r p e n System σ. 314. 321, Lehrbuch σ. 65. Πρὸβλ. προσέτι S a v i g n y System VIII σ. 457 ἐπ., [Κρασσῶν § 24].

³) Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη ζωνρότατα ἐν σχέσει ἰδίως πρὸς δύο ἐν τῇ πράξει παρουσιασθεῖσας περιπτώσεις, τὴν περίπτωσιν τῆς διαθήκης τοῦ ἐμπόρου S t ä d e l ἐν τῇ ἐπὶ Μείνῳ Φραγκφούρτῃ τῷ 1815 καὶ τὴν περίπτωσιν τῆς διαθήκης τοῦ οἰκονομικοῦ ὑπαλλήλου B l u m ἐν Hildesheim τῷ 1832. Ἐκ τῶν περὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως δημοσιευθέντων δέον ἐνταῦθα νὰ ἐξάρωμεν τὰς πραγματείας τοῦ E l v e r s (Theoretisch-praktisch Erörterungen aus der Le-

τοῦτο, οὕτω διατυπούμενον, λυτέον ἀποφατικῶς· δὲν δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ ὡς κληρονόμος πρόσωπον, τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὁποίου προϋπόθεσις εἶναι αὐτὴ ἢ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις. Δύναται ὅμως κάλλιστα διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, ἐγκαταστάσεως ἢ κληροδοσίας νὰ διατεθῇ περιουσία τις πρὸς κατανάλωσιν ἐφ' ὠρισμένῳ εὐσεβείῃ ἢ κοινωφελείῃ σκοπῷ καὶ οὕτω νὰ δημιουργηθῇ νομικὸν πρόσωπον*. Τοιαύτην δέ τινα

hre von der testamentarischen Erbfähigkeit insbesondere juristischer Personen, Göttingen 1827), κληρονομία ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου τοιαύτης ἐγκαταστάσεως, καὶ τοῦ M ü h l e n b r u c h (Rechtliche Beurtheilung des Städel'schen Beerbungsfalles, Halle 1828), ὑποστηρίζοντες ἐναντίαν γνώμην· ἀναφορικῶς πρὸς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, ἠγωνισθῆν ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου ὁ N o r t h o f f (die Gältigkeit der Erbeseinsetzung einer zu errichtenden milden Stiftung in dem Testamente des weil. Landrentmeisters Blum zu Hildesheim, Göttingen 1833). Κατὰ τοῦ ἐγκύρου ὄρ. προσέτι M ü h l e n b r u c h ἐν Συνέχ. Glück XXXIX σ. 451 ἐπ. XI., σ. 1 ἐπ., καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων S i n t e n i s III σ. 353-325 (ἐπόμενον καθ' ὄλα τῷ Mühlenbruch), R o t h Jahrb. f. Dogm. I σ. 209 ἐπ., S c h i r m e r § 4 σ. 32· ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου A r n d t s RLex. III σ. 915-916 καὶ Συνέχ. Glück XLVI σ. 413 ἐπ., B r i n z I ἐκδ. σ. 754 ἐπ. 1089 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 536 ἐπ. 511 ἐπ., D e m e l i u s Jahrb. f. Dogm. IV σ. 140 ἐπ., U n g e r § 14 σημ. 8 ὄρ. καὶ K i e r u l f f σ. 150-152, G i e r k e Genossenschaftstheorie σ. 126. [Κ ρ α σ α ῖ σ § 21].

*) Ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ S t ä d e l ἐλέγετο: «Ἡ ἐξ εἰκότων, ἰγνογραφημάτων, χαλκογραφημάτων καὶ ἀντικειμένων τέχνης συλλογῇ μου μετὰ τῶν σχετικῶν βιβλίων θέλω νὰ ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα καλλιτεχνικοῦ τοῦ Städel μουσείου, ἰδρυομένου ὅδε ὑπ' ἐμοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου. Τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦτο ἴδρυμα Städel ἐγκαθιστῶ διὰ τῆς παρουσίας διαθήκης καθολικὸν κληρονόμον μου ἐφ' ἀπάσης τῆς εὐρεθησομένης κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας μου».

*) Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνεγνώριζεν ἐγκαταστάσεις χάριν «τῶν πτωχῶν» καὶ «τῶν αἰχμαλώτων» ὀρίζον ὅτι ἐν μὲν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει τῆς κληρονομίας ἐπιλαμβάνεται ὁ ἐπίσκοπος τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ κληρονομουμένου, ἐν δὲ τῇ πρώτῃ, ἂν μὴ ὁ διαθέτης ἀπέβλεψεν εἰς ὠρισμένον πτωχομοῖον, τὸ πτωχομοῖον τοῦ τόπου τῆς κατοικίας τοῦ κληρονομουμένου ἢ τὸ πενέστερον τῶν αὐτόθι εὐρισκομένων πλειόνων· ἀλλ' ἐν ἐλλείψει πτωχομοῖου λαμβάνει τὴν κληρονομίαν ὡσαύτως ὁ ἐπίσκοπος, χρησιμοποιῶν αὐτὴν κατὰ λόγον τοῦ κεφαλαίου ἢ τῶν προσόδων πρὸς τὸν ὀρισθέντα σκοπὸν. L. 24. 28. 48 [49] C. de ep. et cler. 1. 3, Neaq. 131 κεφ. 10. 11. Πρβλ. προσέτι S e u f f. Arch. XI. 9, XIV. 103 σημ. 2, XVIII. 4. [A. Π. 17 <1892>, 322 <1894> (ὀλομελείας), ἔνθα ἐγένετο δεκτὸν ὅτι, ἀμελήσαντος τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ μητροπολίτου, δύναται καὶ ὁ δήμος, εἰς ὃν ὑπάγονται τὰ ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου διαταχθέντων.

ἀκριβῶς διάθεσιν σκοπεῖ προφανῶς ὁ ἐγκαθιστῶν ὡς κληρονόμον ἴδρυμα, παραγνηθόμενον διὰ τῆς τελευταίας αὐτοῦ βουλήσεως, οὕτως ὥστε ἡ διάταξις αὐτοῦ δύναται ὄντως νὰ διατηρηθῇ ἰσχυρὰ δι' ἐλαφρᾶς τινος μεθερμηνεύσεως, τὴν ἀληθῆ βούλησιν πραγματούσης.

3. Ἐπὶ στρατιωτῶν δὲν ἰσχύει κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον τὸ προαιπαιτούμενον τῆς πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἰκανότητος· νῦν οἱ στρατιῶται ὑπάγονται εἰς τὸν γενικὸν κανόνα¹⁾.

§ 550

Τῆς πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἀνικανότητος διακριτέον ἕτερον εἶδος ἀνικανότητος πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἐκ διαθήκης¹⁾, συνή-

¹⁾ Ἀλλὰ στοιχεῖον τῆς τοιαύτης τοῦ δήμου ἀγωγῆς εἶναι ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἐπιπέδου καὶ μητροπολίτου παραμέλησις, κατὰ τὴν 322 <1894>. Ἐφ. Ἀθ. 153 <1919>. Πρβλ. Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 19]. Ἀνεγνωρίσθη οὕτως ἀρχῆ, ἦν κάλλιστα δικαιούμεθα νὰ μεταγάγωμεν ἐπὶ ἄλλα σήμερον ὑπάρχοντα ἴδρύματα, καίτοι ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν εἶναι εὐσεβής, ἀλλὰ μόνον κοινωφελής. [Α. Π. 422 <1906>. Ἐφ. Ἀθ. 848 <1901>]. Ἀντιδοξεῖ ὁμως ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀκριβῶς ὁ M ü h l e b r u c h Συνέχ. Glück XL. σ. 39 ἐπ. ἀλλ' ὅρ. B r i n z 1 ἔκδ. σ. 1075. 2 ἔκδ. III σ. 510, A r n d t s Συνέχ. Glück XLVI σ. 320 ἐπ., B e k k e r P a n d. I σ. 282 ἐπ., S e u f f. Arch. I. 97, XVI 232, XXIX 149. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀπονομὴ τῆς νομικῆς προσωπικότητος, ὅρ. ἀνωτ. § 60 σημ. 1. 2. [Σύμφηφος καθ' ὅλα Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 21. Πρβλ. γνωμοδοτήσεις ἐν Θ έ μ ι δ ι Ἀγγελοπούλων XVIII σ. 191 ἐπ., Ἐ φ η μ τῆς Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ ο γ ί α ς XXIX σ. 165 ἐπ.].

²⁾ Δύνανται τ. ἔ. νὰ γίνωσι κληρονόμοι ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως, ἀρκεῖ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς κτήσεως νὰ ᾧσιν ἰκανοί. L. 13 § 2 D. de test. mil. 29. I, L. 5 C. eod. 6. 21¹⁾ I. 22 C. de haer. 1. 5. M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XLII σ. 74 ἐπ., A r n d t s αὐτ. XLVI σ. 384 ἐπ.

³⁾ Στρατ. Νόμ. τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 § 44 (§ 537 σημ. 4α).
§ 550 ¹⁾ Μόλις ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἔτυχεν αὐτῆ τῆς προσηκούσης ἀναγνωρίσεως κατὰ διαστολὴν ἀπὸ τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἐγκαθίστασθαι. M ü l l e r ὕ β ε. die Natur der Schenkung auf Todesfall σ. 82 ἐπ. (1827). v. S c h r ö t e r Zeitschr. f. Civ. u. Pr. II σ. 120 ἐπ. (1829). H a s s e R h e i n. Mus. III σ. 411 ἐπ. (1829). V a n g e r o w über die Latini Iuniani σ. 112 ἐπ. (1833). M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 360 ἐπ. XXXIX σ. 117 ἐπ. (1835, 1836). A r n d t s R L e x. III σ. 908 ἐπ. (1841). M a y e r § 15. 17. 18, V e r i n g σ. 275 ἐπ., S c h i r m e r σ. 41 ἐπ., K ö r p p e n System σ. 298 ἐπ., L e h r b u c h σ. 68 ἐπ., V a n g e r o w II § 429 σημ. 1, S i n t e n i s III § 167 σημ. 15, B r i n z 1 ἔκδ. § 205. 2 ἔκδ. III σ. 57.

θως ἀνικανότητος τοῦ κτήσασθαι ἢ incapacitas καλουμένης². Τὸ ἰδιαίξον τῆς (φιλῆς) πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότητος ταύτης ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι βλάπτει μόνον ὅταν ὑπάρξη κατὰ τὸν χρόνον τῆς κτήσεως³ καὶ μόνον ὅταν ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει ὁ ἐγκατάστατος κερδαίνῃ πράγματι τι διὰ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν προσελεύσεως⁴: προσέτι δὲ ἐν τούτῳ, ὅτι ὡς πρὸς

²) Πρὸς δὴλωσιν τῆς τοιαύτης ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς ἱκανότητος χροῶνται μὲν αἱ πηγαὶ κατὰ προτίμησιν ταῖς ἐκφράσει *capere, capax, capacitas*, οἷτως ὁμως, ὥστε αὗται ἀναφέρονται ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ ἐγκαθίστασθαι (ὄρ π. χ. *Gai* I. 25. II. 110, § 4 I. de her. qual. 2. 19, L. 73 § 1 D. de leg. I^o 30, L. 1 C. h. t. 6. 24), ὡς τάνάπαλιν παρ' *Ulp.* XVI. 1 ἢ ἱκανότης τοῦ κτήσασθαι χαρακτηρίζεται ὡς *libera testamenti factio*. Κατὰ τοῦ ὅρου «ικανότης τοῦ κτήσασθαι» ἀντέταξα ἐν προηγουμέναις ἐκδόσει τοῦ ἐπιγείρημα, ὅτι οὗτος παραπλανῶ, διότι καὶ ἐπὶ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ἀνικανότητος ὁ λόγος, δι' ὃν οὐδὲν ὁ ἐγκατάστατος λαμβάνει, δὲν εἶναι ὅτι δὲν δύναται νὰ κτήσῃται τὴν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν, ἀλλ' ὅτι, ὡς ἐπὶ ἀνικανότητος τοῦ ἐγκαθίστασθαι, οὐδαμῶς ἐπάγεται αὐτῷ ἡ κληρονομία: δὲν εἶναι, εἶπον, ὄρθῃ σκέψις. ὅτι προσφέρον τι εἰς τινα τὸ δίκαιον προστίθῃσιν: ἀλλὰ δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ τὸ λάβῃς: ἐὰν τὸ δίκαιον μὴ θέλῃ νὰ λάβῃ τίς τι, οὐδὲ θὰ προσεγγέξῃ ποσὸς αὐτῷ τοῦτο. Οὕτω καὶ *K ö p p e n System* σ. 301. 302, πρβλ. *Lehrbruch* σ. 68. [Π α π ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 688 ἐτ.]. Ἀντιλέγουσιν ὁμως πρὸς ταῦτα αἱ διατάξεις τῆς *lex Furia* καὶ τῆς *lex Voconia* περὶ τοῦ μέτρου τῶν κληροδοσιῶν (*Gai*. II. 225. 226), πρβλ. δὲ καὶ *K a r l o w a Rschtsgechäft* σ. 129 σημ. 1.

³) *L.* 52 D. de leg. II° 31, L. 11 D. de vulg. 28. 6, L. 82 D. de A. v. O. H. 29. 2. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐπηρεάζονται πάντοτε κατ' ἀνάγκην ἡ κτήσις ἀμέσως ἅμα τῇ ἐπαγωγῇ τῆς κληρονομίας: ἔν τισι περιπτώσει παραίετο ὑπὲρ τοῦ ἐγκαταστάτου νόμιμος προθεσμία *Ulp.* XVII. 1. XXII. 3, *fragm. de I. F* § 3. Καὶ ὁ κληρονομούμενος δύναται νὰ παραχωρήσῃ τῷ ἐγκαταστάτῳ τοιαύτην προθεσμίαν: δύναται μάλιστα νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰδικῶς διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ ἱκανότης *L.* 63 [62] *pr. D.* h. t. "Ὁρ. ὁμως καὶ σημ. 9 ἐν τέλ. — Ἄλλ' ὁμως ἡ διάκρισις αὕτη μεταξὺ τῆς φιλῆς ἱκανότητος τοῦ κληρονομεῖν ἐκ διαθήκης καὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἐγκαθίστασθαι εἶναι σήμερον ἀπειρῶς σμικροτέρας σημασίας ἢ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ. Ἵνα ἔχῃ σπουδαιότητα, προϋποτίθεται ὅτι εἶναι τις ἱκανὸς πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι κατὰ τὸν χρόνον τῆς κτήσεως, ἐν ᾧ δὲν ἦτο τοιοῦτος κατὰ προγενέστερον χρονικὸν σημεῖον. Τοιαύτη τις ἐναλλαγὴ ἦτο δυνατωτάτη παρὰ Ῥωμαίους ἐν σχέσει πρὸς τὰς καταστάσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰθαγενείας, ἐν ᾧ σήμερον δύναται νὰ συμβῆ, μόνον ὅταν ἐγκατασταθῆ σωματεῖον, ὅπερ μόλις μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν κτῆται τὸ προνόμιον τῆς πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἱκανότητος. Πρβλ. *K ö p p e n System* σ. 303. 314-315.

⁴) Ἐπομένως δὲν βλάπτει ἡ incapacitas, ἐὰν π. χ. ἡ κληρονομία εἶναι κατὰ χρεως ἢ ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ὀφείλῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς ἄλλον τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ. *L.* 73 [72] D. h. t., L. 42 D. de leg. II° 31, L. 28 D. de leg. III° 32.

τὸ ἕνεκα ταύτης μὴ ἀποκτώμενον δὲν ἰσχύουσιν ἐν πᾶσιν αἱ αὐταὶ ἀρχαί, αἱ ἰσχύουσαι ὡς πρὸς τὸ μὴ ἀποκτώμενον λόγῳ τῆς ἀνικανότητος πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι⁵. Ἄλλ' αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐφηρμόζετο ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἡ τοιαύτη ἀνικανότης τοῦ κληρονομεῖν, εἶναι οὐσιωδῶς ἡλαττωμένα ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ ἤδη δικαίῳ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ προγενέστερον ῥωμαϊκὸν δίκαιον⁶, καὶ ἐξ οὐτῶν δὲ τῶν ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ ὑπολειφθεισῶν⁷ μία καὶ μόνη κέκτηται ἔτι καὶ σήμερον ἀφιλονίκητον πρακτικὴν ἰσχύν· ὁ σύζυγος δηλ. δὲν δύναται νὰ λάβῃ διὰ διατάξεως τελευταίας βουλήσεως τοῦ ἐτέρου συζύγου, διατελέσαντος πρότερον ἐν ἄλλῳ γάμῳ, πλέον ἢ ὅσον λαμβάνει τὸ τὸ ἐλάχιστον λαμβάνον τέκνον ἐκ τοῦ πρώτου γάμου⁸. Πλὴν τῆς περιπτώσεως ὅμως ταύτης μνημονευτέον ἐνταῦθα καὶ τὸν κανόνα, ὅτι ὁ καταλείπων νομίμως κατιόντας

⁵) Ἡ διάκρισις αὕτη περιστάλη μὲν πολὺ διὰ τῆς L. un. C. de cad. toll. 6. 51, ἀλλὰ δὲν ἦρθη ὀλοσχερῶς. Πρβλ. K ö p r e n σημ. 30.

⁶) Ἡ incapacitas εἰσῆχθη ὑπὸ τῆς lex Iulia καὶ Papia Poppaea διὰ τοὺς coelibes καὶ orbis, ὑπὸ δὲ τῆς lex Iunia Norbana διὰ τοὺς Latini Iuniani, καὶ αὐτὰ παρέμειναν αἰετοτε αἱ σπουδαιότεραι καὶ κύριαι περιπτώσεις ἐφαρμογῆς αὐτῆς. Ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ δὲν ἰσχύουσιν, ὡς γνωστόν, πλέον. Cod. 8. 57 de infirmendis poenis coelibatus et orbitatis et de decimariis sublatiis. L. un. C. de Latina libertate tollenda 7. 6. Mühlénbruch σ. 180 ἐπ.

⁷) Ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς ἐπομένοις μνημονευομένων περιπτώσεών εἰσιν ἔτι αἱ ἀκόλουθοι δύο: 1) ἡ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότης τῶν mulieres probosae, ἐρειδομένη ἐπὶ διατάξεως τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ, Suet. Domit. c. 8, L. 41 § 1 D. de test. mil. 29. 1, L. 23 § 3 C. de nupt 5. 4. Mühlénbruch σ. 264 ἐπ. V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀρθ. III. 3, K ö p r e n System σ. 300. Κατὰ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίμου τῆς διατάξεως ταύτης Mühlénbruch σ. 276, W. S e l l ἐν Sell's Jahrb. III § 424 ἐπ., S i n t e n i s III § 167 σημ. 15, K ö p r e n System σ. 316. Lehrbuch σ. 69 σημ. 1, [Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 22 i. f.] 2) Γυνή, ἐρχομένη εἰς νέον γάμον ἐντὸς τοῦ πενθίμου ἔνιαυτοῦ, δὲν δύναται νὰ καταλίπῃ τῷ νέῳ συζύγῳ πλέον τοῦ τρίτου τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ὁρ. περὶ τῆς διατάξεως ταύτης καὶ τῆς σημερινῆς αὐτῆς ἰσχῆος ἀνωτ. § 512. [Ἡ ἀνικανότης αὕτη, χαρακτηριζομένη ὡς ποινή, ἀργεὶ παρ' ἡμῖν κατὰ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 22, μεταβαλόντα τὴν ἐν τῷ Οἰκογ. Δικ. γνώμην αὐτοῦ (§ 193), ἐν ᾧ τοῦναντίον ὡς ἰσχύουσαν θεωρεῖ ταύτην Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 691. Πρβλ. Α. Π. 62 <1905>. Ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἰσχύει ἔτι παρ' ἡμῖν ὄρ. ἀνωτ. § 512 σημ. 2 τὴν ἐμὴν παρατήρησιν].

⁸) Ὁρ. ἀνωτ. § 511 ἀρ. 3.

δὲν δύναται νὰ προσπορίσῃ εἰς τὰ νόθα αὐτοῦ τέκνα καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν ὁμοῦ πλέον τοῦ $\frac{1}{12}$, εἰς δὲ τὴν μητέρα μόνην πλέον τοῦ $\frac{1}{24}$ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ⁹⁾.

β. Περιεχόμενον κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως*.

α. Ἐγκατάστασις πλειόνονον.

§ 551.

Περιεχόμενον τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ἡ κλῆσις πρὸς διαδοχὴν εἰς τὴν περιουσίαν ὡς σύνολον (§ 528). Περὶ τούτου δὲν θὰ ἐκταθῶμεν ἔνταῦθα περαιτέρω, ἀλλὰ θὰ πραγματευθῶμεν εἰδικώτερον περὶ τινων ἰδιαιτέρων περιπτώσεων, ὧν πρώτη εἶναι ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς § ταύτης σημειωθείσα.

⁹⁾ Νεαρ. 89 κεφ. 12 § 2. 3 κεφ. 13, πρὸβλ. I., 2, 8 C. de nat. lib. 5. 27. Τὸ περιπλέον καταλειφθὲν περιέρχεται εἰς τοὺς νομίμους κατιόντας. Ἡ Νεαρά ποιεῖται λόγον μόνον περὶ liberi naturales, τέκνων ἐκ παλλακαίας· τὸ σημερινὸν αὐτῆς ἐφαρισμὸς ἐπὶ τούτων, ὡς καὶ ἡ ἐλέκτασις ἐπὶ τὰ νόθα τέκνα ἐν γένει, ἀμφισβητεῖται μεγάλως. Ὑπερασπισταὶ Mayer § 17 σημ. 6, Arndts RLex III σ. 917 καὶ Lehrb. § 492 σημ. 6, Puchta § 471. d, Köppen System σ. 316-317. Lehrb. σ. 70· ἐναντίοι Mühlenbruch σ. 328.336 ἐπ., Vangerow II § 429 σημ. 2 ἀριθ. 1, Sintenis III § 167 σημ. 15, [Κρασσᾶς § 22. γ]. Ἡ πρᾶξις εἶναι ὀρισμένως ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς λύσεως ἰδρ. τὰς παραπομπὰς ἐν Mühlbruch σ. 337 καὶ Seuff. Arch. X. 64, XXXVIII. 235 (RG. Entscheid. VIII. σ. 119)· τὸναντίον ἀπεφάνετο τὸ OAG. zu Celle τῷ 1854 (Seuff. Arch. VIII. 68, XI. 262 [ἡ αὐτὴ ἀπόφασις]).—Ἄλλ' ὁ Vangerow II § 429 σημ. 2 ἐν ἀρχ. [ᾧ ἐπεταὶ Καλλιγᾶς § 131] δέχεται ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς σημ. 8, ὅγχι ἀνικανότητα τοῦ κτήσασθαι. ἀλλ' ἀνικανότητα τοῦ ἐγκαθίστασθαι· ἐπομένως κατ' οὐδὲν ἐπὶ παραδειγματι θὰ ὀφέλει τὰ νόθα τέκνα νομιμοποιήσας μετὰ τὴν διαθήκην. Ἐναντίος Köppen § 5 σημ. 27, [Παπαρηγόπουλος § 692, Κρασσᾶς § 22].—Ὁ Köppen ὁμοῦ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων περιπτώσεων κηρύσσεται (σ. 322) μετ' ἀποχρόντων λόγων κατὰ τοῦ συγχωρητοῦ ἐγκαταστάσεως διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐγκατάστατος ἤθελεν ἐπιζήσῃ τοῖς ἐπιπροσθοῦσιν αὐτῷ προσώποις (ἐγκατάστασις διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς capacitas, σημ. 3)

* Mühlenbruch Συνέχ. Glück XI. σ. 109 ἐπ., Arndts RLex. III σ. 920 ἐπ., Mayer § 25. 26, Vering σ. 309-321, Sintenis II σ. 395 ἐπ., Vangerow § 449 σημ. 2. 3, Unger § 15. Περὶ διατριβῆς τινος ὑπὸ Pampaloni ἰδρ. Schneider Krit. VZSch. XXXIII σ. 62 ἐπ.

1, Πλείονες ἐγκατάστατοι, μὴ καθορίσαντος αὐτοῖς τοῦ κληρονομουμένου μερίδας, θεωροῦνται ὡς κατ' ἴσα μέρη καλούμενοι¹, ἐκτὸς ἐὰν ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῆς ἐγκαταστάσεως δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἄλλοία τις γνώμη τοῦ κληρονομουμένου^{1α}. Τοῦτο συμβαίνει ἰδίως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ὠνόμασέ τινας τῶν κληρονόμων ὁμοῦ, ὅτε ἡ εἰκαζομένη αὐτοῦ θέλησις εἶναι νὰ λάβωσιν οὗτοι συλλήβδην μίαν μόνην μερίδα². προσέτι, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐγκατέστησε τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους αὐτοῦ ὡς τοιούτους, ὅτε θεωρητέον ὅτι ἡ βούλησις αὐτοῦ ἦτο, ὅπως οὗτοι κληθῶσιν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου μερίδα αὐτῶν³.

2. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐγκατέστησεν ἕνα ἢ πλείονας ἐγκαταστάτους μετὰ προσδιορισμοῦ τῆς μερίδος αὐτῶν, ἕνα δὲ ἢ πλείονας ἄλλους ἄνευ τοιούτου προσδιορισμοῦ, δέον τοῦτο νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς σημαῖνον ὅτι οἱ τελευταῖοι θέλουσι λάβῃ τὸ μὴ ἀπονεμηθὲν μέρος τοῦ ὅλου⁴.

3. Περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ'⁵ ἦν ὁ κληρονομούμενος δένειμεν εἰς τοὺς πλείονας ἐγκαταστάτους πλέον ἢ ἔλασσον τοῦ ὅλου, ὄρα τὴν ἐπομένην §.

§ 551 ¹) L. 9 § 12 D. h. t. Bas. (35. 9) αὐτ. «Οἱ κληρονόμοι δικαίω εἰσι διάδοχοι, καὶ ἐὰν μὴ διέλη εἰς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος, ἐξ ἴσου καλοῦνται». [Ἄρμ. (5. 8) 41]. L. 35 pr. i. f. eod., § 6 I. h. t. (2. 14).

^{1α}) Ἐπανελημμένη ἐγκατάστασις δὲν γορηγεῖ ἐν ἀμφιβολίᾳ πολλαπλῆν μερίδα, L. 23 § 1 C. de leg. 6. 37.

²) L. 60 [59] § 2 D. h. t. 'Titius heres esto. Seius et Maevius heredes sunt'. Verum est, quod Proculo placet, duos semisses esse, quorum alter coniunctim duobus datur». L. 17 § 4 eod., πρβλ. L. 13 pr, L. 67 [66] eod., L. 11 C. de impuberum et aliis subst. 6. 26, ἐπίσης L. 88 § 6 D. de leg. II° 31. Seuff. Arch. VIII. 151, πρβλ. IF. 201. Ἀπόφαισις τοῦ OAG. zu Darmstadt τῆς 24 Μαΐου 1850 ἐν Arch. für prakt. RW. III σ. 479 ἐπ. Ἀντιφρονεῖ ὡς πρὸς τὸ σημεινὸν δίκαιον D e r n b u r g III § 86 σημ. 5. Seuff. Arch. I. II. 246.— Πητὴ κλησις πλειόνων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κληρονομικὴν μερίδα: L. 15 pr. D. h. t., L. 142 D. de V. S. 50. 16. Πρβλ. ὁμοως Arndts σ. 926.

³) Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 3 ἀρ. II. 3.

⁴) L. 17 pr, L. 78 [77], L. 79 [78] § 2 D. h. t., § 6 I. h. t.

β. Ἐγκατάστασις εἰς ἔλασσον ἢ πλείον τοῦ ὅλου.

§ 552.

4. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἀπένειμεν ἔλασσον τοῦ ὅλου, τὸ ἀναπονήμητον μέρος τῆς κληρονομίας περιέρχεται οὐχ ἥττον εἰς τὸν ἕνα ἐγκατάστατον κληρονόμον ἢ τοὺς πλείονας ἐγκαταστάτους κληρονόμους¹, εἰς τούτους δὲ κατ' ἀναλογίαν τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν μερίδων². Ἐὰν ὁμως ἐξάγῃται ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὸν ἐγκατάστατον ἢ τοὺς ἐγκαταστάτους εἰς τὰς ὀρισθείσας αὐτοῖς μερίδας³, συγχρόνως δὲ τίς κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ θέλει λάβῃ τὸ μὴ ἀπονεμηθὲν μέρος⁴, ἡ βούλησίς του αὕτη διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἐμμέσως,

¹) § 5 1. h. t. Οὔτε εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους οὔτε εἰς τοὺς ἐν προ- § 552
τέρῳ διαθήκῃ ἐγκαταστάτους περιέρχεται ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποκλειστικότη-
τος τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως. Ὅρ. § 537 σημ. 2, § 565 σημ. 1. Ὁ H o f -
m a n n krit. Studien im röm. Recht σ. 128 ἐρωτῶν διατὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δί-
καιον δὲν ἐκήρυσεν ἀνίσχυρον, καθὼς πλημμελῆ, τὴν ἐπὶ μέρος τῆς περιουσίας
ἐγκατάστασιν, ἀπαντᾷ ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἕνεκα τοῦ favor testamenti, ὅστις ὁμως
δέον νὰ νοηθῇ οὐχὶ ὡς «εὐλάβεια πρὸς τὸν κληρονομούμενον», ἀλλ' ἀντικειμε-
νικῶς ὡς «εὐνοια πρὸς τὴν ἐκ διαθήκης διαδοχὴν». Ὅθεν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον
προτιμᾷ, ἵνα ὁ Ῥωμαῖος πολίτης κληρονομητῆται ἐκ διαθήκης καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ
νόμου; Ἐγὼ τὸν λόγον διαβλέπω ἐν τῇ σημασίᾳ, ἣν ἡ λαϊκὴ ἀντίληψις ἀπέδιδε
τῇ λέξει heres. Πρβλ. § 553 σημ. 3, § 554 σημ. 15, § 562 σημ. 4.

²) Ἡ, ὅπερ εἶναι ἀπλούστερος ὑπολογισμὸς, ἀγομῶν εἰς τὸν αὐτὸν παρο-
νομαστὴν τῶν ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἀπονεμηθέντων κλασμάτων, εὐρίσκεται, διὰ τῆς
ἀδροίσεως τῶν ἀριθμητῶν νέος παρονομαστής αὐτῶν. L. 13 § 3, L. 79 [78] § 1
D. h. t., § 5. 7 L. h. t.

³) Ὅπερ οὐδαμῶς ἀναγκαῖον· δυνατόν καὶ ἐκ παραδρομῆς νὰ ὠνόμασεν
ἐσφαλμένως ὁ κληρονομούμενος τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἀπονεμηθείσας μερίδας. Πρβλ.
§ 5 I. cit. Θεοφ. § 5 (2. 14). «Ἡ κληρονομία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς δωδέκα
διαίρεται οὐγκίας. . . Οὐ πάντως δὲ δωδέκα οὐγκίας τὴν περιουσίαν εἶναι δεῖ,
εἰς ἣν διαίθεται ὁ τεστάτορ· τοσαῦται γὰρ οὐγκίαι τὴν λίτραν ἀποτελοῦσιν,
ὅσας ἂν ὁ διαθέμενος βουληθῇ. . .». L. 13 § 1 D. h. t., L. 79 [78] § 1 D. h. t.
Βασ. (35. 9) οβ'. «Καὶ περὶ τοῦ γραψαντός τινα εἰς δύο μέρος, καὶ ἕτερον εἰς
τρεῖς οὐγκίας, εἰς πόσας δοκεῖ οὐγκίας διαίρειν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ (assem
in dodrantem. . . declarari)· πολλάκις γὰρ ἀπὸ τῆς γένιτος γραφῆς τὸ ἀσαφῆ
σημαίνεται, ὡς ἐπὶ νομίμων ληγατευθέντων, ὧν τὸ εἶδος οὐκ ἐξεφωνήθη».

⁴) Ὅπερ ἐπίσης δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Ἰδίως δὲν πρέπει νὰ δεχθῇ τις ἀβα-
σανίτως ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ καταλίπῃ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου

ἐπιβαλλομένης εἰς τὸν ἐγκατάστατον ἢ τοὺς ἐγκαταστάτους τῆς ὑποχρέωσης νὰ ἀποδώσωσιν ὡς κληροδοσίαν τὸ μὴ ἀπονεμηθὲν μέρος τῆς κληρονομίας εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ ἠθέλησεν νὰ προσπορίσῃ τοῦτο ὁ κληρονομούμενος⁵ τὸ πρόσωπον τοῦτο δυνατὸν νὰ ᾖ ὁ ἐν προτέρᾳ διαθήκῃ ἐγκατάστατος⁶ ἢ ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος⁷. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα μόνον ὑπὸ τὴν προϋ-

κληρονόμους τὸ μὴ ἀπονεμηθὲν μέρος τῆς περιουσίας⁸ δυνατὸν καὶ νὰ ἠθέλησεν, ὅπως ἐπιφυλάξῃ ἑαυτῷ ἑτέραν διάθεσιν τούτου. Ὑπομνήσσω δὲ καὶ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ αἵρεσις μιᾶς τῶν ἐγκαταστάσεων ἀνοτεῖ (L. 26 § 1 D. de cond. 35. 1) ἢ μία τῶν ἐγκαταστάσεων εἶναι ἀνίσχυρος.

⁵) Ἀπέκλειε μὲν ἡ θεωρία τοῦ legatum τὴν ὑπόθεσιν σιωπηρᾶς κληροδοσίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ τοῦ fideicommissum. Ὁρ. § 663 σημ. 10 καὶ εἰδικότερον L. 69 pr. D. de leg. II° 31.

⁶) L. 30 [29] D. ad. SC. Treb. 36. 1, § 3 I. quib. mod. test. 2. 17. Ἀμφισβητεῖται, ἂν τὰ χωρία ταῦτα δέχονται κληροδοσίαν χάριν τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ διαθήκῃ ἐγκαταστάτου ἀπλῶς ὡς ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ δευτέρᾳ διαθήκῃ ἢ λόγῳ ὀρητῆς ἐπικυρώσεως τῆς πρώτης διαθήκης διὰ τῆς δευτέρας. Ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης, διαφωνοῦντες ὁμοῦς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον περὶ τὴν ἑρμηνείαν, εἰσὶ Neuner die heredis institutio ex certa re σ. 76 ἐπ. καὶ Fein Συνέχ. Glück XLV σ. 267 ἐπ., ὄρ. καὶ Seuffert § 548 σημ. 6, Unger § 24 σημ. 13, Brinz 2 ἐκδ. III σ. 75, καὶ τὰς πρώτας τοῦ παρόντος ἐκδόσεις· ἐναντίοι καὶ ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης: Mayer Lehre von der Legaten und Fideicommissen § 24 σημ. 12, Padellietti die Lehre von der Erbeseinsetzung ex certa re σ. 87 ἐπ., G. A. Seuffert ἐν τῇ 4 ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τοῦ πατρὸς του § 548 σημ. 6, Arndts Συνέχ. Glück XLVII σ. 418 ἐπ., Schwing zur Lehre von des heredis institutio ex certa re σ. 17 ἐπ. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, καὶ ὁμολογουμένου ἔπι ὅτι ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις δὲν περιέγεται ἄμεσος τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθέντος κανόνος ἀποδείξεις, πάντως ὁμοῦς ἐκ τῆς ἐλευθερίας, μεθ' ἧς αἱ πηγαὶ ἑρμηνεύουσι τὴν περὶ κληροδοσίας βούλησιν ἐν γένει καὶ μεθ' ἧς παραδέχονται σιωπηρὰν καταπίστευσιν (σημ. 5), δικαιούμεθα πληρέστατα, ὅπως ἀπονειμωμεν εἰς τὸν ἐν προτέρᾳ διαθήκῃ ἐγκατάστατον καὶ ἀνευ ρητῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπικυρώσεως τὸ πλεονάζον τῆς ἐν τῇ διαθήκῃ ταύτῃ ἀπονεμηθείσης κληρονομικῆς μοίρας, ἐὰν ἐξ ἄλλων περιστασιῶν μὴ δύνηται νὰ συναχθῇ ἀντίθετος τοῦ κληρονομούμενου θέλησις. Οὕτω καὶ Arndts καὶ Schwing ἐνθ. ἄνωτ.

⁷) Διαφωνεῖ ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Neuner ἐνθ. ἄνωτ. σ. 61 ἐπ. Κατ' αὐτὸν ἡ παραδοχὴ σιωπηρᾶς καταπίστευσεως ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν ἤρτηται ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι ὁ τετιμησθῆναι ἢ προοδιωρισθῆναι σαφῶς ἐν αὐτῇ τῇ διατάξει» ἢ ὠνομάσθη «ἄλλοθι που τῆς σειρᾶς τῆς τελευταίας βουλήσεως ὑπ' ἄλλην σχέσιν». Οὕτω καὶ E. A. Seuffert ἐν τῇ 4 ἐκδ. τοῦ συγγράμματος τοῦ πατρὸς του § 541 σημ. 2. Δὲν νομίζω μὲν πλέον, ὡς ἐν ταῖς πρώταις τοῦ ἐγγχειριδίου τούτου ἐκδόσεσιν, ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἀναιρεῖται ἀμέσως διὰ τῆς L.

πόθεσιν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κληρονομούμενος τοὺς εἰς ἔλασπον τοῦ ὄλου ἐγκατασταθέντας ἠθέλησε πράγματι νὰ καταστήσῃ κληρονόμους καὶ οὐχὶ κληροδόχους⁸. Ἐξαιρέσεις κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὑπάρχει ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν στρατιωτικῇ διαθήκῃ· αὕτη κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐκτελεῖται μόνον ἐφ' ὅσον ἐξικνεῖται, τὸ δὲ διὰ τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως μὴ ἀπονεμηθὲν μέρος περιέρχεται ὡς κληρονομία εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἄνευ τῆς ἐγκαταστάσεως ταύτης θὰ ἐλάμβανε τὸ ὄλον⁹. Ἡ ἐξαιρέσις αὕτη ἀργεῖ σήμερον¹⁰.

2. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἀπένημε πλέον τοῦ ὄλου¹⁰, τὸ ἐπὶ πλέον ἀπονεμηθὲν ἀφαιρεῖται ἀπὸ τῶν ἐγκαταστάτων κληρονόμων κατ' ἀναλογίαν τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν μερίδων¹¹. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος διώρισε πρῶτον μὲν τινα εἰς τὸ ὄλον, εἶτα δ' ἕτερον εἰς μέρος, ὡς βούλησις αὐτοῦ δέον ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὁ ἐπὶ μέρους ἐγκατασταθεὶς θέλει περιορίσῃ τὸν ἐπὶ τοῦ ὄλου ἐγκατασταθέντα¹². Ἐὰν παρὰ τὴν ἐξάντλησιν ἢ ὑπέρβασιν τοῦ ὄλου

69 pr. D. de leg. II° 31, ἐξακολουθῶ ὁμως νὰ θεωρῶ ταύτην ὡς μὴ συνάδουσαν πρὸς τὸ καθόλου πνεῦμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Ὅρ. προηγ. σημ. καὶ ἰδίᾳ L. 114 § 14 D. de leg. I^o 30, L. 11 § 4 D. de leg. III° 32. Ὅρ. καὶ Arndts L. 114 § 14 D. de leg. I^o 30, L. 11 § 4 D. de leg. III° 32. Ὅρ. καὶ Arndts ἔνθ. ἀνωτ. σ. 415 καὶ πρὸς τὴν L. 69 pr. cit. ἐν Schwing σ. 67. Ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Neuner Entsch. d. RG. XVII σ. 143 (=S e u ff. Arch. XLIII. 32).—Ὁ Dernburg III § 57 κείμ. σημ. 8 ἐπ., § 86 κείμ. σημ. 9 δέχεται οὐχὶ κληροδοσίαν ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων, ἀλλ' ἐγκατάστασιν αὐτῶν.

⁸) Ὅτι εἰς τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν οὐδεμίαν πρέπει ἢ ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου χρῆσις τῆς ἐκφράσεως «κληρονόμος» νὰ παρέχῃ δυσχέρειαν ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν δίκαιον, ὄρ. § 546 σημ. 8, § 533 σημ. 3. 16, Neuner ἔνθ. ἀνωτ. σ. 543.

⁹) § 5 I. h. t., L. 37 D. de test. mil. 29. 1. Ὅρ. καὶ § 553 σημ. 12 ἐπ.

¹⁰) Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατορίας ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 § 44. Πρὸς τὸ § 537 σημ. 4α.

¹¹) Ἐνθα ἀνάγεται οὐ μόνον ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἐγκατέστησε πάντας τοὺς κληρονόμους εἰς ποσοτά, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη, καθ' ἣν ἐγκατέστησε ἡτῶς ἓνα ἢ τινὰ αὐτῶν εἰς τὸ ὄλον.

¹²) Ἡ σχηματίζεται καὶ ἐνταῦθα (σημ. 2) ἐκ τῶν ἀριθμητῶν τῶν ἀπονεμηθέντων κλασμάτων νέος παρονομαστής αὐτῶν. L. 13 § 4-7, L. 15 § 1, L. 48 [47] § 1 D. h. t., § 7 I. h. t., ὄρ. καὶ L. 60 [59] § 1 D. h. t.

¹³) Ὅστε ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ προκύπτει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε ὁ πρῶτος ἐγκαθίστατο κληρονόμος ἄνευ οἰουδήποτε ποσωτικοῦ προσδιορισμοῦ.

ὑπάρχουσιν ἐγκατεστημένοι καὶ ἄλλοι κληρονόμοι ἄνευ προσδιορισμοῦ μερίδος, ἐν περιπτώσει μὲν ἐξαντλήσεως θεωροῦνται ὡς καλούμενοι εἰς δεύτερον ὄλον, ἐν περιπτώσει δ' ὑπερβάσεως εἰς ὅ,τι ἐλλείπει ἐκ τοῦ δευτέρου ὄλου καὶ κατὰ ταῦτα γίνεται ἡ ἀναγωγή¹³.

γ. Ἐγκατάστασις ἀπὸ δῆλου πράγματος*.

§ 553.

Ἡ εἰς ὄρισμένον ἀντικείμενον ἢ ὄρισμένα ἀντικείμενα

Οὕτως ὄρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. 23 pr. C. de leg. 6. 37. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἐρμηνεύσεως τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχει φιλονικία ὁ Schradet ἰδίᾳ, ἐν civilist. Abhandlungen ἀρ. 4 (1816), προσεπάθησε νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἀπόφανσις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναφέρεται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀπενεμήθη πλέον τοῦ ὄλου, ἀφ' ἑτέρου ὅμως προϋποτίθῃσιν ὅτι αἱ διάφοροι διατάξεις ἐγένοντο εἰς διάφορα μέρη τῆς διαθήκης. Ὁρ. τοῦναντίον Arndts RLex. III σ. 291, Mühlenthal XL σ. 122 ἐπ., Vangerow II § 449 σημ. ἀρ. I. B. I. b, Sintenis III § 172 σημ. 23, μὴ συμφωνοῦντας ὅμως πάλιν ἐντελῶς πρὸς ἀλλήλους, τοῦ Sintenis λ. γ. θεωροῦντος ἐφαρμοζομένην τὴν διάταξιν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ πρῶτος ἐγκατεστάθῃ εἰς τὸ ὄλον κατὰ ποσοστὰ (π. γ. ¹²/₁₂). — Τί ῥητέον ὅμως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος μετὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν ἐποιήσατο οὐχὶ μίαν, ἀλλὰ πλείονας ἄλλας, ἐξαντλοῦσας ἢ ὑπερβαίνουσας τὸ ὄλον: Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἣν προφανῶς ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἐσκέφθη, δεῖν ἀναμφιβόλως νὰ ἐφαρμοσθῇ πάλιν ὁ κανὼν Ὁρ. Mühlenthal σ. 132, Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 24, [K r a s s a v § 79].

¹³ L. 17 § 2-5, L. 18, L. 20 § 1, L. 54 [53], L. 79 [78] § 2, L. 88 [87] D. h. t., § 6. 8 I. h. t. [A. II, 279 <1866>].

*) Πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτης ἐκτός τῶν ἐν § 551 μνημονευομένων (Mühlenthal XL σ. 165 ἐπ.) ἰδίᾳ τὴν πραγματείαν τοῦ Neuner, die Heredis institutio ex re certa. Giessen 1853. Περαιτέρω φιλολογία: v. Löhner Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIX σ. 73 ἐπ. (1849), Köppen System des heut. röm. Erbrechts im Grundriss (Würzburg 1867) σ. 32-35. Th. Mommsen Zeitschr. f. RGesch. VII σ. 313 ἐπ. (1868). G. Padelletti die Lehre von der Erbinsetzung ex certa re. Berlin 1870. Περὶ τούτου Windtscheid krit. VJSchr. XII σ. 476 ἐπ., Kuntze über die Erbinsetzung auf bestimmte Nachlassstücke (institutio ex re). Δύο ἀκαδημεικὰ προγράμματα 1875. Schwing zur Lehre von der heredis institutio ex re certa. Stralsund 1875. Περὶ τῶν δύο τελευταίων ἔργων: Brinz krit. VJSchr. XVII σ. 567 ἐπ., Hoffmann: die heredis institutio ex re certa bei Konkurrenz von gehörig eingesetzten Erben. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1897. Kohler Arch. f. civ. Pr. XCI σ. 312 ἐπ. [Πρὸς τὴν γνομοδοτήσεως Regelsberger, Derenburg κλπ. ἐπὶ διαθήκης Ἄ. Συγγροῦ ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει Ζέπου I. σ. 501 ἐπ., 535 ἐπ.].

περιουσίας κληρονομικὴ ἐγκατάστασις¹ ἐνδέχεται νὰ πάσχη οἷον ἐλάττωμα καὶ ἡ ἐγκατάστασις, δι' ἧς παρεχωρήθη ποσοστὸν μόνον τῆς κληρονομίας²: πάντως ὁμως περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἀντίφασιν^{2α}. Ὅθεν ἡ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαταστάσει περιεχομένη διάταξις δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐν ἰσχύϊ, μόνον ἐὰν μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἡ ἐγκατάστασις ἢ ἡ μνεία τοῦ δήλου πράγματος. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποδώσῃ μεῖζονα βαρύντητα εἰς τὴν ἐγκατάστασιν³ καὶ οὕτω τὸν εἰς ὠρισμένον ἀντικείμενον ἢ ὠρισμένα ἀντικείμενα περιουσίας ἐγκατασταθέντα

¹) Heredis institutio ex re certa, ex certa re, ex re. Εἰδικώτερα περὶ τῆς § 553 ἐννοίας τῆς res certa παρὰ Neuner σ. 528 ἐπ. Ἐγκατάστασις εἰς περιουσιακὰ ἀντικείμενα ὠρισμένης κατηγορίας (π. γ. bona paterna, materna, castrensia): L. 35. 79 [78] pr. D. h. t. (περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἐναίσιμος διατριβὴ Πανεπιστημίου Giessen 1894, ὑπὸ Geyl), L. 17 § 1 D. de test. mil. 29 1. Ἐγκατάστασις εἰς χρηματικὸν ποσόν. Ἐγκατάστασις εἰς τὴν ἐπιχαρτίαν τῆς περιουσίας: Neuner σ. 548 ἐπ., Vangerow § 449 σημ. 2 ἐν τέλ. A, Sintenis § 172 σημ. 22, Seuff. Arch. XV. 141 [Ἐφ. Ἀθ. 296 <1914>].—Ἡ ἐγκατάστασις ex certa re certa (L. 75 [74] D. de her. inst. 28. 5, L. 86 pr. D. de leg. II° 31) εἶναι καὶ αὕτη ἐγκατάστασις ex re certa; καὶ Neuner σ. 37 ἐπ. 93 ἐπ. 382 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. B, Padelletti σ. 18· ἐναντίως Mandry Arch. f. civ. Pr. LI σ. 83 ἐπ. (1868), πειστικῶς κατ' ἐμέ, ὡσαύτως Schwing σ. 15, Brinz Pand. 2. ἐκδ. III σ. 79 [Ἐφ. Ἀθ. 1356 <1902>]. Διὰ τῆς ἀφαιρέσεως πράγματός τινος ἡ περιουσία δὲν παύεται οὕσα περιουσία (περιουσιακὴ ὁμάς) ἂν εἶχεν ἄλλως, καὶ διὰ τῆς προσθήκης διεκδικητικῆς κληροδοσίας ἡ ἐγκατάστασις θὰ καθίστατο institutio ex re certa. Διάφορον ἐκδοχὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου οὕτε τὰ ἀνωτέρω χωρία ἀποδεικνύουσιν οὕτε ἡ L. 19 D. de lib. 28. 2. Πρβλ. καὶ § 652 σημ. 17. Ὁρ. ἐπ. Seuff. Arch. L. 182.

²) Ἐάν δηλαδὴ τὰ ἀπονεμηθέντα περιουσιακὰ ἀντικείμενα μὴ ἐξαντλώσι τὴν περιουσίαν.

^{2α}) Ἀρνεῖται τοῦτο ὁ Kuntze ἐνθ. ἀνωτ. Ἡ ἀπὸ δήλου πράγματος ἐγκατάστασις εἶναι κατ' αὐτὸν ἐγκατάστασις εἰς ποσοστὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος τούτου. Τολμηρὸς ὁ ἰσχυρισμὸς. Ὁ ἐγκαθιστὸν τινα κληρονόμον εἰς ὠρισμένον περιουσιακὸν ἀντικείμενον θέλει ἀκριβῶς, ὡπως γίνῃ οὗτος κληρονόμος εἰς τὸ ὠρισμένον τοῦτο ἀντικείμενον, δὲν ἀποβλέπει δὲ εἰς ποσοστὸν. Πρβλ. σημ. 5 ἐν τέλ.

³) Ὁ ὄρος «heres» πρὸς δήλωσιν τοῦ καθολικοῦ διαδόχου, τοῦ καλουμένου δηλ. εἰς πλήρωσιν τῆς θέσεως τοῦ τεθνεώτος ὑπὸ περιουσιακῆν ἔποψιν, ὑπέκειτο παρὰ Ῥωμαίους πολὺ ὀλιγώτερον εἰς παρανόησιν ἢ ὅσον παρ' ἡμῖν ὁ σημερινὸς ὄρος «κληρονόμος». Πρβλ. Neuner σ. 22 ἐπ. καὶ § 546 σημ. 8. Διαφόρου γνώμης ὡς πρὸς τὸν λόγον τοῦ ῥωμαϊκοῦ κανόνος Padelletti σ. 8 ἐπ., κατ' αὐτοῦ πολὺ ὀρθῶς Schwing σ. 3 ἐπ., 9 ἐπ.

θεωρήσῃ ὡς ἀορίστως ἐγκατασταθέντα⁴. Καὶ δὲν ἐπιδορᾷ μὲν ἐνταῦθα, ἐγκατασταθέντων τοιούτῳ τρόπῳ πλειόνων, ἢ διαφορὰ τῆς ἀξίας τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς ἀντικειμένων ἐπὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν κληρονομικῶν μερίδων καὶ ἰδίως ἄρα οὐδὲ τῆς εἰς τὰ χρῆμα συμμετοχῆς αὐτῶν, ἐὰν μὴ ἐξάγῃται ἀναμφιβόλως ἀντίθετος τοῦ κληρονομουμένου θέλησις⁵ ἐὰν ὅμως ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε πράγματι, ὅπως περιορίσῃ τὸν ἐγκατάστατον εἰς τὸ ἀντικείμενον, εἰς ὃ τὸν ἐγκατέστησε⁶, συγ-

⁴) L. 1 § 4 D. h. t. «Si ex fundo fuisset aliquis solus institutus, valet institutio detracta fundi mentione» L. 41 § 8 D. de vulg. 28. 6, L. 75 [74] D. h. t. Ἐγκατάστασις πλειόνων ex re certa. L. 9 § 13, L. 10, L. 11, L. 35 pr. § 1. 2, L. 79 [78] pr. D. h. t., L. 17 pr. D. de test. mil. 29. 1. N e u n e r σ. 22 ἐπ. 139 ἐπ. 362 ἐπ.—Ἡ ἀπὸ δῆλου πράγματος ἐγκατάστασις δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐγκατάστασις ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς περιουσίας, ἐὰν τὸ δῆλον πράγμα ἀποτελῇ πράγματι ἢ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ διαθέτου ὀλοκλήρον τὴν ἐνεργητικὴν αὐτοῦ περιουσίαν ἢ τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέρος, ἐκ δὲ τοῦ λοιποῦ περιεχομένου τῆς διαθήκης δὲν προκύπτῃ ἀντίθετος τοῦ διαθέτου θέλησις: S e u f f. Arch. XLIX. 257. Πρὸβλ. S e u f f. Arch. XLIX. 260. [Ἐφ' Ἀθ. 153 <1919>].

⁵) L. 11, L. 35 pr. § 1. 2, L. 79 [78] pr. D. h. t., L. 17 pr. D. de test. mil. 29. 1. Οὐδ' ἐὰν οἱ πλείονες ἐγκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς περιουσιακῶν ἀντικειμένων, ἔχει τοῦτο ἐπιρροὴν ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν μερίδων, L. 10 D. h. t. (περὶ τῆς γραφῆς ὄρ. N e u n e r σ. 135 ἐπ. καὶ M o m m s e n ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ), μάλιστα δὲ τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐὰν οἱ πλείονες ἐγκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. L. 9 § 13 D. h. t.—οὐχ ἤτιον ἐνταῦθα προστίθεται: «si modo voluntas patrisfamilias manifestissime non refragatur». [«εἰ μὴ ἐναντιοῦται ἡ γνώμη μου» (Βασ. 35. 9 αὐτ.)]. Μᾶλλον ἐπὶ ἐγκαταστάσεως εἰς χρηματικὴν ποσότητα δύναται τις νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὴν ὀρισθεῖσαν χρηματικὴν ποσότητα ὡς μέτρον τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν συμμετοχῆς ἐν γένει. N e u n e r σ. 131-139, P a d e l l e t t i σ. 25 ἐπ.—'Ο K u n t z e, ἔνθ. ἀνωτ., νομίζει ὅτι πράγματι ἐν Πρώμῳ ἀρχικῶς τὸ ποσοστὸν τοῦ heres ex re certa ὄριζετο κατὰ λόγον τῆς ἀξίας τῆς παραχωρηθείσης αὐτῷ res certa (πρὸβλ. σημ. 2α) καὶ ἀγωνίζεται νὰ εὑρῇ ἴσῃν τοῦ προτέρου τούτου δικαίου ἐν ταῖς Συλλογαῖς. Δὲν πιστεύω ἢ ἔρευνα αὐτοῦ νὰ ἀπέβῃ καρποφόρος. Πρὸβλ. καὶ B r i n z ἐνθ. ἀνωτ.

⁶) Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶχε τὴν βούλησιν ταύτην· δυνατόν καὶ νὰ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ περιουσία αὐτοῦ συίσταται εἰς μόνον τὸ ὀνομασθὲν περιουσιακὸν ἀντικείμενον ἢ τὰ ὀνομασθέντα περιουσιακὰ ἀντικείμενα· μάλιστα δὲ δύναται νὰ συνέβαινε πράγματι τοῦτο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ βραδύτερον νὰ ἀπεκτήθῃ ἄλλη περιουσία. Ὅρ. περὶ τῆς τελευταίας περιπτώσεως L. 19 § 2. D. de castr. pec. 49. 17 καὶ ἐν γένει N e u n e r σ. 23 ἐπ. 143. 365. [Πρὸβλ. καὶ S e u f f. Arch. ἐν ταῖς ἀνωτ. ἐν σημ. 4 παραπομπαῖς].

χρόνος δὲ δεικνύηται ἀσφαλῶς εἰς τίνα ἠθέλησε νὰ παράσχη τὸ ὑπόλοιπον¹⁾, ἢ τοιαύτη αὐτοῦ βούλησις πραγματοποιῆται καὶ ἐνταῦθα ἐμμέσως, λογιζόμενου τοῦ ἐγκαταστάτου ὡς βεβαρημένου τῇ κληροδοσίᾳ τοῦ ἀποκαταστήσαι τὸ μέρος τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος, ὅπερ ὁ κληρονομούμενος δὲν ἠθέλησε νὰ τῷ παράσχη, εἰς ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον, εἰς δὲ ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ παράσχη αὐτό²⁾. Ἄλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἢ κληροδοσίᾳ αὕτη ἔχει διάφορον περιεχόμενον.

α. Ἐὰν πλείονες κληρονόμοι ἐγκατεστάθησαν συγχρόνως εἰς ὀρισμένα ἀνικείμενα, ἕκαστος ἐγκατάστατος θεωρεῖται βεβαρημένος τῇ εἰδικῇ κληροδοσίᾳ τοῦ ἀποδοῦναι εἰς τὸν συνεγκατάστατον τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ παραχωρηθέντος αὐτῷ πράγματος, ὅπερ δὲν ἔχει ὁ συνεγκατάστατος ἐν τῷ λαχόντι αὐτῷ ποσοστῷ τῆς κληρονομίας³⁾.

β. Ἐὰν ὁμως ἀπέναντι τοῦ ἀπὸ δήλου πράγματος ἐγκαταστάτου ὑπάρχωσιν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι ἢ ἄλλοι ἐν προτέρᾳ ἢ τῇ αὐτῇ διαθήκῃ εἰς ἰδανικὰ μέρη ἢ ἀπολύτως ἐγκατασταθέντες, ἢ βαρύνουσα τὸν ἀπὸ δήλου πράγματος ἐγκατάστατον κληροδοσίᾳ δὲν εἶναι εἰδική, ἀλλὰ κληρονομική· ὑποχρεοῦται νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὰ ῥηθέντα πρόσωπα τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα ὡς τοιαύτην⁴⁾ διατηρῶν ἢ λαμβάνων

¹⁾ Ὅπερ ἐπίσης δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Πρβλ. § 552 σημ. 4.

²⁾ Τὸ πρόσωπον τοῦτο δύναιται νὰ ἦ: α) ὁ ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ συνεγκατάστατος, L. 35 pr., L. 79 [78] pr. D. h. t., L. 1 C. Greg. de fam. erc. 3. 4 πρβλ. L. 17 pr. D. de test. mil. 29. 1 (σημ. 13)· β) ὁ ἐν προτέρᾳ διαθήκῃ ἐγκατάστατος πρβλ. L. 30 [29] D. ad SC. Treb. 36 1, § 3 I. quib. mod. test. infirm. 2. 17· γ) ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος. Τὰ ἐν β καὶ γ λεχθέντα δὲν εἶναι γενικῶς παραδεγεμένα. Πρβλ. τὰς παρατομπὰς § 552 σημ. 6. 7 καὶ P a d e l l e t t i σ. 4 ἐπ., 87 ἐπ., K u n t z e II σ. 12 ἐπ., V a n g e r o w II § 449 σημ. 2 ἀρ. I, N e u n e r σ. 74. 143 ἐπ. 364 ἐπ. [Κρυσσῶς § 71].

³⁾ Ὅρ. τὰ ἐν σημ. 8. α σημειωθέντα χωρία. N e u n e r σ. 143 ἐπ. Ἄλλως ἐν μέρει P a d e l l e t t i σ. 20-27· κατ' αὐτοῦ W i n d s c h e i d ἐνθ. ἀνοτ. σ. 480, A r n d t s Συνέχ. G l ü c k L X V I I σ. 423, S e h w n i g σ. 58 ἐπ. [Ἐφ. Ἀθ. 1661 <1908>].

⁴⁾ α) Καὶ ὁ D e r n b u r g III. § 87 κείμ. σημ. 5 δέχεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ (πρβλ. § 552 σημ. 7 ἐν τέλ.) κληροδοσίαν καὶ οὐχὶ κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν.

τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ πράγμα δυνάμει εἰδικῆς κληροδοσίας, ἐν τῇ διατάξει τοῦ κληρονομουμένου ἐγκειμένης¹⁰. Περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ἐγκατάστατοι, ὧν ἀπέναντι εὐρίσκεται ὁ ἀπὸ δήλου πράγματος ἐγκατασταθεὶς, ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν, ὅτι ἡ εἰς αὐτοὺς ἀπόδοτέα κληρονομικὴ μερὶς θεωρεῖται ὡς περιοχόμενη αὐτοῖς αὐτοδικαίως καὶ ἄνευ δηλώσεως βουλήσεως ἐκ μέρους τοῦ βεβαρημένου, οὕτως ὥστε ἀπέναντι τῶν συγκληρονόμων παρίσταται οὗτος κατὰ τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἁπλῶς ὡς κληροδόχος τοῦ παραχωρηθέντος αὐτῷ ἀντικειμένου, ἐν ᾧ κατὰ τὰ ἄλλα ἢ ἰδιότης αὐτοῦ ὡς κληρονόμου ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη¹¹.

¹⁰) Διατηρεῖ τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ πράγμα, ἐὰν ἐγκατεστάθῃ αὐτὸς μόνος ἐν τῇ διαθήκῃ. Ἐὰν ἔχῃ συνεγκαταστάτους, διατηρεῖ τὸ πράγμα κατὰ τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μοῖραν καὶ λαμβάνει αὐτὸ κατὰ τὰς μερίδας τῶν συνεγκαταστάτων. Ἀλλὰ καὶ ὅτι διατηρεῖ, τὸ ἔχει δυνάμει κληροδοσίας. Πρβλ. *Neuner* σ. 95 ἐπ. 166. 367 καὶ κατωτ. § 652 σημ. 17. Ἄλλης γνώμης ὁ *Dermburg* III § 87 σημ. 6.

¹¹) Αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς *L. 13 C. de her. inst. 6. 24*, ὡς καθωρίσθη ὑπὸ τοῦ *Neuner* σ. 385 ἐπ. Περὶ ἄλλων ἐκδοχῶν τοῦ πολυθρολήτου τούτου χωρίου ὅρ. αὐτ. σ. 313 ἐπ., *Vangerow* § 449 σημ. 2 ἀρ. III, *Sintenis* III § 172 σημ. 21 περὶ τὸ τέλος, *Kleinschmidt Arch. f. prakt. RW. X. σ. 321*. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς περὶ τοῦ θέματος τούτου νεωτάτους συγγραφεῖς 1) ὁ *Schwing*, ἐνθ. ἀνωτ., συμμερίζεται τὴν γνώμην τοῦ *Neuner* μετὰ μόνης τῆς ἐξῆς διαφορᾶς ὁ *Schwing* δέχεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ *L. 13 C. cit.* ἐπήνεγκεν ὁ ὑ μ ὄ ν ο ν τὸν νεωτερισμὸν ὅτι ἡ κληρονομία μεταβιβάζεται ἄνευ ἀποκαταστάσεως εἰς τὸν καθολικὸν καταπιστευματοδόχον, ἀλλὰ καὶ τὸν νεωτερισμὸν περαιτέρω ὅτι μεταβιβάζεται κατὰ τὸ *SC. Trebellianum*, ἐν ᾧ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ μεταβίβασις αὕτη (πάντοτε, καὶ ὅταν ἔτι ἐκαλύπτετο διὰ τῆς *res certa* τὸ φαλκίδιον τέταρτον) ἐτελείτο κατὰ τὸ *SC. Pegasianum*. Ἄλλ' ἢ ὑπὲρ τοῦ τελευταίου τούτου ἰσχυρισμοῦ (ἀπαντῶντος καὶ παρὰ *Arnolds* Συνέχ. *Glück* XLVII σ. 432) προσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Schwing* ἀπόδειξις (σ. 24 ἐπ.) οὐδαμῶς ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς. Πρβλ. *Brinz* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 576. 2) Ὁ *Padelletti* τοῦναντίον ἐπανήλθεν εἰς τὴν πρότερον ἴαν διαδεδομένην γνώμην, καθ' ἣν ὁ *ex re certa* ἐγκατάστατος εἶναι κατὰ τὴν *L. 13 cit.* ἁπλῶς εἰδικὸς κληροδόχος, εἰ καὶ πάλιν παρεκκλίνει ἐνιαχοῦ τῆς γνώμης ταύτης. Ὅρ. κατ' αὐτοῦ *Windscheid* ἐνθ. ἀνωτ., *Arnolds* Συνέχ. *Glück* XLVII σ. 434, *Schwing* σ. 73 ἐπ. 3) Κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα συμφωνεῖ τῷ *Padelletti* ὁ *Kuntze* II σ. 31. 37 ἐπ., ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὡς πρὸς τὴν προγενεστέραν κατάστασιν τοῦ δικαίου ἔχει διάφορον γνώμην. 4) Ὁ *Brinz* *Pand. 2. ἐκδ. III σ. 77. 78*, συντασσόμενος κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς γνώμης τοῦ *Neuner*, ἀποκρούει τὸ μετὰ σιωπῆ-

Ἐξαίρεσιν εἰσάγει τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης¹². Ἐπ' αὐτῆς ἢ ἀπὸ δήλου πράγματος ἐγκατάστασις διατηρεῖται ἰσχυρὰ ὡς τοιαύτη. Ὄθεν ὁ ἐγκατάστατος οὐδὲν ἕτερον ἀπ' ἀρχῆς λαμβάνει ἢ τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ ἀντικείμενον, καὶ δὴ ὡς κληρονομίαν¹³, τὸ δὲ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἢ τῶν ἐγκαταστάσεων μὴ ἀπονεμηθὲν περιέρχεται ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς ἄλλως καλουμένους, ἐπίσης ὡς κληρονομία¹⁴. Εἰς τὰ

οἷς ἀποκαταστάσεως καὶ προαφαιρέσεως μέσον τῆς καθολικῆς καταπιστεύσεως. — Ἐπακολούθημα τῆς διατηρουμένης κατὰ τὰλλα κληρονομικῆς τοῦ ἐγκαταστάτου ιδιότητος εἶναι ἰδίως ὅτι διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ πληροῦνται αἱ διατάξεις τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Νεφ. 115 κερ. 5 πρ. Ὁρ. καὶ V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 3. α. Περβλ. S e u f f. Arch. III 347, VII. 335, IX. 51, XI. 51, XXXVI. 49, XXXVII. 43 καὶ 48 (RG, Entsch. IV σ. 119). Δικαίωμα προσαυξησέως ἔχουσι οἱ heredes ex re certa ἐν ἀμφιβολίᾳ, μόνον ἐὰν ἐξέλιπον πάντες οἱ προσηκόντως ἐγκατασταθέντες κληρονόμοι: S e u f f. Arch. LIV. 92. [Περβλ. A. Π. 73 <1891>, δεχομένην ὅτι δυνάμει τῆς εἰρημένης διατάξεως 13 C. cit. οἱ ἀπὸ ρητοῦ πράγματος κληρονόμοι δὲν εἶναι κ α θ ο λ ι κ ο ἰ κ λ η ρ ο ν ὄ μ ο ι καὶ συνεπῶς δὲν μετέχουσι τῶν τῆς κληρονομίας ἀγωγῶν. A. Π. 15 <1904>, δεχομένην ὅτι κατὰ τὸν νόμον 13 C. cit. ὁ ἀπὸ ρητοῦ πράγματος κληρονόμος θεωρεῖται ὡς ἀπλοῦς κληροδόχος καὶ δὲν ἐνέχεται εἰς τὰ βάρη τῆς κληρονομίας οὐδ' ἀρμόζουσι κατ' αὐτοῦ ἀγωγαὶ ἐκ τῆς κληρονομίας πηγάζουσαι. A. Π. 62 <1905>, 116 <1910>. Ἐφ. Ἀθ. 1356 <1902>, 1060 <1903> 263 <1909>. Ἐφ. Πατρ. 350 <1903>, 593 <1906>, 56 <1908>, 77 <1908> 447 <1909>. Ἐφ. Θεσσαλ. 36 <1918>. — Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 73].

¹²) M ü h l e n b r u c h XLII σ. 82 ἐπ., N e u n e r σ. 485 ἐπ., V a n g e r o w § 449 σημ. 1 ἐν τέλ. C.

¹³) Περβλ. L. 17 [16] § 6 D. ad SC. Treb. 36. 1.

¹⁴) L. 6 L. 11 § 2— L. 13 pr., L. 17 pr. § 1 D. de test. mil. 29. 1, L. 19 § 2 D. de castr. pec. 49. 17, L. 2 C. eod. 6. 21. Ἀντίθετος φαίνεται ἢ L. 17 pr. D. de test. mil. 29. 1. «Si certarum rerum heredes instituerit miles, veluti alium urbanorum praediorum, alium rusticorum, alium ceterarum rerum, valebit institutio perindeque habebitur, atque si sine partibus heredes eos instituisset resque omnes suas per praeceptionem cuique legando distribuisset». Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν λέγει ὅτι ἡ διανομὴ τῆς περιουσίας, ἢν ἠθέλησεν ὁ κληρονομούμενος, ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς κληροδοσίας, ἀλλ' ὅτι τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς διατάξεως αὐτοῦ εἶναι τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἐγκαθίστα τοὺς κληρονόμους ἀνευ μνείας τῶν ὀρισθέντων αὐτοῖς πραγμάτων καὶ ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς τὰς σχετικὰς κληροδοσίας. Περβλ. L. 25 § 1 D. fam. erc. 10. 2 καὶ L. 17 § 1 cit. [Ἡ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς (35.21) ἰγ' ἀπόδοσις τοῦ χωρίου κυροῖ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ συγγραφέως. «Καὶ ὅτι, ἐὰν εἰς δηλὰ πράγματα ὁ στρατιώτης γράψῃ κληρονόμους, τὸν μὲν τυχόν εἰς τὰ οἰκήματα αὐτοῦ, τὸν δὲ εἰς τὰ κτήματα, ἄλλον εἰς

χρῆ τῆς κληρονομίας ἐνέχεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀπὸ δῆλου πράγματος (ὠρισμένου συνόλου περιουσίας) ἐγκαταστάς, ἐφ' ὅσον ταῦτα συνδέονται πρὸς τὸ πρᾶγμα τοῦτο (σύνολον περιουσίας)¹⁵. Ἀλλ' ἡ ἐξαιρέσις αὕτη ἦρθη διὰ τῆς νομοθεσίας τῆς νέας γερμανικῆς αὐτοκρατορίας^{15α}, ὥστε οἱ ἄνω ἀναπτυχθέντες κανόνες ἰσχύουσιν ἤδη ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐν ἀπάσῃ τῇ Γερμανίᾳ. Σήμερον ἐν τούτοις ἐν δεδομένη περιπτώσει ἐγκαταστάσεως ἀπὸ δῆλου πράγματος ἡ ἐρμηνεία, ὅτι ὁ κληρονομούμενος δὲν ἠθέλησε κλῆσιν εἰς τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ κληροδοσίαν, ἔσται παρ' ἡμῖν πολλῶ πλέον ἐπιτετραμμένη ἢ ὅσον ἦτο παρὰ Ρωμαίοις ἕνεκα τῆς ἐκφράσεως «heres»¹⁶.

γ' *Πρόσθετοι ὀρισμοί.**

α'. Αἴρεσις**.

§ 554.

1. Δι' ἀναβλητικῆς αἰρέσεως προσθεθειμένης εἰς τὴν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν ἀναβάλλεται ἡ ἐπαγωγὴ τῆς κληρο-

τὰ λοιπά, ἔρρωται ἢ ἐνστάσις οὕτως, ὡς ἂν εἰ δίχα μέρους ἔγραψεν αὐτοὺς κληρονόμους καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ διένειμεν αὐτοῖς»].

¹⁵⁾ L. 17 § 1 D. test. mil. 29. 1. «Julianus. ait, si quis alium castrensi-um rerum, alium ceterarum scripsisset, quasi duorum hominum duas hereditates intellegi, ut etiam in aes alienum, quod in castris contractum esset, solus is teneatur, qui castrensi-um rerum heres institutus esset, extra castra contracto aere alieno is solus obligetur, qui ceterarum rerum heres scriptus esset». Τὰ χρῆ, τὰ μὴ ἀναγόμενα εἰς ὠρισμένον περσοιακὸν ἀντικείμενον (σύνολον περιουσίας), ἐπιμερίζονται κατὰ τὴν εἰκαζομένην τοῦ κληρονομούμενου βούλησιν, ὅθεν ἐν ἀμφιβολίᾳ κατὰ λόγον τῆς ἀξίας ἐκείνου, ὅπερ ἕκαστος λαμβάνει. Πάντα ταῦτα ὁμῶς εἰσι λίαν ἀμφισβητούμενα. Ὅρ. ἰδίως καὶ B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 77-79.

^{15α)} Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατ. 2 Μαΐου 1874. Ὅρ. § 537 σημ. 4.

¹⁶⁾ Πρβλ. σημ. 3 καὶ § 546 σημ. 8, § 552 σημ. 8. N e u n e r σ. 544 ἐπ., U n g e r § 8 σημ. 4. Πρβλ. S e u f f. Arch. VIII. 157.

*) M ü h l e n b r u c h Συνέγ. Glück XLI. 45-276. A r n d t s R L e x. III σ. 927-939. M a y e r § 20-24, V e r i n g σ. 321-337, S i n t e n i s III § 173, V a n g e r o w II § 434-438, U n g e r § 16-18.

**) Dig. 28. 7. de condicionibus institutionum. Cod. 6. 25 de institutionibus vel substitutionibus seu restitutionibus sub condicione factis Βασ. 35.

νομίας¹. Οὐχ ἦπτον² ὁ ἐγκατάστατος δύναται καὶ πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς αἰρέσεως νὰ κτήσῃται προσωρινῶς τὴν κληρονομίαν διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἤθελε τῷ ἐπαχθῆ, καὶ νὰ ὑπαγάγῃ ταύτην εἰς τὴν νομὴν αὐτοῦ³, ὀφείλει ὅμως ἔνεκα τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἀποδόσεως⁴ νὰ παράσῃ εἰς τοὺς μετ'

12 περί αἰρετικῶν ἐνοτάσεων.—V o s s k ö h l e r die Bedingungen bei letztwilligen Verfügungen. Ἐναίσιμος διατριβή. Greifswald 1899.

1) L. 3. 69 D. de A. v. O. H. 29. 2. Ὄθεν, ἀποθανόντος τοῦ ἐγκαταστά- § 554
του πρὸ τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως, ἡ ἐπαγωγή δὲν χωρεῖ ποσῶς (σημ. 4) L.
un § 7 C. de cad. toll. 6 51, L. 60 [59] § 6 D. de her. inst. 28. 5, L. 23.
45 § 1 D. de vulg. 28. 6, L. 9 i. f. D. de suis 38. 16. Ἡ ἐπαγωγή ἀναβάλλεται : ἡ ἐγκατάστασις ὅμως δὲν εἶναι ἀνίσχυρος, ἀλλ' ἄδρανεῖ προσωρινῶς.
Διὰ τοῦτο οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι δὲν δύναται καὶ νὰ ζητήσωσιν, ὅπως
ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ἡ ὑπεισέλευσις (L. 39 D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 8 C.
comm. de success. 6. 59, L. 5 D. de suis 38. 16, πρβλ. § 537 σημ. 3), προ-
γενεστέρα δὲ διαθήκη ἀναιρεῖται παραχρῆμα δι' ἐγκαταστάσεως ὑπὸ αἵρεσιν
(L. 16 D. de iniust. 28. 3). Φυσικῶ τῷ λόγῳ, αἵρεσιν λέγοντες ἐνταῦθα νο-
οῦμεν μόνον τὴν γνησίαν (ἀνωτ. § 87), πρβλ. L. 16 cit. [Ἄδικως μέμεται ἐν-
ταῦθα τὸν συγγραφέα ἐπὶ ἀνακριβεῖα ὁ Κ ρ α σ σ α ς § 85 σημ. 6].—Ἄλλως
τε ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ αἵρεσιν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι ἀποκλείονται
καὶ διότι, ἐὰν ἅπαξ ἐγίνοντο κληρονόμοι, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ παύωνται ὄντες
τοιούτοι, ὄρ. σημ. 18, διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἀποκλείονται καὶ οἱ κληρονόμοι,
οἱ ἐγκατασταθέντες παρὰ τῷ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάτῳ (L. 59 § 6 D. de her.
inst. 28. 5). Τοῦναντίον ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῆς πληρω-
θείσης αἰρέσεως, εἰς ἣν συνήθως ἀνάγουσι τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου
κληρονόμων, ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος, οὐδὲ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἀναγνωριζομένης,
δὲν θὰ ἐδικαιολογεῖτο (πρβλ. ἀνωτ. § 91, U n g e r § 16 σημ. 20)· κατὰ τὴν
ἀρχὴν ταύτην πάντοτε οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι θὰ ἠδύναντο νὰ γίνωσι προ-
σωρινῶς κληρονόμοι, βραδύτερον δὲ μόνον θὰ ἐπαύοντο ἀναδρομικῶς ὄντες
κληρονόμοι. Πρβλ. ὅμως καὶ § 555 σημ. 4. [Ἐφ. Ἀθ. 553 <1904>].

2) Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα : M ü h l e n b r u c h σ. 190 ἐπ., A r n d t s σ.
930 ἐπ., L e i s t die Bonorum possessio II. 2 σ. 304 Συνέχ. Glück Serie
der Bücher 37 καὶ 38 II σ. 118 ἐπ. IV. σ. 284 ἐπ., S i n t e n i s III §
173 σημ. 29.

3) Ὁ Ρωμῆος πρᾶτῳ ἐχορήγει τῷ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάτῳ ἐπὶ τῇ αἰτή-
σει αὐτοῦ bonorum possessio secundum tabulas. L. 5 pr. L. 6. 10. 12 i. f.
D. de B. P. s. t. 37. 11, L. 3 § 13 D. de B. P. c. t. 37 4, L. 1 § 7 D. ad
SC Tert. 38. 17. Ἡ bonorum possessio αὕτη εἶναι συνήθης bonorum pos-
sessio edictalis καὶ οὐχὶ decretalis· κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἀποκτᾶται ὡς
πᾶσα ἄλλη bonorum possessio (§ 596 ἀρ. 2). Νομικὴ κατάστασις μετὰ τὴν
προσωρινὴν κτήσιν : L. 23 pr. D. de her. inst. 28. 5. D e r n b u r g, III §
82 ὑπ' ἀριθ. 2 : «τοῦτο περιέπεσε νῦν εἰς ἀχρησίαν».

4) Ἡ κληρονομία δέον νὰ ἀποδοθῇ οὐ μόνον μὴ πληρουμένης τῆς αἰρέσεως,

αὐτὸν δικαιουμένους⁵ ἀσφάλειαν⁶. Ἐν μιᾷ μάλιστα περιπτώσει ἡ παροχὴ ἀσφαλείας θεωρεῖται καὶ ὡς πλήρωσις τῆς αἰρέσεως⁷. Τοῦτο γίνεται ἐὰν ἡ αἴρεσις ἀφορᾷ εἰς παράλειψιν αἰνα τοῦ ἐγκαταστάτου καὶ δὴ τοιαύτην παράλειψιν, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ βεβαιότης περὶ αὐτῆς πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ

ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιζῶντος τοῦ ἐγκαταστάτου τῇ πληρώσει αὐτῆς. Ὅρ. τὰ χωρία τῆς σημ. 1. Ἀπόδοσις μετὰ τῶν καρπῶν καὶ ἐπανορθώσις τῆς πταίσματι τοῦ ἐγκαταστάτου ἐπελθούσης ζημίας : arg L. 76 § 7 D. de leg. II° 31, L. 79 § 2 D. de cond. 35. 1, Neap. 22 κεφ. 44 § 2-4.

⁵) Εἰς τοὺς συγκληρονόμους, ὑποκαταστάτους, ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους. Αἱ πηγαὶ ἀναφέρουσι ῥητῶς μόνον τοὺς ὑποκαταστάτους, ὅρ. τὰ χωρία τῆς ἐπομ. σημ. καὶ σημ. 8 ἐν τέλ. Ὑπεισεργόμενα τὰ πρόσωπα ταῦτα, ὑπείσεργονται ὡς κληρονόμοι δὲν ἔχουσι δηλ. ἀπλῶς ἐνοχικὴν ἀξίωσιν ἐπὶ ἀποδόσει. L. 12 D. qui satisd. 2. 8, L. 1 § 7. D. ad SC. Tert. 38. 17.

⁶) L. 12 D. qui satisd. 2. 8, L. 8 D. de stip. praet. 46. 5. Ἀσφάλεια δι' ἐγγυήσεως : L. 3 D. de stip. praet. 46. 5. ἀλλ' ὅρ. καὶ ἀνωτ. § 134 σημ. 5 καὶ M ü h l e n b r u c h σ. 192. Paul. V, 9, 1. [Ἡ ἀσφάλεια δίδεται κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρ. 840 ἐπ. Πολ. Διζ., τ. ἔ. μόνον διὰ μετρητῶν, δι' ἐνεχυριάσεως τίτλων παραστατικῶν χρηματικῆς ἀξίας, δι' ἰκανῶν ἀκινήτων κτημάτων. Πρβλ. ἐν τούτοις Ἐφ. Πατρ. 377 <1906>].

⁷) Ἡ ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ αἴρεσις μετατρέπεται εἰς ὄρον, τῆς ἀποδόσεως δηλ. τῆς κληρονομίας ὑπὸ τὴν ἀντίθετον αἴρεσιν. L. 4 § 1 D. h. t. 28. 7, L. 67 D. de cond. 35. 1. Ἡ διάταξις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν ius civile ἢ κατ' αὐτὸ δὲ παρασχετὰ ἀσφάλεια εἶναι ἡ cautio Muciana. Αὕτη εἰσήθη τὸ πρῶτον ἐπὶ κληροδοσιῶν, ἀλλὰ βραδύτερον μετηνέχθη εἰς τὰς κληρονομίας L. 7 pr. § 1, L. 18 D de cond. 35. 1, L. 4 § 1 D. h. t. 28. 7.—Ὅθεν ἡ δυνάμει τῆς μονικεῖου ἀσφαλείας κτήσεις εἶναι ὀριστικὴ, βεβαρημένη μόνον δι' ἐνοχικῆς πρὸς ἀποκατάστασιν ὑποχρεώσεως, ἐν ᾧ ἐπὶ ἄλλων αἰρέσεων προσωρινῶς μόνον δύναται νὰ ἀποκτηθῇ ἡ κληρονομία (σημ. 4). Παραβλέπει τοῦτο ὁ S i n t e n i s, ἐνθ. ἀνωτ., ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ οὐδεμία πλέον ὑφίσταται διαφορά τῆς bonorum possessio καὶ τῆς cautio Muciana.—Περὶ τοῦ λόγου, ἐξ οὗ ὁρμώμενον τὸ ius civile ἐπέτρεψεν ἄμεσον ὑπείσελυσιν τοῦ τετιμημένου, πρβλ. L. 61 pr. D. de manum. test. 40, 4 καὶ A r n d t s Beiträge σ. 188 [μετάφρασιν τούτου ὅρ. ἐν Θ έ μ ι δ ι Ἀγγελοπούλων IX σ. 354 ἐπ.]. RLex. σ. 932, V a n g e r o w § 435 σημ. 3 ἀρ. I, 1, S e h e n r l Beiträge II. 2 σ. 258 ἐπ., E. A. Seuffert ἐν ταῖς προσθήκαις τοῦ συγγράμματος τοῦ πατρὸς του III § 538 σημ. 3. Ὁ τελευταῖος οὗτος συγγραφεὺς, ἐκτὸς τῆς ὑποχρεώσεως, ἦτις πηγάζει ἐκ τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως, δέχεται, ὀρθῶς βεβαίως, καὶ ὑποχρεῶσιν ἐκ κληρονομικῆς κληροδοσίας, «ὅπερ εἶναι σπουδαῖον ἰδίως ἐνεκα τοῦ μὴ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκποίησεως κληροδοτήματος». Ἀντιδοξεῖ B r i n z 2 ἐκδ. III § 427 σημ. 35.—Νεώτερα φιλολογία : S c i a l o j a Bull. dell' istit. di dir. Rom. XI σ. 265 ἐπ., L e v y Zur Lehre von der Muciana cautio im Klassischen röm. R. Zeitschr. d.

ἐγκαταστάτου⁸. Μὴ παρέχοντος τοῦ ἐγκαταστάτου τὴν προσ-

Sav. Stift. XXIV σ. 122 ἐπ. [H u g o K r ü g e r : Cautio Muciana ἐν Mélanges P. F. Girard II (1912) σ. 1-34].

⁸) L. 73 de cond. 35. 1: — «in omnibus condicionibus, quae morte legatariorum finiuntur, receptum est, ut Muciana cautio interponatur». Πρὸβλ. L. 67 [65] § 1 D. ad SC. Treb. 36 1: «in condicionibus . . . quae . . . nisi fine vitae expleri non possent». Παραδείγματα περιπτώσεων, καθ' ἃς ἡ πλήρωσις αἰρέσεως, συνισταμένης εἰς παράλειψιν τοῦ τετιμημένου, δύναται νὰ βεβαιωθῇ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: L. 105. D. de cond. 35. 1. («si Titio non nupserit»), L. 101 § 3 eod., L. 72 § 2 eod. Ἄλλ' ὁμως καὶ εἰς τὰς τοιοῦτον εἶδους περιπτώσεις δέον νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἀσφάλεια, ἐὰν ἐνδεκνῶνται ὡς μὴ ἐπιτετραμμένον νὰ ὑποδειχθῇ εἰς τὸν τετιμημένον τὸ γεγονός, δι' οὗ δύναται νὰ καταστῇ βεβαία ἡ παράλειψις τῆς ἐν τῇ αἰρέσει περιεχομένης πράξεως, L. 72 pr. D. de cond. 35. 1 Βασ. (44. 19) σ' («ἐπὶ τῷ μὴ ἀναχωρησαί τῶν τέκνων μου»), L. 72 § 1 eod. Ἡ ἀσφάλεια ὁμως ἐπιτρέπεται ὡσαύτως ἐπὶ τῆς αἰρέσεως τῆς μὴ ἀπολευθερώσεως δούλου, εἰ καὶ ἡ πλήρωσις αὐτῆς δύναται νὰ καταστῇ βεβαία διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δούλου, L. 7 pr., L. 67 D. de cond. 35. 1. πρὸβλ. περὶ τῶν διαφόρων γνωμῶν M ü h l e n b r u c h σ. 261 ἐπ., M a y e r Lehre von den Legaten und Fideicommissen § 37 σημ. 2, [ᾧ σύμψηφος K ρ α σ σ ᾶ ς § 86], U n g e r § 16 σημ. 25, V a n g e r o w § 435 σημ. 3 ἄρ. I. 3. b, [ᾧ ἔπεται Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 730. β], A r n d t s σ. 932, P u c h t a § 475. p., S i n t e n i s σ. 415 σημ., S c h e u r l Beiträge II. 2 σ. 262, B r i n z 2 ἔκδ. III § 427 σημ. 29. Ἐπιπλέον καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι (ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων) ἐξέλιπεν ὁ ὅλος περιορισμὸς (ὅτι ἡ πλήρωσις τῆς αἰρέσεως δὲν πρέπει νὰ δύναται νὰ καθίσταται βεβαία ἄλλως ἢ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ τετιμημένου). οὕτω δὲ ἰδίως A r n d t s, S i n t e n i s, B r i n z ἐνθ. ἀνωτ. ὅρ. τούναντίον U n g e r ἐνθ. ἀνωτ., V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἄρ. II. — Ὡς πρὸς τὴν μουκιεὶον ἀσφάλειαν ἰσχύουσι κατὰ τὰλλα οἱ αὐτοὶ κανόνες, οἱ ὡς πρὸς τὴν ἐκ τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίκτου ἀσφάλειαν. Ἡ μουκιεὶος ἀσφάλεια ἀφορᾷ καὶ αὐτὴ εἰς ἀπόδοσιν τῆς κληρονομίας μετὰ τῶν συλλεγέντων καρπῶν καὶ ἐπανόρθωσιν τῆς πταισμάτι τοῦ ἐγκαταστάτου προξηγηθείσης ζημίας, L. 76 § 7 D. de legat. II° 31, L. 79 § 2 D. de cond. 35. 1, Νεαρ. 22 κεφ. 44 § 2-4° παρέχεται δι' ἐγγυήσεως, L. 106 D. eod., ἐν δὲ τῇ περιπτώσει τῆς Νεαρ. 22 κεφ. 44 δι' ἐνεχυρασίας ἢ νομίμου ἐνεχυρικοῦ δικαιώματος (πρὸβλ. ἀνωτ. § 232 ἄρ. 8 [ἀνωτ. § 554 σημ. 6]) τῷ ἐνδεχομένῳ δικαίωχῳ, «ἐκείνον χρὴ ἀσφαλίζεσθαι, ᾧ ἀρμόττει τὸ καταλειφθὲν ἀτονούσης τῆς αἰρέσεως». L. 18 D. de cond. 35. 1 Βασ. (44. 19) η'. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐξ ἀδιάθετου κληρονόμους ὅρ. ἐιδικῶς Νεαρ. 22 κεφ. 44. — Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τοὺς ἐξ ἀδιάθετου κληρονόμους ἀκριβῶς, ἀνεξαρκῆτως τῆς ἐν τῷ ῥηθέντι χωρίῳ ἀναφερομένης περιπτώσεως, ὑπάρχουσιν οἱ ἀρνούμενοι ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ παρασθεθῇ αὐτοῖς ἀσφάλεια, οὕτω δὲ φρονοῦσιν ἰδίως V a n g e r o w § 435 σημ. 3 ἄρ. III καὶ οἱ αὐτ. μνημονεύομενοι. Τὴν γνώμην ταύτην στηρίζουσιν ἐπὶ τῶν L. 4 § 1 D. h. t. 28. 7, L. 20 pr. eod. 35. 1. Ἄλλ' ἐν ἀμφοτέροις ταῖς περιπτώσεσι, περὶ ὧν τὰ χωρία ταῦτα πραγματεύονται, ὁ λόγος, ἐξ οὗ ἡ λύσις, εἶναι οὐχὶ ἡ ἔλλειψις προσώπου, δικαιουμένου εἰς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον τῆς αἰρέ-

ἤκουσαν ἀσφάλειαν, διορίζεται κηδεμὼν τῆς κληρονομίας⁹. Δύναται ὁμως καὶ ὁ δικαστής, ἐὰν ἡ αἴρεσις μὴ πληρωθῇ ἐντὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ ταχθεῖσης προθεσμίας, νὰ διατάξῃ τὴν παράδοσιν τῆς κληρονομίας εἰς τοὺς δανειστάς¹⁰, ἐὰν δὲ ἡ πληρωσις τῆς αἰρέσεως ἤρτηται ἐκ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ ἐγκαταστάτου, νὰ ὑποχρεώσῃ τοῦτον νὰ δηλώσῃ ἂν θέλει νὰ πληρῶσῃ τὴν αἴρεσιν ἢ οὐ, καθ' ὃν τρόπον δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ καὶ τὸν ἄνευ αἰρέσεως καλούμενον νὰ δηλώσῃ ἂν θέλει ἢ οὐ νὰ γίνῃ κληρονόμος¹¹.

2. Τὸ ζήτημα, τί ἀπαιτεῖται πρὸς πλήρωσιν τῆς εἰς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν προστεθειμένης αἰρέσεως κρίνεται ἐκ τῆς ἐρμηνευτικῶς καθοριζομένης θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου¹². Κατὰ ταῦτα λυτέον εἰδικῶς τὸ ζήτημα, πότε δέον νὰ

σεως (ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τὸ ἀδύνατον τῆς παραλειπτέας πράξεως, πρβλ. ἀνωτ. § 87 σημ. 5), ὅπερ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν L. 4 § 1 cit., προδήλως ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς ἰδίως πρὸς τὸ προοίμιον· καίτοι δὲ ὁμολογητέον ὅτι διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης δὲν αἴρεται πᾶσα δυσγένεια ὡς πρὸς τὴν L. 4 § 1 cit., οὐχ' ἦττον ἡ ὑπολειπομένη τοιαύτη δὲν ἐπαρκεῖ κατ' ἐμέ, ὅπως, ἀπέναντι ἰδίως καὶ τῆς L. 18 D. de cod. 35. 1, δικαιολογήσῃ ἐν γένει τὸν ἐπὶ ἀρνητικῶν ἐξουσιαστικῶν αἰρέσεων ἀποκλεισμὸν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων καί, ὡς δέον νὰ προσθέσωμεν, ἐὰν θέλωμεν νὰ ὄμεν ἀκόλουθοι πρὸς ἑαυτούς, τῶν ὑποκαταστάτων. Πρβλ. περὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν τῶν μὴ ἀποκλειόντων τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους M ü h l e n b r u c h σ. 195 ἐπ., A r n d t s B e i t r ä g e σ. 189 ἐπ. [μετάφρ. ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων IX σ. 354 ἐπ.] καὶ R L e x σ. 930 ἐπ., S i n t e n i s III § 173 σημ. 29, B ö c k i n g P a n d. II § 158 σημ. 27, S c h e u r l B e i t r ä g e II. 2 σ. 260 ἐπ. καὶ τοὺς παρὰ M ü h l e n b r u c h καὶ A r n d t s ἀναφερομένους. [Οὗτω καὶ Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 732 ἐπ., K ρ α σ σ ᾶ ς § 86, ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ K α λ λ ι γ ᾶ ς § 150 συντάσσεται τῇ γνώμῃ τοῦ V a n g e r o w ἄνευ νεωτέρου τινὸς ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιχειρήματος].

⁹) Ὁρ. ἀνωτ. § 447 σημ. 4, L. 23 § 2. 3 D. de her. inst. 28. 5, L. 1 § 1 D. de cur. bonis 42. 7.

¹⁰) L. 23 § 2 D. cit., L. 4 pr. D. de reb. auct. iud. possid. 42. 5, L. 1 pr. § 1 D. de cur. bonis 42. 7.

¹¹) L. 23 § 1 D. de her. inst. 28. 5, πρβλ. L. 29 D. de cond. 35. 1. M ü h l e n b r u c h σ. 236 ἐπ., A r n d t s σ. 930 σημ. 144 ἐν τέλ., V a n g e r o w II § 435 σημ. 1 ἀρ. 3, D e d e k i n d d a s D e l i b e r a t i o n s r e c h t d e s E r b e n (Braunschweig 1870) σ. 29 ἐπ., U b b e l o h d e A r c h. f. c i v. P r. LX σ. 60 ἐπ. Πρβλ. § 598 σημ. 5. 7. [Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 734].

¹²) L. 19 pr., L. 101 pr. D. de cond. 35. 1 (ἀνωτ. § 92 σημ. 2).

ἐπέλθῃ τὸ τῆς αἰρέσεως γεγονός, ἰδίᾳ δὲ ἂν ἀρκεῖ ἐπέλευσις αὐτοῦ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου¹³. προσέτι δὲ τὸ ζήτημα, ἂν ἢ εἰς προᾶξιν τινα τοῦ ἐγκαταστάτου ἀφορῶσα αἵρεσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πληρωθεῖσα καὶ καθ' ἣν περὶ πτωσιν ἄνευ πταίσματος αὐτοῦ κατέστη ἀδύνατος ἢ προᾶξις¹⁴. Προσθεθεισῶν τῇ ἐγκαταστάσει πλειόνων αἰρέσεων ἀθροιστικῶς, ἀνάγκη νὰ πληρωθῶσι πᾶσαι, ἐπὶ διαζευκτικῶς δὲ θεθεισῶν αἰρέσεων ἀρκεῖ ἢ πλήρωσις τῆς μιᾶς¹⁵. Δυνάμει ἐδικῆς διατάξεως ἢ μὴ πληρωθεῖσα αἵρεσις λογίζεται ὡς πληρωθεῖσα, ἐὰν ἢ πλήρωσις αὐτῆς κωλύηται κακοβούλως ὑπὸ τοῦ ἔχοντος συμφέρον ἐκ τῆς ἀτονήσεως αὐτῆς^{16, 17}.

¹³) L. 2. 10. 11, L. 19 pr. 29. 68. 91 D. de cond. 35. 1, L. 45 § 2 D. de leg. II° 31, L. 7 C. de inst. et subst. 6. 25. Arndts σ. 929, M ü h l e n b r u c h σ. 229 ἐπ., V a n g e r o w II § 435 σημ. 1, S i n t e n i s III σ. 419-420. Πρβλ. καὶ M a y e r Lehre von den Legaten und Fideicommissen § 36, c. § 39. b.

¹⁴) Τὸ ζήτημα τοῦτο ἠρευνήθη διεξοδικῶς ἀνωτ. ἐν § 92.

¹⁵) L. 2 D. h. t. 28. 7, § 41 I. Inst. de her. inst. 2. 14, L. 78 § 1 D. de cond. 35. 1, L. 26. pr. eod. Περὶ ἰδιαζούσης τινὸς γνώμης τοῦ H u s s e k e ὡς πρὸς τὰς διαζευκτικὰς αἰρέσεις ὄρ. τὰς ἐν § 548 σημ. 16 παραπομπάς.—Ὡς διαζευκτικὰς θεωρεῖ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὰς αἰρέσεις πλειόνων ἐγκαταστάσεων, εἰς διάφορα μέρη τῆς διαθήκης ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ προσώπου γενομένων, ἥτοι διατηρεῖ ἐν ἰσχύϊ πάσας ἐξ ἴσου τὰς ἐγκαταστάσεις, οὐδαμῶς ἀναιρουμένης τῆς προτέρας διὰ τῆς ἐπομένης. L. 17 D. h. t. 28. 7, L. 27 § 2 D. de her. inst. 28. 5. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου οὐδεμίαν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀποδίδει ἐνέργειαν εἰς τὴν αἶρεσιν τῆς ἐγκαταστάσεως, ὅταν πλὴν τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάσεως ὑπάρχῃ ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ ἄλλη ἄνευ αἰρέσεως ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ προσώπου L. 27 § 1 D. de her. inst. 28. 5. Τὸ τοιοῦτον, μὴ συμβαῖνον ἐπὶ κληροδοσιῶν (L. 12 § 3 D. de leg. I^o 30, L. 40 § 2, L. 51 pr., L. 87. 89 D. de cond. 35. 1), ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ὅλως ἰδιαζούσης σημασίας, ἣν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπένεμε τῷ διορισμῷ τινος ὡς «heres» (N e u n e r die Heredis institutio ex re certa σ. 22 ἐπ., πρβλ. § 548 σημ. 16), καὶ δύναται ἄρα νὰ ἐκλίπῃ ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, ἐκτελουμένης οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὰς κληρονομικὰς ἐγκαταστάσεις, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας, τῆς πραγματικῆς τοῦ κληρονομουμένου θελήσεως. Arndts RLex. III σ. 887, U n g e r § 16 σημ. 14. [Ἐρμηνευτικούς τῶν αἰρέσεων κανόνας παραθέτουσι K a l l i g a s § 159, K r a s s a s § 88, οἵτινες ὅμως ὡς πρὸς τὸ προκειμένον θέμα ἀσάξονται τὴν ἀντίθετον γνώμην].

¹⁶) Ὁρ. ἀνωτ. § 92 σημ. 10.

¹⁷) Ἡ L. 52 [53] C. de episc. et cler. 1. 3, ἣτις ἐν § 13, 14 [12] ὀρίζει, ὅτι ἢ εἰς τὴν παιδοποιίαν ἀφορῶσα αἵρεσις δύναται νὰ πληρωθῇ καὶ διὰ πανηγυρικῆς ἐπαγγελίας ἀγαμίας, ἀφιερουμένης τῆς περιουσίας εἰς εὐσεβεῖς σο-

3. Ἀδύνατοι καὶ ἀθέμιτοι αἰρέσεις θεωροῦνται ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων, ὅπως ἐν γένει ἐπὶ τελευταίων διατάξεων, ὡς μὴ γεγραμμένα. Περὶ τούτου ἐπραγματεύθημεν πλήρως ἄνωτ. § 94^{17α}

4. Μέχρι τοῦδε μόνον περὶ τῆς ἀναβλητικῆς αἰρέσεως ἐγένετο λόγος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν διαλυτικὴν αἴρεσιν, δὲν δύναται μὲν ἢ πλήρωσις αὐτῆς νὰ ἐπενέγκῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε ὁ ἐγκατάστατος, ὁ γενόμενος κληρονόμος, νὰ παύσῃται ὦν τοιοῦτος¹⁸· ἐὰν ὁμως μὴ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ προ-

ποῦς, εἶναι ἀγλωσσογράφητος [ὅπερ παρ' ἡμῖν οὐδαμῶς ἐπιδορᾷ ἐπὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς].

^{17α)} Ἦδη προσθετόν : Hofmann krit. Studien im röm R. σ. 144 ἐπ. Γ'εφ. Πατρ. 352 <1910> I. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς συμβατικῆς ἐγκαταστάσεως, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μειζονος δυνάμεως κληρονομικὴ ἐγκατάστασις. Περὶ ἄνωτ. § 94 σμμ. 16. Ἄλλοι δέχονται ὡς ἀνίσχυρον καθισταμένην τὴν κληρονομικὴν σύμβασιν διὰ τῆς προσθήκης ἀδυνάτου ἢ ἀθέμιτου αἰρέσεως συνφθὰ τῶ ἐπὶ συμβάσεων ἰσχύοντι κανόνι, ὡς π. γ. ὁ Beseler Erbverträge II σ. 169. Ἰδιορρυθμον γνώμην ἐξήνεγκεν ὁ Hartmann Erbverträge σ. 51 ἐπ. (ἐπιδοκιμάζοντος τοῦ Arndts Haimler's österr VSJchr. VII σ. 276). Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περὶ κληρονομικῆς συμβάσεως θεωρίας αὐτοῦ, ὡς ἐγκαταστάσεως τῇ προσθήκῃ συμβατικῆς παρατήσεως (§ 529 σμμ. 3), διδάσκει ὅτι ἡ ἀδύνατος καὶ ἀθέμιτος αἴρεσις δὲν καθίστησι μὲν ἀνίσχυρον τὴν ἐγκατάστασιν, ἀνεροὶ ὁμως τὴν παραίτησιν ὥστε πρόκειται ἤδη ἀνακλητῆ ἐγκατάστασις. Ἐναντίως εὐλόγως ὁ Unger § 26 σμμ. 14, εἰ καὶ ὁ συγγραφεὺς οὗτος συμμερίζεται τὴν βᾶσιν τῆς θεωρίας τοῦ Hartmann.—Αἰρεσις τῆς εισόδου εἰς τὸ καθολικὸν ἱερατεῖον Seuff. Arch. I. 97.—Bunamici Bull. dell' istit. di dir. Rom, VIII σ. 31 ἐπ. Scialoja αὐτ. σ. 36 ἐπ. (1895) : ἡ ἀδύνατος αἴρεσις θεωρεῖται pro non scripta μόνον ἐπὶ τῆς heredis institutio, legatum, fideicommissum, libertas. Störk die Behandlung unmöglicher Bedingungen bei letztwilligen Verfügungen. Ἐνασίμως διατριβή. Greifswald 1897. Maza sulla teorica delle condizioni illicite nei testamenti. Torino 1899 (νεώτερον δίκαιον). Scialoja Bull. dell' istit. di dir. rom. XIV, 1-

¹⁸⁾ Δὲν λέγεται μὲν τοῦτο ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς, ἀλλὰ προκύπτει ἀσφαλῶς ἐκ τούτου, ὅτι ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης ἐξαιρέται τὸ ἐνάντιον ὡς τι ἰδιάζον αὐτῇ (L. 15 § 4 D. de test. mil. 29. 1) καὶ ὅτι ἡ ἐπέλευσις διαλυτικῆς προθεσμίας δὲν ἔχει τὴν ῥηθεῖσαν ἐνέργειαν (§ 9 I. de her. inst. 2. 14, L. 34 D. eod. 28. 5), καθότι καὶ ὑπ' ἄλλῃν ἐποψιν κηρύσσεται ὡς ἀδύνατον, «ut, qui semel heres exstitit, desinat heres esse», L. 89 [88] D. de her. inst. 28. 5. (Ἐπερ τοῦ ἀξιώματος semel heres semper heres ἐπικαλοῦνται τινες δύο εἰς χωρία, L. 7 § 10 D. de min. 4. 4 καὶ L. 3 § 2 D. de lib. et post. 28. 2, ἀλλ' εἶναι προφανές ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τούτων ἀκολεῖ μόνον νὰ ἐξάρῃ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ἀστικοῦ καὶ πραιτωρι-

σώπου, εἰς ὃ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου πληρουμένης τῆς αἰρέσεως μέλλει νὰ περιέλθῃ ἡ κληρονομία, ὃ ἐγκατάστατος ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ ταύτην εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο ὡς καθολικὸν καταπίστευμα¹⁹. Μόνον ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης ἢ πλήρωσις τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως ἐπιφέρει κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἄμεσον παῦσιν τῆς κληρονομικῆς ιδιότητος οὕτως, ὥστε ἡ κληρονομία δίδεται περαιτέρω, ὡς θὰ ἐδίδετο ἀπ' ἀρχῆς, ἐλλειπούσης τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως²⁰. νῦν δὲν

κοῦ δικαίου, τὸ δὲ δεύτερον κηρύσσει ἀδύνατον τὴν ἀφαίρεσιν τῆς κληρονομίας — οὐχὶ ἀπ' ἐκείνου, ὅστις ἐγένετο κληρονόμος, ἀλλὰ—ἀπ' ἐκείνου, ὅστις, γενομένου ἐτέρου τινὸς κληρονόμου, ἀποκλείεται ἤδη τῆς κληρονομίας). Ἡ μετάβασις ἄλλως τε τῆς κληρονομίας εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἢ τοὺς ἐν προτέρῳ διαθήκῃ ἐγκαταστάτας δὲν συμβιβάζεται καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκλειστικότητος τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως (§ 537. 565). — Von zur Mühl ein Beitrag zur Lehre zur Regel: semel heres-semper heres im röm. R. und zum Standpunkte der wichtigsten modernen Rechte dieser Regel gegenüber. Ἐναίσιμος διατριβή. Freiburg 1901.

¹⁹) Οὐδὲ τοῦτο λέγεται ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς, δὲν ἀναγνωρίζεται δὲ ὑπὸ τῆς κρατούσης γνώμης ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐξαιρεται σονήθως (ᾧρ. ἐν τούτοις Mühlénbruch XI, σ. 192. XI, I σ. 267. Jhering Jahrb. f. Dogm. I. σ. 36, ρητῶς ἀποφαίνεται τὸ ἐναντίον ἐσγῆτως ὁ Cz y h l a r g Resolutivbe dingung σ. 21). Ἄλλὰ δὲν ἐννοῶ διατι νὰ μὴ δυνάμεθα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐνταῦθα σιωπηρὰν καθολικὴν καταπίστευσιν, ὡς ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ex certa parte ἢ ex certa re (§ 552 σημ. 5-7, § 553 σημ. 8). Πρὸβλ. ἐπι E i s e l e Jahrb. für. Dogm. XXIII σ. 145. — "Ἐτεροι χάριν ἐφαρμογῆς τῆς πραγματικῆς τοῦ κληρονομουμένου θελήσεως ἐγράψαν ἄλλην τινὰ δόδον, μετατρέψαντες τὴν διαλυτικὴν αἴρεσιν εἰς ἀναβλητικὴν. (v. Wenig - In genheim Arch. für. civ. Pr. I. σ. 148 ἐπ., Z i m m e r n αὐτ. VII σ. 125 ἐπ., M a y e r § 20 σημ. 5) ἀλλὰ τὸ τοιοῦτο δικαίως ἀπερρίφθη ὑπ' ἄλλων (T h i b a u t αὐτ. V σ. 317 καὶ VII σ. 353 ἐπ., V a n g e r o w II § 431 σημ. 1 καὶ οἱ αὐτόθι ἀναφερόμενοι), καίτοι δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ πράγματι ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἐρμηνεῖα εἰς τοῦτο τείνουσα δὲν εἶναι ἐνίοτε ἀδύνατος. [Πρὸβλ. ἐπίσης K a λ λ i γ ā v § 148, Π a π a ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 735 ἐπ., K ρ α σ σ ā v § 81. — "Ορ. καὶ Ἰ ω. K. Σ η μ α ν τ ἦ ρ α περὶ τῆς ad diem certum vel incertum κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐν Ν ο μ ι κ ῆ Λιακοπούλου IV σ. 265 ἐπ.]

²⁰) L. 15 § 4 D. de test. mil. 29. 1, πρὸβλ. L. 41 pr. D. eod., L. 8 C. eod. 6. 21. Ὁ M ü h l e n b r u c h XI, II σ. 103 ἐπ. φρονεῖ, ἀκολουθήσας τῷ D e r n b u r g Beiträgen zur Geschichte der römischen Testamente σ. 307 ἐπ., ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ κατόπιν γινόμενος κληρονόμος λαμβάνει τὴν κληρονομίαν μόνον διὰ κληρονομικῆς κληροδοσίας ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ δὲν εἶναι πειστικά, ᾧρ. τούναντίον καὶ N e n n e r die Heredis institutio ex re certa σ. 487 σημ. 11, B r u n s

ισχύει τοῦτο πλέον²¹.—Δὲν εἶναι ὀρθὸν ὅτι ἡ διαλυτικὴ αἵρεσις δὲν ἐπιτρέπεται ἐπὶ κληρομικῶν ἐγκαταστάσεων²², ὁπότε ἢ θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς μὴ προστεθεῖσα ἢ θὰ καθίστα ἀνίσχυρον τὴν ἐγκατάστασιν· ἀλλὰ πληρουμένης μὲν ταύτης πρὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως, ἡ ἐγκατάστασις ἀπόλλυσι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς²³, ἀτονούσης δὲ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως, ἡ ἐγκατάστασις ἐνεργεῖ ὡς ἄνευ περιορισμοῦ²⁴.

β. Προθεσμία.

§ 555

Διὰ τῆς διαλυτικῆς προθεσμίας, καθάπερ καὶ τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως, δὲν δύναται ὁ ἐγκατάστατος νὰ παύσῃται ὢν κληρονόμος¹· ἀλλ' ἐμμέσως διὰ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας δυνατὸν καὶ ἐνταῦθα νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ διαθέτου^{1α}. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναβλητικὴ προθεσμία καταλήγει εἰς ἀποτέλεσμα (ἐξαιρέσει τῆς στρατιωτικῆς διαθήκης κατὰ τὸ ὡμαϊκὸν δίκαιον²) οὐχὶ ἀπ' εὐθείας³, ἀλλὰ μόνον ἐμμέσως διὰ κληρονο-

ἐν ν. Holtzendorff's Encycl. I § 90, Czylharz Resolitivbedingung σ. 12.

²¹) Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρ. 2 Μαΐου 1874. "Ορ. § 537 σημ. 4α.

²²) Πρβλ. ἀνωτ. § 95.

²³) L. 72 D. de A. v. O. H. 29. 2. Πρβλ. § 562 σημ. 4, § 598 σημ. 3.

²⁴) Τὸ ἐν § 9 I. de her. 2. 14 Θεοφ. (2. 14) § 9 καὶ περὶ τοῦ dies adquem λεγόμενον: «περιαιρουμένου γὰρ τοῦ χρόνου τοῦ ἀπὸ καλανδῶν ἢ μέχρι καλανδῶν, οὕτως ἔσται ἡ γραφὴ ὡς πούρως-γεγεννημένη» (ὁρ. καὶ L. 34 D. de her. inst. 28. 5), δικαιολογεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ dies δὲν δύναται νὰ ἀπολειφθῇ. —Τὰ προειρημένα (ἀπὸ τῆς σημ. 22) ἀνεπύχθησαν ὑπὸ τοῦ E i s e l e Jahrb. f. Dogm. XXIII σ. 132 ἐπ.

§ 555

¹) "Ορ. L. 34 D. de her. inst. 28. 5, § 8 I. eod. 2. 14· L. 15 § 4, L. 41 pr. D. de test. mil. 29. 1, L. 8 C. eod. 6. 21. [Α. II. 177 <1907>].

^{1α}) "Ορ. § 554 σημ. 19. [Πρβλ. Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 89].

²) L. 41 pr. D. de test. mil. 29. 1. "Ορ. § 554 σημ. 21.

³) Ὁ ἐγκατάστατος γίνεται ἀμέσως κληρονόμος, καίπερ ὑπαρχούσης προθεσμίας. L. 34 D. de her. inst. 28. 5, § 9 I. eod. 2. 14. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου ἡ ἐγκατάστασις δὲν προώρῃσται νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ σημείου. Ἀλλ' ὅμως καὶ πρὸ τούτου ἡ ἐγκατάστασις ἀποκλείει τοὺς τε ἐξ ἀδιαθέτου

μικτῆς κληροδοσίας, ἐξαγομένης δι' ἐρμηγείας ἐκ τῆς τοῦ κληρονομουμένου διατάξεως—προϋποτιθεμένου καὶ ἐνταῦθα ὅτι δύναται νὰ διαγνωσθῇ ἀναμφιβόλως ἢ θέλησις τοῦ κληρονομουμένου περὶ τοῦ τίς θὰ ἔχη τὴν κληρονομίαν μέχρι τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ σημείου^α.

^α Ὅ,τι διευτυπώθη ὡς προθεσμία δυνατὸν νὰ ἦ πράγματι αἴρεσις^β ὄρ. περὶ τούτου ἀνωτ. § 96^α ^α.

γ. Προϋπόθεσις.

§ 556.

Ἡ εἰς παρελθὸν ἢ ἐνεστῶς περιστατικὸν ἀφορῶσα προϋπόθεσις ἐξητάσθη ἤδη ἀνωτέρω ἐν § 548 ἀρ. 2 ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τοιαύτη δηλ. προϋπόθεσις¹ περιλαμβάνει κατ' ἀνάγκην

καὶ τοὺς ἐν προτέρῳ διαθήκῃ γεγραμμένους κληρονόμους, καθ' ὅς ἀρχὰς καὶ ἢ ὑπὸ ἀναβλητικῆν αἵρεσιν διατελοῦσα (§ 554 σημ. 1), εἰάν δὲ ὁ κληρονομούμενος μὴ ἔσχε τὴν θέλησιν νὰ παράσχη διὰ τὸν ἐν τῷ μεταξύ χρόνον εἰς ἄλλον τὴν κληρονομίαν, ἢ ἐγκατάστασις περιέχει «ἄμοιρον ἐννοίας καὶ ἀνωφελῆ περιουσιῶν» οὐσα μόνον «τέχνασμα κατὰ τὸν δανειστῶν τῆς κληρονομίας». Brinz I ἐκδ. σ. 772, Köppen die Erbschaft σ. 100-101.—Ἔτεροι τὸ ἀνερέργητον τῆς εἰς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν προστεθειμένης ἀναβλητικῆς προθεσμίας ἠθέλησαν νὰ ἐξηγήσωσιν ἐκ τούτου, ὅτι κληρονομία τις κατ' οὐδένα ἄλλον χρόνον δύναται νὰ κληρονομηθῇ εἰ μὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου. Huschke Rhein. Mus. VI σ. 323, Mühlentruch XI σ. 188· ἐναντίου εὐλόγως Köppen καὶ Brinz, ἐνθ. ἀνωτ., οἵτινες ὅμως δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἔσχε τὴν θέλησιν νὰ παράσχη εἰς ἄλλον τὴν κληρονομίαν μέχρι τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ σημείου. [Πρβλ. Kraasān § 89].

⁴) Πρβλ. § 554 σημ. 19. Δὲν δύναται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ ἀναβλητικῆν αἵρεσιν ἐγκαταστάσει νὰ ὑπάρχη σιωπηρὰ κληρονομικὴ κληροδοσία; Δὲν νομίζω ὅτι ἐν ἀμφιβολίᾳ δυνάμειθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλειν ὅπως, ἐξιοῦσης τῆς αἰρέσεως, μὴ ἔχη ὁ ἐγκατάστατος τὴν ἕως τότε προκύψασαν πρόσδοτον τῆς κληρονομίας. Ὅρ. ὅμως καὶ Unger § 16 σημ. 20.

^α) Brunetti il dies incertus nelle disposizione testamentarie. Firenze 1893. Περὶ τούτου Segré rivista ital. per le scienze giuridiche XVIII σ. 316 ἐπ., περὶ ἀμφοτέρων Schneider Krit. VJSch. XXXIX σ. 383 ἐπ.

¹) Ἡ ἀρχαία γνώμη τίθησι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν γένει, ἀντὶ τῆς γενικῆς § 556 κατηγορίας τῆς προϋποθέσεως τὴν εἰδικωτέραν τοῦ τρόπου (modus). Πρβλ. ἀνωτ. § 97 σημ. 1. Mühlentruch Συνέχ. Glück XLI σ. 268 ἐπ. [Καλλίγας § 167. Παπαρηγόπουλος § 759.—Περὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ ὄρον ἀπαγορευ-

ἐν ἐαυτῇ πλάνην, οὕτω δὲ καὶ ἡ πλάνη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἐπιδρωσα εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Ἡ εἰς ἐγκατάστασιν ὁμως προστεθεισα προϋπόθεσις δύναται νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἰδίως² δὲ ἐν παντὶ τῷ ἐγκαταστάτῳ ἐπιβληθέντι ὄρω περιέχεται προϋπόθεσις τῆς ἐγκαταστάσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τείνει μὲν πρωτίστως τὸ δίκαιον εἰς τὸ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρου· ἀλλ' ἂν ἐν τούτοις παραμένῃ οὗτος ἀνεκπλήρωτος, ὁ ἐγκατάστατος κωλύεται νὰ ἐνασκήσῃ τὸ κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα καὶ ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ τὴν κληρονομίαν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἄνευ τῆς προκειμένης ἐγκαταστάσεως θὰ ἐλάμβανε ταύτην³.

2. Αἱ ὑποκαταστάσεις*.

α. Κοινὴ ὑποκατάστασις**.

§ 557.

Κοινὴ ὑποκατάστασις εἶναι ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου ἀντὶ ἐτέρου πρότερον ἐγκαταστάντος διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ'

σεως ἐκποιήσεως ὄρ. Σατριβὴν Λ. Κουμανταράκη ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXVII σ. 60 ἐπ., περὶ οὗ περβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 172^α σημ. 5].

²) Ἐτέραν πρακτικῶς σπουδαίαν ἐφαρμογὴν τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀναφερομένης προϋποθέσεως ἐπὶ ἐγκαταστάσεως ὄρ. ἐν § 568 σημ. 5. 6. Περβλ. καὶ Seuff. Arch. XXXII. 328.

³) L. § 3 D. ubi pup. 27. 2, L. 8 § 6 D. de cond. inst. 28. 7 (περβλ. ἀνωτ. § 94 σημ. 15) Περβλ. ἀνωτ. § 99 σημ. 2 καὶ ἐκ τῆς περὶ Voraussetzung πραγματείας μου ἀρ. 50. 54. 79. 104. 106. Unger § 18. Περὶ ἀδυνάτου καὶ ἀθεμίτου προϋποθέσεως ὄρ. ἀνωτ. § 100. Περβλ. προσέτι Lamf. fromm Teilung, Darlehen, Auflage und Umsatzvertrag. Leipzig 1897 σ. 78 ἐπ., Feig. die Auflage nach dem BGB. Ἐναΐσιμος διατριβή. Erlangen 1898. [A. II. 70 <1914>].

^{*)} Dig. 28. 6 de vulgari et pupillari substitutione. Βασ. 35. 10 περὶ ὑποκαταστάσεων τελείων καὶ ἀνήβων. Cod. 6. 26 de impuberum et aliis substitutionibus. Βασ. 35. 13 κε' ἐπ.—Mühlenbruch Συνέχ. Glück XL σ. 248 ἐπ. XLI σ. 1-44. Arndts RLex. X σ. 654 ἐπ., Mayer § 34-43, Vering σ. 338 ἐπ., Sintenis III § 174-176, Vangerow II § 450-456 Unger § 19. 20.

^{*)} Substitutio vulgaris (περβλ. L. 1 § 2 D. h. t. Mühlenbruch σ. 260, Vering σ. 338). Περὶ ταύτης πραγματεύεται εἰδικῶς ὁ τίτλος τῶν Εἰσηγήσεων 2. 15 de vulgari substitutione.

ἦν ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν γίνῃ κληρονόμος¹. Ἡ κοινὴ υποκατάστασις εἶναι ἐγκατάστασις ὑπὸ αἵρεσιν καὶ ἐπομένως ὑπόκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τε κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως καθόλου καὶ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν τοιαύτης εἰδικῶς². πᾶν ὅ,τι ἄλλο δύναται εἶτι νὰ λεχθῆ περὶ αὐτῆς συνίσταται εἰς ἐρμηνευτικούς κανόνας. Οὕτως ἰδίως³ δέον ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ δεχθῶμεν : ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ καλέσῃ τὸν υποκατάστατον, οὐ μόνον ἐὰν ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος μὴ δυνῆθῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν μὴ θελήσῃ νὰ γίνῃ κληρονόμος⁴, ἔστω καὶ ἂν ὁ κληρονομούμενος τὴν ἐτέραν μόνον τῶν περιπτώσεων τούτων ὠνόμασεν⁵. ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ καλέσῃ τὸν υποκατάστατον, καὶ ἐὰν ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος γίνῃ μὲν κληρονόμος, ἀλλ' ἀνα-

¹) Pr. I. h. t. Θεοφ. πρβ. (2. 15). «Ἀζώλυτόν ἐστι τῷ διατιθεμένῳ καὶ § 557 ἔγχεσθαι ποιήσασθαι καὶ υποκατάστασιν, καὶ ἀπλῶς, πολλοὺς ποιήσασθαι βαθμοῦς κληρονόμων». L. 1, pr., L. 36 pr. D. h. t.—Τινὲς ὠνόμασαν τὸν υποκατάστατον δευτέρον κληρονόμον (οὕτω καὶ Mühlenbruch)· τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος δὲν γίνεται κληρονόμος, Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ πρώτου ἢ δευτέρου κληρονόμου, ἀλλὰ περὶ πρώτου ἢ δευτέρου ἐγκαταστάτου. Πρβλ. Unger σημ. 3. [A. Π. 279 <1866>, καθ' ἣν οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ υποκατάστατος ἐγγράφεται πρὸ τοῦ ἐγκαταστάτου].

²) Ἀπαιτεῖται ἄρα ἰδίως νὰ ζῆ ὁ υποκατάστατος καθ' ὃν χρόνον ἐπέρχεται ἡ περίπτωση τῆς δευτέρας ἐγκαταστάσεως. L. 60 [59] § 6 D. de her. inst. 28. 5, L. 23. 45 § 1 D. h. t., L. 81 D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 9 D. de suis 38. 16. Κατὰ τοῦτο μόνον ἡ υποκατάστασις διαφέρει ἄλλων ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάσεων, ὅτι ὁ υποκατάστατος δὲν ἔχει ἀξίωσιν ἐπὶ προσωπικῇ νομῇ τῆς κληρονομίας, καίπερ μὴ ἀποκλειόμενος τῆς προσωπικῆς κτήσεως. L. 9 C. qui admitti 6. 9 (§ 597 σημ. 2). Ἔχει δὲ προσέτι τὸ δικαίωμα νὰ ὀρίσῃ τῷ πρώτῳ ἐγκαταστάτῳ διὰ τοῦ δικαστοῦ προθεσίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὀφείλει οὗτος νὰ δηλώσῃ, ἂν θέλει ἢ οὐ νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν. Πρβλ. § 598 σημ. 5. 7.

³) Πρβλ. εἶτι § 559 σημ. 11· L. 19 D. de her. inst. 28. 5, L. 41 § 4 D. h. t., L. 60 [59] § 3 D. de her. inst. 28. 5, L. 74 [73] D. eod. Πρβλ. καὶ L. 42 D. L. 10 C. h. t. Ὑποκατάστασις εἰς ἐαυτόν: L. 48 § 1, L. 10 § 7 D. h. t.

⁴) Πρβλ. L. 3 C. de her. inst. 6. 24.

⁵) Οὕτω δέχεται ἡ ἀρχοῦσα γνώμη, ἐπικαλούμενη τὰς L. 29 § 5 D. de lib. et post. 28. 2, L. 23 [22] pr. D. ad. SC. Treb. 36. 1. Mayer § 35 σημ. 2, Sintenis § 174 σημ. 7. Δὲν προβαίνουνσι μέχρι τοῦ σημείου τούτου Mühlenbruch σ. 301 ἐπ., Arndts σ. 656, Unger σημ. 4, [πρὸς οὗς ἐκ τῶν ἡμετέρων συμφωνεῖ Παπαρηγόπουλος § 111, ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ K r a s s ὁ § 90 ἔπεται τῇ κρατούσῃ γνώμῃ].

τρέψη τὴν κτῆσιν τῆς κληρονομίας⁶· ὅτι ἀντιστρόφως ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ὑποκατάστατον, καὶ ἐὰν μὴ γίνῃ μὲν αὐτὸς ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος κληρονόμος, γίνῃ ὅμως ἕτερός τις ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ⁷· ὅτι πλείονες ὑποκατάστατοι, ἐγκατασταθέντες συγχρόνως ἐν τῷ πρώτῳ βαθμῷ⁸, νοοῦνται καλούμενοι εἰς ἡν ἕκαστος ἐγκατέστη μερίδα⁹· ὅτι ὁ δευτέρου βαθμοῦ ὑποκατάστατος (ὁ μεθ' ὑποκατάστατον ἐγκατάστατος) νοεῖται καλούμενος, καὶ ἐὰν ὁ προηγούμενος αὐτοῦ ἐκλίπῃ πρὸ τοῦ πρώτου ἐγκαταστάτου¹⁰, καὶ ὅτι, ἐὰν ὁ προηγούμενος οὗτος εἶναι συγχρόνως ἐγκατάστατος, ὁ εἰρημένος δευτεροβάθμιος ὑποκατάστατος λαμβάνει οὐ μόνον τὴν ὡς

⁶ Διὰ τοῦ beneficium abstinendi (§ 595) ἢ διὰ τῆς in integrum restitutio. L. 44 D. de re iud. 42. 1, πρβλ. L. 12 pr. D. de interrog. 11. 1, L. 24 § 4 D. de min. 4. 4. M ü h l e n b r u c h XL σ. 360 ἐπ., A r n d t s σ. 659-660. Περὶ τῆς L. 7. § 10 D. de min. 4. 4. ὅρ. M ü h l e n b r u c h σ. 362, A r n d t s RLex. IV. σ. 23 σημ. 167. "Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ἀφαιρῆται ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐγκαταστάτου ἡ κληρονομία λόγῳ ἀναξιοτήτος, L. 12 pr. D. ad SC. Silan. 29. 5. M ü h l e n b r u c h σ. 359-360.

⁷ Αἱ πηγαὶ περιέχουσι τὴν λύσιν, ὅτι ὁ ὑποκατάστατος ἀποκλείεται καὶ ὁπότεν ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος καθιστᾷ διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως αὐτοῦ κληρονόμον οὐχὶ ἑαυτόν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτοῦ ἔξουσιαστήν, § 4 I. h. t., L. 41 [40] D. de her. inst. 28. 5, ὅρ. ὅμως καὶ L. 3 C. de her. inst. 6. 24. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν δύναται νῦν πλεόν τι συμβῆῃ κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον (ἀνοτ. § 516)· ἀπαντῶσιν ὅμως ἔτι ἐν τῷ νεωτέρῳ δικαίῳ περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ ἐγκατάστασις τινος ὄφειλε ἕτερον οὕτως, ὥστε ὁ ἕτερος οὗτος δύναται νὰ κτήσῃται ἐξ αὐτῆς τὴν κληρονομίαν (§ 600-601). Οὐχ ἦττον ὁ ἀποκλεισμοὸς τῶν ὑποκαταστάτων δὲν ἀναγνωρίζεται γενικῶς ἐφ' ἀπασῶν τῶν περιπτώσεων τούτων· ὅρ. M ü h l e n b r u c h XL σ. 334 ἐπ. 348 ἐπ. XLIII σ. 224 ἐπ., A r n d t s σ. 656-658, S i n t e n i s § 174 σημ. 25, H o l z s c h u h e r II § 163 ἀρ. 5. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ κατὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπιχείρημα, ὅπερ ἠθέλησαν νὰ πορισθῶσιν ἐκ τῆς L. 72 D. de A. v. O. H. 29. 2 ὡς πρὸς τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ μνημονευομένην περιπτώσειν, μοι φαίνεται ἐξ ἴσου ἀσθενές, ὡς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπιχείρημα, ὅπερ δι' ἄλλην τινὰ περιπτώσειν ἐξηγάγον πολλοὶ ἐκ τῆς L. un. § 13 C. de cad. toll. 6. 51. S e u f f. Arch. XXXII. 253.

⁸ Εἴτε οἱ ἐγκατάστατοι ὑποκατεστάθησαν ἀμοιβαίως (§ 1 I. h. t., L. 4 § 2, L. 23 D. h. t.) εἴτε οὐ (L. 5 D. h. t.).

⁹ § 2 I. h. t., L. 24, L. 41 § 1 D. h. t., L. 1 C. h. t., L. 5 D. h. t. (M ü h l e n b r u c h σ. 311 ἐπ.). Ἐὰν ὅμως εἰς τὸν ἐγκατασταθέντα ὑποκατάστατον προστεθῇ ὡς ὑποκατάστατος μὴ ἐγκατάστατος, ἀποχωρίζεται διὰ τούτων κεφαλικῆ μερίς, L. 32 D. h. t. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 317 ἐπ., V a n g e r o w § 451 σημ. 3 ἐν τέλ.

¹⁰ L. 41 pr. h. t.

ὑποκαταστάτου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὡς ἐγκαταστάτου μερίδα ἐκείνου¹¹.

β. Ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις *.

§ 558

Ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις εἶναι περίπτωσις τῆς ἀντὶ ἄλλου ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἀντὶ ἄλλου ἐγκαθιστᾶ τις τινα κληρονόμον καὶ οὐχὶ ὅτι ἐγκαθίσταται τις ἀντὶ ἄλλου κληρονόμος. Τὸ πρὸς ἐγκατάστασιν δικαίωμα ἀντὶ ἄλλου ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀνήκει εἰς τὸν ἐξουσιαστὴν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ὑπεξούσιον τέκνον, ἐὰν τυχὸν τὸ τέκνον μὴ συμπληρώσῃ τὴν πρὸς κατάρτισιν ἰδίας διαθήκης ἀπαιτουμένην ἡλικίαν, αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις¹. Ὁ ὅρος ὑποκατάστασις διὰ

¹¹) § 3 I. h. t., L. 27, L. 41 pr. D. h. t. Ἀμφότερα ταῦτα ἐκφράζουσι τὸν κανόνα: substitutus substituto censetur substitutus instituto.

* Περὶ ταύτης πραγματεύεται, πλὴν τῶν πρὸ τῆς § 557 σημειωθέντων τίτλων τῶν Πανδεκτικῶν καὶ τοῦ Κώδικος, ὁ τίτλος τῶν Εἰσηγήσεων 2. 16 de pupillari substitutione. Φιλολογία ἐνθ. ἀνωτ. Ὁρ. προσέτι Baron Gesamtrechtsverhältnisse σ. 453-536 P i e t a k Arch. für civ. Pr. LVIII σ. 378 ἐπ. LIX σ. 1 ἐπ. (1875. 1876). C o s t a Bull. dell' ist. di dir. Rom. VI σ. 245 ἐπ. (1899).

¹) Ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις λέγεται, ἅτε γινομένη διὰ τινος pupillus, impu- § 558
bes: διότι ἡ πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀπαιτουμένη ἡλικία εἶναι τῆς ἐφηβότητος, § 542 σημ. 8. L. 2 pr. D. 28. 6 Bas. (35. 10) β'. «Τοῖς ὑπεξουσίσι παισὶν ὑποκαθιστώμεν, ἄρρεσι μὲν ἕως ἰδ' ἐτών, θηλείαις δὲ ἕως ἰβ'». L. 2 § 5 eod. Bas. 35. 10 αὐτ. — «καὶ περὶ τοῦ εἰπόντος· ἐὰν ὁ υἱός μου ἀνηβος ἀποθάνῃ, ὁ δεῖνα ἔστω κληρονόμος». L. 1 § 1, L. 46. 47 D. h. t., L. 4 i. f., L. 41 § 8 eod. L. 31 § 1, L. 39 D. h. t., L. 28 D. de reb. aut. iud. 42. 5, Pr. I. h. t.:—si filius meus prius moriatur quam in tutelam suam venerit». L. 8 § 1 D. de B. P. s. t. 37. 11. Ἐἴ οὖν κύριος λογισμὸς τῶν περὶ τῆς ὑποκαταστάσεως ταύτης ὡς βραϊκῶν διατάξεων εἶναι ἡ πρόνοια περὶ τῶν ὑπεξουσίων τέκνων οὐχὶ ὡς ἀνηβίων, ἀλλ' ὡς μὴ συμπληρωσάντων ἐτι τὴν πρὸς κατάρτισιν ἰδίας διαθήκης ἀπαιτουμένην ἡλικίαν. Πρβλ. ἰδίᾳ pr. I. de pup. subst. 2. 16 Θεοφ. αὐτ.: «ἐπειδὴ γὰρ πομπίλλοι ὄντες οὐκ ἠδύναντο διατίθεσθαι, ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς πατέρας δίκαιον ἐνομίσθη διατυποῦν τὰς διαθήκας». Ὀρισθέντος ὁμοῦς ἤδη διὰ τοῦ νεωτέρου νόμου ΓΨΠ' περὶ διαθηκῶν ὅτι ἡ πρὸς κατάρτισιν ἰδίας διαθήκης παρατείνεται ἀδιαφόρως φύλου μέχρι τοῦ 18 ἔτους (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 539 σημ. 4), ἀναγκαίως ἔπεται ὅτι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξουσιαστοῦ πρὸς ὀρφανικὴν ὑποκατάστασιν παρατείνεται μέχρι τοῦ ἔτους τούτου. Αἱ διατάξεις

τοιούτου εἶδους ἐγκατάστασιν ἐλήφθη ἐκ τῆς ὡς συνήθους θεωρηθείσης περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ἐξουσιαστής διορίζει συγχρόνως τὸ τέκνον ἴδιον αὐτοῦ κληρονόμον ² ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον ³. Καὶ ἐὰν ὁ ἐξουσιαστής διορίξῃ συγχρόνως τὸ τέκνον ἴδιον αὐτοῦ κληρονόμον, ἢ ὄρφανικὴ ὑποκατάστασις δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ καταλειφθεῖσαν τῷ τέκνῳ περιουσίαν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ τέκνου βραδύτερον ἀποκτηθεῖσαν ⁴ καὶ ἂν δ' ἔτι ἐν δεδομένῃ περιπτώσει οὐδὲν ἕτερον ὁ ὑποκατάστατος λαμβάνῃ ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐξουσιασταῦ εἰς τὸ τέκνον καταλειφθεῖσαν περιουσίαν, παραμένει ἀείποτε ἀληθὲς ὅτι οὗτος δὲν εἶναι τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ τέκνου κληρονόμος ⁵.

Ἄλλ' εἰ καὶ τοῦτο εἶναι ἤδη ἀναμφισβήτητον καὶ ἡ ὀφθείσα θεωρία τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως λίαν ὠρισμένως ἀναγνωρίζεται καὶ ἐξαίρεται ἐν ταῖς πηγαῖς ⁶, οὐχ ἦττον δι'

τῶν νόμων (λ. γ. I. 2 pr., 7, 11 de vulg. 28. 6), αἱ ὀρίζουσαι ἤδη ὅτι ὄρφανικὴ ὑποκατάστασις ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ ὑπεξουσίαν ἀνῆβων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐφῆβων, ἐρείδονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι μόνον οἱ ἀνήβοι εἰσιν ἀνίκανοι τοῦ διατιθέναι· ἐκ τῆς ἐπελθούσης ὁμοῦς ἤδη μεταβολῆς προκύπτει ἀναγκαιῶς ὅτι καὶ ἐπὶ ἐφῆβων δύναται νὰ ὀρισθῇ ὄρφανικὸς ὑποκατάστατος, ἐφόσον οὗτο δὲν ἐκτῆσαντο τὴν κατὰ τὸν νεώτερον νόμον πρὸς κατάρτισιν διαθήκης ἀπαιτούμενην ἡλικίαν. Πρβλ. καὶ Μαλ. οὐχ. οὐ ἐν Θέμιτι Ἀγγελ. οὐλοῦν XXII σ. 527 ἔπ.

²) Pr. I. h. t.—'Titius filius meus heres mihi esto: si filius meus heres mihi non erit, sive heres erit et prius moriatur, quam in suam tutelam venerit' (id est pubes factus sit), 'tunc Seius heres esto'. L. 1 § 1 D. h. t.

³) Ὁρ. § 559 σημ. 12.

⁴) Ὁρ. § 559 σημ. 13.

⁵) Διότι ἡ περιουσία τοῦ ἐξουσιαστοῦ, γενομένου τοῦ τέκνου κληρονόμου αὐτοῦ, ἐπαύσατο οὐσα περιουσία τοῦ ἐξουσιαστοῦ καὶ ἐγένετο περιουσία τοῦ τέκνου. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἄρα ὑφίσταται μεταξύ ὄρφανικῆς καὶ κοινῆς ὑποκαταστάσεως ὁμοίότης τις μόνον ἐξωτερικῶς, οὐχὶ δὲ καὶ κατ' οὐσίαν.

⁶) L. 2 D. h. t. (σημ. 1). Pr. i. f. I. h. t. Θεοφ. (2. 16) αὐτ.:— «τοῦτο δὲ τὸ τῆς πονυλλαρίας ὑποκαταστάσεως οὐκ ἀπὸ ἰδιοῦ νόμου ἐπινενόηται, ἀλλ' ἐξ ἀγράφου συνηθείας εἰδηχταί· ἐπειδὴ γὰρ πονυλλοὶ ὄντες οὐκ ἠδύναντο διατίθεσθαι, ὑπὲρ αὐτῶν τοὺς πατέρας δίκαιον ἐνομίσθη διατυποῦν τὰς διαθήκας». Ὁρ. καὶ § 1. 2 eod. Gai. II. 180:—«quo casu si. heres extiterit filius et ante pubertatem decesserit, ipsi filio fit heres substitutus». L. 10 § 5 D. h. t., L. 8 § 1 D. de B. P. s. t. 37. 11 καὶ πολλὰ ἕτερα χωρία.

τῶν διήκει συγχρόνως καὶ ἕτερα τις ἰδέα, καθ' ἣν ἐν τῇ ὀρφανικῇ ὑποκαταστάσει ὁ ἐξουσιαστής ὀνομάζει πράγματι κληρονόμον δι' ἑαυτὸν καὶ οὐχὶ διὰ τὸ τέκνον ⁷. Πιθανὸν ἢ ἐκδοχὴ αὕτη νὰ ὑπῆρξεν ἢ ἀρχικὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ⁸, πάντως δὲ ἐν τῇ τελικῇ αὐτοῦ διαμορφώσει τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον περιέχει σειρὰν κανόνων, οἵτινες μόνον ἐκ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐξηγοῦνται ⁹.

§ 559.

Οἱ εἰδικότεροι περὶ τῆς ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως κανόνες εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι ¹.

⁷) Τοῦτο δέχονται οἱ ἐξῆς: Francke Rechf der Notherben σ. 458 ἐπ., Keller Institut. § 288 καὶ Pand § 488, H. Pernice Jahrb. des gem. R. I. σ. 239, Brinz I ἐκδ. σ. 779, Vangerow § 452 σημ. (σ. 177) καὶ λοιποὶ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἀναφερόμενοι, προσέτι Schirmer ἐν τῇ 12 ἐκδ. Puchta § 478. e. Ἀμφισβητεῖται, κατὰ τρόπον μὴ πείθοντά με, ὑπὸ τοῦ Pietak ἐν τῇ σημ. * μνημονευθεῖσα διατριβῇ. Ὁ Baro n. ἐνθ. ἀνωτ., προσεπάθησε νὰ διατυπώσῃ τὴν ἰδέαν ταύτην ὡδὲ πως: ὅτι δηλ. (ἐν περιπτώσει ἐγκαταστάσεως τοῦ τέκνου) ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἐξουσιαστοῦ τὸ τε τέκνον καὶ ὁ ὀρφανικὸς ὑποκατάστατος, ἀμφότεροι ὡς ἐν τι, καθίστανται κληρονόμοι τοῦ πατρὸς, ἐν τούτῳ δὲ διαβλέπει ἕτεραν ἐφαρμογὴν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑποτυπωθεῖσης ἐννοίας τοῦ «Gesammtrechtsverhältnisses» [καθολικῆς ἐννομοῦ σχέσεως]. Πρβλ. ἀνωτ. § 169^a σημ. 8⁷ ἐν τέλ., ἀνωτ. § 293 σημ. 1 περὶ τὸ τέλ. § 499 σημ. 6.

⁸) Φαντάζομαι τὴν ἐκδοχὴν ταύτην οὕτω: τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ (κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως) ἐξελάμβανεν ὑφισταμένην ἔτι καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (ὅθεν καὶ ὡς πρὸς τὴν βραδύτερον εἰσαγομένην ἐν τῷ οἴκῳ περιουσίαν), ἐφ' ὅσον ὁ πρὸς διαδοχὴν ἐν τῇ κυριαρχίᾳ ταύτῃ καλούμενος δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐνασκήσῃ αὐτὸς ταύτην. Ὁ ἐξουσιαστής, ὅπως ἠδύνατο νὰ διορίσῃ ἀντιπρόσωπον ὡς πρὸς τὴν κυριαρχίαν ταύτην, ὑποτιθεμένην ὡς διαρκουσαν (τὸν tutor. ἀνωτ. § 433 ἀρ. 1), οὕτω δυνάμει ταύτης ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ, ὡς καὶ πρότερον, τὴν περιουσίαν τοῦ οἴκου ὡς ἰδίαν.

⁹) Ὁρ. § 559 ἀρ. 5. 6. 7. 8. Λόγῳ δὲ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐπετρέπετο ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπὶ ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως ὁ τύπος:—tum ille mihi heres esto». Cic. de invent. II. 42 da orat. II. 32, L. 1. § 1, L. 41 § 8 D. h. t., L. 8 § 1 D. de B. P. s. t. 37. 11.—Ἐν ταῖς πρώταις τοῦ παρόντος ἐκδόσεσι (μέχρι τῆς 4) παρετίθετο ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης καὶ ἡ L. 45 D. h. t. Ἄλλ' ὁμολογητέον μετὰ τοῦ Pietak (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 425) ὅτι ἡ ἀποδεικτικὴ τοῦ χωρίου τούτου δύναμις ἐξασθενεῖ διὰ τῆς L. 7. § 2 D. de A. v. O. H. 29, 2.

¹) Ἐρμηνευτικούς κανόνας περιέχουσι τὰ χωρία: L. 3. 8 § 1 D. h. t. L. § 559 10 pr. D. h. t. L. 9 D. h. t. L. 11 C. h. t. (A r n d t s σ. 667 σημ. 84) L. 47 D. h. t., V a n g e r o w II § 453 σημ. 2).

1. Τὸ πρὸς ὄρφανικὴν ὑποκατάστασιν δικαίωμα ἀνήκει, ὡς εἴρηται, τῷ πατρὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ὑπεξούσιον αὐτοῦ τέκνον¹. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δικαίωμα τοῦ πατρὸς ἔχει καὶ ὁ ἀπώτερος ἀνιὼν ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον ἔγγονον, προϋποτιθεμένου ὅτι ἡ ἐξουσία αὕτη εἶναι ἄμεσος². Τὸ χρονικὸν σημεῖον, καθ' ὃ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἢ τε ἐξουσία καὶ ἀμεσότης αὐτῆς, εἶναι τὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐξουσιαστοῦ, οὐχὶ δὲ τὸ τῆς καταρτίσεως τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως³. Πρὸς τὸν πράγματι ὑπὸ ἐξουσίαν διατελοῦντα ἐξομοιοῦται ὁ μετὰ θάνατον τοῦ κληρονομουμένου γεννηθεὶς, ὅστις, ἐὰν ἐγεννᾶτο προηγουμένως, θὰ εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν (ἄμεσον) αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ θανάτου του⁴. Περιερχομένου τοῦ τέκνου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἰς ἀλλοτρίαν πατρικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὄρφανικὴ ὑποκατάστασις καθίσταται καθ' ἑαυτὴν ἀνίσχυρος⁵· οὐχ' ἤττον ἐμμέσως διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ⁶.

¹α) Καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν δι' υἰοθεσίας ὑπαχθέντα εἰς τὴν ἐξουσίαν L. 10 § 6 D. h. t. Οὐχὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ χειράφετον τέκνον, L. 2 pr. D. h. t. Τὸ πρὸς ὄρφανικὴν ὑποκατάστασιν δικαίωμα δὲν ἔχει ἡ μήτηρ αὐτῆ, ὡς πᾶς ξένος, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως μόνον διὰ τοῦ μέσου τῆς κοινῆς ὑποκαταστάσεως ἐπὶ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκαταστάσεως τοῦ τέκνου καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν, εἰς ἣν ἐγκαθίστησι τὸ τέκνον L. 33 D. h. t.

²) L. 2 pr., L. 41 § 2 D. h. t.—Ὅθεν τὸ λαλεῖν περὶ «πατρός» ἀντὶ περὶ «ἐξουσιαστοῦ» ἢ «ἀνιόντος» εἶναι ἀνακριβεῖα, ἥς ὅμως ποιούμεθα χρῆσιν, διότι οὕτως ἐπιτυγχάνεται μεῖζον σαφήνεια.

³) L., 2 pr. I. 41 § 2 D. h. t. L., 41 § 2 cit. Βασ. (35. 10) λθ':— «καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ὑποκαταστήσῃ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῳ τάξιν υἱοῦ ἐπέχοντι ἢ μετὰ τὴν διαθήκην ἐσχηκότι, καὶ ἐν τῷ τελευτήσῃ με μὴ εὐρεθῶσιν ἐν τῇ φαιμίᾳ μου, ἀκυροῦνται ἡ ὑποκατάστασις». L. 2 pr. cit. Βασ. (35 10) β:— «.Καὶ ἐξωτικῶ ἀνήθῳ δύναμαι ὄρφανικῶς ὑποκαταστήσαι, ἐὰν υἰοθετήσωμαι αὐτόν». v. I. 5 h r Arch. f. civ. Pr. IX σ. 112 ἐπ. (ὁμοφωνεῖ W ä c h t e r Tüb. krit. Zeitschr. II σ. 176), M ü h l e n b r u c h σ. 371 ἐπ.

⁴) L. 2 pr. D. h. t., § 4 i f. I. h. t. [A. II. 104 (1861)].

⁵) L. 17 § 1 D. de adopt. l. 7.

⁶) Ἐφ' ὅσον δηλ. ἐπιβάλλεται ἐν γένει τῷ εἰσποιήσαντι ἀνηθον ἢ ὑποχρέωσις, ἀποθνήσκοντος τοῦ impubes πρὸ τῆς ἡβῆς, νὰ ἀποδώσῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀνευ τῆς εἰσποιήσεως θὰ ἐλάμβανον ταύτην (ἀνωτ. § 524 σημ. 5). L. 19 pr. D. de adopt. l. 7, L. 40 D. h. t. Δὲν θεωρῶ βάσιμον

2. Ἡ ὀρφανική ύποκατάστασις δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῆ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου τοῦ τέκνου μετὰ τὴν ἐφηβότητα ⁷, δύναται ὅμως νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ θανάτου πρὸ τῆς συμπληρώσεως προγενεστερας τινος ἡλικίας ⁸.

3. Ἡ ὀρφανική ύποκατάστασις δὲν ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ ῥητῶς ⁹. Ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐμπεριέχεται οὐ μόνον ἐν τῇ ύποκαταστάσει γενικῶς (ύποκαταστάσει ἄνευ ειδικωτέρου χαρακτηρισμοῦ) ¹⁰, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινῇ ¹⁰, ὡς τάνάπαλιν ἐμπεριέχεται αὕτη ἐν ἐκείνῃ ¹¹:

τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ὀρφανική ύποκατάστασις διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἀμέσως (Sintenis III § 175 σημ. 7, Puchta § 478 ἐν τέλ., πρβλ. Schirmer σ. 203-204).

⁷) L. 7. 14 D. h. t., § 8 I. h. t.

⁸) L. 21. 38 § 1 D. h. t. [Πρβλ. Κρασσᾶν § 94].

⁹) Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: v. Wening-Ingenheim Zeitschr. f. Civ. u. pr. III σ. 119 ἐπ. (1830). Fuchs Arch. für civ. Pr. XXXVIII σ. 305 ἐπ. (1855). Elyers Arch. f. prakt. RW. IV ἀρ. 1 καὶ σ. 150 (1857). H. Pernice Jahrb. d. gem. R. I. σ. 217 ἐπ. (1857). W. Münzinger Causa Curiana vor dem römischen Zentumvialgericht und die testamentarische Substitution (ἐναίσμιος διατριβή, s. a). Münhlerbruch XI, σ. 291 ἐπ., Vangerow II § 453 σημ. 1.

¹⁰) Ἐν ἀμφιβολίᾳ δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ κληρονομούμενος, παρὰ τὴν ἀνακριβῆ ἢ μὴ ἀρκούντως ἀκριβῆ ἐκφρασιν αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ διατάξῃ οὐ μόνον κοινήν, ἀλλὰ καὶ ὀρφανικὴν ύποκατάστασιν. L. 4 pr. § 1 D. h. t., L. 4 C. h. t. Τοῦτο εἶναι νόμιμον τεκμήριον, καθιερωθὲν ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ στηριζόμενον ἐνθεν μὲν εἰς τὸ σύνθημα τοῦ συνδέει ἀμόφερα τὰ εἶδη τῆς ύποκαταστάσεως (substitutio duplex, πρβλ. L. 1 § 1 D. h. t.), ἐνθεν δὲ εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ὑπόσχει λόγος, δι' ὃν ὁ κληρονομούμενος νὰ μὴ ἠθέλησε νὰ προτιμήσῃ τὸν ύποκατάστατον τοῦ ἐν ἐλλείψει τούτου ὑπεισερχομένου κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἠδύνατο νὰ προτιμήσῃ αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ νόμιμον τοῦτο τεκμήριον δύναται, ὡς πᾶν ἄλλο τοιοῦτο, νὰ ἀνατραπῆ δι' ἀναποδείξεως (οὐχὶ διὰ τούτου, ὅτι ἡ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου τίθεται μόνον ἐν ἀμφιβολίᾳ, καθάπερ ἐν σχέσει πρὸς δίκην τινὰ ἐπεξήτησε νὰ διεῖξῃ ὁ Elyers, ἐνθ. ἄνωτ., ὅρ. καὶ v. Wening-Ingenheim σ. 152, Münzinger σ. 20 ἐπ.—ἐναντίον Fuchs, ἐνθ. ἄνωτ., Pernice σ. 219 ἐπ.), τοιαύτην δὲ τινὰ ἀναπαόδειξιν καθορῶσιν αἱ πηγαι ἰδίως ἐν τούτῳ, ὅτι πρὸς τὴν διὰ τὸν impubes γενομένην ύποκατάστασιν συνεδέθη ἄλλη, ἥτις μόνον ὡς κοινή δύναται νὰ ὑπάρξῃ. L. 4 § 2, L. 45 pr. D. h. t., L. 2 C. h. t., L. 6 C. de test. mil. 6. 21, L. 4 C. h. t. Ἡ γνώμη τοῦ Pernice, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 229 ἐπ., ὅτι εἰς τὰ γωρία ταῦτα περιέχεται θετικὴ διάταξις καὶ οὐχὶ ἐρμηνεία τῆς βουλήσεως, εἶναι ἀνυπόστατος. Θετικὴν διάταξιν περιέχει μᾶλλον ἢ L. 3 C. de inst. 6. 25

4. Ἡ ὄρφανική ὑποκατάστασις δὲν προϋποτίθῃσιν ἐγκατάστασιν τοῦ τέκνου¹², περιλαμβάνει δ' ἐπὶ πλέον, ἐὰν ἐγκατεστάθῃ τὸ τέκνον, καὶ τὴν βραδύτερον κτηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ περιουσίαν¹³. Μόνον ὁ ἐξουσιαστής, ὁ γενόμενος τοιοῦτος δι'

καίτοι καὶ αὕτη παρίσταται ὡς διαλύουσα ξριδα περὶ τὴν ἐρμηναίαν τῆς βουλήσεως. (Ἐγκατάστασις τῆς συζύγου εἰς μερίδα τινά, τοῦ δ' ἐξ αὐτῆς τεχνησομένου τέκνου εἰς ἑτέραν ὑποκατάστασις τρίτου εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην μερίδα, ἐὰν μὴ γεννηθῇ τέκνον· γεννᾶται τέκνον, ἀλλ' ἀποθνήσκει πρὸ τῆς ἡβῆς· ἢ μήτηρ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος προηγείται τοῦ ὑποκαταστάτου). Κατὰ τῶν ἀποπειρῶν πρὸς γενίκεσιν τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λύσεως ὄρ. Mühlenbruch σ. 295 ἐπ., Pernice σ. 223 ἐπ. Vangerow § 453 σημ. 1. Πρβλ. Senff. Arch. X. 270, XXXI. 49.—Ἐξαιρέσεις καὶ ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης (Mühlenbruch σ. 297, Vangerow ἐνθ. ἄνωτ.); Διὰ τῆς L. 8 C. de test. mil. 6. 21 βεβαίως δὲν ἀποδεικνύεται ἡ ἐξαιρέσις αὕτη, διὰ δὲ τῆς L. 8 C. h. t. δὲν πιστεύω νὰ ἀποδεικνύηται.

¹¹) Οὕτως εἶχεν ἤδη ἀποφασισθῆ ἔν ἔτει 661 ἀ. κτ. Ρ. ὑπὸ τοῦ ἑκατονταδρίου δικαστηρίου ἐπὶ τινος διασήμου καταστάσεως δίκης μεταξὺ Μ. Curius καὶ Μ. Corponius, ἧς πολλαχοῦ μνημονεύει ὁ Κικέρων (π. χ. de or. I. 39, pro Caecina 18, ὄρ. ἐπίσης Quintil. instit. or. VII. 6) πρβλ. Mühlenbruch XI σ. 267 ἐπ., Pernice σ. 233 ἐπ., Münzinger σ. 1 ἐπ. Βραδύτερον τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη καὶ δι' ἀντιγραφῆς Μάρκου καὶ Βηρου, L. 4 pr. D. h. t. Οὐχ ἤττον ἠμφισβητήθη ὑπὸ τινων, ἐν οἷς ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ v. Wenning-Ingenheim, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 153 ἐπ. ὄρ. ἐξ ἐναντίου Mühlenbruch σ. 269 ἐπ., Vangerow II § 451 σημ. 1 καὶ τοὺς αὐτ. ἀναφερομένου. Λόγῳ τῆς L. 28 D. de reb. auct. iud. 42. 5 ἀμφισβητεῖ αὐτὸ καὶ ὁ Pernice σ. 237 ἐπ. ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἀνηβος διὰ τῆς ἐνασχίσεως τοῦ beneficium abstinendi παύεται ὡν κληρονόμος, ὄρ. τοῦναντίον Vangerow, ἐνθ. ἄνωτ. Ὁ Dernburg III § 89 ἐν τέλ. ἀμφισβητεῖ τὸ δυνατόν τῆς σημερινῆς τοῦ ἀξιώματος ἐφαρμογῆς.—Καὶ ἐπὶ τοῦ τεκμηρίου τοῦτου γεννᾶται τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσῃ ζήτημα, ἂν δηλ. δύναται νὰ ἀνατραπῇ μόνον δι' ἀνταποδείξεως ἢ ἀπλῶς δι' ἀποδείξεως γεγονότων, καθιστάντων ἀμφίβολον τὴν πρὸς ἐπέκτασιν βούλησιν. Ὁρ. τὰς αὐτ. παραπομπάς. [Σύμφωνοι ἐν πᾶσι Π α π α ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 116, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 95].

¹²) Ἡ ὄρφανική ὑποκατάστασις ὑφίσταται καὶ ἀποκληρουμένου τοῦ τέκνου. L. 1 § 2, L. 10 § 5 D. h. t., § 4 I. h. t. Ἀνισχύρου οὐσις τῆς ἀποκληρώσεως (§ 587 ἀρ. 2, § 590), ἡ ὄρφανική ὑποκατάστασις δὲν καθίσταται ἀνισχύρος, ὡς δὲν καθίσταται τοιαύτη καὶ διὰ παραλείψεως τοῦ τέκνου. Νεαρ. 115 κεφ. 3 ἐν τέλ., κεφ. 4 ἐν τέλ. Πρβλ. § 591 σημ. 15.

¹³) L. 10 § 5 D. h. t. Χωρισμὸς τῶν δύο περιουσιακῶν ὁμάδων ἐπιτρέπεται (κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, πρβλ. § 537 σημ. 4α) μόνον τοῖς στρατιώταις, L. 10 § 5 cit.

εἰσποιήσεως, δὲν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ τῷ τέκνῳ κληρονόμον εἰς πλεόν ἢ ὅσον ἔλαβε τὸ τέκνον παρ' αὐτοῦ¹⁴.

5. Τοῦναντίον ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις προϋποτίθει βεβαίως ὅτι ὁ ἐξουσιαστής διορίζει τινὰ κληρονόμον ἑαυτοῦ¹⁵. Ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις, εἰ καὶ δύναται ἐξωτερικῶς νὰ συνταχθῇ ἐν ἰδιαιτέρῳ ἐγγράφῳ¹⁶, μάλιστα δὲ ἐν ἰδιαιτέρῳ διαθήκῃ¹⁷, νομικῶς ἀποτελεῖ ἐν γένει μόνον συστατικὸν μέρος τῆς τοῦ πατρὸς διαθήκης¹⁸, μὴ ἐνεργοῦσα πρὸ ταύτης, ἰσχύουσα δὲ καὶ πίπτουσα μετ' αὐτῆς¹⁹. Μόνον ἢ ὑπὸ στρατιώτου συσταθεῖσα ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις ὑφίσταται κατὰ τὸ ὅρω-

¹⁴) L. 10 § 6 D. h. t., L. 22 § 1 D. de adopt. 1. 7. Ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ φέρεται: «ad substitutum... non debere pertinere ea. quae haberet si adrogatus non esset» ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ: «Sed an impuberi adrogator substituere possit, quaeritur; et puto non admitti substitutionem...». Κατὰ ταῦτα ἡ γνώμη, ἢ δεχομένη ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἄμυσον τῆς ὑποκατάστασεως ἀκρότητα (Sintenis § 175 σημ. 7), προτιμητέα τῆς ἐτέρας, ἦτις καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ (πρὸ βλ. σημ. 6) δέχεται ἐνοχικὴν μόνον πρὸς ἀπόδοσιν ὑποχρέωσιν (Mühlenthal XL σ. 410 ἐπ., Baron ἐθν. ἀνωτ. σ. 517.

¹⁵) L. 1 § 3, L. 2 § 1. 4, πρὸ βλ. § 5. 6 D. h. t., § 5. I. h. t.

¹⁶) Gai. II 181, § 3 I. h. t., L. 8 D. test. quaemadm. aper. 29. 3, L. 8 § 4 D. de B, P. s. t. 37. 11.

¹⁷) L. 16 § 1, L. 20 § 1 D. h. t. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δεόν νὰ προηγηθῇ ἡ πατρικὴ διαθήκη, L. 2 § 4 D. h. t.

¹⁸) § 2 I. h. t. (Gai. II. 180) Θεοφ. § 2 (2. 16): — «Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸν παραδεδομένον τύπον ἡ πονυλλαρία ὑποκατάστασις διατυπωθῇ, δύο τρόπων τινὰ διαθήκαι εἰσιν: ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν παῖδα γενομένη, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ παιδὸς εἰς τὸν ὑποκατάστατον, ὡσπερ εἰ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἑαυτῷ κληρονόμον ἐνεστήσαστο· ἢ μᾶλλον, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, μία μὲν ἐστὶ διαθήκη, δύο δὲ κληρονομίαι». L. 2 § 4, L. 20 pr. D. h. t., L. 2 § 2 D. de H. v. A. V. 18. 4.

¹⁹) L. 10 § 4 D. h. t. (28. 6): — «nec enim valet filii testamentum, nisi patris fuerit adita hereditas» — L. 2 § 1 D. h. t., L. 41 § 5 D. de test. mil. 29. 1, L. 16 § 1 D. h. t.: — «si sibi et filio pater testamentum fecisset, deinde sibi tantum, utrumque superius rumpetur». L. 2 pr. D. h. t.: — «si principale ruptum sit testamentum (δι' ἐπιλεύσεως ἀναγκαίου κληρονόμου), et pupillare evanuit». Βεβαίως ὁμοίως ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται ἀπεριορίστως. Πρὸ βλ. § 591 σημ. 15 καὶ L. 2 § 1 i. f. D. h. t. 1 12 D. eod., L. 42 pr. D. de A, v, O. H. 29, 2.

μαϊκὸν δίκαιον, αὐτοτελῶς ^{19α.} νῦν ὅμως δὲν ἰσχύει πλέον ἢ ἐξαίρεσις αὕτη ^{19β.}

6. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων εἴτε τοῦ ἐξουσιαστοῦ εἴτε τοῦ τέκνου δὲν εἶναι λόγος ἀνισχύρου τῆς ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως ^{19γ.}

7. Ὁ ὀρφανικὸς ὑποκατάστατος κτᾶται τὴν κληρονομίαν τοῦ τέκνου ὡς πατρικὴν κληρονομίαν. Ἐὰν ἄρα εἶναι ἀναγκαῖος κληρονόμος τοῦ πατρὸς, εἶναι τοιοῦτος καὶ τοῦ τέκνου ^{20.21} ἐὰν ἐγκατεστήθῃ συγγρόνως κληρονόμος ὑπὸ τοῦ πατρὸς

^{19α)} L. 2 § 1 D h. t., 1. 41 § 5 D. de test. mil. 29. 1.

^{19β)} Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατ. 2 Μαΐου 1874 § 44. Πρβλ. § 537 σημ. 4α.

^{19γ)} L. 8 § 5 D. de inoff. 5. 2 Βασ. (39. 1) ἡ αὐτ. «Ἡ μήτηρ οὐ δύναται ζῆναι κατὰ τῆς ἐν ἀνηβότητι ὑποκαταστάσεως· ὁ γὰρ πατὴρ αὐτὴν ἐποίησεν οὔτε ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς· τοῦ γὰρ υἱὸς ἐστὶν ἢ διαθήκη...». C. 1 ds test. in VI° 3. 11. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν τοῦτο δὲν μετεβλήθῃ ὡς πρὸς τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους (ἀνιόντας) τοῦ impubes διὰ τῆς Νεαρ. 115, ὄρ. ἐνθεν μὲν Zimmern ἐν ταῖς αὐτοῦ καὶ Neustetel' römischrechtlichen Untersuchungen σ. 85-86. Francke Recht der Notherben σ. 456 ἐπ., ἐνθεν δὲ Thibaut Arch. f. civ. Pr. V σ. 346 ἐπ., Fuhr ἐν ταῖς αὐτοῦ καὶ Hoffmann civilist. Versuchen σ. 89 ἐπ., Mühlenthal XL σ. 391 ἐπ., Vangerow § 453 σημ. 3, Holzschuher II § 164 ἀρ. 7, Schröder Notherbenrecht σ. 556 ἐπ. Seuff. Arch. VI. 222. XXVI. 141. [Καλλιγὰς § 232, Παπαρηγόπουλος § 122, Κρασσὰς § 96]. Περὶ τῆς γνώμης, ὅτι καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Πανδεκτῶν ὁ ἐξουσιαστής ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦλάχιστον τοὺς κοινοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους (Zimmern, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 83 ἐπ.), ὄρ. Vangerow, ἐνθ. ἀνωτ., καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀναφερομένους.

²⁰⁾ L. 2 § 4 D. h. t. Βασ. (35. 10) β' αὐτ. — «Μία ἐστὶ διαθήκη ἢ πριγκιπαλία καὶ ἡ πονπιλλαρία, κἂν αἱ κληρονομίαι δύο. Ὅθεν οἱ τῷ πατρὶ νεκεσσάριοι καὶ τῷ πονπιλλῷ νεκεσσάριοι γίνονται». L. 10 § 1 eod. L. 42 pr. i. f. de A. v. O. H. 29. 2: — «si frater a patre fratri substitutus impuberi sit, sine dubio necessarius heres existet».

²¹⁾ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τούτου: Warnkönig ἐν τῷ αὐτοῦ καὶ Rosshirt Zeitschr. II σ. 1 ἐπ. (1834). Mühlenthal XL σ. 419 ἐπ. (1838). v. Löhr Arch. f. civ. Pr. XXII σ. 315 ἐπ. (1839). Warnkönig Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XVIII σ. 387 ἐπ. (1843). Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXXVII σ. 328 ἐπ. (1854). Arndts RLex. X. 669-670 (1856). Baron, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 503 ἐπ. (1864). Vangerow (Lehrb.) II § 454 σημ. Schlayer Arch. für civ. Pr. LIII σ. 48 ἐπ. (1871). Wendt αὐτ. LV σ. 261 ἐπ. (1872). Pietak, ἐνθ. ἀνωτ. LIX σ. 1 ἐπ. (1876). Amann die Berechnung der Falcidia bei Vereinigung mehrerer Erbtheile κτλ. σ. 305 ἐπ. (1876).

ὑπαισερχόμενος εἰς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, ὑπαισέρεται εἰς τὴν τοῦ τέκνου²² καὶ τάνάπαλιν. Ὡσαύτως ἀποκρούων τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ἀποκρούει καὶ τὴν τοῦ τέκνου καὶ τάνάπαλιν²³· οὐχ ἦττον τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις²⁴. Ἐπι ὀλιγώτερον ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ὄρφανικὸν ὑπο-

²²) L. 59 D. de A. v. O. H. 29. 2. «Qui patri heres exstitit, si idem filio impuberi substitutus est, non potest hereditatem eius praetermittere. Quod sic recipiendum est etiam si vivo pupillo mortuus erit, deinde pupillus impubes decesserit. . . ». L. 20 C. de iure delib. 6. 30. S e u f f. Arch. XXXII. 153. Ἐναντίον τῆς γνώμης, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ὑπαισελεύσεως ὁ ὑπαισελθὼν κἄται παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν τοῦ τέκνου, μόνον ἐὰν τὸ τέκνον ἐγένετο κληρονόμος τοῦ πατρὸς (ἐκ τῶν νεωτέρων W a r n k ö n i g Rosshirt's Zeitschrift σ. 4 ἐπ., Zeitschrift f. Civ. u. Pr. σ. 295, B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 92), M ü h l e n b r u c h σ. 436, v. L ö h r σ. 339 ἐπ., B a r o n σ. 512. 513, V a n g e r o w Lehrb. I. 1.

²³) L. 10 § 3 D. h. t. (28. 6) «Idemque est, si pater me heredem scripserit ex parte et filium ex parte, et ego patris hereditatem repudiavero; nam neque filii hereditatem habere possum». Κατ' ἄλλην τινὰ γνώμην ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπλῶς ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ὑποκατάστατον νὰ διαχωρίσῃ τὴν πατρικὴν καὶ τὴν τοῦ τέκνου κληρονομίαν, οὐχὶ δὲ μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς πατρικῆς νὰ κτήσῃται ἀμφοτέρας ὁμοῦ ἐκ τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως. Ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηρίζεται ὑπὸ B a r o n σ. 507 ἐπ., Schläyer, Pietak, ἐνθ. ἀνωτ. κατ' αὐτῆς δὲ V a n g e r o w ἀρ. I. 2a καὶ W e n d t, ἐνθ. ἀνωτ., ἐσχάτως A m a n u, ἐνθ. ἀνωτ. B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 154. Ὁμολογητέον, νομίζω, ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἀναμφίβολον. Καθ' ἑκατέραν τῶν ἐκδογῶν ἀνάγκη ἐν τῷ ῥηθέντι χωρίῳ νὰ προσυπονοηθῇ τι, ὅπερ τοῦτο δὲν λέγει. Κατὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀσπαστὴν γενομένην γνώμην προσυπονοητέον (ἔνεκα τοῦ «Idemque est»): ἐπειδὴ δὲν δύναμαι νὰ ἀνατρέψω τὴν ἄπαξ γενομένην ἀπόκρουσιν κατὰ δὲ τὴν ἀντίθετον γνώμην προσυπονοητέον: ἐὰν ἐπιμείνω ἀποκρούων τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς. Ὡς φρονῶ, ἡ τελευταία προσθήκη εἶναι πολλῶ πλεονεβιασμένη ἢ ἡ πρώτη (ἐὰν—ἐπειδή). Τοιαύτης δυσχερείας προκειμένης, μοι φαίνεται ὅτι καὶ πᾶν ἄλλο ὑπὲρ τῆς νέας γνώμης δυνάμενον νὰ προταθῇ στερεῖται οὐσιώδους σημασίας. Ἄλλως θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι, ὡς δέχονται ὁ S c h l a y e r καὶ P i e t a k, καὶ ἡ ἐκ τῆς κοινῆς ὑποκαταστάσεως ὑπαισελεύσεις δὲν καθίσταται διὰ τῆς ἀποκρούσεως ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀδύνατος, ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν ἀποδεικνύεται (§ 602 σημ. 6).

²⁴) α) Πάντως ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τὸ τέκνον δὲν ἐγένετο κληρονόμος τοῦ πατρὸς, L. 10 § 4 D. h. t. (v v. cum non haberet substitutum), L. 41 D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 28 [27] § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1 (καὶ ἡ L. 28 [27] § 2 eod. δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀποκληροῦνται τὸ τέκνον, ἐν δὲ τῇ L. 11 § 1 D. eod. (36. 1), ἀν μὴ θέλωμεν νὰ στερεῖται τὸ χωρίον πάσης ἐσωτερικῆς ἀλληλουχίας, δέον ἀντί

κατάστατον νὰ χωρίσῃ τὴν ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ τέκνου περιχομένην πατρικὴν κληρονομίαν²⁵.

8. ²⁶ Αἱ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπιβεβλημένοι ὡς ἐπιβεβλημένοι ὑποκατάστατον κληροδοσίαι θεωροῦνται ὡς ἐπιβεβλημένοι ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῆς ἰδίᾳ αὐτοῦ κληρονομίας^{26α}, ἀλλ' ὡς πατρικὴ κληρονομία λογίζεται ἐνταῦθα οὐχὶ ἢ ὑπὸ τοῦ τέκνου, ἀλλ' ἢ ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλειφθεῖσα περιουσία²⁷. Ὅθεν ὁ

cum filio νὰ ἀναγνώσωμεν ex hereditate filio, πρβ. Vangerow Arch. σ. 338 ἐπ.) ἐὰν ὁ ὑποκατάστατος εἶναι ἀναγκαῖος κληρονόμος, ὑπάρχει ἐπίσης ἐξαιρέσεις καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τὸ τέκνον ἐγένετο κληρονόμος τοῦ πατρὸς, ὅτε ὁμως ἀποχωρίζεται τῆς κληρονομίας τοῦ τέκνου πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας ἐμπεριέχεται ἐν αὐτῇ, L. 12 D. h. t., L. 40 D. de A. v. O. H. 29. 2. Οὐχ ἦτον τοῦτο ἀμφισβητεῖται. Ὅρ. Vangerow ἀρ. I. 2b καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀναφερομένους, ἰδίᾳ καὶ Baron σ. 520 ἐπ., προσέτι Mühlenbruch XL σ. 443 ἐπ., Sintenis II § 175 σημ. 28, Schlayer σ. 47 ἐπ., Wendt σ. 278 ἐπ., Amanu σ. 324 ἐπ.

²⁵ L. 10 § 2 D. h. t. Bas. (35. 10) γ'. «Καὶ περὶ ἀνήβου ἐξ ολοκλήρου κληρονομήσαντος τοῦ πατρὸς, πῶς οὐ δύναται ὁ ὑποκατάστατος αὐτοῦ παρατεῖσθαι τὴν πατρῴαν καὶ καταδέχεσθαι τὴν τοῦ ἀνήβου». L. 28 D. de reb. auct. iud. 42. 5 (vv. At cum institutus cett.). Ἐὰν ὁμως τὸ τέκνον ἀπέχρονσε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, οὐδ' εἰς τὸν ὑποκατάστατον ἐπιβάλλεται ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς, καίπερ λαμβάνοντα τὴν κληρονομίαν τοῦ τέκνου, L. 42 D. de A. v. O. H. 29. 2. Ἐν τούτοις ὑπῆρχεν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπιστήμῃ καὶ αὐστηροτέρα τις γνώμη, καθ' ἣν καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἠδύνατο ὁ ὑποκατάστατος νὰ χωρίσῃ τὰς δύο κληρονομίας, L. 42 cit., L. 28 cit. (Δὲν ἔλειψαν ὁμως αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ τελευταίου χωρίου κατὰ τρόπον αἰρῶντα τὴν ἀντίφασιν πρὸς τὴν γνώμην, ἣτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὄρ. ἰδίως Mühlenbruch σ. 140 ἐπ.—ἐξ ἄλλου v. Lohr σ. 328 ἐπ., Huschke Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. VII σ. 89 ἐπ., Baron σ. 488 ἐπ. 513, Vangerow ἀρ. II).

²⁶ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα Mühlenbruch XL σ. 395 ἐπ., Huschke Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. VI σ. 370 ἐπ., VII σ. 54 ἐπ., Herrmann αὐτ. VIII σ. 394 ἐπ., Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXXVI σ. 221 ἐπ. καὶ Lehrb. II § 521 σημ. 2, Baron, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 461. 462, Pietak, ἐνθ. ἀνωτ. LVIII σ. 413 ἐπ. Ἐνταῦθα δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Φαλκιδίου νόμου.

^{26α} Διὸ καὶ ἡ ἐπαγωγὴ τούτων χωρεῖ ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνήβου. L. 1, L. 17 § 4. 5 D. quando dies 36. 2.

²⁷ L. 79 D. ad leg. Falc. 35. 2. Bas. (41. 1) σή': «Ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν ἐκεῖνη σκοπεῖται ἡ οὐσία, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου τελευταῖον εἶπεν, καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἴτε ἠῤῥησεν αὐτὴν ὁ παῖς, εἴτε ἐμείωσε· καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ληγᾶτων εἰς φαλκιδίος γίνεται, ὡσαυτὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ὑποκατάστατου ληγατευθέντων δοκοῦντων ὑπὸ ἀφροσίν ἐκ τοῦ ἀνήβου ληγατευθεῖσαι». L. 11 § 5 D. eod.

ὄρφανικὸς ὑποκατάστατος δὲν ὑποχρεοῦται ποτε νὰ καταβάλλῃ τὰς εἰς αὐτὸν ἐπιβληθείσας κληροδοσίας, ἐκ τῆς περιουσίας, ἣν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐκτήσατο τὸ τέκνον²⁸. Τοῦναντίον ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ ταύτας ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καταλειφθείσης περιουσίας, ἐφ' ὅσον μέρος τὸ τέκνον ἐγκατεστάθη εἰς αὐτήν²⁹, ἀνεξαρτήτως πάσης τυγλὸν μειώσεως, ἣν ἡ περιουσία αὕτη ὑπέστη βραδύτερον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ τέκνου³⁰. ὀφείλει δὲ νὰ καταβάλλῃ ταύτας οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐμμέσως ἀπὸ τῆς πατρικῆς περιουσίας διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ τέκνου ληφθέντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ληφθέντων ἀπὸ ταύτης δι' ἀμέσου τοῦ πατρὸς παροχῆς³¹. Ἐὰν ἐπεβλήθησαν καὶ εἰς τὸ τέκνον κληροδοσίαι, αὗται συνυπολογίζονται μετὰ τῶν εἰς τὸν ὑποκατάστατον ἐπιβληθειῶν³².

9. Σχετικὴ πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀνικανότης τοῦ ὄρφανικοῦ ὑποκαταστάτου (ἀνικανότης τοῦ κτήσασθαι) ὡς πρὸς τὸν πατέρα ἢ τὸ τέκνον λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τούτου ἢ ἀπ' ἐκείνου προερχομένην περιουσίαν³³.

²⁸) L. 79 D. ad leg. Falc. 35. 2 (σημ. 27), L. 11 § 5 eod., L. 87 § 7 i. f. eod. (—«est igitur rationi congruens, ne plus iuris circa personam substituti testator habeat, quam habuerat in eo, cui eum substituebat»), L. 126 pr. D. de leg. I^o 30. Ἀποκληρωθέντος τοῦ τέκνου, ἀναίρουνται ὀλοσχερῶς αἱ εἰς τὸν ὄρφανικὸν ὑποκατάστατον ἐπιβληθείσαι κληροδοσίαι. Προβλ. L. 24 C. de leg. 6. 37 καὶ ὡς πρὸς ταύτην A r n d t s Συνέχ. Glück XLVII σ. 198 ἐπ.

²⁹) Ἐφ' ὅσον τὸ τέκνον ἐγκατεστάθη εἰς αὐτήν: οὐχὶ ἐφ' ὅσον τὸ τέκνον ἔλαβέ τι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς διὰ κληροδοσίας αὐτοῦ ἢ διὰ κληρονομήσεως ἄλλου τινός, ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐγκαταστάτης. L. 41 § 3 D. de test. mil. 29. 1, L. 87 § 7 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 24 C. de leg. 6. 37, L. 87 § 7 cit., L. 103 pr. D. de leg. III° 32 (ἐνθα ἀντὶ «si pater exheredato filio substituit heredem extraneum» γραπτέον προφανῶς «i n s t i t u i t» [συμφάνως τοῖς Βασ. (44. 3) αὐτ.: «καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἐξωτικὸν γράψας κληρονομόν τὸν ἀνθρόν μου ἀπόκληρον ποιήσω...]).

³⁰) L. 79 D. ad leg. Falc. (σημ. 27), L. 11 § 5, L. 87 § 7 eod.

³¹) L. 11 § 8 D. ad leg. Falc. 25. 2, L. 41 § 6 D. h. t. 28. 6.

³²) L. 79 D. ad leg. Falc. 35. 2 (σημ. 27), L. 11 § 5 eod., L. 1 § 12, L. 31 eod.

³³) L. 6. 11 D. h. t. 28. 6.

γ. Οἰονεὶ ὄρφανικῆ ὑποκατάστασις*.

§ 560.

Κατ' ἀναλογίαν τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως δύναται οἱ ἀνιόντες νὰ διορίσωσιν εἰς τοὺς φρενοβλαβεῖς αὐτοὺς κατιόντας κληρονόμον διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὗτοι ἀποθάνωσιν ἐν παραφροσύνῃ¹. Ὁφείλουσιν ὁμως νὰ λάβωσι τὸν κληρονόμον ἐκ τῶν ἐξεφρόνων κατιόντων τοῦ φρενοβλαβοῦς, ἐν ἐλλείψει δὲ τοιούτων ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐξεφρόνων κατιόντων, καὶ ἐὰν μηδὲ τοιοῦτοι ὑπάρχωσιν, εἰσὶν ἐλεύθεροι περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ κληρονόμου². Ὁφείλουσι προσέτι νὰ καταλίπωσιν ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν εἰς τὸν κατιόντα, ὅτινι διορίζουσι κληρονόμον, τὴν νόμιμον μοῖραν³. Δὲν ἀπαιτεῖται ἐξουσία τοῦ διαθέτου ἐπὶ τοῦ φρενοβλαβοῦς⁴. Ἡ ἀντὶ τοῦ φρενοβλαβοῦς ἐγκατάστασις

*) C o h n die Quasi=Pupillarsubstitution Berlin 1892 περὶ οὗ O e r t m a n n ἐν Gründhut' s Zeitschr XXI σ. 604 ἐπ.

§ 560 ἴ) Ἡ λεγομένη substitutio quasi-pupilaris ἢ exemplaris («ad exemplum pupillaris substitutionionis», Θεοφ. § 1 I. (2. 16): «πρὸς μίμησιν τῆς πουπιλλαρίας ὑποκαταστάσεως...» «πρὸς ὁμοίωσιν τῆς πουπιλλαρίας...», ὄρ. τὰ ἀμέσως ἐπόμενα χωρία) ἢ Iustiniana. Στηρίζεται δὲ ἐπὶ διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ ἔτους 528, τῆς L. 9. C. h. t. (6: 26), ἣν ἀναφέρουσιν αἱ Εἰσηγήσεις ἐν § 1 I. h. t. — Φιλολογία: U n t e r h o l z n e r Arch. f. civ. Pr. II. σ. 52 ἐπ. (1819). v. L ö h r αὐτ. V. σ. 105 ἐπ. (1822). T h i b a u t αὐτ. V. σ. 337 ἐπ. (1822). v. L ö h r αὐτ. IX ἀρ. I. II σ. 99 ἐπ. (Περὶ τούτου W ä c h t e r Tüb. krit. Zeitschr. II. σ. 174-176) (1826) T h i b a u t αὐτ. X σ. 217 ἐπ. (1827). M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XI. σ. 475-490. XII σ. 1-44 (1838. 1840). A r n d t s R L e x III σ. 672-674 (1856). V a n g e r o w II § 456 σημ., S i n t e n i s III § 176, H o l z s c h u h e r II § 165. Πρὸς τούτους περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὑπάρχουσι δύο νεώτεροι ἐνασίμοι διατριβαί, τοῦ D ü f f e r, Halle 1848, καὶ τοῦ H ü f f e r, Breslau 1853.

2) L. 9 C. cit.

3) L. 9 C. cit. vv. «parenti qui vel quae testator», «testatori vel testatrici».

4) Αὕτη εἶναι ἡ κρατοῦσα γνώμη. Ἐπολεμήθη ὁμως ὑπὸ U n t e r h o l z n e r, v. L ö h r καὶ ἰδίᾳ V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. προσέτι ὑπὸ P u c h t a Erlanger Jahrb. V σ. 234 ἐπ. Gewohnheitsrecht II σ. 68 ἐπ., Lehrb. § 479 καὶ Vorl., F r i t z ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ W e n i n g - I n h e n h e i m ' s Lehrbuch § 475 σημ. h, F ü h r ἐν ταῖς ἐαυτοῦ καὶ H o f f m a n n civil. Versuchen σ. 84 ἐπ., V e r i n g σ. 358 ἐπ., K e l l e r § 490. Ἐναντίοι πρὸς τούτους καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπικρατούσης γνώμης οἱ λοιποὶ μνημονευθέντες, εἶτι δὲ F r a n c k e Notherbenr. σ.

κληρονόμου περιλαμβάνει, καθάπερ ἡ ὄρφανική ὑποκατάστασις, οὐ μόνον τὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἀνιόντος καταλειφθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἄλλοθεν κτηθεῖσαν περιουσίαν⁴, προϋποτίθησιν ὅμως ἀφ' ἑτέρου, ὡς ἐκεῖνη, ὅτι ὁ διαθέτης συνέταξε δι' ἑαυτὸν διαθήκην⁵. Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὅμως ταύτη ὑπάρχει ἀμφισβήτησις οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰ δύο τελευταῖα θέματα⁶, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ἄλλα τινά⁷.

463 ἐπ., Mayer I § 41, Brinz 2 ἐκδ. III σ. 94 σημ. 10. Seuff. Arch. XLVII. 278. [Οὔτω καὶ Παπαρορηγόπουλος § 130 ἐπ., Κρασσαῦς § 100. Πρὸβλ. καὶ Καλλιγᾶν § 238 ἐπ.]. Οἱ ἀντιφρονούντες συμφωνοῦσι μὲν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ παράσχη εἰς τὸν ἀνιόντα τὸ δικαίωμα τῆς ὑποκαταστάσεως μόνον ὡς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταλειπομένην εἰς τὸν φρενοβλαβῆ περιουσίαν, διαφρονοῦσιν ὅμως πρὸς ἄλλήλους, ἂν ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἐπιτραπείσαν αὐτῷ ὑποκατάστασιν δύναται νὰ βοηθῆ ἄμεσος ὑποκατάστασις (κληρονομικὴ ἐγκατάστασις) ἢ μόνον καταπιστευματικὴ ὑποκατάστασις. Οὐδετέρων τῶν γνωμῶν τούτων ὑπολαμβάνω δεδικαιολογημένην⁸ ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπόδειξις τῆς ἀναλογίας τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως μοί φαίνεται, παρὰ πάντα τὰ κατὰ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου ἀντιπαθθέντα, ὅτι ἀποκλείει καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν. Οἱ ἀντιδοξοῦντες ἄλλως τε δὲν θέλουσι πάντες νὰ ἐξαγάωσι καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὑποστηριζομένης ἐρμηνείας, ἀλλὰ παραδέχονται ἢ ἀντίθετον πάγιον ἔθιμον (P u c h t a) ἢ τοῦλάχιστον *communem opinionem* τοσοῦτον ὀρισμένην, «(ὥστε), ἐάν δικαστὴς τις ἤθελε νὰ ἀντιτάξῃ (εἰς ταύτην) τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ γνώμην, τοῦτο δυσκόλως θὰ ἐπεδοκιμάζετο» (V a n g e r o w).

⁵) Καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται, ὡς ὑπὸ τοῦ L ö h r Arch. f. civ. Pr. V σ. 112, Wenig-Ingenehim § 465. ο, Derenburg III § 90. Ἄλλ' οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀναλογίας τῆς ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς εἰδικῆς διατάξεως τῆς L. 9 cit. προκύπτει ὅτι ἀνάγκη νὰ ἀφεθῆ εἰς τὸ τέκνον ἢ νόμιμος μοῖρα, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ λόγου τούτου (ἡ πατρικὴ διαθήκη καὶ σὺν αὐτῇ) ἢ ὑποκατάστασις καταστῆ διαρκητὴ, «ut occasione huiusmodi substitutionis querela nulla contra testamentum eorum oriatur». Αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως ἢ συνήθης τῶν λέξεων τούτων ἐρμηνεία (ἀλλὰ ἐρμηνείαι: ἐν τῇ διατάξει τῆς ὑποκαταστάσεως νὰ μὴ δύναται νὰ θεωρηθῆ ἐνυπάρχουσα ἐπιβάρυνσις τῆς νομίμου μοίρας: νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐπὶ τῆς ὑποκαταστάσεως νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν μεριδοῦχοι).

⁶) Ὁρ. τὰς δύο προηγουμένας σημειώσεις.

⁷) Ἴδιως περὶ τοῦ ζητήματος, τί ἰσχύει, ἐάν πλείονες ἀνιόντες ποιήσονται χρῆσιν τοῦ πρὸς ὑποκατάστασιν δικαίωματος. Περὶ τούτου ὑπάρχει εἰδικὴ διαταρβὴ τοῦ H a i m b e r g e r ἐν Arch. f. civ. Pr. XII σ. 351 ἐπ., ὅρ. δὲ σύνομιν τῶν διαφόρων γνωμῶν παρὰ V a n g e r o w II § 456 ἀρ. 4. Μοί φαίνεται ὅτι τὸ μᾶλλον συνᾶδον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου εἶναι ὅτι ὁ πατὴρ προτιμᾷται τῆς μητρὸς (ὡς ἐπὶ ἀνατροφῆς, ἀνωτ. § 514 ἀρ. 3) καὶ ἐπομένως οἱ πρὸς

Δι' ἡγεμονικοῦ προνομίου δύναται ὁ πατήρ γὰ διορίσει κληρονόμον καὶ εἰς τὸ ἐξ ἄλλων λόγων ἀνίκανον πρὸς τὸ διατίθεσθαι τέκνον αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ἀπόλλυσι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς οὐ μόνον πανομένης τῆς καταστάσεως τῆς ἀνικανότητος, ἀλλὰ καὶ γεννωμένου τῷ τέκνῳ ἀναγκαίου κληρονόμου⁸.

δ'. Προσθήκη

§ 561.

Ἡ ὀνομαζομένη καταπιστευματικὴ ὑποκατάστασις¹ δὲν εἶναι κληρονομικὴ ἐγκατάστασις, ἀλλὰ κληροδοσία, δι' ἧς ἐπιβάλλεται ἐγκαταστάτῳ τινὶ ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἀποδώσῃ τὴν εἰς αὐτὸν παρασχεθεῖσαν κληρονομίαν εἰς τρίτον καθ' ὠρισμένην περίπτωσιν ἢ μεθ' ὠρισμένον χρόνον². Ἄλλ' ὡς τοιοῦτου

πατρὸς ἀνιόντες προτιμῶνται τῶν πρὸς μητρός, προτιμωμένων πάλιν τῶν ἀρρέων, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι ἡ ὑποκατάστασις, ἢ ὑπ' ἄλλου τινὸς ἀνιόντος γενομένη, διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ὡς καταπιστευματικὴ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ καταλειφθεῖσαν τῷ τέκνῳ περιουσίαν (§ 561 σημ. 3). Ἐτεροί, παραλείποντες τὴν τελευταίαν ταύτην τροποποίησιν, ἢ δέχονται παραλλήλως ὑφισταμένους τὰς πλείονας ὑποκαταστάσεις, γινομένων οὕτω τῶν ὑποκαταστάτων συγκληρονόμων, ὅτε πάλιν κατ' ἄλλους μὲν παρακρατεῖται ἰδιαιτέρως ἢ ἀφ' ἐκάστου ἀνιόντος προερχομένη περιουσία, κατ' ἄλλους δὲ οὐχί, ἢ διδάσκουσιν ὅτι προηγείται ἡ ὑποκατάστασις τοῦ ὑστάτου τελευτήσαντος ἀνιόντος. — Ἐμπεριέχεται εἰς τὴν κοινήν ὑποκατάστασιν οἰονεὶ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις; Ἐναντίον *Seuff. Arch.* XXXI. 343. Ἐναντίον ἐπίσης *Entscheid. d. RG.* XXXVII σ. 192 ἐπ. Κατὰ τοῦ *τ ε κ μ η ρ ί ο υ* ὅτι ἐν τῇ οἰονεὶ ὀρφανικῇ ὑποκατάστασι περιέχεται κοινὴ ὑποκατάστασις (καίτοι δύναται νὰ περιέχεται, ἐὰν δηλ. ὁ διαθέτης ἐσκόπει τοῦτο) *Entscheid. d. RG.* XLIV σ. 161 ἐπ.

¹) *L.* 43 pr. *D. h. t.* 28. 6. Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρει μόνον τὴν περίπτωσιν τῆς βωβότητος (§ 539 ἀρ. 3) ἢ ἐπέκτασις εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς λόγῳ ἀσωτίας ἀπαγορεύσεως (§ 539 ἀρ. 2) δὲν εἶναι παρακεκινδυνευμένη. *Πρβλ.* *Mühlensbruch* XL σ. 477 ἐπ., *Sintenis* § 176 ἐν ἀρχ.
§ 561 ²) Ἡδὴ ἐν ταῖς πηγαῖς ἀπαντᾷ ἡ ὀνομασία αὕτη. *L.* 41 § 3 *D. h. t.*, *L.* 15 eod. (vv. *directo substituit*), § ult. *I. de pupillari* 2. 16. (vv. *ita substituere nemo potest. sed.* »).

³) § ult. *I. de pupillari* 2. 16 Θεοφ. αὐτ. «Τῷ ἔξωτικῷ δέ, ἡγουν ἐφήβῳ παιδί γραφεῖσι κληρονόμοις, οὐδεὶς ὑποκαθιστᾷ πρὸς μίμησιν τῶν ἀνήθων παίδων, λέγων, ὅτι ἔστω μοι ὁ δεῖνα κληρονόμος; εἰ δὲ γεγόμενος κληρονόμος, τελευ-

εἶδους κληροδοσία δέον νὰ τηρηθῆ ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου καὶ ἢ ἄμεσος ὑποκατάστασις, ἢ μὴ δυναμένη νὰ ὑφίσταται ὡς ὄρφανικὴ ἢ οἰονεὶ τοιαύτη³. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον τοιαύτη τις μετατροπὴ δὲν ἦτο ἀναγκαία ἐπὶ τῆς ἐν στρατιωτικῇ διαθήκῃ γενομένης ὑποκαταστάσεως, καθὼ ἐνεργούσης ὡς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως⁴· νῦν δὲν ἰσχύει τοῦτο πλέον⁵.

τήση, λόγῳ γάρῃν πρὸ τοῦ λ' ἐνιαυτοῦ ἔστω αὐτοῦ ὁ δεῖνα κληρονόμος. Τοῦτο δὲ μόνον ποιεῖν ἡμῖν ἐπιτέτραπται· γράφοντες γὰρ κληρονόμον τινά, δυνάμεθα διὰ φιδεικομίαςου ἔνοχον αὐτὸν ποιεῖν, ὥστε ἐτέρῳ τὴν κληρονομίαν ἀποκαταστήσαι, ἢ πᾶσαν, ἢ μέρος. Τὸ δὲ τοῦ φιδεικομίαςου ὅποιον ἔχει ἀποτελεσμα, ἐν τῷ οἰκείῳ παραδοθήσεται τόπῳ».

³) Τοῦτο δὲν συνάδει πρὸς τὴν ἄρχουσαν γνώμην (πρβλ. M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XL σ. 382, P u c h t a § 476. g.) Ἄλλ' εἶναι τὸ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῶν ἀνωτέρω (§ 554 σημ. 19, § 555 σημ. 1) περὶ τῶν κατὰ τὴν διαλυτικὴν αἴρεσιν καὶ προθεσίαν εἰρημένων. Προσθετέον δ' ἐνταῦθα ὅτι κατὰ τὴν L. 78 [76] D. ad SC. Treb. 36. 1 ἢ ὑποκατάστασις, καὶ ἐν ἐλλείψει μάλιστα τοῦ τύπου, διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ὡς καταπίστευσις· ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ F e i n Συνέχ. Glück XLV σ. 212 ἐπ., ὅτι ἡ λύσις τοῦ χωρίου τούτου ἀπορρεῖ ἐκ τῆς ἐκδοχῆς ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ συστήσῃ καταπίστευσιν (ἐνθα καταλήγει ἡ ἐξήγησις τοῦ F e i n), μοὶ φαίνεται ἀστήρικτος (περὶ ἄλλων ἐξηγήσεων ὄρ. αὐτ. σημ. 39, καὶ H o l z s c h u h e r II § 163 ἀρ. 12). Ἄντιθέτως τις λόγος θὰ ἠδύνατο νὰ συναχθῆ μόνον ἐκ τῆς L. 8 C. h. t., ἐν ἣ ἢ πρὸς τῆς ἀνηθότητος ἐξικνουμένη ὑποκατάστασις μόνον λόγῳ τοῦ στρατιωτικοῦ προνομίου, καθ' ἢ φαίνεται, διατηρεῖται ὡς καταπίστευσις, ἀλλ' ὄρ. σημ. 4. Ὁρ. δὲ καὶ c. 1 de test. in VI° 3. 11—«quamquam directa (sc. substitutio) interdum at fideicommissum ex causa trahatur» (λέξεις ἐκφερόμεναι ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἰσχυρὰν ὄρφανικὴν ὑποκατάστασιν) Τῇ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη γνώμῃ ἠκολούθησεν ἀπόφασις ἐν S e u f f. Arch. III. 345. [Πρβλ. Ἰ. Εὐκλεῖ δ ἡ ν ἐν Ἐφ η μ. Ἐλλ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ ο γ ί α ς XXIX σ. 214 ἐπ.]

⁴) L. 45 D. h. t., L. 41 § 4 D. de test. mil. 29 1, L. 6 C. eod. 6. 21, L. 41 pr. D. eod. 29. 1. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἡ L. 8 C. h. t. (6. 26) ἄγει εἰς ἐνέργειαν τὴν ὑπὲρ τὴν ἥβην χωροῦσαν ὑποκατάστασιν οὐχὶ ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ μέσῳ τῆς καταπίστευσεως· ἐνώπιον ὁμῶς τῶν προμνημονευθεισῶν μαρτυριῶν τῶν πηγῶν δὲν δύναται εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐν συνειρμῳ πρὸς τὴν Συλλογὴν νὰ ἀποδοθῆ ἡ ἔννοια, ὅτι ἀποκλείεται ἢ ἀπ' εὐθείας ἐνέργεια. Ἄντιδοξεὶ M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XLII σ. 109 ἐπ. (πρβλ. § 554 σημ. 20).—O H u s c h k e die multa und das sacramentum σ. 336 ἐπ. δέγεται εὐθεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἐπὶ τῆς substitutio poenae nomine facta κατὰ τὴν L. un C. de his quee poenae 6. 41.

⁵) Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατ. 2 Μαΐου 1874 § 44 (πρβλ. § 537 σημ. 4α).

3. Ἀποκλήρωσις.

§ 562.

Ἡ ἀποκλήρωσις¹, ἡ ῥητὴ τ. ἔ. δήλωσις τοῦ μὴ εἶναι τινα κληρονόμον, δὲν εἶναι κατὰ κανόνα ἀναγκαία, ὅπως ἀποκλείσθῃ τῆς κληρονομίας τὸν ἀποκληρούμενον· ὁ μὴ ἐγκατασταθεὶς ὡς κληρονόμος ἀποκλείεται τῆς κληρονομίας καθὼ μὴ ἐγκατασταθεὶς². Ἀναγκαία εἶναι ἡ ἀποκλήρωσις μόνον ἐφ' ὠρισμένων ἀναγκάων κληρονόμων· οὗτοι δὲν ἀποκλείονται ἐγκύρως, ἐὰν μὴ ἀποκλεισθῶσι ῥητῶς³.

Ἐὰν ἐν διαθήκῃ τινὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐγκατεστάθῃ καὶ ἀπεκληρωθῇ συγχρόνως, ἡ πραγματικὴ τοῦ κληρονομουμένου θέλησις ἐξευρίσκειται δι' ἐρμηνεύσεως, οὕτω δὲ θὰ προτιμᾶται κατὰ κανόνα ἡ μεταγενεστέρα διάταξις τῆς προγενεστεράς⁴.

§ 562

¹) Exhereditio

²) L. 132 pr. i. f. D. de V. O. :—«exheredationem vel emancipationem, res in extraneo ineptas».

³) Εἰς τοῦτο εἰδικῶς ἀναφέρονται οἱ περὶ ἀποκληρώσεως πραγματευόμενοι τίτλοι τῶν Εἰσηγήσεων (2. 13), τοῦ Πανδέκτου (28 2) καὶ τοῦ Κώδικος (6. 28. 29). Βασ. 35. 8. Ὅρ. κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκάων κληρονόμων.

⁴) Ὡς πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν εἶναι τοῦτο ἀναμφίβολον. Ἀναμφίβολον εἶναι μόνον ὅτι, ἐὰν ἀπεκληρωθῇ ὁ cum cretione ἐγκατάστατος ἐν περιπτώσει παραλείψεως τῆς cretio, ἀπὸ ἄλλου παραλειφθείσης τῆς cretio τὸ πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας δικαίωμα (Cai. II. 165, 166, Ulp. XXII. 27. 30), ἐκ δὲ τῆς L. 45 [44] D. de her. inst. 28. 5 ἐξάγεται ὅτι ἐν γένει ἡ ἀποκλήρωσις διὰ τὴν περίπτωσιν μὴ ἐκπληρώσεως ὅρου ἐπιβληθέντος τῷ ἐγκαταστάτῳ ἔθεωρεῖτο ἐνεργὸς ἀνάκλησις τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Πρὸβλ. ἂν ἀπενέμετο ἰσχύς εἰς μεταγενεστέρων ἀποκλήρωσιν καὶ ἐπὶ ἀπλῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Πρὸβλ. ἐνθεν μὲν M ü h l e n b r u c h Συνέγ. Glück XXXVI σ. 293 ἐπ. [ᾧ ἔπεται K r a s s a s § 102], ὅστις εἶναι ἐναντίος, ἐνθεν δὲ A r d t s RLex. III σ. 885 - 887 [οὗ μετέφρασις ἐν Θ ἐ μ ι δ ι Σχότια III σ. 364-387] καὶ K o h l e r Grünhut's Zeitschr. VII σ. 721 ἐπ., ὅποσθηρίζοντα τὴν καταφατικὴν λύσιν. Τὰ ἐνδιαφέροντα ἐν ταῦθα χωρία εἰσὶ: L. 17 § 2 D. de test. mil 29. 1, L. 13 § 1 D. de lib. et post. 28. 2, L. 1 § 4 D. de his quee in test. 28. 4, L. 68 [67] D. de her. inst. 28. 5 (πρὸβλ. πρὸς τὴν L. 27 § 1 D. eod.), L. 21 D. de lib et post. 28. 2. Εἰ καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπεφίνατο ὑπὲρ τῆς ἐγκαταστάσεως, τοῦτο ἀναμφίβλως στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς μεγάλης βαρῦτητος, ἣν κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀντίληψιν ἐκέκτητο ὁ διορισμὸς τινος ὡς

Ἀποκλήρωσις αἴρουσα τὴν ἐγκατάστασιν ὑπάρχει ἐπίσης ἐν τούτῳ, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐγκαταστάτου ἐγκαθίσταται κληρονόμος ἕτερός τις ἀπολύτως ἢ δι' ὄρισμένην περίπτωσιν ⁶.

Ε. Ἀνίσχυρον καὶ ἀνερέργητον τῆς διαθήκης*

1. Γενικῶς

§ 563.

Ὡς λόγοι τοῦ ἀνισχύρου διαθήκης τινὸς¹ προκύπτουσιν ἐκ τῶν προειρημένων οἱ ἑξῆς: 1) ἔλλειψις ἰκανότητος τοῦ διαθέτου (§ 539)· 2) ἔλλειψις τοῦ τύπου τῆς συστάσεως (§ 540-545)²· 3) ἔλλειψις ἐγκύρου κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως

heres, καὶ ἐπομένως ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ λύσις αὕτη ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ λύσις, ὅτι ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκατάστασις τοῦ πρότερον ἄνευ αἰρέσεως ἐγκαταστάτου δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἄνευ αἰρέσεως ἐγκατάστασιν (§ 554 σημ. 15). Πρβλ. ἐν Seuff. Arch. XI. 65. E n t s c h e i d d. RG. XV σ. 165 (=Seuff. Arch. XLII. 41).

⁵) Οὕτω πάντως κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον συνωδὰ τοῖς ἐν τέλει τῆς προηγουμένης σημειώσεως εἰρημένους. Ὡς πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὄρ. Gai. II. 177. Ulp. XXII.

⁶) Inst. 2. 17 quibus modis testamenta infirmantur. Dig. 28. 3 de iniusto rupto irrito facto testamento. Βασ. 29. 2 περὶ παρανόμου καὶ ὀγγνωμένης καὶ ἀκύρου διαθήκης.—Mayer § 30-33, Mühlenbruch Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 118-487, XXXIX σ. 1-115, Heimbach ἐν RLex. X σ. 922 ἐπ., Sintenis III § 179. 180, Vangerow II § 457-460, Unger § 22-25. [Καλλιγὰς § 246, Παπαρογιόπουλος § 829 ἐπ., Κρασσὰς § 103 ἐπ.—Ὁὐχὶ ὀρθῶς ὁ μὲν Κρασσὰς παραλείπει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τὰς δύο τελευταίας ὑπὸ τοῦ Windscheid ἀναφερομένας περιπτώσεις ἐπιγενομένου ἀνισχύρου (περὶ ὧν ὄρ. αὐτὸν ἐν § 149 i. f. καὶ ἐν § 183 σελ. 310), ὁ δὲ Παπαρογιόπουλος ἀναφέρει μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ ἀρχικοῦ ἀνισχύρου καὶ τὴν περίπτωσιν τοῦ SC. Libonianum (περὶ οὗ πρβλ. ἀνωτ. § 516 σημ. 3. 4), ἀπ' οὗ τοῦτο δὲν καθιεροῖ ἀκυρότητα τῆς διαθήκης, ἀλλὰ μόνον τῆς ὑπὲρ τοῦ γράψαντος ὑπαρχούσης ἐν τῇ διαθήκῃ διατάξεως].

¹) Αἱ πηγαὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀνισχύρου τῆς διαθήκης χρῶνται τοῖς ὄροις: § 563 testamentum nullum, nullius momenti, irritum, iniustum, non iure factum. Οὐχ' ἦρτον ἐν ταῖς πηγαῖς δαίκνυται ῥοπή πρὸς περιορισμὸν τινῶν τῶν ὄρων τούτων εἰς εἰδικοὺς λόγους ἀνισχύρου. Οὕτως ἰδίως ὁ ὄρος testamentum irritum, ὄρ. σημ. 4. 8, καὶ πρβλ. § 5 I. h. t. (Gai. II. 146). Ὅρ. καὶ σημ. 2.

²) Πρβλ. Mühlenbruch XXXVIII σ. 126-134. Ἡ δὲ ἔλλειψιν τοῦ τύπου ἀκύρου διαθήκης καλεῖται εἰδικῶς testamentum non iure factum ἐν I. 1 D.

(§ 538 σημ. 5, § 546-549). Ὡς περαιτέρω δὲ λόγος ἀνίσχυρου προσθετός ἐνταῦθα : 4) παράλειψις ἀναγκαίου κληρονόμου, περὶ οὗ εἰδικότερον θὰ πραγματευθῶμεν ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι (§ 575 ἐπ.)³.

Δυνατὸν ἐπίσης διαθήκη ἰσχυρὰ ἐν ἀρχῇ ν' ἀπολέσῃ βραδύτερον τὸ ἑαυτῆς κῦρος. Τοῦτο συμβαίνει :

1) ἐὰν ὁ διαθέτης ἀπολέσῃ τὴν πρὸς ἐγκατάστασιν κληρονόμου ἀναγκαίαν νομικὴν ἱκανότητα⁴. Ἄλλ' ἐὰν πρὸ τοῦ θα-

h. t. «Testamentum aut non iure factum dicitur, ubi solemnia iuris defuerunt.». Ὁρ. ἐξ ἄλλου L. 6 pr. D. de lege Corn. de falsis 48. 10: «non iure factum testamentum id appellatur, in quo si omnia rite facta essent, iure factum diceretur», προσέτι pr. § 5 I. h. t., καὶ ἕτερα χωρία.—Διαθήκη, ἧς ὁ τύπος δὲν ἦχθη εἰς πέρας, καλεῖται εἰδικῶς testamentum imperfectum. L. 6 pr. D. de lege Corn. de fals. 48. 10, L. 3 D. de test. mil. 29. 1, § 8 [7] I. h. t. — Παραμέλησις τύπων, οὗς δὲν προδιέγραψεν ὁ νόμος, ἀλλ' οὗς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπέβαλεν ὁ κληρονομούμενος, δὲν ἔχει σημασίαν. Seuff. Arch. XXII. 55.

³) Ἐκλιπόντος τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου, παύεται καὶ τὸ ἀνίσχυρον τῆς διαθήκης, ἐὰν ἐκεῖνος εἴχε μόνον διαρκήσεως δικαίωμα, ἐπομένως κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον πάντοτε (εἰ καὶ τοῦτο εἶναι λίαν ἀμφισβητούμενον, πρβλ. § 591). Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ἀκυρότητα μερὶς τις τῶν Ρωμαίων νομικῶν ἐδόξαζεν ὅτι αὐτὴ χωρεῖ, μόνον ἐὰν ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος ὑπάρχῃ εἰσέτι ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου· ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκύρωσε τὴν ἀντίθετον γνώμην. Gai. II. 123, pr. I de exh. lib. 2. 13, L. 8 D. de lib. 28. 2. Περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου ζητήματος, ἄν, ἐκλιπόντος τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, δὲν προσήχετο ἀρωγὸς ὁ πραιτωρ διὰ bonorum possessio secundum tabulas, ὄρ. V a n g e r o w II § 473 σημ. ἀρ. 2 καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀναφερομένους, S c h r ö d e r Notherbenrecht σ. 102 ἐπ.

⁴) L. 6 § 5-13 D. h. t., § 4 I. h. t., L. 4 § 5 C. de haer. 1. 5, c. 2 § 1 in VI° de usur. 3. 5. Πρβλ. ὅμως M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 14 ἐπ., U n g e r § 23 σημ. 3. Ἡ οὕτω καταστάσις ἀνίσχυρος διαθήκη καλεῖται εἰδικῶς testamentum irritum. Πρβλ. § 5 I. h. t. (Gai. II. 146).—Ἡ ἀπόλεια τῆς ἱκανότητος τοῦ βούλεσθαι καὶ τῆς τοῦ ἐκφράζειν βούλησιν δὲν καθιστᾷ ἀνίσχυρον τὴν πρότερον συντεταγμένην διαθήκην (L. 6 § 1, L. 20 § 4 D. qui test. 28. 1, L. 1 § 9 D. de B. P. s. t. 37. 11), ὁμοίως δὲ δὲν καθίσταται ἀνίσχυρος ἡ διαθήκη διὰ τῆς λόγῳ ἀσωτίας ἀπαγορεύσεως (L. 1 § 9 cit., L. 18 pr. D. qui test. 28. 1, § 2 I. quib. non est perm. 2. 12), ὥστε ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ φυσικὸν μέρος τῆς ἀπαγορεύσεως, οὐχὶ δὲ τὸ νομικόν (ἀπόλεια τοῦ commercium, § 539 σημ. 5).—Ἡ πρακτικὴ ἄλλως τε σπουδαιότης τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ διδασκομένου κανόνος εἶναι μηδαμινή, διότι ἡ μόνη ἀσφαλὴς καὶ ἀναμφισβήτητος ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ὑπάρχει κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον μόνον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς εἰσποίσεως τοῦ κληρονομούμενου. Ὁρ. § 539.

νάτου αὐτοῦ ἐπανακτήσῃται ταύτην, ἀναξῆ καὶ ἡ διαθήκη^α.
δέον ὅμως, ἐὰν ἡ ἀπώλεια τῆς νομικῆς ἰκανότητος ἐπῆλθεν
ἐκόντος τοῦ διαθέτου^β, νὰ ἐφανέρωσεν οὗτος κατὰ τινα τρό-
πον μετὰ τὴν ἀνάκτησιν αὐτῆς ὅτι θέλει νὰ ἰσχύῃ ἡ προγενε-
στέρα διαθήκη^γ.—Ἡ διαθήκη ἀπόλλυσι προσέτι τὴν ἰσχὺν

^α) Ἀλλὰ τοῦτο εἰσῆχθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ πραιτωροῦ, ὅστις, καίτοι ἡ δια-
θήκη ἦτο κατὰ τὸ *ius civile* ἄκυρος, παρεῖχε *bonorum possessio secundum
tabulas* § 7 [6] I. h. t. (Gai II. 147), L. 1 § 8, L. 11 § 2 D. de B. B. s. t. 37
11, L. 8 § 3 D. de iur. cod. 29. 7, L. 12 pr. h. t.

^β) Ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῆς *arrogatio* (σημ. 4 ἐν τ.).

^γ) L. 11 § 2 D. de B. P. s. t. 37. 11.—Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ὑπὸ τὸν ἀριθ-
μὸν τοῦτον λεχθέντα ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις. Πρβλ. M ü h l e n,
bruch XXXIX σ. 26 ἐπ. (1837), Fabricius Ursprung und Entwickelung
der Bonorum possessio σ. 136 ἐπ. (1837), v. L ö h r Magaz. f. RW. und
Gesetzg. IV. σ. 452 ἐπ. (1844), L e i s t die Bonorum Possessio II. 1 σ. 270
ἐπ. II. σ. 303 ἐπ. (1848), F e i n Συνέχ. Gl ü c k XLIV σ. 62 ἐπ., XLV σ. 302
ἐπ. σημ. 31 (1851), K ö r p p e n Jahrb. f. Dogm. XI. σ. 222 ἐπ. (1871), L e i s t
Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 174 ἐπ. 246 ἐπ. (1879),
M a y e r § 50 σημ. 2, 3, P u c h t a § 462 f. καὶ Vorl., S i n t e n i s III § 179
σημ. 6, V a n g e r o w II § 458 σημ. 1, D e r n b u r g III § 93 σημ. 6. 1). Ἐν
πάσῃ περιπτώσει ἀρχικῶς ἡ εἰς τὸν ἐγκατάστατον κληρονόμον παρεχομένη *bo-
norum possessio* ἦτο *sine re* ἀπέναντι τῶν κατὰ τὸ *ius civile* ἐχόντων ἐξ
ἀδιαθέτου κληρονομικῶν δικαιώμα. Gai II § 147-149, L. 12 pr. i. f. D. h. t. 2).
Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τοῦτο μετεβλήθη διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Γαίου II § 120 ἀναφερομέ-
νης ἀντιγραφῆς τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου (v. L ö h r, M ü h l e n b r u c h), εἶναι
ἀνυπόστατος ἡ ἀντιγραφή αὕτη παρῆεν εἰς τὸν ἐγκατάστατον κληρονόμον τὴν
τοῦ δόλου ἔνστασιν (*doli exceptio*) ἐναντίον τῶν κατὰ τὸ *ius civile* ἐξ ἀδιαθέ-
του κληρονόμων, μόνον ἐν τῇ περιπτώσει ἡ διαθήκη ἦτο ἀνίσχυρος ἐνεκεν ἐλλείψεως
τοῦ τύπου. 3) Τούναντιον εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἂν ἠθέλησαν καὶ οἱ συντάκται τῶν
ἰουστινιανέων Συλλογῶν νὰ διατηρήσωσιν εἰς τὴν προτίμησιν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου
κληρονόμων. Ἀντίκειται ἡ § 7 [6] I. h. t. (2. 17), ἐνθα ἀπέδωκαν οἱ συντάκται
τὴν § 147 τοῦ δευτέρου βιβλίου τοῦ Γαίου ὀλιγορήσαντες παντελῶς τῶν § 148
καὶ 149· ἀντίκειται ἐπίσης τὰ χωρία L. 1 § 8 D. de B. P. s. t. 37 11, L. 11 §
2 eod., L. 8 § 3 D. de iure eod. 29. 7, ἐν οἷς ἅπασιν ὁ περὶ ἀναβιώσεως τοῦ
testamentum irritum κανὼν ἐκφέρεται ὡς ἀπεριόριστος (περὶ τῆς L. 11 § 2
cit. ὅρ. ἀρ. 4)· σὺν ἡγορῇ μόνον ἡ L. 12 pr. i. f. h. t. (28. 3) vv. «Idem et
circa iniustum et irritum testamentum erit dicendum, si bonorum
possessio data fuerit ei, qui rem ab intestato aufere
possit». Βασ. (39. 2) β': «Ἐὰν ἐν ζωῇ τοῦ πατρὸς τεγθῆ ὁ κυοφορούμενος καὶ
ἀποθάνῃ καὶ μεῖνῃ ἡ διαθήκη ἐσφραγισμένη, παρὰ τὴν ἀκρίβειαν ἀρμόζει ἐξ
αὐτῆς διακατοχή, καὶ τὰ ληγάτα ἀπαιτοῦνται. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ παρανόμου καὶ
ἄκυρου διαθήκης, κληρονομοῦντος καὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου δυ-

αὐτῆς 2) ἐὰν μηδεμία τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένων ἐγκαταστάσεων λάβῃ ἐνέργειαν ⁸.

ναμεγού ἐλθεῖν». Ἄλλ' ἀπέναντι τῶν προσημινομένων χωρίων δυσχερὲς φαίνεται νὰ θεωρήσωμεν τὰς λέξεις ταύτας ὡς δηλοῦσας τὴν κυρίαν τῶν Συντακτῶν γνώμην, δὲν θεωρῶ δὲ λίαν τολμηρὰν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἱ λέξεις αὗται μόνον ἐκ παραδρομῆς δὲν ἐξηλείφθησαν. [Ὁὐτω καὶ Παπαρηγόπουλος § 830]. Ἀντιδοξοῦσιν ὁμως F a b r i c i u s, F e i n, M a y e r, V a n g e r o w, ἐπίσης L e i s t ἐν τῇ περὶ B. P. πραγματείᾳ αὐτοῦ, ἄλλως ἀποφανόμενος ἐν Συνεχ. Glück. Ἐναντίον τῆς ὑπὸ τοῦ M ü h l e n b r u c h σ. 29 ἐπ. δεδομένης εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος λέξεις ἐξηγήσεως ὁρ. F e i n, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 63 σημ. 70 ὁ P u c h t a πειρᾶται νὰ ἄρῃ τὴν δυσχερείαν διορθῶν τὸ κείμενον. 4) Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ περὶ τῆς εἰσποιήσεως εἰρημένα ἐξάγονται ἐκ τῆς L. 11 § 2 D. de B. P. s. t. 37. 11. Μοί φαίνεται βεβαίωτατον, καθ' ἃ καὶ ὁ F a b r i c i u s, ὁ M a y e r καὶ ὁ L e i s t ἐν Συνεχ. Glück (ἄλλως ἐν τῇ περὶ B. P. πραγματείᾳ) δέχονται, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἐπιζύρωσιν τῆς διαθήκης ἀποδίδεται μόνον ἡ σημασία ὅτι αἶρει τὸ ἐπιχειρήμα, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαχθῇ κατὰ τῆς ἰσχύος τῆς διαθήκης ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ κληρονομούμενος, παρέχων ἑαυτὸν πρὸς εἰσποίησιν, ἀνεκάλυσε ταύτην («voluntas, quae defecerat, iudicio recenti rediisse videtur») «Ὅτι ἐν τῇ δεδομένη περιπτώσει δὲν ἐπιρροσθοῦσιν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τοῦ ius civile, τοῦτο προϋποτίθεισιν ὁ συγγραφεὺς τοῦ χωρίου. Τοῦναντίον ὁ L e i s t ἐν τῇ περὶ B. P. πραγματείᾳ, ὁ F e i n καὶ ὁ V a n g e r o w πρεσβεύουσιν ὅτι ἀκριβῶς τὴν ἐκτότησιν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων συνάγει ὁ Παπτιανὸς ἐκ τῆς ἐπιζυρώσεως, οἷτω δὲ ὁ F e i n καὶ ὁ V a n g e r o w καταλήγουσιν λογικῶς εἰς τὸν κανόνα ὅτι ἡ ἐπιζύρωσις ἀπακλείει ἐν γένει, καὶ οὐχὶ μόνον ἐπὶ εἰσποιήσεως, τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους. Ὁ D e r n b u r g, ἐνθ. ἀνωτ., διατείνεται ὅτι τὸ προαπαιτούμενον τῆς ἐπιζυρώσεως ὑπὸ τοῦ εἰσποιηθέντος, αὐτεξουσίῳ γενομένου, «ἤμιστα συνίδει» τῷ ἰουστινιανεῖῳ δικαίῳ καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι διατηρητέον ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. 5) Ὁ L e i s t B. P. σ. 271 πορίζεται, ἄνευ λόγου, ἐκ τοῦ Gai II. 147 τὸν κανόνα, ὅτι μόνον ἐπὶ τῆς capitis diminutio minima παρέρχεται ἡ bonorum possessio' ἄλλως ἐν Συνεχ. Glück σ. 181 6). Ἄσχετος πρὸς τὸ θέμα εἶναι ὁ νόμος 6 § 12 D. h. t. (28. 3), ὃν ἐπακαλεῖται ὁ M ü h l e n b r u c h σ. 27' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀπλῆς ἀνακίσεως τῆς νομικῆς ἰκανότητος, ἀλλὰ περὶ ἄρσεως τῆς ἀπωλείας ταύτης (in integrum restitutio ἐκ τῆς ποινῆς, ἧς ἦτο ἐπακόλουθον ἡ ἀνικανότης). [Περὶ τῆς ἀμφισβητήσεως ταύτης καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης πρὸβλ. Παπαρηγόπουλος § 830].

⁸) Τοῦτέστιν ἡ κληρονομία ἐξ οὐδεμιᾶς τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένων ἐγκαταστάσεων ἀποκτᾶται πράγματι ματαιουμένων τῶν ἐγκαταστάσεων, τὸ λοιπὸν τῆς διαθήκης περιεχόμενον καθίσταται ἀνίσχυρον § 2 I. h. t., L. 9 D. de test. 26. 2, L. 12 § 5 D. de bon. lib. 38. 2, L. 181 D. de R. I. 50. 17. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ ἐγκατάστασις καθίσταται μεταγενεστέρος ἀνίσχυρος (ὁ ἐγκατάστατος ἀπόλλυσι τὴν πρὸς τὸ ἐγκαθίστασθαι ἰκανότητα. [A. II. 46 <1907>. Ἐφ. Ἀθ. 1999 <1903>, 151 <1920>].—Τοιαύτη]

3) διὰ τῆς γεννήσεως ἀναγκαίου κληρονόμου, παραλειφθέντος ἐν τῇ διαθήκῃ⁹.

4) διὰ μεταβολῆς τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομούμενου. Περὶ τούτου πραγματευθῆσόμεθα εἰδικώτερον ἐν τῇ ἐπομένῃ §¹⁰.

διαθήκη καλεῖται εἰδικῶς *testamentum destitutum* § 7 I. de her. quae ab int. 3. 1) ἢ *desertum* ἢ καὶ *irritum* (L. 1 D. h. t.). — Περὶ τῆς γνώμης καὶ κατ' αὐτῆς, ὅτι κατὰ τὴν Νεαρ. 1 κεφ. 2 ἡ διαθήκη δὲν ματαιοῦται πλέον διὰ τῆς ἀποκρούσεως τοῦ γεγραμμένου ἢ τῶν γεγραμμένων κληρονόμων, ἐὰν περιέχονται ἐν αὐτῇ κληροδοσίαι (ἢ ἀπελευθερώσεις), ἀλλ' ὅτι τουναντίον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἕκαστος κληροδόχος δύναται παρέχων ἀσφάλειαν ἐπὶ ἐκκληρώσει τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ὑπαρχουσῶν διατάξεων νὰ κτήσῃται ἐξ αὐτῆς τὴν κληρονομίαν (ὡς δέχεται ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ v. L. ö h r Arch. f. civ. Pr. V σ. 385 ἐπ., ὄρ. καὶ G. E. H e i m b a c h Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 369), ὄρ. F r a n c k e Beiträge σ. 148 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 54 ἐπ., V a n g e r o w II § 459 σημ. [Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 833. — Κατὰ τῆς γνώμης τοῦ v. L. ö h r καὶ H e i m b a c h ὄρ. 'I. Eὐκλείδης: Ἐρμηνεῖα τῆς 1 Νεαρῶς Ἰουστινιανοῦ (1902) ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει εἰ Ζέπου I σ. 19 ἐπ., 37 ἐπ.—Αἱ ἄνω μνημονούμεναι διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καθ' ἃς ματαιοῦμένων τῶν ἐγκαταστάσεων καθίσταται ἀνίσχυρον καὶ τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τῆς διαθήκης, συνεπῶς καὶ αἱ ἐν αὐτῇ κληροδοσίαι, ἀηρησθησαν κατ' ἀνακριβῆ διατύπωσιν διὰ τοῦ νεαροῦ ἡμῶν νόμου 2230 τῆς 29 Ἰουνίου 1920, ὀρίζοντος ἐν ἄρθ. 1 ἐδ. 2 ὅτι: «Διὰ τῆς παρατήσεως ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ ἐγγεγραμμένου ἐν τῇ διαθήκῃ κληρονόμου δὲν ἐπέρχεται ματαίωσις τῆς διαθήκης, ἥτις πάντως ἰσχύει ὡς κωδικολλος». Διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀποποίησις τῆς κληρονομίας ἐγένετο δολίως, δηλ. ἐπὶ σκοπῷ ματαίωσεως τῶν κληροδοσιῶν, καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνέγραψε διάταξιν παρεμφερῆ πρὸς τὴν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν νόμου. Πρβλ. κατωτ. § 641 σημ. 7.]

⁹) Ἡ οὕτω καταστάσα ἀνίσχυρος διαθήκη ὀνομάζεται εἰδικῶς *testamentum ruptum*, § 1 I. h. t., L. 3 pr. § 3 D. h. t. Ἐκλιπόντος πάλιν τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου, ἰσχύουσι μὲν κατὰ τὰλλα τὰ ἐν σημ. 3 εἰρημένα, ἀλλὰ παρατηρητέον ὅτι τῷ ἀρχαιότερῳ δικαίῳ ὁ πρῶτος ἐβοήθει ἀναμφισβητήτως ἐνταῦθα διὰ τῆς *bonorum possessio secundum tabulas*, ἐξαιρουμένης ὁμως τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐν τῇ διαθήκῃ εἶχον ἀποκληρωθῆ *liberi*. L. 12 pr. D. h. t., L. 13. D. de doli exc. 44. 4. Πρβλ. V a n g e r o w II § 473 σημ. ἀρ. 2 ἐν ἀρχ., L e i s t Συνέγ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 239 ἐπ.

¹⁰) Καὶ ἡ διὰ μεταβολῆς τῆς θελήσεως ἀνίσχυρος καταστάσα διαθήκη καλεῖται ἐν ταῖς πηγαῖς εἰδικῶς *testamentum ruptum*. § 2 I. h. t., L. 1 D. h. t. Ὁ ὅρος *testamentum irritum* ἐπὶ τοιαύτης διαθήκης ἀπαντᾷ ἐν § 8 [7] I. h. t., L. 4 D. de his quae in test. 28. 4, L. 15 § 1 i. f. D. de test. mil. 29. 1. —[Ἐν Ἀρμεν. (5. 1) 30 ἀναγράφεται ὡς λόγος ἀπολείας τοῦ κύρους τῆς διαθήκης καὶ ἡ ἐνεκα φόβου μελλούσης τιμωρίας αὐτοκτονία: «εἰ δὲ τῷ τῆς μελλούσης τιμωρίας φόβῳ τῷ ἐκουσίῳ θανάτῳ τὴν κόλασιν προανέτρεψε, βεβαίαν τὴν

Τὸ ἀνίσχυρον τῆς διαθήκης, ἀρχικὸν ἢ ἐπιγενόμενον, δύναται νὰ ᾔ, ὡς ἐπὶ παντὸς συμβολαίου, ἢ ἀκυρότης ἢ ἀκυρωσία. Παραδείγματα ἀκυρωσίας εὑρηγῆται ἐν § 548 ἀρ. 1 καὶ 2, ἢ κυρία δ' αὐτῆς ἐφαρμογὴ ἀπαντᾷ ἐν τῷ δικαίῳ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων.

Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους ἀνισχύρου τινὸς διαθήκης ἢ τοῦ ἀνισχύρου ἐγκύρου τοιαύτης ὄρ. § 566.

2. Εἰδικῶς περὶ ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης*.

§ 564.

Ἡ διαθήκη ἀνακαλεῖται ἐλευθέρως¹. Καὶ ἂν ὀητῶς ὁ κληρονομούμενος δηλώσῃ, ὅτι μέλλουσα ἀνάκλησις ἔσται ἄνευ

βούλησιν αὐτοῦ φυλάττεσθαι οἱ νόμοι κωλύουσι». Περὶ καὶ I. 3 § 8 D. de bon. eor. 48. 21.]

*) Mühlenbruch XXXVIII σ. 168-487, Sintenis III σ. 458-468, Vangerow II § 460, Unger § 24. [Α. Κρ ε σ τ ε ν ἰ τ ο υ: Νόμοι λόγοι ἀνατροπῆς τῆς διαθήκης, ἐν Θέμιδι Ἰ. Ἀγγελοπούλων IV. σ. 658 ἐπ. V σ. 2 ἐπ.—Ὁ νεώτερος «περὶ διαθηκῶν» ΓΨΠ νόμος (ὄρ. ἀνωτ. ἐμὴν παρὰτ. ἐν § 539 σημ. 1) ἐρρύθμισεν ἐν εἰδικῷ αὐτοῦ κεφαλαίῳ (B') τὰ περὶ ἀνακλήσεως διαθηκῶν καταργήσας οὕτω τὰς περὶ ταύτης ἀντιβαιούσας εἰς αὐτὸν σχετικὰς διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Κατὰ τὸν νόμον τούτον πᾶσα διαθήκη δύναται νὰ ἀνακληθῆ: α) Διὰ συντάξεως διαθήκης. Καίτοι καὶ αἱ περὶ ἀνακλήσεως διατάξεις τοῦ νόμου τούτου διευκρῖνισαν κυρίως κατὰ τὸν γερμανικὸν κώδικα (§ 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258), ἐν τούτοις ὡς ἐκ τῶν θεμελιακῶν διαφορῶν, αἵτινες ὑφίστανται μεταξύ τούτου καὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντος ἔτι ῥωμαϊκοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, ἢ ἔννοια καὶ ἢ ἔκτασις τούτων εἶναι ὅλως διάφορος. Οὕτως ὑπὸ διαθήκην ἐνταῦθα νοητέα παρ' ἡμῖν ἢ διατάξεις τελευταίας βουλήσεως, ἢ περιέχουσα διορισμὸν κληρονόμου (διαθήκη ὑπὸ οὐσιαστικῆν ἔνοιαν, ὄρ. ἀνωτ. § 583), ἐνῶ ἐπὶ τῇ βάσει ὁμοίας διατάξεως τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (§ 2254) ὑπάρχουσα διαθήκη ἀνακαλεῖται καὶ δι' ἄλλης διαθήκης ἐχούσης ὡς μοναδικὸν περιεχόμενον τὴν δήλωσιν ἀνακλήσεως, ἄνευ δηλ. διορισμοῦ κληρονόμου (διαθήκη ὑπὸ τυπικῆν ἔνοιαν). Ἐπίσης, ἐνῶ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον ῥωμαϊκὸν δίκαιον νέα ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου καταρτισθεῖσα διαθήκη ἀναρεῖ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκλειστικότητος τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως (ἀνωτ. § 537) τὴν προτέραν διαθήκην διὰ τῆς ὑπάρξεως, οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, τούναντίον κατὰ τὸν γερμανικὸν κώδικα μεταγενεστέρα διαθήκη ἀναρεῖ προγενεστέρα, μόνον ἐφόσον τὸ περιεχόμενον ἐκείνης ἀντιφάσκει πρὸς

ταύτην, ἄρα παρ' ἡμῖν καὶ νῦν ἐτι οὔτε μερικὴ ἀνάκλησις τῆς διαθήκης ἐπιτρέπεται, ὥστε νὰ ἦ δυνατόν νὰ κληρονομηθῇ τις συγχρόνως ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου, οὔτε κληρονόμοις ἐκ δύο μὴ ταυτοχρόνων διαθηκῶν εἶναι δυνατόν. Ὁ νόμος ΓΨΠ', ὅπως ἢ ἐναρμόνιος πρὸς τὸ καθεστὸς δίκαιον, ἀπέφυγε, λίαν ὀρθῶς, νὰ περιλάβῃ καὶ ὡς πρὸς τοῦτο οὐσιαστικῶς διατάξεις ἐν ἑαυτῷ· ὅπως δ' ἐτέρωθεν διευκολύνῃ καὶ ἀπλουστεύσῃ τὴν τῶν διαθηκῶν ἀνάκλησιν κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις, εἰσήγαγε καὶ τὸ ὑπὸ στοιχ. β. νέον ὅλως εἶδος ἀνακλήσεως διαθήκης.—Ἡ νέα διαθήκη δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνταχθῇ κατὰ τὸν τύπον τῆς ἀνακαλουμένης, ἔκτακτος ὅμως διαθήκη (ἀνωτ. παρατ. § 540 σημ. 4 ὑπὸ στοιχ. Β) ἀναιρεῖ ὀριστικῶς προτέραν κοινὴν διαθήκην, μόνον ἐφόσον δὲν παρῆλθον τρεῖς μῆνες, ἀφ' ἧς ἔπαυσαν διὰ τὸν διαθέτην αἱ περιστάσεις αἱ ἐπιτρέπουσαι τὴν σύνταξιν αὐτῆς καὶ ὁ διαθέτης ζῆ (εἰσέτι (ἄρ. ἀνωτ. παρατ. § 540 σημ. 4 κατὰ τὸ τέλος). Κατὰ τἄλλα διὰ τὴν τοιαύτην ἀνάκλησιν ἰσχύουσι καὶ νῦν, ἐφόσον δὲν παρατηρεῖται τι ἰδιαιτέρως, τὰ κατωτ. § 565 ἀναπτυσσόμενα. β) Διὰ δὲ τὴν ἀνακλήσεως γενομένης ἐν ὄπιον συμβολαιογράφου ἐπὶ παρουσίᾳ τριῶν μαρτύρων καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς διατυπώσεις τῶν συμβολαιογραφικῶν ἐγγράφων. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην, ἀντιστοίχον τῆς τοῦ ἄρθρ. 1035 τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἄρθρ. 917 τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος, παντὸς εἶδους διαθήκη ἀνακαλεῖται δι' ἀπλῆς καὶ μόνον δηλώσεως ἀνακλήσεως, γενομένης κατὰ τὰς διατυπώσεις τῶν συμβολαιογραφικῶν ἐγγράφων μετὰ τῆς διαφορᾶς, δικαιολογουμένης ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῆς πράξεως, ὅτι διὰ ταύτην ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τριῶν ἀντὶ δύο μαρτύρων. Δύναται ἡ τοιαύτη δὴλῶσις ἀνακλήσεως νὰ περιληφθῇ ἐν συμβολαιογραφικῷ ἐγγράφῳ συντασσομένου δι' ἄλλην δικαιοπραξίαν; Τηρουμένης τῆς εἰδικῆς διατυπώσεως τῆς προκειμένης διατάξεως οὐδεὶς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀκυρότητος τῆς οὕτω δηλωθείσης ἀνακλήσεως. Οὕτω καὶ Fiori Delle successioni (1895) IV σ. 12 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 917 τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος. Πρβλ. Παπαπᾶνον, ἐνθ. ἀνωτ. § 27 σημ. 9.—Ἡ τοιαύτη τῆς διαθήκης ἀνάκλησις γενομένη ὑπὸ αἵρεσιν εἶναι ἀίσιμος, καθόσον τότε κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχὸν ἡωμαϊκὸν δίκαιον (L. 10. 19 pr. D. de adim. 34. 4) καθίσταται αἰρετικὴ αὐτὴ ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις, τοῦδ' ὅπερ μόνον ἐν διαθήκῃ δύναται νὰ περιέχεται. Πρβλ. κατωτ. § 635 σημ. 7, § 640 σημ. 9 καὶ ἰδίᾳ ἀνωτ. § 354 σημ. 10. Ἄντιδοξεῖ ἐν τούτοις Demolombe Traité des don. et des testam. V N° 151 (τῆς ὅλης σειρᾶς XXII σ. 128) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γαλλικοῦ κώδικος, Plancq ἐνθ. ἀνωτ. V σ. 668, Dernburg BGB. V § 40 ὑπὸ στοιχ. IV ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γερμανικοῦ κώδικος. Πρβλ. Παπαπᾶνον, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 112 ἐπ.—Ἀνάκλησις τῆς ἀνακλήσεως; Εἰ μὲν αὕτη γένηται διὰ συντάξεως νέας διαθήκης, οὐδὲν ζήτημα γεννᾶται, τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ρυθμισθησομένης κατὰ τὴν νέαν ταύτην διαθήκην, περιέχουσαν, ὡς ἐρρήθη, ἀναγκαίως διορισμὸν κληρονόμου· εἰ δ' ὅμως ἡ ἀνάκλησις τῆς συμβολαιογραφικῆς γενομένης ἀνακλήσεως γένηται πάλιν διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, τότε κατὰ τὴν ἑτήν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 40 β. ἡ διαθήκη ἐνεργεῖ ὥσει μὴ εἶχεν ἀνακληθῆ, ἐκτός, ἐννοεῖται, ἐὰν ὁ ἀνακαλὼν διαθέτης ἑτήως δηλώσῃ ἐναντίαν βούλησιν. Εἰ δὲ πρὸ τῆς συμβολαιογραφικῆς ἀνακληθείσης διαθήκης ὑπῆρχεν ἕτερα διαθήκη, ἡ τελευταία αὕτη ἀναβιοῖ, ἐὰν ὁ ἀνακαλὼν

ἀποτελέσματος², δὲν ἀπόλλυσι τὸ πρὸς ἀνάκλησιν δικαίωμα.

διαθέτης ἐνήργησε τὴν ἀνάκλησιν, ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐν ἰσχύϊ ταύτην, ἄλλως ἐπέργεται ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ· τοῦτο δὲν λέγεται ῥητῶς ἐν τῷ νόμῳ, προκύπτει ὅμως ἐκ τῆς φύσεως, περὶ ἧς ὄρ. κατωτ. § 565 σημ.—Ὁ νόμος ΓΨΠ' ἀναγράφει καὶ εἰδικώτερον τρόπον ἀνακλήσεως διὰ τὴν ἰδιόγραφον καὶ διὰ τὴν μυστικὴν διαθήκην³ ὄρ. περὶ τοῦτου κατωτ. τὴν ἐν σημ. 8 παρατήρησίν μου.—Κατὰ ῥητὴν διατάξιν τοῦ νόμου (ἄρθρ. 43) ἐπὶ πάσης ἀνακλήσεως, εἴτε κατὰ τινα τῶν γενικῶν τύπων (ἄρθρ. 40) εἴτε κατ' εἰδικὸν τινα τύπον γενομένης, ἐφαρμόζονται ἀντιστοιχῶς αἱ γενικαὶ περὶ διαθηκῶν διατάξεις, ἧτοι τὰ ἄρθρ. 1-5 τοῦ νόμου, ἅρα οἱ ἀνίκανοι πρὸς σύνταξιν διαθήκης εἶναι καὶ ἀνίκανοι πρὸς ἀνάκλησιν. Τῆς ἀρχῆς ταύτης μοναδικὴν τροποποίησιν καθιεροῖ ὁ νόμος διὰ τὸν ἔνεκα ἀσωτίας ὑπὸ δικαστικὸν ἀντίληψιν διατελοῦντα, ὅστις, ἀνίκανος κατὰ τὰς γενικὰς διατάξεις (ἄρθρ. 4 ἐδ. 1 ὑπ' ἀριθ. 3) πρὸς σύνταξιν, εἶναι ἰκανὸς πρὸς ἀνάκλησιν διαθήκης συνταχθεὶς φυσικῶ τῷ λόγῳ πρὸ τῆς δικαστικῆς ἀντιλήψεως (ἀνωτ. § 563 σημ. 4)· ἡ τροποποίησις αὕτη, δικαιολογούμενη ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος (ἐπέλευσις τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς), ἀφορᾷ εἰς πάντας τοὺς τρόπους ἀνακλήσεως πλὴν τοῦ ἐν ἄρθρ. 40 ὑπ' ἀριθ. α' αναφερομένου καὶ ἐφαρμόζεται μόνον διὰ τὴν ἀνάκλησιν, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀνακλήσεως, δι' ἣν οὗτοί εἰσιν ἀνίκανοι ὡς ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι ἡ τῆς ἀνακλήσεως ἀνάκλησις θὰ ἐσημαινεν οὐσιαστικῶς σύνταξιν νέας διαθήκης (ἄρθ. 40 ὑπὸ β'), δι' ἣν οὗτοί εἰσιν ἀνίκανοι. Ἐκ τῆς διατυπώσεως ὁμοίως τῆς διατάξεως ἄρθρ. 43 ἐδ. 2 (δὲν δύνανται «καὶ νὰ ἀνακαλέσωσι τὴν ἢ ν ἀ ν ἀ κ λ η σ ι ν») θὰ ἐδικαιολογεῖτο τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνικανότης πρὸς ἀνάκλησιν τῆς ἀνακλήσεως ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν μετὰ τὴν δικαστικὴν ἀντίληψιν γενομένην ἀνάκλησιν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀνάκλησιν ἀνακλήσεως γενομένην πρὸ τῆς δικαστικῆς ἀντιλήψεως⁴· οὐχ' ἦττον ἡ τοιαύτη ἔννοια ἀποκλείεται ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἡμετέρου νομοθέτου, ἐπιδιώξαντος μάλιστα τὴν λύσιν τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῇ βίσει τῆς § 2253 ἐγερωθείσης ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀμφισβητήσεως (περὶ ἧς πρβ. ἔνθεν μὲν D e r n b u r g B G B. V § 39 στοιχ. III, C o s a c k Lehrb. d. deutsch. bürgerl. R. auf der Grundlage d. B G B. (3 ἐκδ.) II. § 358 σημ. 5, P l a n c k, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 668, H e r z f e l d e r ἐν S t a u d i n g e r ' s C o m m. (6 ἐκδ. 1911) V. σ. 615 ἐπ., ἔνθεν δὲ S t r o h a l: d. deut'sch. Erbr. (2 ἐκδ. 1901) § 42 σημ. 3, W i n d s c h e i d—K i r p σημ. 4 ἐν § 539), ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς πρὸ τῆς δικαστικῆς ἀντιλήψεως γενομένης ἀνακλήσεως θὰ ἐσημαινεν οὐσιαστικῶς σύνταξιν νέας διαθήκης].

¹) «Ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum», L. 4 D. de adim. 34. 4, πρβλ. L. 32 § 3 D. de don. i. v. e. u. 24. 1, L. 6 C. qui test. 6. 22, L. 19 C. de test. 6. 23.

²) Ἡ λεγομένη καταλυτικὴ ῥήτρα, clausula derogatoria.

³) L. 22 pr. D. de leg. II° 32 Βισ. (44. 3) κβ': «οὐδεὶς γὰρ δύναται ἐν διαθήκῃ ἀνελεῖν ἑαυτῷ τὸν μετέμελον». Πρβλ. καὶ L. 6 § 2 D. de iure cod. 29. 7, L. 88 pr. de leg. II° 31. M ü h l e n b r u c h σ. 169-203, S i n t e - n i s § 179 σημ. 21.

οὐδ' ἂν ἔτι συνάψη μετὰ τοῦ γεγραμμένου κληρονόμου σύμβασιν τοιούτου περιεχομένου⁴. Οὐχ ἦττον τοιαύτη τις σύμβασις ἐνεργεῖ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ὡς κληρονομικὴ σύμβασις⁵.

⁴ Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον τῆς ἀνακλήσεως, αὕτη δύναται :

1) νὰ δηλωθῇ διὰ τῆς συντάξεως νέας διαθήκης. Εἰδικώτερον περὶ τούτου ἐν τῇ ἐπομένῃ §.

2) Ἀνάκλησις κατ' ἄλλον τρόπον δηλουμένη ἀναίρει α) ὡς προφορικὴ ἀνάκλησις τὴν διαθήκην⁶, ἢ μόνον ἐὰν ἐδηλώθῃ ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων ἢ διὰ δικαστικοῦ πρωτοκόλλου, συγχρόνως δὲ παρῆλθον δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης⁷. Τοῦναντίον β) ἔγγραφος διαθήκη δύναται ἀπστε-

⁴) Πρβλ. L. 52 § 9 D. pro soc. 17. 2, L. 61 D. de V. O. 42. 1, L. 15 C. de pact. 2. 3. [Ἐσφαλμένως δικαιολογεῖ ταῦτο ὁ Καλλιγᾶς § 241 λέγων: «διότι αἱ κληρονομίαι δίδονται διὰ μόνης διαθήκης, οὐδέποτε διὰ συμβολαίου». Ἡ διαθήκη δὲν εἶναι συμβόλαιον; Τὰ ἐν σημ. 2 ἀναφερόμενα ὑπ' αὐτοῦ χωρία πραγματεύονται περὶ τῆς διὰ σ υ μ β ἄ σ ε ω ς ἐγκαταστάσεως].

⁵) Διὰ τοιαύτης συμβάσεως ἐπαναλαμβάνεται τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης καὶ προσλαμβάνει συμβατικὸν κύρος. Οὐχ' ἦττον ποικίλλουσιν αἱ γνώμαι περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς φύσεως τοιαύτης συμβάσεως. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h XXXVIII σ. 239 ἐπ., B e s e l e r Erbverträge II. 1 σ. 314 ἐπ., B u c h k a Zeitschr. f. deutsch. R. XII σ. 215 ἐπ., H a r t m a n n Erbverträge σ. 47. 116 ἐπ. Πρβλ. S e u f f. Arch. XXIII. 121. 197. [Τὰ περὶ τούτου δὲν ἰσχύουσι παρ' ἡμῶν κατὰ τὰ ἀνωτ. § 529 σημ. 2 εἰρημένα].

⁶) Ἡ τὴν κατ' ἰδίαν κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν.

^{6a}) Ἐξαιρέσει τῶν στρατιωτῶν, κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον. L. 15 § 1 D. de test. mil. 29. 1. Ἄλλ' ὅρ. Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατ. τῆς 2 Μαΐου 1874 § 44 καὶ ἀνωτέρω § 537 σημ. 4a.—Καὶ ἂν ὁμοῦ ἢ ἀνάκλησις μὴ ἀναίρῃ τὴν διαθήκην, οὐχ' ἦττον δὲν στερεεῖται πάσης σημασίας. Πρβλ. § 673 σημ. 1.

⁷) L. 27 C. de test. 6. 25. Κατὰ τὸ πρὸ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἰσχύον δίκαιον ἢ διαθήκη ἀπόλλυ τὴν ἰσχὴν αὐτῆς διὰ μόνης τῆς παρελεύσεως δεκαετίας. L. 6 C. Th. de test. 4. 4. M ü h l e m b r u c h XXXVIII σ. 267-291. [Συμφωνοῦσι τῷ κειμένῳ Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 243 ἐν τέλ., Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 834, Κ ρ α σ σ ᾶ ς (γ' ἐκδ.) § 250, Κ ρ ε σ τ ε ν ἰ τ η ς ἐνθ. ἀνωτ. V. σ. 2 Πρβλ' καὶ σύμφωνον γνωμοδότησιν Κ ρ α σ σ ᾶ, Ἰ. Ε ὄ κ λ ε ἰ δ ο υ κ λ τ. ἐν Νομικῇ Διακοπούλου I σ. 156.—Ἀντιθέτως ὁμοῦ ἤδη (ἀπὸ τῆς δ' ἐκδ.) ὁ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 105 μεταβαλὼν γνώμην ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ διάταξις 27 C. cit. «ἀργεῖ νῦν ὡς ἐκ τοῦ νεωτέρου περὶ διαθηκῶν νόμου (Ψηφίσματος), καθ' ὃν ἡ δὴλωσις τελευταίας βουλήσεως κατὰ τὸν ἐν αὐτῷ ὀριζόμενον τρόπον γίνεται». Τὴν γνώμην ταύτην (ὑπερτι-

λεσματικῶς νὰ ἀνακληθῆ καὶ διὰ σκοπίμου ἔξαφανίσεως τοῦ

μῶσαν καὶ ἐνταῦθα τὴν ἔκτασιν τοῦ Ψηφίσματος, πρβλ. ἄνωτ. § 546 σημ. 10) δὲν θεωρῶ ὀρθὴν ὁ περὶ διαθηκῶν νόμος οὗτος ὀρίζει βεβαίως τὸν τύπον τῶν διαθηκῶν, δηλ. τὸν τύπον, καθ' ὃν δύναται τις νὰ δηλώσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βουλήσιν, ἀντικαταστήσας καὶ ἐπομένως καταργήσας τὰς περὶ τούτου διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου· δὲν ὀρίζει ὅμως οὐδὲ προσέθετο νὰ ὀρίσῃ τι περὶ τοῦ τύπου τῆς ἀνακλήσεως τῶν τελευταίων διατάξεων, ὥστε νὰ καταργηθῶσιν οὕτω καὶ αἱ πρὸς ταύτην σχετιζόμεναι ῥωμαϊκαὶ διατάξεις, μεθ' ὧν καὶ ἡ προκειμένη L. 27 cit. Καὶ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἢ δηλώσις τελευταίας βουλήσεως μόνον κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὀριζόμενον τύπον ἠδύνατο νὰ γίνῃ (πρβλ. ἄνωτ. § § 540-545)· ἐν τούτοις ἴσχυε κατ' αὐτὸ ἢ προκειμένη διάταξις, μὴ ἔχουσα κοινόν τι πρὸς τὸν τύπον τούτου, ἀφ' οὗ δὲν πρόκειται περὶ δηλώσεως τελευταίας βουλήσεως, ἀλλὰ περὶ ἀνακλήσεως τοιαύτης. Διὸ καὶ οἱ συγγραφεῖς θεωροῦσιν ὡς ἰσχύουσας γενικῶς καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον (λ. γ. προκειμένου περὶ τῆς ἰκανότητος τῶν τριῶν μαρτύρων, περὶ τῆς unitas actus κτλ.) τὴν ἠθθεῖσαν διάταξιν 27 ἀστέως πρὸς τὸν διὰ τὴν δήλωσιν τελευταίας βουλήσεως ἀπαιτούμενον τύπον. Ἄλλως τε ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ τοῦ K ρ α σ ἄ γνῶμη, ἄγει κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν λύσιν, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τρόποι καταργήσεως ἢ ἀνακλήσεως τελευταίας βουλήσεως ἀργοῦσιν νῦν παρ' ἡμῖν δυνάμει τοῦ περὶ διαθηκῶν Ψηφίσματος, ὅπερ οὐδ' αὐτὸς ὁ K ρ α σ ἄ γνῶμη δέχεται. Συμφωνεῖ τοῖς ἐνταῦθα διδασκομένοις A. Π. 532 <1904>. Contra A. Π. 62 <1948>, 56 <1918>. Ἐφ. Ἄθ. 1267 <1899>, 505 <1901>, 338 <1918>.—Τὰ παρὰ Διο β ο υ ν ι ὠ τ ο υ ἐν τῇ μεταφράσει D e r n b u r g V § 94 σημ. 7 περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν δικαίου ἀναπτυσσόμενα περὶ ἰδιότητος τῶν μαρτύρων κλπ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, ὡς καὶ τὰ αὐτ. ἐν σημ. 8 καὶ σχετ. μέρος τοῦ κεμένου περὶ ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης κλπ., εἰσι πάντῃ ἀνεπέρειστα. Ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος ΓΨΠ' (1911), ῥυθμίσας ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ (B) τὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν διαθηκῶν (ἄρθρ. 40-43), καθήργησε τὰς ἀντιβαίνουσας αὐτῷ διατάξεις τοῦ προγενεστέρου δικαίου, μεθ' ὧν καὶ τὴν L. 27 cit. ὄθεν ἢ ἀνωτέρω διχογνωμοσύνη ἀμοιρεῖ τανῦν πρακτικῆς σημασίας. Περὶ τῆς ἀνακλήσεως τῶν διαθηκῶν κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' ὄρ. τὴν ἄνωτ. § 564 σημ.* καὶ κατωτ. ἐν σημ. 8 ἐμὴν παρατήρησιν]. Ὁρ. προσέτι § 8 [7] I. h. t., L. 27 § 1 D de const. inst. 28. 7, L. 36 § 3 D. de test. mil. 29. 1, L. 22 D. de adim. 34. 4, L. 4 C. de his quib. ut ind. 6. 35. Ἀπέναντι τῶν χωρίων τούτων ἢ L. 4 § 10 D. de doli exc. 44. 4 Βασ. (51. 4) δ' αὐτ.—(καὶ ὁ ἀπὸ διαθήκης ἀπαιτῶν παρὰ γνώμην τοῦ τελευτήσαντος ἐκβάλλεται παραγραφῇ (ἐνστ. δόλου), καὶ ἐγρᾶφῃ κληρονόμος) καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ νοηθῆ ἢ ὡς μὴ πραγματευομένη περὶ ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης ἢ ὡς πραγματευομένη περὶ ἀνακλήσεως αὐτῆς δι' ἔξαφανίσεως τοῦ ἐγράφου κτλ. (σημ. 8), ὁμοίως δὲ ἢ L. 1 § 8 D. si tabulae test. nullae 38. 6 (vv. «vel. elia ratione voluntatem testator mutavit») δέον νὰ νοηθῆ ὡς ἀφορῶσα εἰς ἀνάκλησιν τῆς διαθήκης δι' ἄλλων πράξεων τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀναφερομένου εἶδους. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἢ σήμερον ἐπικρατούσα, ἐν ᾧ πρότερον δὲν ἐστρεφετο ὁ παδῶν ἢ δεχομένη ὅτι πᾶσα ῥητὴ ἀνάκλησις τῆς διαθήκης παράγει τὴν exceptio doli κατὰ τοῦ γεγραμμένου κλη-

ἔγγραφου τῆς διαθήκης ἢ τῶν ἐξωτερικῶν σημείων τῆς πανηγυρικῆς αὐτοῦ καταρτίσεως ἢ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ⁸.

ρονόμου. Πρβλ. Mühlenthal XXXVIII σ. 251 ἐπ. 322 ἐπ., Sintenis § 179 σημ. 35, Vangerow § 460 σημ. ἀρ. IV, Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 221. 235 ἐπ., Seuff. Arch. XXV 9. Entsch. d. RG. XIV σ. 185, Ἡ λύσις τῆς L. 11 § 2 D. de B. P. s. t. 37. 11, ἥτις εἰς τὴν ὑπὸ πατριζὴν ἐξουσίαν περιέλευσιν ἀποδίδει τὴν σημασίαν ἀνακλήσεως (§ 563 σημ. 7 ἀρ. 4), ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ἐνταῦθα ἡ διαθήκη διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἀπλῶς καὶ μόνον παρὰ τὴν τοῦ δικαίου ἀυστηρότητα. Ὅρ. ὁμοῦς ἤδη καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ P. Krüger ἐν τοῖς kritischen Versuchen αὐτοῦ σ. 1 ἐπ., καθ' οὗ Leist ἐνθ. ἀνωτ. σ. 209 ἐπ. 228 ἐπ. 265 ἐπ., κατὰ τούτου δὲ πάλιν Krüger Zeitschr. de Sav.-Stift. I. σ. 52 ἐπ., Derenburg III § 94 σημ. 2.

⁸) L. 1 § 8 D. si tabulae test. nullae 38. 6 Βασ. (45. 1) α' αὐτ. «Ἐάν ὁ γεγραμμένος κληρονόμος μὴ ἔχη βεβαίαν τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου· τυχὼν γὰρ ἐγάραξε τὴν διαθήκην, ἢ ἔκοψεν αὐτήν, ἢ ἄλλως ἐνήλλαξε τὴν προαίρεσιν, θελήσας ἀδιάθετος ἀποθανεῖν, χώρα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου». L. 1 § 10 D. de B. P. s. t. 37. 11. «Si linum, quo ligatae sunt tabulae, incisum sit. non videntur signatae, et ideo bonorum possessio peti non potest». L. 30 C. de test. 6. 23. Περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ περιεχομένου (διὰ διαγραφῆς ἢ τρόπου τινός ἀδύνατον καθιστῶντος τὴν ἀνάγνωσιν) πραγματεύεται προσέτι ἡ L. 2 D. de his quae in test. 28. 4. Καὶ μερικαὶ διατάξεις δύνανται τοιούτοτρόπως νὰ ἀνακληθῶσιν. Ὅρ. ἐν γένει τὸν τίτλον τῶν Πανδεκτῶν 28. 4 de his quae in testamento delentur vel inducuntur vel inscribuntur Βασ. 35. 7 περὶ τῶν ἐν διαθήκῃ χαραγμένων, ἢ περικλουβισθέντων, ἢ ἀπαλειφθέντων, ἢ προσγραφέντων, ἐπίσης L. 2 § 7, L. 8 § 3 D. de B. P. s. t. 37. 11, καὶ πρβλ. ἐπι § 673 σημ. 1. Πρβλ. Mühlenthal XXXIX σ. 79 ἐπ., P. Krüger ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 7), Leist Συνέχ. Glück Serie d. Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 200 ἐπ. 260 ἐπ., Schirmer Zeitschr. der Sav.-Stift. VII φυλλ. 1 σ. 1 ἐπ., Krüger αὐτ. φυλλ. 2 σ. 91 ἐπ., Schirmer αὐτ. VIII σ. 99 ἐπ., Krüger αὐτ. VIII σ. 109 ἐπ. (Ἡ διὰ τῶν τεσσάρων τελευταίων διατριβῶν διεξαχθεῖσα μεταξὺ Schirmer καὶ Krüger συζήτησις στρέφεται περὶ τὸ ζήτημα, ἀν ἡ καταστροφὴ τῆς διαθήκης ἀναρρεῖ ταύτην iure civile ἢ iure praetoris). Ἡ μὴ πρὸς δῆλωσιν τῆς πρὸς ἀνάκλησιν βουλήσεως γενομένη καταστροφὴ στερεῖται παντελῶς νομικῆς σημασίας, L. 1 pr.—§ 3 D. tit. cit. 28. 4, L. 20 D. de iniusto 28. 3, L. 1 § 3. 10. 11 D. de B. P. s. t. 37. 11, L. 30 C. de test. 6. 23. [Ἐφ. Κρήτης 145 <1902>]. Ὅτι ἡ ἐκ προθέσεως καταστροφὴ ἑνὸς τῶν πλειόνων πρωτοτύπων, εἰς ἃ συντάχθη ἡ διαθήκη, ἐμφαίνει τὴν πρὸς ἀνάκλησιν βούλησιν, τοῦτο δὲν νὰ ἀποδειχθῇ ὑπὸ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων. L. 4 D. tit. cit. 28. 4. Seuff. Arch. IX 185, XXXVIII. 202. Entsch. d. RG. XVI σ. 184.—Ἡ καταστροφὴ τοῦ πρὸς ἀπόδειξιν προφορικῆς διαθήκης συνταχθέντος ἐγγράφου δὲν εἶναι προσήκουσα ἔκφρασις τῆς πρὸς ἀνάκλησιν βουλήσεως, διότι τὸ ἐγγράφον δὲν παρίστησι τὴν διαθήκην. Πρβλ. Mühlenthal XXXIX σ. 99 ἐπ., Sintenis § 179 σημ. 33. Ἄλλως Seuff. Arch. I. 99. ἐπ. Ἐπίσης δὲν εἶναι προσήκουσα ἔκφρασις τῆς πρὸς ἀνάκλησιν βουλήσεως ἡ ἐκ τῆς δικαστικῆς παραφυλακῆς ἀνάληψις τῆς δικαστικῶς κατηρ-

τισμένης διαθήκης, διότι ἡ δικαστικὴ παραφυλακὴ οὐδαμῶς εἶναι οὐσιωδῆς τι ὡς πρὸς τὸν τύπον τῆς τοιαύτης διαθήκης (§ 545 σημ. 4). Τί ἰσχύει ὁμως, ἂν τὸ δικαστήριον αἰτήσῃ τοῦ διαθέτου ἠκύρωσε συγχρόνως τὴν διαθήκην; S e u f f. Arch. XLJ. 24.—[Παρ' ἡμῖν μόνον ἐπὶ ἰδιογράφου διαθήκης δύνανται νὰ συμβῶσι τὰ ἀνωτέρω, διότι μόνον αὕτη δύνανται νὰ εὐρίσκηται ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ διαθέτου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοιαύτην διαθήκην ἀνῆρέθησαν ταῦτα ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΨΠ' ὅστις μάλιστα καὶ εἰδικῶς, παρεμφερεῖς πῶς ἀνέγραψε διατάξεις διὰ τὴν ἰδιογράφου καὶ διὰ τὴν μυστικὴν διαθήκην.

Περὶ τῆς ἰδιογράφου διαθήκης ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος ΓΨΠ' (ὄρ. ἀνωτ. § 540 σημ. 4 παρατ.) τὴν εἰδικὴν ἀνέγραψε διάταξιν, ὅτι δύνανται νὰ ἀνακληθῇ καὶ ἐὰν ὁ διαθέτης ἐπὶ τῇ προθέσει ἀνακλήσεως καταστρέψῃ τὸ ἔγγραφον αὐτῆς ἢ ἐπιχειρήσῃ ἐπὶ τούτου μεταβολάς, δι' ὧν συνήθως ἐκφράζεται ἡ βούλησις περὶ ἀνακλήσεως ἔγγραφου δηλώσεως (ἄρθρ. 41). Ἐμφανὴς ἡ σκοπιμότης τῆς διατάξεως, ληφθεῖσις κατὰ λέξιν ἐκ τῆς § 2255 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, ἐν ᾧ ὁμως αὕτη ἀναγράφεται γενικῶς διὰ πάντα τὰ εἶδη τῶν διαθηκῶν. Καίτοι ἡ διὰ τὴν ἀνάκλησιν τῆς τοιαύτης διαθήκης ἀπαιτουμένη ἐνέργεια τοῦ διαθέτου δὲν φέρει τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τελευταίας διατάξεως, ἐν τούτοις θεωρεῖται κατὰ νόμον ὡς τοιαύτη ἐφαρμοζομένη ἐπ' αὐτῆς τῶν γενικῶν περὶ διαθηκῶν καὶ ἰδία τῶν περὶ πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἱκανότητος διατάξεων τοῦ νόμου (ἄρθρ. 43) καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῶν γενικῶν περὶ προσβολῆς τελευταίων διατάξεων ἕνεκα πλάνης, βίας κτλ. κανόνων (ἀνωτ. § 548) ὡς ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου οὐδ' ἐμπροσώπις ἐν τῇ τοιαύτῃ τοῦ διαθέτου πράξει συγχωρεῖται, χωρὶς βεβαίως ἐκ τούτου νὰ ἐμποδίζηται ἡ ὑπὸ τοῦ διαθέτου διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς καταστροφῆς κτλ. χρησιμοποίησις ἀλλοτρίας χειρὸς. Πρβλ. τὰ περὶ τοῦ γερμανικοῦ κώδικος συγγράμματα. E n d e m a n n BGB III § 50 σημ. 15, H e r z f e l d e r ἐν Staudinger's Comm. (6 ἔκδ. 1911) V σ. 616 ἐπ., P l a n c k (3 ἔκδ. 1908) V σ. 669 ἐπ., D e r n d u r g § 40 σημ. 11, S t r o h a l § 42 σημ. 9, E n n e c e r u s - K i r p § 21, B r o c k Das eigenhändige Testament αὐτ. σ. 103.—Ἐγκρισ τῆς ὑπὸ τρίτου αὐτοβούλου γενομένης καταστροφῆς κτλ. τοῦ ἔγγραφου τῆς διαθήκης; Ἡ ἔγκρισ καθ' ἑαυτὴν δὲν συνεπάγεται τὴν ἀνάκλησιν τῆς διαθήκης, ἀφοῦ ἡ πρὸς τοῦτο πρόθεσις τοῦ διαθέτου δὲν διαγιγνώσκεται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς καταστροφῆς κτλ. τοῦ ἔγγραφου, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει, ἀλλ' ἐκ πράξεως αὐτοῦ ἐπιχειρουμένης μετὰ τὴν καταστροφήν. E n t s c h e i d. d. RG. XIV σ. 183, XXIX σ. 329. Πρβλ. τοὺς ἀνωτ. σημειωθέντας ἐρμηνευτὰς τοῦ γερμανικοῦ κώδικος. Ἀντιφωμονεὶ C o s a c k. Lehrb. des deutsch. bürgerl. R. κτλ. (3 ἔκδ.) II § 358 σημ. 7 β.—Ἡ μὴ ἐπὶ τῇ προθέσει ἀνακλήσεως καταστροφὴ κτλ. τοῦ ἔγγραφου τῆς διαθήκης ὑπὸ τοῦ διαθέτου (λ. χ. ἐξ ἀβλεψίας, ἐκ τυχαίου γεγονότος), ὡς καὶ ἡ δι' αὐτοβούλου πράξεως τρίτου τινὸς καταστροφὴ κτλ. τοῦ ἔγγραφου, στερεῖται παντελῶς νομικῆς σημασίας οὐδαμῶς ἐπιδρῶσα ἐπὶ τὸ κῆρος τῆς διαθήκης, ἥς ἢ τε σύστασις καὶ τὸ περιεχόμενον ἀποδειχθήσεται διὰ παντὸς νομίμου ἀποδεικτικοῦ μέσου. Πόλ. Δικ. ἄρθρ. 390.—Τῇ ἀποδείξει ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ ἔγγραφου τῆς διαθήκης ἢ ἡ ἐπιχειρήσις μεταβολῶν, δι' ὧν κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν συνήθειαν ἐκφράζεται ἡ βούλησις περὶ ἀνακλήσεως ἔγγραφου δηλώσεως, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐπὶ προθέσει ἀνακλήσεως, βαρύνονται βεβαίως οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τῆς ἀποδείξεως ὁμως ταύτης, λίαν δυσχεροῦς πολλὰκις οὕσης, ἀπῆλλάχθησαν οὗτοι διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἔδαφ. 2 τοῦ μνησθέντος

ἄρθρον καθιερούμενον τεκμηρίου οὕτως, ὥστε οἱ τὸ ἀντίθετον ἰσχυρίζομενοι δέον νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ καταστροφή κτλ. ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐκ παραδρομῆς, πλάνης κτλ. ἢ ὅτι ἐγένετο ὑπὸ διαθέτου ἀνικάνου κατὰ τὸ ἄρθρ. 3 κτλ. Ἰσχύει τὸ τεκμήριον καὶ ἐπὶ τῆς δι' ἄλλοτριᾶς χειρὸς γενομένης ὑπὸ τοῦ διαθέτου καταστροφῆς; Ἡ καταφατικὴ λύσις φαίνεται μοι ὀρθότερα. Οὕτω καὶ P l a n c k, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 671, B r o c k, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 108. Ἀντιδοξεῖ ἐν τούτοις E n d e m a n n B G B. III § 50 σημ. 15.—Συνταχθείσης τῆς ἰδιογράφου διαθήκης εἰς πλείονα πρωτότυπα πραγματικῶν πρόκειται ζήτημα, ἂν ἡ καταστροφή κτλ. τοῦ ἑνὸς τούτων συνεπάγεται τὴν ἀνάκλησιν τῆς διαθήκης· οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι δέον νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ καταστροφή κτλ. τοῦ ἑνὸς τῶν πλείονων πρωτοτύπων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐπὶ τῇ προθέσει ἀνακλήσεως τῆς διαθήκης. Τὸ ὑπὸ τοῦ ἐδ. 2 καθιερούμενον τεκμήριον (ὄρ. ἀμέσως ἄνωτ.) ἄρχει διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην. Οὕτω καὶ P l a n c k αὐτ. σημ. 3 ὑπὸ β. — Ἐπισημαστέον ὅτι ἀνάκλησις τῆς οὐτωσὶ γενομένης ἀνακλήσεως τῆς ἰδιογράφου διαθήκης ἀποκλείεται, οὕτως ὥστε ἡ συγκόλλησις τῶν τεμαχίων τοῦ σχισθέντος ἐγγράφου τῆς διαθήκης, ἢ ὑποστιγματίσις τῶν γενομένων διαγραφῶν κτλ. στεροῦνται νομικῆς σημασίας. P l a n c k αὐτ. παρατ. 4.

Περὶ τῆς μυστικῆς διαθήκης τὸ ἄρθρ. 42 ἀναγράφει ὡς εἰδικότερον τύπον ἀνακλήσεως τὴν ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἀνάληψιν τοῦ ἐγγράφου τοῦ περιέχοντος τὴν τελευταίαν αὐτοῦ βούλησιν. Διὰ τῆς ἀναλήψεως ταύτης ἐκλείπει τὸ ἕτερον τῶν στοιχείων τῶν ἀποτελούντων τὴν μυστικὴν διαθήκην (ὄρ. ἄνωτ. παρατήρησίν μου ἐν § 540 σημ. 4) καὶ συνεπῶς αὕτη δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ ἰσχύσῃ ἄνευ τῆς ἐκ νέου τηρήσεως ὄλων τῶν πρὸς καταρτισμὸν αὐτῆς ἀπαιτούμενων διατυπώσεων, αἵτινες ἐξασφαλίζουν τὴν γνησιότητα καὶ εἰλικρίνειαν τῆς διαθήκης. Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ νόμου («διαθήκη μυστικὴ λο γ ί ζ ε τ α ἰ ἀνακληθεῖσα») προκύπτει ὅτι τὸ ἀνακλητικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα ἐπέρχεται ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος τῆς ἀναλήψεως, μὴ σκοπομένης δηλ. ποσῶς ἐνταῦθα τῆς προθέσεως τοῦ ἀναλαμβάνοντος, ἄρα τοῦτο ἐπέρχεται καὶ ἂν ὁ διαθέτης ἠγνόει τὴν τοιαύτην τῆς πράξεως αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ ἂν ἐπὶ τοῦτο ἀντίκειται τῇ βουλήσει αὐτοῦ. (Πρβλ. M o t i v e V σ. 303 διὰ τὴν ἀντίστοιχον τοῦ γερμανικοῦ Κώδικος διατάξιν τῆς § 2256). Κατὰ ῥητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 42 ἡ ἀνάκλησις ἐπέρχεται καὶ ἐν ἡ περιπτώσει τὸ ἀναλαμβάνοντον ἐγγράφον τῆς μυστικῆς διαθήκης ἤθελε κατὰ τὸ ἄρθρ. 29 θεωρηθῆ ὡς ἰδιόγραφος διαθήκη (ὄρ. παρατ. ἄνωτ. § 540 σημ. 4 ὑπὸ Α. 3 ἐν τέλει), καθότι καταρτισθεῖς ἅπαξ ἐ γ κ ῶ ρ ο υ μυστικῆς διαθήκης τὸ ἐγγράφον ταύτης ἀποβάλλει τὴν ἰδιότητα τῆς ἰδιογράφου, ἣν καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀνακτήσῃται· οὐκ ὀλίγη ἡ εἰδικὴ περὶ τούτου διάταξις ἀποτρέπουσα τὴν φιλονικίαν τὴν γεννηθεῖσαν ἐν Γερμανίᾳ ὡς ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ νόμου.— Ἡ ἀνάληψις τοῦ ἐγγράφου δύναται νὰ ἐνεργηθῆ ὅποτεδήποτε θελήσῃ ὁ διαθέτης, περὶ δὲ τῆς ἀποδόσεως, ἥτις γίνεται μόνον προσωπικῶς εἰς αὐτόν, συντάσσεται πρῶξις κατὰ τὰς κοινὰς συμβολαιογραφικὰς διατάξεις κατὰ τὴν τῆς πράξεως τοῦ καταρτισμοῦ τῆς μυστικῆς διαθήκης. — Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν διατάξεων προκύπτει σαφῶς ὅτι ἡ ἀνάκλησις ἐπέρχεται ἅμα ὡς ἀποδοθῆ προσωπικῶς εἰς τὸν διαθέτην τὸ εἰς τὸν συμβολαιογράφον ἐχειρισθῆν ἐγγράφον τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ διαθέτης ἠτήρησεν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐγγράφου δὲν ἐπάγεται τὴν ἀνάκλησιν οὕτως, ὥστε θανόντος τοῦ διαθέτου πρὸ τῆς εἰς αὐτόν ἀποδόσεως

§ 565.

Νέα ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου καταρτισθεῖσα διαθήκη ἀναιρεῖ, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκλειστικότητος τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως, τὴν προτέραν διὰ τῆς ὑπάρξεως, οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς¹. Ἐναιρεῖ ἐπομένως τὴν προτέραν διαθήκην οὐ μόνον ἄνευ ῥητῆς ἀνακλήσεως, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ῥητὴν ἐπικύρωσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁμως ταύτῃ περιπτώσει τὸ περιεχόμενον τῆς προτέρας διαθήκης διατηρεῖται ὡς κληροδοσία². Ἐναιρεῖ περαιτέρω τὴν προτέραν διαθήκην ἢ νέα, καὶ ἂν ἔτι αὐτὴ αὐτὴ μὴ λάβῃ ἐνέργειαν³ ἢ ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτῆς ἰσχύν⁴. Ἀπαιτεῖται μόνον νὰ μὴ ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ἀνί-

τοῦ ἐγγράφου ἢ διαθήκης διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ. — Τὸ πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἐγγειρισθέντος ἐγγράφου δικαίωμα τοῦ διαθέτου ὑφίσταται καὶ ἂν οὗτος ἀνεκάλεσε τὴν διαθήκην κατ' ἄλλον τρόπον, λ. χ. διὰ συντάξεως νέας διαθήκης, καθόσον καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ περιπτώσει ἴσως ἔχει συμφέρον νὰ μὴ γίνῃ οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ γνωστὴ ἢ ἀνακαλυμμένη αὕτη διαθήκη. — Δεδομένου ὅτι καὶ ἡ **Ι Δ Ι Ο Υ Ρ Ο Σ** διαθήκη δύναται κατὰ τὸ ἄρθρ. 7 νὰ κατατεθῇ ὑπὸ τοῦ διαθέτου παρὰ συμβολαιογράφου πρὸς φύλαξιν κατὰ τὰς κοινὰς περὶ καταθέσεως ἐγγράφων διατάξεις, εὐλογος ἢ διὰ τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρ. 42 καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης διαθήκης ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς ἀναλήψεως· ἀλλ' ἢ ἀνάληψις αὕτη δὲν ἐπιφέρει τὴν ἰσχὺν τῆς διαθήκης, δὲν λογίζεται δηλ. ὡς ἀνάκλησις, ἀφοῦ ἢ εἰς τὸν συμβολαιογράφον κατάθεσις ἐξαργυρᾶται ἀπολύτως ἐκ τῆς ἐλευθέρου τοῦ διαθέτου θελήσεως].

§ 565 ¹) Πρβλ. § 537 σημ. 2. L. 1 D. h. t. (28. 3), § I. h. t. Πρβλ. L. 19 pr. D. de test. mil. 29. 1 [Γ. Α. Π. 24 <1915>]. Ὁ **D e r n b u r g** III § 94 σημ. 8 φρονεῖ ὅτι ἡ νέα διαθήκη, καὶ μὴ περιέχουσα κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν, καταργεῖ τὴν προτέραν ἐν τοιαύτῃ, λέγει, περιπτώσει ἐγκαθίστανται οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι.

²) L. 12 § 1 D. h. t. Καὶ σιωπηρῶς δύναται νὰ ἐπικυρωθῇ ἢ προηγουμένη διαθήκη, ἰδίως δὲ διατιθεμένου διὰ τῆς νέας μέρους μόνου τοῦ κληροῦ, ὅτε ἰσχύουσι τὰ αὐτά. L. 30 [29] D. ad. SC. Treb. 36. 1, § 3 I. h. t. Πρβλ. § 552 σημ. 4. 6. 7, § 553 σημ. 7. 8. [Πρβλ. Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 836 σημ. 2, Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 106].

³) Ἐὰν λ. χ. ἀτονίση ἢ αἴρεσις τῆς ἐν αὐτῇ περιεχομένης κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως ἢ ὁ γεγραμμένος κληρονόμος προαποβίωσῃ τοῦ διαθέτου ἢ ἀποχρούσῃ τὴν κληρονομίαν. § 2 I. h. t., L. 16 D. h. t. (πρβλ. § 554 σημ. 1, καὶ ἀνωτ. § 89 σημ. 2).

⁴) L. 3 § 4 D. h. t., L. 36 § 4 D. de test. mil. 29. 1.

σχυρος καὶ νὰ μὴ ἀπεκλείετο ἀπ' ἀρχῆς ἡ νομικὴ αὐτῆς ἐνέργεια ⁵. Εἰδικαὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διατάξεις εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι : 1) ὅτι καὶ ἀτελῆς διαθήκη, ἀρκεῖ μόνον τὸ περιεχόμενον αὐτῆς νὰ ἐνισχύηται διὰ τῶν ἐνόρκων καταθέσεων πέντε μαρτύρων, καταργεῖ τὴν προτέραν, ἐὰν ἐν ταύτῃ μὲν ἐγγράφησαν ὡς κληρονόμοι ἐξωτικοί, ἐν δὲ τῇ ἀτελεῖ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι ⁶. 2) ὅτι, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐξαφανίσῃ τὸ ἐγγραφον τῆς μεταγενεστέρας διαθήκης, ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐν ἰσχύϊ τὴν προτέραν, δύναται νὰ ζητηθῇ ἐκ ταύτης ἡ κληρονομία ⁷.

⁵) L. 1 D. h. t. (—«rumpitur alio testamento, ex quo heres exsistere poterit»), L. 2 eod., L. 7 D. de lib. et post. 28, 2, L. 16 D. h. t. (Ἐγκαταστάσις ὑπὸ ἀρσενίον ἀναφερομένη εἰς τὸ παρελθόν ἢ τὸ ἐνεστὸς καὶ μὴ πληρωθεῖσαν). [A. Π. 26 <1853>]

⁶) Αὐτὴ αὕτη ὑφίσταται τότε ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κωδικολλος. L. 2 D. h. t., L. 21 § 5 C. de test. 6. 23. Ἡ γνώμη τοῦ M ü h l e n b r u c h (XXXVIII σ. 364 ἐπ. XLII σ. 2 ἐπ.), ὅτι διατηρεῖται ὡς διαθήκη, ἔμεινε σχεδὸν ἄνευ ὁπαδῶν. Ὁρ. κατὰ ταύτης ἰδίως V a n g e r o w § 460 σημ. ἀρ. II. 1, F e i n Συνέχ. Glück XLV σ. 237 ἐπ., πρβλ. δὲ καὶ L e i s t Συνέχ. Glück Serie d. Bücher 37 καὶ 38 IV. σ. 237 ἐπ. 271 ἐπ. Ἄλλαι διάφοροι γνώμαι ἐξηγέθησαν : 1) ὑπὸ τοῦ P f o t e n h a u e r Zeitshr. f. Civ. u. Pr. XVI σ. 1 ἐπ., λέγοντος ὅτι ἡ ἀτελής διαθήκη δὲν διατηρεῖται μὲν ὡς διαθήκη (τοῦναντίον ἐπέρχεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου κλησίς), δὲν ἰσχύει ὁμως οὐδ' ὡς κωδικολλος, ἀλλ' ὡς ἰδιορρυθμὸς δήλωσις τελευταίας βουλήσεως, τὰ μάλιστα παρεμφερῆς πρὸς διαθήκην 2) ὑπὸ τοῦ W i t t e RLex. σ. 671 σημ. 8 καὶ, μετὰ τινος τροποποιήσεως, ὑπὸ τοῦ S i n t e n i s § 179 σημ. 38, καθ' οὗς ἐξαιρέσει τῆς καταργητικῆς αὐτῆς δυνάμεως ἡ ἀτελής διαθήκη οὐδαμῶς διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ. Ὁρ. κατὰ τῶν γνώμων τούτων F e i n, ἐνθ. ἀνωτ. Ὡς ὁ W i t t e νῦν καὶ ὁ P. K r ü g e r kritische Versuche σ. 30, B r i n z 2 ἔκδ. III σ. 99 σημ. 11. Πρβλ. προσέτι B r u n s Syrischrömisches Rechtsbuch σ. 212 ἐπ. [Ἄφ' οὗ ἡ τοιαύτη ἀτελής διαθήκη ὑφίσταται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κωδικολλος καὶ ἀφ' οὗ διὰ τοὺς τοιοῦτους κωδικέλλους κατὰ τὴν κρατήσανσαν γνώμην ἀπαιτεῖται ἡ τήρησις τῶν διατυπώσεων τοῦ Ψηφίσματος, κατ' ἀνάγκην δέον νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν παρ' ἡμῶν ἰσχύον τοιοῦτου κωδικέλλου. Ὁ K ρ α σ σ ᾶ § 106 θεωρεῖ ὡς ἐν γένει ἀργούσαν τὴν διάταξιν. Ἀντιθέτως θεωροῦσι ταύτην ὡς ἰσχύουσαν K α λ λ ι γ ᾶ §. 241, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 837, K ρ ε σ τ ε ν ἰ τ η ς ἐνθ. ἀνωτ. IV σ. 658. — Ἡδη κατὰ τὴν ῥητὴν διάταξιν τοῦ ἀρθ. 45 τοῦ νόμου ΓΨΠ' ἐφαρμύζονται καὶ ἐπὶ κωδικέλλων αἱ περὶ διαθηκῶν διατυπώσεις].

⁷) Ὁ πρῶτον ἐκ τοιαύτης διαθήκης παρῆγε bonorum possessio L. 11 § 2 i. f. D. de B. P. s. t. 37. 11. Πρβλ. L e i s t Συνέχ. Glück Serie de Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 210 ἐπ. 265 ἐπ., K r ü g e r Zeitschr. der Sav.-Stift. I. σ. 57 ἐπ. [A. Π. 114 <1890>. Ὁ K ρ α σ σ ᾶ § 106 ἐν τέλ. ἰσχυρίζεται ὅτι καὶ ἡ διάταξις

Πλείονες ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καταρτισθεῖσαι διαθήκαι λογίζονται ὡς μία ⁸, ὁμοίως δὲ ἰσχύουσι καὶ πλείονες διαθήκαι παρ' ἀλλήλας, ἐὰν ἡ μεταξὺ αὐτῶν χρονικὴ σχέσις δὲν δύναται νὰ ἐξευρεθῇ ⁹.

Ὅλως ἐξαιρετικῶς ἔχουσι κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἐν τῷ θέματι τούτῳ τὰ τῆς στρατιωτικῆς διαθήκης. Αὕτη κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν καταργεῖ διὰ τῆς ἑαυτῆς ὑπάρξεως τὴν προτέραν διαθήκην, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅσον ὁ στρατιώτης ἠθέλησε νὰ ἀναιρέσῃ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τὰς τῆς προτέρας διαθήκης διατάξεις ¹⁰. Νῦν δὲν ἰσχύει τοῦτο πλέον ¹¹.

αὕτη κατηγορήθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ περὶ διαθηκῶν Ψηφίσματος. Ἄλλ' ὅρ. τὰς παρατηρήσεις τῆς § 564 σημ. 7. — Ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμοσθήσεται τὰ ταῦν παρ' ἡμῖν μετὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ διαθέτης ἀνακαλεῖ διὰ συμβολαιογραφικῆς δηλώσεως διαθήκην ἀνακαλέσασαν ἑτέραν προγενεστέραν, ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐν ἰσχύϊ τὴν πρώτῃν διαθήκην. Πρβλ. τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. ἐν § 564 σημ. *].

⁸) L. 1 § 6 D. de B. P. s. t. 37. 11. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h XXXVIII σ. 480 ἐπ.

⁹) Οὐδεμία τῶν διαθηκῶν τούτων δύναται νὰ ἀποδειχθῇ κατηγορημένη. Συμφωνοῦσι κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα M ü h l e n b r u c h σ. 486, S i n t e n i s § 179 σημ. 42· ἀντιδοξεῖ V a n g e r o w § 460 σημ. ἀρ. II. 5. [Σύμφωνοι τοῖς ἐνταῦθα διδασκομένοις καὶ οἱ ἡμέτεροι Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 837, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 107. — Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου μέγας ἄλλοτε ἠγέρθη παρ' ἡμῖν θόρυβος ἐν τῇ πολυθροῦλῳ δίκῃ μεταξὺ τοῦ βουλγαρικῆς Δημοσίου καὶ τῶν τέκνων Ζ. Σαρόγλου περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ τελευταίου τούτου, ἐφ' ἧς ἐξεδόθησαν αἱ ὑπ' ἀρ. 162 <1889> καὶ 114 <1890> ἀποφάσεις τοῦ Ἄρ. Πάγου. Ὅρ. τὰ κατὰ τὴν δίκην ταύτην ἐν Ἐ φ η μ. τ ῆ ς Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ ο γ ῖ α ς VIII σ. 555 ἐπ. ὑπὸ Ἰ. Ἀ ρ α β α ν τ ῖ ν ο ὺ (ἐνθα καὶ αἱ τοῦ Ἐφετερίου Ἀθηνῶν ἀποφάσεις) καὶ τὸ ν ἄ τ ὶ ν ἐ ν Ἐ φ η μ ε ρ ῖ δ ῖ τῆς 30 Ὀκτωβρίου καὶ 4 Νοεμβρίου 1889 (ἐνθα καὶ γνωμοδότησις τοῦ D e r n b u r g), εἶ τι δὲ καὶ T u π ἄ λ δ ο ν ἐ ν Ἀ κ ρ ο π ὶ λ ε ῖ τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1889, εἰς πολλὰς ὅμως περιπεσόντα πλάνας. Περὶ τοῦ θέματος τούτου ἔγραψε καὶ ὁ Οἰκονομίδης: περὶ τῆς ἰσχύος πλειόνων διαθηκῶν τοῦ αὐτοῦ διαθέτου, ἐν Ἐ φ. τ ῆ ς Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ. IX σ. 167 ἐπ., ὅστις ὅμως δέχεται (σ. 172 σημ. 2) ὅτι «ἀναποδείκτου ὄντος ποῖα ἐκ τῶν πλειόνων διαθηκῶν ἡ ἐσχάτη, καθίστανται ἀ ν ἰ σ χ υ ρ ο ἰ π ᾶ σ α ἰ» ἢ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς λύσεως ταύτης σημειουμένη L. 188 D. de R. I. 50. 17 «τὰ ἐν διαθήκῃ ἀλλήλοις ἐναντιούμενα οὐκ ἔρρωται» ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐν μ ῖ ᾧ διαθήκῃ ἀντιθέτων διατάξεων» ἄλλως τε ἡ L. 1 § 6 cit. εἶναι διάταξις ἀποτελούσα ἐξαιρέσιν. Πρβλ. A. Π. 56 <1910>].

¹⁰) L. 19 pr. D. de test. mil. 29. 1. Βασ. (35. 21) ιε':—«Καὶ περὶ τοῦ, πῶς

3. Ἐναγνώρισις τοῦ ἐγκύρου ἢ τοῦ ἀνισχύρου τῆς διαθήκης*,
§ 566.

Ἐὰν τὸ ἐγκυρον ἀνισχύρου διαθήκης ἢ τὸ ἀνίσχυρον ἐγκύρου τοιαύτης ἀναγνωρίζεται ὑπ' ἐκείνου, ὅστις καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν διὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀνισχύρου ἢ τοῦ ἐγκύρου τῆς διαθήκης, διακριτέον, ἂν ἡ ἀναγνώρισις εἶναι συμβατικὴ ἢ οὐ.

1. Ἡ διὰ συμβάσεως ἀναγνώρισις ἐν γένει¹ συνεπάγεται κατὰ τὰ ἀνωτ. ἐν § 412^α εἰρημμένα τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἀναγνωρίζοντος ἀπέναντι τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων, ὅπως ὑποκύψῃ εἰς τὰ ἀναγνωρισθέντα, ὡσεὶ ταῦτα ἦσαν πραγματικά. Ἐν τῇ διὰ συμβάσεως ἄρα ἀναγνώρισει τοῦ ἐγκύρου ἢ ἀνισχύρου διαθήκης τινὸς εἰδικῶς ἐγκεῖται παραίτησις ἀπὸ τῆς ἐνασχίσεως ἀπέναντι τοῦ ἐτέρου τῶν συμβαλλομένων τοῦ εἰς τὸν ἀναγνωρίζοντα προσήκοντος διὰ τὴν

δύναται ὁ στρατιότης ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ διαθήκας δύο ποιεῖν... καὶ ἡ ὑστέρα οὐ ῥήσσει τὴν πρώτην. . . L. 36 § 1 eod. Mühlenthal XXXVIII σ. 470-471, XLII σ. 94-98, Neuner die Heredis institutio ex re certa σ. 487-488.

¹⁾ Στρατ. Νομ. Αὐτοκρατ. 2 Μαΐου 1847 § 44 Πρβλ. § 537 σημ. 4α.

^{*)} Mühlenthal XXXVIII σ. 144] ἐπ. (1835). Francke Arch. f. civ. Pr. XIX σ. 177 ἐπ. (1836) (ὄρ. ἐπίσης τὸν αὐτόν ἐν Commentar über den Pandektentitel de Hereditatis Petitione σ. 126 ἐπ.). Bähr Anerkennung § 51 (1855. 1867). Dedekind die Anerkennung ungültiger letztwilliger Verfügungen (1872) (Περὶ αὐτοῦ Hölde krit. VJSchr. XVI σ. 555 ἐπ.) K. Schmidt Arch. für civ. Pr. LVI σ. 297 ἐπ. (1873). (Metὰ πολλῶν φιλολογικῶν παραπομπῶν καὶ διεξοδικῆς νομολογίας, ἐπὶ καὶ τῆς γαλλικῆς). Sintenis III σ. 468-471, Vangerow II § 457 σημ., Unger § 22 σημ. 4, Brinz 2 ἐκδ. III § 379α, Dernburg III § 96 ἀρ. 2. Seuff. Arch. XL. 122 (RG.). Wussow: Die Wirkung der Anerkennung eines nichtigen Testaments von seiten des berufenen Intestaterben κλπ. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1898, Schlemm ὑδὲρ die Anerkennung ungültiger Testamente. Ἐναίσιμος διατριβή. Rostock 1900, v. der Pfordten die Anerkennung letztwilliger Verfügungen. Blätter f. RAnwend. LXVIII σ. 510 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 247, Παπαρηγόπουλος § 838, Κρασσᾶς § 108 ἐπ.].

¹⁾ Ἡ συμβατικὴ ἀναγνώρισις δύναται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν γένει, νᾶ ἢ ἀπλῆ § 566 ἢ σύνθετος· σύνθετος δὲ εἶναι ἡ δηλωθεῖσα διὰ συμβιβασμοῦ, συνοποσχετικοῦ ἢ συμβάσεως ἐξωδίκου ὄρκου. Ὅρ. ἀνωτ. § 411α ἐπ.—Ἡ τοῦ Dedekind πραγματεία περιορίζεται ῥητῶς εἰς τὴν μὴ συμβατικὴν ἀναγνώρισιν.

περίπτωσιν τοῦ ἀνισχύρου ἢ ἐγκύρου τῆς διαθήκης κληρονομικοῦ δικαιώματος. Δὲν ἐμπεριέχεται ὁμως ἐν ταύτῃ παρὰ αἰτίας ἀπολύτως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος· διὸ οἱ μετὰ τὸν ἀναγνωρίζοντα ἢ σὺν αὐτῷ καλούμενοι δὲν δύνανται ποσῶς νὰ ἀξιῶσωσι τὴν κληρονομίαν². Κατὰ τῶν κληροδόχων καὶ τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας δὲν δύναται νὰ ἀντιταχθῆ ἢ ἀναγνωρίσῃ· δύνανται ὁμως οὗτοι νὰ ἐπικαλέσωνται ταύτην ὑπὲρ ἑαυτῶν³. Ἡ ἀναγνώρισις δύναται νὰ προσβληθῆ λόγῳ πλάνης, ἀλλὰ μόνον συγγνωστῆς⁴.

²) Unger ἐνθ. ἀνωτ. [Κρασσᾶς § 109, Παπαρηγόπουλος § 839]. Ἡ ἐκδογὴ ὅτι ἡ ἀναγνώρισις εἶναι ἐκποίησις τῆς κληρονομίας (Vangerow σ. 194, Sintenis σ. 469, Mühlenthal XXXVII σ. 269-270) ἀπάδει πρὸς τὴν διάνοιαν τῶν μερῶν, εἶναι δὲ καὶ ἄσκοτος. Ὁ Dedekind σ. 51 ἐπ. δέχεται ὅτι ἐν τῇ (μὴ συμβατικῇ, κατὰ μερίζοντα ἄρα λόγον τῇ συμβατικῇ) ἀναγνώρισί ἀκέρου διαθήκης ἔγκειται μὲν παρὰ αἰτίας τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ ἀναγνωρίζοντος, ἀλλ' οἱ μετὰ τοῦτον εἰς διαδοχὴν καλούμενοι ἀποκλείονται, διότι ἡ παρὰ αἰτίας ἐγένετο μόνον ἐπὶ σκοπῷ διατηρήσεως τῆς διαθήκης. Ἄλλ' ἡ ὁδὸς αὕτη δὲν ἄγει πρὸς τὸν σκοπὸν. Παρὰ αἰτίας τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος χάριν ὠρισμένου προσώπου οὔτε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο δύναται νὰ παρὰ αἰτίας κληρονομικὸν δικαίωμα οὔτε νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὸ ἀπ' ἐκείνου, εἰς ὃν κατὰ νόμον ἀνήκει. Ἡ ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς παρὰ αἰτίας οὐδὲν ἄλλο δικαίωμα δημιουργεῖ, εἰ μὴ τὸ πρὸς ἀνάγκησιν τῆς παρὰ αἰτίας λόγῳ ἐλλείψεως προϋποθέσεως. Τὰ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς παρὰ αἰτίας συμπεράσματα ἐξάγει ὁ Brinz, ἐνθ. ἀνωτ.

³) Ἡ ἀναγνώρισις δὲν δύναται 1) νὰ ἀντιταχθῆ α) κατὰ τῶν κληροδόχων ἐπιτρέπεται δηλ. εἰς τούτους νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ ἐν τῇ διαθήκῃ κληρονόμου, καίπερ ἀναγνωρίζαντος τὸ ἀνίσχυρον τῆς διαθήκης, πρβλ. L. 29 § 2 D. de inoff. 5, 2, L. 3 pr. D. de transact. 2. 15 β) Δὲν εἶναι ὁμως ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ἡ συμβατικὴ ἀναγνώρισις δὲν ἔχει ἐπιρροὴν οὐδ' ἀπέναντι τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας, ὅτι δηλ. εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἀπόκειται, παρὰ τὴν μεταξὺ τῶν ἀντιποιομένων τὴν κληρονομίαν συναφθεῖσαν σύμβασιν, νὰ στραφῶσι κατ' ἐκείνου ἐξ αὐτῶν, ὃν δύναται νὰ ἀποδείξωσι πραγματικὸν κληρονόμον. Ἐν τούτοις τὸ ἀντίθετον θὰ ἦτο ἄκρως ἄδικον, ἢ δὲ L. 14 D. de transact. 2. 15 δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ νοηθῆ ὡς διαλαμβάνουσα περὶ ὑποχρεώσεως τῶν δανειστῶν. Ἀντιδοξεῖ Wetzell Civilproz. § 47 σημ. 33, ὅρ. δὲ καὶ τὴν σημείωσιν ταύτην ἐν τέλει. 2) Ὅτι τὴν ἀναγνώρισιν δύναται νὰ ἐπικαλέσωνται οἱ δανεισταὶ τῆς κληρονομίας, τοῦτο λέγεται ὑπὸ τῆς L. 14 D. de transact. 2. 15. [A. Π. 184 <1885>]. Ἡ εἰς τοὺς κληροδόχους ἐπέκτασις τῆς διατάξεως ταύτης δὲν παρουσιάζει δυσχέρειαν. Ἐάν ὁ ἐν τῇ διαθήκῃ γεγραμμένος δὲν ἀναγνωρίζηται ἀπολύτως ὡς κληρονόμος, ἀλλ' ἡ κληρονομία διανεμηταὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου συμβιβαστικῶς, οἱ κληροδόχοι, ἂν θέλωσι νὰ καταβληθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἀνελλιπῶς τὰ κληροδοτήματα, εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἀποδεί-

2. Ἡ μὴ διὰ συμβάσεως γενομένη ἀναγνώρισις α) ἔχει τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἐξωδίκου ὁμολογίας⁵· β) γενομένη δ' ἐν γνώσει τοῦ ἀνισχύρου ἢ τοῦ ἐγκύρου ἢ τῆς διαθήκης δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὡς ἀπόκρουσις τῆς τῷ ἀναγνωρίζοντι ἐπαχθεύσεως κληρονομίας⁶.

5. Ἐνοχίαι καὶ ἐκτέλειαι διαθήκης

§ 567

Διατάξεις περὶ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης, ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ὁποίων νὰ ἐξαρτᾶται τὸ κῦρος αὐτῆς, δὲν ὑπάρχουσι κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, ἰδίως δὲ ἡ δικαστικὴ ἀνοχία δὲν εἶναι ὄρος τοῦ κύρους τῆς διαθήκης. Οὐχ ἦτιον ἡ δικαστικὴ ἀνοχία εἶναι ἐν χρήσει ἐπὶ τῶν διαθηκῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐγένοντο ἐπὶ δικαστηρίου καὶ παρέμειναν ὑπὸ τὴν φύλαξιν αὐτοῦ·

ξοσι κατὰ τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονόμου τὸ ἔγκυρον αὐτῆς· ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου οὐδεμίαν ἔχουσι ἀξίωσιν—λίαν ἀφεστώσαι γνῶμαι περὶ τῶν προκειμένων ἐξηγημάτων ἀναπτύσσονται ὑπὸ M ü h l e n b r u c h, S i n t e - p i s, V a n g e r o w, ἐνθ. ἀνωτ., οἵτινες ἰδίως λαμβάνουσι ὡς βάσιν οὐχὶ τὴν μεταξὺ ἀρνητικῆς καὶ θετικῆς ἐνεργείας τῆς ἀναγνωρίσεως (τοῦ συμβιβασμοῦ) διάκρισιν οὐδὲ τὴν μεταξὺ δανειστῶν καὶ κληροδόχων. ἀλλὰ τὴν διαστολὴν ἀζυρότητος καὶ διαρρηκτοῦ τῆς διαθήκης, ἐκ τῆς διαστολῆς δὲ ταύτης ὁρμώμενοι περιῶνται νὰ «συνδιαλλάξωσι» τοὺς νόμους 3 καὶ 14 D. de transact. citt. Πρβλ. καὶ D e d e k i n d σ. 57 σημ. 19. [A. Π. 351 <1902>, 424 <1901>].

⁴) Ὁρ. § 412α σημ. 8.

⁵) Ὁρ. § 412α ἐν ἀρχ., B ä h r ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 6, D e d e k i n d σ. 12 ἐπ. [A. Π. 58 <1914>].

⁶) L. 5 pr. D. de his quae ut ind. 31. 9, L. 43 D. de H. P. 5. 3, L. 8 D. eod., L. 3. D. de lege Corn. de fals. 48. 10, L. 4. S. C. de I. et F. I. 1. 18, L. 4 [3] C. ad leg. Corn. de fals. 9. 22. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην δέον ν' ἀποδειχθῇ κατὰ τοῦ ἀναγνωρίσαντος ἢ γνῶσις τῆς ἀναληθείας τοῦ ἀναγνωρισθέντος γεγονότος (δηλ. τοῦ ἐγκύρου ἢ ἀνισχύρου τῆς διαθήκης), οὐχὶ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἢ ἄγνοια· δὲν ἀπαιτεῖται ποσῶς συγγνωστὸν τῆς πλάνης. F r a n c k e σ. 17 ἐπ., B ä h r 213 (1 ἔκδοσ. σ. 195) ἐπ., D e d e k i n d σ. 12 ἐπ. (ὅστις ὅμως θεωρεῖ ἀποκλειόμενον τὸν ἀναγνωρίσαντα οὐχὶ διὰ τὴν ἀπλήν αὐτοῦ γνῶσιν, ἀλλὰ μόνον δι' ἔκτακτον κουφότητα, ἐπιβαρύνουσαν αὐτόν. Εὐρυτέραν τὴν ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπονέμει σημασίαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιουμένου ἀναγκαίου κληρονόμου, Ὁρ. § 585 σημ. 3 [A. Π. 243 <1881>, 237 <1909>]. Ἐφ. Ἀθ. 1851 <1905>].

δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ γίνῃ δικαστικὴ ἄνοιξις κατὰ διάταξιν τοῦ κληρονομουμένου ἢ αἰτήσῃ τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ ἐὰν ἰδιαιτέροι λόγοι καθιστῶσιν ἀναγκαίαν τὴν ἐπίσημον παρέρμβασιν ¹.— Ἀγώγιμον ἀξίωσιν ἐπὶ προσαγωγῇ τῆς διαθήκης πρὸς ἄνοιξιν, ὡς καὶ ἐπὶ ἀδείᾳ πρὸς θεώρησιν καὶ λήψιν ἀντιγράφου, κέκτηται πᾶς ἔχων συμφέρον, ὁμνύων ἐν ἀνάγκῃ τὸν τῆς συκοφαντίας ὄρκον ².

§ 567 ¹⁾ M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Clück XLIII σ. 375 ἐπ., S i n t e n i s III σ. 473 ἐπ., U n g e r die Verlassenschaftsabhandlung in Oesterreich σ. 20-21. Καὶ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἢ δικαστικὴ ἄνοιξις τῆς διαθήκης, καίτοι προϋποθίεται ἐν ταῖς πηγαῖς ὡς ὁ συνήθης τύπος τῆς ἀνοίξεως (Dig. 29. 3, C. 6. 32 testamenta quemadmodum [quemadmodum testamenta] aperiantur, et describantur. Βασ. 35. 6 αἱ διαθήκαι κατὰ ποῖον τρόπον ἀνοίγονται καὶ θεωροῦνται καὶ μεταγράφονται, L. 3 § D. de tab. exh. 43. 5, L. 18 23 C. de test. 6. 23, Paul. sentent. IV. 6, πρβλ. B r u n s fontes iuris p. 153 [ed 4 p. 234]), δὲν ἦτο ἀναγκαῖον προσὸν τοῦ κύρους τῆς (L. 10 § 1 D. test. quemadm. 29. 3, L. 2 § 7 eod., L. 4 eod., [γν. cum ab i n i t i o aperiendae sint tabulae], L. 4 § 3, L. 5 D. fam. etc. 10 2 πρβλ. πρὸς Paul. sentent. IV 6 § 1, L. 5 D' de tab. exh. 43. 5). Πρβλ. ἐν γένει M ü h l e n b r u c h σ. 370 ἐπ., B a c h o f e n ausgewählte Lehren σ. 356 ἐπ., προσέτι S a v i g n y vermischte Schriften III σ. 122 ἐπ. (κατὰ πρῶτον ἐν Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1818 σ. 67 ἐπ. τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ τμήματος, S p a n g e n b e r g Arch. f. civ. Pr. V. σ. 158 ἐπ., M o m m s e n jur. Schrift. I. σ. 429 ἐπ. Πρὸ τῆς ἀνοίξεως ἐκαλοῦντο οἱ μάρτυρες πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν σφραγίδων τῶν, L. 4-7 D. h. t., L. 3 § 9 D. de tab. exh. 43. 5, Paul. sentent. [V. 6 § 1 (πρβλ. § 541 σημ. 4), ὅπερ νῦν ἐπὶ δικαστικῆς ἀνοίξεως συμβαίνει, μόνον ὁπότεν ὑπάρχῃ ἀνάγκη πρὸς βεβαίωσιν τῆς γνησιότητος τοῦ ἐγγράφου τῆς διαθήκης. M ü h l e n b r u c h σ. 377 Seuff. Arch. XXIII. 149. *Εγκυρὸς γενικῶς ἢ ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἀπαγόρευσις τῆς παραχρῆμα ἀνοίξεως κοινῆς διαθήκης· ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, μόνον ἐὰν δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν συμφέρον δικαιολογῇ τὴν μὴ τήρησιν τῆς ἀπαγορεύσεως : Seuff. Arch. LIV 32.

²⁾ Dig. 43. 5, Cod. 8. 7 de tabulis exhibendis. D e m e l i u s die Exhibitionspflicht σ. 231-239. Εἰδικῶς : α) ὁ ἐνάγων, L. 3 § 10. 12. 13. 17 D. h. t., L. un. C. h. t., L. 3 § 5 D. h. t., πρβλ. L. 1. pr. § 1, L. 2 pr. D. test. quemadm. 29. 3· β) ὁ ἐναγόμενος, L. 3 § 2. 3. 6, L. 4, L. 1 § 11, L. 3 D. h. t.· γ) ὁ τῆς συκοφαντίας ὄρκος, L. 3 C. quemadm. test. 6. 32· δ) θεώρησις καὶ λήψις ἀντιγράφου, L. 3 Cit., L. 1 pr., L. 2 § 4-8 D. test. quemadm. 29. 3· ε) καταδίκη κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἰς τὸ διαφέρειν τῷ ἐνάγωνι (L. 3 § 11 sqq. D. h. t.), κατὰ δὲ τὸ σημερινὸν δίκαιον φυσικῶς κατὰ πρῶτον λόγον εἰς αὐτὴν τὴν προσαγωγὴν· ς) αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ ἄλλων τελευταίας βουλήσεως διατάξεων, L. 1 § 2 D. h. t. (43.5). U b b e l o h d e Interdikte [I] σ. 235 ἐπ. Περί τῆς L. 1 § 10 D. h. t. (43.5) ὄρ.

Schirmer ἐν Zeitschr. f. Sav.-Stift. XIX σ. 363 ἐπ. [Παρ' ἡμῖν τὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν διαθηκῶν μέχρι τοῦ νόμου ΓΨΠ' (ἀνωτ. § 539 σημ. 1) ἐκαναυξέν ἔνθεν μὲν ὁ Ὅργ. τῶν Δικαστηρίων ὡς πρὸς τὰς δημοσίας καὶ μυστικὰς διαθήκας (ἄρθρ. 195), ἔνθεν δέ, προκειμένου περὶ ἰδιογράφων διαθηκῶν, τὸ Ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου (ἄρθρ. 32, 33, πρβλ. καὶ Πολ. Δικ. ἄρθρ. 1050 § 1, 1057, 1058), ὀρίζον διὰ τὸ κύρος αὐτῶν τὴν εἰς τὸ δικαστήριον παρουσίαν (μὴ τασσομένης πρὸς τοῦτο προθεσμίας τινός, Α. Π. 63 <1881>) καὶ τὴν ἄνοιξιν αὐτῶν ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων, οἵτινες ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν γραφικὸν τοῦ διαθέτου γαρατῆρα, ὅτε τὸ δικαστήριον κηρύσσει δι' ἀποφάσεως τὴν διαθήκην κυρίαν (ἐπιτρεπομένης ἀνταποδείξεως, Α. Π. 230 <1888>). Κατὰ Κρασσάν § 60 ἡ ἀπόφασις δὲν τίττει δεδικασμένον οὐδὲ τεκμήριον ἀπλῶς ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τῆς διαθήκης καὶ ἐπομένως τὸ βάρος τῆς ἀποδείξεως ἐπίκειται τῷ ἐπικαλουμένῳ τὴν διαθήκην. Περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῆς προφορικῆς διαθήκης ὄρ. Ψηφ. ἄρθρ. 37-42, — Ὁ νεώτερος «περὶ διαθηκῶν» ΓΨΠ' νόμος (ἀνωτ. § 539 σημ. 1) ἐρρῦθησεν ἐν εἰδικῷ αὐτοῦ κεφαλαίῳ (Γ') καὶ τὰ περὶ δημοσιεύσεως τῶν διαθηκῶν καταργήσας οὕτω πᾶσαν περὶ ταύτης προγενεστέρου δικαίου διάταξιν, ἀντιβαίνουσαν εἰς αὐτὸν (ἄρθρ. 58). Καὶ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου ἡ δημοσίευσίς τῶν διαθηκῶν ἐνεργεῖται κατὰ γὰνὸνα διὰ τοῦ δικαστηρίου ὡς ἑξῆς :

Α. Ὁ συμβολαιογράφος, παρ' ᾧ ὑπάρχει διαθήκη, λαβὼν ὁποσδήποτε γνῶσιν τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου ὀφείλει ἀμελλητί, ἄνευ δηλ. ὑπαίτιου βραδύτητος, ἐπὶ δημοσίας μὲν διαθήκης νὰ ἀποστείλῃ ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς τὸν γραμματέα τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου, ὅπερ δημοσιεύει αὐτὴν ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ, ἐπὶ μυστικῆς δὲ ἡ ἐκτάκτου διαθήκης νὰ παραδόσῃ ταύτην αὐτοπροσώπως ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸ ἀρμόδιον Πρωτοδικεῖον δημοσίᾳ συνεδρίασιν, ὅπερ ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ δημοσιεῖται ταύτην. Ἀρμόδιον εἶναι τὸ Πρωτοδικεῖον, ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ δημοσιεῖται ταύτην. Ἐπιπλέον εἶναι τὸ Πρωτοδικεῖον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποίου ἐδρεύει ὁ συμβολαιογράφος· ἐπὶ δὲ συμβολαιογράφου, ἐδρεύοντος ἐν τῇ περιφερείᾳ Εἰρηνοδικείου, κειμένου ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ Πρωτοδικείου, ἡ παράδοσις τῆς μυστικῆς ἢ ἐκτάκτου διαθήκης δύναται νὰ γίνῃ καὶ πρὸς τὸν Εἰρηνοδίκην, ὅστις ἐνεργεῖ τὴν δημοσίευσιν. Περὶ τῆς δημοσιεύσεως συντάσσεται πρακτικόν, ἐν ᾧ καταχωρίζεται ὁλόκληρος ἡ διαθήκη καὶ ἡ βεβαίωσις περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ ἀνυπαρξείας διαγραφῶν, παρεγγραφῶν, ξεσμάτων ἢ ἄλλων τοιούτων ἐξωτερικῶν τῆς διαθήκης ἐλαττωμάτων. Ἡ ἐν τῷ πρακτικῷ βεβαίωσις τῆς ὑπάρξεως διαγραφῶν κτλ. ἢ ἄλλων ἐξωτερικῶν ἐλαττωμάτων τῆς διαθήκης κέκτηται σημασίαν ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ἣν καθιεροῖ διὰ ταύτας ὁ νόμος ΓΨΠ' κατ' ἀπόκλισιν τῆς δικονομικῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρ. 385 ἐδ. 3 (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 540 σημ. 4 Α. 3), ἡ δὲ βεβαίωσις ἀνυπαρξείας τῶν τοιούτων ἐλαττωμάτων σκοπεῖ προδήλως τὴν ἀποτροπὴν μεταγενεστέρων, κακοβούλων βεβαίως, τοιαύτης φύσεως ἐνεργειῶν ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου. Ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ὑπὸ τοῦ Εἰρηνοδίκου δημοσιεύσεως τῆς διαθήκης ὁ γραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου ἀποστέλλει παραρτήρημα ἀντίγραφον τοῦ πρακτικοῦ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὸν γραμματέα τοῦ ἀρμοδίου Πρωτοδικείου. Ἐν τῇ περιπτώσει δέ, καθ' ἣν ὁ διαθέτης δὲν εἴχη τὴν τελευταίαν αὐτοῦ κατοικίαν ἢ διανομὴν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ δημοσιεύσαντος τὴν διαθήκην δικαστηρίου, ἀντίγραφον τοῦ πρακτικοῦ τῆς δημοσιεύσεως ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ

γραμματέως τοῦ δικαστηρίου πρὸς τὸν εἰσαγγελέα τῶν Πρωτοδικῶν τῆς τελευταίας τοῦ διαθέτου κατοικίας ἢ διαμονῆς, ὅπως κατατεθῆ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Πρωτοδικείου, συντασσομένης περὶ τοῦτου πράξεως, ἢ ὑπογράφουσι ὁ εἰσαγγελεὺς καὶ ὁ παραλαβάνων τὸ πρακτικὸν γραμματεὺς τοῦ δικαστηρίου. Ἐπί μυστικῆς διαθήκης πρὸ τῆς πρὸς δημοσίευσιν ἀποσφραγίσεως γίνεται ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἢ βεβαίωσις τοῦ ἀλυμάντου τῶν σφραγίδων παρισταμένου καὶ τοῦ συμβολαιογράφου, δύναται δὲ κατὰ τὴν βεβαίωσιν ταύτην νὰ παρίσταται καὶ πᾶς ἔχων ἔνομον συμφέρον, ὅστις κατ' αἴτησιν δικαιούται νὰ ἐξετάσῃ τὰς σφραγίδας. Πρὸ τῆς ἀποσφραγίσεως τὸ δικαστήριον δύναται κατ' αἴτησιν ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως νὰ ἐξετάσῃ τοὺς συμπράξαντας εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς διαθήκης μάρτυρας κλητευομένους πρὸς τοῦτο ἐπιμελεία τοῦ ὑποβαλόντος τὴν αἴτησιν ἢ τοῦ γραμματέως τοῦ δικαστηρίου· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἢ δημοσίευσίς τῆς διαθήκης ἀναβάλλεται μέχρι τῆς ἐξετάσεως τῶν μαρτύρων ἐν ἐπομένῃ συνεδρίᾳ. Τὸ πρωτότυπον ἐπὶ μυστικῆς ἢ ἐκτάκτου διαθήκης μετὰ τοῦ περικαλύμματος αὐτῆς κατατίθεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ δικαστηρίου, ἀφ' οὗ προηγουμένως ὁ Πρόεδρος ἢ ὁ Εἰρηνοδίκης σημειώσῃ ἰδιοχείρως ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου τῆς διαθήκης καὶ τοῦ περικαλύμματος αὐτῆς τὴν λέξιν «ἐθεωρήθη». χρονολογήσῃ δὲ καὶ ὑπογράψῃ τὴν θεώρησιν. Ταῦτα πάντα ὀρίζονται ἐν τοῖς ἀρθρ. 44. καὶ 45 τοῦ νόμου.

Β. Πᾶς κατέχων ἰδιόγραφον διαθήκην ὀφείλει ἀμελλητί, ἄνευ διη. ὑπαίτιου βραδύτητος, ἅμα λαβὼν γνῶσιν τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου νὰ ἐμφανίσῃ ταύτην εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον εἴτε τῆς τελευταίας κατοικίας ἢ διαμονῆς τοῦ διαθέτου εἴτε τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαμονῆς πρὸς δημοσίευσιν, ἥτις γίνεται, ὡς ἀνωτέρω κατὰ τὰ ἀρθρ. 44 καὶ 45. Ὁ αἰτῶν τὴν δημοσίευσιν ἰδιογράφου διαθήκης ἐνώπιον δικαστηρίου (ἄρα οὐχὶ καὶ ἐνώπιον προξενικῆς ἀρχῆς, παρ' ἣ δὲν ἐδρεύει πολυμελὲς δικαστήριον) δύναται κατὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς νὰ προσαγάγῃ τρεῖς μάρτυρας, οἵτινες δόντες τὸν νονομισμένον ὄρκον μαρτυροῦσι περὶ τῆς γνησιότητος τῆς γραφῆς ἢ ὑπογραφῆς τοῦ διαθέτου· μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαρτύρων τούτων τὸ δικαστήριον δύναται κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς τῆς αὐτῆς διαθήκης νὰ κηρῶξῃ πρὸς τούτους ταύτην κυρίαν. Ἐκ τῆς οὕτω κηρυχθείσης κυρίας ἰδιογράφου διαθήκης γεννᾶται νόμιμον μαχητὸν τεκμήριον γνησιότητος, ἐὰν ἐπὶ πενταετίαν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς δὲν ἡμφεσβητήθῃ ἢ γνησιότητος τῆς διαθήκης ἐν δίκῃ μεταξύ τινος τῶν ἐκ ταύτης ἐλκόντων δικαιώματα καὶ τινος τῶν ἐκ τῆς ὑπάρξεως ταύτης βλαπτομένων.

Γ. Ἐὰν ὑπάρχῃ διαθήκη παρὰ προξενικῆ ἀρχῆ, αὕτη λαβούσα γνῶσιν τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου ὀφείλει, ἐὰν μὲν ἐδρεύῃ παρ' ἐαυτῇ πολυμελὲς προξενικὸν δικαστήριον, νὰ δημοσιεύσῃ ταύτην ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ τοῦ προξενικοῦ τούτου δικαστηρίου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὀριζόμενα περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου δημοσιεύσεως (ὄρ. ἀνωτ. ἀρθρ. 44). ἐν πάσῃ δ' ἄλλῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ ταύτην ἐν τῷ προξενικῷ γραφεῖῳ ἐνώπιον δύο μαρτύρων καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ προξενείου, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιοῦτος, συντασσομένου πρακτικοῦ, ἐν ᾧ καταχωρίζεται ὀλόκληρος ἡ διαθήκη καὶ ὅπερ ὑπογράφουσι ὁ προϊστάμενος τῆς προξενικῆς ἀρχῆς, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ μάρτυρες. Ἄρθ. 46 Ὅμοιος δημοσιεύεται καὶ ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη ἢ κατεχομένη παρὰ προσώπου διαμένουτος ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ὅπερ κατὰ τὸ ἀρθρ. 48 ἐδ. β' δύναται νὰ ἐμφανίσῃ

τὴν τοιαύτην διαθήκην πρὸς δημοσίευσιν καὶ τῷ προϋσταμένῳ τῆς προξενικῆς ἀρχῆς. — Ἐπὶ ἰδιογράφου, μυστικῆς ἢ ἐκτάκτου διαθήκης τὸ πρωτότυπον μετὰ τοῦ τυγλὸν περικαλύμματος, ἀφοῦ θεωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ προϋσταμένου τῆς προξενικῆς ἀρχῆς, καθ' ὃν τρόπον γίνεται ἡ θεώρησις ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ Εἰρηνοδίκου, προσαρτῶνται τῷ πρακτικῷ καὶ φυλάσσονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ προξενείου. Διπλοῦν ἀντίγραφον τοῦ πρακτικοῦ τῆς δημοσιεύσεως ἀποστέλλεται ὑπὸ τῆς προξενικῆς ἀρχῆς πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργεῖον, ὅπερ τὸ μὲν ἐν ἀντίγραφον πέμπει εἰς τὸν γραμματέα τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν, τὸ δὲ ἕτερον πρὸς τὸν εἰσαγγελεῖα τῶν Πρωτοδικῶν τῆς τελευταίας κατοικίας ἢ διαμονῆς τοῦ διαθέτου, ὅπως κατατεθῆ εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Πρωτοδικείου τούτου.

Τοῖς εἰρημένοις, ἀναφερομένοις κυρίως εἰς τὸ τοπικὸν μέρος τῆς δημοσιεύσεως, προσθετέον ἔτι τὰ ἐπόμενα:

1. Ἡ δημοσίευσις τῆς διαθήκης καὶ κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' δὲν εἶναι συστατικὸν στοιχεῖον ταύτης. Οὔτε τὸ κῦρος οὔτε ἡ ἐνέργεια τῆς διαθήκης ἐξαρτάται ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης: ἄρα ἡ παράλειψις ταύτης ἢ ἡ μὴ τήρησις τῶν περὶ ταύτης διατάξεων δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ κῦρος αὐτῆς (ἄρθρ. 51), ἢ ἐκ τῆς διαθήκης ἐπαγωγῆ τῆς κληρονομίας χωρεῖ κατὰ κανόνα ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομημένου (ἀποδεικνυομένη ἐκ ληξιαρχικῆς πράξεως κτλ.), μὴ ἀπαιτουμένη διὰ ταύτην τῆς δημοσιεύσεως τῆς διαθήκης, ἢ κτήσις ἢ ἡ ἀποποίησις τῆς κληρονομίας ἐπέρχεται ἀνεξαρτήτως ταύτης (κατωτ. § 615). Ἐτέρωθεν ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου γενομένη δημοσίευσις δὲν ἀποδεικνύει τὴν γνησιότητα τῆς διαθήκης.

2. Τὸ δικαστήριον ἢ ἡ προξενικὴ ἀρχὴ ὑποχρεοῦται νὰ δημοσιεύσῃ πᾶσαν παραδοθεῖσαν ἢ ἐμφανισθεῖσαν διαθήκην ἄνευ ἐρεῦνης τοῦ (τυπικοῦ ἢ οὐσιαστικοῦ) κύρους αὐτῆς. Κατ' ἀκολουθίαν ὑποχρεοῦται τὸ δικαστήριον κτλ. νὰ δημοσιεύσῃ τὴν διαθήκην καὶ ἂν αὕτη ἔχει ἤδη ἀνακληθῆ, παραδεδομένων δὲ ἢ ἐμφανιζομένων πλείονων διαθηκῶν τοῦ αὐτοῦ διαθέτου, ὑποχρεοῦται νὰ δημοσιεύσῃ πᾶσας ἐπίσης ἑκτακτον διαθήκην, συνταχθεῖσαν πρὸ τριῶν μηνῶν ἀφ' ἧς ἔπαυσαν διὰ τὸν διαθέτην αἱ περιστάσεις αἱ ἐπιτρέπουσαι τὴν σύνταξιν αὐτῆς (δρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 540 σημ. 4 περὶ τὸ τέλος), ὑποχρεοῦται τὸ δικαστήριον νὰ δημοσιεύσῃ, καθότι ἐνδεχόμενον νὰ ἐπὶ πληθὺν ἀναστολῆ ἢ διακοπῆ τῆς προθεσμίας ταύτης. Μόνον καταδήλως ἀνυπόστατον διαθήκην δύναται νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὸ δικαστήριον, λ. γ. διαθήκην καταστραφείσαν ὑπὸ τοῦ διαθέτου κατὰ τὸ ἄρθρ. 41 ἢ ἐμφανιζομένην ἰδιόγραφον διαθήκην, ἥτις δὲν φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ διαθέτου κτλ.

3. Ὁ συμβολαιογράφος, παρ' ᾧ ὑπάρχει διαθήκη, ὡς ἐπίσης καὶ πᾶς κατέχων ἰδιόγραφον διαθήκην ὀφείλουσι νὰ ἐκπληρώσωσιν ὅτι διὰ τὴν δημοσίευσιν διαθήκης ἐπιβάλλεται αὐτοῖς ἀ μ ε λ λ η τ ῖ, τ. ἔ. ἄνευ ὑπαίτιου βραδύτητος: ἡ τοιαύτη ἔννοια τοῦ ὅρου τούτου, ὡς τεχνικοῦ ἢ εἰσαγομένου παρ' ἡμῖν, προκύπτει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀναγράφεται δὲ καὶ ἐιδικῶς ἐν § 121 ἐδ. 1 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, ἐξ οὗ εἶναι εἰλημμένον τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ἀναγραφόμενον στοιχεῖον τοῦτο (§ 2259 γερμανικοῦ κώδικος). — Ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἀποτελεῖ διὰ τὸν συμβολαιογράφον παράβασιν καθήκοντος τιμωρουμένην πειθαρχικῶς κατὰ τὸ ἄρθρ. 57 τοῦ νόμου, διὰ δὲ τὸν κάτοχον ἰδιογράφου δια-

Καὶ ἡ ἐκτέλειαι τῆς διαθήκης³ δὲν ἀποτελεῖ κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, ἐκτὸς ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, ἀντικείμενον με-

θήκης παραβίασιν νομίμου ὑποχρέωσης (obl. ex leg.), ἀνεξαρτήτου τῆς τυχόν ὑπαρχούσης συμβατικῆς, λ. γ. ὡς θεματοφύλακος, ὑποχρέωσης καὶ συνεπῶς εὐθύνην ἐπὶ ἀποζημιώσει. —Τίς θεωρεῖται κατὰ τὴν κριθίσεια κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχάς, τ. ἔ. πᾶς ἔχων τὴν φυσικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἰδιογράφου διαθήκης. Πῶς ἐκτίσται ὁ κατέχων τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν εἶναι ἀδιάφορον, ἄρα οὐ μόνον ὁ γενόμενος κάτοχος συνεπεία καταθέσεως ὑπὸ τοῦ διαθέτου, οἷος δύναται νὰ ἦ καὶ ὁ συμβολαιογράφος, εἰς ὃν κατετέθη ὑπὸ τοῦ διαθέτου πρὸς φύλαξιν ἰδιόγραφου διαθήκη κατὰ τὰς κοινὰς περὶ καταθέσεως ἐγγράφων διατάξεις (ἄρθρ. 7 τοῦ νόμου ΓΨΠ), ἀλλὰ καὶ ὁ γενόμενος τοιοῦτος ἐξ ἄλλων γεγονότων ἢ καὶ ἐκ τύχης. Ἐάν ἡ διαθήκη εὐρίσκειται ἐν θησαυροφυλακίῳ Τραπεζίης, κάτοχος αὐτῆς εἶναι ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα, οὐχ ἦττον ἀδυνατοῦντος τούτου ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς Τραπεζίης, ἐχούσης τὴν ἐτέραν κλεῖδα, νὰ λάβῃ τὴν διαθήκην, τότε συγκάτοχοι εἶναι ἀμφότεροι, τ. ἔ. οἱ κάτοχοι τῶν δύο κλειδῶν εἶσι συγκάτοχοι τῆς διαθήκης. P l a n c k BGB (3 ἔκδ. 1908) III σ. 31. Πρὸβλ. D e r n b u r g. BGB. V. § 38 σημ. 7. Ἐάν ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη εὐρίσκειται μεταξὺ τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, ἥτις δὲν κατελήφθη εἰσέτι ὑπ' οὐδενός, ἐφαρμοστέα ἡ διάταξις 1057 Πολ. Δικ. Ὑποχρεοῦται νὰ ἐμφανίσῃ τὴν διαθήκην πρὸς δημοσίευσιν ὁ κατέχων καὶ ἂν ἔτι αὐτὸς εἶναι μόνος καὶ ἄνευ βάρους τινὸς ἐγκατάστατος; Ναι. E n d e m a n n Lehrb. d. BGB. (6 ἔκδ. 1899) III § 51 σημ. 4.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 50 τοῦ τόμου ΓΨΠ' οἱ γραμματεῖς τῶν Πρωτοδικῶν καὶ αἱ προξενικαὶ ἀρχαὶ τηροῦσιν εἰς δὶ κ ὸ ν β ἰ β λ ἰ ο ν τῶν δημοσιευομένων διαθηκῶν, εἰς δὲ τὸ β ἰ β λ ἰ ο ν τοῦ γραμματέως τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν καταχωρίζονται καὶ αἱ διαθηκαὶ αἱ δημοσιευόμεναι ὑπὸ τῶν λοιπῶν Πρωτοδικείων τοῦ Κράτους καὶ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν κατὰ τὸν εἰδικότερον κανονισμὸν τοῦ ἀπὸ 1 Ἰουλίου 1911 ἐκδοθέντος περὶ τούτου Β. Δ.].

³) Rosshirt ἐν τῷ ἑαυτοῦ Zeitschr. für Civil-und Criminalrecht I σ. 217 ἔπ. (1831), J. Scholz der Dritte über Testaments-Vollzieher (1841). M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XLIII σ. 390 ἔπ. (1843). Beseler Zeitschr. f. deutsch. R. IX σ. 144 ἔπ. (1845). E l v e r s Arch. für prakt. RW. IV σ. 134 ἔπ. (1857). H i n s c h i u s Preuss. Anwaltszeitung Jahrg. 1866 σ. 753 ἔπ. 771 ἔπ. 785 ἔπ. Zeitschr. für Gesetzg. und R Pflege in Preussen Jahrg. 1867 σ. 518 ἔπ. 656 ἔπ. S t u r m die Lehre von den Testamentsvollziehern nach gem. und Preuss. Recht, Jahrb für Dogm. XX σ. 91 ἔπ. (1882). R o s e n t h a l die rechtliche Natur der Testaments-execution und in Sonderheit der Besitz des Testaments-Executors an den Nachlassgegenständen (Bresl. Inaug.-Diss. 1883). S i n t e n i s III σ. 477-487. Beseler § 148 (3 ἔκδ. § 143), S t o b b e V § 308. 309. H a r t m a n n Verh. des 21 deutschen Juristentags I σ. 3 ἔπ., C u n y αὐτ. σ. 43 ἔπ., Verh. III σ. 223 ἔπ. 435 ἔπ., S t u r m die Lehre von dem Testamentsvollstreckern und der Entwurf des BGB Berlin 1896, L i s s a u e r die juristische Natur des Testamentsvollstreckers. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1896, M a r c u s ἐν sächs.

ρίμνης τῆς Ἀρχῆς^{4,5} Αὐτὸς ὅμως ὁ διαθέτης δύναται νὰ διορίσῃ ἐν τῇ διαθήκῃ ἐκτελεστήν τῶν ἰδίων διατάξεων⁶. Ἡ νο-

bürgerl. R. u. Proz. VIII σ. 53 ἐπ., R ü g e r ἐν sächs. Arch. f. bürgerl. R. u. Proz IX σ. 461 ἐπ., B r e t t n e r der Testamentsvollstrecker nach neuen deutsch. R. ἐν Arch. f. bürgerl. R. XVII σ. 213 ἐπ. (1900), M e i s c h e i d e r letztwillige Verfügungen § 11 27 (1900), F ö r s t e r ἐν sächs. Arch. XII. σ. 136 ἐπ.—Ἐναίσιμοι διατριβαὶ ὑπὸ F r e u d e n h e i m Erlangen 1900, A n d r é Freiburg 1900, A r n o l d Ereiburg 1902, S i e g e r t Leipzig 1903. [Α. Μομφερράτος: Ἐκτελεσταὶ διαθηκῶν. Μελέτη ἀστικοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου. Ἀθήνα 1911].

4) Οἷα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦγον εὐρέως ἐμορφώθη ἐν τοῖς τοπικοῖς γερμανικοῖς δικαίοις. Ὅσοι ἰδίως U n g e r die Verlassenschaftsabhandlung in Oesterreich (Wien 1862) προσέτι R a n d a der Erwerb der Erbschaft nach österreichischem Rechte (1867) σ. 10 ἐπ. Τὸ κανονικὸν δίκαιον, μὴ τυχὸν ἐφαρμογῆς ὡς πρὸς τοῦτο, τίθησι τὴν ἐκτέλειαν τῶν τελευταίων διατάξεων ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν ἐπισκόπων. C. 3. 19 X. de test. 3 26, cl. un. eod. 3. 6.

5) Αἱ ἐξαιρέσεις ἀνάγονται εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐλλείπει δικαιοῦχος, ὅστις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκτέλειαν τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ διατεταγμένων. Εἰδικῶς: α) L. 7 D. de annuis 33. 1, L. 50 § 1 D. de H. P. 5. 3, L. 44 D. de manum test. 40 4 (βάρος ἀφορῶν εἰς τὸ συμφέρον τοῦ κληρονομούμενου, οἷον ἀνιδρῶσις μνημείου αὐτοῦ) β) L. 28. 45 [46] [lex. rest.] 48 [49] C. de ep. et cler. 1 3. Νεαρ. 131 κεφ. 10. 11 (διάταξις ἀναλώσεως πρὸς εὐσεβῆ σκοπὸν, ὁπότε ἐπιτηροῦσι τὴν ἐκτέλειαν οἱ ἐπίσκοποι, πρβλ. § 549 σημ. 5). Ἐπὶ τοιοῦτων περιπτώσεων ὁ ἐκτελεστής καλεῖται νόμιμος (executor testamenti legitimus). Πρβλ. B e s e l e r σ. 176 ἐπ.

6) Ὁ θεσμὸς τῶν διὰ τελευταίας διατάξεως διοριζομένων ἐκτελεστῶν στήριζεται ἐπὶ ἐθίμῳ ἀνατρέχοντος εἰς ἀρχαιότερα γερμανικὰ θέσμιμα (πρβλ. B e s e l e r Zeitschrift σ. 144 ἐπ., S t o b b e § 308). Οἱ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον διὰ τελευταίας βουλήσεως διοριζόμενοι ἐκτελεσταὶ διατάξεων διαθήκης ἀπαντῶσι μόνον ὡς κληροδόχοι, ὀφειλοντες νὰ ἀποδώσωσιν ἄλλοις τὸ εἰς αὐτοὺς καταλειφθὲν ἢ ἀναλώσωσι τοῦτο καθ' ὀρισμένον τρόπον. L. 96 § 3 D. de leg. I^o. 30, L. 17 pr. D. de leg. II° 31, L. 8 D. de alim. leg. 34. 1, L. 88 § 1 D. de leg. II° 31, πρβλ. καὶ L. 80 [78] § 1 D. a d S C. Treb. 36. 1. Πραγματικοὶ ἐκτελεσταὶ διαθήκης ἀπαντῶσι τούναντιον ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ, c. 17. 19 X. de test. 3. 26 cl. un. de test. 3. 6 (καὶ πρὸ αὐτοῦ ἦδη ἐν τῇ 68 Νεαρῶν τοῦ Λέοντος). D e u t s c h die Vorläufer der heutigen Testamentsvollstrecker im röm. R. Ἐναίσιμος διατριβή. Cöttingen 1899, περὶ ἧς v o n H o l l a n d e r Krit. VJSchr. XLV σ. 501 ἐπ. C a i l l e m e r origines et développement de l' exécution testamentaire. Lyon 1901.—[Περὶ τῶν ἐκτελεστῶν ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῖν πλήρης ἀσάφεια καὶ διαφωνία, ἐξωθουμένη ὑπὸ τινων μέχρις ἐντελοῦς ἀρνήσεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ θεσμοῦ τούτου. Πρβλ. Μομφερράτος ἐν ἐφημερῶν ἐν ἐφημερῶν Ἐκροπόλει 1887 ἀριθ. 1707 ἐπ. Πρβλ. νῦν τὸν αὐτόν, ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 3), ἐρευνῶντα ἱστορικῶς τὸν θεσμὸν καὶ ἐξετάζοντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῷ ἀστικῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ δικαίῳ εἰς τε τὰς δυτικὰς καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας (σ. 18 ἐπ.), ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀρχαιο-

μικὴ θέσις τοῦ διὰ τελευταίας βουλήσεως διοριζομένου ἐκτελεστοῦ ἔχει διπλῆν ὄψιν. Ἐνθεν μὲν ἔχει οὗτος ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου καταλειφθείσης περιουσίας ποιάν τινα ἐξουσίαν, ἣν ὀφείλουσι νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ κληρονόμοι, ἔνθεν

τέρφῃ Ἑλληνικῶ δικαίῳ (σ. 41 ἐπ.) Νομίζω ὅτι ἡ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν δικαίου παντελῆς ἔλλειψις τοῦ θεσμοῦ δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ εὐλόγως, ἡ δὲ διαφορὰ περιοριστέα μόνον, ὡς παρὰ Γερμανοῖς, εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸ ἀκριβὲς αὐτοῦ περιεχόμενον. Ἡ Νεαρ. 68 τοῦ Λέοντος ἀναγνωρίζει ἀναμφιβόλως τοὺς ἐκ τελευταίας διατάξεως ἐκτελεστάς, οὓς εὐρίσκει μὲν προϋπάρχοντας, δὲν δηλοῖ ὅμως καὶ πῶς, ἂν τ. ἔ. ἐκ νόμου ἢ ἐξ ἐθίμου, εἰ καὶ ἐκ τοῦ ὕψους αὐτῆς τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον. Ὅτι πρόκειται μόνον περὶ ἐκτελεστῶν φιλανθρωπικῶν τοῦ διαθέτου διατάξεων, τοῦτο οὐδαμῶς συνάγεται ἐκ τῆς Νεαρῆς, γενικώτατα ὁμιλοῦσης:—«ὄσοις οἱ τὸν βίον ἀπολιμπάνοντες χρησταίς περὶ αὐτῶν ὑπολήψουσιν ἐπὶ τοῦτο προτρεπόμενοι διατάξεις, αἱ περὶ τῶν ὑπόντων ἤρρεσαν πραγματικῶν, ἐγγχειρίζουσι καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐκδημίαν πιστεύουσι τὴν διοίκησιν». Τὴν νεαρὰν μνημονεύουσιν οἱ σχολιασταὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, Νομοκ. Φωτ. VIII. 13 (Σ. I. 159), Βαλσ. εἰς Συν. Χαλκ. κ. 3 (Σ. II. 224), Ἀριστ. αὐτ. σ. 225, καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος (12. 23) ε'. Πρβλ. καὶ Νεαρ. Μανουὴλ Κομνηνοῦ (1166) ἐν Jus Graecoromanum III σ. 466. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι, τίς ἡ νομικὴ σχέσις τῶν ἐκτελεστῶν, περὶ τούτου δὲ τὰ κείμενα δὲν παρέχουσι λύσιν. Ὁ Λέων χαρακτηρίζει τὸν θεσμόν ὡς «μεταγενέστερον τῆς ἐπιτροπῆς εἶδος», ἀληθῶς δέ, ἐν συνόλῳ ἐξεταζόμενος, ἔχει μεγάλην πρὸς τὴν ἐπιτροπεϊαν ἀναλογίαν κατὰ τὴν κατωτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ συγγραφέως. Ὁμοδοξεῖ Παπαρηγόπουλος § 884 ἐπ. Ἡ ἡμέτερα νομολογία ἀναγνωρίζει μὲν τοὺς ἐκτελεστάς, χαρακτηρίζει ὅμως τὴν σχέσιν ὡς ἐντολήν. Ὁρ. Α. Π. 37, 155 <1874>, 433 <1878>, 191 <1895>, 74 <1907>: «κατ' ἀκολουθίαν, ἂνευ ἠτιῆς διατάξεως τοῦ νόμου, οἱ διὰ διαθήκης διοριζόμενοι ἐκτελεσταὶ πρὸς ἐκτέλειαν τῶν διατάξεων αὐτῆς δὲν δύναται νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὴν νομὴν τῶν κληρονομιῶν καὶ νὰ ἀποκρούσωσι τὸν κληρονόμον νὰ ἐπιληφθῇ ταύτης ἰδίῳ κληρονομικῶ δικαίῳ». Ἐφ. Ἀθ. 1799 <1906>. Ἐφ. Πατρ. 899 <1911>. Ἐφ. Θεσσαλ. 57 <1918>. Πρβλ. ἐν τούτοις Ἐφ. Ἀθ. 344 <1919>, 124 <1920>. Ὡς πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐκτελεστῶν, τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν ἐν περιπτώσει διορισμοῦ πλειόνων καὶ τὴν δικαστικὴν παράστασιν πρβλ. Παπαρηγόπουλον, ἐνθ. ἀνωτ. καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς, ὡς καὶ Α. Π. ἀποφάσεις ἐν Νομολ. Μ π α λ ά ν ο υ καὶ Γ κ ί ν η, Μέγ. Β' σ. 276 ἐπ. Πρβλ. περαιτέρω Zachariae v. Linbergenthal Geschichte des griechisch-römischen Bechts, 2 έκδ. § 40 (καὶ ἐν Θέμιδι Σγούτα VIII σ. 179 ἐπ.). Ἐφ. Θεσσαλ. 57 <1918>. Ἐφ. Ἀθ. 344 <1919>. Γ. Χαρολαμπόπουλον ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXII σ. 525 ἐπ.—Εὐρύτερα ἀνάπτυξις τοῦ θέματος δὲν εἶναι ἐνταῦθα δυνατή.—Περὶ ἐκτελεστῶν διαθηκῶν, δι' ὧν καταλείπονται κληρονομία, κληροδοσία κλπ. ὑπέροτο κράτους ἢ ὑπέροκρατικῶν σκοπῶν, εἰδικὰς περιέχει διατάξεις ὁ νεαρὸς νόμος 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919: «Περὶ διοικήσεως τῶν εἰς τὸ Κράτος περιερχομένων κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ δωρεῶν» (ἀρθρ.

δὲ διατελεῖ πρὸς αὐτοὺς ἐν ἐνοχικῇ σχέσει. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐνοχικῆς ταύτης σχέσεως ὀρίζεται γενικῶς μὲν κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐντολῆς ¹, εἰδικώτερον δὲ κατὰ τὴν ῥητῶς ἐκπεφρα-

6 ἐπ.), ὅστις θεωρεῖ αὐτοὺς ἐν τῇ ιδιότητι ταύτῃ ὡς δημόσια πρόσωπα. Διὰ τοῦ πρὸς ἐκτέλεισιν τοῦ νόμου τούτου Β. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1919 ῥυθμίζονται ἐν κερ. Β' αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν τούτων διαχειρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῶν ὑπὲρ κρατικῶν σχολῶν καταλειφθεισῶν περιουσιῶν (ἄρθρ. 26 ἐπ.). Ἐν τῷ διατάγματι τούτῳ, ἐν ᾧ ὡς ὑπὲρ κρατικῶν σχολῶν καταλειπόμεναι κληρονομίαι κλπ. θεωροῦνται πᾶσαι αἱ διατιθέμεναι ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει πρὸς ἐκπλήρωσιν σχολῶν κοινῆς ὀφειλῆς (ἄρθρ. 28), ὀρίζεται ὅτι ἐπὶ τῶν ἐκτελεστῶν τούτων ἐφαρμόζονται κατ' ἀναλογίαν αἱ περὶ ἐντολῆς διατάξεις (ἄρθρ. 41), ὅτι ἐπὶ πλείονων τοιούτων ἐκτελεστῶν ἢ ἐκκαθαρίσεως καὶ ἡ ἐκτέλεισις ἐνεργεῖται ἀπὸ κοινοῦ, ἀποφαινομένου ἐν διαφωνίᾳ τοῦ Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν, ὅτι οἱ πλείονες τοιοῦτοι ἐκτελεσταὶ εἰσὶν ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι (ἄρθρ. 42), ὅτι ὁ ἐκτελεστής παρίσταται ἐπὶ δικαστηρίου ὡς ἐνάγων ἢ ἐναγόμενος εἰς τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν κληρονομίαν δίκας (ἄρθρ. 38)].

¹) Ὅθεν εὐθὺνεται ἰδίως ὁ ἐκτελεστής καὶ διὰ συνήθη ἀμέλειαν. Ἄλλ' ἡ σχέσις τοῦ ἐκτελεστοῦ δὲν εἶναι σχέσις ἐντολῆς, ὡς πολλοὶ δέχονται (ἔτι καὶ ἡ ἀπὸ 243 79 ἀπόφ. τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς Βαυαρίας, S e u f f. Arch. XXXIV. 315). Δὲν εἶναι σχέσις ἐντολῆς: 1) διότι ἡ σχέσις τῆς ἐντολῆς εἶναι σχέσις συμβατικῆ, σύμβασις δὲ διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς δηλώσεως τελευταίας βουλήσεως τεθνεώτος δὲν δύναται νὰ καταρτισθῇ (πρβλ. ἀνωτ. § 307 σημ. 9). Τὸ *mandatum post mortem* τῆς L. 12 § 17, L. 13 D. *mand. 17 1* εἶναι σύμβασις συναφθεῖσα ἐν ζωῇ ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου περὶ πράξεως ἐπιχειρηθησομένης μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, τὸ δὲ *mandatum divisionis legatorum* τῆς L. 8 D. *de alim. leg. 34 1* εἶναι πράγματι καταπίστευσις, ἐπιβληθεῖσα εἰς κληροδοσίαν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι (λύεται μὲν ἀποφατικῶς, ἀλλ' οὐδὲν ἦτο) ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐντολοδόχος δύναται νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν μερίδα τῶν ἐκλιπόντων κληροδοχῶν. Ἄλλ' ἡ νομικὴ σχέσις τοῦ ἐκτελεστοῦ δὲν εἶναι σχέσις ἐντολῆς 2), ἰδίως διότι οὗτος ἔχει ἐξουσίαν, ἣν ὀφείλουσι νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ κληρονόμοι. Ἐὰν ἄρα θέλωμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν κατηγορίαν τῆς ἐντολῆς (*mandatum*) πρὸς παράστασιν τῆς νομικῆς τοῦ ἐκτελεστοῦ σχέσεως, ἀνάγκη λέγοντες ἐντολήν (*mandatum*) νὰ νοῶμεν ἐντολήν, μονομερῶς δηλωθεῖσαν καὶ μὴ δυναμένην νὰ ἀνακληθῇ ὑπὸ τῶν κληρονόμων, τοιουτοτρόπως δὲ ἔχομεν μὲν τὸ ῥωμαϊκὸν ὄνομα, ἀλλ' οὐγὶ καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν πρᾶγμα. Τοῦναντίον κατ' ἀμφοτέρως τὰς ἐνταῦθα ἐξαρθείσας ἀπόψεις ἡ θέσις τοῦ ἐκτελεστοῦ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ παρουσιάζει πληρεστάτην ἀναλογίαν πρὸς τὴν τοῦ ἐπιτρόπου, ὅπως δὲ τὴν ἀναλογίαν ταύτην ἐπικαλεῖται ὄντως ἡ προμνημονευθεῖσα 68 Νεαρά τοῦ Λέοντος, οὗτω καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει πρότερον ἢ κατὰ ταύτην ῥύθμισις τῆς νομικῆς τοῦ ἐκτελεστοῦ σχέσεως ἔτι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον (*Beseler Zeitschr. σ. 160* ἐπ.). Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἐπίτροπος τάσσεται χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ ὅτι δὲν ἀναδέχεται ἐκουσίως τὸ ἔργον, ἐν ᾧ ὁ ἐκτελεστής τὴν ἰδιωτικὰ μόνον τοῦ κληρονομούμενου συμφέροντα ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ οὐδεὶς

σμένην ἢ ἐρμηνευτικῶς ἐξακριβουμένην θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου, καθ' ἣν ὀρίζεται καὶ ἡ ἔκτασις τῆς προσηκούσης τῷ ἐκτελεστῇ ἐξουσίας⁸. Τέλος καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν περι τῆς

ἐξαναγκάζει τοῦτον εἰς ἀναδοχὴν τῆς προσενηχθείσης αὐτῷ θέσεως· ἀλλ' ἐντεῦθεν προκύπτει μόνον ὅτι τὰ ἐκ τῶν δύο τούτων ἀρχῶν συναγόμενα ἐπακολουθήματα ὀφείλομεν νὰ παραλίπωμεν κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ θεσμοῦ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἀπορρίψωμεν καθόλου ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐπιτροπείας. Ὑπὲρ ἐνὸς μεμονωμένου θέματος (τῶν σχέσεων τῆς νομῆς) ζητεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἀναλογίαν ταύτην ὁ H i n s c h i u s, ἐνθ. ἀνωτ. Jahrg. 1867, πρὸς τοῦτους (καὶ ἐξ ἐναντίου) S t u r m σ. 127, R o s e n t h a l σ. 34 ἐπ. Ὁ S t u r m τίθησιν ὡς βάσιν τῆς διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τὴν κατηγορίαν τῆς cura bonorum. Ἰδίαν θεωρίαν ἐκφέρει ὁ B e s e l e r, ἐνθ. ἀνωτ. Κατ' αὐτὸν ὁ ἐκτελεστῆς τῆς διαθήκης εἶναι ὁ κατὰ τύπους ἀντιπρόσωπος τοῦ κληρονομουμένου, ἐν ᾧ οἱ κληρονόμοι εἶναι οἱ κατ' οὐσίαν ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ· ἡ ἀντιπροσώπευσις τοῦ κληρονομουμένου μερίζεται κατὰ τὰς δύο ταύτας ἀπόψεις μεταξὺ ἐκτελεστοῦ καὶ κληρονόμου. Ἀλλὰ δὲν πιστεύω ὅτι διὰ τῆς νέας ταύτης ἐννοίας κατὰ τύπους ἀντιπροσωπίας προάγεται τὸ ζήτημα. Διότι ὁ ἐκτελεστῆς δικαιούται καὶ ὑποχρεοῦται ἐν ἰδίῳ ὀνόματι, τοῦτο βεβαίως δὲν φρονεῖ οὐδ' ὁ B e s e l e r· οὐδὲν ἄλλο ἐπομένως ὑπολείπεται ἢ ὅτι ὁ ἐκτελεστῆς κέκτηται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἄλλοιαν περιουσίαν ἐδραϊάν τινά ἐννομον θέσιν μὴ δυναμένην νὰ περιορισθῇ ὑπὸ τῶν κληρονόμων, ἧτις ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν πρέπει νὰ κριθῇ κατ' ἀναλογίαν τῆς νομικῆς τοῦ κληρονόμου θέσεως, περὶ ἧς ὁμοῦς ἀφ' ἑτέρου δὲν λέγεται κατὰ ποίαν ἀναλογίαν θέλει πράγματι κριθῇ. Πρὸς καὶ U n g e r § 27 σημ. 7, G e r b e r § 265 σημ. 7, S t o b b e § 309 ἀρ. 3, R a n d a (σημ. 4) σ. 75 ἐπ., S t u r m σ. 105 ἐπ. καὶ Erk. des OAG. zu Rostock τῆς 18 Φεβρουαρίου 1860 ἐν Seuff. Arch. XVIII. 89 (B u c h k a καὶ B u d d e Entsch. dungen IV. σ. 280 ἐπ.). Κατὰ τοῦ B e s e l e r καὶ ὁ R o s e n t h a l σ. 14 ἐπ., ὅστις πάλιν θεωρεῖ τὸν ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης ὡς τὸν κάτοχον τῆς «ἀπὸ τῆς προσωπικῆς τοῦ κληρονομουμένου ὑποστάσεως ἀπεσπασμένης» καὶ «πέραν τοῦ θανάτου» ἐκτεινομένης «ἐξουσίας τῆς βουλήσεως» αὐτοῦ. [Περὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν, αἵτινες ἐδιδάχθησαν περὶ τῆς νομικῆς θέσεως τῶν ἐκτελεστοῦν, ὄρ. Μ ο μ φ ε ρ ρ ἄ τ ο ν, ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 3) σ. 10 ἐπ.].

⁸) Κατὰ ταῦτα λυτέον ἰδίως τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐκτελεστῆς ὑποχρεοῦται ἢ δικαιούται πρὸς διοικήσιν, ῥύμθισιν καὶ διανομὴν τῆς καταλειφθείσης περιουσίας, Πρὸς γενικῶς M ü h l e n b r u c h σ. 416 ἐπ., B e s e l e r Zeitschr. σ. 168 ἐπ. deutsch. Privatr. σ. 676 ἐπ. (4. ἐκδ.), S i n t e n i s III σ. 479 ἐπ., H i n s c h i u s, ἐνθ. ἀνωτ. Jahrg. 1866 σ. 785 ἐπ. Jahrg. 1867 σ. 518 ἐπ., S t o b b e V. σ. 270 ἐπ., S e u f f. Arch. VI. 226, X. 271 ἀρ. 2. XII. 66, XVIII-89, XX. 50 ἀρ. II (σχέσις πρὸς τὴν κληρονομίαν γενικῶς)· III 73, XI, 226, XV. 34, XX. 50 ἀρ. I, XXIV. 249, XXVIII. 37, XXXIX. 222, B u d d e Entsch. des OAG. zu Rostock VIII σ. 240 ἐπ. (εἰσπραξις ἀπαιτήσεων). XVIII 89 (πληρωμὴ χρεῶν), XV 142, XVIII.89 (ἐκπλήρωσις κληροδοσιῶν)· VI. 227 (παράτησις δικαιωμάτων)· XXIII. 235, XXXIX. 223, XLVI.

κληρονομίας διαφερομένων δύναται νὰ ὀρισθῇ ἐκτελεστής ὡς πρὸς τοῦτον δ' ἰσχύουσιν αἱ συνήθειαι τῶν συμβάσεων ἀρχαί⁹.

Z. Κοινή και ἀμοιβαία διαθήκη*.

§ 568.

Ὁ ὅρος «κοινή διαθήκη» δὲν εἶναι ἀκριβής· ὅ,τι οὕτως ὀνομάζουσι δὲν εἶναι μία διαθήκη, ἀλλ' ἔνωσις διαθηκῶν πλειόνων προσώπων, δύο συνήθως, ἐν τῇ αὐτῇ πράξει διαθη-

269, Entscheid. d. RG. XXXII σ. 152 ἐπ. ἐναντίον ταύτης Eck ἐν Jahrb. f. Dogm. XXXV σ. 315 ἐπ. (ἀντιπροσώπευσις τοῦ ἐκ δισθήκης κληρονομοῦ δι-
καιώματος ἀπέναντι τρίτων). Ὁρ. ἐπ. XII. 48. 66, XIII. 69, XIV. 102, XIV. 62, XX. 145. St ü v e zur Prozesslegitimation des Testamentsvollstreckers insbesondere gegenüber Ansprüchen der Intestaterben. Ἐναίσιμος διατριβή. Greifswald 1897. M a e d e r die Rechtsstellung des Testamentsexecutors, insbes. seine Activ- und Passivlegitimation in Nachlassprozessen, mit spezieller Berücksichtigung des BGB. Ἐναίσιμος διατριβή. Marburg 1897. Περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἐκτελεστοῦ πρὸς διεξαγωγὴν δικῶν περὶ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης ἐναίσιμοι διατριβαὶ τοῦ Reissner Freiburg 1901, Schaller Göttingen 1901. W o l f f Göttingen 1902.

⁹) Ὁ executor testamenti conventionalis ἢ pacticus λεγόμενος. Πρβλ. L. 3 D. de alim. leg. 34. 1.—Ἀναφέρονται προσέτι executores testamenti dativi, νοοῦνται δὲ οἱ ἐντεταλμένοι τυχόν ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς, ὅπως φροντισῶσι περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς τελευταίας βουλήσεως.

^{*}) Περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης παραβλητέα ἰδίως ἡ πραγματεία τοῦ G. H a r t m a n n, zur Lehre von den Erbverträgen und den gemeinschaftlichen Testamenten σ. 85-179 (1860). Ὁρ. περαιτέρω Hasse Rhein. Mus. III σ. 239 ἐπ. 490 ἐπ. (1829). G l ü c k XXXV σ. 50 ἐπ. (1832). M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXVIII σ. 214 ἐπ. (1835). Beseler die Lehre von den Erbverträgen II. 1 § 13 (1835). Deiters de dispositionibus hereditariis simultaneis (1837) Bolley Beitrag zur Lehre von den correspondierenden Testamenten der Eheleute (1846). Buchka Zeitschr. f. deutsches Recht XII σ. 212 ἐπ. (1848). Strippelmann Entscheidungen κτλ. VI σ. 490 ἐπ. (1850). Zimmermann Arch. f. prakt. RW. I Heft 3 σ. 12 ἐπ. (1852). Heimbach ἐν RLex. X. σ. 889 ἐπ. (1858). André Magaz. f. Hannoversches Recht IX. σ. 19 ἐπ. (1859). Göz Arch. f. civ. Pr. LIV σ. 145 ἐπ. (1871). Heinzerling Arch. f. prakt. RW. N. F. X. σ. 253 ἐπ. 337 ἐπ. (1875). Sintenis III § 178, Unger § 21. 24. Holzschner II § 156. Beseler § 147 (3 ἔκδ. § 142). Stobbe V § 307. Fischer Zur Lehre von den gemeinschaftlichen Testamenten der Eheleute ἐν Arch. f. bürgel. R. VI σ. 34 ἐπ. (1892), Vitali del testamento collettivo. Festschrift für Schupfer III σ. 455 ἐπ. (1898), L ö w e n w a l d. die gemeinschaftlichen Testamente im BGB.

κης¹. Ἡ κοινή διαθήκη ἐφαρμόζεται κυρίως ἐπὶ συζύγων καὶ εἰς τρόπον, ὥστε οἱ πλείονες διαθέτῃ νὰ ἐγκαθιστῶσιν ἀλλήλους κληρονόμους (ἀμοιβαία διαθήκη)· ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ κοινή διαθήκη μόνον ὑπὸ τὰς δύο ταύτας προϋποθέσεις ἢ μόνον ὑφ' ἑκατέραν αὐτῶν εἶναι ἔγκυρος, δὲν δικαιολογεῖται².

mit eingehender Berücksichtigung der bisherigen Rechtssysteme. Berlin (1899). R ü g e r sächsl. Arch. f. bürgerl. R. und Prozess IX σ. 430 ἐπ. (1899), M e i s c h e i d e r letztwill. Verfügungen σ. 540 ἐπ. (1900) G o l d m a n n das gemeinschaftliche Testament unter besonderer Berücksichtigung des sog. Berliner Testaments ἐν Gruchot's Beiträge etc. XLVIII σ. 54 ἐπ. K i s s zur juristischen Konstruktion der korrespondierenden Verfügungen im gemeinschaftlichen Testament ἐν Arch. f. bürgerl. R. XXV σ. 175 ἐπ. Ἐναίσιμοι διατριβαὶ ὑπὸ A l f f e r s Creifswald 1899, H e n d r i c h s Rostock 1901, H e i n r i c h S c h m i d t Göttingen 1902, M a t t e s Giessen 1902. Περαιτέρω: περὶ τῶν διακορίσεων μεταξὺ κοινῆς διαθήκης καὶ κληρονομικῆς συμβάσεως μεταξὺ συζύγων κατὰ τὸν γερμανικὸν κώδικα ἐναίσιμοι διατριβαὶ ὑπὸ D a h l m a n n Freiburg 1901, E l s a s Rostock 1901, S c h u m a c h e r Rostock 1901, P r o s k e Breslau 1905.

§ 568

¹) Ἀκριβῶς λαμβανομένου τοῦ πράγματος, ἡ κοινή διαθήκη εἶναι κατ' ἀνάγκην ἔγγραφος. Ἐὰν πλείονες συγχρόνως, τ. ἐ. ὁ εἰς ἀμείσως μετὰ τὸν ἄλλον, διαθῶνται προφορικῶς ἐνώπιον τῶν αὐτῶν μαρτύρων, προσεγγίζουσι μὲν χρονικῶς ἀλλήλαις αἰ πλείονες διαθῆκαι, ἀλλ' οὐχ ἤττον μένουσι χρονικῶς χωρισμέναι.

²) Ἡ ἀρχαιότερα περὶ τοῦ κοινῶν δικαίου διδασκαλία ἀνεγνώριζεν ἄνευ οἰοδῆποτε περιορισμοῦ τὸ ἔγκυρον τῆς κοινῆς διαθήκης. H a r t m a n n σ. 110 ἐπ.· ἀλλ' ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἄγαν ἐξηπλώθη ἰδίως ἡ γνώμη, ὅτι ἡ κοινή διαθήκη μόνον ὡς ἀμοιβαία εἶναι ἔγκυρος. M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 215 ἐπ. σημ. 74, P u c h t a § 481 καὶ Vorl., S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 1, B r i n z 1 ἐκδ. σ. 764 2 ἐκδ. II σ. 65. 66. H o l z s h u h e r ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 1. Ἐναντίως H a r t m a n n σ. 92 ἐπ., ὅτινι ἀκολουθοῦσιν A r n d t s ἐν τῇ 5 ἐκδ. § 500 σημ. 1, U n g e r ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 2, G ö z σ. 145 ἐπ., H e i n z e r l i n g σ. 256. 258, S t o b b e § 307 σημ. 2. Ἀνεκὰθεν κατὰ τοῦ κέρους τῆς κοινῆς διαθήκης ἀντέταξαν κυρίως τὴν ἔλθειν ἐνόητος ἐν τῇ πράξει τῆς καταρτίσεως (§ 541 σημ. 7), τῷ ὄντι δὲ ἀναγίγνωστον εἶναι, ὅτι τὸ προαπαιτούμενον τοῦτο δὲν τηρεῖται ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῆς πρώτης συνταχθείσης τῶν δύο διαθηκῶν· καὶ ἐὰν ἀμφότεροι οἱ διαθέτῃ ὑπογράψουσι συγχρόνως ἢ δι' ἰδιοχείρου γραφῆς τοῦ κοινῶν κειμένου ἀναπληρώσωσι τὴν ὑπογραφὴν αὐτῶν (§ 541 σημ. 5), πάλιν ὁμοῦς μεταξὺ τῆς δηλώσεως τοῦ πρώτου καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῶν μαρτύρων ἐμφιλοχωρεῖ ἡ δήλωσις τοῦ δευτέρου, ὅπερ δὲν παρετήρησεν ὁ H a r t m a n n σ. 94. 95. Ἀλλὰ καὶ μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ κώλυμα τοῦτο δὲν ὑπάρχει ἐπὶ δικαστικῆς διαθήκης καὶ ἐπὶ τοῦ testamentum parentum inter liberos, οὐ μόνον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἀν τοιοῦτου εἶδους διακοπὴ δύναται κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου νὰ θεωρηθῇ πράγματι ὡς δια-

Ἐπ' ἀμοιβαίας ἐγκαταστάσεως οἱ πλείονες διαθέτει δύνανται νὰ παραιτηθῶσι συγχρόνως τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως, ὅτε δὲν πρόκειται, κυρίως εἰπεῖν, περὶ διαθηκῶν, ἀλλὰ περὶ κληρονομικῶν συμβάσεων³. Μὴ γενομένης τοιαύτης παραιτήσεως, εἶναι ἐν τούτοις δυνατὸν ἡ διάνοια τῶν κληρονομουμένων νὰ ἀποβλέπη εἰς ἀμοιβαίαν ἀπ' ἀλλήλων ἐξάρτησιν τῶν διαθηκῶν (ἡ καλουμένη συσχετικὴ διαθήκη), ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲ τοῦτο (ἡ καλουμένη συσχετικὴ διαθήκη), ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲ τοῦτο πάντως θεωρητέον ὡς βούλησις αὐτῶν⁴. τότε τὸ ἀνίσχυρον τῆς ἐτέρας τῶν διαθηκῶν συνεπάγεται καὶ τὸ τῆς ἄλλης, ἀνακαλουμένης δὲ τῆς μιᾶς, ἀπόλλυσι καὶ ἡ ἐτέρα τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς, ὅπερ ἐπίσης ἰσχύει, ἐὰν ἡ ἐτέρα ἀποβάλῃ κατ' ἄλλον τρόπον, ἰδίως δι' ἐπιγεννήσεως ἀναγκαίου κληρονόμου^{4α}, τὸ ἐαυτῆς κῦρος⁵. Ἐὰν ἐν τοιαύτῃ διαθήκῃ περιλαμβάνηται συγ-

κοπή τῆς unitas actus (πρβλ. § 541 σημ. 8), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον μάλιστα καταδεικνύεται ἐκ τῆς ὀητῆς ἀναγνωρίσεως τῆς κοινῆς διαθήκης ὑπὸ διατάξεως Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ' ἐν ἐπιτ. 446 (Nov. Valent. III tit XX. 1). Ὁρ. Hartmann σ. 29 ἐπ., ἐπίσης Schmidt ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. *) σ. 59 ἐπ. Seuff. Arch. XVI σ. 189 σημ. 86, Fischer ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. *) σ. 59 ἐπ. Seuff. Arch. XVI σ. 123, XXII. 155 (Buddle καὶ Schmidt Entsch. des OAG. zu Rostock VI σ. 275 ἐπ.), XXIII. 197, XXV. 140, XXXI. 46, XLII. 308.

³) Ὁρ. § 564 σημ. 5. Hartmann σ. 116 ἐπ., Göz σ. 155, Heinzerling σ. 259 ἐπ. Seuff. Arch. VI. 221, IX. 180, XI 57, XVI 123.

⁴) Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχουσα γνώμη ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβαίαν διαθήκην ἐν γένει ἢ τοῦλάχιστον τὴν τῶν συζύγων ἢ τοῦλάχιστον ἐκείνην, ἐν ἣ περιέχεται συγχρόνως διάταξις περὶ τῆς κοινῆς περιουσίας ὡς πρὸς τὸν μετὰ θάνατον τοῦ ἐπιβιοῦντος χρόνον. Hasse σ. 269, 245, Glück σ. 62 ἐπ., Mühlens-ruch σ. 227, Puchta § 481, Sintenis § 178 σημ. 4, Holzsch-her § 156 σημ. 2, Göz σ. 157. Ἀντιδοξοῦσι Hartmann σ. 134 ἐπ. (πρβλ. σημ. 5). Heinzerling σ. 266 ἐπ., Stobh σημ. 24, 25. Ὁ Brinz ἐξ ἐναντίας φρονεῖ, ὅτι τὸ συσχετικὸν «δὲν εἰκάζεται ἀπλῶς», ὅτι εἶναι «οὐσιώδες ἐπὶ κοινῶν διαθηκῶν» (1 ἐκδ. σ. 765, 2 ἐκδ. III σ. 66). Πρβλ. Seuff. Arch. I. 93, IV. 63, VI. 221, VII. 200, IX. 180, X. 184, XII. 172, XIX. 164, XXXIV. 312 (Entscheid. des OAG. zu Rostock VIII σ. 238), XI. 29 (Mecklenb. Zeitschr. III σ. 342 ἐπ.), XLV. 257, 258, XLVIII. 96.

^{4α}) Seuff. Arch. XI. 29.

⁵) Ἡ ἐφαρμοζομένη ἐνταῦθα νομικὴ κατηγορία δὲν εἶναι, ὡς ἡ ἀρχουσα γνώμη δέχεται (πρβλ. Hartmann σ. 129 σημ. 1, ὡσαύτως Göz ἐνθ. ἀνωτ., Heinzerling ἐνθ. ἀνωτ. Seuff. Arch. XIX. 164 ἐν τέλ.), ἡ κατηγορία τῆς αἰρέσεως, οὔτε ἀναβλητικῆς οὔτε διαλυτικῆς, ἀλλ' ἡ τῆς προῦπο-

χρόνος διάταξις περὶ τῆς κοινῆς περιουσίας ὡς πρὸς τὸν μετὰ θάνατον τοῦ ἐπιζήσαντος χρόνον, ἢ διάταξις τοῦ πρώτου τελευτήσαντος καὶ παρὰ τὴν τυχὸν ἀτόνησιν τῆς διαθήκης τοῦ ἐπιζήσαντος διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἐμμέσως, ἐφ' ὅσον ἡ περιουσία τοῦ πρώτου τελευτήσαντος ἐξικνεῖται⁶, μεταβαλλομένη εἰς κληρονομικὴν κληροδοσίαν⁷.

θέσεως (§ 556): ἐκάστη διαθήκη ἐγένετο ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ ἐτέρα διατηρεῖ τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς (ἢ ἐπανακτᾶται ταύτην ἀπολεσθεῖσαν). Ἐκλιπούσης ἄρα τῆς μιᾶς διαθήκης, δὲν ἀπόλλυσιν ἀπ' εὐθείας ἢ ἄλλη τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, ἀλλὰ δύναται νὰ ἀνακληθῆ. Δὲν εἶναι μὲν τοῦτο ἰδιαιτερόν τι διὰ τὸν κληρονομούμενον, ἀπ' οὗ καὶ ἄλλως ἔχει ἐλεύθερον πρὸς ἀνάκλησιν δικαίωμα⁸ διαμορφῶνται ὅμως εἰς ἰδιαιτερόν δικαίωμα ἐν τῷ προσώπῳ ἐκείνου, ὅστις ἐν ἐλλείψει τῆς διαθήκης θὰ ἐγένετο κληρονόμος καὶ ὅστις δύναται νῦν νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι ὁ ἐγκατάστατος ἔχει τὴν κληρονομίαν ἄνευ τῆς κυρίας τοῦ κληρονομουμένου θελήσεως, ὅθεν ἀδικαιολογῆτος (sine causa). Ἀπαιτεῖται ὅμως ἐνταῦθα νὰ μὴ ἔμαθῃ ποτε ὁ κληρονομούμενος ὅτι ἐξέλειπεν ἢ ἄλλη διαθήκη⁹· διότι, εἰάν, καίπερ μαθῶν τοῦτο, μὴ μετέβαλεν ἐν τούτοις τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ὑπάρχει, ἐπικύρωσις ταύτης, ἀφαιρούσα τοὺς κληρονόμους τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀντιτάξωσι τὴν ἔλληψιν τῆς προϋποθέσεως (κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπὶ δωρεᾶς μεταξὺ συζύγων κρατουμένων).—Πάντῃ ἀφεστώσαν γνώμῃν ἔχει ὁ *H a r t m a n n* σ. 128 ἐπ. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος οὐδεμίαν ἀποδίδει εἰς τὴν ἀτόνησιν τῆς μιᾶς διαθήκης ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἄλλης, καὶ διὸ διότι, εἰάν τις ἤθελε δεχθῆ ὅτι ἐκάστη ἐγκατάστασις ἐξηρητήθη ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἄλλης (σημ. 4), ἐκάστη αὐτῶν θὰ ἦτο ἀνίσχυρος λόγῳ τῆς ἀπαγορεύσεως θηρευτικῶν διατάξεων (§ 548 σημ. 18). Τὸν συλλογισμόν τούτον δὲν θεωρῶ εὐστοχόν. Ἡ ἀπαγόρευσις θηρευτικῶν διατάξεων στρέφεται ἐναντίον προσπαθείας πρὸς ὑφαρπαγὴν κληρονομίας ἢ τούλαχιστον ἐναντίον τῆς ἀπολείρας πρὸς κερδοσκοπίαν διὰ τῶν ἰδίων τελευταίων διατάξεων, περὶ οὗ οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα. *L. 71 [70] D. de her. inst. 28. 5.* «Captatorias institutiones non eas senatus improbat, sed quarum condicio confertur ad secretum alienae voluntatis». Ἐάν ὁ *H a r t m a n n* ὁρμάτο οὐχὶ ἀπὸ τῆς αἰρέσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προϋποθέσεως, οὐδόπως θὰ ἀμείβαλλεν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι οἰονεὶ διὰ τὴν ἡμετέραν περίπτωσιν γεγραμμένον. Ὁρ. καὶ *Nov. Val. III. tit. XX. c. 1 § 3*:—«quoniam nec captatorium dici potest, cum duorum fuerit similis affectus, et similis religio testamenta conbentium...».—Ὁ *D e r n b u r g* III § 97 σημ. 3 παρατηρεῖ, ὅτι ἐγὼ οὐδεμίαν ὑπὲρ τῆς προϋποθέσεως προσήγαγον ἀπόδειξιν, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος λαμβάνει ὡς ἀτονόητον τὴν αἴρεσιν.

⁶) Δὲν διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἢ περὶ τῆς ἰδίας περιουσίας διάταξις τοῦ προτελευτήσαντος, διότι τοιαύτην διάταξιν δὲν ἐποίησατο οὗτος. Ἀλλὰ διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἢ περὶ τῆς κοινῆς περιουσίας διάταξις, ἐφ' ὅσον ἐξαρχεῖ ἡ ἰδία περιουσία, διότι καὶ ἡ οἰκεία τοῦ κληρονόμου περιουσία δύναται νὰ διατεθῆ μέχρι τῆς παρασχεθείσης αὐτῷ ποσότητος (§ 1 *I. de sing. reb. 224, L. 114 § 3 i. f. D. de leg. 1° 30*).

III. Περὶ τῆς ἐκ τοῦ νόμου κλήσεως (ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ)*.

Προϋπόθεσις ταύτης.

§ 569.

Ἡ ἐκ τοῦ νόμου κλήσις χωρεῖ, ἂν μὴ ὑπάρχη ποσῶς διαθήκη ἢ ἂν μὴ ὑπάρχη ἔγκυρος ἢ ἐνεργὸς τοιαύτη. Ἡ ἐκ τοῦ

korrespondierender Testamente. Ἐναίσιμος διατριβή. Göttingen 1896. C o r p p e l korrespondierendes Testament und Erbvertrag. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1896 (ἴδια σ. 12 ἐπ.), M ü h l e n p f o r d t die Widerruflichkeit korrespondierender Testamente. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1896.—[Ἡ κοινὴ διαθήκη δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῖν. Πρὸβλ. Κ ρ α σ σ ἄ ν § 32].

*) Τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς νεωτῆρ καθελοκλή ἐπεξεργασία εἶναι ἡ τοῦ S c h i m e r ἔν τῳ Handbuch des römischen Erbrechts (§ 527 σημ. *) σ. 124-297. Σύνοψιν τῆς φιλολογίας παρέχει ὁ K ö r p e n System des heutigen römischen Erbrechts im Grundrisse σ. 13-30 (1867). Νῶν: Lehrbuch des heutigen römischen Erbrechts σ. 383-418. Ὁρ. περαιτέρω: G l ü c k Hermeneutisch=systematische Erörterung der Lehre von der Intestaterbfolge nach den Grundsätzen des älteren und neueren römischen Rechts (1803, β' ἐκδ. 1822). R o s s h i r t Einleitung in das Erbrecht und Darstellung des ganzen Intestaterbrechts (1831). A r n d t s A r t. Intestaterbfolge ἐν Weiske's RLex. V. σ. 668-700 (1844), M a y e r § 54-84. [Κ α λ λ ι γ ἄ σ § 81-122, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 152-231, Κ ρ α σ σ ἄ σ § 112-143. Β. Ο ἶ κ ο ν ο μ ῖ δ ο υ : Ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ, ἐν Θ ἑ μ ῖ δ ι Σ γ ο ῦ τ α I (1846) σ. 310 ἐπ. Σύνομος ἀνάπτυξις τοῦ τε ἀρχαιότερου καὶ τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου. — Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ἄς ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς ἐν §§ 569-575, ῥιζικάς ἐπιγενεῶν τροποποιήσεις: α) Ὁ ὑπ' ἀριθμ. 1337 νόμος τῆς 20 Ἀπριλίου 1918: «Περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ κράτους καὶ περὶ διαχειρίσεως σχολαζουσῶν κληρονομίων» (περὶ οὗ ὄρ. κατωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 622 σημ. * καὶ ἀνωτ. ἐν § 531 σελ. 19 ἐπ.). Ἐνῶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καλεῖ ἐξ ἀδιαθέτου τοὺς συγγενεῖς τοῦ τελευτήσαντος ἀπεριορίστως (ὄρ. κατωτ. § 572 σημ. 23), ὁ νεώτερος οὗτος νόμος καλεῖ αὐτοὺς μόνον μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου. Ὁ θεμελιακὸς οὗτος νεωτερισμὸς συνάδει τῇ ἀντιλήψει τῶν πλείστων ἐκ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν (ὡς λ. γ. τοῦ αὐστριακοῦ κώδικος § 731 ἐπ. (ᾧ ἐπεται οὐγγρικὸν νομοσχέδιον § 1530 ἐπ.), καλοῦντος μέχρι τρίτου βαθμοῦ προπάππων καὶ τοὺς κατιόντας τούτων, τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος § 742, ᾧ ἐπὶ λέξει ἐπεται τὸ ἐλληνικὸν νομοσχέδιον τοῦ ἔτους 1874 § 973 ἐπ., καλοῦντος μέχρι τοῦ δεκάτου βαθμοῦ, τοῦ γαλλικοῦ κώδικος ἀρθρ. 755-ἐδ. 1, καλοῦντος μέχρι τοῦ δωδεκάτου βαθμοῦ, τοῦ ἐλβετικοῦ κώδικος, καλοῦντος τοὺς πάππους καὶ μίμιας, καὶ τοὺς κατιόντας τούτων καὶ χορηγοῦντος

νόμου κλησις δὲν χωρεῖ κατ' ἀνάγκην ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου· χωρεῖ δὲ βραδύτερον : α) ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον

μόνον δικαίωμα ἐπικαρπίας εἰς τινας ἀπωτέρους τούτων συγγενεῖς, ἀρθρ. 459, 460, τοῦ Σαμακοῦ νόμου, καλοῦντος μέχρι τοῦ ἐβδόμου βαθμοῦ—ἀντιθέτως τούτοις ὁ γερμανικὸς κώδιξ καλεῖ, ὡς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, πάντας τοὺς συγγενεῖς ἀπεριοριστως, ὁ ἐπιδιωχθεὶς δὲ ἐν Γερμανίᾳ περιορισμὸς τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοῦντων προσώπων δὲν ἐκυρώθη, καθ' ὅσον γνωρίζω, νομοθετικῶς—) ἀλλ' ἡ ἀντίληψις αὐτῆ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν, προῖόν κοινωνικοπολιτικῶν καὶ οἰκονομολογικῶν ἰδεῶν οὐχὶ ἀναμφιβόλου ἀξίας καὶ ἀπήχησις σοσιαλιστικῶν ἐπιδράσεων ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἤμιστα ἐξυπηρετεῖ τὸν ἐπιδικώμενον ταμεινικὸν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου σκοπὸν. Τὰ περὶ τούτου δὲν δύνονται βεβαίως νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἐνταῦθα εἰδικώτερον. Πρβλ. ἐν τούτοις τὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν κριτικὴν, ἣν ἐπὶ σχετικοῦ γερμανικοῦ νομοσχεδίου ἐδημοσίωσεν ὁ Heinsheimer ἐν Juristen-Zeitung Jahrg. XIV σ. 114-118 καὶ καθ' ἣν, περιοριζομένου τοῦ κληρονομικοῦ δικαιοῦματος εἰς τοὺς κατόντας, γονεῖς, ἀδελφοὺς, ἀδελφόπαιδας καὶ σύζυγον, θὰ περιέρχονται εἰς τὸ Δημόσιον κατ' ἔτος μόνον 25 ἑκατομμύρια ἐπὶ ποσοῦ κληρονομιῶν 5700 ἑκατομμυρίων, εἰς ὃ κατὰ τὴν στατιστικὴν ταύτην ἀνέρχονται κατ' ἔτος ἐν Γερμανίᾳ αἱ κληρονομίαι. β) Ὁ ἀπὸ 25 Ἰουνίου 1920 ὑπ' ἀριθμ. 2310 νόμος : «Περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς». Διὰ τοῦ νόμου τούτου οὐ ἡ ἰσχὺς ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1920 (B. A. 7)16 Σεπτεμβρίου 1920 : περὶ ἡμέρας ἐνάραξεν τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 2310 πρβλ. Γ. Μπαλῆν ἔνθα κατοπτ. σ. 283 ἐπ.), οὐδὲν μετερρυθμίσθη τὸ μέχρις αὐτοῦ ἰσχύον παρ' ἡμῖν ῥωμαϊκὸν καὶ βυζαντικὸν δίκαιον, ὅπερ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τῆς § 569 ἐπ. ἀναπτύσσεται. Ὁ νόμος οὗτος 2310 παρεσκευάσθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἥτις ὡς βάσιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἔχει τὸν γερμανικὸν κώδικα, οὕτως ὥστε ὁ νόμος οὗτος εἶναι εὐλημένος ἐκ τῶν σχετικῶν ἀρθρῶν τοῦ γερμανικοῦ κώδικος ἐκτὸς τροποποιήσεων τινῶν ἐπιτροπείων ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας καὶ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου. Ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ ἐν τῇ ἐπιτροπείᾳ, τὸ προσχέδιον τοῦ εἰσηγητοῦ, ἡ αἰτιολογικὴ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας καὶ τὸ ὑπὸ ταύτης παρεσκευασθὲν νομοσχέδιον εὑρηγται ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων τόμ. XXX σ. 480 ἐπ. Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου ἐξηγῆθησαν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων τομ. XXX σ. 539 ἐπ. Περὶ τούτων καὶ εἰδικῶς περὶ τῶν διατάξεων τοῦ νεαροῦ τούτου νόμου πραγματεύμεθα κατωτέρω ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, γενικῶς δὲ μόνον παρατηροῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι οὔτε ἡ ἀποτελὴς νομοθέτησις τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ἀσέτως δὴλ. πρὸς τὸ λοιπὸν κληρονομικὸν δίκαιον, οὔτε ἡ νομοθέτησις καθ' ἑαυτὴν δύναται νὰ θεωρηθῇ εὐστόχος καὶ ἐπιδοκιμαστέα. Εἰδικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ νόμου τούτου ἐξηγώσασαν μέχρι τούδε : Γ. Α. Μπαλῆς, ἐν Ἐφημ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXX σ. 282 ἐπ., Π. Κασίμης ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXXII σ. 317 ἐπ. Γ. Δυοβουνιώτης ἐν Ἐφημ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXX σ. 193 ἐπ. ὑπὸ τὸν τίτλον : Συστηματικὴ ἐρμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Χο. Π. Πράτσικα. Ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ ὡς ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν νόμον 2310 (1923)].

ἐπέλθῃ τὸ ἀνίσχυρον ἢ ἀνερέγγητον τῆς διαθήκης¹. β) ἐπὶ τῆς λεγομένης διαδοχικῆς κλήσεως².

B. Ἡ κλησις καθ' ἑαυτήν.

1. Ἐν γένει.

§ 570.

Πρὸς κληρονομικὴν διαδοχὴν εἰς τὴν περιουσίαν τεθνεώτος καλεῖ ὁ νόμος κατὰ πρῶτον μὲν τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, εἶτα δὲ τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον¹. Περὶ τῆς κλήσεως τῶν συγγενῶν θὰ πραγματευθῶμεν εἰδικώτερον ἐν § 571 καὶ ἐξῆς· ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν κλησιν τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου², αὕτη προϋποτίθησι

§ 569 ¹ Γεννᾶται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομιουμένου ἀναγκαιὸς κληρονόμος. Οἱ γεγραμμένοι κληρονόμοι δὲν κτῶνται τὴν κληρονομίαν. Pr. I. de her. quae ab int. 3. 1 Θεοφ. πρ. (3. 1). «Τελευτᾷ τις ἀδιάθετος ἢ φάκτω ἢ νόμω φάκτω μὲν, ἠνίκα τις παντελῶς μὴ ποιήσῃ διαθήκην· νόμω δέ, ἠνίκα τις ποιήσῃ διαθήκην, ἢ ὁ νόμος οὐ προσίεται· ἢ γὰρ non iure civili facta ἐστὶ, παραλειφθέντων τῶν ὄρων, τῶν εἰς ἀκριβῆ συντεινόντων διατύπωσιν διαθήκης· ἢ τυπωθεῖσα ἰσχυρῶς, γέγονε ρούπα, τοῦτέστι ρηγγυμένη . . . ἢ μηδενὸς τοιούτου παρακολοθήσαντος, ὁ γραφεὶς κληρονόμος οὐ προσήλθε τῷ κλήρῳ». L. 8 C. comm. de success. 6. 59 Βασ. (45. 1) νγ'. «Ἐφ' ὅσον ὁ γεγραμμένος κληρονόμος, προσδοκῶν κληρονομεῖν ἀπὸ διαθήκης, μὴ παρατεταίται, οὐ κληρονομεῖ τις ἐξ ἀδιαθέτου». (Τὸ κατὰ πόδας σχολ. f. VI. 59). L. 1 pr. § 8 D. de suis 38. 16, L. 39 D. de A. v. O. H 29. 2, L. 89 D. de R. I. 50. 17. [A. Π. 128 <1864>].

² Ὁρ. § 573.

§ 570 ¹ Κατὰ τὸ συνήθως λεγόμενον, ὑπάρχουσι δύο διαδοχῆς λόγοι, συγγένεια καὶ γάμος. [Τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸν νεώτερον νόμον 2310 (ὄρ. ἀνωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 569 σημ. *), καθ' ὃν ὅμως τὸ ἐκ τοῦ γάμου κληρονομικὸν δικαίωμα διερροθμίσθη, συνφδὰ ταῖς ἀντιλήψεσι πασῶν τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν, ἐπὶ τὸ εὐμενέστερον καὶ ἠδυνῆθη οὐσιωδῶς. Ὁρ. παρατήρησιν ἐπομένης σημειώσεως].

² Ἡ κλησις τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου καὶ κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ἐρεῖδεται ἔτι ἐπὶ τῆς bonorum possessio. I. un. D. unde vir et uxor 38. 11, L. un. C. eod. 6. 18 («pro iure antiquo», § 7 [6] I. de B. P. 3. 9. S e u f f. Arch. IX. 313). Ἦτοι καὶ κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἐκαλεῖτο εἰς τὴν κληρονομίαν μόνον ἐν ἔλλειψει συγγενῶν. Ἦδη κατὰ τὸν νόμον 2310 (ἀνωτ. § 569 σημ. *) ὁ ἐπιζῶν τῶν συζύγων καλεῖται ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀποβιώσαντος συζύγου εἰς πάσας τὰς κληρονομικὰς τάξεις τοῦ νόμου τούτου λαμβάνων μετὰ συγγενῶν τῆς πρώτης τάξεως τὸ τέταρτον, μετὰ συγγενῶν τῶν λοιπῶν τάξεων τὸ ἡμισυ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας (ἀρθο. 7), μὴ ὑπαρχόντων δὲ συγγενῶν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου καλου-

πλήν τῆς ἀνυπαρξίας συγγενῶν³ νόμῳ ἔγκυρον διάρ-
κειαν τοῦ γάμου μέχρι τοῦ θανάτου⁴.—Ἐν ἐλλείψει συγ-

μένων τεσσάρων τάξεων καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν μόνος καὶ λαμβάνει δλό-
κληρον τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν (ἄρθρ. 8). Ὁ ἡμέτερος νομοθέτης ὀρίζει
ὑπὲρ τοῦ ἐπιζῶντος τῶν συζύγων ὡ ρ ι σ μ ἔ ν ο ν ποσοστὸν τῆς κληρονομικῆς πε-
ριουσίας καὶ ἀπονέμει αὐτῷ τοῦτο κατὰ π λ ῆ ρ ε ς δ ι κ α ῖ ω μ α, κατ' ἀντίθεσιν
πρὸς ἄλλας νομοθεσίας, αἵτινες κανονίζουσι τὸ εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον ἀπο-
νεμόμενον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συντρεχόντων ἐκαστοτε προσώπων (αὐστριακός,
γαλλικὸς κώδιξ) καὶ αἵτινες ἀπονέμουσι τῷ ἐπιζῶντι δικαίωμα ἐπικαρτίας μόν-
ον (ιταλικός, γαλλικὸς κώδιξ). Σκόπιμος καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν σημερινὴν
περὶ περιουσίας ἀντίληψιν ἡ διάταξις αὐτῆ τοῦ εἰρημένου νόμου, εἰλημμένη ἐκ
τῆς § 1931 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος. Εἰδικώτερον περὶ τοῦ κληρονομικοῦ δι-
καϊώματος τοῦ ἐπιζῶντος τῶν συζύγων ὄρ. κατωτ. § 574 σημ. 14α].

³ Ὁρ. τὰ προμνημονευθέντα χωρία καὶ πρβλ. ἔτι L. 9 C. Th. de leg. her.
5. 1. Κληρονομικὴν ἀξίωσιν, συντρεχόντων συγγενῶν, ἀπονέμει τὸ ῥωμαϊκὸν
δικαίον μόνον εἰς τὴν ἄπορον χήραν. Ὁρ. περὶ τούτου § 574. [Περὶ τῆς ὑπὸ
τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀναγνωριζομένης ἀξιώσεως τῆς ἀπόρου χήρας δὲν δύναται
ἐνταῦθα νὰ γίνῃ πλέον λόγος μετὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ νόμου 2310
(ὄρ. παρατ. προηγ. σημειώσεως), καθ' ἣν ἀναγνωρίζεται ἐξ ἀδιαθέτου κληρο-
νομικὸν δικαίωμα γενικῶς εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν
χήραν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπορίας ἢ εὐπορίας τούτου. Ἡ ὑπὲρ τῆς ἀπόρου χή-
ρας ἀναγνωριζομένη ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀξίωσις ἔχει ἔτι παρ' ἡμῖν ση-
μασίαν μόνον ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ δικαίου τῶν
ἀναγκαίων κληρονόμων (ὄρ. κατωτ. § 593), οὐ οὐδαμῶς ὡς πρὸς ταύτην
ἦφατο ὁ νόμος 2310].

⁴ L. un pr. D. cit. Ἀπαιτεῖται νὰ ὑφίσταται καὶ πραγματικῶς ὁ γάμος
(γαμικὴ συμβίωσις) μέχρι τοῦ θανάτου; Ἰσχυρίζονται τινες τοῦτο λόγῳ τῆς §
1 τῆς L. un cit. S c h i r m e r § 13 σημ. 5. Ἐν τῷ γωρίῳ ὁμοῦ τούτω ὁ λόγος
εἶναι οὐχὶ περὶ ἄπλης ἄρσεως τῆς γαμικῆς συμβιώσεως ἐπὶ τῇ προθέσει νομί-
μου ἐξακολουθήσεως τοῦ γάμου, ἀλλὰ περὶ σκοπομένης διαζεύξεως [divor-
tium], ἣτις μόνον ἔνεκα νομίμου κολύματος δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τῆς λύσεως
τοῦ γάμου, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἦ ἐστερημένη πάσης νομικῆς ἐνεργείας καὶ ἰδίᾳ
χωρὶς νὰ καταλείπῃ ἐξακολουθοῦσαν τὴν πρὸς γαμικὴν συμβίωσιν ὑποχρέωσιν.
Πρβλ. L. 11 pr. D. de divort. 24. 2. Ὁρ. ἰδίως Erk. des OAG. zu Rostock
4/8 70 παρὰ B u d e Entscheidungen γλ. VII σ. 265-267. (S e u f f. Arch.
XXII. 45). [Ἐφ. Θεσσαλον. 47 <1918>]. Ἡ ῥωμαϊκὴ διάταξις ἐφαρμόζεται
ἐπὶ συζύγων κηρωρισμένων ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης πρὸ τοῦ νόμου τῆς Ἀυτο-
κρατορίας τῆς 6 Φεβρουαρίου 1875 (§ 77). [Περὶ τοῦ ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης
χωρισμοῦ οὐδεις λόγος δύναται νὰ γίνῃ παρ' ἡμῖν, ἄτε τοῦ θεσμοῦ τούτου οὔτε
ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ὑπάρχοντος οὔτε διὰ νεωτέρου ἀστικοῦ νόμου εἰσαχθέντος
(ἐξ οὗ καὶ ἡ μὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐν Πολ. Δικ. 682 ἐπ. καὶ Καταστατ. τῆς Ἱερᾶς
Συνόδου. ἄρθρ. ιζ' ὀριζόμενον, πρβλ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ῖ δ ο ν Ἐγγ. § 151 σημ. 1). —
Παρ' ἡμῖν, παρ' οἷς ὁ γάμος μόνον ἐκ νομίμου λόγου καὶ δικαστικῆ ἀποφάσεως
λύεται, περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς μνημονευθείσης διατάξεως τοῦ Πανδέκτου

γενῶν καὶ συζύγου ἢ κληρονομία περιέρεται ὡς προᾶγμα

un pr. καὶ § 1 cit. 38. 11) εὔρηται ἐν τῇ κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ διαζυγίου διδομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ δικαστηρίου τῇ γυναικὶ ἀδεία, ὅπως μετοικήσῃ εἰς ἕτερον οἶκον (Καταστ. Συνόδ. ιζ'. Πολ. Διζ. 683); ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἢ ἐπὶ σοκοπῆ διαζεύξεως μὴ συμβίωσης τῶν συζύγων. Ἀντιθέτως ὁ τε Παπαρρηγόπουλος § 218 καὶ σημ. 4 καὶ ὁ Καλλιγᾶς § 109 πραγματεύονται τὰ περὶ χωρισμοῦ ἀπὸ τραπέζης καὶ κοίτης ὡς θεσμὸν ἰσχίοντα παρ' ἡμῖν. Συμφωνεῖ τοῖς ἀνωτέρω Κ ρ α σ σ ᾶς § 120.— Νομιζόμενος γάμος: Ἐφ. Θεσσαλον. 47 <1918>.— Ἡ πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο σχετιζομένη διάταξις τοῦ Πατριάρχου Ἀθανασίου, ἢ κωρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου (Z a c h a r i a e Coll. V Nov. XXVI) καὶ περιεχομένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ (5. 8) 95, οὐδεμιᾶς ἐφαρμογῆς τυγχάνει παρ' ἡμῖν, ὡς ἐκλιπόντος τοῦ ἀντικειμένου, εἰς ὃ ἀνεφέρετο (δουλοπαροικία). Πρὸβλ. Καλλιγᾶς § 109 Z a c h a r i a e v. L i n g e n t h a l Geschichte κτ. § 31 i. f. Περὶ τῆς διατάξεως ταύτης γενικῶς ὄρα Γ. Σ. Μαριδάκη: Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων. (Ἀθῆναι, 1922) σ. 283 ἐπ.—Καὶ κατὰ τὸν νόμον 2310 (ὄρ. § 569 σημ. *) ἀναγκαῖα προϋπόθεσις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν συζύγων εἶναι ἢ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου ὑπαρξίς νομίμου γάμου, χωρὶς καὶ κατ' αὐτὸν ν' ἀπαιτῆται καὶ πραγματικῆς τῶν συζύγων συμβίωσης· τοῦτο ἀνενδοιάστως προκύπτει ἐκ τοῦ νόμου, ἀπονέμεντος τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον. Ὅθεν ἐὰν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχεν ἤδη λυθῆ ὁ γάμος διὰ διαζυγίου, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ ἐπιζήσαντος. Τὸ ἄρθρον 9 τοῦ νόμου εἰσάγει μάλιστα ἐνταῦθα καὶ τὴν διάταξιν, καθ' ἣν ἀποκλείεται ὁ ἐπιζῶν τῶν συζύγων παντὸς κληρονομικοῦ δικαιώματος καὶ πρὸ τῆς ὁριστικῆς διὰ διαζυγίου λύσεως τοῦ γάμου, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος, δικαιοῦμενος εἰς ἔγερσιν ἀγωγῆς ἐπὶ διαζυγίῳ ἔνεκα πταισματος τοῦ ἐπιβιοῦντος τῶν συζύγων, εἶχεν ἐγγείρει ἀγωγήν, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐκδοθῆ ὁριστικὴ τοῦλάχιστον ἀπόφασις ἀπαγγέλλουσα τὸ διαζύγιον, ἦτοι τὸ δι' ὁριστικῆς ἀπλῶς ἀποφάσεως ἀπαγγελλόμενον διαζύγιον ἐξομοιοῦται ὡς πρὸς τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα πρὸς ἐπελθόν ἤδη ὁριστικὸν διαζύγιον. Ἡ διάταξις αὕτη, παρεμφερῆς ἀπὸ τινῶν ἀπόψεων πρὸς διατάξεις τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος (ἄρθρ. 757), τοῦ αὐστριακοῦ (§ 759), τοῦ γαλλικοῦ (ἄρθρ. 767, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς 9ης Μαρτίου 1881, καὶ τοῦ οὐγγρικοῦ νομοσχεδίου (§ 1533), ἐλήφθη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (§ 1933), ὅστις ὅμως ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἔγερσιν ἀγωγῆς ἐπὶ διαζυγίῳ, χωρὶς δηλ. ν' ἀπαιτῆ καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ ταύτῃ ἐκδοσὴν ὁριστικῆς τοῦλάχιστον ἀποφάσεως. Προϋποθέσεις τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ ἄρθρ. 9 εἰσὶ: α) Ὑπαιτιότης τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου ἀναγνωριζομένη ὑπὸ τοῦ νόμου 2228 ὡς λόγος διαζυγίου· ὅθεν ἢ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἐγερθεῖσα ἐπὶ διαζυγίῳ ἀγωγή, ἐρειδομένη οὐχὶ ἐπὶ πταισματος τοῦ ἐπιζήσαντος, ἀλλὰ ἐπὶ φρενοβλαβείας λ. χ. αὐτοῦ (ἄρθρ. 6 τοῦ νόμου 2228), δὲν ἐπάγεται τὸν ἀποκλεισμόν ἀπὸ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὡς ἐπίσης δὲν ἐπέρεται ὁ ἀποκλεισμός οὗτος, ἐὰν τὴν ἐπὶ διαζυγίου ἀγωγήν ἤγειρεν ὁ ἐπιβιώσας τῶν συζύγων. Τούναντιον ὅμως ἐφαρμόζεται ἢ διάταξις αὕτη τοῦ ἄρθρ. 9, ἐὰν ἐκτὸς τοῦ πταισματος τοῦ ἐπιζήσαντος, ἐφ' οὗ ἐθεμε-

ἀδέσποτον εἰς τὸ Δημόσιον⁵. Τοῦ Δημοσίου ὁμως προηγούνται, ἔαν μὲν ὁ ἀποθανὼν ἦτο κληρικὸς ἢ στρατιώτης, ἢ ἐκκλησία⁶

λιώθη ἢ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἐγεθθεῖσα ἐπὶ διαζυγίῳ ἀγωγῇ, ὑπάρχει καὶ πταίσμα τοῦ κληρονομουμένου, οὕτως ὥστε ἡ ἐκδοθεῖσα ὀριστικὴ ἀπόφασις κηρύσσει συνφά τῷ ἄρθρ. 12 τοῦ νόμου 2228 ἀμφοτέρους τοὺς συζύγους ὑπαίτιους τῆς λύσεως τοῦ γάμου. Πρὸβλ. *Staudinger's Comm. und Planck BGB.* ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς § 1933 γερμ. κώδικος. β) Δικαίωμα τοῦ κληρονομουμένου, ὅπως ἐγγείη τὴν ἐπὶ διαζυγίῳ ἀγωγὴν ἕνεκα τοῦ πταίσματος τοῦ ἐπιβιούontos. Ὅθεν δὲν ἐφαρμόζεται ἡ προκειμένη διάταξις καὶ συνεπῶς δὲν ἀποκλείεται τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου δικαιώματος ὁ ἐπιζῶν σύζυγος, ἔαν, καίπερ ὑπάρχοντος τοῦ πταίσματος, ὁ κληρονομούμενος δὲν ἐδικαιούτο κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἰς ἔγερσιν ἀγωγῆς, ἀποσβεσθέντος τοῦ τοιοῦτου δικαιώματος ἀπὸ αὐτοῦ εἴτε διὰ παρασχεθείσης συγγνώμης εἴτε διὰ παραγραφῆς (ἄρθρ. 9. 10 αὐτοῦ εἴτε διὰ παρασχεθείσης συγγνώμης εἴτε διὰ παραγραφῆς (ἄρθρ. 9. 10 τοῦ νόμου 2228). γ) Ἐγερσις ἀγωγῆς ἐπὶ διαζυγίῳ καὶ ἐκδόσις ὀριστικῆς τοῦλάχιστον ἀποφάσεως ἀπαγγελλούσης τὸ διαζύγιον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον προσετέθη ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου, μὴ ὑπάρχον εἰς τὸ χεῖρον προσετέθη ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου, μὴ ὑπάρχον εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπείας παρασκευασθὲν σχέδιον· διὰ τῆς προσθήκης ταύτης ἀπετρατή μὲν ἢ ἐν Γερμανίᾳ γεννηθεῖσα διχογνωμοσύνη περὶ τοῦ ζητήματος, ἀναίτιον ἀποπαρασκευαστικαί πρὸς ἔγερσιν τῆς ἐπὶ διαζυγίῳ ἀγωγῆς πράξεις (αἰτήσεις πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον περὶ συμβιβασμοῦ, αἰτήσεις εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς) ἐπάγονται τὰ ἐπακόλουθα τῆς προκειμένης διατάξεως (*Dernburg BGB. § 19 σημ. 6*), ἀλλ' εἰσαχθεῖσα αὕτη ἀμελετήτως καὶ μετὰ σπουδῆς, δὲν βαίνει ὁμαλῶς πρὸς τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τοῦ ἄρθρ. 9, ὅπερ αὐτολεξεῖ μετηνέχθη ἐκ τῆς § 1933 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, παρ' ὅ ὁμως, ὡς ἐρρήθη, ἐλλείπει τὸ προαπαιτούμενον τῆς ἐκδόσεως ὀριστικῆς τοῦλάχιστον ἀποφάσεως].

⁵) *L. 4 C. de bon. vac. 10. 10, I. 96 § 1 D. de leg. I^o 30, L. 20 § 9 D. de H. P. 5. 3, L. 1 pr, L. 2 D. de succ. ed. 38. 9. Seuff. Arch. VIII. 275. Maresch das Erbrecht des Fiskus. Ἐναίσιμος διατριβή. Greifswald 1900, Kähler das Heimfallrecht des Fiskus und anderer juristischer Personen nach lübischem Recht und BGB. Ἐναίσιμος διατριβή. Rostock 1902. [Περὶ τῆς νομικῆς σχέσεως τοῦ Δημοσίου ὄρ. κατωτ. § 622 καὶ τὰς αὐτ. παρατηρήσεις, ἔνθα καὶ περὶ τῶν νεαρῶν ἡμῶν νόμων 1337 <1918> καὶ 2310 <1920>, δι' ὧν εἰδικώτερον καθορίζεται τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ Δημοσίου].*

⁶) *L. 20 C. de ep. et cler. 1. 3, Neap. 131 κεφ. 13, c. 7 C. 12 quae. 5.* Πλὴν τῆς ἐκκλησίας τὸ πρῶτον χωρίον ἀναφέρει καὶ τὰ μοναστήρια· ἀλλ' οἱ μοναχοὶ κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον [τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας] εἰσὶν ἀνίκανοι πρὸς περιουσίαν (§ 535 σημ. 2) *G l i c k s. 759 ἐπ.* [Παρ' ἡμῶν οἱ μοναχοὶ δὲν εἶναι ἀνίκανοι πρὸς περιουσίαν· ὥστε τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἔχει ἐφαρμογὴν. Τὰ περὶ διαδοχῆς δ' εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν μέχρι τοῦ νόμου ΓΥΙΔ' <1909> εἶχον παρ' ἡμῶν ἐν γενικαῖς γοσημαῖς ὡς ἐξῆς: α) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐπισκόπους, οὐδὲν ὑπῆρχεν ἰδιαίτερον, κρατοῦντος τοῦ κοινοῦ κληρονομικοῦ δικαίου, διότι, ἐκλιπούσης τῆς ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων διαχειρίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, οὐδεμία γίνεται διάκρισις μεταξύ τῆς

πρὸ τῆς περιβολῆς τοῦ ἐπισκοπικῆ ἀξιώματος καὶ τῆς μετ' αὐτὴν κτωμένης περιουσίας· ἅπασαν ἐπομένως τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ὀποτεδήποτε καὶ ὀθενδήποτε κτηθεῖσαν, ἠδόνταο νὰ διαθῆται κατὰ τὸ δοκοῦν ὁ ἐπίσκοπος συμφώνως τῷ κοινῷ δικαίῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἀδιάθετος, ἐπίρρητο ἢ συνήθης διαδοχῆ, ὡς καὶ ἐπὶ λαϊκῶν. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς λοιποὺς κληρικοὺς, οὔτε κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν καὶ βυζαντικὸν δίκαιον οὔτε κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ὑπῆρχεν ἐξαιρετικὴ τις διάταξις, ἰσχυρόντων τῶν κοινῶν κανόνων. Τοῦτο μόνον ὑπῆρχε τὸ ἰδιαίον ὡς πρὸς ἅπαντας ἐν γένει τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ὅτι ἐν ἑλλείψει συγγενῶν (καὶ συζύγου ἐπὶ τῶν ἐγγάμων) ἐκαλεῖτο ἡ ἐκκλησία, ἐν ἣ ὁ ἀποθανὼν ἔτυχε χειροτονημένος, καὶ οὐχὶ τὸ Δημόσιον. Νεαρ. 131 κεφ. 13. Πρβλ. Κ ρ α σ ὰ ν § 130. 131. 132. 133. — β) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς μοναχοὺς, διαζυγιέντων τὴν πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἀπὸ τῆς μετ' αὐτὴν ἀποκτωμένης παρ' αὐτῶν περιουσίας. Τὰ τοῦ πρώτου θέματος ἐρρῶθισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (Νεαρ. 5. κεφ. 5, Νεαρ. 76, Νεαρ. 123 κεφ. 38), διατάξας ὅτι ἅπασα ἡ κατὰ τὴν εἰς τὴν μονὴν εἰσοδὸν ὑπάρχουσα περιουσία τοῦ μοναχοῦ προσκυροῦται τῇ μονῇ, κατ' ἐξαιρέσειν δὲ δύνανται οὗτος, ἐὰν ἔγῃ παῖδας, νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἢ μέρος (παραφυλαττομένης τῆς νομίμου μοίρας) τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, ὅτε τὸ ὑπόλοιπον παραμένει τῇ μονῇ, ἢ τὸ ὅλον, ὅτε ὁμοῦς ἀνάγκη νὰ συγκαταριθμῆσιν καὶ ἑαυτὸν μετὰ τῶν τέκνων, ἢ δὲ ἰδίᾳ αὐτοῦ μερὶς προσῆκει τῇ μονῇ. Ἄλλ' ἐὰν ὁ μοναχὸς ἀπέθανε „πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἰδια διανεμῆν πράγματα“, οἱ μὲν παῖδες θὰ λάβωσι τὴν νόμιμον μοῖραν, ἢ δὲ μονὴ τὸ ἐπίλοιπον. Τὰ τοῦ δευτέρου θέματος ἐκανόνισεν ὁ Λέων διὰ τῶν Νεαρῶν 5 καὶ 6. Ἀρμ. <5. 4> 3. Κατὰ τὴν Νεαρ. 5, ἐὰν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἰσερχομένου εἰς τὸ μοναστήριον συνεισηνέχθῃ τι εἰς αὐτό, οὗτος διατίθειν ἐλευθέρως ἅπασαν τὴν κατόπιν κτωμένην περιουσίαν· ἐὰν δὲ τοῖναντίον, τὰ ἐπικτώμενα διαιροῦνται εἰς τρία μέρη καὶ τὸ μὲν διμοιροῦν ἀνήκει κατὰ πλήρη διάθεσιν τῷ μοναχῷ, τὸ δὲ τρίτον τῇ μονῇ. Κατὰ τὴν Νεαρῶν 6 τέλος, ἂν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὴν πρὸς σύνταξιν διαθήκης ἀπαιτουμένην ἡλικίαν, ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος περιουσία αὐτοῦ διαιρεῖται πάλιν εἰς τρία, ἄλλ' ἤδη τὸ μὲν διμοιροῦν ἀνήκει τῇ μονῇ, μόνον δὲ τὸ τρίτον περιέρχεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους τοῦ μοναχοῦ. Πρβλ. Κ ρ α σ ὰ ν § 135, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 221 (ἀντιστρόφως καὶ ἐπομένως ἐσφαλμένως ἐκτιθέντα τὸ τελευταῖον). Α. Π. 134 <1908>, 185 <1911>, 239 <1912>. Ἐφ. Ἀθ. 1163 <1904>, 668 <1907>. Ἐφ. Πατρ. 380 <1906>, 222 <1907>, 461 <1908>, 342 <1909>. — Ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ ἄνευ ἄλλων κληρονόμων, ἅπασα ἡ περιουσία αὐτοῦ περιέρχεται εἰς τὴν μονὴν, προτιμωμένη τοῦ Δημοσίου. — Περὶ τῆς κληρονομίας τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν δύο ἰδία προγματεῖαι. Α. Μ ο μ φ ε ρ ρ ὶ τ ο υ : Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ. Ἀθήνησι 1890. καὶ Δ α μ. Β ο ρ ἑ : Περὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς εἰς τὴν περιουσίαν τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν, ἐν Ἀθήναις 1887. Πρβλ. ἡδὴ καὶ τὴν ἐμβριθῆ πραγματεῖαν Ε. Ν ι κ ο λ α ἰ δ ο υ : Περὶ τῆς μοναχικῆς ἀκτημοσύνης ἐν τῷ κοινῷ καὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ δικαίῳ. Ἐν Ἀθήναις 1901, περὶ ἧς ὄρ. Ν ο μ ι κ ἦ ν Ἐ π ι θ ε ὄ ρ η σ ι ν Ζέπου Ι. σ. 149 ἐπ., εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος Γ. Σ. Μ α ρ ἰ δ ἄ κ η ν ἐνθα ἄνωτ. (σημ. 4) σ.

ἢ τὸ σύνταγμα⁷ ἐκείνου, ὡς πρὸς δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος δωρηθὲν τῷ ἀποθανόντι καὶ τινι ἄλλῳ ὁμοῦ ὁ συνδωροεδόχος⁸.

2. Περὶ τῆς κλήσεως τῶν συγγενῶν εἰδικῶς.

α. Καλούμενα πρόσωπα.

§ 571.

Περὶ τῆς ἐνοίας τῆς συγγενείας ὄρ. I § 56^a. Ἡ συγγένεια, ἥτις κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον μόνη λαμβάνεται

ἐνεργητικῆς περιουσίας καὶ δὲν ὀφείλει τόκους ἢ ἀποζημίωσιν διὰ τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς⁹ καὶ τὴν ἑτέραν, ὅτι ἡ περιουσία περιέχεται εἰς τὴν μονὴν αὐτοδικαίως, ἀνευ δηλ. πράξεως μεταβιβάσεως (παραδόσεως, συμβ. ἐγγράφου, μεταγραφῆς κτλ.). Τὰ τοῦ δευτέρου θέματος κανονίζει τὸ ἄρθρ. 19 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ μνησθέντος νόμου ΓΥΙΔ'. Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων τούτων ὁ μοναχὸς δὲν δύναται νὰ διαθῆται ὑπὲρ οὐδενὸς περιουσίαν κτηθεῖσαν ὅπωςδήποτε καὶ ἀνήκουσαν αὐτῷ μετὰ τὴν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ (ἐκτὸς τοῦ κελίου αὐτοῦ, οὗ τὴν χρῆσιν δύναται νὰ διαθῆται ὑπὲρ τοῦ ὑποκατακτιζομένου αὐτοῦ, ὄντος ἢ γενομένου μοναχοῦ) ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ περιέρχεται μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν κληρονομικῶ δικαιομάτῃ (ἄρθρ. 19), ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ ἤμισυ, ἀφοῦ τὸ ἕτερον ἤμισυ ἀνήκει κατὰ τὸ ἄρθρον 4 § 2 εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ταμεῖον. Τὰ περὶ τούτου ἀθλιώτατα διατυπῶνται ἐν τῷ νόμῳ. Ὁρ. περὶ τῶν ἀντιφάσεων τῶν ἄρθρ. 4 καὶ 19 Μ α λ ο ὕ-χον ἐνθ. ἀνωτ. σ. 95 ἐπ. — Περὶ ἄλλων εἰδικῶν διατάξεων εἰσαγομένων διὰ τοῦ νόμου ΓΥΙΔ' γίεται λόγος ἐν οἰκείῳ ἐκάστοτε τόπῳ. Αἱ περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ ἐπισκόπου καὶ μοναχῶν ἀναπτυχθεῖσαι, ὡς ἄνω, διατάξεις δὲν ἐθίχθησαν ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἡμῶν νόμου 2310 (ἄρθρ. 13 ἐδ. 3).]

⁷ L. 6 § 7 D. de iniusto 28. 3, L. 4 § 17 D. de fideic. lib. 40. 5, L. 2 C. de her. dec. 6. 62. G l ü c k σ. 755 ἐπ.—Ὁμοῖον προνόμιον ἀπονέμει τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τῇ curia, τῇ cohors, τῷ collegium naviculariorum καὶ τῷ collegium fabricensium. Tit. Cod. 6. 62 de hereditatibus decurionum naviculariorum cohortalium militum et fabricensium. Περὶ τῆς σημερινῆς ἀργίας τῶν διατάξεων τούτων ὑπάρχει ὁμοφωνία. [Πρβλ. Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 111, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 222, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 143]. Ἀπαντᾷ ὁμοῦς ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι παραπλήσιον προνόμιον προσήκει, κατὰ τὴν πράξιν, καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἔτι δὲ εἰς τὸ Πτωχοκομεῖον, ἐνθα μέχρι τοῦ θανάτου ἔτιχε περιθάλψεως ὁ τελευτήσας. G l ü c k σ. 761 ἐπ. Ἐναντίοι ν. S c h r ö t e r Zeitschr. f. Civ. u. Pr. X σ. 95 ἐπ., S i n t e n i s III § 165 σημ. 5.

⁸ Ὁ λεγόμενος socius liberalitatis imperialis. L. un. C. si liberalitatis imperialis socius sine herede decesserit 10. 14 Βασ. (56. 7) ιβ', Ἀρμ. (3. 1) 13. Δὲν εἶναι ὁμοῦς κληρονόμος ὁ ἐπιζήσας συνδωροεδόχος, ἀλλὰ νόμιμος κληροδόχος. Οὗχ ἦτον αἱ γνῶμαι ποικίλλουσι. G l ü c k σ. 762 ἐπ., S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ,

ὑπ' ὄψιν, εἶναι ἢ ἐξ αἵματος συγγένεια (cognatio)¹. Μάλιστα δὲ οἱ ἐξ αἵματος συγγενεῖς καλοῦνται ἄνευ περιορισμοῦ μέγρις ὠρισμένου ἀριθμοῦ βαθμῶν², ἐν ᾧ τὸ πραιτωρικὸν ἔδικτον εἶχε τοιοῦτον περιορισμόν³. — Ἡ υἰοθεσία⁴ δὲν δημιουργεῖ

[Ὁμοδοξεῖ τῷ συγγραφεῖ Παπαρηγόπουλος § 220 σημ. 7. Πρβλ. καὶ Καλλιγᾶν § 111, Κρασσᾶν § 143, ἀρνούμενους τὴν κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως].

¹ Τὸ ἀργικὸν ῥωμαϊκὸν δίκαιον μόνον εἰς τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας συγγενεῖς παρείχε κληρονομικὸν δικαίωμα. Πρῶτος ὁ πραιτωρ ἐκάλεσε τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς, μετὰ πάντας ὁμως τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας, ἐξαιρέσει κατιόντων τινῶν. Ἡ μεταγενεστέρα αὐτοκρατορικὴ νομοθεσία ἐξήγαγέ τινας τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν τῆς ἐπαχθοῦς ταύτης θέσεως καὶ ἔταξεν αὐτοὺς πρὸ τῶν ἐξ ἀρρενογονίας. Ἡ τάσις αὕτη κατέληξεν εἰς τὴν Νεαρ. 118 (τοῦ ἔτους 543), ἐνθα διευπλώθη ὡς ἀρχή, ὅτι ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ ἤρτηται μόνον ἐκ τῆς ἐξ αἵματος, οὐχὶ δὲ τῆς ἐξ ἀρρενογονίας συγγενείας (προοίμ. καὶ κεφ. 4). Ἰστορικὴ ἐπισκόπησις παρὰ G l ü c k σ. 169 ἐπ., Arndts σ. 669 ἐπ., Vering σ. 17 ἐπ. 429 ἐπ. 618 ἐπ. 634 ἐπ., K ö r p e n (System) σ. 2 ἐπ. 15 ἐπ., S c h i r m e r σ. 127 ἐπ., V a n g e r o w II § 405-410. — Πρῶτάθη ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ Νεαρ. 118 δὲν καλεῖ κυρίως τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς κατιόντας, τοὺς ἀνιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς ὡς τοιοῦτους (L ü b e n s t e r n Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IX σ. 25.), ἢ ὅτι καλεῖ μὲν τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς, ἀλλ' ἡ κατ' αὐτὴν ἔννοια τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας δὲν εἶναι ἡ τοῦ προτέρου δικαίου (S c h i r m e r σ. 190 σημ. 157), ἐντεῦθεν δὲ ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ διάταξις, καθ' ἣν οὐδεὶς καλεῖται, μὴ συνειλημμένος ἤδη τοῦλάχιστον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου (§ 535 σημ. 5), κατηργήθη ὑπὸ τῆς Νεαρῶς 118 ὀλοσχερῶς (L ü b e n s t e r n) ἢ ἐν μέρει (S c h i r m e r, ἐπὶ τῆς διαδοχικῆς δηλονότι κλήσεως.) Ὁρ. τούναντίον B ü c h e l Streitfragen aus Novelle 118 σ. 11 ἐπ., Arndts σ. 680, Vangerow II § 411 σημ., Arndts Pand. § 474 σημ. 4, 6, Brinz 2 ἐκδ. III σ. 128, K ö r p e n Lehrb. § 59 σημ. 1. [Κρασσᾶς § 113 καὶ § 16].

² Νεαρ. 118 κεφ. 3 § 1. [Περιορισμὸν ὡς πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους ὄρ. ἐν Νεαρ. 131 κεφ. 13 § 1, Ἄρμ. (5. 4) 1. Πρβλ. παρατήρησιν ἀνωτ. ἐν § 570 σημ. 6].

³ Τὸ πραιτωρικὸν ἔδικτον ἐκάλει τοὺς ἐξ πρώτους βαθμοὺς, ἐκ δὲ τοῦ ἐβδόμου τοὺς ἐγγόνους ἀδελφοπαίδων, ἐν ᾧ ἡ ἐξ ἀρρενογονίας διαδοχὴ ἐχθροὶ ἐπίσης ἄντω οἰουδήποτε ὡς πρὸς τοὺς βαθμοὺς περιορισμοῦ, § 5 I. de succ. cogn. 3. 5, L. 1 § 3, L. 9 pr. D. unde cogn. 38. 8, L. 4 pr. D. de grad. 38. 10. [Ἀντιθέτως τούτοις ἡ νεωτέρα ἡμῶν νομοθεσία περιώρισεν οὐσιωδῶς τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν συγγενῶν. Ὁ τε νόμος 1337 <1918>, καὶ ἰδίᾳ ὁ νόμος 2310 <1920> καθιεροῦσι τὸν μέγρις τοῦ τετάρτου βαθμοῦ περιορισμὸν μετὰ δύο ἐξαιρέσεων: α) ἐπὶ τῶν κατιόντων τοῦ κληρονομουμένου, ἐφ' ὧν οὐδεὶς ἀπολύτως ἰσχύει περιορισμὸς καὶ β) ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων ἀνιόντων, ἐφ' ὧν ὁ περιορισμὸς ἰσχύει καὶ διὰ τὸν τέταρτον ἐπιβαθμῶν, καθόσον οἱ κατιόντες τῶν προπάππων καὶ προπαμῶν δὲν κληρονομοῦσιν. Ἄρθρ. 1. 4 τοῦ νόμου 2310. Εἰδικιώτερον περὶ τούτου κατωτ. ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον].

ἐξ αἵματος συγγένειαν^{4α}· παράγει ὁμως: α) πλήρης μὲν οὖσα⁵ τὰ τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας δικαιώματα, καθ' ὅσον παράγει συγγένειαν ἐξ ἀρρενογονίας καὶ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ αὐτῆ⁶

⁴ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: v. L ö h r Magazin f. RW. u. Gesetzgeb. III σ. 386 ἐπ. (1819). M ü h l e b r u c h Συνέχ. Glück XXXV σ. 166 ἐπ. (1832). B ü c h e l Streifrag aus Novelle 118 σ. 18 ἐπ. (1839). G l ü c k § 157-159, A r n d t s ἐνθ. ἀνωτ. σ. 680. 685-689, S c h i r m e r § 11, V a n g e r o w § 412 σημ., S i n t e n i s II § 139 σημ. 55. K ö r p e n Lehrbuch § 60. [Ἦορ. Α. Κ ρ ε σ τ ε ν ί τ ο υ: Περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν εἰς υἰοθεσίαν λαμβανομένων ἐν Θέμειδι Ἀγγελοπούλων IV σ. 178 ἐπ.].

^{4α} [Περὶ τῶν ἐκ τῆς υἰοθεσίας κληρονομικῶν σχέσεων κατὰ τὸν νόμον 2310 ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. ἐν τέλει τῆς σημ. 10].

⁵ Πλήρης υἰοθεσία (ἢ adoptio plena λεγομένη) εἶναι πάντοτε ἡ εἰσποίησις· ἡ ἐν στενωτέρῳ ἐννοία υἰοθεσία εἶναι πλήρης, ἐάν τὸ τέκνον δίδηται πρὸς υἰοθεσίαν ἢ εἰς φυσικὸν αὐτοῦ ἀνίοντα ἢ εἰς ξένον τινὰ παρὰ τοῦ πάππου αὐτοῦ, ζῶντος τοῦ πατρὸς. L. 10 C. de adopt. 8. 47 [48], § 2 I. cod. 1. 11. Πρβλ. II § 524. [Ἐφ. Πατρ. 29 <1920>].

⁶ L. 23 D. de adopt. 1. 7, L. 1 § 4 D. unde cogn. 38. 8, L. 4 § 10, L. 5 D. de grad. 38. 10, L. 1 § 6, L. 4 D. si tab. test. nullae 38. 6, L. 3 D. unde cogn. 38. 8, § 11 I. de her. quae ab int. 3. 1. "Ὅτι τοῦτο ἰσχύει ἔτι καὶ νῦν κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δέχεται ἡ ἄρχουσα γνώμη. Οὕτω καὶ Entscheid. des RG. XXXI σ. 187 ἐπ. 'O S i n t e n i s III § 139 σημ. 35 τούναντιον ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐπὶ τὸν σημερινὸν δικαίον ἡ ἐπέκτασις ἐκεῖνη τῆς ἐκ τῆς υἰοθεσίας συγγενείας ἐξέλιπε μετὰ τῆς ἀπρηχαιωμένης ἐννοίας τῆς «ἀρρενογονίας», ὅτι δὲ τούναντιον ἡ υἰοθεσία παράγει νῦν συγγενικὴν μόνον σχέσιν τοῦ θετοῦ τέκνου πρὸς τὸν θετὸν πατέρα, καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ διατελοῦντα τέζνα καὶ ἀπωτέρους κατιόντας. Ὡσαύτως B r i n z 2 ἔκδ. I σ. 170. III σ. 129 (περιορίξων μάλιστα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει σ. 30, 802. 803 τὴν ἐξ υἰοθεσίας συγγένειαν ἔνθεν μὲν εἰς τὸν θετὸν πατέρα, ἔνθεν δὲ εἰς τὸ θετὸν τέκνον καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ). Ὁμοίως D e r n b u r g III § 30 σημ. 8 § 135 ἄρ. 2. 'O A r n d t s Pandekten § 425 σημ. 1 (πρβλ. RLex. III σ. 686) θεωρεῖ ὡς δεδικολογημένην τοῦλάχιστον τὴν ἀμφιβολίαν «ἂν πρὸς τὴν σημερινὴν περὶ δικαίον συνείδησιν συνάδει τοσοῦτον εὐρεία ἐπέκτασις τῆς ἐκ τῆς υἰοθεσίας συγγενείας». Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ P u c h t a § 445 ἐν τέλ., δέον «κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νεωτέρου δικαίου» νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ τοῦ υἰοθετηθέντος πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ θετοῦ πατρὸς συγγένεια διαρκεῖ μόνον μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου τούτου· οὕτω καὶ K ö r p e n Grundriss § 46 ἐν τέλ. Ἐναντιον πάντων τούτων ὄρ. S c h i r m e r σημ. 26, K ö r p e n Lehrb. σ. 390. 391. [Πρβλ. K ρ α σ σ ἄ ν § 116 i. f. καὶ § 117, ὁρθῶς συμπεραίνοντα ὅτι κατὰ τὰ νῦν ζα-
τοῦντα «ἐφαρμογὴν ἔχει καὶ ἀναλλοίωτον παρέμεινε τὸ ἀξίωμα, καθ' ὃ, λυθείσης χειραφεσίας τῆς υἰοθεσίας, σφαιναίρεται καὶ πᾶν ἐκ τῆς υἰοθεσίας κληρονομικὸν δικαίωμα» καὶ ὅτι «ἐνηλίκου πλήρης υἰοθεσία ἢ εἰσποίησις εἶναι πρᾶξις ματαία, διότι ὡς τοιοῦτος μὴ δυνάμενος εἰς πατρικὴν νὰ ὑποβληθῇ ἐξουσίαν, οὐδὲ θετός

β) μὴ οὔσα δὲ πλήρης, κληρονομικὸν ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα (οὐχὶ δικαίωμα ἀναγκαίου κληρονόμου) ὑπὲρ τοῦ θετοῦ τέκνου ἐπὶ τῆς τοῦ θετοῦ πατρὸς περιουσίας ⁷ (οὐχὶ ἀντιστρόφως)· γ) γενομένη ὑπὸ γυναικός, υἱικὴν μεταξὺ τοῦ υἱοθετηθέντος καὶ τῆς υἱοθετησάσης μητρὸς σχέσιν μετ' ἀμοιβαίου κληρονομικοῦ δικαιώματος ⁸. Τῶν ἐν τῇ φυσικῇ οἰκογενεῖα δικαιωμάτων τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας οὐδαμῶς ἄπτεται ἡ υἱοθεσία ⁹. ὄθεν ὁ υἱοθετηθεὶς κληρονομεῖ τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ κληρονομεῖται ὑπ' αὐτῶν (ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν εἰς τὴν κληρονομίαν δικαιουμένων θετῶν συγγενῶν), ὥσει μὴ εἶχεν υἱοθετηθῆ ¹⁰. — Τὰ ἐξώγαμα τέκνα ἔχουσι μητέρα καὶ πρὸς μητρὸς

καθίσταται καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς υἱοθεσίας κτάται κληρονομικὸν δικαίωμα». Παπαρηγόπουλος § 174 σημ. 3. Κρυστενίτης ἐνθ. ἀνωτ. σ. 180. 'Εφ. 'Αθ. 848 <1901>]. Τὸ Ἀκρωτικὸν τῆς Γερμανίας ἀναγνωρίζει κληρονομικὸν τῶν κατιόντων τοῦ υἱοθετηθέντος δικαίωμα ἀπέναντι τοῦ υἱοθετησαντος, καὶ ἂν μὴ διατελῶσιν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐκείνου ἐξουσίαν, διότι ἡ υἱοθεσία κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον παράγει πρωτίστως υἱικὴν σχέσιν ὡς τοιαύτην, πατρικὴν δ' ἐξουσίαν, ἔαν ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει δύναται μὴ παραχθῆ αὐτή, μόνον ὡς ἐπακολούθημα τῆς υἱικῆς σχέσεως. Entsch. VI σ. 171 (=Seuff. Arch. XXXVII. 231). Τοῦτο δὲν εἶναι πλέον ἐφαρμογή, ἀλλὰ δημιουργία δικαίου. [Οὕτως ἐν τούτοις Α. Π. 263 <1901>, 422 <1906>. 'Εφ. 'Αθ. 289 <1908>, 944 <1910>, 996 <1912>. 'Εφ. Ναυπλ. 95 <1903>. 'Εφ. Πατρ. 29 <1920>].

⁷ L. 10 C. de adopt. 8. 47 [48], § 2 I. eod. 1. 11, § 14 I. de her. quae ab int. 3. 1. [Κρυσσῶς § 116. 117, Παπαρηγόπουλος § 175].

⁸ L. 5 C. de adopt. 8. 47 [48]. Πρβλ. Π § 524 σημ. 9. [Οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Οἰκονομίδης ἐνθ. ἀνωτ. (§ 569 σημ. *) σ. 318 ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ παρὰ γυναικὸς υἱοθετηθεὶς ἔχει μόνον αὐτὸς καὶ πρὸς αὐτὴν μόνην ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰν ἀπαλιν. 'Η L. 5 C. cit., εἰς ἣν ἐπίσης παραπέμπει, ἀποφαίνεται γενικῶς: «δίδομεν αὐτῇ (τῇ γυναικί) τοῦτο ποιεῖν (υἱοθετεῖσθαι) ὡσανεὶ ἐξ αὐτῆς τεχθέντα αὐτόν». Βασ. (33.1) μδ'. Πρβλ. καὶ Νεοφ. 27 Λέοντος διὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον. Α. Π. 86 <1869>].

⁹ L. 1 § 4 D. unde cogn. 38. 9, L. 4 § 10 D. de grad. 38. 10, § 3 I, de succ. cogn. 3. 5.

¹⁰ Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ὁ υἱοθετηθεὶς ἐκληρονομεῖ τὸν πατέρα (πάππον) αὐτοῦ ὡς τέκνον (ἔγγονος) ἐν τῇ τάξει unde liberi, μόνον ἔαν ὁ θετὸς πατὴρ ἦτο πρὸς πατρός ἀνιῶν. Gai. III. 31, § 3 I. de succ. cogn. 3. 5, § 13 I. de her. quae ab int. 3. 1, L. 3 § 7. 8, L. 21 § 1 D. de B. P. c. t. 37. 4. Τοῦτο δὲν μετεβλήθη διὰ τῆς διατάξεως 10 C. de adopt. 8. 47 [48] (ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς adoptio plena)· ἀλλὰ κατὰ τὴν Νεοφ. 118, ἄνευ οἰασδήτινος διακρίσεως καλοῦσιν τοὺς ἐξ αἵματος κατιόντας, δέον καὶ οἱ ἐν

υιοθεσίᾳ διατελοῦντες νὰ κληρονομοῦσι τὸν πατέρα ἐν τῇ πρώτῃ τάξει.—Ὁὐχ ἦττον δὲν ἀναγνωρίζονται γενικῶς τὰ εἰρημένα. Ἰσχυρίζονται τινες, ὅτι ἡ L. 10 C. cit. ἀφῆρσεν ἀπὸ τοῦ υιοθετηθέντος πᾶν ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κληρονομικὸν δικαίωμα (Mühlenbruch) ἢ τοὐλάχιστον τὸ ὡς τέκνον τοιοῦτο (Büchel), ἢ ἀρνοῦνται ὅτι ἐγένετο διὰ τῆς Νεαρ. 118 ἡ εἰρημένη μεταβολὴ (οὕτως ἐκτὸς τοῦ Mühlenbruch καὶ ὁ v. Löhr δεχόμενος ἀντιθέτως ὅτι κατὰ τὴν Νεαρᾶν τὸ τέκνον κληρονομεῖ ἐν ἀπάσαις ταῖς περιπτώσεσι μόνον ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει). Ὁρ. τοῦναντίον Arnolds, Vangerow, Schirmer ἐνθ. ἀνωτ. (τὸν τελευταῖον ἐν σημ. 17. 25 ἀρ. 1), Köppen Lehrb. σ. 391. 392. [Ἐπίσης Οἰκονομίδην ἐνθ. ἀνωτ. σ. 318 ἐπ., Παπαρηγόπουλον § 178 ἐπ., Κρασσᾶν § 116]. Περὶ τοῦ κληρονομικοῦ τῆς φυσικῆς οἰκογενείας δικαιώματος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ θετοῦ τέκνου ὄρ. ἐπὶ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἐν τέλ., Schirmer σημ. 25 ἀρ. 2 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς. [Τὰς ἐκ τῆς υιοθεσίας κληρονομικὰς σχέσεις μετερρῶθμισεν ὁ νόμος 2310 (πρὸ βλ. ἀνωτ. § 569 σημ. *). Κατὰ τὸ ἀρθρ. 10 τοῦ νόμου τούτου: Α. «Τὰ θετὰ τέκνα καὶ οἱ τούτων κατιόντες κληρονομοῦσιν ἐξ ἀδιαθέτου ὡς οἱ νόμιμοι κατιόντες μόνον τὸν υἱὸν θετήσαντα, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ». Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ μνησθέντος ἀρθρου προκύπτουσι α) ὅτι τὰ θετὰ τέκνα, ἀδιαφόρως τοῦ εἶδους τῆς υιοθεσίας (πλήρους—ἀτελοῦς—εἰσποίησεως—ὑπὸ γυναικός), ἔχουσι κληρονομικὸν ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα ἐν τῇ πρώτῃ τάξει μόνον ἔναντι τοῦ υιοθετησαντος, οὐχὶ δὲ καὶ ἔναντι τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ἄρα δὲν κληρονομοῦσιν οὐδὲ τὰ λοιπὰ τέκνα τοῦ υιοθετησαντος· β) ὅτι τὰ θετὰ τέκνα κληρονομοῦσιν ἐξ ἀδιαθέτου ὡς οἱ νόμιμοι κατιόντες. Οἱ νόμιμοι ὁμως κατιόντες κατὰ τὸ ἀρθρ. 1 τοῦ νόμου τούτου καλοῦνται ἄνευ περιορισμοῦ τινος εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀνιόντος αὐτῶν καὶ δι' εἰδικῶς ἀδιαφόρως τῆς ὑπάρξεως ἐπ' αὐτὸν πατριζῆς ἔξουσίας τοῦ κληρονομουμένου· ἄρα καὶ τὰ θετὰ ἐν γένει τέκνα, κληρονομοῦντα ὡς οἱ νόμιμοι κατιόντες, καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου ἀδιαφόρως τῆς ἐπ' αὐτῶν πατριζῆς ἔξουσίας, ἐξ οὗ περαιτέρω ἔπεται, ὅτι καὶ οἱ χειραφετηθέντες, οἱ μετὰ τὴν υιοθεσίαν ἐνηλικιωθέντες καὶ συνεπῶς ἐξελθόντες τῆς πατριζῆς ἔξουσίας καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν ὡς οἱ νόμιμοι κατιόντες τοῦ κληρονομουμένου· γ) ὅτι καὶ οἱ κατιόντες τῶν θετῶν τέκνων κληρονομοῦσι τὸν υιοθετήσαντα, οὐχὶ ὁμως καὶ οἱ ἄλλοι συγγενεῖς αὐτῶν, λ. χ. ἀνιόντες, ἀδελφοὶ κ. λ. π. δ) ὅτι τὸ θετὸν τέκνον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, κληρονομεῖ ἐξ ἀδιαθέτου τὸν υιοθετήσαντα, ἀδιαφόρως ἂν οὗτος εἶναι ἀνὴρ ἢ γυνὴ ἢ καὶ ἀμφοτέρου οἱ σύζυγοι, καὶ κληρονομεῖ καὶ ἂν ὁ υιοθετήσας ἔχη καὶ ἄλλους φυσικοὺς κατιόντας, οὕτως ὥστε, ἐάν ὁ υιοθετήσας καταλίπῃ δύο ἐγγόνους ἐκ θετοῦ τέκνου καὶ ἓνα ἔγγονον ἐξ ἀποθανόντος φυσικοῦ τέκνου, οἱ μὲν ἐκ τοῦ θετοῦ τέκνου δύο ἔγγονοι θὰ λάβωσι τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας, ἦτοι ἕκαστος αὐτῶν τὸ τέταρτον ταύτης, ὁ δ' ἐκ τοῦ φυσικοῦ τέκνου ἔγγονος θὰ λάβῃ τὸ ἕτερον ἥμισυ. Β. «Ὁ υἱὸν θετήσας κληρονομεῖ ὡς γονεὺς ἐξ ἀδιαθέτου μόνον τὸ θετὸν τέκνον καὶ μόνον κατὰ τὸ τρίτον τῆς μερίδος γονεῶς. Οἱ συγγενεῖς τοῦ υιοθετησαντος δὲν ἔχουσι κληρονομικὸν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ θετοῦ τέκνου καὶ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ». Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ β' ἐδαφίου τοῦ ἀρθρου τούτου προκύπτει α) ὅτι

συγγενεῖς, ὡς τὰ ἐκ γάμου¹¹, καὶ δὴ καὶ χωρὶς νὰ ἐπι-
τρέπηται ἐξαίρεσις¹² τῶν ἐξ αἰμομικτικῆς ἐνώσεως¹³ ἢ ἐκ

ὁ υἰοθετήσας κληρονομεῖ τὸ θετὸν τέκνον ὡς γ ο ν ε ὑ ς, ἄρα ἐν τῇ δευτέρᾳ τά-
ξει τοῦ νόμου τούτου, οὕτως ὥστε ὑπόντων κατιόντων τοῦ θετοῦ τέκνου, ἦτοι
προσώπων καλουμένων ἐν τῇ πρώτῃ τάξει, οὗτος οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα
ἔχει· β) ὅτι ὁ υἰοθετήσας μόνος, ἄρα οὐχὶ οἱ συγγενεῖς τούτου, κληρονομεῖ μ ὀ-
ν ο ν τὸ θετὸν τέκνον, ἄρα οὐχὶ τοὺς συγγενεῖς τούτου, οὕτως ὥστε κληρονομη-
θέντος τοῦ θετοῦ τέκνου ὑπὸ κατιόντος αὐτοῦ οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ
ἀδιαθέτου ἔχει ὁ υἰοθετήσας ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας τοῦ κατιόντος
τούτου· γ) ὅτι ὁ υἰοθετήσας κληρονομῶν, ὡς ἐρρήθη, ὡς γονεὺς, δὲν λαμβάνει
ὀλόκληρον τὴν κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ νόμου προσήκουσαν αὐτῷ ὡς τοιούτῳ με-
ρίδα, ἀλλὰ μόνον τὸ τρίτον τῆς μερίδος, ἢν θὰ ἐλάμβανε, ἂν ἦτο φυσικὸς πα-
τήρ τοῦ κληρονομουμένου τέκνου, τὰ δὲ λοιπὰ δύο τρίτα περιέρχονται εἰς τοὺς
λοιποὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους τοῦ θετοῦ τέκνου, ἀδιαφόρως ἂν οὗτοι εἶναι
ἢ φυσικὴ οἰκογένεια, σύζυγος αὐτοῦ ἢ τὸ Δημόσιον, οὕτως ὥστε, ἐὰν τὸ θετὸν
τέκνον ἀπεβίωσε μὴ καταλιπὼν συγγενεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ νόμου 2310 τά-
ξεων οὔτε σύζυγον, ὁ μὲν υἰοθετήσας θὰ λάβῃ μόνον τὸ ἕν τρίτον τῆς κληρονο-
μικῆς περιουσίας, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ δύο τρίτα θὰ κληθῇ κατὰ τὸ ἄρθρον 12 τοῦ
νόμου τὸ Δημόσιον. Πρβλ. Ν. Σ κ ο υ ρ λ ἔ τ η ν ἐν Ἐ φ η μ. τῆς Ἐ λ λ. καὶ
Γ α λ λ. Νομολογίας XXXX σ. 252 ἐπ. Γ. «Αἱ περὶ υἰοθεσίας δια-
τάξεις τοῦ παρόντος νόμου ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ εἰσποι-
ήσεως». Κατὰ τὴν διατάξιν ταύτην τοῦ τελευταίου ἔδαφιου τοῦ ἄρθρου 10 ἢ
εἰσποιήσις ἐξομοιοῦται ὡς πρὸς τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα πρὸς τὴν υἰοθε-
σίαν, οὕτως ὥστε καὶ ἐπὶ τῆς εἰσποιήσεως ἰσχύουσι τ' ἀνωτέρω ἐπὶ τῇ βάσει
τοῦ νόμου 2310 ἀναπτυσσόμενα περὶ υἰοθεσίας καὶ συνεπῶς ἢ ἀνωτέρω ἐν σημ.
6 φιλονικία ἄμοιροι τὰ νῦν πάσης σημασίας. Δ. Ὁ νόμος 2310, ῥυθμίζων ἐν
ἄρθρ. 10 τὰς ἐκ τῆς υἰοθεσίας κληρονομικὰς σχέσεις, οὐδαμῶς ἀπτεται τῶν
κληρονομικῶν δικαιωμάτων τῆς φυσικῆς οἰκογενείας, οὕτως ὥστε ὁ υἰοθετηθεὶς
κληρονομεῖ τοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ κληρονομεῖται ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ
κοινοῦ μετὰ τοῦ υἰοθετήσαντος κατὰ τὰ ἄνω ἀναπτυχθέντα. Ὅθεν, ἂν τὸ θετὸν
τέκνον καταλίπῃ πλὴν τοῦ υἰοθετήσαντος καὶ φυσικὸν πατέρα, ἔτι δὲ καὶ δύο
ἀδελφοὺς, ὁ μὲν υἰοθετήσας λαμβάνει τὸ ἕν τρίτον τοῦ ἡμίσεος, ἦτοι τὸ ἕν
ἕκτον τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ἐκ δὲ τοῦ ὑπολοίπου ὁ μὲν φυσικὸς πατήρ
θὰ λήβῃ τὸ ἦμισον, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ τὸ ἕτερον ἦμισον ἢ, ἐὰν τὸ θετὸν τέκνον
κατέλιπε πλὴν τοῦ υἰοθετήσαντος καὶ δύο ἐξ αἵματος ἀδελφοὺς, ὁ μὲν υἰοθετή-
σας λαμβάνει τὸ ἕν τρίτον τοῦ ἡμίσεος, τὸ δὲ ὑπόλοιπον λαμβάνουσι οἱ ἀδελ-
φοί, καθόσον, ἂν ἐπέξῃ ὁ φυσικὸς γονεὺς, ὡς συντρέχων μετ' ἀδελφῶν θὰ ἐλάμ-
βανε τὸ ἦμισον τῆς κληρονομίας.]

¹¹ L. 2. 4. 8 D. unde cong. 38. 8. L. 4 § 2 D. de grad. 38. 10, § 7 I. de SC. Tert. 3. 3, § 3 I. de SC. Orf. 3. 4. Schirmer § 12 σημ. 37. S e u f f. Arch. I. 256, πρβλ. XXIX. 143.

¹² Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: G l ü c k σ. 490. 506. G. Ph. v. Bülow Abhandlungen I ἀρ. 8 (1817). S p a n g e n b e r g Arch. f. civ. Pr. XII σ. 447 ἐπ. (1829). S c r i m m e r σ. 225-231. V a n g e r o w II § 413 σημ. 2. K ö p p e n L e h r b. § 61.

¹³ Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὑπάρχει ἀληθῶς ἐξαίρεσις ἐπὶ τῶν incestuosi, I. 6 C. de incest. nupt. 5. 5, Νεαρ. 12. Ἀλλὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον κατηγορήθη διὰ τοῦ Ποιν. Νόμου. Τοῦτο δέ, διότι αἱ εἰδικαὶ περὶ τῶν incestuos διατάξεις ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα, ὡς ποινὴ τῆς αἰμομιξίας, ὅρ. δὲ II § 326 σημ. 4 καὶ Ποιν. Ν. § 173. Πρβλ. § 535 σημ. 9 στοιχ. ε [ἔνθα καὶ σημειώσεις περὶ τοῦ παρ' ἡμῶν δικαίου]. — Κατ' ἄλλην γνώμην, οὐδὲ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνεγνωρίζετο ἀποκλεισμός τῶν incestuosi ἀπὸ τῆς μητρικῆς κληρονομίας, R o s s h i r t Einleitung in das Erbrecht σ. 212, M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 158, F r i t z ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Lehrbuch Wenig-Ingenheim § 433 σημ. w, V a n g e r o w § 413 σημ. 2, S i n t e n i s III § 162 σημ. 8, K e l l e r Pand. § 467, V e r i n g σ. 648, S c h i r m e r § 12 σημ. 41, S e u f f. Arch. I. 257. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην δὲν θεωρῶ βάσιμον. Ἐπεκαλέσαντο κυρίως, ὅτι ἡ I. 6 cit. ἀνῆρέθη διὰ τῆς Νεαρ. 12, ἥτις ὥρισε κατὰ τῆς αἰμομικτοῦσης μητρός δήμευσιν περιουσίας (πρβλ. § 535 σημ. 9 στοιχ. ε). Θὰ ἠδύνατο νὰ προσθέσωσιν, ὅτι ἡ Νεαρ. 12 ῥητῶς ἀποφαίνεται, ὅτι ἀδίκον εἶναι νὰ κολάζωνται τὰ ἀθνα τέκνα ἐπὶ τῷ ἀμαρτήματι τῶν γονέων καὶ ὅτι ἡ Νεαρὰ αὕτη ἐπομένως ὡς πρὸς τὰς πρὸ αὐτῆς ἡδὴ συναφθείας ἐνώσεις δὲν ἀρνεῖται τοῖς τέκνοις κληρονομικὸν κατὰ τῶν γονέων αὐτῶν δικαίωμα (ὑπὸ τινος περιορισμοῦ). Ἀλλὰ πάλιν ὁ νόμος ἀποκλείει ὀλοσχερῶς τῆς τῶν γονέων περιουσίας τὰ τέκνα, τὰ γεννηθησόμενα ἐξ αἰμομικτικῆς ἐνώσεως, συναφθεσομένης ἐν τῷ μέλλοντι (ὡς πρὸς τὴν μητέρα ὅρ. κεφ. 1 ἐν τέλ.) οἱ εἰπόντες, ὅτι μόνον τὸ Δημοσίον δὲν πραιτιμῶνται ταῦτα, δὲν ἀποδίδουσι βεβαίως τὸ ἀληθές τοῦ Ἰουστινιανοῦ νόημα, ὅστις ἀφαίρει τοὺς γονεῖς τὴν περιουσίαν αὐτῶν καὶ δίδωσιν ἐκείνοις, οἳτινές εἰσι κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἄξιοι νὰ ἔχωσι ταύτην, ἥτοι τοῖς ἐξ ἐγγύρου γάμου γεννηθεῖσιν, ἐν ἑλλείψει δὲ τοιούτων τῷ Δημοσίῳ. Πρὸς δὲ τούτοις οὐ μόνον ἐν Νεαρ. 74 κεφ. 6 καὶ Νεαρ. 89 κεφ. 15 ἀποκλείει ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς incestuosi πάσης κληρονομικῆς εἰς τὴν τοῦ πατρὸς περιουσίαν διαδοχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν Νεαρ. 139 (πρβλ. Νεαρ. 154) ὡς ἰσχυὸν θεωρεῖ δίκαιον τὴν πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀπέναντι τῶν γονέων γενικῶς ἀνικανότητα αὐτῶν. Πρβλ. καὶ B r i n z I ἐκδ. σ. 804, K ö p p e n System § 5, σημ. 37 δευτέρον ἡμῶν. — Οἱ φρονοῦντες ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη διὰ τοῦ ποινικοῦ νόμου μεταβολὴ ἕως λάβωσιν ὑπ' ὄψιν ἐτι τὰ ἀκόλουθα: α) Οἱ ῥωμαῖκοὶ νόμοι λαλοῦσι μόνον περὶ αἰμομικτικοῦ γάμου, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ ἐπικραθῶσιν εἰς σαρκικὰς ἐνώσεις, ἐν αἷς πρόθεσις γάμου, δὲν ὑπάρχει ὡς βάσις. Ἐξ ἐναντίας G l ü c k § 136 καὶ οἱ ἐκεῖ ἀναφερόμενοι, R o s s h i r t Einleitung in das Erbrecht κτλ. σ. 213 [K α λ λ ι γ ὄ σ § 108]. ἀλλ' ὅρ. v. B ü l o w καὶ S p a n g e n b e r g ἐνθ. ἀνωτ., F r a n k e Recht der Notherben σ. 180, M ü h l e n b r u c h XXXIX σ. 344 ἐπ., S c h i r m e r § 12 σημ. 42, H o l z s c h u h e r II § 134 ἀρ. 2, [Π α α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ν § 186]. β) Ἐξομοιουμένων νομικῶς τῶν ἐκ νομιζομένου γάμου τέκνων ἐν γένει πρὸς τὰ γνήσια (σημ. 17), ἐκλείπει πάντως παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ λόγῳ αἰμομιξίας ἀνικανότης πρὸς τὸ κληρονομεῖν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν μητέρα. — [Τὰ τοῦ ἄρθρ. 281 Ποιν. Ν. ἀποτελέσματα (πρβλ. ἀνωτ. § 535 σημ. 9. ε) ἐπέρχονται ἐκ τῆς αἰμομικτικῆς συναφθείας ἐν γένει].

μοιχείας γεννηθέντων¹⁴.^{14a} Τοῦναντίον τὰ ἐξώγαμα τέκνα δὲν ἔχουσιν οὔτε πατέρα οὔτε πρὸς πατρὸς συγγενεῖς¹⁵ ἐξαιρέσει τῶν νομιμοποιηθέντων¹⁶ καὶ τῶν ἐκ νομιζομένου γάμου γεννηθέντων¹⁷. Εὐρέως διαδεδομένη προᾶξις χορηγεῖ καὶ εἰς τὰ ἐκ μεμνηστευμένων τέκνα κληρονομικὸν δικαίωμα, καὶ δὴ τέκνον, κατὰ τοῦ γεννήτορος¹⁸. Περὶ τῆς ἀξιώσεως ἄλλων

¹⁴) Ἐπὶ τῶν adulterini δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν ἤδη δίκαιον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐξαιρέσιν, καίτοι λίαν διαδεδομένη δόξα, πρότερον τοῦλάχιστον (πρὸβλ. Glück σ. 501), ἐξωμοίου τούτους τοῖς incestuosi. Ἡ δόξα αὕτη ἐβασίζετο κυρίως ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως τῆς Neap. 89 κεφ. 15 : «πᾶς ὁ ἐκ συνελεύσεων (οὐ γὰρ κατέσωμεν γάμων) ἢ nefariῶν ἢ incestuῶν ἢ damnatoruμ προελθὼν», ἧς ὁμοῦ τὸ ἀληθὲς νόημα κατὰ τὴν Neap. 12 κεφ. 1 : «εἰ τις ἀθέμιτον καὶ ἐναντίον τῆ φύσει (ὄν ὁ νόμος incestuῶν τε καὶ nefariuμ καὶ damnatoruμ καλεῖ) συναλλάξει γάμον» εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται ἀμφιβολίαν. Ἐναντίον τῆς γνώμης ταύτης ὄρ. v. Bülow καὶ Spangenberg ἐνθ. ἀνωτ., Rosshirt Einleitung in das Erbrecht σ. 215 Francke Recht der Notherben σ. 179 σημ. 20, Mühlenbruch XXXV σ. 160, Arndts RLex III σ. 684, Körper System § 5 σημ. 37 ἐν τελ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ., Holzschuher II § 134 ἀρ. 2. Οὐχ ἦτιον ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ῥωμαϊκῆς διατάξεως ἐπὶ τοὺς adulterini ἐπικαλεῖται ὁ Schirmer ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 43 προᾶξιν τοῦ κοινοῦ δικαίου. [Πρὸβλ. Παπαρηγόπουλον § 187-σημ. 4., Καλλιγὰν § 108].

^{14a}) Ἡ ἐξαιρέσις, ἣν ὡς πρὸς τὰ τέκνα τῆς mater illustris [«εὐγενοῦς καὶ ἐνδόξου μητρός»] ποιεῖται τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον (ὅτι ταῦτα δὲν κληρονομοῦσι μετὰ νομίμων, L. 5 C. ad SC. Orf. 6. 57. Βασ. (45. 1) μβ', Ἄρμ. 5. 8. 68), ἀμοιρεῖ νῦν πρακτικῆς ἀξίας, διότι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν illustres ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς παρὰ Βυζαντινοὺς κοινωνικῆς ἱεραρχίας. Πρὸβλ. Glück σ. 521-523, Mühlenbruch XXXV σ. 158, Schirmer § 12 σημ. 38.

¹⁵) Ὁρ. 1 § 56β σημ. 4 καὶ προσέτι L. 4 D. unde cogn. 38. 8, § 5 [4] I. de succ. cogn. 3. 5.

¹⁶) Ὁρ. II § 522.

¹⁷) Ὁρ. I § 56β σημ. 5. Ἀνάγκη ὁμοῦ δημοσίας τοῦ γάμου τελέσεως, προηγουμένης τ. ἔ. (κατὰ τὸ σημερινὸν [τῶν Δυτικῶν] δίκαιον) κηρύξεως, c. 3 § 1 X. de cland. despons. 4. 3 [παρ' ἡμῖν ἀνάγκη μόνον τῆς προσηκούσης ἱεροτελεστίας]. Ἐὰν ὁ ἕτερος τῶν συζύγων μὴ διατελῇ ἐν πλάνῃ, δὲν ἔχει κληρονομικὸν δικαίωμα, Glück § 156, Schirmer § 12 σ. 213-215, Holzschuher II § 134 ἀρ. 6. [A. II. 288 <1900>. Ἐφ. Θεσσαλον. 47 <1918>].

¹⁸) Ἄλλ' ἀπαιτεῖται ἐγκυρος μνηστεία καὶ πρὸς τοῦτοις ἢ τέλεις τοῦ γάμου νὰ κατέστη ἀδύνατος θανάτῳ θατέρου τῶν μερῶν ἢ ἔνεκα ἀδικολογήτου τοῦ πατρὸς ἀρνήσεως. Πρὸβλ. Uihlein Arch. f. civ. Pr. XIII σ. 121 ἐπ. (1830), Pfeiffer prakt. Ausführungen VIII σ. 401 ἐπ. (1846), Glück § 155, Mayer I § 81 σημ. 6-8, Schirmer § 12 σ. 215-218, Roth II § 153 σημ. 24, Stobbe IV § 261. II, Holzschuher II § 134 ἀρ. 5. Seuff. Arch. VIII. 65, XV. 143, XIX, 166, XXVI 146. Παγίου ἐθίμου τὴν ὑπαρξιν

ἐξωγάμων τέκνων ἐπὶ μέρος τῆς καταλειπομένης περιουσίας ὄρ. § 574 ἄρ. 3^{18α}.

β. Σειρὰ τῆς κλήσεως*.

§ 572.

Οἱ συγγενεῖς καλοῦνται κατὰ τὰς ἐπομένους τάξεις, ὧν ἡ προηγουμένη ἀποκλείει τὴν ἀκόλουθον.

1. Κατιόντες¹. Σύμπαντες οὗτοι καλοῦνται, οὐδαμῶς σκο-

ἀροῦνται αἱ ὑπὸ Heffter Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. XX σ. 256 ἐπ. ἀναζοιούμεναι ἀποφάσεις τῶν νομικῶν Σχολῶν Βερολίνου, Μαρβούργου καὶ Ἀϊδελβέργης, ἐπὶ δὲ Erk. der OAG zu Rostock ἐν Seuff. Arch. XII. 344 (Buchka καὶ Budde Entscheidungen II σ. 252 ἐπ.), Berlin XXV. 40, München XXXII. 252 καὶ τοῦ RG. Entscheid. V σ. 168 (=Seuff. Arch. XXXVII. 127). πρὸβλ. καὶ Seuff. Arch. V. 200.—Κληρονομιζόντων ἐκ μηστείας τέκνων δικαίωμα καὶ ἀπέναντι τῶν τοῦ πατρὸς συγγενῶν; Schirmer ἐνθ. ἀνωτ. σ. 219. Seuff. Arch. VIII. 65. Τοῦ πατρὸς ἀπέναντι τοῦ ἐκ μηστείας τέκνου; Zimmemann Arch. f. civ. Pr. XXXVIII σ. 194 ἐπ., Schirmer ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 19, Seuff. Arch. VIII. 66. IX. 189. [Περὶ τῶν ἀνωτέρω, ἰσχυρότων ἐν Γερμανίᾳ δυνάμει τοπικῆς πράξεως, δὲν δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ λόγος παρ' ἡμῖν].

^{18α} [Περὶ τῶν ἐξωγάμων τέκνων προνοεῖ τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ νόμου 2310, καθιεροῦν γενικῶς ὅτι καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον. Κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο: «Τὰ νομιμοποιηθέντα τέκνα κληρονομοῦσι καὶ κληρονομοῦνται ὡς τὰ νόμιμα.—Τὰ νόθα τέκνα κληρονομοῦσι τὴν μητέρα καὶ τοὺς πρὸς μητρὸς συγγενεῖς καὶ κληρονομοῦνται ὑπὸ τούτων ὡς τὰ νόμιμα», ἤτοι τὰ μὲν νομοποιηθέντα ἐκ τῶν ἐξωγάμων τέκνων κληρονομοῦσι καὶ κληρονομοῦνται ὡς τὰ νόμιμα, ἄρα καὶ οἱ κατιόντες τούτων κληρονομοῦσι τὸν νομιμοποιήσαντα καὶ τοὺς συγγενεῖς τούτου καὶ κληρονομοῦνται ὑπ' αὐτῶν καὶ μάλα, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ νόμου διατυπώσεως, καὶ ἂν τὸ νομοποιηθὲν τέκνον ἀπέθανε πρὸ τῆς νομιμοποιήσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξώγαμα τέκνα (νόθα τέκνα) κληρονομοῦσι τὴν τεκοῦσαν αὐτὰ μητέρα καὶ τοὺς πρὸς μητρὸς συγγενεῖς καὶ κληρονομοῦνται ὑπὸ τούτων ὡς τὰ νόμιμα καὶ ἐπομένους καὶ οἱ κατιόντες τῶν τοιοῦτων τέκνων κληρονομοῦσι τὴν μητέρα καὶ τοὺς πρὸς μητρὸς συγγενεῖς καὶ κληρονομοῦνται ὑπ' αὐτῶν.—Περὶ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 281 καὶ 358 Ποιν. Νόμου ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 535 σημ. 9 ἐν τέλει.—Περὶ ἀνεγνωρισμένων τέκνων οὐδὲν εἰδικῶς ἀνέγραψεν ὁ νόμος 2310, ὥστε καὶ ταῦτα, ἐνθα ἰσχύει ὁ θεσμὸς τῆς ἀναγνωρίσεως τέκνων (Γόντος Κώδιξ ἄρθρ. 241-249, Σαμουὸς Κώδιξ ἄρθρ. 272-283) ἐξομοιούμενα πρὸς τὰ λοιπὰ νόθα τέκνα κληρονομοῦσι καὶ κληρονομοῦνται ὡς ταῦτα].

* [Ὁ νόμος 2310, ὅστις, ὡς ἐρρήθη (§ 569 σημ. *), ἐπήνεγκε τροποποιήσεις εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναπτυσσόμενον ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἐκτίθεται ἐν τέλει τῆς περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς διδασκαλίας, ἤτοι ἐν § 574 σημ. 14α].

πουμένης πατρικῆς ἐξουσίας ² καὶ φύλου ³ οὐδ' ἐγγύτητος βαθμοῦ ἄλλ' ὁ κατὰ βαθμὸν ἀπώτερος κατιῶν δὲν καλεῖται, ἐὰν ὁ προηγούμενος τούτου ἀνιῶν ζῆ ἔτι. — Μεταξὺ τῶν πλειόνων καλουμένων ἢ κληρονομία διανέμεται οὐχὶ κατὰ κεφαλᾶς, ἀλλὰ κατὰ ῥίζας, διαιρεῖται δηλονότι κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τόσα μέρη ὅσα ζῶντα τέκνα ἢ ἀποθανόντα, ἀλλ' ἀπολιπόντα ζῶντας ἀπογόνους, κατέλιπεν ὁ κληρονομούμενος, τὸ δὲ εἰς ἐκάστην ῥίζαν περιερχόμενον διανέμεται περαιτέρω κατὰ τὸν

²) Νεαρ. 118 1. c. : — «εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας εἴτε ἐκ θηλυγονίας καταγόμενος, καὶ εἴτε ἀπτεξούσιος εἴτε ὑπεξούσιος εἴη». Τὸ μὲν ἀρχαιότερον ἀστικὸν δίκαιον ἐκάλει μόνον τοὺς ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν διατελοῦντας κατιόντας, ὁ δὲ πρᾶιτωρ (ὑπὸ τὸν τεχνικὸν ὄρον liberi) ἐκάλει πρὸς τούτοις τοὺς χειραφέντους καὶ τοὺς ἐκ τύχης ἀπλῶς, οὐχὶ δὲ κατ' ἀνάγκην μὴ ὄντας ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν· οἱ λοιποὶ ἐξ αἵματος κατιόντες τὸ πρῶτον διὰ τοῦ SC. Orfitianum (ἐπὶ Μάρκου αὐτοκράτορος) καὶ τῆς μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον νομοθεσίας ἐκτίσαντο κληρονομικὸν δικαίωμα πρὸ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν.

³) Νεαρ. 118 1. c. : — «οἰασδήποτε φύσεως». Καὶ αὐτῆς «οὐδεμιᾶς εἰσαγομένης διαφορᾶς, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι ὄσιν». Οὐδέποτε ἄλλως τε τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον προὔτιμησε τὸ ἄρρεν φύλον τοῦ θήλεως ἐν τῇ τάξει τῶν κατιόντων. [Κατὰ Νεαράν Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (Coll. IV Nov. 1), ἀποκλείονται τῆς πατρικῆς κληρονομίας αἱ ὑπὸ τοῦ πατρὸς προικισθεῖσαι θυγατέρες· ἢ αὐτοκρατορικὴ αὕτη διάταξις δὲν περιέχεται ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ, Α, Π, 58 <1855>, 331 <1902>. Ἐφ. Ἀθ. 1068 <1906>. Τοῦναντίον μάλιστα ἐν Ἀρμενοπούλῳ περιελήφθη ἡ διάταξις 3 C. de coll. 6. 20, καθ' ἣν: «ἐὰν εἶπω ἐν τῷ προικίῳ τῆς θυγατρὸς μου, μηδὲν αὐτὴν πλέον ἐλπίσαι τῆς κληρονομίας μου, οὐκ ἐρρωταί· τὰ γὰρ ἰδιωτικὰ συμβόλαια οὐ προκρίνουσι τῷ κοινῷ νομίμῳ» (5. 8.) 77. — Διὰ τῆς τοῦ Κομνηνοῦ Νεαράς ἐκυρώθη, ὡς φαίνεται, καὶ νομοθετικῶς προϋπάρχον ἤδη ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει ἔθιμον τοιοῦτον περιεχομένου (πρβλ. Z a c h a r i a e v. Lingenthal Geschichte d. GR. R. § 50 σημ. 586), ὅπερ μάλιστα καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὑφίστατο καὶ νῦν δ' ἔτι ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Πρβλ. M a u r e r das griech. Volk. Π σ. 440 ἐπ., Εὐρετήριον III σ. 301. Χ ρ υ σ α ν θ ο π ο ὑ λ ο υ : Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνθηθειῶν ἐξ ἐπισήμων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἀπαντήσεων. 1853 σ. 5. 7 ἐπ. Πρβλ. Δ η μ η τ ρ α κ ὀ π ο υ λ ο ν ἐν Ἐ φ η μ. τ ῆ ς Ἑ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ ο γ ί α ς XVIII σ. 105 (Νομ. Ἐνασχ. I σ. 210 ἐπ.), καὶ ἰδίᾳ Γ. Σ. Μ α ρ τ ῖ δ ἄ κ η ν ἐνθ. ἀνωτ. (§ 570 σημ. 4) σ. 287 ἐπ. Α, Π, 175 <1849>, 124 <1851>, 218 <1899>, 229 <1914>. Ἐφ. Πατρ. 335 <1898>, 1053 <1898>, 255 <1911>. Ἐφ. Ἀθ. 511 <1898>.

⁴) Νεαρ. 118 1. c. : «οἰασδήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ». Καὶ αὐτῆς: «ἐπὶ ταύτης γὰρ τῆς τάξεως τὸν βαθμὸν ζητεῖσθαι οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν

αὐτὸν τρόπον⁵. Πολλαπλῆ ἄρα συγγένεια πολλαπλῆν δίδωσι

καὶ τῶν θυγατέρων τοὺς ἐκ (τοῦ) προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἐγγόνους καλεῖσθαι θεσπίζομεν». Προσέτι : — «οὗτο μέντοιγε, ὥστε εἰ τινα τούτων τῶν κατιόντων παῖδας καταλιπόντα τελευτήσαι συμβαίη, τοὺς ἐκείνου υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ τοὺς ἄλλους κατιόντας εἰς τὸν τοῦ ἰδίου γονέως τόπον ὑπεισιέναι». — Ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως «εἰς τὸν τόπον ὑπεισιέναι», καὶ ἄλλοθι ἀπαντώσης (οὗτως ἐν § 6 I. de her. quae ab int. 3. 1 Θεοφ. αὐτ. : — «δίκαιον γὰρ ἔδοξεν εἶναι, ὥστε τοὺς ἐγγόνους καὶ τὰς ἐγγόνας εἰς τὴν τοῦ οἰκείου πατρὸς ὑ π ε ι σ ι ἐ ν α ι τ ἄ ξ ι ν», § 15 i. f. eod. : «... ἀπὸ τοῦ δωδεκαδέλτου δοθῆσεται ἐπὶ τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος... διὰ τὸ τοὺς ἐγγόνους ἢ τοὺς προεγγόνους ὑ π ε ι σ ι ἐ ν α ι τ ὀ ν τ ὀ π ο ν ἐκείνων, ἐξ ὧν καὶ γεγόνασιν» (Gai III. 7. 8, Ulp. XXVI. 2, πρβλ. καὶ σημ. 11), ἐθεμελιώσαν τινες τὴν θεωρίαν, ὅτι οἱ κατὰ βαθμὸν ἀπώτεροι κατιόντες δὲν κληρονομοῦσιν οἰκίῳ δικαίῳ, ἀλλὰ δικαίῳ τοῦ προτελευτήσαντος αὐτῶν γονέως δι' «ἀντιπροσωπεύσεως» τούτου («δικαίωμα ἀντιπροσωπεύσεως»), μὴ παραλιπόντες νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς θεωρίας τούτης καὶ πρακτικὰ ἐπακολουθήματα, οἷον ὅτι ὁ κατὰ βαθμὸν ἀπώτερος καλεῖται, μόνον ἐὰν ἐκληρονόμησε τὸν προαποθανόντα αὐτοῦ γονέα καὶ μόνον ἐὰν οὗτος (ὁ γονεὺς) ἦτο ἱκανὸς πρὸς τὸ κληρονομεῖν. Διέκριναν ἕτεροι ἀντιπροσωπεῖαν ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον καὶ ἀντιπροσωπεῖαν ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν ἢ ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας νοουήτες οὕτως, ὅτι ὁ ἀπώτερος κατιὼν κληρονομεῖ μὲν ἐξ οἰκείου δικαιώματος, πάντως ὅμως ὡς πρὸς τὴν διανομὴν λογίζεται ἀντιπρόσωπος τοῦ προαποθανόντος αὐτοῦ γονέως καὶ ἐπομένως, ἐν παραδείγματι, τὰ χρεῖα τούτου (τοῦ γονέως) πρὸς τὸν κληρονομούμενον ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κληρονομικὴν μερίδα. Πρβλ. G I ũ c k § 23-26 καὶ τοὺς αὐτ. παρατεθειμένους. Ἡ ὅλη θεωρία ἐγκατελείφθη ἤδη ὀλοσχερῶς, εἰ καὶ ἐν Code civil π. χ. ἔτυχε νομοθετικῆς ἀναγνωρίσεως. Πρβλ. E r a n c k e Beitrage I σ. 176 ἐπ., B ũ c h e l Streitfragen aus Novelle 118 σ. 217 ἐπ., S c h i r m e r § 14 σ. 246 ἐπ., V a n g e r o w II § 414 σημ. 2, S i n t e n i s II § 163 σημ. 11, U n g e r § 33 σημ. 4, νεωστὶ K o h l e r Arch. t. cix. Pr. LIX σ. 88 ἐπ. καὶ Zeitschr. f. französ. Civilrecht. VII σ. 113 ἐπ. Πρβλ. καὶ H o l z s c h u h e r II § 134 σημ. 9. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 94. Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 191 ἐπ., Κ ρ α σ σ ἄ ς § 122].

⁵) Ἡ ἄλλως, οἱ κατὰ βαθμὸν ἀπώτεροι κατιόντες λαμβάνουσιν ὁμοῦ τὴν μερίδα, ἣν θὰ ἐλάμβανεν ὁ προαποθανὼν αὐτῶν γονεὺς, ἐὰν αὐτὸς οὗτος ἐκαλεῖτο εἰς τὴν διαδοχὴν. Νεαρ. 118 l. c. : — «τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος λαμβάνοντας μέρος, ὅσοιδήποτε ἂν ὦσιν, ὅσον ὁ αὐτὸν γονεὺς εἰ περιὴν ἐκομίζετο, ἦντινα διαδοχὴν in stirpes ἢ ἀρχαιότης ἐκάλεσε». Πρβλ. § 6 I. de her. ab int. 3. 1 Θεοφ. αὐτ. (Gai. III, 8) : «Τῶ αὐτῷ λόγῳ . . . οἱ ἐγγονοὶ τὴν τῶν υἱῶν, οὕτω καὶ οἱ προεγγονοὶ τὴν τῶν οἰκείων προγόνων τάξιν ὑπεισέρχονται. Ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστι λέγειν, οὐκ in capita ἀλλ' in stirpem διαιρεῖσθαι τὴν τοῦ τελευτήσαντος περιουσίαν· ὥστε οὖν ὁ μὲν υἱὸς λήψεται τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας, οἱ δὲ ἐκ τοῦ προτελευτήσαντος υἱοῦ ἐγγονοὶ, δύο ἢ καὶ πλείονες ὄντες, τὸ ἕτερον λήψονται ἥμισυ». L. 2 C. de suis et leg. 6. 55. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐγγονοὶ ἐξ ἑνὸς μόνου υἱοῦ ἢ μιᾶς μόνου θυγατρὸς ἢ ἐκ πλεί-

μερίδα *.—Οἱ κληρονομοῦντες κατιόντες δὲν λαμβάνουσι ἀναγκαιῶς καὶ κατ' ἐπικαρπίαν ὅ,τι κληρονομοῦσι. α) Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διετέλει ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν, ὁ πατὴρ αὐτοῦ διατηρεῖ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ ἐπικαρπίαν †. β) Ἐὰν μήτηρ κληρονομῆται ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς ἢ μάμμη ὑπὸ τῶν ἐγγόνων καὶ καθεξῆς, ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος αὐτῶν καὶ καθεξῆς (τῆς κληρονομουμένης ὁ σύζυγος) λαμβάνει τὴν ἐπικαρπίαν κεφαλικῆς μερίδος, καὶ ἂν μὴ ἔχῃ τὰ τέκνα ὑπεξούσια ‡.

στέρων υἱῶν ἢ θυγατέρων ἀνά ἴσον ἀριθμόν, ἢ τε κατὰ κεφαλὰς καὶ ἢ κατὰ ρίζας διανομὴ εἰς τὸ αὐτὸ καταλήγει ἀποτελεσμα. Οὐχ ἦττον δὲν εἶναι ἀνευ πρακτικοῦ διαφέροντος νὰ ἐμεινῶμεν ἐν τούτῳ, ὅτι αἱ μερίδες αὐτῶν δὲν εἶναι ἀρχικαί, ἦτοι κεφαλικαί, ἀλλὰ παραγωγαί ἐκ μερισμοῦ τῆς ῥίζης. Πρβλ. π. γ. § 574 σημ. 8 B ü c h e l Streitfragen σ. 226 ἐπ., S c h i r m e r σ. 273, V a n g e r o w Π § 415 σημ. 1. [Α. Π. 40 <1859>, 65 <1866>, 37 <1917>, 27 <1918>, 15 <1919>].

* Οὕτω διπλῆν λαμβάνουσι μερίδα τέκνα ἐξ ἀδελφοπαίδων συντρέχοντα μετ' ἄλλων δισεγγόνων.

† Πρὸ τῆς 118 ἡδῆ Νεαρᾶς ὁ ὑπεξούσιος ἐκληρονομεῖτο ὑπὸ τῶν κατιόντων αὐτοῦ ὡς αὐτεξούσιος ὡς πρὸς τὸ peculium adventicium καὶ castaense. L. 11 C. comm. de success. 6. 59, L. 6 § 1 de bon quae lib. 6. 61, pr. I. quid non est perm. 2. 12 vv. «nullis liberis vel fratribus superstitibus» Πρβλ. S c h i r m e r σ. 172 ἐπ., V a n g e r o w Π § 409 σημ. ἀρ. IV F i t t i n g das castrense peculium σ. 341. Ἐν Νεαρ. 118 ἐπεκύρωσεν αὐθις τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς («κὰν γὰρ ὁ τελευτήσας ἐτέρου ὑπεξούσιος ἦν, ὁμοῦς τοῖς αὐτοῦ παῖδας, οἷσδῆποτε ἂν ὦσι φύσεως ἢ βαθμοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν γονέων προτιμᾶσθαι κελεύομεν, ὧν ὑπεξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας»), ἀλλὰ ῥητῶς προσέθηκεν: «ἐπὶ γὰρ τῇ χρῆσει τῶν πραγμάτων τούτων ὀφειλόσῃ προσπορίζεσθαι ἢ φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσι φιλάτομεν». Πρβλ. Π § 525 σημ. 21. [Ἐπερχομένης παρ' ἡμῖν χειραφείας διὰ τοῦ γάμου (ἀρθρ. 98 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κτλ. νόμου) ἐξέλιπεν ἡ προϋπόθεσις, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ ἀνιόντος. Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 525 σημ. 21, Κ ρ α σ σ ᾶ § 123].

‡ L. 3 C de bon. mat. 6. 60 Βασ. (45. 4) γ'. Τὸ χωρίον λαλεῖ μὲν ἀφ' ἐνός περὶ χειραφείτων μόνον, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἀφ' ἐτέρου καὶ περὶ ἐγγόνων ἐκ θυγατέρων. Πρβλ. ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς τοῦ πάππου μερίδος ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἐγγόνους: S c h r a d e r Abhandlungen aus dem Civilrecht ἀρ. 4, G l ü c k § 84, S c h i r m e r σ. 294 ἐπ., V u n g e r o w Π § 415 σημ. 2. ἀρ. 3, S i n t e n i s Π § 165 σημ. 4 [Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 123 . ε. Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 193]. Κατὰ τὸν D e r n b u r g Π § 132 σημ. 3, ἡ διάταξις στερεῖται σημασίας. [Ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Βαλεντιανοῦ στερεῖται πρακτικῆς σημασίας παρ' ἡμῖν μετὰ τὸν νόμον 2310, καλοῦντα ἐξ ἀδιαθέτου τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον εἰς πάσας τὰς τάξεις καὶ ἀπόνεμοντα αὐτῷ ὠρισμένην κληρονομικὴν μερίδα. Ὁρ. § 570 σημ. 2 καὶ § 574 σημ. 14_a] ὑτ' ἀριθ. VI].

— Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐνυμφεύθῃ πλέον ἢ ἅπαξ, τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τέκνα λαμβάνουσιν ἐξαιρέτως τὴν προίκα καὶ τὴν προγαμαίαν δωρεὰν τοῦ γάμου τούτου.⁹

2.¹⁰ Ἀνιόντες, ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἀποθανόντων

⁹ Ὡς εἰς τὰ τέκνα τοῦ πρώτου γάμου περιήλθε προῖξ καὶ προγαμαία δωρεὰ τοῦ γάμου τούτου ἅμα τῇ συνάψει τοῦ δευτέρου. Ὅρ. Π § 511 ἀρ. 1 καὶ εἰδικῶς σημ. 7.

¹⁰ Νεαρ. 118 κεφ. 2. 3 πρ., Νεαρ. 127 κεφ. 1. [Τροποποίησιν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Νεαρ. 118 κεφ. 2 ὀριζόμενα ἐπὶνευγε διτάξις τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Α', κερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1306) καὶ περιεχομένη ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ (5 8) 9. Κατὰ τὴν διτάξιν ταύτην ἡ ἐκ κληρονομίας ἐνός τῶν γονέων προερχομένη περιουσία ἀποβιώσαντος τέκνου δὲν περιέρχεται, μὴ ὑπόντων ἀδελφῶν, ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν ἐπιζῶντα τῶν γονέων, ὡς ἡ Νεαρ. 118 ὀρίζει, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ ἐν τρίτον, τοῦ δ' ὑπολοίπου τὸ μὲν ἡμῶν περιέρχεται εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ προτελευτήσαντος γονέως, τὸ δ' ἕτερον διατίθεται εἰς μνημόσυνα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποικομένου». Ἡ σημερινὴ ἰσχὺς τῆς διατάξεως ταύτης δὲν δύναται νῦν ν' ἀμφισβητηθῇ, ἀφ' οὗ εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀναγομένη καὶ ὑπὸ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος ἐξεδόθη καὶ ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ περιέχεται ἡ τοῦ Ἀρείου Πάγου 253 <1849> αἰτιολογία κατεδειχθῆ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀνακριβῆς. — Πρβλ. περὶ τῆς διατάξεως ταύτης Ζ a - c h a r i ā v. I, i n g e n t h a l Geschichte etc. ἔκδ. 3 σ. 141 σημ. 424 (μετάφρασις ἐν Θέμιδι Σγούτα VIII σ. 166 σημ. 43), ἔτι δὲ Νομοζάνα Μαλαξοῦ κεφ. ΣΕ' ἐν Θέμιδι Σγούτα VII σ. 219 καὶ ἰδίᾳ Δ η μ α ρ ā v ἐν Θέμιδι Ἀγγελουπόλων VI σ. 434 ἔπ. Ἐκ τῆς διατριβῆς τοῦ Ἐπαμ. Φραγγουλόπου ἐν Νομικῇ Λιακοπούλου III σ. 283 ἔπ. μανθάνομεν, ὅτι ἡ Νεαρ. αὕτη ἐφηρμόζετο ἀνάκαθεν ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ τροποποιηθεῖσα δι' ἐγγωρίων ἐθίμων καὶ περιληφθεῖσα ἐν τοῖς κατὰ τὸ 1848 δημοσιευθεῖσιν ἐθίμοις τῆς νήσου. Ἡ διτάξις αὕτη τοῦ Ἀνδρονίκου ἔτυχε διαρκοῦς ἀναγνωρίσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικῶς δικαστηρίοις. Ὅρ. Acta Patr. Const. I σ. 30. 134. 273. Γεδεῶν Κανον. διατάξ. I σ. 147. 151. 232, II σ. 84. Πρβλ. ἡδη περὶ τῆς διατάξεως ταύτης καὶ τὴν ἀξιόλογον διατριβὴν Ε. Νικολαΐδου ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Ἐθν. Πανεπ. 1905—1906 σ. 534—547 (ἀναδημοσιευθεῖσα ἐν Ἐφημ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXVII (1907) σ. 226—240). — Κατὰ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίμου τῆς διατάξεως Ρακτιβάν ἐν Ἐφημ. τῆς Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXVII (1907) σ. 33 ἔπ., ἀλλ' οὐκ πειστικῶς πρβλ. κατ' αὐτοῦ Ε. Νικολαΐδην ἐνθ. ἄνωτ. καὶ ἰδίᾳ σ. 540 σημ. 1. Ὅρ. καὶ Φρ. Βάλλην δα ἐν Θέμιδι Ἀγγελουπόλων XXV (1914) σ. 378 ἔπ., ὅστις ὁμοῦ ἀγνοεῖ τὴν τε ὡς ἀνω παρατήρησίν μου (I ἐκδ.) καὶ τὰς διατριβὰς Νικολαΐδου καὶ Ρακτιβάν. Ἡ τοῦ Ρακτιβάν γνώμη, ὅτι ἡ προκειμένη διτάξις τοῦ Ἀνδρονίκου κατηγορήθη διὰ νεωτέρου ἐθίμου, δὲν ἀποδεικνύεται «ἐκ τῆς πληροῦς ἐν τῇ πρακτικῇ ἀργίας καὶ τοῦ τελείως μέχρι τοῦδε ἀνεφαρμοστού τῆς Νεαρᾶς ταύτης» τὰ τε ἀνωτέρω περὶ τῆς διατάξεως ταύτης ἐκτιθέμενα (πρβλ. εἰδικῶς Νικολαΐδην ἐνθ. ἄνωτ. σ. 540 καὶ σημ. 1) καὶ ἰδίᾳ ἡ

τῶν ἀνιόντων ὁ κατὰ βαθμὸν ἐγγύτερος ἀποκλείει τὸν ἀπώτερον πλείονες δὲ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ διανέμονται τὴν κληρονομίαν κατὰ κεφαλὰς, ἐὰν ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν· ἐὰν ἀνήκωσιν εἰς διαφόρους γραμμάς, ἐκάστη τούτων λαμβάνει τὸ ἥμισυ, ἐπιμεριζόμενον κατόπιν μεταξὺ τῶν τῆς αὐτῆς γραμμῆς κατὰ κεφαλὰς ¹³.—Οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσιν ἀνά ἴσιν μερίδα· ἐὰν δὲ μετ' αὐτῶν κληρονομῶσιν ἀδελφόπαιδες, οἱ τελευταῖοι λαμβάνουσιν ὁμοῦ τὴν μερίδα τοῦ προαποθανόντος αὐτῶν γονέως ¹⁴. Ἀδελφόπαιδες μόνιοι κληρονο-

ἂν μὴ ὑπάρχωσιν ἀδελφοί, δὲν λέγεται μὲν οὐδ' ἐν τῇ Νεαφ. 127 ῥητῶς, ἐνυπάρχει ὅμως βεβαίως ἐν τῇ τοῦ νομοθέτου διανοίᾳ. Καίπερ δ' ἀμφισβητούμενου τούτου παρ' ἄλλων, οὐδὲν ἦτον ὑπάρχει πάντως παγία ὑπὲρ τῶν ἀδελφοπαίδων πρᾶξις. Πρβλ. *G l ü c k σ. 639 ἐπ., A r n d t s R l e x. V. σ. 692, B ü c h e r l S t r e i t f r a g e n κτλ. σ. 170, v. H e l m o l t c i v i l. A b h a n d l u n g e n τεύχος 1 σ. 12 ἐπ., P u c h t a V o r l. ἐπὶ τῆς § 457, S c h i r m e r § 14 σμμ. 22, V a n g e r o w II § 416 σμμ. 1 (σ. 54). Καὶ τὴν μνημονευθεῖσαν πρᾶξιν ὅμως ἀποκρούει ἡ ἐν *S e u f f. A r c h. V. 300* ἀπόφ. τοῦ *O A G. z u C e l l e*. [Ῥομοδοξοῦσι τῷ *W i n d s c h e i d O i k o n o μ i δ η σ* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 323 καὶ *K ρ α σ σ ᾶ σ § 124* ἐν τέλ., *A. Π. 399 <1880>*, ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ *K α λ λ ι γ ᾶ σ § 96* καὶ *Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο σ § 202* δέχονται ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οἱ ἀνιόντες προηγούνται τῶν ἀδελφοπαίδων, ὅπερ ὅμως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, οὐς ἐπικαλεῖται ὁ *S c h i r m e r* ἔνθ. ἀνωτ. (*K α λ λ ι γ ᾶ σ § 96* σμμ. 6), οὐδαμῶς ὑποστηρίζεται].*

¹² Νεαφ. 118 κεφ. 3 πρ.:—«Τὸ δὲ τοιοῦτον προνόμιον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει τῆς συγγενείας μόνιος περιέχεται τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἀρρένων ἢ θηλειῶν υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γονέων δίκαια ὑπεσέλθωσιν, οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ παντελῶς προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς τάξεως ἐρχομένῳ τοῦτο τὸ δίκαιον συχωροῦμεν».

¹³ Νεαφ. 118 κεφ. 2:—«Εἰ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνιόντων περίεσι, τούτους προτιμᾶσθαι κελεύομεν, οἵτινες ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ εὐρεθεῖεν, ἀρρένας τε καὶ θηλείας, εἴτε πρὸς μητρός εἴτε πρὸς πατρὸς εἴεν, εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔχουσι βαθμὸν, ἐξ ἴσης εἰς αὐτοὺς ἡ κληρονομία διαιρεθῆσεται, ὥστε τὸ μὲν ἥμισυ λαμβάνειν πάντας τοὺς πρὸς πατρὸς ἀνιόντας, ὅσοιδήποτε ἂν ᾧσι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἥμισυ τοὺς πρὸς μητρός ἀνιόντας, ὅσοιδήποτε ἂν αὐτοὺς εὐρεθῆναι συμβαίη». Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη διανομὴ κατὰ γραμμάς, in lineas (ὄρος μὴ ἀπαντῶν ἐν ταῖς πηγαῖς), ἀποτελοῦσα συνδυασμὸν τῆς κατὰ ρίζας καὶ κεφαλὰς διανομῆς. *G l ü c k σ. 644* ἐπ., *S c h i r m e r § 16* σμμ. 25, *V a r g e r o w II § 416* σμμ. 2 ἀρ. 1.—Ἡ γνώμη, ὅτι ἡ πατρικὴ περιουσία περιέρχεται εἰς τοὺς πρὸς πατρός, ἡ δὲ μητρικὴ εἰς τοὺς πρὸς μητρός ἀνιόντας, εἶναι πάντῃ ἀλλοτριὰ τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ. Πρβλ. *S c h i r m e r § 16* σμμ. 50.

¹⁴ Νεαφ. 118 κεφ. 3 πρ.:—«Εἰ δὲ τῷ τελευτήσαντι ἀδελφοὶ ὑπέησαν καὶ ἐτέρου ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς προτελευτησάντων παῖδες, κληθῆσονται πρὸς τὴν

μοῦσι κατὰ κεφαλᾶς¹⁶.—Ἐὰν συντρέξωσι ἀνιόντες μετ' ἀδελφῶν¹⁶ ἢ ἀδελφοπαίδων, ἡ διανομὴ γίνεται κατὰ κεφαλᾶς¹⁷, πλὴν οἱ ἀδελφόπαιδες λαμβάνουσιν ὁμοῦ μίαν μόνην μερίδα¹⁸.—Καὶ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ διπλῆ συγγένεια διπλῆν παρέχει μερίδα¹⁹. Ἄν ὁ κληρονομούμενος διετέλει ἢ οὐ ὑπὸ πατρικῆν

κληρονομίαν οὔτοι μετὰ τῶν πρὸς πατρός καὶ πρὸς μητρός θείων, ἀφρένωνται καὶ θηλειῶν, καὶ ὅσοιδήποτε ἂν ὦσι, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας λήφονται μέρος, ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς ἤμελλε λαμβάνειν, εἰ ἐπέζησεν». Νεαρ. 127 κεφ. 1.

¹⁵ Οὕτως ἡ δίαίτα τοῦ Speier 1529 (§ 31) κατέπαυσεν ἔριδα, ἀπὸ τῶν γλωσσογράφων περὶ τὸ θέμα τοῦτο διεξαγομένην, παρὰ τὴν ἔννοιαν βεβαίως τοῦ νόμου. Πρβλ. Glück σ. 664 ἐπ., Büchel Streitfragen σ. 190 ἐπ., Schirmer § 16 σ. 277-283, Vangerow II § 416 σημ. 2 ἀρ. 3, Stintzing Geschichte der deutschen RWissenschaft I σ. 167. [Παρ' ἡμῖν συνφθὰ τῷ πνεύματι τῆς Νεαρ. 118 ἡ διανομὴ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ γινήσεται κατὰ ῥίζας, διότι καὶ περὶ τῶν ἀδελφοπαίδων λέγεται ἐν τῇ Νεαρᾷ (κεφ. 3): «ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γονέων δίκαια ὑπαισέλθωσιν». Οὕτως Οἰκονομίδης ἐνθ. ἀνοτ. σ. 324, Καλλιγᾶς § 97, Παπαρηγόπουλος § 201, Κρασσᾶς § 125. Πρβλ. καὶ Κ. Ι. Ζάννον οἱ ἀδελφόπαιδες ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἐν Θέμιδι Ἄγγελουπόλουν II σ. 2 ἐπ. Καὶ περιέχεται μὲν ἐν Ἀρμενοπούλῳ (5. 8) 15 ἀντίθετος διάταξις, εἰλημμένη ἐκ τῆς Πείρας τοῦ Μαγίστρου (48.3), καθ' ἣν «εἴπερ οὐκ εἰσὶν . . . ἐξ ἴσου εἰς τὴν κληρονομίαν καλοῦνται», ἀλλ' αὕτη (ἐμφαίνουσα ἄλλως τὴν καὶ τότε ὑπάρχουσαν διχογνωμίαν, πρβλ. τὸν σχολιαστὴν τῆς Ἐπιτομῆς (33 κεφ. 21), τάναντία δεχόμενον) μὴ οὕσα αυτοκρατορικὴ οὐδὲ κἂν διάταξις νόμου δὲν ὑποχρεοῖ ἡμᾶς. Οὕτω καὶ Α. Π. 58 <1897>, ἐπικυρούσα κατὰ τοῦτο τὴν 3094 <1894> Ἐφ. Ἀθ. Οὕτω καὶ Ἐφ. Ἀθ. 1410 <1907>. Ἀντιθέτως, ὑπὲρ τῆς κατὰ κεφαλᾶς διανομῆς κηρύσσονται Στεφανίδης ἐν Νομικῇ Διακοπούλου I <1895> σ. 116 ἐπ. 164 ἐπ. καὶ Ν. Π. Σκουρλέτης ἐν Ἐφημ. τῆς Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXXIII (1913) σ. 250 ἐπ.].

¹⁶ Περὶ τῆς γνώμης ἐνίων ἀρχαιοτέρων, ὅτι μετ' ἀδελφῶν πατὴρ μόνον καὶ μήτηρ καλοῦνται οὐχὶ δ' ἀπώτεροι ἀνιόντες, ὄρ. Glück σ. 632 ἐπ., Schirmer § 14 σημ. 18.

¹⁷ Νεαρ. 118 κεφ. 2:—«Εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὐρεθῶσιν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ ἐξ ἐκατέρων γονέων συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι, μετὰ τῶν ἐγγυτέρων τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατὴρ ἢ μήτηρ εἴησαν, διαρισμένης εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἕκαστος ἴσῃ ἔχοιεν μοῖραν . . .». Νεαρ. 127 κεφ. 1:—«ἵνα . . . μετὰ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν καλῶνται καὶ οἱ τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ παῖδες, καὶ τοσαύτην λαμβάνωσι μοῖραν, ὅσην ἤμελλεν ὁ αὐτῶν πατὴρ κομῆσθαι, εἰ περιῆν». Πρβλ. Schirmer § 16 σημ. 28, 29.

¹⁸ Glück σ. 654.

¹⁹ Ἡ περίπτωσις αὕτη ὑποθετέα ἐπὶ τὸ εἰδικώτερον οὕτω πως: ὅτι ὁ κληρονομούμενος εἶναι τέκνον ἐξ ἀδελφοπαίδων καὶ καταλείπει ἐκτὸς τῶν κοινῶν πάππων τῶν γονέων τοῦ ἢ ἐνὸς τούτων καὶ ἐτέρους προπάππους.

ἔξουσίαν. εἶναι καὶ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἀδιάφορον ²⁰. Ἡ ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομουμένου ἐπικαρπία τοῦ ἔξουσιαστοῦ λήγει ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἅμα τῷ θανάτῳ ἐκείνου ²¹.

3. Ἐτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἀποθανόντων ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν (οὐχὶ ἀπώτεροι κατιόντες). Ἡ διανομὴ γίνεται ὅπως ἐπὶ τῶν ἀμφιθαλῶν ἀδελφῶν ²².

²⁰ Νεαρ. 118 κερ. 2:—οὐδεμιᾶς φυλαττομένης διαφορᾶς . . . εἴτε . . . αὐτεξουσίως εἴτε ὑπεξουσίως ἢν ὄν διαδέχονται». Περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἔξουσιαστοῦ ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἄνευ κατιόντων ἀποθανόντος ὑπεξουσίῳ πρὸ τῆς Νεαρᾶς 118 (τελευταίον L. 7 § 1 C. ad SC. Tert. 6. 56, L. 11 C. comm. de succ. 6. 59, L. 6 § 1 C. de bon. quae lib. 6. 61, pr. I. quib. non est perm. 2. 12 vv. «nullis liberis vel fratribus superstitibus») πρὸβλ. Schirmer σ. 172 ἐπ., Vangerow II § 409 σημ. ἀρ. IV, Fitting das castrense peculium σ. 341 ἐπ.—Ἐὰν καὶ τὸ εἰς τὸν pater manumissor ἀνήκον κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον λόγῳ τῆς χειραφετήσεως κληρονομικὸν δικαίωμα (Schirmer σ. 185 ἐπ., Vangerow II § 469 σημ. ἀρ. V, Schmidt das Pflichttheilsrecht des Patronus und des Parens Manumissor σ. 153 ἐπ.) ἀνηρέθη ὁλοσχερῶς διὰ τῆς Νεαρᾶς 118, δὲν εἶναι πάντῃ ἀναμφισβήτητον. Ἐναντίως Mayer ἐν τῷ ἑαυτοῦ Programm, de hereditate parentis manumissoris (1832) καὶ Erbrecht § 85 σημ. 5 (μὴ ἀξίων ὁμως τὴν ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ δικαίου ἐξακολουθήσιν τοῦ κληρονομικοῦ τούτου δικαιώματος) ὑπὲρ τῆς γνώμης δὲ ὅτι ἀνηρέθη τοῦτο διὰ τῆς Νεαρ. 118 εἰσὶν οἱ πλείονες τῶν συγγραφέων καὶ ἰδίως ὁ Francke ἐν τῷ ἑαυτοῦ Programm, de manumissorum successione (1835), Mühlenbruch XXXV σ. 219 ἐπ., Arndts RLex. V σ. 681 ἐπ., Schirmer § 10 σημ. 157a, Schmidt ἐνθ. ἀνωτ. σ. 163 ἐπ.

²¹ Ὁ ἔξουσιαστής ἀποζημιούται διὰ τοῦ εἰς αὐτὸν περιερχομένου μέρους τῆς κυριότητος. Μετὰ τὰς ἐν σημ. 17 λέξεις, ἡ Νεαρ. 118 προσεπάγεται: «οὐδεμίαν χορῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοίρας ἐν τούτῳ τῷ θέματι δυναμένου τοῦ πατρὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἐκδικεῖν, ἐπειδὴ ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ τῆς κληρονομίας καὶ κατὰ δεσποτείας δίκαιον διὰ τοῦ παρόντος δεδωκαμένον νόμον». Τὰς λέξεις ταύτας τινὲς ἠθέλησαν νὰ νοήσασιν ὡς δηλοῦσας ὅτι ἀποκλείεται μόνον ἡ κτήσις νέας ἐπικαρπίας ἐπὶ τοῦ εἰς τοὺς ὑπεξουσίους ἀδελφούς περιελθόντος μέρους τοῦ peculium castrense καὶ peculium adventicium extraordinarium τοῦ κληρονομουμένου· ὁρ. περὶ τῆς γνώμης ταύτης καὶ κατ' αὐτῆς Glück § 174, v. Lohr Arch. f. civ. Pr. X σ. 165 ἐπ., Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 206 ἐπ., v. Buchholtz αὐτ. XIV σ. 295 ἐπ., Schirmer σ. 296 σημ. 60, Vangerow II § 416 σημ. 3 [Ὁ ἰκονομίδην ἐνθ. ἀνωτ. (§ 569 σημ. *) σ. 324, Καλλιγᾶν § 98, Παπαρηγόπουλον § 204 ἐπ., Κρασσᾶν § 125]. Καίτερο μεμονωμένη, ὑπετυπώθη ὅμως ἀντιθέτως καὶ ἡ γνώμη, ὅτι διὰ τῶν εἰρημένων λέξεων ἀποκλείεται μόνον ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ὑφισταμένης ἐπικαρπίας, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κτήσις νέας, ὁρ. ἐξ ἐναντίου v. Buchholtz ἐνθ. ἀνωτ. σ. 301 ἐπ.

²² Νεαρ. 118 κερ. 3—Ἐτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ εἰσι καὶ τὰ ἐξώγαμα τέκνα τῆς

4. Πάντες οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, προτιμωμένου τοῦ κατὰ βαθμὸν ἐγγυτάτου, εἰς ἴσην δὲ μοῖραν δικαιουμένων τῶν ὁμοιοβάθμων²³. Ἡ ἀμφιθαλὴς συγγένεια δὲν προτιμᾶται ἐν τῇ τάξει αὐτῇ τῆς ἑτεροθαλοῦς²⁴.

Γ. Διαδοχική κλησις*.

§ 573.

Διαδοχική κλησις εἶναι ἡ κλησις, ἣ ἐπερχομένη ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ σειρᾷ τῆς διαδοχῆς ἐπομένου, ἐὰν μὴ κτήσῃται τὴν κλη-

μητρός, ὡς καὶ τὰ θετὰ τοῦ πατρός. Περί τοῦ ζητήματος, ἂν τὰ θετὰ τέκνα, ὅταν τοῦλάχιστον ἐτέθθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρός, εἶναι ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοί, πρὸβλ. ἐνθεν μὲν *Arndts R.Lex. V* σ. 690 σημ. 143, ἐνθεν δὲ *Schirmer* § 14 σημ. 17.— Καὶ ἐν τῇ τάξει αὐτῇ δύναται νὰ ὑπάρξῃ πολλαπλῆ συγγένεια μετ' ἀξιώσεως εἰς πολλαπλὴν μοῖραν, ἐὰν δηλαδὴ συζευχθῶσι δύο ἕγοντες ἤδη τέκνα ἐκ προτέρων γάμων, δύο δὲ τῶν τέκνων τούτων συζευχθῶσι πρὸς ἄλληλα καὶ γεννήσωσι τέκνον, ὅπερ συγκληρονομεῖ μετ' ἀδελφῶν τῶν γονέων του. Ἡ πρότερον λίαν διαδεδομένη γνώμη, ἣτις στηριζομένη ἐπὶ τῆς *L. 13 § 2 C. de leg. 6. 58* ἐδίδασκεν ὅτι, ἐὰν κληρονομῶσιν ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ ἐκ πατρός καὶ ἐκ μητρός, λαμβάνουσιν ἐξαιρέτως ἐκεῖνοι μὲν τὴν πατρικὴν, οὗτοι δὲ τὴν μητρικὴν περιουσίαν, ἐγκατελείφθη ἤδη. Πρὸβλ. *Gluck* σ. 712 ἐπ., *Francke Beiträge* ἀρ. 7, *Guyet Abhandlungen aus dem Gebiete des Civilrechts* ἀρ. 7, *Schlesinger Arch. für civ. Pr. L.* σ. 137 ἐπ. (συμφωνοῦντα ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρους τοῖς πασηγουμένοις συγγραφεῦσιν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῆς *L. 13 C. de leg. her. 6. 58*), *Vangerow* Π § 417 σημ. καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτ. παρατιθεμένους. [Ὁ ἰκονομίδης ἐνθ. ἀνωτ. (§ 569 σημ. *) σ. 325, *Kalligay* § 99, *Παπαροπούλου* § 207, *Κρασάβ* § 126. Πρὸβλ. καὶ *Köppen Lehrbuch* § 63 σημ. 3 ἐν τέλ., *Derenburg* § 13 σημ. 11: «Τὴν γνώμην αὐτὴν ἐβάσιζον κυρίως ἐπὶ τῆς *L. 13 § 2 C. de legitim. hered. 6. 58*. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ γνώμη αὕτη ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, πάλιν θὰ ἦτο ἀπορριπτέα· διότι ἡ Νεαρὰ 118 ἐρρῶθιμυεν αὐτοτελῶς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν συγγενῶν καὶ καθήργησε πάσας τὰς περὶ τούτου προγενεστέρως διατάξεις»].

²³) Νεαρ. 118 κεφ. 3 § 1.— «Εἰ δὲ μήτε ἀδελφοὺς μήτε παῖδας ἀδελφῶν, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τελευτήσας καταλήψῃ, πάντας τοὺς ἐφεξῆς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν κατὰ τὴν ἐνὸς ἐκάστου βαθμοῦ προτίμωσιν, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ αὐτοῖ τῶν λοιπῶν προτιμῶνται, εἰ δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ εὐρεθῶσι, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν μεταξύ αὐτῶν ἡ κληρονομία διαιρεθῆσεται, ὅπερ *in capita* οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι».

²⁴) Περί τοιαύτης τινὸς προτιμώσεως οὐδὲν διαλαμβάνει ὁ νόμος, ἐν ᾧ ἐν τοῖς ἀμέσως προσηγουμένοις ἐξαιρεῖ αὐτὴν ὡς προκειμένου περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀδελφῶν.

*) *Gluck* § 66. 102-106. 144. 151-152., *Mayer* § 65. 80. *Arndts* σ. 693-

ρονομίαν ὁ πρὸ αὐτοῦ καλούμενος, οὗ ἑλλείποντος θὰ ἐκαλεῖτο ἐκεῖνος ἀμέσως ¹. Ἡ διαδοχικὴ κλήσις βαίνει προοῖουσα οὐ μόνον ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν ², ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμόν ³, βαίνει δὲ προοῖουσα ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμόν, οὐ μόνον ὅταν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ καλῆται ὁ κατὰ βαθμὸν ἐγγύτερος, ἀλλὰ καὶ ὅταν οἱ εἰς αὐτὴν ἀνήκοντες καλῶνται ἀνεξαορτήτως τῆς κατὰ βαθμὸν ἐγγύτητος ⁴. Ἐπέρχεται δὲ προσέτι οὐ

696, Vering σ. 432. 581. 620. 665. Schirmer § 15. Vangerow II § 420. 421. Sintenis III σ. 316 ἐπ. Εἰδικὴν, μᾶλλον ἱστορικὴν περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης μελέτην ἐξέδοτο ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ ὁ J. Merkle (ὁ νεότερος): die Lehre von der successio graduum unter Intestaterben, Tübingen 1876. (Πρὸβλ. krit. VJSchr. XIX σ. 165 ἐπ.). Walter Die sukzessive Berufung zur Erbschaft nach dem BGB im Vergleiche zum gemeinen Recht. Ἐναίσιμος διατριβή. Jena 1902. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἐναίσιμοι διατριβαὶ Kōppen Rostock 1902 καὶ Marcuse Rostock 1903. (Καλλιγᾶς § 101-104, Παπαροπούλου § 209-218, Κρασσᾶς (ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «ἀλλήλοδιαδοχικὴ κλήσις») § 129].

§ 573 ¹ Τῆς διαδοχικῆς κλήσεως ἡ ἀρχὴ ἦτο τῷ ius civile ἄγνωστος: ἐὰν ὁ κατὰ πρῶτον καλούμενος μὴ ἐγένετο κληρονόμος (ὅπερ ὅμως δὲν ἰδύνατο νὰ συμβῇ ἐν τῇ τάξει τῶν sui), δὲν ἐπικολούθει περαιτέρω κλήσις. «In legitimis hereditatibus successio non est». Ulp. XXVI 5, Paul. sentent. IV. 8 § 23, Gai III. 12. 22, § 7 I. de leg. agn. succ. 3. 2. Ἡ ἀρχὴ τῆς διαδοχικῆς κλήσεως εἰσῆχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πραιτόρος χάριν τῆς honorum possessio αὐτοῦ (Ulp. XXVIII. 11, L. 1 § 10 D. de succ. ed. 38. 9, L. 2 pr. D. de bon. lib. 38. 2, § 9 I. de B. P. 3. 9), ὕστερον δὲ μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ ius civile κληρονομίαν διὰ τινος ἀπολεσθείσης διατάξεως (ἀποκατασταθεῖσης ὡς L. 4 C. de iure patr. 6. 4), ἧς τὸ σχετικὸν μέρος ἀναφέρεται ἐν § 7 I. de leg. agn. succ. 3. 2.

² Ἡ λεγομένη successio ordinum.

³ Ἡ λεγομένη successio graduum.

⁴ Εἰδικώτερον ἡ περίπτωσις αὕτη νοητέα οὕτως: ὅτι τις κατὰ βαθμὸν ἀπώτερος ἀποκλείεται τῆς κληρονομίας ὑπὸ ἀνιόντος προηγουμένου αὐτοῦ καὶ ὅτι εἴτα ὁ ἀνιὼν οὗτος δὲν κτάται τὴν κληρονομίαν. Ἐὰν λοιπὸν μὴ κτήσῃται τὴν κληρονομίαν τὸ τέκνον, καλεῖται ὁ ἕγγονος κτλ., ἐὰν μὴ κτήσῃται τὴν κληρονομίαν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή, καλεῖται τὸ τέκνον αὐτῶν δὲν καλεῖται ὅμως ἢ ἐπομένη τάξις. Τοῦτο ἠρνήθησαν νεότεροι εἴτε ὡς πρὸς τοὺς ἐγγόνους κτλ. καὶ ἀδελφοπαίδας (Puchta § 458 e καὶ Vorl. περὶ τούτου) εἴτε τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τοὺς τελευταίους (Bücheler Streitfragen κτλ. σ. 171 ἐπ.). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, εἶναι τῷ ὄντι λίαν ἀμφίβολον ἂν ἀνεγνώριζε τοῦτο τὴν successio graduum καὶ ἐν τῇ τάξει τῶν κατιόντων (περὶ ἧς καὶ μόνης δύναται νὰ γίνῃ λόγος ἐναυθα κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, ᾧ ἡ συρροὴ ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων διετέλει ἄγνωστος): εἶναι δὲ τοῦτο λίαν ἀμφίβολον ἐπὶ

μόνον ἐὰν μηδεὶς τῶν κατὰ πρῶτον καλουμένων κτήσεται τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν οὐχὶ πάντες κτήσωνται ταύτην, ὡς πρὸς τὴν μερίδα τοῦ μὴ κτησαμένου⁵. Μεταβολὴν τινα περὶ

τε τῆς *bonorum possessio* καὶ ἐπὶ τῆς *ιουστινιανείου διατάξεως* περὶ τῆς κατὰ τὸ *ius civile* κληρονομίας, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δυσκαταμάχτητον ἀντίθετον ἐπιχείρημα ἐνυπάρχει ἐν *L. 34 C. de inoff. test. 3. 28* (πρβλ. § 579 σημ. 9). Πρβλ. ἰδίως *Büchel Streitfragen* κτλ. σ. 94 ἐπ., *Leist die Bonorum possessio* II. 1 σ. 248, *Vangerow* II § 407, *Schirmer* § 15 σημ. 15, *Fitting Arch. f. civ. Pr. LIX* σ. 433 ἐπ. Ὅπως δὲ ἴσως ἀναμφίβολου πάντως εἶναι ὡς πρὸς τὴν *Νεαράν* 118 ὅτι αὕτη μετὰ τοὺς κατιόντας καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδας δὲν ἐπέτρεψε τὴν κλήσιν ἐπομένης τάξεως, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἰκανὸς πρὸς τὸ κληρονομεῖν κατιῶν ἢ ἀδελφόπαις. *Νεαρ.* 118 κεφ. 1: «Εἰ τις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπείη τῷ ἀδιαθέτῳ τελευτήσαντι οἰασθήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ... πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν προτιμάσθω». *Κεφ.* 2: «Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ καταλείποι κληρονόμους, πατῆρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι γονεῖς αὐτῷ ἐπιζήσουσι...». *Κεφ.* 3 § 1: «Εἰ δὲ μήτε ἀδελφοὺς μήτε παῖδας ἀδελφῶν, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τελευτήσας καταλείψει, πάντας τοὺς ἐφεξῆς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν...». Πρβλ. καὶ *Büchel* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 114 ἐπ., *Arnolds RLex V* σ. 694, v. *Helmolts civil. Abhandlungen* τευχ. α' σ. 10 ἐπ., *Schirmer* σ. 260 ἐπ., *Vangerow* II § 420 σημ., *Köhler Arch. f. civ. Pr. LIX* σ. 106 ἐπ., *Merkel* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 113 ἐπ., *Dernburg* III § 133, *Körppen Lehrb.* § 64 σημ. 2' εἰδικῶς κατὰ τοῦ *Büchel* ὄρ. *Schirmer* ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 23, *Vangerow* II § 416 σημ. 1 (σ. 54 ἐπ.). [Παπαρρηγόπουλος § 209, 210, *Κρασοῦς* § 129].

⁵ Ζήτημα τὰ μάλιστα ἀμφισβητούμενον, ῥητέον δ' ἅμα, δυσχερῶς δυναμένου νὰ λυθῇ μετὰ βεβαιότητος. Κατ' ἀντίθετον γνώμην, ἡ μερίς τοῦ μὴ κτησαμένου δὲν δίδεται περαιτέρω, ἀλλὰ προστίθεται τοῖς κτησαμένοις (*προσαυξάνει, accrescit*). Ὅθεν τὸ ζήτημα διευπλώθη καὶ οὕτω: τί χωρεῖ, *successio graduum* ἢ δικαίωμα *προσαυξήσεως*; Αἱ κατ' ἰδίαν περιπτώσεις, περὶ ὧν πρόκειται ἐνταῦθα, εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι: α) Ἐκ δύο ὁμοῦ καλουμένων κατιόντων δὲν κτᾶται ὁ ἕτερος· ἡ μερίς τούτου περιέρχεται εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ κτλ. ἢ εἰς τὸν ἕτερον καλούμενον; β) Ἐκλήθησαν ὁμοῦ ἀδελφοί· ἡ μερίς τοῦ μὴ κτησαμένου περιέρχεται εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ ἢ εἰς τὸν ὁμοῦ καλούμενον; γ) Ἐκλήθησαν μετ' ἀνιόντος ἀδελφοί ἢ ἀδελφόπαιδες· ἡ μερίς τοῦ μὴ κτησαμένου ἀνιόντος περιέρχεται εἰς τὸν κατὰ βαθμὸν ἁπλοῦτερον ἀνιόντα ἢ περιέρχεται εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφόπαιδας; Ὅτι ἐφ' ἅπασιν τῶν περιπτώσεων τούτων χωρεῖ δικαίωμα *προσαυξήσεως*, ὑπῆρξεν ἀνεκὰθεν ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη (πρβλ. *Merkel* σ. 59 ἐπ.), ἔτι καὶ νῦν δὲ ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων συνάσσειται τῇ γνώμῃ ταύτῃ, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὁποίας εἰδικὴν ἀφιέρωσεν ὁ *v. Helmolts* πραγματεῖαν *civilistische Abhandlungen* τευχ. α': *das Accrescenzrecht und die successio graduum der Novellen 118 καὶ 127* [1855] ὄρ. πρὸς τούτοις ἰδίᾳ *Büchel Streitfragen* κτλ. σ. 82 ἐπ., *Mühlenbruch* Συνέχ. Glück XLIII σ. 272 ἐπ., *Schirmer* I σ. 264 ἐπ., *Vangerow* II § 420 σημ. 64, ἐπ., *Körppen Lehrbuch* § 64 σημ. 4, *Fr. Ehlers Successio graduum*

und ius accrescendi. Ἐναίσιμος διατριβή Βόννης. 1890. Seuff. Arch. XXVII. 148. [Οἰκονομίδης ἐνθ. ἀνωτ. σ. 326, Παπαρορηγόπουλος § 211-215, Καλλιγιᾶς § 103. Οὕτω καὶ Ἐφ. Πατρ. 816 <1901>]. Ὑπὲρ τῆς successio graduum τούναντιον ἐκηρύχθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἰδίως οἱ ἀζόλουθοι: Francke Beiträge ἀρ. 8, Mayer Anwartschaftsrecht σ. 234 ἐπ. καὶ Erbrecht I § 65 σημ. 4, Sintenis III § 163 σημ. 16, Brinz I ἐκδ. σ. 808 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 136 ἐπ. (ἀλλ' οὕτως ὑπὸ τινα περιορισμόν), νεωστὶ Fitting Arch. f. civil. Pr. LVII σ. 160, Leonhard Versuch einer Entscheidung der Streitfrage über den Vorzug der successio graduum vor dem Accrescenzrechte nach römischen Recht (Halle 1874) (περὶ τούτου πρβλ. Regelsberger krit. VJSchr XVIII σ. 265 ἐπ.), Kohler Arch. für civ. Pr. LIX σ. 87 ἐπ., MerkeI ἐνθ. ἀνωτ. σ. 116 ἐπ., Hofmann krit. Studien im röm. Resht σ. 86 ἐπ., Dernburg III § 134, Seuff. Arch. XLIV. 31. Κατ' ἐμὲ κριτὴν, ἡ λύσις ἤρηται ἐκ τῶν ἐξῆς: 1) εἶναι ἐκτός πάσης ἀμφιβολίας ὅτι πρόσωπα ὁμοῦ καλούμενα καλοῦνται ἕκαστον εἰς τὴν κληρονομίαν καὶ δὴ εἰς τὴν κληρονομίαν ὡς ὅλον, διότερ, καὶ ἂν καλῶνται εἰς μέρος τῆς κληρονομίας, οὐχ ἦττον καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἐνταῦθεν ἐπιτεταί ὅτι καὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν ἀντικείμενον εἶναι ἡ κληρονομία καὶ ὅτι περιζονται ἐξ αὐτῆς τοσοῦτον, ὅσον δὲν τοὺς ἀφαιρεῖ ὁ μετ' αὐτῶν καλούμενος. Σφάλλονται, κατὰ τὴν γνώμην μου, οἱ ἀμφισβητοῦντες τοῦτο. Πρβλ. § 603 σημ. 1, § 604 ἀρ. 2. 2) Ἀλλὰ σφάλμα ὡσαύτως διαπραττοῦσιν οἱ τὸ ὅλον ζήτημα ὡς λύομενον ὑπολαμβάνοντες ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης· διότι, ὡς συχνάκις παρετηρήθη, διὰ τίνα ἄρα λόγον νὰ μὴ δύναται τὸ δίκαιον ἀντὶ συγκαλουμένου τινὸς νὰ θέσῃ ἕτερον συγκαλούμενον, ὅπως ἀντὶ καλουμένου τινὸς θέτει ἕτερον καλούμενον; Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, κατ' ἣν εἰς τὸν συνεγκατάστατον ἐδόθη κοινὸς ὑποκατάστατος. Πρβλ. § 603 σημ. 10. 3) Οὕτω τὸ ὅλον ζήτημα καθίσταται ἐρηγνευτικόν· τί πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς θέλησιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν Νεαρ. 118: ὅτι ὡς πρὸς τὴν μερίδα τοῦ συγκαλουμένου χωρεῖ νέα κλησις ἢ οὐ; Οἰσιώδη σημασίαν ἀπένευκάν τινες εἰς τὸ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς καλεῖ τοὺς ἀπωτέρω κατιόντας καὶ τοὺς ἀδελφοπάιδας εἰς τὸν τόπον τῶν προτελευταίων αὐτῶν γονέων· ἀλλὰ δι' ἐμὲ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐκ τῆς διατυπώσεως ταύτης δὲν ἐπιτρέπεται argumentum a contrario· διότι ὁ νομοθέτης ἀπέβλεψεν εἰς ἐξέτην καὶ μόνην τὴν περίπτωσιν, ἢ ἀπασχολούσα δ' ἡμᾶς ἐνταῦθα διέλαθεν αὐτόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἰπωμεν ἡμεῖς ὅτι, μὴ διανοηθεὶς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ νομοθέτης, οὐδὲν καὶ νὰ ὀρίσῃ περὶ αὐτῆς ἤθελεν, ὥστε οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος συγκαλούμενοι εἶναι ἄπλως συγκαλούμενοι, δηλ. συγκαλούμενοι ἄνευ νομίμων ὑποκαταστάτων; Τοῦτο δέχεται ὁ Schirmer. Ἐγὼ φρονῶ ἄλλως. Ἐὰν ἡ ἐρμηνεία ἐξηθῆ ὄντως τὸ δικαίωμα, ὅπερ, κατ' ἐμὴν γνώμην, οὐδέποτε πρέπει νὰ τῇ ἀμφισβητηθῇ, τὸ δικαίωμα δηλ. τοῦ προσδίδειν κῆρος καὶ εἰς τὸν λογισμὸν τοῦ νομοθέτου τὸν ἐν τῷ νῦ αὐτοῦ μὴ ὑπάρξαντα (I § 22), ἀσιμένως ὁμολογῶ ὅτι περὶ τοῦ ἀληθοῦς μὲν λογισμοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἐκεῖνον δηλ. ὃν θὰ διενοεῖτο, ἂν προσεῖχεν εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, δύναται τις νὰ ἢ διαφόρου γνώμης· ἀλλ' ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ ἐκλάβω ὡς πιθανὸν ὅτι τὸν ἐγγονον ἢ τὸν ἀνεψιὸν θὰ ἀπέκλειεν ὁ Ἰου-

τήν διανομήν τῆς κληρονομίας δὲν συνεπάγεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ διαδοχικὴ κλησίς⁶.

στινιανὸς χάριν τοῦ θείου ἢ τῆς θείας καὶ ἐν γένει ὅτι θὰ ἀπέδιδε σπουδαιότητα εἰς τοῦτο: ἂν τὸ γεγονός, ὅπερ ἐλευθεροῖ τὸν κατὰ βαθμὸν ἀπώτερον, συνέβη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου ἢ μετ' αὐτόν. Πρβλ. καὶ Unger § 33 σημ. 2. 4) Ὅτι ἐκ τῆς L. 2 § 18 D. ad SC. Tert. 38. 17 οὐδεμία λύσις δύναται νὰ συναχθῇ (ἦτις ἄλλως τε θ' ἀπέβαιεν ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑπερασπιζόμενης γνώμης), περὶ τούτου ὄρ. Schirmer § 15 σημ. 33 καὶ τοὺς αὐτ. παρατιθεμένους, Kohler ἐνθ. ἀνωτ. σ. 123 ἐπ. [Ὅμοφρονεῖ τῷ Windscheid Κρασσῆς § 129].

⁶ Πλὴν ἐὰν ἀντὶ τοῦ μὴ κτησαμένου καλῶνται πλείονες, ὅτε οὗτοι φυσικῶ τῷ λόγῳ θὰ διανεμηθῶσι πρὸς ἀλλήλους τὴν μερίδα τοῦ μὴ κτησαμένου. Ἄλλ' οἱ συγκαλούμενοι, οἱ κτῶμενοι τὴν κληρονομίαν, διατηροῦσιν, ὅτι ἔχουσι, μὴ λαμβάνοντες λόγῳ τῆς διαδοχικῆς κλήσεως οὔτε πλεον οὔτε ἔλαττον. Ἐὰν λοιπὸν καλῶνται ὁμοῦ ἀδελφοὶ καὶ ἀνιόντες, ἐκλίπωσι δὲ οἱ ἀνιόντες, διὰ τῆς ἐκλείψεως τούτων καὶ τῆς προσελεύσεως μείζονος ἀριθμοῦ ἀπωτέρων ἀνιόντων δὲν μεταβάλλεται ἡ κεφαλαικὴ μερίς τῶν ἀδελφῶν. Ἐὰν καλῶνται ἀδελφόπαδες μετ' ἀδελφῶν, εἰς τὸν τόπον δὲ τῶν ἀδελφῶν ὑπεισέρχονται τὰ τέκνα τῶν, δὲν μετατρέπεται ἡ κατὰ ρίζας εἰς κατὰ κεφαλὰς διανομήν. Ὅμοιω γὰρ ὅτι καὶ ὑπὲρ τοῦ κανόνος τούτου δὲν συνηγορεῖ ἡ πιθανὸς συλλογισμὸς μόνον. Τὸ ζήτημα εἶναι τοῦτο: ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ δίκαιον κεκατανοσμένην ἀπαξ διανομήν τῆς κληρονομίας θέλει νὰ ἀνατρέψῃ ἕνεκα βραδύτερον ἐπισημβάντος γεγονότος; Ἐγὼ δὲν θεωρῶ τοῦτο πιθανόν.— Ἄλλὰ τὸ προκείμενον ζήτημα κέκμηται εὐρυτέραν σπουδαιότητα. Ἐν τῇ δεούσῃ γενιζότητι διατυπούμενον ἔχει οὕτως: ἐκλείποντος ἑνὸς τῶν συγκαλουμένων, μεταβάλλεται ὁ τρόπος τῆς διανομῆς, εἴτε προσέλθῃ ἕτερός τις ἀντὶ τοῦ ἐκλιπόντος εἴτε προσωξήσῃ ἡ μερίς αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν ἄλλων καλουμένων; Ἐν τῇ γενιζότητι ταύτῃ λύουσιν ἀποφατικῶς τὸ ζήτημα ἀποφαινόμενοι ἐπομένως ὑπὲρ τῆς διανομῆς συνφθὰ τῷ χρόνῳ τῆς ἐπαγωγῆς ὁ Glück § 180, Büchel Streitfragen πτλ. σ. 230 ἐπ., Mühlenbruch XLIII. σ. 292 ἐπ., Arndts RLex. V σ. 695-696, v. Helmolt ἐνθ. ἀνωτ. σ. 83 ἐπ., Brinz 1 ἐκδ. σ. 811, 2 ἐκδ. III σ. 142, Schirmer § 16 σημ. 42, Sintenis III § 164 σημ. 14, Vangerow II § 421 σημ., Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 9), Köppen Lehrbuch § 64 ἐν τέλει. [Ὁἰκονομίδης ἐνθ. ἀνωτ. σ. 327, Παπαρρηγόπουλος § 216, Κρασσῆς § 129] ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς τοῦ ζητήματος λύσεως, ἦτοι τῆς διανομῆς συνφθὰ τῷ χρόνῳ τῆς κτήσεως: Mayer Anwartsungsrecht σ. 251 ἐπ., Witte RLex. I σ. 278 ἐπ., καὶ νεωστὶ Fitting Arch. für civ. Pr. LVII σ. 161 ἐπ. Πρβλ. § 605. Καὶ ἐνταῦθα ἐπεκατέσσαντο τὴν L. 2 § 18 D. ad SC. Tert. 38. 17 (σημ. 5 ἐν τέλ.), ἔτι δὲ τὴν L. 2 C. ad SC. Orf. 6. 57 ὄρ. ἐξ ἐναντίας ἰδῶς Büchel σ. 250 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἐν τέλ. Ὑπὲρ τῆς διανομῆς συνφθὰ τῷ χρόνῳ τῆς ἐπαγωγῆς Seuff. Arch. XLIV. 196. Mannes: Bestimmt sich die Erbschaftsvertheilung nach dem Zeitpunkt der Akquisition oder der Delation der Erbschaft. Ἐναΐσμος διατριβή. Erlangen 1897.

Ἡ ἀνατροπὴ τῆς κτήσεως δὲν ἰσοφαρίζει πάντοτε πρὸς τὴν οὐδαμῶς ἐπελθοῦσαν κτῆσιν⁷.

Δ. Ἑκτακτος κληρονομικῆ διαδοχῆ.

§ 574.

Ὁρισμένα πρόσωπα λαμβάνουσιν ὠρισμένον τῆς κληρονομίας μέρος, οἰουδήποτε γινομένου κληρονόμου· τοῦτο δὲ νοοῦμεν ἐνταῦθα λέγοντες ἕκτακτον κληρονομικὴν διαδοχὴν¹.

1. Τὸ λεγόμενον τέταρτον τῆς ἀπόρου γήρας². Ἡ γήρα τοῦ κληρονομουμένου³, ἢ μέχρι τελευτῆς διαβιώσασα μετ' αὐ-

⁷ Πρὸς τὴν μὴ κτῆσιν ἰσοφαρίζει ἢ διὰ τοῦ beneficium abstinendi ἀνατροπὴ τῆς κτήσεως τοῦ suus, οὐχὶ ὅμως καὶ ἢ διὰ τῆς in integrum retitutio ἀνατροπὴ τῆς κτήσεως. L. 6 C. de leg. her. 6. 58, L. 2 D. de suce. ed. 38. 9. Πρὸβλ. Schirmer 15 σημ. 24-26. [Κρασσῶς § 129].

§ 574 ¹ Τῷ ὄρφ τούτῳ χρῶνται ἕτεροι ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ, ὅπως δηλ. δηλώσωσι τὴν ἀντίθεσιν ἢ πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν συγγενῶν ἢ πρὸς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν συγγενῶν καὶ τοῦ συζύγου.

² Νεαρ. 53 κεφ. 6, Νεαρ. 117 κεφ. 5. [Ἡ Νεαρά 115 οὐδὲν περὶ τοῦ τέταρτου τούτου τῆς γήρας περιέχει καὶ εἰς ἀβλεψίαν ἀποδοτέα ἢ τῆς Νεαράς ταύτης μνεία ὑπὸ Κρασσῶ § 185. 186. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἔσχεν ὡς ἀποτελεσμα τὴν διόρθωσιν ἐν τῇ 5 ἐκδ.]. Φιλολογία: Martin Rechtsgutachten und Entscheidungen des Spruchcollegiums der Universität Heidelberg I σ. 356 ἐπ. (1808), v. I, öhr Magazin f. RW. u. Gesetzgeb. III σ. 359-385 (1819). Ὁ αὐτὸς Arch. f. civil. Pr. XXII σ. 1 ἐπ. (1839). E. Petri das Pflichttheilsrecht der armen Witwe. Ἐναίσιμος διατριβή. Strassburg 1874. v. Kerstorf über die mulier indotata et inops nach gemeinem Recht (ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Zeitschrift des Anwaltvereins für Bayern XVI ἀρ. 21-23, 1876). Glück § 117-126. Arndts σ. 697 ἐπ. Schirmer § 13 σ. 233-244. Köppen Grundriss § 90. Sintenis III § 165 σ. 329-337. Vangerow II § 488. Graefe: Das Intestaterbr. der armen Wittve κτλ. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1899. [Γ. Φιλαρέτου: Δικαιώματα ἀπόρου καὶ ἀπορικοῦ γήρας, ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει Ζέπου Δ' (1905) σ. 353 ἐπ. Σ. Γ. Ζωγράφου: Ἡ νόμιμος μοῖρα τῆς ἀπόρου γήρας. Ἐναίσιμος διατριβή. Ἀθήναις 1917. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ διατριβῇ ἡ ἱστορικὴ τοῦ δικαιώματος τῆς γήρας ἐξέλιξιν ἰδίᾳ κατὰ τὸ Βυζαντιακὸν δίκαιον καὶ κατὰ δίκαιον τοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν Ἑλληνισμοῦ ἀναπτύσσεται πληρέστερον ἢ μέχρι τοῦδε].

³ Ὅμοιον δικαίωμα ἀπένευμεν ἢ Νεαρ. 53 κεφ. 6 καὶ εἰς τὸν γῆρον, ὅπερ ὅμως κατηργήθη εἰτα ὑπὸ τῆς Νεαρ. 117 κεφ. 5. [Τὸ ἐν Ἀρμενοπούλῳ (5. 8) 81 ἐν τέλει λεγόμενον: «τοῦτο δὲ κρατεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός ἔδνα μὴ ὁμολογήσαντος, ἀπορῶν γὰρ λήψεται [τὸ δ' ἐκ] τῆς [οὐσίας τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν

τοῦ ἐν νομίμως ὑφεςτώτι γάμφ⁴, μὴ προφυλασσομένη δὲ ἀπὸ τῆς ἀπορίας οὔτε δι' ὑποστρεφούσης αὐτῆ προικὸς οὔτε δι' ἄλλης περιουσίας⁵, λαμβάνει ἀπέναντι πάντων τῶν κληρανόμων⁶

γγ' Νεαράν», καὶ ἂν μὴ θεωρηθῆ ὡς ὑποβολιμαῖον (ἔπερ Μίαν πιθανόν, ἀφ' οὗ ἔλλειπει ἐν χειρογράφοις, ἐκδ. H e i m b a c h αὐτ. σ. 655 σημ. 3), οὐδεμίαν πρακτικὴν σημασίαν ἔχει, ἄτε ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον (Νεαρ. 53 κεφ. 6), τὸ καταργηθὲν ῥητῶς διὰ τῆς Νεαρ. 117 κεφ. 5 ἐν τέλ.: «τὸν ἄνδρα γάρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων τὸ τέταρτον μέρος κατὸ τὸν πρότερον ἡμῶν νόμον ἐκ τῆς οὐσίας λαμβάνει τῆς γυναικὸς πᾶσι τρὸ τοῖς κωλύομεν». K a λ λ ι γ ἄ ς § 78, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 224, K ρ α σ σ ἄ ς § 185 σημ. 3, Z ω γ ρ ἄ φ ο ς ἔνθ. ἄνωτ. σ. 22, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς, ἐν τῷ κατωτ. § 578 σημ. * μνημονευομένῳ συγγράμματι, Μέρος Γ' σ. 109 ἐπ. Ἀντιθέτως Γ. Μ ο υ ρ ἰ ζ ἦ ς ἐν Θ ἑ μ ἰ δ ἰ Ἀγγελοπούλων XI σ. 2 ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἡ Νεαρά 117 κεφ. 5 δὲν περιέχεται ἐν Ἀρμενοπούλῳ].

⁴ Πρὸς τῆ νομιμότητι τοῦ γάμου ἀπαιτοῦσιν ἕτεροι καὶ διαρκῆ πραγματικὴν συμβίωσιν τῶν συζύγων ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἐξέλιπεν ἡ πραγματικὴ συμβίωσις πταίσματι τῆς γυναικὸς. Πρβλ. G l ü c k σ. 442 ἐπ., S i n t e n i s σημ. 2 ἀρ. 8, S c h i r m e r σημ. 8α. Ἐναντίως P e t r i σ. 16 ἐπ. καὶ ἀπόφασίς τις τοῦ O A G. zu Rostock παρὰ B u d d e Entscheidung VII. σ. 258 ἐπ. (= S e u f f. Arch. XXVI. 45). Τῷ ὄντι τὸ ἐν λόγῳ προαπειτούμενον δὲν ἀποδεικνύεται διὰ τῶν σχετικῶν τῆς Νεαρ. 53 κεφ. 6 λέξεων: «εἰ μένοιεν μέγρι παντός παρ' αὐτοῖς» καὶ τῆς Νεαρ. 117 κεφ. 5: «καὶ μέγρι τελευτῆς σὺν αὐτῇ ζήσας», διότι δι' αὐτῶν, ὡς ἐναργῶς ἐκ τῶν προηγουμένων δείκνυται, οὐδὲν ἄλλο πρόκειται νὰ δηλωθῆ ἢ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ διαζύγιον. Οὐδὲν ἐπίσης ἀποδεικνύει ἡ ἀναλογία τῆς b. p. unde vir et uxor (§ 570 σημ. 4). Οὔτω καὶ S e u f f. Arch. XLIX. 259. [Οὔτω καὶ K ρ α σ σ ἄ ς § 185 i. f., Z ω γ ρ ἄ φ ο ς ἔνθ. ἄνωτ. σ. 36. Ἐφ. Ἀθ. 1796 <1909>. Ἐφ. Θεσσαλον. 47 <1918>. Ἀντιγνωμονεῖ Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἔνθ. ἄνωτ. Μέρος Γ'. σ. 117 σημ. 17. Ἐφ. Ἀθ. 793 <1901>. Πρβλ. καὶ M α ρ ἰ δ ἄ κ η ν ἐν Ἐ φ η μ. τ ἦ ς Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Ν ο μ ο λ ο γ ἰ α ς XXXIV σ. 418 ἐπ., ὑποσηρῆζοντα τὴν ἀναλογίαν τῆς b. p. unde vir et uxor. Κατ' ἀμφοτέρων ὄρ. Z ω γ ρ ἄ φ ο ν ἔνθ. ἄνωτ. § 5 σημ. 7.—Νομιζόμενος γάμος: Ἐφ. Θεσσαλον. 47 <1918>].

⁵ Τὴν Νεαρ. 53 κεφ. 6 ἐρμηνεύουσιν ἕτεροι (π.χ. v. L ö h r ἔνθ. ἄνωτ. σ. 366 ἐπ., V a n g e r o v ἔνθ. ἄνωτ. ἀρ. 1, S c h i r m e r ἔνθ. ἄνωτ. σημ. 8, v. K e r s t o r f ἔνθ. ἄνωτ. [καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἔνθ. ἄνωτ. Μέρος Γ' σ. 114 ἐπ. σημ. 15. 16]) ὡς ἀποκλείουσιν τὴν κληρονομικὴν τῆς χήρας ἀξίωσιν, ἐὰν ἐχθ ὀσηνδήποτε προῖκα. Δὲν νομίζω τοῦτο ὀρθόν. Ὁ νομοθέτης ὀμᾶται προφανῶς ἐκ τῆς προὑποθέσεως, ὅτι ἔχουσα ἡ γυνὴ προῖκα σφῆζεται ἐκ τῆς ἀπορίας ἄλλ' ὅπως ἀνομολογεῖ ῥητῶς ὅτι πενιχρά τις ἴδια περιουσία δὲν ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὴν ἀξίωσιν τῆς γυναικὸς («εἰ μὲντιν ἴδια ἢ γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀλλαχόσε ἀποκείμενα ἔχοι, τούτων τὴν εἰσπραξίν καὶ παρακατάσχεσιν ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμειώτων»), οὔτω βεβαίως δὲν θέλει ὅπως δι' εὐτελοῦς τινος προικὸς ἀποκλείηται ἡ ἀξίωσις αὐτῆ.

τὸ τεταρτημόριον τῆς καταλειπομένης περιουσίας, οὐχὶ ὅμως πλέον τῶν ἑκατὸν λιτρῶν χρυσοῦ⁷, ἀπέναντι δὲ τέκνων

Ἡ ἰθύνουσα ἔννοια εἶναι δι' αὐτὸν ἢ τῆς ἀπορίας καὶ οὐχὶ ἢ τῆς προικός. Ὅρ. καὶ *S i n t e n i s* ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 2. [Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 78, Π α π α ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 225, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 185, Μ ο μ φ ε ρ ρ ἄ τ ο ν ἐν Θ ἔ μ ι δ ι Ἀγγελοπούλου XIX σ. 392, αἱ τὸ γράμμα ὅμως τῆς Νεαρᾶς ἐφαρμοσασαί ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν, Α. Π. 235 <1863>, 264 <1884>, 177 <1911>] προσεῖ *S c h i r m e r* ἐνθ. ἀνωτ., ἀναγνωρίζοντα ὅτι ἡ πρᾶξις καὶ τὴν μικρὰν ἔχουσαν προῖκα χίρα καλεῖ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ συζύγου τῆς *P e t r i* σ. 24 ἐπ. Οὕτω καὶ *S e u f f.* Arch. XV. 231 ἀρ. 1. 2, *Entscheidungen des OAG. zu Rostock VII.* σ. 259 ἄλλως *S e u f f.* Arch. IX. 47.—Τί δηλοῖ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον ὅτι ἡ γυνὴ δὲν προφυλάσσεται ἀπὸ τῆς ἀπορίας; Συνήθως ἀπαιτοῦσιν ἀδυναμίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν τάξιν αὐτῆς συντηρήσεως. Πρβλ. *G l ü c k* σ. 446 ἐπ., ν. *L ö h r* σ. 370 ἐπ., *S c h i r m e r* σημ. 2 ἐν τέλ., *P e t r i* σ. 21 ἐπ., *S e u f f.* Arch. XV. 231 ἀρ. 1 ἐν τέλ. 2, πρβλ. καὶ XVII. 263. *Entscheid. des RG. XI.* σ. 191 ἐπ. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Μέρος Γ' σ. 113 σημ. 14. Α. Π. 313 <1875>, 1 <1905>, 177 <1911>]. Ἐφ. Ἀθ. 540 <1901>, 1022. 1806 <1902>, 692 <1906>, 792 <1910>. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἀπορος ἀποτελεῖ ἄρησιν. Ἐφ. Ἀθ. 772 <1907>. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 864 <1905>. Ἡ προσήκουσα τῇ γυναικὶ καθ' ὠρισμένων προσώπων ἀξιώσις ἐπὶ διατροφῇ δὲν ἀποκλείει τὴν ἀπορίαν. Ἐφ. Ἀθ. 792 <1910>].

* Οἱ νόμοι μνημονεύουσι ῥητῶς μόνον τὰ τέκνα, ἀλλὰ κατὰ μείζονα λόγον δέον μετ' ἀπωτέρων συγγενῶν, μάλιστα δὲ μετ' ἐξωτικῶν, νὰ προσέλθῃ ἡ γυνὴ. Μετ' ἐξωτικῶν—διότι ἡ ἀξιώσις αὐτῆς ἰσχύει ἀπέναντι τῶν ἐκ διαθήκης, ὡς καὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομῶν. Πρβλ. ἰδίως Νεαρ. 53 κεφ. 6 § 2 i. f.:—«πλὴν εἰ μὴ αὐτὸς ὁ ἀνήρ ἢ πρεσβεῖον αὐτῇ ἢ τι μέρος τῆς ἐνστάσεως καταλίποι». Ὅρ. § 593 σημ. 1-3.

⁷ Ἡ Νεαρ. 53 κεφ. 6 παραπέμπει εἰς προγενεστέρας διατάξεις, ἐν αἷς περιέχεται ὁ περιορισμὸς οὗτος (L. 11 § 1 C. de ger. 5. 17, Νεαρ. 22 κεφ. 18), ἡ δὲ Νεαρ. 117 κεφ. 5 ῥητῶς ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς Νεαρ. 53 διατεταγμένον τέταρτον νοητέον ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τοῦτον. Ἀλλὰ τοῦ *K ö r p e n* τὴν γνώμην (*Grundriss* σ. 86), ὅτι αὐτῇ ἡ Νεαρ. 117 κεφ. 5 καθήγγησε τὸν ἐν λόγῳ περιορισμὸν, δὲν εὐρίσκω δεδικαιολογημένην. Ὑπολογισμὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου διὰ τελευταίας διατάξεως καταλειφθέντος τῆ χίρα: *Entscheid. des RG. XL.* σ. 193 ἐπ. 100 λίτραι χρυσοῦ=67.200 Μάρκα, *Entscheid. des RG. XL.* σ. 194 ἐπ. [Ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ, ὃν ἀναφέρουσι τὰ τε Βασιλικά 28. 12 καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος (5. 8) 81, ἀποφαίνονται παρ' ἡμῖν *Κ α λ λ ι γ ἄ ε* § 79, Π α π α ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 224 καὶ σημ. 3, Ζ ω ι γ ρ ἄ φ ο ς ἐνθ. ἀνωτ. § 8, Α. Π. 84 <1862>, 144 <1863>, 324 <1910>]. Ἐφ. Ἀθ. 1489 <1904>, 623 <1910>. Τούναντιον ὁ *Κ ρ α σ σ ἄ ε* § 186 ἀπορροῦει ἤδη τὴν σημερινὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περιορισμοῦ τούτου οὐχὶ μὲν ἐκ τοῦ λόγου, ὃν φέρει ὁ *K ö r p e n* (καὶ ὃν ῥητῶς κηρύσσει ὡς μὴ ἀληθῆ), ἀλλὰ διότι δὲν ἀληθεύει νῦν πλέον ἢ τοῦ περιορισμοῦ ἐκείνου δικαιολογία: «πρὸς γὰρ δὴ τὴν μεγίστην ἐπίπαν ἀποβλέψαντες προϊὲν τὸν νόμον τοῦτον ἐγράψαμεν», οὕτως ὥστε ἡ κατάλογον τῆς κοινο-

οὐχὶ πλέον κεφαλικῆς μερίδος⁸· ἐὰν δ' οἱ κληρονόμοι εἶναι

νικῆς αὐτῆς τάξεως βίωσις τῆς χήρας δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου. Ἄλλ' ἐκ τούτου, καὶ ἀληθοῦς ὑποτιθεμένου, δὲν ἐπέρχεται ἡ ἀργία τῆς διατάξεως, καθότι *cessante ratione legis non cessat lex ipsa*. Πρβλ. τὸν αὐτὸν συγγραφέα ἐν γ' ἐκδ. § 287 σημ. 7, τάναντία διδάσκοντα. Τὸ ὑπὸ τοῦ Κρασσᾶ νῦν εἰς ταῦτα ἐπαγόμενον ἐν Ἐφημ. τῆς Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXIV (1904) σ. 20 ἐπ. ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ δόγματος *cessante* κτλ. ἀλλὰ «περὶ ἀνεφαρμοστοῦ διατάξεως ἐχούσης ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἐκλιπούσαν νομίμως» (!) εἶναι ἐσφαλμένον, καθότι ἡ ἰσχὺς νόμου τινὸς δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκάστοτε σκοπιμότητος αὐτοῦ. Πρβλ. Ἐφ. Ἀθ. 1489 <1904>. Κατὰ τοῦ περιορισμοῦ ἐπίσης Κ. Βουρνάζος ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων IX σ. 349 ἐπ. ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἔνεκα τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἀξίας πραγμάτων καὶ χρημάτων δὲν δύναται νὰ ἀνευρεθῇ ἡ πραγματικὴ ἀξία, ἡ ἀντιπροσωπεύουσα τὰς 100 λίτρας χρυσοῦ, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «ἡ μέτρησις τῆς ἀξίας τῆς χρηματικῆς ποσότητος τοῦ ἰουστινιανείου περιορισμοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ νέφος συμπηγνόμενον ἢ διαλυόμενον ἀναλόγως ταῖς περιστάσεσιν». Ἀλλὰ κατὰ τούτου ἐπαναληπτέον *cessante* κτλ.. πρβλ. δὲ καὶ τὴν αὐτ. σημειώσιν τῆς Θέμιδος. Ὡς ὁ Βουρνάζος οὕτω καὶ Δεμερτζήσ ἐνθ. ἄνωτ. Μέρος Γ' σ. 125 σημ. 27. Πρβλ. καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 67 <1917> ἀποφ. δικαστ. Ἀλεξανδροῦ ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXX σ. 16. Ὡς ἄστοχον χαρακτηρίζει τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπ' ἐμοῦ ἐφαρμογὴν τοῦ μνησθέντος δόγματος *cessante ratione legis* κτλ. ὁ Δημητράκος ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXXIX (1919) σ. 113 ἐπ., ὅστις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀντιθέτου γνώμης καὶ τῷ Κορρεν ἐνθ. ἄνωτ. συστοιχεῖ καὶ τὴν γνώμην τοῦ Κρασσᾶ ἀποδέχεται καὶ τοὺς λόγους τοῦ Βουρνάζου καὶ Δεμερτζήσ ἐνθ. ἄνωτ. ἐπικαλεῖται. Ἄλλ' οὔτε οἱ νόμοι, οὐδ' ὁ Δημητράκος οὐλοῦσ ἐπικαλεῖται, οὔτε οἱ συγγραφεῖς, οὐδ' οὗτος ἀναφέρει, ἀναγράφουσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζόμενα. Περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου εὐστόχου ἐφαρμογῆς τοῦ μνησθέντος δόγματος ὄρ. ἰδία Kie r u l f f Theorie d. gem. Civilr. σ. 25 ἐπ., W ä c h t e r Württemberg. Privatr. II σ. 141 ἐπ. Ἡ προκειμένη φιλονικία περὶ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίμου τῶν μνησθεισῶν ῥωμαϊκῶν διατάξεων καταδείκνυται νῦν ἐκ τῶν ὑστέρων ματαία. Ὁ νομοθέτης, ὁ ἐν τοῖς ἔτεσι 533-542 ἐκδούς τὰς διατάξεις ταύτας, ἔσπευσεν ἐν μηνί Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 1920 δι' αὐθεντικῆς ἐρμηγείας νὰ καταδηλώσῃ ἡμῖν τὴν ἀληθῆ τούτων ἔννοια ὀρίσας διὰ τοῦ συμμίκτου νόμου 2230 (29 Ἰουνίου 1920) ὅτι «ἡ ἔννοια τῶν διατάξεων τοῦ ἐν ἰσχύϊ δικαίου, ὑφ' ὧν διέπεται τὸ ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ συζύγου δικαίωμα τῆς ἀπόρου χήρας διὰ τὸ τέταρτον ἢ τὴν μοῖραν παιδὸς εἶναι ὅτι τὸ ποσοστὸν τοῦτο περιέρχεται εἰς αὐτὴν ὡς κληρονόμιον καὶ ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἑκατὸν λιτρῶν χρυσοῦ». Ἡ τοιαύτη τοῦ νομοθέτου παντοδυναμίᾳ ὑπερβαίνει παντοειδῆ ὄρια! — Ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ εἰσι καὶ οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς D e r n b u r g III § 137. W e n d t § 355 ἀρ. 5. — Περὶ τῆς ἀξίας τῆς ῥωμαϊκῆς λίτρας πρβλ. Κρασσᾶν § 186 σημ. 3. Α. Π. 177 <1911>, Ἐφ. Ἀθ. 1489 <1904>, 792 <1910>].

⁸ Ἀδῆτι εἶναι νέα διάταξις τῆς Νεοφ. 117 κεφ. 5. Ἐγγονοὶ ἐξ ἀποθανόντος τέκνου ὑπολογίζονται ὡς μία κεφαλῆ, καὶ ἐὰν μὴ κληρονομοῖσι πλείονες ῥίζαι.

ἴδια αὐτῆς τέκνα ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ κληρονομουμένου γάμου, λαμβάνει μόνον κατ' ἐπικαρπίαν τὸ εἰς αὐτὴν περιερχόμενον⁹. Ἄλλὰ καὶ κατὰ κυριότητα λαμβάνουσα τὴν μερίδα αὐτῆς

Προβλ. § 572 σημ. 5 ἐν τέλ., V a n g e r o w ἀρ. 3, S c h i r m e r σημ. 11, 12, P e t r i σ. 33 ἐπ.

⁹ Καὶ τοῦτο εἶναι νεωτερισμὸς τῆς Νεαρ. 117 κεφ. 2. Κατ' ἄλλας γνώμας: 1) ἡ χήρα δὲν ἔχει τὴν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς χρήσεως, v. B u c h h o l t z allgem. Halle'sche Literaturzeitung 1839 τόμ. IV σ. 492· ἐναντίως Osenbrüggen zur Interpretation des Corpus iuris civilis σ. 35 ἐπ. Προβλ. καὶ Schirmer σημ. 13. 2) Ἡ χήρα δὲν ἔχει τὴν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος, ὅπου ὀφείλει μὲν νὰ παραφυλάξῃ μόνον ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, δύναται ὅμως νὰ ἐπιμερίσῃ αὐτοῖς κατὰ τὸ δοκοῦν διὰ τοῦ θανάτου δὲ τῶν τέκνων ἡ κυριότης τῆς χήρας καθίσταται ἀπεριόριστος. Οὕτως ἰδίως v. L ö h r σ. 377 ἐπ., γνώσιμάχης δὲ βραδύτερον ἐν τῇ ἀνωτέρω μνημονευθείσῃ διατριβῇ ἐν Arch. f. civ. Praxis. Προβλ. V a n g e r o w ἀρ. 4, S c h i r m e r σημ. 13, P e t r i σ. 47 ἐπ. [Παρ' ἡμῶν μετεβλήθη τοῦτο διὰ τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος (Zachariae Coll. II Nov. CVI. Ἄρμ. 5. 8. 82), καθ' ἣν ἡ χήρα κτᾶται καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὴν κυριότητα τῶν εἰς αὐτὴν περιερχομένων, ἧς ἐκπίπτει, περιοριζομένη εἰς μόνην τὴν ἐπικαρπίαν, ἐάν προβῇ εἰς δευτέρον γάμον. «Ὡς εἴ γε τοῦτο συμβαίη, πάντως ἐκπεσεῖται τῆς παρ' ἡμῶν διδομένης ἐξουσίας, καὶ οἱ παῖδες τῆς ζωῆς ἤδη τῇ μητρὶ διαλυθείσης τῶν πραγμάτων ἐξουσιάζουσι». Προβλ. Καλλιγᾶν § 78. Παπαρηγόπουλον § 227 i. f., Κρασσᾶν § 186. Ὁρ. καὶ Α. Π. 187 <1857>, 212 <1875> παριδοῦσαν ἐντελῶς τὴν τοῦ Λέοντος Νεαρᾶν, ἣν μνημονεύει ἡ 307 <1885>. — Ἡ γνώμη τοῦ Κρασσᾶ § 186 i. f., ὅτι ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ Λέοντος «δῆλον ὅτι τὸ τῆς χήρας δικαίωμα τῆς κυριότητος διατελεῖ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς χηρείας» μετὰ τῶν ἐντεῦθεν ἐπακολουθημάτων, εἶναι προφανῶς μὴ δεδικοιολογημένη. Λεπτομερῆ τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος ἀνάπτυξιν ὄρ. νῦν παρὰ Γ. Σ. Μαριδάκη ἐνθ. ἀνωτ. (§ 570 σημ. 4) σ. 300 ἐπ. J. Τί ἰσχύει, ἐάν ἡ γυνὴ κληρονομῇ μετὰ τέκνων ἰδίων καὶ ἄλλων ἐκ προτέρου τοῦ συζύγου γάμου; Ἡ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ἀρμόζουσα λύσις εἶναι ἀναμφιβόλως ὅτι ἀπόλλυσι τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος μόνον χάριν τῶν ἰδίων τέκνων καὶ μόνον ἐπ' ἐκείνου τοῦ μέρους, καθ' ὃ ἐλάττωσί τὴν μερίδα αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ Νεαρὰ 117 κεφ. 5 ἔδωκεν ἄλλην λύσιν: ὁητῶς ὁ Ἰουστινιανὸς ὀρίζει ἐνταῦθα ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος περιέρχεται ἐξ ὀλοκληροῦ εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα («τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, οὐς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάμου ἔσχεν»). Οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ εἴπῃ τις ὅτι σιωπηρῶς ὁ Ἰουστινιανὸς προϋποτίθησιν ἐνταῦθα ὅτι δὲν ὑπάρχουσι ἄλλα εἰ μὴ μόνον ἴδια τέκνα καὶ ὅτι δὲν ἐσκέφθη ποσῶς τὴν περίπτωσιν τῆς συρροῆς τέκνων ἐκ προτέρου γάμου, διότι περὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως ἐλάλησεν ἐν τοῖς ἀμέσως προηγουμένοις («εἰ μὲν ἄχοι τριῶν ἔχει παῖδων ὁ αὐτῆς ἀνήγειτε ἐξ αὐτῆς εἴτε καὶ ἐξ ἐτέρου συνοικεσίου»). Αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν τούτοις γνώμαί εἰσι διαφορώταται. Προβλ. V a n g e r o w ἀρ. 4 ἐν τέλ., S c h i r m e r σημ. 13 ἐν τέλ., B r i n z 2 ἐκδ. III § 385 σημ. 27. Entscheidungen des

εἶναι μᾶλλον νόμιμος κληροδόχος ἢ κληρονόμος¹⁰. Μὴ ὄντος εὐπόρου τοῦ συζύγου, οὐδὲν λαμβάνει ἢ χήρα^{10α}.

2. Ὡσαύτως ὁ εἰσποιηθὲς ἄνηβος, ὁ ἄνευ εὐλόγου καὶ δικαστικῶς κεκυρωμένης αἰτίας ὑπὸ τοῦ εἰσποιήσαντος πατρὸς

OAG. zu Rostock VII σ. 270. [Ὡς ὁ Windscheid, οὕτω καὶ Κρασσᾶς § 186. Ἀντιθέτως τοῖς ἐνταῦθα διδασκομένοις Δεμερτζῆς ἐνθ. ἄνωτ. Μέρος Γ' σ. 123 σημ. 24, Ζωγράφος ἐνθ. ἄνωτ. σ. 55 ἐπ.].

¹⁰ Καὶ τοῦτο εἶναι ἀμφισβητούμενον : ἐναντίοι Glück σ. 465 ἐπ. καὶ οἱ αὐτ. παρατιθέμενοι, v. Löhr σ. 381 ἐπ., Arndts σ. 698, Schirmer σημ. 15, Schröder Notherrecht σ. 284 ἐπ., Dernburg III § 137, [Οἰκονομίδης ἐνθ. ἄνωτ. (§ 569 σημ. *), Καλλιγᾶς § 79], Seuff. Arch. XV. 231 σημ. 1, Entscheidungen des OAG. zu Rostock VII σ. 259' ὁμοδοξοῦντες δέ, Vangerow ἀρ. 5, Sintenis § 165 σημ. 2 ἀρ. 2 (σ. 333 ἐπ.), Köppen Grundriss σ. 87, Lehrbuch σ. 399, Petri σ. 40 ἐπ. 51 ἐπ. [Παπαρηγόπουλος § 227, Κρασσᾶς § 187, μεταβαλὼν τὴν προτέραν αὐτοῦ γνώμην (γ' ἐκδ. § 289), Δεμερτζῆς ἐνθ. ἄνωτ. Μέρος Β' σ. 37 σημ. 19. Α. Π. 59 <1859>, 109 <1885>. Οὕτω καὶ 666 <1896> Ἐφ. Ναυπλ., 276 <1895> Ἐφ. Ναυπλ., 555 <1896>. Ἐφ. Ἀθ., 381 <1897> Ἐφ. Ἀθ. 1224 <1896> Ἐφ. Πατρ.]. Τοὺς ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς νομίμου κληροδοσίας λόγους θεωρῶ ἰσχυροτέρους. Εἰσὶ δὲ οὗτοι : 1) ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀπόρου χήρας ἐμόρφωσε καὶ ἐξωμοίωσε καθόλου πρὸς τὴν ἀξίωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ ζῶντος συζύγου ἀποτεμφθείσης γυναικὸς, ἐνθα οἶδεῖς βεβαίως περὶ καθολικῆς διαδοχῆς λόγος· 2) ὅτι οὐδεὶς ἐπίσης περὶ καθολικῆς διαδοχῆς λόγος, ὅταν ἡ γυνὴ γίνεται μόνον ἐπικαρπώτρια, ἢν περίπτωσιν πάλιν ὁ Ἰουστινιανὸς τίθησιν ἐν ἰσῆ μοίρᾳ πρὸς ἐκείνην, καθ' ἣν κτᾶται δικαίωμα κυριότητος. Κατὰ τῶν λόγων τούτων ἀντιτάσσομαι τὴν περίοδον τῆς Νεαρ. 53 κεφ. 6 § 1, καθ' ἣν: «Εἰ μέντοι τινὰ ἴδια ἢ γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀλλαγὸς ἀποκείμενα ἔχον, τούτων τὴν εἰσπραξίαν καὶ παρακτάσασθαι ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμείωτων, ὑποκείσθαι τῶν τοιούτων πραγμάτων τοῖς τοῦ ἀνδρὸς δανείσμασι κατ' οὐδὲν δυναμένων, πλὴν εἰ μὴ καθ' ὅσον τῶν ἐκείνου δικαίων ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου συγκληρονομεῖ». Ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ ἀναγάγῃ τις μετὰ τοῦ Köppen Jahrb. f. Dogm. V. σ. 220 τὰς λέξεις ταύτας εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ χήρα ἐγκτετασθή ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς κληρονόμος (Νεαρ. 53 κεφ. 6 i. f.), οὐδὲν ἦττον αὐταὶ εἰς συν-αφεία πρὸς τὰ προηγούμενα οὐδαμῶς ἄλλως δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἢ ὡς σημαίνουσαι ὅτι ἡ γυνὴ ἐνέχεται εἰς τὰ χρέη τοῦ ἀνδρὸς μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ τεταρτημορίου αὐτῆς, διὰ τοῦτου δὲ δηλοῦται ὅτι δὲν εἶναι κυρίως κληρονόμος. Πρὸβλ. καὶ σημ. 11 ἐν τέλ. Ἡ πρακτικὴ σημασία τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διαφω-νίας ἐκφαίνεται ἰδίως ἐν τοῖς ζητήμασιν, ἂν ἡ χήρα κτᾶται τὸ ἀναλογεῖν αὐτῇ ἄνευ δηλώσεως πρὸς ὑπεισέλουσιν καὶ ἂν ἔχει τὸ τῆς προσαυξήσεως δικαίωμα. [Πρὸβλ. Ζωγράφον ἐνθ. ἄνωτ. σ. 59 ἐπ., λεπτομερῶς ἀναπτύσσοντα τὰ ἐπιχειρήματα ἐκατέρως τῶν γνωμῶν καὶ ἐξαιρόντα (σ. 72 ἐπ.) τὰ ἐπακόλουθα τῆς γνώμης ὅτι ἡ χήρα εἶναι κληρονόμος. Ἡ παρ' ἡμῖν νομολογία τάσ-σεται νῦν παγίως ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι ἡ χήρα εἶναι κληρονόμος. Α. Π. 299

χειραφετηθεῖς, λαμβάνει τὸ τέταρτον τῆς καταλειπομένης περιουσίας τούτου ἀπέναντι πάντων τῶν κληρονόμων¹¹.

3. Κατὰ λίαν διαδεδομένην, ἀλλὰ μὴ γενικῶς ἀνεγνωρισμένην προᾶξιν, τὰ ἐξώγαμα τέκνα λαμβάνουσιν ὁμοῦ τὸ ἕκτημόριον τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἐὰν οὗτος ἀνεγνώ-

<1900>, 70. 209. 266 <1902>, 1. 170 <1905>, 271 <1909>, 324 <1910>, 177 <1911>, 24 <1915>. Ἐφ. Ἀθ. 257 <1891>, 1999 <1893>, 777, 1951 <1898>, 725. 793 <1901>, 467 <1903>, 169 <1906>, 139 <1907>, 15 <1914>. Ἐφ. Πατρ. 757 <1903>, 623 <1910>, 313. 463 <1911>, 92. 110. 205 <1912>. Ἐφ. Ναυπλ. 87 <1903>. Ἐφ. Λαφ. 182. 468 <1900>. Ἐφ. Κρήτης 141 <1901>, 4 <1907>. Ἐποφ. δικαστ. Ἀλεξανδρείας 67 <1917>. Ἐν Θέμ. ἰδι. Ἀγγελοπούλων XXX σ. 15. Ἡ ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ ἀγωγῆς ἔκδοσις ἀμφοτέρων τῶν βάσεων δὲν ἀπαγορεύεται: Ἐφ. Ἀθ. 871 <1904>. — Καὶ ἡ ἀμφισβήτησις αὕτη ἐλύθη τανῦν παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἄνω (σημ. 7) μνησθέντος νόμου 2230, ἐρμηνεύσαντος αὐθεντικῶς τὰς ὁμοιαζὰς διατάξεις ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἀπόρου χήρας εἶναι κληρονομικόν].

^{10a)} «Εὐπορος», Νεαρ. 53 κεφ. 6. See ff. Arch. XLII. 222 (=Entsch. d. RG. XVI σ. 153) XLIII. 123. [A. II. 212 <1875>. Ἀντιθέτως Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Μέρος Γ' σ. 119 σημ. 18. Ἐφ. Πατρ. 193 <1914>, 142 <1919>].

¹¹⁾ Ἡ λεγομένη quarta D. Pii. § 3 l. de adopt. l. 11, l. 22 pr. D. eod. l. 7. l. 2 C. eod. 8. 47 [48], l. 13 pr. D. si quid in fr. patr. 38. 5. Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου εἰσαχθεὶς κανὼν οὗτος σχετίζεται πρὸς τὴν πρόνοιαν τοῦ νὰ μὴ γίνηται κατάρχησις τῆς εἰσποιήσεως ἀνήβου πρὸς κερδοσκοπίαν, πρβλ. II § 523 σημ. 17, § 524 σημ. 5. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκλείπει ἡ ἀξίωσις τοῦ ἀνήβου ἅμα τῇ ἐφηβότητι· ὁ εἰσποιηθεὶς ὅμως δύναται, ἐπιβλαβοῦς οὔσης αὐτῷ τῆς εἰσποιήσεως, νὰ ζητήσῃ τὴν ἄρσιν ταύτης, ὅρ. II § 525 σημ. 13. Ἀντιδοξεί Francke Recht der Notherben σ. 473· ἐξ ἐναντίας Vangerow I § 252 σημ. ἄρ. 3, Sintenis III § 139 σημ. 48. Ὅτι ὁ εἰσποιηθεὶς δὲν εἶναι κληρονόμος ἀλλὰ νόμιμος μάλλον κληροδόχος, ὅρ. l. 8 § 15 D. de inoff. 5. 2 (=«quar. tam ei quasi aes alienum concedendam»), l. 1 § 21 D. de coll. 37. 6 (=«personalis actio est»), κοῖτοι. τῆς ἀξιώσεως αὐτοῦ ἀτευθυνομένης εἰς ποσοστὸν τῆς καταλειφθείσης περιουσίας, ἐφαρμόζονται ἐπ' αὐτῆς αἱ περὶ διανομῆς τῆς κληρονομίας ἀρχαί, l. 2 § 1 D. fam. erc. 10. 2. [Παρ' ἡμῖν τὸ δι' αὐθαίρετον χειραφέτησιν δικαίωμα τοῦτο τοῦ ἀνήβου δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς, διότι ὁ ἀνήβος δὲν δύναται νὰ χειραφετηθῇ, ἄρθρ. 99 νόμου περὶ ἀνηλίκων κτλ. — Ἡ διὰ τοῦ γάμου χειραφεσία, ἥτις καὶ αὕτη εἶναι βεβαίως ἀδύνατος λόγῳ τῆς παρ' ἀνήβου ἐλλείψεως τῆς νομίμου πρὸς γάμον ἡλικίας, εἶναι θέμα ἄσχετον πρὸς τὸ προκείμενον, ἀφ' οὗ ὁ γάμος εἰσποιηθέντος ἀνήβου δὲν θά ἦτο χειραφεσία ὑπὸ τοῦ εἰσποιήσαντος, ἀσκόπως δὲ γίνεται καὶ περὶ τοῦτου λόγος παρὰ Κρασσᾶ § 188 i. f. Ὁ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Μέρος Γ' σ. 137 σημ. 46 δεχόμενος, ὡς ὁ Francke, ὅτι ἡ ἀξίωσις αὕτη διατηρεῖται καὶ μετὰ τὴν ἀνηβότητα οὐδεμίαν ἐκ τοῦ ἄρθρου 99 cit. ἀπαντᾷ δυσχερέων διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως (σημ. 51 i. f.)].

ρισε ταῦτα καὶ δὲν κατέλιπεν οὔτε σύζυγον οὔτε νόμιμα τέκνα, ὑποχρεοῦνται ὁμως νὰ παραχωρήσωσι τῇ μητρὶ αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἔκτου κεφαλικῆν μερίδα¹², ὅμοιον δὲ κληρονομικὸν δικαίωμα προσήκει πάλιν εἰς τὸν μὴ νόμιμον πατέρα ἀπέναντι τῶν τέκνων^{13, 14, 14a}.

¹² Τὰς ἐν τῷ κειμένῳ ὀηθείσας διατάξεις ὥρισε τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐν Νεαρ. 18 κεφ. 5 καὶ Νεαρ. 89 κεφ. 12 περὶ τῶν ἐκ παλλακείας τέκνων, ἡ δὲ παλλακεία ἀπηγορεύθη διὰ τοῦ κανονικοῦ δικαίου (π. γ. c. 6 Dist. 34) καὶ τῶν νόμων τῆς Αὐτοκρατορίας (R. P. O. 1548 Tit. 25 § 1. 1577 Tit. 26 § 1). [Παρ' ἡμῖν διὰ Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος, Z a c h a r i a e Coll. II Nov. XCI. περὶ ἧς ὄρ. Γ. Σ. Μ α ρ ι δ ὶ κ η ν ἐνθ. ἀνωτ. (§ 570 σημ. 4) σ. 75 ἐπ.]. "Ὅτι αἱ διατάξεις ἐκείναι μετηνέχθησαν δι' ἐθίμου εἰς τὰ μὴ νόμιμα τέκνα ἐν γένει, τοῦτο ὑποστηρίζεται ἰδίως ἐν τῇ τοῦ M a y e r πραγματείᾳ: das Intestaterb-recht der liberi naturales nach dem heutigen römischen Rechte (1838), καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐν ταῖς παρὰ S e u f f. Arch. ἀποφάσεων I. 87. (OT zu Stuttgart), I. 88 (OAG zu Wiesbaden), VIII. 67 (OAG zu Darmstadt), ὄρ. καὶ G l ü c k § 130, S i n t e n i s § 165 σημ. 1, S c h i r m e r § 12 σημ. 31 ἐπ., B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 131. Τὸ ἐναντίον ἀπεφάναντο αἱ παρὰ S e u f f. Arch. ἀποφ. VI. 223 (OAG zu Lübeck), XII. 343 (OAG zu Rostock καὶ OT. zu Berlin), VII 202 (OAG zu Celle), XXV. 40 (OAG zu Berlin), XXIX. 42 (OT. zu Berlin), XL. 215 (RG Entscheidungen XII σ. 226). "Ὁρ. καὶ H o l z s c h u h e r II § 134 ἀρ. 3, B ö h l a u Mecklenb. Landrecht II σ. 29 ἐπ. 32 ἐπ.—Ἡ ἀναγνώρισις τῶν τέκνων ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἶναι ἀναγκαία, διότι ἄλλως οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται αὐτοῖς νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι εἰσὶ τέκνα τοῦ πατρὸς τούτου. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπαιτεῖ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. S e u f f. Arch. I. 88, XXIII. 236.—Τί ἰσχύει, ἂν ὑπάρχωσιν ἐξώγαμα τέκνα ἐκ διαφόρων μητέρων; S e u f f. Arch. XXIII. 236.—"Ο K ö p e n Grundriss σ. 18, System σ. 37 ἐπ., Lehrbuch § 61 σημ. 4 δέχεται καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νόμιμον κληροδοσίαν, ἄνευ ἀποχρῶντος, ὡς μοι φαίνεται, λόγου.—Ἐπαρχούσης συζύγου ἢ νομίμων τέκνων, οἱ κληρονόμοι ὑποχρεοῦνται μόνον εἰς διατροφὴν τῶν ἐξωγάμων τέκνων. Νεαρ. 89 κεφ. 12 § 6.

¹³ Νεαρ. 89 κεφ. 13. Εἶναι προϋπόθεσις τοῦ κληρονομικοῦ τούτου δικαιώματος ὅτι τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἢ ὅτι ὁ πατήρ δὲν κατέλιπε σύζυγον καὶ νόμιμα τέκνα; Ἐπεὶ τοῦ πρώτου S c h i r m e r § 12 σημ. 26 ὑπὲρ τοῦ τελευταίου δὲ S c h l e s i n g e r Arch. f. civ. Pr. L. σ. 207 ἐπ., φημι συντάσσομαι. Διατροφὴν ἐκ τῆς καταλειφθείσης περιουσίας λαμβάνει ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ ὁ φυσικὸς πατήρ.

¹⁴ Ἡ Νεαρ. 89 κεφ. 15 ἐξαιρεῖ τὰ ἐξ αἰμομιξίας τέκνα ἄλλ' ὄρ. § 571 σημ. 13 καὶ πρβλ. αὐτ. σημ. 14.

^{14a} Ἐν νεώτερος ἡμῶν νόμοις 2310 (ὄρ. ἀνωτ. § 569 σημ. *) ὀρίζων τὰ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενα εἰς τὴν κληρονομίαν πρόσωπα καὶ τὴν σειράν τῆς κλήσεως αὐτῶν ἐρειδεται, προκειμένου περὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν, ἐπὶ συστήματος κατ' ἀρχὴν διαφόρου τοῦ τέως ἰσχύοντος παρ' ἡμῖν

ρόμαϊκού συστήματος. Ὁ νόμος οὗτος εἰλημμένος, ὡς ἐρρήθη, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (§ 1924 ἐπ.) ἔπεται τῷ συστήματι τῆς κατὰ κληρονομικὰς ομάδας, κατὰ γενεάς, διαδοχῆς (Parentelsystem), ἧτοι τῷ συστήματι, καθ' ὃ ὡς βάσις λαμβάνεται ἡ διαίρεσις τῶν συγγενῶν κατὰ γενεάς, κατὰ κληρονομικὰς ομάδας, καλουμένων ἐκάστοτε τῶν εἰς ἐγγυτέραν τοιαύτην ἀνηκόντων. Κληρονομική ομάδα, γενεά (Parentel), κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ συστήματος τούτου, ὅπερ εἶναι γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ ὅπερ ἀπαντᾷ ἔν τε τῷ αὐστριακῷ καὶ τῷ ἐλβετικῷ κώδικι, καὶ κατὰ τὴν σημασίαν, τὴν ἀποδιδομένην γλωσσικῶς εἰς τὸν ὄρον τούτου, εἶναι τὸ σύνολον ἐκείνων ἐκ τῶν ἐξ αἵματος συγγενῶν προσώπου τινός, ἄρρενος ἢ θήλεος, οἵτινες κατὰγονται μετ' αὐτοῦ ἐκ τινος πλησιεστέρου κοινοῦ προγόνου, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προγόνου τούτου. Ἡ κληρονομικὴ ομάδα ἀποτελεῖται ἐκ στενωτέρου ἢ εὐρωτέρου κύκλου προσώπων ἀναλόγως τοῦ λαμβανομένου ἐκάστοτε ἐγγυτέρου ἢ ἀπωτέρου προγόνου· οὕτως ἕκαστον πρόσωπον μετὰ τῶν κατιόντων αὐτοῦ ἀποτελεῖ μίαν κληρονομικὴν ομάδα (Parentel), οἱ γονεῖς τοῦ προσώπου τούτου καὶ οἱ ὑπόλοιποι τῶν γονέων τούτων κατιόντες, δηλαδή οἱ ἀδελφοὶ τοῦ πρώτου ληφθέντος ὑπ' ὄψιν προσώπου καὶ οἱ τούτων περαιτέρω κατιόντες, ἀποτελοῦσιν ἐτέραν κληρονομικὴν ομάδα, ὃ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γραμμῶν πάππος ἢ μάμη καὶ οἱ ἐκ τούτων κατιόντες, οἱ μὴ ἀνήκοντες ἤδη εἰς τὴν δευτέραν ομάδα, ἀποτελοῦσι τὴν τρίτην κληρονομικὴν ομάδα καὶ οὕτω καθεξῆς. Κατὰ τὸ σύστημα τούτου, ὅπερ παρίσταται ὡς ἄπλοον, εὐληπτον καὶ συνεπὲς πρὸς ἑαυτό, συνδυάζον ἐπιτυχῶς τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν ἀνιόντων πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν (Πρβλ. Motive V. σ. 356 ἐπ. 362 ἐπ., M o m m s e n Entwurf κλπ. σ. 159 ἐπ. Πρβλ. περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ συστήματος τούτου καὶ εἰσηγητικὴν τοῦ νόμου 2310 ἐκθεσιν τοῦ τε εισηγητοῦ καὶ τῆς ἐπιτροπείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXX σ. 482 ἐπ.), ἡ κλήσις γίνεται κατὰ τὰ ἑξῆς, ἐκάστης κληρονομικῆς ομάδος ἀποτελούσης μίαν τάξιν προσώπων καλουμένων εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ γερμανικὸς κώδιξ δὲν δέχεται περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κληρονομοῦσων τάξεων, ὃ ἡμέτερος νόμος καλεῖ κατὰ κανόνα μέχρι τοῦ τετάρτου βαθμοῦ συγγενεῖς καθορίζων μάλιστα πρὸς ἀπλοῦστευσιν τοῦ πράγματος εἰδικῶς τὰ καλούμενα ἐκάστοτε πρόσωπα.

Τὰ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενα εἰς τὴν κληρονομίαν πρόσωπα, ἡ σειρά τῆς κλήσεως αὐτῶν, ἢ μεταξὺ πλειόνων καλουμένων σχέσις κλπ. ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου 2310 εἰδικώτερον οὕτω :

1. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1: «Ὡς κληρονόμοι ἐξ ἀδιαθέτου ἐν τῇ πρώτῃ τάξει καλοῦνται οἱ κατιόντες τοῦ κληρονομοῦμένου.—Κατιόντων κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, ἀποκλείει ταύτης τοὺς κατιόνας, τοὺς δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ κληρονομοῦμένου διὰ συγγενείας συνδεομένους. — Εἰς τὴν θέσιν κατιόντος, μὴ ζῶντος κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν, ὑπεισέρχονται οἱ δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ κληρονομοῦμένου διὰ συγγενείας συνδεόμενοι κατιόντες (διαδογὴ κατὰ ῥίζας).—Τὰ τέκνα κληρονομοῦσι κατ' ἰσομοιρίαν».

Ἐπὶ τῆς διατάξεως ταύτης παρατηρητέον τάδε :

α) Ἡ πρώτη αὕτη τάξις τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, καθιερουμένη καὶ ὑπὸ

πασῶν τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν, συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας ἰσχύον παρ' ἡμῖν πρὸ τοῦ νόμου 2310 δίκαιον.

β) Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ κατιόντες τοῦ κληρονομουμένου, δηλ. τὰ νόμιμα τέκνα αὐτοῦ καὶ οἱ ἐκ τούτου νόμιμοι κατιόντες ἀπεριοριστως. Περὶ τῶν κληρονομικῶν σχέσεων τῶν θετῶν καὶ ἐξωγάμων τέκνων κλπ. ὅρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. ἐν § 571 σημ. 10 καὶ 18α.

γ) Ἐκ τῆς γενικῆς ἐκφράσεως: καλοῦνται οἱ κατιόντες τοῦ κληρονομουμένου προκύπτει ἐμφανῶς ὅτι οὗτοι καλοῦνται ἀνεξαρτήτως πρωτογενείας, φύλου, ὑπεξουσιότητος ἢ ὑπεξουσιότητος, τῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἢ διαφόρου γάμου γεννήσεως, οὕτω δὲ κατέστη περιττὴ ἢ εἰδικὴ περὶ πάντων τούτων ἐν τῷ νόμῳ μνεία. ὡς ἀπαντᾷ ἐν ἄλλαις νομοθεσίαις (γαλιζικός κώδικς ἄρθρ. 745: «... sans distinction de sexe ni de primogéniture...», ἰταλικὸς κώδικς ἄρθρ. 736: «...senza distinzione di sesso e quantunque nati da matrimoni diversi...») καὶ καταργεῖται ἢ τε ἀντίθετος τοῦ Ἰονίου Κώδικος διάταξις καὶ ἡ κατ' εἰδικῶν εἰσαχθεῖσα παρ' ἡμῖν ἐτέρα διάταξις, καθ' ἣν αἱ προικισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πατρὸς θυγατέρες ἀποκλείονται τῆς πατρικῆς κληρονομίας, περὶ ἧς ὅρα ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 572 σημ. 3.

δ) Τὰ τέκνα, δηλαδή οἱ τοῦ πρώτου βαθμοῦ κατιόντες, διανέμονται τὴν κληρονομίαν κατ' ἰσομοιρίαν ἢ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν φρασιολογίαν κατὰ κεφαλᾶς, in capita (ἐδ. 4). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀπωτέρους κατιόντας τοῦ τελευταῖου, ἐγγόνους δηλ., δισεγγόνους, κλπ., ἡ διάταξις τοῦ ἐδ. 2 ὀρίζει ὅτι οὗτοι ἀποκλείονται μὲν τῆς κληρονομίας, ἐὰν ὁ συνδέων αὐτοὺς μετὰ τοῦ κληρονομουμένου πλησιέστερος κατιὼν ζῆ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς (λ. γ. ὁ υἱὸς ἀποκλείει τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς του τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἥτοι τοὺς ἐγγόνους τοῦ τελευταῖου), τοῦναντίον ὑπεισέρχονται εἰς τὴν κληρονομίαν, ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς δὲν ζῆ πλέον ὁ συνδέων αὐτοὺς μετὰ τοῦ κληρονομουμένου πλησιέστερος κατιὼν (λ. γ., μὴ ζῶντος τοῦ τέκνου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς, ὑπεισέρχονται τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἥτοι οἱ ἐγγονοὶ τοῦ τελευταῖου). Οἱ ἀπώτεροι οὗτοι κατιόντες ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ προτελευταίου γονέως αὐτῶν, λαμβάνουσι δηλ. τὴν μερίδα, ἣν θὰ ἐλάμβανεν ὁ προαποθανὼν αὐτῶν γονεὺς (ἐδ. 3).

ε) Τὸ ἐν ἐδαφίοις 2 καὶ 3 τοῦ νόμου περὶ τῶν ἀπωτέρων κατιόντων λεγόμενον, ὅτι ὁ πλησιέστερος ἀποκλείει αὐτοὺς, ἐὰν ζῆ κατὰ τὴν ἐπαγωγήν τῆς κληρονομίας, δηλοῖ ἐνταῦθα ὅτι ὁ ζῶν κατὰ τὴν ἐπαγωγήν πλησιέστερος κατιὼν ἐγένετο κληρονόμος, καθόσον μόνον τότε ἀποκλείει τοὺς ἀπωτέρους, ἐνῶ τοῦναντίον, ἐὰν οὗτος, καίπερ ζῶν, δὲν ἐγένετο κληρονόμος, εἴτε διότι ἀπεποιήθη τὴν κληρονομίαν εἴτε διότι κατέστη ἀνάξιος ἢ ἀνίκανος πρὸς τὸ κληρονομεῖν, τότε δὲν ἀποκλείει τῆς κληρονομίας τοὺς ἀπωτέρους κατιόντας, τοὺς δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ κληρονομουμένου διὰ συγγενείας συνδεομένους. Εἰς ἅπαντα τὰ προεξηθέντα θέματα ἡ κληρονομία περιέρχεται κατὰ τὸ ἐδ. 3 εἰς τοὺς ἀπωτέρους κατιόντας, καθότι ὁ τοῦ πρώτου βαθμοῦ κατιὼν θεωρεῖται ὡς μὴ ζῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς. Τοῦτο προκύπτει ἀνεκδοκίως ἐκ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ νόμου 2310, παρεμβληθείσης ἐνταῦθα ἐκ τῆς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀντιλήψεως τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, παρ' ᾧ ἢ ἐν τῷ νομοσχεδίῳ αὐτοῦ ἀναγραφείσα εἰδικὴ διάταξις, ὅτι ὁ ζῶν κατιὼν ὁ μὴ

γενόμενος κληρονόμος ἐθεωρεῖτο ὡς πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ὡς ἀποθανὼν πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς, διεγρᾶφη ὑπὸ τῆς ἀναθεωρητικῆς ἐπιτροπείας, μὴ θεωρησάσης ἀναγκαίαν ταύτην ὡς οὐδὲν ἕτερον σκοποῦσαν ἢ τὴν ἀπόκρουσιν θεωρητικῆς ἀντιγωνισούσης ἀτάδουσας εἰς νόμον (Motive V σ. 367, Protok. V σ. 383), καὶ ὅστις τὴν ἐν τῷ ἄρθρῳ 6 τοῦ ἡμετέρου νόμου διάταξιν περιέχει ἐν ἄλλαις σχετικαῖς τῶν εἰδικῶν θεμάτων διατάξεσι (λ. γ. ἐν § 1953 διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποποιήσεως, ἐν § 2344 διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀναξιότητος κλπ.).

II. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 2 τοῦ νόμου 2310: «Ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει καλοῦνται οἱ γονεῖς τοῦ κληρονομουμένου καὶ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ δισέγγονοι.—Ἐὰν ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς ζῶσι κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν, κληρονομοῦσι μόνον αὐτοὶ καὶ κατ' ἰσομοιρίαν.—Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν δὲν ζῆ ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ, ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποθανόντος οἱ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ κατιόντες αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν κληρονόμων τῆς πρώτης τάξεως διατάξεις.—Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι κατιόντες, κληρονομεῖ μόνος ὁ ἐπιζῶν γονεὺς καὶ τοῦτο μὴ ὑπάρχοντος οἱ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ κατιόντες αὐτοῦ».

Ἐπὶ τῆς διατάξεως ταύτης παρατηρητέον τὰδε:

α) Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ τάξει καλοῦνται οἱ γονεῖς τοῦ κληρονομουμένου καὶ ἐκ τῶν κατιόντων τῶν γονέων τὰ τέκνα, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ δισέγγονοι, ἦτοι οἱ ἀδελφοί, οἱ πρῶτοι ἀνεψιοὶ καὶ οἱ μικροὶ ἀνεψιοὶ τοῦ τελευτήσαντος. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ νεωτέρου ἡμῶν νόμου μεταρρυθμίζεται οὐσιαστικῶς τὸ τέως ἰσχύον παρ' ἡμῖν ῥωμαϊκὸν δίκαιον: Κατὰ τὴν Νεαράν 118 ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει ἐκαλοῦντο γενικῶς πάντες οἱ ἀνιόντες, τοῦ πλησιεστέρου τούτων ἀποκλείοντος τοὺς ἀπώτερους καὶ διὴ οὐ μόνον τῆς ἰδίας αὐτοῦ γραμμῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἐτέρας ἢ προκειμένης διατάξεως τοῦ ἡμετέρου νόμου, ἐπιδιώκουσα νὰ ἀποτρέψῃ τὴν περιέλευσιν τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομουμένου εἰς μακροχρόνους συγγενεῖς, προπάππους δηλ. καὶ ἔτι ἀπώτερους ἀνιόντας, καλεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει μόνον τοὺς γονεῖς, ἦτοι μόνον τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τοῦ τελευτήσαντος (Motive V 356, 362). Κατὰ τὴν Νεαράν 118 καὶ 127 μετὰ τῶν ἀνιόντων ἐκαλοῦντο ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει καὶ οἱ ἀμφιθαλεῖς ἀδελφοὶ καὶ τὰ τέκνα ἀποθανόντων τοιούτων ἀδελφῶν, οὐχὶ δὲ οἱ ἀπώτεροι κατιόντες τῶν ἀδελφῶν ἢ προκειμένης διατάξεως τοῦ νόμου 2310 ἀποκλείει μὲν ἀπολύτως πάντας τοὺς ἀδελφούς, ἐφ' ὅσον ζῶσιν ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς τοῦ κληρονομουμένου, καλεῖ δὲ ἀπολύτως πάντας τοὺς κατιόντας τοῦ τελευτήσαντος γονεὺς ἢ τῶν τελευτήσαντων γονέων, πάντας δηλ. τοὺς ἀδελφούς τοῦ κληρονομουμένου, ἀδιαφόρως ἂν οὗτοι εἶναι ἀμφιθαλεῖς ἢ ἑτεροθαλεῖς, καὶ τὰ ἐκ τούτων τέκνα καὶ ἐγγόνους.

β) Ἡ διάταξις αὕτη ἀπονέμει τὴν κληρονομουμένην περιουσίαν τῷ ἐπιζῶντι τῶν γονέων καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ ὀριζομένοις κατιοῦσι τοῦ ἐκλιπόντος ἐξ αὐτῶν ἀδιαφόρως τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς ἡ περιουσία αὕτη προέρχεται, καὶ ἐπομένως διὰ τῆς διατάξεως ταύτης κατάργεῖται ἢ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσα πατριαρχικὴ διάταξις, ἢ κερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, περὶ ἧς ὕρα ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. § 572 σημ. 10.

γ) Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην, μὴ ὑπαρχόντων προσώπων τῆς πρώτης τάξεως (ᾧρ. ἀνωτ. ὑπὸ στοιχ. Α) κληρονομοῦσι 1) οἱ γονεῖς, ὁ πατὴρ δηλ. καὶ ἡ μήτηρ τοῦ κληρονομομένου. Οὗτοι κληρονομοῦσι μόνοι, ἀποκλείοντες τοὺς ἀδελφούς καὶ κληρονομοῦσι κατ' ἰσομοιρίαν, δηλ. ἡ περιουσία διανέμεται εἰς δύο ἴσα μέρη, ὧν τὸ μὲν λαμβάνει ὁ πατὴρ, τὸ δ' ἕτερον ἡ μήτηρ. Ὁ ὑπὸ τῶν γονέων τοῦ κληρονομομένου ἀποκλεισμός πάντων τῶν συγγενῶν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, δηλ. ὅταν ζῶσιν ἀμφότεροι, ἐρείδεται ἐπὶ τῆς σκέψεως, ὅτι ἡ περιουσία τοῦ κληρονομομένου συνηθέστατα θὰ προέρχεται ἐκ τῶν γονέων αὐτοῦ, συνεπῶς περιέρχεται πάλιν εἰς ἐκείνους, ἐξ ὧν προήλθε. Δὲν ἐκρίθη ὁμως ἀόπιμον νὰ ὀρισθῇ ὅτι καὶ ὁ εἰς τυχόν μόνον ἐπιζῶν γονεὺς ἀποκλείει πάντας τοὺς ἀδελφούς τοῦ κληρονομομένου, τοῦτο μὲν διότι δὲν συντρέχει ὁ ἄνω μνησθεὶς λόγος, τοῦτο δὲ διότι διὰ τῆς αὐτῆς διατάξεως θ' ἀποκλείοντο ἐντελῶς τῆς κληρονομίας οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί, οἱ διὰ τοῦ ἀποβιώσαντος μόνον γονέως συνδεόμενοι πρὸς τὸν κληρονομοῦμενον. Ὡς πρὸς τοὺς θετοὺς γονεῖς ᾧρ. ἀνωτ. § 571 σημ. 10. Ἀποθανόντος ἐξωγάμιου τέκνου μόνος κληρονόμος ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἀποκλείων τοὺς ἀδελφούς κ.λ.π. εἶναι ἡ τεκοῦσα αὐτοῦ μήτηρ (ᾧρ. ἀνωτ. § 571 παρατήρησιν σημ. 18α). 2) Μὴ ζῶντος ἐνὸς τῶν γονέων κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν ἢ ζῶντος μὲν, ἀλλὰ μὴ γενομένου κληρονόμου (ᾧρ. ἀνωτ. Α ὑπ' ἀριθ. ε') εἰς τὴν θέσιν τούτου ὑπεισέρχονται τὰ τέκνα, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ δισέγγονοι αὐτοῦ, ἤτοι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κληρονομομένου, τὰ τέκνα τῶν ἀδελφῶν καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτῶν, οἵτινες λαμβάνουσι τὴν μερίδα τοῦ μὴ ζῶντος γονέως αὐτῶν κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου. Καὶ ἐνταῦθα ἡ περιουσία διαιρεῖται εἰς δύο ἴσας μερίδας, ὧν τὴν μὲν λαμβάνει ὁ ἐπιζῶν τῶν γονέων τὴν δ' ἑτέραν λαμβάνουσι τὰ τέκνα, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ δισέγγονοι τοῦ ἀποθανόντος τῶν γονέων. Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα, ἔγγονοι καὶ δισέγγονοι ἐκ τοῦ ἐκλιπόντος τῶν γονέων ἢ οἱ ὑπάρχοντες δὲν γίνονται κληρονόμοι, τότε κληρονόμοι μόνος ὁ ἐπιζῶν τῶν γονέων, ὅστις καὶ λαμβάνει ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν. 3) Μὴ ζῶντων ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἢ μὴ γενομένων ἀμφοτέρων τῶν γονέων κληρονόμοι (ᾧρ. ἀνωτ. Α ὑπ' ἀριθ. ε'), κληρονομοῦσιν οἱ κατιόντες τούτων, ἤτοι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κληρονομομένου, οἵτινες διανέμουσι τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν κατ' ἰσομοιρίαν, δηλαδή τὸ μὲν ἡμῖς τῆς περιουσίας λαμβάνουσι οἱ ἐκ πατρὸς, τὸ δὲ ἕτερον ἡμῖς οἱ ἐκ μητρὸς κατιόντες, ἀδιαφόρως ἐκ τῶν γονέων προέρχεται αὕτη. Ὁ κανὼν «paterna paternis, materna maternis» οὐδεμιᾶς τυγχάνει ἐφαρμογῆς (Motive V σελ. 361). Ἐὰν τις τῶν ἀδελφῶν δὲν ζῇ ἢ δὲν γίνῃ κληρονόμος (ᾧρ. ἀνωτ. Α ὑπ' ἀριθ. ε'), τότε κληρονομοῦσιν οἱ ἐκ τούτου κατιόντες (οὐχὶ ὡς κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον μόνον τὰ τέκνα αὐτοῦ) κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προειρημένου ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου, ἤτοι ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκλιπόντος ἀδελφοῦ.— Οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τοῦ τελευτήσαντος κληρονομοῦσιν οὐχὶ ὡς τοιοῦτοι, ἀλλ' ὡς κατιόντες τῶν ἐκλιπόντων γονέων τῶν κατὰ τὸ ἔδαφ. 2 καὶ 3 τοῦ προειρημένου ἄρθρου 1. Ἡ διάταξις ἐρείδεται ἐπὶ τῆς σκέψεως, ὅτι τὸ μὴ ἀποκτηθὲν ἡμῖς τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων κληρονομεῖται ὑπὸ τῶν κατιόντων τούτων, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ κληρονομικῆς περιουσίας ἀμέσως ἐξ αὐτῶν (πατρὸς-μητρὸς) πηγαζούσης. Ὑπαρχόντων κατιόντων ἐκ τοῦ ἐνὸς μόνου γονέως, κληρονομοῦσι μόνον οὗτοι. Τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς ἀδικία ἀπέναντι τῶν ἀπωτέρων ἀνιόν-

των ἐκ τοῦ ἄλλου γονέως Πρβ. Kretschmar § 10 σημ. 3. 4) Οἱ κατιόντες τοῦ ἐκλιπόντος γονέως ἢ τῶν ἐκλιπόντων γονέων κληρονομοῦσιν ἀδιαφόρως ἂν εἶναι ἀμφιθαλεῖς ἢ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ τοῦ κληρονομουμένου. Ἡ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ῥωμαϊκὸν δίκαιον προτίμησις τῶν ἀμφιθαλῶν ἀδελφῶν δὲν ὑφίσταται πλέον κατὰ τὸν νεώτερον ἡμῶν νόμον. Ἐὰν ἐκλείψωσιν ἀμφοτέρωι οἱ γονεῖς καὶ ὑπάρχουσιν ἀμφιθαλεῖς καὶ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ, κληρονομοῦσιν μὲν πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν ἀμφιθαλεῖς λαμβάνουσι μέρος εἰς ἀμφοτέρας τὰς μερίδας, δηλ. καὶ εἰς τὸ ἡμισυ τῆς μερίδος τοῦ πατρὸς καὶ εἰς τὸ ἡμισυ τῆς μερίδος τῆς μητρός, οἱ δ' ἑτεροθαλεῖς λαμβάνουσι μόνον μέρος εἰς τὴν μίαν τῶν μερίδων, δηλ., ἂν εἶναι ὁμοπάτριοι, εἰς τὴν μερίδα (ἡμισυ) τοῦ πατρὸς, ἂν εἶναι ὁμομήτριοι, εἰς τὴν μερίδα (ἡμισυ) τῆς μητρός. Ἐὰν οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ τοῦ κληρονομουμένου ἔχωσι μετ' αὐτοῦ κοινὸν τὸν ἐπιζῶντα τῶν γονέων, τότε οὗτοι, ὡς μὴ ὄντες κατιόντες τοῦ ἐκλιπόντος γονέως, οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχουσι. 5) Μεταξὺ τῶν κατιόντων τῶν γονέων τοῦ κληρονομουμένου καταλέγονται καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κληρονομουμένου κατιόντες· ὅτι ὁμοῦ ἐνταῦθα προϋποτίθεται ὅτι δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι εἶναι πρόδηλον, ἀφοῦ ἡ ὑπαρξις αὐτῶν, κληρονομουμένων ἐν τῇ πρώτῃ τάξει. 6) Ἄπέκλειε τὴν δευτέραν αὐτὴν τάξιν, ὡς ἄλλως ῥητικῶς ὁρίζεται τοῦτο ἐν ἀρθρῳ 6 τοῦ νόμου. 6) Διὰ τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν κατιόντων τῶν γονέων τοῦ κληρονομουμένου ἀπαιτεῖται ἡ ὑπαρξις συγγενείας μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνου. Ἄρα ὁ διὰ Β. Διατάγματος νομοποιοῦντες καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος γονέως τοῦ κληρονομουμένου υἰοθετηθεῖς, μὴ ὄν συγγενῆς τοῦ κληρονομουμένου, δὲν ἔχει κληρονομικὸν δικαίωμα ἐν τῇ τάξει αὐτῇ, καίτοι κληρονομεῖ τὸν πατέρα του ἐν τῇ πρώτῃ τάξει. 7) Ἡ ἐν τῷ τελευταίῳ (4) ἐδαφίῳ τοῦ ἀρθρου τούτου φράσις «... καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος (κληρονομοῦσιν) οἱ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ κατιόντες αὐτοῦ» προσετέθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ἢ § 1925 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, ἐξ ἧς εἶναι ἐιλημμένον τὸ ἀρθρον τοῦτο τοῦ ἡμετέρου νόμου, ὁρίζει ὡς τελευταῖον (3) ἐδάφιον ὅτι: «Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν δὲν ζῆ ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ, ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποθανόντος οἱ κατιόντες αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν κληρονομῶν τῆς πρώτης τάξεως ἰσχυούσας ἀρχάς. Ἐὰν δὲν ὑπάρχουσι κατιόντες, κληρονομεῖ μόνος ὁ ἐπιζῶν τῶν γονέων». Ἡ προσθήκη αὕτη, ἐνθ' οὐδὲν νέον εἰσάγει, καθὸ εἰς τὴν θέσιν τοῦ μὴ ζῶντος γονέως ὑπεισέρχονται κατὰ τὸ ἐδαφ. 3 οἱ κατιόντες αὐτοῦ, εἶναι πάντῃ ἀδικαιολόγητος προκαλοῦσα σύγκρισιν καὶ γεννῶσα προχείρως τὴν διαπόρῃσιν πῶς δύναται νὰ μὴ ὑπάρχη ὁ ἐπιζῶν γονεὺς, ὅτις κατὰ τὴν διάταξιν, μὴ ὑπαρχόντων κατιόντων τοῦ ἐκλιπόντος γονέως, κληρονομεῖ μόνος; Περὶ τῆς ἐκ τῆς προσθήκης ταύτης ἐπερχομένης συγγύσεως ὁρ. Π. Κασίμη ἐν ἔνθ. ἀνωθ. σελ. 319, Θ. Φλασζάκη ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXXII σ. 384.

III. Κατὰ τὸ ἀρθρον 3 τοῦ νόμου 2310: «Ἐν τῇ τρίτῃ τάξει καλοῦνται οἱ πάπποι καὶ αἱ μάμαι τοῦ κληρονομουμένου καὶ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ οἱ ἐγγονοί.—Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν ζῶσιν οἱ πάπποι καὶ αἱ μάμαι ἀμφοτέρων τῶν γραμμῶν, κληρονομοῦσιν μόνον αὐτοὶ καὶ κατ' ἰσομοίρην.—Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν δὲν ζῆ ἐκ τῆς πατρικῆς ἢ μητρικῆς γραμμῆς ὁ πάππος ἢ ἡ μάμη, ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποθανόντος

οἱ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ κατιόντες αὐτοῦ. Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι κατιόντες, ἡ μερίς τοῦ ἀποθανόντος περιέρχεται εἰς τὸν ἐπιζῶντα πάππον ἢ μάμμη τῆς αὐτῆς γραμμῆς, καὶ ἐὰν οὗτος δὲν ζῇ, εἰς τοὺς κατὰ τὴν πρώτην παράγραφον κατιόντας αὐτοῦ.—Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν δὲν ζῶσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη εἴτε τῆς πατρικῆς εἴτε τῆς μητρικῆς γραμμῆς, δὲν ὑπάρχωσι δὲ κατιόντες τῶν ἀποθανόντων ἐκ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ, κληρονόμοισι μόνοι οἱ τῆς ἄλλης γραμμῆς πάππος καὶ μάμμη ἢ οἱ ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ κατιόντες αὐτῶν.—Ἐὰν κατιόντες ὑπεισέρχονται εἰς τὴν θέσιν γονέως, πάππου ἢ μάμμης τῶν, ἐφαρμόζονται αἱ ἐπὶ τῶν κληρονόμων τῆς πρώτης τάξεως διατάξεις.

Ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ τάξει τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη τοῦ κληρονομουμένου κατ' ἀμφοτέρας τὰς γραμμὰς (πατρικῆς καὶ μητρικῆς) καὶ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔγγονοι, ἤτοι οἱ θεῖοι καὶ πρῶτοι τοῦ κληρονομουμένου ἐξάδελφοι.—Κατὰ τὴν νεαρὰν 118 ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη τοῦ κληρονομουμένου ἐκαλοῦντο ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει, τῇ τῶν ἀνιόντων, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀμφιθαλῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν τέκνων τούτων, ἀποκλειόμενων τῶν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν τέκνων τούτων, καλουμένων ἐν τῇ τρίτῃ τάξει· κατὰ τὴν προκειμένην διατάξιν τοῦ νόμου 2310 ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη ἀποκλείονται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀμφιθαλῶν καὶ ἑτεροθαλῶν, οἵτινες, ὡς ἐρρήθη, προηγούνται τούτων καλούμενοι ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει.

Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ προκειμένου ἄρθρου 3 προκύπτουσι τὰ ἑξῆς:

1) Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας ζῶσι κατ' ἀμφοτέρας τὰς γραμμὰς ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη ἢτοι ὁ πρὸς πατρός πάππος καὶ μάμμη καὶ ὁ πρὸς μητρός πάππος καὶ μάμμη, τότε κληρονομοῦσι πάντες καὶ μόνοι οὗτοι κατ' ἰσομοιρίαν, οὕτως ὥστε ἕκαστος αὐτῶν λαμβάνει τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς περιουσίας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πάντες οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς τοῦ κληρονομουμένου, θεῖοι, θεῖαι καὶ οἱ ἐκ τούτων κατιόντες, ἐξάδελφοι δηλονότι τοῦ κληρονομουμένου, ἀποκλείονται τῆς κληρονομίας· ἡ σπανίτης τῆς περιπτώσεως δικαιολογεῖ πῶς τὸ ἥκιστα σκόλιμον τῆς διατάξεως ταύτης.—Κληρονομουμένου ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἐσωγάμου τέκνου ἐξωγάμου μητρός, πῶς γενήσεται ἡ διανομή; Ὁρθότερον ὅτι ἡ τῆς ἐξωγάμου μητρός μήτηρ, μάμμη δηλονότι πρὸς μητρός τοῦ κληρονομουμένου, λαμβάνει τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, οἱ δὲ πρὸς πατρός ἀνιόντες, πάππος δηλ. καὶ μάμμη πρὸς πατρός, λαμβάνουσι τὸ ἕτερον ἥμισυ. Οὕτω καὶ Herzfelder ἐν *Staudinger's Comm.* (ἔκδ. 8. 1914) ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς § 1926 γερμ. κώδικος, *Heymann*: *Die Grundzüge des gesetztl. Verwandten κλπ.* (Jena 1896) σ. 54 ἐπ., *Leonhardt κλπ.* Ἀντιδοξεῖ *Dernburg BGB. V. § 16* σημ. 5 (ἔκδ. Γ'. 1911), *Kretschmar § 16* σημ. 7.

2) Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας δὲν ζῇ τις ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ἀνιόντων, τότε εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποθανόντος ὑπεισέρχονται, κατὰ τὸ ἐδ. 3 προτ. 1 τοῦ προκειμένου ἄρθρου, τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ, ἢτοι οἱ θεῖοι καὶ ἐξάδελφοι τοῦ κληρονομουμένου.

3) Ἐὰν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα ἢ ἔγγονοι τοῦ ἐκλιπόντος ἀνιόντος, τότε κατὰ τὸ ἐδ. 2 προτ. 2, ἡ μερίς αὐτοῦ περιέρχεται εἰς τὸν

ἕτερον τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀνιόντα καὶ τούτου μὴ ζῶντος εἰς τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἑγγόνους αὐτοῦ.

4) Ἐὰν ἐν μιᾷ τῶν γραμμῶν δὲν ὑπάρχωσιν οὔτε ἀνιόντες οὔτε τέκνα ἢ ἑγγονοὶ ἐκ τούτων, τότε κληρονομοῦσιν οἱ τῆς ἄλλης γραμμῆς ἀνιόντες ἢ ἐκ τῶν κατιόντων αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ οἱ ἑγγονοὶ.

5) Ἐὰν τὰ τέκνα ἢ ἑγγονοὶ ὑπαισέρχωνται εἰς τὴν θέσιν γονέως, πάπτου κλπ., ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου 2310, ἤτοι οἱ μὲν τοῦ πρώτου βαθμοῦ κατιόντες κληρονομοῦσι κατὰ κεφαλὰς, οἱ δὲ ἀπώτεροι κατὰ ῥίζας.

IV. Κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νόμου 2310. «Ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει καλοῦνται οἱ πρόππατοι καὶ προμάμμαι τοῦ κληρονομουμένου. — Οἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς ζῶντες πρόππατοι καὶ προμάμμαι κληρονομοῦσι κατ' ἰσομοιρίαν, ἀδιαφόρως ἂν ἀνήκωσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἢ εἰς διαφόρους γραμμάς».

Ἐν τῇ τετάρτῃ ταύτῃ τάξει κληρονομοῦσιν οἱ πρόππατοι καὶ αἱ προμάμμαι τοῦ κληρονομουμένου, πάντες δὲ οἱ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς ζῶντες τοιοῦτοι κληρονομοῦσι κατ' ἰσομοιρίαν ἀδιαφόρως τῆς γραμμῆς, εἰς ἣν ἀνήκωσι. Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα περιορίζεται μόνον εἰς τοὺς προπάππους καὶ προμάμμας, ἀποκλειομένων τῶν ἀπωτέρων ἀνιόντων, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν κατιόντων τῶν προπάππων καὶ προμαμμῶν, ἧτοι τῶν δευτέρων ἐξαδέλφων τοῦ κληρονομουμένου, οὕτως ὥστε, ὑπάρχοντος ἐνός μόνον ἐκ τῶν ὀκτῶ τῆς τάξεως ταύτης προσώπων, ὀλόκληρος ἡ κληρονομικὴ περιουσία θὰ περιέλθῃ εἰς αὐτό, ἢ ὑπάρχοντος ἐνός μόνον ἐκ τῆς μιᾶς γραμμῆς, τεσσάρων δ' ἐξ ἐτέρας γραμμῆς τοιούτων ἀνιόντων, ἡ περιουσία διανεμομένη, ὡς ἐρρήθη, κατ' ἰσομοιρίαν θὰ περιέλθῃ κατὰ τὸ ἐν πέμπτῳ εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Ὁ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἀναγαφόμενος τρόπος διανομῆς εἶναι διάφορος τοῦ ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἰσχύοντος (§ 572 σημ. 13) καὶ ἀνακριβῶς ἐκτίθησι τὸ ἀντίθετον ὁ εἰσηγητὴς ἐν τῇ εἰσηγητικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει. Πρβλ. Θέμιδα Ἀγγελόπουλων XXX σ. 487.

V. «Ὅστις ἐν τῇ περιπτώσει τῆς διαδοχῆς κατὰ ῥίζας ἀνήκει εἰς πλείονας ῥίζας λαμβάνει τὴν εἰς ἐκάστην τούτων προσήκουσαν μερίδα. Ἐκάστη μερίς θεωρεῖται ὡς ἰδιαίτερα κληρονομικὴ μερίς». Τὸ πρῶτον μέρος τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ ἄρθρου 5 νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς ἄμεσον ἐπακολούθημα τῶν τριῶν πρώτων ἄρθρων τοῦ νόμου 2310, ἀνεγράφη δὲ εἰδικῶς καὶ ἐν τῷ νόμῳ ἡμῶν πρὸς ἀποτροπὴν ἀμφιβολιῶν, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ κώδικι § 1927 (Motive 5 σελ. 363), ἐνῶ τοῦναντίον παρελείφθη ἐν τῷ ἑλβετικῷ κώδικι ὡς περιττὸν. καὶ καθιεροῖ τὸν κανόνα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ὅτι πολλαπλὴ συγγένεια πολλαπλὴν δίδωσι μοῖραν (§ 572 σημ. 6, 19, 22). Σημειωτέον ὅτι ἡ πολλαπλὴ συγγένεια δύναται νὰ παραχθῇ καὶ τεχνητῶς διὰ τῆς υἰοθεσίας, νομιμοποιήσεως κ. λ. π., ὡς λ. γ. ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἔχῃ υἰοθετήσει ἀπώτερον κατιόντα αὐτοῦ, ὅτε ὁ υἰοθετήσας ἔχει κληρονομικὸν δικαίωμα ὡς θετὸν τέκνον, διατηρεῖ δὲ συγχρόνως καὶ τὸ ὅπερ ὡς ἑγγόνῳ ἢ δισεγγόνῳ ἀνήκει αὐτῷ κληρονομικὸν δικαίωμα. Ἐνοεῖται ὅμως ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ πολλαπλῆς συγγενείας καὶ συνεπῶς περὶ πολλαπλῆς κληρονομικῆς μερίδος, ὁσάκις διὰ τῆς υἰο-

θεοσίας μεταβάλλεται ἀπλῶς ἢ συγγενικὴ σχέσις ἢ ἐκτείνεται τὸ ἀποτελεσμα ταύτης, ὡς λ. γ. ἐὰν ἀνήρ, υἱοθετήσας ἐξώγαμον αὐτοῦ τέκνον, νυμφευθῆ εἶτα τὴν μητέρα τοῦ τέκνου τούτου ἢ ἐὰν ἡ γυνὴ υἱοθετήσῃ τὸ ἐξώγαμον αὐτῆς τέκνον.

VI. Ὁ ἐπιζῶν τῶν συζύγων ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας (πρβλ. § 574 σημ. 4 καὶ τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 570 σημ. 4 σελ. 170) προϋποθέσεις καλεῖται π ἄ ν τ ο τ ε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν κληρονομίαν. Ἡ μερίς τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου ποικίλλεται ὡς ἑξῆς: α) Ἐὰν καλῆται μετὰ συγγενῶν τῆς πρώτης τάξεως, ἦτοι μετὰ κατιόντων τοῦ κληρονομούμενου, κοινῶν ἢ μὴ, λαμβάνει ὡς κληρονομικὴν αὐτοῦ μοῖραν τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, τῶν λοιπῶν τριῶν τετάρτων περιερχομένων εἰς τὰ τῆς πρώτης κληρονομικῆς τάξεως πρόσωπα. Ὄθεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπιζῶν συζυγος καὶ τέκνα κληρονομοῦσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην ἀδιαφόρως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν ῥιζῶν καὶ ἀδιαφόρως ἂν ταῦτα εἶναι φυσικά, θετὰ ἢ νομιμοποιηθέντα τοῦ κληρονομούμενου τέκνα. β) Ἐὰν καλῆται μετὰ συγγενῶν τῶν λοιπῶν τριῶν τάξεων, ἦτοι μετὰ γονέων, πάππων, προπάππων κλπ. τοῦ κληρονομούμενου, λαμβάνει ὡς κληρονομικὴν αὐτοῦ μοῖραν τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης περιουσίας, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος περιερχομένου εἰς τοὺς καλουμένους ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς τοῦ κληρονομούμενου. γ) Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσιν συγγενεῖς τῶν τριῶν τάξεων τοῦ νόμου 2310 τάξεων, ὁ ἐπιζῶν σύζυγος καλεῖται ἐξ ἀδιαθέτου εἰς ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν ὑπὸ τὸν περιορισμὸν μόνον, ὅτι, ἐὰν ἡ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληρονομίας ἀξία τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ὑπερβαίῃ τὰς 500 χιλιάδας δραχμῶν, εὐθύνεται οὗτος προσωπικῶς ἔναντι τοῦ Δημοσίου διὰ τὸ ἡμισυ τῆς πέραν τῶν 500 χιλιάδων δραχμῶν ἀξίας τῆς κληρονομίας. δ) Ἐὰν ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἐγένετο ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος μετὰ συγγενῶν τῶν τριῶν τελευταίων τάξεων, δηλαδὴ οὐχὶ μετὰ κατιόντων τοῦ τελευτήσαντος, λαμβάνει ἐκτὸς τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος ὡς ἐξαιρέτου (πρβλ. κατωτ. § 627) τὰ ἐπιπλα, σκευή, ἱμάτια καὶ ἄλλα τοιαῦτα οἰκιακὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο εἴτε ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπιζῶντος εἴτε ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συζύγων. Ἡ περὶ ἐξαιρέτου διατάξις αὕτη τὸν προκειμένου ἄρθρου 7, ἀπαντῶσα ὑπὸ ποικίλας μορφῆς εἰς διάφορα τοπικὰ γερμανικὰ δίκαια καὶ περιληφθεῖσα καὶ εἰς τὸν γερμανικὸν κώδικα § 1932, δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἄλλην τινὰ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν ὁ ἐλβετικὸς κώδιξ, καίτοι περιέχει διατάξεις ὑποδεικνουσῶς ἀπὸ τίνος ἀπόψεως ἔννοιαν προσπίπτουσιν εἰς τὴν τοῦ ἐξαιρέτου (ἄρθρ. 606, 611), δὲν ἀναγράφει εἰδικῶς διὰ τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐξαιρέτου. Ἡ σκοπιμότης ὅμως τῆς διατάξεως ταύτης δὲν δύναται βασίμως ν' ἀμφισβητηθῇ ἰδίᾳ προκειμένου περὶ μικρῶν περιουσιῶν, ἐν αἷς ἴσως τὰ ἐπιπλα, σκευή κλπ. ἀποτελοῦσι τὴν μόνην κληρονομικὴν περιουσίαν τοῦ τελευτήσαντος τῶν συζύγων. Ἡ ἀποκομὴ τοῦ ἐπιζῶντος τῶν συζύγων ἐκ τοῦ συγγενικοῦ οἴκου κατ' αὐτὴν ἴσως τὴν ἡμέραν τῆς κηδεύσεως τοῦ τελευτήσαντος, ἢ ἀπὸ τοῦ ἐπιζῶντος τῶν συζύγων ἀποστέρησις πραγμάτων, τὴν χρῆσιν τῶν ὁποίων ἴσως ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἶχεν οὗτος καὶ μεθ' ὧν ποικίλαι τοῦ βίου ἀναμνήσεις συνδέονται κλπ., δικαιολογοῦσιν ἐπαρκέστατα καὶ παρ' ἡμῶν τὴν διατάξιν τοῦ προκειμένου ἄρθρου, ἧς ἄλλως ἴσχυη ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῷ ἀργαίῳ ἐλληνικῷ δικαίῳ καὶ ἦν ἐν μικροτέρᾳ ἐκτάσει εὐρίσκομεν καὶ ἐν ἑλλη-

νικοῖς ἐθίμοις (Πρβλ. Δ. Παπιοῦλια: «Τὸ ἐλληνικὸν ἀστικὸν δίκαιον ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει» σελ. 32 ἐν ἀρχῇ).—Ὁ λόγος, οὗ ἕνεκα δὲν ἐχορηγήθη, τὸ ἐξαίρετον τοῦτο εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον, ὁσάκις οὗτος συγκληρονομεῖ μετὰ κατιόντων τοῦ τελευτήσαντος, εἶναι ὅτι ἔναντι αὐτῶν ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπιζῶντος ἀφαιρέσεις τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς κληρονομίας καὶ τοῦ ἐξαίρετου θὰ ἐμείου σημαντικῶς τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν, ἔτι δὲ καὶ διότι τὰ τέκνα καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ κληρονομούμενου συμμετεῖχον εἰς τὴν ἀπόλασιν τῶν ἀντικειμένων τοῦ ἐξαίρετου, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐπὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν. *Motiv e V* σελ. 373. Ἐν τῇ διατάξει τοῦ νόμου ἡμῶν ῥητῶς λέγεται, ὅτι ὁ ἐπιζῶν σύζυγος λαμβάνει τὸ ἐξαίρετον, ἐὰν ἐγένετο κληρονόμος ἐξ ἀδιαθέτου, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι οὐδὲν πρὸς τοῦτο δικαίωμα ὑφίσταται, ἐὰν ὁ ἐπιζῶν κληρονομηῖ ἐκ διαθήκης τὸν τελευτήσαντα τῶν συγγενῶν ἢ ἐὰν διὰ διαθήκης ἀπεκλείσθῃ οὗτος τῆς κληρονομίας ἢ ἐκηρύχθῃ ἀνάξιος ἢ ἀπεποιήθῃ τὴν κληρονομίαν. Ἐπίσης οὐδὲν ἐπὶ τοῦ ἐξαίρετου δικαίωμα ὑφίσταται, ἐὰν ὁ ἐπιζῶν σύζυγος κληρονομηῖ μὲν ὡς ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος, ἀλλὰ κληρονομεῖ συνεπεὶ κληρονομικῆς αὐτοῦ ἐγκαταστάσεως, ἐὰν δηλαδή ὁ ἀποθανὼν σύζυγος ἐγκατέστησε κληρονόμους τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους αὐτοῦ αὐτὸν εἰδικωτέρου τινὸς προσδιορισμοῦ αὐτῶν, καθόσον καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενοι δὲν γίνονται κληρονόμοι ἐξ ἀδιαθέτου, ἀλλ' ἐκ διαθήκης καὶ συνεπῶς ἐλλείπει ἢ διὰ τὸ ἐξαίρετον τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου νόμιμος προϋπόθεσις. *Herzfelder ἐν Staudingers Comm. V* ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς § 1932 ὑπ' ἀριθμ. 3. — Τὸ περιεγόμενον τοῦ ἐξαίρετου ὁ ἡμέτερος νόμος ὀρίζει εἰδικώτερον τοῦ γερμανικοῦ, ὀρίζοντος γενικῶς τὰ εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν τοῦ συζυγικοῦ οἴκου ἀνήκοντα ἀντικείμενα, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν εἶναι παραρτήματα ἀκινήτου (§ 1932). Ἐπιπλά, σκευή, ἱμάτια καὶ ἄλλα τοιαῦτα οἰκιακὰ ἀντικείμενα περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἐξαίρετον, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου, ὡς λ. χ. τοιαῦτα δύνανται νὰ εἶναι τὰ ἱατρικὰ ἐργαλεῖα τελευτήσαντος ἱατροῦ, εἰδικαὶ ἐπιστημονικαὶ βιβλιοθήκαι κλπ. Ἀλλῶν ὁ νόμος περὶ οἰκιακῶν ἀντικειμένων νοεῖ τὰ ἐνσώματα τοιαῦτα ἀντικείμενα, τὰ πράγματα, ἄρα οὐχὶ τὰ ἐν τῷ συζυγικῷ οἴκῳ εὐρεθέντα χειρόγραφα ἢ χρηματικὰς ἀξίας οὐδὲ τὰ δικαίωματα τὰ εἰς τὴν οἰκιακὴν τοῦ συζυγικοῦ οἴκου οἰκονομίαν ἀναφερόμενα, λ. χ. μίσθωσις κατοικίας τῶν συζύγων, μίσθωσις οἰκιακῶν ἐπίπλων τοῦ συζυγικοῦ οἴκου κλπ. Ῥητέον ἐνταῦθα προσέτι, ὅτι ἡ ἀξία τῶν εἰς τὸ ἐξαίρετον ἀνηκόντων ἀντικειμένων δὲν λαμβάνεται ποσῶς ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ περὶ διακρίσεως κτημάτων νόμος τῆς 21ης Ἰουνίου 1837 ὀρίζει ἐν ἀρθρῷ 10 τίνα καλοῦνται ἐπιπλά καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξαίρετον περιλαμβάνονται τὰ οἰκιακὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο εἴτε ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπιζῶντος εἴτε ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν συζύγων, συνεπῶς οὐχὶ τὰ παραγγελθέντα δι' οἰκιακὴν χρῆσιν, ἀλλὰ μὴ παραδοθέντα ἢ μὴ χρησιμοποιηθέντα μέχρι τοῦ θανάτου. Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ νόμιμος ἀξία ὑπὲρ τοῦ ἐπιζῶντος συζύγου κληροδοσία (πρβλ. ἀνωτ. § 553 σημ. 3) ῥυθμίζεται κατὰ τὰς γενικὰς περὶ κληροδοσιῶν ἀρχάς, ἄρα, προκειμένου περὶ ἐπαγωγῆς, κτήσεως, ἀποποιήσεως κλπ., περὶ τῶν πρὸς ἐνάσεισιν τοῦ ἐκ ταύτης δικαίωματος ἐνδίκων μέσων ἐφαρμοσθήσονται οἱ περὶ κληροδοσιῶν κανόνες].

IV. Περὶ τῆς παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου κλήσεως (δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων*).

Εἰσαγωγή.

§ 575.

Ὁρισμένων προσώπων ἢ νόμιμος κληρονομικὴ ἀξίωσις ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι ἔντονος, ὥστε ὑπερνομικῶν καὶ ἀντίθετον τοῦ κληρονομουμένου διάταξιν. Τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ὀνομάζονται ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ¹.

* Glück VI σ. 527 ἐπ., VII σ. 1-490 (1800. 1804). Valett das Recht der nothwendigen testamentarischen Berücksichtigung gewisser Verwandten oder das s. g. Notherbenrecht (1826). Bluntschli Entwicklung der Erbfolge gegen den letzten Willen nach römischen Recht mit besonderer Rücksicht auf die Novelle 115 (1829). Franccke das Recht der Notherben und Pflichttheilsberechtigten (1831). Mühlbruch Συνέχ. Glück. XXXV σ. 76 ἐπ. (μέχρι τῆς σ. 119 αὐτὸς ὁ Glück) XXXVI. XXXVII XXXVIII σ. 1-117 (1832-1835). Arndts ἐν RLex. VIII σ. 79-170 (1854). A. Schmidt (von Ilmenau) das formelle Recht der Notherben (1862). Schröder das Notherbenrecht. Erste Abtheilung: das Recht vor der Nov. 115. Heidelberg 1877.—Rosshirt testament. Erbrecht I σ. 29 ἐπ., Mayer § 85 112, Vering σ. 373 ἐπ., Körpern System σ. 96 ἐπ., Grundriss σ. 38-88, Vangerow I § 467-489, Sintenis III § 195-200, Unger § 78. 87. Περὶ τῆς παλαιότερας φιλολογίας ὄρ. Francke σ. 6-11.—Νομοθετικαὶ θεωρίαι: 14 deutscher Juristentag von 1878 τόμ. I τευχ. I σ. 50 ἐπ. 72 ἐπ. τόμ. II σ. 59 ἐπ. 267 ἐπ., Schultzenstein Gruchot's Beiträge XXIII σ. 661 ἐπ. 812 ἐπ., Riemschneider das formelle und materielle Noterbrecht des Vaters κτλ. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1898. [Καλλιγᾶς § 8-80, Παπαρηγόπουλος § 760-829, Κρασσᾶς § 144-189, Κ. Β. Δεμεριτζῆς: Περὶ τῆς ἀναγκαστικῆς διαδοχῆς παρὰ Ῥωμαίους καὶ ταῖς νεωτέρας νομοθεσίας. Μέρος Α': Τὸ πρὸ τῆς Νεαρᾶς 115 δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων 1901, Μέρος Β': Τὸ πρὸ τῆς Νεαρᾶς 115 δίκαιον τῆς νομίμου μοίρας 1906, Μέρος Γ' τευχος πρῶτον: Νεαρὰ 115—Δικαίωμα ἀπόρου καὶ ἀπορικοῦ χήρας—Δικαίωμα τοῦ ἐν ἀνηβότητι εἰσποιηθέντος 1908 (ἕτερον τευχος δὲν ἐξεδόθη). Περὶ τοῦ Γ' μέρους ὄρ. Α. Μομφερράτων ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XIX σ. 390 ἐπ.]

¹ Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκδηλοῦται ἡ νόμιμος τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων § 575 ἀξίωσις ἀπέναντι ἀντικειμένης τοῦ κληρονομουμένου διατάξεως, εἶναι κατὰ κανόνα ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξιώσεως ταύτης παρὰ τὴν ἐν λόγῳ διάταξιν νόμιμος εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσις. Ἐπὶ τούτου στηρίζεται ἢ ἐν τῷ συστήματι δοθεῖσα ἐνταῦθα θέσις τῷ δικαίῳ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Ἡ νόμιμος ὁμοῦ κληρονομικὴ ἀξίωσις δὲν ἀντιδρᾷ πρὸς τὴν προσβάλλουσαν αὐτὴν διάταξιν τοῦ κληρονομουμένου ἀποκλειστικῶς κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τρόπον, ἀλλὰ καὶ

Ἐν τῇ ἱστορικῇ ἀναπτύξει τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων² δύο ἀναφαίνονται ἀρχαί. Τὸ ἀρχαιότερον ῥωμαϊκὸν δίκαιον οὐδαμῶς γνωρίζει νομίμους κληρονομικὰς ἀξιώσεις, ἅς νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκμηδενίσῃ ὁ κληρονομούμενος διὰ τοῦ περιεχομένου τῆς διατάξεως αὐτοῦ, ἀλλὰ γνωρίζει μόνον τοιαύτας, ἅς διὰ τοῦ τύπου τῆς διατάξεως αὐτοῦ ὀφείλει οὗτος νὰ ἰκανοποιήσῃ (τὸ λεγόμενον τυπικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων). Εἰδικώτερον δ' εἰπεῖν, ὠρισμένα πρόσωπα δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὁ κληρονομούμενος ἐν τῇ κληρονομικῇ ἐγκαταστάσει, ἀλλ' ὀφείλει ἢ νὰ τὰ ἐγκαταστήσῃ, ἀδιάφορον εἰς πόσον, ἢ νὰ τὰ ἀποκληρώσῃ^{2α}. Βραδύτερον τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον περιόρισε τὸν κληρονομούμενον καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς διατάξεως αὐτοῦ· εἰς ὠρισμένα δηλ. πρό-

ἄλλως πως, ἤτοι καθιστώσα ἀνίσχυρον κληροδοσίαν ἢ ἄλλην τινὰ τοῦ κληρονομουμένου διάταξιν ἢ δημιουργοῦσα προσωπικὴν ἀξίωσιν (actio suppletoria) κατὰ τοῦ ἐγκαταστάντος κληρονόμου. Τοῦτου ἔνεκα τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων δὲν κατατάσσουσιν ἔτεροι ἐν τῇ περὶ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως διδασκαλίᾳ, ἀλλὰ πραγματεύονται περὶ αὐτοῦ ὡς ἰδίου τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου μέρους μετὰ τὴν περὶ κληροδοσιῶν διδασκαλίαν (οὕτως ἰδίᾳ Seuffert, Arndts, Tewe, Unger). Δὲν νομίζω ὅτι ἡ κατάταξις αὕτη ἔχει σκοπιμότητα. Διότι ὡς κυρία ἐνέργεια τῆς προσβληθείσης ἀξιώσεως τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου παρίσταται πάντοτε ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσις τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, ἐνώπιον δὲ τῆς ἐνεργείας ταύτης πάντα τὰ λοιπὰ παρίστανται ὡς δευτερεύουσα μόνον τροποποιήσις καὶ ὡς προσθήκη. Πρβλ. καὶ Schröder σ. 3 ἐπ. [Ὡς ὁ Windscheid, οὕτω καὶ Kraasās (ὄρ. § 144), ἐν ᾧ τοῦναντίον ὁ Παπαρρηγόπουλος, δι' οὗς λόγους ἀναφέρει ἐν σ. 638 σημ. 1, πραγματεύεται περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων εἰς τὸ τμήμα, εἰς ὃ ἀναπτύσσεται τὸς λόγους τῆς ἀκυρότητος καὶ ἀναιρέσεως τῶν διατάξεων τελευταίας βουλῆσεως].—Περὶ τοῦ ὄρον «ἀναγκαῖος κληρονόμος» ὄρ. σημ. 3.

² Ἀφετηρία τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ὑπῆρξεν ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀπολύτου πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἐλευθερίας. I. 120 D. de V. S. 50. 16. Ὁ Schirmer Zeitschr. der Sav. Stift. II σ. 170 ἐπ. τοῦναντίον δέχεται ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ ἐν Ῥώμῃ, καθ' ἣν ὑπαρχόντων sui ἐν γένει δὲν ἠδύνατο τις νὰ συντάξῃ διαθήκην κατ' αὐτοῦ Hölder αὐτ. III σ. 210 ἐπ., Hofmann krit. Studien σ. 209 ἐπ. Τὸ σύγγρονον τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἐξουσίας καὶ τοῦ περιορισμοῦ αὐτῆς χάριν τῶν sui ὑποστηρίζει ὁ Hölder ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Beiträge zur Geschichte des röm. Erbreehts σ. 88 ἐπ.

^{2α} Ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ διατάξεως, ἀναγομένης εἰς τὸν τύπον, το-νίζει ὁ Hofmann ἐν τῇ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει εἰρημένῃ διατριβῇ (σ. 197 ἐπ.).

σωπα ὀφείλει οὗτος νὰ καταλίπη, ἀδιάφορον κατὰ τίνα τρόπον, μέρος τοῦλάχιστον ἐκείνου, ὅπερ τὰ πρόσωπα ταῦτα θὰ ἐλάβανον, ἂν μὴ συνετάσσετο διαθήκη (τὸ λεγόμενον οὐσιαστικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἢ δίκαιον τῆς νομίμου μοίρας³). Ὁ Ἰουστινιανὸς δ' εἶτα συνεδύασεν ἐν τῇ Νεαρῶ 115 ἀμφοτέρας τὰς ἀρχὰς ταύτας.—Ἐν τοῖς ἐπομένοις τὰ διάφορα ταῦτα στάδια ἀναπτύξεως θὰ ἐκτεθῶσι κειχωρισμένως, οὐσιωδῶς διευκολυνομένης οὕτω τῆς γνώσεως τοῦ ἰσχύοντος δικαίου. Ἄλλὰ περὶ τοῦ ἀρχαιότερου, τοῦ τυπικοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, θὰ πραγματευθῶμεν συντομώτερον, ἅτε καταργηθέντος κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην ὑπὸ τῆς Νεαρῶς 115.—^{3α}

Οὐδεμία ἀξιώσις ἀναγκαίου κληρονόμου χωρεῖ ἀπέναντι ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως⁴ (καὶ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπέναντι στρατιωτικῆς διαθήκης⁵).

³ Ἐτεροι, ὡς ἰδίως ὁ Francke, διακρίνουσι μεταξύ μεριδούχων καὶ ἀναγκαίων κληρονόμων χροόμενοι τῇ τελευταίῳ τούτῳ ὄρφ μόνον περὶ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου. Ὁρ. τούναντιον Puchta § 485. b, Arndts σ. 80 σημ. 3. Πρβλ. καὶ Glük XXXV σ. 81 ἐπ., Heimbach Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 358 ἐπ. [Παπαροπούλου § 761 σημ. 1].

^{3α} [Περὶ τῶν τροποποιήσεων, ἃς ἐμμέσως ἐπήνεγκεν εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ὁ νεώτερος ἡμῶν περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς νόμος 2310 πραγματευθησόμεθα κατωτέρω ἐν τῇ οἰκείῳ τότῳ].

⁴ Ὁρ. § 559 ἀρ. 6.

⁵ § 6 I. de exher. 2. 13, L. 27 § 2, L. 8 § 3. 4 D. inoff. 5. 2, L. 9. 24 C. eod. 3. 28. Παρὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἀμφισβητεῖ τούτο ὁ Fitting das castrense peculium σ. 214 ἐπ. (πρβλ. σ. 365) ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν δίκαιον, διότι ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος τοῦ στρατιώτου προσέρχεται ἀναμφιβόλως εἰς τὴν κληρονομίαν, ἐὰν ὁ στρατιώτης ἠγγόσι κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης τὴν διαρξίν αὐτοῦ, § 6 cit., L. 7-9 D. de test. mil. 29. 1, L. 9. 10 C. eod. 6. 21. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος προσέρχεται εἰς τὴν κληρονομίαν οὐχὶ ἐναντίον τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου, ἀλλ' ἀναγκωριζομένης ταύτης. Τὸ σημερινὸν δίκαιον ὄρ. ἐν τῇ ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 Στρατιωτικῆς Νόμου τῆς αὐτοκρατορίας § 44 (πρβλ. § 537 σημ. 4α). Πρβλ. καὶ Schöder σ. 572 ἐπ.—Κατὰ τὴν L. 37 C. de inoff. test. 3. 28, οὐδ' ὁ περὶ τοῦ peculium quasi castrense διαθέτων ὑπεξουσίος ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀναγκαίους αὐτοῦ κληρονόμους, εἰς δὲ τὸ peculium quasi castrense συγκαταριθμεῖται ἐνταῦθα καὶ τὸ peculium castrense τοῦ μὴ ὄντος πλέον στρατιώτου (Πρβλ. περὶ τούτου, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου, Francke σ. 447 ἐπ., Mühlenbruch ἐνθ

A. Τὸ τυπικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων*.

1. Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον (*ius civile*)**.

§ 576.

Κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον (*ius civile*) δέον ἢ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἢ νὰ ἀποκληρωθῶσιν οἱ sui heredes¹, ἐκεῖνοι τ. ἔ. οἱ ὑπεξούσιοι κατιόντες² τοῦ κληρονομουμένου, οἵτινες διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καθίστανται αὐτεξούσιοι³. Κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Πανδεκτῶν ἰσχύουσιν ἐπὶ τούτου οἱ ἐπόμενοι εἰδικώτεροι κανόνες. 1) Οἱ υἱοὶ δέον ν' ἀποκληρῶνται ὀνομαστί, τ. ἔ. δι' ἀτομικοῦ χαρακτηρισμοῦ, ἐπὶ δὲ θυγατέρων καὶ ἐγγόνων κλπ. ἀρκεῖ γενικὴ ἀποκλήρωσις. 2) Παραλειφθέντων ἢ μὴ προσηκόντως ἀποκληρωθέντων τῶν υἱῶν, ἡ διαθήκη καθίσταται ἄκυρος· παραλειφθεῖσαι δὲ αἱ θυγατέρες καὶ οἱ ἐγγονοὶ κλπ. προσ-

ἀνωτ. σ. 196 ἐπ., Fitting ἐνθ. ἀνωτ. σ. 229 ἐπ. 357, Schröder σ. 575 ἐπ.). Διὰ τῆς Νεαρᾶς 115 ἀνῆρέθη τοῦτο (ἐπὶ ἀνιόντων καὶ κατιόντων) ὄρ. καὶ Νεαρ. 123 κερ. 19. Francke σ. 444 ἐπ., Mühlenbruch XXXV σ. 216 ἐπ., Fitting ἐνθ. ἀνωτ. σ. 360 ἐπ., Schröder σ. 587 ἐπ.

* Πλὴν τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ § ἀναφερομένων ὄρ. ἔτι A. G. Foerster de honorum possessione liberorum praeteritorum contra tabulas parentum (1823). Leist Συνέχ. Glück Serie d. Bücher 37 καὶ 38 II σ. 15 ἐπ. III σ. 80 ἐπ. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Α' σ. 21-86].

** Gai II. 123-134, Ulp XXII. 14-22. Inst 2, 13 de exheredatione liberorum. Dig. 28. 2 de liberis et postumis heredibus instituendis vel exheredandis. Cod. 6. 28 de liberis praeteritis vel exhereditis 6. 29 de postumis heredibus instituendis vel exheredandis vel praeteritis. Βασ. 35. 8 περὶ παίδων καὶ κληρονομηθέντων παίδων κληρονόμων ἐνσταθέντων ἢ ἀποκλήρων ἢ ἀμνημονεῦτων ἐν διαθήκῃ καὶ περὶ ἀχαρίστων παίδων καὶ αἰτιῶν, ἐξ ὧν ἀπολιμπάνονται ἀπόκληροι.

§ 576 ¹ Gai III. 2-6 Ulp. XXII. 14. 15, Paul sentent. IV 8 § 3. 4. 7-12, § 2. 5 I. de her. quae ab int. 3. 1, L. 1 § 2-8 D. de suis 38. 16. [Λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν ὄρ. παρὰ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Α' σ. 21 ἐπ.].

² Ἄλλ' ἢ in manu γυνῆ ἐπέχει τόπον θυγατρὸς (*filiae loco*), ἢ δὲ ἐν τῇ manus τοῦ υἱοῦ τόπον ἐγγόνου (*nepotis loco*). Gai II. 139. 159, III. 3.

³ Ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς *sui heres* εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι *sui iuris* μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς (ἐκλειπούσης τῆς ὑπὸ τοῦ διαθέτου καταλειφθείσης διαθήκης μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ). L. 7 pr. D. si tab. test. nullae 38. 6, L. 1 § 8 D. de suis 38. 16, § 7. 8 I. de her. quae ab int. 3. 1. Πρὸβλ. σημ. 6.

έρχονται μετὰ τῶν ἐγκαταστάτων εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν καί, οἰκείων μὲν ὄντων τούτων, λαμβάνουσιν ἀνὰ κεφαλικὴν μερίδα, ἐξωτικῶν δέ, πάντες ὁμοῦ τὸ ἡμισυ. 3) Ἄκυρος καθίσταται ἡ διαθήκη καὶ προσγιγνομένου μετὰ τὴν κατάρτισιν αὐτῆς οἰουδήποτε οἰκείου διὰ γεννήσεως (postumus) ἢ κατ' ἄλλον τρόπον (postumus ἐν εὐρυτέρῳ ἐννοίᾳ postumi loco)⁴ εἴτε πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου εἴτε μετ' αὐτόν⁵, πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς ὅμως τῆς ἐκ διαθήκης κληρονομίας⁶ οὐχ ἦττον τὰ πρόσωπα ταῦτα δύνανται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἢ ἀποκληρωθῶσιν ὄνομαστί ἢ γε-

⁴ Διὰ causae probatio καί, κατὰ τὸ νεότερον δίκαιον, νομιμοποιήσεως, δι' ὑποτροφῆς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, δι' ἐπαναδρομῆς ἐκ τῆς πρώτης ἢ δευτέρας mancipatio, δι' υἰοθεσίας καὶ in manum conventio, δι' ἐκλείψεως τοῦ πατρὸς ζῶντος τοῦ πάππου ἢ τοῦ πάππου ζῶντος τοῦ πατρὸς. Πρβλ. Ulp. XXIII, 3, Gai. II, 138, III, 5, § 4 I. de her. quae ab int. 3, 1, § 1 I. quib. mod. test. 2, 17, § 2 I. de exher. lib. 2.13, L. 29 § 1-5 D. de lib. 28, 2, L. 28 § 1 eod. (F i t t i n g das castrense peculium σ. 221 ἐπ.).

⁵ Ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς postumus εἶναι μόνον ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου ἐπιγινόμενος ὡς suus, ἐπὶ δὲ τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων καὶ ὁ μετὰ τὴν διαθήκην suus καθιστάμενος. Πρβλ. L. 3 § 1 D. de iniusto 28, 3.—Καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου δύναται νὰ ἐπιγένηται suus οὐ μόνον διὰ γεννήσεως, ὅπερ βεβαίως εἶναι καὶ ἡ κυριώτερα περίπτωσις (Gai. III, 4, Ulp. XXII, 15, § 2 I. ds her. quae ab int. 3, 1), ἀλλὰ καὶ ἄλλως πως, οἷον διὰ causae probatio, ἐπαναδρομῆς ἐκ τῆς πρώτης ἢ δευτέρας mancipatio (Gai. III, 5, 6, § 4 I. tit. cit.). Ἀλλὰ κατὰ γενικὸν κανόνα (§ 535) οὐδεὶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς suus, ἂν μὴ ἢ τοῦλάχιστον συνειλημμένος ζῶντος τοῦ κληρονομουμένου.

⁶ Ἐπαχθεῖσις ἤδη τῆς ἐκ διαθήκης κληρονομίας, ἡ διαθήκη ἐξακολουθεῖ ὀφισταμένη, καίπερ προστιθεμένου νῦν προσώπου, ὅπερ θὰ ἐκαλεῖτο ὡς suus heres, ἐὰν μὴ εἶχεν ἤδη ἐπαχθῆ ἢ ἐκ διαθήκης κληρονομία, καὶ ὅπερ καὶ νῦν ἐτι καλεῖται πράγματι ὡς suus heres, ἐὰν μὴ ἀποκτηθῇ ἢ ἐπαχθεῖσα ἐκ διαθήκης κληρονομία. L. 9 § 2 D. de lib. 28, 2, L. 7 pr. D. si tab. test. nullae 38, 6. Ἐνταῦθα μάλιστα λογίζεται ὡς τετελεσμένη ἐπαγωγή καὶ ἡ ὑπὸ αἵρεσιν τοιαύτη, L. 9 pr. D. iniusto 28, 3.

⁷ Ulp. XII, 19. «Eos, qui in utero sunt, si nati sui heredes futuri sunt, possumus heredes instituere, si quidem post mortem nostram nascantur ex iure civili, si vero viventibus nobis ex lege Iunia». (Ὁ τελευταῖος οὗτος νόμος φέρεται ἐν ἄλλοις χωρίοις ὡς lex Velleia ἢ Iunia Velleia ἢ Iulia Velleia). Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ πολυθρόλητος καὶ ὑπὸ κριτικὴν ἔποψιν ἐργώδης L. 29 D. de lib. 28, 2. Πρβλ. ἐν γένει S c h m i d t σ. 25, V a n g e r o w II § 468 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς, S c h r ö d e r σ. 45 ἐπ. Εἰδικὴ περὶ τοῦ

νικῶς ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκάστοτε περίπτωσιν⁸.—Ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν ὅτι πάντες οἱ sui καὶ postumi ἄνευ διακρίσεως φύλου καὶ βαθμοῦ δέον ἢ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἢ ν' ἀποκληρωθῶσιν ὀνομαστί, ἀκύρου ἄλλως οὔσης τῆς διαθήκης⁹.

2. Κατὰ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον*.

§ 577

Τῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, ἦν εὐρεν ὑπάρχουσαν, οὐδαμῶς ἤψατο ὁ πραιτώρ¹, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲ μόνον ἐκαινοτόμησε. 1) Ἀξίωσιν ἐπὶ ἐγκαταστάσει ἢ ἀποκληρώσει ἔχουσιν οἱ liberi, δηλαδή ἐκτὸς τῶν sui ἐκείνοι οἱ κατιόντες, οἵτινες δὲν εἶναι μὲν sui, ἀλλ' ἠδύναντο νὰ ὦσιν²,

ῥηθέντος νόμου πραγματεία εἶναι ἡ τοῦ J. Amann die Grundsätze der heutigen Pandektenkritik geprüft an der. s. g. l. Gallus. München 1878. Πρὸβλ. B r i n z krit. VJSchr. XX σ. 177 ἐπ.

⁸ Ulp. XXII. 20. 21, Paul. sentent. III. 4 B § 10, § 1 I. de exher. lib. 2. 13, L. 3 pr. D. de iniusto 28. 2.

⁹ L. 4 C. de lib. 6. 28 (ἐτ. 531) § 5 I. h. t.

* Gai. II. 135. 137, Ulp. XXII. 23. XXVIII. 2-4, § 3. 4. I. de exher. lib. 2. 13, § 12 I. de her. quae ab. int. 3. 1 Dig. 37. 4 de bonorum possessione contra tabulas. Cod. 6. 12 de bonorum possessione contra tabulas quam praetor liberis pollicetur. Βασ. 40. 3 περί ἀγαθῶν διακατοχῆς ἐναντιώσεως διαθήκης.

§ 577 ¹ Δηλαδή, περί οὗ καὶ μόνον πρόκειται ἐνταῦθα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς συγγενεῖς· εἰς τὸν πάτρωνα (καὶ τὸν parens manumissor ἐπίσης) εἶχεν ἤδη παρῶσχει ὁ πραιτώρ δικαίωμα νομίμου μοίρας. Gai. II. 39 seqq., tit. I. de successione libertorum 3. 7. Πρὸβλ. Ad. S c h w i d t (von Imenau) das Pflichttheilsrecht des Patronus und des Parens Manumissor. 1868. L e i s t Συνέχ. Glück Serie d. Bücher 37 καὶ 38 V. σ. 425 ἐπ. [Λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν παρὰ Δ ε μ ε ρ τ ζ ἢ ἔνθ. ἀνωτ. Α' σ. 88 ἐπ.]

² Ἡ κυριώτερα καὶ ἀρχικὴ περίπτωσις εἶναι ἡ τοῦ emancipatus, ὅστις καλεῖται εἰς τὴν διαδοχὴν rescissa capitis diminutione L. 6 § 1 D. de B. P. 37. 1, L. 3 § 5, L. 6 § 2 D. h. t. Πρὸς τὸν χειράφετον ἐξωμοιώθη εἴτα ὁ κατ' ἄλλον τρόπον ἐξεληθὼν τῆς ἐξουσίας, L. 1 § 6 D. h. t. Ἐξωμοιώθησαν ἐτι πρὸς τὸν χειράφετον πρόσωπα, οὐδαμῶς διατελέσαντα ὑπὸ τὴν πατρικὴν τοῦ κληρονομουμένου ἐξουσίαν (L. 5 § 1 D. si tab. test. nullae 38. 6), τοιαῦτα δ' εἰσίν· ὁ ὑπὸ τοῦ χειραφετηθέντος ἢ τοῦ ἄλλως τῆς ἐξουσίας ἐξεληθόντος μετὰ τὴν χειραφεσίαν κλπ. γεννηθεῖς, suus ἢ emancipatus, L. 3 pr. L. 6 pr. L. 14 § 1 D. h. t, L. 5 § 1 D. si tab. test. nullae 38. 6· ὁ ὑπὸ τοῦ πάππου χειραφετηθεὶς ἔγγονος ὡς πρὸς τὸν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ παραμείναντα πατέρα, ὡς ἐπίσης ὁ ἐν τῇ ἐξου-

ἐξαιρουμένων ὁμως τῶν ἐν ἀλλοτρίῳ εὗρισκομένων οἴκῳ³. 2) Πάντες οἱ ἄρρενες *liberi* δέον ν' ἀποκληρῶνται ὀνομαστί, ἐπὶ δὲ θηλέων ἀρκεῖ γενικὴ ἀποκλήρωσις. 3) Εἰς τοὺς παραλειφθέντας ἢ ἀκύρως ἀποκληρωθέντας ὁ πρᾶιτωρ τῇ αἰτήσει αὐτῶν χορηγεῖ *bonorum possessio contra tabulas*, δυνάμει τῆς ὁποίας λαμβάνουσιν οὗτοι τὴν κληρονομίαν καθ' ὃ μέρος θὰ ἐλάμβανον αὐτὴν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς⁴. Πρὸς τοῖς προσώποις ὁμως τούτοις ἢ *bonorum possessio contra tabulas* χορηγεῖται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος καὶ εἰς τοὺς ἐγκύρως ἐγκατασταθέντας *liberos*⁵, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τοὺς ἐγκύρως ἀποκληρωθέντας⁶. 4) Διὰ τῆς ἀπονομῆς τῆς *bonorum possessio contra tabulas* ἢ διαθήκη δὲν ἀκυροῦνται καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ διατηροῦνται

σία παραμεινας ἔγγονος ὡς πρὸς τὸν χειρομετηθέντα πατέρα, L. 6 § 2 I. 7, L. 21 D. h. t., L. 5 § 1 D. si tab. test. nullae 38. 6' ὁ μετὰ τοῦ πατρὸς διὰ *causae probatio* κησάμενος τὴν *civitas*, μὴ ἀπονεμηθεῖσιν συγγρόνος τῷ πατρὶ τῆς ἐπὶ τούτου ἐξουσίας, Coll. XVI. 7 § 2 (πρβλ. Gai. I. 93. 94). Δὲν συμπεριλαμβάνονται ὁμως εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *liberi* τὰ τέκνα λ.χ. *peregrinus* τινός, τὰ τέκνα γυναικός, οἱ ἐκ θυγατέρων ἔγγονοι. Ὅρ. L. 4 § 2 D. h. t., L. 13 D. de suis 38. 16, § 5 I. de exher. lib. 2. 13.

³ Οἶκος, *familia*. Gai. II. 137, § 4 I. de exher. lib. 2. 13, § 10 12 I. de her. quae ab int. 3. 1, L. 3 § 6-8, L. 6 § 4, L. 9, L. 21 § 1 D. h. t. Ὅρ. ὁμως καὶ L. 14 § 1, L. 17 D. h. t.

⁴ L. 8 § 14, L. 11 § 1 D. h. t. Ἰδίως ἀρα λαμβάνει ὁ χειράρετος ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πάππου παραμεινάντων τέκνων αὐτοῦ μίαν μόνον μοῖραν παιδός, καὶ δὴ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν τὸ ἦμισον ταύτης. Dig. 37. 8 de coniungendis cum emancipato liberis eius. Βασ. 40. 4 περὶ συνεζευγμένου μετὰ αὐτεξουσίου παιδὸς αὐτοῦ κλπ.—Κατὰ διάταξιν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου θυγατέρες καὶ ἔγγονοι λαμβάνουσι διὰ τῆς *bonorum possessio contra tabulas* οὐχὶ πλειότερον ἢ ὅ,τι θὰ ἐλάμβανον κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀστικοῦ δικαίου (*ius civile*) τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων· ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησε τοῦτο. Gai. II. 125. 126· L. 4 C. de lib. praet 6. 28.

⁵ Καὶ δὴ καὶ εἰς τοὺς ἐν *aliena familia* εὗρισκομένους, L. 8 § 11, L. 10 pr. D., t. h.

⁶ Ὑπόρχοντος ὁμως πλὴν αὐτῶν καὶ τινος μὴ ἐγκύρως κατὰ τὸ *ius civile* ἀποκλεισθέντος *suis*, προσέρχονται ab intestato εἰς τὴν κληρονομίαν, καθὼ ἀκυροῦντος τούτου τὴν διαθήκην, L. 32 D. de lib. 28. 2, L. 1 § 9 D. si tab. tes t. nullae 38. 6' τὸ αὐτὸ ἰσχύει, ἐὰν ἡ διαθήκη ματαιωθῇ, ἕνεκα μὴ ὑπερσελεύσεως τῶν ἐγκαταστάτων κληρονόμων, L. 20 pr. D. h. t.

τοῦναντίον ἐν ἰσχύϊ μέχρι τοῦ ποσοῦ κεφαλικῆς μερίδος ἐν συνόλῳ ἐγκαταστάσεις καὶ κληροδοσίαι ὑπὲρ ἀνίωντων καὶ κατιόντων ἐξ αἵματος, προσέει δὲ ἢ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προικὸς κληροδοσία τῇ συζύγῳ καὶ τῇ νύμφῃ⁷. ἐκτὸς τούτου διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένη ὄρφανικὴ ὑποκατάστασις⁸.—Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπήτησε καὶ ἐνταῦθα ὀνομαστικὴν ἀποκλήρωσιν ὡς πρὸς πάντας τοὺς *liberos*⁹.

B. Τὸ δίκαιον τῆς νομίμου μοίρας πρὸ τῆς Νεαρᾶς 115*.

Εἰσαγωγή.

§ 578.

Τὴν γένεσιν καὶ διαμόρφωσιν αὐτοῦ ὀφείλει τὸ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δικαίωμα νομίμου μοίρας εἰς τὴν προᾶξιν τοῦ ἑκατοντανδρίου δικαστηρίου¹. Ἐπὶ δικῶν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκαταστάτων καὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων τὸ δικαστήριον τοῦτο παρεῶρα τὰς διαθήκας², ἐν αἷς δὲν παρεχωρεῖτο εἰς τοὺς πλησιεστάτους συγγενεῖς μέρος τοῦλάχιστον ἐκείνου, ὅπερ κατὰ νόμιμον κανόνα θὰ ἐλάμβανον, ἐὰν μὴ συνετάσσετο διαθήκη. Τὸ μέρος δὲ τοῦτο ὀνομάζεται νόμιμος μοῖρα³. Ἡ αἴτησις ἐπὶ ἀναιρέσει τοιαύτης τινὸς διαθήκης,

⁷ Dig. 37 5. de legatis praestandis contra tabulas bonorum possessione petita Βασ. 39. 1 κθ'. ἐπ.

⁸ L. 34 § 2 D. de vulg. 28. 6.

⁹ L. 4 C. de lib. 6. 28, § 5 I. de exher. lib. 2. 13.

* Inst. 2 18 Dig 5. 2. Cod. 3. 28 de inofficioso testamento. Βασ. 39. 1 περὶ μέμψεως διαθήκης. G. H a r t m a n n: Ueber die querela inofficiosi testamenti nach klassischem R: Basel 1864, U n z n e r: Die querela inofficiosi testamenti nach dem R. vor der Novelle 115. Ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Μονάχου 1891.

§ 578

¹ Ὅπερ ἄλλως τε σπουδαίως ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τυπικοῦ δικαίου. Cic. de orat. L. 38, L. 4 pr. C. de lib. 6. 28.

² L. 2 D. h. t. Βασ. (39. 1) β'. «Ἡ κατὰ τῆς διαθήκης μέμψις χρῶμα εἰσάγει τὸ ὥσανεὶ μὴ φρονεῖν τὸν διαθέμενον (qui recte quidem fecit testamentum, sed non ex officio pietatis)». L. 5 D. h. t. 5. 2, pr. 1. h. t. 2. 18. [Λ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 1 ἐπ.]

³ Portio legitima, debita. Πρὸβλ. F r a n c k e σ. 171, S c h r ö d e r σ. 275.

ἀποκλειούσης ἀστόργως τῆς κληρονομίας τοὺς ἐγγυτάτους συγγενεῖς εἶναι ἢ *querela inofficiosi testamenti*⁴.

1. *Πρόσωπα δικαιούμενα εἰς νόμιμον μοῖραν.*

§ 579.

Εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιοῦνται οἱ κατιόντες καὶ οἱ ἀνιόντες, μὴ σκοπούμενου τοῦ βαθμοῦ¹, ἐκ δὲ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν μόνον οἱ ἀδελφοί², καὶ οὗτοι πάλιν μόνον ὑπὸ τὴν διττὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἐγεννήθησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς, παρ' οὗ καὶ ὁ ἀποθανών³, καὶ ὅτι προϋτιμήθη αὐτῶν μὴ ἐν-

⁴ L. 5 D. h. t.: «Huius autem verbi de inofficioso vis illa est, docere immerentem se et ideo indigne praeteritum vel etiam exhereditatione summatum». L. 2 eod.:—«reste quidem fecit testamentum, sed non ex officio pletatis». Pr. L. h. t.:—«queruntur, aut inique se exheredatos aut iniique praeteritos».

¹ Μὴ σκοπούμενης ἐπίσης τῆς ἐξ ἀρρενογονίας συγγενείας κατὰ τὸ δίκαιον § 579 ἤδη τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, οὕτως ὥστε αὐτὸ τὸ ἐξώγαμον τέκνον ἔχει δικαίωμα νομίμου μοίρας ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ L. 1. 5 15 pr, L. 29 § 1, L. 30 pr. D. h. t., pr. § 1 I. h. t.

² L. 21 C. h. t., § 1 i. f. L. h. t. Ὁ Οὐλιανὸς ἔτι λέγει: *cognati... qui sunt ultra fratrem, melius facerent, si se sumtibus inanibus non vexarent, cum obtinere spem non haberent*. L. 1 D. h. t. Δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι διὰ τῆς Νεαρ. 118, ἣτις ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου διαδογῇ ἐξίσωσε τοὺς ἀδελφοπάιδας πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ἀπέβησαν καὶ οἱ ἀδελφοπάιδες μεριδοῦχοι· διότι ἐκ τοῦ ἴσου ἐξ ἀδιαθέτου δικαιώματος δὲν δικαιολογεῖται τὸ συμπέρασμα περὶ ἴσου δικαιώματος νομίμου μοίρας. Ἡ θετικὴ βάση τοῦ πρὸς νόμιμον μοῖραν δικαιώματος κεῖται ἐν τῇ ἐγγύτητι τοῦ συγγενικοῦ βαθμοῦ, τὸ δὲ ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα εἶναι ἀρνητικὴ μόνον προϋπόθεσις (σημ. 8). Πρβλ. G. I. u. c. k VII σ. 12-14, Francke σ. 193, Arndts σ. 156, Schröder σ. 263. [Παπαρρηγόπουλος § 777].

³ Ὅθεν δὲν ἀποκλείονται γενικῶς οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί, ἀλλὰ μόνον ὁμομήτριοι τοιοῦτοι. L. 27 C. h. t. Τούναντίον καὶ ἐνταῦθα οὐδὲν σημαίνει ἢ ἐξ ἀρρενογονίας συγγένεια, L. 27 cit. (ἄλλως ἐν τῷ ἀρχαίῳ χωρίῳ L. 1 C. Th. h. t.).—Κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ὁ περιορισμὸς οὗτος τῶν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν ἦρθη διὰ τῆς Νεαρ. 118 (πρβλ. σημ. 2), καθ' ὅσον ἢ L. 15 § 2 C. de leg. her. 6. 58 εἶχεν ἤδη ἐξισώσει ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου διαδογῇ τοὺς *uterini* πρὸς τοὺς *consanguinei* (καὶ διὴ καὶ τοὺς ἀμφιθαλεῖς αὐτούς), G. I. u. c. k VII σ. 12-16, Francke σ. 192. 193, Arndts σ. 155, Schröder σ. 602. [Ἡ τοῦ Δεμερτζῆ ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 20 ἐπ. καὶ σημ. 39 αὐτ. γνώμη, ὅτι ἐν τῷ βυζαντιακῷ δικαίῳ ἐμορφώθη ὁ κανὼν, ὅτι πάντες οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ γενικῶς, ἄνευ δηλ. διακρίσεως ὁμοπατρῶν καὶ ὁμομητρίων, ἔχουσιν ὑπὸ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ προϋπόθεσιν δικαίωμα νομίμου μοίρας δὲν εἶνε ἐπιδοκιμαστέα. Ἡ ἐφ' ἧς ἐρεῖδεται ἡ γνώμη αὕτη διάταξις τῶν Βασιλικῶν (39. 1) νβ', καθ' ἣν: «οἱ

τιμον πρόσωπον⁴. Ἡ υἰοθεσία παράγει δικαίωμα νομίμου μοίρας ἐν μῇ θετῇ οἰκογενείᾳ (ὕπερ τοῦ υἰοθετηθέντος καὶ κατ' αὐτοῦ) ἀναλόγως τοῦ δι' αὐτῆς χορηγουμένου ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος⁵, ἐὰν εἶναι πλήρης⁶ πρὸς τούτῳ δὲ ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον τὸ ἐν τῇ φυσικῇ οἰκογενείᾳ δικαίωμα νομίμου μοίρας, καὶ πλήρως ἔτι οὔσης τῆς υἰοθεσίας⁷.

ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ κατὰ διαθήκης ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς κινεῖτοσαν τὴν μέμνην., δὲν εἶναι ἐπαρκῆς εἰς ἀπόδειξιν νομοθετικῆς καινοτομίας· ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ τῶν Βασιλικῶν ἀποδίδεται κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς συνήθη γενικότητα καὶ ἀοριστίαν ἢ L. 27 C. cit., καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ Εἰσηγήσεις § 1 de inoff. testam. 2. 18 ἀναφέρουσι ταύτην. Πρβλ. καὶ σχολ. Ζ'. V. 265 (IV. σ. 36)].

⁴ L. 27 C. h. t. (πρβλ. L. 3 C. Th. h. t. 2. 19). § 1 I. h. t. Πρβλ. Francke σ. 194 ἐπ. Seuff. Arch. I. 91, V. 210, 301, VII. 340, XXIII. 151. Enfsch. d. RG. XIV σ. 187. Blätter f. Ranwend. zun in Bayern Er-gänzungsb. zum 31 und 32 Jahrg. σ. 353 ἐπ. Seuff. Arch. L. 27. 237, L. II. 169. [A. Π. 355 <1865>, 250 <1870>]. Περὶ παλαιᾶς τιμῆς, ἐπ' ἐσχάτων δὲ πάλιν ἀναφανείσης γνώμης (Marezoll bürgerl. Ehre σ. 256 ἐπ. καὶ Zeitschr. f. Civ. u. Pr. I σ. 185 ἐπ. V. σ. 178 ἐπ.), καθ' ἣν οἱ ἀδελφοὶ δὲν ἔγουσι, κυρίως εἰπεῖν, δικαίωμα νομίμου μοίρας, ἀλλὰ μᾶλλον δικαίωμα πρὸς ἀπόθηκιν τῶν ἐγκαταστάτων κληρονόμων λόγῳ ἀναξιώτητος, ἄρα καὶ ἂν μὴ προσεβλήθη ἢ νόμιμος αὐτῶν μοῖρα, ὄρ. Francke σ. 198-201, Clüeck XXXV σ. 89-119, Mühlenbrucg αὐτ. 119-139, Vangerow II § 474 σημ. 1 ἄρ. 3, Schröder σ. 263 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 46 ἐν τέλ., Παπαρηγόπουλος § 777 ἐν τέλ., Κρασσῆς § 157 ἐν τέλ.].

⁵ Ὁρ. § 571 σημ. 6. Πρβλ. § 593 ἐν σημ. 4.

⁶ L. 10 C. de adopt. 8. 47 [48]. Μὴ οὖσα πλήρης, μόνον ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα χορηγεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ δικαίωμα ἀναγκαίου κληρονόμου ἀπέναντι τοῦ θετοῦ πατρὸς, L. 10 C. cit. Πρβλ. § 571 σημ. 5. 7. Ἡ παρὰ γυναικὸς υἰοθεσία παράγει μετὰ τὴν ταύτης καὶ τοῦ υἰοθετηθέντος υἰζὴν σχέσιν (L. 5 C. de adopt. 8. 47 [48]), ἐνεῦθεν δὲ ἀμοιβαῖον νομίμου μοίρας δικαίωμα, ὄρ. καὶ L. 29 § 3 D. h. t. Glüeck VII σ. 373 ἐπ., Francke σ. 185 ἐπ., Mühlenbruch XXXV σ. 183 ἐπ., Schröder σ. 239. [Παπαρηγόπουλος § 779. Οὕτω καὶ A. Π. 86 <1869>, 25 <1879>, 422 <1906>. Ἐφ. Ἄθ. 276 <1911>, πρβλ. ὁμοῦς A. Π. 211 <1869>].

⁷ Ἀμφισβητούμενον. Ὑποστηρίζουσί τινες ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. 10 C. de adopt. 8. 47 [48], ὅτι ὁ υἰοθετηθεὶς δὲν ἔχει δικαίωμα νομίμου μοίρας ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ πατρὸς κλπ. (Glüeck VII σ. 11, Francke σ. 182 ἐπ., Büchel Streitfragen aus Novelle 118 σ. 70 ἐπ. Arndts σ. 112. Sinteris III § 139 σημ. 55, Vangerow II § 477 σημ. ἄρ. 1, Dernburg III § 149 σημ. 3) καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ εἰς τὸν φυσικὸν πατέρα ἀρνοῦνται δικαίωμα νομίμου μοίρας ἀπέναντι τοῦ υἰοθετηθέντος (Arndts σ. 122· ἐναντίοι ὡς πρὸς τούτο Francke, Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἄρ. 2. b, ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Mü -

Πάντα ὅμως τὰ ἀφηρημένως εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιούμενα πρόσωπα τότε μόνον ἐν τῷ συγκεκριμένῳ θέματι ἔχουσιν ἐπ' αὐτῆς ἀξίωσιν, ὅταν πράγματι ὧσιν ἐν αἷῳ περιπτώσει ταύτῃ καὶ οἱ ἐγγύτατοι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι⁸ ἢ καθίστανται τοιοῦτοι, ἐκλείποντος τοῦ προηγουμένου αὐτῶν, μὴ προσηκόντως δὲ ληφθέντος ὑπ' ὄψει, ἐγγυτέρου⁹ 9^α.

bruch XXXV. σ. 221 ἐπ.). Ἀλλ' ὅπωςδήποτε, νοουμένης κατὰ τὰλλα τῆς L. 10 cit. (πρὸβλ. § 571 σημ. 10), δὲν πιστεύω ὅτι δύναται ν' ἀρνηθῇ τις ὅτι ἀποποιεῖται αὐτὴ εἰς τὸν νόθετηθέντα δικαίωμα ἀναγκαῖον κληρονόμου ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ πατρὸς, μόνον διότι δὲν ἀναγνωρίζει τῷ νόθετηθέντι τὸ προσήκον ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα (εἴτε καθόλου εἴτε κληρονομικὸν δικαίωμα τέχνου), τοῦτο δὲ μετεβλήθη διὰ τῆς Νεαρᾶς 118 (ὅπερ ὅμως δὲν ἀναγνωρίζεται πάλιν γενικῶς, πρὸβλ. § 571 σημ. 10). Πρὸβλ. καὶ M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 179 ἐπ., ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐπὶ νομίμου μοίρας δικαίωμα τοῦ φυσικοῦ πατρὸς ἀπέναντι τοῦ νόθετηθέντος τέχνου L. 30 pr. D. h. t. (ἐναντίος A r n d t s σ. 122 σημ. 182). Σύμφωνος τοῖς ἐνταῦθα εἰρημένοις ὁ S h r ö b e r σ. 231 ἐπ. 240 ἐπ. S c h m ö l e Notherbenrecht der Adoptirten gegen seinen leiblichen Vater, ἐναίσιμος διατριβὴ Λειψίας 1888 (κατὰ τοῦ δικαιώματος ἀναγκαῖον κληρονόμου). [Πρὸβλ. K o a s s a v § 155. 156. Ἀντιγνομονεὶ Δ ε μ ε ρ τ ζ ης ἐνθ. ἀνωτ. Β'. σ. 8 ἐπ., πειρώμενος ἐν σημ. 16 καὶ 27 νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν τῶν W i n d s c h e i d καὶ S c h r ö d e r].

⁸) Τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα δὲν εἶναι ἡ θετικὴ βᾶσις τῆς πρὸς νόμιμον μοῖραν ἀξιώσεως (σημ. 2) ἀλλ' ἀνευ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος ἢ πρὸς νόμιμον μοῖραν ἀξίωσις στερεοῖται ἀντικειμένου διότι αὐτὴ ἀφορᾷ εἰς τμήμα τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος. Μάλιστα δὲ ὁ ἀφηρημένως εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιούμενος ἐν δεδομένῳ θέματι ἀποκλείεται ὑπ' ἐγγυτέρου ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου, οὐ μόνον ἐάν ἔχῃ καὶ οὗτος δικαίωμα νομίμου μοίρας, ἀλλὰ καὶ ἐάν μὴ ἀνήκῃ εἰς τοὺς μεριδούχους (minus plene adoptatus ἀπέναντι ἀνιόντων καὶ ἀδελφῶν, ἀδελφάποις ἀπέναντι ὀμοπατρίου ἐτεροθαλοῦς). Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο διαφωνεῖ ὁ P u c h t a § 488. f τοῦναντίον M ü h l e n b r u c h XXXV. σ. 140 ἐπ., A r n d t s σ. 123, V a n g e r o w § 474 σημ. 2 ἀρ. 1, S c h r ö d e r σ. 265 ἐπ. — ἴσοι τὴν ἐγγύτητα ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι ἔχουσιν ἴσην ἀξίωσιν νομίμου μοίρας. Κατὰ τῆς γνώμης, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἀποκλείονται ὑπὸ τῶν ἀνιόντων (G l ü c k VII σ. 11. 377, B l u n t s c h l i σ. 153, P u c t a § 488. g) ὄρ. F r a n c k e σ. 202 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 232, A r n d t s σ. 158, V a n g e r o w II § 474 σημ. 2 ἀρ. 2, S i n t e n i s III § 196 σημ. 1, S c h r ö d e r σ. 296.

⁹) Πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου ἢ καὶ μετ' αὐτόν. L. 31 pr. D. h. t. Bas. (39. 1) ζ': «Τοῦ ὄντος πρώτου βαθμοῦ ἢ θέλοντος ἢ μὴ δυναμένου κινήσει τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμφιν, γῶρα τῆς μετ' αὐτόν». L. 14 eod. Οὐδαμῶς ἄλλως πιστεύω νὰ ἐξηγητῆαι ἡ L. 34 C. h. t. (πρὸβλ. ὅμως καὶ L. 2 pr. D. de bon. lib. 38. 2, S c h m i d t Pflichttheilsrecht des Patronus κλπ. σ. 38. 39).

2. Μέγεθος νομίμου μοίρας.

§ 580.

Μέγροι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ νόμιμος μοῖρα ἀνήρχετο εἰς τὸ τέταρτον τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς μερίδος· ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεβίβασε ταύτην² ἐν πάσῃ μὲν περιπτώσει εἰς τὸ τρίτον³,

προσέτι Fitting Arch. f. civ. Pr. LIX σ. 433 ἐπ., Merkel successio graduum σ. 44 ἐπ.), ἢ ἂν δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῆς δὲν ἴσχυεν ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς successio graduum ἐν τῇ τάξει τῶν κατιόντων (§ 573 σημ. 4). Πρὸβλ. ἐν γένει G l ü c k VII σ. 378 ἐπ., F r a n c k ε σ. 276 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 474 ἐπ., V a n g e r o w II § 480 σημ. 2, K ö r p e n Grundriss σ. 48, 49, D e d e k i n d Anerkennung ungültiger lefzwilliger Verfügungen σ. 94 ἐπ., S c h r ö d e r σ. 458 ἐπ., S e u f f, Arch. XVIII. 153.

¹α [Διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου νόμου 2310 ἐπινεχθεισῶν τροποποιήσεων εἰς τὸ περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντιακῶν δίκαιον μετεβλήθη ἡ τάξις τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων προσώπων (ὄρ. ἄνωτ. § 574 σημ. 14α) καὶ συνεπῶς ἐγγύτερος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, ἔχων ἐν τῷ συγκεκριμένῳ θέματι ἀξίωσιν ἐπὶ νομίμου μοίρας, ἔσται ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου (2310) ὡς τοιοῦτος ὀριζόμενος. Κατ' ἀκολουθίαν, ὑπαρχόντων ἀδελφῶν τοῦ κληρονομουμένου (ἀμφιθαλῶν ἢ ἑτεροθαλῶν) ἢ ἀδελφοπαίδων ἢ τέκνων ἐξ ἀδελφοπαίδων, οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἐπὶ νομίμου μοίρας ἔχουσιν οἱ ἀπώτεροι τοῦ κληρονομουμένου ἀνιόντες, πάππος—μᾶμη κλπ., καίτοι οὗτοι εἰσι κατὰ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναπτυσσόμενα οἱ ἀφηρημένως εἰς ταύτην δικαιούμενοι, καθότι κατὰ τὸν νόμον 2310 οἱ ἀδελφοὶ κλπ. εἶναι ἐγγύτεροι ἐξ ἀδιαθέτου, καλούμενοι ἐν τῇ δευτέρῃ τάξει, ἔναντι τῶν ἀπωτέρων ἀνιόντων, καλουμένων ἐν τρίτῃ τάξει καὶ δὴ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἐν τῷ συγκεκριμένῳ θέματι οἱ ἀδελφοὶ δὲν δικαιοῦνται εἰς νόμιμον μοῖραν, ἀτε μὴ προτιμηθέντος αὐτῶν μὴ ἐντίμου προσώπου.—Περὶ τῆς ἀνωμαλίας τῆς προκλυπούσης ἐκ τοῦ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ εἰσαχθέντος νόμου 2310 περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς ὡς πρὸς τὴν νόμιμον μοῖραν τῶν θηλέων καὶ τῆς πρὸς ἄρσιν αὐτῆς ἀποπειρας ὄρ. Φ. Π α π α μ ᾶ ρ κ ο υ ἐν Θ έ μ ι δ ι Ἰ Α γ γ ε λ ο π ο ῦ λ ω ν XXXII σ. 77, XXXIII σ. 47 ἐπ.].

§ 580 ¹ Quarta legitimae patris, § 3 I. h. t. quarta debitaie portionis, L. 8 § 8 D. h. t. quarta pars ab intestato successionis, L. 31 C. h. t. Κατὰ τῆς γνώμης τοῦ A l i p r a n d i (opere giuridiche e storiche I p. 533 s. 1896 (1888), ὅτι τοῦ ποσοῦ τούτου ὁ καθορισμὸς ἐγένετο ἐν ἔτει 176 διὰ δόγματος τῆς Συγκλήτου, ὄρ. E i s e l e ἐν Zeitschr d. Sav. —Stift. XX σ. 238 ἐπ. 1899. [Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ φαλκιδίου ποσοσῶ καὶ νομίμου μοίρας ὄρ. Τ ρ ι α ν τ α φ υ λ λ ὀ π ο υ λ ο ν ἐν τῇ κατωτ. § 650 σημ.* σημειουμένη διατριβῇ σ. 14 ἐπ., Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἐνθ. ἄνωτ. Β' σ. 29 ἐπ.].

² Νεαρ. 18 προϊμ. κεφ. 1. 2. Ἡ Νεαρὰ ὀμιλεῖ κυρίως περὶ τῶν τέκνων μόνον, ἀλλ' ἐπιπροστίθησι: «τούτου κρατούντος ἐφ' ἀπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλα τέταρτος τῆς de inofficioso venoμοθότηται λόγος»· Ἄνεκαθεν ἢ ἄρχουσα γνώμη ἀπέδωκεν εἰς τὴν περιζοτήν ταύτην τὴν ἔννοιαν³

εἰς τὸ ἡμισυ δέ, ἐὰν ἡ ἐξ ἀδιαθέτου μερίς εἶναι ἐλάσσων τοῦ τετάρτου τῆς κληρονομικῆς περιουσίας⁴.

ὅτι δι' αὐτῆς ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ τέκνα πάντες οἱ μεριδοῦχοι. Οὐχ ἦτον ὑπεστηρίχθη καὶ στενωτέρα τις ἐρμηνεῖα (οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ M a r z o 11 Zeitschr. f. Civ. u. Pr. 1 σ. 251 ἐπ. V σ. 178 ἐπ.), καθ' ἣν μόνον εἰς τοὺς λοιποὺς κατιόντας ἀναφέρεται ἡ ἐπέκτασις· ἐναντίοι G l ü c k VII σ. 27 ἐπ., F r a n c k e σ. 208 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 238 ἐπ., H e i m b a c h Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 397 ἐπ., A r n d t s σ. 124 ἐπ., V a n g e r o w II § 475 σημ. 1 ἀρ. 1, S c h r ö d e r σ. 276 ἐπ. "Ορ. καὶ Νεαρ. 89 κεφ. 12 § 3. S e u f f. Arch. XXV. 143. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 47, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 782, Κ ρ α σ σ ἄ ς § 159].

⁵ Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁμοῦ δὲν λέγει ὅτι ἕκαστον τέκνον δέον νὰ ἔχη τὸ $\frac{1}{2}$ ἢ τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ μερίδος, ἀλλ' ὅτι τὰ τέκνα ὁμοῦ δέον νὰ ἔχωσι τὸ $\frac{1}{3}$ ἢ τὸ $\frac{1}{2}$ τῆς κληρονομίας. Ἡθέλησεν ἄρα διὰ τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εἰσαγάγῃ νέαν ὑπολογισμοῦ ἀρχήν; Ἐκείτερον εἶδος ὑπολογισμοῦ ἄγει εἰς διάφορον ἀποτέλεσμα, ἐὰν πλὴν τῶν μεριδοῦχων ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομοί, μὴ δικαιοῦμενοι εἰς νόμιμον μοῖραν ἢ ἐγκύρως ἀποκλεισθέντες. Τὸ ζήτημα λυτέον ἀποφατικῶς· πρβλ. Νεαρ. 18 κεφ. 2 (ν. ν. πλὴν κατὰ μόνον τὸ ποσόν), ἐτι δὲ § 7 I. h. t., Νεαρ. 22 κεφ. 48. Οὕτω καὶ ἡ ἀρχουσα γνώμη. G l ü c k VII σ. 29 ἐπ., F r a n c k e σ. 211 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 256 ἐπ., A r n d t s σ. 125, V a n g e r o w II § 475 σημ. 1 ἀρ. 2, S c h r ö d e r σ. 278 ἐπ., D e r n b u r g III § 150 σημ. 5. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 47, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 783, Κ ρ α σ σ ἄ ς § 159. Ἐφ. Πατρ. 3 <1916>].

⁴ Ὁ Ἰουστινιανός, ὡς εἴρηται, ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος κατέλιπε τέκνα μόνον· πῶς ὁμοῦ ὑπολογισθῆσεται ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν ἐγγόνων; "Ὅτι ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν ἐγγόνων αὐθάνει εἰς τὸ ἡμισυ, ἐὰν ἡ κατὰ ῥίζαν μερίς αὐτῶν (τὸ μέρος τῆς κληρονομίας, ὅπερ εἶναι διανεμητέον μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν) ὑπολείπεται τοῦ τετάρτου τῆς κληρονομίας νοεῖται οἰκοθεν, ὅτι δὲ τὸ αὐτὸ δέον νὰ ἰσχύσῃ ἀναλόγως καὶ ὁπόταν ἡ κατὰ ῥίζαν μερίς αὐτῶν, εἰ καὶ μειζων τοῦ τετάρτου τῆς κληρονομίας, διανεμηται μεταξὺ αὐτῶν τούτων εἰς πλείονα τῶν τεσσάρων μερῶν, δὲν δύναται εὐκόλως νὰ ἀμφισβητηθῇ. Τί ἰσχύει ὁμοῦ, ἂν μηδέτερον τούτων συμβαίῃ; Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δέον κατὰ τὰς περιστάσεις ν' αὐξήθῃ ἡ νόμιμος αὐτῶν μοῖρα εἰς τὸ ἡμισυ καὶ δι' ἡ κατὰ τὸν ἐπόμενον κανόνα: ὅπως ὁ Ἰουστινιανός ἠθέλησεν, ἵνα ἡ εἰς τὸ $\frac{1}{2}$ αὔξησις ἐπέλθῃ, ἐὰν τὸ $\frac{1}{2}$ μερίζεται εἰς πλείονα τῶν τεσσάρων μερῶν ($4 = \frac{4}{1}$), οὕτως ἠθέλησεν ἐπίσης, ἵνα ἡ εἰς τὸ $\frac{1}{2}$ αὔξησις ἐπέλθῃ, ἐὰν τὸ $\frac{1}{2}$ (ἢ κατὰ ῥίζαν μερίς) μερίζεται εἰς πλείονα ἢ $\frac{1}{2}$ μέρος. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ὁ ἐν τῷ κειμένῳ κανὼν ἀληθεύει καὶ ἐπὶ ἐγγόνων, ὡσαύτως δὲ ἐπὶ ἀνιόντων ἐν τῇ κατὰ γραμμὰς διανομῇ. Οὐχ ἦτον αἱ περὶ τούτου γνώμαι εἰσι διάφοροι. Πρβλ. G l ü c k VII σ. 60 ἐπ., F r a n c k e σ. 221, M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 272 ἐπ., A r n d t s σ. 127 ἐπ., R i e d e l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. NF. IX σ. 272 ἐπ., V a n g e r o w ἐνδ. ἀνωτ. ἀρ. 4, S c h r ö d e r σ. 289 ἐπ., S e u f f. Arch. XVI. 133, XIX 249. O e r t m a n n Arch. f. civ. Pr. LXXVII σ. 54 (1891) εἶναι ὑπὲρ τοῦ ὑπολογι-

3. Κατάλειψις τομίμου μοίρας

§ 581

Ἡ νόμιμος μοῖρα δύναται νὰ καταλειφθῇ οὐ μόνον διὰ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ κληροδοσίας¹, οὐδὲν ἦττον δὲ καὶ δι' αἰτία θανάτου δωρεᾶς². Ἐπίσης πᾶν ὅ,τι ὁ εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιούμενος ἔλαβε παρὰ τοῦ κληρονομούμενου διὰ παροχῆς μεταξὺ ζώντων δέον ὑφ' ὄρισμένης προϋποθέσεως νὰ καταλογισθῇ εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν³, ἤτοι ἐὰν ἡ παροχὴ συνίστατο εἰς προῖκα⁴, προγαμμαίαν δωρεάν⁴ καὶ ὄνητήν ὑπηρεσίαν⁵ ἢ ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐποίησατο τὴν

σμοῦ κατὰ ῥίξας, τ. ἔ. ὑποστηρίζει, βασιμῶς κατὰ K i r p, ὅτι ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν ἐγγόνων τότε μόνον εἶναι $\frac{1}{2}$, ὅταν ἡ μοῖρα τέκνου. ἦν διανεμόνται, εἶναι μικροτέρα τοῦ $\frac{1}{4}$. [Κ α λ λ ι γ ᾱ § 48, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 784, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἔνθ. ἀνωτ. Β' σ. 33 σημ. 11]. — Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος συναριθμοῦνται ἅπαντες οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀπόρου χήρας, καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ δικαιούμενοι εἰς νόμιμον μοῖραν καὶ οἱ ἐγκύριως ἀποκλεισθέντες· οὐχὶ ὁμως καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ζῶντος τοῦ κληρονομούμενου παρητήθησαν τὸ κληρονομικὸν αὐτῶν δικαίωμα. [τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται νὰ συμβῇ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον ἔτι ὁμοιαζὸν δίκαιον. Πρβλ. κατωτ. § 585 σημ. 1, § 599. "O p. V a n g e r o w Π σ. 258, Κ ρ α σ σ ᾱ ν § 160 i. f.]. Πρβλ. περὶ τοῦτου G l ü c k VII σ. 99 ἐπ. 121 ἐπ., F r a n c k e σ. 212 ἐπ., M ü h l e n b u r g h XXXV σ. 263 ἐπ., A r n d t s σ. 125 ἐπ., V a n g e r o w ἔνθ. ἀνωτ. ἀρ. 3. S c h r ö d e r σ. 280 ἐπ. [Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἔνθ. ἀνωτ. Β' σ. 39 σημ. 20].

¹ § 6 I h. t., L. 33 pr., L. 36 § 1 [pr.] C. h. t.

² § 6 I. h. t., L. 8 § 6 D. h. t., L. 36 § 1 [pr.] C. h. t.

³ Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ εἰς τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς νομίμου μοίρας· διότι καταλογίζεται τῷ μεριδούῳ ὡς ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ληφθέν. Πρβλ. U n g e r § 81 σημ. 11, T e c k l e n b u r g h zeitige Zuwendungen in ihrer Einwirkung auf die Erb. = u. Pflichttheilsberechnung ztl. Marburg 1904. K ö h l e r. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1904.

⁴ L. 29 C. h. t. (ἄλλως κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, L. 1 C. Greg. h. t. 2. 3 ed. Haenel). Προϋποτίθεται ὁμως ἐνταῦθα ὅτι ὁ παρῶν διαθέτης ἦτο ἀνόμιμος. L. 29 cit. S e u f f. Arch. VII. 75.

⁵ L. 30 § 2 C. h. t. Πρβλ. A r n d t s R Lex. III σ. 846 σημ. 201, ὡς πρὸς τὸ ἐφαρμόσιμον δὲ τῆς διατάξεως ταύτης κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον F r a n c k e σ. 238, M ü h l e n b u r g h XXXV σ. 304, προσέτι G l ü c k XIX σ. 302, F e i n Collation σ. 263. Πρβλ. ἔτι M o m m s e n röm. Staatsrecht I σ. 266. 269 [Κ ρ α σ σ ᾱ § 162].

παροχὴν ῥητῶς ἐπὶ καταλογισμῷ εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν⁶. Δὲν καταλογίζεται εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν πᾶν ὅ,τι ὁ μεριδοῦχος λαμβάνει οὐχὶ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομουμένου⁷.

⁶ § 6 I. h. t., L. 25 pr. D. h. t., L. 35 § 2 C. h. t. Πρὸβλ. L. 3 § 18 D. de bon. lib. 38. 2.—Κατὰ τῆς ἀνυποστάτου ὄντως γνώμης (L. 20 C. de coll. 6. 20, καίπερ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ χωρίου στηριζομένης), ὅτι ἡ κοινὴ δωρεὰ ὑπολογίζεται καὶ ὅταν εἰς ἕτερον μεριδοῦχον καταλογίζεται dos ἢ donatio, ὄρ. Francke σ. 239 ἐπ., Mühlenbruch XXXV σ. 305 ἐπ., Arndts σ. 132, Schröder σ. 311. Πρὸβλ. Seuff. Arch. XIV 151, XVIII. 97, XXI. 199. [Ἡ τοῦ Δεμερτζῆ ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 55 σημ. 48 γνώμη ὅτι δύναται καὶ μεταγενεστέρως, δηλ. μετὰ τὴν παροχὴν, νὰ τεθῇ ὁ ὄρος ὅτι ἡ γενομένη δωρεὰ πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν δὲν δικαιολογεῖται ἔναντι τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεως ἀναφερομένων νόμων].

⁷ Ὅθεν ἰδίως οὔτε πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ὡς ὀρφανικὸς ἢ οἰονεὶ ὀρφανικὸς ὑποκατάστατος (οὐχὶ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομουμένου, ὄρ. σημ. 8) οὔτε ἡ τῇ κυριότητι προσανξάνουσα ἐπικαρπία ἢ ἡ τῷ ἀκινήτῳ προσανξάνουσα πρόσχωσις, L. 36 § 1 [pr.] C. h. t. Βασ. (39. 1) νή'. «Τὴν δὲ ἀναπλήρωσιν ὀφείλει γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ πατρὸς περιουσίας, οὐ μὴν ἐξ ὧν ὁ υἱὸς ἐξ ἄλλων τινῶν ἐκέδανε προφάσεων ἢ ὑποκατάστατος δεδομένος τισίν, ἢ ὅτι προσήυξησεν αὐτῷ χρῆσις καρπῶν». Τὸ χωρίον τοῦτο ἱκανῶς ἐγένετο ἐπίμοχθον· ἢ ἐνταῦθα δοθεῖσα ἐξήγησις ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τῇ ἐννοίᾳ τῶν λέξεων καὶ φέρει εἰς πάντη ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα. Ἔτεροι (Francke σ. 231 ἐπ., Mühlenbruch XXXV σ. 249 ἐπ., Arndts σ. 231 ἐπ., Schröder σ. 314 ἐπ., Vangerow II § 476 σημ. 2, Sintenis III § 196 σημ. 10) τὴν «substitutio» τοῦ χωρίου νοοῦσιν ὡς ἐμφαίνουσαν τὴν κοινὴν ὑποκατάστασιν, τὸ δὲ «ius accrescendi» ὡς ἐμφαίνον τὸ κατὰ τεχνικὸν ὄρον δικαίωμα προσανξήσεως καλούμενον, καταλήγοντες οὕτως εἰς τὸν ὅλως διάφορον κανόνα, ὅτι δὲν καταλογίζεται εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν πᾶν ὅ,τι ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος λαμβάνει ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας ὀψιαιτέρον (μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου) ἐκ τυχαῶν περιστατικῶν—ἐρίζοντες δὲ μόνον περὶ τούτου, ἀν ὁ ἐν λόγῳ κανὼν δέον νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς κληροδοσίας ἢ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰς κληρονομικὰς ἐγκαταστάσεις. Ἔτεροι πάλιν (Mayer § 88 σημ. 12, Brinz I ἐκδ. σ. 848. 2 ἐκδ. II § 405 σημ. 16) ἄλλως ἐρμηνεύουσι τὸ ius accrescendi τὸν ἀχιστον τοῦ χωρίου, δηλ. ὡς τὴν προσανξῆσιν τὴν μεταξὺ δύο κληροδοχῶν ἐπικαρπίας χωροῦσαν καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐπικαρπίας. Dernburg III § 151 σημ. 1. [Ὁ Καλλιγὰς § 50 καὶ Κρασσὰς § 162 καὶ σημ. 14 ἔπονται τῇ γνώμῃ τοῦ Francke κλπ., ἐν ᾧ τούναντιον ὁ Παπαρρηγόπουλος § 786 σημ. 7, θεωρῶν δυσκαταγωνίστους καὶ πειθοντας τοὺς τοῦ Windscheid λόγους, ἀσπάζεται τὸν ἑπὶ τούτου εἰς τὴν ἄρχουσαν γνώμην τιθέμενον περιορισμόν. Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρὸβλ. Δεμερτζῆ ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 42 σημ. 25].—Τί ῥητέον περὶ ἐκείνου, ὅπερ ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος λαμβάνει condicionis impendendae gratia κατὰ διάταξιν τῆς διαθήκης; Ἡ ἄρχουσα γνώμη (Francke σ. 233, Mühlenbruch XXXV σ. 294, Arndts σ. 130) οὐδὲ τοῦτο καταλογίζει

ἢ ἐκ ταύτης μὲν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ παροχῆς αὐτοῦ⁸, ὡς ἐπίσης καὶ πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ἐκ τῆς περιουσίας μὲν τοῦ κληρονομούμενου καὶ διὰ παροχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς περὶ διαρρηξέως ἀγωγῆς⁹.—Ἐὰν τὸ εἰς τὸν μεριδιούχον παρε-

εἶς τὴν νόμιμον μοῖραν, διότι καὶ τοῦτο δὲν προέρχεται ἐκ τῆς τοῦ κληρονομούμενου περιουσίας (L. 36 C. de m. c. don. 39. 6). Βεβαίως δὲν προέρχεται ἀμέσως· ἀλλ' ὅμως προέρχεται ἑμμέσως. Ἀποτελεῖ πάντοτε ἐλάττωσιν τῶν εἰς τὸν τετιμημένον ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονόμου παρεχομένων, δίδεται δὲ κατ' ἀνταλλαγὴν τρόπον τινὰ ἀντὶ τῆς παροχῆς τοῦ διαθέτου. Διὰ τὸναυτὸν λόγον, ὡς τὸ *condicionis implendae gratia* διδόμενον, θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀποκλείσῃ τοῦ εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν καταλογισμοῦ καὶ τὴν κληροδοσίαν ἀλλοτρίου πράγματος. Ἄλλως τε καὶ ἡ L. 8 § 10 D. h. t. δὲν στερεῖται, ὅσον δέχονται ἀποδεικτικῆς ἀξίας. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ χωρίου ἐκφράζεται ἡ ἰδέα ὅτι ἐν τῇ ἀποδοχῇ τοῦ *condicionis implendae gratia* δοθέντος ἔγχειται παραίτησις ἀπὸ τῆς διαρρηξέως τῆς διαθήκης· ἀλλὰ κατηγορηματικὸς ἐπίσης εἶναι ἐν τέλει τοῦ χωρίου ὁ κύριος λόγος, ὅτι διὰ τῆς παρὰ τοῦ τετιμημένου προσφορᾶς (*soblatio*) ἰκανοποιεῖται ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος («*satis ei factum videatur*»). Πῶς θὰ ἠδύνατο ἄλλως νὰ προβληθῇ ἡ ἀμφιβολία, μίπως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς μέμψεως βλάβητι ἡ ἀποδοχὴ (*nunquid semel natam inofitiosius querellam peremat legatarii oplatio*); Ὁρ. τέλος καὶ L. 3 § 19 D. de bon. lib. 38. 2, οὗτινος χωρίου αἱ τελικαὶ λέξεις «*si tamen de bonis sit liberti profectum*» παρέχουσι βεβαίως δυσκολίαν, περὶ οὗ ὅμως δὲν δύναται ἐν συντομίᾳ νὰ γίνῃ ἐναυθά λόγος. Πρβλ. προσέτι Unger § 81 σημ. 6, Schmidt Pflichtteilsrecht des Patronus κλ. σ. 73, Schröder σ. 329 ἐπ. [Σύμψηφος τούτοις ὁ Παπαρηγόπουλος § 788 i. f., ἐνῶ τούναντιον ὁ Κρασσᾶς § 162 i. f. ἐπιτετατὴ ἀργούσῃ γνώμῃ].

⁸ Οἷον ὡς κληρονόμος τοῦ τετιμημένου. Πρβλ. L. 31 § 2 D. h. t., ἐνθα βεβαίως ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως δίδεται ἡ λύσις. Seuff. Arch. XXIX. 252. Entsch. d. RG. XXVIII σ. 162 ἐπ. (ἄλλως Seuff. Arch. VII. 75). Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ καταλογισμὸς ἀποκλείεται καὶ διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος πᾶν ὅ,τι ἔχει δὲν τὸ ἔχει ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονομούμενου. Τοῦτο ὅμως ἦτο περιουσία τοῦ κληρονομούμενου. Ἐὰν ἦτο ἐπάναγκος, ὅπως ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος λάβῃ κατ' εὐθείαν ἀπὸ τοῦ κληρονομούμενου τὴν νόμιμον μοῖραν, οὐδὲ διὰ καταπιστεύματος καὶ καταδικαστικῶν κληροδοτήματος θὰ ἠδύνατο νὰ καλυφθῇ αὐτή. Ὁρ. καὶ τὴν προηγουμένην σημείωσιν. Τούτου ἕνεκα δὲν πιστεύω ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ ἀποκλεισθῇ τοῦ συνυπολογισμοῦ πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ διαθέτου δι' ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως, εἰ καὶ ἡ ἀρχουσα γνώμη δέχεται τὸ ἐναντίον. Francke σ. 233, Arndts σ. 130, Brinz 1 ἐκδ. σ. 848, Schröder σ. 327.—Ἐξαίρεσιν τοῦ ῥηθέντος κανόνος ἀποτελεῖ ἡ *quarta divi Pii* (§ 574 σημ. 11, § 593)· διὰ ταύτης ἐκαλύπτετο ἡ νόμιμος μοῖρα, ὡσάκως ἀνήρχετο μόνον εἰς τὸ τέταρτον, L. 8 § 15 D. h. t.

⁹ Ἐὰν π. χ. ἐπέλθῃ ἡ περίπτωσις τῆς ὑποκαταστάσεως ἢ τῆς προσαυξή-

χόμενον μὴ συνίσταται εἰς τὸ ἀνάλογον ποσοστὸν τῆς κληρονομίας¹⁰, ἀναγκαῖα ἀποβαίνει πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος, ἂν τὸ παρεχόμενον καλύπτει τὴν νόμιμον μοῖραν, ἀποτίμησις τοῦ τε παρεχομένου καὶ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας. Κατὰ τὴν ἀποτίμησιν δὲ ταύτην σκοπεῖται ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου¹¹ καὶ ἀφαιροῦνται ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας πλὴν τῶν χρεῶν καὶ τὰ τῆς κηδεῖας ἀναλώματα¹².

§ 582.

Αἵρεσις ἢ προδεσμία, προστεθεῖσα τῇ πρὸς τὸν ἀναγκαῖον κληρονόμον παροχῇ, περιέχει προσβολὴν τῆς νομίμου μοίρας, καὶ ἂν ἔτι ἢ παρασχεθεῖσα ποσότης ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν νόμιμον μοῖραν ἢ ὑπερβαίῃ ταύτην· ὁ Ἰουστινιανὸς ὁμοῦς ὥρισεν

σεως ἢ πληροῦντος τοῦ τετιμημένου τὴν ὑφ' ἣν ἐγράφη αἵρεσιν, τὴν συνιστάμενην εἰς παροχὴν τινα πρὸς τὸν ἀναγκαῖον κληρονόμον. L. 8 § 10 D. h. t. Bas. (39. 1) ἢ αὐτ. «Ἐὰν πρὸς τῆς προκατάρξεως λάβῃ τις παρὰ τοῦ τελευταίου αὐτῷ καταλειφθέντα χάριν τοῦ ἐκπληρῶσαι αἵρεσιν οὐ κινεῖ τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν· ἐπιγινώσκει γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ.» Τοῦτο ἄρα εἶναι τὸ ἀληθὲς στοιχεῖον ἐν τῷ ἐν σημ. 7 ἀποκρουσθέντι κανόνι. [Ἀτόπως ὁ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 52 σημ. 44 χαρακτηρίζει τὴν παρατήρησιν ταύτην ὡς στερουμένην ἐννοίας· προκειμένου ἐνταῦθα περὶ τοῦ εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν καταλογιστέου ποσοῦ, καλῶς λέγεται ὅτι δὲν καταλογίζεται εἰς ταύτην ἢ μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς περὶ διαρρήξεως ἀγωγῆς ἐπελθοῦσα προσαύξησις κατὰ τὴν ἐν σημ. 7 ἀναπτυσσομένην ἐννοίαν].

¹⁰ Εἴτε δι' ἐγκαταστάσεως ἢ κληρονομικῆς κληροδοσίας παρεχομένου αὐτῷ τοῦ ποσοστοῦ τούτου εἴτε ὡς τοιούτου ἢ ὡς «νομίμου μοίρας».

¹¹ Ὁμοῦς ὥστε μεταγενέστερα ἀυξήσεις ἢ ἐλαττώσεις οὔτε ὠφελουσίην οὔτε βλάπτουσι τὸν ἀναγκαῖον κληρονόμον. L. 6 C. h. t. πρβλ. L. 3 § 20, L. 44 § 2 D. de bon. lib. 38 2.—Ἐὰν ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν ἔλαβεν ὡς κληρονομικὴν μερίδα, φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀφορῶσι καὶ εἰς τοῦτον αἱ κατόπιν ἀυξήσεις καὶ μειώσεις τῆς κληρονομίας. Κατὰ τῆς ὅλας σχολιαῖς ἰδέας τοῦ M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 277 ἐπ. (πρὸς ἣν ὁμοῦς πάλιν δὲν διατελεῖ πιστὸς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα), ὅτι ἡ νόμιμος μοῖρα ὑπολογιστέα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, ὄρ. Arndts σ. 130 σημ. 225. Seuff. Arch. XI., 124.

¹² L. 8 § 9D. h. t. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τοῦ φαλκαδίου τετάρτου (L. 1 § 19, § 2 D. ab leg. Falc. 35. 2), οὔτινος ἢ ἀναλογία ἀκολουθητέα καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ. Francke σ. 226 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXV σ. 276 ἐπ., Arndts σ. 128. 129, Schröder σ. 294 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 48, Κραυσσᾶς § 161. Α. Π. 107 (1908), 66 (1914)].

ὅτι τοιαύτη τις αἴρεσις ἢ προθεσμία περιαιρεῖται, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως καταστῆ ἡ νόμιμος μοῖρα ἐλευθέρᾳ¹. Ἐπίσης ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὅτι πᾶν βάρος ἢ ἄλλος περιορισμὸς, ἐπιβληθεὶς εἰς τὴν παροχὴν, περιαιρεῖται, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ προσβάλλεται ἡ νόμιμος μοῖρα². Ἀξιῶν ὁ μεριδοῦχος τὴν ἐξάλειψιν τῆς παραβλαπτούσης τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν προσθήκης δὲν ἀπόλλυσιν ὅ,τι ἡ παροχὴ τοῦ διαθέτου πορίζει ἢ ἐπαγγέλλεται αὐτῷ ὑπὲρ τὴν νόμιμον μοῖραν³, ἂν μὴ ὁ διαθέτης ῥητῶς διέταξε τοῦτο. Διατάσσω δὲ τὸ τοιοῦτον ὁ διαθέτης κατορθοῖ, ὥστε νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν μεριδοῦχον εἰς ἐκουσίαν τῆς τεθείσης διατάξεως ἀναγνώρισιν, ὑφ' ἣν μορφήν ὁ διαθέτης διετύπωσε ταύτην⁴.

§ 582

¹ L. 32, L. 36 pr. § 1 C. h. t.

² L. 32 C. h. t., Νεαρ. 18 κεφ. 3. Τὸ τελευταῖον χωρίον λύει εἰδικῶς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐγκατέστη μὲν ὁ μεριδοῦχος κληρονόμος εἰς τὸ ὅλον, ἀλλ' ἡ ἐπικαρπία τῆς κληρονομίας κατελείφθη ἐτέρῳ. Πρβλ. S e u f f. Arch. XIII. 107.—Ἡ ἐπὶ αἰρέσει ἢ προθεσμίᾳ ἐπιβληθεῖσα ἀποκατάστασις τοῦ παρσχεθέντος τῷ μεριδοῦχῳ περιέχει προσβολὴν τῆς νομίμου μοίρας καὶ ὅταν οἱ καρποὶ τοῦ παρεμπιπτοντος χρόνου καλύπτωσι τὴν νόμιμον μοῖραν; Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ ζήτημα λυτέον ἀποφατικῶς (ὑπὸ τὸν αὐτονόητον ὄρον ὅτι μόνον οἱ καρποὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν νόμιμον μοῖραν ποσοῦ τῆς παροχῆς εἰσὶν ὑπολογιστέοι), οὕτω δὲ ἀποφαίνεται καὶ ἡ L. 8 § 11 D. h. t. *Ἄλλως ὁμοῦς λυτέον τὸ ζήτημα κατὰ τὴν L. 36 § 1 [pr.] C. h. t. (§ 581 σημ. 7). Δὲν πιστεύω ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησεν, ἵνα καὶ οἱ καρποὶ τῆς παρὰ τοῦ διαθέτου καταλειφθεῖσης περιουσίας καταριμνηθῶσιν εἰς τὴν «*ipsa substantia patris*», οὐχὶ δὲ εἰς τὰ «*adventicio iure*» ἀποκτηθέντα. Πρβλ. καὶ L. 6 pr. C. ad SC. Treb. 6. 49. καὶ Mühlenbruch XXXV σ. 325, Arndts σ. 134, S c h r ö d e r σ. 370. ἐναντιοφρονεῖ ὁ B r i n z 2 ἐκδ II § 405 σημ. 38.—Ἡ ἐπὶ αἰρέσει ἐπιβληθεῖσα ἀποκατάστασις τοῦ παρσχεθέντος περιέχει ἐπίσης προσβολὴν τῆς νομίμου μοίρας καὶ ἂν ἡ ἀποκατάστασις αὕτη ὠρίσθη ἐπὶ παροχῇ εἰς τὸν ἐπὶ αἰρέσει βεβαρημένον διὰ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, ὅπερ ἐφαρμοστέον εἰδικῶς ἐπ' ἀμοιβαίας ἀποκαταστάσεως δύο μεριδοῦχων· ἡ L. 12 C. h. t. δὲν ἀντίκειται εἰς τοῦτο. Ἐν τούτοις περὶ τοῦ χωρίου τούτου αἱ γνώμαι εἰσι διάφοροι. Πρβλ. G l ü c k VII σ. 77, Mühlenbruch XXXV σ. 327, P u c h t a Vorl II. σ. 401, Rudorff Jahrb d. gem. R. V. σ. 261 ἐπ. [Παπαρηγόπουλος § 791 καὶ σημ. 7, Κρασσᾶς § 163 καὶ σημ. 2. Πρβλ. καὶ γνωμοδότησιν Κρασσᾶ καὶ ἐν Ἐφημ. Ἐλλ. καὶ Ἰ. Γ. α. λ. λ. Ν ο μ ο λ ο γ ί α σ XXIX σ. σ. 322 ἐπ.].

³ L. 36 § 1c-1e [l] C. h. t. Bentscheid d. RG. XXXVI σ. 198 ἐπ.

⁴ Ἡ λεγομένη cautela Socini, ὀνομασθεῖσα (οὐχὶ εὐλόγως) ἀπὸ τοῦ νομοκῶ Μαριανοῦ Σοκίνου τοῦ νεωτέρου, ἐκ Σιένης (*1556), Πρβλ. Glück VII σ.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα, οἷον καὶ τὰς προειρημένας τοῦ Ἰουστινιανοῦ διατάξεις, διέπει καὶ τὴν ἄλλην ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν διάταξιν, ὅτι, ἐκνικωμένον τοῦ πρὸς κάλυψιν τῆς νομίμου μοίρας δοθέντος πράγματος, ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος ἔχει μόνον δικαίωμα ἀποζημιώσεως⁵. Ἄλλ' ἔτι προσωτέρω ἐχώρησεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὀρίσας ὅτι ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσι, καθ' ὅς ἐδόθη τι τῷ μεριδούχῳ, δὲν ἐπέρχεται ἀκυρότης τῆς διαθήκης, ἀλλὰ συμπλήρωσις τῆς νομίμου μοίρας⁶.

Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διατάξεως, δι' ἧς κατελείφθη ἡ νόμιμος μοῖρα, ἀπὸ ἀναβολῶν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ὥρισεν ὁ Ἰου-

86 ἐπ., Francke σ. 247 ἐπ., Arndts σ. 135 ἐπ., Schröder σ. 377 ἐπ., Seuff. Arch. IV. 206, XI. 165, XIX. 174. Ἐνάγκησις τοῦ τῆς ἐπιλογῆς δικαιώματος; Entscheid. d. RG. XXXI σ. 198 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 49, Παπαρηγόπουλος § 792, Κρασσᾶς § 163 σημ. 5].

⁵ L. 36 § 1 [pr.] C. h. t. Schröder σ. 343 ἐπ.

⁶ L. 30. 31. 36 pr. C. h. t., § 3 I. h. t. Πρβλ. ὁμοίως καὶ Paul. sentent. IV. 5 § 7 καὶ πρὸς τούτοις Schröder σ. 483 ἐπ., Fitting Zeitschr. für RGesch. XI σ. 439, πρβλ. ἐπίσης Leist Συνέχ. Glück Serie Bücher 37 καὶ 38 V σ. 519 ἐπ.—Ζητήματα: 1) Ἰσχύει ἡ Ἰουστινιανέως διάταξις καὶ ὁπόταν ἡ νόμιμος μοῖρα ἐδόθη διὰ παροχῆς μεταξὺ ζώντων; Ναί' ὄχι, τὸ παρέμβλημα ἐν L. 25 pr. D. h. t. (« aut si minus habeat, puid deest viri boni arbitratu repletur »). Πρβλ. Mühlenthal XXXVI σ. 7 ἐπ. 16 ἐπ., Schröder σ. 487 ἐπ., [Καλλιγᾶν § 64, Παπαρηγόπουλον § 793 σημ. 4, Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 146 σημ. 93]. 2) Ἰσχύει ἡ διάταξις καὶ ὁπόταν ῥητῶς ὁ διαθέτης ἐδήλωσεν ὅτι δὲν πρέπει ὁ μεριδούχος νὰ λάβῃ πλέον τοῦ παραγοθέντος; Ἀποφατικῶς ἀπαντῶσιν ὁ Bluntschli σ. 178, Arndts σ. 103, Puchta § 489 ἐν τέλ. 490 n, Köppen Grundriss σ. 57. 68. 69, Schröder σ. 489 ἐπ. Ἄλλ' οὐχὶ ὀρθῶς. Χωρὶς ἀμφιβολίας ὁ Ἰουστινιανὸς ὀρμάται ἀληθῶς ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ συμπλήρωσις πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς περιγεομένη ἐν τῷ λογισμῷ τοῦ διαθέτου· τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν λέξεων τοῦ νόμου 30 cit. «sive adiciatur testamentum de implenda legitima portione sive non» (πρὸς ὁ παραβλήτῃ ἡ L. 4 C. Th. h. t. 2. 19), ἔτι δ' ἐμφανεστερον ἐκ τῆς διατάξεως, ἣν αὐτὸς ἐθέσειεν, ὅτι δὲν δύναται ἡ συμπλήρωσις ν' ἀποκλείσῃ ταύτην, ἀν-μὴ ἐνυπάρχη ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κληρονομουμένου ἠθέλῃσε ν' ἀποκλείσῃ ταύτην, ἀν-μὴ ἐνυπάρχη ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦτο, εἶναι ἀνεπίστατον, ἀπαράδεκτον δὲ ὡς ἐκ τοῦ σαφεστάτου λεκτικοῦ τοῦ γωρίου. Πρβλ. καὶ Francke σ. 340, Mühlenthal XXXVI σ. 23, Arndts Pand. § 605 σημ. 4, [Οὔτω Καλλιγᾶς § 64, Παπαρηγόπουλος § 793, Κρασσᾶς § 171, Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 145 σημ. 91].—Πρβλ. πρὸς τούτοις § 583 σημ. 4.

στινιανὸς ὅτι ὁ κατιών, ὁ ὀφείλων ν' ἀποδώσῃ τι ὡς νόμιμον μοῖραν ἐτέρῳ κατιόντι καὶ ἀμελῶν μέχρι δικαστικῆς ἀποφάσεως, καταδικάζεται εἰς ἓν τρίτον ἔτι ὑπὲρ τὸ ὀφειλόμενον⁷.

4. *Αεδικαιολογημένος ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας ἀποκλεισμός.*

§ 583.

Ἐν τῇ ἀποστερήσει τῆς νομίμου μοίρας δὲν περιέχεται πάντοτε προσβολὴ τοῦ δικαιώματος τοῦ μεριδοῦχου. Δὲν περιέχεται δὲ τοιαύτη προσβολή.

1) ἐὰν ὁ μεριδοῦχος κατέστη διὰ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ ἄξιος τῆς τοιαύτης ἀποστερήσεως¹. Τοῦ ζητήματος δὲ τούτου ἡ λύσις ἀφίεται γενικῶς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ². Οὐχ ἦττον ἀναγράφουσι καὶ οἱ νόμοι ὀδηγίας τινάς³. Ἡ τοῦ διαθέτου δήλωσις, ὅτι ὁ μεριδοῦχος ἐγένετο ἄξιος τῆς ἀποστερήσεως, τότε μόνον εἶναι ἀναγκαῖα, ὅταν ἡ ἀποστέρησις μὴ ᾖ καθολικὴ⁴ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως, ὁ ἀποκλεισθεὶς πρωτίστως ὑποχρεοῦται νὰ προσαγάγῃ ἀποδείξεις τῆς χρηστῆς αὐ-

⁷ L. 33 pr. C. h. t. Πρβλ. II § 263 σημ. 14. 15 καὶ M a r e z o 11 Zeitschr. f. Civ. u. Pr. III σ. 362 ἐπ. προσέτι G l ü c k VII σ. 92, F r a n c k e σ. 339. 340, M ü h l e n b r u c h XXXVI σ. 27 ἐπ., S i n t e n i s III § 196 σημ. 20. S e u f f. Arch. XIV. 245. [Ἡ διάταξις αὕτη ὡς ποινικὴ καὶ ὡς ἀντικειμένη τῇ ἡμετέρῳ Δικονομίᾳ ἀργεῖ παρ' ἡμῖν. Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 794 σημ. 3, K ρ α σ σ ᾶ ς § 171 i. f.]

583 ¹ «si meruit exheredari», L. 132 pr. D. de V. O. 45. 1, L. 5 [§ 1] D. h. t. : «Huius autem verbi de inofficioso vis illa. . . est, docere immerentem se et ideo indigne praeteritum vel etiam exheredatione summotum». L. 7 pr. D. de bon. damn. 48. 20. "Οὐ τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπ' ἀδελφῶν, ὧν προουμῆθη turpis persona, κακῶς πρότερον ἡμφεσθητεῖτο. F r a n c k e σ. 291, M ü h l e n b r u c h XXXVII σ. 381 ἐπ., A r n d t s σ. 159, S c h r ö d e r σ. 348. [Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 73 σημ. 4.]

² Πρβλ. L. 3 § 5 D. de B. P. c. t. 37. 4.— Ἄλλως ὡς πρὸς τοὺς λόγους, ἐξ ὧν ἐδικαιώτο ὁ ἀπελεύθερος ν' ἀποκλείσῃ τὸν πάτρωνα τῆς νομίμου μοίρας· οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν θετικῶς καθωρισμένοι. Πρβλ. S c h m i d t Pflichttheilsrecht des Patronus κλπ. σ. 42 ἐπ. — S e u f f. Arch. V. 120.

³ L. 18. 19. 20. 23. 28, L. 33 § 1 C. h. t. "Ορ. καὶ Νεαρ. 115 κεφ. 3 § 12, Νεαρ. 22 κεφ. 47. Πρβλ. G l ü c k VII σ. 266 ἐπ., F r a n c k e σ. 292, M ü h l e n b r u c h XXXVII σ. 382 ἐπ.

⁴ L. 30 pr. C. h. t. Πρβλ. § 582 σημ. 6 ἀρ. 2. F r a n c k e σ. 290.

τοῦ διαγωγῆς· ἐὰν δὲ ἀντιθέτως ὁ ἐγκατάστατος ἐπικαλῆται γεγονότα, ἐμφαίνοντα τὴν κακὴν τοῦ ἀποκλεισθέντος διαγωγῆν, αὐτῷ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπίκειται ἡ ἀπόδειξις τῶν γεγονότων τούτων⁵.

2) Ὁ ἐκ τῆς νομίμου μοίρας ἀποκλεισμός δὲν περιέχει ἐπίσης προσβολὴν τοῦ δικαιώματος τοῦ μεριδοῦχου, ἐὰν ἐγένετο ἐξ εὐμενοῦς προθέσεως⁶ καὶ ἐν τῷ καλῶς νοουμένῳ τοῦ μεριδοῦχου συμφέροντι⁷. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ προϋπόθεσιν ἐπιτρέπεται καὶ ἐπιβάρυνσις τῆς εἰς τὸν μεριδοῦχον γενομένης παροχῆς δι' αἰρέσεων καὶ ἄλλων βαρῶν^{8 9}.

⁵ L. 3. 5 D. h. t., L. 28 C. h. t. L. 22, L. 30 pr., L. 34 C. h. t., Neaq. 92 κεφ. 1 § 1. Mühlenbruch XXXVII σ. 123 ἐπ., Arndts σ. 101, [Καλιγὰς § 52, Παπαρηγόπουλος § 795 σημ. 2, Κρασσὰς § 158] — ἐναντίον τοῦ Francke σ. 291 ἐπ., ἐπιβάλλοντος κατ' ἀρχὴν τῷ ἐγκαταστάτῳ τὴν ἀπόδειξιν. Τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἔπεται ὁ Schröder σ. 350 [καὶ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 74 ἐπ. σημ. 9].

⁶ Ἡ λεγομένη exhereditatio bona mente facta. Πρβλ. L. 18 D. de lib. 28. 2. Βασ. (35. 8.) ις'. «Καὶ ἐπὶ προνοίᾳ γίνεται ἐξνερεδάτος...». L. 12 § 2 D. de bon. lib. 38. 2 Βασ. (49. 4) θ'. αὐτ. «Ἐὰν μὴ κακῇ διαθέσει ἀπόκληρον ποιήσω τὸν υἱόν μου, οὐ βλάπτεται· τυχὸν γάρ μεμηνὸς ἦν ἢ ἄνηβος, καὶ ἠξίωσα τὸν κληρονόμον ἀποκαταστήσαι αὐτῷ». «Φιλολογία: Gück VII σ. 255 ἐπ... Francke σ. 422 ἐπ., Mühlenbruch XXXVII σ. 391 ἐπ., Arndts RLex. III σ. 901 ἐπ., Schmidt Formelles Recht der Notherben σ. 166 ἐπ., K. Schmidt Arch. f. civ. Pr. LIV σ. 357 ἐπ. (1871), Schröder σ. 354 ἐπ., Mayer I. § 103, 107, Sintenis III § 197 σημ. 24 ἐπ. Seuff. Arch. III. 86, XXXI 252, XXXVIII 327, Buchka καὶ Budde Entscheid. des OAG. zu Rostock III σ. 289 ἐπ. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 75 ἐπ.].

⁷ L. 16 pr. § 2 D. de cur. fur. 27. 10: ἔχον τις φρενοβλαβῆ ἢ ἄσπτον υἱὸν ἐγκαθιστᾷ κληρονόμους τὰ τέκνα τούτου, ἐκείνῳ δὲ καταλείπει μόνον τὸ πρὸς διατροφὴν ἀναγκαῖα. [Ἐρμηνεῖαν τοῦ νόμου 16 D. de cur. fur. 27. 10 ὄρ. παρὰ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 78 σημ. 14].

⁸ L. 25 C. h. t.: μήτηρ ἐγκαθιστᾷ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐπὶ τῇ αἰρέσει τῆς χειραφετήσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὑπόπτου πατρός. Πρβλ. L. 16 § 2 D. cit.

⁹ Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ εἰρημένα εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα διδασκαλία. Ἐναντίος ὁ Francke ἐνθ. ἀνωτ. Οὐδ' ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἀρχουσα γνώμη δύναται νὰ στηριχθῆ, ὡς στηρίζεται, ἐπὶ τῆς L. 18 D. de lib. 28. 2 καὶ τῆς L. 12 § 2. D. de bon. lib. 38. 2, προσέτι δὲ ἡ L. 16 D. de B. P. c. t. 37. 4 ἀσθενῆ μόνον μαρτυρίαν δίδωσιν ὑπὲρ αὐτῆς (πρβλ. Francke σ. 430, Schmidt σ. 83 σημ. 54). Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὴν L. 16 § 2 D. de cur. fur. 27. 10 καὶ L. 25 C. h. t. οὐδ' ὁ Francke κατ' οὐσίαν ἀρνείται ὅτι ἀναγνωρίζεται ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις τὸ ἔγκυρον τῆς exhereditatio bona mente facta· φρονεῖ μόνον ὅτι τὰ χωρία ταῦτα

5. Ἐπακόλουθα τοῦ ἀδικαιολογήτου ἀποκλεισμοῦ.

Ἰδιὰ περὶ τῆς querela inofficiosi testamenti.

§ 584.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου διακριτέον, ἂν κατελείφθῃ τῷ μεριδούχῳ ἔλασσον τῆς νομίμου μοίρας, ἔστω καὶ ἐλάχιστον, ἢ ἂν οὐδὲν κατελείφθῃ αὐτῷ.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ μεριδοῦχος, ὡς ἤδη παρετηρήθη (§ 582), ἔχει ἀπλῶς ἀξίωσιν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς νομίμου μοίρας¹. Ἡ ἀξίωσις αὕτη εἶναι προσωπικῆς φύσεως², ἀπευθύνεται κατὰ τοῦ ἐγκαταστάντος ἢ τῶν ἐγκαταστάτων κληρονόμων³, κατὰ δὲ ἐγκαταστάτων μεριδούχων φυσικῶ τῷ

ἀνηρέθησαν διὰ τῆς Νεαρ. 115 καὶ Νεαρ. 117 κερ. 1, ὅπερ βεβαίως δὲν εἶναι ἀληθές. Ποβλ. § 589 σημ. 10. Ὑπὲρ αὐτῆς δύναται τέλος ἢ ἄρχουσα γνώμη νὰ προτείνῃ κατ' ἐμὲ καὶ τὴν ὑποκειμένην τῇ querela inofficiosi υπόθεσιν τῆς ἐπενεχθείσης εἰς τὸν ἀποκλεισθέντα ἠθικῆς προσβολῆς (§ 584 σημ. 11). ὅθεν οὐδεμία μέμφει, ἐὰν μὴ ἐσκοπεῖτο ἠθικῆ προσβολῇ. Νοεῖται ὅμως ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν λδεῖ τὸ ζήτημα· διότι ὑπόλοιπος τῆς ῥηθείσης ἀρχῆς ἐφαρμογὴ θὰ κατέληγεν εἰς τὸ νὰ θεωρητῆται ὡς μὴ βάσιμος ἢ μέμφει καὶ ὅπταν ὁ ἀποκλεισμός δὲν περιεἶχετο ποσῶς εἰς τὴν κυρίαν τοῦ κληρονομομένου βούλησιν, ἐναντίον δὲ τούτου ὄρ. L. 27 § 4 D. h. t., ἐξ ἀντιθέτου ὁμοῦ καὶ L. 28 D. h. t., L. 93 [92] D. de her. inst 28. 5, L. 3 C. h. t. Ποβλ. Francke σ. 309 ἐπ. Mühlenbruch XXXV σ. 380 ἐπ., Schröder σ. 428. ἐπ. Mayer Lehre von den Legaten κλπ. § 27, καὶ ἀνωτ. § 548 σημ. 16. Entscheid. d. RG. XLV σ. 174 ἐπ. [Κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην δόξαν Παπαροπούλου σ. 796, Κρασσᾶς § 158 i. f. § 179 i. f. ἐν ᾧ τούναντίον Καλλιγᾶς § 77 ἔπεται τῇ γνώμῃ τοῦ Francke. Ποβλ. ἡδὴ Δεμερτζήν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 79 ἐπ. σημ. 15, 16 ἐπ.].

§ 584

¹ L. 30. 31. 36 pr. C. h. t., § 3 I. h. t. Glück VII σ. 146 ἐπ., Francke σ. 331 ἐπ., Mühlenbruch XXXVI σ. 21 ἐπ., Arndts σ. 138 ἐπ., Schröder σ. 485 ἐπ., Sintenis III § 200 ὄρ. 1. [A. II. 66 <1914>].

² Ἡ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς νομίμου μοίρας ὑποχρέωσις βαρύνει τὴν κληρονομίαν ὡς τι χρέος. Κατὰ τῆς γνώμης, ὅτι ἡ πρὸς συμπλήρωσιν ἀξίωσις μετέχει τῆς φύσεως τῆς διὰ τὸ καταλειφθὲν ἀξιώσεως, ὅτι ἄρα εἶναι hereditatis petitio, ἐὰν ὁ μεριδοῦχος ἐγκατέστη κληρονόμος (Unterholzner Verjährungslehre II § 171, Puchta § 489 ἐν τελ.), ὄρ. Mühlenbruch σ. 22 ἐπ., Arndts σ. 138, Schröder σ. 491 ἐπ., [Παπαροπούλου σ. 797, Κρασσᾶν § 171. Ἐφ. Ἀθ. 203 <1911>, 360 <1911>, 71 <1916>, 853 <1921>].

³ Πλημμελῶς ἀρχαιότεροι συγγραφεῖς, ἐθεώρησαν τὴν ἀξίωσιν ταύτην ὡς actio in rem scripta. Francke σ. 332, Mühlenbruch σ. 21, Arndts σ. 139, Schröder σ. 491.—Πάν ὅτι ὁ κληρονόμος ἀρεῖται ν' ἀποδόσῃ τῷ με-

λόγω μόνον μέχρι τοῦ υπερβάλλοντος τὴν νόμιμον αὐτῶν μοῖραν ποσοῦ⁴, εἶναι κληρονομητῆ⁵ καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν συνήθη παραγραφὴν⁶.^{5α}

Ἐὰν ὅμως μηδὲν ἀπολύτως κατελείφθῃ τῷ μεριδοῦχῳ, ἔχει οὗτος τὸ δικαίωμα ν' ἀνατρέψῃ τὴν διαθήκην, λαμβάνει δὲ οὐ μόνον τὴν νόμιμον μοῖραν, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν ἐξ ἀδιαθέτου αὐτοῦ μερίδα⁶. Τὴν διαθήκην ὅμως δὲν δύναται ν' ἀνατρέψῃ διὰ μόνης τῆς δηλώσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐπιτύχῃ δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀνατρεπούσης ταύτην⁷. Βάσις

ριδοῦχῳ δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἀναλόγως ἀπὸ τῶν ἐπιβεβλημένων αὐτῷ κληροδοτημάτων κατ' ἀναλογίαν τοῦ διὰ κληροδοσιῶν βεβαρημένου κληροδόχου, ὅστις ἀπόλλυται μέρος τι διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ φαλκιδίου τετάρτου. Ἀντιδοξεί ὁ Arndts σ. 140. Πρβλ. καὶ Mühlensbruch σ. 131 ἐπ. Ἡ ἀξίωσις αὐτῆ δὲν δύναται νὰ ἀπενθυνηθῇ κατὰ τοῦ κληροδόχου ἐπιταρχίας: Seuff. Arch. LIII. 165.

⁴ Οὐχὶ μέχρι τοῦ υπερβάλλοντος τὴν ἐξ ἀδιαθέτου μερίδα ποσοῦ. Arndts σ. 140. [Παπαρηγόπουλος § 797, Κρασσᾶς § 171, Δεμεριτζῆς ἐνθ. ἄνωτ. Β' σ. 148 σημ. 100] — ἐναντίος ὁ Francke σ. 334, Mühlensbruch σ. 29, 33, [οἷς ἔπεται Καλλιγὰς § 63]. Ὑπὲρ τῆς τελευταίας γνώμης καὶ ὁ Schröder σ. 492 ἐπ.

⁵ Οἱ τῆς querela inofficiosi testamenti περιορισμοὶ δὲν ἐφαρμοζονται ἐπ' αὐτῆς, καθὼς σκοπούσης οὐχὶ τὴν κατάλυσιν, ἀλλὰ τὴν διατήρησιν τῆς διαθήκης. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ κληρονομητόν, πρβλ. L. 34 pr. C. h. t. Ἐπιχείρημα κατὰ τῆς συνήθους παραγραφῆς δὲν ἐνυπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ. Ἡ φράσις nisi μέχρι τοῦ competebat εἶναι παρένθεσις, ὥστε τὸ τέλος τοῦ χωρίου δὲν ἀναφέρεται εἰς ταύτην. Πρβλ. Glück σ. 147 ἐπ., Francke σ. 335, Mühlensbruch σ. 34 ἐπ., Schröder σ. 497. — Ὡσαύτως διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ καταλειφθέντος δὲν ἀπόλλυται ἡ πρὸς συμπλήρωσιν ἀξίωσις καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐξέφρασεν ὁ Ἰουστινιανός, L. 35 § 2 C. h. t. (§ 585 σημ. 3). Seuff. Arch. III. 187, 357. [Δεμεριτζῆς ἐνθ. ἄνωτ. Β' σ. 148 σημ. 103].

⁶ Δύναται ὁ μεριδοῦχος ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ κληρονόμου βεβαιωτικὸν ὄρον περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας; Entscheid. des RG. VIII σ. 163 (Seuff. Arch. XXXVIII. 323). Seuff. Arch. L. 252.

⁷ Πρβλ. L. 22 C. h. t.: «eam de inofficioso testamento patris querentem totam hereditatem obtinere posse non ambigitur».

⁸ Ἡ δικαστικὴ ἀπόφασις «rescindit testamentum». Οἱ. π. γ. L. 8 § 16, L. 17 pr. D. h. t. Ἡ ἐξουσία αὕτη τοῦ δικαστοῦ ἀπορρέει ἐκ τοῦ πλάσματος, ὅτι ἡ διαθήκη συνετάχθη ὑπὸ φρενοβλαβοῦς. Οἱ. § 578 σημ. 2. Ἀλλὰ βεβαίως «οὐχ ὅτι ταῖς ἀληθείαις παρεφρόνει· ἢ γὰρ ἂν οὐκ ἔρρωτο ἡ διαθήκη», L. 2 D. h. t. Βασ. (39. 1) β'. Πρβλ. Schröder σ. 386 ἐπ.

τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κινήτεας ἀγωγῆς⁸ εἶναι ἔνθεν μὲν τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν δικαίωμα⁹, ἔνθεν δὲ ὁ ἄδικος ἀποκλεισμός¹⁰ καὶ ἡ διὰ τούτου προσγενομένη ἠθικὴ προσβολή¹¹. Ὁ φυσικὸς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐναγόμενος εἶναι ὁ ἐγκατάστατος πληρονόμος¹². Ἐὰν δὲ οὗτος νέμηται τὴν κλη-

⁸ Δυνάμεθα νὰ λέγομεν ἐνταῦθα ἀγωγὴν, διότι, εἰ καὶ δὲν ζητεῖται παροχὴ τοῦ ἀντιδίκου, οὐχ ἦτον ὁμοῦς ζητεῖται δικαστικὴ ἐτυμηγορία, ὅθεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ὑφ' ἣν ὁμιλοῦμεν περὶ προζηριατικῶν ἀγωγῶν καὶ ὑφ' ἣν δυνάμεθα νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ ἀγωγῆς πρὸς ἀποκατάστασιν εἰς ἀκέραιον. Πρβλ. § 359 σημ. 6 καὶ S c h r ö d e r σ. 394 ἐπ. Καὶ ἐν ταῖς πηγαῖς εὐχρηστεῖ ἡ ἔκφρασις *actio inofficiosi* ἢ *de inofficioso*, ὄρ. π. γ. L. 7, L. 12 § 3, L. 15 § 2, L. 21 pr. D. h. t., L. 12. 14. 25 C. h. t. Ἡ συνήθης τῶν πηγῶν ὀνομασία εἶναι βεβαίως οὐχὶ *actio*, ἀλλὰ *querela inofficiosi testamenti* ὁ μεριδοῦχος μὲ μφεταὶ τὴν διαθήκην ὡς ἄστοργον καὶ αἰτεῖται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέμφσεως ταύτης τὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς. Ἀντὶ *querela* λέγεται καὶ *accusatio* (*inofficiosi testamenti*), ὄρ. π. γ. L. 6 § 2, L. 7, L. 17 pr., L. 27 § 3 D. h. t., L. 11 C. h. t.

⁹ Ἡ δῆλωσις ὅτι θέλει τις νὰ ποιήσῃται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου ἐνυπάρχει ἐν αὐτῇ τῇ ἐγγέρσει τῆς ἀγωγῆς. Ἐὰν ὁμοῦς πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας εἰσὶ προδιαγεγραμμένα ἴδια διατυπώσεις ἢ προθεσμίας, ἀνάγκη νὰ τηρηθῶσιν αὐτὰ· διὸ εἰς τοὺς πραιτωρικὸς κληρονόμους ἦτο κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀναγκαῖα ἡ αἰτησις τῆς *bonorum possessio*, L. 6 § 2, L. 7, L. 8 pr. D. h. t., L. 2 C. h. t. Πρβλ. V a n g e r o w II § 478 σημ. ἀρ. 2 καὶ τοὺς αὐτ. παρατιθεμένους.

¹⁰ —*immerentem se et ideo indigne praeteritum vel etiam exheredatione summotum*», L. 5 § 1 D. h. t. Πρβλ. § 578 σημ. 4.

¹¹ Ἡ ἔπισης αὐτῆ τῆς εἰς τὸν μεριδοῦχον προξενηθείσης ἠθικῆς προσβολῆς τονίζεται κατηγορηματικώτατα ἐν ταῖς πηγαῖς, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ πρακτικῶς. Ὅρ. L. 8 pr. L. 22 pr., D. h. t., L. 18 D. de lib. 28. 2, L. 1 § 8 D. si quid in fr. patr. 38. 5, καὶ § 585 σημ. 3. 5. 8. Πρβλ. L e i s t Συνέχ. Glück Serie d. Bücher 37 καὶ 38 V. σ. 107 ἐπ.

¹² Ὁ γεγραμμένος κληρονόμος δέον νὰ ἐξῆ ὑπεισέλθει εἰς τὴν κληρονομίαν —*ante aditam hereditatem nec nascitur querela*», L. 8 § 10 D. h. t. Διότι, ἂν μὴ γίνῃ ὑπεισέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν, ἡ ἐγκατάστασις εἶναι ἄφ' ἐαυτῆς ματαία, οὐδ' εἶναι πρότερον τετελεσμένη ἢ εἰς τὸν μεριδοῦχον προσγενομένη προσβολή (πρβλ. S c h r ö d e r σ. 382).—Ὅπως δὲ μὴ ἀναμένη ἐπὶ μακρὸν ὁ μεριδοῦχος, ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν (L. 36 § 2 C. h. t.) ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἑξαμήνου ἢ ἐνιαυσίου προθεσμίας (καθ' ὅσον αὐτός τε καὶ ὁ μεριδοῦχος κατοικοῦσιν ἢ οὐ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ) δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ δικαστικῶς ὁ ἐγκατάστατος εἰς δῆλωσιν. Ἡ ἀπειλούμενη αὐτῷ ζημία συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι μὴ δηλῶν θεωρεῖται ὡς ἀποκρούσας. Οὐχ ἦτον αἱ περὶ τούτου γνώμαι ποικίλλουσι μεγάλως. Πρβλ. § 598 σημ. 10 καὶ Francke σ. 256, Arndts σ. 101 σημ. 86. M ü h l e n b r u c h XLI σ. 296 ἐπ., S c h r ö d e r σ. 392, S i n t e n i s III σ. 622 σημ. ἀρ. 5, D e d e k i n d das Deliberationsrecht des Erben σ. 47, B r i n z

ρονομίαν, πρὸς τὴν περὶ διαρρηξέως ἀγωγὴν συνδέεται φυσικῶς ἀγωγὴ ἐπὶ ἀποδόσει τῆς κληρονομίας¹⁵. ἀλλὰ πρὸς ἔγερσιν κατ' αὐτοῦ τῆς προκειμένης ἀγωγῆς δὲν ἀπαιτεῖται νὰ

2 ἐκδ. III § 367 σημ. 19, Köppen Lehrbuch σ. 135· Vangerow II § 478 σημ. ἐν τέλ. [Προβλ. Παπαροηγόπουλον § 263, Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β σ. 98 σημ. 20 ἐπομένους τῷ Windscheid, ἐν τῷ τούναντιόν ὁ Κρασσᾶς § 165, 195 δέχεται ὅτι παρελθούσης τῆς ταχθείσης προθεσμίας ἀπράκτου, ὡς ὑπερσεληθῶν λογίζεται ὁ γεγραμμένος].

¹⁵ Ὁρ. π. γ. L. 8 § 8, L. 16 § 1, L. 17, L. 19, L. 21 § 2, L. 27 § 3 D. h. t., L. 22 C. h. t., L. 5 § 2, L. 7 D. de H. P. 5. 3, L. 3 C. de P. H. 3. 31. Ὅθεν hereditatis petitio ex nomine de inofficioso, L. 34 pr. C. h. t. hereditatis petitio ex causa inofficiosi querelae, L. 20 pr. D. de B. P. c. t. 37. 4.—Πρὸς τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην, καθ' ἣν ἡ hereditatis petitio μόνον νὰ συνδεθῇ δύναται πρὸς τὴν querela inofficiosi testamenti ἀντίκειται ἐτέρα τις λίαν διαδεδομένη δόξα, καθ' ἣν ἡ querela inofficiosi testamenti εἶναι hereditatis petitio μετ' ἰδιάζοντος μόνον χαρακτήρος. Ὁρ. Glück VII σ. 361, Francke σ. 253 ἐπ., Mühlenthal XXXV σ. 344 ἐπ., Mayer § 84 σημ. II, Sintenis III § 199 σημ. 1, Vangerow II § 478 σημ. ἀρ. 1, Brinz 2 ἐκδ. II § 404. Senff. Arch. XV. 144, XXIV. 251. Προβλ. ἐξ ἄλλου Arndts σ. 99 ἐπ., G. Hartmann über die querela inofficiosi testamenti nach classischem Recht. ἀκαδ. πόρογραφα 1864 (περὶ οὗ Schlesinger krit. VJSchr. VII σ. 470 ἐπ.), Bekker Actionen I σ. 272 ἐπ., Fitting das castrense peculium σ. 232 ἐπ., Schröder σ. 396 ἐπ. Περαιτέρω βιβλιογραφία παρὰ Vangerow ἐνθα ἀνωτ., Hartmann ἐνθα ἀνωτ. σ. 4. 5, Dernburg III § 147. Ἡ ἀποκρουομένη ἐνταῦθα γνώμη καταλείπει τὸν μεριδουχὸν ἄνευ βοήθειας κατὰ βάσας τὰς περτωθείσας, καθ' ἃς ὁ μὲν ἐγκατάστατος δὲν νέμεται τὴν κληρονομίαν (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς hereditatis petitio), κατὰ δὲ τοῦ νενομένου τὰ κληρονομικὰ πράγματα δὲν ὑπάρχουσιν αἱ προϋποθέσεις τῆς hereditatis petitio. Κατηγορηματικαὶ μαρτυρίαι τῶν πηγῶν δὲν εὑρῆνται ὑπὲρ τῆς γνώμης ἐκείνης· τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεως χωρία ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συνήθη περίπτωσιν· πλειότερον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου γνώμης ἡ L. 1 C. h. t. μάλλον δ' ἐναντίον ἢ ὑπὲρ αὐτῆς Paul. sentent. IV. 5 § 4, L. 6 § 1 καὶ L. 20 D. h. t., εἰ καὶ οὐδὲ τὰ χωρία ταῦτα τέμνουσι τὸ ζήτημα, ἀφ' οὗ ἡ L. 20 cit. ἀκριβῶς προβάλλεται ἀντιθέτως παρ' ἄλλων ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁ Eisele ἐν Zeitschr. d. Sav. Stift. XV σ. 256 ἐπ. (1894) ἀναπτύσσει, ὡς ὁ Kipp ἐν τῇ 9 ἐκδόσει τοῦ παρόντος συγγράμματος ἀναφέρει, μετ' ἀναμφιβόλου ἐπιτυχίας ὅτι ἡ querela inofficiosi ἔνεκα τοῦ τύπου τῆς εἰσαγωγῆς τῆς διαδικασίας (leg. act. sacram.) μόνον διὰ τῆς hereditatis petitio ἠδύνατο νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ ἑκατοντάνδριον δικαστήριον, μετὰ μεγάλης δὲ πιθανότητος περαιτέρω ὅτι πρὸς τῇ διαδικασίᾳ τοῦ ἑκατοντάνδριου ὑπῆρχε δευτέρα διαδικασία μέμψεως καὶ δι' per cognitionem extra ordinem, ἐν ἣ δι' ἀποφάσεως ἡκυροῦτο ἡ διαθήκη. Ἀλλὰ τότε ἡ μέμψις αὕτη δέον ἔναντι τῆς hereditatis petitio νὰ θεωρῆται νομικῶς ὡς αὐτοτελής, περὶ οὗ ὅμως διστακτικῶς ἀποφάσκειται ὁ Eisele σ. 281 ἐπ. Ἐὰν ἡ μέμψις αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν lex

διατελῆ οὗτος ἐν τῇ νομῇ τῆς κληρονομίας¹⁴. Ἐὰν δ' ἀντιστρόφως ὁ μεριδοῦχος ἔχη τὴν νομίην, ἢ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῆς διαθήκης αἰτήσεις θὰ χρησιμεύσῃ κατὰ κανόνα πρὸς ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς περὶ κλήρου ἀγωγῆς τοῦ ἐγκαταστάτου¹⁵. δύναται οὐχ ἦτιον ὁ νομεὺς καὶ χωρὶς ἐπιθέσεως τινος κατ' αὐτοῦ νὰ προβῇ εἰς τὴν περὶ ἀνατροπῆς ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἐγκαταστάτου^{15α}. Δὲν ἐμποδίζεται δὲ ὁ μεριδοῦχος νὰ ἐπικαλέσῃται καὶ κατὰ τρίτου δι' ἀγωγῆς ἢ ἐνστάσεως τὸ ἄστοργον τῆς διαθήκης καὶ νὰ ζητήσῃ τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα τὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς, ὃ δὲ δικαστῆς δὲν δύναται νὰ μὴ ἀποφανθῇ περὶ τοῦ παρεμπύπτοντος τούτου ζητήματος¹⁶. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἢ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ἰσχύει μόνον μεταξὺ τῶν διαδίκων¹⁷, ἐν ᾧ ἢ μεταξὺ μεριδοῦχου καὶ γεγραμμένου κλη-

Glitia (σ. 282 ἐπ.), μένει ἀμφίβολον. [Περὶ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Eisele πρβλ. Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 106 σημ. 30. Συμφωνεῖ τοῖς ἐνταῦθα διδασχομένοις ὁ Παπαρηγόπουλος § 800, ἐν ᾧ τουναντίον ὁ Κρασσᾶς § 165 ἀσπάζεται τὴν ἀντίθετον γνώμην, καθ' ἧς ὅρ. ἰδίᾳ Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 107 σημ. 32].

¹⁴ Ὁρ. προηγουμένην σημειώσω. Τὸ συμφέρον τοῦ μεριδοῦχου, ὅπως ἐγείρῃ τὴν μέμψιν κατὰ τοῦ μὴ νεμομένου ἐκ διαθήκης κληρονόμου, συνίσταται εἰς τούτο, ὅτι ἐπιδιώκων κληρονομικὰς ἀξιώσεις δύναται νὰ ἐπικαλέσῃται ἀπέναντι τρίτων τὴν κατ' ἐκείνου ἐπιτευχθεῖσαν ἀπόφασιν. Ὁρ. σημ. 19.—Ἀντιδοξοῦσιν οἱ ἐν ἀρχῇ τῆς προηγουμένης σημειώσεως μνημονευθέντες συγγραφεῖς, ἔξαιρουμένου τοῦ Mühlenthal XXXV σ. 361 σημ. 39· περὶ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης καὶ κατ' αὐτῆς ὅρ. Arndts σ. 99 σημ. 95. [Παπαρηγόπουλον § 800].

¹⁵ I. 8 § 13 D. h.

^{15α} Πρβλ. § 585 σημ. 7α. Ἀντιδοξεῖ ὁ Schröder σ. 402 λόγῳ τῆς I. 7 § 1 D. de H. P. 5. 3. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης Hartmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 21. [Πρβλ. Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 101 σημ. 22].

¹⁶ Ἄλλως, καθ' ἃ φαίνεται, ἢ ἄρχουσα γνώμη, ὡς καὶ οἱ τὴν μέμψιν πρὸς τὴν hereditatis petitio μὴ ταυτίζοντες. Ἄλλ' ὅ,τι ἐρρήθη εἶναι ἀναγκαῖον τῆς μὴ ταυτίσεως ταύτης ἐπακολούθημα. Ἐὰν τὸν μεριδοῦχον παρεπέμπομεν εἰς δίκην πρὸς τὸν ἐγκατάστατον, πρότερον διεξαχτέαν, θὰ περιηρχόμεθα εἰς ἀμνηχανίαν, ἐὰν οὗτος ἐλλείψῃ συμφέροντος μὴ ἤθελε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν διαθήκην. Συμφωνεῖ ὁ Schröder σ. 417. ἐπικαλούμενος τὴν I. 7 § 1 D. de H. P. 5. 3, ἐν ᾧ χωρὶς ὅμως ἀντίδικος εἶναι ὁ ἐγκατάστατος κληρονόμος, καὶ ἂν μὴ διεκδικηταὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ κληρονομία [Παπαρηγόπουλος § 801 σημ. 3].

¹⁷ Πρβλ. I. 1 D. de exc. rei iud. 44. 2.

ρονόμου¹⁹ ἐκδοθεῖσα ἀποτελεῖ καὶ κατὰ τρίτων δεδικασμένον¹⁹. Ἐν τῷ τελευταίῳ ὅμως τούτῳ προϋπετέθη ἡ μόνη μέχρι τοῦδε ληφθεῖσα ὑπ' ὄψιν περίπτωσις, ὅτι ὑπάρχει εἰς ἐγκατάστατος, εἰς δὲ μεριδοῦχος. Ἐὰν τούναντίον ὑπάρχωσι²⁰

α) πλείονες ἐγκατάστατοι, ὁ μεριδοῦχος δὲν δύναται τὴν κατὰ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἐπιτευχθεῖσαν ἀπόφασιν νὰ προβάλλῃ ἐναντίον ἄλλου ἐγκαταστάτου, οὗτος δὲ παραμένει ἐκ διαθήκης κληρονόμος, ἐὰν ὁ μεριδοῦχος μὴ μετέλθῃ καὶ κατ' αὐτοῦ τελεσφόρως τὴν περὶ διαρρήξεως ἀγωγὴν²¹.²² Ἐπίσης δὲν δύ-

¹⁸ Πρὸς ὃν φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐξομοιοῦται ὁ κληρονόμος αὐτοῦ· ἀλλὰ χωρὶς ἀμφιβολίας καὶ ὁ κληρονομικός κληροδόχος ἢ οἰοσδήποτε ἄλλος ἔχων ἀντ' αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν ὡς τοιαύτην Πρβλ. L. 1. 10 C. h. t.

¹⁹ Ὁ νικῆσας ἀναγκαῖος κληρονόμος «et debitores convenire et ipse a creditoribus conveniri... potest, et corpora vindicare», L. 15 § 2 D. h. t. Δύναται γ' ἀντιτάξῃ τὴν ἀπόφασιν κατὰ τῶν διὰ τῆς διαθήκης ἀπελευθερωθέντων ὡς ὁ ἤρτηθεις ἐκ διαθήκης κληρονόμος δύναται νὰ ἀντιτάξῃ ταύτην κατὰ τῶν κληροδόχων. L. 8 § 16, L. 17 § 1, L. 28 D. h. t., L. 36 D. de leg. III° 32. Πρβλ. L. 17 § 1 cit.: «Cum contra testamentum ut inofficiosum iudicatur, testamentifactionem habuisse defunctus non creditur... creditur... ius ex sententia iudicis fieri». Ἡ ἀνατρέπουσα τὴν διαθήκην ἀπόφασιν προβάλλεται ἐπίσης κατὰ τοῦ ὄρφανικοῦ ὑποκαταστάτου, L. 8 § 5 D. h. t.—Ὁὐχ ἦγον ἢ ἀπόφασιν ἐνεργεῖ κατὰ τρίτον, μόνον ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ὑπερήσπισε πράγματι τὴν διαθήκην καὶ δὴ καὶ σοβαρῶς πρὸς δὲ τρίτοι, ἔχοντες συμφέρον ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης, κέκτηνται δικαίωμα παρεμβάσεως καὶ αὐτοτελοῦς προσβολῆς. L. 17 § 1, L. 18 D. h. t., L. 50 § 1 D. de leg. I^o 30, L. 5 § 1, 2, L. 14 D. de appell. 49. 1. Πρβλ. Keller Litiscontestation und Urtheil § 46 σημ. 12., Vangerow I σ. 286 ἀρ. 6, καὶ ἐν γένει ἐν τῷ παρόντι ἐχειριδίῳ I § 132 σημ. 9. 10. CPO. § 63 (66). Wach Handb. des Civilpr. I σ. 627.— [Πρβλ. Οἰκονομίδην Ἐγγ. § 89 σημ. 11 (Στοιχ. § 97 σημ. 16. 23) καὶ § 52. 53. 230 σημ. 1. 8 καὶ τὸς αὐτ. παραπομπάς].

²⁰ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα, περὶ ὧν ἐν μέρει μεγάλη ὑπάρχει ἀμφισβήτησις (ὄρ. ἰδίως σημ. 24). Glück VII σ. 433 ἐπ., Francke σ. 254 ἐπ. 298 ἐπ. Mühlenbruch XXXV σ. 392 ἐπ. XI, σ. 151 ἐπ., Huscke Rhein. Mus. VI 239 ἐπ., Witte RLex I σ. 285 ἐπ., Arndts σ. 102. 103, Vering σ. 404 ἐπ., Hartmann (σημ. 13) σ. 14 ἐπ. 24 ἐπ., Bekker (ὄρ.) σ. 277 ἐπ., Vangerow II § 479 σημ. 1 § 480 σημ. 1, Sintenis III § 199 ἀρ. 2, Schröder σ. 442 ἐπ.

²¹ Δὲν θέλει νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν ἢ δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι εἶναι ἀδελφός, ὁ δὲ ἐγκατάστατος δὲν εἶναι αἰσχρὸν πρόσωπον ἢ ἠτῆται λόγῳ διαφορᾶς γνωμῶν μεταξὺ τῶν πλειόνων δικαστῶν τῶν πλειόνων πραγμάτων.

²² L. 15 § 2 D. h. t. Bas. (39.1) ιβ'. «Κινήσας ὁ υἱὸς κατὰ δύο κληρονό-

ναται ὁ μεριδοῦχος νὰ στραφῆ κατὰ τρίτων προσώπων ὡς πρὸς τὴν μὴ ἀμφισβητηθεῖσαν ἐγκαταστάτῳ τινὶ κληρονομικὴν μερίδα²³.

β) Ὅμοιος, ὑπαρχόντων πλειόνων μεριδοῦχων, δὲν δύναται τὴν ὑπὸ τινος τούτων ἐπιτευχθεῖσαν ἀπόφασιν νὰ ἐπικαλέσῃται ἕτερος μεριδοῦχος, πολλῶ δ' ἦσσαν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο μὴ μεριδοῦχος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος· καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διατηρεῖται ἡ διαθήκη ἐν ἰσχύϊ ὡς πρὸς τὴν μὴ ἀμφισβητηθεῖσαν τῷ ἐγκαταστάτῳ κληρονόμῳ κληρονομικὴν μερίδα²⁴. Ἐὰν ἐν τούτοις μεριδοῦχός τις διὰ παραιτή-

μων τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμφιν. τὸν μὲν ἐνίκησεν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἄλλου ἠτήθη· ἔχει εἰς τὸ ἥμισυ τὸ διαιροῦν τῇ φαμίλιᾳ τὸν κληρὸν δικαστήριον, καὶ ἐκ μέρους ἐνάγει καὶ ἐνάγεται περὶ τῶν χρεῶν, καὶ δοκεῖ ὁ διαθέμενος ἐκ μέρους ἀδιάθετος τελευταῖος». L. 19 D. h. t. : «non in totum testamentum infirmatur, sed pro parte intestata efficitur». L. 25 § 1 D. h. t. : «testamentum pro parte valet». L. 13 C. h. t. : «pro . . parte resolutum est testamentum». L. 24 D. h. t., L. 76 pr. D. de leg. II° 31, L. 12 § 4 D. de bon. lib. 38. 2. Πρβλ. S e u f f. Arch. XLJ. 23.

²³ L. 15 § 2 D. h. t. (σημ. 22) : «debitores convenire. . pro parte potest, et corpora vindicare . . ».

²⁴ Ἀμφήριστον. Κατ' ἄλλην γνώμην (Huschke, Witte, Vering, Sintenis), διὰ τῆς παρὰ τινος μεριδοῦχου ἐπιτευχθείσης ἀποφάσεως ἐπέρχεται ἡ πλήρης ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ, ἐπομένως καὶ ὑπὲρ τῶν ἐγγύως ἀποκλεισθέντων ἢ προσηκόντως ἰκανοποιηθέντων μεριδοῦχων καὶ ὑπὲρ τῶν μὴ μεριδοῦχων ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων. Ἄλλ' ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ θὰ ἐνυπῆρχε σπουδαία παραβίασις τοῦ καθ' ὑποκείμενον περιορισμοῦ τοῦ δεδικασμένου, ἡ δὲ παραβίασις αὕτη κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον θὰ ἦτο παράδοξος, καθ' ὅσον ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν πλείονες ἐγκατάστατοι ὑπάρχουσιν, ἰσχύει ὁμολογούμενος τὸ ἀντίθετον. Καὶ ἐπεχείρησαν μὲν ν' ἀποδείξωσι τίνος ἕνεκα δικαιολογεῖται ἡ ἀναγκασιῶς ἐξαιρετικὴ τις ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου θέματος λύσις, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς κατὰ τὴν γνώμην μου. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, πρὸς παραδοχὴν τοῦ ἀξιουμένου κανόνος ἔδει νὰ ὑπάρχουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ λίαν ἐπιβλητικαὶ τῶν πηγῶν μαρτυρίαι, τοιαῦται ὅμως δὲν ὑπάρχουσι. Περὶ τῆς L. 6 § 1 καὶ L. 25 § 1 D. h. t. ὄρ. σημ. 26. Ἡ L. 19 D. h. t. δὲν συνηγορεῖ βεβαίως ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπως ὁποῦν καὶ ἂν ἐρμηνεύσῃ τις τὸ δυσχερὲς τοῦτο χωρίον· τούναντίον ἐξ αὐτοῦ συνάγεται ὅτι πάντως ἐγκατάστατός τις μεριδοῦχος δὲν δύναται νὰ ἐπικαλέσῃται (ἐπὶ σκοπῷ ἀποκτίσεως μείζονος κληρονομικῆς μερίδος) τὴν παρ' ἄλλου τινὸς μεριδοῦχου καθ' ἑτέρου ἐγκαταστάτου κληρονόμου ἐπιτευχθεῖσαν ἀπόφασιν. Πρὸς τὸ τιθέμενον ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων ἀξίωμα κατηγορηματικῶς ἀντίκειται ἡ L. 16 pr. D. h. t. Διότι τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ

σεως, παραγραφῆς ἢ θανάτου ἀπεκλείσθη τῆς προκειμένης ἀγωγῆς, δύναται ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐνασκήσῃ ταύτην ὁ συμμεριδοῦχος²⁵. Πρὸς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ἐκεῖνη, καθ' ἣν μὴ ὧν τις ποσῶς μεριδοῦχος κατορθοῖ δυνάμει πεπλανημένης ἀποφάσεως τὴν ἀνατροπὴν τῆς διαθήκης· νοεῖται ὅτι ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης δύναται νὰ στηριχθῇ ὁ ἀληθὴς μεριδοῦχος, ἐν ᾧ αὕτη δὲν ὠφελεῖ τὸν μὴ μεριδοῦχον νικητὴν²⁶.

λεγόμενον ὅτι ἡ μὴ ἐναγαυοῦσα ἀδελφὴ «οὐ συντρέχει ὡς ἐξ ἀδιαθέτου» μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ ἐπιτυχῶς διεξαγαγόντος τὴν δίκην οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ ὡς δηλοῦν ὅτι αὕτη δὲν συντρέχει μετ' ἐκείνου ἐν τῇ κληρονομικῇ αὐτοῦ μοίρᾳ· τοῦναντίον ἐξ ἀπλοῦ α. conatio συμπεράσματος (ὅτι δηλ. ἐὰν αὕτη ἐπιτυχῶς διεξήγαγε τὴν δίκην, εἶναι σὺν ἐκείνῳ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίος εἰς τὴν κληρονομικὴν αὐτῆς μοῖραν) ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἀποκλείεται ἐν γένει τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας. Ἄλλως τὸ χωρίον, ἐὰν ἤθελε πράγματι νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι ἡ ἀδελφὴ οὐδὲν δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς κληρονομικῆς μερίδος τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ ἐπιτυχῶς διεξαγαγόντος τὴν δίκην, οὐδὲν ἄλλο προφανῶς θὰ ἐσήμαινεν ἢ ὅτι ὡς αὐτονόητος προϋποτίθεται ἡ ἔλλειψις πάσης τῆς ἀδελφῆς ἐλπίδος ὡς πρὸς τὸν ἕτερον ἐγκατάστατον ἀδελφόν.—Κατὰ τοῦ ὑπὸ τῶν ἀντιδοξοῦναι τιθεμένου ἀξιώματος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μνημονεύσῃ τις τὴν L. 29 pr. D. de exc. rei iud. 44. 2, διότι τὸ χωρίον τοῦτο ὑποτίθειν ὅτι ὁ δεῦτερος μεριδοῦχος ἤγειρε μὲν τὴν δίκην, ἀλλ' ἠττήθη, ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην δὲν ἀξιούσιν οἱ ἀντίθετοι τὸ ἐφαρμόσιμον τοῦ ἀξιώματος. [Κρασσὰς § 168 περὶ τὸ τέλος].

²⁵ L. 17 pr., L. 23 § 2 D. h. t. Ἡ περίπτωσις τοῦ θανάτου δὲν ἀναφέρεται ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις· ἀλλ' οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι καὶ αὕτη δέον νὰ ἐξομωθῇ πρὸς τὰς ἄλλας δύο περιπτώσεις.—Ὁ συμμεριδοῦχος δύναται νὰ ἐνασκήσῃ τὴν περὶ διαρρηξέως ἀγωγὴν τοῦ ἐκπεσόντος, τ. ἔ. ὑπεισέρχεται εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἠδύνατο καὶ οὗτος νὰ προσβάλλῃ τὴν διαθήκην. Τοῦτο προϋποθέτουσι τὰ ῥηθέντα χωρία. Καὶ περὶ τοῦτου ὁμοῦ δὲν λείπει ἡ διχογνωμία, πρβλ. δὲ L. 24 D. de bon. lib. 38. 2 (Sshmid t Pflichttheilsrecht des Patronus κλπ. σ. 40 σημ. 16). Vangerow § 480 σημ. 1, Dedekind Anerkennung ungültiger letztwilliger Verfügungen σ. 94 ἐπ., Schröder σ. 451 ἐπ.—Ὅτι αὐτὸς ὁ συμμεριδοῦχος, ὅστις θέλει νὰ ἐνασκήσῃ τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα τοῦ ἐκπεσόντος, δὲν ἀποκλείεται τοῦ τοιοῦτου δικαιώματος, ὑποτίθεται ἐνταῦθα ὡς οἰκοδεν νοούμενον. Πρβλ. Vangerow § 480 σημ. 2 καὶ L. 21 § 2 D. de iure patr. 37. 14. [Παπαρηγόπουλος § 803].

²⁶ L. 6 § 1, L. 25 § 1 D. h. t. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τελευταίου χωρίου καθιεροῦσιν ἐξαίρεσιν ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ τῆς διαθήκης ἀνατροπὴ μόνον ὡς πρὸς μέρος τῆς κληρονομίας ἐπετεύχθη, οὕτω δὲ ἐδίδασκε καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν προηγουμέναις ἐκδόσεσι (μέχρι τῆς 4). Ὁρθῶς ὁμοῦ, νομίζω, ἐρμηνεύει ὁ Schröder σ. 436 ἐπ. τὴν L. 25 § 1 cit. ὡς ὑποθέτουσαν ἐγκυρῶν

γ) Ἐὰν ὑπάρχωσι πλείονες ἐγκατάστατοι καὶ πλείονες μεριδοῦχοι, ἕκαστος τῶν τελευταίων ὀφείλει νὰ διεκδικήσῃ κατ' ἀναλογίαν τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα καθ' ἑκάστου τῶν ἐγκαταστάτων.

Ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος κληρονόμος, καθ' οὗ στρέφεται ὁ μεριδοῦχος, εἶναι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, ἀδιάφορον ἂν ἐγράφη μόνος ἢ μετ' ἄλλων, μόνον κατὰ τοσοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ κατ' αὐτοῦ ἢ ἀναίρεσις τῆς διαθήκης, καθ' ὅσον ἔχει ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν ὑπὲρ ἐξ ἀδιαθέτου μερίδα²⁷.

τοῦ μεριδοῦχου ἀποκλήρωσιν («ἐπειδὴ... καὶ οἱ τὸν νικήσαντα προλαμβάνοντες ἀπεκλείσθησαν»), ἥτις διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ, καθὸ μὴ ἀνατρεπομένης ὁλοσχερῶς τῆς διαθήκης («ἐκ μέρους ἔρρωται ἢ διαθήκη»).— Καὶ ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦτῳ ἐνυπάρχει νομικὴ ἀναζωλουθία, ὡς ἐν τῷ ἐν σημ. 24 ἀποκρουσθέντι, ἀλλὰ πολλῶ ἐλάσσων, πρὸ παντὸς δὲ μὴ ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν λύσιν ἐτέρας πάντῃ ὁμοίας περιπτώσεως.— Κατὰ ταῦτα δέον ἦδη νὰ εἰπωμεν καὶ ὅτι, ἐὰν ἐκ πλάνης ὀλόκληρος ἢ κληρονομία ἐπεδικάσθῃ εἰς ἓνα τῶν πλειόνων μεριδοῦχων ὡς μοναδικὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον, τὴν ἀπόφασιν ταύτην δύναται πάντως νὰ ἐπικαλέσθῃ καὶ ὁ ἕτερος μεριδοῦχος, εἰ καὶ ὑπὲρ τῆς λύσεως ταύτης δὲν δύναμεθα νὰ προβάλωμεν τὴν L. 19 D. h. t. (vv. ceterum si quis putaverit c e t t.), διότι ἐν τῷ νόμῳ τοῦτῳ ἡ ἐπέλευσις τῆς πλήρους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς δὲν τίθεται προδήλως ὡς πραγματικὴ, ἀλλ' ὡς ὑποθετικὴ περίπτωση. — Ἄλλὰ καθ' ἑκατέραν τῶν περιπτώσεων δικαιοῦται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ πραγματικὸς μεριδοῦχος, καὶ ἂν ὑπάρχωσι λόγοι ἀποκλείοντες αὐτόν; Τὰ πρὸ μικροῦ σημειωθέντα χωρία ἐκφράζονται ἐν ἀπολύτῳ γενιζότητι· ἀλλὰ νομιζῶ ὅτι περιστολὴ τις κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν, περιστολὴ, δι' ἧς καὶ μόνης ἀποσοβεῖται μεγίστη ἀδικία, δικαιολογεῖται ἐπίσης ὡς πρὸς τὰ χωρία ταῦτα, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω ὡς πρὸς τὰ χωρία τῆς προηγουμένης σημειώσεως ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως. [Παπαρηγόπουλος § 804. Πρβλ. καὶ Δεμερτζήν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 126 σημ. 52].

²⁷ L. 19 D. h. t., L. 6. 7 D. de dot. coll. 37. 7. Ἡ L. 19 εἰς καταλέγεται εἰς τὰς ἐξ *leges damnatas* τῶν γλωσσογράφων, εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ποτὲ πλήρης περὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς ὁμοφωνία. Εἰς ἐμὲ αἱ δυσχέρειαι φαίνονται ἐκλείπουσαι, 1) ἐὰν δεχθῇ τις ὅτι διὰ τῶν λέξεων «itaque disi potest» τίθεται ἐπιχείρημα ἀμφιβολίας μόνον καὶ οὐχὶ λύσεως τοῦ ζητήματος· 2) ἐὰν ἀποφασισθῇ νὰ ἐξοβελισθῇ ὡς παρεμβλήμα τῶν γλωσσογράφων τὰς λέξεις «et obvineat» ἐν τῇ διὰ τῶν ἀνωτέρω λέξεων ἀρχομένη προτάσει οὕτως, ὥστε αὐτὴ θὰ ἔλεγεν: ἡδύνατο τις ἴσως νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ νικήσασα δύναται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιτευθείσης ἀποφάσεως νὰ ἀξιώσῃ διὰ τῆς *hereditatis petitio* τὴν ὅλην κληρονομίαν. Ἐντὶ «*quae ommissa est etiam si*» θὰ προέτεινον τὴν γραφὴν «*quae ommissa testamento, si*». — [Παπαρηγόπουλος § 804 σημ. 4. Πρβλ. περὶ τοῦ θέματος τοῦτου Δεμερτζήν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 119 σημ. 38, ἐνθ. ὁμοῦ ἀτόπως ἀποκρούεται ὁ *Windscheid* εἰς γνώμην, ἣν δὲν ἐξέφερον].

§ 585*

Τὸ καθ' ἑαυτὸ βράσιμον δικαίωμα πρὸς διάρρηξιν ἀναιρεῖται
 α) διὰ παραιτήσεως τοῦ δικαιούχου¹, ὅθεν ἰδίως καὶ διὰ
 συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν ἐγκατάστατον². Ὡς δ' ἡ παραιτήσις,
 οὕτως ἐνεργεῖ καὶ πᾶσα ὁποσδήποτε ἐκδηλωθεῖσα ἀναγνώρι-
 σις τῆς διαθήκης³. Ἐξ ἄλλου ὁ ἀποτυχὼν ἐν τῇ περὶ διαρρή-
 ξεως ἀγωγῇ ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὸ διὰ τῆς διαθή-
 κης καταλειφθὲν αὐτῷ⁴.—Τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα ἀπόλ-
 λυται προσέτι:

*) Glück VII σ. 474 ἐπ., Francke σ. 312 ἐπ., Mühlenbruch XXXV
 σ. 437 ἐπ., Arndts σ. 100, 101, Schröder σ. 467 ἐπ., Vangerow II §
 1 481 σημ., Sintenis III σ. 629 ἐπ.

¹) L. 34 i. f. C. h. t., L. 17 pr. D. h. t. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἡ ζῶν- § 585
 τος τοῦ κληρονομούμενου γενομένη παραιτήσις δὲν ἦτο ὑποχρεωτική, L. 35 § 1
 C. h. t. νῦν εἶναι ἐγκυρος, ὡς πᾶσα κληρονομικὴ παραιτήσις. Seuff. Arch.
 XX 150 (Entscheid. d. OAG. zu Rostock V σ. 370 ἐπ.). XXX. 47. [Παρ'
 ἡμῖν ἰσχύει ἡ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάταξις. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ § 806,
 ΚΡΑΣΣΑΣ § 170, Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 138 σημ. 74].

²) L. 35 § 1 C. h. t.

³) L. 8 § 10, L. 10 § 1, L. 12, L. 23 § 1, L. 31 § 2-4, L. 32 D. h. t., πρβλ.
 καὶ L. 8 § 1 D. h. t., L. 1 C. de in int. rest. min. 2. 21 [22]. Ἐν τοῖς χωρίοις
 τοῦτοις λέγεται ὅτι τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα ἀπόλλυται ἰδίως καὶ δι' ἀποδο-
 χῆς κληροδοσίας, καταληφθείσης ἐν τῇ διαθήκῃ παρρηγητέον ὁμῶς ὅτι κατὰ
 τὸ νεώτατον δίκαιον τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα ἐκλείπει ἐν γένει εὐθύς ὡς κα-
 ταιεφθῆ ἑλάχιστόν τι μόνον (§ 584 ἐν ἀρχῇ) καὶ ὅτι διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ μεριδοῦ-
 χου ἀποδοχῆς τοῦ παρὰ τοῦ διαθέτου ἀπ' εὐθείας εἰς αὐτὸν διδομένου ἢ πρὸς
 συμπλήρωσιν ἀξίωσις δὲν ἀπόλλυται κατὰ ῥήτην τοῦ Ἰουστινιανοῦ διατάξιν ἐν
 L. 35 § 2 C. h. t. Κατὰ τᾶλλα, πρβλ. περὶ τῆς εὐρύτητος, ὅφ' ἦν χρησιμοποιεῖ-
 ται ἐνταῦθα ἡ ἔννοια τῆς ἀναγνωρίσεως, ἰδίως L. 23 § 1 D. h. t. (ἀγορὰ ἡ μί-
 σθωσις κληρονομικοῦ πράγματος ἀπὸ τοῦ ἐγκαταστάτου, πληρωμὴ πρὸς αὐτόν),
 L. 32 pr. D. h. t. (ὑποστήριξις ἄλλου, ἀπαιτοῦντος δι' ἀγωγῆς κληροδοτήματα ἐκ
 τῆς διαθήκης). Τοῦτου ἡ ἐξήγησις δύναται νὰ δοθῆ μόνον ἐκ τῆς φύσεως τῆς
 περὶ διαρρήξεως ἀγωγῆς, ὡς ἀπευθυνομένης κατὰ προσβολῆς τοῦ προσώπου, ὄρ.
 καὶ L. 5 § 1 D. de his quae ut ind. 34. 9. Πρβλ. ἐτι Bähr Anerkennung
 σ. 216 ἐπ. (2 ἐκδ.), Dedekind Anerkennung ungültiger letztwilliger Verfü-
 gungen σ. 70 ἐπ. Seuff. Arch. XXXV. 43.—Περὶ τῶν ἀντιστοιχῶν διατάξεων
 ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ ἀπελευθέρου ἀποκλεισθέντα πάτρωνα πρβλ. Schmidt
 Pflichttheilsrecht des Patronus κλπ. σ. 55 ἐπ. Dedekind ἐνθ. ἀνωτ. σ.
 86 ἐπ. [Ἐκ παραδρομῆς βεβαίως ὁ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ § 806 ἀναφέρει
 ὅτι τὴν ἰσχὺν παραιτήσεως ἔχει (μόνον) ἡ ῥήτη ἢ ἀναγνωρίσις τῆς διαθήκης].

⁴) L. 8 § 14 D. h. t. πρβλ. L. 12. 22. 30 § 1 eod. Πρβλ. § 671 ἀρ. 1 Seuff.

β) διὰ τῆς ἐπὶ πενταετίαν μὴ ἑνασκήσεως αὐτοῦ⁶, ὅπερ ὁμως δύναται καὶ νὰ παρῖδῃ ὁ δικαστὴς ἐν ἐκτάκτοις περιπτώσεσιν⁶. Ὁ πενταετὴς χρόνος λογίζεται ἀπὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως⁷. Ἡ πάροδος δ' αὐτοῦ δὲν καθίσταται ἀβλαβῆς τῷ πρὸς μέμψιν δικαιουμένῳ ὡς ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι νέμεται τὴν κληρονομίαν^{7α}.

γ) Τέλος τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα ἀπόλλυται καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δικαιούχου, ἐὰν οὗτος μὴ ἔξη προπαρασκευάσει τὴν ἐνάσκησιν αὐτοῦ⁸. Ἀλλ' ἀπὸ κατιόντων εἰς κατιόντας τὸ πρὸς μέμψιν δικαίωμα μεταβαίνει καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς⁹.

Arch. XV. 39. Ὡς πρὸς τὸν πάτρωνα πρβλ. Schmidt ἐνθ. ἀνωτ. σ. 91 [Περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχύος τῆς διατάξεως ταύτης ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 669 σημ. 3α].

⁶) L. 16, L. 34 i. f. C. h. t., πρβλ. L. 8 § 17, L. 9, L. 23 § 2 D. h. t. Πρβλ. πλὴν τῶν ἐν * μνημονευθέντων καὶ Unterholzner Verjährungslehre II § 169, Demelius Untersuchungen aus dem römischen Civilrechte σ. 30-39.—Ἐπίσης ἡ βραχεῖα αὕτη παραγραφὴ στηρίζεται πάντως καὶ ἐπὶ τῆς ἀπόψεως τῆς ἠθικῆς προσβολῆς, καθ' ἣς στρέφεται ἡ μέμψις. Πρβλ. ἰδίως Demelius ἐνθ. ἀνωτ.

⁷) L. 8 § 17 D. h. t. Ὁ χρόνος τῆς ἀνηλικιότητος δὲν κατελογίζετο εἰς τὸν τῆς παραγραφῆς καὶ πρὶν ἢ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκδώσῃ τὴν ἐν L. 5 C. in quib. caus. i. i. r. 2. 40 [41] γενικὴν αὐτοῦ διάταξιν, L. 2 C. eod.

⁷) Κατὰ τὴν ἐν L. 36 § 2 C. h. t. ῥητὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ διάταξιν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Μοδεστίνος ἤθελε νὰ λογίζηται ὁ χρόνος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου.

^{7α}) Πρ. I § 112 σημ. 8. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 140 σημ. 81]. Ἀντιδοξοῦσι Francke σ. 314, Mühlenthal σ. 462, 463, Schröder σ. 476 [οἷς ἔπεται Παπαρηγόπουλος § 801 σημ. 2, Κρασσᾶς § 170 σημ. 18].

⁸) L. 6 § 2, L. 7 D. h. t. Καὶ ὁ κανὼν οὗτος ἔχει ἅμα ὡς βάσιν ὅτι ἡ διάρρηξις πρόκειται νὰ παρῶσῃ τῷ μεριδούχῳ τὴν λόγῳ προσβολῆς ἱκανοποίησιν ἔσθῃται ὁμως καὶ ἐκ τούτου, ὅτι μὴ κεκτημένη κληρονομία δὲν μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους. — Ἡ προπαρασκευὴ δίδωσιν εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου δικαίωμα διαρρήξεως, καὶ ἐὰν ὁ τελευταῖος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως, L. 34, L. 36 § 2 C. h. t. Ἐπειδὴ δὲ μόνον ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσει «nascitur querela» (L. 8 § 10 D. h. t.), διὰ τοῦτο ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ μεταβαίνει οὐχὶ κυρίως ὑφιστάμενον πράγματι δικαίωμα διαρρήξεως, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδεχόμενον τοιοῦτον, οὐχὶ κυρίως δικαίωμα διαρρήξεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ νομικῶς δυνατόν τῆς διαρρήξεως. Πρβλ. καὶ Göring Jahrb. f. Dogm. XV σ. 184 ἐπ. [Ἐφ. Ἀθ. 606 <1914>].

⁹) Κατὰ τὴν ἐν L. 34 C. h. t. διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, πρβλ. L. 36 § 2 i.

Ἐν τέλει δὲ παρατηρητέον προσέτι ὅτι ἡ querela inofficiosi testamenti ὄριστα μόνον πρὸς πλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἀφειμέντων κενῶν καὶ ἐπομένως ἀργεῖ, ἐὰν ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος δύναται καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τυπικοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων τὰ λάβῃ τὴν κληρονομίαν¹⁰.

*Προσοθήκη. Προσβολή τῆς νομίμου μοίρας
διὰ διατάξεων ἐν ζωῇ*.*

§ 586

Τὸ λόγῳ προσβολῆς τῆς νομίμου μοίρας δικαίωμα διαρρήξεως ἐπέξετάθη ἀπὸ τῶν τελευταίας βουλήσεως διατάξεων εἰς

f. C. h. t. Ἡ πρακτικὴ ὁμῶς τῆς διατάξεως ταύτης σημασία οὐσιωδῶς μειοῦται ἐκ τούτου, ὅτι κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον ὁ ἐγγονος δύναται νὰ διαρρήξῃ τὴν διαθήκην καὶ ἐξ οἰκείου δικαίωματος. Πρβλ. § 579 σημ. 9 § 573 σημ. 4. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διάταξις εἶναι περιοριστέα εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν πρὸ τῆς δηλώσεως τοῦ ἐγκαταστάτου ἀπέθανεν ὁ μεριδοῦχος, ὄρ. ἐνθεν μὲν *Mar ezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr.* III. 18, *Arndts* σ. 101 σημ. 106, ἀποφατικῶς λύοντας τὸ ζήτημα, ἐνθεν δὲ *Glück VII* σ. 464 ἐπ., *Francke* σ. 317 ἐπ., *Vangerow II* § 478 ἀρ. 3, *Schröder* σ. 479 [οἷς ἐπονται *Kαλλιγᾶς* § 51, *Κρασσᾶς* § 170 i. f.], καταφατικῶς. Καταφατικῶς ἐπίσης *Seuff. Arch.* XIX. 248. [Ἔορ. ὁμῶς *Πολ. Διζ. ἄρθρ.* 575 § 3].

¹⁰ § 2 I. h. t. Τούτου ἕνεκα ἡ querela inofficiosi testamenti χαρακτηρίζεται ἐν *L. 4C. de lib. 6. 28* ὡς τὸ ἔσχατον βοήθημα, «*ultimum adiutorium*» [Οὗτω καὶ *Παπαρηγόπουλος* § 807]. Κατ' ἄλλην γνώμην [ἢ ἔπειτα *Κρασσᾶς* § 170 i. f.] ἡ querela inofficiosi testamenti εἶναι ἐν γένει ἐπικουρική, οὐχὶ δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων. Ἔορ. τοῦναντίον *L. 8 § 12 D. h. t., L. 14. 16 C. h. t.* ἐπίσης *L. 1 § 6 D. si a par. quis manumissus* 37. 12 (*Schmidt Pflichttheilsr. des Patronus* κλπ. σ. 136 ἐπ. Πρβλ. *Vangerow II* § 481 σημ. ἀρ. 3 καὶ τοὺς αὐτ. παρατεθιμένους, *Schröder* σ. 481 ἐπ. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 94 σημ. 9. Ἔορ. Ἄθ. 203 <1911>].

* *Cod. 3 29 de inofficiosis donationibus. 3. 30 de inofficiosis dotibus.* Βασ. 41, 4 περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου.—*Glück VII* σ. 156 ἐπ., *Francke* σ. 498 ἐπ., *Mühlenbruch XXXVI* σ. 38 ἐπ., *Mayer* § 108. 109, *Arndts RLex.* VIII σ. 162 ἐπ., *Schröder* σ. 498 ἐπ. Εἰδικαί περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματεΐαι εἰσι: *Zimmern* ἐν ταῖς ἐαυτοῦ καὶ *Neustetel römisch-rechtlichen Untersuchungen* σ. 58 ἐπ. (1821). *Kritz exegetisch-praktische Abhandlungen* ἀρ. 5 (1824). *Breidenbach Arch. f. civ. Pr.* XXVII 338 ἐπ. XXVIII σ. 28 ἐπ. (1844. 1845). [Ν. Στ. Φαραντάτου περὶ τοῦ

τάς ἐν ζωῇ ἐλευθεριότητας¹. Περὶ τούτου ἰσχύουσι γενικῶς αἱ ἀρχαὶ τῆς *querela inofficiosi testamenti*². Ἰδίως τὰ δικαιούμενα πρόσωπα εἰσι τὰ αὐτά³, ἐπίσης δὲ τὸ τῆς νομίμου μοί-

ἀποτελέσματος τῆς μέμψεως τῆς ἀστόργου δωρεᾶς, ἐν Ἀθήναις 1894]. "Οἱ προσέτι *Vangerow* II § 482, *Sintenis* III σ. 635-638, *Brinz* 2 ἐκδ. III σ. 266 ἐπ., *Unger* § 86. Πρβλ. καὶ τὰς εἰς τὸ τοῦ πατρὸς του σύγγραμμα § 664 προσθήκας τοῦ *E. A. Seuffert*. Ἐναίσιμοι διατριβαὶ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὸν γερμανικὸν κώδικα τῶν *Zarncke* καὶ *Rostock* 1900, *Deseniss* Λειψίας 1901, *Jeske* καὶ *Greifswald* 1901, *Hoek* καὶ *Rostock* 1902, *Nast-Kolb* Rostock 1902, *Cullmann* Λειψίας 1904. "Αὐτὴ δὲ συγγραφή ὑπὸ *Rob. Hahn* Berlin 1905.

§ 586 ¹ Οὐδέμια τῶ ὄντι ὑφίσταται διαφορὰ, ἐὰν τὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ διατάσῃ οὕτως ὁ κληρονομούμενος, ὥστε ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος νὰ μὴ λαμβάνῃ τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν, ἢ ἐὰν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἐλαττοῖ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκη ὁ μεριδοῦχος ἐν τῇ κληρονομίᾳ τὴν νόμιμον μοῖραν. Πρβλ. *L. 3 C. h. t. (de inofficiosi donationibus)*. Βασ. (41. 4) δ' — «... περὶ ἐκείνων τῶν πατέρων ἐπισημαίνεται, οἵτινες διαθέμενοι ἐν τῇ ἰδίᾳ ζωῇ τὴν ἑαυτῶν ὑπόστασιν ἀμέτροις δωρεαῖς δαπανήσαντες μάταιον ὄνομα κληρονομίας ἰδίοις παισὶ καταλελοίπασιν» *L. 14 C. h. t.*: — «*immoderatae liberalitatis effusione patrimonium suum exhaustit*», ὄρ. καὶ *L. 6. 8 C. h. t., L. 1 C. de inoff. dot., L. 5 C. h. t.*: — «*facultates tuas per donationes vacuefecisti*» *L. 7 C. h. t.*: «*visceratis oribus*». [Α. Π. 118 <1885>]. — Εἰδικῶς ἀναφέρουσι αἱ πηγαὶ τὰς δωρεὰς καὶ προικοδοσίας (αἵτινες τελευταῖαι ἀνάγονται ἐνταῦθα, καὶ ἂν μὴ ὡς δωρεαὶ ἐν τῇ στενῶς νομικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, πρβλ. Π § 492 σημ. 4. 5). Πρβλ. *Arndts* σ. 170. *Negotia mixta donatione* περιλαμβάνονται ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον εἰσὶ δωρεαὶ (Π § 365 σημ. 3). Πρβλ. *Arndts* σ. 170, *Schröder* σ. 550 ἐπ., *Seuff. Arch.* III. 356, IX. 193, XXIII. 152. [Ἀνταποδοτικαὶ δωρεαὶ: Α. Π. 265 <1912>]. — Δὲν συγκαταλέγονται ἐνταῦθα αἱ αἰτίαι θανάτου δωρεαὶ αὐταὶ καταπίπτουσιν ἀφ' ἑαυτῶν, ὡς αἱ κληροδοσιαί, ἐφ' ὅσον περιορίζουσι τὴν νόμιμον μοῖραν. Πρβλ. § 676 σημ. 5, *L. 17 D. de m. c. don.* 39. 6, *L. 5 C. ad leg. Falc.* 6. 50, καὶ τὴν παρὰ *Fitting Arch. für civ. Pr. L.* σ. 56 ἐπ. νομικὴν περίπτωσιν. *Seuff. Arch.* XXV. 253. Ἐπίσης δὲν ἀνάγεται ἐνταῦθα ἡ κληρονομικὴ σύμβασις ἢ ἐν αὐτῇ περιεχομένη κληρονομικὴ ἐγκατάστασις ὑπόκειται εἰς οἷας καὶ ἡ ἐν διαθήκῃ ἀρχάς· καίπερ μὴ γενομένη ἐν διαθήκῃ, εἶναι οὐδὲν ἦτον κληρονομικὴ ἐγκατάστασις. *Hartmann* *Erbverträge* σ. 70 ἐπ., *Stobbe* V § 311 ἀρ. IX. 1, *Wendt Pand.* σ. 838. Ἄλλως ἐν *Seuff. Arch.* IV. 138, V. 36, XX. 147, XXXI. 151, *Entscheid. d. RG.* XI σ. 216 (ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος δὲν ἀνατρέπει τὴν ἐγκατάστασιν, ἀλλὰ λαμβάνει μόνον τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν, πρβλ. σημ. 13). Πρβλ. § 587 σημ. 2 ἐν τέλ.

² *L. 9 C. h. t.* Βασ. (41. 4) θ'. «Ἡ μέμψις ἢ κατὰ δωρεῶν ἔοικε τῇ μέμψει τῇ κατὰ διαθηκῶν». Πρβλ. *L. 1. 2. 4. 6 C. h. t.* [Α. Π. 247 <1914>].

³ Ἀμφισβητεῖται α) ὡς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὑπὸ τοῦ *Puchta* § 491. c, ὄρ. καὶ *Arndts*, σ. 163. Βεβαίως οἱ ἀδελφοὶ δὲν ἀναφέρονται ῥητῶς· ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει χωρίων τὸ δίκαιον τῆς *querela*

ρας ποσὸν προσδιορίζεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον⁴. Πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος, ἂν διὰ τῆς ἐλευθερίου διατάξεως προσβάλλεται ἢ οὐ ἢ νόμιμος μοῖρα⁵, δέον πρῶτιστα νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς περιουσίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς παροχῆς· ὥστε δὲν εἶναι αὕτη ἄστοργος, ἐὰν ἐκ τῆς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπαρχούσης περιουσίας ὑπολείπηται ἢ νόμιμος μοῖρα, οὐδὲ καθίσταται ἄστοργος, ἐὰν ἡ ὑπολειφθεῖσα περιουσία ὑποστῇ βραδύτερον ἐλάττωσιν⁶. Ἐξ ἀντιθέτου δὲ ἡ παροχή, ἥτις

inofficiosi testamenti ἀνάγκη νὰ τηρῆται, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδεικνύεται παρὲκκλισίς τις ἀπ' αὐτοῦ. Οἷτω καὶ ἡ ἄρχουσα γνώμη. Francke σ. 533, Mühlenthal σ. 55, 58, Arnolds σ. 164, Vangerow σ. 280, Schröder σ. 509. [Καλλιγᾶς § 60, Παπαρηγόπουλος § 808, Κρασσᾶς § 174, Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 120 σημ. 125 ἐφ. Πατρ. 44 <1922>]. β) Φιλονικεῖται προσέτι, ἂν ἐπιγεννώμενοι ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ἔχουσι δικαίωμα διαρρηξέως. Ἡ ἄρχουσα γνώμη εἶναι ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς καὶ τοῦ ζητήματος τούτου λύσεως· τούναντίον Mühlenthal σ. 70, Vangerow ἀρ. I. 4 ἐν τέλ. Ὑπὲρ τῆς ἀποφατικῆς λύσεως συνηγορεῖ τόδε, ὅτι καὶ μὴ κατὰ ποσὸν ἄστοργος δωρεὰ δὲν ἀποβαίνει, καθ' ἃ γενικῶς ἀναγνωρίζεται, τοιαύτη διὰ μεταγενεστέρας τῆς περιουσίας ἐλαττώσεως (σημ. 6) ὑπὲρ τῆς καταφατικῆς ὅμως λύσεως ἐκφράζεται, ὡς φρονῶ, ὠρισμένως ἡ L. 5 C. h. t. Διότι, εἰ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο νοητέον πρωτίστως ὡς πραγματευόμενον μόνον περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ διαθέτου τοῦ ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐπιστροφὴν (σημ. 15), οὐχ ἦττον, ὡς ὀρθῶς ὁ Francke σ. 519 καὶ Arnolds σ. 16 παρατηροῦσι, δὲν πρέπει νὰ ὑποθεθῇ ὅτι τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπιγεννωμένων τέκνων πρόνοιαν, εἰς ἣν ἐκπεφρασμένως ἀποβλέπει τὸ χωρίον, ἠθέλησε νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ διαθέτου. Πρβλ. καὶ Schröder σ. 509 ἐπ., Unger § 86 σημ. 3, [Παπαρηγόπουλος § 808, Κρασσᾶν § 174, Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 172 σημ. 127].

⁴ Ὁρ. καὶ Νεαρ. 92. Ἡ τοῦ Zimmerl ἐνθ. ἀνωτ. γνώμη, ὅτι ἐπ' ἀνιόντων καὶ ἀδελφῶν διετήρησε τὴν ἰσχὴν αὐτοῦ τὸ παλαιὸν τέταρτον, οὐδεμίαν ἔτυχε μισήσεως. Πρβλ. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. I. 3 ἐν τέλ., Schröder σ. 515. [Καλλιγᾶν § 60, Παπαρηγόπουλος § 808 σημ. 3, Κρασσᾶν § 172 σημ. 9].

⁵ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: Glück VII σ. 156 ἐπ., Francke σ. 508 ἐπ., Mühlenthal σ. 117 ἐπ., Arnolds σ. 166 ἐπ., Schröder σ. 521 ἐπ., Vangerow ἀρ. I. 2, E. A. Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. καὶ § 653 σημ. 1, Dernburg III § 156, 1a. Verhandlungen d. 21 deutsch. Juristentags III σ. 87 ἐπ. Γνωμοδότησις Endemann καὶ Reatz ἐν ταῖς Verhandl. d. 20 Jur=Tags II σ. 46 ἐπ., 70 ἐπ.

⁶ Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐλάττωσις ἐπῆλθε διὰ νέων ἐλευθερίων παροχῶν, αὗται μόνον εἰσὶν ἄστοργοι. Δὲν δύνανται βεβαίως νὰ ἦ ἐπιτετραμμένοι εἰς τὸν διαθέτην, ὅπως διὰ πλείονων μερικῶν πράξεων ἐπαγάγη ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἀπαγορεύεται νὰ ἐπαγάγη διὰ μιᾶς πράξεως. Ἄλλ' ὅμως οὗτος ἐπιχειρεῖ πλείονας μερικὰς πράξεις, ἢ μεταγενεστέρα δὲ δὲν εἶνε συνέχεια τῆς προγενεστέρας, ἐν

καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἦτο ἄστοργος, παύεται οὖσα τοιαύτη, ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ κληρονομουμένου αύξηθῇ οὕτως, ὥστε ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος, συνυπολογιζομένης τῆς πρότερον γενομένης παροχῆς καὶ τῆς νέας ἐπαυξήσεως τῆς περιουσίας, νὰ λαμβάνῃ ἐκ τοῦ κλήρου τὴν νόμιμον μοῖραν⁷. Ἐπίσης παύεται οὖσα ἄστοργος ἢ παροχῇ, ἐὰν ἐλαττωθῇ ἡ νόμιμος μοῖρα⁸. Παροχὰς δὲ ἐξ ἐλευθεριότητος, ἃς ἔλαβεν αὐτὸς ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος, ὀφείλει νὰ συνυπολογίσῃ εἰς τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν⁹. Ὅπως ἢ παροχῇ ἢ ἄστοργος, ἀρκεῖ τὸ γεγονός, ὅτι

ἅλον μετ' αὐτῆς ἀποτελοῦσα, ἀλλὰ νέα πράξις. Τοῦτον ἐνεκα ἡμαρτημένη εἶνε ἡ γνώμη (πρβλ. τοὺς παρὰ Glük c VII σ. 174 ἀναφερομένους), ὅτι ἡ προσβολὴ δέον ν' ἀπευθύνηται οὐχὶ κατὰ τῆς τελευταίας δωρεᾶς, ἀλλὰ καθ' ἀπασῶν ἀναλόγως.—Ὅ,τι ἰσχύει περὶ μεταγενεστέρων ἐλευθερίων διατάξεων ἐν ζωῇ, ἰσχύει ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἐκ τελευταίας βουλήσεως, δι' ὃν ἀφαίρεται ἀπὸ τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου ἢ περιορίζεται ἢ ὑπολείφθησα νόμιμος μοῖρα. Πρβλ. Neaq. 92.—Seuff. Arch. VI. 68. 137, VII. 213, XXIII. 152. 238, XXV. 253, XXXVII. 49 (RG. Entscheid. IV σ. 120), XLV. 107. [Δεμερτζής ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 166 ἐπ. σημ. 119. Α. II. 276 <1870>, 100 <1871>].

⁷ Ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος δὲν δύναται ν' ἀξιώσῃ πλέον ἐκείνου, εἰς ὃ θὰ ἀνήρχετο ἡ νόμιμος αὐτοῦ μοῖρα, ἂν μηδεμίαν τὴν παρὰπαν ἐγένετο δωρεά. Ἐὰν ἄρα τις, ἔχων περιουσίαν 12000, δωρῆται ταύτας ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλ' εἶτα κτῆται νέας 6000, δὲν προσβάλλεται μὲν ἡ νόμιμος μοῖρα, ἐὰν ἀνέρχεται εἰς τὸ $\frac{1}{2}$, προσβάλλεται ὅμως, ἐὰν ἀνέρχεται εἰς τὸ $\frac{1}{2}$. Ἐκλειπούσης βραδύτερον τῆς ἐπαυξήσεως, ἀναβίω καὶ τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα. Πρβλ. E. A. Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 11.

⁸ Διὰ τῆς ἐκλείψεως π. γ. μεριδοῦχου τινὸς ἀπὸ τοῦ $\frac{1}{2}$ εἰς τὸ $\frac{1}{3}$. Πρβλ. E. A. Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 11a. [Πρβλ. γενικῶς Δεμερτζήν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 161 σημ. 115, ὅστας ὅμως οὐχὶ ὀρθῶς ἀποκρούει τὴν προκειμένην περιπτῶσιν, ἀφοῦ καὶ ἡ δι' ἐκλείψεως μεριδοῦχου τινὸς ἀπὸ τοῦ $\frac{1}{2}$ εἰς τὸ $\frac{1}{3}$ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς νομίμου μοίρας δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα τὴν παύσιν τῆς ἀστοργίας, ὡς λ. γ. τὸ παρὰ Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. § 664 σημ. 11a παράδειγμα: Υἱὸς δωρεῖται $\frac{3}{4}$ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀποκτᾷ εἶτα ἀδελφὸν καὶ ἀποθνήσκει, ὅτε ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν γονέων καλύπτεται διὰ τοῦ ὑπολειφθέντος αὐτῷ $\frac{1}{4}$].

⁹ Ὅ,τι προτείνει κατὰ τοῦ ἀντιδίκου δέου καὶ καθ' ἑαυτοῦ νὰ δεχθῇ προτεινόμενον. L. 6. 7 C. h. t. Seuff. Arch. XVI. 233. Κατὰ μείζονα λόγον ἐκλείπει τὸ δικαίωμα τῆς προσβολῆς, ἐὰν ὁ μεριδοῦχος παρὰ τὸ ὑπέμετρον τῆς δωρεᾶς λαμβάνῃ οὐχ ἦτον διὰ τελευταίας διατάξεως τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ μεριδοῦχος ἔχῃ συγκληρονόμον ἐξ ἀδιαθέτου ἢ οὐδαμῶς εἰς νόμιμον μοῖραν δικαιούμενον ἢ ὄντα ἀκριβῶς τὸν δωροδόχον. Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης περιπτώσεως πραγματεύεται ἡ Neaq. 92. Πρβλ. E. A. Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. § 653 σημ. 9, Schröder σ. 529.

προσβάλλει τὴν νόμιμον μοῖραν· πρόθεσις τοιαύτης προσβολῆς δὲν ἀπαιτεῖται¹⁰. Ἐπίμεμπτος τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου συμπεριφορὰ ἀποκλείει καὶ ἐνταῦθα τὸ δικαίωμα τῆς διαρρήξεως¹¹. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπευθύνεται κατὰ τοῦ λαβόντος τὴν παροχὴν, οὐχὶ δὲ κατὰ τοῦ τρίτου κατόχου¹². Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἐνασχίσεως αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀναίρεσις τῆς παροχῆς μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς νομίμου μοίρας καὶ οὐχὶ τῆς ὅλης παροχῆς¹³. Ἀπώλεια τοῦ δικαιώματος ἐπέρχεται ἐκ τῶν ἐν § 585

¹⁰ Οὕτως ἡ ἄρχουσα γνώμη· ἐναντίοι ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Kritz σ. 125 ἐπ., Mühlenbruch σ. 74 ἐπ., E. A. Seuffert ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 5, Schröder σ. 515 ἐπ., Brinz 2 ἐκδ. III § 405 σημ. 45, Dernburg III § 156. Ἀληθῶς αἱ ἐν L. 87 § 3 D. de leg. II° 31, L. 1. 8 C. h. t. καὶ Vat. fr. § 270 ἐπιλυόμεναι περιπτώσεις ἐνέχουσι τὸ στοιχεῖον τῆς πρὸς ἐλάττωσιν προθέσεως· ἀλλ' ἐπίσης ὀρισμένως παροράται τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐν L. 2. 3. 4. 6. 7. C. h. t. καὶ Vat. fr. § 271. 280. 282, ὡς ἀναγκαῖον δὲ ἐν οὐδενὶ χωρίῳ ἀναφέρεται. Πρβλ. Francke σ. 505 ἐπ., Arndts σ. 165 ἐπ., Vangerow ἀρ. I. 3. [Καλλιγᾶν § 59, Παπαρηγόπουλον § 809, Κρασσᾶν § 172, Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 163 σημ. 118].

¹¹ L. 9 C. h. t. Νεαρ. 92 κεφ. 1 § 1. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 185 ἐπ. σημ. 132. 133].

¹² Ἀντιδοξοῦσι Glück VII σ. 175 καὶ οἱ ἐκεῖ ἀναφερόμενοι, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων Brinz 1 ἐκδ. σ. 652. 2 ἐκδ. III § 405 σημ. 52. "Ορ. τοῦναντίον Francke σ. 520 ἐπ., Mühlenbruch σ. 70 ἐπ., Arndts σ. 164, Schröder σ. 504. [Καλλιγᾶν § 60, Παπαρηγόπουλον § 810, Κρασσᾶν § 174, Δεμερτζῆν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 177 σημ. 129].

¹³ Οὕτω, λίαν ὀρισμένως, L. 2. 5. 7. 8 C. g. t., L. un. C. de inoff. dot. 3. 30. Νεαρ. 92 κεφ. 1. ὑπὲρ τούτουδ' ἐπομένως καὶ ἡ ἄρχουσα γνώμη Glück σ. 159 ἐπ., Francke σ. 521 ἐπ., Mühlenbruch σ. 97 ἐπ., Arndts σ. 164 ἐπ., Vangerow ἀρ. II, Schröder σ. 531 ἐπ., Seuff. Arch. IX 193. [Καλλιγᾶς § 62, Παπαρηγόπουλος § 810, Κρασσᾶς § 175, Α. Π. 315. <1891>]. Ἄλλως ἀποφαίνεται βεβαίως ἡ L. 87 § 3 D. de leg. II° 31· ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο (ἀντιγραφὴν τοῦ Ἄλεξάνδρου περιέχον) δεικνύει τὸν θεσμόν κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα καὶ δὲν δύναται νὰ καταστήσῃ ἀμφίβολον τὸ σημεῖον, εἰς ὃ ἐπαγιάθη μετέπειτα τὸ δίκαιον. Ὑποστηρίζεται ἐν τούτοις καὶ τὸ ἐναντίον ἢ ἀπολύτως ἢ μετὰ παντοειδῶν διακρίσεων, ὡς ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ Zimmern καὶ Breidenbach ἐνθ. ἀνωτ. — [Τὴν μερικὴν ἀνατροπὴν τῆς δωρεᾶς «κατὰ τὸ προσήκον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς νομίμου μοίρας» ὑποστηρίζει καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα πραγματεία τοῦ Ν. Σ π. Φ α ρ α τ τ α τ ο υ. Οὕτω καὶ Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 278, ὅστις ἐν σημ. 131 ἀπολυτικῶς ἀποκρούει τὴν ἀντίθετον γνώμην].

μνημονευθέντων λόγων¹⁴.—Καὶ ὁ διαθέτης δ' αὐτὸς δύναται, ἐπιγεννηθέντων τέκνων, νὰ ἀναζητήσῃ τοσοῦτον ἐκ τῆς πρῶ-
τερον ὑπ' αὐτοῦ γενομένης παροχῆς, εἰς ὅσον ἀνέρογεται ἡ νό-
μιμος τῶν τέκνων μοῖρα¹⁵.

Γ. Ἡ Νεαρά 115*.

§ 587.

Ἡ Νεαρά 115¹ δὲν ἔθιξε τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κλη-
ρονόμων ὡς πρὸς τοὺς ἀδελφούς^{1α} ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς κα-

¹⁴ Σημ. 2 καὶ L. ult. C. h. t. Ἄλλ' ἢ παραγραφῆ τοῦ πρὸς διάρρηξιν δικαιο-
ματος εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεσελεύσεως, διότι τὸ
δικαίωμα τοῦτο δὲν γεννᾶται τὸ πρῶτον ἅμα τῇ ὑπεσελεύσει. S e u f f. Arch.
LII. 247.—Καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. § 585 σημ. 10) ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ πρὸς διάρ-
ρηξιν δικαίωμα εἶνε ἀπολύτως ἐπιζουρικόν· ἀλλ' ἡ L. 4 C. h. t. λέγει μόνον
«ideoque non est tibi n e c e s s a r i u m . . . auxilium ad instar inofficiosi
testamenti». Πρβλ. ἐν τούτοις S e h r ö d e r σ. 546 [Ῥ ἔπειτα Κ ρ α σ σ ᾶ ς
§ 175 i. f. καὶ σημ. 10. Πρβλ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 189 σημ.
141.—Ἐφ. Ἀθ. 203. <1911>. Ὁρ. ὁμοῦ Πολ. Διζ. ἀρθρ. 575 § 3].

¹⁵ Ὅτε ὁμοῦ δικαίωμα ἀναζητήσεως δὲν εἶναι querela inofficiosae dona-
tionis, ἀλλὰ συνήθης τοιαύτη ἐνοχικὴ ἀπαίτησις (condictio ex lege λεγομένη),
ἐρείδεται δὲ ἐπὶ τῆς L. 5 C. h. t. F r a n c k e σ. 519, M ü h l e n b r u c h σ. 56 ἐπ.,
B r e i n d e n b a c h XXVIII σ. 37 ἐπ., V a n g e r o w ἀρ. I. 4 [Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 61,
Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Β' σ. 178 σημ. 123a ἐπ.]. Πρῶτερον ἢ ἀρχουσα γνώμη
(πρβλ. G l ü c h VII σ. 167 ἐπ., M ü h l e n b r u c h σ. 57 σημ. 22) ἦναντιοῦτο πρὸς
τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἀναζητήσεως εὐρίσκουσα ἀναγνωρίζομένη ἐν L 5 C.
cit. μόνον μέμψιν αὐτῶν τῶν τέκνων· οὕτω καὶ νῦν ὁ S a v i g n y System IV σ.
226 σημ. 10, A r n d t s σ. 163 σημ. 377. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀμφίβολον· πιστεύω
ὁμως ὅτι ἡ τελευταία γνώμη καθ' ὑπερβολὴν βιάζει τὰς λέξεις τοῦ νόμ. 5cit («ad
patrimonium tuum revertatur»). Πρβλ. καὶ E. A. S e u f f e r ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 5a.
* Πρβλ. ἐκτὸς τῶν ἐν § 575 μνημονευθέντων καὶ H e u m a n n über das
neueste Notherbenrecht nach Nov. 115 Zeitschr. f. f. civ. u. Pr. XVII σ. 161
ἐπ. (1842).

§ 587

¹ Ἡ Νεαρά 115 ἔξεδόθη ἐν ἔτει 542. Δὲν πραγματεύεται δ' ὁμοῦ ἀποκλει-
στικῶς περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, ἀλλὰ μόνον ἐν κεφ. 3.
4. 5 πρ. Εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Νεαρᾶς μέρη ὁ λόγος εἶναι πάντη ἀλλοτριῶν
καὶ ἐντελῶς διαφόρων πραγμάτων. Ἄφορμὴ τῶν περὶ δικαίου τῶν ἀναγκαίων
κληρονόμων διατάξεων ἐδόθη ἔκ τινος περιπτώσεως, ὑποβληθείσης τῷ Ἰουστι-
νιανῷ (κεφ. 5 πρ.). [Ἡ Νεαρά 115 περιέχεται ἐν Ἀρμ. 5, 10 καὶ ἐν Βασ. (35.
8) λς' ἐπ. Πρβλ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 1 ἐπ.].

^{1α} Entsch. des RG. XIV σ. 190. Ὁ W e n d t Pand. σ. 828. 829 ἐν τέλ.
τῆς σημ. διατελεῖ παντελῶς μεμονωμένος ἐν τῇ ἀντιθέτῳ αὐτοῦ γνώμῃ.

τιόντας καὶ ἀνιόντας, εἰσήγαγε τὰς ἀκολούθους νέας διατάξεις.

1. Οἱ κατιόντες καὶ ἀνιόντες ἔχουσιν ἀξίωσιν οὐ μόνον πρὸς κατάλειψιν τῆς νομίμου μοίρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐγκατάστασιν².

2. Ἡ ἀποκλήρωσις ἢ παράλειψις αὐτῶν ἐπιτρέπεται μόνον δηλούμενου τοῦ λόγου καὶ μόνον ἕνεκά τινος τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀναφερομένων τοιούτων³. Ἡ ἀλήθεια τοῦ δηλωθέντος λόγου δέον ἀμφισβητουμένη ν' ἀποδεικνύηται ὑπὸ τοῦ ἐγκατασταθέντος κληρονόμου⁴.

3. Ἐὰν οἱ κατιόντες ἢ ἀνιόντες ἀπεκληρώθησαν ἢ παρελείφθησαν, μὴ ἀναφερομένου τοῦ λόγου ἢ ἐκ λόγου μὴ ἀνεγνωρισμένου ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ ψευδοῦς, λαμβάνουσι τὴν θέσιν

² Νεαρ. 115 κεφ. 3 πρ.: «Θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρὶ, ἢ πάτρω ἢ μάμμῃ, ἢ προπάτρω ἢ προμύμῃ τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας praeteritus καταλιμπάνειν ἢ ἀπὸ κληρονόμων ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκην, κἄν εἰ δι' οἰασθῆποτε δωρεάς ἢ ληγάτου ἢ φιδεῖκομῆσσοῦ ἢ ἄλλου οἰουδῆποτε τρόπου τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλομένην μοῖραν παράσχοιεν». Κεφ. 4 πρ.: «Θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι τοῖς παῖσι τοὺς ἰδίους γονεῖς praeteritus καταλιμπάνειν ἢ καθ' οἰουδῆποτε τρόπον τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν οἷς ἐξουσίαν ἔχουσι διατίθεσθαι τούτους παντελῶς ἄλλοτριούς ποιεῖσθαι...». — Ἰσχύει τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονοποιεῖσθαι...». — Ἰσχύει τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος διατίθῃσι τὰ τῆς περιουσίας του διὰ κληρονομικῆς συμβάσεως; Καταφατικῶς Seuff. Arch. I. 89; ἐναντίον δέ, αὐτ. IV. 138. 243, V. 36, VII. 26, IX. 321, XL. 30 (RG. Entsch. XI σ. 215). Πρβλ. Roth bayr Civilr. III § 335 σημ. 65 ἐπ. 2 ἐκδ. (Becher § 364 σημ. 86 ἐπ. [Ἔστι ἡ διχογνωμία αὕτη δὲν ἔχει παρ' ἡμῶν σημασίαν, ὁρ. ἄνωτ. § 529 σημ. 2].

³ Τὸ κεφ. 3 πρ. ἐξακολουθεῖ μετὰ τὸ ἀνωτέρω διακοπὴν χωρίον: — εἰ μὴ τυχὸν ἀγάριστοι ἀποδειχθεῖεν καὶ αὐτὰς ὀνομαστὶ τὰς τῆς ἀγαριστίας αἰτίας οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκην. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν οἱ παῖδες ἀγάριστοι ὀφείλον κρῖνεσθαι, ἐν διαφόροις νόμοις διεσπαρμένας καὶ οὐ φανερῶς εἰρημένας εὑρομεν, ὧν αἱ μὲν οὐδὲ ἀξίαι ἡμῖν πρὸς ἀγαριστίαν ἔδοξαν, ἀλλὰ δὲ καίτοι ἀξίαι οὕτως παρελείφθησαν, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι συνείδομεν ταύτας ὀνομαστὶ τῶν παρόντι νόμῳ περιλαβεῖν, ὥστε παρὰ ταύτας μηδὲν ἐξεῖναι ἐξ ἑτέρου νόμου ἀγαριστίας αἰτίαν ἀντιτιθέναι, εἰ μὴ τὰς τῶ ὕφει τῆς παρουσίας διατάξεως περιεχομένας». Ὡσαύτως κεφ. 4 πρ.: — «εἰ μὴ τὰς αἰτίας ἅς ἀριθμοῦμεν ἐν ταῖς ἰδίαις ἰδικῶς ἐγγράψαιεν διαθήκας».

⁴ Κεφ. 3 § 15. — Εἶτε τοίνυν πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀγαριστίας αἰτίας εἴτε φανεράς ἐξ αὐτῶν εἴτε μίαν οἰανδῆποτε οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκην, καὶ γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ τὰς ὀνομασθεισὰς αἰτίας ἢ μίαν ἐξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξειαν, τὴν διαθήκην τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν παρακελυόμεθα». Ὡσαύτως κεφ. 4 § 9 Πρβλ. Seuff. Arch. X. 70.

τῶν ἐγκατασταθέντων κληρονόμων⁵, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς διαθήκης περιεχόμενον διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ⁶.

Ἐὰν οἱ κατιόντες ἢ ἀνιόντες ἐγράφησαν μὲν κληρονόμοι, ἀλλ' εἰς ἔλασσον τῆς νομίμου μοίρας, μένει ἰσχυρὸν τὸ ὑφεστῶς δίκαιον, καθ' ὃ μόνον συμπλήρῳσιν αὐτῆς δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν⁷. Ἐπίσης μένει ἰσχυρὸν τὸ προγενέστερον δίκαιον, ἐὰν ἡ νόμιμος αὐτῶν μοῖρα προσεβλήθη διὰ παροχῶν ἐν ζωῇ⁸.

Τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα τρία θέματα ἐξετάζονται εἰδικώτερον ἐν τοῖς ἐπομένοις.

§ 588.

Οἱ κατιόντες καὶ ἀνιόντες ἔχουσιν ἀξίωσιν ἐπὶ ἐγκαταστάσει. Οὐ μόνον ὁ ἐκ τῆς περιουσίας ἀποκλεισμός, ἀλλὰ καὶ ἡ μὴ μνεία αὐτῶν ὡς κληρονόμων θεωρεῖται ὡς προσβολή, ἀποδοκιμαζομένη ὑπὸ τοῦ νόμου¹. Ἄλλ' οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίωσιν ἐπὶ ἐγκαταστάσει εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν ὀφείλουσι νὰ ἀρ-

⁵ Τὸ κεφ. 3 § 15 (σημ. 4) ἐξακολουθεῖ: «Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθεῖη, μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀπὸ κληρονόμων γραφεῖσι παισίν, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἀνήκει τῆς διαθήκης ἀκρουμένης εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι...». Ὡσαύτως κεφ. 4 § 9.

⁶ Τὸ κεφ. 3 § 15 ἐξακολουθεῖ: «Εἰ μέντοιγε συμβαίη ἐν τισι τοιαύταις διαθηκῆς ληγάτα τινὰ ἢ φιδεικόμισσα ἢ ἐλευθερίας ἢ ἐπιτρόπων δόσεις καταλειφθῆναι ἢ ἄλλα οἰαδήποτε κεφάλαια τοῖς νόμοις ἐγνωσμένα ὀνομασθῆναι, ταῦτα πάντα κελεύομεν πληροῦσθαι καὶ δίδοσθαι ἐκεῖνοις οἷς κατελείφθη, ὡς εἰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος μὴ ἀνατραπέισα ἢ διαθήκη ἐκράτει». Ὡσαύτως κεφ. 4 § 9.

⁷ Κεφ. 5 πρ. «Εἰ δὲ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, καὶ εἰ ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, ἐν τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέπεσθαι προστάττομεν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοίρας καταλειφθῆ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι». Ἐναντίον τῆς γνώμης (P u c h t a § 493. u K ö r p e n G r ü n d r i s s σ. 79), ὅτι, ὑπάρχοντος ῥητοῦ εἰς ἔλασσον τῆς νομίμου μοίρας περιορισμοῦ ἄνευ μνείας λόγου ἀποκληρώσεως ἢ ἀναφερομένου λόγου ἀνισγύρου ἢ ψευδοῦς, ἐπέρχεται καὶ τότε τὸ ἀνίσχυρον τῆς ἐγκαταστάσεως (πρβλ. § 582 σημ. 6), ὅρ. A r n d t s σ. 137. S c h m i d t σ. 170 σημ. 57, [Π α ρ α ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 812 σημ. 5, K ρ α σ σ ἄ ν § 177 σ. 296 ἐν ἀρχ. Α. Π. 1. 142 <1876>, 66 <1914>].

⁸ Ἡ Νεαρά παράσιωπᾶ ἐντελῶς τὴν περίπτωσιν ταύτην.

§ 588 ¹ Κεφ. 5 πρ.—«Μία γὰρ ἐστὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντίς τὸ τὴν ββριν τῆς praeteritionis καὶ exheredationis τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνε-

κεσθῶσιν εἰς ἐγκατάστασιν καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον μῦθον, ἐὰν δι' ἄλλης διατάξεως ἐξασφαλίζεται αὐτοῖς ἡ νόμιμος μοῖρα². Ἄφ' ἐτέρου ὁμοῦς δι' ὅλως κενῆς ἐγκαταστάσεως δὲν πληροῦνται τοῦ νόμου ὁ ὅρος³. Αἴρεσις⁴ δὲ προστεθειμένη εἰς τὴν ἐγκατάστασιν διαγράφεται⁵, καὶ δυνητικὴ οὖσα, ἐξαιρέσει τῆς ἐκ

λεῖν». Παράλειψις καὶ ἀποκλήρωσις δὲν εἶναι πλέον δικαίωμα τοῦ διαθέτου, ἀλλ' ἐπιτρέπονται μόνον ὡς «ποιναὶ ἀχαριστίας» (κεφ. 4 ἐν τέλ.). Κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ *Derenburg III* § 152, τοῦτο δὲν ἰσχύει πλέον σήμερον ἐναντίος *Wendt* σ. 823. 824. Ὁ *Wendt* ὁμοῦς φρονεῖ ὅτι ὡς πρὸς τοὺς ἀνιόντας καὶ ἡ Νεαρά ἤδη δὲν διατάσσει ἐγκατάστασιν.

² Ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἐγκατασταθέντα εἰς ὑπέλαττον τῆς νομίμου μοίρας, μόνον συμπλήρωσιν αὐτῆς δύνανται νὰ ζητήσωσι ῥητῶς ἀναφέρει ἡ Νεαρά (§ 587 σημ. 7) ὅτι δεόν νὰ καταλογίσωσιν εἰς ταύτην ὅτι δι' ἄλλης τινὸς διατάξεως ἔλαβον, δὲν λέγεται μὲν ῥητῶς ἐν τῇ Νεαρά, ἐνυπάρχει ὁμοῦς προδήλως ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς. Περὶ *Francke* σ. 393. [Κρ. σσ. § 178. Α. Π. 135 <1877>].

³ Ὅσον δι' ἐγκαταστάσεως εἰς τὸ «ὑπόλοιπον» μετὰ τὴν ὀλοσχερῇ τῆς κῆς κληρονομίας ἀπονομήν, *Francke* σ. 394 ἐπ., *Mühlenbruch XXXV* σ. 322. *XXXVII* σ. 366 ἐπ., *Arndts* σ. 141. 142, *Vangerow II* σ. 296. Περὶ *Seuff. Arch. VIII* 277, XI. 66. XIX. 173, XXIX. 253. [Α. Π. 69 <1894>: ἐγκατάστασις εἰς μερίδα ἀνύπαρκτον. Περὶ Ἐφ. Ἀθ. 495 <1901>, Ἐφ. Πατρ. 230 <1907>].—Ἐγκατάστασις *ex re certa* ἀρκεῖ, κεφ. 5 πρ. [Π. ἀρχ. γ. γ. οὐλος σ. 688 σημ. 1. Ἀντιγνωμονεῖ *Δεμερτζῆς* ἔνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 18 ἐπ. σημ. 31].

⁴ Περὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο γνωμῶν ὄρ. *Francke* σ. 385 ἐπ., *Mühlenbruch XXXVII* σ. 213 ἐπ., *Arndts* σ. 142 ἐπ., *Schmidt* σ. 160 προσέτι *Heumann Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XVII* σ. 232 ἐπ., v. *Scheurl Beiträge II* σ. 311 ἐπ., *Sintenis III* σ. 591 ἐπ., *Vangerow II* § 584 σημ. ἀρ. 1.

⁵ Ὅπως ὁ *Mühlenbruch*, *Schmidt*, *Heumann*, *Vangerow*, *Entscheid. d. RG. XVII* σ. 127 (= *Seuff. Arch. XLIII*. 35), [Π. ἀρχ. γ. γ. οὐλος σ. 812. Κρ. σσ. § 178]. ἐν ᾧ ὁ *Francke*, *Arndts*, *Sintenis*, v. *Scheurl* [*Δεμερτζῆς* ἔνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 21 σημ. 32] προσβέβουσαν ὅτι ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκατάστασις θεωρητέα ὡς μὴ ἐγκατάστασις. Τοῦ ἐν τῷ καιμένῳ θεθέντος ἀξιώματος διάφορος εἶναι ἡ δικαιολογία παρὰ τοῖς εἰρημένοις ὑπερασπισταῖς αὐτοῦ. Κατ' ἐμὲ κριτὴν τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν δύναται νὰ στηρικτῆ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων ἐν γένει αἱ μὴ ἐπιτρεπόμεναι αἰρέσεις εἰσὶ διαγραφτέαι (I § 94)—διότι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ αἴρεσις δὲν εἶναι ἀπηγορευμένη αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ὡς περιέχουσα προσβολὴν τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου—, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπὶ τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως 32 C. de inoff. 3. 28. Naί μὲν ὁ νόμος οὐτος μόνον περὶ καταλείψεως τῆς νομίμου μοίρας πραγματεύεται· ἀλλ' ἔξομοιῶν ἐν Νεαρά 115 ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς τὴν ἐπὶ καταλείψεως τῆς νομίμου μοίρας ἀξίωσιν τὴν ἐπὶ ἐγκαταστάσει τοιαύτην θέλει, ὅπως καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς τε-

μόνης τῆς βουλήσεως τοῦ ἐγκαταστάτου ἑξαρωτένης⁶. Ἡ ὑποκατάστασις δὲν εἶναι προσήκουσα ἐγκατάστασις⁷ καὶ διὸ ὁ ὑποκατάστατος ὑπείσέρχεται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου, οὐχὶ δὲ ὡς ἐκ διαθήκης κληρονόμος⁸.

λευταίας ταύτης ὑποχρεώσεως γινομένη διάταξις διατελῆ ἀπηλλαγμένη ἀπηγορευμένων περιορισμῶν, καθ' ὃν τρόπον κατὰ τὴν L. 32 cit. ὀφείλει νὰ ἦ ἀπηλλαγμένη τοιούτων ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπὶ καταλείπει τῆς νομίμου μοίρας ὑποχρεώσεως γινομένη διάταξις. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ γενικοῦ ζητήματος περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνίσχυρου, τοῦ ἐκ τῆς παραβιάσεως τῶν τῆς Νεαράς ὁρισμῶν ἐπερχομένου. Ὁρ. § 591.—Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι κατὰ τὸ τυπικὸν δίκαιον δὲν ἐπὶ ἤρχετο βελτίωσις τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάσεως δι' ἐξοβελισμοῦ τῆς αἰρέσεως (L. 4 C. de inst. 6. 25, L. 83 D. de cond. 35. 1), εἰ καὶ δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἂν ἐπὶ θυγατέρων καὶ ἐγγόνων ἤρκει ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατάστασις (L. 4, L. 6 § 1 D. de her. inst. 28. 5, L. 1 § 8 D. de suis 38. 16, L. 4 de lib. 6. 28) καὶ ἂν ὁ πραιτὼρ παρεῖχε bonorum possessio contra tabulas οὐχὶ ἀμέσως, ἀλλὰ μόνον ἐξιοῦσης τῆς αἰρέσεως (L. 3 § 12-14, L. 18 pr. D. de B. P. c. t. 37. 4, L. 2 § 1, L. 5 pr. D. de B. P. s. t. 37. 11), Πρβλ. F r a n c k e § 4, 11, S c h m i d t σ. 41 ἐπ., V a n g e r o w § 469, v. S c h e u r l σ. 320 ἐπ., S c h r ö d e r σ. 73 ἐπ. [Π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 812]. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν τὸ δίκαιον τοῦτο διετήρησε τὴν ἰσὴν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, εἰς ἃ ἀνεφέρετο. καὶ μετὰ τὴν Νεαράν, ὄρ. § 592. [Ἐφ. Ἀθ. 276 <1911>].

⁶ Κατὰ τὸ τυπικὸν δίκαιον δὲν ἐλογίζετο ἐλαττωματικὴ οὐ μόνον ἢ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν si volet ἐγκατάστασις (L. 86 D. de her. inst. 28. 5), ἀλλὰ καὶ ἢ ὑπὸ δυνητικὴν αἵρεσιν ἐν γένει, προϋποτιθεμένου ὅτι ἢ πλήρως αὐτῆς δὲν παρεῖχε δυσχερείας τῷ ἐγκαταστάτῳ (L. 4 D. de her. inst. 23. 5, L. 15. 28 D. de cond. inst. 28. 7, L. 20 § 4 D. de bon. lib. 38. 2). Ἄλλως δέον νὰ ἀποφανθῶμεν κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ νόμου 32 C. cit., διότι ὁ πρὸς οἰανδήποτε ἐνέργειαν ἐξαναγκασμὸς ἀποτελεῖ περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπομένως ἐν τῇ ἐπιχειρήσει αὐτῆς περιέχεται θυσία (Πρβλ. I 93). H e u m a n n σ. 238. [Π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 813]. Ἀντιδοξοῦσιν ὁ M ü h l e n b r u c h σ. 213. 214, V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ., S c h m i d t ἐνθ. ἀνωτ. Καὶ ὁ A r n d t s καὶ S i n t e n i s ποιοῦνται ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀπόψεως (σημ. 5) ἐξαίρεσιν διὰ τὴν δυνητικὴν αἵρεσιν ὡς τοιαύτην.

⁷ Τὴν τοιαύτην μείαν τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου δὲν πρέπει νὰ κρίνομεν ἀπλῶς καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, ὅτι ἢ ὑποκατάστασις εἶναι ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατάστασις. Τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἀζολουθία θὰ ἦτο, κατὰ τὴν ἐνταῦθα περὶ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκαταστάσεως ὑποστηρικθεῖσαν γνώμην, ὅτι ὁ ὑποκατάστατος θὰ ἐγένετο κληρονόμος παρὰ τῷ ἐγκαταστάτῳ (οὐχὶ, ὡς ὁ M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. δέχεται, ἀντ' ἐκείνου). Ὁ ὑποκατάστατος ὁμως ἔχει συνάμα παραλειφθῆ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἐγκαταστάτου καὶ ἐπομένως καθίστησιν ἀνίσχυρον τὴν ἐγκατάστασιν τοῦτου. Πρβλ. L. 14 § 1 D. de lib. 28. 2: — «vulgo dicitur, eum gradum, a quo filius praeteritus sit, non valere», καὶ ὄρ. τὰ χωρία τῆς ἐπομένης σημειώσεως.

⁸ Τὸ δίκαιον τοῦ Πανδέκτου διακρίνει ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἢ ἐγκατάστασις ἢ

§ 589

Πρὸς ἔγκυρον ἀποκλεισμὸν κατιόντων καὶ ἀνιόντων δὲν ἀπαιτεῖται ῥητὴ ἀποκλήρωσις, ἀρκούσης τῆς μὴ ἐγκαταστάσει αὐτῶν¹. Δέον ὁμως ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ συνάγῃται ἐκ τῆς τοῦ διαθέτου διατάξεως ὅτι ὁ ἐν ταύτῃ μνημονευόμενος λόγος ἀποκλεισμοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄρισμένον τοῦτο πρόσωπον ἢ καὶ εἰς τοῦτο². Ἀποκλήρωσις ὑπὸ αἴρεσιν εἶναι ἀποχρῶσα, ἐὰν διὰ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν ἐγκατεστήθῃ ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος³ ἢ ἡ τῆς ἀποκληρώσεως αἴρεσις ἐπλη-

ἄκυρος λόγῳ τοῦ μὴ προσήκοντος ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀναγκαῖων κληρονόμων, ἰσχύει ἢ ὑποκατάστασις· ἂν δὲ βραδύτερον ματαιωθῇ ἢ ἐγκατάστασις (διὰ τινος postumus, διὰ bonorum possessio contra tabulas), ἐκλείπει μετ' αὐτῆς καὶ ἡ ὑποκατάστασις. L. 76 [75] D. de her. inst. 28. 5, L. 43 § 2 D. de vulg. 28. 6, L. 3 § 6 D. de lib. 28. 2, L. 5 D. de iniusto 28. 3, L. 14 pr. D. de lib. 28. 2¹, L. 8 § 5 D. de B. P. c. t. 37. 4. Πρὸβλ. Vangerow II § 470 σημ. Francke σ. 77 ἐπ., Mühlenbruch XXXVI σ. 336 ἐπ., Arndts σ. 86 ἐπ., Schmidt σ. 38. Κατὰ τοῦ ἐφαρμοστοῦ τῆς διακρίσεως ταύτης καὶ ἐν τῷ νεωτάτῳ ἔτι δικαίῳ οὐδεὶς ὑπάρχει κατ' ἐμὲ λόγος. Ὅθεν οἱ παραδεχόμενοι μὲν ὅτι κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Νεαρᾶς ὁ μὴ προσήκων ἀποκλεισμὸς ἀναγκαῖου κληρονόμου καθίστησιν ἐξ ὑπαρχῆς ἀκύρους τὰς ἐγκαταστάσεις ὀφείλουσι νὰ καλῶσι τὸν ὑποκατάστατον ὡς ἐκ διαθήκης κληρονόμον, οἱ δὲ παραδεχόμενοι, ὅπως τὸ ἀνά χειρὸς βιβλίον (§ 591), ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις μόνον βραδύτερον κατ' οἰονδήποτε τρόπον ματαιοῦνται, ὀφείλουσι νὰ καλῶσι τὸν ὑποκατάστατον ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον· πάντες ὁμως δέον νὰ καλῶσι τοῦτον ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον, ἐπιγινομένου ὀνηγενοῦς. Ἄλλ' οἱ συγγραφεῖς ἐν τῷ θεματι τούτῳ δὲν εἶναι πάντοτε ἀκόλουθοι πρὸς ἑαυτούς. Πρὸβλ. Francke σ. 397, Heumann σ. 239 ἐπ., Arndts σ. 144 ἐπ., Vangerow II σ. 285. [Παπαρηγόπουλος § 814 σημ. 2, Κρασᾶς § 178 ἐν τέλ. καὶ σημ. 20, Δεμερτζής ἢ ἐνδ. ἀνωτ. Γ' σ. 23 σημ. 34].

¹ Ὅπως ὀρίζει ῥητῶς ἡ Νεαρά. Ὁρ. § 587 σημ. 2. 3.

² Πρὸβλ. Francke σ. 399-400, Mühlenbruch XXXVII σ. 230-231, Vangerow II § 484 σημ. ἀρ. III, Arndts σ. 145. [Παπαρηγόπουλος § 815].

³ Τοιαύτῃ ἐγκατάστασις δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπὸ αἴρεσιν ἀποκληρώσει, μάλιστα δὲ δέον κατὰ κανόνα νὰ θεωρῆται ὑπάρχουσα ἐν ταύτῃ, ὁπότε ὑπολείπεται μόνον τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ὑπὸ αἴρεσιν ἀποκληρωθεὶς προέξειτο νὰ ἐγκατασταθῇ ἀντὶ τοῦ ἐγκαταστάτου ἢ μετ' αὐτοῦ Πρὸβλ. § 546 σημ. 11, Mühlenbruch XXXVII σ. 227-228. [Παπαρηγόπουλος § 816 καὶ σημ. 4, Κρασᾶς § 179 σημ. 9]. Διαφωνεῖ ὁ Arndts σ. 146.

ρῶθη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου⁴. Ἀποκλήρωσις δὲ ὑπὸ τὴν αἴρεσιν μέλλοντος λόγου ἀποκλεισμοῦ εἶναι ἰσχυρά, ἐὰν ὁ τοιοῦτος λόγος ἐπραγματώθῃ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου⁵. Περιεχούσης τῆς διαθήκης ὑποκαταστάσεις, ὁ ἀποκλεισμός ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐξ ἐκάστου βαθμοῦ⁶ ἐὰν δ' ἐλλείπῃ παρὰ τινὶ βαθμῷ, αἱ ἐγκαταστάσεις τοῦ βαθμοῦ τούτου⁷ καὶ πάντων τῶν

⁴ Francke σ. 401-402. [Παπαρηγόπουλος § 816]. Τὴν ὑπὸ αἴρεσιν ἀποκλήρωσιν ἀποφαίνουσιν ἕτεροι Arndts σ. 145-146, Vangerow II § 484 σημ. ἀρ. III, ὅρ. καὶ Schmidt σ. 165 σημ. 25) ἀπολύτως ἰσχυράν, ἐπικαλοῦμενοι ὅτι ὁ δυνάμενος ν' ἀποκληρωθῇ ἄνευ αἰρέσεως δὲν δύναται νὰ ἐξενέγκῃ παράπονον διὰ τὸ ἔλασσον, ἤτοι τὴν ὑπὸ αἴρεσιν ἀποκλήρωσιν. Ἄλλ' οὗτος ὅμως δύναται πάντως ν' ἀξιώσῃ ὀριστικὴν ἀποκλήρωσιν, ἐν δὲ τῷ θέματι τούτῳ ἐνδεχομένως μόνον ἀποκληροῦται. [Ἀντιγνομονεὶ Δεμερτζῆς ἔνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 28 σημ. 52].

⁵ Ἡ Νεαρά ἔχει ὑπ' ὄψει μόνην τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ τοῦ ἀποκλεισμοῦ λόγος ἔχει ἤδη πραγματωθῆ κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατατίσεως τῆς διαθήκης. Ἄλλ' ἐννοεῖ βεβαίως ὅτι ἐπιτρέπεται ν' ἀποκλεισθῇ τῆς κληρονομίας ὁ ἔνοχος, κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα αὐτῆς τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἢ ὡς σημαῖον τὸν ἤδη ἔνοχον ἢ τὸν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἀνοίξεως τῆς κληρονομίας τοιοῦτον. Εἰς τοῦ γράμματος τὴν ἐρμηνεῖαν ἀρκοῦται ὁ Heuman Zeitschr. für Civ. u. Pr. XVII σ. 248, Vangerow II § 484 σημ. ἀρ. III ἐν τέλ. [Οἷς ἔπειτα Δεμερτζῆς ἔνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 27 σημ. 50]. τοῦναντίον v. Buchholtz Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 353. Mühlenbruch XXXVII σ. 231 ἔπ., Arndts σ. 147, Schmidt σ. 164-165, Sintenis III σ. 603, [Παπαρηγόπουλος § 816 σημ. 3. Κρασσᾶς § 179].

⁶ Ἄλλως ἢ ἀποκλήρωσις δὲν εἶναι πλήρης. Οὕτω καὶ τὸ τυπικὸν δίκαιον, ὅπερ ἐν τῷ θέματι τούτῳ δὲν ἦγετο ἐκ τῆς ἀρχῆς exheredationes non esse adiuvandas (L. 19 D. de lib. 28. 2), ἀλλ' ἐξ εὐλόγων οὐσιαστικῶν σκέψεων. L. 3 § 2 D. de lib. 28. 2, L. 8 § 3 D. de B. P. c. t. 37. 4. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, πότε ἐν ἐλλείψει ἡτῆς τοῦ διαθέτου δηλώσεως δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀποκλήρωσις ἀναφέρεται εἰς πάντας τοὺς βαθμοὺς ἢ οὐ, τὸ ἀρχαιότερον ἤδη δίκαιον εἶχε θέσει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρως ἐρμηνείας. L. 3 § 3-5 D. de lib. 28. 2, L. 1 C. eod. 6. 28. Πρὸβλ. Francke σ. 69 ἔπ., Mühlenbruch XXXVI σ. 428 ἔπ., Arndts RLex. III σ. 899, Schmidt σ. 53, Vangerow II § 470 σημ. ἐν τέλ., Schröder σ. 94 ἔπ.

⁷ Τὸ τυπικὸν δίκαιον ἐκήρυσσεν ἀνίσχυρον τὸν βαθμὸν, εἰς ὃν ὑπῆρχεν ἡ παραλείψις καὶ πρὶν ἢ ἔλθῃ ἡ σειρὰ αὐτοῦ, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διαδοχῇ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τούτου, καὶ ἂν εἶχεν ἤδη ἐκλείπει πρότερον ὁ παραλείψεις. L. 8, L. 14 pr. D. de lib. 28. 2, L. 3 § 6, L. 4. 5 D. de iniusto 28. 3. Ἐν τῷ νεωτάτῳ δικαίῳ ἀργεῖ τοῦτο κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἐπιδοκιμαζομένην γνώμην περὶ τῆς φύσεως τοῦ κατὰ τὴν Νεαράν 115 ἐπερχομένου ἀνίσχυρου, ἐν ᾧ οἱ τίς ἀπολύτου ἀκυρότητος ὑποσηρικταὶ ὀφείλουσι νὰ δεχθῶσι τὸ ἀντίθετον (πρὸβλ. § 588 σημ. 8). [Παπαρηγόπουλος § 817].

ἐπομένων εἰσὶν ἀνίσχυροι.⁸ Τὸ συγχωρητὸν τῆς ἐπ' ἀγαθῇ προθέσει⁹ ἀποκληρώσεως δὲν ἀνηρέθη διὰ τῆς Νεαρᾶς¹⁰.

Ἡ τῆς νομίμου μοίρας μείωσις ὑπόκειται εἰς τὰς αὐτὰς ἀρχάς, εἰς ἃς καὶ ὁ ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκλεισμός, δέον τ. ἔ. νὰ δικαιολογῆται καὶ αὕτη διὰ ῥητῆς μείας τινὸς τῶν ἐν τῇ Νεαρᾷ ἀνεγνωρισμένων λόγων ἀποκλεισμοῦ¹¹.

§ 590.

Οἱ κατ' ἰδίαν λόγοι ἀποκλεισμοῦ εἰσὶν οἱ ἐπόμενοι¹.

⁸ Οὗτω τὸ τυπικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐπίγινεται postumus καὶ καθ' ἣν ἐνασχεῖται bonorum possessio contra tabulas, ἐν ᾧ ἐπὶ ἀρχικοῦ ἀνίσχυρου προηγουμένου τινὸς βαθμοῦ ἐκάλει τὸν ἐπόμενον. L. 5 D. de iniusto 28. 3, L. 14 pr. D. de lib. 28. 2, L. 8 § 5 D. de B. P. c. t. 37. 4. Πρὸβλ. τὴν προηγουμένην σημείωσιν καὶ § 588 σημ. 8. [Δ ε μ ε ρ τ ζ η ε ἔνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 28 σημ. 51].

⁹ Ὁρ. § 583 ἀρ. 2.

¹⁰ Οὗτως Arndts RLex. III σ. 901, Mühlenbruch XXXVII σ. 394 ἐπ., Schmidt σ. 169, K. Schmidt Arch. f. civ. Pr. LIV σ. 377, [Παπαρηγόπουλος § 817, Κρασᾶς § 179 i. f.]. Διαφωνεῖ ὁ Unterholzner Arch. f. civ. Pr. II σ. 52 ἐπ., ἐν μέρει δὲ ὁ Zimmermann αὐτ. VIII σ. 153 ἐπ., ὄρ. καὶ Francke σ. 439.

¹¹ Πρῶτος δὲν λέγει τοῦτο ἡ Νεαρά· ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι θέλει «χωρὶς μείας καὶ ἐπαληθεύσεως νομίμου λόγου ἀποκληρώσεως οὐ μόνον νὰ μὴ ἀποκλείηται τῆς ἐγκαταστάσεως ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος, ἀλλὰ καὶ νὰ λαμβάνῃ πάντως τὴν ὅλην νόμιμον μοῖραν». Arndts σ. 124. [Παπαρηγόπουλος § 817 σημ. 3, Κρασᾶς § 179 i. f.]. Ἄλλοι (ὡς Francke σ. 340, 341, Schmidt σ. 170) ἀπαιτοῦσι μὲν νόμιμον λόγον ἀποκληρώσεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ῥητὴν αὐτοῦ μείαν.

¹ Glück VII σ. 209 ἐπ., v. Buchholtz jur. Abhandlungen σ. 128 ἐπ., § 590 Mühlenbruch XXXVII σ. 140 ἐπ., Francke σ. 404 ἐπ., Arndts RLex. III σ. 895 ἐπ., Vangerow II § 484 σημ. ἀρ. II, Sintenis III σ. 603 ἐπ.—Οἱ λόγοι, δι' οὓς δύνανται οἱ ἀνιόντες ν' ἀποκλείσωσι τοὺς κατιόντας, περιέχονται ἐν κεφ. 3, οἱ δὲ λόγοι, δι' οὓς δύνανται οἱ κατιόντες ν' ἀποκλείσωσι τοὺς ἀνιόντας, ἐν κεφ. 4 τῆς Νεαρᾶς. Ἡ κατ' ἀναλογίαν ἐπέκτασις τῶν λόγων τούτων δὲν ἀποκλείεται κατ' ἀρχὴν ἀνάγκη ὁμῶς προσοχῆς, διότι ἕρητῶς ὁ Ἰουστινιανὸς δηλοῖ ὅτι τοὺς κατ' ἰδίαν λόγους ἀποκλεισμοῦ ἀναφέρει, ὅπως ἄρῃ τὴν ἐν τῷ δικαίῳ ὑφισταμένην περὶ τούτου ἀβεβαιότητα (κεφ. 3 πρ.). Πρὸβλ. Glück VII σ. 248 ἐπ., Francke σ. 412 ἐπ., Arndts RLex. III σ. 898, Vangerow II σ. 287 ἐπ., Schmidt σ. 163 ἐπ.: ἀντιθέτως ὁ Mühlenbruch XXXVII σ. 176 ἐπ. Ζήτημα εἰδικόν, ἐνταῦθα ἀναγόμενον, εἶναι, ἂν ἀμαρτήματα καθ' ἑνὸς ἀνιόντος ἢ κατιόντος παρέχουσι τῷ ἐτέρῳ δικαίωμα πρὸς ἀποκλήρωσιν ὄρ. περὶ τούτου Mühlenbruch σ. 171 ἐπ., Arndts σ.

Α. Λόγοι, δι' οὓς οἱ ἀνιόντες δύνανται ν' ἀποκλείσωσι τοὺς κατιόντας αὐτῶν².

1. Ἐπιβουλή τῆς ζωῆς.
2. Ἐπιβολή χειρῶν.
3. Ἄλλαι βαρεῖαι ὕβρεις.
4. Κατηγορία ποινικὴ ἐκτὸς τῆς ἐπὶ ἐγκλήματι κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ἢ τῆς πολιτείας.
5. Ψευδῆς καταμήνυσις, ἐπαγαγοῦσα σπουδαίαν τῷ ἀνιόντι ζημίαν³.
6. Μίξις πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ ἀνιόντος⁴.

897 ἐπ., V a n g e r o w σ. 288, ἐξ ἀντιθέτου δὲ S c h m i d t σ. 164. Περὶ τοπικῶν διατάξεων ὄρ. S t o b b e deutsch. Privatr. I § 45 σημ. 17. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 68, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 820, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 180. 181, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 49 ἐπ. σημ. 90. 91].

² Ἐκτὸς τῶν ἐφεξῆς ἀριθμομένων λόγων ἡ Νεαρά (§ 14) μνημονεύει προσέτι τὴν ἑτεροδοξίαν· ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος δὲν ἔχει νῦν πλέον πραγματικὴν ἰσχὺν (I § 55). S e u f f Arch. XI. 166. [Κοί παρ' ἡμῖν ὁ λόγος οὗτος ἀργεῖ ὡς ἐκ τῆς ἀνεπιθροσκειας. Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 66 i. f., Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 818 ἐν τέλ., Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 180 ὑπ' ἀρ. 14. Πρβλ. ἐν τοῦτοις Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 40 σημ. 73.—Ὁ Ἀρμενόπουλος (5. 10) I. B. ἀναφέρει καὶ ἕτερον λόγον ἀποκληρώσεως. «Εἰ ἐν ἀσθενείᾳ χρονία κατακειμένον αὐτῶν (τῶν ἀνιόντων) ἢ ἐν ἀπορίᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ καταστάντων αὐτῶν ἀμελήσουσι τῆς αὐτῶν φροντίδος οἱ παῖδες καὶ καλούμενοι παρὰ τῶν γονέων μὴ βουληθεῖεν αὐτοῖς ἐπιμελείας ἀξιώσαι». Ἡ διάταξις αὕτη, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Προχείρου τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου (33. 4, ἐκδ. Zachariae σ. 172), φέρει ἅπαντα τὰ διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἰσχὺν αὐτῆς ἀπαιτούμενα στοιχεῖα. Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 66, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 818 i. f., Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 180 ὑπ' ἀριθ. 15, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 46 σημ. 77. Πρβλ. καὶ γνωμοδότησιν Ρ α κ τ ι β ἄ ν ἐν Θ έ μ ι δ ι Ἄγγελοπούλων XXI σ. 143].

³ Ἡ Vulgata λέγει μὲν «dalator» ἐν γένει, ἀλλ' ἡ ἀκριβεστέρα τῆς λέξεως ταύτης ἔννοια προκύπτει ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἔχει «συκοφάντης» (=calumniator). Mühlenbruch σ. 149-150. Ἡ Νεαρά λέγει ἔτι: «εἰ συκοφάντης κατὰ τῶν γονέων ὁ υἱὸς γένηται», τοῦτου δ' ἕνεκα τὸν λόγον τοῦτον ἀποκλεισμοῦ περιορίζουσί τινες εἰς τοὺς ἄρρενας κατιόντας. Mühlenbruch σ. 149. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 66 ὑπὸ στοιχ. ζ', Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 693 σημ. 2, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 180, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 34 σημ. 65]· τοῦναντίον Arndts σ. 896 σημ. 74.

⁴ Ἡ Νεαρά ἀναφέρει καὶ ἐνταῦθα μόνον τὸν υἱόν· ἐκτὸς δὲ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀνιόντος ἀναφέρει καὶ τὴν παλλακίην αὐτοῦ. Πρβλ. Mühlenbruch σ. 147-149. [Κ α λ λ ι γ ἄ ς § 66 ὑπὸ στοιχ. ζ', Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 818 ὑπὸ στοιχ. ζ', Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 180 ὑπ' ἀρ. 6, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 34 σημ. 66].

7. Διακώλυσις τῆς καταρτίσεως διαθήκης⁵.

8. Ἐπιβίωσις ἐγγύσεως ὑπὲρ τοῦ ἐν φυλακῇ ἀνιόντος· τοῦτο ὁμως ἰσχύει μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἄρρενας κατιόντας⁶.

9. Παραμέλησις τοῦ ἀνιόντος, ἐν μανίᾳ τυγχάνοντος.

10. Ἀμέλεια περὶ τὴν ἐκ τῆς αἰγμάλωσις ἀνάρρυσιν, προϋποτιθεμένου ὅτι ὁ κατιὼν συνεπλήρωσε τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος.

11. Συναναστροφὴ μετὰ φαρμακῶν καὶ προσώπων εἰς μαγαζίαν ἐπιδιδομένω καὶ συμμετοχὴ ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι αὐτῶν⁷.

12. Βίος ἡθοιοιοῦ καὶ μίμου παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνιόντος⁸.

13. Αἰσχροὺς τῆς θυγατρὸς, ἐγγόνης κλπ. βίος ἢ σύζευξις παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀνιόντος, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἀνιὼν μηδεμίαν πρὸς ὑπανδρίαν αὐτῆς κατέβαλε φροντίδα μέχρι τοῦ 25 ἔτους⁹.

Β. Λόγοι, δι' οὓς δύνανται οἱ κατιόντες γ' ἀποκλείωσι τοὺς ἀνιόντας αὐτῶν¹⁰.

⁵ Ἡ L. 23 C. de inoff. 3.28 ἤδη κηρύσσει τοῦτο ὡς «iusta causa offensae».

⁶ Κατὰ ῥήτην τῆς Νεαράς δῆλωσιν (§ 8).

⁷ «Si cum maleficis hominibus ut maleficus versatur» (§ 4). Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχει «εἰ μετὰ φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς συναναστρέφεται». Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἔχει τὴν ἐν τῷ κειμένῳ διττὴν ἔννοιαν. Mühlenbruch σ. 144-146. [Παπασσαζής § 818 ὑπὸ στοιχ. δ', Κρασσάς § 180 σημ. 5, Δεμεριτζής ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 39 σημ. 71].

⁸ «Si filius praeter voluntatem parentum arenariis vel mimis se sociaverit» (§ 10). Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχει «μεταξὺ κυνηγῶν ἢ μίμων». Πρβλ. Arndts σ. 896 σημ. 78. Ὁρ. καὶ L. 11 C. de inoff. 3. 28. [Περὶ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίου τῆς διατάξεως ταύτης Δημητράκοπουλος ἐν Νομικῇ Διακοπῶν V σ. 104 ἐπ. (Νομ. Ἐνασχ. I σ. 243 ἐπ.), Δεμεριτζής ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 39 σημ. 72].

⁹ Ὁ λόγος οὗτος ἀποκλεισμοῦ ἀθλιώτατα ἐκφράζεται ἐν τῷ νόμῳ (§ 11). Πρβλ. Francké σ. 407 ἐπ., Mühlenbruch σ. 153 ἐπ., Vangerow σ. 286. Entscheld. d. RG. XV σ. 166 (=Seuff. Arch. XI. II. 41). [Καλλιγὰς § 66 ὑπὸ στοιχ. ια', Παπασσαζής § 180 ὑπ' ἀρ. 11, Δεμεριτζής ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 41 σημ. 74. 75. 76. Πρβλ. τὰς ὑπ' ἀριθ. 1514 <1910> καὶ 1983 <1911> ἀποφ. Πρωτ. Καλαμῶν (Θέμις Ἀγγελοπούλων XXII σ. 127, XXIII σ. 542). Πρβλ. γνωμοδοτήσεις Πακτιβάν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXI σ. 143 ἐπ., Ἐδελείδη ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXXIII σ. 447. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 403 <1908>].

¹⁰ Καὶ ἐνταῦθα ὡς περαιτέρω λόγον ἀποκλεισμοῦ ἀναφέρει ἡ Νεαρά τὴν ἑτεροδοξίαν, πρβλ. σημ. 2.

1. Ἐπιβουλή τῆς ζωῆς.
2. Μήνυσις ἐπὶ κεφαλικῷ ἐγκλήματι ἐκτὸς τοῦ τῆς καθοσιώσεως¹¹.
3. Μίξις πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ κατιόντος¹².
4. Διακόλυσις τῆς καταρτίσεως διαθήκης¹³.
5. Ἀμέλεια περὶ τὴν ἀνάρρυσιν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.
6. Παραμέλησις τοῦ κατιόντος, ἐν μανίᾳ τυγχάνοντος.
7. Φαρμακεία τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῆς γυναικὸς, ἢ τάνάπαλιν πρὸς θανάτωσιν, ἢ ἔκστασιν τῆς διανοίας¹⁴.

Οἱ τοῦ ἀποκλεισμοῦ λόγοι ἀποβάλλουσι τὴν ἰσχὴν αὐτῶν διὰ συγγνώμης τοῦ προσβληθέντος, οὐ μόνον πρὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης¹⁵, ἀλλὰ καὶ ὕστερον διδομένης¹⁶.

¹¹ Νεαρ. 115 κεφ. 4 § 1: «Εἰ οἱ γονεῖς εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τοὺς ἰδίους παῖδας παραδοῖεν». Πρβλ. M ü h l e n b r u c h XXXVII σ. 167 ἐπ.

¹² Τὸν λόγον τοῦτον περιορίζουσιν ἕτεροι εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ υἱοῦ ἢ μάστα τοῦ ὑπέξουσίου. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 168, Arndts σ. 897 σημ. 82, Vangerow σ. 287. Ἡ Νεαρά ἀναφέρει ἅμα καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. σημ. 4) τὴν παλλακίην, [ὄπερ βεβαίως νῦν ἀργεῖ, Κρσσᾶς § 180 σημ. 12].

¹³ Καὶ ὡς πρὸς τὴν περίπτωσηιν ταύτην ἰσχυρίζονται τινες τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς, οὓς καὶ ἐπὶ τῆς προηγουμένης. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 169, Arndts σ. 897 σημ. 83.

¹⁴ Δεὸν ὁ παθὼν σύζυγος νὰ ἦ ἀνίων τοῦ ἀποκληροῦντος; Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 170, Arndts σ. 897 σημ. 84. [Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 48 σημ. 85].

¹⁵ Παράπτωμα συγκεχωρημένον δὲν εἶναι πλέον παράπτωμα. Ὅρ. καὶ L. 11 § 1, L. 17 § 6 D. de iniur. 47. 10. Οὕτως ἡ πλειονότης τῶν συγγραφέων. Ἀντιδοξεῖ μεμονωμένως ὁ Schmidt σ. 166 ὄρ. καὶ Glück VII σ. 217 ἐπ. [Πρβλ. Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 54 σημ. 97].

¹⁶ Καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι παράπτωμα συγκεχωρημένον δὲν εἶναι παράπτωμα. Francke σ. 415, Arndts RLex. III σ. 899-900, ὄρ. καὶ Glück VII σ. 219 ἐπ., [Παπαρρηγόπουλον § 821 καὶ σημ. 1] ἀντιδοξοῦσι M ü h l e n b r u c h XXXVII σ. 185 ἐπ., Vangerow II σ. 288, Sintenis § 197 σημ. 22, [μεθ' ὧν καὶ οἱ ἡμέτεροι Καλλιγᾶς § 68, Κρσσᾶς § 181 ὑπὸ στοιχ. δ']. Ἐναντίον καὶ Seuff. Arch. V. 34, XXXV. 301.—[Κατὰ τὴν Νεαρ. 123 κεφ. 41 ὑπάργει παρ' ἡμῶν καὶ ἕτερος λόγος ἀρσεως τῆς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας: «Οὐδεμίαν δὲ ἄδειαν δίδομεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοὺς παῖδας ἢ τοῖς παισὶ τοὺς γονεῖς τὴν κοσμικὴν διαγωγὴν καταλιμπάνοντας ὡς ἀχαριστοὺς ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας πρὸ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθησάσης». Βασ. (4. 1) 1β', Ἀρμ. (5. 10) 4. Πρβλ. Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 53 σημ. 95].

§ 591.

Ἐὰν κατιόντες καὶ ἀνιόντες ἀπεκλείσθησαν τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως μὴ προσηκόντως, αἱ ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχόμεναι ἐγκαταστάσεις εἰσὶ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Νεαρᾶς ἀνίσχυροι¹. Περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνίσχυρου τούτου ἐπικρατεῖ ἕξις ἀπὸ τῶν γλωσσογράφων μέχρι σήμερον². Γνώμη μὲν τις θεωρεῖ τοῦτο ὡς ἀκυρότητα (τὸ λεγόμενον σύστημα ἀκυρότητος)³, ἕτερα δὲ ὡς ἀκυρωσίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς *querela inofficiosi testamenti* (τὸ λεγόμενον σύστημα ἀστοργίας)⁴ καὶ τρίτη ποιεῖται τὴν διάκρισιν, ὅτι, μὴ δηλωθέντος μὲν λόγου ἀποκλεισμοῦ, ἐπέρχεται ἀκυρότης, δηλωθέντος δὲ μὴ ἀληθοῦς τοιούτου, ἐπέρχεται ἀκυρωσία (τὸ λεγόμενον μίχτον σύστημα)⁵. Οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ συστήματος τῆς ἀκυρότητος διαφωνοῦσι πάλιν πρὸς ἀλλήλους περὶ οὐσιώδη σημεῖα. α. Οἱ μὲν διδάσκουσιν ὅτι αἱ κληρονομικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ὑπάρχει μὴ προσηκόντως ἀποκεκλεισμένος ἀναγκαῖος

¹ Ὁρ. § 587 σημ. 5. [Ἄλλως ἐν Κρήτῃ (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 591 538 σημ. 5), ἐνθα ἡ παράλειψις δὲν συνεπάγεται τὸ ἀνίσχυρον τῶν ἐγκαταστάσεων ἐν γένει, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ μέρος ἀναλογεῖ ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν κληροληφθέντων ἀναγκαῖων κληρονόμων. Α. Π. 34 <1915>].

² Πρὸβλ. τὰς διαφοροὺς γνώμας (ἐν μέρει ὅμως σχετιζομένας καὶ πρὸς τὸ ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ ἐξεταζόμενον ζήτημα) παρὰ Glück VII σ. 335 ἐπ. Bluntschli σ. 267 ἐπ., Mühlenbruch XXXVII σ. 245 ἐπ. 298 ἐπ., Francke σ. 367 ἐπ., Arndts σ. 106 ἐπ., Vangerow II § 485 σημ. [Α. Ι. Σχληροὺς ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XI I σ. 149 ἐπ.]

³ Ὁρ. σημ. 6 ἐπ.

⁴ Τὸ σύστημα τοῦτο, ὑπὸ τῶν γλωσσογράφων ἦδη, ὡς ἄλλως καὶ τὰ λοιπὰ δύο, ὑπερασπιζόμενον, ἐκ μὲν τῶν ἀρχαιοτέρων ὑπεστηρίχθη ἰδίως ὑπὸ τοῦ Κοῦτσιαίου καὶ τοῦ Δονέλλου, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἰδίως ὑπὸ Glück VII σ. 335 ἐπ., Unterholzner Verjährungslehre II § 170, Elvers Themis N. F. I σ. 236 ἐπ., Mayer § 104, Köppen System σ. 160 ἐπ. καὶ Grundriss σ. 78 ἐπ., Brinz I ἐκδ. σ. 744 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 107 ἐπ., Dernburg III § 154, Wendt § 357. 361. Seuff. Arch. XIV 244. [Ὅτω καὶ Α. Π. 57 <1887>, 204 <1888>, 161. 162 <1889>, 23 <1890>, 369 <1894>, εἰ καὶ ἐκ τῆς διατυπώσεως τῶν ἀποφάσεων τούτων δὲν ἐξάγεται τοῦτο καθαρώς].

⁵ Τὸ σύστημα τοῦτο, ἐπὶ μακρὸν ἐπικρατήσαν ἐν τῇ πράξει πρὸβλ. Mayer § 104 σημ. 8), ὑποστηρίζει εἰσέτι ἐκ τῶν νεωτέρων μόνος ὁ Puchta § 493 αὐτ. αὐτ.

κληρονόμος, εἰσὶν ἀπολύτως ἄκυροι, καὶ ἐὰν ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος μὴ ζῆ πλέον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου⁶. β. Κατ' ἄλλην δὲ γνώμην αἱ κληρονομικαὶ ἐγκαταστάσεις δὲν εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἄκυροι, ἀλλὰ καθίστανται τοιαῦται διὰ τῆς κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ὑπάρξεως ἀναγκαίου κληρονόμου, μὴ προσηκόντως ἀποκλεισθέντος⁷. γ. Τρίτη τις γνώμη, ἔτι περαιτέρω χωροῦσα, δέχεται ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις ἀποβαίνουν ἄκυροι μόνον διὰ τῆς δηλώσεως τοῦ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου ὑπάρχοντος ἀναγκαίου κληρονόμου ὅτι θὰ ποιήσεται χρῆσιν τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ ὡς ἀναγκαίου κληρονόμου, ὅποτε ὁμοῦς δέχεται, ὡς ἀμφοτέραι αἱ προμνημονευθεῖσαι γνώμαι, ὅτι ἐπέρχεται καθαρὰ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ⁸. δ. Κατὰ τετάρτην τέλος γνώμην διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου ἐπέρχεται ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ μόνον ὑπὲρ τῶν μὴ προσηκόντως ἀποκλεισθέντων ἀναγκαίων κληρονόμων⁹.

⁶ Οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Heumann Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XVII σ. 203 ἐπ., Vering σ. 421 ἐπ., Schmidt σ. 174 ἐπ., Vangerow II § 485, Sintenis III § 198. [Οὕτω καὶ Κρασσᾶς § 183 i. f., Δημαρᾶς ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας V. σ. 426 ἐπ., Α. Π. 355 <1865>, 15 <1867>, ἐν ἣ ὁμοῦς ἀνακριβῶς γίνεται λόγος περὶ ἀκυρότητος τῆς διαθήκης. Ἐφ. Ἀθ. 1540 <1901>, 1613 <1908>. Ἐφ. Πατρ. 639 <1911>. Οὕτω καὶ ὁ Α. Γ. Ρηγανᾶκος ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει Ζέπου I σ. 498]. Καὶ ὁ Brandis Zeitschr. f. Civ. u. Pr. VII σ. 197 ἐπ., συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ συστήματος τούτου, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν ἐκλείποντος βραδύτερον τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, πρέπει νὰ παρέχῃται τοῖς ἐγκαταστάτοις ἡ bonorum possessio secundum tabulas.

⁷ Οὕτως ὁ Mühlenbruch XXXVII σ. 245 ἐπ. 256 ἐπ., Wächter σ. 843 ἐπ., ἐν μέρει δὲ Tewes § 139.

⁸ Οὕτως ὁ Bluntschli σ. 234 ἐπ., Francke σ. 382 ἐπ., Arndts σ. 106 ἐπ., Seuff. Arch. III 85, πρβλ. XXV. 452, XLIV. 262, XLVIII. 273. [Οὕτως, ὡς φαίνεται, καὶ Καλλιγᾶς § 75, Α. Π. 241 <1912>].

⁹ Οὕτως ὁ Puchta § 493 ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέρω εἰρημένην περίπτωσιν, Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 III σ. 178 ἐπ., [Οὕτω καὶ Παπαρηγόπουλος § 823, 824, Α. Π. 24 <1897>].—Ἐπὶ τῆς ἀκυρότητος ἀνευ εἰδικωτέρου προσδιορισμοῦ Seuff. Arch. XXVIII. 43, XXXIII. 240, XXXIX 320 (RG. Entscheid. XI σ. 320). [Οὕτω καὶ Α. Π. 118 <1885>, 66 <1919>]. Ὁρ. καὶ Seuff. Arch. III 355, V. 205, VIII. 70, X. 274, XIX. 247. Σχετικῆ ἀκυρότητος, querela nullitatis ex iure novo, παραίτησις ταύτης: Seuff. Arch. LIII. 19.

Ἐκ τῶν διαφόρων τούτων συστημάτων καὶ γνώμων τὸ μικτὸν σύστημα εἶναι τὸ ἀσθενέστερον¹⁰. Ὑπὲρ τοῦ συστήματος τῆς ἀκυρότητος κατὰ τὴν ὑπὸ στοιχ. α ἐκτεθεῖσαν καθαρὰν αὐτῆς μορφήν συνηγορεῖ τὸ πολὺ τὸ ῥῆμα τῆς Νεαρᾶς¹¹. Ἄλλ' ἐὰν ἐγκαταλίπωμεν τὴν κατὰ γράμμα ἐρμηνείαν, ἀγόμεθα διὰ τῶν διαφόρων τοῦ τῆς ἀκυρότητος συστήματος ἀπορρώσεων πρὸς τὴν τελευταίαν¹², τὰ μάλιστα προσεγγίζουσιν

¹⁰ Ἡ Νεαρὰ λέγει ἐν κεφ. 3 § 15: «Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθεῖ, μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀπὸ κληρονόμων γραφεῖσι παισίν, ἀλλ'...», ἐν δὲ κεφ. 4 § 9: «Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθεῖ, μηδεμίαν δύναμιν τὴν τοιαύτην διαθήκην τὸ γε εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἔχειν θεσπιζομεν, ἀλλὰ...». Διακρίσεώς τινος μεταξὺ τῶν διαφορῶν ὄρων τῶν περὶ ἀποκληρώσεως διατάξεων οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει.

¹¹ Τὸ πολὺ. Οἱ ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἀκυρότητος στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐκφράσεως «μηδεμίαν δύναμιν τὴν τοιαύτην διαθήκην.. ἔχειν» (κεφ. 4 § 9). Ἄλλὰ παρὰ ταύτην εὐρηται αἱ φράσεις «ἀνατρεπομένης τῆς διαθήκης» κεφ. 4 § 9— «τῆς διαθήκης ἀκυρομένης» κεφ. 3 § 14, καίτοι δὲ δὲν ἀγνοοῖται ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται ἐκφράσεις δύνανται νὰ νοηθῶσι καὶ ὡς δηλοῦσαι ἀναίρεσιν τῆς διαθήκης ἐκ τοῦ νόμου, οὐχ' ἤτιον εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ πρώτη ἐκφρασις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῇ ἀναποφεύκτως ὡς σημαίνουσα ἀκυρότητα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀκυρωσίαν. Πρβλ. I § 82 σημ. 2. Ἰσχυρίζονται προσειεὶ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν κεφ. 3 § 14 καὶ κεφ. 4 § 9 ὡς ἐπακόλουθον τοῦ μὴ προσήκοντος ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ὀρίζει ἀπλῶς ὅτι ἐπέρχεται ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή. Ἄλλὰ τὴν διάταξιν ταύτην εἰσηγεῖται ἐν κεφ. 3 § 14 ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῶν λέξεων «μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀπὸ κληρονόμων γραφεῖσι παισίν» νοεῖ λοιπὸν, κατ' αὐτοῦς, ὅτι καὶ τότε θὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή, ὁπότεν μνηδεῖς πλέον δύνανται νὰ γίνῃ λόγος περὶ βλάβης τῶν ἀποκληρωθέντων τέκνων, ὑπάρχει δ' ἴσως ἀπώτατός τις μόνον συγγενής, ὃν οὐδέποτε ἔσχε κατὰ νοῦν ὁ διαθέτης; Πρὸ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου, ὅπερ προδήλως ὑποτιμῶσιν οἱ πολέμοι, οὐδ' ἡ ἐπίκλησις τῆς κατ' ἀναλογίαν ἐφαρμογῆς τοῦ pr. I. de exh. lib. 2. 13 (πρβλ. Gai II. 123) δύνανται νὰ εὐδοκηθῶσι, καὶ μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀμφίβολον τοῦλάχιστον εἶναι, ἂν τὸ ἄρχαιότερον δίκαιον ἀντέτασεν ἐν τῷ θέματι τούτῳ πρὸς τὴν ἀκυρότητα τῆς διαθήκης τὴν honorum possessio secundum tabulas (πρβλ. Arndts σ. 93 ἐπ., Van gerow II § 472 σημ. ἀρ. 2), καὶ ὅτι εἶναι ἀμφίβολον ὅτι ἔπραττε τοῦτο ἐπὶ παραλείψεως ὀψιγενοῦς, ἣτις περιπτώσις συμπεριλαμβάνεται ἐπίσης ἐν τῇ διατάξει τῆς Νεαρᾶς. [Ἐφ. Ἀθ. 892 <1912>].

¹² Ἡ θεμελιώδης τοῦ νόμου ἰδέα εἶναι ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις δὲν φρέπει νὰ φέρωσι βλάβην τοῖς μὴ προσοκόντως ἀποκλειομένοις ἀναγκαίοις κληρονόμοις ἐν ᾧ δ' ἐκ τούτου συμπεραίνεται ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις παραμένουσιν ἐν ἰσχύϊ, ἐκλειπόντων πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων (σημ. 11), ἀκατανόητον ἀποβάνει διὰ τίνα λόγον νὰ μὴ παραμένωσιν αὗται ἐν ἰσχύϊ καὶ ὅτε οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι δὲν βέλουσι ν' ἄρῳσι τὴν προξηνηθεῖσαν αὐτοῖς

εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀστοργίας¹³. Ζήτημα δύναται νὰ ᾖ, ἂν πρέπει νὰ μεταβῶμεν καὶ εἰς τὸ σύστημα τοῦτο. Ἄλλὰ τὴν καταφατικὴν τοῦ ζητήματος τούτου λύσιν ἐπιβάλλει ἡ σκέψις, ὅτι τὸν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκλεισμὸν ἀφομοιοῖ ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς τὸν ἀποκλεισμὸν ἐκ τῆς νομίμου μοίρας, κηρῦσσει δὲ τοῦτον, καθὼς καὶ ἐκείνον, ὡς προσβολήν, ἣτις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσαφθῇ, ἂν ὁ ἀποκλειόμενος μὴ ἐγένετο ἄξιός ταύτης¹⁴.

ζημίαν· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἀκατανόητον εἶναι διατί, ἐὰν οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι θέλωσι ν' ἄρῃσι τὴν ζημίαν ταύτην, θὰ προσέλθωσι μετ' αὐτῶν καὶ ἕτεροι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι, εἰς οὓς οὐδεμία διὰ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκαταστάσεων ἐπεγένετο ἀδικία (προσηκόντως ἀποκλεισθέντες ἀναγκαῖοι κληρονόμοι, ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι μὴ ὄντες ἀναγκαῖοι κληρονόμοι). Οὕτω λοιπὸν καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῆς παραβιάσεως τῶν διατάξεων τῆς Νεαράς δὲν ἐπέρχεται πάντοτε καθαρά ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχή, εἰ καὶ ἡ Νεαρά ὀρίζει τοῦτο· ἀλλ' εἶναι ἄρα γε ἄγαν δυσχερὲς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν συνήθη περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐκτός τῶν μὴ προσηκόντως ἀποκλεισθέντων ἀναγκαίων κληρονόμων δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλοι ἐκ ἀδιαθέτου κληρονόμοι; Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν μοι φαίνεται δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τις νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ λίαν ἐπιζυνοῦς τούτου ἐδάφους· φρονῶ δ' ὅτι ὁ μὴ βουλούμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ τὸ τελευταῖον βῆμα δὲν δύναται ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀπολύτου ἀκυρότητος.

¹³ Καὶ ἡ ὑπὸ στοιχ. γ' γνώμη ἰσχυρίζεται κατ' ὄνομα μόνον ἀκυρότητα, πράγματι δὲ ἀκυρόσιαν, διὰ τῆς ἀπλῆς τοῦ προσβληθέντος δηλώσεως ἐπερχομένην. Πρβλ. I § 82 σημ. 5α καὶ Arndts σ. 114 σημ. 155. Τῷ ὄντι καὶ ὁ Puchta ἐνθ. ἀνωτ. λέγει διαρρηθῆναι ὅτι τὸ ἀνίσχυρον, ὅπερ διδάσκει, «δὲν εἶναι ἀκυρότης, ἀλλ' ἀνατροπή». Κατὰ τὴν τετάρτην ταύτην γνώμην (ὑπὸ στοιχ. δ) προστίθεται μόνον ὅτι καλοῦνται τὰ αὐτὰ πρόσωπα, ἅτινα θὰ προσήρχοντο καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς querela inofficiosi testamenti.

¹⁴ Παρὰ τοῖς ἀντιπάλοις τοῦ συστήματος τῆς ἀστοργίας προτεθεῖ τὸ ἐπιχειρημα, ὅτι ἡ Νεαρά τὴν ἀνάγκην τῆς ἐγκαταστάσεως ἐπιτάσσει ὡς τύπον, παραβίασις δὲ διατάξεως, ἀναγομένης εἰς τὸν τύπον, μόνον ἀκυρότητα δύναται νὰ συνεπάγῃται. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τὸ ἐπιχειρημα τοῦτο μοι εἶναι δυσνόητον. Ἡ ὑπὸ τῆς Νεαράς διατασσομένη κληρονομικὴ ἐγκατάστασις κατὰ τοῦτο εἶναι τύπος, ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ἀδιάφορον· ἀλλὰ πλεόν τι ἢ τύπος εἶναι καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ἡ ἐγκατάστασις δὲν δύναται ν' ἀμοιρῇ παντελῶς περιεγομένου, πρὸ πάντων ὅμως διότι, κατὰ τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀντίληψιν, αὐτὴ ἀποτελεῖ ἐνδειξιν τιμῆς πρὸς τὸν ἐγκατάστατον, ὕβριν δὲ ἡ παράλειψις αὐτῆς. Τὴν ὕβριν ταύτην, ὡς ἐρρηθῆ, ἔξομοιοῖ ἐντελῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς τὴν προσβολὴν τῆς νομίμου μοίρας, ἣτις μόνη ἐθεωρεῖτο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς προσβολὴ τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου· ἐπεκτείνει δὲ τὴν ἔννοιαν τῆς προσβολῆς τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου. Καθ' ἣ λέγει,

Τὸ ἐξαγόμενον ἄρα εἶναι ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ Νεαρᾷ 115 μόνον νέον διακανονισμόν τῆς querela inofficiosi testamenti ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ καὶ ἐπομένως τὸ δίκαιον ταύτης ἐξακολουθεῖ ἰσχύον, καθ' ὅσον ῥητῶς δὲν κατηργήθη. Τοῦτο ὁμως, μὴ σκοποῦμένων τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἐπιτροπομένου ἀποκλεισμοῦ (§ 589. 590), κατηργήθη ὑπὸ τὴν μίαν μόνην ἔποψιν, ὅτι μετὰ τῶν ἐγκαταστάσεων δὲν συνεχλείπει καὶ τὸ λοιπὸν τῆς διαθήκης περιεχόμενον¹⁵. Λέον ἐν τούτοις νὰ γίνῃ

σκοπεῖ νέαν διαρρῦθμιν τοῦ ζητήματος, ὑπὸ τίνα προϋπόθεσιν συγχωρεῖται ἠθικῇ προσβολῇ τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, διότι τὸ πρῶν περὶ τούτου ἰσχύσαν δίκαιον εἶναι ἀβέβαιον καὶ ἀνεπαρκές. Ἀλλὰ τὸ τέως ἰσχύον δίκαιον ἀνεφέρετο εἰς τὸν ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας ἀποκλεισμόν, τὸ δὲ νέον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοιούτου· δὲν προκύπτει ἐκ τούτου ἀριδίλως ὅτι κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὴν ἀντίληψιν ἐκότερος τῶν ἀποκλεισμῶν τούτων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὑπάγεται: Ἦτο λοιπὸν δυνατόν νὰ ἠθέλησεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὅπως καταργήσῃ ὀλοσχερῶς τὸ παλαιὸν δίκαιον ὡς πρὸς τὴν διατηρηθεῖσαν ταύτην ἔννοιαν; Ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς προέθετο νὰ καταργήσῃ ἄρδην τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον εἶναι ἀπίθανον, καθ' ὅσον ἡ Νεαρά 115 περιέχει προσέτι σειρὰν ὄλην ἀλλοτρίων διατάξεων (§ 587 σημ. 1)· ἐάν ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλε νὰ ἐδώσῃ νέον θεμελιώδη νόμον περὶ τῆς κατ' ἀνάγκην κληρονομικῆς διαδοχῆς κατιόντων καὶ ἀνιόντων, δὲν θὰ ἐπεχείρει τοῦτο, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ὑπὸ τὸν τύπον συμμίκτου νόμου. — Προσθετέον ἄλλως τε ἐν τέλει ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου οὐδεμία τῶν προτεινομένων γνομῶν δύναται ν' ἀξιῶσῃ ὅτι κέκτηται ὑπὲρ ἑαυτῆς πειστικὸς καὶ ἀναντιρρήτους λόγους. Ἐκάστη θὰ ὑπομείνῃ κατ' ἀνάγκην, ὅπως αἱ σκέψεις, ἐφ' ὧν ἐρείδεται, μὴ ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῶν ἀντιφρονούντων, ὡς αὐτὴ αὐτὴ νομίζει ἀναγκαῖον νὰ ἐκτιμᾷ ταύτας. Οὕτω δὲ περὶ ὁμοφωνίας οὐδ' ἴχνος ἐλπίδος ὑπάρχει. [Υπὲρ τοῦ συστήματος τῆς ἀστοργίας καὶ ὁ Δ ε μ ε ρ τ ζ η ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 77 ἐπ. ἔνθα ἐν πλάτει τὰ ὑπὲρ τούτου καὶ τὰ κατὰ τοῦ συστήματος τῆς ἀκυρότητος ἐπιχειρήματα. Οὕτω καὶ Σ κ λ η ρ ὁ ς ἐνθ. ἀνωτ.]

¹⁵ § 587 σημ. 6. Ἐνταῦθα περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὄρφανικὴ ὑποκατάστασις, πρβλ. L. 34 § 2 D. de vulg. 28. 6, Mühlenbruch XXXVII σ. 286 ἐπ. Arndts σ. 152. Περιλαμβάνονται δὲ καὶ ἀποκληρώσεις κατὰ τοὺς δεχομένους ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς querela inofficiosi testamenti διατηροῦνται αὗται ἐν ἰσχύϊ (§ 584 σημ. 24). Arndts σ. 152, Vangerow § 485 σημ. ἐν ἀρχ. καὶ παρατομπαὶ αὐτ. [Ἡ τοῦ Δεμερτζῆ ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 57 σημ. 106 γνώμη ὅτι δύναται ἐνδεχομένως νὰ προσβληθῶσι καὶ αἱ κληροδοσίαι, ἐφόσον προσβάλλουσι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου ἢ τὴν νόμιμον μοῖραν τοῦ παραλειφθέντος εἶναι πάντῃ ἀνεπείριστος· ἡ Νεαρά ῥητῶς ἀναγράφει ὅτι τὸ λοιπὸν, ἐκτὸς τῶν ἐγκαταστάσεων, μέρος τῆς διαθήκης δὲν συνεχλείπει μετὰ τῶν ἐγκαταστάσεων (ἀνωτ. § 587 σημ. 6), αἱ δὲ κληροδοσίαι, ἐφόσον περιορίζουσι τὴν νόμιμον μοῖραν, καταπίπτουσιν ἀφ' ἑ α υ τ ὦ ν (ἀνωτ. § 586 σημ. 1)].

ἐξαίρεσις τούτου ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας, τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ προσβάλλοντος τὴν διαθήκην ἀναγκαίου κληρονόμου τεθειμένης, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ὑπ' ὄψει ἄλλους εἰ μὴ ἐξωτικούς¹⁶. "Ὅτι αἱ κληροδοσίαι καὶ ἄλλαι τῆς διαθήκης διατάξεις δὲν διατηροῦνται ἰσχυραί, ἐὰν ἡ διαθήκη πίπτῃ ἐξ ἄλλων λόγων καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς κατ' αὐτῆς προσβολῆς τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ¹⁷.

§ 592.

"Ἐτερον σφόδρα περιμάχητον ζήτημα εἶναι τὸ περὶ σχέσεως τῆς Νεαρᾶς 115 πρὸς τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν δίκαιον¹. Ἰσχυρίζονται τινες ὅτι τὸ δίκαιον τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἰσχύον² παρὰ τῇ Νεαρᾷ ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, εἰς ἃ ἀνεφέρετο, εἴτε μόνον ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις ἐγκύρου ἀποκλεισμοῦ³ εἴτε καὶ ὡς πρὸς

¹⁶ Πρὸβλ. καὶ L. 5 § 2 D. de leg. praest. 37. 5. Ἄλλὰ καὶ τὸ θέμα τοῦτο εἶναι λίαν ἐπίμαχον. Ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθείσης γνώμης Bluntschli σ. 263 ἐπ., Francke σ. 389· ἐναντίον Mühlenbruch XXXVII σ. 284 ἐπ., Arndts σ. 153, Schmidt σ. 180 ἐπ., Vangerow § 485 σημ. ἐν ἀρχ., Sintenis § 198 σημ. 2. [Ἀντιθέτως A. II. 118 <1885> ἐν λίαν γενικῇ φράσει].

¹⁷ Πρὸβλ. L. 3 § 7 D. de leg. praest. 37. 5. «Ea autem legata sola praestant qui contra tabulas bonorum possessionem accipiunt, quae utiliter data sunt, verum idcirco non debentur, quod filius contra tabulas bonorum possessionem accipit». "Ὅθεν ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος ἰδίως τότε δὲν ὑποχρεοῦται νὰ παράσῃ τὰ κληροδοτήματα, ὅταν ὁ ἐγκατάστατος ἀποθάνῃ πρὸ τοῦ διαθέτου ἢ πρὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως, πρὸβλ. L. 10 § 1 D. de leg. praest. 37. 5. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ἀποκροῦσῃ τὴν κληρονομίαν, μόνον διότι γινώσκει ὅτι ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος θὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ ταύτην· διότι ὁ κύριος λόγος, δι' ὃν δὲν γίνεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κληρονόμος, εἶναι πάντως ἡ παραβίασις τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων, πρὸβλ. L. 4. 12. 13 D. eod. Περὶ τῶν διαφόρων γνωμῶν ὁρ. Francke σ. 390 ἐπ., Mühlenbruch σ. 295 ἐπ., Arndts σ. 151, Schmidt σ. 171 ἐπ.

§ 592

¹ Φιλολογικὰς πληροφορίας ὄρ. παρὰ Mayer σ. 268 ἐπ., Bluntschli σ. 267 ἐπ., Francke σ. 355 ἐπ., Mühlenbruch XXXVII σ. 289 ἐπ.

² Πρὸς δὴλωσιν τῆς γνώμης ταύτης ἔχουσι δοθῆ αἱ ὀνομασίαι διορθωτικὸν προσθετικὸν, ἀποκλιρωτικὸν σύστημα, τῆς ἀντιθέτου δέ, ἀποκλειστικὸν, καταργητικὸν, μεταρρυθμιστικὸν σύστημα.

³ Τὰ θέματα, περὶ ὧν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον πρόκειται ἐνταῦθα, εἰσὶ τὰ ἐπόμενα. Ἐλαττωματικὴ κατὰ τὸ τυπικὸν δίκαιον εἶναι ἡ ἀποκλήρωσις, ἥτις

τὰ ἀποτελέσματα ἀκύρου τοιούτου⁴. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη⁵
δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέα⁶. Δὲν εἶναι πιστευτὸν ὅτι σιωπηρῶς ὁ

ἐγένετο: α) οὐχὶ ὀνομαστῆ (§ 576 σημ. 9, § 577 σημ. 9) β) ὑπὸ αἵρεσιν. L. 3 § 1 D. de lib. 28. 2, L. 18 pr. D. de B. P. c. l. 37. 4 γ) παρ' ἐγκαταστάσει ἡρητημένη ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου (post mortem filii), L. 13 § 2, L. 29 § 10 D. de lib. 28. 2, L. 4 § 2 D. de her. inst. 28. 5. δ) ἐὰν ὁ ἐγκαταστάτος γίνῃ κληρονόμος (post aditam hereditatem), L. 69 [68] D. de her. inst. 28. 5, L. 3 § 2 D. de lib. 28. 2. ε) ex certa re, L. 19 D. de lib. 28. 3. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ προαπαιτούμενον τῆς ab omni gradu ἀποκληρώσεως, ὄρ. § 589 σημ. 6. Πρβλ. Francke σ. 59 ἐπ., Mühlenbruch XXXVI σ. 391 ἐπ., Arndts III σ. 890 ἐπ., Schmidt σ. 46 ἐπ., Schröder σ. 79 ἐπ.

⁴ Ἐνταῦθα ἐξεταστέον: α) τὸ εἶδος τοῦ ἀνισχύρου καὶ τὰ μέσα τῆς ἐνασχίσεως αὐτοῦ (ἀκυρότης, bonorum possessio contra tabulas) β) τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀνισχύρου ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς διαθήκης διατάξεις (καθολικὴ ἀκυρότης κατὰ τὸ ius civile, διατήρησις ὀρισμένων διατάξεων ἐπὶ τῆς bonorum possessio contra tabulas). Πρβλ. Vangerow § 486 ἐν τέλ., Schmidt σ. 190 ἐπ. Ἐνταῦθα προσέτι περιλαμβάνεται τὸ θέμα γ) ὅτι κατὰ τε τὸ ἀστικὸν καὶ τὸ πραιτωρικὸν δίκαιον ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατάστασις (ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἢ ἐν ταύτῃ περιεχομένη παράλειψις, ἂν μὴ πληρωθῇ ἡ αἵρεσις) καθίστησι τὴν διαθήκην ἀνισχύρον, ἐν ᾧ κατὰ τὸ δίκαιον τῆς Νεαρχῆς 115 ἡ ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατάστασις, τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριχθεῖσαν γνώμην, βελτιοῦται διὰ τῆς ἀπαλείψεως τῆς αἵρέσεως. Πρβλ. § 588 σημ. 4-6.

⁵ Τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ἔξακολουθεῖ ὑφιστάμενον οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις ἐγκύρου ἀποκλεισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα ἀκύρου τοιούτου, ὑποστηρίζουσιν ἐκ τῶν ἀρχαιότερων μὲν ἰδίως ὁ Κουτάνκιος (ὄρ. πρὸς τούτοις τοὺς παρὰ Mayer I § 101 σημ. 5. 7 μνημονευομένους), ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἰδίως ὁ Mayer ἐνθ. ἀνωτ. Vering σ. 424 ἐπ., Vangerow II § 486 σημ. ὄρ. III, Schmidt σ. 182 ἐπ. (ὅστις ὁμως νομίζει ὅτι δύνανται νὰ παρῶνται ἐν τῇ πράξει αἱ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου διατάξεις ἐναντίως λίαν ὀρθῶς ὁ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ.). Ὁρ. καὶ Senff. Arch. XVIII. 273. Ὅτι ὡς πρὸς μὲν τὰς προϋποθέσεις ἐγκύρου ἀποκλεισμοῦ διετήρησε τὴν ἰσχὸν αὐτοῦ τὸ παλαιὸν δίκαιον, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τοῦναντίον ἀκύρου τοιούτου κανονίζονται μόνον ἐκ τῆς Νεαρχ. 115, πρεσβεύει ὁ Mühlenbruch XXXVII σ. 192 ἐπ. 298 ἐπ.—Τινὲς μάλιστα ἰσχυροίσθησαν, ἀλλὰ μεμονωμένως, ὅτι αἱ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου διατάξεις ἐπεξετάθησαν διὰ τῆς Νεαρχῆς ἐφ' ἅπαντας τοὺς κατιόντας, ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνιόντας οὕτω Henmann Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XVII σ. 246 ἐπ., Puchta § 493 e.

⁶ Οὕτω καὶ τὰ Βασιλικὰ καὶ ἡ Γλώσσα, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων, ἰδίως Bluntschli σ. 245 ἐπ., Francke σ. 357 ἐπ. 397 ἐπ., Arndts σ. 116 ἐπ., Wächter σ. 843 ἐπ., Köppen System σ. 162 ἐπ., καὶ Grundriss σ. 81 ἐπ., Teves § 138, Brinz 1 ἐκδ. σ. 742 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 104 ἐπ., Sintenis § 196 σημ. 1, Dernburg III § 154 ἐν τέλ., Wendt § 357. Ὁ Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 III σ. 192 ἐπ., προβάλλει νῦν τὴν γνώμην ὅτι κατηργήθη μὲν τὸ πτωτικὸν δίκαιον, οὐχὶ ὁμως διὰ τῆς Νεαρχ. 115, ἀλλὰ διὰ

Ἰουστινιανὸς ἐδέξατο ὅτι ἡ ἔγκυρος ἀποκλήρωσις δέον νὰ ἔχη ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθεισῶν ἰδιοτήτων καὶ τὰς τοῦ τέως ἰσχύοντος δικαίου. Διότι ἡ τῆς Νεαράς 115 ἀποκλήρωσις εἶναι ὄλως διαφόρου φύσεως ἢ ἡ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου· αὕτη μὲν εἶναι δικαίωμα τοῦ διαθέτου, κατὰ τὸ δοκοῦν ἀσχοῦμενον, ἐκείνη δὲ ποινή, ἐξ ὀρισμένων μόνον λόγων δυαμένη νὰ ἐπιβληθῇ⁷.

τῆς Νεαρ. 18 ἦδη. Αὐτὸς οὗτος ὁμοῦς ὁμολογεῖ ὅτι τοῦτο δὲν λέγεται ἐν τῇ Νεαρ. 18, ὡς οὐδ' ἐν τῇ Νεαρ. 115, ἡ δὲ Νεαρ. 18 δὲν ἀποβλέπει, ὡς γνωστόν, ἢ εἰς ὀθῆμιν λεπτομερείας. [Ἐπὲρ τοῦ καταργητικοῦ συστήματος, ὅπερ εἶχε γίνῃ δεκτὸν καὶ ἐν τῇ βυζαντιακῇ ἐπιστήμῃ (πρὸβλ. τὰς παρὰ Παπαρ. ἡ γ ο ποῦ λ φ § 828 σημ. 1. Καλλιγῆ § 73 σημ. 3 εἰς τὰ σχολία τῶν Βασιλικῶν παραπομπάς), εἰσὶ καὶ οἱ ἡμέτεροι Καλλιγῆς § 73 i. f., Παπαρ. ἡ γ ο ποῦ λ φ § 828, Κρασσᾶς § 184 i. f., Δεμερτζῆς ἐνθ. ἀνοτ. Γ' σ. 85 ἐπ. ἐνθα ἐν πλάτει ἀναπτύσσονται τὰ ἐπιχειρήματα ἐκατέρου τῶν συστημάτων Α. Π. 21 <1915>].

⁷ Διατείνονται τινες ἀντιθέτως ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν κατήργησε τὸ προγενέστερον δίκαιον καὶ ὅτι ἀκριβῶς ἔνεκα τούτου διαρκεῖ ἐτι ἡ ἰσχύς αὐτοῦ. Τοῦνο εἶναι ἐπιχειρήμα λίαν ἀμφιβόλου ἀξίας. Δὲν δυνάμεθα ἀρᾶ γε εἰς ἴσον νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ Ἰουστινιανός, μὴ ἐπικυρώσας τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, κατήργησεν αὐτό; Τῆς διατάξεως αὐτοῦ ἀρχεται ἀφαιρῶν ἀπὸ τῶν ἀνιόντων δικαίωμα, ὅπερ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶγον οὗτοι («Θεσιζόμεν τοῖνον μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρὶ τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα... praeteritus καταλιπταίνει ἢ ἀπὸ κληρονόμων ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκη»). ἔπειτα δ' αὐθις δίδωσιν αὐτοῖς τοῦτο ὑφ' ὀρισμένης προϋποθέσεως («εἰ μὴ τυχὸν ἀχάριστοι ἀποδειχθεῖεν κλπ»). Δὲν λέγω ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἐρμηνεία εἶναι ἀναπόδραστος· ἀλλ' ἐγγωρεῖ βεβαίως ἐξ ἴσου, ὡς ἡ τῶν ἀντιθέτων. Ἐπὲρ αὐτῆς δὲ συνηγορεῖ ὁ ἐν τῷ κειμένῳ λόγος, ὅτι πράγματι, ὡς οὐδεὶς ἀρνείται, ἡ τοῦ νεωτέρου δικαίου ἀποκλήρωσις εἶναι διάφορος ποιητικῶς τῆς τοῦ ἀρχαιότερου. Ἡ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου ἀποκλήρωσις εἶναι ἀδθαίρετον τοῦ διαθέτου μέτρου, νοεῖται δὲ ὅτι δι' αὐτὴν ἐπεκράτησεν ἡ ἀρχὴ exheredationes non esse adiuvandas (L. 19 D. de lib. 28. 2), ἐξ ἧς ἀπερρευσαν αἱ διαφοροὶ ἐν σημ. 3 ῥηθείσια διατάξεις· Ἡ τοῦ νεωτέρου δικαίου ἀποκλήρωσις εἶναι ἀστοργία μὲν, ἐὰν ἄνευ λόγου ἐγένετο, δικαία δὲ ποινή, ἐὰν ἡ εὐλογος. Ἀναλογιστέον δ' εἶτα πόσον ἀπίθανον εἶναι ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσαν νέαν νομοθετικὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἐκ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀδικαιολογήτου ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκλεισμοῦ ἐπέρχεται ἄρσις τῶν πράγματι γενομένων ἐγκαταστάσεων, διατηρουμένων τῶν λοιπῶν τῆς διαθήκης διατάξεων, ποσὸν ἀπίθανον, λέγω, εἶναι ὅτι τὴν ἰδέαν αὐτὴν δὲν ἠθέλησεν ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ περιπτώσεων, ἐφ' ὧν ὑπάρχει ἐπίσης κατ' οὐσίαν ἀδικαιολόγητος ἀποκλεισμός ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως, ἢ ὅτι ἠθέλησεν νὰ ἐπέλθῃ εὐρύτερα τῆς διαθήκης ἀκυρότητος ἐν περιπτώσεσιν, ἐν αἷς οὐδὲ κατ' οὐσίαν ἀδικαιολόγητος ἀποκλεισμός ἐκ τῆς ἐγκα

Δ. Δικαίωμα τῆς ἀπόρου γήρας καὶ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήβου.

§ 593.

Ἡ ἐπὶ μέρους τῆς κληρονομικῆς περιουσίας τοῦ συζύγου ἢ τοῦ εἰσποιήσαντος πατρὸς ἀξίωσις τῆς ἀπόρου γήρας ἢ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήβου (§ 574) ἰσχύει οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τελευταίας βουλήσεως, μὴ λαβούσης ὑπ' ὄψιν τὴν ἀξίωσιν ταύτην¹, χωρὶς ἐν τούτοις ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει νὰ μεταβάλληται ἢ φύσις αὐτῆς²· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ περιέχει ὁμοίως ἐπιβάρυνσιν τῶν ἐγκαταστάτων, ὡς ἐν ἐκείνῃ ἐπιβάρυνσιν τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων³. Ἀλλὰ τὸ εἰς τὸν εἰσποιηθέντα ὡς τέκνον προσήκον δικαίωμα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς διαθήκης ἐπὶ μὴ προσήκοντος ἀποκλεισμοῦ⁴ ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον ἀπαραιμείωτον παρὰ

ταστάσεως ὑπάρχει. Περί ἐτέρου ἐπιχειρήματος, ὅπερ ὁ Francke σ. 362 ἐπ. 341 ἐπ. ἀρῆται ἐκ τῆς L. 30 pr. C. de inoff. 3. 28 (v. v. «vel alio modo subvertendis», πρβλ. καὶ Köppen Grundriss σ. 68), καὶ κατ' αὐτοῦ ὄρ. Mühlentruch XXXVII σ. 103 ἐπ., Fuhr Zeitschr. f. Civ. u. Pr. VII σ. 290 ἐπ., Arndts σ. 103 ἐπ., Schmidt σ. 154 σημ. 5, Vangerow σ. 297 ἐπ.—Ἐπαναληπτέον ἄλλως τε ἐνταῦθα τὰ ἐν § 591 σημ. 14 λεχθέντα· οὐδεμία τῶν διαμαχομένων γνωμῶν θὰ δυνῆθῃ ποτε ν' ἀνυψθῆ ἄνω τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τοῦ ἐαυτῆς κύρους, οὗτο δὲ αἰωνία καὶ εἰς τὴν ἔριν ταύτην ζωῇ προωρίζεται, ἂν μὴ ἀρθῇ νομοθετικῶς.

¹ Ὁρ. α) Νεαρ. 53 κεφ. 6. «Εἰ μέντοι πρεσβεῖόν τι καταλίποι αὐτῇ ὁ ἀνὴρ ἕλαττον τῆς τετάρτης μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο». Περί τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν οὐδὲν παντάπασι κατέλιπεν ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί, σιωπᾷ ὁ νόμος· ἀλλὰ νοεῖται οἰκοθεν ὅτι καθολικὸς ἀποκλεισμὸς δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέπηται ἐκεῖ, ἐνθα, ἀπαγορεύεται ὁ ἐν μέρει. Πρβλ. πλὴν τῶν ἐν § 574 σημ. 2 μνημονουμένων καὶ Francke σ. 481 ἐπ. β) Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν εἰσποιηθέντα ὄρ. τὰ ἐν § 574 σημ. 11 παρατεθειμένα χωρία [καὶ τὴν ἐν τέλει ἐμὴν παρατήρησιν περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐφαρμοστοῦ τῆς διατάξεως ταύτης]. Francke σ. 470 ἐπ., Arndts σ. 161 ἐπ., Schröder σ. 582 ἐπ., Köppen System σ. 133 ἐπ., Grundriss § 89, Vangerow I § 252 σημ., Sintenis III σ. 108 ἐπ.

² Δηλ. ἡ φύσις νομίμου κληροδοσίας. [Ὁρ. ἀνωτ. § 574 σημ. 10].

³ Πρβλ. L. 8 § 15 D. de inoff. 5. 2:—«quartam ei quasi aes alienum concedendam»· L. 1 § 21 D. de coll. 37. 6:—«et magis est, ut ad heredem transferat (sc. actionem), quia personalis actio est». Πρβλ. περὶ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου Francke σ. 478 ἐπ.

⁴ Ἡ ἀξίωσις, ἣν ὁ εἰσποιηθεὶς ἀνήβος ἔχει ὡς τοιοῦτος, δὲν δύναται ν' ἀφαιρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ οὐδ' ἔνεκα κακῆς διαγωγῆς. § 3 I. de adopt. 1. 11 Θεοφ.

τῇ ἀξιώσει ταύτῃ⁵.—Αἱ τῆς ἀξιώσεως ταύτης παραβλάψεις διὰ παροχῶν ἐν ζῳῇ δύνανται ἔναντι τῶν κληρονόμων νὰ προσβληθῶσιν ὑπὸ μὲν τῆς ἀπόρου γήρας ἀπεριορίστως⁶, ὑπὸ δὲ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήβου ἐπὶ δολίας ἐλαττώσεως⁷.

αὐτ.: «Εἰ δὲ καὶ τελευτῶν ὁ πατὴρ ἐξερεδάτευσεν αὐτὸν, ἤγουν ἀπόκληρον αὐτὸν ἐποίησεν, ἢ καὶ περιῶν ἀλόγως ἐποίησεν ἐμαγκιπτόν» ἐπὶ τῆς ἀποκληρώσεως οὐδεὶς ἐνταῦθα λόγος περὶ *iusta causa*. Ἀντιδοξεῖ Francke σ. 475 ἐπ., τὸναντιὸν Arndts σ. 162, Vangerow σ. 469, Schröder σ. 553.

⁵ Τινὲς ἰσχυρίσθησαν τὸ ἔναντιὸν ὡς ἐκ τῆς L. 8 § 15 D. de inoff. 5. 2. Ἄλλ' εἰ καὶ δὲν δικαιολογεῖται ὁ περιορισμὸς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἰσοσεως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς χειραφεσίας, περὶ ἧς πρῶτίστα ποιεῖται λόγος, ἢ λύσις αὕτη ἐξηγεῖται πληρέστατα ἐκ τούτου, ὅτι καθ' ἣν ἐπαχὴν ἐγράφη τὸ χωρίον ἢ νόμιμος μοῖρα δὲν ἦτο ἀνωτέρα τοῦ εἰς τὸν εἰσποιηθέντα ἀναλογούντος, ὅθεν ἐκαλύπτετο διὰ τῆς ἀξιώσεως τούτου (πρβλ. § 581 σημ. 8 ἐν τέλ.). Ἀπὸ τῆς διὰ τῆς Νεαφ. 18 ἐπαυξήσεως τῆς νομίμου μοῖρας μετεβλήθησαν τὰ ἀνωτέρω, οὐδεὶς δὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ συμπληρώσεως τοῦ τετάρτου τοῦ εἰσποιηθέντος μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς νομίμου μοῖρας, διότι τὸ τέταρτον δὲν στηρίζεται εἰς παροχὴν τοῦ διαθέτου. Πρβλ. περὶ τῶν διαφόρων γνομῶν καὶ ἐκδοχῶν Francke σ. 474 ἐπ., K ö p p e n G r u n d r i s s § 89 ἐν τέλ., A r n d t s σ. 161 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 2, Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 45, Schröder σ. 555 ἐπ. 561 ἐπ. [Κ ρ α σ σ ᾶ § 188 σημ. 15, Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 140 σημ. 50].—Κατὰ τῆς γνώμης ὅτι διὰ τῆς Νεαφ. 18 κεφ. 1 μετὰ τῆς νομίμου τῶν τέκνων μοῖρας ἠΐξησε καὶ τοῦ εἰσποιηθέντος τὸ τέταρτον, ὅρ. τὸ τέλος τοῦ παρατεθέντος κεφ. 1: «τούτου κρατοῦντος ἐφ' ἀπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλαι τετάρτου τῆς *de inofficioso* νενομοθέτηται λόγος».

⁶ Κατὰ τὴν ἀρχουσαν γνώμην, παρέχεται αὕτη ἡ *querela inofficiosae donationis*. Francke σ. 503, Mühlenbruch XXXVI σ. 55. 56' πρβλ. Arndts σ. 163. 164. Ἀντιδοξεῖ ὁ Petri (§ 574 σημ. 2) σ. 59 ἐπ. [ᾧ συμθωνεῖ κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ς ἐνθ. ἀνωτ. Γ' σ. 130 σημ. 36], ἀπαιτῶν καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῇ ἐπομένῃ περιπτώσει, δολίαν πρόθεσιν ἐλαττώσεως.

⁷ L. 13 D. si quid in fr. patr. 38. 5 Bas. (49. 6) γ':—«Ἐνθα οὖν χρεωστούμενου τοῦ τρίτου τινὰ πρὸς περιγραφὴν ἐκποιηθῆ ἀνατρέπεται διὰ τῆς ὡσανεὶ Calvisianῆς ἢ Favianῆς». Αἱ ἀγωγαὶ αὗται εἰσῆχθησαν πρὸς προστασίαν τῆς ἐπὶ τῆς νομίμου μοῖρας ἀξιώσεως τοῦ πάτρωνος κατὰ τοῦ ἀπελευθέρου, ἢ Faviana (Fabiana) μὲν, ἐὰν ὁ ἀπελευθέρου ἀπέθνησκε *tastatus*, ἢ Calvisiana δὲ, ἐὰν ἀπέθνησκεν *intestatus*. Περὶ τοῦ προαιτουμένου τῆς δολίας προαιρέσεως (*dolus, fraud*) ὅρ. L. 1 pr. § 1. 4, L. 3 § 3, L. 4 pr. tit. cit., L. 1 § 3. 4. 12. 27 eod. Δόλος τοῦ κτησαμένου δὲν ἀπαιτεῖται, L. 1 § 4. 12 tit. cit. Τούτου ἔνεκα οἱ κληρονόμοι εὐθύνονται ἀπεριορίστως, L. 1 § 26 eod. καὶ ἡ παραγραφή εἶναι ἡ συνηθῆς. Πρβλ. περὶ τῶν εἰρημένων ἀγωγῶν ἐγγένει *Schmidt das Pflichttheilsrecht des Patronus und des Parens Manumissor* σ. 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΕΡΙ ΚΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ*

Σύνοψις τῶν ἐπομένων.

§ 594.

Ἡ κτήσις τῆς κληρονομίας εἶναι κατ' ἔννοιαν πάντοτε διάφορος τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως¹, ἐν ᾧ χρονικῶς κτήσεις καὶ κλήσις δὲν ἀφίστανται πάντοτε ἀλλήλων. Συνήθως ὁμως ἀφίστανται, διότι πρὸς κτήσιν τῆς κληρονομίας ἀπαιτεῖται κατὰ κανόνα εἰδικὴ τῆς βουλήσεως τοῦ καλουμένου δήλωσις (§ 596 ἐπ.)². Ἀλλὰ κατ' ἐξαίρεσιν ὑπάρχουσι πρόσω-

ἐπ., Leist Συνεχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 V σ. 550 ἐπ. ΓΑντ. Γ. Μομφερράτου περὶ τῆς οἰονεὶ καλβιανῆς καὶ φαβιανῆς ἀγωγῆς, ἐν Ἐφημ. τῆς Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας V. σ. 513 ἐπ., 549 ἐπ. Ἡ διατριβὴ αὕτη, καθαρτομένη ἐπὶ τὸ ἐριστικώτερον τῶν συγγραμμάτων τοῦ Κρασσᾶ καὶ Παπαροηγοπούλου, προεκάλεσεν ἀπάντησιν τοῦ μὲν πρώτου ἐν τῷ προλόγῳ τῆς γ' τοῦ Κληρονομικοῦ Δικαίου ἐκδόσεως, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ προμνημονευθέντι περιοδικῷ V σ. 546 ἐπ., πρὸς ὃν ἀπήντησε πάλιν ὁ Μομφερράτος, αὐτ. σ. 614 ἐπ.].

* Inst. 2. 19 de heredum qualitate et differentia. Dig. 9. 2 de acquirenda vel omittenda hereditate. Cod. 6. 30 de iure deliberandi et de adeunda vel acquirenda hereditate 6. 31 de reputianda vel abstinenda hereditate. Βασ. 35. 14 περὶ προσποριστέας καὶ παραιτητέας καὶ προσελεύσεως καὶ ἐκζητουμένης κληρονομίας, καὶ περὶ τῆς πρὸ ἀνοιξέως τῆς διαθήκης κληρονομίας παραπεμπομένης, καὶ περὶ διακατοχῆς.

¹ Ἀντιδοξεῖ ὁ Korpen System σ. 253, ἀλλ' ἄνευ, ὡς μοι φαίνεται, λόγου. § 594 Διὰ τὴν πεισθῆ ἢ L. 151 D. de V. S. 50. 16 (§ 530 σημ. 2): Αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν συνήθη περίπτωσιν. Ὅτι τοῦ ὅρου delata hereditas γίνεται χοῆσις καὶ ὡς πρὸς τὸν suos heres, οὐδ' ὁ Korpen ἀρνεῖται. Νῦν ὁμως δὲν ἐμμένει πλέον ἐν τῇ γνώμῃ ταύτῃ. Ὁρ. Lehrbuch σ. 196. Πρβλ. προσέτι Mommsen röm. Staatsrecht I. σ. 476 ἐπ., 3 ἐκδ. σ. 578 ἐπ.

² Ὁμοίως ἰσχύει τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ συμβάσεως κληρονόμου, ὅστις διὰ τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως δὲν λαμβάνει τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ μόνον τὴν εἰς αὐτὴν κλήσιν. Beseler Erbverträge II. 1 σ. 270 ἐπ., Hartmann Erbverträge σ. 61. Seuff. Arch. XXII. 248, XXXVII. 45 (RG. Entscheidung. IV σ. 172). Ὁ Steinlechner (531 σημ. *) συνφά τῇ θεμελιώδει αὐτοῦ ἀντίληψει (ὄρ. ἀνωτ. § 531 σημ. 10 i. f.) θεωρεῖ τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν υπεισέλευσιν ὡς ἔγκρισιν τῆς μονομεροῦς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως ἐκ μέρους τοῦ καλουμένου ὄρ. ἰδία I § 39 ἐπ. [Παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ ἀνωτ. § 529 σημ. 2 παρατηρηθέντα ἐκ συμβάσεως κληρονόμος δὲν ὑπάρχει].

πα, ἅτινα ἄνευ τοιαύτης τινὸς δηλώσεως κτῶνται τὴν κληρονομίαν ἀμέσως ἅμα τῇ κλήσει (§ 595).

Τὸ δικαίωμα τοῦ κτήσασθαι τὴν κληρονομίαν εἶναι κατ' ἀρχὴν προσωπικὸν τοῦ καλουμένου δικαίωμα. Ἄλλ' ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ δὲν ἐτηρήθη ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ἀπαράβατος· ἐν σειρᾷ περιπτώσεων τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπιτρέπει τὴν ἐκ κλήσεως ἄλλου κτῆσιν τῆς κληρονομίας (§ 600 ἐπ.).

Ποῖον τὸ κυρίως ἀντικείμενον τῆς κτήσεως; Ἰδιαιτέρας ἀναπτύξεως δεῖται ὡς πρὸς τοῦτο ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν καλοῦνται πλείονες κληρονόμοι (διδασκαλία περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως). Περὶ τούτου ἔσται ὁ λόγος ἐν § 602 ἐπ.

1. Κτήσις δι' αὐτῆς τῆς κλήσεως*

§ 595.

Τὰ πρόσωπα, ἅτινα δι' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς κλήσεως (προϋποτιθεμένου, ἐννοεῖται, τοῦ ἐνεργοῦ αὐτῆς) κτῶνται τὴν κληρονομίαν¹, εἰσὶν οἱ κατιόντες τοῦ κληρονομουμένου, οἱ ὑπὸ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐν ᾧ χρόνῳ ἀπέθανε διατελοῦντες². Τοῦτο ἰσχύει ἐπὶ τε τῆς ἐκ διαθήκης καὶ ἐπὶ τῆς

* Mühlenbruch Συνέχ. Glück VI, II 389-396, Arndts RLex IV. σ. 7. 8., Vering σ. 478 ἐπ., Köppen Lehrbuch § 31.

§ 595 ¹ Ἡ ῥωμαϊκὴ τῶν προσώπων τούτων ὀνομασία εἶναι necessarii heredes. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν μίαν μόνον τῶν δύο ὄψεων, ἃς ἡ σχέση τῶν προσώπων τούτων παρίσθῃ· εἰσὶ μὲν ἀληθῶς κληρονόμοι ἐναντίον τῆς θελήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἐπίσης ἀληθῆς ὅτι εἰσὶ κληρονόμοι ἄνευ τῆς θελήσεως αὐτῶν (ὅτι κληρονομίαν, ἣν ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσιν, ἐκτίσαντο ἄνευ οἰασότητος ἐξ αὐτῶν προερχομένης ἐνεργείας). [Πρβλ. ἀνωτ. § 530 σημ. 3 καὶ τὴν ἐμὴν αὐτόθι παρατήρησιν].

² Necessarii heredes ὀνομάζονται ἐν ταῖς πηγαῖς (ἐκτὸς τοῦ ἐγκατασταθέντος δούλου) οἱ sui heredes. Pr. § 1. 2 I. h. t., § 2 I. de her. quae ab int. 3. 1, L. 34 D. de suis 38. 16. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές (περὶ τῆς ἐννοίας τῶν sui heredes ὄρ. § 576 σημ. 1 ἐπ.)· διότι necessarius heres εἶναι καὶ ὁ κατιών, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληρονομίας δὲν διετέλει μὲν ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ διαθέτου ἐξουσίαν, οὗτινος ὅμως ὁ προπορευόμενος ἀνιὼν ἐχειλέγχρως ἀποκλεισθῆ, L. 6 § 5. 6 D. h. t., L. 13 D. de bon. lib. 38. 2. Πρβλ.

περὶ τούτου v. L öhr Arch. für. civ. Pr. II σ. 198 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XXXVI σ. 140 ἐπ. Arndts σ. 7. 8.—Πρβλ. L. 11. D. de lib. 28 2. „In suis hereditibus evidentius apparet, continuationem domini eo rem perducere, ut nulla videatur hereditas fuisse, quasi olim hi domini essent, qui etiam vivo patre quodammodo heredes existimantur... Itaque post mortem patris non hereditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequuntur...”, Gai. II. 157, § 2 I. h. t. Περί τινος ἐπεκτάσεως τῆς κατ' ἀνάγκην ἐπερχομένης κτήσεως ἐπὶ τῆς ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως ὄρα § 559 σημ. 20. Περί τῆς ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις ἰδέας ἢ ὑποθέσεως οἰκογενειακῆς κυριότητος πρβλ. ἔνθεν μὲν Brinz 1 ἐκδ. σ. 1172-1178, 2 ἐκδ. III σ. 42-44, Pernice Labeo I σ. 110, Schirmer Zeitschr. d. Sav.-Stift. II σ. 164, ἔνθεν δὲ Mandry das gemeine Familiengüterrecht L. σ. 10-28, H ö l d e r Zeitschr. d. Sav.-Stift. III σ. 211 ἐπ., Hofmann krit. Studien im röm. R. σ. 209 ἐπ.—[Μετεβλήθη τοῦτο παρ' ἡμῖν; Αἱ γνώμαι διάstantai. Ἐξηγήθη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ διάταξις καθηργήθη ὑπὸ τοῦ νεωτέρου περὶ ἀνηλίκων ΧΠΘ' νόμου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ 73 ἄρθρον αὐτοῦ τυγχάνει ἐφαρμοστέον γενικῶς ἄνευ διακρίσεως ἐκουσίῳ καὶ ἀναγκαίῳ κληρονόμῳ. Κ ρ α σ σ ᾶ ς (4 ἐκδ.) § 190 σημ. 11 (5 ἐκδ. § 191 i. f.). Ἴω. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ὸ ς ἐν Θ ἑ μ ῖ δ ι Ἀγγελοπούλων VI σ. 333 ἐπ. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀντιτίθεται ἑτέρα, καθ' ἣν ὁ νεώτερος νόμος δὲν καθήργησε τὴν περὶ ἧς πρόκειται ῥωμαϊκὴν διάταξιν καὶ ἐπομένως τὸ ἄρθρ. 73 cit. δὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς οἰκείους, ἀρ' οὐ ὡς πρὸς αὐτοὺς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποδοχῆς τῆς κληρονομίας. Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 354 σημ. 4, IV § 336, Παπαροηγόπουλος § 249, A. II. 69 <1869>, 189, 190 <1871>, 283 <1884>, 149 <1890>, 138 <1897>, 289 <1905>, 487 <1905>, 275 <1909>, 249 <1911>, 27 <1912>, 161 <1914>. Ἐφ. Ἀθ. 1817 <1901>, 139 <1907>. Ἐφ. Πατρ. 576 <1904>, 197 <1906>, 336 <1914>. Κατ' ἐμὲ κριτὴν οὐδέτερα τῶν γνωμῶν τούτων, καθ' ὅν διατυπύεται τρόπον, εἶναι ἐπιδοκιμαστέα. Κατὰ τῆς πρώτης δύναται τις ν' ἀντιτάξῃ: 1) Ὅτι τὸ ἄρθρ. 73 cit., περιέχον γενικὴν περὶ τῶν ἀνηλίκων καθόλου διάταξιν, δὲν ἔθηκε τὴν εἰδικὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου περὶ κτήσεως τῆς κληρονομίας ὑπὸ τῶν οἰκείων. 2) Ὅτι τὸ ἄρθρ. 137 τοῦ περὶ οὐ ὁ λόγος νόμου δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐνταῦθα, διότι ὁ μὲν νεώτερος νόμος ἀντικείμενον ἔχει τὰ τῆς ἰκανότητος τῶν ἀνηλίκων πρὸς δικαιοπραξίαν καὶ τὰ τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας αὐτῶν, ἡ δὲ ῥωμαϊκὴ διάταξις ἀφορᾷ εἰς σχέσιν διάφορον μὴ ἀναγομένη εἰς τὸ τοῦ νεωτέρου νόμου ἀντικείμενον. Ὡστε ἡ κατάργησις τῆς ῥωμαϊκῆς διατάξεως δὲν ἀποδεικνύεται. Κατὰ δὲ τῆς δευτέρας γνώμης δύναται τις ἐπίσης ν' ἀντιτάξῃ: 1) Ὅτι πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ νεωτέρου νόμου ἀπάδει ἡ ἐκδοχὴ ὅτι τὸ ἄρθρ. 73 cit. δὲν περιλαμβάνει καὶ τοὺς οἰκείους. Διότι αὐτόβουλος ἀνάμιξις τοῦ ἐπιτρόπου εἰς τὴν κληρονομίαν θὰ ἐπέφερε τὴν ἀπώλειαν τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἀποχῆς ἐπὶ βλάβῃ ἴσως τοῦ ἀνηλίκου, ἧτι παρ' ἡμῖν θὰ ἦν ἀνεπανόρθωτος ὡς πρὸς τε τοὺς ἀνήθους καὶ ἐφ' ἡβους λόγῳ τοῦ ἄρθρ. 78 (πρβλ. κατωτ. σημ. 16). Δὲν ἐξηγεῖται δὲ διατὶ ὁ νόμος νὰ προστατεύσῃ μερίδα μόνον τῶν ἀνηλίκων, ἦτοι τοὺς ἑξωτικούς, νὰ καταλείπῃ δὲ τοὺς οἰκείους εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐπιτρόπου. 2) Ὅτι οὐδαμῶς εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι τὸ ἄρθρ. 73 cit. ἀποβλέπει μόνον εἰς τοὺς ἐκουσίους κληρονόμους. Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐν τῷ ἄρθρῳ γίνεται λόγος περὶ ἀ π ο δ ο χ ῆ ς, ἧτις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἀναφερομένη εἰς τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους, δὲν εἶναι

βεβαιοῦς ἐκ πρώτης ὄψεως ἀξιοκαταφρόνητον. Ἄλλ' ἐξασθενεῖ, ὡς νομίζω, διὰ τῶν ἀκολουθῶν σκέψεων : α) Δέον νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀρχὴν ὅτι ὁ νεώτερος νόμος δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῆ καταλείπων ἄνευ προστασίας τοὺς ἀνηλίκους ἀναγκαίως κληρονόμους. β) Τὸ ἄρθρ. 73 ποιεῖται λόγον περὶ τὴν ἀποδοχῆς καὶ ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας. Δέν εἶναι ἀνόμαλον ὡς πρὸς μὲν τὸ δεύτερον (ἦτοι τὴν ἀποποίησιν) νὰ ἀφορᾷ εἰς τε τοὺς ἐκουσίους καὶ ἀναγκαίους κληρονόμους, ὡς πρὸς δὲ τὸ πρῶτον (ἦτοι τὴν ἀποδοχὴν) μόνον εἰς τοὺς ἐκουσίους, ἐνθ' ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ νόμου (ἄνευ συνδυασμοῦ πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον) οὐδαμῶς ὑποφαίνεται τοιαύτη διάκρισις : γ) Τὸ ἄρθρον λαλεῖ περὶ κληρονομίας „περὶ ἐλευθέρου ὡς εἶς“ εἰς τὸν ἀνήλικον· ἀλλ' ἀφοῦ, κατὰ τὴν δευτέραν γνώμην, ἡ διάταξις ἀφορᾷ εἰς μόνους τοὺς ἐκουσίους κληρονόμους, τίνα ἔννοιαν ἔχει ἡ λέξις αὕτη : Τὸ „περιελθούσαν“ τοῦ ἄρθρου ἀνάγεται γραμματικῶς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ἦτοι καὶ εἰς τὴν ἀποδοχὴν καὶ εἰς τὴν ἀποποίησιν. Ἄλλ' ὅπως ἡ ἀποδοχὴ δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὡς πρὸς τοὺς οἰκείους, καθ' ἃ δέχεται ἡ δευτέρα γνώμη, οὕτω καὶ τὸ „περιελθούσαν“ δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ὡς πρὸς τοὺς μὴ οἰκείους. Ἀφοῦ περὶ ἐλευθέρου ἢ δὴν ἡ κληρονομία, δύναται πλέον νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποδοχῆς αὐτῆς — Οὕτως ἀμφοτέροι αἱ γνώμαι δὲν βαίνοσιν ὁμαλῶς. Ἡ σύνταξις τοῦ ἀρθρ. 73 εἶναι προδήλως ἀμελής, ἡ τοιαύτη δὲ διατύπωσις αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς παρελήφθη. Μοί φαίνεται ὅτι αἱ δυσχέρειαι ἐκλείπουσι καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ προσφοροτέρα λύσις, ἐὰν ποιησώμεθα χρῆσιν τοῦ σπουδαιοτάτου ἐρμηνευτικοῦ βοηθήματος, ὅπερ παρέχει ἡ ἔρευνα τῆς ἀρχαίας πηγῆς τοῦ ἡμετέρου ἄρθρου. Τοῦτο ἐλήφθη κατὰ λέξιν (πλὴν τῆς προσθήκης ὅτι προσσπαιτεῖται δικαστικὴ ἄδεια) ἐκ τοῦ ἀρθρ. 461 τοῦ γαλλικοῦ Κώδικος. ὀρίζοντος ὅτι »le tuteur ne pourra accepter ni répudier une succession échue au mineur, sans une autorisation etc.“. Αἱ λέξεις accepter καὶ répudier δὲν ἔχουσι τὴν σημασίαν τῶν παρ' παρ' ἡμῖν ῥωμαϊκῶν ὄρων „ἀποδέχεσθαι“ καὶ „ἀποποιεῖσθαι“. Κατὰ τὸ γαλλικὸν δίκαιον ἡ κτῆσις τῆς κληρονομίας ἐπέχεται πάντοτε αὐτοδικαίως ἄνευ διακρίσεως κληρονόμων (le mort saisit le vif πρβλ. A u b r y et R a u VI § 582. 609 καὶ σημ. 1, D e m o l o m b e XIII § 124 ἐπ. Z a c h a r i a Handb. d. franz. Civilr., ἐκδ. 8, IV § 600. 619, B a u d r y-L, a c a n t i n e r i e des succes. I. § 153 ἐπ., P l a n i o l : Traité élém. de dr. civ. (7 ἐκδ. 1918) III σ. 414 ἐπ., C o l i n - C a p i t a i n : Cours élém. de dr. civ. Fr. III σ. 443 ἐπ. Τούτου ἔνεκα ἀποδοχὴ καὶ ἀποποιήσις ἔχει τὴν σημασίαν δηλώσεως τοῦ γενομένου ἤδη νόμου κληρονόμου ὅτι θέλει νὰ διατηρῆ ἢ ἀποβάλλῃ τὴν κεκτημένην αὐτοδικαίως κληρονομίαν. Z a c h a r i a ἐνθ. ἀνωτ. § 620 ἐπ. Ὡστε ἡ λέξις τοῦ ἡμετέρου ἄρθρ. 73 „δεχθῆ“ πρέπει νὰ νοηθῆ εὐρύτερον περιλαμβάνουσα οὐ μόνον τὴν δήλωσιν περὶ ἀποδοχῆς ἐπαχθεῖσις κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ περὶ διατηρῆσεως κεκτημένης τοιαύτης ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου ὡς ἀναγκαίου κληρονόμου. Πρβλ. καὶ Οἰκονομίδην Ἐγγ. § 104 σημ. 14, ἐν ἀρχ.). Ἐναντιῶς δὲ ἐρμηνευτέον καὶ τὸ „ἀποποιηθῆ“ (=ἀποποιηθῆ τὴν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν ἢ ἀποβάλλῃ τὴν αὐτοδικαίως κεκτημένην διὰ τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἀποχῆς). Κατὰ ταῦτα τὸ ἄρθρ. 73 ἀφορᾷ μὲν καὶ εἰς τοὺς οἰκείους, ἀλλ' οὐδαμῶς κατήγγησε τὴν ἀμέσως ἐκ τοῦ νόμου ἐπερχομένην κτῆσιν τῆς κληρονομίας· τοῦναντίον, εἰ καὶ ἀνεπιγνώστως, τοιοῦτον τρόπον κτῆσεως προϋποτίθησιν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πηγῆς αὐτοῦ, μόνον δὲ ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ κληρονομικοῦ ἡμῶν δικαίου πρὸς τὸ γαλλικὸν ἐπεκτείνεται κατ' ἀνάγκην καὶ εἰς τοὺς ἐκου-

ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεως³. Τὰ ἐν λόγῳ ὁμῶς πρόσωπα δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ διατηρήσωσι τὴν κληρονομίαν, ἂν μὴ θέλωσι νὰ ἔχωσι ταύτην, ἀλλὰ δύνανται ν' ἀποστῶσιν αὐτῆς⁴. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀνάγκη εἰδικῆς τινος ἀποκτήσεως τοῦ πρὸς ἀποχὴν δικαιώματος τούτου, καθὸ αὐτοδικαίως προσήκοντος εἰς τοὺς ὑπεξουσίους κατιόντας⁵. Ποιούμενος κατιῶν τις χρῆσιν τοῦ

σίους κληρονόμου. Πρβλ. καὶ τὸ „περιελθοῦσαν, (échie) τοῦ ἄρθρου τούτου, ἐν ᾧ συνωδὰ τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἔδει νὰ λεχθῆ „ἐπαχθεῖσαν ἢ περιελθοῦσαν“. Οὕτω, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἢ παρ' ἡμῖν νομικῆ θέσεως τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς κτήσεως, εἶναι ἐν μέρει ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ κληροδόχου (κατωτ. § 642), ἢ δὲ δήλωσις αὐτοῦ (τοῦ ἐπιτρόπου) περὶ ἀποδοχῆς κατὰ τὸ ἄρθρ. 73 σημαίνει ἀπώλειαν τοῦ πρὸς ἀποχὴν δικαιώματος (πρβλ. § 643). — Παρεμφερῆ νομοθετικὴν ἀνωμαλίαν περιέχει καὶ τὸ ἄρθρ. 560 Πολ. Δικ., πρβλ. Οἰκονομίδην ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 12.— Σύμφηρος τοῖς ἀνωτέρω καὶ Λιβαδάς ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει Ζέπου Π σ. 169 ἐπ. Πρβλ. καὶ γνωμοδοτήσιν I. Εὐκλείδου ἐν Θέμιδι Ἀγγελοποῦλων XXVII σ. 388, ἀποδεχομένην τὴν γνώμην τοῦ Κρασσᾶ κλπ., ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ διάταξις καταργήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 73 τοῦ περὶ ἀνηλικίων κλπ. νόμου· τὸ ἀσύστατον τῶν ἐν τῇ γνωμοδοτήσῃ ταύτῃ ἐπιχειρημάτων καταδηλοῦται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἐμοῦ ἀναπτυσσομένων, ἃ χρησιμοποιοῦνται μὲν ἐν ταύτῃ, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀπάγοντα τῇ ἐγνωσμένῃ τοῦ I. Εὐκλείδου εὐθυκρίσιᾳ].

³ Πρβλ. προσέτι L. 3 C. h. t. (6. 30).—Ὁ διαθέτης ὁμῶς δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ ἐγκατασταθέντος ὑπεξουσίου κατιόντος τὴν τοῦ necessarius heres ιδιότητα ἐγκαθιστῶν αὐτὸν ὑπὸ τὴν αἴρεσιν „ἐὰν θέλῃ“, L. 87 [86] D. de her. inst. 28. 5, L. 12 D. de cond. inst. 28. 7, L. 5 D. de cond. 35. 1, L. 11 D. h. t.

⁴ § 2 I. h. t. Θεοφ. αὐτ.—, ὁ δὲ πρᾶιτωρ ὄρων πρὸς τὸ φύσει δίκαιον δίδωσιν αὐτοῖς παρρησίαν τοῦ ἀβστινατεῦειν ἑαυτοὺς τῆς πατρῶας κληρονομίας, ἐν ᾧ ταύτην ὑποπτον ἡγοῦνται... αὐτοῦ τοίνυν ἀβστινατεῦσαντος, καὶ πράγματα λήφοντα οἱ κρεδύτωρες τοῦ τελευτήσαντος, οὐ μὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ παιδός“. Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ λοιπὸν αὐτοῦ ἀναπτύξει τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀπέρριψεν ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐννοίαν τοῦ necessarius heres, ἐξ ἧς οὗτος ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν.—Φιλολογία τοῦ ius (beneficium) abstinendi: Witte RLex. I σ. 856 ἐπ. (1839), Mühlenthal XLII σ. 325 ἐπ. (1841) ὄρ. καὶ Laspeyres Arch. f. civ. Pr. XXI σ. 99 ἐπ., Schmidt (von Immenau) civil. Abhandlungen σ. 63 ἐπ., Mühlenthal XLIII σ. 123 ἐπ., Huschke Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. VII σ. 84 ἐπ., Sintenis III § 202, Jacobsen die Erbhausschlagung des BGB. im Vergleich mit dem ius abstinendi des gemeinen Rechts. Ἐναίσμιος διατριβή. Rostock 1903. [Καλλίγας § 354. 355, Παπαρρηγόπουλος § 246. 247. Δὲν ἐννοῶ διατὶ ὁ Κρασσᾶς, ἐνῶ θεωρεῖ καταργημένην τὴν ἐπὶ τῶν οἰκείων αὐτοδικαίως ἐπερχομένην κτῆσιν τῆς κληρονομίας (ἀνωτ. σημ. 2), πραγματεύεται ἀμέσως ἔπειτα τὰ τοῦ ἐνεργητήματος τῆς ἀποχῆς ὡς ἰσχύοντα, § 190 περὶ τὸ τέλος, § 191].

⁵ L. 12 D. h. t. Βασ. (35. 14) ἰβ'. „Καὶ ὅτι ἀρκεῖ τὸ μὴ ἐμιμῆσαι τῇ πατρῶᾳ κληρονομίᾳ ἢ ὑφελῆσθαι τι ἐξ αὐτῆς, καὶ οὐ χρεῖα προσελύσεως εἰς τὸ παραι-

δικαιώματος τῆς ἀπογῆς θεωρεῖται νομικῶς ὡς οὐδόλως γενόμενος κληρονόμος⁶ ἐπ' ὠφελείᾳ⁷ τε καὶ βλάβῃ⁸ αὐτοῦ. Καὶ ἡ περαιτέρω δὲ τῆς κληρονομίας τύχη ἑνθυμίζεται ὡσανεὶ οὗτος δὲν ἐγένετο κληρονόμος⁹ μόνον τὸ δικαίωμα τῆς προ-

τήσασθαι *quān ἀφήλιξ ἔστιν, quān τέλειος*". L. 1 C. si minor ab her. 2. 39. "Ὅπως τὸ πρὸς ἀπογῆν δικαίωμα δὲν δεῖται ἀποκτῆσεως δι' ὠρισμένης ἐνεργείας, οὕτω καὶ ἡ ἐνάσκησις αὐτοῦ δὲν ὑπόκειται εἰς ὠρισμένην προθεσίαν. [Πρβλ. Α. Π. 377 <1895>, δεχομένην ὅτι τὸ ἄρθρ. 560 καὶ 1074 Πολ. Διζ. δὲν καθιεροῦσιν ἔμπροσθεν ἀπὸ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπογῆς, ἀλλὰ μόνον ἀπαράδεκτον τῆς περὶ διασκέψεως ἀναβλητικῆς ἐνστάσεως. Οἰκονομίδης Ἑγγ. § 104 σημ. 13. 17 i. f., Κρ α σ σ ᾶ ς § 198. Πρβλ. καὶ κατωτ. σημ. 16. Τὸ βάσιμον τῆς ἀναβλητικῆς ταύτης ἐνστάσεως κρίνεται ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν προετάθη ἡ ἐνστάσις: Ἐφ. Ἀθ. 1583 <1908>. Ἐφ. Ναυτλ. 200 <1908>]. Πρβλ. ἐν γένει Strippelmann Entscheidungen κλπ. V σ. 352 ἐπ. Seuff. Arch. III. 77, XIII 268 ἄρ. 2. [Α. Π. 158 <99>]. Τὸ τῆς ἀπογῆς ἄρα δικαίωμα περιεῖται κατ' οὐσίαν τὸν necessarius heres εἰς τὴν θέσιν τοῦ voluntarius heres, L. 89 D. de leg. 1° 30, οὕτω δὲ δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ καὶ ἐκεῖνος, ὡς οὗτος, διὰ τοῦ δικαστοῦ νὰ δηλώσῃ ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας ἀποδοχὴν ἢ ἀποποιήσιν L. 7 pr., L. 8 D. de iure del. 28. 8, L. 19 C. eod. 6. 30. [Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἰσχύει μετὰ τὸ ἄρθρ. 560 Πολ. Διζ.; Μᾶλλον φαίνεται ὅτι, παρελθόντος τοῦ τετραμηνίου, τὸ στάδιον τῆς διασκέψεως ἐξηντηλήθη. Κα λ λ ι γ ᾶ ς § 367, Κρ α σ σ ᾶ ς § 198 σημ. 8. Περὶ τοῦ ἄρθρ. 560 cit. πρβλ. καὶ κατωτ. § 598 σημ. 2].

⁶ Ἐχει ἡδὴ μόνον „nudum nomen heredis“, I 2 § 8 D. ad SC. Tert. 38. 17, πρβλ. L. 6 § 2 D. de bon. lib. 38. 2., L. 20 § 4 D. h. t.: — „cum se filius abstinēt, idem debet consequi iure praetorio, quod emancipatus consequitur, qui hereditatem repudiavit...“ L. 12 pr. D. de inter. 11. 1: — „hunc qui abstinnit praetor non habet heredis loco“. L. 89 D. de leg. 1° 30.

⁷ Ὅθεν ἰδίως οἱ δανεισταὶ τῆς κληρονομίας οὐδεμίαν κατ' αὐτοῦ ἔχουσιν ἀξίωσιν, ἢ κατ' αὐτῶν δὲ προστασία ἐπὶ ὑποχρέου κληρονομίας εἶναι ἡ διέπουσα τὸν ὄλον θεσμὸν ἰδέα. Ὅρ. § 2 I. h. t. (σημ. 4) καὶ L. 57 pr. D. h. t.: — „ut quamvis creditoribus hereditariis iure civili teneantur, tamen in eos actio non detur, si velint derelinquere hereditatem“. L. 42 pr. L. 89 eod., L. 1 C. de rep. vel abst. her. 6. 31. Ἐκλείπει ἐπίσης ἡ τῶν κληροδόχων ἀξίωσις, L. 12, D. de vulg. 28. 6, L. 1 § 4 D. ut in poss. leg. 36. 4 Ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρεώσεως: L. 8. 9 D. de dot. coll. 37. 7 Ἀναβιώσις δικαιωμάτων, ἀποσβεσθέντων διὰ τοῦ γενέσθαι κληρονόμον: L. 87 § 1 D. h. t.

⁸ Οὔτε κατ' αὐτοῦ οὔτε ὑπὲρ αὐτοῦ ὑφίστανται αἱ κληρονομικαὶ ἀξιώσεις, L. 99 D. h. t. Ἐπίσης ἀναβιοῦσι τὰ δικαιώματα, ὃν γενόμενος κληρονόμος ἐστερηθῆ, πρὸς τὸν οὐ κατὰ τύχην δὲν ὑπάρχει ἀποδεικτικόν τι χωρίον ἐν ταῖς πηγαις. Διατηρεῖ πάν ὅ,τι ἔχει οὐχὶ ὡς κληρονόμος, L. 6 pr. D. de rel. 11. 7, L. 9 pr. D. de iure patron. 37. 14, L. 17 § 22 D. de iniur. 47. 10. Ὅρ. προσέτι L. 87-89 D. de leg. 1° 30.

⁹ Ἡ κληρονομία περιέρχεται: α') εἰς τὸν ὑποκατάστατον, L. 44 D. de re iud. 42. 1' β') εἰς τὸν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον ἢ τὸν ἐπόμενον τοιοῦτον

σαυξήσεως ὑφίσταται τὴν τροποποίησιν, ὅτι ὁ συγκληρονόμος, ἔαν μὴ θέλῃ νὰ λάβῃ τὴν προσαυξάνουσαν κληρονομικὴν μερίδα, δύναται κατόπιν νὰ παραιτήσῃται καὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ¹⁰. Καὶ ὑπὸ ἄλλας δ' ἐπόψεις ἐκδηλοῦται πρακτικῶς ὅτι ὁ ἀποσχὼν κληρονόμος εἶναι τι πλέον ἢ ἀπλοῦς μὴ κληρονόμος¹¹. Οὕτω διατηροῦνται ἰδίως ἐν ἰσχύϊ αἱ πράξεις διαθέσεως, ἅς οὗτος καλῆ τῇ πίστει ἐπεχείρησε περὶ τῆς κληρονομίας¹². Ἐπίσης διατηρεῖται ἰσχυρὰ ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις, καὶ ἔαν οὗτος εἶναι ὁ μόνος ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος¹³.

Τὸ τῆς ἀποχῆς δικαίωμα μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὑπεξουσίου¹⁴. Ἀπόλλυται δὲ δι' ἰδιοτελοῦς ἀφαιρέσεως

L. 1 § 7 D. si quis ommissa causa test. 29. 4, L. 6 C. de leg. her. 6. 58, L. 6 § 2. D. de bon. lib. 38. 2, L. 2 § 8. 10 D. ad SC. Tert. 38. 17. Ἄλλης γνώμης πολλοὶ ὡς πρὸς τὸν ἐπόμενον ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον (φρονούντες ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ὑπεσέρχεται ὁ fiscus) ἔνεκα τῆς L. 2 D. de succ. ed. 38. 9, ἰδίως δὲ ὁ Witt e σ. 867 ἐπ. ὄρ. τούναντιον M ü h l e n b r u c h σ. 369 ἐπ., K ö p p e ἔνθ. ἀνωτ. σ. 200 σημ. 2.—Συναφῆς εἶναι καὶ ἡ L. 17 D. de iniusto 28. 3. „Filio praeterito qui fuit in patris potestate neque libertates competunt neque legata praestantur, si praeteritus fratribus partem hereditatis avocavit. Quodsi bonis se patris abstinuit, licet subtilitas iuris refragari videtur, attamen voluntas testatoris ex bono et aequo tuebitur“.

¹⁰ L. 55. 56 D. h. t. Πρβλ. καὶ L. 81 [79] D. ad SC. Treb. 36. 1, Ἄλλὰ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐκλείπει, ἂν ὁ συγκληρονόμος ὑπεσιήλθε, διότι ἐγνωρίζεν ἡ ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀποχὴν, L. 38 D. h. t. Περὶ τῶν ἐν τέλει τῆς L. 55 cit. λέξεων πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 366 σημ. 84, S c h m i d t σ. 79 ἐπ., V a n g e r o w Π § 494 σημ. ἀρ. 7 α. [Ἐφ. Πατρ. 563 <1909>].

¹¹ Πρβλ. L. 30 § 10 D. de fideic. lib. 40. 5:—non est sine herede, qui suam heredem habet. licet abstinenter se>.

¹² L. 44 D. h. t., L. 6 § 1 D. de reb. auct. iud. 42. 5, L. 90 D. de solut. 46. 3, L. 44 D. de re iud. 42. 1. Περὶ τῆς L. 6 § 2 D. de reb. auct. iud. 42. 5. καὶ L. 24 D. quae in fr. cred. 42. 8 ὄρ. § 463 σημ. 31.

¹³ L. 2 § 1, L. 12 D. de vulg. 28. 6, L. 41, L. 42 pr. D. h. t., L. 28 D. de reb. auct. iud. 42. 5. Περὶ τῆς μεταξύ τῆς L. 42 καὶ L. 28 cit. ἀναγνώσεως ὄρ. § 559 σημ. 25.—Ἐπίσης διατηροῦνται κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον αἱ ἀπελευθερώσεις. L. 32 de manum. test. 40. 4, L. 22 § 2, L. 30 § 9, 10 D. de fideic. lib. 40. 5. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ αἱ κληροδοσίαι πρβλ. § 641 σημ. 2.—Ὅρ. ἔτι L. 28 [27] § 3 D. ad SC. Treb. 36. 1.

¹⁴ L. 7 § 1 D. h. t., πρβλ. καὶ L. 19 init. C. de iure del. 6. 30. Ἐν τῷ φηθέντι χωρίῳ τοῦ Πανδέκτου ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονόμος τοῦ ὑπεξουσίου εἶναι πάλιν suus heres, τούτου δ' ἔνεκα ἰσχυρίζονται

κληρονομικῶν πραγμάτων¹⁵, ὡς καὶ διὰ πάσης ῥητῆς ἢ σιωπηρᾶς δηλώσεως τοῦ κληρονόμου ὅτι θέλει νὰ ἔχη τὴν κληρονομίαν¹⁶. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τῆς ἀποχῆς δήλωσις δύναται ν' ἀνακληθῆ, οὐχὶ ὅμως, ἐὰν ἐπωλήθῃ ἤδη ἡ κληρονομία ὑπὸ τῶν δανειστῶν, καὶ μόνον ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν¹⁷.

τινες ὅτι μόνον τοιοῦτος κληρονόμος ἔχει τὸ τῆς ἀποχῆς δικαίωμα ὡς πρὸς τὴν τῷ κληρονομηθέν περιελθούσαν κληρονομίαν. "Or. Marez o 11 Zeitschr. für. Civ. u. Pr. II σ. 85 ἐπ., Witte σ. 860. Husc hke ἐνθ. ἀνωτ. σ. 84 ἐπ., Wieding die Transmission Justinians σ. 15 ἐπ. 39 (τοῦ τελευταίου προσ- νέμοντος τῷ suus heres τῷ suus δικαίωμα ἀποχῆς ἐξ οἰκείου προσώπου) ἐναντίου V a n g e r o w Arch. f. civ. Pr. XXIV σ. 158 ἐπ., M ü h l e n b r u c h XLII σ. 350 ἐπ., S i n t e n i s III § 202 σημ. 15, K ö r p e n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 201 σημ. 3. Ἐν τῷ ὡς εἴρηται, χωρὶς τοῦ Πανδέκτου ὑποτίθεται περαιτέρω ὅτι ὁ ὑπεξούσιος ἀπέθανε μὴ λαβὼν γνῶσιν τῆς ἐπαγωγῆς τῆς κληρονομίας· διὰ τούτου ἀρὰ γε δὲν δηλοῦται τοῦλάχιστον περιορισμὸς τῆς μεταβιβάσεως τοῦ τῆς ἀποχῆς δικαίω- ματος; Ἐναντιοῦνται αἱ ἐν τέλει λέξεις „quia et patri eius idem tribueretur“ Αὔται δηλοῦσιν ὅτι ὁ ἐν τῷ χωρὶς συνειρημὸς τῶν ἰδεῶν εἶναι οὗτος· ἐὰν ὁ πατὴρ ἐγίνωσκε τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας, αὐτὸς οὗτος θὰ ἐνήσκει τὸ προσῆκον αὐτῷ δικαίωμα ἀποχῆς, τὸ προσῆκον δ' αὐτῷ δικαίωμα δέον νὰ ἐπι- τρέπῃται καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους του. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 345 ἐπ., S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ. [Ὁμοδοξεῖ καθ' ὅλα Πα π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς σ. 203 σημ. 7 καὶ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 190 κατὰ τὸ τέλος].

¹⁵ L. 71 § 3-9 D. h. t.

¹⁶ Ὡς ἐπὶ τοῦ ἐκουσίου κληρονόμου λέγεται pro herede gerere, οὕτως ἐνταῦθα se immiscere hereditati· ἡ ἔννοια εἶναι ἡ αὐτή. § 5 I. h. t., L. 87 pr. 20 § 4 D. h. t., πρβλ. καὶ L. 91 D. h. t. Οἱ ἀνηβοὶ δὲν βλάπτονται ἐκ τῆς ἀναμίξεως, L. 11. 57 pr. D. h. t. οἱ λοιποὶ ἀνήλικοι δέονται ἀποκαταστάσεως, § 5 I. h. t., L. 7 § 5 D. de min. 4. 4, L. 57 § 1 D. h. t. [Ἡ ῥητὴ δήλωσις ἢ ἡ ἀνάμιξις τοῦ οἰκείου, οἷος παρ' ἡμῖν μόνον ἀνήλικος δύναται νὰ ἦ, εἶναι πρᾶξις ἄκυρος, ὅπως καὶ ἡ δήλωσις τοῦ ἐπιτρόπου ἄνευ τῶν διατυπώσεων τοῦ ἀρθρ. 73 τοῦ ν. ΧΠΘ' ὥστε ἐν τοῖς θέμασι τούτοις οὐδὲ περὶ ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Ἐάν δὲ ἡ δήλωσις γίνῃ συνφθὰ τοῖς ὅροις τοῦ ἀρθρ. 73 cit. (ἀνωτ. σημ. 2), συνεπάγεται ὀριστικὴν καὶ ἀμετάκλητον ἀπόλειαν τοῦ πρὸς ἀπο- χῆν δικαίωματος, ἀργόσησι καὶ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως. Ν. ΧΠΘ' ἀρθρ. 3. 78, πρβλ. καὶ ἀρθρ. 137 Πα π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς I § 570, Οἰ κ ο ν ο μ ῖ - δ ἠ ς Γεν. Ἀρχ. § 99 σημ. 5, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 191 i. f. Γεν. Διδ. § 222 i. f. Οἰ κ ο γ. § 299, Δ η μ α ρ ᾶ ς Εἰ σ η γ. § 296 i. f.—Περὶ τοῦ τύπου τῆς δηλώσεως δρ. ζωτ. § 596 σημ. 7].—Τὴν ἀνάμιξιν ὀφείλουσι ν' ἀποδείξωσιν οἱ ἰσχυριζόμενοι αὐτήν. Δὲν δύναται νὰ προτείνωσιν ὅτι ὁ ἀντίδικος εἶναι αὐτοδικαίως κληρονόμος, διότι τὸ τῆς ἀποχῆς δικαίωμα εἰς οὐδὲνα τύπον ἢ προθεσμίαν ὑπόκειται (σημ. 5). [Α. Π. 251 <1860>, 453 <1866>, 283 <1884>]. Πρβλ. M ü h l e n b r u c h σ. 392 ἐπ., S t r i p p e l m a n n Entscheidungen κλπ. V. σ. 383 ἐπ., K ö r p e n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 198 σημ. 5. S e ü f f. Arch. III. 78, VI. 230, XV. 36.

¹⁷ L. 12 pr. D. de interrog. 11. 1, L. 8 D. de iure del. 28. 8, L. 6 C. de

II. Κτήσις δηλώσει τῆς βουλήσεως*.

A. Προαπαιτούμενα.

1. Ἐφαρμογὴ γενικῶν ἀρχῶν.

§ 596.

Ἡ δήλωσις τοῦ καλουμένου, ὅτι θέλει νὰ ἔχη τὴν κληρονομίαν, δὲν χρήζει πρὸς νόμιμον αὐτῆς ὑπόστασιν ἀποδοχῆς οὔσα μονομερῆς δήλωσις βουλήσεως¹. Ἡ συνήθης αὐτῆς ὀνομασία εἶναι, ὑπεισέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν^{1α}. Οἱ δὲ ὅροι τῆς ἰσχύος αὐτῆς ὀχυρίζονται πρωτίστως κατὰ τὰς περὶ δηλώσεως τῆς βουλήσεως ἐν γένει ἰσχυούσας ἀρχάς, περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηρητέον τὰ ἐπόμενα.

1. Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις τῶν ἀνηλίκων εἶναι ἀκυρὸς ἄνευ τῆς συμπράξεως ἢ τῆς συναινέσεως τοῦ ἐπιτρόπου, οὐ μόνον ἐὰν ὦσιν ἄνηβοι², ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἀνήλι-

gerud. vel. abstin. her 6. 31. Ἐπὶ ἀνηλίκων ἡ τριετία ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς πρὸς ἀποκατάστασιν προθεσμίας L. 6 C. cit. [Οὐδένα διαβλέπω λόγον, ὅπως ἡ διάταξις αὕτη θεωρηθῆ ἀργοῦσα (Κ ρ α σ σ α ς § 119 i. f.). Ἡ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀρθρ. 73 τοῦ ν. ΧΠΘ¹ δήλωσις περὶ ἀποχῆς οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλει, διότι καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον προϋποτίθεισιν ἔγκυρον ἀποχὴν. Ἡ μόνη μεταβολὴ εἶναι ὅτι ἡ ἀφετηρία τῆς τριετίας ἔσται παρ' ἡμῖν διάφορος, ἀφ' οὗ δὲν ἰσχύει ἡ λόγῳ ἀνηλικιότητος ἀποκατάστασις εἰς ἀξέραιον (βλ. προηγ. σημ.).]

* Mühlenthal XLII σ. 396 ἐπ., Arndts RLex IV σ. 8-17., Köppen Jahrb. Dogm. V. σ. 125 ἐπ., System σ. 331 ἐπ., Lehrbuch σ. 94 ἐπ., Mayer § 116-120, Vering σ. 483 ἐπ. Ὁ Köppen πραγματεύεται περὶ τῆς κτήσεως καὶ ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς „ἐνασχίσεως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος «ἢ, κατὰ τὸν ὅρον, ὃν μεταχειρίζεται ἐν Lehrbuch, τῆς» κληρονομικῆς ἐξουσίας (πρβλ. § 536 σημ. 3).

¹ Seuff. Arch. III. 75.

^{1α} Ὁ ὅρος οὗτος εἶναι ἄμεσος ἀπόδοσις τῆς ἐκφράσεως τῶν πηγῶν aditio hereditatis.

² L. 8 pr., L. 9 C. h. t., L. 9 § 3 D. de auct. 26. 8, L. 17 § 1 D. de appell. 49. 1, L. 5 C. h. t. (6. 30), L. 7 § 1 D. de B. P. 37. 1, L. 7 C. qui admittit 6.9, L. 9 § 3 D. cit. Βασ. (37. 8) θ' αὐτ. „Οὔτε ἐπικερδὴ κληρονομίαν ὑπεισέρχεται λό ἄνηβος), οὔτε καθ' ὀμάδα ληγέτον δέχεται χωρὶς αὐθεντίας τοῦ ἐπιτρόπου.,

κοί³. Τὴν πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν ἀξίωσιν δὲν ἀπολλῦσιν οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς οὐδ' ἐν ἄλλαις περιπτώσεσιν, οἱ ἀνήλικοι διὰ τῆς συμπτώσεως ἢ συναινεσεως τοῦ ἐπιτρόπου^{3α}. Οἱ ἄσωτοι δὲν χρῆζουσι τῆς τοῦ ἐπι-

Λὲν ἐξετάζεται ἐπομένως, ἂν ἐν τῇ δεδομένῃ περιπτώσει ἡ κληρονομία φέρεται ζημίαν, ἀλλ' ὁ λόγος εἶναι ὅτι δύναται νὰ ἐπενέγκῃ τοιαύτην.

³ L. 26 C. de adm. tut. 5. 37. Τοῦ χωρίου τούτου δὲν δύναται νὰ ἐπιτρατῆσῃ ἡ L. 12 C. h. t., ὅπως διάφορον ἀποψιν ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐνταῦθα ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος, πρβλ. ἄνωτ. I § 71 σημ. 8 ἐν τέλ. Müllers Lehrbuch σ. 439 ἐπ., Körpern System σ. 409. Lehrbuch σ. 125. Διαφωνοῦσιν ὁ Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. pr. II σ. 420 ἐπ., Rudorffs Recht der Vormundschaft II σ. 286· μέσην γνώμην ἐκφέρει ὁ Arndts σ. 12. Πρβλ. καὶ Huschke Zeitschr. f. RGesch. XIII σ. 346. [Παρ' ἡμῖν πρὸς ἔγκυρον ὑπεσιέλευσιν τοῦ ὑπὸ ἐπιτροπείαν τελουῦτος ἀνήλικος ἀπαιτεῖται ἡ τήρησις τῶν ἐν ἄρθρ. 73 v. XIIΘ' διατυπώσεων. Ὡς πρὸς τοὺς χειραφετούς ὁ νόμος σιωπᾷ, τὸ δ' ἐκ τῶν ἄρθρ. 104. 105. 106 συναγόμενον συμπέρασμα δὲν δύναται νὰ ἦ ἄλλο ἢ ὅτι οὐδεμία διατύπωσις ἀπαιτεῖται, οὐδ' αὐτὴ ἡ συναινεσις τοῦ κηδεμόνος. Ἀντιδοξοῦσι Καλλιγᾶς § 357, Κρασσᾶς Οἰκογ. § 314, Μομφερράτος Οἰκογ. § 152 i. f. (οἵτινες ἀπαιτοῦσι συναινεσιν τοῦ κηδεμόνος) καὶ Παπαρηγόπουλος § 249 (ὅστις ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὸν χειραφετον ἀπᾶσας τὰς διατυπώσεις τοῦ ἄρθρου 73, ἄλλως ὅμως φρονῶν ἐν Οἰκογ. § 411), ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν συγγραφέων τούτων δὲν μοι φαίνονται πειστικά. Ὅπως ὁ Καλλιγᾶς λέγει ὅτι ἡ συναινεσις τοῦ κηδεμόνος ἀπαιτεῖται, διότι ἡ ἀπόκτησις κληρονομίας δὲν εἶναι ἐκ τῶν πράξεων, καθ' ἕως αὐτὴ εἰδικῶς κηρύσσεται περιττῆ, οἷτω δύναται ἐξ ἀντιθέτου νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ συναινεσις τοῦ κηδεμόνος δὲν ἀπαιτεῖται, διότι ἡ ἀπόκτησις κληρονομίας δὲν εἶναι ἐκ τῶν πράξεων, καθ' ἕως αὐτὴ εἰδικῶς κηρύσσεται ἀναγκαῖα. Ὡσαύτως τὸ ἐκ τοῦ ἄρθρ. 110 ἐπιχειρήματα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως εἶναι εἰς ἄκρον παρακεκινδυνευμένον, διότι προδήλως καὶ ἀναμφιβόλως τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀφορᾷ εἰς μόνας τὰς πράξεις, δι' ἕως ὁ νόμος ἀπαιτεῖ (v. „κατὰ τᾶνωτέρω ὠρισμένα“) τὴν συναινεσιν τοῦ κηδεμόνος. Τὸ ἄρθρον 105, ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ Κρασσᾶς ἐνθ. ἄνωτ., ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἐπὶ δικαστηρίου παραστάσιν, πρβλ. καὶ Παπαρηγόπουλον Οἰκογ. § 411 σημ. 1. Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Παπαρηγόπουλου § 249 σημ. 2, ἀντι παντός ἄλλου ἐπιχειρήματος, παράθεσις τῶν ἄρθρ. 104-106 οὐδαμῶς ἀποδεικνύει τὴν γνώμην αὐτοῦ, διότι, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἐν Οἰκογ. ἐνθ. ἄνωτ. ὁμολογεῖ, ἐν τοῖς ἄρθροις τούτοις οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τοῦ προκειμένου θέματος. Ἡ πλήρως τοῦ χάματος, ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτο, μόνον διὰ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ, ὅπερ ὅμως λίαν ἀμφίβολον ὡς ἐκ τοῦ ἄρθρ. 137.—Πρβλ. Α. Π. 222 <1902>, καθ' ἣν ἡ ἀκυρότης τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου ἄνευ τῶν διατυπώσεων τοῦ ἄρθρ. 73 cit. ἀποδογῆς τῆς εἰς ἀνήλικον ἐπαχθεῖσης κληρονομίας εἶναι σχετικὴ, μόνον τοῦ ἀνήλικου δικαιουμένου νὰ ἐπικαλεσθῆ ταύτην.— Δύναται ὁ ἐπίτροπος νὰ ἀποδεχθῆ τὴν εἰς τὸν ἀνήλικον ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν ἄνευ ἀπογραφῆς; Ἀποφ. Πρωτ. Καρδίτσης 144 <1918> ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου XXX 96].

^{3α} [Ἄλλ' ὅπερ ἀργεί παρ' ἡμῖν, ὄρ. ἄνωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 595 σημ. 16].

τρόπου αὐτῶν συναινέσεως⁴.—Ἡ ὑπεξουσιότης τοῦ εἰς τὴν κληρονομίαν καλουμένου δὲν ἀποτελεῖ πλέον κατὰ τὸ νεώτερον δίκαιον κώλυμα αὐτοβούλου τῆς κληρονομίας κτήσεως⁵. Ἐὰν ὁ ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν διατελῶν εἶναι ἔτι ἀνήλικος, ἢ ἔλλειψις τῆς πατρικῆς συναινέσεως δὲν εἶναι λόγος ἀκυρότητος, ἀλλὰ μόνον διαρρήξεως^{5a}.

⁴ L. 5 § 1 D. h. t. «Eum, cui lege bonis interdicatur, iustitutum posse adire hereditatem constat». Ἡ ἰδιότης, δι' ἣν τίθενται ὑπὸ ἀπαγόρευσιν οἱ ἄσωτοι, ἐλάσσονα παρέχει κίνδυνον ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἀπόφασιν περὶ ὑπειστελέσεως ἢ οὐ εἰς κληρονομίαν. Ἀντιδοξεῖ μετ' ἀρχαιότερον ὁ M ü h l e n b r u c h σ. 432, πιστεύων ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον θέλει νά τονίσῃ μόνον τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἀσώτου πρὸς τὸν φρενοβλαβῆ· προσέει Ar n d t s σ. 12, K ö r p e n System σ. 410, Lehrbuch σ. 126, L e i s t, Συνέχ. Glück Serie d. Bucher 37. 38 III σ. 68. Ὁμοδοξεῖ δὲ S i n t e n i s § 183 σημ. 11 ἐν τέλ. [Καὶ παρ' ἡμῶν δὲν ἀπαιτεῖται ἡ συναίνεσις τοῦ ἀντιλήπτορος, Arg. ἀρθ. 135 v. XIIΘ' περὶ ἀνηλικῶν κτλ.].—Ὅτι οἱ φρενοβλαβεῖς καὶ οἱ παῖδες ὡς ἐκ τῆς πλήρους αὐτῶν ἀνικανότητος τῆς ἐπιχειρήσιν νομικῶν πράξεων εἰσιν ἀνίκανοι πρὸς ὑπειστέλεισιν εἰς κληρονομίαν, νοεῖται οἰκοθεν. L. 9. 63 D. h. t.

⁵ Οἱ τὸς ἤδη κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ὡς πρὸς τὴν catrens is herebitas, L. 5. D. de castr. pec. 49. 17. Ὡς πρὸς πᾶσαν δ' ἄλλην κληρονομίαν ἀπαιτεῖτο κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον συνδυασμὸς τῆς βουλήσεως τοῦ ὑπεξουσιῶν πρὸς τὴν τοῦ ἐξουσιατοῦ. Gai II. 87, L. 6 pr. § 1-3 D. h. t., L. 4 C. h. t. Πρὸβλ. M a n d r y das gemeine Familiengüterrecht I σ. 104 ἐπ. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς ὥρισεν ἐν L. 8 pr. § 3 C. de bon. quae lip. 6. 61 ὅτι οὔτε τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἢ ἄρρησις καθίστησιν εἰς τὸν ὑπαξούσιον ἀδύνατον τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπειστέλεισιν οὔτε τάνάπαλιν ἢ τοῦ ὑπεξουσιῶν εἰς τὸν ἐξουσιαστήν. Πρὸβλ. Ar n d t s σ. 12 ἐπ., K ö r p e n System σ. 392 ἐπ. Lehrbuch σ. 124.—Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς μοναχοὺς, πρὸβλ. H e l l m a u n das gemeine Erbrecht der Religiosem (München 1874) σ. 86-112. [Παρ' ἡμῶν ὡς πρὸς τοὺς μοναχοὺς οὐδὲν ἴδιον ἐκράτει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος. Ἀλλὰ τανῦν ὁ νόμος ΓΥΙΔ' (ἀνωτ. § 570 παρατήρ. σημ. 6) ἐπέγαγε τὴν τροποποίησιν, ὅτι διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς εἰς μοναγὸν ἐπαγομένης κληρονομίας ἀπαιτεῖται, ὡς ἂν εἴη ἡ κληρονομία εἶναι βεβαρημένη διὰ χρεῶν, καὶ ἢ συναίνεσις τῆς μονῆς γινομένη (!) διὰ τοῦ οἰκείου ἡγουμενοσυμβουλίου καὶ ὅτι, ἀρνούμενου τοῦ μοναχοῦ, δύναται νά ἀποδεχθῆ ἄντ' αὐτοῦ τὴν ἐπαχθεῖσαν αὐτῷ κληρονομίαν ἢ μονήν, ὅτε ὁμοῦ οὗτος ἀποβάλλει τὸ τῆς ἐπιταρτίας δικαίωμα, ὅπερ κέχρηται ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς κληρονομικῆς περιουσίας τῆς περιορχομένης κατὰ τὸν νόμον εἰς τὴν μονήν. Ἄρθ. 18. Πρὸβλ. Μ α λ ο ὕ χ ο ν (ἐν τῇ ἐν § 570 παρατήρ. σημ. 6 σημειωθεῖσιν συγγραφή) σ. 70 ἐπ. 148 ἐπ.—Ὡς πρὸς τοὺς ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν διατελοῦντας μετεβλήθησαν τὰ ἐν τῷ καιρῷ διὰ τοῦ νεαροῦ ἡμῶν νόμου 1340 <1918>, περὶ οὗ ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 601 σημ. 1 i. f.]

^{5a} L. 8 § 1 i. f. C. de bon. quae lib. 6. 61, K ö r p e n L e h r b u c h σ. 122. [Παρ' ἡμῶν νῦν δυνάμει τοῦ νόμου 1340 τῆς 18/27 Ἀπριλίου 1918 (ὄρ. κατ. § 601

2. Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις δὲν δεῖται τύπου⁶. Τούτου δ' ἔνεκα καὶ ἡ δήλωσις τῆς πρὸς ἀποδοχὴν βουλήσεως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ῥητῶς προσηκόντως ὑπεισέρχεται ὁ καλούμενος εἰς τὴν κληρονομίαν, ἐὰν ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ δύναται νὰ συναχθῇ ἀσφαλῶς ἡ πρὸς ἀποδοχὴν βούλησις⁷.

σημ. 1) ἐφαρμόζεται τὸ ἄρθρ. 73 τοῦ νόμου ΧΠΘ' περὶ ἀνηλίκων, μὴ ἀπαιτουμένης ὅμως γνωμοδοτήσεως συγγενικοῦ συμβουλίου (ἄρθρ. 7)].

⁶—,ὁ ἐξοστράνεος γραφεὶς κληρονόμος δύναται γυμνῆ βουλήσει καταδέξασθαι τὴν κληρονομίαν καὶ γενέσθαι κληρονόμος“, § 1. h. t. Θεοφ. αὐτ., L. 6 C. h. t. (6. 30):—,sola animi destinatione,.. Πρβλ. L. 95 D. h. t.—“Ἄλλως ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ δικαίῳ ἐπὶ τῆς cum cretione ἐγκαταστάσεως. Cai II. 146-166, Ulp. XXII. 24. 27. 28. Ἄλλὰ πρὸ τοῦ Ἰουστιανοῦ ἦδη τὸ δίκαιον τοῦτο περιέπεσεν εἰς ἀρησίαν, L. 17 C. h. t. [6. 30] (ἐκ τῆς L. 8 C. Th. de mat. bon. 8. 18). [Ὁ Ν. Δημητρίου ἀκούσας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἄρθρ. 1074 Πολ. Δικ. ἐν συνδ. πρὸς τὸ 560 ἐξήνεγκεν ἐν Νομικῇ Λιακοπούλου V. σ. 107 ἐπ. (Νομικαὶ Ἐνασχ. I σ. 246) τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ῥητὴ ἀποδοχῆ «δὲν δύναται ἦδη νὰ γίνῃ ἄλλως ἢ διὰ δηλώσεως τῷ γραμματεῖ τοῦ ἀριμοδίου δικαστηρίου Πρωτοδικῶν, συντάσσοντι περὶ τούτου ἐκθεσίαν». Διστάζω νὰ ἀποδεχθῶ τὴν γνώμην τὸ ἄρθρ. 1074, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἔχει ἔπ' ὄψει μόνην τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀποδοχὴ γίνεται ἐπ' ὠφελείᾳ ἀπογραφῆς ὁ ἐν αὐτῷ ἄρα καθιερούμενος τύπος ἀποδοχῆς τῆς κληρονομίας ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς πᾶσαν ῥητὴν δήλωσιν, ἀλλ' εἰς μόνην τὴν σὺν τῷ εὐεργετήματι τῆς ἀπογραφῆς τοιαύτην. Ἐπιτρεπομένης καὶ σιωπηρᾶς δηλώσεως τῆς πρὸς ἀποδοχὴν βουλήσεως, δὲν θὰ ἦτο νομοθετικὴ ἀνακολουθία νὰ ἀπαιτηθῇ τύπος διὰ τὴν ῥητὴν;—A. II. 331 <1902>, 427 <1905>, 367 <1906>, 142 <1909>, Ἐφ. Πατρ. 391 <1905>. Ἐφ. Ἀθ. 1135 <1906>, 217 <1914>].

⁷ Pro herede gestio, ἴδιον τῆς hereditatis aditio εἶδος. Ἐν τούτοις καὶ ἡ pro herede gestio ἀντιτίθεται πρὸς τὴν hereditatis aditio, ὡς τὴν ῥητὴν εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσιν, § 7 I. h. t., L. 25 § 7, L. 69 D. h. t., L. 19, L. 22 § 14 C. h. t. [6. 30]. Κατ' ἄλλην ἔτι γλωσσικὴν συνήθειαν pro herede gestio σημαίνει τὴν ἀντίθεσιν τῆς cretio, τῆς τυπικῆς πρὸς ὑπεισέλευσιν δηλώσεως τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου, οὕτως ὥστε εἰς τὴν ἔκφρασιν pro herede gestio περιλαμβάνεται πλὴν τῆς σιωπηρᾶς καὶ ἡ ῥητὴ ἄτυπος ὑπεισέλευσις. Πρβλ. π. γ. Gai II. 177, Ulp. XXII 25, § 7 I. h. t.: (vn. pro herede autem gerere quis videtur cett.). L. 7 C. de iure del. 6. 30, ἐπίσης L. 12 C. h. t. Mayer § 118 σημ. 19, Arndts σ. 9 σημ. 59, Leist die Bonorum possessio II. σ. 76 ἐπ. Περὶ τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος δρ. § 7 I. h. t., L. 20, L. 21 pr. § 1, L. 24, L. 86 § 2, L. 87 pr. D. h. t., L. 62 D. h. t., L. 13 D. de cond. inst. 28. 7, L. 1 § 1 D. de cond. e. d. c. n. s. 12. 4, L. 4 pr., L. 14 § 8 D. de rel. 11. 7. Πρβλ. Strippelman n Entscheidungen κτλ. V. σ. 359 ἐπ. Seuff. Arch. III 76, XVII. 69, XXXIV. 225. IX. 312, XI. 161, XIII. 268. XX. 74, XXVI. 142, XXXVIII. 322, XLII 418 (RG.). Entscheide. d. RG. VI σ. 143. Seuff. Arch. I, III 160. [Τὰ ἐν τῷ κειμένῳ δὲν μετεβλήθησαν παρ' ἡμῶν εἰ μὴ μόνον ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀποδοχὴ γίνεται ἐπ' ὠφελείᾳ

Πᾶν ὅ,τι ιδιαίτερον περιέχει τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον περὶ τοῦ τύπου τῆς κτήσεως τῆς πραιτωρικῆς κληρονομίας περιήλθεν εἰς ἀργίαν, ἂν μὴ ἤδη ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ⁸, βεβαίως ὅμως ἐν τῷ σημερινῷ δικαίῳ⁹.

3. Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις δύναται νὰ γίνη καὶ διὰ πληρεξουσίου¹¹, εἰδικῆς ὅμως ἀπαιτουμένης πληρε-

ἀπογραφῆς, ὅπότεν ἀπαιτεῖται ῥητὴ δήλωσις κατὰ τὸν τύπον τοῦ ἀρθο. 1074 Πολ. Δικ.. Περὶ βλ. προηγουμένην σημείωσιν. Ὁ αὐτὸς ἐπομένως τύπος τυγχάνει ἀναγκαῖος καὶ ἐπὶ ἀποδοχῆς τῶν ἀνγλίκων, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ ἀρθο. 73 τοῦ ν. ΧΠΘ' (περὶ οὗ ὅρ. ἀνωτ. § 595 σημ. 2) πάντοτε αὕτη „γίνεται ἐπ' ὀφελείᾳ ἀπογραφῆς“. — Περὶ τῶν πράξεων, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἀνάμιξις εἰς τὴν κληρονομίαν, πρβλ. Α. Π. 113 <1853>, 56 <1862>, 453 <1866>, 59 <1873>, 97 <1875>, 94 <1882>, 377 <1895>, 441 <1903>, μὴ ἀναίρεσασαν ἀπόφασιν δεξαμένην ὅτι ἡ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰσπραξίς χρηματικοῦ ποσοῦ συντάξεως, ἀνηκούσης τῷ ἀποβιώσαντι, δὲν ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὴν πράξιν ἀναμίξεως καὶ καθ' ἣν ὁ ἐπικαλούμενος τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνάμιξιν δέον ν' ἀποδείξη καὶ ὅτι ὑπῆρχε πρόθεσις τοῦ γενέσθαι κληρονόμον. 33 <1910>, 68 <1919>. Ἐφ. Ἀθ. 394 <1914>. Πρβλ. καὶ γνωμοδότησιν I. Εὐκλειδου ἐν Ἐφ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXV III σ. 170, ἔνθα ὅμως ἡ γνώμη, ὅτι ἡ παροχὴ ἐντολῆς πρὸς ἐπιχειρήσιν πράξεων ἐμφαινουσῶν ἀνάμιξιν (παραλαβὴν κληρονομικῆς περιουσίας, ἐξόφλησιν κληρονομικῶν ἀπαιτήσεων, ἐκποίησην ἢ ἐκμίσθωσιν ἀκινήτων ἢ κινήτων τῆς κληρονομίας κλπ.) δὲν ἀποτελεῖ ἀνάμιξιν, ἐφ' ὅσον ὁ ἐντολοδόχος δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν, δὲν εἶναι ἐν τῇ γενικότητι ταύτῃ ἀπροσμάχητος. Ἐν τῇ περιπτώσει μάλιστα τῆς γνωμοδοτήσεως ἡ δοθεῖσα ἐντολὴ εἶναι προδήλως ἐντολὴ κληρονομίου].

⁸ Ἀντὶ τῆς παλαιᾶς *petitio bonorum possessionis* πρὸ τοῦ ἀρμοδίου ἄρχοντος ὥρισεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐν ἔτει 339 δῆλωσιν ἐνώπιον οἰασθῆποτε δικαστικῆς ἀρχῆς, L. 9 C. qui admitti. 6. 9 πρβλ. L. 7 § 3 C. de cur. fur. 5. 70, § ult. I. de B. P. 3. 9. Ὁ L. eist die Bonorum possessio II. 2. 126 ἐπ. 257 ἐπ. καὶ Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37. 38 II σ. 314 ἐπ. προσπαθεῖ ν' ἀποδείξη ὅτι καὶ τὸ προπαιτούμενον τῆς ἐνώπιον δικαστικῆς ἀρχῆς δηλώσεως ἐξέλιπε βραδύτερον ἔναντιος ὁ Schirmer § 7 σημ. 48. 50.

⁹ Ὁὕτως ἰδίως *L. eist Bonorum possessio* II. σ. 349 ἐπ., εἰδικῶς σ. 413 ἐπ., ᾧ ἔπονται Schirmer σ. 193 ἐπ., Köppen System σ. 282 ἐπ. 334 σημ. 9, Sintenis III § 193 σημ. 1, Arndts § 508 σημ. 1. Ὁρ. νῦν ἔτι *L. eist Συνέχ. Glück* II σ. 341 ἐπ. Ἄλλως ὅμως καὶ Seuff. Arch. IX. 313.

¹⁰ Πρβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: Mühlenbruch σ. 400 ἐπ., Arndts σ. 16. 17, *L. eist die Bonorum possessio* II 2 σ. 309 ἐπ. καὶ Συνέχ. Glück II σ. 163 ἐπ. III σ. 1 ἐπ., Köppen System σ. 385 ἐπ. Lehrbuch σ. 116. ἴσως καὶ Norrhoff Arch. f. prakt. RW. N. F. II σ. 1 ἐπ. Πρβλ. ἔτι Bernhöft Zeitschr. für vergleichende RW. III σ. 443 ἐπ.

¹¹ Ἡδη τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ καλούμενος δύναται ν' ἀντιπροσωπευθῇ διὰ πληρεξουσίου οὐ μόνον ἐν τῇ δηλώσει (L. 67 [65] § 3 D. ad SC.

ξουσιότητος¹². Ὡς πρὸς τὴν ἐκπροσώπησιν ἀνικάνων πρὸς

Treb. 36. 1: „absentes per nuntium“), ἀλλ', ἀναμφιβόλως ὡς πρὸς τὴν bonorum possessio, καὶ ἐν τῇ βουλήσει. L. 48 D. h. t. „Si quis aliqui mandaverit, ut, si aestimaverit, peteret sibi bonorum possessionem, et... ille petit.. acquisita est ei bonorum possessio“ L. 3 § 7 D. de B. P. 37. 1 Βασ. (40.1) γ' αὐτ.: „Δύναμαι δι' ἑμαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρου διακατοχὴν αἰτεῖν. Εἰ δὲ μὴ ἐνετειλάμην αὐτῷ, τότε κτῶμαι αὐτήν, ὅτε δεκτὸν ἡγήσομαι“ L. 15. 16 eob. Ἐν καὶ ἐπὶ τῆς hereditatis aditio ἴσχυσε τὸ αὐτό, ἀμφισβητεῖται ἐναντίοι M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ., Z i m m e r m a n n: stellvertretende neg. gestio σ. 119 ἐπ., καταφατικῶς, L e i s t Bonorum possessio II. 2 σ. 325 ἐπ., K ö r p p e n σ. 386 σημ. 8. Lehrbuch σ. 118 σημ. 1, S i n t e n i s § 183 σημ. 28, H e i l m a n n σ. Stellvertretung σ. 105 ἐπ., B e r n ö f t ἐνθ. ἀνωτ. Δὲν ἀντίκειται ἡ L. 90 pr. D. h. t., ἔθθα οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ γραφὴ τοῦ φλωρεντιακοῦ κώδικος „pro curatorem“, ἢ νὰ νοηθῇ ἡ λέξις curator ὑπὸ ἔννοιαν διάφορον τῆς συνήθους· δὲν ἐναντιοῦται ἐπίσης, ὅπερ οὐδέποτε ἔδει νὰ παραγνωρισθῇ, L. 54 pr. D. de A. R. D. 41. 1. Ἄλλ' ἐκ τῆς L. 67 [65] σημ. D. ad SC. Treb. 36. 1 ἐξάγεται τῷ ὄντι ὅτι ἡ ἐν ὀνόματι ἄλλου hereditatis aditio μετ' ἐπακολουθοῦσης ἐγκρίσεως ἐθεωρεῖτο ὡς μὴ ἐπιτροπομένη. Ἀνεγνωρίζετο ὁμοῦς πάλιν ὅτι ἡ ἐν τῇ αἰτήσει τῆς bonorum possessio περιεῖχτο καὶ pro herede gestio, L. 12 C. h. t. (6.30) ὄρ. δὲ καὶ L. 4 C. h. t. (6.30). Ὅπως πότ' ἂν ἦ, ἀναγνωρισθείσης κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ δικαίου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ῥωμαϊκὸν τῆς ἐν τῇ βουλήσει ἀντιπροσωπείας (ἀνωτ., I § 73), πᾶν ἀδικαιολόγητον θὰ ἦτο, ἂν δὲν ἐπετρέπετο νῦν πᾶσα δι' ἀντιπροσώπου κτήσεις κληρονομίας. Ὅρ. καὶ A r n d t s § 508 σημ. 2. Seuff. Arch. XI. 161, XV. 232, XXI. 243.—Δὲν εἶναι ὀρθὸν τὸ τοῦ M ü h l e n b r u c h σ. 409 ἐπίσης B e r n ö f t ἐνθ. ἀνωτ. σ. 642, ὅτι ἐν τῇ δόσει τῆς ἐντολῆς περιέχεται pro herede gestio. L e i s t Bonorum possessio II σ. 326 ἐπ., A r n d t s § 508 σημ. 2, K ö r p p e n System σ. 388. Lehrbuch σ. 119.

¹² I, 25 § 5 D. h. t. „Sed utrum generaliter: quaecunque tibi hereditas fuerit de lata, an specialiter? Et magis placet, ut G. Cassius scribit, specialiter debere madare“. Βεβαίως ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν πρόκειται περὶ ἐντολῆς πρὸς ὑπεισέλευσιν ἐν ἄλλοτρίῳ ὀνόματι, ἀλλὰ περὶ ἐντολῆς δοθείσης ὑπὸ ἐξουσιαστοῦ εἰς τὸν ὑπεξούσιον πρὸς ὑπεισέλευσιν εἰς κληρονομίαν, ἐπαχθεισαν τούτῳ. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐντολὴ αὕτη (κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγράφη τὸ χωρίον) εἶναι πλέον ἢ συναίνεσις εἰς ἄλλοτρίαν πράξιν, διότι ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς καθίστησι τὸν ἐξουσιαστὴν ἄμεσον κληρονόμον. Gai II. 87, L. 79 D. h. t. ὄρ. καὶ L. 6 § 3 D. h. t., L. 4 C. h. t., L. 25 § 4 D. h. t. Ὅρ. ἔτι L. 1 § 2 D. de off. proc. Caes. 1. 19, („et hoc est praecipuum in procuratore Caesaris“). S t r i p e l m a n n Entscheidung κλπ. V σ. 358, K ö r p p e n System σ. 387. Lehrbuch σ. 113, D e r n b u r g III § 161 σημ. 11.—Ἄλλ' ἡ εἰδικὴ πληρεξουσιότης δὲν ἀπαιτεῖται νὰ περιέχῃ ἰδίαν τοῦ καλουμένου ἀπόφασιν ἢ περὶ ὑπεισελεύσεως ἢ οὐ εἰς τὴν κληρονομίαν κρίσις δύναται ν' ἀφελθῇ τῷ πληρεξουσίου. L. 48 D. h. t. (σημ. 11), L. 25 § 9. 10 D. h. t. Ἐπι περαιτέρω χωρεῖ ἡ ἀπόφασις τοῦ O T. zu Berlin ἐν S e u f f. Arch. XXI. 243, XLIX. 28. [δεχόμεναι ὅτι ἀρκεῖ καὶ ἡ διὰ γενικῆς πληρεξουσιότητος δοθεῖσα ῥητὴ ἐντολὴ πρὸς

δικαιοπραξίαν προσώπων τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀνεγνώρισεν ὅτι τὴν κληρονομίαν δύναται νὰ κτήσῃται διὰ μὲν νομικὸν πρόσωπον ὁ κατὰ τὸ καταστατικὸν ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ¹³, διὰ δὲ παῖδα κάτω τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ὁ πρὸς πατρὸς ἀνίων (ἀνεξαρθήτως ἐξουσίας)¹⁴ καὶ ὁ ἐπίτροπος¹⁵· καὶ διὰ φρενοβλαβῆ ὁ τούτου ἐξουσιαστής^{15α}. τούναντίον εἰς τὸν ἐπίτροπον ἀνήβου, ὑπερβάντος τὴν νηπιότητα, τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπέ-
 -τρειψε μόνον τὴν κτῆσιν τῆς πραιτωρικῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς κατὰ τὸ *ius civile* κληρονομίας¹⁶, εἰς δὲ τὸν ἐπίτροπον ἐφή-
 -βου ἀηλικίου οὐδὲ τὴν τῆς πραιτωρικῆς κληρονομίας¹⁷

ἀποδοχὴν ἢ ἀποποίησην κληρονομῶν ἐν γένει· ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης καὶ *Dernburg* III § 161 σημ. 11].

¹³ L. 3 § 4 D. de B. P. 37. 1, L. 6 § 4 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 1 § 1 D. de lib. univ. 38. 3. [Κατὰ τὸν νεαρὸν νόμον 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919 τὰς εἰς τὸ Δημόσιον ἢ τὰς εἰς μὴ αὐτοτελῆ ὀργανισμὸν αὐτοῦ καταλειπομένας κληρονομίας ἀποδέχεται ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου, εἰς ὃ ὑπάγεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ διὰ τῆς διαθήκης ὀρισθέν-
 -τος σκοποῦ (ἀρθρ. 1) τὴν ἀποδοχὴν ἐνεργεῖ κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας διὰ δηλώσεως ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ Πρωτοδικείου, ὁ οἰ-
 -κονομικὸς ἔφορος, ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Πρωτοδικείου, εἰς ὃ ἠπήγето ἢ τελευταία κατοικία καὶ ταύτης μὴ ὑπαρχούσης ἢ τελευταία διαμομή τοῦ κλη-
 -ρονομομένου (B. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1919 ἀρθρ. 7 ἐδ. 3)].

¹⁴ L. 18 pr. § 3 C. h. t. (6. 30). Πρβλ. § 601 σημ. 3. Προγενέστερον δίκαιον: L. 7 § 2 D. de B. P. 37. 1, L. 1 D. de B. P. fur. 37. 3, L. 3 C. qui admitti 6. 9.

¹⁵ L. 18 § 2 C. h. t. (6. 30). Προγενέστερον δίκαιον: L. 67 [65] § 3 i. f. D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 11 D. de auct. 26. 8, L. 7 § 2, L. 8. 11 D. de B. P. 37. 1, L. 2 § 13 D. ad SC. Tert. 38. 17, L. 3 C. qui admitti 6. 9.

^{15α} L. 7 pr. C. de cur. fur. 5. 30.

¹⁶ Ὡς πρὸς τὸν ὑπερβάντα τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν ἀνήβου ἢ L. 18 §. 4. C. h. t. (6. 30) ἐπικυροῖ τὸ προγενέστερον δίκαιον, ὅρ. δὲ ἔθενεν μὲν J. 5 C. h. t. (6. 30) Βασ. (35. 14) γ'ε' („Καὶ ὅτε ἀνήβος γραφῆ κληρονομός, χρὴ αὐτὸν τὸν ἀνήβον ἐγχειρίζειν τοῦ κληρονομεῖν σὺν ἀθθεντίᾳ τοῦ ἐπιτρόπου· εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ ἐπίτροπος χειρῖσει τινὰ ἀγνοοῦντος τοῦ ἀνήβου οὐ δύναται αὐτῷ προσπορίσαι τὴν κληρονομίαν“). ἔθενεν δὲ L. 7 § 2, L. 8. 11 D. de B. P. 37. 1, L. 11 D. de auct. 26. 8 καὶ L. 7 C. qui admitti 6. 9. Τῶν τελευταίων τούτων χωρίων τὴν ἐρμηνείαν, καθ' ἣν ἀναφέρονται μόνον εἰς *pupillus infans* ἢ μόνον εἰς προσω-
 -ρινὴν κτῆσιν τῆς *honorum possessio* (πρβλ. *Leist Bonorum possessio* II. 2 σ. 113 ἐπ., *Köppen System* σ. 406 ἐπ.), θεωρῶ ὡς ἀθθαίρετον. Οἷτω νῦν καὶ *Leist Συνέχ.* Glück III σ. 27.

¹⁷ Τὸ ἐναντίον ἰσχυρίζεται ὁ *Leist Συνέχ.* Glück III σ. 32 ἀνεῦ ἀπο-

καὶ εἰς τὸν ἐπίτροπον φρενοβλαβοῦς τέλος τὴν προσωρινὴν μόνον τῆς κληρονομίας κτῆσιν μέχρι τῆς ἀνανήψεως τοῦ πάσχοντος¹⁸. Ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ δικαίου ἢ πρὸς ἐκπροσώπησιν ἐξουσία, ἦν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον παρεχώρησεν εἰς τὸν ἐπίτροπον ἀνήβου ἐν σχέσει πρὸς τὴν πραιτωρικὴν κληρονομίαν, δύναται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ἐν γένει^{18α}. κατὰ ἄλλα προβληματικὴ ἀποβαίνει^{18β} ἢ ἀπὸ τῶν ὁρισμῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀπομάκρυνσις, καθὸ ἐδραζομένων οὐχὶ κυρίως ἐπὶ δυσμενείας πρὸς τὴν ἀντιπροσωπείαν ἐν γένει, ἥτις μάλιστα ἀναγνωρίζεται ἐνταῦθα κατ' ἀρχὴν ὡς συγγωρητή, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ δυσμενείας πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν ὑπείσελεύσεως ἄνευ ἰδίας ὑπὸ τοῦ καλουμένου ῥυθμίσεως τῆς βουλήσεως, ἐδραζομένων ἐπομένως ἐπὶ λόγου, ληφθέντος ἐκ τῆς ἰδιαζούσης φύσεως αὐτῆς ταύτης τῆς προκειμένης εἰδικῆς δικαιοπραξίας¹⁹.

δείξεως. Ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸ *ius civile* κληρονομίαν ὄρ. L. 90 pr. D. h. t. Βασ. (35. 14) πα': „διὰ ζουράτωρος οὐ κτᾶται κληρονομία“.

¹² L. 7 § 3. 7. 8. C. de cur. fur. 5. 70. Ἐκ τοῦ προγενεστέρου δικαίου: L. 48 § 1 D. de leg. II° 31, L. 2 § 11. 13 D. ad SC. Tert. 38. 17, L. 1 D. de B. P. fur. 37.3, L. 11 D. de auct. 26. 8, L. 67 [65] § 3 i. f. D. ad SC. Treb. 36. 1.

^{18α} Ἐπειδὴ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐν τῇ αἰτήσει τῆς *bonorum possessio* διορθῶ *pro herede gestio* (L. 12 C. h. t. (6. 30)), ἀνεγνώρισεν πάντως κατ' ἀρχὴν τὸ δυνατόν τῆς διὰ τοῦ *tutor* κτήσεως τῆς *hereditas*. Πρβλ. σημ. 11.

^{18β} Ὡς πρὸς τὴν *lex lata*. Κατὰ ἄλλα πρβλ. *Leist* Συνέχ. Glück III σ. 74 ἐπ., *Brunns* ἐν *x. Holtzendorff's Encycl. I.* σ. 437—438 (3 ἐκδ. σ. 464—466. 4 ἐκδ. σ. 521).

¹⁹ Πρβλ. § 597 σημ. 4. 5. 10 καὶ τὸ σχετικὸν μέρος τοῦ κειμένου.—Περὶ τῶν διαφόρων ἐν τῷ θέματι τούτῳ γνωμῶν παρατηρητέον τὰ ἐπόμενα. 1) Λίαν διαδεδομένη τις δόξα τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκπροσώπησεως, ἦν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπιτρέπει τῷ *tutor impuberis*, ἐπεκτείνει γενικῶς εἰς πάντα ἐπίτροπον ἀνηλίκου. *Cropp* ἐν *Heise und Cropp jur Abhandlungen* II σ. 167. 168, *Kraut Vormundschaft* II σ. 215, *Leist Bonorum possessio* II. 2 σ. 315, 323, *Köppen System* σ. 410. *Lehrbuch* σ. 125, *Sintenis* III § 183 σημ. 10 ἐν τέλει, *Arnolds* § 508 σημ. 3, ὄρ. καὶ *Mühlenbruch* σ. 442. 443. *Seuff Arch.* VII 69., IX. 311, XIII. 100, XV. 233, XXIII. 42. Ἡ γνώμη δ' αὕτη στηρίζεται εἰς τοῦτο, ὅτι κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον διάκρισις μεταξὺ τοῦ *tutor impuberis* καὶ τοῦ *curator minoris* δὲν ὑφίσταται πλέον. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος δὲν δικαιολογεῖ αὐτήν. Διότι ἢ μεταξὺ *tutor* καὶ *curator* διάκρισις οὐδαμῶς ἐν

4. Ἡ βία πρὸς ὑπαισέλευσιν εἰς τὴν κληρονομίαν, πλὴν τῆς ἀξιώσεως κατὰ τοῦ ἐκβιάσαντος πρὸς ἀποξημίωσιν, παράγει καὶ ἀξίωσιν πρὸς ἐπαναφορὰν εἰς τὴν προτέραν

γένει σκοπεῖται ἐνταῦθα, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκδοχὴ εἶναι προφανῶς αὕτη, ὅτι προσέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνευ ἰδίας τοῦ καλουμένου ῥυθμίσεως τῆς βουλῆσεως τότε μόνον ἐπιτρέπεται, ὅταν τοιαύτη τις ῥυθμὶς βουλῆσεως εἶναι ἀδύνατος, καίτοι δὲ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐφήρμοσε τὸν περιορισμὸν τοῦτον ἀπολύτως, ὡς ἐμφαίνει τὸ δυνατόν τῆς διὰ τοῦ tutor impuberis κτήσεως τῆς bonorum possessio, τὸ παράδειγμα ὅμως τοῦ φρενοβλαβοῦς ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ ὑποχώρησις ἐκεῖνη δὲν ἀπέληξεν εἰς ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν. 2) Οἷα εἰς τὸν ἐπίτροπον, ἢ αὐτὴ καὶ εἰς τὸν πατέρα παραχωρεῖται ἐξουσία μέχρις ἐνηλικιότητος τοῦ τέκνου. K ö r p p e n System σ. 403. Lehrbuch. σ. 122, Leist Συνέχ. Glück III σ. 17 ἐπ., Seuff. Arch. VII. 197, XXXVII. 228. 3) Τῆς διατάξεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ὅτι ὁ ἐπίτροπος φρενοβλαβοῦς δὲν δύναται νὰ κτήσῃται ὀριστικῶς τὴν κληρονομίαν δι' ἐκεῖνον, στερρῶς ἔχεται θεωρεῖται καὶ πρῶξις. Cropp ἐνθ. ἀνωτ. σ. 173, Mühlenbruch σ. 460, Leist Bonorum possessio II 2 σ. 321, K ö r p p e n System σ. 411 ἐπ. Lehrbuch σ. 127 ἐπ., Brinz 2 ἐκδ. III σ. 189, Seuff. Arch. VI. 307, VII. 69, XV. 233, XXIX. 250, XXXVI. 204 (RG. Entscheid. III σ. 196) Πρὸβλ. αὐτ. XVII. 62. 67. Τούναντιον Westrum Magaz. für d. Recht der Gegenwart VIII σ. 225 ἐπ. Ἡ γνώμη τοῦ Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXX σ. 1 ἐπ. διαφέρει μάλ. ὡς τοιαύτως: οὗτος δηλ. δέχεται ὅτι κτᾶται μὲν ὀριστικῶς διὰ τὸν παράφρονον ὁ ἐπίτροπος, ἢ κτήσις ὅμως αὕτη διαλύεται πάλιν, ἐὰν ὁ παράφρων ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ἀνανήψεως. Ἐναντίον Fritz Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. IV σ. 157 ἐπ., v. Löhr. αὐτ. IV σ. 252 ἐπ., Leist Bonorum possessio II 2 σ. 320 ἐπ., Συνέχ. Glück III σ. 58, Arch. f. prakt. RW. III σ. 459 ἐπ. 4) Ὅτι ἡ εἰς ἀφαντον ἐπαχθεῖσα κληρονομία δύναται ν' ἀποκτήθῃ διὰ τοῦ κηδεμόνος αὐτοῦ (τοῦ ἐγγυατοῦ κληρονόμου), ὑπεστηρίχθη πρότερον παρὰ πολλῶν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς παλαιᾶς γερμανικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ κληρονομία ἀποκτᾶται ἀνευ οἰασθήποτε ὑπαισελεύσεως (Bruns Jahrb. d. gem. R. I σ. 173), ὑποστηρίζεται δ' ἐτι καὶ σήμερον ὑπὸ τινων ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τοῦ περὶ ἐξισώσεως τῶν ἐπιτρόπων ἀξιώματος, ὡς ὑπὸ Kraut Vormundsch. II σ. 262 ἐπ., Bruns ἐνθ. ἀνωτ. σ. 197. Seuff. Arch. III 346, Ἐναντίον Cropp. ἐνθ. ἀνωτ. σ. 168 ἐπ. Mühlenbruch σ. 462 ἐπ., Sintenis III. σ. 492, Northoff Arch. f. prakt. RW. N. F. H. 1 ἐπ. Τὸ ζήτημα ἄλλως τε προὑποτιθέσθαι τὴν βασιμότητα τοῦ περὶ ζωῆς τεκμηρίου ἀνωτ. 1 § 53 σημ. 2). K ö r p p e n System σ. 444 ἐπ. Lehrbuch σ. 131 ἐπ., Brinz 2 ἐκδ. III σ. 190 ἐπ. Πρὸβλ. καὶ Stobh IV σ. 541 ἐπ. Seuff. Arch. III. 185, V 31, IX. 49, XV. 200 ἐν τέλ., XXIII. 42, XXVII. 145. Πρὸβλ. ἐτι Seuffert Pand, III § 566 σημ. 4c. 4d. [Παρ' ἡμῖν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τοῦ ν. ΧΠΘ'. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑπὸ ἐπιτροπείαν ἀνηλικίους καὶ τοὺς χειραφετούς, ὄρ. ἀνωτ. σημ. 3. Ὡς πρὸς τοὺς φρενοβλαβεῖς, οὗτοι διατελοῦσιν ὑπὸ ἐπίτροπον, ὅστις ὑπειστρέχεται ὀριστικῶς εἰς τὴν κληρονομίαν κατὰ τὰς διατυπώσεις τοῦ ἀρθρ. 73. Ὅρ. τὰ ἀρθρ. 124. 130. Ὡς πρὸς τοὺς νομίμως ἀπηγορευμένους ἰσχύει ἐπίσης ὁ, τι ἐπὶ τῶν δικαστικῶς ἀπηγορευμένων. Ἀρθρ. 134, Παπαρηγό-

κατάστασιν²⁰, ὁ δόλος δὲ ἀξίωσιν μόνον πρὸς ἀποζημίωσιν κατὰ τοῦ ἀπατεῶνος²¹.

2. *Ἰδικαὶ διατάξεις.*

§ 597.

1. Εἰς τὴν κληρονομίαν δὲν δύναται νὰ ὑπεισέλθῃ τις ἐκ προτέρων, ἥτοι πρὸ τῆς κλήσεως (ἐπαγωγῆς)¹. Ἐξαίρεσις ὑφίσταται μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ πρὸ τῆς ἐκλείψεως τοῦ πρότερον καλουμένου γινομένη ὑπεισέλευσις δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναληφθῇ κατόπιν, ἐὰν διὰ τῆς ἐκλείψεως τοῦ πρότερον καλουμένου ἐπέρχηται ἡ ὑπὲρ τοῦ ὑπεισερχομένου κλήσις².

2. ³Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις εἶναι ἀνίσχυρος,

π ο υ λ ο ς § 249 καὶ σημ. 2. Ὡς πρὸς τοὺς ὑπὸ ἀντίληψιν τεθειμένους λόγῳ διαφορομένων φρενῶν, ὄρ. ἀρθρ. 121. 124.—Περὶ ἀφάντων πρβλ. ἀνωτ. § 535 σημ. 2].

²⁰ L. 21 § 5 D. quod metus c. 4. 2, L. 85 D. h. t. Ἡ L. 6 § 7 D. h. t. (29.2) νοητέα ὡς ἀφορῶσα εἰς εἰκονικὴν ὑπεισέλευσιν. Πρβλ. ἀνωτ. 1 § 80 σημ. 2.

²¹ L. 40 D. de dolo 4. 3. Πρβλ. ἀνωτ. 1 § 118 σημ. 6.

§ 597 ¹ L. 21 § 2, L. 27 D. h. t., L. 13 pr. D. h. t., L. 12 C. h. t. (6.30) Δὲν ἀποκλείεται ὁμως ὑπεισέλευσις πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης. S e u f f. Arch. XLVIII. 269. [Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 567 σημ. 2].

² L. 9 C. qui admitti 6. 9. Ἡ τῆς ὑπεισελεύσεως ἐπανάληψις οὐδεμίαν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν παρέχει δυσκολίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ διατάξις αὕτη πρακτικὴν σημασίαν ἔχει μόνον ἐν ταῖς ἐξαιρετικαῖς περιπτώσεσιν, ἐν αἷς ἐξ ἰδιαιτέρων λόγων κατέστη ἡ τοιαύτη ἐπανάληψις ἀδύνατος, λ. γ. ἐνεκα παρελεύσεως τῆς πρὸς ὑπεισέλευσιν ταχθείσης προθεσμίας. Πρβλ. K ö r p p e n Jahrb. für Dogm XI σ. 431. Περὶ τοῦ τελευταίου θέματος εἰδικῶς πραγματεύεται τὸ παρατεθὲν χωρίον καὶ ἐπομένως μόνον περὶ τῆς honorum possessio ἥμισυ ἀρα δικαιολογεῖται ἡ κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς διατάξεως ταύτης καὶ εἰς τὴν hereditatis aditio ἀντίρρησις (A r n d t s § 507 σημ. 2 D e r n b u r g III § 161 σημ. 4). Ἡμαρτημένον ὁμως εἶναι τὸ διδάσκειν ἀπολύτως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου ὅτι ἡ κληρονομία δύναται ν' ἀποκτηθῇ πρὶν ἢ ἐκλιπῇ ὁ πρότερον καλούμενος· ἀκολουθία τούτου θά ἦτο ὅτι δὲν βλάπτει καὶ ὁ πρότερον ἐπισυμβᾶς θάνατος τοῦ κατόπιν καλουμένου Πρβλ. τὴν ἐν τοῖς Βασιλ. XL. 1. 25 διατύπωσιν τοῦ χωρίου. K ö r p p e n Lehrbuch σ. 96 ἐπ., E n n e c c e r n s Rechtsgeschäft κλπ. σ. 270.

³ Πρβλ. ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον καὶ τὸν ἐπόμενον: M ü h l e n b r u c h

ἐὰν ὁ ὑπεισερχόμενος νομίζῃ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἐνεργός⁴, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀμφιβάλλῃ περὶ τοῦ ἐνεργοῦ αὐτῆς⁵. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ μόνῃ ἢ περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ ὑπεισερ-

XLII σ. 415 ἐπ., K ö r p p e n System 353-384 καὶ Jahrb. f. Dogm. V. σ. 141-170, VI σ. 307-317. Lehrbuch σ. 106-116, Northoff αὐτ. σ. 190 ἐπ. καὶ Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. XXI σ. 85 ἐπ.

⁴ L. 32 pr. D. h. t. «Heres institutus, si putet testatorem vivere, quamvis iam defunctus sit, adire hereditatem non potest» Πρβλ. L. 17 pr. D. h. t., L. 21 D. de cond. 35. 1. Βασ. (41. 19) κα': «...αἱ πρὸς ἀποτέλεσμα, ἤτοι φάκτον, ἀναφερόμεναι αἰρέσεις εἰ καὶ ἐπληρώθησαν, ἀγνοεῖ δὲ τοῦτο ὁ κληρονόμος, ἐμποδίζεται κληρονομεῖν, ἕως οὗ γνῶ». L. 30 § 1-3, 5 D. h. t., L. 16 D. h. t.: «qui se putat necessarium, voluntarius exsistere non potest». Πρβλ. L. 15 D. h. t. Ἐπὶ τῆς εἰς κληρονομίαν ἄρα ὑπεισελεύσεως ζυγατῆ ἢ ἀρχῇ «plus est in opinione quam in veritate» (L. 15 cit.), ἐνῶ ἐν ἐτέραις περιπτώσεσιν ἰσχύει τὸ ἀντίστροφον, Ὁρ. π. γ. L. 4 D. de manum. vind. 40. 2 (ἀπελευθέρωσις δούλου, ὃν ὁ ἀπελευθερῶν κύριος θεωρεῖ ὡς ἀλλότριον). § 11 I. de leg. 2. 20 (κληροδοσία πράγματος ἐν ὁμοίᾳ πλάνῃ). Πρβλ. ἀνωτ. I § 172 σημ. 9. L o t m a r, Festschr. f. Planck. σ. 59 ἐπ.

⁵ Ἀμφιβάλλει λ. γ. περὶ τοῦ ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, L. 19 (πρβλ. L. 13 § 1) D. h. t., L. 4 C. de postl. 8. 50 [51] περὶ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης, ἐν ἣ ἐγκατέστη, L. 17 pr., L. 32 § 2, L. 34 pr. D. h. t., L. 12 D. de Carb. ed. 37. 10, L. 2 § 3 D. unde leg. 38. 7, πρβλ. L. 46 D. h. t. νὰ ἔχῃ ἐγκατασταθῆ ὑπὸ αἴρεσιν ἢ οὐ ἢ ἂν ἐπληρώθη ἢ οὐ ἢ αἵρεσις, ὅφ' ἦν ἔχει ἐγκατασταθῆ, L. 32 § 1 D. h. t., L. 21 D. de cond. 35. 1, πρβλ. L. 34 § 1 D. h. t., καὶ περὶ τῆς L. 21 § 3 D. h. t. σημ. 7 ἐν τέλ. ἀνεῖναι ἔγκωσις ἢ οὐ γυνή, ἣς τὸ αἰκνον γεννώμενον θὰ ἀπέκλειεν αὐτόν, πρβλ. L. 30 § 1-3 D. h. t. Ἀνίσχυρος ἐπίσης θεωρητέα ἢ ὑπεισελεύσις, ἐὰν ὁ ὑπεισερχόμενος ἀμφιβάλλῃ ἂν εἶναι voluntarius ἢ necessarius heres (πρβλ. σημ. 4).—Ἄλλ' ἐὰν ὁ καλούμενος, διαρκούσης τῆς ἀμφιβολίας αὐτοῦ, ἀποθάνῃ, οἱ κληρονόμοι οὐδὲν ἐκ τούτου ἀπώλεσαν. Ὁρ. § 600 σημ. 16.—O Northoff ἐνθ. ἀνωτ. ἐκλαμβάνει ὡς ἐγκείμενον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς «ἐπαγωγῆς» τὸ στοιχεῖον τῆς περὶ τῆς κλήσεως (καὶ τοῦ λόγου αὐτῆς, ὅρ. τὸν ἐπόμ. ἀρ.) γνώσεως τοῦ καλουμένου «ἐπαγωγῆ» εἶναι, λέγει, ἢ περὶ τοῦ κληρονομοῦ αὐτοῦ δικαιοῦματος συνειδήσις τοῦ κληρονόμου. Τοῦτο οὐδεμιᾶς χερίσει ἀντικρούσεως. Ὁρ. καὶ Arndts § 507 σημ. 1. Ἐν τούτοις ὑποστηρίζεται νῦν πάλιν ὑπὸ τοῦ G ö r i n g Jahrb. f. Dogm. XV σ. 153 ἐπ. (ἰδίως ἐνεκα τῆς L. 84 D. h. t. «quamdiu rumpi testamentum potest, non defertur ex testamento hereditas»). Τὸν λόγον τοῦ «rumpi potest» ὁ G ö r i n g διαβλέπει ἐν τῇ ἀβεβαιότητι τοῦ ἐγκατασταθέντος κληρονόμου περὶ τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς συζύγου, ἣν ὁ κληρονομούμενος κατέλειπεν, ἐνῶ τὸ χωρίον στηρίζει τοῦτο ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐγκυμοσύνης, ὡς ἀναντιρρήτως ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπαζολουθούσης ἀντιθέσεως «sed si vacuo ventre cett», [ὅπερ καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἐν τοῖς Βασιλικοῖς 35. 14] οἱ ἀποδόσεως τοῖ χωρίου:—Καὶ ὅτι ἐπιζυγμένης τῆς διαθήκης δι' ἐπιγεννησεως κρυφοροουμένου οὐ γινώσκουσι, οὐχ ἀρμόζει ἐξ αὐτῆς ἡ κληρονομία....].

χόμενος διατελεῖ ἐν πλάνῃ ἢ ἀμφιβολίᾳ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἰκανότητος πρὸς κτῆσιν⁶.

3. Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις εἶναι ἀνίσχυρος, ἐὰν κατὰ πλάνην ἀφορᾷ εἰς κλήσιν διάφορον τῆς πράγματι ὑπαρχούσης⁷. Καὶ ἀμφιβάλλοντος τοῦ ὑπείσερχομένου περὶ τοῦ πότερον, αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ κλήσις ὑπάρχει, ἢ ὑπεισέλευσις κατ' αὐστηρὸν δίκαιον εἶναι ἀνίσχυρος⁸, ἐνῶ κατ' ἡπιωτέραν ἐκδοχὴν, διὰ τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου κρατήσασαν, ἢ ἀμφιβολία αὕτη δὲν ἀποκλείει τὸ κῦρος τῆς ὑπείσελεύσεως⁹.

4. Ἡ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλευσις δὲν ἐπιδέχεται τὴν προσθήκην αἰρέσεως ἢ προθεσμίας¹⁰ οὐδὲ περιορισμοῦ εἰς μέρος¹¹. Ἐν τούτοις μόνον ἢ προσθήκη αἰρέσεως ἢ προ-

⁶ L. 34 pr., L. 96 D. h. t., L. 21 D. de cond. 35. 1.

⁷ Ὁ ἐγκαταστάθεις λ. γ. ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος θεωρεῖ ἑαυτὸν ὡς μὴ ἐγκατασταθέντα ἢ τανάταιν, L. 22 D. h. t. Πρβλ. L. 17 § 1 D. h. t. Ἐπίσης ἀνίσχυρος εἶναι ἢ ὑπεισέλευσις, ἐὰν ἐκ πλάνης ἀφορᾷ εἰς κληρονομικὴν μοίραν, εἰς ἣν δὲν ἐγένετο ἢ κλήσις, L. 75 D. h. t., ἐνῶ τούναντιόν δὲν βλάπτει ἢ ἀβεβαίωτις περὶ τὸ μέγεθος τῆς κληρονομικῆς μοίρας, εἰς ἣν ἐκλήθη ὁ ὑπείσερχόμενος, L. 5 § 1 D. si pars her. 5. 4, L. 21 § 3 D. h. t. Πρβλ. ὁμοίως καὶ L. 93 pr. D. h. t. καὶ Köppen System σ. 373 ἐπ., (Jahrb. f. Dogm. V. σ. 153 ἐπ.). Περὶ τῆς L. 21 § 3 cit. ὁρ. ἔτι Mühlenthal σ. 422 ἐπ., Köppen σ. 363 σημ. 27, Vangerow § 498 σημ. 1 ἐν τέλ. Quassowski Irrtum beim Erbschaftsantritt. Ἐναίσιμος διατριβή. Königsberg 1900, Rickelt der Irrtum über den Grund der Berufung zum Erben nach gemeinem Rechte und dem Rechte des BGB. Ἐναίσιμος διατριβή. Rostock 1904.

⁸ § 7 I. h. t., L. 51 pr. D. h. t., L. 93 pr. D. h. t.

⁹ L. 84 D. h. t., L. 4 § 3, L. 5 D. de B. p. c. t. 37. 4. Köppen System σ. 397 ἐπ. (Jahrb. V. σ. 161 ἐπ.).

¹⁰ Ὁρ. σημ. 12.

¹¹ L. 1 D. h. t. (29. 2) Βασ. (35. 14) α'. «Ὁ δυνάμενος κτήσασθαι πᾶσαν τὴν κληρονομίαν, ἐκ μέρους κληρονομιεῖν οὐ δύναται». Πρβλ. L. 38 pr. D. de leg. 1° 30. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ὅταν ἐγκατεστάθῃ τις εἰς πλείους κληρονομικὰς μερίδας, L. 80 pr. D. h. t. Βασ. (35. 14) αα'. «Ὁ ἐκ πολλῶν μερῶν μόνος γραφεὶς κληρονόμος οὐ δύναται τινα παραιεῖσθαι, εἰ καὶ ἐν τισιν ὑποκατάστατον ἔχει». L. 2, L. 80 § 1 eod., L. 20 C. h. t. (6. 30). Δυσκολίαν παρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ L. 76 § 1 D. h. t. Ἄλλ' ἢ δυσκολία αἴρεται, ἐὰν ἐν τέλει τοῦ χωρίου («in mea potestate sit, quam partem hereditatis aut amittere velim aut vindicare») ἀντὶ μὲν amittere γραφῇ omittere, τὸ δὲ omittere νοηθῇ οὐχὶ ὡς ἀποποίησης, ἀλλ' ὡς μὴ ὑπεισέλευσις. Οὐδὲν τότε ἕτερον λέγει τὸ χωρίον ἢ ὅτι ἀδιάφορον εἶναι εἰς ποίαν κληρονομικὴν μερίδα ἀφορᾷ ἢ ὑπεισέλευσις, ὅτι διὰ τῆς ὑπει-

θεσμίας καθίστησι τὴν ὑπείσελευσιν ἀνίσχυρον ¹², ἐνῶ ὁ εἰς μέρος περιορισμὸς εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος ¹³.

B. Προθεσμία τῆς πρὸς κτῆσιν δηλώσεως

§ 598.

Νόμιμος προθεσμία τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπείσελευσεως, ἥς διαδραμούσης νὰ στερεῖται ὁ καλούμενος τοῦ πρὸς κτῆσιν δικαιώματος, δὲν ὑπάρχει· οἱ σχετικοὶ τοῦ ὄρωμαϊκοῦ δικαίου ὁρισμοὶ ὡς πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς πραιτωρικῆς κληρονομίας¹ δὲν ἀπετέλεσαν στοιχεῖον τοῦ σημερινοῦ κοινοῦ δικαίου, ὅπως οὐδ' αἱ διατάξεις περὶ τοῦ τύπου τῆς κτήσεως τῆς πραιτωρικῆς κληρονομίας². Τοῦναντίον ὅμως εἶναι δυνατόν:

σελεύσεως εἰς τὴν μίαν ἀποκτᾶται ἅμα καὶ ἡ ἄλλη (σημ. 13). Πρὸβλ. περὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο γνωμῶν τὸ ἀκαδημ. πρόγραμμα *Leist Observationes ad fr. 76 § 1 D. de acquirenda vel omittenda hereditate*, Jenae 1853, *Vangerow Arch. f. civ. Pr.* XXXVII σ. 330 ἐπ. καὶ *Lehrbuch § 451* σημ. 3 ἀρ. 2, *Schlayer Arch. für civ. Pr.* LIII σ. 53 ἐπ. (§ 692 σημ. 6 ἐν τέλει), *Arndts 7* ἐκδ. καὶ ἐπ. § 517 σημ. 5, *Wendt Arch. für civ. Pr.* LV σ. 635 ἐπ., *Pietak* ἀντ. LIX σ. 9 ἐπ., *Mommsen* ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ ad. h. L., *Amann die Berechnung der Falcidia* κλπ. σ. 317 ἐπ., *Brinz 2* ἐκδ. III § 388 σημ. 15, *Körppen Lehrbuch* σ. 100, *Dernburg III* § 161 σημ. 11. Πρὸβλ. ὁμοίως καὶ § 602 σημ. 6, προσέτι § 559 σημ. 24.

¹² L. 77 D. de R., L. 50. 17, L. 51 § 2 D. h. t. Ὅρ. ἀνωτ. 1 § 95 σημ. 3 καὶ πρὸς τοῦτοις *Mühlenbruch XLII* σ. 470 ἐπ., *Körppen System* σ. 345 ἐπ., *Enneccerus* ἐν τῇ ἀνωτ. μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ σ. 54 ἐπ.

¹³ Ὅρ. κατωτ. § 602.

¹ Οἱ κατιόντες καὶ ἀνιόντες ὀφείλουσι νὰ κτήσωνται τὴν *bonorum possessio* ἐντὸς ἔτους, οἱ δὲ λοιποὶ κληρονόμοι ἐντὸς ἑκατῶν ἡμερῶν, § 9 I. de B. P. 3. 9. Περὶ τῆς κατὰ τὸ *ius civile* κληρονομίας ὄρ. *Gai II*. 167.

² Ὅρ. τὰς παραπομπὰς τῆς § 596 σημ. 9. *Arndts § 509* σημ. 1 [A. Π. 88 <1847>, 97 <1875>].—Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. 19 καὶ L. 22 § 1 C. h. t. (6. 3) ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη πρότερον ἡ γνώμη, ὅτι ὡς πρὸς τὴν τοῦ καλουμένου δήλων εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Ἰουστινιανὸς νόμιμον προθεσμίαν (12 ἢ 3 μηνῶν), ἣτις ὅμως δὲν ἐθεωρεῖτο ἀπολύτως ὡς προθεσμία ὑπείσελεύσεως, ἀλλ' ἐν μέρει ὡς προθεσμία ἀποποιήσεως, ὄρ. π. γ. *Thibaut Versuche II* ἀρ. 7, *Marezoll Arch. für civ. Pr.* VIII σ. 268 ἐπ., v. *Buchholtz Zeitschr. f. Civ. u. Pr. X* σ. 686 ἐπ., *Mühlenbruch doctrina pandectarum* ed. 3. § 695 not. 10. 13 καὶ γερμανικῆς ἐκδόσεως § 695 σημ. 10. Ἄλλ' ἄφ' ἧς ὁ *Vangerow Arch. für civ. Pr.* XXII σ. 151 ἐπ. (1839) ἐπεξεργάσατο τὸ

1. διατάξει τοῦ κληρονομουμένου νὰ περιορισθῇ χρονικῶς τὸ πρὸς κτῆσιν τῆς κληρονομίας δικαίωμα τοῦ καλουμένου, ἀνακαλοῦντος τοῦ διαθέτου τὴν ἐγκατάστασιν ἐν περιπτώσει μὴ ὑπείσελεύσεως ἐντός τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας³.

2. Καὶ ὁ δικαστῆς⁴ δύναται νὰ τάξῃ τῷ καλουμένῳ προ-

θεσμίαν ὑπείσελεύσεως, καθότι αἰτήσῃ τῶν δανειστῶν, κληρο-
θεμα, ἢ γνώμη αὐτῆ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔξοστρακισθεῖσα. Περβλ. M ü h-
l e n b r u c h XLI σ. 295 ἐπ. καὶ τὰς παρὰ V a n g e r o w Lehrb. II § 499
παραπομπάς. (Εἰδικῶς δ' ἐν L. 22 § 1 cit. ἐκφράζεται μόνον τὸ νόημα, ὅτι δὲν
ἔχει ἀνάγκην ἀπογραφῆς ὁ καλούμενος, ἐάν ἐντός 3 μηνῶν ἀποφασίῃ περὶ
ὑπείσελεύσεως ἢ μὴ ὑπείσελεύσεως). S e u f f. Arch. XXIII. 43. [Περὶ τῆς ἐπὶ
τῇ βάσει τῶν ἄνω μνημονευομένων νόμων 19 καὶ 22 § 1 C. h. t. (6.30) ὑποστη-
ριχθείσης ἀρχαιοτέρας γνώμης ὄρ. Δ ε μ ε ρ τ ζ ἦ ν ἐνθ. ἄνωτ. (§ 575 σημ. *) Β'
σ. 98 σημ. 20 i f. Κατ' ὀρθὴν γνώμην τὸ ἄρθρ. 560 Πολ. Δικ., καθ' ὃ «πᾶς
κληρονόμος... δύναται ν' ἀπαιτήσῃ προθεσμίαν τεσσάρων μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρ-
ξεως τῆς κληρονομίας, διὰ νὰ κάμῃ ἀπογραφὴν καὶ νὰ ἐκφρασθῇ περὶ τῆς
ἀποδοχῆς ἢ ἀποβολῆς τῆς κληρονομίας», ἀφορᾷ εἰς μόνους τοὺς ἀναγκαίους
κληρονόμους (περβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. § 595 σημ. 5). Περβλ. Ο ἰ κ ο ν ο -
μ ἰ δ ἦ ν Ἐγγ. § 104. δ' καὶ σημ. 12-17, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 264. 265.
320. Ἀντιδοξοῦσι Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 367, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 198 σημ. 2, ἀνευ ἀπο-
χρῶντων λόγων. Περβλ. Ἐφ. Κερκ. 34 <1707>, Ἐφ. Πατρ. 699 <1908>,
Ἐφ. Ἀθ. 819 <1914>.—Περβλ. Ἐφ. Πατρ. 10 <1915>].

³ L. 72 D. h. t. Ἡ ἰδιόζουσα διάπλασις, ἣν τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔδωκεν
εἰς ἐγκατάστασιν τοιοῦτου εἰδους διὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς *cretio*, δὲν μετωχευθῆ
εἰς τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον. Ὁρ. τὰς παραπομπάς τῆς § 596 σημ. 6. Ἐν προ-
τέραις ἐκδόσεσιν (μέχρι τῆς 5ης) εἶχον μετ' ἄλλων νοήσει τὴν L. 72 cit. ὡς
πραγματευομένην περὶ ἐγκαταστάσεως ὑπὸ τὴν ἀναβλητικὴν αἴρεσιν τῆς ὑπεί-
σελεύσεως ἐντός ὀρισμένης προθεσμίας. Ἐναντίος ἐυλόγως ὁ E i s e l e J a h r b.
f. Dogm. XXIII σ. 134. (Τὸ χωρίον ἀρχικῶς ἐπραγματεύετο περὶ τῆς *cretio*,
περβλ. Ulp. XXII. 34).

⁴ Περβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα W i t t e ἐν RLex. I σ. 887 ἐπ., M ü h l e n -
b r u c h XLI σ. 281 ἐπ., L e i s t die Bonorum possessio II 1 σ. 319 ἐπ.,
S i n t e n i s III § 184 σημ. 4., D e d e k i n d das Deliberationsrecht des
Erben und die interrogaciones in iure faciendae. Braunschweig 1870. (Ἐν
τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ τὸ δικαίωμα τῆς πρὸς διάσκεψιν προθεσμίας παρίσταται
ὡς μέρος τοῦ δικαιώματος τῆς *interrogatio in iure*. Περβλ. περὶ ταύτης
P a f f k r i t. VJ Schr. XIII σ. 446-453, κατ' αὐτῆς δὲ Z w i l g m e y e r ἐν
Böddiker's Magazin f. d. deutsche R. der Gegenwart V σ. 421 ἐπ.) U b b e -
j o h d' e Arch. für civ. L. r. LXI σ. 56 ἐπ. D e r n b u r g III § 164. B e c -
k m a n n das Recht des Nachlass=Gläubiger auf Erbeserklärung.
Ἐναίσιμος διατριβή. Göttingen 1894. J u l i u s M e y e r über das Recht
dritter Personen, den Declaten zur Erklärung über die Annahme der
Erbschaft durch den Richter der freiwilligen Gerichtsbarkeit zu nötigen.
Ein Beitrag zur Lehre von der Erbschaftsantritt in historischer Entwi-
ckelung. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1900.

δόχων, ἔτι δὲ τῶν κατόπιν ἢ συγχρόνως καλουμένων, κέκτηται τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν καλούμενον εἰς δήλωσιν περὶ ἀποδοχῆς ἢ ἀποποιήσεως, ὅστις ὁμῶς δὲν ὀφείλει νὰ χορηγήσῃ ἀμέσως τὴν ζητηθεῖσαν δήλωσιν, ἀλλὰ μόνον ἐντὸς παρασχετέας εὐλόγου προθεσμίας διασκέψεως⁵. Ὡς πρὸς τὴν προθεσίαν ταύτην τῆς διασκέψεως ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ δικαστοῦ διδομένη δὲν πρέπει νὰ ἐκτείνηται πέρα τῶν ἐννέα μηνῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡγεμόνος ἐπέκεινα τοῦ ἔτους⁶,

⁵ L. 9 C. h. t.—«Rector igitur aditus provinciae.. an heredes sint interrogare debet ac, si tempus ad deliberandum petierint, moderatum sratuet». L. 5. (πρβλ. L. 2. 3. 6 pr.) D. de interrog. 11. 1 Βασ. (42. 4) ε'. «Ὁ ἐπερωτώμενος, εἴ ἔστι κληρονόμος.. χρόνον ἀπαιτεῖ πρὸς διάσκεψιν, καὶ οὐ προπετῶς ἀποκρίνεται». Πρβλ. L. 1 § 12 D. de succ. ed. 38. 9:— «interrogandi sunt in iure». L. 1 § 1 D. de iure del. 28. 8. «Ait praetor: Si tempus ad deliberandum petet dabo». Cai. II. 167:— «liberum est, quocunque tempore voluerit, adire hereditatem, sed solet praetor postulanti- bus hereditariis creditoribus tempus constituere, intra quod si velit adeat hereditatem, si minus, ut liceat creditoribus bona defuncti vendere». Ἀγωγὴ ἐπὶ δηλώσει; Ναι, K ö p p e n Lehrbuch σ. 137 ἄνω, Seuff Arch. XXXVI. 205 ἑναντίος Z w i l g m e y e r ἐνθ. ἀνωτ.— «Ὅτι ὁ δικαστὴς δύναται νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν κληρονόμον πρὸς δήλωσιν καὶ αἰτήσῃ τῶν κληροδόχων, τοῦτο δὲν εἶναι ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς ἀνεγνωρισμένον, οὕτω δὲ ἀρνητικὴν ἐκφέρουσι γνώμην ὁ Brinz 1 ἐκδ. σ. 814 ἐπ. 2 ἐκδ. III § 387 σημ. 6 Ubbelohde σ. 59, Dernburg III § 164 σημ. 12 ἄλλ' ὄρ. τούναντιον Arndts § 509 σημ. 3, Dedekind σ. 34 ἐπ. Καὶ ὡς πρὸς τοὺς κατόπιν καλουμένους ἀμφισβητεῖται τοῦτο ὑπὸ Brinz 1 ἐκδ. σ. 815 (149), Bruns Jahrb. d. gem. Rechts I σ. 120 ἐπ., Dedekind σ. 37 ἐπ., Ubbelohde ἐνθ. ἀνωτ., Dernburg III § 164 σημ. 11. Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ L. 69 D. h. t. ἀναφέρεται ἴσως εἰς μόνους τοὺς δανειστάς (πρβλ. L. 10 D. de iure del. 28. 8), πάλιν ὑπολείπεται ἡ περὶ ἀναλόγου περιπτώσεως γενικῶς ἐκφραζομένη L. 23 § 1 D. de her. inst. 28. 5, ἧς ἡ ἐκ τῆς § 2 eod. («postulantibus creditoribus») ἐξήγησις φαίνεται αὐθαίρετος. Ἔτεροι (ὡς ὁ Puchta § 498. c) θέλουσι τοῦλάχιστον ν' ἀποκλείσωσιν ἄλλους κατόπιν καλουμένους, ὅσον τοὺς ὑποκαταστάτους (περὶ ὧν μόνον ποιεῖται λόγος ἡ L. 69 cit.) ἑναντίον Leist ἐνθ. ἀνωτ. II 2 σ. 461, Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. «Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν μετὰ τοῦ ἐγκαταστάτου καλούμενον, πρβλ. Dedekind σ. 41 ἐπ., Ubbelohde ἐνθ. ἀνωτ., Buchka und Budd's Entscheid. des OAG. zu Rostock III σ. 328 ἐπ. Συμφωνότατος τοῖς ἐνταῦθα K ö r p p e n Lehrbuch σ. 138. Μόνον δανεισταὶ τῆς κληρονομίας: Seuff. Arch. LII. 87.

⁶ Πρβλ. L. 9. C. h. t. (6. 30) (σημ. 5):— «tempus... moderatum». L. 1 § 2 D. de iure del. 28. 8 Βασ. (35. 13) α'. «Ἐν τῷ δικαστῇ ἔστιν ὀρίσασθαι τὸν χρόνον τῆς διασκέψεως». L. 2 eod. Βασ. αὐτ. β'. «Ὡστε μέντοι μὴ ἐλαττώσασιν τὰς ῥ' ἡμέρας. Ἡ Ἰουστινιανέως διατάξεις ὑπάρχει ἐν L. 22 § 13 C. h. t. (6.30).

ἀλλὰ συγχρόνως ἡλλοίωσεν ἐντελῶς τὴν φύσιν αὐτῆς καταστήσας αὐτὴν, ἀντὶ προθεσμίας ὑπεισελεύσεως, προθεσμίας ἀποποιήσεως· ἐὰν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς ἀπρακτῆσῃ ὁ καλούμενος, ἀπόλλυσιν οὐχὶ τὸ πρὸς κτῆσιν, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἀποποίησιν τῆς κληρονομίας δικαίωμα⁷.

3. Ὅλως ἰδιαζούσης φύσεως εἶναι ἡ διάταξις⁸, ὅτι ὁ ἐγκατάστατος, ὁ διατελῶν ἀπέναντι ἀναγκαίου κληρονόμου, θέλωντος νὰ προσβάλλῃ τὴν διαθήκην, ὀφείλει ἐντὸς ἑξαμηνιαίας ἢ ἐτησίου προθεσμίας⁹ νὰ δηλώσῃ ἀποδοχὴν ἢ ἀποποιήσιν, μετὰ δὲ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ πρὸς δήλωσιν. Ἐν τῇ περι-

Διὰ τῆς L. 22 cit. ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέφξε τῷ κληρονόμῳ ὁδόν, ἥτιν ἀκολούθῳν δύναται νὰ ἡ ἀσφαλῆς ὅτι δὲν θὰ ὑποχρεωθῇ ποτὲ νὰ πληρώσῃ εἰς χρέη πλειότερον, οὐ εὗρεν ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἥτοι τὴν σύνταξιν ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας· τοῦτου ἕνεκα, φρονεῖ ὁ Ἰουστινιανός, ἐν γένει δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν πλεόν ἀναγκαία προθεσμία διασκέψεως.

⁷ L. 22 § 14 C. h. t. (6. 30). [A. Π. 2 <1844>, 92 <1845>, 77 <1846>, 88 <1847>, 97 <1875>. Ἐφ. Ναυπλ. 200 <1908>]. Καὶ ἡ διάταξις αὕτη διατελεῖ ἐν συνειριμῷ πρὸς τὴν σκέψιν, ὅτι ὁ καλούμενος, ἂν μὴ ἡ μωρὸς (ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκφράζεται ἄδρῶς), δὲν ἔχει ποσῶς ἀνάγκην προθεσμίας διασκέψεως. Ἀρχαιότερον δίκαιον: Gai II, 167, L. 69 D. de A. v. O. H. 29. 2.— Πολλοὶ ὁμῶς δέχονται ὅτι ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν, καθ' ἣν περιπτώσιν ἡ προθεσμία ἐτέθη τῇ αἰτήσῃ τῶν κατόπιν καλουμένων (ὄρ. τὰς παρὰ M ü h l e n b r u c h σ. 391 καὶ S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ. παρατομπάζ), ὅποτε ἀπόλλυσιν ὁ καλούμενος διὰ τῆς κατὰ τὴν προθεσμίαν ἀπραξίας, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ δικαίῳ, τὴν ἐξουσίαν τοῦ κτήσασθαι. Ἐναντίως M ü h l e n b r u c h σ. 391 ἐπ. Τῷ ὄντι ἀυθαίρετος δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐν τῷ νόμῳ παρεμβολὴ διακρίσεως, ἣν αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἐποίησατο. Ὁ Ἰουστινιανὸς στηρίζει τὴν διάταξιν αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀφορμῆς, ἥτις ὄθησε τὸν καλούμενον εἰς αἰτήσιν προθεσμίας διασκέψεως, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἤτήσατο τὸ αὐτὴν ἀντί, ὡς ἡδύνατο, ν' ἀπόφασίῃ παραχρῆμα. Βεβαίως ἐν τῇ σκέψει τοῦ Ἰουστινιανοῦ προεξάρχει ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἐνασκεῖται πείσας ὑπὸ τῶν δανεισθῶν· ἀλλ' ὅτι ὁμῶς ἐσκέφθη καὶ τὴν περίπτωσιν τῆς ὑπάρξεως προσώπων, κατόπιν καλουμένων, τοῦτο δείκνυσιν ἡ § 14 i. f. («vel his qui ad hereditatem vocantur»). Ὁρ. προσέτι U n g e r § 36 σημ. 14.

⁸ L. 36 § 2 C. de inoff 3. 28.

⁹ Καθ' ὅσον αὐτὸς τε καὶ ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος κατοικοῦσιν ἢ οὐ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ (ἐν τῇ αὐτῇ περιφερείᾳ ἐφετείου). [Ὁ Α. Π. ἐδέξατο ὅτι ὡς ἐπαρχίαν νοητέον τὴν σημερινὴν τοιαύτην κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν διοικητικὴν διαίρεσιν, π. γ. 30 <1852>, 76 <1854>].

πτώσει ταύτη ἢ ἀπειλουμένη ζημία συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι μὴ δηλώσας ὁ καλούμενος θεωρεῖται ὡς ἀποποιούμενος¹⁰.

Γ. Ἀποποίησης τῆς κληρονομίας,

§ 599.

Ἡ ἀποποίησης τῆς κληρονομίας¹ εἶναι μονομερῆς δήλωσις βουλήσεως, ὡς ἡ ὑπείσελευσις. Ἡ ἀποποίησης δὲν εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸν καλούμενον, μὴ θέλοντα νὰ γίνῃ κληρονόμος, ἐκτὸς ἂν ζητήσας ἔλαβε προθεσμίαν διασκέψεως². Ἀνεξαρτήτως τῆς περιπτώσεως ταύτης ἡ νομικὴ τῆς ἀποποιήσεως σημασία εἶναι μᾶλλον ὅτι δι' αὐτῆς ἀπόλλυται τὸ δικαίωμα τοῦ κτήσασθαι τὴν κληρονομίαν³. Περὶ τῶν τοῦ κύρους αὐτῆς προαπαιτουμένων ἰσχύουσιν αἱ αὐταὶ γενικῶς ἀρχαί, οἷαι ἐπὶ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπείσελεύσεως^{3α}. Ἰδίως δὲν ἀπαιτεῖται καὶ ἐνταῦθα τύπος⁴. Ἡ ἀποποίησης ἀνηλικίων εἶναι ἄκυρος ἄνευ συμπράξεως ἢ συναινέσεως τῶν ἐπι-

¹⁰ Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν ἐκφράζεται περὶ τούτου. Ἀλλ' ἡ L. 36 § 2 cit. εἶναι πρῶτον ἐπιπέδου τῆς L. 22 C. h. t. [6. 30], εἰ καὶ κατὰ τινὰς μόνον ἑβδομάδας, καὶ ἐπομένως διατελεῖ ἔτι ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου. Ἐν τούτοις αἱ περὶ τοῦ θέματος τούτου γνώμαι διαφέρουσι μὲν ὅσον τὰς παραπομπὰς τῆς § 584 σημ. 12.

¹ *Hereditatem repudiare, recusare, praetermittere, omitttere*. Κατ' § 599 ἀκριβεστέρην γλωσσικὴν χρῆσιν οἱ δύο τελευταῖοι ὄροι σημαίνουσι μᾶλλον μὴ κτήσιν τῆς κληρονομίας ἢ ἀποποίησιν ταύτης, ὅσον π. γ. L. 24 § 2 D. de min. 4. 4, L. 1 § 4 D. ut in poss. leg. 36. 4.

² Ὁρ. § 598 σημ. 7.

³ L. 4 C. de rep. vel abst. her. 6. 31. «Sicut maior viginti quinque annis, antequam adeat, delatam repudians successionem, post quaerere non potest, ita quaesitam renuntiando nihil agit». § 7 I. h. t., L. 1 § 6-7 D. de succ. ed. 38. 9. [A. Π. 359 <1896>]. Ἐφ. Ἀθ. 1053 <1911>. — Τὸ Δημόσιον κληρονομοῦν ἐξ ἀδιαθέτου δύναται νὰ παραιτήσῃται τὴν περιελθούσαν αὐτῷ κληρονομίαν. Ἀρθο. 7 τοῦ νόμου 1337 τῆς 20 Ἀπριλίου 1918, περὶ οὗ ὄρον ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 622 σημ. *].

^{3α} Πρὸς L. 18 D. h. t. Βασ. (35. 14) ιε'. «Καὶ ὅτι ἐκεῖνος δύναται παραιτεῖσθαι, ὁ καὶ κτᾶσθαι δυνάμενος». L. 4 eod. Βασ. αὐτ. δ'. «Καὶ ὅτι οὐ δοκεῖ θῆλειν ὁ μὴ δυνάμενος κληρονομησαί».

⁴ L. 95 D. h. t. «Recusari hereditas non tantum verbis sede tian re potest et alio quovis iudicio voluntatis». § 7 I. h. t. :—nuda volu nte... con-

τρόπων⁵, τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ ἀσώτων⁶. Δὲν εἶναι ἀναγκαία ἢ συναίνεσις τοῦ ἔχοντος τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν⁷. Ἀντιπροσωπεία ἐπιτρέπεται δυνάμει εἰδικῆς πληρεξουσιότητος⁸, τοῦτο δι' ἰσχύει καὶ ἐπὶ νομικῶν προσώπων⁹, οὐχὶ ὁμως ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἐπιτροπείαν διατελούντων¹⁰. Ἄκυρος εἶναι

traria destinatione». L. 6 pr. D. ad SC. Treb. 36. 1: «per epistolam». Σιωπηρὰ ἀπόκρουσις L. 17 § 1, L. 60, L. 77 D. h. t. [Ἔτι τοῦ ἀρθρ. 1074 Πολ. Διζ. οὐδόλως μετεροφθίμισε ταῦτα: A. Π. 66 <1876>, 163 <1893>, 359 <1896>, 177 <1907>. Ἐφ. Ἀθ. 772 <1907>. — Ἀποποίησης μετὰ τὴν ὑπεσέλευσιν: Ἐφ. Ἀθ. 809 <1921>].

⁵ L. 5 C. de reb. vel. abst. her. 6. 31. [Παρ' ἡμῶν ἡ ἀποποίησης γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐπιτρόπου κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀρθρ. 73 τοῦ ν. ΧΠΘ'. Παπαροηγόπουλος § 267].

⁶ Ὡς πρὸς τὴν ὑπεσέλευσιν κατ' ἀνάγκην ἐλέγχθη τὸ ἐναντίον ἐνεκα τῆς L. 5 § 1 D. h. t., ὄρ. § 596 σημ. 4. Ἡ μεταφορὰ τῆς τοῦ χωρίου τούτου διατάξεως εἰς τὴν ἀποποίησιν εἶναι ἀρροσφαλῆς παρὰ τὴν ἐν L. 18 D. h. t. (σημ. 3α) γενικὴν ἀρχὴν. [Πρβλ. ὡς πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν δίκαιον Παπαροηγόπουλον § 267. — Ἐπιτροπευόμενα πρόσωπα χρῆζονται τῆς συναίνεσεως τῆς ἐπὶ τῶν ἐπιτροπεύων ἀρχῆς (obervormundschaftliche Behörde); Ἀντιλέγει ἡ ἀρχουσα γνώμη, διότι ἐν τῇ ἀποποιήσει τῆς κληρονομίας δὲν περιέχεται ἐκποίησης, πρβλ. G l ü c k XXXIII σ. 9, R u d o r f f Vormundschaft II σ. 401, 410, S e u f f. Arch. XIII. 100 καὶ ἀνωτέρω II § 441 σημ. 6' καταφατικῶς ὁ K ö r p e n System σ. 260, 410 ἐπὶ τῇ βίσει τῆς L. 5 § 8 D. de reb. eor. 27. 9. S e u f f. Arch. XVIII. 148.

⁷ Ἄλλ' ὁ πατὴρ δύναται νὰ κτήσῃται δι' ἑαυτὸν τὴν ὑπὸ τοῦ ὑπεξουσιου ἀποκρουσθεῖσαν κληρονομίαν, L. 8 pr. § 1, 2 C. de bon. quae lib. 6. 61. Ἀρχαιότερον δίκαιον: L. 13 § 3 D. h. t., L. 11 C. h. t. [6. 30], ὄρ. καὶ § 596 σημ. 5. Ἐάν ὁ ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν διατελὼν εἶναι ἔτι ἀνήλικος, ἢ ἔλλειψις τῆς πατρικῆς συναίνεσεως καὶ ἐνταῦθα δὲν εἶναι λόγος ἀκυρότητος, ἀλλὰ μόνον διαρρήξεως. L. 8 § 1 i. f. cit. [Περὶ τῆς μεταβολῆς, ἣν ὁ νεώτερος ἡμῶν νόμος 1340 <1918> ἐπένεγκεν εἰς τοῦτο, ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 601 σημ. 1 i. f.].

⁸ L. 1 § 2 D. de succ. ed. 38. 9 καὶ ὄρ. § 596 σημ. 11. 12.

⁹ L. 6 § 4 D. ad SC. Treb. 36. 1, πρβλ. § 596 σημ. 13. [Τὰς εἰς τὸ Δημόσιον ἢ τὰς εἰς μὴ αὐτοτελῆ ὄργανισμὸν αὐτοῦ καταλειπομένας κληρονομίας ἀποποιεῖται κατὰ τὸν νεώτερον νόμον 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919 ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας μετὰ σύμφωνον γνώμην τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου, εἰς ὃ ὑπάγεται ἢ ἐκτέλεισις τοῦ διὰ τῆς διαθήκης ὀρισθέντος σκοποῦ (ἀρθρ. 1)].

¹⁰ Κατηγορηματικῶς περὶ τούτου ἀποφαίνεται ἡ L. 8 § 6 C. de bon. quae lib. 6. 61. Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο δύναται ὁ infans νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀπόκρουσιν τῆς κληρονομίας ἀπλῶς ὡς μὴ γενομένην. «Ἐξουσίαν παρεχόμεν αὐτῷ, ἢ ἐάν αὐτεξουσίως γέννηται, τοῖς ἐπιτρόποις ἢ κουράτοισιν αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν κληρονομίαν καταδέχεσθαι, μηδενὸς προκρίματος ἐκ τῆς παραιτήσεως αὐτῷ γενομένης» [τὸ κατὰ πόδας ἐν σχολ. x. VI. 128—132 Βασ. τόμ. IV. σ. 541]. Θὰ ἦτο ἀβθαίρετον, ἂν εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἀπεδίδοτο ἢ ἐννοία ὅτι ὁ infans ἔδει πρῶτον νὰ ζητήσῃ in integrum restitutio. Ἡ διάταξις αὕτη δύναται κατὰ τὴν L.

ἢ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς ἀποποιήσις¹¹. ἄκυρος δὲ περαιτέρω εἶναι ἢ ἀποποιήσις, ἐὰν ὁ ἀποποιούμενος μὴ πιστεύῃ εἰς τὸ ἐνεργὸν αὐτῆς¹² ἢ ἀμφιβάλλῃ περὶ τούτου¹³, ὡς ἐπίσης, ἐὰν ἀφορᾷ εἰς κλῆσιν διάφορον τῆς πράγματι ὑπαρχούσης¹⁴. Τέλος καὶ ἡ

18 pr. § 2 C. h. t. (6. 30) ἀνευ δισταγμοῦ νὰ μετενεχθῇ εἰς τὸν tutor infantis. Ἡκιστα ὁμοῦς ἐπιτρέπεται νὰ χορηγηθῇ τὸ δικαίωμα τῆς ἀποποιήσεως εἰς τὸν tutor inpuberis, ἀφοῦ οὗτος δύναται νὰ καταλίπῃ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὸν ὄρφανον αὐτόν. Ὁ ἐπίτροπος ἐφήβου ἀνηλίκου δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ πρὸς κτήσιν τῆς κληρονομίας δικαίωμα (§ 596 σημ. 17). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ τοῦ ἐπιτρόπου φρενοβλαβοῦς, ὅρ. καὶ L. 7 C. de cur. fur. 5 7. Τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον παρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀντιμαχομένης διατάξεως. Ὁρ. L. 11 D. de auct. 26. 8, L. 7 § 2 D. de B. P. 37. 1, L. 8 eod., L. 1 D. de B. P. fur. 37. 3, L. 1 § 4. 5 D. de succ. ed. 38. 9.

¹¹ L. 13 pr. § 2 D. h. t., L. 17 § 1 eod., L. 94 eod. [A. Π. 116 <1910>].

¹² L. 15 D. h. t. «Is qui putat se necessarium, cum sit voluntarius, non poterit repudiare».

¹³ L. 23 D. h. t. «In repudianda hereditate... certus esse debet de suo iure is qui repudiat». L. 13 § 1 eod.

¹⁴ L. 16 § 1 D. h. t.: κληρονόμος ἐξ ἀδιαθέτου, ὅστις συγχρόνως εἶναι ἐγκατάστατος, ἀποκρούει ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, μὴ γινώσκων ὅτι εἶναι ἐγκατάστατος. — «ad neutrum ei repudiatio nocebit neque ad testamentariam (sc. hereditatem), quoniam hanc non repudiavit, neque ad legitimam, quoniam nondum ei fuerat delata». — Δυνατὸν ὁμοῦς ἐν τῇ ἀποκρούσει τῆς μίας τῶν κλήσεων νὰ περιέχεται συγχρόνως ἀπόκρουσις τῆς ἄλλης, ὅλον, ἐὰν ἐγκατάστατος κληρονόμος ἐν γνώσει τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκρούσῃ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, L. 17 § 1 cit. (ἄλλως ἐὰν ἀποκρούσῃ ὡς ἐγκατάστατος, L. 17 § 1 cit. inif.). Δυνατὸν ἐπίσης ἐν τῇ ἀποκλήσει ἐκ τῆς μίας τῶν κλήσεων νὰ ἔγχεται ἀπόκρουσις τῆς ἄλλης, L. 77 D. h. t., L. 19 de inoff. 5. 2. Δυσέρειαν γεννᾷ ἐνανθῆα ἢ L. 97 D. h. t. (Paulus L. III. Decretorum). «Clodius Clodianus factus prius testamento postea eundem heredem in alio testamento inutiliter factus instituerat: scriptus heres cum posterius putaret valere, ex eo hereditatem adire voluit, sed postea hoc inutile repertum est. Papinianus putabat, repudiasse eum ex priore hereditatem, ex posteriore autem non posse adire. Dicebam, non repudiare eum, qui putaret posterius valere. Pronuntiavit, Clodianum intestatum decessisse». Συνήθως δέχονται ὅτι ἔνεκεν ἐσωτερικῶν λόγων δέον νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τὴν γνώμην τοῦ Παύλου, παρὰ τὴν ἐνανθῆα μνημονευθεῖσαν ἀντίθετον αὐτοκρατορικὴν λύσιν, προβλ. Mü h l e n b r u c h XXVIII σ. 166 ἐπ., XLIII σ. 109 ἐπ., P u c h t a Vorl. ἐπὶ τῆς § 499, B ä h r Anerkennung σ. 197 (215), D e d e k i n d die Anerkennung ungültiger letztwilliger Verfügungen σ. 25 ἐπ. Συμβιβαστικαὶ ἀπόπειραι: 1) ὁ Παπινιανὸς ἀντελήφθη οὕτω τῆς περιπτώσεως, ὅτι ὁ ἐγκατάστατος ἐγγνώριζε τὸ ἀνίσχυρον τῆς δευτέρας διαθήκης, F r a n c k e Arch. für. civ. Pr. XIV σ. 202 ἐπ. 2) ἡ δευτέρα διαθήκη ὑπῆρξεν ἀρχικῶς ἔγκυρος, K ö p p e n System σ. 355. Jahrd. f. Dogm. V. σ. 142 ἐναντίως A r n d t s § 510 σημ. 2. Ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Παπινιανοῦ

ἀποποίησης, ὡς ἡ ὑπαισέλευσις, δὲν ἐπιδέχεται τὴν προσθή-
κην αἰρέσεως ἢ προθεσμίας¹⁵.

III Κτήσις ὑπ' ἄλλου ἢ τοῦ καλουμένου.*

A. Ὑπὸ τοῦ κληρονόμου τοῦ καλουμένου.

§ 600.

Τὸ ἐκ τῆς κλήσεως δικαίωμα εἶναι ἄκρως προσωπικὸν μὴ
μεταβαῖνον εἰς τοὺς κληρονόμους¹· ἀλλὰ τούτου ὑπάρχουσιν
ἐξαιρέσεις².

ἐβασίσθη ἡ παρά Seuff. Arch. V. 302 ἀπόφασις τοῦ OAG. τῆς Ἰένης, ἐπικα-
λουμένη ὅτι ὁ ἀποκρούων διετέλει ἐν πλάνῃ περὶ τὸ δίκαιον³ ὑπὲρ τῆς γνώμης
τοῦ Παύλου, αὐτ. XXVII. 147.

¹⁵ Körpern System σ. 345 ἐπ.

* Thibaut Versuche II ἀφ. 7 (1801). Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr.
II σ. 54 ἐπ. (1829). Steppes die Transmission der Erbschaft nach römisch-
chem Rechte (1831). v. Buchholtz juristische Abhandlungen ἀφ. 2 (1833).
Mühlenthalbruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 143-243 (1833). Heimbach ἐν
RLex. XI σ. 511-53. 1857). Göring Jahrb. f. Dogm. XV σ. 137-205
(1876—καλῶς γεγραμμένη μελέτη, ἀλλὰ μετ' ἄγαν ἐν μέρει ἰδιορρυθμῶν δοξα-
σιῶν, ὡς ἰδίως τῆς γνώμης, ὅτι αἱ ῥωμαϊκαὶ μεταβιβάσεις θεμελιῶνται ἐπὶ
τῆς ἰδέας τῆς ipso iure κτήσεως τῆς κληρονομίας). Grünhuts Zeitschr.
XIII σ. 427 ἐπ. (ἀδήλου συγγραφῆς). Körpern Lehrbuch σ. 160-177.
Mayer § 113-115, Vering σ. 502-511. Sintenis III § 204.

§ 600

¹ L. 7 C. h. t. (6. 30), L. un. § 5 C. de cad. toll. 6. 51, L. 3 § 7 D. B.
P. 37, 1, L. 4 C. qui admitti. 6. 9, L. un. § 5 cit. «Hereditatem... nisi fu-
erit adita transmitti, nec veteres concedebant, nec nos patimur» [Ἐφ.
Πατρ. 331. <1914>].

² Ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τούτων λέγεται ὅτι ὑπάρχει μεταβίβασις (trans-
missio) τῆς κληρονομίας· ἡ ἔκφρασις ὁμοίως αὕτη ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν
περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ δικαίωμα τοῦ κτήσασθαι ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν κληρονομίαν
καλουμένου μεταβαίνει εἰς ἄλλον ἢ τὸν κληρονόμον αὐτοῦ. Πρβλ. Mühlenthal-
bruch σ. 227 ἐπ.. Körpern System σ. 402 σημ. 31, Arntds § 512 σημ.
4.—Ὁ ὄρος transmissio hereditatis εἶναι τῶν πηγῶν, πρβλ. π. χ. L. un.
§ 5 C. de cad. toll. 6. 51 (σημ. 1), L. 7 C. h. t. (6. 30): «manifestum...
est, antequam pro herede gereret vel bonorum possessionem admi-
serit [admitteret], defunctam successionem eam non potuisse ad here-
des suos transmittere». Βεβαίως ὁμοίως ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν ἀναφέρεται
ἀναγκαιῶς εἰς τὸ προκείμενον θέμα καί, καθόλου εἰπεῖν, δὲν εἶναι τεχνικὸς
ὄρος. Τοῦτο δεικνύουσιν ἤδη τὰ παρατεθέντα χωρία, ἐν οἷς ἡ ἐν λόγῳ ἔκ-
φρασις ἀναφέρεται ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ζεκτημένην κληρονομίαν. Ὅρ. προ-
σέτ. Ulp. XXVI. 5: «ad insequentem gradum ex lege hereditas non
transmittitur, quoniam in legitimis hereditatibus successio non est».
L. 8 § 9 D. de inoff. 5. 2: — «heres institutus.. omitit hereditatem..

1. Ἡ εὐρυτέρα ἐξαιρέσις εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ³. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προβαίνει αὐτή, ὥστε κατ' οὐσίαν περιέχει ἄρσιν τοῦ εἰρημένου κανόνος προσθήκη μόνον χρονικοῦ τινος περιορισμοῦ. Κατὰ τὴν ἐξαιρέσιν δηλ. ταύτην δύνανται οἱ κληρονόμοι τοῦ καλουμένου νὰ κτήσωνται ἀντ' ἐκείνου τὴν κληρονομίαν κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν διέρρουσεν εἰσέτι ἔτος ἄφ' ἧς ὁ καλούμενος ἔλαβε γινῶσιν τῆς κλήσεως⁴.

ad substitutum transmittens» L. 1 § 4 D. de requir. 48. 17: — «non esse locum mandatis, ut bona fisco vindicentur... et bona eius ad successores transmittuntur», ἐπίσης L. 29 C. de rest. 6 23: transmittere actionem ad heredes, ὁ. π. γ. I. 36 § 1 D. ad leg. Aq. 9. 2, L. 6 C. de I. D. 5. 12.—Πρότερον εἰθίζετο, ἐκτός τῶν ἐφεξῆς μνημονευομένων κανόνων, νὰ κατατάσσηται ἐν ταῦθα καὶ ὁ κανὼν, ὅτι ἡ εἰς suos τινὰ ἐπαχθεῖσα κληρονομία μεταβιβάζεται εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ (ἡ transmissio ex capite suitatis λεγομένη). Δὲν δεῖται παρατηρήσεως ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πρόκειται περὶ μὴ κεκτημένης κληρονομίας. Ἄλλ' ὅρ. καὶ Brinz 1 ἐκδ. σ. 821. 2. ἐκδ. III σ. 160. — Ὁ παρὰ Grünhut (σημ. *) ἀνόνημος ἀγωνίζεται νὰ πείσῃ ὅτι ἐν τῇ transmissio δὲν ἔγκειται μεταβίβασις δικαιώματος, κτηθέντος ὑπὸ τοῦ πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ἐπαγωγή) (χαρακτηριστικά εἰσιν ἰδίως τὰ ἐν σ. 449 κατ.). Ἄγνοῦ, ἀν ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο ἀναγκαῖος.

³ Ἐν L. 19 C. h. t. [6. 30] Βασ. (35. 14) ρζ'. Ἡ λεγομένη transmissio Iustiniana. Πρβλ. περὶ ταύτης πλὴν τῶν ἐν * μνημονευθέντων καὶ Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXIV σ. 153-195 (1841). Wieding die Transmission Justinian's (1859). Ὁρ. καὶ Mühlenthal Συνέχ. Glück XLI σ. 314 ἐπ.

⁴ «Si enim ipse, postquam testamentum fuerit insinuatum, vel ab intestato vel ex testamento vel aliter ei cognitum sit, heredem eum vocatum fuisse, annali tempore translapso nihil fecerit, ex quo vel audeant vel renuntiandam hereditatem manifestaverit, is cum successione sua ab huiusmodi beneficio excludatur». Ὁ Wieding σ. 56 ἐπ. 74 ἐπ. τὴν ἐτήσιον προθεσίμian θέλει ὑπολογιζομένην οὐχὶ a die scientiae, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου τῆς κλήσεως. Ὁ Wieding διατελεῖ καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῇ ὄλῃ αὐτοῦ πραγματεία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς σκέψεως, ὅτι ἐπὶ τῆς εἰσαχθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μεταβίβασεως ἀνάγκη κατ' ὅλα τὰ σημεῖα νὰ ἰσχύῃ τὸ αὐτὸ δίκαιον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς μεταβίβασεως τοῦ beneficium abstinendi τοῦ suos, καὶ τοῦτο διότι αὐτὸς ὁ Ἰουστινιανὸς λέγει ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ κληρονόμου τοῦ suos κρατοῦντα θέλει νὰ μετενεγκῇ εἰς τοὺς κληρονόμους ἄλλων προσώπων. Ἀλλὰ καὶ μὴ σκοπομένου ὅτι ἐκ τῆς δηλώσεως ταύτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐδαμῶς ἔπεται κατ' ἀνάγκην ὅτι οὗτος ἠθέλην ἀπλῶς ν' ἀντιγράψῃ τὸ δίκαιον τοῦ suos, μὴ σκοπομένου δὲ προσέτι ὅτι εἰς τὸν κληρονόμον τοῦ suos δὲν ἦτο θεθειμένη προθεσίμια, καὶ ἐπομένως ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς σχέσεως τούτου συμπέρασμα ὡς πρὸς τὸ προκείμενον ἀκριβῶς ἐνταῦθα ζήτημα (τὴν γνώμην τοῦ Wieding ὡς πρὸς τοῦτο ὅρ. ἐν σ. 66), ὁ Wieding δὲν κατόρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ

Ἐὰν μηδεμίαν ὁ καλούμενος ἔλαβεν, ἐν ὄσφ ἕξει, γνῶσιν τῆς κλήσεως, τὸ ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ⁵. Ἐὰν δὲ

τὴν μεγίστην βαρύτητα, ἣν ἔχουσι κατὰ τῆς γνώμης αὐτοῦ αἱ ἄνω τυπωθεῖσαι λέξεις. Ὑπὲρ τοῦ Wieding ἐν τούτοις B rinz 2 ἐκδ. III. σ. 162. [Ἐφ. Ἀθ. 418 <1907>].

⁵ Ἐκ προτέρου χρονικοῦ σημείου δὲν δύναται νὰ ἄρξηται κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγούμενῃ σημειώσῃ εἰρημένα· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως τοῦ θανάτου δέον νὰ ἄρξηται κατὰ τὴν γενικὴν διάταξιν, δι' ἧς εἰσάγει τὸ πρῶτον ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ τὸ χορηγούμενον εὐεργέτημα: «praedictum beneficium in suam successionem transmittat, ita tamen ut unius anni spatio eadem transmissio fuerit conclusa». Πρβλ. V a n g e r o w σ. 190. 191. *Entscheid. d. RG. XI.I* σ. 181 ἐπ.—Ἡ ἄρχουσα γνώμη δέχεται ὅτι τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ διάταξις δὲν ἰσχύει ἐν γένει, ἐὰν ὁ καλούμενος ἀπέθανεν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς κλήσεως· ἄλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα αἱ γῶμαι δίστανται ἐκ διαμέτρου, τῶν μὲν φρονούντων ὅτι ἐν τῇ ῥηθείᾳ περιπτώσει οὐδεμία εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ καλουμένου παρέχεται ὑπὸ τοῦ νόμου βοήθεια, τῶν δὲ ὑποστηρικζόντων ὅτι ἀπολύτως παρέχεται αὐτοῖς τοιαύτη συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπάρχον. Ἄλλ' ἡ μὲν τελευταία γνώμη εἶναι ἀνυπόστατος, ὅρ. V a n g e r o w σ. 180 ἐπ. καὶ κατοτέρω σημ. 20, εἰς δὲ τοὺς ὑποστηρικζάς τῆς πρώτης γνώμης ἀντιτακτέον τόδε· τί, πρὸς Θεοῦ, ἠδύνατο νὰ παρορμήσῃ τὸν Ἰουστινιανόν, ὥστε τοὺς κληρονόμους τοῦ καλουμένου νὰ θέσῃ ἐν χεῖρονι μοῖρα, ἐὰν οὗτος ἠγνοεῖ τὴν κλήσιν, ἢ ἐὰν ἐγίνωσκε ταύτην, ἐνφ' θὰ προσεδόξα τις ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον; Καὶ ἰσχυρίζονται μὲν οἱ ἀντίθετοι ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ὁμιλεῖ περὶ καλουμένου, ὅστις, ἂν μὴ «*deliberationem meruerit*», ἐν τούτοις «*deliberare videatur*», ὅπερ λέγουσι, δὲν δύναται νὰ ῥηθῇ περὶ τινος ἐν ἀγνοίᾳ διατελουέντος· προσεῖτε δέ, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κλήσις ἦτο γνωστή, ἀναφέρει ῥητῶς. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα πάντως δὲν εἶναι ἀδύνατον αἱ λέξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ νὰ ἐρμηνευθῶσιν ὡς οὐδὲν ἕτερον δηλοῦσαι ἢ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ καλούμενος ἐποίησατο δήλωσιν τινα περὶ κτήσεως ἢ ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας· καὶ ἔξαιρει μὲν ὁ Ἰουστινιανὸς ῥητῶς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κλήσις ἦτο γνωστή, ἀπὸ ὅμως πρῶτον διέταξε τὴν *transmissio* ἄνευ οἰασθήποτε διακρίσεως, προσθήκῃ μόνον τοῦ ἐνιαυσίου ὀρίου. Τί νῦν σκεπτόμενος, ὕστερον τῆς γενικῆς ταύτης διατάξεως, δι' ἧς ἐξέφρασε πλήρως ὅ,τι ἠθέλε καὶ δι' ἧς πρεπόντως ἠδύνατο νὰ περᾶν τὸν λόγον· εἰσέρχεται εἰδικώτερον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κλήσις ἦτο γνωστή, χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν τῆς ἀγνοίας, τοῦτο δὲν εἶναι βεβαίως εὐκόλον νὰ εἴπωμεν· πρβλ. V a n g e r o w σ. 189 ἐπ., W i e d i n g σ. 71 ἐπ. Ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, μᾶλλον δύναμαι νὰ δεχθῶ ὅτι οὐδόλως ὁ Ἰουστινιανὸς ἐσκέφθη τὴν (βεβαίως μὴ συνήθη) περίπτωσιν τῆς ἀγνοίας ἢ νὰ δεχθῶ ὅτι τὸ εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ καλουμένου ἀπονεμηθὲν εὐεργέτημα ἠθέλησε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν καθ' ἣν ἀκριβῶς περίπτωσιν ὑπάρχει ὁ ἰσχυρότατος αὐτοῦ λόγος. Οἴτω δὲ καὶ κατὰ τὴν Νεαφ. 158 ἡ Ἰουστινιανείως μεταβίβασις ἐπέρχεται, ἐὰν ὁ καλούμενος ἀπέθανεν *infans*. Καὶ ναὶ μὲν ὑπολογίξει ἐξ ἄλλου ἢ Νεαφὰ αὕτη τὴν προθεσίαν τῆς μεταβί-

εἶχε τεθῆ εἰς τὸν καλούμενον προθεσμία πρὸς ὑπαισέλευσιν, ἢ προθεσμία αὐτῆ ἀντικαθίστησιν, ἐὰν ἡ βραχυτέρα, τὴν τοῦ ἔτους, οὐχὶ δέ, ἐὰν ἡ μακροτέρα⁶.

2. Δευτέρα ἐξαίρεσις⁷ ἔχει λίαν περιορισμένας προϋποθέ-

βάσεως ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κλήσεως, οὐχὶ δὲ τοῦ θανάτου τοῦ καλουμένου. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀγλωσογράφητος, τὸ τελευταῖον τοῦτο [ὅτι δηλ. ἡ προθεσμία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κλήσεως] δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ ἀντίφασιν πρὸς τὴν σαφῆ τῆς L. 19 C. h. t. [6. 30] διάταξιν, ἐνῶ τὸ πρῶτον [ὅτι δηλ. ἡ ἰουστινιάνειος μεταβίβασις ἐπέρχεται, ἐὰν ὁ καλούμενος ἀπέθανεν infans] φαίνεται ὁποσδήποτε προσφνές πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἀμφιβόλου τοῦ Ἰουστινιανοῦ διανοήματος.—Κατὰ τῆς ἀρχούσης γνώμης ἐκηρύχθησαν ὁ Vangerow σ. 178 ἐπ. καὶ ἰδίως ὁ Wieding (κατὰ τοῦτο ὅμως διιστάμενος πρὸς τὸν Vangerow, ὅτι τὴν προθεσμίαν θεωρεῖ καὶ ἐνταῦθα ὑπολογιζομένη ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κλήσεως), νεωστὶ δὲ καὶ ὁ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 161 (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν 1 ἐκδ. σ. 822 ἐπ.) ὑπὲρ τῆς ἀρχούσης δὲ γνώμης ἐσχάτως ὁ Mühlenbruch ἐνθ. ἀνωτ., Sintenis § 204 σημ. 3, E. A. Seuffert ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ § 574 σημ. 8, Köppen Lehrbuch σ. 171. Καὶ αἱ παρὰ Seuff. Arch. ἀποφάσεις XIII. 46, XVI. 242, XVI. 125, XIX. 245, XXVII. 147 ἐμμένουσιν εἰς τὴν κοινὴν δόξαν ἢ τοῦλάχιστον ἐρεΐδονται ἐπὶ ταύτης. Dernburg III § 166 ἀρ. 3: ἡ ἐνιαύσιος προθεσμία ἄρχεται τρέχουσα κατὰ τοῦ κληρονόμου, ἀφ' ἧς οὗτος ἔσχε γνώσιν τῆς κλήσεως. [Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὸ ἀγλωσογράφητον τῆς Νεαρ. 158 δὲν ἔχει παρ' ἡμῖν σημασίαν.—Καλλιγᾶς § 376, 365, Παπαρηγόπουλος § 87, Κρασσᾶς § 205. Γνωμοδότης Δημητράκοπουλου ἐν Ἐφ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXIX σ. 217 ἐπ. (=Νομ. Ἐνασχ. Γ σ. 349 ἐπ.). Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 331 <1914>].

⁶ Τὸ τελευταῖον ἀμφισβητεῖται ἄλλ' ἡ διάταξις τοῦ Ἰουστινιανοῦ «ita tamen ut unius anni spatio eadem transmissio fuerit conclusa» ἀναφέρεται εἰς πάσας τὰς ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένας περιπτώσεσι, ὅθεν καὶ εἰς τὴν «si deliberationem meruerit» Πρβλ. Mühlenbruch XLI σ. 322 ἐπ., Vangerow σ. 170, Wieding σ. 63 ἐπ.—Περὶ τῆς γνώμης καὶ κατ' αὐτῆς ὅτι ἡ transmissio ἐκλείπει, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἔταξε προθεσμίαν ὑπαισελεύσεως, ὅρ. Vangerow σ. 194 ἐπ., Mühlenbruch XLI σ. 326, XLIII σ. 224. Ἄλλως ἔχει φυσικῶ τῷ λόγῳ τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ἀπεκληρώθη ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως τῆς προθεσμίας (L. 72 D. h. t.), Vangerow σ. 195, Wieding σ. 63, καὶ πρβλ. ἀνωτ. § 598 σημ. 3.

⁷ Ἡ λεγομένη transmissio Theodosiana, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ νόμου Θεοδοσίου τοῦ Β' (καὶ Βαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'), ὅστις εὗρηται ἐν τῷ ἰουστινιανέῳ κώδικι ὡς L. un. C. de his qui ante apertas tabulas hereditatem transmittunt 6. 52 Βασ. (35. 14) ριζ'. Ὅρ. καὶ L. un § 5 C. de cad. toll. 6. 51. Περὶ τῆς μεταβιβάσεως ταύτης πραγματεύονται ἐκτὸς τῶν ἐν * μνημονευθέντων οἱ ἐξῆς: L. A. Niemeyer de transmissione Theodosiana (1812). v. Löhner Arch. für Civ. Pr. II σ. 192 ἐπ. (1819). Löhner's te r n Zeitsch f. Civil. u. Pr. IX σ. 198 ἐπ. (1836). Vangerow Arch. für civ. Pr. XXV σ. 439-492

σεις. Ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν κατιόντες ἐγκατεστάθησαν ὑπὸ ἀνιόντων καὶ ἀπέθανον πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης⁸ ἐν τῷ θέματι τούτῳ ἢ ὑπ' αὐτῶν μὴ κτηθεῖσα κληρονομία δύναται ν' ἀποκτηθῆ ὑπὸ τῶν ἰδίων κατιόντων, οὐχὶ ὅμως ὑπ' ἄλλων κληρονόμων αὐτῶν⁹.¹⁰

(1842). v. L ö h r Zeitsch. f. Civ. u. Pr. N. F. VII σ. 105 ἐπ. (1850). H u s c h k e αὐτ. N: F. IX σ. 53 ἐπ. (1851). Webler Zur Lehre von der sog. transmissio Theodosiana. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1881.

⁸—«καὶ τελευτήσωσι πρὸ ἀνοίξεως τῆς διαθήκης». "Ὁρ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ τίτλου (σημ. 7). Περιέργον εἶναι τὸ προαπαιτούμενον τοῦτο, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ εἰρμού τοῦ νόμου. Κατὰ τὸ δίκαιον δηλαδὴ τῆς lex Julia καὶ Papia Poppaea ἡ κληρονομικὴ μερὶς κληρονόμου εἰς μέρος ἐγκαταστάτος καὶ τὰ κληροδοτήματα περιήρχοντο εἰς τὸ δημόσιον, ἀν' ὃ τετιμημένος ἀπέθνησκε πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης (Ulp. XVII 1 2, πρβλ. L. 1 § 4 D, de L. et F. I 22 6, L. 21. i. f. D. de cond. 35. 1, L. 3 C. h. t. [6. 30])· τοῦτο ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ ὁ Θεοδόσιος Β' χάριν τῶν κατιόντων (ἐν τῷ νόμῳ ῥητῶς γίνεται λόγος καὶ περὶ κληροδοσιῶν). Ναὶ μὲν ἐν τῷ Ἰουστινιανεῖῳ δικαίῳ δὲν ἰσχύει πλέον ὁ εἰρημένος κανὼν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπομένως, ἀφοῦ ἄπαξ ἠθέλησε νὰ συμπεριλάβῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοδοσίου, ὧφειλος νὰ παραλίπῃ τὸ προαπαιτούμενον τοῦτο· ἀλλ' ὅμως δὲν τὸ ἔπραξε, μάλιστα δὲ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ νόμῳ, δι' οὗ ἀνήρει τὸν κανόνα ἐκεῖνον (L. un. C. de cad. toll. 6. 51). ῥητῶς ἐπεκύρωσε τὸ προαπαιτούμενον τοῦ θανάτου πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης (§ 5 leg. cit.). [Ὁμοδοξοῦσι Καλλιγᾶς § 375 i. f., Παπαρηγόπουλος § 75. 76, Κρασσᾶς § 204 σ. 253.—Περὶ τῆς κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν νῦν ἰσχύον δίκαιον δημοσιεύσεως τῶν διαθηκῶν ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 567 σημ. 2]. Πρβλ. ὁμοῦ καὶ Köppen Lehrb. σ. 165.—Ὁὐχ ἦττον ὁ ἱστορικός οὗτος εἰρμός καὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐν λόγῳ προαπαιτουμένου δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητος. Διάφορον γνώμην ἔχουσιν ἰδίως ὁ v. L ö h r, ὃ ἔπεται ὁ Marezoll σ. 61. 63 καὶ ὁ Sintenis § 204 σημ. 9 καὶ ὁ Huschke. Κατὰ τὸν v. L ö h r ὁ νόμος ἠθέλησε νὰ ὀρίσῃ σιωπηρὰν ὑποκατάστασιν τοῦ ἀπωτέρου κατιόντος· κατὰ δὲ τὸν Huschke θεμέλιος τοῦ νόμου ἰδέα εἶναι τὸ πλάσμα, ὅτι ὁ ἐγκατάστατος κατιὼν ἐκτήσατο τὴν κληρονομίαν ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομούμενου. Μὴ ἀμφισβητῶν τὸν ἀνωτέρω ἱστορικὸν εἰρμὸν ἀρνείται τὸ προαπαιτούμενον τοῦτο ὁ Puchta § 503, Dernburg III § 166 σημ. 10. Ἐκ τῆς ἰδέας αὐτοῦ ἀντλεῖ προσέτι ὁ v. L ö h r τὸ πόρισμα, ὅτι ὁ νόμος ἐφαρμόζεται καὶ ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ἀπέθανε πρὸ τοῦ κληρονομομένου. Ὑπερ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης ὄρ. ἰδίως Vangerow σ. 443-470, προσέτι Steppes σ. 42-44, L ö b e n s t e r n ἐνθ. ἀνωτ., M ü h l e n b r u c h σ. 211 ἐπ., Mayer § 114 σημ. 2. 5. Köppen Lehrbuch σημ. 166 [Καλλιγᾶν § 375, Παπαρηγόπουλον § 70-74, Κρασσᾶν § 204 σ. 352]. Seuff Arch. II 311, V. 33, VI 233, VII. 70, XV. 273.

⁹ Ἀμφισβητεῖται προσέτι ὅτι ἡ μεταβίβασις χωρεῖ, μόνον ὁσάκις οἱ κατιόντες τοῦ ἐγκαταστάτου ἐγένοντο κληρονόμοι αὐτοῦ· ἐναντίως συνακολούθως

3. Ἡ τρίτη ἐξαίρεσις ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἐκτήσατο ὁ καλούμενος τὴν κληρονομίαν, εἶναι λόγος ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον· ἐν τῷ θέματι τούτῳ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ δύνανται νὰ τύχῃσι τῆς κτήσεως τῆς ὑπ' ἐκείνου μὴ κτηθείσης κληρονομίας διὰ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως¹¹. Τοῦτο δ' ἰσχύει, οὐ μόνον ἐὰν ἐξ ἰδίας ἀμελείας ἀπεκλείσθῃ ὁ καλούμενος τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας¹², ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀπέθανε μὴ ἀπολέσας τὸ δικαίωμα

πρὸς τὴν βᾶσιν τῆς ἐαυτοῦ θεωρίας ὁ ν. Löhr μετὰ τοῦ Sintenis, εἶτι δὲ V a n g e r o w σ. 472 ἐπ., P u c h t a § 503. Δὲν ὑπολαμβάνω ὡς ἀναμφίβολον τὸ πρᾶγμα, ἐν τούτοις ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑπερασπιζομένης γνώμης συνηγοροῦσι α) αἱ λέξεις τοῦ νόμου «si tamen hereditatem non recusant», αἵτινες ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν θὰ ἦτο βεβιασμένον ν' ἀναφέρονται εἰς τὴν μεταβιβαζομένην κληρονομίαν, ἀμέσως ἀνωτέρω ὡς «hereditaria portio» χαρακτηριζομένην· πλὴν δὲ τούτου ποίαν ἔννοιαν, προκειμένου περὶ νομοθετήσεως μεταβιβάσεως, ἔχει ἡ προσθήκη, ὅτι ἡ μεταβιβαζομένη κληρονομία δύναται καὶ ν' ἀποκρουσθῇ; β) Τοῦ Ἰουστινιανοῦ λέγοντος ἐν L. un. § 5 C. de cad. toll. 6. 51 «hereditatem enim nisi fuerit adita transmitti nec veteres concedebant nec nos patimus» καὶ εἶτα ἀναφέροντος ὡς ἐξαίρεσιν τὸν θεοδοσιον νόμον, σχεδὸν ἀδύνατον νὰ συμπληρωθῇ τοῦτο ἄλλως ἢ διὰ τοῦ «transmitti ad heredes», οἷτω δὲ ῥητῶς λέγεται καὶ ἐν § 13 eod. «cum autem in superiore parte legis nou aditam hereditatem minime nisi quibusdam personis ad heredes transmitti disposuimus.». [Συμφωνοῦσι τῷ συγγραφεῖ Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 375, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 78, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 204 σ. 354 ἔ. ἀ. —'Εφ. Ἀθ. 418 <1907>].

¹⁰ Δὲν εἶναι ἐπίσης προϋπόθεσις τῆς transmissio Theodosiana ὅτι ὁ ἐγκατάστατος εἶναι εἰς μέρος μόνον γεγραμμένος; Κατὰ τὴν ἀρχικὴν τοῦ θεοδοσιείου νόμου ἔννοιαν, γοῦρι ἀμφιβολίας τὸ ζήτημα τοῦτο λυτέον καταφατικῶς. Τὸ λεκτικὸν ὅμως αὐτοῦ, ὡς ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπάρχει, δὲν καθίστησιν ἀναγκαίαν τὴν καταφατικὴν ἀπόκρισιν, εἰ καὶ ὁ νόμος λαλεῖ περὶ πλειόνων ἐγκαταστάτων καὶ περὶ μεταβιβαζομένης «hereditaria portio». "Ορ. ἰδίας V a n g e r o w σ. 481 [Ὁμοδοξοῦσι Κ α λ λ ι γ ᾶ ς § 375 περὶ τὸ τέλ., Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 79, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 204 i. f.].—Περὶ ἄλλων ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως ταύτης ἀμφισβητούμενων ζητημάτων ὄρ. V a n g e r o w σ. 470 ἐπ. 485 ἐπ., K o r p p e n L e h r b u c h σ. 166-168.—Περὶ τῶν λέξεων «licet non sint inuicem instituti» πρβλ. H u s c h k e σ. 64, περὶ δὲ τῶν λέξεων «nulla huiusmodi praescriptione obstante» τὸν αὐτὸν σ. 55 ἐπ.

¹¹ Ἡ λεγομένη transmissio ex capite in integrum restitutionis.

¹² Ὅποτε οἱ κληρονόμοι ἐνασκουσι τὴν τῷ καλουμένῳ κεκτημένην in integrum restitutio κατὰ τὸν περὶ κληρονομητοῦ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου κανόνα. L. 1 C. de rest. mil. 2. 50 [51] Βασ. (10. 33) α'. «.. Ἐὰν Κούρτιος Βαλεριανὸς πρότερον ἐτελεύτησε, πρὶν τὴν διακατοχὴν λάβῃ, ὁ κληρονόμος αὐτοῦ ἐξ τοῦ προσώπου τοῦ τελευτήσαντος τὴν τῆς ἀποκαταστάσεως βοήθειαν

τοῦτο¹³. Τὸ τελευταῖον δὲν ἀναγνωρίζεται μὲν ἐν ταῖς πηγαῖς ὑπὸ τοιαύτην γενικότητα, ἀλλὰ, πλὴν τινος ἀργούσης τανὺν πλέον περιπτώσεως¹⁴, ὡς πρὸς ἐκείνας μόνον τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ κληρονομία δὲν ἀπεκτίθη ἢ ἔνεκεν ἀπουσίας λόγῳ δημοσίων υποθέσεων¹⁵ ἢ ἔνεκεν ἀβεβαιότητος τῆς κλήσεως¹⁶.

εἰσω ἐνιαυτοῦ ὀρισμένου τότε ὀρθῶς ἐξαιτεῖ, ἐὰν μετὰ τὸ παραδραμεῖν τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς ἡ διακατοχὴ κατεφέρετο, ἔτι ἐν τῇ στρατείᾳ ὑπάρχον ἐτελεύτησε». *Οἱ. καὶ L. 24 § 2 D. de min. 4. 4.

¹³ Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεμίαν οὕτως ὑπέστη ζημίαν ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ τῶν κληρογόνων αὐτοῦ, ἐφ' ὧν ἐπιπίπτει ἡ ζημία, δὲν ὑπάρχει λόγος ἀποκαταστάσεως. Τὸ παράλογον τοιαύτης τινὸς ἀποκαταστάσεως ἀναγνωρίζει μὲν ἠτιῶς καὶ ἡ L. 86 pr. D. h. t., ἀλλὰ παρακάμπτει τοῦτο ἐπικαλουμένη ἀντιγραφὴν τοῦ Ἀντωνίου Πίου (πρβλ. L. 30 pr. D. h. t.).

¹⁴ Τὸ SC. Silanianum (10 μ. X.) ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ ἀπολείας τῆς κληρονομίας ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὴν ἄνοιξιν τῆς διαθήκης καὶ τὴν ὑπεισέλυσιν εἰς τὴν κληρονομίαν προσώπου βιαίως φονευθέντος, πρὶν οἱ μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην διατελέσαντες δοῦλοι ὑποβληθῶσιν εἰς ἀνάκρισιν (μετὰ βασάνων) καὶ τιμωρηθῶσιν (L. 3 § 18, 29, L. 5 § 2 D. de SC, Sil. 29. 5). Ἄλλ' ἐὰν ὁ καλούμενος ἀποθάνῃ προηγουμένος «ad heredem suum utiles actiones transmitt(i)t» (L. 3 § 30 eod.).

¹⁵ E. 86 pr. D. h. t. εἶναι παράτολμον ν' ἀρνηθῇ τις μετὰ τοῦ Gōring ἐνθ. ἀνωτ. σ. 144 ἐπ. ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο χορηγεῖ in integrum restitutio («restitutionem in integrum implorabant, quae stricto iure non competit,—divum tamen Pium contra constituisse—restitutionem locum habere»).

¹⁶ Ἐκ τῶν πηγῶν δὲν ἐξάγεται ἐνταῦθα πάντῃ εὐκρινὲς πόρισμα. α) L. 12 D. de Carb. ed 37. 10 Βασ. (40. 5) ιβ'. «Τοῦ λεγομένου ὑποβολιμαίου εἶναι διακατοχὴν αἰτούντος, οὔτε ὁ γεγραμμένος κληρονόμος οὔτε ὁ ἐξ ἀδιαθέτου δύναται διακατοχὴν αἰτεῖν. Ὅθεν, ἐὼν ἀποθάνωσι πρὶν ζητηθῆναι τὰ περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, βοηθοῦνται οἱ κληρονόμοι αὐτῶν». Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι τοῦ Παπινιανοῦ. β) Κατὰ τὸ χωρίον L. 1 § 1 D. ad SC. Tert. 38 17 (Οὐλπιανοῦ) παρέχεται βοήθεια εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ καλουμένου (πρβλ. Kōrper in Jahrb. f. Dogm. V σ. 166), ἐὰν ὁ καλούμενος ἀπέθανεν ἀμφιβάλλον, ἂν ὁ κληρονομούμενος δύναται νὰ κληρονομηθῇ. γ) Ἄλλα τοῦναντίον χωρία, χορηγοῦντα τοῖς κληρονόμοις βοήθειαν, προϋποθέτουσι τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ καλούμενος διετέλει ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἂν ἐκλήθη ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου, τινὰ δὲ τούτων περιορίζουσι τὴν βοήθειαν εἰς ἣν μερίδα συμφωγοῦσιν ἀμφοτέρω οἱ τῆς κλήσεως λόγοι. Οὕτω L. 4 § 3, L. 5 D. de B. P. c. t. 37. 4 (Ἰουλιανοῦ καὶ Παύλου), πρβλ. L. 84 D. h. t. προσέτι L. 6 § 1, L. 42 § 3 D. de bon. lib. 38. 2 (Οὐλπιανοῦ καὶ Παπινιανοῦ ἐπὶ τῇ βάσει ἀντιγραφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Μάρκου). δ) Ἐν L. 3 § 30. 32 D. de SC. Silan. 29. 5 (Σκαίβδλα, Οὐλπιανοῦ) διαρρηθὴν ἀποκρούεται ἡ παροχὴ βοήθειας τοῖς κληρονόμοις τοῦ καλουμένου ἐν περιπτώσει ἀπλῆς περὶ τὴν κλῆσιν ἀμφιβολίας (vn. veluti si praegnans uxor occisi fuit v e l e t i a m p u t a b a t u r). Ἱστορικῆς τις ἐξέλιξις δὲν διαγιγνώσκειται ἐν ταῖς λύσεσι ταύταις δύναται τις ὁμως νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ

αί λύσεις ὁμως αὐταὶ εἰσιν ἔκφανσις ἀρχῆς¹⁷. Κατὰ ταῦτα ὁ κανὼν πρέπει νὰ διατυπωθῇ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον οὕτως, ὅτι οἱ κληρονόμοι τοῦ καλουμένου δύνανται διὰ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως¹⁸ νὰ τύχωσι πάντοτε τοῦ δικαιώματος τοῦ κτήσασθαι τὴν εἰς ἐκεῖνον ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν, ὡσὰκις ὁ καλούμενος ἠμποδίσθη περὶ τὴν κτήσιν ἐκ λόγου, δικαιολογούντος κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ τὴν νομικὴν προστασίαν¹⁹, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς πλάνης²⁰.

4. Τέλος ἀγάγεται πὺς ἐνταῦθα καὶ ὁ κανὼν, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς προσβολῆς διαθήκης ἔνεκα παραβιάσεως τῆς

ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔκλινε μᾶλλον πρὸς τὴν παροχὴν βοήθειας τοῖς κληρονόμοις ἐπὶ ἀβεβαιότητι πρὸς τὴν κλήσιν. "Ηκιστα ὀρθὸν θὰ ἐθεώρουν, εἰάν τις παρητεῖτο πᾶσαν ἐξαγωγὴν τελικοῦ τινος συμπεράσματος καὶ ἤρκειτο περιπτωσιολογικῶς εἰς τὰς λύσεις τῶν ἐπὶ μέρους χωρίων. Πρβλ. καὶ Kōrpen System σ. 366. ἐπ.

¹⁷ Τοῦτο εἶναι σφόδρα ἀμφισβητούμενον καὶ ἰζανῶς τῷ ὄντι ἀμφίβολον. Πρβλ. περὶ τῶν διαφόρων γνωμῶν Marezoll σ. 62 ἐπ., Steppes σ. 59 ἐπ., Brinz 1 ἐκδ. σ. 824, 2 ἐκδ. III σελ. 163, Kōrpen Lehrbuch σ. 162, Mayer Erbrecht I σ. 309 ἐπ., Dernburg III § 116 ἀριθ. 1, Mühlenbruch XLIII σ. 157 ἐπ., Vangerow Arch. für civ Pr. XXIV σ. 180 ἐπ., Sintenis σ. 655 ἐπ., Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 II σ. 182 ἐπ., Göring ἐνθ. ἀνωτ. σ. 144 ἐπ., Schröder Jahrb. f. Dogm. XV σ. 409 ἐπ. "Ὅτι ἐν ταῖς λύσεσι τῶν πηγῶν δύναται ν' ἀνευρεθῇ ἡ ἔκφρασις ἀρχῆς, ἀμφισβητεῖ καὶ ἡ (γοιτίγιος) ἐναίσιμος διατριβὴ τοῦ A. Krause, die transmissio ex capite in integrum restitutionis (1882). "Ὁρ. περὶ ταύτης krit. VJSchr. XXVII σ. 597 ἐπ. Seuff. Arch. I. 267, XI. 162, XIV 243, XXVI. 143, XXVII. 147. [Ἀρχὴν ὡσαύτως παραδέγονται Παπαρηγόπουλος § 89, Κρασσᾶς § 203. β].

¹⁸ Ἀμφισβητεῖται προσέτι, ἂν τῷ ὄντι ἐν πάσαις ταῖς ἐνταῦθα ἀναγομέναις περιπτώσεσιν εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ καλουμένου ἡ ἐπίτευξις τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως ἢ μήπως τὸ πρὸς κτήσιν τῆς κληρονομίας δικαίωμα μεταβιβάσθαι ἐνίοτε εἰς αὐτοὺς αὐτοδικαίως. Πρβλ. Mühlenbruch σ. 179 ἐπ., Leist ἐνθ. ἀνωτ. σ. 193 ἐπ., Schröder ἐνθ. ἀνωτ. σ. 435 ἐπ. Βεβαίως τὰ ἐν τῇ σημ. 16 παρατεθέντα χωρία δὲν ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς in integrum restitutio· ἀλλ' ἀρκούντως σαφῶς χαρακτηρίζουσι τὴν παρασχετὴν βοήθειαν ὡς ἔκτακτον, κατ' ἐξοχὴν παρὰ τοῦ πρᾶιτορος ληπτέα.

¹⁹ Ὁρ. ἀνωτ. I § 119.

²⁰ Ὁρ. ἀνωτ. I § 119 σημ. 16 καὶ πρβλ. I, 7 C. h. t. (6. 30), Seuff. Arch. XXVII. 147.

νομίμου μοίρας μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ προσβληθέντος κατιόντος εἰς τοὺς κατιόντας αὐτοῦ²¹.

B. Ὑπ' ἄλλων προσώπων.

§ 601.

1. Ἡ εἰς ὑπεξούσιον τέκνον ἐπαχθεῖσα κληρονομία δύναιται, ἐὰν τὸ τέκνον ἀποκρούσῃ ταύτην, ν' ἀποκτηθῇ ἀντ' ἐκείνου ὑπὸ τοῦ ἐξουσιαστοῦ¹.

2. Ἡ εἰς τέκνον κάτω τῶν ἐπτὰ ἐτῶν ἐπαχθεῖσα κληρονομία περιέρχεται, ἂν τὸ τέκνον ἀποθάνῃ, μὴ κτησαμένου τοῦ πρὸς πατρός ἀνιόντος τὴν κληρονομίαν δι'

²¹ L. 34 C. de inoff. 3. 28 Βασ. (39. 1) νς', ὅρ. § 585 σημ. 9. — Εἶπον «ἀνάγεται πως», διότι ὁ κατιὼν δὲν ἐπικαλεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀνιὼν αὐτοῦ ἐκλήθη, ἀλλ' ὅτι θὰ ἐκαλεῖτο, ἐὰν μὴ εἶχε συνταχθῆ διαθήκη. Πρβλ. καὶ Gōring ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 184. — Ὅτι ὁ κατιὼν δέον νὰ ἐγίνετο κληρονόμος τοῦ ἀνιόντος, δὲν λέγει μὲν ἠθῶς τὸ χωρίον, τὸ ὑποδηλοῖ ὁμῶς «nec enim pater nepoti aliquod ius, cum decesserit, contra patris sui testamentum dereliquit». Ὅρ. καὶ L. 36 § 2 C. de inoff. 3. 28, ἐνθα ἀνατιθῆναι «posteritas» καὶ «extranei heredes».

§ 601

¹ Ἡ λεγομένη transmissio ex iure patrio, ἣς ὁμῶς ἐκφράσεως γίνεται χρῆσις καὶ ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 περιπτώσεως. Ἡ μεταβίβασις αὕτη εἶναι ἐφαρμογὴ τῆς γενικῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ ἐξουσιαστὴς δύναιται νὰ οἰκειώσῃται πᾶσαν ὑπὸ τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου ἀποκρουσθεῖσαν κτῆσιν. L. 8 pr. § 1. 2 C. de bon. quae lib. 6. 61. Πρβλ. ἄνωτ. II § 516 σημ. 18, ἀλλὰ καὶ Brinz 2 ἐκδ. III § 389 σημ. 9. [Καλλιγὰς § 377 i. f., Παπαρηγόπουλος § 67, Κρασσᾶς § 206. β. Ὁ τελευταῖος οὗτος συγγραφεὺς ἐκφράζει καὶ ἐνταῦθα τὴν γνώμην, ὅτι «ὡς πρὸς τὸ ὑπεξούσιον τέκνον ἔτεροι νῦν κρατοῦσιν ἀρχαί, διότι περὶ ὑπερσελεύσεως ἢ ἀποτοίσεως ἀποφαίνεται τὸ δικαστήριον κτλ.» (πρβλ. καὶ § 201 σημ. 13 καὶ ἀντίστοιχον κείμενον). Ἡ λύσις αὕτη παρίσταται ὡς ἀκολουθία τῆς γενικωτέρας τοῦ συγγραφεῶς δοξασίας, ὅτι παρ' ἡμῖν οἱ ὑπεξούσιοι ἀφομοιώθησαν πρὸς τοὺς ὑπὸ ἐπιτροπείαν ἀνηλίκους καὶ ὅτι ἐνιαῖον σύστημα (τὸ τοῦ νόμου ΧΠΘ') διέπει τὴν διαχείρισιν πατρὸς τε καὶ ἐπιτρόπου (Οἰκογ. Δίκ. § 226). Ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκδόσει παρετήρουν ἐνταῦθα, ὅτι, μὴ ἀποδεχόμενος τὴν θεμελιώδη ταύτην ἀρχὴν τοῦ Κρασσᾶ, δι' ἐστῆμην φυσικῶ τῷ λόγῳ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους λύσεσι καὶ ὅτι τὰ περὶ τούτου θὰ ἀνεπτύσσοντο εἰδικώτερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ Οἰκογενειακοῦ δικαίου. Ἡ παρατήρησίς μου αὕτη στερεῖται τανῦν σημασίας συνετεία τοῦ νεαροῦ νόμου 1340 τῆς 18/27 Ἀπριλίου 1818 περὶ ἐκποιήσεως προικῶν ἀκινήτων κλπ., ὁρίζοντος ἐν ἀρθρ. 7 ὅτι «ὡς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας τῶν ὑπὸ πατρικὴν ἐξουσίαν

αὐτό², εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀνιόντα ἀνεξαρτήτως ἐξουσίας³.

3. Δύναται τὸ πρὸς κτήσιν ἐπαχθείσης κληρονομίας δικαίωμα νὰ μεταβιβασθῇ καὶ διὰ συμβολαίου εἰς ἕτερον πρόσωπον; Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐδέξατο μὲν τοῦτο ὡς πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκ διαθήκης ἐπαγομένην κληρονομίαν⁴.

τέχνων καὶ τὴν ἐκπροσώπησιν τούτων ἐφαρμόζονται ἀναλόγως οἱ ὁρισμοὶ τοῦ ἄρθρ. 58-86 τοῦ νόμου XIII^θ τῆς 17 Ἀπριλίου 1861 περὶ ἀνηλίκων κλπ., μὴ ἀπατοιμένης ὅμως γνωμοδοτήσεως συγγενικοῦ συμβουλίου].

² Ὁρ. § 596 σμμ. 14.

³ Ἡ λεγομένη *transmissio ex capite infantiae* (ἢ *ex iure patrio* ὅρ σμμ. 1) Στήριζεται ἐπὶ τῆς L. 18 § 1. 3 C. h. t. (6.30). «Sed si hoc parens neglexerit, et in memorata aetate infans decesserit, tunc parentem quidem superstitem omnia ex quacunq[ue] successione ad eundem infantem devoluta iure patrio quasi iam infanti quaesita capere». Ἡδύνατό τις νὰ σκεφθῇ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη ἔχει τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐν τῷ τότε (τὸ χωρίον εἶναι τοῦ ἔτους 426 μ. Χ.) ἰσχύοντι ἔτι δικαίῳ, καθ' ὃ ἡ (ἀπροσπόριστος) κτήσις τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου περιήρχετο θανόντος τούτου εἰς τὸν πατέρα *iure peculii*, καὶ ὅτι συνεξέλιπε μετὰ τοῦ δικαίου ἐκείνου. Ὄπω πράγματι Κορρεπ System σ. 401 (πρὸβλ. Lehrbuch σ. 175), ὅρ. καὶ Arndts § 513 σ. 1. Ἄλλ' ἐν τῷ συλλογισμῷ τούτῳ παροραῖται ὅτι κατὰ τὴν § 3 τοῦ μνημονευθέντος χωρίου ὁ μὴ ἐξουσιαστής πατὴρ ἔχει τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ ὁ ἐξουσιαστής δικαίωμα. «Ea vero, quae de infante in potestate parentum constituto statuimus, locum habebunt et si quacunq[ue] causa sui iuris idem infans inveniatur». Πρὸβλ. Mühlénbruch XLIII σ. 199 ἐπ., Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 III σ. 15. 16, Brinz 2 ἐκδ. III § 389 σμμ. 12 [Καλλιγὰς § 377 i. f. Παπαρρηγόπουλος § 68, Κρασσᾶς § 206 α. Α. II. 618 <1903>].— Ὁ Göring ἐνθ. ἀνωτ. σ. 169 ἐπ. ἔχει τὴν γνώμην ὅτι κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ ἡ εἰς τὸ χειράφετον τέκνον ἐπαχθεῖσα κληρονομία περιέρχεται εἰς τὸν πατέρα οὐχὶ ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' ὡς κληρονόμον μᾶλλον τοῦ τέκνου. Παραβλέπει ὅμως ὅτι ὁ νόμος δὲν λαλεῖ μόνον περὶ πατρός, ἀλλὰ καὶ περὶ πάππου κτλ., ὅρ. δὲ L. 2 § 15 D. ad SC. Tert. 38. 17.—Δὲν δικαιολογεῖται ἡ πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς νηπιότητος τοῦ καλουμένου ἐξομοίωσις τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ (Mühlénbruch σ. 200, Arndts § 513 ἐν τέλ.). Ὑπὲρ τῆς δόξης ταύτης ἐπικαλοῦνται τὴν L. 30 pr. D. h. t. ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο στηρίζεται τῷ ὄντι καθ' ὀλοκληρίαν ἐπὶ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου (τοῦ δικαίου τῆς κτήσεως τοῦ ἐξουσιαστοῦ διὰ τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου) καὶ συναπέλεσε μετ' ἐκείνου τὴν ἰσχύν του. Ὁρ. καὶ Brinz 1 ἐκδ. σ. 820.

⁴ L. 4 § 28 D. de exc. doli 44. 4, Cai II. 35-37 III 85-87, Ulp. XIX 13. 14. Τὰ χωρία τοῦ Γαίου καὶ Οὐλπιανοῦ ποιοῦνται λόγον περὶ *in iure cessio hereditatis* ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πανδέκτου, ἐνθα ὁ λόγος εἶναι μόνον περὶ *cessio* ἐξήλειψαν ἀναμφιβόλως οἱ ἐρμηνεῖσαι τὸ «*in iure*». Καίτοι τὸ χωρίον τοῦτο περιελήφθη ἐν τῇ Συλλογῇ (ὅρ. καὶ L. 6 D. de R. I. 50. 17), ἀμφισβητεῖται,

IV. Ἀντικείμενον τῆς κτήσεως.

§ 602.

Ἀντικείμενον τῆς κτήσεως εἶναι πάντοτε ἡ κληρονομία. καὶ ἂν ἡ τοῦ κτήσασθαι βούλησις ἀφορᾷ εἰς τὸ ποσοστὸν μόνον ταύτης. Τὸν κανόνα τοῦτον, αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ἀληθῆ¹, μετ' ἰδιάζοντος ζήλου ἐνεκολπώθη καὶ διεμόρφωσε τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον. Ἐφαρμογαὶ δ' αὐτοῦ εἰσιν αἱ ἐπόμεναι.

1. Ὁ περιορισμὸς τῆς ὑπαισελεύσεως εἰς μέρος εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος· παρὰ τὸν περιορισμὸν δὲ τοῦτον ὁ ὑπαισερχόμενος καθίσταται κληρονόμος καθ' ἣν μοῖραν ἐκλήθη².

ἂν ἡ ἐκποίησις τῆς μὴ κεκτημένης κληρονομίας ἰσχύει ἔτι ἐν τῷ ἰουστινιανέῳ δικαίῳ ὅρ. ἰδίως Mühlenbruch σ. 147 σημ. 65, Scheurl Beiträge I. ἀρ. 2, Köppen Jahrb. f. Dogm. V σ. 175 ἐπ. System σ. 324 ἐπ. Lehrbuch σ. 143 ἐπ. Arndts § 512 σημ. 1, Brinz I ἐκδ. σ. 818. 2 ἐκδ. III σ. 157, L. Avenarius der Erbschafts Kauf im röm. Rechte (Leipzig 1877) σ. 16 ἐπ. Τοὺς ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης λόγους, ἐν μέρει ἤδη ἀνασκευασθέντας ὑπὸ τοῦ Köppen δὲν δύναμαι νὰ θεωρήσω ἀποχρῶντας. Ὁ Köppen αὐτὸς ἐπικαλεῖται τὸ ἄτυπον τῆς μεταβιβαστικῆς πράξεως μετὰ τὴν ἐκλείψιν τῆς in iure cessio· μοι φαίνεται ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἡ λόγος de lege ferenda. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποσηριζομένης γνώμης Puchta § 503 καὶ Rudorff αὐτ. σημ. c* (πρότερον καὶ Köppen Erbschaft σ. 94 ἐπ.) [Παπαρηγόπουλος § 66]. Ἐναντίον ταύτης νεωστὶ ὁ Bruns Syrisch—röm. Rechtsbuch σ. 245 ἐπ. ἐπικαλοῦμενος ὅτι τὸ μέρος τοῦ Γαίου III. 85-87 δὲν συμπεριελήφθη ἐν ταῖς Εἰσηγήσεσι τοῦ Ἰουστινιανοῦ Dornburg III § 167.—Περὶ τοῦ λόγου, δι' ὃν τὸ μεταβιβαστὸν περιορίζεται εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν, πρβλ. Scheurl Beiträge I. σ. 96, Pernice Labeo I σ. 341, Kohler Arch. f. civ. Pr. LIX σ. 404, Avenarius ἐνθ. ἀνωτ. σ. 6 ἐπ.—[Περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τὴν εἰς μοναχὸν ἐπαχθεῖσαν κληρονομίαν δύναται νὰ ἀποδεχθῆ ἡ μονή, ὅρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 596 σημ. 5].

602 § 1 Τὸ ποσοστὸν δὲν εἶναι τι ὄντως ὑπάρχον. Λαμβανομένου δὲ τοῦ ποσοστοῦ ἐνὸς ὅλου, λαμβάνεται τὸ ὅλον κατὰ ποσοστὸν.

2 Τὸ ἀξίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἄμεσος τῆς εἰρημένης ἀρχῆς ἀκολουθία, ἀλλὰ μόνον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ αὐτοτελὲς ἀξίωμα, ὅτι ἡ κληρονομία δὲν δύναται ἐν μέρει μὲν νὰ γίνῃ ἀποδεκτή, ἐν μέρει δὲ ν' ἀποκρουσθῆ, § 597 σημ. 11. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἀξιώματος ὁρμώμενον ἠδύνατο τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον νὰ κηρύξῃ τὴν μερικὴν ὑπαισελεύσειν ἢ ἀνίσχυρον ἢ ἀπεριοριστὸς ἐνεργόν· ἔπραξε τὸ δεύτερον, διότι ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπαισελεύσει περιέχεται ὅπως δῆποτε ἡ δήλωσις τοῦ θέλειν ἔχειν τὴν «κληρονομίαν». L. 10 D. h. f. 29. 2 Βασ. (55. 14) ι' : «. εἰάν ἐξ ὀλοκλήρου κληρονόμος ὀρισθῆ μέρος σχῶν, εἰς

2. Ὁ διὰ πλειόνων τοῦ διαθέτου διατάξεων εἰς διαφόρους κληρονομικὰς μερίδας καλούμενος κτᾶται διὰ τῆς ἐκ μιᾶς διατάξεως ὑπεισελεύσεως καὶ τὴν διὰ τῆς ἄλλης παρασχεθεῖσαν αὐτῷ κληρονομικὴν μερίδα³. Τοῦτο δ' ἰσχύει καὶ ὅτε, ὑπὸ αἵρεσιν οὔσης τῆς μιᾶς διατάξεως, ὁ καλούμενος ὑπεισέρχεται ἐκ τῆς μὴ ὑπὸ αἵρεσιν, πρὶν ἢ πληρωθῆ ἢ αἵρεσις τῆς ἄλλης⁴· δέον ὅμως ἢ πλήρωσις νὰ ἐπέλθῃ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὑπεισερχομένου, διότι ἄλλως ἢ ἐκ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν διατάξεως πηγάζουσα κλῆσις δὲν ἐνεργεῖ ποσῶς ὑπερ αὐτοῦ⁵. Ὁμοίως διὰ τῆς ἀποποιήσεως τῆς ἐκ μιᾶς διατάξεως ἐπαγο-

τὸ πᾶν δοκεῖ ἐγγειοῖζειν τὴν κληρονομίαν». Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως, μόνον ἐὰν ἐκ πλάνης περὶ τὴν κλῆσιν ἢ ὑπεισελεύσεις ἀφορᾷ εἰς ἄλλην κληρονομικὴν μερίδα ἢ ἐκείνην, εἰς ἣν πράγματι ἐγένετο ἡ κλῆσις, L. 75 D. h. t. (§ 597 σημ. 7).

³ L. 80 pr. D. h. t. «Si solus heres ex pluribus partibus fuero institutus, unam partem omittere non possum, nec interest, in quibusdam habeam substitutum nec ne. Idem puto etiam, si aliis mixtus hereditus ex pluribus partibus heres institutus sim, quod et hic adeundo unam portionem omnes adquireo, si tam delatae sint» L. 76 § 1 D. h. t. (§ 597 σημ. 11). «Semel adeundum», L. 80 § 3 eod. Περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματεύεται ἰδίᾳ ὁ Fuchs Arch. f. civ. Pr. XXXIX σ. 233 ἐπ. (1856).

⁴ L. 60 [59] § 5 D. de her. inst. 28 5, L. 76 pr. D. h. t. Εἰδικὴ περιπτώσις, ἐνταῦθα ἀναγομένη, εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ ἐγκατάστατος, ὅστις συγχρόνως ὑποκατεστάθῃ εἰς ἕτερον ἐγκατάστατον, ὑπεισέρχεται εἰς τὴν κληρονομίαν, πρὶν ἢ ἐκλίπῃ ὁ τελευταῖος οὗτος· κτησόμενος τὴν μερίδα τῆς ἐγκαταστάσεως ἐκτίησται καὶ τὴν τῆς ὑποκαταστάσεως L. 35 pr., L. 81 D. h. t., L. 45 § 1 D. de vulg. 28. 6, L. 9 D. de suis 38. 16, L. 6. C. de impuberum et aliis subst. 6. 26. Καὶ ἡ περιπτώσις τῆς ὀφφαντικῆς ὑποκαταστάσεως ὑπάγεται ἐνταῦθα, καθ' ὅσον ἡ κληρονομία τοῦ τέχνου ἐκλαμβάνεται ὡς μέρος τῆς πατρικῆς, ὅρ. § 559 σημ. 22.

⁵ L. 60 [59] § 6 D. de her. inst. 28 5, L. 45 § 1 D. de vulg. 28 6, L. 9 D. de suis 38. 16. Ὅρ. καὶ L. 80 § 1 i. f. D. h. t. — «si tamen delatae sint». Δυσχερεῖαν παρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ L. 53 pr. D. h. t. «Qui ex duabus partibus heres institutus fuerit, ex alia pure ex alia sub conditione et ex pura institutione adierit et decesserit, posteaque condicio exstiterit ea quoque pars ad heredem eius pertinet». Περὶ τῶν διαφορῶν δοξασιῶν, ἂν γραπτέον «posteaquam» ἂν τὸ χωρίον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀμέσως ῥηθησομένην περιπτώσιν, ἂν ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν μὴ πληρουμένης τῆς αἰρέσεως δὲν ὀνομάσθῃ ὑποκατάστατος, ὅρ. Mühlenbruch XLIII σ. 150 ἐπ., Arndts § 517 σημ. 3, Dernburg III § 162 σημ. 4— Τότε μόνον δὲν βλάπτει ὁ πρὸ τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως θάνατος, ὅταν ὁ

μένης μερίδος ἀποκρούεται καὶ πᾶσα ἄλλη κληρονομικὴ μερίς⁶.

β. Ὁ μετ' ἄλλου εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον καλούμενος κτᾶται διὰ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπείσελεύσεως καὶ τὴν κληρονομικὴν μερίδα, ἣτις περιέρχεται εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς μὴ κτήσεως τοῦ μετ' αὐτοῦ καλουμένου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει ἡ σχέσις, ἣτις κατὰ τεχνικὸν ὄρον ὀνομάζεται προσαυξήσις ἢ δικαίωμα προσαυξήσεως. Περὶ τούτου δὲ δέον νὰ γίνῃ εἰδικότερος λόγος.

ὑπείσερχόμενος λαμβάνῃ τὴν ὑπὸ αἴρεσιν παραχωρηθεῖσαν αὐτῷ μερίδα καὶ ἀνοουσίης τῆς αἰρέσεως⁷ τὸνναντίον ὑπείσερχόμενος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐκ τῆς μὴ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκαταστάσεως καθίσταται εὐθύς κληρονόμος καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ αἴρεσιν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ μερίδα L. 33, L. 60 [59] § 6 D. de her. inst. 28, 5, L. 52 § 1 D. h. t.— Πρὸβλ. καὶ L. 59 D. h. t. (v. v. quod sic recipiendum est cet.).

⁶ Πρὸβλ. L. 10 § 3 D. de vulg. 28, 6 καὶ ἀνωτ. § 559 σημ. 23, 24. Ὁ ἐν τῷ κειμένῳ κανὼν δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων οὕτως ἀπειριορίστως. Ἀμφισβητεῖται κατὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐγκατάστατος ἅμα καὶ ὑποκατάστατος ἀποκρούει τὴν κληρονομίαν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τῆς ὑποκαταστάσεως ἢ περιπτώσεως, ὑπὸ Schlayer Arch. f. civ. Pr. LIII σ. 52 ἐπ., φησὶν ἔπειτα ὁ Arndts § 517 σημ. 5 ἐν τῇ 7 ἐκδ. προσέτι δὲ ὑπὸ Pietak Arch. für civ. Pr. LIX σ. 1 ἐπ. Ubbelohde Arch. f. civ. Pr. LXV σ. 426 ἐπ., Köppen Lehrbuch σ. 100, Derenburg III § 162 σημ. 5, ἐνῶ ἡ ἀρχαῖα γνώμη ὑπερασπίζεται ὑπὸ Wendt Arch. civ. Pr. LV σ. 275 ἐπ. Νομίζομεν ὅτι κατὰ τὰ οὐσιώδη εὐστόχως ὁ τελευταῖος οὗτος διεξήγαγε τὸ θέμα. Ὁ Schlayer βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς L. 1 § 5, 6 D si quis omissa causa 29, 4. Ἄλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ λόγος εἶναι περὶ ὑποκαταστάσεως οὐχὶ εἰς θέσιν ἄλλοτριαν, ἀλλ' εἰς ἰδίαν, ὅθεν περὶ τῆς διατάξεως, ὁ Α ἔστω μοι κληρονόμος, ἐὰν δὲ μὴ γίνῃ ὁ Α κληρονόμος μου ἔστω μοι κληρονόμος ὁ Α. Περὶ τούτης διατάξεως προκειμένου, οἱ Ρωμαῖοι νομικοὶ ἐδίδασκον ὅτι ἡ ὑποκατάστασις (ἢ ἐπανάληψις τῆς ἐγκαταστάσεως) τότε μόνον ἔχει νομικὴν σημασίαν («proficit») ὅταν δι' αὐτῆς προσφέρηται τῷ ἐγκαταστάτῳ ἢ κληρονομίᾳ ὑπὸ ἄλλου ὄρου ἢ ὡς προσηγέθη αὐτῷ διὰ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως, οὕτως ὥστε δέον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ διαθέτης ἠθέλησε νὰ καταλιπῇ αὐτῷ τὴν ἐπιλογὴν (L. 10 § 7, L. 48 § 1 D. de vulg. 28, 6., L. 26 D. si quis omissa causa 29, 4). Ἐπὶ περιπτώσεως τοῦ τελευταίου τούτου εἶδους ἐπομένως δύνανται ὁ ἐγκατάστατος ν' ἀποκρούσῃ μὲν τὴν κληρονομίαν ἐκ τῆς μιᾶς ἐγκαταστάσεως, νὰ κήσῃται δὲ ταύτην ἐκ τῆς ἄλλης, περὶ τῆς τούτης δὲ περιπτώσεως πραγματεύεται ἡ L. 1 § 5 cit. Ἄλλως τὸνναντίον ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ὑποκατέστη εἰς θέσιν ἄλλοτριαν. Οὐδ' ὁ ἐλάχιστος ὑπάρχει ἐνανθθα λόγος, ὅπως δεχθῶμεν παραχώρησιν ἐπιλογῆς. Ὁ διαθέτης προσφέρει ἐνανθθα τὴν κληρονομίαν οὐχὶ ὑπὸ διαφόρους ὄρους, ἀλλὰ κατὰ διάφορα μέρη. Αἱ δύο διατάξεις (ἐγκαταστάσις καὶ ὑποκατάστασις) ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ διαθέτου δὲν συνδέονται διὰ τοῦ «ἢ», ἀλλὰ διὰ τοῦ «καί». Περὶ τῆς L. 76 § 1 h. t. ὄρ. § 597 σημ. 11. Κατὰ τὸν Schlayer ἐν τῷ χωρίῳ

Περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς προσανξήσεως ἰδίᾳ*.

§ 603.

Τὸ δικαίωμα τῆς προσανξήσεως ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι, καλουμένων πλειόνων εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄλον, ἕκαστος καλεῖται εἰς τὸ ὄλον, ὅτι ἐπομένως ὁ μεταξὺ τῶν πλειόνων συγκαλουμένων μερισμὸς δὲν προέρχεται ἢ μόνον ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι ἕκαστος αὐτῶν κτᾶται, ἐνῶ ἓν μόνον ὄλον ὑπάρχει, καὶ ὅτι ἄρα, εὐθύς ὡς δὲν κτήσηται τις, ὁ ἕτερος συγκαλούμενος λαμβάνει δυνάμει τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης κλήσεως τοσοῦτον ἐπὶ πλεόν, ὅσον δὲν κτᾶται ὁ ἐκλιπών¹. Ἡ ὀνομασία τῆς σχέσεως ταύτης «δικαίωμα προσανξήσεως» εἶναι μὲν σύμφωνος

τούτῳ ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ τῆς ἐγκαταστάσεως μερὶς καὶ μεταγενεστέρως ἐπὶ ἀφοῦ συναπεκτήθη διὰ τῆς ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως ὑπεισελύσεως) δύναται ν' ἀποκρουσθῆ!

* Baumeister das Anwachsungsrecht unter Miterben nach römischem Rechte (1829). Mayer das Recht der Anwachsung bei dem testamentarischen und gesetzlichen Erbrechte und bei Legaten oder Fideicommissen (1835). Mühlenbruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 243-367 (1843). Witte RLex. I σ. 270-325 (1844). Dworzak Beiträge zur Lehre vom ius accrescendi, insbesondere bei Legaten. Haimel's österr. VJSchr. VII σ. 1-91 (1861). Baron Gesammt. rechtsverhältnisse σ. 420-446 (1864). Mayer § 27-29. Vering σ. 519 ἐπ. Köppen Lehrbuch σ. 177-194. Vangerow II § 493-496. Sintenis III § 203. Brinz 1 ἐκδ. σ. 825-832. 2 ἐκδ. III σ. 167-179. Unger § 38.

¹ Partes concursu fiunt. L. 80 D. de leg. III° 32, Βασ. (41.3) ος. «Καὶ § 603 ποῖόν ἐστι συνημμένων καὶ ἐπὶ κληρονόμων καὶ ληγαταρίων. Φησὶ γάρ, τὸ ἐξάστω μὲν ἀρμόζειν τὸ ὄλον, τῇ δὲ συνδρομῇ τῶν ἄλλων μειοῦσθαι». Πρβλ. L. 1 § 3 D. de usufr. adcr. 7. 2, Βασ. (16.2) α' αὐτ.: «μὴ εὐρισκόμενον δὲ ἐνὸς τῶν ὀφειλόντων συνδραμεῖν, ἡνωμένων ἢ διηρημένων, ὁ εὐρισκόμενος τὸ ἅπαν νέμεται». Ἡ βάσις αὕτη τοῦ δικαιώματος τῆς προσανξήσεως ἀναγνωρίζεται ὑπὸ ἄλλοιαν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον διαμύρφωσιν. ἰδίᾳ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς περιουσιακῆς προσωπικότητος [§ 528 ἐν τέλ.] ὑπὸ Huschke Rhein-Museum VI σ. 279 ἐπ. 301, Witte σ. 272, Mühlenbruch σ. 251, Dworzak σ. 3 ἐπ., Sintenis § 203 ἐν ἀρχ., Vangerow § 494 σημ. ἐν ἀρχ., Baron § 428 ἐπ. Περὶ ἄλλοίων γνωμῶν ὄφ. Baumeister σ. 104 ἐπ. καὶ τὰ παρὰ Mühlenbruch σ. 250 ἐπ. ἀναφερόμενα, ἐκ τῶν νεωτέρων Mommsen Erörterungen I σ. 69 ἐπ., Baron σ. 438, Brinz 1 ἐκδ. σ. 830 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 170, Krieg (σημ. 2α) Merkel die Lehre von der successio graduum unter Intestaterben (Tübingen

ταῖς πηγαῖς², ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβής, ὅτι δύναται νὰ διεγείρῃ τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ κτησάμενος, ἐκλιπνόντος τοῦ μετ' αὐτοῦ καλουμένου, λαμβάνει τι, ὅπερ δὲν ἀπενεμήθη αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς, ἐνῶ ἡ σημασία τῆς ἐκλείψεως τοῦ συγκαλουμένου συνίσταται μόνον εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ εἰς τὸ ὅλον γενομένη τῷ κτησαμένῳ κλήσις δὲν κωλύεται τοῦ λοιποῦ ν' ἀναπτύξῃ πλήρη τὴν ἐαυτῆς δύναμιν^{2α}. Ὅτι ἡ προσαυ-

1876) σ. 121 ἐπ. (§ 604 σημ. 6), Fitting Arch. f. civ. Pr. LVII σ. 149 ἐπ. (§ 604 σημ. 6), Strohal (σημ. 2^α d), Köppen System σ. 178 (§ 604 σημ. 6), [Τὴν περὶ τῆς βάσεως τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως θεωρίαν τοῦ συγγραφέως συμμερίζονται ὁ τε Παπαρηγόπουλος § 290 καὶ ὁ Κρασσάς § 207, καί, κατ' ἀτελή διατύπωσιν, ὁ Καλλιγὰς § 422].

² Αἱ πηγαὶ ὅμως λέγουσιν «accrescere», οὐ μόνον ἐὰν ὁ κληρονόμος λαμβάνῃ τὴν μερίδα τοῦ συγκαλουμένου ὡς κληθεὶς μετ' ἐκείνου εἰς τὸ αὐτὸ ὅλον, ἀλλὰ καὶ ἐὰν λαμβάνῃ τὴν μερίδα τοῦ συγκαλουμένου δι' ὑποκαταστάσεως, ἤτοι δυνάμει ἰδιαίτερας ἀκριβῶς εἰς τὴν κληρονομικὴν ταύτην μερίδα ἀφορώσης κλήσεως, ὅρ. π. γ. L. 35 pr. D. h. t., L. 6 C. de impuberum et aliis subst. 6. 26. Λέγουσι δὲ προσέτι accrescere καὶ ὅταν ὁ ἐγκατάστατος λαμβάνῃ κληρονομικὴν μερίδα, μὴ διατεθεισάν ποσῶς διὰ τῆς διαθήκης, ὅρ. π. γ. L. 13 § 3 D. de her. 28. 5.

^{2α} Πολλάκις ἐρρήθη ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως δὲν εἶναι κυρίως δικαίωμα προσαυξήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον δικαίωμα μὴ ἀφαιρέσεως. Εἶναι ὀρθὸν τὸ ἀξιῶμα τοῦτο; α) Δὲν εἶναι ὀρθὸν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ ἐκ τῆς βραδύτερον προσαυξήσεως κτώμενος δὲν λαμβάνει τίποτε, ἀλλὰ διατηρεῖ μόνον ὅ,τι ἤδη ἔχει. Διότι, ἐὰν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὅλον ἀπενεμήθῃ εἰς πλείονας, εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἰς ἕκαστον ἀπενεμήθη τὸ ὅλον, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι τὸ ὅλον ἀνενεμήθη εἰς ἕκαστον, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἀπονέμοντος (τοῦ ἀπονέμοντος νομικοῦ κανόνος) ὁ κτώμενος οὐδὲν πλέον τῆς μερίδος αὐτοῦ ἔχει, μέχρις οὐ ἢ εἰς τὸν ἄλλον γενομένη κλήσις ἀποδειχθῇ ἀτελεσφόρητος, εἴτα δέ, ἀποδειχθείσης ταύτης ἀτελεσφορήτου, προστίθεται τι τῷ κτώμένῳ, ὅπερ δὲν εἶχεν ὁστος μέχρι τοῦδε. β) Ἀλλὰ τὸ εἰρημένον ἀξιῶμα εἶναι ὀρθὸν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι τὸ προστιθέμενον τῷ κτώμένῳ δὲν προστίθεται δυνάμει νέας ἀπονομῆς, ἀλλὰ δυνάμει τῆς ἀρχικῆς. Ἡ ἀληθὴς τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως διατύπωσις δὲν εἶναι ὅτι δὲν ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ καλουμένου ὅ,τι ἔχει, ἀλλ' ὅτι δὲν ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ ὅ,τι τῷ ἀπενεμήθη. Διὰ τῆς διακρίσεως ταύτης αἰρονται αἱ ἀντιλογίαι το Κ r i e g Delation der Erbschaft im Falle einer Todtgeburt (München 1876) σ. 11 ἐπ., θεωροῦντος τὸν εἰς ὄν γίνεται ἡ προσαυξήσις κληρονόμον ὡς ἐκ νέας κληρονομοῦντα κλήσεως, χωρὶς νὰ ἐκτιμῆσῃ προσηκόντως τὸ ἐν σημ. 4 καὶ § 604 σημ. 6 ἐπιχειρήμα. γ) Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς προσαυξήσεως, δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ὅτι ὁ κτώμενος εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ προσαυξάνον; Τοιαύτη ὀρισμένως εἶναι τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἡ ἀντίληψις ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ κληροδοσιῶν προσαυξήσιν (§ 644 σημ. 8), τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἀναγνωρίζεται καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν ἐν τῷ κανόνι, ὅτι καὶ εἰς τοὺς κληρονομοὺς τοῦ λαμβάνοντος προσαυξήσιν κληρονόμου γίνεται

ξίσις ἐπέρχεται κατὰ νομικὴν ἀνάγκην³, εἶναι ἄλλη τις μόνον τοῦ εἰρημένου ἀξιώματος ἔκφρασις, ἄμεσον δὲ τούτου ἐπακολούθημα εἶναι ὅτι ἡ προσαύξις συμβαίνει καὶ ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου τοῦ κτωμένου, ἐὰν ἢ μὴ κτῆσις τοῦ συγκαλουμένου βεβαιῶται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτωμένου⁴. Κατὰ τὰλλα, παρατηρητέον ἔτι ἐνταῦθα τὰ ἐπόμενα.

1. Ὡς συνήθης τῆς προσαυξήσεως περίπτωσις ὑποτίθεται ἐκεῖνη, καθ' ἣν ὁ μέλλων νὰ τύχη ταύτης ἔχει ἤδη κεκτημένην τὴν ἰδίαν μερίδα, καθ' ὃν χρόνον βεβαιοῦται ἢ μὴ κτῆσις τοῦ μετ' αὐτοῦ κληθέντος⁵. τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι ἀναγκαῖος τῆς προσαυξήσεως ὄρος⁶.

προσαύξεσις (σημ. 4). Τῷ ὄντι ὁ κανὼν οὗτος ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ εἰς ὃν γίνεται προσαύξεσις κληρονόμος οὐ μόνον ἐκλήθη εἰς τὴν προσαυξάνουσαν μερίδα, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἤδη ταύτην ζῶν. Ἐν ἄλλαις ὁμως λύσεσι τῶν πηγῶν δὲν τίθεται ὡς βάσις ἡ ἐκδοχὴ αὕτη. L. 2 D. si pars her. 5. 4, L. 25 D. de sol. 46. 3, ὄρ. καὶ L. 36 D. eod., L. 28 D. de iud. 5. 1 (πρὸς τὴν L. 44 § 2 D. de bon. lib. 38. 2 πρὸβλ. § 644 σημ. 8). δ) Ὁ Strohal Transmission pendente conditione (Graz 1879) σ. 115 ἐπ. διδάσκει ὅτι τὸ δίκαιον οὐ μόνον δέχεται ὅτι εἰς ὃν γίνεται ἡ προσαύξεσις κληρονόμος εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ φαντάζεται κατὰ πλάσμα ὅτι ὁ διαθέτης ἐγκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ ὅλον, καίτοι πράγματι ἠθέλησε νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς μίαν μόνον μερίδα, νὰ ὑποκαταστήσῃ δὲ εἰς τὴν προσαυξάνουσαν μερίδα. Εἰς τὸ πλάσμα τοῦτο καταφέρει κατ' αὐτὸν τὸ δίκαιον, ἵνα καταστήσῃ ἐφικτὴν τὴν μεταβίβασιν τοῦ προσαυξανόντος μέρους εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ εἰς ὃν γίνεται ἡ προσαύξεσις κληρονόμου. Ἀλλὰ διατὶ τὸ δίκαιον θέλει τὴν μεταβίβασιν ταύτην; Καὶ πρὸς τί ἢ διὰ τοῦ πλάσματος λοξοδρομία;

³ Ἐπέρχεται ἄνευ τῆς βουλῆσεως τοῦ κληρονόμου, ἄνευ γνώσεως αὐτοῦ, παρὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ. L. 31, L. 53 § 1 D. h. t., L. 2 § 8 D. de B. P. s. t. 37. 11, L. un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51.

⁴ Ἦτο ἤδη κεκτημένος, δὲν καλεῖται νῦν τὸ πρῶτον L. 26 § 1 D. de cond. 35. 1, L. 9 D. de suis 38. 16, L. un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51, ὄρ. καὶ L. 60 [59] § 7 D. de her. inst. 28. 5. Portio portioni accrescit, πρὸβλ. L. 33 § 1 i. f. D. de usufr. 7. 1.

⁵ Πρὸβλ. π. χ. L. 53 § 1 D. h. t., L. 2 § 8 D. de B. P. s. t. 37. 11, L. un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51.

⁶ Πρὸβλ. π. χ. L. 17 § 1, L. 64 [63], L. 67 [66] D. de her. inst. 28. 5, χωρία οὐδαμῶς πρὸς γενομένην ἤδη κτῆσιν σχετιζόμενα. Ὅρ. καὶ L. 6 D. de B. P. 37. 1, Witte σ. 271 κάτ., Mühlenbruch σ. 247, Brinz 1 ἔκδ. σ. 825 κάτ. 2 ἔκδ. III § 391 σημ. 7.—Τούτου ἕνεκεν ἡ περὶ προσαυξήσεως διδασκαλία δὲν νῆκει, κυρίως εἰπεῖν. εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ συστήματος. Κυρίως ἡ θέσις αὐτῆς

2. Ἡ προσαυξήσις προϋποτίθησιν ὅτι ἐκ τῆς εἰς τὸν συγκαλούμενον γενομένης κλήσεως δὲν κτᾶται τὴν κληρονομίαν οὗτ' αὐτὸς οὗτ' ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ. Ἡ ἀνατροπὴ τῆς κτήσεως⁸ δὲν ἰσοδυναμεῖ ἐντελῶς πρὸς τὴν μὴ κτήσιν⁹.

3. Ἡ προσαυξήσις προϋποτίθησιν ἔτι ὅτι ἡ ἀπονοῦσα κλήσις δὲν ἀντικαθίσταται δι' ἄλλης. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀντίφρασις ἐν

θά ἦτο ἐν τῇ γενικῇ περὶ κλήσεως διδασκαλίᾳ, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔδει νὰ πραγματευθῶμεν καὶ περὶ τῆς κλήσεως πλειόνοιν. Ἄλλὰ καὶ πλὴν τῆς ἐν τῷ κεμένῳ παρατηρήσεως, ὅτι δηλαδὴ κατὰ κανόνα ἡ προσαυξήσις θεωρεῖται ὡς προσαυξήσις τῆς νεκτεμένης μερίδος, ὅθεν ὡς ἐπέκτασις τῆς κτήσεως, πάλιν εὐκολωτέρα ἐν τῷ παρόντι τόπῳ ἀποβαίνει ἡ ἀνάπτυξις τῆς σχετικῆς διδασκαλίας καθ' ἀπάσας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις ἢ ὅσον αὕτη θὰ ἦτο δυνατὴ ἐν τῇ περὶ κλήσεως διδασκαλίᾳ. — Δυνάμεθα ὅμως νὰ λαλῶμεν περὶ προσαυξήσεως καὶ ὅταν, πρὶν ἢ ὁ διαθέτης ἀποθάνῃ, ἐκλείπῃ ὁ συγκαλούμενος, ἢ γ. εἴτε διὰ θανάτου εἴτε δι' ἀτονήσεως τῆς εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τεθειμένης αἰρέσεως, ἢ ὅταν ἀπ' ἀρχῆς ἐγκατέστη ἀνισχύρωσι; Περὶ τούτου ὑπάρχει ἀμφισβήτησις· πρὸ βλ. ἐνθεν μὲν Witte σ. 271, Vangerow § 494 σημ. ἐν ἀρχ., ἀποφατικῶς, ἐνθεν δὲ Mühlenthal σ. 246 ἐπ., Dworzak σ. 22 ἐπ., Sintenis § 203 σημ. 1, Brinz 1 ἐκδ. σ. 826, καταφατικῶς λόντας τὸ ζήτημα. Ἐφ' ὅσον δύναται πρὸ τοῦ θανάτου ἤδη τοῦ διαθέτου νὰ γίνῃ λόγος περὶ κλήσεως, δύναται καὶ νὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸ τοῦ θανάτου ἤδη τοῦ διαθέτου τὸ ἀληθὲς αὐτῆς περιεχόμενον, ὅτι δηλαδὴ δὲν παρέχει μέρος, ἀλλὰ τὸ ὅλον. Ὁρ. καὶ L. 1 § 3. 4 C. de cad. toll. 6, 51, L. 20 § 2 D. de her. inst. 28. 5. — Πλειότερον τῶν ἄλλων προχωροῦσιν ὁ Brinz καὶ Köppen ἐνθ. ἀνωτ., οἵτινες δὲν θεωροῦσιν ὡς στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς προσαυξήσεως τὴν σύγχρονον κλήσιν πλειόνοιν.

⁷ Ἡ προσαυξήσις ἀποκλείεται διὰ τῆς transmissio πρὸ βλ. L. un § 5 C. de cad. toll. 6, 51. [Ἐφ. Πατρ. 331 <1914>].

⁸ Περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματευθῆναι ἰδίως ὁ Schmidt (von Immenau) civilistische Abhandlungen σ. 63 ἐπ., Puchta de accrescente portione eius qui praetoris auxilio ab hereditate se abstinuit, 1842 (kl. civil. Schriften σ. 532 ἐπ.).

⁹ Ἰσοδυναμεῖ, ἐὰν ὁ συγκαλούμενος θέλῃ νὰ λάβῃ τὴν προσαυξανούσαν μερίδα· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀπολύτως ὑπόχρεως νὰ λάβῃ ταύτην. Ἀναιρουμένης τῆς κτήσεως διὰ τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως, δύναται ν' ἀποκρούσῃ ἀπλῶς τὴν προσαυξανούσαν μερίδα, L. 61 D. h. t., πρὸ βλ. καὶ L. 98 eod. ἐὰν δ' ἡ κτήσις ἀνατρεπῆται δι' ἀποχῆς τοῦ ἀναγκαίου κληρονόμου, δύναται διὰ μεταγενεστέρως παραιτήσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ κληρονομικῆς μερίδος ν' ἀπαλλαγῇ τῆς προσαυξανούσης, Ὁρ. § 595 σημ. 10. Δὲν εἶναι ὅμως ἄνευ ὑποσηματικῶν καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ἐπὶ ἀποχῆς ἰσχύει ὅτι καὶ ἐπὶ ἀποκαταστάσεως, Schmidt σ. 86 ἐπ., Mühlenthal XLIII σ. 137 ἐπ., Köppen Lehrb. σ. 286· ἐναντίοι Puchta σ. 556 ἐπ. (Ὁρ. καὶ σ. 548 ἐπ. αὐτ.), Vangerow § 494 σημ. ἀρ. 7, b, Brinz 2 ἐκδ. III σ. 178.

τούτω, ὅτι κληρονομικὴ τις μερὶς ὡς τοιαύτη ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον κλήσεως διαφόρου ἐκείνης, ἐξ ἧς ἀποκτᾶται ὡς μέρος τοῦ ὅλου¹⁰.

4. Ἐὰν τῇ σχολαίᾳ μερίδι ἐπίκεινται βάρη, ταῦτα συμβεταβιβάζονται ἐν τῇ προσαυξήσει¹¹ ¹². Ὑπαρχουσῶν δ' ἐν τῇ διαθήκῃ διατάξεων περὶ τῆς μερίδος ἐκείνου, ὅστις τυγχάνει τῆς προσαυξήσεως¹³, ζήτημα ἐρμηνευτικὸν εἶναι, ἂν ἐπεκτείνονται αὐταὶ καὶ εἰς τὴν προσαυξάνουσαν μερίδα, ὅπερ ἐν ἀμφιβολίᾳ λυτέον, φρονῶ, οὐχὶ καταφατικῶς¹⁴.

¹⁰ Τούτου ἐνεκεν ἡ προσαυξήσις ἀποκλείεται διὰ τῆς ὑποκαταστάσεως (L. 2 § 8 D. de B. P. s. t. 37. 11, I un. 3. 4. 7 C. de cad. toll. 6. 51), καὶ δύνανται ὡς ἀποκλεισθῆναι διὰ τῆς διαδοχικῆς ἐπαγωγῆς (§ 573 σημ. 5).

¹¹ L. 61 § 1 D. de leg. II° 31 (πρβλ. L. 74 D. de leg. I^o 30), L. 49 § 4 eod., L un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51. Ἀρχαιότερον δίκαιον: L. 29 § 1. 2 D. de leg. II° 31. Seuff. Arch. I. 266.

¹² Ἡ ἄρχουσα γνώμη ἐξαιρεῖ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ κληρονομικὴ μερὶς ἐδόθη δι' ἀρχῆθεν ἀνισχύρου διατάξεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. un. § 3. 9 C. de cad. toll. 6. 51, πρὸς ὃ χωρίον παραβλητέον τὰ L. 5 D. de his quae pro non scr. 34. 8, L. 14 § 1 D. adleg. Corn. de falsis 48. 10, L. 26 § 6 D. de fideic. lib. 40. 5. Ἀλλὰ τὸ εἰρημένον χωρίον δὲν πρέπει νὰ νοηθῆ ὡς περὶ τελευταίον καθόλου διατάξεων πραγματευόμενον, ἀλλὰ περὶ κληροδοσιῶν, καὶ οὐχὶ περὶ κληροδοσιῶν, αἵτινες προσαυξάνουσιν, ἀλλ' αἵτινες μένουσι παρὰ τῷ βεβαρημένῳ· αἱ λέξεις «nisi vacuatis» ἕως τοῦ «perveniebant» εἰσι παρένθεσις. Οὕτω Francke Beiträge σ. 121 ἐπ. φέρονται Arnolds Συνέχ. Glück XLVII σ. 270 ἐπ. καὶ Brinz 2 ἐκδ. III § 391 σημ. 35, ἐνῶ ὁ Schneider (§ 604 σημ. 1) σ. 253 ἐπ., Mühlenbruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 265, Vangerow II § 496 σημ. 3 ἀρ. ὡς ἐκρηχθῆσαν πολέμοι.

¹³ Διὰ τοῦ κληρονομουμένου (κληρονομικὴ κληροδοσία) ἢ τοῦ κληρονόμου (πώλησις, δωρεὰ κτλ., ἐν γένει ἐκποιήσις τῆς κληρονομίας).

¹⁴ Ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο αἱ γνώμαι διίστανται. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης δόξης εἰσι Glück XVI σ. 341 ἐπ., Baumeister σ. 129 ἐπ., Mayer Erbrecht § 129 σημ. 6, Mommsen Erörterungen I σ. 67 ἐπ., v. Scheurl Theilbarkeit als Eigenschaft von Rechten σ. 115 ἐπ., Köppen System σ. 188 ἐπ., [Καλλιγᾶς § 425 i. f., Παπαρρηγόπουλος § 296-298. Κρασσᾶς § 209 i. f.] ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου δὲ Marezoll Zeitschr. für. Civ. und. Pr. VI σ. 335 ἐπ., Mühlenbruch σ. 348 ἐπ., Jhering Abhandlungen σ. 11 ἐπ., Sintenis § 203 σημ. 16, Vangerow § 494 σημ. ἀρ. 5. 6, Avenarius der Erbschafts-kauf im röm. Recht. (Leipzig 1877) σ. 58 ἐπ., Steinlechner das Wesen der iuris communio II σ. 127 ἐπ. ἐν μέρει μὲν ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης (ἐπὶ πώλησεως τῆς κληρονομίας), ἐν μέρει δὲ ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου (ἐπὶ κληρονομικῆς κληροδοσίας), Brinz 2 ἐκδ. III σ. 171. 172. Εὐρύτερα φιλολογία παρὰ

§ 604.

Κύριον ζήτημα εἶναι τέλος, πότε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκλήθησαν πλείονες εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄλον;

1. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν βουλήσει τοῦ διαθέτου κλησιν¹,

Vangerow καὶ Avenarius. Περί τοῦ ἀμφισβητουμένου τούτου ζητήματος παρατηρητέον τὰ ἑξῆς. 1) Οἱ ἀντίθετοι σφόδρα ἀσμενίζουσι τῷ ἐπιχειρήματι, ὅτι ἡ προσανξάνουσα μερίς ἀπαρτίζει ὀλοκληρωτικὸν στοιχείον τῆς ἀρχικῆς μερίδος. Τοῦτο βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόν· ἡ προσανξάνουσα μερίς δὲν ἀποτελεῖ ὀλοκληρωτικὸν στοιχείον (μέρος) τῆς ἀρχικῆς μερίδος, ἀλλ' ὀλοκληρωτικὸν στοιχείον (μέρος) τοῦ ὄλου, ἐν ᾧ ἀμφότεραι αἱ μερίδες περιέχονται καὶ εἰς ὃ καλεῖται ἐπίσης ὁ κτώμενος. 2) Ἄνευ ἀκριβεστερας δικαιολογίας δὲν πρέπει νὰ δεχθῆ τις ὅτι ἡ βούλησις τοῦ διαθέτου ἀνεφέρετο εἰς τὸ ὄλον τοῦτο, διότι ὁ καλούμενος δὲν εἶχε προσδοκίαν ἐπὶ τὸ ὄλον, εἰ μὴ μόνον ἐὰν τυχὸν μὴ ἐκτάτο τὴν κληρονομίαν ὁ μετ' αὐτοῦ καλούμενος, ἀνευ δὲ ἰδιαιτέρου λόγου δὲν ἠδύνατο νὰ υποτεθῆ ἢ περιπτώσῃ αὐτῇ ὡς ἐπελευσομένη. 3) Τὸ ζήτημα ἄρα δύναται νὰ ἦ, μόνον ἂν κατὰ νομικὸν κανόνα ἐν τῇ ὑποχρεώσει πρὸς ἀπόδοσιν κληρονομικῆς τινοῦ μερίδος περιέχεται ἡ ὑποχρέωσις πρὸς ἀπόδοσιν τῆς προσανξήσεως ὡς προστιθεμένου commodum. Ἄλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο λυτέον ἀπολύτως ἀποφατικῶς ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν, ὅρ. II § 327 σημ. 6. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐκποίησιν τῆς κληρονομίας ἔρεισμα παρέχουσι τὰ χωρία L. 7 § 13 D. comm. div. 10. 3, L. 13 § 17 D. de A. E. V. 19. 1, L. 78 § 4 D. de I. D. 23. 3. Κατὰ τὰ χωρία ταῦτα ὁ συγκύριος, ὅστις εἶναι ὑπόχρεως ν' ἀποδώσῃ μέρος τῆς κυριότητος, ὀφείλει νὰ συναποδώσῃ καὶ τὸ ἐν τῇ περὶ διανομῆς δίκῃ ἐπίδικασθὲν αὐτῷ ἕτερον μέρος τῆς κυριότητος. Ἄλλο τοῦτο ὑποχρεοῦται ν' ἀποδώσῃ μόνον ἐπὶ ἀποκαταστάσει τῆς δι' αὐτὸ καταβληθείσης θυσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ δύναται ν' ἀπαιτήσῃ, ὅπως ἀποκατασταθῆ αὐτῷ ἢ ἐν λόγῳ θυσία ἐπὶ ἀποδόσει τοῦ ἐπίδικασθέντος μέρους τῆς κυριότητος. Ἄμφότερα ἐκ λόγων ἐπιεικειᾶς (L. 78 § 4 cit.). Ἀλλ' ἡ ἐπιεικεία δὲν ὑπαγορεύει βεβαίως, ἵνα ὁ μὲν ἀγοραστὴς κερδήσῃ ἀπλῶς κληρονομικὴν τινα μερίδα, ὁ δὲ πωλητὴς ἀπολέσῃ ἀπλῶς ταύτην. 4) Τὰ χωρία τῶν πηγῶν, ἅτινα ἐπεκαλέσαντο ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης, L. 83 D. h. t., L. 44 [43] D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 2 § 1 D. de H. v. A. V. 18. 4, ἀμοιροῦσιν ἀποδεικτικῆς ἰσχύος.

§ 604 ¹ Ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς τὸ δικαίωμα τῆς προσανξήσεως ἀπεκλείετο ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἀπὸ τῆς lex Julia καὶ Papia Poppaea ἐξαιρέσει τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀνισύρρων διατάξεων· μόνον ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκαταστανῶν κατιόντων καὶ ἀνιόντων μέχρι τοῦ τρίτου βαθμοῦ ἐξηκολούθει ἀπεριόριστος ὑφιστάμενος. Πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων τούτων ἀντὶ τῆς προσανξήσεως ἐχώρει ἡ caduci vindicatio τοῦ Δημοσίου, προτιμωμένων ἐν τούτοις τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ τετιμημένων, τῶν ἐχόντων τέκνα. Τὸ δίκαιον τοῦτο ἐν συνόλῳ κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανός. Gai II 206, 207, Ulp. XVII 2, XVIII, L. un. C. de cad. toll. 6. 51, Bas. (44. 30). Rudorff Zeitschr. f. gesch. RW. VI σ. 379 ὕπ. (1828). Mayer ἐν τῇ πρὸ τῆς § 603 ὑπό* μνημονευθείσῃ πραγματικῇ σ. 176 ἐπ.

ἐνδέχεται νὰ ἐδῆλωσεν οὗτος ὀητῶς ἐν τῇ διατάξει αὐτοῦ ὅτι ἐγκαθίστησί τινα εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον, κληρονομίαν ἢ κληρονομικὴν μερίδα, εἰς ὃ ἔχει ἤδη ἐγκαταστήσει ἕτερον². Τοῦτου μὴ συμβαίνοντος, δεόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ διαθέτης ἠθέλε νὰ καλέσῃ τοὺς πλείονας εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον, ἐὰν ἐγκατέστησεν αὐτοὺς ὁμοῦ, χωρὶς νὰ ὀρίσῃ αὐτοῖς μερίδας³. Τοῦτο ἰσχύει, οὐ μόνον ἐὰν ἐγκατέστησεν αὐτοὺς ὁμοῦ εἰς ὠρισμένην μερίδα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγκατέστησεν αὐτοὺς ἄνευ προσδιορισμοῦ τοιαύτης μερί-

(1835). Τοῦ αὐτοῦ Erbrecht § 27 σ. 2. Schneider das alte civile und Justinianische Anwartsungsrecht und die caducarischen Bestimmungen der lex Julia et Papia Poppaea σ. 91 ἐπ. (1837) περὶ τῆς πραγματείας ταύτης Huscke Richter's Jahrb. 1838 σ. 314 ἐπ., Witte RLex I σ. 304 ἐπ.

² L. 142 i. f. D. de V. S. 50. 16. «L. Titius ex parte dimidia heres esto. Seius ex parte, qua L. Titium heredem instituti, heres esto. Sempronius ex parte dimidia heres esto. Iulianus, dubitari posse, tres semisses facti sunt, an Titius in eundem semissem cum G. Seio institutus sit. Sed eo quod Sempronius quoque ex parte dimidia scriptus est, verisimilius esse, in eundem semissem duos coactos et coniunctim heredes scriptos esse». L. 15 pr. D. de her. inst. 28. 5. Τοῦτο εἶναι ἡ ἀπλῆ re coniunctio. Πρὸβλ. L. 142 cit. init. καὶ L. 89 D. de leg. III° 32. — Ἀμφισβητεῖται ὁμοως, ἂν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπέχεται προσαυξήσις ὑπὲρ τῆς ἀποφατικῆς λύσεως, εἴτε καὶ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον εἴτε τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον, συμφῶδᾶ τῇ L. un. C. de cad. toll. 6. 51, Thibaut Arch. f. civ. Pr. VIII σ. 406 ἐπ., Rudorff σ. 426. Mayer σ. 215 ἐπ. καὶ Erbrecht § 29, Witte σ. 312, καὶ οἱ λοιποὶ παρὰ Vangerow § 496 σημ. 3 ἀρ. II ἀναφερόμενοι. Μαρτυρία δὲν πρέπει νὰ ζητῶνται ὑπὲρ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως τῶν re coniuncti, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ. Καὶ τοῦ πρώτου εἶδους ὁμοως μαρτυρία δὲν ἐλλείπουσι. Διότι κατὰ τὴν L. 60 [59] § 3 D. de her. inst. 28. 5 (ὄρ. καὶ L. 20 § 2 eod.) ἔχουσι δικαίωμα προσαυξήσεως οἱ coniuncti, coniunctim instituti ὄρ. δὲ L. 142 D. de V. S. 50. 16, L. 15 pr. D. de her. inst. 28. 5. Καὶ ὑπάρχει μὲν ἐπὶ κληροδοσιῶν ἄλλη τις ὀνοματολογία, διακρίνουσα ἂν κατελείφθη πλείοσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα coniunctim disiunctim (πρὸβλ. π.χ. § 8 I. de veg. 2. 20, L. 33 pr. D. de leg I^o 30. Gai II 199. 205. 215. 223). Ἄλλ' ἐν ἀντιθέσει ἀκριβῶς πρὸς τὴν ὀνοματολογίαν ταύτην τινίζεται προδήλως ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις ὅτι ἐν τῇ re coniunctio περιέχεται ἀληθῆς coniunctio, ἐνῶ ἡ L. 67 [66] D. de her. inst. 28. 5 (σημ. 3) ἀντιστρόφως λέγει ὅτι ἡ verbis coniunctio κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον εἶναι coniunctio. Ἐν L. un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51 ἀληθῶς δὲν μνημονεύονται οἱ ἀπλῶς re coniuncti (σημ. 3 ἐν τέλ.) ὁ ἰουστινιανὸς δὲν ἐσκέφθη τὴν περιπτώσιν ταύτην, ἔχουσαν ὀπωσδήποτε τὴν ἰδιάζον. [Τῆς αὐτῆς γνώμης ὁ Καλλιγᾶς § 426-427, Παπαροπούλου σ. 304 ἐπ., Κρασσᾶς § 211 σημ. 1].

³ Ἀπτη εἶναι ἡ re et verbis coniunctio, ἡ πρᾶγμα ἔνωσις διὰ τῆς ὀνόμα-
σιν ἐνώσεως ἐκφραζομένη. L. 142 D. de V. S. 50. 16 (σημ. 2) Βασ. (2.2) ὀλς:

δος· ἐν τῇ πρώτῃ μάλιστα περιπτώσει δὲν ἀποκλείεται

«...Καὶ οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον, ὅτι συμπλεγμένοι εἰσίν, οὐσπερ καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων καὶ ἡ τοῦ πράγματος συμπλοκὴ συνάπτει, οἷον, Πέτρος τε καὶ Παῦλος εἰς ἡμῶν μέρος ἔστωσαν κληρονόμοι, ἢ οὕτως Πέτρος καὶ Παῦλος κληρονόμοι ἔστωσαν». L. 60 [59] § 2 D. de her. inst. 28. 5, πρβλ. L. 11, L. 13 pr. eod.— Ἐάν ὁ διαθέτης εἰς τοὺς πλείονας ὁμοῦ ὀνομασθέντας ὤρισε μερίδας, εἰσὶν οὗτοι ἀπλῶς verbis coniuncti καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ (ὄρ. σημ. 4a) δὲν ἔχουσι δικαίωμα προσαυξήσεως. L. 67 [66] D. de her inst. 28. 5. «Si ita quis heredes instituerit: Titius heres esto, Gaius et Maevius aequis ex partibus heredes sunt, quamvis et syllaba coniunctionem faciat, si quis tamen ex his decedat, non alteri soli pars aderescit, sed et omnibus coheredibus pro hereditariis portionibus, quia non tam coniunxisse quam celerius dixisse videatur». Πρβλ. L. 89 D. de leg. III° 32:— «verbis (sc. coniuncti) videntur»: «Titio et Seio fundum aequis partibus do lego, quoniam semper partes habent legatarii». Καὶ τοῦτο ὁμοῦ (ὅτι οἱ ἀπλῶς verbis coniuncti δὲν ἔχουσι δικαίωμα προσαυξήσεως) ἀμφισβητεῖται, ἦσαν ὡς πρὸς τὸ ἀρχαιότερον ἢ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. un. § 10 C. de cad. toll. 6. 51. ὄρ. R u d o r f f i, M a y e r καὶ W i t t e ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 2), ἐπίσης H u s c h k e (σημ. 1) σ. 330 κἀτ. Λέγονται δηλαδὴ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν προτιμησίαν τῶν verbis coniuncti μετήνεγκεν ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου τῶν ἐκπεπωσῶτων, caduca (Gai II 207, L. 89 D. de leg. III° 32), εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην νέαν τοῦ θεομοῦ διαρρῦθμισιν. Τῷ ὄντι δὲν πιστεύω ὅτι δύναται τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. un. § 10 cit. λαλεῖ περὶ verbis coniuncti ἢ ἐν τέλει τοῦ χωρίου «unitas sermonis» ἀποκρούει κατ' ἐμὴν γνώμην πᾶσαν ἄλλην ἐξήγησιν. Ἄλλ' ἔκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς λαλεῖ περὶ τοιούτων, οἵτινές εἰσιν ἀπλῶς verbis, οὐχὶ δ' ἅμα καὶ re coniuncti ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, ἀσφαλέστατα κατὰ τὴν γνώμην μου ἀποδεικνύει τὸ τέλος τῆς §. «Haec ita tam varie, quia coniuncti quidem propter unitatem sermonis quasi in unum corpus redacti sunt et partem coniunctorum sibi heredum quasi suam praeoccupant, disiuncti vero ab ipso testatoris sermone apertissime sunt discreti et suum quidem habent, alienum autem non soli appetunt, sed cum omnibus suis coheredibus accipiunt». Οἱ τοῦ χωρίου τούτου disiuncti εἰσίν, ὡς πρόδηλον, οἱ μὴ re coniuncti περὶ τοῦ re coniunctus δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι «alienum appetit». Ὅθεν οἱ coniuncti, οἱ πρὸς ἐκείνους ἀντιτιθέμενοι, εἰσὶ re coniuncti, ἐπειδὴ δὲ οὗτοι κατὰ τὰ εἰρημένα ὑποτιθένται συγχρόνως ὡς verbis coniuncti, εἰσὶ re et verbis coniuncti. [Ὅτι οἱ ῥήμασι μόνον ἠνωμένοι δὲν ἔχουσι προτιμήσιν ἐν τῇ προσαυξήσει, ἀποδέχονται Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 308. 309. Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 210].
¹ Π. γ. (Titius heres esto, Seius et Maevius heredes sunt). L. 64 [63] D. de her. inst. 28. 5. «Heredes sine partibus utrum coniunctum an separatim scribantur, hoc interest, quod, si quis ex coniunctis decessit non ad omnes, sed ad reliquo qui coniuncti erant pertinet, sin autem ex separatis, ad omnes, qui testamento eodem scripti sunt heredes, portio eius pertinet» «Τοῦναντίον L. 17 § 1. 2 eod:—quantum ad ius aderescendi non sunt coniuncti, qui sine parte instituuntur». Συνδιαλλακτικὰς ἀποπειράς ὄρ. παρὰ V a n g e r o w § 496 σημ. 3 ἄρ. 4 καὶ τοῖς αὐτ. παρατιθεμένοις. Ὡς πρὸς

κατ' ἀνάγκην τὸ τῆς προσαυξήσεως δικαίωμα, καὶ ἐὰν ἐκάστω ἐγκαταστάτῳ ὠρίσθη ἡ οἰκεία αὐτοῦ μερίς^α. Ἐὰν ὁ διαθέτης πρὸς τοῖς κληρονόμοις, οὓς ἐκάλεσε ῥήμασιν ἠνωμένως εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον, ἐγκατέστησε ῥήμασιν διηρημένως καὶ ἄλλον εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον, ὡς βούλησιν αὐτοῦ δεόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ συνημμένως ὀνομασθέντες συναποτελοῦσιν ὁμάδα ἀπέναντι τῶν χωρισμένως ὀνομασθέντων, οὕτως ὥστε, ἐκλιπόντος ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἡ ἐπερχομένη προσαύξεις ἀφορᾷ εἰς μόνους τοὺς συνημμένους^β. — Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκατάστατοι ὡς τοιοῦτοι ἐκλήθησαν εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον κατὰ τοῦτο, ὅτι, καίπερ κληθέντες εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνὰ μέρη, ὅπωςδήποτε ὁμοῦς ἐκλήθησαν εἰς τὴν κληρονομίαν. Τούτου ἕνεκα μετὰ τὴν ἀπάντων τῶν ἐκ διαθήκης κληρονόμων ὡς τοιούτων χωρεῖ δικαίωμα προσαυξήσεως, ἐπακολουθήματα δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἡ σχολαία καταστᾶσα μερὶς δὲν προσαυξάνει μόνον εἰς ἐκείνους, οἵτινες ζῶσι καθ' ὃν χρόνον καθίσταται ἡ μερὶς σχολαία, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν (μετὰ τὴν κτῆσιν) ἀποθανόντων^γ.

τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον δὲν δύναται κατὰ τὴν L. un § 10 C de cad. toll. 6 51 (σημ. 3) νὰ ἡ ἀμφίβολον ὅτι προτιμητέα ἡ λύσις τῆς L. 63 (64) cit' δὲν εἶναι μάλιστα ἀπίθανον ὅτι ταύτην ἀκριβῶς τὴν περίπτωσιν εἶχεν ὑπ' ὄψει ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ τὴν περὶ ταύτην διεξαγομένην ἔριδα. [Παπαρηγόπουλος § 311, Κρασσᾶς § 211 σημ. 6].

^α Δυνατὸν ὁ διαθέτης νὰ ἐσκόπει τὸν καθορισμὸν μεριδίων μόνον ἐπὶ συρροῆς καὶ νὰ μὴ ἠθέλησεν ἀπ' ἀρχῆς νὰ κατατέμῃ τὴν κληρονομικὴν μοῖραν, εἰς ἣν ἐκάλεσε τοὺς πλείονας. Εἶναι ζήτημα ἔρημνείας.

^β Πρβλ. Mühlénbruch XLIII σ. 318 ἐπ., Vangerow § 496 σημ. 9 ἀρ. III Ἀντιδοξεῖ Sintenis III § 203 σημ. 14. [Παπαρηγόπουλος § 310, Κρασσᾶς § 211 σημ. 3].

^γ L. 26 § 1 D. de cond. 35. 1, πρβλ. L. 9 D. de suis et leg. 38. 16. [Καλλιγᾶς § 428, Παπαρηγόπουλος § 290 σημ. 2, Κρασσᾶς § 208 σημ. 3]. Ἐὰν μὴ ἴσχυε τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τὸ γενικῶς ἀναγνωρίζομενον, ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ σχολαία μερὶς θὰ προσετίθετο εἰς τοὺς ἐκ διαθήκης κληρονόμους διὰ μεταγενεστέρως ἐκ τοῦ νόμου ἐπεκτάσεως τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως, τουτέστι διὰ νέας νομίμου κλήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκ διαθήκης προγενεστέρως τοιαύτης. Ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο ἀποδεικνύει ὅτι τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἡ ἀντίληψις εἶναι ὅτι ἕκαστος ἐπὶ μέρους ἐγκατάστατος εἶναι συγχρόνως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς συνεγκατάστατος καὶ εἰς τὸ μέρος παντὸς ἄλλου (οὐχὶ ἐγκατάστατος, ἐὰν ἐκλίπῃ ὁ ἄλλος—διότι αὐτὴ θὰ ἦτο ὑπὸ αἵρεσιν ἐγκατάστασις, ἥτις δὲν θὰ ὠφέλει τοὺς κληρονόμους τοῦ πρὸ τῆς ἐξόδου τῆς αἰρέσεως ἀποθνήσκοντος—

Ἐπὶ στρατιωτικῶν διαθηκῶν ἤρχει κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς προσαυξήσεως, διότι ἀντὶ τοῦ ἐκλι-

ἀλλ' εὐθὺς συνεγκατάστατος), τοῦτο δὲ δύναται νὰ νοηθῆ μόνον ἐκ τῆς ἰδέας, ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς κληρονομίας εἶναι ὁπωσδήποτε κληρονομία. Ὡς ἐν τῇ ἀποκρίσει ἐκάστου ποσοστοῦ τῆς κληρονομίας ἀποκτᾶται ἡ κληρονομία (§ 602), οὕτως ἐν τῇ ἐγκαταστάσει εἰς ποσοστὸν τῆς κληρονομίας ἐγκτεται ἐγκατάστασις εἰς τὴν κληρονομίαν.—Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἐπολεμήθη ὑπὸ πολλῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. 1) Ὁ Fitting Arch. für civ. Pr. LVII σ. 149 ἐπ. τίθησι γενικῶς ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως τὸν κανόνα, ὅτι, ἐάν τις καλούμενος εἰς τὴν κληρονομίαν μὴ γίνῃ κληρονόμος, τὰ πάντα νομικῶς ῥυθμίζονται ὡσάνει οὗτος ἀπ' ἀρχῆς δὲν εἶχεν ὑπάρξει, ἐκ τοῦ κανόνος δὲ τούτου συμπεραίνει ὡς πρὸς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὅτι πᾶς εἰς μέρος ἐγκατασταθεὶς κληρονόμος θεωρητέος ὡς καλούμενος οὐχὶ εἰς τοῦτο τὸ μέρος, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνο, ὡπερ ἀναλόγως τοῦ μέρους τούτου θὰ προσδιορισθῆ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πράγματι κτησομένων τὴν κληρονομίαν. Ὁ Fitting, μέχρις οὗ κριθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν κτωμένων, δέχεται «ἐκκρεμότητα», ἐκκρεμότητα ὅμως οὐχὶ ὡς πρὸς τὸ εἶναι, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν περι τοῦ εἶναι γνῶσιν διὰ τοῦ ἐπερχομένου καθορισμοῦ δὲν ὀρίζεται τὸ πρῶτον τὸ μέγεθος τῆς κληρονομικῆς μερίδος, ἀλλὰ «γνωρίζεται» μόνον, «ἀποκαλύπτεται». Κατὰ τούτου παρατηρητέον ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Fitting τεθεῖσα ἀρχὴ εἶναι καθαρῶς τυπικὴ, οὐδὲν διασαφηνίζουσα περὶ τοῦ λόγου τῆς προσαυξήσεως, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Fitting ὑπαινίσσεται (σ. 153) ὡς πρὸς τὴν κατ' οὐσίαν ἐκδοχὴν ὁρ. § 603 σημ. 2α. Κατὰ τοῦ Fitting, ὁ Krieg (§ 603 σημ. 2α) σ. 11 ἐπ., Dernburg III § 128 σημ. 2. Τούναντιόν τὴν κατ' οὐσίαν ἐκδοχὴν τοῦ Fitting συμμερίζεται ἐν τοῖς κυριωτέροις ὁ Hofmann krit. Studien im röm. Recht σ. 55 ἐπ., τονίζων μόνον μᾶλλον ὀρισμένως ὅτι κατὰ τὴν τοῦ διαθέτου θέλησιν οἱ ἀριθμοὶ τῶν μερίδων τῆς ἐγκαταστάσεώς εἰσιν ἀπλῶς ἀναλογικοί. 2) Ὁ Merkel (§ 603 σημ. 1) σ. 121 ἐπ. ἀντιτάσσει πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεως ἐπιχείρημα ὅτι διὰ τῆς κτήσεως τῆς μερίδος τῆς ἐγκαταστάσεως ἀποκτᾶται καὶ ἡ μερὶς τῆς ὑποκαταστάσεως, καὶ ὅμως δὲν εἶναι κληρονομητὸν τὸ ἐπὶ τῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως δικαίωμα. Δὲν ἐννοῶ τὴν ἀντίρρησην ταύτην. Διὰ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως ἀποκτᾶται πᾶν εἰς ὅ,τι ἐκλήθη ὁ ὑπεισερχόμενος· ἀλλ' ὁ εἰς μέρος ἐγκατασταθεὶς δὲν ἐκλήθη εἰς τὴν μερίδα τῆς ὑποκαταστάσεως ὡς τοιαύτην, ἐκλήθη δὲ μόνον εἰς τὴν «κληρονομίαν». Τὴν «κληρονομίαν» κτᾶται οὗτος καὶ μεταβιβάζει εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ τὴν τῆς ὑποκαταστάσεως μερίδα ὡς τοιαύτην, ἣν οἱ κληρονόμοι του λαμβάνουσι μόνον ὡς «κληρονομίαν», καὶ ἐπομένως, ἐάν ὁ ἐγκατάστατος εἶχε συγκληρονόμους, διανέμονται ταύτην μετ' ἐκείνων. 3) Ὁ Strohal (§ 603 σημ. 2α) σ. 90 ἐπ. δέχεται καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ὅτι τὸ δίκαιον κατὰ πλάσμα θεωρεῖ ὅτι ὁ διαθέτης ἠθέλησεν ὅ,τι πράγματι δὲν ἠθέλησεν. 4) Köppen System σ. 178 ἐπ. τὸν «πρακτικὸν σκοπὸν» τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως διορθῶ ἐν τῇ ἀποτροπῇ τῆς ἐπὶ κληρονομικοῦ ποσοστοῦ συρροῆς, ἥτις θὰ ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον τοὺς δανειστάς τῆς κληρονομίας, εἰ καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος ἀπαίτει προφανῶς μόνον τὸ μὴ σχολαίον, οὐχὶ δὲ τὴν προσαυξήσιν. Ὁ Köppen προστί-

πόντος ἐκαλεῖτο ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος⁷· τοῦ αὐτοῦ δὲ λόγου ἕνεκα ἀργεῖ καὶ ἐπὶ τῆς σημερινῆς κληρονομικῆς συμβάσεως⁸.

2. Ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδογῆς ἅπαντες οἱ καλούμενοι καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν ὡς εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον· ὅθεν τοῦ μὴ κτωμένου ἢ μερὸς (ἐὰν μὴ ἐπέρχηται διαδοχικὴ κλήσις⁹) προσουξάνει οὐ μόνον εἰς τοὺς κτωμένους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτῶν¹⁰. Συγγχρότως ὁμως ἐπὶ τῆς κατὰ ῥίζας ἢ γραμμᾶς διανομῆς οἱ εἰς τὴν αὐτὴν ῥίζαν ἢ γραμμὴν ἀνήκον-

θησιν ὅτι ἡ «νομικὴ αἰτιολογία» τοῦ τῆς προσουξήσεως δικαίωματος εὑρεθαι ἐν τῇ «ἐννοίᾳ τῆς καθολικῆς διαδογῆς», καθ' ἣν ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ δύναται νὰ γίνῃ μόνον ἢ εἰς τὴν ὅλην κληρονομίαν ἢ οὐδόλως. Μοι φαίνεται ὅτι καὶ ἀπέναντι τούτων δικαιολογεῖται τὸ ἐρώτημα, διατί τοῦτο ἀκριβῶς τὸ πρόσσωπον νὰ λάβῃ τὴν σχολαίαν κληρονομικὴν μερίδα:

⁷ L. 37 D. de test. mil. 29. 1. «Si duobus a milite liberto scriptis hereditibus alter omisserit hereditatem, pro ea parte intestatus videbitur defunctus decessisse, quia miles et pro parte testari potest, et competit patrono ab intestato bonorum possessio, nisi si haec voluntas defuncti probata fuerit, ut omittende altero ad alterum vellet totum redire hereditatem». Περὶ τὸ τελευταῖον L. 3. C. eod. 6. 21. «Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σήμερον ἰσχύον τοῦ ἀξιώματος τούτου, ὅρ. § 537 σημ. 4α.

⁸ Περὶ § 537 σημ. 8. — Ἐκεῖνο τὸ δικαίωμα προσουξήσεως, ὅπερ στηρίζεται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ὥρισε τὸ αὐτὸ ὄλον ἀπ' εὐθείας εἰς πλείονας, δὲν ἀργεῖ καὶ ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς συμβάσεως, ὡς οὐδ' ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς διαθήκης ἤργει. Περὶ B e s e l e r Erbverträge II. 1. σ. 280 ἐπ., M ü h l e n b r u c h σ. 366, U n g e r § 38 σημ. 2.

⁹ Ὅρ. § 573 σημ. 5, § 603 σημ. 10.

¹⁰ L. 9 D. de suis 38. 16. Καὶ ἐνταῦθα, ἂν μὴ ἡ σχολάσασα μερὶς προσήυξανε καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν κτησαμένων, τὸ δικαίωμα τῆς προσουξήσεως ἠδύνατο νὰ διατυπωθῇ, χωρὶς νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν περί τοῦ ἐνιαίου τῆς κληρονομίας ἰδέαν, καὶ νὰ παραχθῇ ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ διαθέτης δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἐν μέρει ἀκληρονόμητος. Ἄλλ' ἡ προσουξήσις καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν κτωμένων ἀποδεικνύει ὅτι πάντες οἱ καλούμενοι θεωροῦνται ὡς ἐξ ἀρχῆς καλούμενοι εἰς πᾶσαν ἄλλην κληρονομικὴν μερίδα, ἄρα εἰς τὴν κληρονομίαν. — Ἐπέρχεται ὁμως προσουξήσις, τ. ἔ. ἀνάλογος τῆς κληρονομικῆς μερίδος τῶν κτωμένων μεγέθυνσις, οὐχὶ δὲ νέα διανομὴ τῆς κληρονομίας μεταξὺ τῶν κτησαμένων, καθ' ὃν τρόπον θὰ ἐγίνετο αὕτη, ἐὰν ἀπ' ἀρχῆς ἐκαλοῦντο μόνοι. Ἐὰν ἐπομένως ἐκλιπῶσιν οἱ μετ' ἀνιόντων κληθέντες ἀδελφοί, δὲν ἐπέρχεται διὰ τοὺς ἀνιόντας ἀντὶ τῆς κατὰ κεφαλᾶς ἢ κατὰ γραμμᾶς διανομῆς, ὡς ἐπίσης δὲν ἐπέρχεται διὰ τοὺς ἀδελφόπαιδας ἀντὶ τῆς κατὰ ῥίζας ἢ κατὰ κεφαλᾶς διανομῆς, ἐὰν ἐκλιπῶσιν οἱ μετ' αὐτῶν κληθέντες ἀδελφοί. Ἀντιδοξοῦσι πολλοί, ἰδίᾳ δὲ καὶ ὁ Fitting ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 6) λόγῳ τοῦ κανόνος,

τες καλοῦνται ὁμοῦ εἰς μίαν μερίδα ῥίζης ἢ γραμμῆς ὡς εἰς τὸ αὐτὸ ὄλον· ἢ κληρονομικὴ ἐπομένως μερὶς τοῦ εἰς ῥίζαν τινὰ ἢ γραμμὴν ἀνήκοντος δὲν περιέχεται εἰς ἅπαντας τοὺς λοιποὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους, ἀλλὰ προσανξάνει ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν ῥίζαν καὶ τὴν αὐτὴν γραμμὴν ὑπαγομένους ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτῶν¹¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΝΟΜΙΚΗ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥ ΣΧΕΣΙΣ

I. Γενικῶς*.

§ 605.

Ὁ κληρονόμος ὑπεισέρχεται εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ κληρονομουμένου καὶ δι' αὐτῆς εἰς πάσας τὰς κατ' ἰδίαν ἔννομους περιουσιακὰς σχέσεις, ἐν αἷς οὗτος διετέλει¹. Καὶ δὴ μεταβαίνουσιν εἰς τὸν κληρονόμον οὐ μόνον αἱ τετελεσμένοι ἔννομοι τοῦ κληρονομουμένου σχέσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ γίνεσθαι εὗρισκόμεναι², αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου γεγόμεναι δηλώσεις βουλήσεως δεσμεύουσι τὸν κληρονόμον, καθ' ὃν λόγον ἐδέσμευον καὶ τὸν κληρονομούμενον³. Συνελόντι δ' εἶπειν, ὑπὸ

ὃν ἔθετο περὶ τοῦ δικαιοῦματος τῆς προσανξήσεως, μὴ ἀποδειχθέντος ὁμῶς ὑπ' αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου, καθ' ἃ ἐγὼ νομίζω. Ὅρ. τὰ εἰδικότερα ἐν § 573 σημ. 6.

¹¹ L. pr. D. de B. P. c. t. 37, 4. [Καλλιγᾶς § 424, Παπαρηγόπουλος § 312, Κρασσᾶς § 212. Α. Π. 37 <1917>, 27 <1918>].

* Müllebruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 3 ἐπ., Arndts RLex IV σ. 17 ἐπ., Köppen System § 1. Lehrbuch § 1. 31. 32., Schirmer § 2, Unger § 40. Hölder die Stellung des römischen Erben. Zeitschr. d. Sav.—Stift. XVI σ. 221 ἐπ. 1895. [Καλλιγᾶς § 372. Παπαρηγόπουλος § 269-274. Κρασσᾶς § 213. 214].

§ 605 ¹ Ὅρ. § 538 καὶ εἰδικῶς L. 37 D. de A. v. O. H. 29. 2, Βασ. (35. 14) κθ'. «Ὁ κληρονόμος ὁλοκλήρου δικαίου διάδοχος ἐστὶ, καὶ εἰς αὐτὸν αἱ ἀγῶγαι μετέρχονται».

² Οἶον τὸ δικαίωμα καὶ ἡ ὑποχρέωσις ἐκ τινος ὑπὸ ἀίρεσιν δηλώσεως τῆς βουλήσεως (I § 89 σημ. 6. 7), ἢ σχέσις χρησιμότητος (I § 181 ἀρ. 1). Ὅρ. ἐτι I § 74 σημ. 4.

³ L. 1. pr. § 1 D. de exc. rei vend. et trad. 21. 3. «Marcellus scribit si alienum fundum vendideris et tuum postea factum petas, hac exceptione

περιουσιακὴν ἔποψιν ἰσχύει ὡς πρὸς τὸν κληρονόμον ὅ,τι ἴσχυεν ὡς πρὸς τὸν κληρονομούμενον· ὑπὸ περιουσιακὴν ἔποψιν οὐδὲν μετεβλήθη, εἰ μὴ τὸ πρόσωπον τοῦ δικαιουμένου ἢ ὑποχρεουμένου ὑποκειμένου⁴.

Ἐν τούτοις κατ' ἀρχὴν μόνον εἶναι τοῦτο ἀληθές. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ ὑπάρχουσιν ἔννομοι σχέσεις, ἀποσβεννύμεναι σὺν τῷ προσώπῳ τοῦ δικαιούχου ἢ ὑποχρέου καὶ τούτου ἔνεκα μὴ μεταβαίνουσαι εἰς τὸν κληρονόμον⁵.

Ἡ εἰς τὸν κληρονόμον περιελθούσα περιουσία δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξακολουθοῦσα νὰ ἔχη παρ' αὐτῶν ἰδίαν νομικὴν ὑπαρξιν, ἀλλὰ μίγνυται τῇ λοιπῇ αὐτοῦ περιουσίᾳ εἰς ἀδιά-

recte (te) repellendum. Sed et si dominus fundi heres venditori existat, idem erit dicendum». L. 73 D. de evict. 21. 2, L. 14 C. de R. V. 3. 32, L. 3 C. de reb. al. 4. 51, L. 14 C. de evict. 8. 44 [45], πρβλ. L. 20 D. qui et a quibus 40. 9. Ἡ αὐτὴ λύσις, ἣτις δίδεται ὡς πρὸς τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος, εὐρηται ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀτελευτέρωσιν. L. 31 de lib. causa 40. 12, L. 7 C. eod 8. 16. Ὡσαύτως ὡς πρὸς τὴν ἐνεχύρασιν· εἰ καὶ περὶ τούτου ὑποστηρίζεται ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ ἡ ἀντίθετος γνώμη, L. 41 D. de pign. act. 13. 7 ἀντιθέτως L. 22 D. de pign. 20 1. Ὁρ. περὶ τούτου ἀνωτ. I § 230 σημ. 9. Πρβλ. ἔτι II § 307 σημ. 9. Seuff. Arch. XXV. 43.

⁴ L. 59 D. de R. L. 50. 17, Βασ. (2. 3) νθ'. «Ὁ κληρονόμος τὸ αὐτὸ δίκαιον ἔχει, ὅπερ ὁ τελευτήσας». L. 177 pr. eod. Ὁρ. ἔτι Νεαρ. 48 πρ.:— τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἔν πως εἶναι πρόσωπον τὸ τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κληρονόμον» (§ 528 σημ. 7 ἀρ. 2). [Δικαιούται εἰς ἔγερσιν τῆς περὶ ἀνατροπῆς ἀγωγῆς : Ἐφ. Ἀθ. 1566 <1907>].

⁵ Προσωπικὰ πραγματικὰ δικαιώματα, I § 202 σημ. 4 προσωπικαὶ ἐνοχαί, II § 359· τὸ ἐκ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεως δικαίωμα, § 600 σημ. 1, καὶ τὸ ἐκ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν κληροδοσίας, I § 89 σημ. 8. προσωπικὰ προνόμια, I § 136 σημ. 6. Περὶ τάφων καὶ στασιδίων ὄρ. Glück XI σ. 400 ἐπ., Köppen System σ. 196 ἐπ. Lehrbuch σ. 34 ἐπ.—Ῥητῶς ἐξαίρουσιν αἱ πηγαὶ ὅτι καὶ ἡ νομὴ δὲν μεταβαίνει εἰς τὸν κληρονόμον (L. 23 pr. D. de A. v. A. P. 41. 2, L. 30 § 5 eod.) [A. II. 205 <1854>], πρέπει δὲ τοῦτο νὰ τονισθῇ, καθ' ὅσον πολλαχοῦ ἡ νομὴ ἀπεχωρίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῆς πραγματικῆς αὐτῆς βάσεως (I § 148 ἐν τελ.). Διὰ τοῦτο καὶ ἠρηθῆσαν ἄλλοι ἀντιθέτως τὴν μὴ μεταβάσιν τῆς νομῆς εἰς τοὺς κληρονόμους, ἰδίως ὁ Pfeiffer prakt. Ausführungen I σφ. 15· ὄρ ἐναντίον Mühlenthal σ. 78 ἐπ., ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ νεοστὶ Zrodowski Untersuchungen aus dem Oesterr. Civilrecht σ. 65 ἐπ. καὶ röm. Privatrecht II σ. 229 ἐπ. Ἱστορικὴ ἐξέτασις παρὰ Cosak der Besitz des Erben, Weimar 1877· περὶ τούτου Brinz krit. VJSchr. XX σ. 155 ἐπ. Πρβλ. καὶ Bekker Besitz σ. 289 ἐπ. Piniński Thatbestand des Sachbesitzerwerbes I. σ. 34 ἐπ. [Εὐθύνεται ὁ κληρονόμος διὰ τὰς

σπαστον ἐνότητα⁶ καὶ ἐπομένως τὰ ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δικαιώματα καὶ αἱ ἐνοχαί, αἵτινες ὑφίσταντο μεταξὺ τοῦ κληρονόμου καὶ τοῦ κληρονομουμένου, ἀποσβέννυνται διὰ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως⁷. Διὰ τῆς ἀναμίξεως ὁμως ταύτης δὲν ἀποκλείεται ὅτι ἔν τισι σχέσεσιν ἡ κληρονομικὴ περιουσία δύναται νὰ ἐξακολουθῇ ἔτι θεωρουμένη νομικῶς ὡς ἰδιαιτέρα περιουσία⁸.

Τὴν νομικὴν θέσιν, ἐν ἣ διατελεῖ ὁ κληρονόμος ὡς τοιοῦτος, δύναται τις διὰ συντόμου ἐκφράσεως νὰ ὀνομάσῃ κληρο-

νομικῶς ποινάς; Α. Π. 20 <1865>, διὰ τὰς δολίας πράξεις; Ἐφ. Ἀθ. 1201 <1905>. Πρβλ. ἀνωτ. § 359 ὑπ' ἀριθ. 2].

⁶ Ὁ κληρονόμος μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν δὲν ἔχει δύο περιουσίας, ἀλλ', ὡς καὶ πρότερον, μίαν μόνην. Πρβλ. Gai IV. 34 (ἐν τῇ ἐπιδιώξει κληρονομηθέντων δικαιωμάτων ὁ κληρονόμος λαμβάνει τὴν intentio ἐξ ἰδίου προσώπου) L. 36 § 2 D. de H. P. 5. 3 (ἡ ἐκ τῆς βλάβης κληρονομηθέντων πραγμάτων παραχθεῖσα actio «ipsius [sc. heredis] propria effecta est, nec veniet in hereditatis petitionem»).—Εἰς τὴν θεωρίαν, ὅτι ὁ κληρονόμος μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν ἔχει δύο διαφόρους περιουσίας («παρ' ἀλλήλαις» ἢ «ἐν ἀλλήλαις», πρβλ. B r i n z 1 ἐκδ. σ. 672), ἄγονται ἀναγκαιῶς οἱ δεχόμενοι ὅτι ἐξακολουθεῖ ἐν τῷ κληρονόμῳ βιούσα ἢ περιουσιακὴ τοῦ κληρονομουμένου προσωπικότης. Ὁρ. τὰς ἐν § 528 σημ. 6 παραπομπάς· πρὸς δὲ καὶ U n g e r § 40 σημ. 2. Προσφάτως ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ B i r k m e y e r über das Vermögen im juristischen Sinn σ. 84 ἐπ. ἡ θεωρία, ὅτι ὁ κληρονόμος ἔχει μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν μίαν μὲν περιουσίαν, ἀλλὰ σύνθετον ἐκ δύο διαφόρων περιουσιῶν.

⁷ L. 18 D. de serv. 8. 1, L. 9 D. comm. praed. 8. 4, L. 70 § 1, L. 84 § 4, L. 116 § 4 D. de leg. 1° 30, L. 2 § 18 D. de H. v. A. V. 18. 4, L. 75. 95 2 D. de sol. 46. 3, z. ἄ. Ὁρ. I § 215 ἀρ. 3. § 248 ἀριθ. 4, II § 352. [Ἐφ. Ἀθ. 46 <1918>].

Ὁὕτως ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς hereditatis petitio (§ 611 ἐπ.) καὶ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας (ἴδ. § 662 ἐπ.). Ὁρ. καὶ Gai III. 84· λόγῳ τῆς νόθεσις καὶ τῆς in manum conventio ἢ ὑπὸ τοῦ τέκνου κληρονομηθεῖσα περιουσία μεταβαίνει εἰς τὸν θετὸν πατέρα καὶ τὸν σύζυγον κατὰ τὸν τρόπον τοιοῦτον, ὥστε αὐτοὶ οὕτω γίνονται κληρονόμοι καὶ ἐπομένως καὶ ὀφείλονται τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας, ἐνῶ ἐμμέσως μόνον εὐθύνονται διὰ τὰ ἴδια χρέη τοῦ τέκνου. Πρβλ. B i r k m e y e r ἐνθ. ἀνωτ. σ. 87 ἐπ.—Ἀκλ' ἡ κληρονομικὴ περιουσία θεωρεῖται ὡς ἰδιαιτέρα περιουσία μόνον ἐκεῖ, ἐνθα τὸ δίκαιον ἠτιῶς προδιέγραψε τοῦτο· πέρα τοῦτου ἡ ἀτομικὴ αὐτοβουλία ἀδυνατεῖ νὰ κατορθώσῃ, ὥστε ἡ κληρονομικὴ περιουσία νὰ ἦ νομικῶς κεχωρισμένη τῆς περιουσίας τοῦ κληρονόμου. Ὁὕτως ἰδίᾳ ἀδυνατεῖ νὰ ἐπενέγκῃ τὸν χωρισμὸν τοῦτον ἡ κατὰ τὴν ὑπεισέλευσιν αὐθαίρετος τοῦ κληρονόμου βούλησις. L. 7 § 2 D. de A. v. O. H. 29. 2, Βασ. (35. 14) ζ'. αὐτ.: «Καὶ ὅτι ἐν πάσαις ταῖς διαδοχαῖς ὁ κληρονόμος τοῦ κληρονόμου Πέτρου καὶ αὐτοῦ Πέτρου κληρονόμος ἐστίν, καὶ οὐ δύναται παραιτεῖσθαι τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ».

νομικὸν δικαίωμα⁹ ἢ καὶ κληρονομίαν¹⁰. Ἐν τούτοις αἱ ἐκφράσεις αὗται διὰ τὸ πολυσήμιαντον αὐτῶν¹¹ δὲν εἶναι κατάλληλοι ὡς σταθεροὶ τεχνικοὶ ὄροι¹².

⁹ Ius hereditatis. § 2 I. de reb. incorp. 2. 2 (σημ. 10), πρβλ. § 530 σημ. 3 ius hereditarium, L. 6 pr. D. de relig. 11. 7, L. 37 D. de contr. emt. 18. 1, L. 49 D. mand. 17. 1, L. 73 D. de evict. 21. 2, L. 91 D. ad leg. Falc. 35. 2.

¹⁰ Δὲν εἶναι σολοικισμὸς νὰ λέγη τις ὅτι ἐκτήσατό τι διὰ κληρονομίας, τ, ἔ. γενόμενος κληρονόμος. Πρβλ. L. 3 § 2 D. de itin. 43. 19: — in cuius locum hereditate vel emptione aliove quo iure successi». L. 80 D. de leg. II° 31: — hereditas heredis res singulas facit». Καὶ ἀλλαγῆ δὲ ἀπαντᾷ ἐν ταῖς πηγαις ἢ ἐκφρασις hereditas ὑπὸ τὴν ἔννοιαν κληρονομιζοῦ δικαιοῦματος. Ὁῦτω λ. γ. ἢ § 2 I. de reb. incorp. 2 § 2 λέγουσα hereditas νοεῖ «ipsium ius hereditatis», ἀνθ' οὗ ἐν τῇ κατὰ τὰλλα ὁλως ἀντιστοίχῳ L. 1 § 1 D. de D. R. 1 8 λέγεται «ius successionis» (ὄρ. καὶ L. 13 § 4 D. de A. v. A. P. 41. 2). Ὁρα περαιτέρω L. 24 D. de V. S. 50. 16 (L. 62 D. de R. I. 50. 17). Βασ. (2. 2) κβ'. «Κληρονομία ἐστὶ διαδοχὴ εἰς ὁλόκληρον δικαίον, ὅπερ ὁ τελευτήσας εἶγεν». Πῶς μεταπίπτει εἰς τὴν σημασίαν ταύτην ἢ συνήθως σημασία, καθ' ἣν hereditas ἐμφαίνει τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔχειν, δείκνυσιν ἢ L. 208 D. de V. S. 50. 16 Βασ. (2. 2) σ'. «Τὸ ὄνομα τῶν πραγμάτων, ὡσπερ ἐπὶ τῆς κληρονομίας καὶ τῆς διαδοχῆς, τὴν ὁμάδα δηλοῖ καὶ οὐ τὰ καθ' ἕκαστον». Καὶ ἐν L. 3 pr. § 1 D. de B. P. 37. 1 ἢ ἐκφρασις bona ὀρίζεται ὡς «universitatis successio».

¹¹ Ἡ ἐκφρασις «κληρονομία» (Erbenschaft) σημαίνει κατ' ἐξοχὴν τὴν κληρονομηθεῖσαν περιουσίαν, «κληρονομικὸν δικαίωμα» δὲ (Erbrecht) προσνέμει ἢ συνήθεια τῆς γλώσσης καὶ εἰς ἐκείνον, ὅστις ἀπλῶς ἐκλήθη εἰς κληρονομίαν. Πρβλ. § 536 σημ. 3.

¹² Ἐν προηγουμέναις τοῦ παρόντος ἐκδόσεσι (μέχρι τῆς 3ης) ἐλέγετο (I § 137 σημ. 6) ὅτι τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα κατὰ τὴν ἐνταῦθα εἰρημένην ἔννοιαν εἶναι δικαίωμα πραγματικόν, δικαίωμα ἐπὶ τῆς κληρονομίας ὡς ἀσωμάτου πράγματος. Καὶ προσετίθετο μὲν ὅτι τὸ ἀκριβέστερον τοῦ πραγματικοῦ τούτου δικαιώματος περιεχόμενον εἶναι «τὸ δικαίωμα... τοῦ θεωρηθῆναι τινα ὑπὸ περιουσιακῆν ἐποψίν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ κληρονομουμένου». Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο οὕτως ἔχη, εἰς τι συμβάλλεται ἡ διατήρησις καθόλου τῆς περὶ πραγματικοῦ δικαιώματος ἰδέας; Ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη εὐρηται ἐν ταῖς πηγαις, δὲν ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς διεκδικητικῆς φύσεως τῆς hereditatis petitio (vindicatio in libertatem, vindicatio filii in potestate) οὐδ' ἐκ τοῦ «hereditatem in e a m esse» ἐν τῇ intentio διότι διὰ τῆς ἐκφράσεως in e a m esse διεξεδίκετο καὶ ὁ ὑπεξούσιος υἱὸς (L. 1 § 2 D. de R. V. 6. 1), ἐὰν δὲ τις ἤθελε νὰ περιάψῃ σπουδαιότητα εἰς τὸ «dominus hereditatis» τῆς L. 49 [48] pr. D. de her. inst. 28. 5. θὰ κατέληγεν εἰς τὸ νὰ δεχθῆ πραγματικὸν δικαίωμα καὶ ἐπὶ συμβολαίου ἢ δίκης (dominus negotii, dominus litis). Ὁρ. καὶ Brinz 1 ἐκδ. σ. 655. 667. 3 ἐκδ. § 357 σημ. 2. § 397, Wächter II σ. 665. Unger § 2 σημ. 14. Mandry das gemeine Familien-güterrecht I. σ. 118 (πρβλ. § 528 σημ. 7 ἐν τέλ.) Ὑπερ τοῦ dominium hereditatis ἐσγάτως πάλιν οἱ Pfaff καὶ Hofmann Commentar zur österr. bürg. Gesetzbuch II σ. 6 ἐπ., Birkmeyer ἐνθ. ἀνωτ. σ. 84 ἐπ., πρβλ. σ. 313 ἐπ.

Π. Νομική τοῦ κληρονόμου σχέσις πρὸς τοὺς δανειστάς,

A. Εὐεργέτημα ἀπογραφῆς*.

§ 606.

Κατ' ἀρχὴν ὁ κληρονόμος ἐνέχεται πρὸς τοὺς δανειστάς τῆς κληρονομίας ἀπειριορίστως, οὐχὶ μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομίας¹. Τὴν ἀρχὴν ταύτην, μὴ σκοπομένην τῶν

* v. Buchholtz Zeitschr. f. Civ. u. Pr. X. σ. 402 ἐπ. (1837). Heim-
bach RLex I σ. 809 ἐπ. (1839). Mühlenthaler Συνέχ. Glück XLI σ.
355 ἐπ. (1840). Stippelmann Entscheidungen des OAG. zu Cassel III
2 σ. 1 ἐπ. (1845). Köppen Lehrbuch § 34. Sintesis III σ. 504 ἐπ.,
Brinz I ἐκδ. § 158. 2 ἐκδ. II § 399, Unger § 42. Ἡ τοῦ Hofmann δια-
τριβὴ ἐν Grünhut's Zeitschr. VIII σ. 555 ἐπ. (zur Lehre vom beneficium
inventarii und von der separatio bonorum) ἐξετάζει κατ' ἐξοχὴν τὰς ἀρχὰς
τῶν δύο θεσμῶν ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ νομοθετικῆς ἀπόψεως. Casso ὄρ. κατωτ.
σημ. 9, Bechmann die Haftung des Benefizialerben für die Schulden
der Erbschaft nach röm. und. gem. R. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1895,
Kollenschner das beneficium inventarii nach justin. und heutiger gem.
R. Ἐναίσιμος διατριβή, Würzburg 1898, Beuster die Rechtsstellung des
Benefizialerben den Nachlassgläubigern gegenüber nach gemeinem Recht
und BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1902. [Καλλιγᾶς § 367-371, Πα-
παρηγόπουλος § 313-340, Κρασᾶς § 196-197—Ἐ νεαροῦς ἡμῶν νόμος 1337
(περὶ οὗ ὄρα ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 622 σημ. *) περιέχει τὴν διάταξιν, ὅτι
τὸ Δημόσιον, κληρονομοῦν ἐξ ἀδιαθέτου, ὑποχρεοῦται ἔναντι τῶν δανειστῶν τῆς
κληρονομίας εἰς παροχὴν πληροφοριῶν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κληρονομικῆς
περιουσίας (ἄρθρ. 9). Σκοπὸς τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἡ ἐξασφάλις τῶν συμ-
φερόντων τῶν δανειστῶν, ἔναντι τῶν ὁποίων τὸ Δημόσιον δὲν εὐθύνεται περὶ τοῦ
ἐνεργητικοῦ τῆς κληρονομίας (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 622 σημ. 3), ὅ-
τινες εἴτε πάντες ὁμοῦ εἴτε ἕκαστος ἰδιαιτέρως δικαιούνται νὰ αἰτήσωνται καὶ δι-
καστικῶς πᾶσαν πληροφορίαν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς κληρονομίας, Ἡ διά-
ταξις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ κώδικος (§ 2011), καθ' ὃν ὁ εἰς
παροχὴν πληροφοριῶν ὑπόχρεος δέον νὰ ὑποβάλλῃ πίνακα τῆς καταστάσεως τῆς
κληρονομίας (§ 260)].

606 ¹ L. 8 pr. D. de A. v. O. H. 29. 2: «hereditas» quin obliget nos aeri
alieno, etiam si non sit solvendo, plus quam manifestum est». L. 36 D. de
bon. lib. 38. 2, L. 10 C. de iure del. 6. 30. Καὶ ἂν μὴ ἔλαβεν ὁ κληρονόμος
τὴν νομὴν τῆς κληρονομίας: Seuff. Archiv. XXII. 137. [Καὶ ἂν κατὰ νόμον
δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνομολογηθῇ μετὰ τοῦ κληρονόμου ἢ ὑποχρέωσις καθ' ὃν
τρόπον ἰσχυρῶς συνομολογήθη μετὰ τοῦ κληρονομούμενου: A. Π. 246 (1865).—
Τὴν ἐξαίρεσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, ὁσάκις τοῦτο καλεῖται ἐξ ἀδιαθέτου

στρατιωτῶν² καὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν γίνεται τις κληρονόμος ἀκουσίως^{2α}, τὸ προϋουστινιάνειον δίκαιον ἐτήρησεν ἀπαραιμίωτον, καταλιπὼν εἰς τὸν κληρονόμον τὴν φροντίδα νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸν κατὰ τῆς ἐντεϋθεν ἀπηλουμένης ζημίας ἢ ἀνερευνῶν τὰς δυνάμεις τῆς κληρονομίας³ ἢ, ἐὰν μὴ

εἰς τὴν κληρονομίαν, ὄφ. κατ. § 622 σημ. 3].—Ὡς πρὸς τὴν παρασχετὴν τῶ κληρονόμῳ ἐννέα ἡμερῶν προθεσίαν κατὰ τὴν Νεαρ. 115 κερ. 5 § 1 πρβλ. S i n t e n i s II § 91 σημ. 3. [Τὸ σχετικὸν τοῦτο μέρος τῆς Νεαρᾶς 115 περιέλαβεν ὁ Ἀρμενόπουλος ἐν ἰδίῳ τίτλῳ (V. 13) οὕτω: «Θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι ἢ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτήσαντος ἢ τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς παῖδας ἢ γαμετὴν ἢ συγγενεῖς ἢ ἄλλους αὐτοῦ προσγενεῖς ἢ ἐγγυητὰς πρὸ τῆς τῶν ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθὴν δοκοῦσιν, αἰτιάσθαι ἢ καθ' οἰονδήποτε τρόπον παρενοχλεῖν ἢ τινα ὑπόμνησιν αὐτοῖς ἐπιφέρειν ἢ ἐν δικαστηρίῳ αὐτοὺς καλεῖν, εἴτε ὀνόματι χρέους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος καταγομένου εἴτε ἄλλης οἰασοῦν αἰτίας χάριν εἰς τὰ μνημονευθέντα εἰδικῶς ὀρώσης πρόσωπα. Εἰ δὲ ἐντὸς τῶν ἐννέα ἡμερῶν τολμήσῃ τις τινα τῶν εἰρημένων προσώπων κρατῆσαι ἢ μεθοδεῦσαι τινα ὁμολογίαν ἢ ὑπόσχεσιν ἢ ἐγγυήν παρ' αὐτοῦ κομίσασθαι, πάντα ταῦτα ἀνίσχυρα εἶναι θεσπίζομεν. Μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐννέα ἡμερῶν παραδρομὴν εἰ τις κατὰ τῶν τοιούτων προσώπων τινὰς ἔχειν νομίσειεν ἀγωγὰς, ταύτας κατὰ νόμους ἐγγυμάζετω, μηδενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐνάγουσι προκρίματος ἐκ ταύτης τῆς προθεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν ἢ ἐν ἄλλῃ οἰαδήποτε δικαιολογίᾳ παντελῶς γινομένου». Ἡ διάταξις αὕτη καθ' ὃ μέρος ἀφορᾷ εἰς πράξεις ἐκτελέσεως ἢ εἰς συντηρητικὰς πράξεις ἀνηρέθῃ βεβαίως ὑπὸ τῆς Πολιτ. Δικονομίας, ἄλλως κανονισάσης τοὺς ὅρους καὶ τὰς προθεσμίας τῶν πράξεων τούτων· κατὰ τὸ μέρος ὁμως, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον, καθόσον δηλ. περιέχει οὐσιαστικὰς διατάξεις (ἀναστολὴν παραγραφῶν, ἀκυρότητα δικαιπραξιῶν), ἢ προκειμένη διάταξις τῆς Νεαρᾶς 115, εἰσαχθεῖσα παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Β. Δ. τοῦ 1835 καὶ μὴ καταργηθεῖσα διὰ νεωτέρου τινὸς κανόνος δικαίου, ἰσχύει ἐτι τανῦν παρ' ἡμῖν. Τὸ γεγονός, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἔτυχεν ἴσως ἐφαρμογῆς παρ' ἡμῖν, οὐδαμῶς ἐπιδρα εἰς τὴν ἰσχύον καὶ τὸ ἐφαρμόσιμον αὐτῆς, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἡ ἀρχοσία καθ' ἑαυτὴν δὲν συνεπάγεται τὴν κατάργησιν τῶν νόμων. Ἄλλως, ἐννοεῖται, ἂν ἀποδειχθῆ, ὅπερ νομίζω λίαν ἀμφίβολον, ὅτι διὰ νεωτέρου ἐθιμογενοῦς κανόνος ἀνηρέθῃ καὶ ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν αὐτῆς μέρος ἢ προκειμένη διάταξις. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώμη τοῦ S i n t e n i s ἐνθ. ἀνωτ. ὅ σστοιχεῖ K ö r p p e n L e h r b. σ. 207 σημ. 6, ὅτι ἡ διάταξις εἶναι ἀπρηχαιωμένη καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ἀρρεῖ νῦν δὲν εἶναι ἐν τῇ γενικότητι ταύτῃ ἐπιδοκιμαστέα. Πρβλ. περὶ τῆς διατάξεως ταύτης ἰδίῳ Δ η μ η τ ρ α κ ό π ο υ λ ο ν ἐν Ἐφ. Ἐλ.λ. καὶ Γ α λ λ. Νομολογίας XX σ. 215 ἐλ. (Νομ. Ἐνασχ. I σ. 158 ἐπ.).]

² L. 22 pr. § 15 C. de iure del. 6. 30, § 6 I. de her. qual. 2. 19.

^{2α} L. 1 § 6 18 D. de sep. 42. 6.

³ Ὁφ. § 598 σημ. 5, § 5 I. de her. qual. 2. 19.—Φυσικὸν εἶναι ἐντ. ὑθα

ἀρχῆται εἰς τοῦτο, συνάπτων σύμβασιν πρὸς τοὺς δανειστάς⁴. Τοῦναντίον ὁ Ἰουστινιανὸς κατέλυσε τὴν ἀρχὴν ταύτην· διέταξεν ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν εὐθύνεται πρὸς τοὺς δανειστάς πέραν τοῦ μέτρου τῆς κληρονομίας, τὸ ἐνεργέτημα δὲ τοῦτο ἐξήρησε μόνον ἐκ τοῦ ὄρου τῆς δόσεως τῆς ἀσφαλείας πρὸς τοὺς δανειστάς ὅτι πράγματι πᾶν τὸ ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὐρισκόμενον θὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἰκανοποίησιν αὐτῶν⁵. Περὶ τούτου δ' ἰσχύουσιν οἱ ἐπόμενοι εἰδικώτεροι κανόνες.

1. Ἡ εἰρημένη ἀσφάλεια παρέχεται τοῖς δανεισταῖς διὰ συντάξεως ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας (inventarium)⁶. Τῆς συντάξεως ὀφείλει νὰ ἄρξῃται ὁ κληρονόμος ἐντὸς μηνὸς ἀφ' ἧς λάβῃ γνῶσιν τῆς κλήσεως, νὰ περατώσῃ δὲ τὴν ἀπογραφὴν ἐντὸς δύο ἄλλων μηνῶν⁷. Ἐὰν ἡ κληρονομία εὐρίσκηται ἢ ἐξ ὀλοκλήρου ἢ κατὰ τὸ μείζον μέρος ἐν ἄλλῳ τόπῳ,

ὁ κληρονόμος νὰ προκαλῇ δημοσίᾳ τοὺς ἀγνώστους δανειστάς, ὅπως ἀναγγεληθῶσιν ἄλλ' οἱ μὴ ἀναγγεληθέντες δὲν βιάσσονται οὐδὲ διὰ δικαστικῆς τιμῆς ἀποκλείσεως Seuff. Arch. VIII. 155 Πρβλ. CPO. § 823. Ὁρ. νῦν BGB. § 1970 ἐπ. CPO. § 980 ἐπ.

⁴ Οἱ δανεισταὶ παρατοῦνται τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ περιπλέον (L. 7 § 17 D. de pact. 2. 14, πρβλ. II § 358 σημ. 2) ἢ ὑπερχοῦνται τῷ ὑπερμερομένῳ κληρονόμῳ ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας. Ρωμαϊκὸς τύπος τῆς τελευταίας ταύτης συμβάσεως εἶναι τὸ mandatnm. Ὁρ. II § 412 ἀρ. 2 καὶ L. 32 D. mand. 17. 1, L. 4 pr. D. de exc. doli 44. 4.

⁵ L. 22 C. de iure del. 6. 30 τοῦ ἔτους 531, Βασ. (35. 14) ρί. Πρβλ. § 6 I. de her. qual. 2. 19.

⁶ Ἐντεῦθεν λέγουσι σήμερον beneficium inventarii, ὑπεσέλευσιν cum ἢ sub beneficio inventarii. Ἄλλ' οὐδαμῶς ἀπαιτεῖται νὰ δηλωθῇ κατὰ τὴν ὑπεσέλευσιν ὅτι ὑπεσέρχεται τις ὑπὸ τὸ ἐνεργέτημα τοῦτο. Ἀρκεῖ τὸ γεγονός τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς. Seuff. Arch. XIX 168 ἀρ. 1, XXVIII 145, XXXI. 345, XXXV, 139. [Ἄλλὰ τοῦτο μόνον ὡς πρὸς τοὺς ἐκουσίους κληρονόμους παρ' ἡμῖν· διότι κατὰ τὸ ἀρθρον 1074 Πολ. Διζ. οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ὀφείλουσι νὰ δηλώσωσιν ἐνώπιον τοῦ γραμματέως τοῦ Πρωτοδικείου συντασσομένης ὑπὸ τούτου ἐκθέσεως, ὅτι ἀποδέχονται (ἤτοι διατηροῦσι, πρβλ. ἀνωτ. § 595 σημ. 2) τὴν κληρονομίαν ὑπὸ τὸ ἐνεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς. Ὁρ. καὶ ἐπομ. σημειώσιν]. Περιέχεται ἐξ ἄλλου ἐν τῇ συντάξει ἀπογραφῆς ὑπεσέλευσις ἤδη εἰς τὴν κληρονομίαν; Buchholtz σ. 407 ἐπ., Mühlenthal σ. 401 ἐπ., Seuff Arch. VIII. 154. Ἀρκεῖ ἀπογραφὴ συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ κληρονόμου τῆς καταλειφθείσης περιουσίας Seuff. Arch. XXIII. 137.

⁷ L. 22 cit. § 2. 3. Mühlenthal σ. 356 ἐπ. 361, Strippe lmann σ. 6 ἐπ., Schäffer Arch. f. prakt. RW. σ. 230, 241. Seuff. Arch. XVI. 124.

ὁ κληρονόμος ἔχει ἐν συνόλῳ προθεσίαν ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου⁷. Κατὰ τὴν σύνταξιν δὲ τῆς ἀπογραφῆς δέον νὰ προσλαμβάνηται συμβολαιογράφος μετὰ τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ μαρτύρων καὶ νὰ υπογράφηται αὕτη ὑπὸ τοῦ κληρονόμου⁸.

2. Ἀποτελεσμα τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς εἶναι ἐν πρώ-

XXVI. 251. [Ἡ προθεσία αὕτη ἀντικατεστάθη παρ' ἡμῖν διὰ τετραμῖνον, μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς οἰκείους, Πολ. Δικ. ἀρθρ. 1074 ἐν συνδ. πρὸς τὸ 560, εἰς ὃ παρατέμπει τὸ πρῶτον. Ὁρ. ἀνωτ. § 598 σημ. 2 καὶ § 596 σημ. 6 Πρβλ. Παπαρηγόπουλον § 320 καὶ § 265 σημ. 2. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Καλλιγᾶ § 367 i. f. καὶ Κρασοῦ § 198 ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει προθεσία πρὸς σύνταξιν ἀπογραφῆς ἀδύλον τοῦ σηριζέται.—Ἡ παραμέλησις τῶν προθεσιῶν καθίστησι τὴν ἀπογραφὴν ἄνευ ἀποτελέσματος. L. 22 § 12 C. de iure delib. 6. 30. Παπαρηγόπουλος § 319 init., Dergburg III § 171. II 1.—Τῆς ἀπογραφῆς δέον νὰ προηγηθῇ σφράγις: Ὁρ. Δημητρακόπουλον ἐν Ἐφ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXVIII σ. 366. Ἐξαιρετικῶς τὸ Δημόσιον καλούμενον ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν κληρονομίαν δὲν περιορίζεται πρὸς σύνταξιν ἀπογραφῆς ὑπὸ οὐδεμιᾶς προθεσίας. Ἀρθρ. 6 τοῦ νόμου 1337 (δρ. παρατηρήσεις μου κατωτ. § 622 σημ. *, 3). Ἐπίσης κατὰ τὸ ἀρθρ. 2 τοῦ νόμου 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919 τὸ Δημόσιον θεωρεῖται ἀποδεχόμενον τὴν κληρονομίαν ὑπὸ τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς, μὴ εὐθινοῦμενον πέρα τοῦ μέτρου τῆς κληρονομίας καὶ μὴ στερούμενον κατ' οὐδεμίαν περιπτώσιν καὶ δι' οἷονδὴποτε λόγον τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἐξ ἀπογραφῆς κληρονόμου].

* L. 22 cit. § 2. 3. Ὑπογράφων ὁ κληρονόμος τὴν ἀπογραφὴν, δέον νὰ δηλώσῃ τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας καὶ νὰ προσθέσῃ τὴν διαβεβαίωσιν «ὅτι οὐδεμιᾶς κακοθελείας περὶ αὐτὰ (δηλ. τὰ κληρονομικὰ πράγματα) ἐξ αὐτοῦ γενομένης ἢ γενησομένης τὰ πράγματα παρ' αὐτῷ μένουσιν». Κατὰ τὴν Νεαρ. 1 κεφ. 2 § 1, ὁ κληρονόμος ὀφείλει, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἀπέναντι τῶν κληροδόχων (σημ. 11), νὰ προσλάβῃ καὶ τούτους ἢ, ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῶν, τρεῖς μάρτυρας. Πρβλ. Buchholtz σ. 402 ἐπ., Mühlenthal σ. 359 ἐπ., Strippelmann σ. 3 ἐν β. Κατὰ τὰ γερμανικὰ δίκαια ἡ ἀπογραφὴ γίνεται σήμερον διὰ τοῦ δικαστηρίου ἐπὶ τῇ δηλώσει τοῦ κληρονόμου ὅτι θέλει νὰ ὑπεισέλθῃ cum beneficio inventarii ἢ αἰτήσῃ τῶν δανειστῶν ἢ κληροδόχων. Πρβλ. Mühlenthal σ. 363, Strippelmann σ. 3 ἐν α, Sintenis σημ. 15. Πέρα τοῦ δέοντος προβαίνει ὁ Seuffert § 572 ἐν τέλ. πρβλ. Brinz 1 ἐκδ. σ. 679 ἐπ., Seuff. Arch. XIX. 168 ἀρ. 1, XXXII 154. [Αἱ διατυπώσεις τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς ὀρίζονται παρ' ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρθρ. 1071-1073 Πολ. Δικ., δι' ὧν καθιερώθησαν αἱ σχετικαὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διατάξεις. Περὶ τῶν καθ' ἑκατὸν ὄρον Καλλιγᾶ § 368, Παπαρηγόπουλον § 318, Φλογαίτη Στοιχ. Πολ. Δικ. § 153. Οἰκονομίδην Στοιχ. Ἀστ. Δικ. I § 76. Ὁρ. καὶ I. Εὐκλείδην ἐν τῇ ἀνωτ. § 563 σημ. 8 σημειωθεῖσα διατριβῇ σ. 193 ἐπ.]

τοῖς, ὡς εἴρηται, ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν εὐθύνεται πρὸς τοὺς δανειστάς πλέον τοῦ ποσοῦ τῆς ἐν τῇ ἀπογραφῇ φερομένης περιουσίας⁹. Ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀπογραφῇ δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ ἀπὸ τοῦ κληρονόμου καὶ βεβαιωτικὸς ὄρκος, ἐὰν δὲ ἐλεγχθῇ ἐπὶ ὑπεξαίρεσει, εὐθύνεται εἰς τὸ διπλάσιον¹⁰. Ὁ κληρονόμος δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἐξετάσῃ, ἂν τοῦ ἀναγγέλλομένου δανειστοῦ προηγεῖται ἄλλος ἐπικρατέστερος δικαιούχος· δύναται νὰ ἰκανοποιήσῃ ἕνα ἕκαστον τῶν δανειστῶν, ὡς οὗτοι ἀναγγέλλονται, νὰ καταλίπη δὲ αὐτοῖς τούτοις τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ἰδίων ἀξιώσεων¹¹. Διαρκούσης τῆς συντάξεως τῆς ἀπογραφῆς, οὐδε-

⁹ L. 22 cit. § 4:—*ut in tantum hereditariis creditoribus teneantur, in quantum res substantiae ad eos devolutae valeant. et nihil ex sua substantia penitus heredes amittant.*», § 5. 7. 12 eod. Ἀφ' ἑτέρου δὲν δύναται, νὰ ἀνατρέψῃ πλέον τὴν γενομένην ὑπεισέλευσιν οὐδ' ἐντὸς τοῦ χρόνου τῆς πρὸς ἀπογραφὴν ὑποχρέωσης. Πρβλ. κατὰ τοῦ *Marzoll Arch. f. civ. Pr. VIII σ. 275*, *Heimbach* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 943.—*Buchholtz* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 420 ἐπ. *Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXII σ. 173* ἐπ., *Strippelmann* σ. 12 ἐπ. [A. Π. 306 <1907>]. Ἐφ. Ναυπλ. 531 <1909>].—Γνώμη τις, περαιτέρω χοροῦσα, δεχεται ὅτι ὁ κληρονόμος εὐθύνεται οὐχὶ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ κλήρου διὰ τῆς ἰδίας περιουσίας, ἀλλὰ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τοῦ κλήρου (οὐχὶ «*pro viribus hereditatis*», ἀλλὰ «*cum viribus hereditatis*»). Περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπισταμένως ἀσχολεῖται ἡ (βερολίνιος) Ἐναίσι. Διατρ. τοῦ *G. Casso die Haftung des Benefizialerben nach. röm. u. heut. R.*, 1890. *Dernburg III* § 171 στοιχ. b.

¹⁰ L. 22 cit. § 10. *Strippelmann* σ. 4 ἐπ., *Mühlentruch* σ. 409 ἐπ. [Ὁ ὄρκος οὗτος, τείνων εἰς ἀπόδειξιν κολασίμου πράξεως, ἰσχύει μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ποιν. Δικονομίας καθιερωθεῖσαν ἀρχὴν (ἄρθρ. 111. 127, πρβλ. *Κωστῆν Ἐγγ. Ποιν. Δικ.* § 87. β' καὶ § 92 σημ. 6), ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαναγκάζηται τις εἰς ὁμολογίαν τῆς ἰδίας ἐνοχῆς; Πρβλ. *Οἶζονομίδην Ἐγγ.* § 197 σημ. 12, A. Π. 189 <1868> (ναί), 141 <1850>, 278 <1859> (οὐχί).—Ἄλλα τινὰ περὶ τοῦ ὄρκου τούτου ὄρ. παρὰ *Παπαροηγόπου Ὑλφ* § 321 σημ. 1. Πρβλ. καὶ *Πολ. Δικ.* ἄρθρ. 1071 § 9.—Ἡ εἰς τὸ διπλάσιον εὐθύνῃ εἶναι ποινικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀργεὶ βεβαίως σήμερον. *Παπαροηγόπου Ὑλφ* § 321 σημ. 1. A. Π. 237 <1887>].

¹¹ L. 22 cit. § 4—6. 8. Καὶ αὐτοὺς τοὺς κληροδόχους δύναται νὰ ἰκανοποιήσῃ πρὸ τῶν δανειστῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν τῶν δανειστῶν πρὸς ἀλλήλους, ὁ ἰουστινιάνειος νόμος προτιμᾷ ἠθρῶς τῶν ἄλλων μόνον τοὺς ἔχοντας προτεραιότητα ἐνυποθήζους δανειστάς· ἀλλὰ προδήλως τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι ὅτι καὶ οἱ προνομιούγοι ἐγγειρογράφοι δανεισταὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσωσι παρὰ τῶν κοινῶν ἐγγειρογράφων τὴν ἀπόδοσιν τῶν εἰς αὐτοὺς πληρωθέντων. Τούναντιον ὁ κοινὸς ἐγγειρογράφος δανειστῆς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' ἑτέρου κοινῶν ἐγγειρογράφου δανειστοῦ τὴν ἐν μέρει

μίαν κατὰ τῆς κληρονομίας ἀξίωσιν ὑποχρεοῦται νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ κληρονόμος¹².

3 Ἐτερον τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς ἀποτέλεσμα^{12α} εἶναι ὅτι ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ζητήσῃ ἱκανοποίησιν καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατὰ τοῦ κληρονομουμένου ἀπαιτήσεων¹³, ἀντ' ὧν βεβαίως ὀφείλει ἐπίσης νὰ καταβάλῃ εἰς τὴν ὁμάδα ὅ,τι ὄφειλε τῷ κληρονομουμένῳ¹⁴. Ὁ κληρονόμος δύναται περαιτέρω νὰ

ἐπιστροφῆν τῶν εἰς αὐτὸν πληρωθέντων. Ἐὰν τὰ εἰς ὑποδεέστερον δικαιοῦχον πληρωθέντα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰσπραχθῶσι παρ' αὐτοῦ ἕνεκα ἀνικανότητος πρὸς πληρωμὴν, οὐχὶ ὑπερβολικὸν θὰ εἶναι νὰ θεωρήσῃ τις ὡς ὑπεύθυνον τὸν καταβαλόντα κληρονόμον, ὅστις παρὰ τὴν καλὴν πίστιν ἐνήργησε τὴν πληρωμὴν. Πᾶσα πρὸς πληρωμὴν ἐξουσία τοῦ κληρονόμου λήγει βεβαίως εὐθὺς ὡς κηρυχθῆ συρροὴ δανειστῶν ἐν τῇ κληρονομίᾳ [ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ κοινῷ δικαίῳ τὸ δυνατόν τῆς συρροῆς ἐν τῇ κληρονομίᾳ ὡς τοιαύτη δὲν ἦτο ἀναμφισβήτητον, ἀλλ' ἤδη ὄρ. KO. § 202 ἐπ., νῦν § 214 ἐπ.]. Ἀνυπόστατος εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι ἡ sub beneficio inventarii ὑπεισέλευσις ἔχει ὡς ἄμεσον ἐπακολούθημα τὴν ἐπέλευσιν παρεμφεροῦς πρὸς συρροὴν διαδιστάσεως καὶ τὴν διανομὴν τῆς ὁμάδος κατὰ τὰς ἐπὶ συρροῆς ἀρχάς. Πρὸβλ. ἐν γένει Buchholtz σ. 413 ἐπ., Mühlenbruch σ. 367 ἐπ., Strippelmann σ. 18, 22, 25 ἐπ., Brinz 1 ἔκδ. σ. 677, 678, 679, 2 ἔκδ. II § 399 σημ. 15, Unger ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 14, 17, Buchka und Budde Entscheidungen des OAG. zu Rostock II ἀρ. 46, Seuffert § 572 ἐν τέλ., Sintenis σημ. 15, Schäffer Arch. f. prakt. RW. V. σ. 238 ἐπ., Derenburg III § 171 στοιχ. c. Seuff. Arch IX. 50, XXV. 247. [Παρ' ἡμῖν ὁμοῦς ὄρ. καὶ ἄρθρ. 1076, 1077 i. t. Πολ. Δικ.]

¹² L. 22 cit § 11. Mühlenbruch σ. 366, Strippelmann σ. 18.

[^{12α} Περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν ἐξ ἀπογραφῆς κληρονόμων ὄρ. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 1075-1079. Ἐκπτώσις ἀπὸ τοῦ εὐεργετήματος : A. II. 379 <1896>. Πρὸβλ. Ἐφ. Πατρ. 49 <1915>].

¹³ L. 22 cit. § 9. Τὴν ἱκανοποίησιν δύναται, ὡς εἰκόσ, νὰ λάβῃ ὁ ἴδιος ἐκ τῆς κληρονομίας, διατηρεῖ δὲ τὸ πρὸς τοῦτο ληφθῆν καθ' ὡς ἀρχάς καὶ ξένος τις δανειστής διατηρεῖ τὸ εἰς αὐτὸν πληρωθέν. Mühlenbruch σ. 371 ἐπ. [A. II. 78 <1854>].

¹⁴ Τοῦτο δὲν λέγει μὲν ῥητῶς ὁ νόμος, ἀλλ' εἶναι ἡ φυσικὴ ἀκολουθία τῆς ἐν ἰσχύϊ διατηρήσεως τῶν ἀπαιτήσεων. Ὁμοίως πραγματικὰ δικαιώματα, ἀτίνα αὐτοδικαίως θ' ἀπεσβέννυντο διὰ confusio, δεόν νὰ μείνωσιν ἰσχυρὰ ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου καὶ κατ' αὐτοῦ. Πρὸβλ. καὶ Mühlenbruch σ. 380 ἐπ., Strippelmann σ. 19 ἐπ.—Ἄλλ' ἐὰν οὕτως ἀποκλείωνται αἱ ἐνέργειαι τῆς confusio, δὲν ἐπιτρέπεται ἐν τούτοις νὰ προβῆ τις μέχρι τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ἡ κληρονομία διατελεῖ ἐν γένει ξένη πρὸς τὸν κληρονόμον μὴ γινομένην περιουσία αὐτοῦ. Τοῦτο ἀναιρεῖται ἤδη ἐκ τούτου, ὅτι ὁ νόμος ῥητῶς δίδωσιν εἰς τὸν κληρονόμον τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκποιήσῃ τὰ κληρονομικὰ πράγματα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν κατὰ τῆς κληρονομίας ἀξιώσεων καὶ ὅτι οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐνοποθηζοῦς δανειστάς ἐπιτρέπεται νὰ ἀναζητήσωσι τὰ ἐκποιηθέντα πράγματα ἀπὸ

ἀφαιρέσει τὰ ἔξοδα τῆς συντάξεως τῆς ἀπογραφῆς, ὡς καὶ ἄλλας ἀναγκαίας δαπάνας τῆς κληρονομίας, οἷον τὰς τῆς κηδείας τοῦ κληρονομουμένου καὶ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης¹⁵.

4. Λαμβάνων ὁ κληρονόμος προθεσμίαν διασκέψεως ἀπόλυσι τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς· ὀφείλει νῦν, ἐὰν γίνῃ κληρονόμος, νὰ πληρώσῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὰ κληρονομικὰ χρέη, καίπερ συνταχθείσης ἀπογραφῆς¹⁶. Οὐδὲν ἦσσαν ὀφείλει καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ συντάξῃ ἀπογραφὴν ἐπὶ τῇ ποινῇ, ἐὰν μὲν γίνῃ κληρονόμος¹⁷, νὰ ἱκανοποιήσῃ εἰς ἀκέραιον τοὺς κληροδόχους¹⁸, ἐὰν δὲ μὴ γίνῃ, νὰ δύνανται οἱ δανεισταὶ ἢ ὁ εἰς ὃν ἄλλως εἶναι ἤδη ἀποδοτέα ἢ κληρονομία νὰ ὀρίσωσι δι' ἰδίου αὐτῶν ὄρκου τὸ τῆς κληρονομίας μέτρον¹⁹.

τῶν ζητούμενων ταῦτα. § 4. 5. 6. 8 leg. cit., πρὸς. I § 249 ἀρ. 3. M ü h l e n b r u c h σ. 372 ἐπ. S e u f f. Arch XIX. 168 ἀρ. 3, XXVI. 252, XXVIII. 146.

¹⁵ L. 22 cit. § 9. M ü h l e n b r u c h σ. 365. 366.

¹⁶ L. 22. cit. § 14. M ü h l e n b r u c h σ. 386 ἐπ. [Ὅπερ βεβαίως δὲν ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῶν εἰς τοὺς οἰκειούς, ὡς πρὸς τοὺς ὁποίους ὑπάρχει νόμιμος προθεσμία διασκέψεως καὶ ἀπογραφῆς. Πολ. Δικ. ἀρθρ. 560. 1074, Παράρρη γόπουλος § 340. Πρὸς. ἀνωτ. σημ. 7].

¹⁷ Κληρονόμος ὅμως γίνεται καὶ ὅταν δὲν ἀποκρούσῃ τὴν κληρονομίαν ἐντὸς τῆς προθεσμίας, L. 22 cit. § 14 (§ 598 ἐν σημ. 7).

¹⁸ Κατὰ τὴν L. 22 cit. § 14 δὲν δύναται ν' ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τὸ φαλκίδιον τέταρτον, κατὰ δὲ τὴν Νεαφ. 1 κεφ. 2 ὀφείλει νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς κληρονομίας, ὅπερ ἰσχύει μάλιστα καὶ ἐπὶ στρατιωτῶν. M ü h l e n b r u c h σ. 415 ἐπ., F r i t z Arch. f. c i v. Pr. XII σ. 299 ἐπ. Δύναται ὁ κληρονόμος νὰ παρακρατήσῃ τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν; Ὑπὲρ τῆς ἀποφάτιζης λύσεως Entsch. d. R G. XXII σ. 187. [Ἀντιγγωνομεῖ Τριανταφυλλόπουλος ἐν τῇ κατωτ. ἐν § 650 σημ. * ἀναφερομένη διατριβῇ· ἢ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένη (σ. 22 σημ. 25) καταφατικὴ λύσις παρορᾷ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς L. 22 cit. καὶ εἶναι ἀνεπείριστος. Ἡ πρὸς σύνταξιν ἀπογραφῆς ὑποχρέωσις ἐπιβάλλεται εἰς πάντα κληρονόμον, ἀδιαφόρως ἂν οὗτος εἶναι ἐκ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος, μεριδοῦχος ἢ μὴ, τὰ δὲ ἐν L. 22 cit. ἀναγραφόμενα ἐπιβλαβῆ ἐπακολουθήματα, τ. ἔ. ἢ εἰς ἀκέραιον ἱκανοποιήσῃς τῶν κληροδόχων, ἐπιβάλλονται γενικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου διὰ τὴν παράλειψιν ταύτης· κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὁ παραλιπὼν τὴν σύνταξιν ἀπογραφῆς μεριδοῦχος κληρονόμος ὑποχρεοῦται ἔναντι τῶν κληροδόχων ἀπολύτως καὶ ἀνεξαρκῆτως τῆς νομίμου αὐτοῦ μοίρας, ἥς ἢ οὕτως ἐπερχομένη τυχῶν μειώσις ἢ καὶ ὀλικὴ ἀποστέρησις ὀφείλεται εἰς τὴν παράλειψιν αὐτοῦ. Πρὸς. M ü h l e n b r u c h ἐνθ. ἀνωτ. σ. 418 ἐπ.].

¹⁹ Ὅτε ὅμως ὁ δικαστὴς ἔχει δικαίωμα μετρίασμοῦ. L. 22 § 14 cit. M ü h l e n b r u c h σ. 384 ἐπ.

B. Εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῶν περιουσιῶν*.

§ 607.

Ὡς τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς ὄρισται, ἵνα προστατεύσῃ τὸν κληρονόμον ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως τῆς κληρονομίας, οὕτω τὸ εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῶν περιουσιῶν ὄρισται, ἵνα προστατεύσῃ τοὺς ἔχοντας λαμβάνειν παρὰ τῆς κληρονομίας, δανειστὰς ἢ κληροδόχους, ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ κληρονόμου. Δανεισταὶ δηλαδὴ καὶ κληροδόχοι δύνανται ν' ἀπαιτήσωσιν¹, ὅπως ἡ κληρονομία χρησιμοποιηθῇ κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς ἀποκλειστικὴν αὐτῶν ἱκανοποίησιν καὶ εἶτα δοθῇ τὸ ὑπόλοιπον εἰς τοὺς δανειστὰς τοῦ κληρονόμου² ἀλλ' ἐπὶ τῷ τέλει τούτῳ δέονται δικαστικῆς ἀποφά-

* Dig. 42. 6. de separationibus Bas. (9. 7) λη' ἐπ. Πρβλ. Heimbach RLex. I σ. 917 ἐπ., Sintesis III § 186, Brinz I ἐκδ. § 157. 2 ἐκδ. II § 398, Unger § 41, Ubbelohde Arch. f. civ. Pr. LXI σ. 63 ἐπ., Köppen Lehrb. I § 35, Hofmann ἐν Grüdhut's Zeitschr. XVII σ. 555 ἐπ. (πρβλ. § 606 σημ. *). Euler die Lehre von dem beneficium separationis bonorum. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1890. Oertmann das beneficium separationis im röm. und heutigen R. ἐν Grüdhut's Zeitschr. XVII σ. 257 ἐπ. 1890 (Ἐμβριθῆς ἐργασία). Bertheau das Absonderungsrecht der Nachlassgläubiger. Ἐναίσιμος διατριβή, Cöttingen 1891. Oertmann Separation und Absonderung ἐν Jahrb. f. Dogm. XXXIV σ. 87 ἐπ. (1895). Bodén Das beneficium separationis der Erbschaftsgläubiger unter der Herrschaft der RCPO und der RKO. Ἐναίσιμος διατριβή, Kiel 1896. Graumann Haftung des Nichtbenefialerben gegenüber der separierenden Nachlassgläubiger. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1896. Bavièra storia et teoria della separatio bonorum nel diritto romano. Roma 1899. Milani Dell separatio bonorum. Studi e documenti di storia e dir. XXV σ. 53 ἐπ. [Καλλίγα § 373-374, Παπαρηγόπουλος § 341-349, Κρασσᾶς § 215.—Κ. Τ. Κωστάκης: Τὸ εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῆς κληρονομίας παρὰ Ῥωμαίους καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Θέμιδι Ἀγγελολοπούλων XXVII σ. 431-447. Ἀξιόλογος διατριβή, ἐν ἡ ἱστορικῶς καὶ δογματικῶς διερευνῶνται τὰ τοῦ προκειμένου θεσμοῦ. Ἡ περὶ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίμου τοῦ προκειμένου θεσμοῦ γνώμη μου προκύπτει ἀναμφίβολος ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐνταῦθα ἀναπτυσσόμενα οὐδὲν ἐν τῇ προηγούμενῃ ἐκδόσει παρετήρησα, ἐξ οὗ νὰ ὑποδεικνύηται ἡ παρ' ἡμῖν κατάργησις τούτου· ὅθεν ἀτόπως Κωστάκης ἐνθ. ἀνωτ. σ. 447 σημ. 4 ἀποδίδει μοι ἑλλειψιν διατυπώσεως γνώμης]

¹ Καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸ δίκαιον ἤδη τοῦ Πανδέκτου.

² L. 1 § 1, L. 6 pr. h. t. Oertmann σ. 280-283. [Κατὰ τὸν ν. Ὑποθ. ἄρθρ. 11 § 6 ἔχουσι καὶ νόμιμον ὑποθηκικὸν τίτλον. Πρβλ. Οἰκονομίδη ν

σεως³. Αἱ ἐκποιήσεις, ὡς μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπιχειροῦν ὁ κληρονόμος, δὲν εἶναι μὲν ἄκυροι⁴, ἀλλ' εἶναι διαρρηκταί⁵. Ὁ χωρισμὸς δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ· α) ἐὰν καὶ καθ' ὅσον ὁ κληρονόμος καλῇ τῇ πίστει ἐξεποίησε τὴν κληρονομίαν ἢ ἀνέμιξε ταύτην μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας⁶· β) ἐὰν καὶ καθ' ὅσον οἱ δανεισταὶ ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς ἐδήλωσαν ὅτι δέχονται τὸν κληρονόμον ὡς προσωπικὸν ὀφειλέτην⁷.

Π § 168. Β'. α'. — Καὶ οἱ ἐνυπόθηχοι δανεισταὶ ἀπολαμβάνουσι τοῦ εὐεργετήματος τούτου. Κωστάκης ἔνθ. ἀνωτ. σ. 436].

³ L. 1 pr. § 14 h. t., L. 2 C. de bon. auct. iud. 7. 72. Oertmann σ. 280-285. Ὅτι ὁ κληρονόμος διατελεῖ ἐν συρροῇ δανειστῶν, τοῦτο δὲν εἶναι ὄρος τοῦ εὐεργετήματος τοῦ χωρισμοῦ οὐδ' ἀπόδειξις περὶ τοῦ καταχεύου τοῦ κληρονόμου ἀπαιτεῖται. Seu ff. Arch. II. 312, XII. 173, XV. 37. Οὐχ ἦρτον ἢ τελευταία ἀπόφασις (OAG. zu Rostock) ἀπαιτεῖ ἀπόδειξιν ὅτι ὁ κληρονόμος ἔχει ἐν γένει χρέη. Πρβλ. καὶ Brinz § 398 σημ. 2. [Ἀντιγνομεῖ Κωστάκης ἔνθ. ἀνωτ. σ. 438 ἐπ.] — Ἐπίσης δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἦ υπέρχρεος ἡ κληρονομία. Ἐὰν κληρονομία τε καὶ περιουσία τοῦ κληρονόμου εἶναι υπερβεβαρημένα, πρὸς τὴν καθολικῇ συρροῇ ἐπέργεται καὶ μερικῇ τοιαύτη. Πρβλ. II § 272 ἀρ. 2. ΚΟ. § 43. 202 ἐπ. (νῦν ΚΟ § 214 ἐπ.). — Ἀστήριζτος εἶναι ἡ γνώμη, ὅτι ἐν τῇ cum beneficio inventarii ὑπεισελεύσει ἐνυπόρχει συγχρόνως χωρισμὸς τῆς κληρονομίας ὑπὲρ τῶν δανειστῶν αὐτῆς καὶ τῶν κληροδόχων. Ἡ cum beneficio inventarii ὑπεισέλευσις ἐνεργεῖ μόνον ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου· ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε οὗτος νὰ μὴ εὐθύνεται πρὸς τοὺς κληρονομικοὺς δανειστάς περὶ τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομίας. Ἀλλὰ δὲν καθίστησι συγχρόνως τὴν κληρονομίαν ἀποκλειστικὸν μέσον ἰκανοποιήσεως τῶν δανειστῶν αὐτῆς. Πρβλ. Fritz Arch. f. civ. Pr. XII σ. 240 ἐπ., Mühlenthal XLI σ. 378 ἐπ., Arndts RLex. IV σ. 20 ἐπ., Sintenis ἔνθ. ἀνωτ. σημ. 4. [Κωστάκης ἔνθ. ἀνωτ. σ. 440]. — Ὡς πρὸς τὴν σημείωσιν ταύτην, Oertmann ἐν Gründhut's Zeitschr. XVII σ. 285-306.

⁴ Δὲν εἶναι μάλιστα ἄκυρος (κατὰ τὸ ὁμαϊκὸν δίκαιον) οὐδ' ἡ μετὰ τὴν συρροῇ ἐκποιήσις. Ὅρ. καὶ L. 1 § 3 D. h. t., ἔνθα λέγεται μὲν ὅτι ὁ δανειστὴς τῆς κληρονομίας προπορεύεται ἐκείνου, εἰς ὃν ὁ κληρονόμος ὑπεθήκευσε κληρονομικὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ δὲν λέγεται ὅτι δὲν ἔχει οὗτος ὑποθηκικὸν δικαίωμα.

⁵ L. 2 h. t. Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἡ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ μάλιστα γενομένη ἐκποιήσις εἶναι διαρρηκτῆ, «si... fraudis incurrat suspicio. Nam quae bona fide medio tempore per heredem gesta sunt, rata conservari solent». Oertmann ἐν Gründhut's Zeitschr. XVII σ. 310-315.

⁶ L. 1 § 12, L. 2 D. h. t.

⁷ Τοιαύτη σιωπηρὰ δήλωσις ἐνυπόρχει π.χ. ἐν τῇ ἀποδοχῇ τόκων, ἐνεχόρου ἐγγυήσεως. L. 1 § 10. 11. 15. 16, L. 7 h. t., L. 2 C. de bon. auct. iud. 7. 72 Oertmann ἐν Gründhut's Zeitschr. σ. 308-310. [Κωστάκης ἔνθ. ἀνωτ. σ. 440].

γ) παρελθούσης πενταετίας⁹. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονόμου δὲν ἀποκλείεται τὸ εὐεργέτημα τοῦ χωρισμοῦ τῶν περιουσιῶν⁹. Ἐὰν ἡ κληρονομία μὴ ἐξαρκῆ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν δανειστῶν, δὲν κωλύονται οὗτοι νὰ ἐπιληφθῶσι καὶ τῆς περιουσίας τοῦ κληρονόμου¹⁰, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δανειστῶν αὐτοῦ ὑπολειπόμενον πλεόνασμα¹¹.

Τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἔχουσιν οἱ κληρονομικοὶ δανεισταὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κληρονομίαν, δὲν ἔχουσιν οἱ δανεισταὶ τοῦ κληρονόμου, ἐν σχέσει πρὸς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ¹².

III. Νομικὴ σχέσις μεταξὺ συγκληρονόμων.

A. Διανομή τῆς κληρονομίας*.

§ 608.

Πλείονες κληρονόμοι ἔχουσι κοινῇ¹ τὴν κληρονομίαν κατὰ

⁹ L. 1 § 13 h. t.

⁹ L. 1 § 7. 8 h. t.

¹⁰ Ὡς πρὸς τοῦτο ἀντιφάσκουσιν αἱ πηγαί. Τὸν ἐν τῷ κειμένῳ κανόνα ἐκφράζει ἡ L. 3 § 2 h. t., τὸ ἐναντίον δὲ λέγει ἡ L. 5 h. t., ὅρα καὶ L. 1 § 17 h. t. Συνδιαλλαγὴ τῶν χωρίων τούτων μοι φαίνεται ἀνεφικτός (πρβλ. ὁμοίως Mayer § 123 σημ. 4) αἰροῦνται λοιπὸν ἀμοιβαίως. Περὶ τοῦ προκειμένου ἀρα ζητήματος δὲν ἔχομεν ἐν ταῖς πηγαῖς ὀριστικὴν λύσιν καὶ ὀφειλομέν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τοῦτο, ὅτι διὰ τῆς ὑπειστελεύσεως ὁ κληρονόμος γίνεται πάντως ὀφειλέτης τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας. Ἀντιδοξεῖ ὁ Arndts § 524 σημ. 3, Hofmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 574 ἐπ., Brinz III § 398 σημ. 15, Dernburg III § 170 ἀρ. 5, Oertmann ἐν Cründhut's Zeitschr. XVII σ. 316-323. [Κωστάκης ἐνθ. ἀνωτ. σ. 443 ἐπ., 444 σημ. 2].

¹¹ Τοῦτο λέγει καὶ ἡ L. 3 § 2 cit.—Ἐν τούτοις δύνανται οἱ δανεισταὶ τῆς κληρονομίας νὰ τόχωσιν ἀποκαταστάσεως εἰς ἀκέραιον, *injustissima scilicet ignorantiae causa allegata*,* L. 1 § 17 h. t. Πρβλ. ἀνωτ. 1 § 118 σημ. 7.

¹² L. 1 § 2 h. t.:—«nam licet alieni adiciendo sibi creditorem creditoris sui facere deteriorem condicionem.» Πρβλ. L. 1 § 5. 6, L. 6, § 1 h. t. Oertmann ἐν Cründhut's Zeitschr. XVII σ. 269-272.

* Dig 10. 2, Cod. 3. 36 familiae erciscundae. Βισ. 42. 3 περὶ μερίσεως φαμιλίας. Cod. 3. 38 communia utriusque iudicii tam familiae erciscundae quam communia dividundo. Βασ. 12. 3 κοινὰ ἐκατέρων δικαστηρίων, τῆς τε φαμιλίας διατρέσεως καὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων, καὶ περὶ κοινονῶν τῆς αὐτῆς δίκης. Glück XI σ. 1-118. Köppen Lehrbuch σ. 221-246. Heimbach RLex. III σ. 847-856. Sintenis III § 188, Brinz 1 2^α ἐκδ. § 166-168. 2 2^α ἐκδ. II § 407. 408, Unger § 43. 44, Audibert ἐν ταῖς ἀνωτ. § 449 σημ.* ἀναφερομένης διατριβαίς. [Καλλιγᾶς § 397-403, Παπαρηγόπουλος § 350-375, Κρασσᾶς § 216-221].

¹ Οἱ συγκληρονόμοι διατελοῦσιν ἐν communio, ὡς οἱ συγκύριοι ὡς ἐκείνοι § 608

ποσοστά^{1α}. Ἡ διάλυσις τῆς κοινωνίας ταύτης ἐπέρχεται διὰ τῆς διανομῆς. Ἡ διανομή δύναται νὰ ἐνεργηθῆ διὰ συμβάσεως². Δύναται ὁμως νὰ ζητηθῆ καὶ δι' ἀγωγῆς³, εἴτε διότι τῶν κληρονόμων τις ἀντιθίσταται εἰς τὴν διανομὴν⁴ ἢ οἱ κληρονόμοι δὲν δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι περὶ τοῦ τρόπου ταύτης, εἴτε διότι ἄνευ ἕριδος ἀναθέτουσιν εἰς τὸν δικαστὴν τὴν διεξαγωγὴν τῆς διανομῆς⁵. Ἐν πάσαις ὁμως ταύταις ταῖς περιπτώσεσιν ἔργον τοῦ ἐπὶ τῆς διανομῆς δικαστοῦ εἶναι οὐ

ἔχουσιν ἀπὸ κοινοῦ ἐνσώματον πρᾶγμα, οὕτως οἱ συγκληρονόμοι ἀσώματον. *Ορ. π. γ. L. 31 D. pro socio 17. 2, Βασ. (12. 1) λα':—«ἔστι γὰρ κοινόν καὶ χωρὶς κοινωνίας, ὡς ἐπὶ τοῦ ληγατεομένου δυοῖ τισιν... ἢ κληρονομίας ἢ δωρεᾶς δυοῖ περιγενομένης.» L. 1 pr. D. h. t. (σημ. 3), L. 51 § 1, L. 54. 57 D. h. t. L. 4 pr. D. comm. div. 10. 3, Βασ. (12. 2)δ'. «Διαιροῦν τὰ ἐπίκοινα δικαστήριον τὰ σωματικά διαιρεῖ' οὐ μὴν κληρονομίαν διαιρεῖ».

^{1α} Πρβλ. § 528 σημ. 5.—Εἰς τὸν κλοφορούμενον συγκληρονόμον τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καταλογίζει προσωρινῶς τρεῖς μερίδας, δεχόμενον ὅτι δυνατόν ἴσως νὰ γεννηθῶσι τριδύμα L. 3. 4 D. si pars her. 5. 4, L. 7 pr. D. de reb. dub. 34. 5, L. 36 D. de solut. 46. 3.

² *Ορ. π. γ. L. 57 D. h. t, L. 1. 15. 17 C. h. t. (3. 36), L. 35 D. de pact. 2. 14. [Πρβλ. *I. Εὐ κ λ εἰ δ η ν ἐν *Ερ *Ε λ λ. καὶ Γ α λ λ. Νο μ ο λ ο γ ῖ α ς XXXIII σ. 438 ἐπ.].

³ Actio familiae erciscundae. L. 1 pr. D. h. t. «Haec actio proficiscitur e lege duodecim tabularum: namque coheredibus volentibus a communione discedere necessarium videbatur aliquam actionem constitui, qua inter eos res hereditariae distribuerentur» L. 2 pr. D. h. t, Βασ. (42.3) β'. «Πᾶσα κληρονομία δυναμένη ἀπαιτεῖσθαι διαιρεῖται διὰ τοῦ διαιροῦντος τῆ φαιμιλίᾳ τὸν κληρον δικαστηρίου». Τοῦ ercisci ἢ ἐτυμολογία ἀμφισβητεῖται καὶ οὐδ' ἡ γραφὴ αὐτοῦ εἶναι βεβαία (hercisci). Ἀλλὰ πρβλ. I. Rubria c. 23, Festus s. vv. erciscundae, erctum citumque, inercta, καὶ ἔνθεν μὲν C. Bugge ἐν Fleckeisen's Neuen Jahrb. f. Philologie 1872 σ. 94 ἐπ., ἔνθεν δὲ C o r s s e n kritische Beiträge zur lateinischen Formenlehre σ. 39 καὶ Beiträge zur italischen Sprachkunde σ. 113.

⁴ Ὁ συγκληρονόμος ὑποχρεοῦται εἰς διανομὴν, ὡς ὁ κοινωὸς οἰασθήποτε κοινωνίας (σημ. 20). L. 5 C. comm. div. 3. 37, Βασ. (12. 2) λς'. «Οὐδέεις ἄκων μένει κοινοῖός· ἀλλ' ἔξουσιν αὐτῷ βουλομένη ἀπαγορεῖσαι τῆ κοινωνία». Σύμβασις ἢ ἀπαγορεύσις τοῦ κληρονομουμένου δὲν δύναται νὰ ἄρῃ τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, ἀλλὰ ν' ἀναβάλλῃ μόνον τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς. Arg. L. 14 § 2. 3. D. comm. div. 10. 3. Πρβλ. II § 449 σημ. 12-14.

⁵ Ἰσχύει καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἐπὶ κοινωνίας ἐν ἐνσωμάτῳ πράγματι. Πρβλ. II § 449 σημ. 15, 16 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. Unger § 44 σημ. 4. Seuff. Arch. XXI. 53, Πρβλ. ὁμως καὶ K ö r p e n ἐνθ. ἀνωτ. σ. 225-227. [Ἡ Πολ. Δικ. ἄρθρ. 1088 ὀρίζει καὶ ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς εἶναι ἀναγκαῖα ἢ δικα-

μόνον ἢ διανομὴ ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐντελής διακανονισμὸς τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων τῶν κληρονόμων^{5α}.

1. Διανεμητέα ὁμὰς εἶναι πᾶν τὸ εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνήκον⁶· ἐξαιροῦνται α) αἱ ἀπαιτήσεις καὶ τὰ χρέη, ἅτινά εἰσιν ἤδη κατὰ νομικὸν κανόνα διανενημένα⁷. Ἐν τούτοις ἡ ἐξαίρεσις αὕτη δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς σημαίνουσα ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς τὸν ἐπὶ τῆς διανομῆς δικαστὴν νὰ συμπεριλάβῃ ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῆς διανομῆς ἀπαιτήσεις καὶ χρέη καὶ νὰ προσκυρώσῃ ταῦτα ἐνὶ μόνον τῶν κληρονόμων πρὸς ἀξίωσιν τῶν μερίδων ἢ ἐξ ἄλλων λόγων⁸. Ἡ τοιαύτη προσκύρωσις ἐνεργεῖ ὡς ἐχώρησις καὶ ἀναδοχὴ χρέους⁹. Ἐξαιροῦνται προσέτι τῆς

στικῆ διανομῆ, ἐν δὲ τοῖς ἐπομένοις (1089-1099) κανονίζει τὴν διαδικασίαν ταύτης. Πρβλ. Οἶκονομίδην Ἐγγ. § 133].

^{5α} L. 25 § 20 D. h. t. Βασ. (42.3) κε' αὐτ. «Ὁ δικαστὴς τοῦ διαιροῦντος τὸν κληρὸν δικαστηρίου, οὐδὲν ὀφείλει καταλιπεῖν ἀδαιρέτον». Paul. sentent. I. 18 § 2. Ὅρ. καὶ L. 16 pr., L. 31 D. h. t. [Ὅρ. καὶ Πολ. Δικ. ἀρθρ. 1097].

⁶ L. 9-16 pr. § 3, L. 22 pr., L. 53. 56 D. h. t., L. 9 C. l. t. (3.36) L. 25 § 7.8, L. 45 pr. D. h. t. L. 14 pr., L. 54 D. h. t.—Ἡ πρᾶξις τῶν δικαστηρίων ἀπαιτεῖ κατ' ἀναλογίαν τῆς L. 22 § 10 C. de iure del. 6. 30 παρὰ τῶν συγκληρονόμων ἐκείνων, οἵτινες εἶχον τὴν εὐκολίαν νὰ ἰδιοποιηθῶσι τι ἐκ τῆς κληρονομίας, βεβαιωτικὸν ὄρκον, G l ü c k σ. 35. S e u f f. Arch, 11. 233, VIII-190, XII. 212. 346, XV. 261, XVI. 126, XX. 148, XXVI. 290, XXVII. 72. [Πρβλ. ἀνωτ. § 606 σημ. 10].

⁷ L. 6 C. h. t. (3. 36) Βασ. (42. 3) ξβ'. «Τὰ κληρονομιαῖα χρέα οὐ καταφέρονται εἰς τὸ διαιροῦν τὰ κοινὰ δικαστήριον· διήρηται γὰρ ἀπὸ τοῦ νόμου [τοῦ δωδεκαθέλου] πρὸς τὰ κληρονομιαῖα μέρη» L. 4 pr., L. 25 § 1. 9. 13 D. h. t., L. 9 C. comm. utriusque iud. 3. 38. [Δὲν ὑπάγχει ἀλληλέγγυος ἀλλ' ἀναλογικῆ εὐθύνη: A. Π. 125 <1851>, 96 <1871>, 41 <1873>. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 193 <1914>. Ἐφ. Ἀθ. 145 <1917>].

⁸ L. 3 D. h. t. Βασ. (42. 3) γ'. «Ἐσθ' ὅτε καὶ ὁ δικαστὴς εἰς ὀλόκληρον ἐκαστῶ κληρονόμῳ προσκυροῖ διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς μερικῆς εἰσπράξεως» L. 2 § 5 eod., L. 20 § 3. 5. eod. Συμβατικὴ ἀναδοχὴ τῶν χρεῶν ἐν τῇ περὶ διανομῆς συμβάσει: RG. Entscheid. XLIII σ. 180 ἐπ., S o n d e r h o f f Welche Bedeutung hat es nach gemeinem R. und nach dem BGB., wenn der Erblasser letztwillig bestimmt, dass eine ihm obliegende Verbindlichkeit von einem Erben allein getragen werden soll? Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1903, K o h l e r Arch. für. civ. Pr. XCI σ. 329 ἐπ.

⁹ Πρβλ. II § 330 ἀρ. 2. § 338 σημ. 9. Ἡ L. 3 cit. ἐξακολουθεῖ: «Τοῦτο δὲ οὐ ποιεῖ τὸν λαβόντα εἰς ὀλόκληρον ἐποφείλειν, ἢ ἐποφείλεσθαι· ἀλλ' ἐν μέρει μὲν, ἴδιφ ὀνόματι· ἐν μέρει δέ, συνηγορικῶς ἐνάγουσι καὶ ἐνάγονται. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν προσκύρωσιν ἀδειαν ἔχουσιν οἱ δανεισταὶ πᾶσιν ἐνάγειν, ὅμως καὶ

διανομῆς β) ὅ,τι ἤδη κατ' ἄλλον τρόπον διενεμήθη μεταξύ τῶν κληρονόμων¹⁰. γ) ὅ,τι ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ εἶναι ἀδιαίρετον¹¹. δ) ὅ,τι ὡς ἐκ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ δέον νὰ μείνῃ ἀδιανέμητον¹². ε) τὰ ἀπηγορευμένα καὶ τὰ ἀθεμίτως κτηθέντα¹³.— Ἀφ' ἐτέρου οἱ κληρονόμοι ὀφείλουσιν ἐνίοτε νὰ προσκομίσωσι πρὸς διανομὴν ἀντικείμενα τῆς ἰδίας αὐτῶν περιουσίας· περὶ τούτου γενήσεται εἰδικῶς λόγος ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ.

2. Ἡ ἀναλογία τῆς διανομῆς φυσικῶ τῷ λόγῳ προσδιορίζεται ἐν πρώτοις ἐκ τῶν μερίδων τῶν κληρονόμων. Δυνατὸν ὅμως ἐκ τῆς κληρονομίας ὀρισμένα πράγματα ἢ ποσὰ νὰ ἀνήκωσιν ἐκ προοιμίῶν εἰς τινὰ τῶν κληρονόμων κατὰ νομικὸν κανόνα¹⁴ ἢ δυνάμει κληροδοσίας τοῦ κληρονομουμένου¹⁵.

3. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διανομῆς ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς τοῦ κληρονομουμένου διατάξεις καὶ τὰς συμφωνίας τῶν μερῶν¹⁶, κατὰ τὰλλα ὅμως νὰ διανείμῃ ὡς

αὐτοῖς ἐφέεται δι' ἐντολέων δικάζεσθαι ὀφικίῳ τοῦ δικαστοῦ». Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἢ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ μετάθεσις χρέους ὡς τοιαύτη (προϋποτιθεμένης τῆς συναίνεσεως τοῦ δανειστοῦ) καθίστησι τὸν συγκληρονόμον, εἰς ὃν ἐγένετο αὐτῇ, ὀφειλέτην (II § 338 σημ. 10). Πρβλ. ἐπι L. 1 C. de exc. S. 35 [36].

¹⁰ L. 1 C. h. t. (3. 36) (σύμβασις), L. 44 pr. D. h. t. (actio communi dividundo). S e u f f. Arch. IV 39, XIII. 222.

¹¹ Πρβλ. L. 25 § 9. 10 D. h. t. Περὶ ἐνεχύρων ὄρ. I. § 226 σημ. 3 § 233a σημ. 1.

¹² L. 4 § 3, L. 5. 6 D. h. t. (ἡ διαθήκη καὶ ἄλλα τῆς κληρονομίας ἔγγραφα). L. 30 D. h. t., L. 4 G. de relig. 3. 44 (ταφεῖα).

¹³ L. 4 § 1. 2 D. h. t.

¹⁴ Οὕτως ἢ προῖξ, ἢ τις παρεδόθη τῷ ἐξουσιαστῇ διὰ τὸν ὑπεζούσιον υἱόν, II § 493 σημ. 1. Ὅρ. περιαιτέρω § 572 σημ. 9 καὶ κατ. σημ. 27.

¹⁵ L. 4 pr., I. 22 § 1, L. 25 § 22, L. 26, 28 D. h. t., L. 7 C. h. t. (3. 36), L. 17 § 2 D. de leg. I^o 30. Ὅρ. καὶ σημ. 16. a.

¹⁶ Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τοῦ κληρονομουμένου διατάξεις, διακριτέον: α) διατάξεις, δι' ὧν ὀρισμένα τῆς κληρονομίας ἀντικείμενα ἀπονέμονται εἰς ὀρισμένους κληρονόμους. Τοιαῦται διατάξεις εἰσὶ πράγματι κληροδοσίαι καὶ ὡς τοιαῦται δέον νὰ ἐκπληρωθῶσιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ πάσης κληροδοσίας παραφυλαττομένων τοῦ φαλκιδίου τετάρτου καὶ τῆς νομίμου μοίρας. L. 20 § 3. 5. 8, L. 32. 33 D. h. t., L. 10. 16. 21 C. h. t. (3. 36), L. 8 pr. C. de inoff. test. 3. 28 Πρβλ. M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XI, II σ. 152 ἐπ., F e i n αὐτ. XLV σ. 227 ἐπ. S e u f f. Arch. XXXVI 49. β) Διατάξεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς διανομῆς γενικῶς ὅτι π. χ. δέον νὰ τελεσθῇ δημόσιος πλειστηριασμός ἢ τούναντίον. Καὶ τοιαύτας

κρίνει καταλληλότερον εἰς τὰ καλῶς νοούμενα συμφέροντα αὐτῶν¹⁷.

4. Εἰς τὸν διακανονισμόν τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων τῶν κληρονόμων ὑπάγεται πλὴν τῆς διανομῆς τοῦ κλήρου ἡ ἔξομάλυσσις τῶν προσωπικῶν ἀξιώσεων, αἵτινες παρήχθησαν ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς κληρονομίας μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων¹⁸. Ἡ κληρονομικὴ κοινωνία παράγει μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων σχέσιν ἐνοχικήν, ἧς τὸ περιεχόμενον, ὡς καὶ τὸ τῆς παραγομένης ἐκ τῆς κοινοπραξίας μεταξὺ τῶν συγκυρίων, ἀπόκει-

διατάξεις δὲν δύναται αὐθαιρέτως νὰ παρίδῃ ὁ ἐπὶ τῆς διανομῆς δικαστής, ἀλλ' οἱ κληρονόμοι δὲν δικαιῶνται νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ ἀκολουθήσῃ ταύταις, ἐὰν μὴ εὐρίσκῃ αὐτάς καταλλήλους. *Άλλης γνώμης ὁ Der nburg III § 176 σημ. 17. Kohler Arch. für civ. Pr. XCI σ. 311 ἐπ.— Συμφωνία τῶν μερῶν : L. 3 § 1 D. comm. div. 10. 3, πρβλ. L. 21 eod.

¹⁷ Πρβλ. L. 4 § 1 D. h. t. Βασ. (42. 3) δ' αὐτ. «Καὶ τὰ κατὰ φάρμακα καὶ τὰ μαγικά βιβλία καὶ τὰ ὅμοια (κατάγονται εἰς τὸ διαιροῦν τῇ φαιμίᾳ τὸν κληρον δικαστήριον) ἀλλ' ὀφρζιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ παραρρημα τὰ τοιαῦτα φθεῖρειν». L. 21 D. comm. div. 10. 3 Βασ. (12. 2) κα'. «Ἐν τῇ διαιρέσει τῶν ἐπιχοίων ἀκινήτων, ὅπερ συμφέρει πᾶσιν ἢ ὅπερ οἱ δικαζόμενοι θέλουσι, διατυποῖ ὁ δικαστής». Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δύναται καὶ ἐνταῦθα ὁ ἐπὶ τῆς διανομῆς δικαστής, ὡς κατὰ τὴν διανομὴν πραγμάτων, νὰ μερίσῃ σωματικῶς τὰ διανεμητέα ἀντικείμενα ἢ νὰ ἐπιδικάσῃ ἐνὶ τῶν συγκληρονόμων ἐπὶ ἀποζημιώσει τοῦ ἐτέρου ἢ νὰ ἐκθέσῃ εἰς δημόσιον πλειστηριασμόν. Δύναται δὲ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων δουλείας καὶ ὑποθηκικά δικαιώματα. L. 1 pr., L. 22 § 1. 2, L. 25 § 6, L. 30, L. 47 pr., L. 52 § 2, L. 55 D. h. t., § 4 L. de off iud. 4. 17, L. 16 § 1, L. 22 § 3 D. h. t., L. 6 § 1 D. de usufr. 7. 1. L. 14 § 1, L. 16 pr. § 2 D. h. t. L. 29 D. h. t. Glüc k σ. 40-41. 51 ἐπ. 74 ἐπ. Seuff. Arch. I. 98, XI. 60.— Ἀξιώσις τοῦ συγκληρονόμου, ἐὰν τὸ ἐπιδικάσθῃ αὐτῷ ἀποδείχθῃ ξένον : L. 25 § 21 D. h. t., ἀλλ' ὄρ. καὶ II § 449 σημ. 24. § 392 σημ. 3.— [Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1092 Πολ. Δικ., ἀνερίκτου οὐσης τῆς φυσικῆς διαίρεσεως τοῦ πράγματος κινήτου ἢ ἀκινήτου, τοῦτο δὲν προσκυροῦται ἐνὶ τῶν συγκληρονόμων ἐπὶ ἀποζημιώσει τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ἐκτίθεται διατάξει τοῦ δικαστηρίου εἰς δημόσιον πλειστηριασμόν.]

¹⁸ L. 22 § 4 D. h. t. Βασ. (42. 3) κβ'. αὐτ. «Τὸ διαιροῦν τῇ φαιμίᾳ τὸν κληρον δικαστήριον ἀπὸ δύο συνίσταται, τουτέστι πραγμάτων καὶ δαπανημάτων, ἧγον προσωπικῶν ἀγωγῶν». Δυνατὸν ὁ δικαστής ν' ἀσχολήθῃ μόνον περὶ τὰς προσωπικάς ταύτας ἀξιώσεις, ἐὰν δηλαδὴ ἡ καταλειφθεῖσα περιουσία διενεμήθῃ ἤδη ἄλλως ἢ τὰ μέρη δὲν ἐρίζωσι περὶ τῆς διανομῆς. L. 44 pr. D. h. t. Seuff. Arch. XXIV: 133, XXXI 153.— [Περὶ τοῦ νομίμου ὑποθηκικοῦ τίτλου τῶν συγκληρονόμων κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον ὄρ. Οἰκονομίδην II § 168 σημ. 13 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς].

ται γενικῶς εἰς τὴν ἔλευθέραν τοῦ δικαστοῦ κρίσιν¹⁹. αὕτη ὁμως ἐν τούτῳ ἰδίᾳ ἐκδηλοῦται²⁰, ὅτι ἕκαστος συγκληρονόμος ὑποχρεοῦται ν' ἀποκαταστήσῃ τῷ ἑτέρῳ: α) ὅ,τι ἐν τῷ συμφέροντι τῆς κληρονομίας ἢ ὡς κληρονόμος ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ συγκληρονόμου ἐθυσίασεν οὗτος ἐξ ἰδίων²¹. β) ὅ,τι ὁ συγκληρονόμος εἰσεκόμισεν εἰς τὴν ἰδίαν περιουσίαν ἐκ τῆς κληρονομίας ἢ ὡς κληρονόμος ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ συγκληρονόμου²². γ) πᾶσαν βλάβην, ἣν προϋξένησε πταίσματι εἰς τὴν κληρονομίαν ἢ ὡς κληρονόμος εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ συγκληρονόμου²³. Πταίσμα εἶναι καὶ ἡ ἀμέλεια, ἐν τούτοις μόνον.

¹⁹ Ἡ *actio familiae erciscundae*, ὡς ἡ *actio communi dividundo*, εἶναι *bonae fidei*. L. 9 C. h. t., § 28 I. de act. 4. 6.

²⁰ Ἐτεραὶ ἐπόψεις τῆς ἐνοχικῆς ταύτης σχέσεως ἐσημειώθησαν ἤδη ἀλλοχοῦ ἢ ὑποχρέωσις πρὸς διανομὴν (σημ. 4), ἢ ὑποχρέωσις πρὸς συνεισφοράν (κείμενον ἀρ. 1 ἐν τέλ.). Ὅρ. καὶ I. 51 pr. D. h. t.—Λογοδοσία, βεβαιωτικὸς ὄρκος: *Seu ff. Arch. L. 98.*—Ἡ κληρονομικὴ κοινωνία δὲν τίττει νέαν ὑποχρέωσιν πρὸς παροχὴν τῶν εἰς τὸν κληρονομούμενον ἢ ὑπ' αὐτοῦ ὀφειλομένων. L. 51 § 1 i. f. D. h. t. Πρβλ. *Seu ff. Arch. XIX. 171, XXIV. 134* ἀρ. 2. 3.

²¹ Γενικῶς: L. 18 § 1 C. h. t. (3. 36). «*In communi... hereditate quin sumptus ad uno facti bona fide familiae erciscundae iudicio, ... servari possint, non est ambiguum*». L. 18 § 3 D. h. t., § 3. 4. I. de obl. quasi ex contr. 3. 27. Εἰδικῶς: α) συγκληρονόμος τις σφῆζει ἰδίαις θυσίαις τὴν ὅλην κληρονομίαν, L. 39 pr. D. h. t. ἢ πράγμα τι τῆς κληρονομίας, διασφῆζον π. γ. διὰ πληρωμῆς κληρονομικοῦ χρέους τὸ ὑπὸ ἐνέχυρον πράγμα, L. 18 § 7 L. 25 § 14, L. 31 D. h. t., L. 18 § 4 eod. (τὸν δοῦλον, ἐξ ἀδικήματος τοῦ ὁποίου προήλθε τὸ χρέος, L. 25 § 15 D. h. t.) συγκληρονόμος τις, καταβάλλον κληρονομικὸν χρέος, ἀπαλλάσει τὴν κληρονομίαν ἐπικαρπίας, L. 44 § 7 D. h. t., ἐκκληρῶν τὰς κληροδοσίας ἀπαλλάσσει τὴν κληρονομίαν τῆς κοινῆς νομῆς τῶν κληροδόχων, L. 18 § 6, L. 25 § 15 D. h. t. συγκληρονόμος τις προφυλάσσει τὴν κληρονομίαν ἀπὸ παραγωγῆς ὑποχρέωσεως, L. 25 § 13 D. h. t., ἐπιφέρει τὴν ὑπὲρ αὐτῆς γένεσιν ἀπαιτήσεως, L. 78 § 2 D. de contr. emt. 18 I. β) Συγκληρονόμος τις ἐκκληροῖ ἀδίαρτετον κληρονομικὴν ὑποχρέωσιν, L. 25 § 10. 11, L. 44 § 8, L. 49 D. h. t., L. 11 § 23. 24 D. de leg. IIIo 32 πρβλ. L. 18 § 2 D. h. t. συγκληρονόμος τις ἐκκληροῖ ὀλοσχερῶς ὡς αὐτοφειλέτης διαρτετὴν κληρονομικὴν ὑποχρέωσιν, L. 20 § 1. 6. 7, L. 25 § 19 D. h. t., L. 13 C. h. t., L. 38 pr. D. de cond. ind. 12. 6. Πρβλ. καὶ II § 449 σημ. 10. 11. *Seu ff. Arch. XXIV 134* ἀρ. 1. 3.

²² L. 19. 56 D. h. t., L. 9 C. h. t., (3. 36), § 3. 4 I. de obl. quasi ex contr. 3. 27, § 4 I. de off. iud. 4. 17, πρβλ. L. 44 § 3 D. h. t. Πρβλ. καὶ ἀνωτ. II § 449 σημ. 5. 6.

²³ L. 16 § 4. 5, L. 17 D. h. h., L. 319 C. h. t. (3. 36), § 4 I. de off. iud.

τοιαύτη, ἦν εἰσθὲ τις νὰ ἀποφεύγῃ ἐν ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσι²⁴. — Διὰ μελλούσας τοῦ εἵδους τούτου ὑποχρεώσεις δύναται νὰ ζητηθῇ ἀσφάλεια²⁵ ἢ νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ συγκληρονόμος εἰς ἐπιχείρησιν τῆς πράξεως ἐκείνης, δι' ἧς ἀποτρέπεται ἀπ' αὐτοῦ ἡ παραγωγή ὑποχρεώσεως²⁶, ἢ δύναται καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδεχομένως ἀπαιτητὸν ποσὸν νὰ ἐπιδικασθῇ παρευθὺς ἐκ τῆς κληρονομίας εἰς τὸν ἐνδεχόμενον δικαιοῦχον²⁷. — Καθ' ὅσον αἱ ἀξιώσεις αὐταὶ εἰσι κατ' ἄλλην τινὰ νομικὴν ἔποψιν βάσιμοι δύνανται, ὡς εἰκός, νὰ ἐνασκηθῶσιν οὐ μόνον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς διανομῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοτελῶς²⁸.

5. Ἡ δικαστικὴ διανομὴ δὲν εἶναι ἐπάναγκες νὰ γίνῃ μεταξὺ ἀπάντων τῶν συγκληρονόμων²⁹. — Ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς γίνεται ἅπαξ μόνον, μεθ' ὃ ὡς πρὸς τὸ ἀδιανέμητον τυχὸν ὑπολειφθὲν δὲν γίνεται πλέον κληρονομικὴ διανομὴ, ἀλλὰ μόνον διανομὴ πραγμάτων³⁰. — Ἐὰν ἀμφισβητῆται ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου τὸ ὡς συγκληρονόμου δικαίωμά τινος τῶν διαδίκων, ὁ ἐπὶ τῆς διανομῆς δικαστῆς δέον κατὰ πρῶτον νὰ ἀποφῆνται περὶ τούτου. Ἀλλὰ τότε δύναται ὁ ἀμφισβητῶν, ἐὰν ἦ μοναδικὸς νομεὺς τῆς κληρονομίας, νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως μὴ κριθῇ

4. 17, L. 25 § 18 D. h. t., L. 25 § 12. 13 D. h. t., L. 44 § 5 eod., L. 5 § 4, L. 85 § 3 D. de V. O. 45, 1, L. 25 § 17 D. h. t., L. 8 D. de nox. act. 9. 4.

²⁴ L. 25 § 16 D. h. t. Πρβλ. ἐπι L. 45 § 1 D. h. t.

²⁵ L. 19, L. 25 § 10. 13 D. h. t.

²⁶ L. 18 § 2. 4, L. 44 § 7 D. h. t.

²⁷ L. 20 § 1. 6 D. h. t.

²⁸ Δυνατὸν νὰ ἦ βάσιμος π. χ. ἡ *actio communi dividundo, negotiorum gestorum, legis Aquiliae, furti* κλπ. Πρβλ. π. χ. L. 16 § 4. 5 D. h. t., L. 18 § 1 C. h. t. (3.36), L. 3 C. de neg. gest. 2. 18 [19], L. 8 D. de nox. act. 9. 4.

²⁹ L. 2 § 4 D. h. t., L. 17 C. h. t. (3. 36). Πρβλ. τὴν ἐν II § 449 σημ. 26 μνημονευθειῶν διατριβῆν τοῦ Zimmermann καὶ Vangerow II § 514 ἀρ. 2, Köppen ἐνθ. ἀνωτ. σ. 238 ἐπι. Seuff, Arch. IX 190 ἀρ. 1, XLIV. 117, I. I. 188.— Ἀφ' ἐτέρου οὐδὲν κωλύει, ὅπως ἐν τῇ αὐτῇ περὶ διανομῆς διαδικασίᾳ συμπεριληφθῶσι πλείονες κοιναὶ τοῖς διαδίκους κληρονομίαι καὶ ἂν ἔτι ἐπὶ μᾶς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχῃ καὶ ἕτερος συγκληρονόμος. L. 25 § 3. 4 D. h. t. πρβλ. Vangerow II § 514 ἀρ. 5 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. [Πρβλ. Οἰκονομὶ δ' ην Ἐγγ. § 133 σημ. 1. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 864 <1905>].

³⁰ L. 20 § 4 D. h. t. Paul. sentent. I. 18 § 1. Ἐξαιροῦνται ὁμως ἐκτακτοὶ περιπτώσεις, L. 20 § 4 cit:—*nisi causa cognita*. Seuff, Arch. LI. 188.

δυσμενέστερον ἢ ὡς θὰ ἐκρίνετο, ἐὰν ἠγείρετο κατ' αὐτοῦ ἀπλῶς ἢ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς κληρονομίας ἀγωγή³¹. — Ἐὰν ἐκ πλάνης προσενημίθῃ κληρονομικὸν δικαίωμα εἰς πρόσωπον, ὅπερ δὲν ἔχει τοιοῦτον, ἢ ἀπόφασις εἶναι ἄκυρος³².

Ἡ διανομή, δικαστικὴ ἢ συμβατικὴ, μόνον ἔνεκα γενικῶν λόγων δύναται νὰ προσβληθῇ³³.

B. Ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις*.

1. Εἰσαγωγή.

§ 609.

Ἐν ὠρισμέναις περιπτώσεσιν ὀφείλει ὁ κληρονόμος, ὁ θέλων νὰ λάβῃ τὴν ἐκ τῆς κληρονομίας μερίδα αὐτοῦ, νὰ καταστήσῃ τοὺς συγκληρονόμους κοινωνοὺς ὠρισμένων ἀντικειμένων τῆς

³¹ Ὅπως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ συνδυάζεται πρὸς τὴν *actio familiae erciscundae* ἢ *hereditatis petitio*. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἠδύνατο ὁ ἐναγόμενος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ζητήσῃ, ὅπως διεξαχθῇ πρότερον ἢ *hereditatis petitio* ὡς ἰδία ἀγωγή ἠδύνατο νὰ ἀποζούσῃ παντελῶς τὸν ἐνάγοντα διὰ τῆς *exceptio (praescriptio) si (quod) in ea re praeiudicium hereditati non fiat*. L. 1 § 1 D. h. t. Πρβλ. περὶ τῆς ἐνστάσεως ταύτης ἐν γένει § 616 ἀριθ. 1. Ὁ λόγος «*ne possessor singulis iudiciis vexaretur*» (§ 616 σημ. 1) ἐκλείπει ἐνταῦθα· οὕτω δὲ προκύπτει τὸ ἐν τῷ κειμένῳ συμπέρασμα. Πρβλ. *Sintenis* III § 188 σημ. 2, *Unger* § 44 σημ. 6, *Pianck Krit. VJSchr.* XI σ. 190, *Seuff. Arch.* IV. 152. XXV. 141.

³² L. 36 D. h. t. Ὁ εἰς ὃν ἐκ πλάνης προσενημίθῃ δικαίωμα συγκληρονόμου δὲν δύναται νὰ προτείνῃ κατὰ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἐγερωσομένης *hereditatis petitio* ὅτι ἀνεγνωρίσθῃ πρότερον ὡς κληρονόμος. Τοῦτο λέγει ἡ L. 37 D. h. t. κατὰ τὴν φλωρεντιανὴν γραφὴν. «*Qui familiae erciscundae indicio agit non confitetur, adversarium sibi esse coheredem*». Ἐὰν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Βασιλικῶν [(42.3) λς': «ὁ κινῶν τὸ τῆς διαίρεσεως δικαστήριον ὁμολογεῖ τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ συγκληρονόμον εἶναι»] ἀπαλείψῃ τις τὸ *non*, τὸ χωρίον ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι συγχρόνως δὲν δύναται τις νὰ ἐγείρῃ τὴν περὶ διανομῆς ἀγωγήν καὶ νὰ ἀμφισβητήσῃ τῷ ἀντιδίκῳ τὸ τοῦ συγκληρονόμου δικαίωμα. Πρβλ. *Vangerow* II § 514 ἀριθ. 4 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. *Parre-Teilung unter vermeintlichen Erben*. Ἐναίσιμος διατριβή, Göttingen 1894.

³³ Ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ τῆς διανομῆς τῆς κληρονομίας τὰ ἐν II § 449 σημ. 25 εἰρημένα. [A. Π. 167 <1903>, 76 <1907>. Ἐφ. Πατρ. 864 <1905>].

* Dig. 37. 6 de collatione bonorum. 37. 7 de dotis collatione, C. od. 6. 20 de collationibus. Βασ. 41. 7 περὶ συνεισφορᾶς πραγμάτων.—*Pfitzer* über die Collation der Descendenten, 1807 (πρβλ. περὶ τοῦ ἔργου τούτου τὴν κρίσιν τοῦ

ιδίας αὐτοῦ περιουσίας. Ὑποχρεοῦται, ὡς λέγουσιν, εἰς συνεισφορᾶν¹.

Ἡ συνεισφορὰ ὄρισταί γενικῶς, ὅπως ἄρη ἄδικον ἀνισότητα, ἥτις ἄλλως θὰ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲ ἢ ἐν τῷ ὁμοαῖκῳ δικαίῳ ἀνάπτυξις αὐτῆς παρουσιάζει ἄλλην ἄλλοτε θεμελιακὴν ιδέαν.

Fein ἐν τῷ ἀμέσῳ κατωτέρῳ ῥηθησομένῳ συγγράμματι σ. VI. XVI. XVII), K ä m m e r e r über die Collation der Dos bis zur Verordnung des Kaisers Gordian, Beiträge zur Geschichte und Theorie des römischen Rechts ἀριθ. 7 (1817). Francke Grundzüge der Lehre von der Collation, civil. Abhandlungen ἀρ. 4 (1826). Arndts RLex. III σ. 809-848 (1841). Fein das Recht der Collation, 1842 (τὸ κυριώτερον περὶ συνεισφορᾶς ἔργον περὶ τούτου v. d. Pfordten ἐν Richter's Jahrb. VIII σ. 865 ἐπ.), Ad. Schmitt (von Ilmenau) das Princip der prätorischen Callation, Jahrb. d. gem. R. IV σ. 110 ἐπ. (1860) Τοῦ αὐτοῦ das formelle Recht der Notherben σ. 106-125 (1862). Zimmermann zur Revision der Lehre von der Collation, Arch. f. civ. Pr. LI σ. 339 ἐπ. (1868). Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 III σ. 201-494 (1875). Köhler Zeitschr. f. französ. Civilrecht VII σ. 365 ἐπ. (1876). Ἀνευπόθῃ ἐν ταῖς Gesammeltem Abhandlungen I σ. 224 ἐπ. Rosshirt Einleitung in das Erbrecht σ. 414-444, testamentarisches Erbrecht II σ. 201-221, Mayer § 124-128, Vering σ. 559 ἐπ. 651 ἐπ. Köppen System σ. 246 ἐπ. Lehrb. § 41-43. Keller Institutionen σ. 313 ἐπ. Vangerow II § 515. 516. Sintenis III § 189, Brinz 1 ἐκδ. § 169-172. 2 ἐκδ. II § 409-411, Unger § 45-47, Dernburg III § 139-141. [Καλλιγὰς § 404 ἐπ., Παπαρηγόπουλος § 376 ἐπ., Κρασσὰς § 222 ἐπ., Δημ. Ε. Δεληγεώργης περὶ συνεισφορᾶς (collatio) ἐν γένει κατὰ τὸ ὁμοαῖκον καὶ βυζαντινὸν δίκαιον καὶ κατὰ τὰ νῦν ζροτοῦντα. Ἐν Ἀθήναις 1898. Ἐβραβεύθη ἐν τῷ Σγουεῖῳ διαγωνίσματι].

¹ Τὴν ὁμοαῖκὴν ἔκφρασιν conferre, collatio ἀποδίδουσιν οἱ Γερμανοὶ διὰ τῆς 609 τοῦ «Einwerfen» (συμβάλλειν, συμβολή). Ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν μοι φαίνεται ἀξιοσύστατος. Διότι εἰς τὴν παράστασιν τοῦ πράγματος προσδίδουσιν τὴν πλημμελῆ χροιάν, οὗ τὸ συνεισενεχτέον δέον πρῶτον νὰ συνενώθῃ πρὸς τὴν καθόλου διανεμητέαν ὁμάδα καὶ δι' αὐτῆς εἶτα νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς συγκληρονόμους· τοῦτο δ' ὁμολογουμένως δὲν εἶναι ὀρθόν. Καὶ λέγουσι μὲν αἱ πηγαὶ in commune conferre, in medium conferre, ὅρ. π. γ. L. 1 pr. § 16 D. h. t. (de collatione bonorum 37. 6), L. 4. 21 C. h. t., ὅρ. L. 17-19 C. h. t.· ἀλλὰ λέγουσιν, ἐπίσης καὶ διὰ καὶ συνηθέστερον, fratri etc. conferre, μάλιστα δὲ sibi conferre, ὅρ. π. γ. L. 1 § 24 D. h. t., L. 1 § 16 D. de coniung. 37. 8, καὶ ἐν L. 3 § 2 D. h. t. ῥητῶς ἀποκρούεται ἐπακολούθημά τι, προκῦπτον ἐκ τῆς ιδέας τοῦ in medium conferre. Τὸ κατ' ἐμὲ ἢ ἔκφρασις «Beibringen» (συνεισφέρειν, συνεισφορὰ), ἄμεσος τῆς ὁμοαῖκῆς μετάφρασις, πληροῖ πᾶσαν δυνατὴν ἀνάγκην [Ὁ γενικῶς παρ' ἡμῖν εὔχρηστος ὄρος «συνεισφορὰ» εἶναι εἰλημμένος ἐκ τῶν βυζαντιακῶν πηγῶν, ὅρ. π. γ. Βασ. 41. 7].

1. Ἡ ἀρχαιοτάτη ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ περίπτωσις τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσεως εἶναι ἡ τῶν χειραφέτων², τῶν κληρονομούντων μετ' ἄλλων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν παραμεινάντων κατιόντων. Ὅτε ὁ Ρωμαῖος πρᾶιτωρ ἀπένειμε τοῖς χειραφέτοις ἐπὶ τε τῆς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τῆς κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων διαδοχῆς τὸ αὐτὸ δικαίωμα, ὅπερ καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ πατρικῇ ἐξουσίᾳ παραμεινάντας κατιόντας, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ χειράφετοι ἀφ' ἐτέρου θὰ εἶχον ἀδικὸν ἀπέναντι τῶν ἐν λόγῳ κατιόντων πλεονέκτημα, ἐὰν ἠδύναντο νὰ διατηρῶσι δι' ἑαυτοὺς τὴν μετὰ τὴν χειραφεσίαν κτηθεῖσαν περιουσίαν, ἐν ᾗ πᾶν τὸ ὑπὸ τῶν συγκληρονόμων αὐτῶν κτηθὲν θὰ εἶχεν ἀποκτηθῆ διὰ τὸν κληρονομούμενον καὶ ἐπομένως διὰ τὴν κληρονομίαν³. Τὴν σκέψιν ὅμως ταύτην δὲν ἐφήρμοσεν ὁ πρᾶιτωρ ἐν ἀφηρημένῃ γενικότητι· διότι τὴν πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσιν δὲν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς χειραφέτους ἄνευ ὄρων, ἀλλὰ μόνον ἐὰν καὶ καθ' ὅσον ἀφαιροῦσί τι ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ παραμεινάντων κατιόντων⁴. — Οἱ χειράφετοι οὐ μόνον δὲν

² Καὶ τῶν τούτοις ἐξομοιωθέντων. Πρὸβλ. § 577 σημ. 2. L. 1 § 14, L. 5 pr. D. h. t., L. 2 D. de dot. coll. 37. 7, L. 5 pr. D. h. t., L. 4 D. de coniung. 37. 8, L. 6 D. si tab. test. nullae 38. 6. Coll. XVI. 7 § 2. Ὅρ. καὶ L. 19 C. h. t.

³ L. 1 pr. D. h. t. «Hic titulus manifestam habet aequitatem. Cum enim praetor ad bonorum possessionem contra tabulas emancipatos admittat participesque faciat cum his, qui sunt in potestate, paternorum bonorum: consequens esse credit, ut sua quoque bona in medium conferant, qui appetant paterna». Coll. XVI. 7 § 2: «aequissimum putavit, neque eos bonis paternis carere per hoc quod non sunt in potestate, neque praecipua bona propria habere, cum partem sint ablaturi suis heredibus». L. 20 § 1 D. de B. P. c. t. 37. 4. Ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης κλήσεως οὐδεμία συνεισφορά: L. 1. 9 C. h. t.

⁴ Ἐὰν καὶ καθ' ὅσον γινόμενοι κληρονόμοι ἐπιφέρουσιν αὐτοῖς «iniuriam» «incommodum», L. 10 D. h. t., L. 1 § 13 D. de coniung. 37. 8, L. 1 § 5 D. h. t. Ἐπομένως δὲν ὑποχρεοῦνται οἱ χειράφετοι νὰ συνεισενέγκωσιν: α) εἰς τοὺς suos ἄλλης ὀψίης, L. 1 § 3 i. f., L. 3 § 6 i. f., L. 9 D. h. t., L. 1 § 2 D. de dot. coll. 37. 7, L. 1 § 13. 17 D. de coniung. 37. 8· β) εἰς τοὺς ἀποκληρωθέντας suos, εἰς οὓς ἀνοίγουσι τὴν πρὸς τὴν κληρονομίαν ὁδὸν διὰ τούτου, ὅτι ὁ ἐγκατάστατος φόβῳ τῆς bonorum possessio contra tabulas τῶν χειραφέτων οὐδαμῶς ὑπεισέρχεται, L. 20 § 1 D. de B. P. c. t. 37. 4· γ) εἰς τοὺς ἐγκατασταθέντας suos, εἰς οὓς προσπορίζουσι διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν προκληθείσης bonorum possessio contra tabulas πλέον τῆς μερίδος, εἰς ἣν ἐγκατεστάθησαν, L. 1 § 4 D. h. t., L. 3 D. de dot. coll.

ἔχουσιν ἀξίωσιν πρὸς συνεισφορὰν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς συνεισφορᾶς δὲν συναριθμοῦνται ὡς κληρονόμοι, οὕτως ὥστε οἱ εἰς συνεισφορὰν δικαιοῦμενοι κατιόντες λαμβάνουσι κατὰ τοσοῦτο πλεϊότερον⁵.

2. Ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις τοῦ χειραφέτου ἐπεξετάθη εἰς τὴν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν παραμείνας θυγάτερα ὡς πρὸς τὴν προίκα αὐτῆς, ἣν κατὰ τὸν κανόνα τοῦ *ius civile* δὲν ὑπεχρεοῦτο νὰ διανεμηθῇ μετὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν⁶. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἀνεῖχον καὶ οἱ χειράφετοι ἀξίωσιν πρὸς τὴν συνεισφορὰν ταύτην, ἥριζον οἱ Ῥωμαῖοι νομικοί· ὁ αὐτοκράτωρ δὲ Γορδιανὸς ἀπεφήνατο ὅτι ἔδει νὰ συνεισενεχθῇ αὐτοῖς ἢ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευομένη, οὐχὶ δὲ ἄλλη τις προίξ⁷.

3. Κατὰ τὸ δίκαιον τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατορικῶν χρόνων οἱ κατιόντες ὡς τοιοῦτοι ὀφείλουσι νὰ συνεισενέγκωσιν εἰς ἄλλους κατιόντας, μετ' ὧν συγκληρονομοῦσιν, ὠρισμένα ἀντικείμενα περιουσίας, ληφθέντα παρὰ τοῦ κοινοῦ ἀνιόντος ἐν ζωῇ⁸. Ἡ θεμέλιος ἰδέα τῆς συνεισφορᾶς ταύτης εἶναι ἢ προϋπὸθεσις, ὅτι διὰ τῆς εἰς τινὰ τῶν κατιόντων γενομένης παροχῆς δὲν ἠθέλησεν ὁ κληρονομούμενος νὰ ἀπονεύμῃ

37. 7, L. 20 § 1 D. de B. P. c. t. 37. 4· ἐὰν ἡ κληρονομικὴ μερὶς τοῦ ἐγκατασταθέντος suos εἶναι ἐν τῇ *bonorum possessio contra tabulas* μικροτέρα ἐκείνης, εἰς ἣν ἐγκατεστάθη, οἱ χειράφετοι ὑποχρεοῦνται νὰ συνεισενέγκωσιν αὐτῷ μόνον τὴν διαφορὰν, L. 1 § 3 D. h. t. d). Ἐπίσης δὲν ὑποχρεοῦνται οἱ εἰς συνεισφορὰν, ἐὰν ἐν τῇ διαθήκῃ ἔλαβον τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἀνέρχεται ἡ κληρονομικὴ μερὶς, L. 1 § 6. 7 D. h. t., L. 3 D. de dot. coll. 37. 7.

⁵ L. 1 § 24, L. 2 § 5. 7, L. 3 § 2 D. h. t.

⁶ Ὁρ. Ulp. VI. 6 καὶ τὰ λοιπὰ ἐν II § 499 σημ. 6 παρατιθέμενα χωρία. Εἰδικῶς: α) ἡ θυγάτηρ ὡς τοιαύτη ὀφείλει νὰ συνεισενέγκῃ, οὐχὶ δὲ μόνον ἡ χειραφετηθεῖσα, L. 1 pr. § 8, L. 5 pr., L. 9 D. de dot. coll. 37. 7, L. 4. 5. 8. 14. 16 C. h. t.· β) οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς, L. 3. 5 pr. D. de dot. coll. 37. 7, L. 4. 7. C. h. t.· γ) μόνον εἰς ἐκείνους, εἰς οὓς «*iniuriam facit*» καὶ ἐφ' ὅσον πράττει τοῦτο, L. 1 § 2, L. 3, L. 5 pr. D. de dot. coll. 37. 7. Πρβλ. ἐπὶ Brinz 2 ἐκδ. II σ. 286. ἐπ.

⁷ L. 4 C. h. t. Πρβλ. Schmidt Notherbernecht σ. 124 σημ. 185 καὶ σημ. 178.

⁸ Ἡ νέα αὕτη συνεισφορὰ εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος ἐν L. 17 C. h. t. (τῷ 472), διεμορφώθη δὲ περαιτέρω ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν L. 19. 20 C. h. t. καὶ Νεαρ. 18 κεφ. 6.

αὐτῷ ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν συγκληρονόμων του κατὰ τὴν μέλλουσαν κληρονομικὴν διαδοχὴν^{8α}.

Ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ ἐκ τῶν διαφόρων τούτων περιπτώσεων τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσεως μόνον ἡ τρίτη ἔχει εἰσέτι ἰσχύν. Ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις τῶν χειραφέτων κατὰ πρῶτον μὲν περιεστάλη πολὺ κατ' ἔκτασιν διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὴν νομικὴν καὶ τὴν περὶ τὸ κτᾶσθαι ἰκανότητα τῶν ὑπεξουσίων κατιόντων⁹, εἶτα δὲ ἐξηλείφθη παντελῶς διὰ τῆς νεωτάτης τοῦ Ἰουστινιανοῦ νομοθεσίας, ἣτις ἦρε πᾶσαν κατ' ἀρχὴν διάκρισιν ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῇ μεταξὺ τῶν κατιόντων¹⁰. Διὰ τῆς πρώτης μετα-

^{8α} Ἡ θεμελιώδης ὁμως ἀρχὴ αὕτη ἐκδηλοῦται ἤδη ἐν τῇ ἐν σημ. 7 ῥηθείῃ διατάξει τοῦ ἀυτοκράτορος Γορδιανοῦ. Πρὸβλ. *Fein* σ. 284 ἐπ. (ἀλλὰ καὶ *Brinz* 2 ἔκδ. II σ. 290 σημ. 20). Πρὸβλ. περαιτέρω σημ. 9 ἐν τέλ.

⁹ Διὰ τῆς εἰρημένης μεταβολῆς τοῦ δικαίου ἐξηρέθησαν τῆς συνεισφορᾶς τοῦ χειραφέτου πάντα πλὴν α) τῶν ἐκ μέρους τοῦ κληρονόμου παροχῶν καὶ β) τῶν ἐκ τοῦ ἀπροσπορίστου γρηματίου σφζομένων καρπῶν. Ἡ δευτέρα ἐξαίρεσις δὲν ἀναγνωρίζεται γενικῶς (κατὰ ταύτης ἰδίως *Mayer Erbrecht* I. § 126 σημ. 11, *Wagner* σ. 385, 386, *Leist* σ. 295 ἐπ.), ὄντως δὲ οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς ἔχομεν ἐν ταῖς πηγαῖς μαρτυρίαν. Πηγάζει ὁμως ἐκ τῆς ἀρχῆς, τῆς ἀποτελούσης τὴν βάσιν τῆς συνεισφορᾶς τῶν χειραφέτων, ἀγνωρισθῆ δὲ καὶ ἐν τοῖς Βασιλευχοῖς (XLI. 7. 36). Ὁ *Leist* ἐνθ. ἀνωτ. ἐπικαλεῖται ὅτι οἱ ἐκ τῆς ἀπροσπορίστου περιουσίας σφζόμενοι καρποὶ ἐγένοντο κεφάλαιον, πάλιν ἄρα καὶ αὐτοὶ ἀπροσπόριστος περιουσία. Τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι ἀπόδειξις. Διότι τὸ ζήτημα ἀκριβῶς εἶναι, ἂν καὶ ἡ ἐκ τῶν σφζομένων καρπῶν ἀπορρέουσα ἐπαύξεισις τῆς ἀπροσπορίστου περιουσίας ἐξηρέθη τῆς συνεισφορᾶς. Ἡ πρώτη ἐξαίρεσις ἀγνωρισθῆ ρητῶς ἐν I. 17 i. f. C. h. t. (περὶ τοῦ ζητήματος, μὴπως ἐνταῦθα ἐμφυλοχρηθῆ παρέμβλημα. πρὸβλ. *Leist* σ. 267 ἐπ. καὶ τὰς αὐτ. παραπομπὰς). Δυσκολίαν ἐν τούτοις παρέχει ἐνταῦθα ὁ κανὼν, ὅτι ἡ εἰς τὸν ὑπεξουσίον γενομένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς δωρεὰ μένει τῷ ὑπεξουσίῳ, ἂν μὴ ἀνακληθῆ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς (II § 516 σημ. 17). Ἄλλ' ἔμμενε πράγματι αὐτῷ, καὶ ὅταν συνέτρεχε μετὰ χειραφέτων; Ὡς ἡ εὐσπροσδεκτοτέρα ὀπωσδήποτε ἐξηγήσις τῆς πολυθρυλῆτου I. 17 C. h. t. μοὶ φαίνεται αὕτη ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος περιπτώσει δὲν ἀρνεῖται μὲν τὴν ἰσχυροποίησιν τῆς δωρεᾶς, ἀρνεῖται ὁμως τὴν ἐκ τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσεως ἀπαλλαγὴν. Τοιαύτη ἡ ἐκδοχὴ τοῦ *Francke* σ. 228 ἐπ., ἀλλ' ἕτεροι ἔχουσι λίαν ἀφελῆστας γνώμας. Πρὸβλ. *Arndts* σ. 817 ἐπ., *Vagner* σ. 383 ἐπ., *Schmidt* σ. 117 σημ. 161, *Leist* σ. 257 ἐπ., Ἰδιόρρυθμος ἡ γνώμη τοῦ *Brinz* 2 ἔκδ. II σ. 289. [Πρὸβλ. γνωμοδότησιν ἐν Ἐφ. Ἐλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXVIII σ. 329].

¹⁰ Ἡ συνεισφορὰ τῶν χειραφέτων ἦτο παροχὴ, δι' ἧς πρόσωπα, μὴ ἔχοντα

βολῆς ἤρθη συγχρόνως ἡ συνεισφορὰ τῆς προικός, ἐφ' ὅσον

κυρίως ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς κληρονομίας, ὄφειλον νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν εἰς ταύτην συμμετοχὴν τὸν ἀπέναντι τὸν κυρίως κληρονόμον. Ἀπὸ τῶν Νεαρῶν 115 καὶ 118 οἱ κατιόντες, ὡς πάντες οἱ ἄλλοι νόμιμοι κληρονόμοι, ἐξισοῦνται ἐντελῶς περὶ τὸ κληρονομικὸν αὐτῶν δικαίωμα, τοῦτου δ' ἕνεκα οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ τοῦ λοιποῦ λόγος περὶ ἀντιτίμου καταβλητέου ὑπὸ τινος τῷ ἑτέρῳ ἐπὶ τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν συμμετοχῇ. Δυσκόλως μὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς συνεῖδε τὴν ἀκολουθίαν ταύτην τῆς νέας ὑπ' αὐτοῦ γενομένης διαρρυθμίσεως τοῦ νομίμου κληρονομικοῦ δικαιώματος· ἀλλ' ἐὰν ἐν γένει προσήκη τῇ ἐρμηνείᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐφαρμόζειν σκέψεις τοῦ νομοθέτου, ἅς οὗτος δὲν διανοήθη (I § 22), τοῦτο τὸ δικαίωμα τυγχάνει ἀναμφιβόλου κατ' ἐμὴν γνώμην ἐφαρμογῆς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει.—Τὸ ἐπιχείρημα, ὅπερ ἀνωτέρω ἔλαβον, δὲν πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ, ὅπως συνήθως ἐκφράζεται, ὅτι δηλ. μετὰ τὴν Νεαρ. 118 δὲν δύναται νὰ γίνῃ πλέον λόγος περὶ συνεισφορᾶς τῶν χειραφέτων, διότι ὁ νόμος οὗτος παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τοῦ πραιτωρικοῦ ἀστικῶν κληρονομικῶν δικαίωμα (ὅφ' ἦν μορφήν κατεπολεμήθη τὸ ἐπιχείρημα ὑπὸ Francke σ. 224 ἐπ., Arndts σ. 822 ἐπ., Mayer § 124 σημ. 9) Οὐχὶ ἡ διαφορὰ τῆς τοῦ δικαίου πηγῆς, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο τὸ κληρονομικὸν τῶν χειραφέτων δικαίωμα, ἦτο ὁ λόγος τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρεώσεως αὐτῶν (ὄρ. τοῦναντίον καὶ L. 11 C. de leg. her. 6. 58, L. 18 C. h. t.), ἀλλὰ τοῦτο τὸ γεγονός ὅτι ἡ πηγὴ αὕτη τοῦ δικαίου ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον (ὅπερ δὲν ἦτο ποσῶς ἀναγκαῖον καὶ ὅπερ δὲν ἔπραξεν ἡ αὐτοκρατορικὴ νομοθεσία, ὅτε παρέσχεν εἰς τοὺς ἐξ αἵματος ἐγγόνους κληρονομικὸν παρὰ τοῖς suis δικαίωμα) νὰ τονίσῃ τὸ κυρίως ἀνύπαρκτον τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν ἤδη τὸ πρῶτον κλουμένων προσώπων, νὰ τονίσῃ δὲ περαιτέρω ὅτι οἱ χειράρετοι ἀπώλεσαν, κυρίως εἰπεῖν, τὸ κληρονομικὸν αὐτῶν δικαίωμα καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ ἐπιζήσωσιν ἐπ' ὀφελείᾳ τοῦλάχιστον αὐτῶν τὸ γεγονός, ἐξ οὗ ἀπώλεσαν τοῦτο.—Ἐπιπλοῦν θεορῶ ἐπίσης ἄλλην τινὰ διατύπωσιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης ἐκ τῆς Νεαρ. 118 ἐξαγομένου ἐπιχειρήματος, ἧτις ἰδίως ἀνεπτύχθη ὑπὸ Fein σ. 138 ἐπ. καὶ Vangerow σ. 387 ἐπ. κατὰ ταύτην ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις τῶν χειραφέτων ἐστηρίζετο εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ πραιτωρ ἐκάλεσεν αὐτοὺς ὑπὸ τὸ πλάσμα τῆς ὑπισταμένης ἐπὶ ἰδιότητος αὐτῶν ὡς οἰκείων (suitas), ὅτι δὲ τῆς βάσεως ταύτης ἀνεξάρτητον κατέστη τὸ κληρονομικὸν αὐτῶν δικαίωμα διὰ τῆς Νεαρ. 118. Ἀληθῶς λέγεται ἐν ταῖς πηγαῖς ὅτι ὁ πραιτωρ καλεῖ τοὺς χειραφέτους ἀνατρέπων τὴν capitis diminutio, ἣν οὗτοι ὑπέστησαν (L. 6 § 1 D. de B. P. 37. 1, L. 3 § 5, L. 6 § 2 D. B. P. c. t. 37. 4). Ἄλλὰ δὲν μοι φαίνεται ὑγιής ἡ σκέψις, ὅτι διὰ τῆς ἀνατροπῆς ταύτης κατόρθωσε μὲν ὁ πραιτωρ τὴν τῶν χειραφέτων κλησιν, περιήχθη ὅμως καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δεχθῇ τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἀνατροπῆς. Ἡ ἀνατροπὴ ἦτο ἡ τυπικὴ ἔκφρασις τοῦ θελήματος αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ δεσμός, ὃν ἐπέβαλεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ διαπλάσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀπόφασιν, ὅπως ἐδόκει αὐτῷ σκοπιμώτερον ὑπὸ καθαρῶς πρακτικᾶς ἐπόψεως. Κατὰ ταύτης τῆς θεωρίας ἀπευθύνεται κυρίως ἡ ἀνωτέρω ἐν* μνημονευθεῖσα διατριβὴ τοῦ Schmidt ὄρ. δὲ ἰδίᾳ καὶ Brin z 1 ἐκδ. σ. 718. 719 2 ἐκδ. II σ. 286 σημ. 5.—

αὕτη δὲν ἦτο ἤδη συγκεχωνευμένη ἐν τῇ γενικῇ συνεισφορᾷ τῶν κατιόντων¹¹.

2. Τὸ δίκαιον τῆς συνεισφορᾶς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα'.

§ 610.

1. Ὑποχρεοῦνται εἰς συνεισφορὰν καὶ δικαιοῦνται νὰ ἀπα-

ῥαφῶν τῆς ἐν τῷ νεωτέρῳ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ καταργήσεως τῆς συνεισφορᾶς τῶν χειραφετῶν ὑπῆρξεν ἀνεκάνθεν ἡ ἀρχουσα γνώμη· περὶ παλαιότερων ἀντιφρονούντων ὄρ. τὰς παρὰ Francke σ. 217 σημ. 55 καὶ σ. 226 σημ. 60 παραπομπάς· ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐκτελέγησαν ἐναντίοι ὁ Francke ἐνθ. ἀνωτ., Mayer ἐνθ. ἀνωτ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Leist σ. 279 ἐπ. Ὁ Leist ὑπομνήσκει ὅτι ὁ χειράφετος κατὰ τὸ πρὸ τῆς Νεαρ. 118 δίκαιον μόνον παροχὰς τοῦ πατρὸς συνεισέφερεν, ἐν τῷ ἢ τῷ suis γενομένη δωρεᾷ παρέμενεν αὐτῷ ἀμείωτος. Δὲν δύναται νὰ δίδω ἐν τούτῳ, καὶ ὁρθὸν ἂν ἦτο (πρὸς σημ. 9), ἀνασκευὴν τῶν ἐνταῦθα εἰρημένων. Ἡ πράξις, ὡς γενικῶς ὁμολογεῖται, ἐνέμεινε σταθερῶς ἐν τῇ καταργήσει.—Ἰδιόρρυθμοι δόξαν ἐξέθετο ὁ Schmidt ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ διατριβῇ σ. 120. 121. Καὶ ὁ Schmidt ὁρμάται ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἀπὸ τῆς Νεαρ. 118 ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ τῶν χειραφετῶν δὲν παρίσταται πλέον ὡς ἀδικία κατὰ τῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν παραμεινόντων κατιόντων· ἀλλὰ δὲν ἐξάγει ἐντεῦθεν τὸ πόρισμα ὅτι τούτου ἐνεκα ἐξέλιπεν ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ὑποχρέωσις ἰσχύει ἤδη ἀπεριόριστος, οὐχὶ δηλ. μόνον ἀπέναντι ἐκείνου, οὐδὲ διὰ τῆς κληρονομικῆς αὐτῶν διαδοχῆς θὰ ἡδίκουν. Μοί φαίνεται ὅτι τὸ πεπλανημένον τοῦ συλλογισμοῦ τούτου εἶναι καταφανές. Τὴν μετὰ τὴν Νεαρ. 118 συνεισφορὰν ἐρεῖδει ὁ Schmidt ἐπὶ τῆς ἰδέας, ὅτι εἶναι ἀδικον ὁ μὲν τῶν κατιόντων νὰ κτάται διὰ τὴν κληρονομίαν, ὁ δὲ δι' ἑαυτόν. Δὲν θέλω νὰ διαφιλονικῶ τὴν ἐσωτερικὴν ὀρθότητά τῆς ἰδέας ταύτης (παρατήρησις τις, ἣν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ποιεῖται κατὰ τοῦ Schmidt ὁ Vangerow σ. 388, ἀφορᾷ μόνον εἰς ἀπρόσεκτον τούτου ἔκφρασιν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν κυρίως αὐτοῦ γνώμην)· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐρεισμα ὑπάρχει ἐν ταῖς πηγαῖς, δεικνύον ὅτι ἡ πρακτικὴ τῆς ἰδέας ταύτης ἐφαρμογὴ συνάδει πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Ὁ χειράφετος συνεισέφερε μόνον εἰς ἐκείνους, οὓς περιόριζεν, οἱ δ' ἐξ αἵματος ἔγγονοι δὲν συνεισέφερον παντάπασιν. Ὅρ. καὶ Leist σ. 288 ἐπ.

¹¹ Συγκεχωνευμένη ἦτο ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν dos profecticia. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν dos adventicia, ἡ θυγάτηρ δὲν ὑπερχεοῦτο πλέον νὰ συνεισφέρῃ τὸ κεφάλαιον ταύτης, ἀφ' ἧς ἐποχῆς καὶ ἄλλοι sui ἐκτῶντο δι' ἑαυτοὺς κατὰ κυριότητα τὸ peculium adventicium. Ἀλλὰ τὴν χάρπισιν ταύτης ἡ οὐδέποτε ἔσχεν ἢ ἔσχε δύναμις δωρεᾶς τοῦ πατρὸς. Πρὸς. Francke σ. 190 ἐπ., Arndts σ. 826 ἐπ. Ταῦτα ἀσχετὸς ἐστὶ πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ὑπανδρία τῆς γυναικὸς συμβιβάζεται ἐν γένει πρὸς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας (II § 525 σημ. 20 ἀρ. 3).

§ 610 ¹ Ἐπὶ τῆς συνεισφορᾶς τῶν κατιόντων, ἣν οἱ ἐφ' ὧν στηρίζεται αὐτοκρατορικοὶ νόμοι ἐν γενικότητάις μόνον γραμμαῖς καθορίζουσιν, εἰσὶν ἐφαρμοστέαι αἱ ἀρχαὶ τῆς παλαιᾶς συνεισφορᾶς, ἐφ' ὅσον συμβιβάζονται πρὸς τὴν θεμε-

τήσῳσι ταύτην οἱ κατιόντες ὡς τοιοῦτοι², οἵτινες συγκληρονομοῦσιν³. Ἐὰν ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐπέρχηται ἐκ τοῦ νόμου ἢ ἐκ διαθήκης, τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον⁴, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς ἀπαιτεῖται νὰ ἐκαλοῦντο οἱ ἐγκατάστατοι καὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τοιαύτην⁵. Ἡ συνεισφορὰ δέον νὰ γίνηται ὑπὲρ πάντων τῶν συγκληρονομούντων κατιόντων οὐχὶ

λαῶδη τῆς νέας ταύτης συνεισφορᾶς ἰδέαν. Ἡ νέα συνεισφορὰ ἐμφανίζεται ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ νομοθεσίᾳ οὐχὶ ὡς ἀνυπότακτος θεσμός, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς συνέχεια τῆς παλαιᾶς. Πρβλ. *Fein* σ. 289 ἐπ., *Leist* σ. 290 ἐπ., 444 ἐπ. Θέλων ὁ *Fein* νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀρχὴν ταύτην μόνον οὕτως, ὥστε ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσιν, ἐν αἷς ἐπὶ τῆς *collatio emancipati* ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, ἐπὶ τῆς νέας συνεισφορᾶς νὰ ὑποκατασταθῇ ὁ χρόνος τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως, χρησιμοποιεῖται καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. § 609 σημ. 10) κατὰ τρόπον, ὡς μοι φαίνεται, ἀδικαιολόγητον τὸ πλάσμα τῆς *suitas*. Κατὰ τῆς ὅλης ἀρχῆς κηρῦσσεται ἄνευ ἀπογοήσεως ἀποδείξεως ὁ *Zimmermann* (§ 609 σημ. *) σ. 390.

² *L. 17 C. h. t.* Καὶ οἱ υἰοθετηθέντες καὶ οἱ νομιμοποιηθέντες. Καὶ τὰ ἐξώγαμα τέκνα κληρονομοῦνται μετ' ἀλλήλων (§ 574 ἀρ. 3); Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν πρέπει κατ' ἐμὲ νὰ λυθῇ καταφατικῶς. Διότι πλὴν τοῦ ὅτι οὐδαμῶς τῶν νόμων ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς *liberi naturales* ἢ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις ἢ κληρονομικὴ αὐτῶν διαδοχὴ παρίσταται οὕτω διακεκριμένως ὡς τι ἐξω τῆς συνήθους τάξεως εὐρισκόμενον, ὥστε λίαν προβληματικὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἢ εἰς αὐτὴν μεταφορὰ τοῦ τεκμηρίου, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ συνεισφορὰ τῶν κατιόντων. Πρβλ. *Fein* σ. 266 ἐπ., *Vangerow* § 516 σημ. 2 ἀριθ. 1, 5, *Leist* σ. 363.

³ Ὁ τὴν κληρονομίαν ἀποποιούμενος δὲν ὑποχρεοῦται εἰς συνεισφορὰν, ὡς δὲν δύναται καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτην. *L. 17 C. h. t., L. 2 § 5 i. f., L. 3 § 5 D. h. t., L. 1 pr., L. 4. 8. 9 D. de dot. coll. 37. 7.*—Διὰ τῆς *transmissio* σὺν τῷ δικαιοῦματι τοῦ γενέσθαι κληρονόμον μεταβιβάζεται καὶ τὸ δικαίωμα καὶ ἡ ὑποχρέωσις πρὸς συνεισφορὰν. *Arndts* σ. 831, *Fein* σ. 367 ἐπ., *Vangerow* II § 516 σημ. 2 ἀρ. 1, 6, *Leist* σ. 402, 485.

⁴ Ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς δέον νὰ γίνηται συνεισφορὰ, τοῦτο εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς *Nov. 18 κεφ. 6.* «Ἄδηλον ἐστὶ» λέγει οὗτος. «μήποτε ἐκλαθόμενος (ὁ διαθέτης) τῶν δεδομένων ἢ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ θανάτῳ ταραχῆς στενοχωρούμενος οὐκ ἐμνήσθη τούτου» κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης. — Ὑποχρεοῦται εἰς συνεισφορὰν καὶ ὁ *ex re certa* ἐγκατασταθεὶς κατιών; Ναί, κατὰ τὰ ἐν § 553 σημ. 11 εἰρημένα. *Neuner Heredis institutio ex re certa* σ. 461 ἐπ., *Leist* σ. 481. Ἄντιδοξεῖ ὁ *Fein* σ. 377. ἐπ.—Καὶ ἐπὶ συρροῆς νομίμου καὶ ἐκ διαθήκης διαδοχῆς (§ 584 δεύτερον ἥμισυ, § 591 σημ. 12) χωρεῖ ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις. Τὸ ἀρχαῖον δίκαιον ἀπέκλειεν, ὡς εἰκόσ, τὴν συνεισφορὰν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, *L. 6, 7 D. de dot. coll. 37. 7* Πρβλ. *Arndts* σ. 831 σημ. 128.

δὲ μόνον ὑπὲρ ἐκείνων, οὓς περιορίζει ὁ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρεούμενος⁶. Ἐὰν πρὸς τοῖς δικαιουμένοις εἰς συνεισφορὰν ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι συγγληρονόμοι μὴ δικαιούμενοι εἰς ταύτην⁷, οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συναριθμηθῶσι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἐκ συνεισφορᾶς μερίδος⁸.

2. Ἡ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις χωρεῖ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ κληρονομούμενος δὲν διέταξε τὸ ἐναντίον⁹.

⁶ Ὁ Ἰουστινιανὸς προφανῶς δὲν θέλει ἐν τῇ Νεωρ. 18 κεφ. 6 νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς κατιόντας νέαν ὑποχρέωσιν, ἀλλὰ νὰ ἐπεκτείνῃ μόνον τὴν βαρύνουσαν αὐτοὺς ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ὑποχρέωσιν εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν συνετάχθη διαθήκη. Οὕτω καὶ ἡ ἄρχουσα γνώμη, περβλ. Arndts σ. 832, Sintenis III § 189 σημ. 7, Vangerow § 516 σημ. 2 ἀρ. 1, 3, Leist σ. 481, καὶ τοὺς παρὰ Fein σ. 374 σημ. 3 καὶ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. μνημονευόμενος· ἀντιδοξεῖ αὐτὸς ὁ Fein ἐνθ. ἀνωτ. Ὁ Dernburg III § 141 ὑπ' ἀριθ' 4 καὶ ὁ Dunkhase Arch. für. civ. Pr. LXXIX σ. 276 ἐπ. (1892) δέχονται ὅτι συνεισφορὰ χωρεῖ, μόνον ἐὰν οὐδεὶς τῶν κατιόντων ἠννόηθη ἰδιαίτερος ἐν τῇ διαθήκῃ. Κατ' ἐμέ, λέγει ὁ Kirp, ὀρθῶς.

⁷ Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὅτι τὸ δίκαιον τῆς collatio emancipati ἐξακολουθεῖ ἰσχύον (περβλ. § 609 σημ. 4). Ἡ συνεισφορὰ τῶν χειραφετῶν ἐστηρίζετο εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ χειράφετος ἐθεωρεῖτο ὡς παρειαστος ὀφειλῶν νὰ ἐξαγοράσῃ πρῶτον τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα δι' ἀποβολῆς πλεονεκτημάτων, ἀνήκοντος αὐτῷ αὐτοδικαίως· ἐκ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡδύνατο νὰ φαίνεται φυσικὸς ὁ περιορισμὸς, ὅτι τὸ τίμημα ὄφειλε νὰ καταβάλῃ μόνον εἰς ἐκείνον, παρ' οὗ γινόμενος κληρονόμος ἀφαιρεῖ τι. Τῆς νέας συνεισφορᾶς τούναντίον ἡ θεμέλιος ἰδέα εἶναι ὅτι μεταξὺ ἴσων δὲν πρέπει νὰ δημιουργηθῆ ἀνισότης διὰ τινῶν παροχῶν τοῦ κληρονομουμένου· ἐὰν ὅμως ὁ ἐξ ἀποθανόντος τέκνου ἔγγονος ὑπεχρεοῦτο νὰ συνεισφέρει εἰς μόνον τὸν ἀδελφόν του κτλ., ὁ θεῖος θὰ παρηγωνίζετο ἐξ ἴσου, ὡς ἐὰν ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀδελφὸς κτλ. ἡδύνατο νὰ διατηρήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην παροχὴν, καὶ ὁ θεῖος κτλ. θὰ ὑπεχρεοῦτο τὸ ἐπ' αὐτῷ νὰ συνεισφέρει εἰς ὅζων, παρ' ἧς οὐδὲν ἀναλαμβάνει. Οὕτω καὶ ἡ ἄρχουσα γνώμη, Arndts σ. 835 ἐπ., Fein σ. 277 ἐπ., Leist σ. 381 ἐπ., καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ Vangerow § 516 σημ. 2 ἀρ. II 1 παρατιθέμενοι· ἀντιδοξεῖ αὐτὸς ὁ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. Mayer § 125 σημ. 6, Sintenis § 189 σημ. 17. Ἐναντίος καὶ ὁ Brinz ἐν τῇ 1 ἐκδ. σ. 726, 727, ἀλλ' οὐχὶ πλέον καὶ ἐν τῇ 2 ἐκδ. III σ. 293.

⁸ Π. γ. ἄπορος χῆρα ἢ ἐγκατάστατοι μὴ κατιόντες.

⁹ Περβλ. § 609 σημ. 5. Arndts σ. 836 ἐπ., Fein σ. 281 ἐπ. 380 ἐπ., Vangerow § 516 σημ. 2 ἀρ. II 2, Leist σ. 383, 482. [Κρασσᾶς § 229 ἐν τέλ.]. Ἀντιδοξεῖ Dernburg III § 141 σημ. 17.

⁹ Νεωρ. 18 κεφ. 6: — «εἰ μὴ ῥητῶς ἐπισκήψειεν αὐτὸς βούλεσθαι μὴ γενέσθαι συνεισφορὰν». Σχεδὸν πάντες εἰσι σύμφωνοι ὅτι ὡς πρὸς τὸ «ῥητῶς ἐπισκήψει» τοῦτο ἀρκεῖ πᾶσα μὴ διαφορομένη δήλωσις τῆς βουλήσεως, ὅτι

Ἐκλείπει δ' ὡσαύτως, ἐὰν διὰ τῆς συνεισφορᾶς προσβάλληται ἡ νόμιμος τοῦ συνεισφέροντος μοῖρα¹⁰.

3. Ἀντικείμενον τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσης¹¹ δὲν εἶναι πᾶσα τοῦ κληρονομουμένου δόσις¹², ἀλλὰ μόνον: α) ἡ προίξις¹³ β) ἡ πρόγαμος δωρεὰ καὶ τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς ταύτην (II § 508)¹⁴ γ) ἡ τῷ υἱῷ προσπορισθεῖσα ὠνητὴ ὑπηρεσία κατὰ τὴν παροῦσαν αὐτῆς ἀξίαν¹⁵ δ) ἡ συνήθης δωρεὰ, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέταξε τοῦτο ῥητῶς ἢ ἐὰν ὑπ' ἄλλου τινος κατιόντος συνεισφέρεται προίξις ἢ πρόγαμος δωρεὰ καὶ συγχρόνως μῆτε ὁ κατιὼν οὗτος ἔλαβε συνήθη τινὰ δωρεὰν μῆτε ὁ λήπτης τῆς συνήθους δωρεᾶς ἔλαβε

κληρονόμος θέλει ἔχει τὸ δοθὲν ὡς ἐξαιρετον, ὡς ἐπίσης ὅτι ἡ τοιαύτη δήλωσις δὲν χρήζει τύπου. Πρὸβλ. Francke σ. 215 ἐπ., Arndts σ. 832 ἐπ., Fein σ. 394 ἐπ., Sintenis III § 189 σημ. 12, 13, Holzschuher II § 89 ἀρ 11, Zimmermann σ. 420, Leist σ. 482 ἐπ. 486 ἐπ. Senff. Arch. II. 73, X. 69, XXXI. 153. 347.

¹⁰ Διὰ τῆς τεκμαίρομένης τοῦ κληρονομουμένου βουλῆσεως δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀποτέλεσμα, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἡ ἐκπεφρασμένη αὐτοῦ βούλησις (§ 582 σημ. 2). Arndts σ. 834, Fein σ. 382 ἐπ., Leist σ. 485, E. A. Seuffert ἐν ταῖς εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσθήκαις § 587 σημ. 6.

¹¹ Francke ἐν τῇ ὑπὸ * μνημονευθείσῃ διατριβῇ, Arndts σ. 837 ἐπ., Fein σ. 199 ἐπ., Leist σ. 402 ἐπ.

¹² Διὰν διαδεδομένη ἦτο ἄλλοτε ἡ γνώμη, ὅτι κατ' ἀρχὴν συνεισφέρεται πᾶσα τοῦ κληρονομουμένου δόσις καὶ ὅτι τὸ ἐναντίον ἀποτελεῖ τὴν ἐξαιρεσιν. Κατὰ τῆς ἤδη ἐντελῶς ἐγκαταλειμμένης ταύτης γνώμης ἀντεπεξῆλθε κυρίως ἡ πραγματεία τοῦ Francke· πρὸβλ. καὶ Arndts σ. 837 ἐπ., Fein σ. 250 ἐπ., Vangerow II § 516 σημ. 3. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπιτάσσει τὴν συνεισφορὰν ὠρισμένων παροχῶν, διότι δὲν δύναται τις νὰ δεχθῇ ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε δι' αὐτῶν νὰ περιποιήσῃ τῷ λήπτη ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν συγκαληρονόμων του· ἀλλὰ τούτου ἕνεκα δὲν περιέχει καὶ τὸν κανόνα ὅτι εἶναι συνεισνεκτέα πᾶσα παροχὴ, ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλε νὰ δώσῃ τῷ λήπτη ὡς ἐξαιρετον, ἔτι δ' ὀλιγότερον περιέχει τὸν κανόνα, ὅτι ἐν ἀμφιβολίᾳ περὶ πάσης παροχῆς νὰ δεχθῶμεν ὅτι δὲν ἐσκοπεῖτο νὰ δοθῇ ὡς ἐξαιρετον. Seuff. Arch. XIX. 169, XXXIII. 316· ἄλλως L. 356, VIII. 276.

¹³ L. 17 C. h. t. [Πρὸβλ. ἀνωτ. § 498 σημ. 2].

¹⁴ L. 17 C. cit. Fein σ. 262.

¹⁵ L. 20 pr. C. h. t., ὄρα L. 12 C. comm. utr. iud. 3. 38. Fein σ. 207 ἐπ. Ὡς πρὸς τὸ ἐφαρμόσιμον ταύτης τῆς διατάξεως κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον πρὸβλ. Fein σ. 263 καὶ τὰς ἐν § 581 σημ. 5 παραπομπάς.

προῖκα ἢ πρόγαμον δωρεάν¹⁶.—Τὸ ὑπὸ πολλῶν¹⁷ ὑποστηριζόμενον ἀξίωμα, ὅτι ἐκτὸς τούτων δέον νὰ συνεισενεχθῆ καὶ πᾶν ὅ,τι ὁ ἀνιὼν ἔδωκε τῷ κατιόντι πρὸς ἴδρυσιν αὐθυπάροχτου οἴκου, δὲν εἶναι μὲν κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον βásiμον¹⁸, ἔχει ὁμως ὑπὲρ ἑαυτοῦ σταθερὰν νομολογίαν¹⁹.

4. Οἱ ἔγγονοι κτλ. δέον νὰ συνεισφέρωσιν οὐ μόνον τὰς εἰς

¹⁶ L. 20 § C. h. t. Francke σ. 206 ἐπ., Arndts σ. 838 ἐπ., Fein σ. 210 ἐπ., Leist σ. 367-381. Seuff. Arch. I. 356, XXXIII. 316.—Εἰς τὰς συνήθειας δωρεᾶς δέον κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἔννοιαν νὰ συγκαταλεχθῶσι καὶ αἱ αἰτιάθανάτου ἀπέναντι τῆς συνεισφορᾶς δὲν ἰσχύει ἡ κληροδοτικὴ αὐτῶν φύσις. Arndts σ. 839, Fein σ. 226 ἐπ., Leist σ. 405. Ἀντιδοξεῖ Vangerow II § 562 ἐν τέλ.—Ἀλλὰ συνεισφέρεται καὶ ἡ ἀνταποδοτικὴ δωρεά; Βεβαίως, κατὰ τὰ ἐν II § 368 σημ. 11 εἰρημένα, ἐξαιρέσει τῆς πρὸς ἀμοιβὴν ἐπὶ διασώσει τῆς ζωῆς. Ἄλλης γνώμης ὁ Arndts σ. 842, Leist σ. 405, ἐν μέρει Fein σ. 223.—[Πρὸβλ. γνωμοδότησιν Ρακτιβὰν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου XXI σ. 448].—Συνεισφορὰ τῆς πρὸς τὸν ὑπεξούσιον γενομένης δωρεᾶς, τῆς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἐπικυρουμένης; Ἐναντίος ὁ Leist σ. 367 ἐπ., καταφατικῶς δ' ὁ Fein σ. 229 ἐπ., ὀρθῶς, ὡς νομίζω; πρὸβλ. § 609 σημ. 9.—Παροχὴ διατροφῆς καὶ δαπανῶν σπουδῆς τότε μόνον εἶναι δωρεά, ὁσάκις δὲν εἶναι ἐκκληρωσις πατρικοῦ ἢ μητρικοῦ καθήκοντος. Πρὸβλ. L. 50 D. fam. erc. 10. 2. Arndts σ. 842, Leist σ. 434 ἐπ. 492 ἐπ., Seuff. Arch. III. 349, VII. 206, IX. 190, X. 67 [A. II. 16 <1919>]. Ἐφ. Ἀθ. 83 <1918>].—Δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς δωρεᾶς κατὰ τὸ νόημα τῆς L. 20 cit. τὰ ἐνεπίσημοις ἡμέραις ἐπιζόμενα δῶρα. Πρὸβλ. L. 194. 214 D. de V. S. 50. 16, L. 31 § 8 D. de don. i. v. e. u. 24. 1. L. 12 § 3 D. de admin. 26. 7. Fein σ. 218.—Πρὸβλ. ἐν Arndts σ. 842 lit. c. d. f., Fein σ. 221 ἐπ., Leist σ. 440 ἐπ., Seuff. Arch. XXXI. 153.

¹⁷ Arndts σ. 839 ἐπ., Puchta § 513. b, Sintenis § 189 σημ. 24, Brinz 1 ἐκδ. σ. 725. 2. ἐκδ. II σ. 296, Holzschuher II § 186 ἀριθ. 9, Leist σ. 402-433 (ἐπιχαλούμενος τὸ γερμανικὸν δίκαιον). Ἀντιδοξοῦσι Francke σ. 222 ἐπ., Fein σ. 259 ἐπ., Vangerow II § 516 σημ. 3 ἐν τέλ., Zimmermann σ. 394.

¹⁸ Οἱ νόμοι ἀπαριθμοῦσι τοσοῦτον ὀρισμένως τὰ καθ' ἕκαστον ἀντικείμενα τῆς συνεισφορᾶς, ὥστε δὲν ἐπιδέχονται ἐπέκτασιν ex ratione legis (I § 22). Πρῶτερον τοῦλάχιστον καὶ ἡ ἐν λόγῳ γνώμη ὑπεστηρίζετο οὐχὶ κυρίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἑλευθερίου παροχῆς, ἀλλὰ μᾶλλον σιωπηροῦ δανείου. Fein σ. 259 Ἀντιδοξεῖ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 296 σημ. 11. [Ἐφ. Ἀθ. 307 <1912>].

¹⁹ Seuff. Arch. III. 349, IV 136 (ὄρ. καὶ 127 σημ. 1), VII. 206, VIII. 276, X. 67, XXV. 249, XXXIII. 238. Οὐδ' ἡ XIV. 151 εἶναι ἐναντία. [Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι ὁ διὰ τῆς νομολογίας ταύτης καθιερούμενος κανὼν δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐφαρμοστέος].—Κατὰ λιὰν ἐπιπολαίαν ἐξέτασιν ὡς ἀντικείμενον τῆς συνεισφορᾶς ἐξαρακτῆρισάν τινες καὶ τὰ χρῆμα τῶν κληρονομῶν πρὸς τὸν κληρονομούμενον. Ἐναντίοι Francke σ. 176, Fein σ. 36.

αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς τοὺς γονεῖς κτλ. αὐτῶν γενομένης παροχᾶς κατὰ τὸ παριελθὸν αὐτοῖς²⁰. Αἱ εἰς αὐτοὺς τούτους

²⁰ Ζήτημα, ὑπὸ πλείονας ἀμφισβητούμενον ἐπόψεις. Διαφόρως πρὸς τὰ ἐν τῷ κειμένῳ διδασκόμενα ἰσχυρίζονται ὅτι: α') οἱ ἔγγονοι (σχετικῶς πρὸς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος παροχᾶς) κληρονομοῦντες τὸν πάππον δὲν εἶναι ὑπόχρεοι εἰς συνεισφορὰν ἀπέναντι τῶν ἀδελφῶν τοῦ πατρὸς καὶ ἐν γένει ἀπέναντι ἄλλων ἐγγόνων. Οὕτως ὡς πρὸς ἀμφότερα ὁ F e i n σ. 350. 351 β') Ἰσχυρίζονται περαιτέρω ὅτι προϋπόθεσις τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρεώσεως τῶν ἐγγόνων δὲν εἶναι ἢ εἰς αὐτοὺς περιέλευσις τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς γενομένης παροχῆς, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐγένοντο κληρονόμοι τῶν γονέων ἢ τὸ νὰ ἐγένοντο κληρονόμοι τῶν γονέων καὶ συγχρόνως νὰ περιῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἢ ἐν λόγῳ παροχῆς ἢ καὶ ὅτι οὐδέτερον τούτων ἀπαιτεῖται. Τὸ ζήτημα τοῦτο λύεται διαφοροτρόπως, καθ' ὅσον οἱ ἔγγονοι κληρονομοῦσιν ἀπλῶς μετ' ἀλλήλων ἢ μετ' ἀδελφῶν τῶν γονέων αὐτῶν. Πρὸβλ. περὶ τὴν τῶν διαφόρων γνομῶν παρὰ F e i n σ. 353 ἐπ., V a n g e r o W II § 516 σημ. 2 ἀρ. I. 6. a. H o l z s c h u h e r II § 186 ἀρ. 5 b, προσέτι Z i m m e r m a n n σ. 413 ἐπ., L e i s t σ. 387 ἐπ. 484 ἐπ., K o h l e r Arch. f. c. i v. P r. L I X σ. 91 ἐπ. γ') Ἐσχάτως ὁ B r i n z ἐν τῇ 1 ἐκδ. σ. 727 ἐπ. ἐξήγηκε τὸ ἀξίωμα, ὅτι κατὰ τὴν Νεαφ. 118 οἱ ἔγγονοι ἐν γένει δὲν ὑποχρεοῦνται πλέον νὰ συνεισφέρωσι τὸ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν παρασχεθὲν. — Ἡ λύσις τῶν ζητημάτων τούτων ἤρηται κυρίως ἐκ τῶν ἐξῆς. 1) Ἡ L. 19 C. h. t. ὀρίζει ὅτι οἱ ἔγγονοι κληρονομοῦντες μὲν τὴν μάμμη ὑποχρεοῦνται νὰ συνεισενέγκωσιν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῶν γονέων αὐτῶν τὴν εἰς τοὺς γονεῖς δοθείσαν προῖκα ἢ πρόγαμον δωρεάν, κληρονομοῦντες δὲ τὸν πρὸς μητρὸς πάππον ὑποχρεοῦνται νὰ συνεισενέγκωσιν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς μητρὸς αὐτῶν τὴν εἰς ταύτην δοθείσαν προῖκα· τοῦναντίον ἢ διάταξις αὕτη δὲν ὀρίζει ὅτι οἱ ἔγγονοι κληρονομοῦντες τὸν πρὸς πατρὸς πάππον ὑποχρεοῦνται νὰ συνεισενέγκωσιν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ πατρὸς τὴν εἰς τοῦτον δοθείσαν πρόγαμον δωρεάν. Ὅτι δὲ δὲν ὀρίζεται τὸ τελευταῖον, τοῦτο, καίτοι ἢ τοῦ χωρίου γραφῆ ἀμφισβητεῖται, εἶναι ἐντελῶς βέβαιο, διότι τὴν πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσιν τῶν ἐγγόνων τίθησι τὸ χωρίον τοῦτο ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ τρίτου ἐπὶ διανομῆς τῆς κληρονομίας, ἢν ἀφαίρεσιν κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑφίσταντο μὲν ἀπέναντι τέκνων τοῦ κληρονομουμένου οἱ ἐκ θυγατέρων ἔγγονοι πάντοτε, οἱ δ' ἐξ υἱῶν, ὅταν ἐκληρονομεῖτο ἢ μάμμη, ἀλλ' ἢν βεβαίως δὲν ὑφίσταντο οἱ ἐξ υἱῶν ἔγγονοι, ὅταν ἐκληρονομεῖτο ὁ πάππος. Πρὸβλ. L. 4 C. Th. de leg. her. 5. 1. Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν ταύτην τοῦ τρίτου εἰσῆλθη ἢ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσις τῶν ἐγγόνων διὰ τῆς L. 5 C. Th. eod., ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὴν προῖκα, ἥτις διὰ τοὺς μὴ γεωραφεηθέντας ἀπετέλει τότε τὸ μοναδικὸν τῆς συνεισφορᾶς ἀντικείμενον, καὶ μόνον κληρονομουμένου τοῦ πάππου, διότι κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ collatio dotis ἐπίρηχοτο, μόνον ὁσάκις ἐκληρονομεῖτο ἀνήρ. Ἡ L. 19 cit. νῦν ἐξομοιοῖ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ Λέοντος πρὸς τὴν προῖκα τὴν πρόγαμον δωρεάν, πρὸς τὴν περίπτωσιν δὲ τῆς κληρονομήσεως τοῦ πάππου τὴν περίπτωσιν τῆς κληρονομήσεως τῆς μάμμης· ἀλλὰ διατηρεῖ τὸν πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ τρίτου συνδυασμὸν καὶ οὕτως ἢ συνεισφορὰ τῶν ἐγγόνων παρίσταται καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ὡς τίμημα,

γενόμενα παροχαὶ δέον νὰ συνεισενεχθῶσι καὶ ἂν ἐγένετο πρὸ τοῦ θανάτου τῶν γονέων αὐτῶν κτλ.²¹.

ὅπερ ὑποχρεοῦνται οὗτοι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν χειραφέτων νὰ καταβάλωσιν, ὁσάκις κυρίως δὲν ἔχουσιν ἀξίωσιν πρὸς διαδοχὴν, L. 5 C. Th. cit. i. f. : — «quos constat alienae iam familiae esse procreatos». Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς Νεαρ. 118 ἐχορηγήθη εἰς ἅπαντας τοὺς κατιόντας ἴσον κατ' ἀρχὴν κληρονομικὸν δικαίωμα, διὰ τοῦτο δὲν δύναται μετὰ ταύτην νὰ ἐφαρμοσθῇ πλέον οὔτε ἡ L. 19 cit. οὔτε ἡ συνεισφορὰ τῶν χειραφέτων καὶ ἐπομένως δέον κατὰ τὴν ἐμὴν ἰδέαν νὰ δικαιώσωμεν ὡς πρὸς τοῦτο πληρέστατα τὸν B r i n z. 2) Ἄλλ' ἡ L. 19 cit. ἀναφέρεται κατ' ἐμὴν γνώμην μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν προῖξ καὶ προγάμος δωρεὰ δὲν περιήλθον εἰς τὸν ἕγγονον. Ἐάν ἡ L. 19 cit. δέον νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τῆς L. 5 C. Th. cit., ὡς οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον οὐδεμίαν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ εἰσαγάγῃ ὡς τι ἰδιαιτέρον τὴν πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσιν τοῦ ἐγγόνου, ὅταν περιέρχεται αὐτῷ ἡ προῖξ. Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ collatio dotis ἐξελαμβάνετο ἀπλῶς ὡς ἐπέκτασις τῆς collatio eman- cipati, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην, ὄρ. L. 2 pr. D. h. t. :—«igitur sive hereditatem a patre sive legatum acceperit, hoc conferre debebit». Προσθετέον δ' ὅτι κατὰ τὸ ἐπὶ τῆς L. 19 cit. κρατοῦν δίκαιον ἡ προικίφα ἀπαίτησις κατὰ κανόνα δὲν μετεβιβάζεται ποσῶς εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναίκος, πρβλ. A r n d t s σ. 844. 3). Ἐάν λοιπὸν ἡ L. 19 cit. δὲν ἔχῃ σημασίαν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν, ἀνάγκη νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ κανὼν τῆς L. 2 D. cit. (σημ. 1), οὕτω δὲ ποριζόμεθα τὴν φυσικωτάτην ἀρχὴν, ὅτι τὴν πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέωσιν δὲν φέρει κυρίως τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ῥίζα, ὅτι ὅπως ἕκαστος τῆς ῥίζης ἀντιπρόσωπος κατὰ τοσοῦτο μόνον ὑποχρεοῦται νὰ συνεισενέγκῃ τὸ εἰς τὴν ῥίζαν παρασχεθὲν, καθ' ὅσον ὑπάρχει ἔτι τοῦτο παρ' αὐτῷ, ὅπως καὶ τὸ πρόσωπον κατὰ τοσοῦτο μόνον ὑποχρεοῦται νὰ συνεισενέγκῃ τὸ παρασχεθὲν αὐτῷ, καθ' ὅσον ἔχει εἰσέτι τοῦτο ἐν χερσὶ (σημ. 24). Σύμφωνας ἦδη κατ' ἀρχὴν καὶ ὁ B r i n z ἐν τῇ 2 ἐκδ. III σ. 300, σὺν τῇ διαφορᾷ μόνον ὅτι κατὰ τὰ κατωτέρω ἐν σημ. 24 παρατηρούμενα θεωρεῖ καὶ ἐνταῦθα ὡς τὸ οὐ- σιῶδες τὴν λῆψιν καὶ οὐχὶ τὸ ἔχειν. 4) Συνηθέστατον ἦτο ἄλλοτε νὰ γρησι- μοποιῶσιν διὰ τὸ προκείμενον ζήτημα τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίουματος τῆς ἀντι- προσωπειάς (§ 572 σημ. 4), ἐξ οὗ κατέληγον εἰς ἀπεριόριστον πρὸς συνεισφο- ρὰν ὑποχρέωσιν τῶν ἐγγόνων ἢ ἀπολύτως ἢ τοῦλάχιστον ἀπέναντι ἄλλων κατιόντων. Ἡδὴ ἡ καθόλου ἐγκαταλειμμένη ἔννοια τοῦ δικαίουματος τῆς ἀντιπροσωπειάς ἐγκαταλείφθη παντελῶς καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐφαρμογῇ αὐτῆς. 5) Ἡ νομολογία κυμαίνεται, ὡς καὶ ἡ θεωρία. Ὁρ. S e u f f. Arch. VIII. 69, X. 187, XL. 163. M a s s e n b a c h : Die Kollationspflicht der Enkel. Ἐναίσιμος διατριβή, Cöttingen 1891. E h r i n g h a u s : Haben Enkel zu konferieren, was ihren vorverstorbenen parens zugewandt war? Ἐναίσιμος διατριβή, Würzburg 1898. — [Κατὰ τὴν ἐν τοῖς Βασιλικοῖς (41. 7) λβ' παρηλλαγμένην διατύπωσιν τῆς L. 19 C. cit. οἱ ἕγγονοὶ ἐξωμοιώθησαν πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν συνεισφορὰν τῆς εἰς τούτους παρασχεθείσης προικὸς ἢ προγάμου δωρεᾶς. Πρβλ. καὶ Δελ. ηγεώρ. γην ἐνθ. ἀνωτ. σ. 229].

²¹ Οὐδεμίαν οἱ νόμοι ποιοῦνται διάκρισιν, ἡ δ' ἐκδοχή, ὅτι ὁ κληρονομού-

5. Μετὰ τῶν παρασχεθέντων συναποδίδονται οἱ ἐξ αὐτῶν μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς κληρονομίας συλλεγόντες καρποί²². Ἄφ' ἑτέρου ὁ πρὸς συνεισφορὰν ὑπόχρεως δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐπὶ τῶν παρασχεθέντων ἀναγκαίας καὶ ἐπωφελεῖς δαπάνας, καὶ διὰ μὲν τὰς μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς κληρονομίας ἀπολύτως, διὰ δὲ

μενος τὸ εἰς τοὺς ἐγγόνους δοθὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὡς ξένους, εἶναι ἀσθενεστέρῃ τῆς ἐξδοχῆς, ὅτι ὁ κληρονομούμενος τὸ δοθὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὡς μέλλοντας ζωνινοὺς τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας. Arn dts σ. 844, Fein σ. 362 ἐπ., V a n g e r o w II § 516 σημ. 2 ἀρ. 6. b. Ἀντιθέτου γνώμης ὁ S i n t e n i s III § 189 σημ. 20 καὶ οἱ αὐτ. ἀναφερόμενοι. D e r n b u r g III § 141 σημ. 15. [Πορβλ. γνωμοδοτήσιν Ἰ. Εὐκλείδου ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXVIII σ. 170].

²² Δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἀποδοθῶσιν οἱ πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς κληρονομίας συλλεγόντες· διότι ἡ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου, ὅπως οὐδεμίαν ὁ λήπτης ἔχη διὰ τοῦ παρασχεθέντος ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν συγκληρονόμων του, δέον νὰ ὑποτεθῇ ὑπάρχουσα μόνον ὡς πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ παρασχεθὲν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν πρόσδοτον αὐτοῦ· ἄλλως, διατὶ παρεχώρησε τοῦτο πρότερον; Ἐξ ἄλλου, ἀφ' οὗ ἡ παροχὴ πρέπει νὰ μὴ προσπορίζῃ τῷ λήπτῃ πλεονέκτημά τι ἀπέναντι τῶν συγκληρονόμων, ἀνάγκη νὰ μερισθῇ οὗτος τὸ παρασχεθὲν μετὰ τὸν συγκληρονόμον ἀφ' ἧς στιγμῆς ὑπάρξῃσι τοιοῦτοι. Αἱ πηγαὶ ἐν καὶ μόνον περὶ τοῦτου περιέχουσι χωρίον, L. 5 § 1 D. de dot. coll. 37. 7, τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, καίτοι δὲν ζυροῖ ἀμέσως τὸ λεχθὲν, δὲν ἀντιφάσκει ὁμως πρὸς αὐτὸ, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὐδὲν ἐξαναγκάζει ἡμᾶς, ὅπως τὴν mora, περὶ ἧς λαλεῖ τὸ χωρίον, νοήσωμεν ἐν τῇ τεχνικῇ τῆς λέξεως σημασίᾳ (ἢ ὑποκειμενικῇ mora λεγομένη II § 276 σημ. 2). Ἐν τούτοις μεγάλη ὑπάρχει διάστασις γνωμῶν. Ἰσχυρίζονται ὅτι α') ἡ πρὸς παροχὴν καρπῶν ὑποχρέωσις δὲν ἐπέρχεται ἡ ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσει· β') ἐπέρχεται τὸ πρῶτον ἅμα τῇ (ζυρίως) mora· γ') ἀφ' ἑτέρου ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπέρχεται mora ex re ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου. Πορβλ. Arn dts σ. 841, Fein σ. 309 ἐπ. 321 ἐπ., L e i s t σ. 476 ἐπ., K ö r p e n σ. 257, B r i n z 2 ἐκδ. III σ. 298, D e r n b u r g III § 141 σημ. 10· προσέτι τὰς διατριβάς τοῦ v. L a n g e n n ἐν ταῖς αὐτοῦ καὶ K o r i E r d r e t e r u n g e n p r a k t i s c h e r R e c h t s f r a g e n II σ. 193 ἐπ. (1830), P f e i f f e r p r a k t. A u s f ü h r u n g e n IV σ. 88 ἐπ. (1836), G u y e t A r c h. f. c i v. P r. XXI σ. 161 ἐπ. (1838). H o l z s c h u h e r II § 186 σημ. 15. S e u f f. A r c h. IX. 191, XVI. 178' XXIV. 250, XL. 32 (R G. E n t s c h e i d. XI. σ. 245). Γ' Ὁ Δελιηγώργης ἐνθ' ἀνωτ. σ. 265 ἐπ. θεωρεῖ ὡς χρόνον, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἡ πρὸς παροχὴν προσαυξημάτων ὑποχρέωσις, τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου, οὐχὶ διὰ τὴν ἐκτοτε κατ' ἄλλως ἐπερχομένην mora ex re, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀναδρομὴν τῆς ὑπεισελεύσεως. Πορβλ. ὁμως ἀνωτ. § 531 σημ. 14. Ὁ Α. Π. 105 <1872> ἐδέξατο ὅτι συνεισφέρονται οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου συλλεγόντες καρποί «ὡς ἐξ ὑπερημερίας ὀφειλόμενοι». Κατὰ τὸν Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 411 καρποῖ

τὰς πρότερον, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ὑπάρχουσιν εἰσέτι²³. Ἐὰν ὁ πρὸς συνεισφορὰν ὑπόχρεως μὴ ἔξῃ πλέον τὸ συνεισενεκτέον ἢ μὴ ἔξῃ πλέον αὐτὸ ἐν ἀβλαβεῖ καταστάσει, ὑποχρεοῦται εἰς ἀποζημίωσιν, ἐὰν ἡ ἀπώλεια προῆλθεν ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢν ἀποφεύγει οὗτος συνήθως ἐν ταῖς ἰδίαις ὑποθέσεσιν²⁴.

ὀφείλονται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου «ὡς προσθήκη ὀφειλείας», ὅπερ χρονικὸν ὄριον δέχεται καὶ ὁ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 232 (ἀνευ αἰτιολογίας), κατὰ δὲ τὸν Πα πα ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ν § 400 ἀπὸ τῆς ἐπαγωγῆς. — Πρβλ. καὶ γνωμοδότησιν ἐν Ἐ φ η μ. Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Νομολογίας XXVIII σ. 326 ἐπ. J.

²³ Ἡ διάταξις τῆς L. 1 § 5 D. de dot. coll. 37. 7 Βασ. (41. 7) εἶ' αὐτ.: «Προϊκὸς συνεισαγομένης ὑπεξαίρουται τὰ περὶ αὐτὴν γινόμενα ἀναγκαῖα δαπανήματα, οὐ μὴν τὰ λοιπὰ» ἱστορικὴν μόνον ἔχει σημασίαν» ὅφ. L. 8 D. de impens. 25. 1, L. un. § 5 C. de rei ux. act. 5. 13. Ἡ θετικὴ ἀπόδειξις τῶν ἐν τῷ κειμένῳ εἰρημένων κεῖται ἐν τῇ ἀρχῇ: collationem viri boni arbitrato fieri, L. 2 § 2, L. 5 § 1 D. h. t., L. 5 § 1 D. de dot. coll. 37. 7. Εἰδικιώτερον: α') οἱ εἰς συνεισφορὰν δικαιοῦμενοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιδιώξωσι πλουτισμὸν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέου· β') μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς κληρονομίας δύναται ὁ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρεούμενος νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς δαπάνας, καθ' οὓς κόνοντας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς ἐπ' ἄλλοτριου πράγμασις γενομένας. Ὅφ. ὅμως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐπωφελεῖς δαπάνας, ἀνοῦ. I. § 195 σημ. 7 καὶ πρβλ. ἐν γένει F e i n σ. 331 ἐπ. (ὅστις ὅμως θέλει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐν-ταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν καρπῶν, οὐχὶ ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, ἀλλ' ὁ τῆς ὑπεισελύσεως ὅφ. περὶ τούτου σημ. 1).

²⁴ Ὁ χειράφετος ἠθύνετο ἐκ culpa μόνον μετὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς κληρονομίας, L. 1 § 23, L. 2 § 2 D. h. t. ἀλλ' ἡ Νεαρά 97 κεφ. 6 καθιεροῖ ἐπὶ συνεισφορᾶς τῶν κατιόντων τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπολύτου λόγφ culpa εὐθύνης. Ἡ γνώμη τοῦ F e i n, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο νοητέον ὡς ἀφορῶν εἰς μόνον τὴν culpa lata, εἶναι ἀυθαίρετος. F e i n σ. 313 ἐπ., A r n d t s R Lex. σ. 840 ἐπ. καὶ Pand. § 530 σημ. 1. Δὲν δύναται ἐπίσης νὰ ἐπιδοκιμασθῇ ἡ γνώμη τοῦ L e i s t (σ. 473 ἐπ.), ὅτι ἡ Νεαρά 97 κεφ. 6 περιέχει εἰδικὴν μόνον λύσιν τῆς ἐν αὐτῇ ἀναφερομένης εἰδικῆς περιπτώσεως (ἀπώλεια τῆς προϊκὸς ἔνεκα παραλείψεως ἐγκαίρου αἰτήσεως χωρισμοῦ κτημάτων). Κατὰ τὸν L e i s t ὅμως ὁ πρὸς συνεισφορὰν ὑπόχρεως ἐνέχεται διὰ culpa οὐχὶ ἀπὸ τῆς ὑπεισελύσεως, ἀλλ' ὅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου, συμφώνως πρὸς τὴν ἀναδρομικὴν τῆς ὑπεισελύσεως δύναμιν πρβλ. περὶ τούτου § 531 σημ. 14.—Ἡ ἐπιείκεια τῆς deligentia quam suis δέον νὰ ἀποβαίῃ καὶ ἐνταῦθα, ὡς γενικῶς ἐπὶ τῆς μεταξὺ συγγληρονόμων σχέσεως (§ 608 σημ. 24), πρὸς ὄφελος τοῦ συγγληρονόμου. F e i n σ. 98 ἐπ. ὅφ. ὅμως καὶ S c h m i d t σ. 118 σημ. 164.—Ὁ Z i m m e r m a n n σ. 400 ἐπ. διατείνεται ὅτι ὁ πρὸς συνεισφορὰν ὑπόχρεως ὀφείλει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ συνεισενέγκῃ (νὰ καταλογίσῃ ἑαυτῷ) τὴν ἀξίαν τοῦ ληφθέντος. Ἐν τῇ Νεαρά 97 κεφ. 6, νομίζει οὗτος, δὲν πρόκειται περὶ εὐθύνης ἐκ culpa «ἀλλ' αἰτιολογεῖ μόνον ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἀπόφασίν του διὰ τῆς σκέψεως, ὅτι ἡ γυνή, ἣτις ἔνεκα τῆς προϊκὸς αὐτῆς διὰ τοσοῦτων περιβέβληται προνομίῳ, ὀφείλει

6. Ἄμεσος καταναγκασμὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρεώσεως δὲν χωρεῖ· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως αὐτῆς εἶναι μόνον ὅτι ὁ πρὸς συνεισφορὰν ὑπόχρεως ἀπόλλυσι τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα ὑπὲρ τῶν εἰς συνεισφορὰν δικαιουμένων²⁵. Ἄρχει ὁμοῦς πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομικῆς μερίδος ἀπλῆ ὑπόσχεσις τῆς συνεισφορᾶς, διδομένης ἀποχρώσεως ἀσφαλείας²⁶. Ἡ συνεισφορὰ

νὰ αἰτιῶται ἑαυτὴν διὰ τὴν ζημίαν (ἑαυτῇ μέμψιν—*cuipam*—ἐπαγέτω). Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, πάντῃ μέχρι τοῦδε μεμονωμένος, φέρεται ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ *Brinz* ἐν τῇ 2 ἔκδ. II σ. 297· οὗτος ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νέας συνεισφορᾶς δέον νὰ συνεισενεχθῇ τὸ ληφθέν, οὐχὶ δὲ ὅ,τι ἔχει ὁ συγκληρονόμος κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνοίξεως τῆς κληρονομίας (ὄρ. τούναντιόν τὰ ἐν σημ. 1 παραιρηθέντα), διορῶν ἰδιορρυθμίαν ἐν τῇ διατάξει τῆς Νεαρᾶς. Ὑπὲρ τῆς ἐπικρατούσης γνώμης *Köppen* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 252 σημ. 1. Ὑπὲρ τῆς συνεισφορᾶς κατὰ τὴν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς λήψεως ἀξίαν *Dernburg* III § 141 σημ. 9.

²⁵ Οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῆς *collatio emancipati* καὶ τῆς *collatio dotis*, οὐδὲν δὲ νεώτερον ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὤρισεν ἡ αὐτοκρατορικὴ νομοθεσία. L. 1 § 10. 13, L. 2 § 8. 9, L. 3 pr. D. h. t., L. 11. 12. 16 C. h. t. (οὐχὶ ἀντίθετος ἢ L. 1 pr. D. de dot. coll. 37. 7, *Fein* σ. 168). *Arndts* σ. 812. 825 ἐπ. 845. 847 ἐπ., *Fein* σ. 105 ἐπ. 167 ἐπ. 295 ἐπ., *Schmidt* σ. 119 ἐπ., *Brinz* 1 ἔκδ. σ. 732 ἐπ. 2 ἔκδ. III σ. 303, *Vangerow* II § 515 σημ. ἀριθ. 6 ἐντέλ., *Zimmermann* σ. 410. 422 ἐπ. *Seuff. Arch.* XXXI. 348. [Καλλιγᾶς § 412, Παπαρρηγόπουλος § 401, Κυρασᾶς § 235, Δεληγεώργης § 72]. Ἡ πρότερον κρατούσα γνώμη ἐδέχετο (μετὰ τὴν κτῆσιν τῆς κληρονομίας) ἄμεσον πρὸς συνεισφορὰν καταναγκασμόν. *Fein* σ. 295 ἐπ., οὗτο δὲ καὶ νῦν ἐστὶ *Sintenjs* § 189 σημ. 4, *Leist* σ. 450 ἐπ. (ἐπικαλούμενος τὸ γερμανικὸν δίκαιον).—Εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μετὰ τοῦ πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέου διατελοῦσι καὶ οἱ δανεισταὶ αὐτοῦ. Οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἀξιώσωσι τὸ κληρονομικὸν ἐκεῖνον ποσοστὸν, στρεφόμενων εἰτα τῶν συγκληρονόμων κατὰ τοῦ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρέου ὡς ἐνοχικῶν δανειστῶν, ὅθεν ὡς ἐχειρογράφου *Thibaut Pand.* § 883 σημ. p., *Fein* σ. 342. Καὶ ὁ ἐνεχυρικὸν ἔχων δικαίωμα ἐπὶ τοῦ κληρονομικοῦ ποσοστοῦ δὲν δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ αὐτὸ ἢ ἐπὶ ἐκπληρώσει τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρεώσεως. *Wolff Arch. f. prakt. RW.* VII. σ. 278 ἐπ. Ἄγωγὴ ἐπὶ συνεισφορᾷ μετὰ τὴν διανομὴν τῆς κληρονομίας: *Seuff. Arch.* LI. 188.

²⁶ L. 1 § 9. 10 11. 13, L. 2 § 9, L. 5 § 1 D. h. t. *Arndts* σ. 812 ἐπ. 825. 845, *Fein* σ. 9 ἐπ. 164. 297 ἐπ., *Schmidt* σ. 110. 117 ἐπ. [Σύμφωνοι καὶ οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς, ὄρ. προηγ. σημ.].—Παρέχει τὸ *beneficium inventarii* προστασίαν κατὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς πρὸς συνεισφορὰν ὑποχρέσεως; *Arndts* σ. 848, *Fein* σ. 335 ἐπ., *Vangerow* II § 516 σημ. 4. *Zimmermann* σ. 411, *Leist* σ. 478.

ἐκτελεῖται διὰ φυσικοῦ μερισμοῦ²⁷ ἢ ἀποζημιώσεως κατὰ τὴν ἀξίαν²⁸, τὸ δὲ τελευταῖον τοῦτο δέον νὰ ἐπιτρέπηται τῷ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρέω κατὰ τὴν ἐπιεικῆ τοῦ δικαστοῦ κρίσιν^{29, 30}.

²⁷ L. 1 § 11 D. h. t. «Quamvis autem edictum praetoris de cautione loquatur, tamen etiam re posse fieri collationem Pomponius libro septuagensimo nono ad edictum scripsit; aut enim re cautione facienda collatio est.»

²⁸ L. 1 § 12 D. h. t. Βασ. (41. 7) α' αὐτ. «Εἰ δὲ καὶ παρεῖσι ὁ αὐτεξούσιος ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἀνολογεῖ τῇ συνεισφορᾷ, τὸ ἱκανὸν δοκεῖ ποιεῖν τὸ αὐτὸ ἐστι, κἂν χρέος πατρῶον ἀποδώσει, ἢ πρᾶγμα δώσει ὑπὲρ τῆς συνεισφορᾶς». L. 5 D. h. t.

²⁹ Ὡς ἀφετηρία δέον νὰ ληφθῇ ὅτι ἡ τῆς συνεισφορᾶς ἀξίωσις ἀποβλέπει πρωτίτως εἰς τὴν in natura ἀπόδοσιν ἢ L. 1 § 12 D. h. t. προϋποτιθῆσι συμφωνίαν τῶν μερῶν, ἢ δὲ L. 5. C. h. t. ποιεῖται λόγον περὶ εἰδικῆς τινος περιπτώσεως. [Κρ α σ α ῶ § 234 σημ. 12, ἔνθ. ὄρ. καὶ περὶ τοῦ δευτέρου τῶν κατωτέρω ἐν τῇ παρουσίᾳ σημειῶσι ἀναφερομένων δύο σχολίων τῶν Βασιλικῶν]. Ἄλλ' ἀρ' οὐ ἡ συνεισφορὰ γίνεται arbitrato boni viri (σημ. 23), δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀρνηθῶμεν τῷ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρέω τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀξίας, ἐὰν οὗτος προσφέρῃ ἐντελῶς ἐπαρκῆς ἀντιτάθμισμα, ὃ δὲ εἰς συνεισφορὰν δικαιοῦμενος ἀδυνατῇ νὰ ἀποδείξῃ ἰδιαίτερον συμφέρον πρὸς αὐτούσιον (in natura) ἀπόδοσιν. Αἱ περὶ τούτου γνῶμαι διίστανται. Πρβλ. Arndts σ. 845, Fein σ. 298 ἐπ. (ὅστις, οὐχὶ βεβαίως ὀρθῶς, θεωρεῖ λειψυμένον τὸ ζήτημα διὰ τῆς Νεαρ. 97 κεφ. 6 ὑπὲρ τῆς κατὰ τὴν ἀξίαν ἀποκατάστασεως, ὅπερ ἀποδέγεται κατ' οὐσίαν καὶ ὁ Zimmermann Arch. für civ. Pr. I I σ. 395 ἐπ.), Sittenis III § 189 σημ. 34, Leist σ. 465 ἐπ., Brinz 2 ἔκδ. III σ. 299. 302.—Ἐπὶ τῆς δι' ἀποκατάστασεως τῆς ἀξίας συνεισφορᾶς λαμβάνεται ὡς βάσις ἡ ἐνεστώσα ἀξία τοῦ συνεισφερομένου ἀντικειμένου. [A. Π. 153 <1903>. Ἐφ. Ἀθ. 385 <1910>]. Ἡ L. 20 pr. C. h. t. περιέχει ius singulare, πρβλ. L. 30 § 2 C. de inoff. 3. 28 Arndts σ. 846 ἐπ., Fein σ. 304 ἐπ., Leist σ. 468. [Ὁ Καλλιγᾶς § 412 δέχεται ὅτι «ἡ συνεισφορὰ γίνεται εἴτε διὰ πραγματικῆς διανομῆς τοῦ συνεισφερομένου ἢ διὰ καταθέσεως τοῦ ἰσαξίου, ὅπερ γίνεται καὶ διὰ τῆς παρὰ τοσοῦτον λήψεως», ἀλλὰ «ταῦτα πάντοτε κατὰ τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τοῦ δικαστοῦ». Ὁ Παπαρηγόπουλος § 402 ὁμοδοξεῖ τῷ Windscheid. Ὁ Κρ α σ α ῶ § 234 (ὄρ. καὶ § 235 i. f.) εἶναι τῆς γνώμης ὅτι «ἡ συνεισφορὰ διεξάγεται διὰ τῆς πραγματικῆς διανομῆς τῶν συνεισνεκτέων, συναίνου ὕντων δὲ τῶν εἰς συνεισφορὰν δικαιουμένων διὰ τῆς τοῦ ἰσαξίου καταθέσεως ἢ διὰ τῆς παρὰ τοσοῦτον λήψεως». Ἀνάπτυξιν τῶν διαφορῶν γνώμων ὄρ. παρὰ Δελγηεώργη ἐνθ. ἀνωτ. σ. 252 ἐπ., ὅστις ἐπὶ τῆς βάσει τῆς Νεαρ. 97 κεφ. 6 καὶ δύο σχολίων τῶν Βασιλικῶν (41. 7) 22. 38 συμπεραίνει ὅτι «δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ τὸ κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δικαίον δικαίωμα τοῦ κατιόντος, ὅπως συνεισφέρῃ καθ' οἰονδήποτε συνεισφορᾶς τρόπον θέλῃ» προστίθην ὁμως: «ἀφιεμένου βεβαίως τῷ διεξάγοντι τὴν διανομῆν»

IV. Ἔννομος σχέσις κατακρατουμένης
τῆς κληρονομίας*.

Εἰσαγωγή.

§ 611.

Κατακρατουμένης τῆς κληρονομίας ὑπὸ τρίτου ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, τίκεται ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου ἀξίωσις πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ κατακρατουμένου. Μὴ ἱκανοποιουμένης δὲ τῆς ἀξιώσεως ταύτης, ὁ κληρονόμος ἔχει τὴν ἀγωγὴν περὶ κλήρου (I § 122). Πᾶν τὸ ῥητέον εἰδικώτερον περὶ τῆς ἀξιώσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐρείδεται κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ κατακρα-

δικαστῆ νά κρίνῃ ἐκάστοτε περὶ τοῦ ἱκανοῦ τῆς συνεισφορᾶς καὶ τῶν κατ' αὐτῆς ἀντιρρήσεων» (αὐτ. σ. 255-256). Ὁ Α. Π. 269 <1869> ἀπεφάνητο ὅτι «ἡ συνεισφορά (τῆς προικὸς) γίνεται παρακρατουμένου ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου τοσοῦτοῦ ἐκ τῆς μερίδος τῆς ἐναγοῦσης, ὅσον ἐμελλε νά ἔχῃ διὰ τῆς συνεισφορᾶς τῆς προικὸς».—Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οἱ διάφοροι τρόποι συνεισφορᾶς εἶναι δυνατοί, πρβλ. Δεληγεώργην ἐνθ. ἀνωτ. σ. 258-259 ὄφ. δ' αὐτ. καὶ περὶ τοῦ ἄρθο. 1097 Πολ. Δικ. (Κρασσᾶς § 235). Α. Π. 269 <1869>, 58 <1885> J. ⁸⁰ Ὑποχρέωσις πρὸς βεβαίωσιν τοῦ εἰς συνεισφορὰν ὑποχρέου. Πρβλ. S. Sp. [Σαξονικὸν Κάτοπτρον] L. 13 § 1 καὶ Leist σ. 455 ἐπ. Seuff. Arch. IX 190, XII 346 σημ. 1, XV. 261, XIX. 169, XXIII. 189, XXXVI. 51.

* Dig. 5. 3. de hereditatis petitione. Cod. 3. 31 de petitione hereditatis Bas. 42. 1 περὶ ἀπατήσεως κληρονομίας καὶ ἐκδικήσεως αὐτῆς.—Glück VII σ. 491-572. VIII. σ. 1-20 (1804-1807). v. Buchholz juristische Abhandlungen ἀφ. 1 (1833). Fabricius Rhein Mus VI σ. 165 ἐπ. (1833). Arndts Beiträge ἀφ. 1 (1837). Rosshirt testamentarisches Erbrecht II σ. 1 ἐπ. (1840). Arndts RLex V σ. 207-238 (1844). Zimmermann Arch. f. civ. Pr. XXIX σ. 212 ἐπ. 454 ἐπ. (1846). Francke Exegetisch-dogmatischer Commentar über den Pandektentitel Hereditatis Petitione (1834). Mayer § 130-133, Vangerow II § 506-508, Sintenis III § 190-192, Brinz I ἐκδ. § 159-165. 2 ἐκδ. III § 400-402, Unger § 50-53. Περίληψιν περιέχει ἡ ἐναίσιμος διατριβὴ τοῦ E. Cohn (Πανεπιστήμιον Breslau 1883). Lamfirmom zur Geschichte der Erbschaftsklage, ἐναίσιμος διατριβὴ (Πανεπιστήμιον Tybingen) 1887 (σχέσις τοῦ ἀρχαιότερου δικαίου πρὸς τὸ SC. Juventianum. Περὶ ταύτης Mitteis krit. VJSchr. XXXI σ. 68 ἐπ., Pfersche Grünhut's Zeitschrift XVII σ. 389 ἐπ.) Köppen Lehrbuch σ. 287-383 (1888). Berthon de la petition d' hérité en droit romain et ne droit français. Th. de Paris 1894. Leinweber die hereditatis petitio. Berlin 1899, περὶ οὗ J. Pfaff ἐν Krit. VJSchr. XLIII σ. 259 ἐπ., R. Leonhard der Erbschaftsbesitz, Jena 1899. [Καλιγᾶς § 378 ἐπ., Παπαρηγόπουλος § 404 ἐπ., Κρασσᾶς § 236 ἐπ.].

τούμενον εἶναι κληρονομία· ἀξιώσις καὶ ἀγωγή παρήχθησαν διὰ τῆς κατακρατήσεως κληρονομίας καὶ ἀφορῶσιν εἰς ἀπόδοσιν κληρονομίας¹. Καλὸν ὅμως καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς περὶ κυριότητος ἀξιώσεως (I § 193 ἐπ.), νὰ πραγματευθῶμεν εἰδικώτερον πρῶτον μὲν περὶ τοῦ ἀντικειμένου² τῆς ἀξιώσεως· εἶτα δὲ περὶ τῶν προϋποθέσεων αὐτῆς³.

A. Ἀντικείμενον τῆς περὶ κλήρου ἀξιώσεως.

§ 612.

1. Ἡ περὶ κλήρου ἀξιώσις σκοπεῖ πρωτίστως τὴν ἀπόδοσιν παντὸς ὅ,τι νέμεται νῦν ὁ ἕτερος ὡς κληρονομίαν. Ἄλλ' εἰς τὴν κληρονομίαν ἀνήκουσιν οὐ μόνον τὰ πράγματα, ἅτινα διετέλουν ἐν τῇ κυριότητι τοῦ κληρονομουμένου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα καλῇ τῇ πίστει ἐκτήσατο, ὡς καὶ ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν εἶχεν ἐμπράγματον ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δικαίωμα, παρέχον αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν τοῦ νέμεσθαι, ἢ ἐφ' ὧν εἶχε δικαίωμα

¹ Δυνάμεθα ἐπομένως τὰ περὶ τοῦ ἐτέρου τῶν θεμάτων τούτων πραγματευόμενα χωρὶα τῶν πηγῶν νὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ διὰ τὸ ἄλλο θέμα. Πρβλ. ArndtsBeiträge σ. 29. — Ὁ Köppen Lehrb. σ. 326. 330 ἐπ. τίθησιν ὡς βῆσιν τῆς ἀξιώσεως τοῦ κληρονόμου, ἐφ' ὅσον αὕτη ὑπερβαίνει τὰ παρὰ τοῦ κληρονομουμένου καταλειφθέντα, τὴν κατηγορίαν τῆς negotiorum gestio.

² Κρείσσον ἢ ἔκφρασις αὕτη ἢ ἡ ἔκφρασις «περιεχόμενον», ἢ ἐρησάμην ἐπὶ τῆς περὶ κυριότητος ἀξιώσεως ἐν προηγουμέναις ἐκδόσεσι (μέχρι τῆς 3ης). Πρβλ. II § 252 σημ. 1 § 262 σ. 1.

§ 611 ³ Ἡ hereditatis petitio εἶναι vindicatio hereditatis, ὡς ἡ rei vindicatio εἶναι vindicatio rei. Gai. II 20. IV. 17, I. 8D. h. t., L. 19 i. f. D. de inoff. 5. 2 καὶ ἄλλα ἔτι χωρὶα. Ἀλλὰ φιλονικία ὑπάρχει, ἂν τὸ διὰ τῆς hereditatis petitio ἀξιούμενον εἶναι ἡ hereditas ἐν τῇ ἀντικειμενικῇ ἐννοίᾳ (ὁ κληρὸς) ἢ ἡ hereditas ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ ἐννοίᾳ (τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα), (πρβλ. § 536 σημ. 3, § 605 σημ. 10). Ὑπὲρ τῆς τελευταίας δόξης Arndts Beitrage σ. 15 ἐπ. Pand. § 531 σημ. 2, πολλῶν συμφωνούντων ὑπὲρ τῆς πρώτης δὲ Dernburg über das Verhältniss der hereditatis petitio und der erbenschaftlichen Singularklagen σ. 13 ἐπ., Francke σ. 2, Brinz I ἐκδ. σ. 682, 2 ἐκδ. III σ. 215, Köppen Lehrbuch σ. 291. Ὁ Unger (§ 50 σημ. 2) τὴν εἶναι ταύτην ἀπεκάλεσε ματαιάν, τῷ ὄντι δὲ ἐκ τῶν ἀντιφερομένων γνωμῶν δὲν προκύπτουσι πρακτικὰ συμπεράσματα. Ὡς πρὸς τὸ ἐρώτημα ὅμως, τίς ὁ ἐνταῦθα ὑπάρχων συνειρημὸς ἰδεῶν, ἀναμφισβήτητόν μοι φαίνεται ὅτι ἐν τῇ hereditatis petitio ἢ hereditas παρίστατο τοῖς Ῥωμαίοις ὡς πρᾶγμα, καθάπερ ὡς ἀντικείμενον τῆς

παρακατασχέσεως, καὶ τοιαῦτα μάλιστα, ἅτινα κατεῖχε μὲν ἀπλῶς, ἐφ' οἷς ὁμοῦς ἔφερεν εὐθύνην καὶ ἐφ' οἷς εὐθύνεται ἤδη ὁ κληρονόμος¹. Εἰς τὴν κληρονομίαν ἐπίσης ἀνήκει ὅ,τι ὁ νομεὺς αὐτὸς ὄφειλε τῷ κληρονομουμένῳ ἢ καθ' ὃ κατέστη ὀφειλέτης τῆς κληρονομίας². Ἀνήκει προσέτι εἰς τὴν κληρονομίαν ὅ,τι ἀπεκτίθη δι' αὐτὴν³ καὶ ὅ,τι ἔλαβε τὴν θέσιν

rei vindicatio τὸ ἐνοσώματον πρᾶγμα. Ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τις τὸν Γάϊον IV. 17, ἐνθα ἡ hereditas ὡς ἀντιζείμενον διεκδικήσεως τίθεται ἐν ἴσῃ ἐντέλῳς μοίρᾳ πρὸς τὰ: columna, grex, fundus, aedes. Βεβαίως τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὅπερ ἀποτελεῖ τῆς hereditatis petitio τὸ ἀντιζείμενον, συνίσταται ἐκ δικαιωμάτων, καὶ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἀξιοῖ ὡς ἴδια ὁ ἐνάγων οὐχὶ ὡς μεμονωμένα, ἀλλ' ὡς παρ' ἀποθανόντος καταλειφθέντα ἰσχυρίζεται ἄρα ὅτι τὰ παρὰ τοῦ ἀποθανόντος καταλειφθέντα δικαιώματα ἀνήκουσιν αὐτῷ ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι εἶναι κληρονόμος τοῦ ἀποθανόντος. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς rei vindicatio ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἐνάγοντος, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἴδιον, δὲν εἶναι ἢ διάφορος ἔκφρασις τοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ πράγματος δικαίωμα κυριότητος εἶναι ἴδιον, καὶ ὁμοῦς οὐδεὶς λέγει ὅτι ἡ rei vindicatio δὲν εἶναι rei, ἀλλὰ domini vindicatio. — Πρακτικὴν σημασίαν θὰ εἶχεν ἡ γνώμη τοῦ Arndts, ἰδίως ἐὰν ἐξ αὐτῆς συνήγῃ τις τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ περὶ κλήρου ἀγωγή δύναται νὰ ἐγερθῇ καὶ ἄνευ πραγματικῆς τῆς κληρονομίας κατακρατήσεως, ἀρκούσης μόνως τῆς διὰ λόγων ἀμφισβητήσεως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, τοιοῦτο δὲ συμπέρασμα δὲν ἐξάγουσιν ἐκ τῆς γνώμης ταύτης οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς. Κατ' ἐμὲ κριτὴν ὁμοῦς δὲν πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπολύτως ἀποφατικὴ λύσις. Πρβλ. I § 45 σημ. 8, ὅρ. δ' ἐπίσης Mühlenbruch Συνέχ. Glück XLIII σ. 85.

¹ Ὡς πρὸς τὰ μέχρις ἐνταῦθα εἰρημένα πρβλ. L. 18 § 2, L. 19 pr. § 2, D. h. § 612 t., L. 41 § 1 D. h. t, Francke σ. 203 ἐπ. [A. II. 17 <1853>, 231 <1883>, 369 <1901>]. Ἐφ. Πατρ. 115 <1905>]. Τί ἰσχύει περὶ πραγμάτων, ὧν ἦτο μὲν νομικὸς νομεὺς ὁ κληρονομούμενος, ἀλλ' οὐχὶ καλῆς πίστεως; Ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι καὶ ταῦτα δύνανται νὰ ἀπαιτηθῶσι διὰ τῆς hereditatis petitio, Jhering über den Grund des Besitzschutzes σ. 85 ἐπ., Dernburg III § 179 σημ. 24, Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 20 ἐπ., ἐναντίοι Francke σ. 205, Brunns Besitzklagen σ. 16. Πρβλ. L. 1 C. Th. quor bon. 4. 21 καὶ κατωτ. § 614 σημ. 5. Seuff. Arch. XIV. 147, XVIII. 93, XXXI. 346 (Buddé Entsch. des OAG. zu Rostock VIII σ. 244 ἐπ.).

² L. 13-16 pr. § 3 D. h. t. Πρβλ. Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 7.

³ Οὐχὶ ὁμοῦς ὅσα ἀπεκτίθησαν μὲν διὰ κληρονομικῶν χρημάτων, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τὴν κληρονομίαν. L. 20 pr. § 1 D. h. t. Francke σ. 211 ἐπ., Ruystra Arch. für civ. Pr. LXVII σ. 393 ἐπ., Schulte Inwiefern unterscheidet sich dort Satz: res succedit in locum pretii in der Erbschaftsklage und der Dotalklage? Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1897. Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. ἰδίᾳ σ. 48 ἐπ. (ἡ εὐθύνη τοῦ καλῆς πίστεως νομείως ἐκ δικαιοπραξιῶν περὶ τοῦ ἀλλοτριῶν πράγματος (καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα). [Ἐφ. Ἀθ. 1157 <1911>].

κληρονομικῶν πραγμάτων⁴. Τέλος ἀνήκει εἰς τὴν κληρονομίαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἐκεροδήθη ἐκ τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων⁵.

2. Ἡ περὶ κλήρου ἀξίωσις ἐνδέχεται νὰ ἀφορᾷ καὶ εἰς ἀποζημίωσιν διὰ πράγματα, ἅτινα ἐνέμετό τις πρότερον ὡς κληρονομίαν⁶. Ὡς πρὸς τοῦτο διακριτέον, ἂν ἡ ἀπώλεια ἐπῆλθε πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ἢ μετ' αὐτὴν⁷ καὶ ἂν ὁ νομεὺς ἦτο καλῆς ἢ κακῆς πίστεως⁸. Μετὰ τὴν κάταρξιν τῆς δίκης εὐθύνεται πᾶς νομεὺς διὰ δόλον καὶ ἀμέλειαν⁹, ὁ δὲ κακῆς πίστεως καὶ διὰ τὰ τυχηρά¹⁰. Πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς ἐνέχεται ἐκ δόλου¹¹ καὶ ἀμελείας¹²,

⁴ Τιμήματα, πληρωμαὶ ὀφειλετῶν, συμβιβαστικαὶ ἀποζημιώσεις ἐν δίκῃ, ἀξιώσεις ἐξ ἀπωλείας ἢ βλάβης κληρονομικῶν πραγμάτων. L. 16 § 1. 2. 4. 5. 7, L. 20 § 2, L. 22, L. 23 § 1, L. 25 pr. § 18, L. 30, L. 31 § 5, L. 34 § 1 L. 35 L. 40 § 2 D. h. t. πρβλ. L. 24 eod. (Franc ke σ. 264 ἐπ.).

⁵ Ὅθεν ἰδίως καρποὶ ἐν στενωτέρῳ ἐννοίᾳ, μισθώματα, τόκοι (partus ancillae, κτήσις διὰ δούλων). L. 13 § 7, L. 20 § 3, L. 25 § 20. 30, L. 40 § 1, L. 52. 55. 56 D. h. t., πρβλ. L. 20 § 18, L. 24 D. h. t. Franc ke σ. 214 ἐπ. § 13 ἐπ., G ö r p p e r t organische Erzeugnisse σ. 127 ἐπ., R a c h o n de la règle fructus augent hereditatem. Th. Paris 1893.

⁶ Τὰ περὶ τοῦ ἀντιζειμένου τούτου ὠρίσθησαν διὰ δόγματος τῆς Συγκλήτου ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (129 μ. Χ.), τοῦ λεγομένου SC. Juventianum, οὗτινος τὸ κείμενον ἀναφέρεται ἐν L. 20 § 6 D. h. t. Ἐν τούτοις τὸ δόγμα τοῦτο δὲν περιεῖχε νέον ἀποκλειστικῶς δίκαιον, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει ἐν μέρει κανόνας, διαμεμορφωμένους ἤδη διὰ τε τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως. Franc ke σ. 225. 226. — Κατὰ τὸ γράμμα αὐτοῦ τὸ συγκλητικὸν τοῦτο δόγμα ἀφεῶρα μόνον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου vindicatio caducorum· ἀλλ' ἀνευδοιάστως ἐπεξετάθη εἰς τὴν hereditatis petitio ἐν γένει. L. 20 § 7-10 D. h. t., L. 1 pr. C. h. t.

⁷ Προϋποτιθεμένου ὅτι αὕτη περιῆλθε καὶ εἰς γνῶσιν τοῦ νομέως. L. 20 § 6 i. f. 11, L. 25 § 7 D. h. t. Πρβλ. I § 126 σημ. 5. Franc ke σ. 235 ἐπ. K i r p L i t i s d e n u n t i a t i o n § 21. C P O. 239. 230 (ἤδη § 267. 253). [Πολ. Δικ. ἀρθ. 156].

⁸ L. 20 § 13, L. 25 § 3. 5. 6 D. h. t. L e i n w e b e r ἐνθ. ἀνωτ. σ. 170 ἐπ. (ἢ εὐθύνῃ τοῦ κακῆς πίστεως νομέως).

⁹ Καὶ ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς διὰ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης οὗτος περιέρχεται, λέγουσιν αἱ πηγαί, εἰς mala fides L. 20 § 11, L. 25 § 7, L. 31 § 3 D. h. t. Περὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ τῆς ἐκφράσεως ταύτης ὄρ. I § 124 σημ. 5.

¹⁰ L. 40 pr. D. h. t. Περὶ τοῦ εἰς τὸν κανόνα τούτον προσθετέου περιορισμοῦ ὄρ. I § 124 σημ. 9, II § 280 ἀριθ. 2. Franc ke σ. 359 ἐπ.

¹¹ L. 20 § 6, L. 25 § 2. 9, L. 13 § 2 D. h. t. Ὁ κανὼν οὗτος εὐρίθαι ἐν τῷ συγκλητικῷ δόγματι· ἀλλ' οὐχὶ ἀπίθανον ὅτι ἰσχυρῶς ἦδη πρότερον. Franc ke

ἐνῶ ὁ καλῆς πίστεως, ὁ ἀπολέσας τὴν νομὴν, ἐνέχεται μόνον ἐφ' ὅσον ἔτι εἶναι πλουσιώτερος¹³. Ἐπομένως δὲν ἐνέχεται ἰδίως δι' ὅ,τι κατηγάλωσεν ἐκ τῆς κληρονομίας, ἐκτὸς ἐὰν διὰ τῆς καταναλώσεως ταύτης ἀπηλλάγη δαπανῶν ἐκ τῆς ἰδίας

σ. 149 ἐπ. 270, Pernice Labeo II σ. 255. (Ἀντιδοξοῦσι Voigt ius naturale III σ. 584 σημ. 939, I ammfromm ἐνθ. ἀνωτ. σ. 124 ἐπ.

¹² L. 25 § 2, L. 18 pr., L. 31 § 3, L. 54 § 2 D. h. t., πρβλ. L. 20 § 4 L. 36 § 2 eod. Εἰδικῶς περὶ τῆς περιπτώσεως τῆς μὴ εἰσπράξεως κληρονομικῶν ἀπατήσεων ὄρ. L. 25 § 2, L. 31 § 4 D. h. t. καὶ Franc ke σ. 276 ἐπ.—Ἄλλὰ κατὰ τὰ ἀνωτ. ἐν I § 193 σημ. 13 εἰρημένα ὁ κακῆς πίστεως νομὸς τότε μόνον δύναται νὰ καταστῇ ὑπεύθυνος δι' ἀμέλειαν, ἐάν, καίπερ ἀπολέσας τὴν νομὴν, ἐξακολουθῇ ἔτι νεμόμενος κληρονομίαν, οὐχὶ δέ, ἐάν, ἀπόλεσε πᾶν ὅ,τι ἐνέμετο.—Κατὰ τῆς γνώμης, ὅτι ὁ κακῆς πίστεως νομὸς ἐνέχεται (πρὸ τῆς κατάρξεως) καὶ εἰς τὰ τυχηρά (οὕτω καὶ Neuner Wesen und Arten der Privatrechtsverhältnisse σ. 184 ἐπ., πρβλ. I § 193 σημ. 13), ὄρ. Franc ke σ. 256 ἐπ., 274, U n g e r § 52 σημ. 8, A r n d t s Pand. § 533 σημ. 3 (ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐν R Lex V σ. 224). Ὁ K ö r p p e n Lehrb. σ. 343 ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ τοῦ praedo καὶ «*tu m. f. possessor*, ὅστις δὲν εἶναι ἄρπαξ, καθὸ ἔχων τίτλον, ὡς ὁ *emptor universitatis*».

¹³ L. 20 § 6 D. h. t.:—«*eos... qui iustas causas habuissent, quare bona ad se pertinere existimassent, usque eo dumtaxat (sc. condemnandos) quolocupletiores ex ea re facti essent*». L. 25 § 11 D. h. t. Βασ. (42.1) καὶ αὐτ. «Ὁ καλῆς πίστεως νομὸς εἰς ὁ γέγονε πλουσιώτερος ἐνέχεται· οὐ μὴν ἐὰν δατανήσῃ ἢ σκορπίσῃ, οὔτε εἰ δωρήσεται τινὶ· γὰρ εἰ τὰ μάλιστα δοκεῖ φυσικῶς ἔχειν αὐτὸν ἐπ' ἀντιδώρῳ ὑπεύθυνον. εἰ δὲ ἔλαβεν ἀντιδώρον, δίδωσιν αὐτὸ δοκεῖ γὰρ εἶναι τοῦτο ἀναλλαγῆ». Ὅσα μᾶλλον ἐκλείπει ὁ πλουτισμός, τόσῳ μᾶλλον ἐλαττοῦται καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ καλῆς πίστεως νομὸς, οὕτω δὲ καταλήγομεν εἰς τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἀποφάσεως (προϋποτιθεμένου φυσικῶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ καλῆς πίστεως νομὸς ἐξεπλήρωσε τὴν ὑποχρέωσιν αὐτοῦ μετὰ τὴν κάταρξιν τῆς δίκης). L. 36 § 4 D. h. t. Franc ke σ. 353 ἐπ.—Εἰς τὸ θέμα τοῦτο ἀνάγεται ἡ πραγματεία τοῦ S c h r ö d e r, das Kommodum bei der Erbschaftsklage, Heidelberg 1876. Ἡ κυρία τῆς πραγματείας ταύτης ἰδέα εἶναι ὅτι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ καλῆς πίστεως νομὸς πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἐκ τῆς κληρονομίας καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν κτήσεως δὲν στηρίζεται, ἢ τοῦλάχιστον οὐχὶ πάντοτε, εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ κτήσις αὕτη θεωρεῖται ὡς «κληρονομία», ἀλλ' εἰς θετικὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάταξιν, καθ' ἣν ἔδει νὰ χορηγηθῇ τῷ κληρονόμῳ ἀποζημίωσις διὰ τὸν ἀπειλοῦντα αὐτὸν κίνδυνον. Καὶ ἐγὼ νομίζω ὅτι θὰ ἠδίκει τις τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, ἐάν ἐδέχτο ὅτι ὑπέταξεν ἐαυτὸ ἐνταῦθα εἰς τὴν γραμματικὴν ἐρμηνείαν. Τὴν κατὰ γράμμα ἐξήγησιν βεβαίως δὲν θὰ διετήρει, ἐάν καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων μὴ ἐθεώρει ταύτην εὐστοχον. Ὅτι ὅμως ἀφ' ἑτέρου ὁ Ῥωμαῖος δικαστὴς ἐδικαιούτο νὰ καταδικάσῃ εἰς ἀπόδοσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κτήσεων, ἅτε παραγγελλθεῖς νὰ καταδικάσῃ εἰς ἀπόδοσιν τῆς «*hereditas*», οὐδ' αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἀρνείται (σ. 33. 69). Τὴν ἀπόδειξιν, ἣς ὁ συγγραφεὺς

αὐτοῦ περιουσίας¹⁴· ἐὰν ἐπώλησε κληρονομικὰ πράγματα, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδώσῃ μόνον ὅ,τι περιήλθε καὶ ἔμεινεν εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ τιμήματος¹⁵· ἐὰν ἐδάνεισε κληρονομικὰ χρῆ-

οῦτος ἐπιλαμβάνεται ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τὸ ὁμαϊκὸν δίκαιον τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος κτήσεις δὲν ἐξέλαβε πρᾶγματι ὡς «κληρονομίαν», θεωρῶ ἀποτυχούσαν. Πρβλ. περὶ τῆς πραγματείας ταύτης Kohler krit VJchr XIX σ. 498 ἐπ.

¹⁴ L. 25 § 12-16 D. h. t.

¹⁵ L. 20 § 17-20, L. 23, L. 25 § 1 D. h. t., L. 16 § 5, L. 18 pr. eod. [A.Π. 177 <1911>]. Ἐὰν ἐξηγόρασε τὸ πρᾶγμα βραδύτερον, ὀφείλει μετὰ τοῦ πρᾶγματος νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὴν ἐκ τῆς πωλήσεως καὶ ἐπαναγορᾶς προσγενομένην ὀφέλειαν. L. 22 D. h. t. Francke σ. 258 ἐπ.—Οὐδ' ἐμμέσως δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ τῆς κληρονομίας νομεὺς εἰς ἀπόδοσιν τοῦ ἀναλωθέντος ἥδη τιμήματος· διὸ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν δίδεται τῷ κληρονόμῳ ἡ rei vindicatio κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, ἐὰν οὗτος ἔζη ἀναγωγὴν κατὰ τοῦ νομέως τῆς κληρονομίας L. 25 § 17 D. h. t. Ἀλλὰ δὲν εἶναι γενικῶς παραδεχόμενον ὅτι τὸ χωρίον οὗτο περιέχει τὸν ὀρθήντα κανόνα· πρβλ. περὶ τούτου ἀνωτ. I § 186 σημ. 16, Arn dts RLex σ. 228 ἐπ., Planck Mehrheit der Rechtsstreitigkeiten im Processrecht σ. 213 ἐπ., Dernburg (§ 611 σημ. 3) σ. 85 ἐπ., Francke σ. 154 ἐπ., 302 ἐπ., Sintenis III § 191 σημ. 16, Vangerow II § 508 σημ. ἀρ. I, 3, Brinz 2 ἐκδ. III § 401 σημ. 19, Bolze Arch f. civ. Pr. LVII σ. 267, ἐπ., Schröder ἐνθ. ἀνωτ. σ. 14, Joseph Jharb f. Dogm XVI σ. 209 ἐπ., Serafini Archivi giuridico XX p. 403 s., Francke (Obergerichtsrath) Arch. für civ Pr. LXI σ. 299 ἐπ., Ruhstrat αὐτ. LXVII σ. 377 ἐπ., Wendt σ. 861, Köppen Lehrb. σ. 307. Ὁ Mommsen ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἐκδόσει τῶν Πανδεκτῶν, μὴ προσβάλλων τὴν ἀναμφισβήτητον γραφὴν «nisi», κφέρει τὴν εἰκασίαν, ὅτι αἱ λέξεις «nisi. habent» δὲν εἶναι τοῦ Οὐλιανῶν. Gradewitz Interpolationen σ. 79, 80. Ἀλλὰ καὶ διὰ τούτου προσκαίρως μόνον θεραπεύεται τὸ ὑποτιθέμενον ἀφόρητον τοῦ περιεχομένου τοῦ χωρίου. Ἐτέρα τις ἔτι ὀλιγώτερον παραδεκτὴ διόρθωσις παρὰ τῷ Bolze ἐνθ. ἀνωτ. Ὁ Segafini ἐνθ. ἀνωτ. ἐκλαμβάνει τὸ «nisi» ὡς σημαῖνον «ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως», ὅπερ δὲν εἶναι μὲν γλωσσικῶς ἀδύνατον, ἀλλὰ δὲν συνάδει πρὸς τὴν ἀλληλουχίαν τοῦ χωρίου. Κατὰ τοῦ Serafini ὁ Joseph krit VJSchr XXI σ. 121 ἐπ., Brinz αὐτ. σ. 125 σημ.*, ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ Francke εἰς Jen. Literaturzeit 1878 σ. 399 ἐπ. καὶ ἐνθ. ἀνωτ. Ὡς πρὸς τὸ δῆθεν ἀφόρητον τοῦ περιεχομένου τοῦ χωρίου παρατηρητέον προσέτι τόδε· τὸ χωρίον λέγει ἀναμφισβήτητως ὅτι οὐδεμίαν κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ἔχει ὁ κληρονόμος ἀξίωσιν (ὁ ἀγοραστὴς ἔχει ἔνστασιν κατὰ τοῦ κληρονόμου), ἐὰν τὸ τίμημα περιήλθεν εἰς τὸν κληρονόμον, ἔστω καὶ ἂν μὴ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν τοῦ πρᾶγματος ἀξίαν· καὶ ἐνταῦθα τὴν ὑπεράσπισιν ἀρνεῖται ὁ ἀγοραστὴς ἐκ τῆς πρὸς τὸν νομέα τῆς κληρονομίας σχέσεως τοῦ κληρονόμου. Trenkel Die Vindikationsbefugnis des Erben hinsichtlich der Erbschaftssachen, welche der gutgläubige Besitzer der Erbschaft verkauft hat. Ἐναίσιμος διατριβή. Göttingen 1891. Schippers Inwieweit ist der Erbe befugt. Erbschaftssachen zu vindizieren welche

ματα, ἀπαλλάσσεται ἀποδίδων τὴν ἐκ τοῦ δανείου κτηθεῖσαν ἐνοχικὴν ἀπαίτησιν¹⁶. Ἐὰν ὁ τῆς κληρονομίας νομεὺς ἐνέχηται εἰς ἀποζημίωσιν, ὑποχρεοῦται νὰ παράσχη τῷ κληρονόμῳ πλήρως τὸ διαφέρον, ὡς πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὁποίου κρατοῦσιν οἱ γενικοὶ κανόνες¹⁷. Ἄλλ' ἐὰν κληρονομικὸν πρᾶγμα ἐξεποιήθη πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς τῆς κληρονομίας, ἀπαιτεῖται νὰ παρασχεθῇ μόνον τὸ ἀντ' αὐτοῦ ληφθέν¹⁸, ὡς ἀντιστρόφως δέον νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἀντὶ ἐκπονηθέντος κληρονομικοῦ πράγματος κτηθὲν ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔστω καὶ ἂν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ διαφέροντος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ παντελῶς ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ τοσοῦτου ποσοῦ ἀξιώσις κατὰ τοῦ νομέως¹⁹. — Ὡς δ' ἐπὶ ἀπωλείας τῆς νομῆς, οὕτω καὶ

der gutgläubige Besitzer der Erbschaft veräußert hat? Nach gem Rechte und dem BGB). Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1898.

¹⁶ L. 30 D. h. t. Francke σ. 318 ἐπ.

¹⁷ L. 20 § 21, L. 25 § 10 D. h. t. CPO § 260 (vñ § 287). [Πολ. Δικ. ἄρθρ. 256. 383].

¹⁸ L. 28 § 1. 2, L. 33 § 1, L. 53 D. h. t., L. 20 § 12. 16 eod., L. 5 pr. eod. Πρβλ. ὁμοῦ πρὸς τὴν L. 20 § 2 καὶ L. 33 § 1 cit. καὶ R u h s t r a t Arch. f. cív. Pr. LXVII σ. 372 ἐπ., ὅστις τὰ χωρία ταῦτα θεωρεῖ ὡς πραγματευόμενα περὶ μὴ ὑποχρέου εἰς ἀποζημίωσιν νομέως καὶ εὐρίσκει ἐν αὐτοῖς ἐκφραζομένην γνώμην πρὸ τοῦ SCum Juventianum διδαχθεῖσαν.

¹⁹ Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ διαφέροντος δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ἀξιώσις τοῦ ληφθέντος τιμήματος κτλ. κατὰ τοῦ καλῆς πίστεως νομέως (καὶ κατὰ τοῦ καλῆς πίστεως μετὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίκης), ἐὰν τοῦ κληρονομικοῦ πράγματος ἢ ἀπώλεια θὰ ἐπῆρθετο καὶ ἄνευ τῆς ἐκποιήσεως, — «si...res... eo modo interierit, quo esset interitura et si eadem causa possessionis mansisset», L. 36 § 3 D. h. t. Ὡς ἐπίσης L. 33 § 1 eod. ἢ L. 25 § 8 D. h. t. («sive autem ab alio res possideatur, sive in totum non exstet, locum habebit haec clausula») δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ τῆς ὀλόγος περιπτώσιν. Ἡ τοῦ διαφέροντος ἀπαίτησις δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ ποσὸν τοῦ ληφθέντος τιμήματος, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἐπωλήθη πολὺ ὑπερτιμημένον ἢ ἐὰν ἐχειροτέρευεν ἐν τῷ μεταξύ, καθ' ὃν τρόπον θὰ ἐχειροτέρευε καὶ ἄνευ τῆς πωλήσεως, L. 36 § 3 D. h. t., πρβλ. L. 22 eod. Ὅτι ὁμοῦ τὸ ληφθὲν τίμημα δέον ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἀποδοθῇ, ὄρ. L. 36 § 3, L. 33 § 1, L. 18 pr. D. h. t., L. 20 § 12. 16 D. h. t., πρβλ. ἐπίσης L. 22 D. h. t. Ὡς λόγος τοῦ κανόνος τούτου φέρεται ἐν L. 36 § 3 cit. ὅτι ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς δὲν πρέπει νὰ διατελῇ ἐν κρείσσονι ἢ ὁ καλῆς πίστεως θέσει, πρβλ. καὶ L. 28, L. 33 § 1 eod. Ἄλλ' ὁ οὐσιώδης λόγος δὲν εἶναι οὗτος· ἄλλως, ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς θὰ ὄφειλε νὰ ἀποδώσῃ τὸ τίμημα, μόνον ἐφ' ὅσον ἔχει αὐτὸ ἔτι, ὄρ. δὲ L. 18 pr. D. h. t. Ὁ κύριος λόγος εἶναι ὅτι τὸ τίμημα ἔλαβε τὴν θέσιν τοῦ πω.

ἐπὶ χειροτερεύσεως τῶν ἐν τῇ νομῇ αὐτοῦ κληρονομικῶν πραγμάτων ἐνέχεται ὁ νομεύς²⁰.

3. Διὰ τοὺς μὴ συλλεγέντας καρπούς, οὓς συνετὸς ἀνὴρ θὰ συνέλεγεν, ὁ μὲν κακῆς πίστεως νομεύς εὐθύνεται ἐξ ἀρχῆς²¹, ὁ δὲ καλῆς μετὰ τὴν κάταρξιν τῆς δίκης²². ὁ κακῆς πίστεως νομεύς εὐθύνεται μετὰ τὴν κάταρξιν τῆς δίκης καὶ διὰ τοὺς πλειότερους καρπούς, οὓς θὰ ἠδύνατο ὁ κληρονόμος νὰ συλλέξῃ ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῦ θέσεως²³. Διὰ τοὺς τόκους²⁴ ἰσχύει ὅ,τι καὶ διὰ τοὺς καρποὺς ἐν τῇ στενωτέῳ ἐννοία, πλὴν μόνον ὅτι ὁ κακῆς πίστεως νομεύς πρὸ τῆς κατάρξεως τῆς δίκης δὲν εὐθύνεται διὰ μὴ εἰσπραχθέντας τόκους²⁵.

ληφθέντος πράγματος καὶ κατέστη οὕτω κληρονομία (σημ. 4), L. 22 D. h. t., πρὸς L. 21 D. de H. v. A. V. 18. 4. Διὸ ὁ κακῆς πίστεως νομεύς ἐνέχεται διὰ τὸ τίμημα κατ' ἐκλογὴν τοῦ κληρονόμου, καὶ ἂν οὗτος ἀνεκτήσατο βραδύτερον τὸ πρᾶγμα, L. 22 cit. — Ἐάν ὁ κακῆς πίστεως νομεύς ἐπώλησε τὸ πρᾶγμα πολὺ εὐώως, κατὰ τὴν L. 20 § 21 D. h. t. ἐνέχεται εἰς τὸ «verum pretium». Ὁ Francke σ. 254 σχετίζων τὸ χωρίον τοῦτο πρὸς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν μὴ ἐκποιούμενον θὰ ἀπώλυτο τὸ πρᾶγμα διὰ τὸν κληρονόμον, ὡς «verum pretium» νοεῖ τὸ (δι' ἐκτιμητικῶν ὄρκου ὀριστέον) διαφέρον. Δὲν νομίζω ὅτι τὴν ἐξηγήσιν ταύτην ἐπιτρέπει ἡ ἀντίθεσις τῶν ἀμέσως ἐν τῷ χωρίῳ προηγουμένων.

²⁰ L. 31 § 3, L. 54 § 2 D. h. t.

²¹ L. 25 § 4, L. 20 § 2. 12 D. h. t., § 2 I de off. iud. 4. 17.

²² I § 1 C. h. t., § 2, L. cit. [Κάταρξις τῆς δίκης εἶναι παρ' ἡμῖν ἡ ἐπίδοσις τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀρθρ. 156 § 4 Πολ. Δικ. ἀναγράφοντος τὰ ἐπακόλουθα τῆς ἐπιδόσεως τῆς ἀγωγῆς, ὀρίσθη ὡς πρὸς τὴν περὶ καρπῶν εὐθύνην τοῦ καλῆς πίστεως νομέως ὅτι «ὁ νόμιμος διακάτοχος θεωρεῖται ὡς κακῆ πίστεϊ διακατέχων καὶ ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδοσιν τῶν ἐξαχθέντων (=συλλεγέντων καρπῶν). Πρὸς L. Οἰκονομίδην Ἐγγ. § 100 σημ. 6, Παπαρρηγόπουλον § 420 σ. 339 σημ. 1, Α. Π. 167 <1856>, 217 <1863>, 347 <1865>, 106. 295 <1867>, 180 <1876>. Ἀντιδοξεῖ τοῦτοις Καλλιγᾶς II § 181, φρονῶν ὅτι ἡ Πολ. Δικ. δὲν εἶχε σκοπὸν καινοτομίας. Ἄλλης γνώμης ἐπίσης ὁ Κρασσᾶς § 241 i. f. ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα, ὅπερ φέρει, δύσκολον νὰ θεωρηθῇ εὐστοχόν].

²³ Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπερημερίας. Πρὸς L. I § 124 σημ. 6· ἄλλης γνώμης καὶ ὁ Francke σ. 283 ἐπ.

²⁴ Francke σ. 227 ἐπ. 272 ἐπ. 393 ἐπ.

²⁵ Δὲν δύναται νὰ καταλογισθῇ αὐτῷ ὡς πταίσμα ὅτι τὰ εἰς τὰς χεῖράς του χρήματα δὲν ἐποθέτησεν ἐπιτόκως ἀφ' οὗ τὴν τοποθέτησιν ταύτην θὰ ἐνήργει ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ· δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ ἀποδώσῃ κληρονομικὰ χρήματα

B. Ἀνταξιώσεις.

§ 613.

Ἀξιώσεις διὰ παρακατασχέσεως ἐνασκούμεναι παράγονται ὑπὲρ τοῦ νομέως :

1) ἐκ δαπανῶν, ἃς ἐποιήσατο ἐπὶ κληρονομικῶν πραγμάτων. Καὶ δὴ ὁ μὲν καλῆς πίστεως νομεὺς δύναται νὰ καταλογίση πάσας τὰς δαπάνας¹, ὁ δὲ κακῆς πίστεως μόνον τὰς ἀναγκαίας καὶ ἐποφελεῖς, καὶ τὰς μόνον ἐφ' ὅσον ἔτι σφίζονται². Αἱ πρὸς παραγωγὴν καρπῶν δαπάναι ἀφαιροῦνται

ὑπὸ μορφὴν ἀπαιτήσεως ἀνταλλαγείσης πρὸς ταῦτα. L. 62 pr. D. de R. V. 6. 1 Βασ. (15. 1) ξα'. «Ὁ κακῆ πίστεως νομεὺς τοὺς καρποὺς, οὓς ἠδύνατο λαβεῖν ὁ ἐνάγων, δίδωσι, τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου καὶ τοῦ μεσαύλου, τῶν εἰσθότων μισθοῦσθαι· καὶ τοι τοῦ κληρονόμου μὴ διδοῦντος τόκους τῶν εὐρεθέντων χρημάτων, ἐὰν μὴ ἤφατο αὐτῶν· διότι τὸ πλοῖον οὐκ ἐγκυδυνεύεται τῷ νομῆϊ, ὡς τὰ χρήματα τῷ δανεῖζοντι». L. 20 § 14, L. 30 D. h. t. Francke σ. 272 ἐπ. 318 ἐπ.— Ὁ Pernice ἐν Zeitschr. d. Sav.-Stift. XIX σ. 132 (1898) τὴν ἀπὸ τῶν τόκων ἀπαλλαγὴν τοῦ κακῆς πίστεως νομέως δέχεται μόνον προκειμένου περὶ χρημάτων, ἅτινα κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ κληρονομιμένου καὶ αὐτὸς ὁ κληρονόμος δὲν δανεῖζει pecunia quam heres non attingit), τοῦτο δὲ καὶ ὁ Kipp θεωρεῖ ὀρθόν.— Μετὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίχης ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς ἐνέχεται λόγῳ τῆς ὑπερημερίας διὰ τοὺς μὴ εἰσπραχθέντας τόκους· ἐνέχεται δέ, οὐχὶ διότι ὄφειλε νὰ εἰσπράξῃ τόκους, ἀλλὰ διότι ὁ ἐνάγων θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσπράξῃ τόκους. L. 30 § 12. i. f. D. h. t., L. 1 C. de his quae ut ind. 6. 35. Francke σ. 393 ἐπ.— Ὅτι ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς ἐνέχεται μετὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίχης διὰ μὴ εἰσπραχθέντας τόκους, ὅρ. L. 20 § 11 D. h. t., L. 1 § 1 C. h. t. Ἡ ἀντίληψις λοιπὸν τοῦ πράγματος εἶναι ὅτι ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς ἔχει βεβαίως τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀποδώσῃ ὑπὸ μορφὴν ἀπαιτήσεων κληρονομικὰ χρήματα, ἔστω καὶ ἐὰν μετὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίχης μετήλλαξε κατὰ συνετὴν διαχείρισιν ταῦτα πρὸς ἀπαιτήσεις, καὶ ὅτι ἐπομένως εἶναι ἀφ' ἐτέρου ὑπόχρεος εἰς σφύφρονα τῶν κληρονομικῶν χρημάτων τοποθέτησιν. Ἄλλως Francke σ. 277 ἐπ., ἀλλ' ὡς μοι φαίνεται, οὐχὶ πειστικῶς. Ὅρ. καὶ ἀνωτ. I § 124 σημ. 6 ἐν τέλ.

¹ Καὶ αὐτὰς τὰς impensae voluptuariae· καὶ αὐταὶ μειοῦσι τὸν ἐκ τῆς κληρονομίας πλουτισμόν. L. 38. 39 D. h. t. Περβλ. I § 195 σημ. 10. 11. Leinweger ἐνθ. ἀνωτ. σ. 99 ἐπ. (δαπάναι), σ. 118 ἐπ. (συμφηρισμὸς μεταξύ πλουτισμοῦ καὶ δαπανῶν).

² L. 38. 39 § 1 D. h. t. Περβλ. I 195 σημ. 2-4 [A. Π. 125 <1851>]. Ἐποφελεῖς δαπάναι εἰσὶν αἱ ὠφέλιμοι τῷ κληρονόμῳ, περβλ. I § 195 σημ. 7. Μετὰ τὴν κατάρξιν τῆς δίχης ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς ἐξομοιοῦται ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην πρὸς τὸν τῆς κακῆς πίστεως, διότι δὲν ἔχει πλέον δικαίωμα νὰ μεταχειρίζηται τὸ πρᾶγμα ὡς ἴδιον.

ἀπολύτως καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς περὶ κυριότητος ἀξιόσεως³.

2) Πληρωμὰς εἰς δανειστάς τῆς κληρονομίας⁴ δύναται ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς νὰ καταλογίση ἐκχωρῶν τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τῆς πληρωμῆς κτηθὲν πρὸς ἀναζητήσιν δικαίωμα· ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς, ἵνα δυνηθῆ νὰ καταλογίση τὰς πληρωμὰς ταύτας, δέον νὰ παράσχη τῷ κληρονόμῳ ἀσφάλειαν ἀπὸ νέας ὑπὸ τῶν δανειστῶν τῆς κληρονομίας ἐνοχλήσεως⁵. Πληρωμὰς πρὸς μὴ δανειστάς δὲν δύναται νὰ καταλογίση οὐδ' ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς^{5α}. ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἐὰν καλῆ τῇ πίστει ἐξεπλήρωσε μὴ νομίμως ὑφισταμένην κληροδοσίαν⁶.

³ Ἀποδίδεται μόνον ἡ καθαρὰ πρόσοδος, L. 36 § 5 D. h. t., πρβλ. I § 195 σημ. 13. Ἐν τούτοις καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ γίνεται διάκρισις ἔτι μεταξὺ τοῦ καλῆς καὶ κακῆς πίστεως νομέως· ἐκεῖνος δύναται νὰ καταλογίση καὶ «quodsi sumtum quidem percipit, nihil autem fructuum perceperit», L. 37 D. h. t.

⁴ Francke σ. 322 ἐπ., Vangerow II § 508 σημ. ἀρ. IV, Dernburg Compensation σ. 345 ἐπ. (1 ἐκδ. σ. 352 ἐπ.) Ruhstrat Arch. für civ. Pr. LXVII σ. 417 ἐπ. Perkuhn Pechtslage des testamentarisch eingesetzten Erbschaftsbesitzers und des Erben bezüglich der von ersterem bezahlten Erbschaftsschulden und Legate nach gemeinem R. und BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1900.

⁵ L. 31 pr. D. h. t. Ὁ κληρονόμος καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ νομέως πληρωμὴν ἐξακολουθεῖ πάντοτε ὡν ὀφειλέτης, διότι ἡ πληρωμὴ δὲν ἐγένετο ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ (τοῦ κληρονόμου)· πρβλ. II § 342 σημ. 22, Ruhstrat ἐνθ. ἀνωτ. σ. 419 ἐπ. Ἄλλ' ὁ καλῆς πίστεως νομεὺς δύναται νὰ ἐπιζαλέσῃται, ὅτι κατηνάλωσε τὰ ἴδια χρήματα ἐν τῇ κληρονομίᾳ καὶ ἀντ' αὐτῶν ἔχει μόνον ἔτι δικαίωμα ἀναζητήσεως, ἐν ᾧ ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς οὔτε κατὰ τοῦ κληρονόμου ἔχει τὴν ἔνστασιν τῆς δαπάνης οὔτε δικαίωμα ἀναζητήσεως κατὰ τοῦ δανειστοῦ, διότι ἐν γνώσει κατέβαλεν indebitum. Δύναται ὅμως ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς ὑπερασπίζων τὸν κληρονόμον ἀπέναντι τοῦ δανειστοῦ νὰ προτείνῃ ὡς ἔνστασιν, ὅτι πάντως κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἔλαβεν οὗτος πᾶν ὅ,τι τῷ ὀφείλετο, καὶ τὴν ἔνστασιν ταύτην δύναται καὶ ὁ κληρονόμος αὐτὸς νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τοῦ δανειστοῦ. L. 31 pr. cit. i. f., L. 61 D. de sol. 46. 3.

^{5α} [Ὁ Κρασσῶς § 242. Β ἀπονέμει εἰς τὸν κακῆς πίστεως νομέα δικαίωμα ἀναζητήσεως τῶν εἰς μὴ δανειστάς καταβληθέντων διὰ τῆς περὶ ἀρχρωστίου ἀγωγῆς. Ταύτης ὅμως τῆς ἀγωγῆς προϋποθέσεις εἶναι ἡ πλάνη, ἣτις ἐνταῦθα ἀποκλείεται, ἀφ' οὗ ὁ καταβαλὼν ἦτο κακῆς πίστεως νομεὺς τῆς κληρονομίας. Πρβλ. καὶ L. 31 pr. D. de H. P. 5. 3, ἐνθεν ἐξάγεται ὅτι καὶ ἐπὶ πληρωμῆς κληρονομικῶν χρεῶν δὲν ἔχει ὁ κακῆς πίστεως νομεὺς *condictio indebiti*, ὁ. προηγ. σημ. καὶ § II 426 σημ. 13 i. f.]

⁶ L. 20 § 18 D. h. t., πρβλ. L. 2 § 7 D. de H. v. A. V. 18. 4 L. 17 D. h. t., πρβλ. L. 2 § 1, L. 3. 4 D. de cond. ind. 12. 6. Πρβλ., καὶ περὶ τοῦ ζητή-

Διὰ τὰς κατὰ τοῦ κληρονομουμένου ἰδίας ἀπαιτήσεις δικαι-
οῦται νὰ πληρώσῃ αὐτὸς ἐαντόν, ὁ μὲν καλῆς πίστεως νομεὺς
ἀπεριορίστως, ὁ δὲ κακῆς πίστεως, μόνον ἐὰν ἡ πληρωμὴ ἐγέ-
νετο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κληρονομίας, ὁπότε ὁμως οὐ μόνον
δικαιοῦται, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται¹.

Γ. Προϋποθέσεις.

§ 614.

Ἵνα ἐφαρμοσθῶσιν αἱ ἐν ἀμφοτέροις ταῖς προηγουμέναις
παραγράφαις ἐκτεθεῖσαι ἀρχαί,

1) δὲν ἀπαιτεῖται μὲν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ καθ' οὗ ἐγείρεται
ἡ ἀξίωσις νὰ νέμηται οὗτος τὴν ὅλην κληρονομίαν, ἀπαιτεῖ-
ται ὁμως νὰ νέμηται κληρονομίαν, πολὺ ἢ ὀλίγον ἐκ ταύτης¹,
ἀλλ' ὡς κληρονομίαν². Τοιοῦτοτρόπως δὲ νέμεται: α') ὁ ἀντι-

ματος, ἂν τὰ ἐπὶ ὑποτιθεμένων κληροδοσιῶν κρατοῦντα δὲν πρέπει νὰ ἰσχύωσιν
ὁμοίως καὶ ἐπὶ ὑποτιθεμένων κληρονομικῶν χρεῶν, Francke σ. 196 ἐπ. 248
ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 1 δεύτερον ἡμῶν, Ruhstrat Arch. f.
civ. Pr. LXVII σ. 386 ἐπ.

¹ L. 31 § 1. 2 D. h. t.

² L. 4. 9. 10 pr. § 1 D. h. t., L. 16 D. si quis om. causa test. 29.4, L. 9.
10 pr. cit. «Regulariter definiendum est, eum demum teneri petitione
hereditatis. qui vel ius. possidet vel rem hereditariam, licet minimam»
«Βασ. (42.1) θ'. «Πᾶς νεμόμενος δίκαιον ἢ πρᾶγμα κληρονομιαῖον, ὡς κληρο-
νόμος ἢ ὡς ἄρπαξ, ἐνάγεται τῇ περι τῆς κληρονομίας ἀγωγῇ». Ὡς «νεμόμενος
δίκαιον» (iuris possessor) θεωρεῖται καὶ ὁ ὀφειλέτης τῆς κληρονομίας, L. 13 §
15 D. h. t. Ὁρ. ἐπὶ L. 16 § 4 D. h. t. Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. (§ 611 σημ. *)
σ. 6 ἐπ., Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 4 ἐπ., ὅστις ὁμως ἐν σ. 5 ἐσφαλμένως
ἐρμηνεύει τὸ «καί» τῆς ἀνωτέρω τελευταίας προτάσεως τοῦ Windscheid.
RG Entscheid. XXVIII σ. 172 κατ. [Σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ χωρίον L. 42 D.
de hered. pet. 5. 3, Βασ. (42.1) μβ'. «Ἐὰν ὁ χρεώστης τῆς κληρονομίας ἐαν-
τόν μὲν οὐ λέγῃ κληρονόμον, ἀρνούμενος δὲ ἢ ἀμφιβάλλον κληρονόμον εἶναι
τὸν ἐνάγοντα. τὸ χρέος οὐ δίδωσιν, οὐκ ἐνάγεται τῇ ἀπαιτοῦσῃ τὰ κληρονομιαῖα
ἀγωγῇ». A. II. 307 <1891>. Ἐφ. Ναυπλ. 357 <1915>].

² Κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Fabricius (§ 611 σημ. *), ὅτι ἡ hereditatis
petitio ἐγείρεται μόνον κατ' ἐξείνου, ὅστις ἀθαιρέτως κατέλαβε καθόλου ἢ ἐν
μέρει μὴ περιελθούσαν ἐπὶ εἰς τὴν νομὴν τοῦ κληρονόμου κλη-
ρονομικὴν περιουσίαν, ὅρ. Arndts Beitrage σ. 1 ἐπ., Vangerow
§ 505 σημ. Rossteutscher die Passivlegitimation bei rei vindicatio,
Publiciana und hereditatis petitio. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1899.

ποιούμενος κληρονομικοῦ δικαιώματος³, β) ὁ οὐδεμίαν ὑπὲρ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἐπικαλούμενος δικαιολογητικὴν αἰτίαν⁴. Κατ' ἐξείνουν τούναντίον, ὅστις ὑπὲρ τῆς νομῆς αὐτοῦ ἐπικαλεῖται ὡς

Stintzing Beiträge zur röm. Rechtsgesch. Jena 1901 σ. 62 ἐπ., Sievenking die Passivlegitimation bei der hereditatis petitio. Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1902. Starke Der Besitz bei der Erbschaftsklage des röm. Rechts. Ἐναίσιμος διατριβή, Berlin 1905. [Τὴν γνώμην τοῦ Fabricius φαίνεται ἀποδεχομένη ἡ ἀπόφ. Α. Π. 114 <1865>]

³ Οὗτος νέμεται «pro herede» L. 9, L. 11 pr., L. 20 § 13 D. h. t. Ἡ ἀπλὴ τοῦ κληρονομικοῦ τοῦ ἐνάγοντος δικαιώματος ἀμφισβήτησις δὲν ἀρκεῖ, L. 42 D. h. t. Πρὸβλ. Zimmermann σ. 219 ἐπ., Unger § 50 σημ. 10. Seuff. Arch. XXXV. 141. Ὁ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης ἀπέναντι τοῦ τὴν διαθήκην προσβάλλοντος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου: Seuff. Arch. XXIII. 235. [Ἡ ἀγωγή ἐγείρεται καὶ κατὰ τοῦ προσωρινοῦ κηδεμόνος: Α. Π. 211 <1896>].

⁴ Οὗτος νέμεται «pro possessore». L. 9 D. h. t. (σημ. 1) Βασ. (42.1) θ':— «πᾶς νεμόμενος.. ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἄρταξ ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς κληρονομίας ἀγωγῇ». L. 11 § 1—L. 13 pr. D. h. t. Βασ. (42.1) ια'-ιγ'. «Ὡς ἄρταξ δὲ νέμεται ὁ ἴταμος καὶ ἀναιδής, ὃς ἐρωτώμενος· διὰ τί νέμῃ; ἀποκρίνεται λέγων, ὅτι νέμομαι, καὶ οὔτε ψευδόμενος ἑαυτὸν κληρονόμον εἰπὼν, οὔτε ἄλλην αἰτίαν τῆς νομῆς· ὅθεν καὶ ὁ ἄρταξ καὶ ὁ κλέπτης ἐνάγεται τῇ περὶ κληρονομίας ἀγωγῇ». L. 13 § 1 D. eod., L. 16 § 4 eod., L. 14 § 2 D. quod met. c. 4. 2, L. 6 § 6, L. 22 § 1 D. de act rer am. 25. 2, L. 13 § 1, L. 14 pr. D. de serv. corr. 11. 3. Seuff. Arch. XI. 59, XXXV. 140, XLI. 26. [Α. Π. 6 <1869>]. Ὁ Fitting Arch. f. civ. Pr. LII σ. 242 σημ. 150, μεταφράζων τὸ «vel» τῆς L. 12 cit. διὰ τοῦ «ἢ», δέχεται pro possessore possessio καὶ ὅτι ὁ νομεὺς ἐπικαλεῖται μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κληρονομικὸν δικαίωμα, γινώσκων ὅτι δὲν ἔχει τοιοῦτο. Κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Fitting μαρτυρεῖ ἡ ἀθθεντία τῶν Βασιλικῶν (XII. 1. 12). [Πρὸβλ. αὐτ. καὶ θέμ. να': «Ὡς κληρονόμος νέμεται.. καὶ ὁ γινώσκων μὴ εἶναι κληρονόμος»] ὑπὲρ ταύτης, ἀλλ' οὐχὶ κατηγορηματικῶς, Gai. IV 144, § 3 I. de interd. 4. 15, L. 1 § 9 D. si quis om. causa 29. 4 (ὅπερ χωρίον πραγματεύεται μόνον περὶ praedo, ἦτοι περὶ κακῆς πίστεως νομέως, οὐχὶ δὲ περὶ possessor pro possessore). Κατὰ τοῦ Fitting ὁ Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 I σ. 255 ἐπ., Brinz 2 ἔκδ. III § 400 σημ. 56' (πρὸβλ. Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. σ. 20 ἐπ., 46 ἐπ.) ὁμοδοξεῖ τῷ Fitting ὁ Köppen Lehrb. σ. 295, 296, Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 1 ἐπ.—Περὶ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ ὄνομαζόν δικαίον ἐξίσοι τὴν pro possessore νομὴν πρὸς τὴν pro herede, ὅρ. Arndts Beiträge σ. 31. 32. RLex. σ. 210. 211, Francke σ. 143. 144, Vangerow II σ. 345. Ἐνθ' οἱ συγγραφεῖς οὗτοι προβάλλουσι πρακτικὸς πρὸ πάντων λόγους, ἐγὼ κλίνω νὰ τονίσω ἰδιαζόντως τὴν improba usucapio pro herede, δυνάμει τῆς ὁποίας ἢ pro possessore νομὴ παρίστατο ὡς ἄμεσος τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος προσβολή. Ἀναγνωρισθέντος δ' ἅπαξ τοῦ κανόνος τούτου, ἐξήχθησαν βεβαίως ἐξ αὐτοῦ καὶ πορίσματα, οὐδαμῶς τῇ usucapio pro herede συναπτόμενα. Stintzig ἐν. ἀνωτ.

δικαιολογητικὴν αἰτίαν οἰανδήποτε ἄλλην παρὰ κληρονομικὸν δικαίωμα, δὲν χωρεῖ ἡ κληρονομικὴ ἀξίωσις μετὰ τῶν ἰδιορούθμων αὐτῆς κανόνων⁵. Ἐν τούτοις πρὸς τὸν ἐπικαλούμενον κληρονομικὸν δικαίωμα νομέα ἔξομοιοῦται ὁ εἰς ὃν ἀποκατεστάθη ἡ κληρονομία ὡς κληροδότημα⁶ καὶ ὁ διὰ συμβολαίου ἐν ζωῇ κτησάμενος τὴν κληρονομίαν, τοῦλάχιστον καθ' ὅσον αἱ κατ' αὐτοῦ δυνάμεναι νὰ ἐγερωθῶσιν εἰδικαὶ ἀξιώσεις δὲν θὰ

⁵ L. 4 C. in quib. caus. cessat 7. 34 Βασ. (50. 12) δ'. «Ἡ τῆς κληρονομίας ἀπαίτησις οὐκ ἐκβάλλεται διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς. Ἐὰν δὲ τις νεμηθεὶς πράγμα ἐξ ἄλλου τίτλου νομῆς διὰ τῆς χρονίας νομῆς δεσπόσῃ, ἔχει τὸ ἀσφαλές· οὐδὲ γὰρ ἐνάγεται τῇ περὶ ἀπαίτησεως κληρονομίας ἀγωγῇ». Ἡ γνώσις τοῦ νομέως ὅτι διὰ τοῦ τίτλου, ὃν ἐπικαλεῖται, δὲν εἶναι κύριος, δὲν παράγει τὴν περὶ κληρονομίας ἀξίωσιν. L. 13 § 8 D. h. t. τοῦναντίον δέ, ἡ γνώσις τοῦ νομέως ὅτι ὁ τίτλος δὲν εἶναι νόμφ ὑποστατός, L. 13 § 1 D. h. t. L. ein web er ἐνθ. ἀνωτ. σ. 11 ἐπ. Οἱ λόγοι, δι' οὓς ὁ Zimmernmann θέλει νὰ ἀποκλείσῃ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει τὴν περὶ κλήρου ἀγωγὴν καὶ ὅταν ἔτι τὸ συμβόλαιον συνήφθῃ μετ' αὐτοῦ τοῦ κληρονομούμενου, δὲν εἶναι πειστικοί. Seuff. Arch. XXXV. 140. 141. Entsch. d. RG. X σ. 161, XIX σ. 242 (= Seuff. Arch. XXXVIII. 141. XLIV. 33). Ὁρ. ἐπίσης Entsch. d. RG. XVIII σ. 179. XXVIII σ. 173: ἀρκεῖ ὅτι ὁ νομεὺς ἐγίνωσκεν ἢ ὄφειλε νὰ γινώσκῃ τὸ νομικῶς ἀνίσχυρον τοῦ φερομένου τίτλου. — Ἄλλὰ τί ἰσχύει, ἐὰν ὁ νομεὺς δὲν ἐκτήσατο τὴν νομὴν ἐκ τοῦ τίτλου, ὃν ἐπικαλεῖται, ἀλλ' ἐγκατέστη αὐτονομῶνως εἰς τὴν νομὴν τῶν κληρονομαίων; Ἰσχυρίζονται ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ χωρεῖ ἡ hereditatis petitio, ἐκ τούτου δὲ συνάγουσι τὸ ἐπακόλουθον, ἢ ὅτι ἀπέναντι τοιούτου νομέως δὲν ὑποχρεοῦται ὁ κληρονόμος νὰ ἀποδείξῃ τὴν κυριότητα αὐτοῦ (πρβλ. § 615 σημ. 14) ἢ ὅτι δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν παρὰ τοιούτου νομέως ἀνταπόδειξιν τῆς κυριότητος. Οἴτω Fabricius σ. 171 ἐπ., Arndts Beiträge σ. 38 ἐπ. RLex. σ. 211 σημ. 30. Lehrb. § 531 σημ. 6, Vangerow § 505 σημ. ἀφ. 2, Bähr Urteile des Reichsgerichts σ. 50. Ἐναντίως Savigny Zeitschr. f. gesch. RW. VI σ. 251 ἐπ., Brinz 1 ἔκδ. σ. 688 ἐπ. 2 ἔκδ. III σ. 226, Leist. Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 II σ. 417 ἐπ. Καὶ ἐγὼ θεωρῶ ὡς μὴ ἐπαρκῶς δεδικαιολογημένον τὸν ἰσχυρισμὸν ἐπεὶ ὄρ. L. 13 pr. D. h. t.: «nec ullam causam possessionis possit dicere», ὄρ. καὶ L. 25 § 5 D. h. t. Ἡ L. 3 C. quor. bon. 8. 2 (L. un. C. Th. eod. 4. 21) οἰκεῖ μόνον περὶ τοῦ interdictum quorum bonorum, ἢ δὲ μεταφορὰ τῆς διατάξεως αὐτοῦ εἰς τὴν hereditatis petitio εἶναι λίαν ἐπισηφής. Ὁρ. ἰδίως Brinz 1 ἔκδ. σ. 639 ἐπ. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην ἀπεφάνητο τὸ OAG. zu Oldenburg παρὰ Seuff. Arch. XVIII. 94· κατὰ δὲ τὴν ἀντίθετον τὸ OAG. zu Dresden αὐτ. XVIII. 95. Πρβλ. ἐπίσης αὐτ. XXVII. 149. [A. II. 114 <1865>, 285 <1895>, 237 <1909>. Ἐφ. Ναυπλ. 192 <1896>, 357 <1915>].

⁶ L. 20 § 13 D. h. t., L. 1 C. de inoff. test. 3. 28, πρβλ. L. 13 § 2. 6 D. h. t. Francke σ. 146. Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. σ. 25 ἐπ.

παρεῖχον αὐτῷ μείζονα πλεονεκτήματα⁷. Ἐὰν ἀποθάνῃ νομεύς, καθ' οὗ χωρεῖ ἡ κληρονομικὴ ἀξίωσις, αὕτη μεταβαίνει μετὰ τῆς νομῆς πρὸς τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς περὶ τοῦ λόγου τῆς νομῆς ἰδίας τοῦ τελευταίου τοῦτου γνώμης⁸.— Προϋπόθεσις τῆς κληρονομικῆς ἀξιώσεως εἶναι ἐνεστῶσα νομή, ἐκτὸς ἐὰν δολίως παρήτησέ τις ταύτην⁹. Ἐν μιᾷ δὲ περιπτώσει ἐνέχεται ἐκ τῆς κληρονομικῆς ἀξιώσεως καὶ ὁ οὐδέποτε νεμηθεὶς, δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅστις, καίπερ γινώσκων ὅτι δὲν νέμεται, δολίως ἀναδέχεται τὴν δίκην¹⁰. Ἄλλ' ἐν ἀμφοτέροις ταῖς περιπτώσεσιν ἡ ἀξίωσις μεταβαίνει πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὑποχρέου μόνον κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἐξ ἀδικήματος ἀξιώσεων¹¹. — Ἐὰν κακῇ τῇ πίστει ἀρνήται ὁ νομεύς τὴν νομὴν καὶ ἐλεγχθῆ ψευδόμενος, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποκαταστήσῃ τῷ ἐνάγοντι τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ προέλθῃ ἤδη αὐτὸς ὡς ἐνάγων¹².

2). Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐγείροντος τὴν ἀξίωσιν προϋπόθεσις ταύτης εἶναι κληρονομικὸν δικαίωμα¹³ πρὸς τὸν κλη-

⁷ L. 13 § 4. 5. 8-10 D. h. t. Ἡ ἄρχουσα γνώμη δέχεται ὅτι ἡ hereditatis petitio χωρεῖ κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ τῆς κληρονομίας κτλ. μεθ' ἀπασῶν αὐτῆς τῶν ἰδιορρυθμῶν. Seuff. Arch. XI.VIII. 41 RG). Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 10, ἀλλὰ μετὰ τροποποιήσεων (σ. 27 ἐπ.). Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. σ. 25 ἐπ. Ἐναντίως Francke σ. 165 ἐπ. δι' ἰσχυρῶν λόγων ὄρ. ἰδίως L. 2 C. h. t. Πρβλ. καὶ Avenarius der Erbschafts Kauf im röm. Recht Leipzig 1877) σ. 67 ἐπ. Seuff. Arch. XXI. 244.

⁸ L. 13 § 3 D. h. t. ἢ L. 13 § 11 D. h. t. νοητέα ὡς πραγματευομένη περὶ τοῦ κληρονόμου ἀγοραστοῦ τῆς κληρονομίας. Francke σ. 163 ἐπ., Vangerow § 505 σημ. ἀρ. 3. Διαφόρως Fitting Arch. f. civ. Pr. LI σ. 244. Ἐπι διαφόρως Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 10 ἐπ. 18 ἐπ. 26, πρβλ. § 615 σημ. 14, καὶ ἔτι πάλιν διαφόρως Leonhard ἐνθ. ἀνωτ. σ. 29 ἐπ., δεχόμενος ὅτι ἐκεῖνος ὡς κληρονόμος τοῦ ὁποίου θέλει νὰ νέμηται ὁ ἐναγόμενος, δὲν πρέπει ἀπολύτως νὰ εἶναι ἐκεῖνος οὗτινος κληρονόμος ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ὁ ἐνάγων. Δὲν μοι εἶναι δυνατόν, λέγει ὁ Kirp, νὰ προσχωρήσω εἰς τὴν γνώμην ταύτην.

⁹ Ορ. § 612 σημ. 11.

¹⁰ L. 13 § 13, L. 45 D. h. t. Πρβλ. I § 196 σημ. 8.

¹¹ Πρβλ. I § 193 σημ. 8 ἐν τέλ. § 196 σημ. 8.

¹² L. 80 D. de R. V. 6. 1.

¹³ Πρβλ. tit. D. de possessoria hereditatis petitione 5. 5. Βασ. (42,2) α'. L. 2 D. tit. cit. Βασ. αὐτ. «Καὶ ὁ ἀγαθὸς νομεύς (bonorum possessor) πρὸς

ρονόμον ὁμως ἐξομοιοῦται ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος¹⁴. προσέτι δὲ ὁ δημόσιος θησαυρός, εἰς ὃν περιῆλθεν ἡ κληρονομία¹⁵, καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ δημοσίου κτησάμενος τὴν κληρονομίαν¹⁶. Κληρονομικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ὄλου δὲν ἀπαιτεῖται· καὶ ὁ

μίμησιν τοῦ πολιτικοῦ δικαίου ἔχει τὴν τῶν κληρονομιαίων ἐκδίχησιν». Κατὰ τοῦ Fabricius σ. 177 ἐπ. 209 ἐπ. θεωροῦντος τὴν εἰς τὴν honorum possessio ἐπέκτασιν τῆς hereditatis petitio ὡς ἐφεύρημα τῶν Ἑρνασιῶν, ὄρ. Arndts Beiträge σ. 50 ἐπ. καὶ πρβλ. ἐν γένει Leist Συν. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 Π σ. 288 ἐπ.

¹⁴ Tit. Dig. de fideicommissaria hereditatis petitione 5. 6. Βασ. (42. 2) αβ'. Καὶ ὁ νόμος κληροδόχος, § 574 ἀρ. 1. 2.

¹⁵ L. 20 § 6 D. h. t. [Κατὰ τὸν νεώτερον ἡμῶν νόμον 1337 τῆς 20 Ἀπριλίου 1918 τὸ Δημοσίον δικαιοῦται νὰ ἀσκήσῃ τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα μετὰ τὴν ἐπίσημον ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου βεβαίωσιν περὶ τῆς ἀνυπαρξίας ἐτέρων κληρονόμων (ἀρθρ. 8). Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 622 σημ. *—Τῇ ἀποδείξει ὅτι ἐγένετο ἡ ἐπίσημος βεβαίωσις βαρεῖται, ὡς εἰκόσ, τὸ Δημοσίον].

¹⁶ L. 54 pr. D. h. t. Ὁδτος θεωρεῖται κληρονόμος καὶ ὡς πρὸς τὰ χρέη, L. 1. C. de H. v. A. V. 4. 39, L. 41 D. de I. F. 49. 14. Τούτου ἕνεκα ὁ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσας κτλ. δὲν πρέπει νὰ ἐξομοιωτῆ πρὸς τὸν παρὰ τοῦ Δημοσίου ἀγοράσαντα κτλ. Ἄλλ' ὁ παρὰ τοῦ κληρονόμου ἀγοράσας κτλ. δὲν ἐδύναται νὰ ἐνασκήσῃ τοῦλάχιστον τὴν hereditatis petitio τοῦ κληρονόμου ὡς ἐκδοχεύς; Ὁ ἀγοραστής κτλ. ἐνσωμάτου πράγματος δὲν ἐκτήσατο ἐκ τούτου καὶ μόνον τὴν rei vindicatio τοῦ πωλητοῦ κτλ. Καὶ ὁ πωλητὴς ὁμως ἠθέλησεν ἀκριβῶς νὰ μεταβιβάσῃ αὐτῷ κυριότητα, οὐχὶ τὴν περὶ ἑαυτοῦ περὶ κυριότητος ἀξίωσιν. Τούναντιον ἡ πώλησις κτλ. κληρονομίας δὲν σποκεῖ (τοῦλάχιστον κατὰ τὴν τοῦ δικαίου θέλησιν) τὴν μεταβίβασιν τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ τὴν μεταβίβασιν ὅσων ὁ πωλητὴς κτλ. ἔχει ὡς κληρονόμος· καὶ δὲν περιλαμβάνεται εἰς ταῦτα καὶ ἡ περὶ κλήρου ἀξίωσις; Πρβλ. Francke σ. 397. (Ἄλλως αἱ προγενέστεραι ἐκδόσεις, μέχρι τῆς 5ης). Ὅρ. νῦν καὶ Brienz 2 ἐκδ. ΠΙ § 400 σημ. 14. [ἘΠαπαρηγόπουλος § 406 σημ. 3 παραδέχεται ὅτι ἐξ ἀναλογίας πᾶς ἀγοραστής τῆς κληρονομίας ἐγείρει τὴν ἀγωγὴν. Ἀντιδοξοῦσι Καλλιγᾶς § 378, Κρασσᾶς § 237 σημ. 4, 352 i f., δεχόμενοι ὅτι κατ' ἐξαιρέσιν ἔχει τὴν ἀγωγὴν μόνον ὁ παρὰ τοῦ Δημοσίου ἀγοράσας. Ἐν τῇ βυζαντιακῇ ἐπιστήμῃ ὑπῆρχεν ἡ γνώμη, ὅτι καὶ ὁ ἀπὸ ιδιότου ἀγοράσας ἔχει τὴν περὶ κλήρου ἀγωγὴν ὡς ὠφέλιμον. Ὅρ. τὰ ἐν Βασ. (42. 1) νδ' σκόλια.—Πάντως δὲν πρέπει νὰ παρὶδωμεν τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς σημειώσεως σπουδαίαν παρατήρησιν τοῦ συγγραφέως περὶ τῆς ὄλων διαφόρου θέσεως τοῦ παρὰ τοῦ Δημοσίου κτωμένου τὴν κληρονομίαν (καθολικὴ διαδοχή). Τὰ δὲ σκόλια τῶν Βασιλικῶν (εἰς ἃ δὲν ἀρμόζει νὰ ἀπονέμηται μείζων τῆς πρεπούσης σημασία) συμφωνοῦσι μὲν κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα πρὸς τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως, ἀλλ', ὡς διατυπῶνται, δὲν ἔχουσιν ἐν ταῖς πηγαῖς ἔρεισμα. Ἀστηρικτος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Παπαρηγόπουλου· διότι ἡ ἀναλογία προϋποτίθησι ταυτότητα τοῦ νομικοῦ λόγου].

ἐπὶ μέρος κληρονόμος ἔχει τὴν κληρονομικὴν ἀξίωσιν¹⁷. Ὅφειλε ὁμως νὰ μνημονεύσῃ ἐν τῇ ἀγωγῇ τὸ μέρος, ἐφ' οὗ ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι κληρονόμος, ἐκτὸς ἐὰν ἄνευ παισίματος αὐτοῦ ἀγνοῇ τοῦτο¹⁸. Ἐὰν τὸ μέγεθος τῆς κληρονομικῆς μερίδος ἠρηται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τέκνων, ἅτινα θέλει τέξει γυνὴ ἔγκυος, παραφυλάσσονται προσωρινῶς τρεῖς μερίδες διὰ τὸ τεχθῆσόμενον¹⁹.

Δ'. Ἀποδείξις*.

§ 615.

Ὁ ἐν τῇ περὶ κλήρου ἀγωγῇ ἐνάγων ὀφείλει.

1. ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα, νὰ ἀποδείξῃ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομούμενου ἢ ὅτι ἐκηρύχθη οὗτος νεκρός¹, προσέτι δὲ τὸ γεγονὸς τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν κλήσεώς του. Τὸ γεγονὸς τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας ὀφείλει ὁ ἐνάγων νὰ ἀποδείξῃ, μόνον ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἔταξε διὰ τὴν κτῆσιν ἰδιαιτέραν προθεσίαν ἢ διατύπωσιν². Ἡ ἐκ

¹⁷ Ἡ λεγομένη hereditatis petitio patriaria. Tit. Dig. si pars hereditatis petatur 5. 4 Bas. (42. 2), ἐὰν μέρος τῆς κληρονομίας ἀπαιτῆται κτλ. Ἐν τῇ πρῶτῳ αὐτῇ δύνανται ὁ ἀντιδικὸς νὰ ἦ ἀνεγνωρισμένος ὡς συγκληρονόμος ἢ οὐ, ὁ ὡς συγκληρονόμος δὲ ἀνεγνωρισθεὶς δύνανται νὰ ἦ ὁ μόνος ἀντιδικὸς ἢ νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλος τις. Πρβλ. ἐν γένει Glück VIII σ. 2 ἐπ., Arndts RLex σ. 213 ἐπ., Sinterus III § 192 C. Seuff. III Arch. XXVI. 253, XXVII. 150.

¹⁸ L. 1 § 5 D. tit. cit.:—«ubicumque merito quis incertus est, quam partem vindicet, debere ei incertae partis vindicationem concedi». [Δὲν ἀντίκειται ἡ Πολ. Δικ. ἀρθρ. 137. 533 § 5:—Οἰκονομίδης Ἐγγ. § 98 σημ. 7].

¹⁹ Ὁρ. § 608 σημ. 1α. [Bas. (42. 2) γ'. Ἐναυθὰ ἀναφέρεται περιεργοτάτη περίπτωση συγκλήρου πολυτοξίας: «ἐπὶ γὰρ ἅμα ἐτέχθησαν, ὧν εἰς ἐξ ἐπικυήσεως μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας». Ἀλλὰ τὸ αὐτ. σχολ. i. δυσπιστεῖ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τούτων: «πέντε γὰρ κόλπους ἔχει τὴν μήτραν τῆς γυναικὸς Ἀριστοτέλης φησίν. Εἰ δὲ πέντε κόλπους ἔχει, πῶς δύνανται ἅμα τεκεῖν ἐπτά;»]. Arndts RLex σ. 210-221.

* Glück VII σ. 493 ἐπ. 503 ἐπ. Arndts RLex V. σ. 216 ἐπ. Sinterus III § 190. Unger § 51. Köppen Lehrb. σ. 314 ἐπ. [I. K. Σημαντήρας: Περὶ τοῦ βάρους τῆς ἀποδείξεως ἐν τῇ Πολιτικῇ δίκῃ (1904) σ. 83 ἐπ.].

§ 615 Ἁ Ὁρ. L. § 53. [Τοῦτο παρ' ἡμῶν δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ἐλλείψει πολιτικοῦ θανάτου. Περὶ ἀφάντων ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 535 σημ. 2 ἐν τέλ.].

² Τουτέστιν ἀνεκάλεσε τὴν ἐγκατάστασιν, ἐὰν ἡ κτῆσις μὴ γίνῃ καθ' ὄρι-

διαθήκης κλησίς^{2α} ἀποδεικνύεται, προκειμένου περὶ ἐγγράφου διαθήκης, διὰ τῆς προσαγωγῆς τοῦ ἐγγράφου αὐτῆς, ὅτε ὁ μὲν ἐνάγων, ἐγερωθείσης ἀμφισβητήσεως, δεόν νὰ ἀποδείξῃ τὴν γνησιότητα τῆς ὑπογραφῆς (ἢ τῆς γραφῆς³) τοῦ διαθέτου καὶ τὴν τήρησιν τῶν νομίμων διατυπώσεων⁴, ὁ δ' ἐναγόμενος ἄλλους τυχόν⁵ ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένους λόγους ἀνισχύρου⁶. Ἡ προσαγωγή ἐν τούτοις τοῦ τῆς διαθήκης ἐγγράφου δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία· ἐὰν ἐκ τύχης τοῦτο κατεστράφη ἢ ἀπωλέσθη⁷, ἢ ἀπόδειξις τῆς ἐγγράφου διαθήκης δύναται νὰ διεξαχθῇ εἴτε διὰ τῶν μαρτυριῶν τῶν κατ' αὐτὴν συμπραξάντων μαρτύρων (ἐὰν δηλονότι ἔλαβον οὗτοι γνῶσιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς⁸) εἴτε καὶ διὰ παντὸς ἄλλου δικονομικῶς συγχωρουμένου μέσου⁹. Ἡ ἀπόδειξις τῆς προφορικῆς διαθήκης προσάγεται εἴτε διὰ τῶν καταθέσεων πάντων τῶν εἰς ταύτην συμπραξάντων μαρτύρων¹⁰ εἴτε δι' ἐγγράφου, ὑπο-

σμένον τύπον ἢ ἐντὸς ὀρισμένης προθεσμίας. Πρβλ. § 598 σημ. 3. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως ταύτης ἐν αὐτῇ τῇ ἐγέρσει τῆς ἀγωγῆς ἐγκτεται ἐνεργὸς δήλωσις πρὸς κτήσιν.

^{2α} Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις διὰ τὴν ἐκ διαθήκης κλησιν λεγόμενα ἰσχύουσι ἀναλόγως καὶ διὰ τὴν ἐκ κληρονομικῆς συμβάσεως. Νομιμοποίησις ἐναντι ὀφειλετῶν τῆς κληρονομίας: Seuff. Arch. XLIII. 207, LII. 227.

³ Ὁρ. § 541 σημ. 5.

⁴ Seuff. Arch. I 95 ἀρ. 8, XI. 256, XIV. 148. Fein Συνέχ. Glück XI.V σ. 40 ἐπ.

⁵ Ὡς λ. γ. ἀνικανότητα τοῦ κληρονομούμενου ἢ μάρτυρος, ἐλαττώματα περὶ τὴν δήλωσιν τῆς βουλήσεως, παραβίασιν τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονομῶν, σύνταξιν νέας διαθήκης.

⁶ L. 11 C. de probat. 4. 19 Bas. (22. 1) με'. «Ὁ τὸν κληρονόμον λέγων μὴ δύνασθαι κληρονομεῖν, ἢ διὰ τὸ τῆς διαθήκης ἐλάττωμα, ἢ διὰ τὸ ἴδιον πρόσωπον, αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἐπὶ τούτου ἀποδείξει». L. 5 C. de eod. 6. 36, L. 4 D. de his quae in test. del. 28. 4, L. 22 D. de prob. 22. 3. Ὁρ. ἐν γένει I § 133 σημ. 7. Seuff. Arch. I. 95 ἀρ. 8 ἐν τέλ.

⁷ Πρβλ. § 564 σημ. 8 καὶ Arndts σ. 218.

⁸ L. 30 C. de test. 6. 23.

⁹ Περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφισβήτησις. Seuff. Arch. II. 359, XV. 138. [A. II. 162 <1889>].

¹⁰ Κατ' ἄλλην γνώμην ἀρκουσιν αἱ καταθέσεις δύο μαρτύρων. Οὕτω καὶ Seuff. Arch. II. 359, πρβλ. XXXIII. 46. Ἀντιδοξοῦσι Glück VII. 504 ἐπ. XXXV σ. 8 ἐπ., Arndts σ. 218, Sintenis III § 190 σημ. 8, Köpcke Lehrb. σ. 316, Buchkau, Bude Entscheidung des OAG, zu Rostock III σ.

γραφέντος παρ' αὐτῶν¹¹. Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεως¹² γίνεται διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀξιουμένης συγγενικῆς σχέσεως ἢ τοῦ ἀξιουμένου γάμου. Ἐὰν ὁ ἐναγόμενος ἰσχυρίζεται ὅτι ὑπάρχει διαθήκη, ἀποκλείουσα τὴν ἐξ ἀδιαθέτου δια-

264-266 (=Seuff. Arch. XIII. 154), Bl. f. RAnwend. zun. in Bayern XXXVI σ. 136 ἐπ. (=Seuff. Arch. XXXIII. 45). Ὅπως ἡ γνώμη ἐκείνη δὲν εἶναι βάσιμος, Διότι οἱ ἐν τῇ διαθήκῃ μάρτυρες δὲν εἶναι προωρισμένοι ἀπλῶς πρὸς ἀκρόασιν τῆς διαθήκης, ἀλλὰ καὶ πρὸς δόσιν μαρτυρίας περὶ αὐτῆς. Ὅρ. καὶ L. 31 C. de test. 6. 23, L. 32 C. de fideicom. 6. 42. Ἐπὶ ἐγγράφου διαθήκης οἱ μάρτυρες ἐπραξαν ἤδη τοῦτο διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν. Καὶ ναὶ μὲν τοιουτοτρόπως λίαν ἐνκόλως δύναται νὰ μηδενισθῇ προφορικῆς τῆς διαθήκης ἐλλείψει ἀποδείξεως· «ἀλλ'» εὐνοίας δὲν εἶναι βεβαίως ἀξία αἱ προφορικαὶ διαθήκαι» (A r n d t s ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 70 ἐν τέλ.).—Ἡ τονισθεῖσα σημασία τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ μαρτύρων ἀποκλείει καὶ τὸ ἐφαρμόσιμον τῆς διατάξεως τοῦ εἰσαγωγικοῦ τῆς CPO. νόμου § 14 ἐδ. 2. Ἀντιδοξεῖ M a n d r y § 27 σημ. 35. D e r n b u r g III § 173 σημ. 3. [Ὅρ. περὶ τοῦ παρ' ἡμῶν δικαίου ἐπομ. σημ. 1.]

¹¹ G l ü c k XXXV σ. 7 ἐν σημ. 7. Seuff. Arch. I. 95 ἀρθ. 8. Ἡ παραχώρησις αὕτη δικαιολογεῖται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχει πάντως μαρτυρικὴ κατάθεσις καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς N. O. Tit. II § 5, εἰ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φαίνεται ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπίσης ὑπογραφή τοῦ κληρονομούμενου καὶ τοῦ συμβολαιογράφου.—Ἄλλ' ὅτι ἀρκεῖ καὶ ἔγγραφον συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ προσληφθέντος συμβολαιογράφου καὶ δύο μαρτύρων, ὡς ὁ G l ü c k ἐνθ. ἀνωτ. ἐν. σημ. 5 μετ' ἀρχαιοτέρων πρακτικῶν ἰσχυρίζεται, τοῦτο δὲν θὰ ἠδυναίμην νὰ δικαιολογήσω. [Κατὰ τὸ Ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου ἢ ἀπόδειξις τῆς προφορικῆς διαθήκης (§ 541 σημ. 3) διεξήγετο ὡς ὄριζον τὰ ἀρθ. 38-41. Εἰδικώτερον κατὰ τὸ ἀρθ. 39 «τὸ δικαστήριον χρεωσθεῖ ἐκ τῶν πέντε μαρτύρων (οἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς κατὰρξιαν τῆς προφορικῆς διαθήκης, ἀρθ. 37) νὰ προσκαλέσῃ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰατρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπεσκέφθησαν τὸν διαθέτην, τῶν συγκατοίκων αὐτοῦ καὶ ἂν ἦναι χρεῖα, καὶ τῶν γειτόνων του, διὰ νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος, καὶ ἂν ἐφυλάχθησαν οἱ ἀπαιτούμενοι ἀπὸ τὸν νόμον κανόνες». Ὅστε καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διατάξεως ταύτης δεόν νὰ εἰπωμεν ὅτι ἀπρῆτετο καὶ τῶν πέντε μαρτύρων ἢ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου μαρτυρία, ματαιουμένης ἄλλως τῆς διαθήκης. Πρβλ. Παταροηγόπουλον § 409 i. f.—Σφάλλεται ὁμως ὁ συγγραφεὺς οὗτος θεωρῶν ὡς προφορικὰς διαθήκας τὴν στρατιωτικὴν καὶ τὴν ἐν καιρῷ λοιμοῦ γινομένην. Τὸ Ψήφισμα μίαν μόνον «προφορικὴν» διαθήκην ἀνεγνώριζεν (ἀρθ. 35, 36), ἐφ' ἧς καὶ ἐφηρμόζετο ὁ εἰρημένος ἐξαιρετικὸς τρόπος ἀποδείξεως, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ ἐκτακτοὶ ἦσαν, ὡς καὶ αἱ τακτικαί, ἔγγραφοι (ἀρθ. 52, 60) κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἀπόδειξις αὐτῶν γίνεται διὰ τῆς προσαγωγῆς τοῦ περιέχοντος αὐτὰς ἐγγράφου ἢ ἐν περιπτώσει ἀπωλείας ἢ φθορᾶς τούτου διὰ μαρτύρων κατὰ τὰ ἀρθ. 304 § 2 καὶ 390. Πολ. Δικ. Α. Π. 161 <1889>.—Σημειωτέον ὅτι ὁ ὅρος «προφορικὴ διαθήκη» ἐλαμβάνετο ἀπὸ τοῦ Ψηφίσματος ἐν ὅλῳς τεχνικῇ σημασίᾳ, διότι καὶ αὕτη ἐγράφετο

δοχὴν, ἢ ἐγγύτερος συγγενής, εἰς τοῦτον ἐπίκειται τὸ βᾶρος τῆς ἀποδείξεως¹³.

2) Ὁσαύτως ὀφείλει ὁ ἐνάγων νὰ ἀποδείξῃ ἐν ἀμφισβητή-
σει τὴν ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου νομὴν τῆς κληρονομίας κατὰ τὴν
ἐν § 614 ἀναπτυχθεῖσαν ἔννοιαν¹⁴. Κατὰ τὴν πράξιν τῶν δικα-
στηρίων δύναται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ ἐνάγων νὰ ἀπαι-

(ἀρθ. 37). Πρβλ. ἄνωτ. § 541 σημ. 3 ἐν τέλ. — Ἐν τῷ νεωτέρῳ περὶ διαθη-
κῶν νόμῳ ΓΨΠ' τῆς 14 Μαΐου 1911 προφορικὴ διαθήκη οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν
τοῦ ψηφίσματος οὔτε κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἔννοιαν ἀναγνωρίζεται. Κατὰ τὸν
νόμον τοῦτον πᾶσα διαθήκη συντάσσεται ἐγγράφως καὶ συνεπῶς ἢ ἐκ ταύτης
κλήσις ἀποδεικνύεται διὰ τῆς προσαγωγῆς τοῦ ἐγγράφου αὐτῆς. Πρβλ. παρα-
τηρήσεις μου ἄνωτ. § 560 σημ. 4, § 567 σημ. 2].

¹² Glück VII σ. 510-512. Linde Zeitschr. f. Civ. u. Pr. I σ. 160 ἐπ.
Arndts ἐνθ. ἄνωτ. σ. 219-220. Sintenis III σ. 532-533.

¹³ Seuff. Arch. IX. 314, XII 305, XVI 130. 254. XX 78, XXXII.
329. Ὁ ἐναγόμενος δέον νὰ προσαγάγῃ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐγγυτέρας συγγε-
νείας, ἀδιαφόρως ἂν ἰσχυρίζηται ὅτι αὐτὸς οὗτος ἢ τρίτος τις εἶναι ὁ ἐγγύτε-
ρος συγγενής. Περὶ τοῦ πρώτου ὑπάρχει ἀμφισβήτησις (ἄλλης γνώμης Glük, Sintenis, Seuff. Arch. I. 258 IX. 315, XXVII. 40) ἐν τούτοις ἡ ἔρις δὲν
ἔχει πρακτικὴν σημασίαν, διότι τῆς συγγενείας ἢ ἀπόδειξις δὲν δύναται νὰ
διεξαχθῆ χωρὶς συγχρόνως νὰ ἀποδεικνύηται ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας. — Ὁ ἰσχυ-
ρισμὸς, ὅτι ἢ ἔνστασις τοῦ ἐναγομένου, ὅτι τρίτος τις εἶναι ὁ ἐγγύτερος συγγε-
νής, εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτος ὡς *exceptio ex iure tertii* (οὗτω καὶ Seuff. Arch.
I 258), οὐδεμιᾶς δεῖται ἀντικρούσεως. Seuff. Arch. XIV. 149. — Ἐὰν ὁ ἐνα-
γόμενος ἰσχυρίζηται ὅτι τρίτος τις εἶναι ἐγγύτερος συγγενής, ὀφείλει νὰ ἀπο-
δείξῃ καὶ τὴν κτῆσιν τούτου; Καταφατικῶς Seuff. Arch. IX. 316 ἀποφατι-
κῶς VIII. 156, XVI. 130 ἐν τέλ. — Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ τῆς περι-
πτώσεως, καθ' ἣν ἐπὶ τῇ βάσει ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς δὲν ἐπιδιώκεται δι' ἀγω-
γῆς ἢ κληρονομία, ἀλλ' ἐνασκεῖται μεμονωμένη τις κληρονομικὴ ἀξίωσις, δὲν
εἶναι δὲ ὀρθὸς ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ὁ ἐνάγων τοῦλάχιστον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ
ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ὁ ἐγγύτατος συγγενής. Seuff. Arch. XVI. 254.
XX. 78 ἀντιθέτως XII. 305, XVI. 130, XXXVIII. 38. [Ἐποχρεοῦται ὁ ἐνά-
γων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι καὶ ὁ μόνος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος; Οὐχὶ Α. Π.
227 <1890>. — Ζητῶν ὁ ἐνάγων ἐξ ἀδιαθέτου τὴν κληρονομίαν ὑποχρεοῦται
νὰ ἀποδείξῃ καὶ τοὺς διὰ τῆς ἀγωγῆς του κατὰ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης προ-
βαλλομένους λόγους; Οὐχὶ Α. Π. 277 <1891>. — Α. Π. 268 <1904>: Ἡ εἰς
μεταγενεστέραν συζήτησιν πρὸς ἀποσάφησιν βελτίωσις τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι εἶναι
γνησία θυγάτηρ διὰ τοῦ ὅτι εἶναι θετὴ εἶναι ἀπαράδεκτος. — Πρβλ. Ἐφ. Ἀθ.
589 <1911>. Ἐφ. Πατρ. 178 <1911>].

¹⁴ Ὄφειλει λοιπὸν νὰ ἀποδείξῃ: 1) ὅτι ὁ ἐναγόμενος νέμεται 2) ὅτι νέμε-
ται κληρονομιαῖα πράγματα. Ἀλλὰ κληρονομιαῖα εἰσι κατὰ τὴν § 612 ἀρ. 1
καὶ πράγματα, αἵτινα ὑπῆρξαν ἀπλῶς ἐν τῇ νομῇ τοῦ κληρονομουμένου, πρὸς

τήση παρὰ τοῦ ἐναγομένου τὴν προσαγωγὴν ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας, ἐνόρκως ἐνισχυτέας¹⁵.

διατήρησιν ὁμοῦ τῶν ὁποίων εἶχεν οὗτος ἔννομον συμφέρον, δὲν προβαίνει δέ τις πέρα τοῦ δέοντος, ἐὰν μὴ ἀπατήσῃ παρὰ τοῦ ἐνάγοντος ἀπόδειξιν τοῦ ἐννόμου τούτου συμφέροντος, ἀλλ' ἀναμείνῃ παρὰ τοῦ ἐναγομένου τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἑλλείψεως αὐτοῦ (ἢ τῆς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου παύσεως αὐτοῦ). *Seuff. Arch.* XVIII. 93, XXI. 62, πρβλ. καὶ XIV. 147. *F r a n c k e σ.* 205, *B r u n s Besitzklagen σ.* 16. Ἄλλ' ὁ ἐνάγων ὀφείλει προσέτι 3) νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἐναγόμενος νέμεται κληρονομικὰ πράγματα *pro herede* ἢ *pro possessore*. Ἐὰν ἄρα ὁ ἐναγόμενος ἐπικαλῆται εἰδικὸν τίτλον, ὁ ἐνάγων, ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἀγωγὴν του ὡς *hereditatis petitio* καὶ ἐπομένως ἀποφύγῃ ἰδίας τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποδείξεως τῆς κυριότητος ἢ τῆς καλῆ τῆ πίστει κτήσεως (ἀνωτ. ἀρ. 2), ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καὶ ὁ ἐναγόμενος αὐτὸς δὲν πιστεύει εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ τίτλου του (§ 614 σημ. 5). Τοῦτο ὁμοῦ δὲν εἶναι γενικῶς παραδεχόμενον· ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἢ ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἐπικλησίως εἰδικοῦ τίτλου δὲν ἀποκλείει τὴν *hereditatis petitio*, ὅτι δὲ τούναντιον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑποχρέωσις τοῦ ἐναγομένου εἶναι ἢ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τοῦ τίτλου του. *S i n t e n i s § 190 σημ.* 35. *D e r n b u r g III § 172 σημ.* 16, *K ö r p e n Lehrbuch σ.* 327. *Seuff. Arch.* XVIII. 95, XXXVIII. 141 (*RG. Entscheid X σ.* 162) Ὑπερ τῆς γνώμης ταύτης οὐδεμίαν εὐρίσκω δικαιολογίαν ἢ *L. 3 C. quor. bon. 8. 2*, ἣν καὶ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἠθέλησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι (πρβλ. § 614 σημ. 5), διὰ τοῦτο καὶ μόνον εἶναι ἀκατάλληλος ἐνταῦθα, ὅτι προϋποτιθέσιν ὑφισταμένην αὐτογνώμονα τῆς νομῆς κατάληψιν (ἀφοῦ εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως ὅτι καὶ τὸ *interdictum quorum honorum* ἠγεῖρετο μόνον κατὰ τοῦ *pro herede* ἢ *pro possessore* νεομένου). Τὸ *RG.* [= *Reichsgericht*, ἦτοι τὸ Ἀνωτάτων τῆς Γερμανίας] ἔνθ. ἀνωτ. ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιβάλωμεν τῷ ἐνάγοντι «πάντη ἀδιανόητον ἐν τῇ πράξει ἀρνητικὴν ἀπόδειξιν». Τοῦτο μοι εἶναι ἀκατάληπτον· ὁ ἐνάγων δὲν θὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἐναγόμενος δὲν νέμεται ἐξ εἰδικοῦ τίτλου, ἀλλ' ὅτι ὁ ἐναγόμενος γνωρίζει ὅτι δὲν εἶναι κατὰ νόμον ἔγκυρος ὁ εἰδικὸς τίτλος, ὃν ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει. Κατὰ τῆς εἰρημένης γνώμης καὶ *Seuff. Arch.* V. 203, XVI. 128, XXXV. 140 (σ. 206), πρβλ. XV. 234. Πρβλ. τὴν ἐν § 614 σημ. 5 βιβλιογραφίαν.— Ἴνα μὴ ἐγείρῃ ψευδὴ ἀγωγὴν, ἠδύνατο ὁ ἐνάγων κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον νὰ ἀπευθύνῃ *in iure* πρὸς τὸν ἐναγόμενον τὸ ἐρώτημα, ἂν νέμεται *pro herede* ἢ *pro possessore*, *L. 11 C. h. t.* Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δίδονται τῷ ἐνάγοντι τὸ δικαίωμα νὰ ἐνώσῃ ἐπιβοηθητικῶς πρὸς τὴν *hereditatis petitio* τὴν *rei vindicatio* ἢ καὶ παρέχεται εἰς τὸν δικαστὴν ἢ ἐξουσία νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐγεγθεῖσαν *hereditatis petitio* ἄνευ περαιτέρω προσαπειτουμένου ὡς *rei vindicatio*. [Ἄλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο κωλύεται παρ' ἡμῖν ὑπὸ τῆς *Πολ. Δικ. ἀρθ. 533 § 3*]. *G l ü c k VII σ.* 520. *S i n t e n i s III § 190 σημ.* 35. *B u d d e Entscheid' des OAG. zu Rostock VIII σ.* 245 (= *Seuff. Arch.* XXXI. 346). Ἀντιθέτως *Seuff. Arch.* V. 203, Πρβλ. IX. 311.— Ἄν ὁ ἐναγόμενος ὡς καλῆς πίστεως νομεὺς ἰσχυρίζεται ὅτι ἐξέλιπεν ὁ πλοτισμὸς αὐτοῦ, ὑποχρεοῦται αὐτὸς εἰς ἀπόδειξιν. *Seuff. LI 36.*

¹⁵ Πρβλ. *Zimmermann σ.* 463 ἐπ., *Bähr Jarb. f. Dogm.* XIII

Ε. Προσθήκαι.

§ 616.

1*. Ἡ περὶ κλήρου ἀγωγή οὐ μόνον ἐπιτρέπεται κατὰ τοῦ νομέως τῆς κληρονομίας (§ 614 ἀριθ. 1), ἀλλὰ, ἐὰν οὗτος ἐπιμείνη εἰς τὴν ἀγωγὴν ταύτην, εἶναι καὶ ἀναγκαία ὁ νομεὺς τῆς κληρονομίας δηλαδὴ δύναται νὰ ἀξιώσῃ, ὅπως τὸ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενον ἀπαιτηθῇ μόνον ὡς κληρονομία καὶ κατὰ τοὺς διέποντας τὴν περὶ κλήρου ἀγωγὴν κανόνας, οὐχὶ δὲ ἐξ ἄλλης τινὸς νομικῆς ἀπόψεως¹. Μάλιστα οὐδ' ἐμμέσως, δι' ἀγωγῆς

σ. 253 ἐπ., Dernburg III § 173 ἐν τέλ. Seuff. Arch. VIII. 190, XII. 49. 122. 345. 356, XIII. 105, XVI. 126. 265, XXI. 265. XXXI. 51. παρβ. II. 233. VII. 62, XXXIII. 142. 143, XXXIV. 248, XXXVII. 46, XXXIX. 317, XL. 31, XLI. 198, XLII. 127, *Entsch. des RG.* XIV σ. 208. Seuff. Arch. XLVI. 270, XLVII. 208, XLVIII. 271, LI 114 (RG.), LI. 167, LIII. 18. 240. [Παρ' ἡμῶν δὲν ἰσχύει τοῦτο].

* Dernburg über das Verhältniss der hereditatis petitio zu den erb-schaftlichen Singularklagen (1852). Ὁρ. περιπέρω: Planck Mehrheit der Rechtsstreitigkeiten im Processrecht σ. 226 ἐπ. 501 ἐπ. (1844). Arndts *RLex.* σ. 235-238 (1844). Francke *Commentar* über den Pandektentitel de Hereditatis Petitione σ. 79 ἐπ. (1864). Bülow die Lehre von den Processenreden und die Processvoraussetzungen σ. 161 ἐπ. 169 ἐπ. 197 ἐπ. 212 ἐπ. (1868). Planck κρίσις τοῦ ἔργου τούτου, *krit. VJSchr.* XI σ. 183 ἐπ. (1869). Vangerow II § 503, Sintenis III σ. 530 ἐπ., Brinz I ἐκδ. § 165. 2 ἐκδ. III σ. 233 ἐπ. Unger § 53 Köppen *Lehrbuch* σ. 305 ἐπ.

¹ Ἐχει κατὰ τῆς rei vindicatio τὴν exceptio (πρότερον praescriptio) si § 616 (quod) praedictum hereditati non fiat. Gai IV. 133, L. 5 § 2 D. h. t. L. 12 pr. C. h. t. Ὡς λόγος τῆς ἐνστάσεως ταύτης φέρεται ἐν ταῖς πηγαῖς «magnitudo et auctoritas centumviralis iudicii», L. 12 C. cit., προσέτι δὲ «ne (possessor) singulis iudiciis vexaretur», L. 13 § 4 D. h. t. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὸν λόγον τῆς κατὰ τὸ περιεχόμενον διαφορᾶς τῆς hereditatis petitio ἀπὸ τῶν εἰδικῶν ἀγωγῶν, ἐξ οὗ μόνον ἐξηγεῖται ἡ L. 25 § 17 D. h. t. (σημ. 2). Παρβλ. Dernburg σ. 3 ἐπ. 12 ἐπ., Francke σ. 85 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. I ἐν ἀρχ., Bülow σ. 200, Planck *VJSchr.* σ. 185. 186, Leinweber ἐνθ. ἀνωτ. σ. 36 ἐπ.—Τὸ ἐφαρμόσιμον τῆς ἐνστάσεως ταύτης κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δὲν ἀμφισβητεῖται μὲν γενικῶς, ἀλλὰ περιορίζεται ὑπὸ τινῶν εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐναγόμενος διὰ τῆς εἰδικῆς ἀγωγῆς θὰ ἐξηναγάζετο εἰς παροχὴν ἀλλοτρίαν ἐκείνης, ἥτις δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τῆς hereditatis petitio. Οὕτω Dernburg σ. 121, Arndts *Pand.* § 534. Ὁρ. καὶ Planck *VJSchr.* σ. 190. Παρβλ. ἐν Unger σ. 246.—Ἐχει τὴν ἐνστασιν καὶ ὁ pro possessore νομεὺς; Καταφατικῶς Dernburg σ. 52 ἐπ. καὶ κατ'

κατὰ τρίτου ἐκδικασθείσης, ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαναγκασθῇ ὁ νομεὺς τῆς κληρονομίας εἰς παροχὴν, ἣν κατὰ τὸ τῆς περι κλήρου ἀγωγῆς δίκαιον δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ποιήσῃται, καὶ ἐπομένως ὁ τρίτος ἔχει ἣν καὶ ὁ νομεὺς αὐτὸς ἔνστασιν ἐναντίον ἀγωγῆς, ἥς ἡ ἐκδικασίς θὰ εἶχε τὸ εἰρημένον ἀποτέλεσμα.

2. Διαρκούσης τῆς περι κλήρου ἔριδος, οἱ δανεισταὶ τῆς κληρονομίας δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσιν ἱκανοποίησιν παρ' ἑκατέρου τῶν διαμαχομένων². Ὅσαύτως οἱ κληροδόχοι δὲν ὑπο-

αὐτὸν Brinz 1 ἐκδ. σ. 701· ἐναντίος Francke σ. 144 ἐπ.—Ἔχει ἐπίσης τὴν ἔνστασιν ὁ νομεὺς ἐνὸς κατ' ἰδίαν πράγματος καὶ ὁ ὀφειλέτης τῆς κληρονομίας, ἐὰν ὁ ἐνάγων νέμηται τὴν κληρονομίαν ἐν συνόλῳ; Ἐναντίος Francke σ. 92 ἐπ., ἐπιζαλούμενος ὅτι ὁ ἐναγόμενος, ἐὰν μὴ θέλῃ νὰ ἀποβάλλῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς hereditatis petitio, δύναται νὰ ἐγείρῃ αὐτὸς ταύτην. Ὁ λόγος οὗτος δὲν μοι φαίνεται ἀποχρῶν.—Περὶ τῆς L. 13 D. de exc. 44. 1 (exceptio rei in iudicium deductae? ἐπίσημος παρέμβασις τοῦ ἄρχοντος;) ὅρ. Dernburg σ. 54 ἐπ., Francke σ. 88 ἐπ., Bülow σ. 121 ἐπ. 167 ἐπ.

² Πρβλ. § 612 σημ. 15.

³ Arndts σ. 235 ἐλ., Planck Mehrheit σ. 228 ἐπ. 505 ἐπ. Francke σ. 95 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. § 508 ἀρ. II, III.

⁴ L. 12 § 1 C. h. t. (331), Ἰουστινιανῶ. Ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπιστήμῃ ὤληθε περι τοῦ ζητήματος τούτου ἀμφισβήτησις, εἰς ἣν, ὡς φαίνεται, ἀνείμχθη καὶ ἡ exceptio quod praeiudicium hereditati non fiat. Ἡ L. 12 cit. ἄρχεται ὡδέ πως: «Cum hereditatis petitioni locus fuerat, exceptio adsumebatur, quae tuebatur hereditatis petitionem, ne fieret ei praeiudicium; magnitudo enim et auctoritas centumvralis indicii non patiebatur, per alios tramites viam hereditatis petitionis infringi. Cumque multae varietates et controversiae veterum exortae sunt, eas certo fine concludentes sansimus». Ὅρ. ὁμοῦ καὶ L. 4 § 1 D. si cui plus 35. 3.—Φυσικῶ τῷ λόγῳ δύναται ὁ καταβαλὼν, ἐὰν ἠτηθῇ ἐν τῇ περι κληρονομίας δίχῃ, νὰ ζητήσῃ καὶ ἰδιαιτέρως ἀποζημιώσειν παρὰ τοῦ ἀντιδίκου, ἂν μὴ ἐπεδικάσθῃ αὐτῷ ἐν τῇ ἐπ' αὐτῆς τῆς περι κληρονομίας δίχῃ ἀποφάσις. L. 12 § 1 cit Kämmerer Zeitschr. f. Civ. u. Pr. VIII σ. 202 ἐπ.—Ὁ Francke σ. 97 ἐπ. πιστεύει μετὰ παλαιότερον ὅτι ἡ L. 12 cit. δίδωσιν εἰς τοὺς δανειστάς τῆς κληρονομίας ἀγωγὴν κατὰ τοῦ ἐναγόντος ἐν τῇ περι κλήρου δίχῃ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι καὶ οὗτος νέμεται μέρος τῆς κληρονομίας. Δὲν θεωρῶ ὡς ἐπαρκῆ τὴν περι τούτου ἐπιχειρηθεῖσαν ἀπόδειξιν.—Ἐξαίρεσιν, ὅταν ὁ ἔτερος τῶν ἀντιποιοιμένων τῆς κληρονομίας εἶναι τὸ Δημόσιον, ὅρ. ἐν L. 35 D. de I. F. 49. 14. [Κατὰ τὸ ἄρθρ. 8 τοῦ νεωτέρου ἡμῶν νόμου 1337 τῆς 20 Ἀπριλίου 1918 κατὰ τοῦ Δημοσίου ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου δύνανται οἱ τρίτοι νὰ ἀσκήσωσι τὰ δικαιώματα αὐτῶν μόνον μετὰ τὴν ἐπίσημως ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου γενομένην βεβαίωσιν ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἕτεροι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι. Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν κατωτ. § 622 σημ.*. Τῇ

χρεοῦνται νὰ ἀναμείνωσι τὴν ἑαυτῶν ἱκανοποίησιν μέχρι πέρας τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος⁵· ὀφείλουσιν ὅμως νὰ παράσχωσι τῷ βεβαρημένῳ ἀσφάλειαν ὅτι θὰ ἀποκαταστήσωσι τὸ ληφθέν, ἐὰν οὗτος ἡττηθῆ ἐν τῇ δίκῃ⁶.—Οἱ ὀφειλέται τῆς κληρονομίας εἰς οὐδέτερον τῶν ἀντιποιουμένων ταύτης ὑποχρεοῦνται νὰ παράσχωσι πρὸ τῆς λύσεως τῆς διαφορᾶς· μόνον δ' ἐὰν ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς, ὀφείλουσι νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ καλῆς πίστεως νομέως τῆς κληρονομίας⁷.

V. Ἀπόκτησις τῆς προσωρινῆς νομῆς τῆς κληρονομίας.

A. Ἐπὶ τῇ βεβαιώσει τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος*.

§ 617.

Ἐν ὀρισμέναις περιπτώσεσι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ προσωρινὴ νομὴ τῆς κληρονομίας, ἐπιφυλασσομένης εἰς μέλλοντα

ἀποδείξει ὅτι ἐγένετο ἡ ἐπίσημος βεβαίωσις βαρεῖται, ὡς εἰκόσ, ἐνταῦθα ὁ κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀσκῶν τὸ δικαίωμα του τρίτος].

⁵ Ἀντιδοξεῖ P l a n c k Mehrheit σ. 505, ἀναφέρων εἰς τὸν κληρονόμον τὰς λέξεις «vel si ipse maluerit cett.» τῆς L. 12 pr. C. cit.

⁶ L. 12 pr. cit. [A. II. 228 <1881>]. Τὸ κληροδότημα δέον νὰ ἀποκατασταθῆ μετὰ τῶν συλλεγεισῶν προσόδων, ἐὰν δὲ συνίσταται εἰς χρήματα, μετὰ τόκων πρὸς 3%. Πρβλ. L. 6 D. h. t. («vel quaerendum an legatum debetur»—ἐὰν δηλαδὴ καὶ ἡ κληροδοσία ἀμφισβητῆται) L. 48 § 1 D. leg. II. 31. L. 3 § 6-10, L. 4. D. si cui plus 35. 3, L. 9 D. de leg. 6. 37. Francke σ. 107 ἐπ. [Ἐφ. Ἀθ. 843 <1910>].

⁷ L. 49 D. h. t. Πρβλ. L. 5 § 2 D. h. t. ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν L. 7 § 2 D. de iure del. 28. 8. Ἄλλοι χορηγοῦσι τὸ αὐτὸ δικαίωμα καὶ τῷ διὰ τῆς περὶ κλήρου ἐνάγοντι. Πάντως ὁ ἐνάγων οὔτως δύναται νὰ ἐνασκήσῃ πραγματικὰς κληρονομικὰς ἀξιώσεις κατὰ τοῦ νόμου τῶν σχετικῶν πραγμάτων, διότι διὰ τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν ἀπαλλάσσεται ὁ νομεὺς πάσης ὑποχρεώσεως.—Ἐὰν ὁ ὀφειλέτης τῆς κληρονομίας μὴ θέλῃ νὰ ἀναλάβῃ τὴν πληρωμὴν μέχρι τοῦ πέρας τῆς δίκης, δέον, ἐὰν θέλῃ νὰ ἦ ἀσφαλῆς, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ λήπτου ἀσφάλειαν ἢ νὰ παρακαταθέσῃ δικαστικῶς τὸ ὀφειλόμενον, ἐὰν μηδεὶς τῶν διαμαχομένων στέργῃ νὰ δεχθῆ τὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον πληρωμὴν. L. 1 § 37 D. dep. 16. 3.—Πρβλ. ἐν γένει P l a n c k Mehrheit σ. 228 ἐπ. 508 ἐπ., Arndts σ. 237 ἐπ. Derburg ἐνθ. ἀνωτ. σ. 115 ἐπ. Pand. III § 174 ἐν τέλ., Francke σ. 374 ἐπ., Sintenis III § 192 σημ. 21, Vangerow II § 508 ἀρ. II.

* Savigny Zeitschr. f. gesch. RW. V. σ. 1 ἐπ., VI σ. 229 (1823, 1828).

χρόνον τῆς ὀριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, τὶς ὁ πράγματι δικαιούχος τῆς κληρονομίας.

Ἡ πρώτη τῶν περιπτώσεων τούτων εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ ἀντιποιούμενος τῆς κληρονομίας προσάγει οὐχὶ μὲν ἀποδείξιν, ἀλλὰ τοῦλάχιστον βεβαίωσιν τοῦ κληρονομικοῦ αὐτοῦ δικαιώματος. Καὶ διὰ τῆς ἀπλῆς βεβαίωσεως κατισχύει τοῦ νομέως τῆς κληρονομίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὀφείλει οὗτος νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ προσωρινῶς τὴν νομὴν τῆς κληρονομίας καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἐπικρατέστερον κληρονομικὸν δικαίωμα, ὅπερ ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει, ἐν ἰδιαιτέρῳ δίκῃ, ὑπ' αὐτοῦ ἐγερέθησομένη¹. Περὶ τούτου παρατηρητέον εἰδικώτερον τὰ ἑξῆς.

Συμπλήρωμα (ἔτ. 1849) ἐν verm. Schriften II σ. 291 ἐπ. Thibaut Arch. f. civ. Pr. X. σ. 456 ἐπ. (1827). v. L ö h r a n t. XII σ. 85 ἐπ. (1829). Fabricius Rhein. Mus. IV σ. 204 ἐπ. (1833). Rosshirt testam. Erbrecht II σ. 55. ἐπ. (1840). Arndts Beiträge σ. 108-112. RLex. V σ. 265-269 (1837-1844) Geran Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XX σ. 281 ἐπ. (1844). L e i s t die Bonorum Possessio I. σ. 306 ἐπ. 383 ἐπ. II. 2. σ. 163 ἐπ. 257 ἐπ. 290 ἐπ. 340 ἐπ. 465 ἐπ. (1844, 1848). Strippelmann Entscheidungen κτλ. VI σ. 111-135 (1851). L e i s t Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 L. σ. 375. ἐπ. II σ. 393 ἐπ. (1870, 1873). Mayer § 134, 136, Vangerow II § 509, 510, Sintenis III § 193, Brinz 1 ἐκδ. § 164, 165. 2 ἐκδ. II § 507. Köppen Lehrb. σ. 351 ἐπ. Kipp ἐν Festgabe für B. Windscheid, 1888, σ. 67 ἐπ. Ubbelohde die erbrechtlichen Interdikte. Συνέχ. Glöck, βιβλ. 43, 44 τόμ. III σ. 1 ἐπ. (1891). [Καλλιγᾶς § 391, 18, 19, 43, 44, Παπαρηγόπουλος § 425-429, Κρασσᾶς § 247 (3 ἐκδ. § 65, 66, 67, 112, 372)].

¹ Οὕτως ἐνοήθη ἀνάκθεον ἐν Γερμανίᾳ τὸ ῥωμαϊκὸν *interdictum quorum bonorum*· περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Πρβλ. S e u f f. Arch. II, 77, III, 279, VII, 71, XXVIII, 39, XXIX, 151. "Ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκεῖνος μόνος εἶχε τὸ *interdictum quorum bonorum*, ὅστις εἶχε λάβει *bonorum possessio*. Μεγάλως ὁμως ἀμφισβητεῖται, ἂν τοῦτο ἦτο δι' αὐτὸν ὀριστικὸν ἢ ἀπλῶς προσωρινὸν ἐνδίκον μέσον· ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης ἰδίως ὁ S a v i g n y καὶ κατ' αὐτὸν ὁ F a b r i c i u s· τὸνναντίον Thibaut, v. L ö h r, Mayer, Vangerow, L e i s t, ἐπίσης F r a n c k e Notherbenrecht σ. 97 ἐπ. Ubbelohde. Συνέχ. Glück, βιβλ. 43 καὶ 44, I σ. 110 ἐπ. Ἐπικρατούσης ὁμοφωνίας περὶ τῆς σημερινῆς τοῦ *interdictum quorum bonorum* ἐφαρμογῆς, δύναται καὶ πρέπει ἡ ἔρις αὕτη νὰ σχολιάσῃ ἐνταῦθα. [Ἀνεξαργήτως τῆς κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ἰσχύος τοῦ παραγγέλλματος καὶ τοῦ ζητήματος, ἂν πρὸς ἐνάσκησιν αὐτοῦ ἀπηγείτο ἔτι προηγουμένη *agnitio* τῆς *bonorum possessio*, περὶ ὧν ὄν. τοῦ ἐν σ.* μνημονευομένους συγγραφεῖς καὶ περὶ ὧν οὐδόλως κρατεῖ ὁμοφωνία, τὸ παράγγελμα τοῦτο ὑπέστη παρ' ἡμῖν οὐαίωδη δικονομικὴν ἀλλοίωσιν, ἥτις κατέστησε.

1. Τὰ εἰρημένα ἰσχύουσι μόνον ὡς πρὸς τὰ ἐνσώματα ἀντικείμενα τῆς καταλειφθείσης περιουσίας².

2. Τίς ὁ νομεύς, τοῦτο ὀρίζεται καθ' ἑς καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κλήρου ἀγωγῆς ἀρχῆς (§ 614 σημ. 1)³. Ἄλλ' ἐπὶ αὐτογνώ-

ἀμφίβολον τὴν πρακτικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Τὸ ἰδιάζον τοῦ ῥωμαϊκοῦ παραγγέλματος κατὰ τὴν ἄρχουσαν γνώμην συνίσταται εἰς τὸν συνοπτικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα (καίτοι καὶ τοῦτο ἀμφισβητεῖται, ὄρ. π. ζ. Savigny ἐνθ. ἀνωτ. V n. 1, VI n. 3), συνοπτικότης δὲ σημαίνει ἐνταῦθα τὸ ἀπαράδεκτον ἀνεκκαθαριστῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ ἐναγομένου. Ἄλλα κατὰ τὸ νεώτερον δικονομικὸν ἥμῶν δικαίον τοιοῦτον ἀπαράδεκτον μόνον κατ' ἐξαιρέσειν ὑπάρχει ἐν ἄλλαις ῥητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομέναις περιπτώσεσι (Πολ. Δικ. ἄρθρ. 729, 872, γ. ΔΥΝΖ' ἄρθρ. 2, πρβλ. Οἰκονομίδην Ἐγγ. § 126 σημ. 6, § 235 σημ. 5), ἡ ἀρχὴ δὲ εἶναι ὅτι ὁ ἐναγόμενος δικαιούται νὰ ἀντιτάξῃ κατὰ τῆς ἀγωγῆς πᾶσαν ἐνστάσιν, περὶ ἧς ἐν ἀνάγκῃ διατάσσεται ἀπόδειξις. Ἐπομένως ἢ κατὰ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τῇ σημ. 5 ἀναπτυσσομένην ἔννοιαν βεβαίωσις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται παρ' ἡμῖν δικονομικῶς. (Πρὸς τὴν ἐνταῦθα ἔννοιαν τῆς βεβαίωσεως δὲν πρέπει νὰ συγγένηται ἢ κατὰ τὴν ἡμετέραν Πολ. Δικ. ἄρθρ. 255 «βεβαίωσις», ἣτις εἶναι ἄλλῶς ἡμαποδείξις). Τούτου δ' ἕνεκα, καὶ ἂν εἴη ἐναντίον τῶν γνομῶν τοῦ Savigny (ὄρ. Παπαρηγόπουλον ἐνθ. ἀνωτ.) δεχθῶμεν ὅτι τὸ παράγγελμα ἰσχυρὸν ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ, ὡς ἀντιλαμβάνεται αὐτοῦ ἢ παρὰ Γερμανοῖς κρατοῦσα γνώμη καὶ ὡς τοῦτο ἐφαρμόζεται παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ πράξει, παρ' ἡμῖν στερεῖται τῆς πρακτικῆς αὐτοῦ χρησιμότητος. Διότι, ἀφοῦ δὲν συγχωρεῖται πλέον ἀπλή βεβαίωσις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ἀλλ' ἀφίεται ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῶν ἐνστάσεων εἰς τὸν ἐναγόμενον, οὕτω δὲ ἀναγκαιῶς λύεται ἐν τῇ δίκῃ καὶ τὸ ζήτημα τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, προτιμότερον βεβαίως νὰ μετέλθῃ τις τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἐπιδιώκων οὐχὶ ἀπλῶς τὴν νομὴν τῶν ἐνσωμάτων κληρονομικῶν πραγμάτων, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν κληρονομίαν διὰ τῆς hereditatis petitio. — Διαφέρει τὸ πρᾶγμα, ἂν ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως ὑπολάνθῃ συμφέρον τι ἐν τῇ ἀποφυγῇ τῆς hereditatis petitio]. — Πηγαι ὡς πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ interdictum quorum bonorum: Gai III. 34, IV. 144, § 3 I. de interd. 4. 15, Dig. 43. 2, Cod. 8. 2 quorum bonorum, Βασ. 40. 9 περὶ τῆς τῶν πραγμάτων διακατοχῆς καὶ περὶ ἐκδικήσεως κληρονομίας, ὄρ. καὶ L. 22 C. Th. quorum appellat. 11. 36.

² L. 2 D. h. t., ὄρ. καὶ L. 3 C. h. t. Κατὰ τὰ χωρία ταῦτα ὀρίζεται ἡ σημασία τῆς ἐκφράσεως «universitas bonorum» ἐν L. 1 § 1 D. h. t. Seuff. Arch. III 280. Ἀντιδοξεῖ μεμονωμένως ὁ Gerass. 314 ἐλ. [A. Π. 56 <1910>].

³ L. 1 pr. D. h. t. Βασ. (40. 9) α':— «εἰ ἐκ τῶν πραγμάτων, καθ' ὧν δέδωκά τινα διακατοχὴν (λέγει ὁ πραιτωρ), νέμῃ τι ὡς κληρονόμος ἢ ὡς ἄρπαξ... ἢ εἰ δόλω ἐπάσσω νέμεσθαι, τοῦτο ἐκείνῳ ἀποκατάστησον» Ἰδιάζον τῷ interdictum quorum bonorum ἦτο ὅτι κατ' αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ προβληθῇ ἢ usucapio pro herede ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κενῷ τοῦ χωρίου ὑπῆρχον ἐν τῷ πραιτωρικῷ διατάγματι αἱ λέξεις «καὶ μὴ διὰ χρήσεως ἐδέεσσοις». Ἀπὸ τινος SC. ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἢ usucapio pro herede δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἀντιταθῇ

μονος τῆς νομῆς καταλήψεως δὲν ἐπιτρέπεται ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ νὰ προταθῇ εἰδικὸς τίτλος⁴. Ὡς βεβαίως δὲ δεόν νὰ νοηθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἀποδεικνύονται ἢ ἄλλως ὑφίστανται γεγονότα, ἅτινα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ παράγουσι τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα, ἐνῶ οὔτε ὑφίστανται οὔτε συνοπτικῶς νὰ ἀποδειχθῶσι δύνανται ἕτερα γεγονότα, ἅτινα ἀληθεύοντα θὰ ἀπέκλειον τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα⁵.

3. Ἰδιαιτέρα περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς διδασκομένης ἐνταῦθα νομικῆς ἀρχῆς εἶναι ὅτι δύναται ἐπὶ τῇ βάσει ἐξωτερικῶς ἀνελλιπούς διαθήκης νὰ ζητηθῇ παραπομπὴ εἰς τὴν προσωρινὴν νομὴν τοῦ κλήρου⁶.

κατὰ τοῦ ἀληθοῦς κληρονομοῦ καὶ ἐπὶ τῆς hereditatis petitio. Gai II. 57.

⁴ L. 3 C. h. t. Πρβλ. § 614 σημ. 5. Sen ff. Arch. XXXV. 141.

⁵ Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν ἡματόδειξις, ἀλλὰ περιορίζεται ἢ ἀναπόδειξις· ἰσχύει δηλαδὴ «ἡ ἐκ πρώτης ὕψεως διάγνωσις» (prima facie cognitio), (Briegleb, ὄρ. κατορ.). Ἐντιφρονουσι πολλοί· σταθερὸν ἔθιμον δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Ἄλλ' ἀφοῦ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, ἐπιτρέπεται νὰ παραπέμψῃ τις, καὶ μὴ σκοπομένου τοῦ ἀπεχθοῦς τῆς ἰδέας δικανικῆς νίκης ἐπὶ ἀπλῇ πιθανότητι, α) εἰς τὴν L. 1 C. h. t.: «non aliter possessor constitui poteris, quam si te defuncti filium esse et ad hereditatem vel bonorum possessionem admissum probaveris»· β) εἰς τοῦτο, ὅτι πάντως ἐπὶ τῆς missio ex edicto D. Hadriani (σημ. 6) χωρεῖ τῶ ὄντι ὁ ῥηθεὶς δικονομικὸς τρόπος ἐνεργείας, Πρβλ. ἰδίᾳ Briegleb summarische Processe 205-224· ἀλλὰ καὶ Leist die bonorum Possessio σ. 489 ἐπ. Συνέχ. Glück II σ. 450, Vangerow II § 509 σημ. 2 ἀρ. III, Gerou σ. 332 ἐπ., Brinz 2 ἐκδ. § 406 σημ. 3, Dernburg II § 159 σημ. 1. Ubbelohde Interdikte II σ. 491 ἐπ.

⁶ Τὸ καλούμενον remedium ex L. ult. D. de edicto D. Hadriani tollendo. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐν τῶ ῥωμαϊκῶ δικαίῳ ἀνεξάρτητον τοῦ interdictum quorum bonorum. Ὁ Ἀδριανὸς χάριν τῆς ταχύτερας τῶν κληρονομικῶν τελῶν ἀποτίσεως παρέσχε τῶ ἐγκαταστάτῳ τὴν ἐν λόγῳ ἐξουσίαν, εἰάν ἀνηγγέλτο ἐντὸς ἐνιαυτοῦ. Πρβλ. Paul. Sentent. III. 5 § 14-18. Τὸν περιορισμὸν τοῦτον ἀπῆλειψεν ὁ Ἰουστινιανός. L. 3 C. de edicto D. Hadriani tollendo et quemadmodum scriptus heres in possessionem mittatur 6. (33 Bas. (22. 1) με'.. «Ὁ τὸν κληρονομοῦν λέγων μὴ δύνασθαι κληρονομεῖν, ἢ διὰ τὸ τῆς διαθήκης ἐλάττωμα, ἢ διὰ τὸ ἴδιον πρόσωπον, αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἐπὶ τούτου ἀποδείξει». Εἰδικὴ περὶ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου βιβλιογραφία: v. Lohr Zeitschr. für Civ. u. Pr. VI 325 ἐπ., Rosshirt testam. Erbrecht II σ. 73 ἐπ., Bachofen Pfandrecht I σ. 361 ἐπ., Leist die Bonorum Possessio II, 2 σ. 196 ἐπ. 290 ἐπ. 465 ἐπ. Συνέχ. v. Glück II σ. 437 ἐπ., Strippelman n Entscheidungen κτλ. VI σ. 111 ἐπ., Sen ff. Arch. II 75. 76, III 281-286, VI. 229, IX. 317, XII

Β. Παραπομπὴ τοῦ κυροφορουμένου κληρονόμου*.

§ 618.

Ἐν ὀνόματι τοῦ μὴ γεννηθέντος ἔτι κληρονόμου δύναται ἡ μήτηρ αὐτοῦ νὰ ζητήσῃ προσωρινὴν παραπομπὴν εἰς τὴν νομὴν τῆς κληρονομίας¹. Εἶναι δὲ ἀδιάφορον, ἂν τὸ ὑπὸ τῆς γυναικὸς τεχνησόμενον τέκνον καλεῖται ἐκ διαθήκης ἢ ἐκ τοῦ

50, XVI. 103, XVII. 70, XXXII. 257. Πρβλ. XXII. 56, XXIX. 45 (κληρονομικὴ σύμβασις), XLI. 197, XLVI. 144. Πρβλ. Seuff. Arch. XLVII. 207. Riesebieter die provisorische Einweisung des testamentarischen Erben in Jahrb. f. Dogm. XXXIV σ. 104 ἐπ. (1895).—[Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνδίκου τοῦτον μέσου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως αἱ περὶ τοῦ παρ' ἡμῶν δικαίου παρατηρήσεις τῆς σημ. 1. Ὁ Α. Π. 264 <1893> θεωρεῖ μὲν μὴ κατηργημένην τὴν L. 3 C. cit., παραβλέπει ὁμως τὴν δικονομικὴν ἄποψιν τοῦ ζητήματος. Ὁρ. καὶ Α. Π. 56 <1910>. Ἐφ. Πατρ. 686 <1908>].

* Dig. 37. 9 de ventre in possessionem mittendo et curatore eius. Βασ. (40. 4) δ' ἐπ.—Bachofen Pfandrecht I σ. 328-334. Leist die Bonorum Possessio II. 1 σ. 90 ἐπ. II 2 σ. 341 ἐπ. Συνέγ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 1-66. Dernburg Pfandrecht I § 305-306. Ubbelohde Arch. f. civ. Pr. LXI σ. 11 ἐπ. 39 ἐπ. Sintenis III σ. 575-576. Dernburg Pand. III § 159 ἐν ζευμένῳ σημ. 14 ἐπ. Hellmann Festschr. für Planck. σ. 266. 268. Ubbelohde Interdikte III σ. 230 ἐπ. κατὰ τοῦ σημερινοῦ ἐφαρμοσίου τοῦ θεσμοῦ. [Καλλιγὰς § 393, Παπαρρηγόπουλος § 434, Κρασσὰς § 250 (μετ' ἐσφαλμένης ἐπιγραφῆς, διορθωθείσης ἤδη ἐν τῇ 5ῃ ἐκδ.)].

¹ Ἡ συνήθης τῶν πηγῶν ἔκφρασις εἶναι *venter in possessionem mittitur*. § 618 Ἀλλὰ λέγεται ἐπίσης *mulier ventris in possessionem mittitur*. ὅρ. π. γ. L. 1 § 14, L. 8 D. h. t. Λέγεται ἄφ' ἐτέρον *qui in utero est in possessionem mittitur*, π. γ. L. 2 § 11 D. ad SC. Tert. 38. 17. [Ἡ παραπομπὴ αὕτη δὲν προσκρούει εἰς τὸ παρ' ἡμῶν νεώτερον δίκαιον καὶ ἐπομένως τὸ ἐφαρμόσιμον αὐτῆς σήμερον δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ ἐλλόγως. Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρ. 12 τοῦ περὶ ἀνηλίκων κτλ. ν. ΧΠΘ' «ἐμβρυοφόρος» (*curator au ventre*, Code civil art. 393) εἶναι ὅλος διάφορος τοῦ *curator ventris* καὶ τοῦ *curator bonorum ventris nomine* τῶν Ῥωμαίων (ζατωτ. σημ. 6. 8, ὅρ. καὶ II § 447 σημ. 4), οὐδεμίαν δ' ἔχει διαχείρισιν τῆς κληρονομίας (ὡς ἐσφαλμένος δέχονται, ἀπολουθούντες τοῖς Γάλλοις, Καλλιγὰς IV § 246. Παπαρρηγόπουλος IV § 301, Κρασσὰς Οἰζογ. § 205, 3 ἐκδ. § 195) πρβλ. καὶ τὴν πρὸς τὴν Βουλὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν τοῦ εἰρημένου νόμου: «ἡ διάταξις τοῦ 12 ἄρθρου σκοπὸν ἔχει ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἀτόκωσιν ἢ ὑποβολὴν τέκνων». Διατάξεις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου περιέχει ἐν πολλῇ λεπτολογίᾳ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐν tit. Dig. 25. 4 *de inspicendo ventre custodiendoque partu*. Βασ. 31. 7 περὶ τοῦ θεωρεῖσθαι τὴν γαστέρα τῆς ἐγκυμονούσης καὶ παραφυλάττεσθαι. Ἀλλὰ δύσκολον νὰ λάβωσι ταύτας ὡς ὑπόδειγμα οἱ ἡμέτεροι ἐμβρυοφοροὶ *propter castitatem temporum nostrorum*].

νόμου². ἀλλ' ἐὰν τὸ τέκνον μὴ ᾖ ἐκ τῶν κατιόντων, ἢ μήτηρ παραπέμπεται εἰς τὴν νομὴν, μόνον ἐὰν ἀδυνατῇ νὰ ἀποθρέψῃ ἑαυτὴν ἄλλοθεν³. Ἡ ἀμφισβήτησις ἢ ἀμφιβολία, ἂν ἢ γυνὴ θὰ τέξῃ τέκνον, δικαιούμενον νὰ κληρονομήσῃ, δὲν ἀποκλείει τὴν παραπομπὴν αὐτῆς· τότε δὲ μόνον δὲν δίδεται αὕτη, ὅταν προδήλως ἢ γυνὴ προβαίνῃ εἰς τὴν αἴτησιν κακῇ τῇ πίστει⁴. Ἡ παραπομπὴ δὲν ἀπονέμει τῇ γυναικὶ ἐλευθέραν ἐπὶ τῆς κληρονομίας ἐξουσίαν· ἢ γυνὴ εἶναι μόνον διοικητὴς τῆς κληρονομίας καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιτρέπῃ ἐξ ἴσου μέτρα προνοίας εἰς τοὺς ἐσομένους ἐγγυτάτους κληρονόμους, ἐὰν μὴ τέξῃ δικαιούμενον νὰ κληρονομήσῃ τέκνον, καὶ εἰς τοὺς δανειστάς τῆς κληρονομίας⁵. Συνήθως ὁμως τῇ αἰτήσῃ τῆς γυναικὸς ἢ κληρονομία παραδίδεται εἰς κηδεμόνα⁶. Ἐκ τῆς κληρονομίας λαμβάνει ἢ γυνὴ (καὶ τοῦτο εἶναι ὁ κύριος τῆς παραπομπῆς αὐτῆς λόγος⁷) διατροφήν⁸, ἐν καλῇ δὲ πίστει διατελοῦσα δὲν ὑπο-

² L. 6 D. h. t. Ἡ περὶ missio ventris διδασκαλία ἀναπτύσσεται ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν ἐν συναφεΐᾳ πρὸς τὴν περὶ bonorum possessio contra tabulas διδασκαλίαν (πρβλ. L. 1 pr. D. h. t. Bas. 40. 4. δ' : «ἢ γαστρὸς ὀνόματι νομῇ ἐν τάξει τῆς κατὰ τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως δίδεται»)· ἀλλά : «ventrem praetor ex omnibus partibus edicti mittit in possessionem bonorum» τῆς L. 10 D. h. t., L. 1 § 5 D. ad SC. Tert. 38. 17, L. 7. D. h. t.

³ L. 6. D. h. t., πρβλ. L. 5 pr. D. h. t. Ὁ «extraneus» τῆς L. 6 cit. εἶναι πᾶς ὁ μὴ ἀνήκων εἰς τοὺς liberi ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίκτου (πρβλ. L. 1 D. h. t., οἱ δὲ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίκτου liberi δὲν εἶναι οἱ παρ' ἡμῖν κατιόντες (§ 577 σημ. 2). Ἀφ' ἧς ὁμως ἅπαντες οἱ κατιόντες ἀφομοιώθησαν κατ' ἀρχὴν ὡς πρὸς τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα, δέον καὶ ὡς πρὸς τὴν προκειμένην παραπομπὴν νὰ ἰσχύσῃ ἐφ' ἀπάντων τῶν κατιόντων ὅ,τι ἐπὶ τῶν πραιτωρικῶν liberi. [Ἡ παρὰ Κρασσῆ § 250 i. f. ἐκθεσις τῶν περὶ τοῦ προκειμένου θέματος ἐρεῖδεται εἰς πεπλανημένην ἀντίληψιν τῆς παρουσίας σημειώσεως τοῦ Windscheid].

⁴ — «εἰ μὲν ἀποδειχθῇ φανερῶς ἢ γυνὴ συζοφαντοῦσα», L. 1 § 14 D. h. t., L. 1 § 2. 3. 5. eod.

⁵ L. 1 § 17. 24. 25 D. h. t.

⁶ L. 1 § 17. 18. 21. 23 D. h. t., L. 5 D. h. t. (Bachofen σ. 333). Πρβλ. Π § 447 σημ. 4.

⁷ — «ne forte ei qua natus bonorum possessor futurus est, denegasse alimenta vudeamur», L. 6 D. h. t., L. 1 § 2. 15 eod.

⁸ Πρὸς ἐπιμέλειαν τῆς συντηρήσεως τῆς γυναικὸς δύναται νὰ διορισθῇ ἰδιαιτερός κηδεμών [curator ventris ἢ curator ventris nomine], ὅστις ὁμως ἐπιτρέπε-

χρεοῦται νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ ληφθέντα, καὶ ὅταν ἔτι μὴ τέξῃ τέκνον, δικαιούμενον νὰ κληρονομήσῃ⁹. Ἐὰν τοῦναντίον διατελῇ ἐν κακῇ πίστει, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν κληρονόμον τὰ πρὸς διατροφὴν ληφθέντα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο διαφέρον· ἐν τούτοις ἡ σχετικὴ ἀξίωσις παραγράφεται ἐντὸς ἔτους, ὠφελίμως ὑπολογιζομένου¹⁰. Εἰδικὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάταξις ὑποχρεοῖ τὴν γυναῖκα νὰ ἀποκαταστήσῃ ἔτι πᾶν ὅ,τι δολίως μετεβίβασεν ἐκ τῆς κληρονομίας¹¹· ἡ δὲ περὶ τούτου ἀξίωσις ὑπόκειται εἰς τὴν συνήθη παραγραφὴν¹¹.

Γ. Παραπομπὴ κατὰ τὸ καρβώνειον παράγγελμα*.

§ 619.

Ἡ παραπομπὴ αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ’

ται νὰ ἦ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον μετὰ τοῦ κηδεμόνος τῆς κληρονομίας [curator bonorum ventris nomine]. L. 1 § 17. 18. 19. 20, L. 3. 4. 5. pr., L. 9 D. h. t.

⁹ L. 1 § 28, L. 3 D. h. t.

¹⁰ Dig. 25. 6 si mulier ventris nomine in possessione calumniae causa esse dicitur. Βασ. 31. 9 «ἐὰν ἡ γυνὴ ὀνόματι τῆς γαστρὸς εἰς νομὴν συκοφαντικῇ αἰτίᾳ γενέσθαι λέγηται». G l ü c k XXVIII σ. 340-358.

¹¹ Dig. 25. 5 si ventris nomine muliere in possessionem missa eadem possessio dolo malo ad alium transalta esse dicatur. Βασ. 31. 8 «ἐὰν ἡ γυνὴ ὀνόματι γαστρὸς εἰς νομὴν πεμπομένη ταύτην τὴν νομὴν κακοδόλως εἰς ἄλλην μετενέγκῃ».

¹² L. 1 § 4 D. tit. cit. G l ü c k XXVIII σ. 340-357.

* Dig. 37. 10, Cod. 6. 17 de Carboniano edicto. Βασ. 40. 5 περὶ τοῦ Καρβωνιανείου παραγγέλματος, ἡνίκα ἀμφίβολός ἐσαν ἡ τοῦ ἀνήρου σπορά.— B a - c h o f e n Pfandrecht I. σ. 334-361. L e i s t die Bonorum Possessio II. 1 σ. 98 ἐπ. II. 2 σ. 341 ἐπ. Συνέχ. G l ü c k Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 67-139. U b b e l o h d e Arch. f. civ. Pr. LXI σ. 16 ἐπ. 41 ἐπ., V a n g e r o w II § 512, S i n t e s i s III § 194 B, D e r n b u r g III § 159. I γ, H e l l m a n Festschr. für Planck σ. 266. 268. [Κ α λ λ ι γ ᾶ σ § 394-395, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ - λ ο ς § 438 ἐπ., Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 251.—Τὴν περὶ ἧς πρόκειται παραπομπὴν δὲν θεωρῶ ἰσχύουσαν ἐντῶ σημερινῶ δικαίῳ. Πρὸς αἰτιολογίαν δὲ τῆς γνώμης ταύτης ἀρκεῖ βολὴ ἐκπροσωπεῖται τελείως κατὰ πᾶσαν νομικὴν πρᾶξιν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν περιουσίαν ἢ τὴν προσωπικὴν κατάστασιν (π.χ. ἀρθ. 58), οὐδεμίᾳ δὲ δίκῃ ἀναβάλλεται μέχρι συμπληρώσεως τῆς ἀνηλικιότητος ἢ προγενεστέρας τινὸς ἡλικίας. Οὐ μόνον ἡ ἔλλειψις πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ἀλλὰ καὶ τὸ καθόλου πνεῦμα τοῦ νόμου δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνηλικιότης ἢ ἡ ἀνηβότης δὲν παρέχει λόγον ἀναβο-

ἦν ἀμφισβητεῖται τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα κατιόντος¹, προσβαλλομένης τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς τέκνου^{2,3}, εἶναι δὲ συγχρόνως ἄνηβος⁴. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀναβάλλεται ἡ λύσις τῆς περὶ τὴν κληρονομίαν ἔριδος, μέχρις οὗ ὁ κατιὼν συμπληρώσῃ τὴν ἀνηβότητα⁵, παραπέμπεται ὁμως προσωρινῶς εἰς τὴν νομὴν τῆς κληρονομίας⁶, ἐὰν μὴ ἦ κατάδηλον ὅτι οὐ-

λῆς, ἀλλ' ἡ δίκη διεξάγεται κατὰ τοὺς κοινούς δικονομικούς κανόνας ὑπὸ ἀντιπροσώπου τοῦ ἀνηλικίου, τηρουμένων μόνον τῶν πρὸς περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τούτου ἀναγεγραμμένων διατυπώσεων. Ἐπομένως καὶ ἡ περὶ κληρονομίας δίκη, ἡ περιέχουσα τὸ περὶ γνησιότητος προδικαστικὸν ζήτημα, θὰ διεξαχθῇ σήμερον, εἴτε ἐπιθετικῶς εἴτε ἀμυντικῶς, καὶ διαρκούσης τῆς ἀνηβότητος. Σόμφηφος τούτοις ἦδη καὶ Κ ρ α σ σ ᾶ ς ἐν τῇ 5 ἐκδ. § 251 ἐν τέλ. καὶ σημ. 16 παραπέμπων ἀπλῶς καὶ ἀφελῶς εἰς τὴν προσθήκην τ ο ὕ μ ε τ α φ ρ α σ τ ο ὕ 1].

§ 619 ¹ Τὸ πραιτωρικὸν ἔδικτον καὶ ἐνταῦθα ποιεῖται λόγον μόνον περὶ *liberi*: τὸ *Carbonianum edictum* ἀπετέλει ἐν ὄλον μετὰ τοῦ περὶ ἀνομουῆς τῆς *bonorum possessio contra tabulas* ἐδίκτου. L. 1 pr., L. 3 pr., L. 4 pr. D. h. t., L. 6 pr. eod. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα (πρβλ. § 618 σημ. 3) δέον οἱ λοιποὶ κατιόντες νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς τοὺς *liberi*, ἀφ' οὗ χρόνου οἱ κατιόντες ὡς τοιοῦτοι ἀνεγνωρίσθησαν ὡς δικαιούμενοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν. Πρβλ. *Sintenis* III § 194 σημ. 19 σ. 578. Ἀντιδοξεῖ *Leist* Συνέχ. *G l ü c k* σ. 138 (συμφωνῶν ὡς πρὸς τὰ ἐν § 618 σημ. 3 εἰρημένα [σ. 61]), διότι ὁ θεσμὸς δὲν παρουσιάζει πλεονέκτημα ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως. Πρβλ. ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον καὶ *U h b e - l o h d e* σ. 41 ἐπ.

² L. 1 pr. D. h. t. Βασ. (40. 5) α'. «Ἀμφιβαλλομένου, εἰ ἔστιν ὁ ἄνηβος υἱὸς τοῦ τελευταῖαντος, δίδεται αὐτῷ ἡ διακατοχή...». L. 1 § 4, L. 3 § 2, L. 4, L. 7 § 1 D. h. t. Πρβλ. L. 1 § 8, L. 3 § 6 D. h. t.

³ Καὶ δὴ μόνον προσβαλλομένης τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς τέκνου ἀνάγκη, ὁμολογουμένης τῆς σχέσεως ταύτης, νὰ μὴ ὑπολείπηται πλέον ἀμφισβήτησις L. 1 pr. D. h. t.: «*perinde datur, ac si nulla de ea re controversia esset*». Ὅθεν δὲν παραπέμπεται ὁ θέλων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀμφισβητηθείσης υἱικῆς αὐτοῦ σχέσεως νὰ ἐγείρῃ τὴν *querela inofficiosi testamenti*, L. 20 D. de inoff. 5. 2.—Ἄν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ ἀξιῶν ὁ κατιὼν κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξ ἀδιαθέτου· δυνατόν καὶ τὸ ἐκ διαθήκης κληρονομικὸν δικαίωμα νὰ ἐξαργαῖται ἐκ τῆς υἱικῆς σχέσεως, ἐὰν δηλ. ἐγκατεστάθῃ τις κληρονόμος ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς τέκνου. L. 1 § 8, L. 3 pr. § 2 D. h. t. ὄρ. ἐξ ἄλλου L. 11 D. h. t.

⁴ L. 1 pr. D. h. t.: «*et impubes sit*» L. 3 § 3 D. h. t.

⁵ L. 1 pr. D. h. t. Βασ. (40. 5) α': «καὶ τὸ δικαστήριον εἰς τὸν τῆς ἡβης καιρὸν ὑπερτίθεται». L. 1 § 11 D. h. t.: «*cum metus potest esse, ne minus idonee defendatur*». Ἡ *causae cognitio* ἀναφέρεται εἰς τοῦτο: ἂν κατ' ἐξαιρέσιν ἡ ἀπὸ τοῦδε λύσις τῆς περὶ τὴν κληρονομίαν ἔριδος δὲν εἶναι εὐνοικωτέρα τῷ ἀνήβῳ, L. 3 § 5 D. h. t.

⁶ L. 1 pr. D. h. t.: «*causa cognita.. possessio datur*». Περὶ τῆς *causae*

τος ἢ ὁ δι' αὐτὸν ἀξιῶν τὴν κληρονομίαν ἐνεργεῖ κακῇ τῇ πίστει⁷. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἀνήβου παραπέμπεται εἰς τὴν νομὴν καὶ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ, ἐὰν καὶ οὗτος εἶναι κατιῶν ἢ ὁ ἀνηβος δὲν χορηγῇ ἀσφάλειαν⁸. Τὴν διαχείρισιν ἔχει ὁ ἀνηβος ἢ ὁ ἐπιτρόπος αὐτοῦ, ἐὰν χορηγῇ ἀσφάλειαν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὴν διαχείρισιν ἔχει ὁ ἀντίπαλος τούτου, ἐὰν αὐτὸς χορηγῇ τὴν ἀσφάλειαν ἄλλως διορίζεται κηδεμὼν τῆς κληρονομίας⁹. Παρασχὼν ὁ ἀνηβος ἀσφάλειαν λαμβάνει ἐκ τῆς κληρονομίας διατροφὴν καὶ τὰς πρὸς ἐκπαίδευσιν δαπάνας ἄλλως, μόνον ἐὰν ἦ ἄπαρος¹⁰. Ἐκ τῆς παροχῆς τῆς ἀσφαλείας ἔχει ὁ ἀνηβος καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εἶναι ἐναγόμενος ἐν τῇ μελλούσῃ δίκῃ¹¹.

Δ. Ἄλλαι περιπτώσεις*.

§ 620.

1. Ἐρρήθη ἤδη ἀνωτέρω (§ 596 σημ. 18. 19 ἀρ. 3) ὅτι

cognitio ταύτης ὄρ. τὴν ἐπομένην σημείωσιν.—Ἡ «possessio», ἣν ὑπιοχνεῖται ὁ πραιτώρ, εἶναι πραγματικὴ, εἰ καὶ προσωρινὴ μόνον (ἐντεῦθεν L. 3 § 13 D. h. t.) bonorum possessio, καὶ ὡς τοιαύτη χαρακτηρίζεται ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς. L. 1 § 8. 9. 10, L. 3 § 2. 3. 4. 5. 13. 14. 15. 16, L. 4, L. 7 § 4. 6. 8, L. 14. 15. D. h. t., L. 1 C. h. t. Ἡ bonorum possessio ὁμοῦς αὐτῇ πραγματουῖται παραχρῆμα διὰ τῆς εἰς τὴν νομὴν παραπομπῆς· τούτου ἕνεκα λέγουσιν αἱ πηγαὶ καὶ missio in possessionem, ὡς ἐν L. 3, § 13, L. 5 § 3, L. 6 § 6, L. 7 § 5 D. h. t. Πρὸς B. Bachofen σ. 337 ἐπ. (Ἔτεροι δὲν δέχονται missio in possessionem βαίνουσαν παράλλῳ πρὸς τὴν χορηγηθεῖσαν bonorum possessio, πρὸς Ubbelohde σ. 17 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς, Leist Συνέχ. Glück σ. 139). Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς «Carboniana bonorum possessio» ὁ μὴ δυναμμενος νὰ στηριχθῇ εἰς τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ ius civile ὄφειλε καὶ «ordinariam agnoscere», L. 3 § 15. 16, L. 4 D. h. t., ἐὰν δὲ μὴ ἔπραττε τοῦτο, ἢ ordinaria bonorum possessio προουχέει εἰς τοὺς κατόπιν καλουμένους κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, L. 7 § 8 D. h. t., L. 1 § 4 D. si tab. testam. nullae 38.6.

⁷ L. 3 § 4 D. h. t. Βασ. (40.5) γ' αὐτ. «Μετὰ διαγωγῆς δίδεται ἡ Καρβωνιανή, ἐὰν γὰρ προφανὴς ἐστὶν ἡ συκοφαντία τοῦ θέλοντος αὐτὴν λαβεῖν, καὶ ὁμολογῆται μὴ εἶναι παῖς τοῦ τελευτήσαντος, οὐ δίδεται. εἰ δὲ ἀμφιβάλεται ἢ εἰ ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ὀλίγη πρόληψις, δίδεται παχυμερῶς οὐδὲν τὰ περὶ τούτου ὁ πραιτώρ ἐξετάζει». Ὅρ. καὶ L. 2 C. h. t. Πρὸς B. Briegleb summarische Prozesse σ. 248 ἐπ. 424 ἐπ. 427 ἐπ.

* L. 1, § 1, L. 3 § 5, L. 5 pr. § 1 D. h. t., L. 1 C. h. t.

* L. 5 § 1. 2. 5, L. 15 D. h. t. Ὅρ. καὶ L. 7 § 5 D. h. t.

¹⁰ L. 5 § 3 L. 6 § 5 D. h. t.

¹¹ L. 6 § 6 D. h. t.

* Πρὸς B. πλὴν τῶν ἐν § 596 σημ. 19 ἀρ. 3 παραπομπῶν καὶ Francke

ὁ ἐπίτροπος φρενοβλαβοῦς δύναται νὰ κτήσεται δι' αὐτὸν προσωρινὴν μόνον νομὴν τῆς κληρονομίας καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ κληρονομία, οὐ μόνον ὅταν ὁ φρενοβλαβὴς ἀνανήψας ἀποκρούσῃ ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀποβιώσῃ ἐν τῇ καταστάσει φρενοβλαβείας¹. Ἐνταῦθα προσθετέον :

α) ὅτι ἡ κληρονομία ἀποδίδεται εἰς ἐκείνους, οὔτινές εἰσιν οἱ ἐγγύτατοι κληρονόμοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ φρενοβλαβοῦς².

β) ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρασχεθῇ εἰς τοὺς μέλλοντας κληρονόμους ἀσφάλειά τις διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς κληρονομίας³ καὶ

γ) ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ὑπὲρ τοῦ προσώπου τοῦ φρενοβλαβοῦς γενομένη δαπάνη, ἂν οὗτος στερηθῇ ἀλλῆς περιουσίας⁴.

2. Περὶ τῆς προσωρινῆς ἀποκτίσεως τῆς νομῆς τοῦ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκατασταθέντος ὄρ. § 554 σημ. 3-6.

VI. Ἐκποίησης τῆς κληρονομίας*.

§ 621.

1. Ἡ ἐκποίησης τῆς κληρονομίας δὲν ἐπιφέρει καθολικὴν

Commentar über den Pandektentitel de Hereditatis petitione σ. 384 ἐπ. Sintonis III § 183 σημ. 11.

§ 620 ¹ L. 7 § 3. 7. 8 C. de curatore furiosi 5. 70. Πρβλ. καὶ τὰ λοιπὰ ἐν § 596 σημ. 18 σημειωθέντα χωρία.—Περὶ τῆς ἰδιαζούσης δόξης τοῦ Vangerow ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς προσωρινῆς ταύτης κτήσεως πρβλ. § 596 σημ. 19 ἀρ. 3. Ὁ Vangerow ἐκ τῆς γνώμης ταύτης ἐξάγει τὸ πόρισμα, ὅτι δικαίωμα προσανξήσεως δὲν χωρεῖ ὑπὲρ τῶν συγκαληρονόμων τοῦ φρενοβλαβοῦς καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν εἶναι τυχαία ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀποσιώπησις τῶν συγκαληρονόμων ἐν L. 7 § 8 cit. [Καλλιγιάς § 396, Παπαρηγόπουλος § 444, Κρασσὰς § 249 (μετ' ἐσφαλμένης ἐπιγραφῆς, διορθωθείσης ἤδη συνεπεία τῆς ὑποδείξεως ταύτης ἐν τῇ 5 ἐκδ.). Ἡ missio in possessionem furiosi nomine ἀργεῖ σήμερον, ὄρ. ἀνωτ. § 596 σημ. 19 περὶ τὸ τέλος. Πρβλ. Δημητράκοπουλον ἐν Νομικῇ Λιακοπούλου V. σ. 112 ἐπ. (=Νομ. Ἐνασχ. I σ. 251 ἐπ.).]

² L. 7 § 8 C. tit. cit.

³ L. 7 § 8 C. tit. cit.

⁴ L. 51 pr. D. de H. P. 5. 3. Seuff. Arch. XVII. 67. Sonnenschmidt. Neue praktische Erörterungen (Berlin 1887) σ. 221 ἐπ.

* Dig 18. 4, Cod. 4. 39 de hereditate vel actione vendita. Βασ. 19. 4 περὶ

διαδοχήν. Ὁ κτήτωρ δὲν κτᾶται τὴν κληρονομίαν ὡς τοιαύτην, ἀλλ' ὑπεισέρχεται εἰς τὰς κατ' ἰδίαν περιουσιακὰς σχέσεις, τὰς πρὸς ταύτην συνδεομένας, ὡς κατ' ἰδίαν σχέσεις¹. Ὅθεν δὲν κτᾶται τὴν κυριότητα τῶν κληρονομικῶν πραγμάτων πρὸ τῆς παραδόσεως² ὡς πρὸς τὰς κληρονομικὰς ἀπαιτήσεις εἶναι ἐκδοχέυς³· εἰς τὰ χρέη τῆς κληρονομίας ἐνέχεται μόνον κατὰ τοὺς περὶ ἀναδοχῆς χρέους κανόνας⁴. Μόνον ὁ παρὰ τοῦ Δημοσίου κτησάμενος κληρονομίαν εἶναι καθολικὸς διάδοχος⁵.

2. Ἡ μεταξὺ ἐκποιούντος κληρονόμου καὶ κτήτορος ἔννομος σχέσις ὀρίζεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον κατὰ τὸ ἐκάστοτε πε-

κληρονομίας ἢ ἀγωγῆς πραθείσης.—Glück XVI σ. 309-378. Arndts RLex IV σ. 24-26. Keller Institutionen σ. 325-330. L. Avenarius der Erbschafts Kauf im römischen Recht. Leipzig 1877. (Πρὸβλ. Lit. Centralblatt 1877 σ. 1216). Sintenis III § 206. Unger § 49. [Καλλιγᾶς § 414-417, Παπαρηγόπουλος § 445-449, Κρασσᾶς § 252-255].

¹ Unger σημ. 3.—Ἐν τούτοις ὑπό τινα ἔποιον ἐπιτρέπεται κατ' αὐτοῦ ἢ § 621 hereditatis petitio. Ὁρ. § 614 σημ. 7.

² L. 6 C. h. t. Bas. (19. 1) κθ'. «Καὶ ὅτι δεσπότης μένει, πρὶν ἢ παραδοῦσαι, ὁ τὴν κληρονομίαν πωλήσας». L. 14 § 1 D. h. t., L. 4 C. h. t. Seuff. Arch. XLVII. 120. [Παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων πρὸ τῆς μεταγραφῆς, v. Τῆ' τῆς 29 Ὀκτ. 1856 ἀρθ. 1. Ἐφ. Ἀθ. 2100 <1901>].

³ Mandatum actionis: L. 2 § 8 D. h. t. Utilis actio: L. 5 C. h. t., L. 16 pr. D. de pactis 2. 14. Σημερινὸν δίκαιον ἐκχωρήσεως: II § 329. Ἰδιάζον ἐπὶ τῆς ἐκχωρήσεως ἀκριβῶς δι' ἐκποίησεως κληρονομίας εἶναι, ὅτι ὁ παλαιὸς δανειστής ἀποκλείεται πάραντα, L. ult. D. de transact. 2. 15 (II § 331 σημ. 12). [A. Π. 181 <1915>].

⁴ Ὁρ. II § 333 καὶ § 368 σημ. 4. Bl. f. RAnw. zun. in Bayern XXVIII σ. 365. Τὴν ἐκδοχήν, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ τῆς κληρονομίας ὡς τοιαύτῃ ἐνυπάρχει ἀναδοχῇ τῶν χρεῶν καὶ ἀπέναντι τῶν δανειστῶν (Gürgens Jahrb. f. Dogm. VIII σ. 263, Dernburg III § 168 ἐν τέλ.), θεωροῦν λίαν παρακεκινδυνευμένην. [Ὁμοδοξοῦσι Παπαρηγόπουλος § 445, Κρασσᾶς § 252. A. Π. 225 <1883>. Ἐφ. Ἀθ. 454 <1915>. Καθὼς καὶ ἀντιφατικῶς πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν γράφει ὁ Καλλιγᾶς § 417 ὅτι ὁ ἀγοραστής «ὑπεισέρχεται εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ κληρονόμου».]—Ῥωμαϊκὸν δίκαιον: L. 2 C. h. t. πρὸς ταύτῃ ὅμως καὶ L. 2 C. de pactis 2. 3 (II § 338 σημ. 2 ἐν τέλ.).—Ὅτι ἰσχύει περὶ τῶν κληρονομικῶν χρεῶν ἰσχύει καὶ περὶ τῶν κληροδοτημάτων, L. 2 C. de leg. 6. 37.

⁵ L. 1 C. h. t., L. 41 D. de I. F. 49. 14. Πρὸβλ. Arndts. Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIX σ. 1 ἐπ. (RLex. σ. 25-26), ἐναντίον τοῦ Kämmeler οὗτ. XI σ. 346 ἐπ.

ριεχόμενον τοῦ περι ἐκποιήσεως συμβολαίου⁶· γενικῶς ὁμως οἱ συμβαλλόμενοι εἰσιν ἀμοιβαίως ὑπόχρεοι⁷, ὅπως παράσχωσιν ἀλλήλοις πᾶν ὅ,τι θὰ εἶχον, ἐὰν οὐχὶ ὁ ἐκποιῶν, ἀλλ' ὁ κτώμενος εἶχε γίνεи κληρονόμος⁸. Εἰδικῶς ὀφείλει ὁ ἐκποιῶν νὰ παραδώσῃ τῷ κτώμένῳ τὰ κληρονομικὰ πράγματα⁹ καὶ νὰ περιαγάγῃ αὐτὸν εἰς θέσιν, ὅπως ἐπιδιώξῃ τὰς κληρονομικὰς ἀξιώσεις¹⁰· ὁ κτώμενος ὑποχρεοῦται νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἐκποιῶντα παντὸς κληρονομικοῦ βάρους ἢ νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ τὰ πρὸς ἄρσιν τοιούτων βαρῶν δαπανηθέντα¹¹. Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, ὑφιστάμεναι μεταξὺ τοῦ κληρονομουμένου καὶ τοῦ κληρονόμου, ἀλλ' ἀποσβεσθεῖσαι διὰ τοῦ γενέσθαι τοῦτον κληρονόμον, δεόν νὰ ἀνασυσταθῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ, ἀπαιτῆται δὲ τοιούτου εἶδους ἀπαιτήσεις δεόν νὰ ἰκανοποιηθῶσι παραχρῆμα¹². Ὅ,τι ὁ κληρονόμος καλῇ τῇ πίστει ἐξεποίησεν ἐκ τῆς κληρονομίας ἐπ' ἀναλλάγματι ὑποχρεοῦ-

⁶ Ἀγοραπωλησίας, δωρεᾶς, ἀντὶ καταβολῆς δόσεως κτλ. Περὶ δωρεᾶς κληρονομίας γίνεται λόγος ἐν I. 28 de don. 39. 5.

⁷ Ἐκ τῆς ἐκποιήσεως ὡς τοιαύτης. Οὐχὶ ὁμως κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον.

⁸ I. 9 D. comm. praed. 8. 4:—«id agitur, ut quasi tu heres videaris extitisse». I. 2 § 18 D. h. t.:—«acquissimum videtur, emtorem hereditatis vicem heredis obtinere.». I. 2 pr. D. h. t.:—«cum id inter ementem et vendentem agatur, ut neque amplius neque minus iuris emptor habeat, quam apud heredem futurum esset.».—Οἱ συμβαλλόμενοι ὀφείλουσι νὰ παράσχωσιν ἀλλήλοις ὅ,τι ὁ κτώμενος θὰ εἶχεν, ἐὰν οὗτος εἶχε γίνεи κληρονόμος· ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲ κληρονομίαν λέγοντες οἱ συμβαλλόμενοι ἐνόουν τὴν κληρονομίαν, οἷα περιήλθεν εἰς τὸν ἐκποιῶντα. I. 2 § 1 D. h. t.

⁹ I. 14 § 1 D. h. t., I. 4 C. h. t.

¹⁰ Ἰδία ἐκχώρησις δὲν εἶναι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀναγκαία (σημ. 3)· ἀπαιτεῖται ὁμως ἡ χορήγησις τῶν ἀναγκαίων ἀποδεικτικῶν μέσων (II § 336 σημ. 1). Ὅρ. ἐτι I. 2 § 8 D. h. t.

¹¹ I. 2 § 9 D. h. t. Βασ. (19. 4) β' αὐτ. «Καὶ ὅτι καὶ τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία τῆς κληρονομίας τὸν ἀγοραστήν ὀρεῖ». I. 2 § 20 D. h. t. Εἰδικῶς ὑπάγονται ἐνταῦθα ἰδίως κληρονομικὰ χρεῖα καὶ κληροδοτήματα I. 2 § 3. 7 i. f., I. 24 D. h. t., I. 28 D. de dom. 39. 5., I. 2 C. h. t., I. 2 C. de leg. 6. 37. Ὅρ. περὶ αὐτῶ I. 2 § 11 D. h. t. (ὁ κληρονόμος ἔδωκε τι πρὸς ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας)· I. 2 § 16 eod. (δημόσιοι φόροι)· I. 2 § 17 eod. (ἔξοδα ταφῆς). Πρβλ. ἐτι I. 2 § 10. 12. 13. 14., I. 18 D. h. t.

¹² I. 2 § 6. 15. 18. 19 D. h. t., I. 10 eod., I. 9 D. comm. praed. 8. 4.

ται νὰ ἀποδώσῃ μόνον διὰ τῆς ἀντ' αὐτοῦ ληφθείσης ἀποζημιώσεως¹³. ἀντὶ δὲ τοῦ ἄνευ ἀνταλλάγματος ἐκποιηθέντος ὀφείλει νὰ παράσῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ¹⁴. Ἐπίσης καὶ δι' ἄλλας ἐκ προθέσεως ἐπενεχθείσας μειώσεις τῆς κληρονομίας ὑποχρεοῦται εἰς ἀποκατάστασιν τῆς ἀξίας¹⁵, μάλιστα δὲ καὶ διὰ τοιαύτας, αἵτινες προήλθον ἐκ μεγάλης αὐτοῦ ἀμελείας¹⁶. Ἄφ' ἐτέρου ὑποχρεοῦται νὰ συναποδώσῃ καὶ τὰ προσαυξήματα τῆς κληρονομίας¹⁷. Δι' ἐκνίκησιν μεμονωμένων κληρονομικῶν πραγμάτων δὲν εὐθύνεται, ἐὰν μὴ ἀνέλαβεν ὡς πρὸς τοῦτο εὐθύνην¹⁸. εὐθύνεται ὁμως διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐξεποίησε¹⁹.

**Παράρτημα. Νομικὴ θέσις τοῦ Δημοσίου.
εἰς ὃ περιέρχεται ἀκληρονόμητος κληρονομία*.**

§ 622.

Τὸ Δημοσίον, εἰς ὃ περιέρχεται κληρονομία, στερουμένη κλη-

¹³ L. 2 § 3, L. 21 D. h. t., L. 2 § 10 i. f. eod. — Σημειωθῆτω καλῶς ὅτι ὁ λόγος ἐνταῦθα εἶναι περὶ τοιούτων μόνον ἐκποιήσεων κληρονομικῶν πραγμάτων, αἵτινες ἐγένοντο πρὸ τῆς ἐκποιήσεως τῆς κληρονομίας. Μετὰ τὴν ἐκποίησιν τῆς κληρονομίας ἢ εὐθύνῃ τοῦ ἐκποιήσαντος κρίνεται κατὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ συμβολαίου τῆς ἐκποιήσεως. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὁμως ταύτην παρατηρήτεον προσέτι ὅτι ὁ ἐκποιήσας ὑποχρεοῦται πάντως νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἀντὶ τοῦ ἐκποιηθέντος κληρονομικοῦ πράγματος ληφθέν, καὶ ἂν ἔτι δι' αὐτὸ τὸ κληρονομικὸν πρᾶγμα οὐδεμίαν φέρῃ εὐθύνην· τὸ ληφθὲν ἀντικατέστησε τὸ ἐκποιηθέν πρᾶγμα καὶ ἀπέβη ἀντ' ἐκείνου κληρονομία. Τοῦτο λέγει ὡσαύτως ἢ παρατεθείσα L. 21 D. h. t., ἥτις ὑπὸ τινά ἄλλην, μὴ ὑπαγομένην ἐνταῦθα, ἔποψιν ἐξητάσθη ἤδη ἀνωτέρω ἐν II § 327 σημ. 12.

¹⁴ L. 2 § 3 D. h. t.; — «sed et rerum ante venditionem donatarum pretia praestari aequitatis ratio exigit». Ἄλλ' ἀκριβὲς ἐπειδὴ ὁ κανὼν οὗτος στηρίζεται ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἐπιεικείας (bona fides), δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν περιπτώσιν τῆς δωρεᾶς τῆς κληρονομίας.

¹⁵ L. 2 § 5 D. h. t.

¹⁶ L. 2 § 5 cit. Ὅρ. ἔτι L. 2 § 7 D. h. t. ἀφ' ἐτέρου L. 2 § 5 i. f., L. 3 eod. Πρὸβλ. Unger ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 13.

¹⁷ L. 2 § 8, L. 25 D. h. t. Καὶ τὴν προσαυξάνουσαν κληρονομικὴν μερίδα; Ὅρ. περὶ τούτου § 603 σημ. 14.

¹⁸ Ἦτις περιέρχεται καὶ ἐν τῇ ἐκποιήσει ἐπὶ τῇ βάσει συνταχθείσης ἀπογραφῆς.

¹⁹ L. 2 pr., L. 7-9 L. 13. D. 14. § 1 L. 15. 16 D. h. t., L. 1 C. de evict. §. 44 [45]· πρὸβλ. L. 10-13 D. h. t.

* Glück Intestaterbfolge σ. 766 ἐπ. (2 ἔκδ. 1822). Rosshirt Einlei-

ρονόμου, καίτοι δὲν εἶναι κληρονόμος, ἐπέχει ὁμως θέσιν κλη-

tung in das Erbrecht σ. 218 ἐπ. (1831) Blume Rhein. Mus. IV σ. 212 ἐπ. (1833). v. Buchholz juristische Abhandlungen ἀρ. 4 (1833). F l v e r s praktische Ardeiten ἀρ. 2 (1836). C. A. S c h m i d t de successionibus in bona vacantia ex iure Romano (βραβευθεῖσα ἀκαδημαϊκὴ πραγματεία 1836). v. S c h r ö d e r Zeitschr. f. Civ. u. Pr. X σ. 89 ἐπ. (1837). Krit. Jahrbücher f. deutsche RW. I σ. 309 ἐπ. (1837). S c h n e i d e r das Anwacksensrecht bei Legaten σ. 154 ἐπ. (1837). v. R u m m e l das Verhältniss des Fiscus zu den bona vacantia (1840). H e i m b a c h RLex. III σ. 942 ἐπ. (1841). K e l l e r Institutionem σ. 275 ἐπ. V a n g e r o w § 564. B r i n z 1 ἐκδ. σ. 972, 973. 2 ἐκδ. III σ. 450. U n g e r § 90. K ö r p e n Lehrb. § 65. [Καλλιγᾶς § 114 ἐπ.. Παπαρηγόπουλος § 223, Κρασσᾶς § 142.—Τὰ τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ Δημοσίου ῥυθμίζονται τανῦν παρ' ἡμῖν α') Διὰ τοῦ ἐιδικοῦ νόμου 1337 τῆς 10ης Ἀπριλίου 1918 «περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ Κράτους κλπ.», ἰσχύοντος κατὰ τὸ ἀπὸ 23ης Αὐγούστου 1918 Β. Δ. ἀπὸ τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1918.—Τὸ σχέδιον τοῦ νόμου τούτου κατὰ τὰς οὐσιαστικὰς ἰδίαι διατάξεις παρεσκευάσθη ὑπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἐπιτροπείας, τῆς λειτουργούσης κατὰ τὸ ἔτος 1916 ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης. Ἡ ἐπιτροπεία αὕτη, ἐργαζομένη κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γερμανικοῦ κώδικος, διέτῳσε κατὰ τοῦτον (§§ 1936, 1964-1966, 2011 κλπ.) καὶ τὸ σχέδιον αὐτῆς ἀποκλίναςά που τοῦτον μόνον ἔνεκα λόγων σκοπιμότητος καὶ ἰδίαι ἔνεκα τῆς ἐιδικότητος καὶ τῆς αὐτοτελείας τοῦ σχεδιαζομένου νόμου,** ἐπιφυλαχθεῖσα δέ, ὅπως προσαρμόσῃ αὐτὸν εἰς τὸ οἰκεῖον τμήμα τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος ἐπιφέρουσα τότε πρὸς συναρμολόγησιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ Κληρονομικοῦ Δικαίου πᾶσαν ἀναγκαίαν τροποποίησιν καὶ συμπλήρωσιν.— Αἱ μεταβολαί, αἵτινες ἐπληρέθησαν εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, ἤκιστα συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐρυθμίαν λειτουργίαν καὶ τὴν πρακτικῶς ἐπιωφελεῖ σκοπιμότητα τοῦ νόμου.— Ὁ ὄρος «Κράτος», ὅστις χρῆται ὁ νόμος ἀντὶ τοῦ ὄρου «Δημόσιον», τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας προτιμηθέντος, δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέος, προκειμένου ἐνταῦθα περὶ ῥυθμίσεως σχέσεων καθαρῶς ἀστικῶν, ἢ δὲ ὑπαγωγή τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦτον ῥυθμιζομένων οἰκονομικῶν σχέσεων τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργείου τῆς Γεωργίας δὲν δικαιολεῖται.— Κατὰ τὸν μνησθέντα 1337 νόμον προϋπὸθεσις τοῦ νομικοῦ δικαιώματος τοῦ Δημοσίου εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου βεβαίωσις ὅτι δὲν ὑπάρχει ἕτερος κληρονόμος, ἐξ ἧς τεκμαίρεται ὅτι τὸ Δημόσιον εἶναι ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος (ἀρθρ. 2). Ἐπαζολούθημα

** Ὁρ. κυρίως ἀρθρ. 7 τοῦ νόμου ἐν ᾧ ὁρίζεται ὅτι τὸ Δημόσιον δύναται νὰ παραιτηθῇ τὴν περιελθοῦσαν αὐτῷ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν § 1942 τοῦ γερμανικοῦ κώδικος. Ἡ ἀπόκλισις αὕτη ἐγένετο ἔνθεν μὲν ἔνεκα τῆς μὴ πλήρους παρ' ἡμῖν ὀργανώσεως ἐιδικῶν ὑπηρεσιῶν, ἔνθεν δὲ καὶ κυρίως ἔνεκα τῆς παρ' ἡμῖν ἐλλείψεως διατάξεων, δι' ὧν θὰ ἀπετρεπότο τὰ ἐνδεχόμενα ἐπιβλαβῆ διὰ τὸ Δημόσιον ἀποτελέσματα καὶ αἵτινες ἐν ἀλληλουχίᾳ πρὸς θεσμοὺς ἀστέτους πρὸς τὸ ὑποκείμενον τοῦ προκειμένου ἐιδικοῦ νόμου ἀναγράφονται ἐν ἄλλοις τμήμασι τοῦ γερμανικοῦ κώδικος καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ.

ρονόμου¹ καὶ ἐπομένως ἔχει τὴν κληρονομικὴν ἀξίωσιν καὶ

τῆς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου βεβαιώσεως ταύτης εἶναι ὅτι ἡ κληρονομικὴ περιουσία παραδίδεται τῷ Δημοσίῳ, ὅτι παύει ἡ τυχὸν ὑφισταμένη κληρονομία (περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς περιπτώσεως καθ' ἣν καὶ πρὸ τῆς βεβαιώσεως παύει ἡ κληρονομία, ὅρ. ἄνωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 531 σημ. 14 περὶ τὸ τέλος) καὶ τέλος ὅτι ἀπὸ ταύτης τὸ Δημόσιον νομιμοποιεῖται ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν περιουσίαν ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς (ἄρθρ. 8).—Τὸ ἐκ τῆς βεβαιώσεως ταύτης τοῦ δικαστηρίου τεκμήριον εἶναι μαχητὸν, ὥστε δὲν ἀποκλείεται ὑφιστάμενον κληρονομικὸν δικαίωμα ἰδιώτου, ὅστις δύναται νὰ ἐνασχῆσῃ τοῦτο δικαστικῶς ἀποδεικνύων αὐτὸ καὶ ἀνατρέπων κατ' ἀκλουθίαν οὐδὲν τὸ τεκμήριον, ὅτι τὸ Δημόσιον εἶναι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος. Περὶ τῆς ἔκδοσιν τοῦ τεκμήριου, ὅτι τὸ Δημόσιον παραδόσεως τῆς κληρονομίας εἰς τὸν παρουσασθῆσομενον κληρονόμον ὅρ. ἄρθρ. 7.—Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου 1337 τὸ Δημόσιον καλεῖται ἐξ ἀδιαθέτου «ἐφ' ὅσον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου δὲν ὑπάρχουσιν ἕτεροι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι». Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐννοίαν τῆς διατάξεως ταύτης ὡς μὴ ὑπάρχοντες δέον νὰ θεωρηθῶσι καὶ οἱ ὑπάρχοντες μὲν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου, ἀλλὰ δι' οἰονδήποτε λόγον μὴ κληρονομοῦντες τὸν τελευτήσαντα, λ. γ. οἱ ἀνάξιοι, οἱ ἀποποιηθέντες τὴν κληρονομίαν κλπ. Ὅρ. καὶ ἄνωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 574 σημ. 14α ὑπὸ στοιχ. I. ε' (σελ. 205).—Ἀρμόδιον πρὸς βεβαίωσιν δικαστηρίου εἶναι τὸ τῆς τελευταίας κατοικίας τοῦ κληρονομούμενου, τοιαύτης δὲ μὴ ὑπαρχούσης, τὸ τῆς διαιωνῆς αὐτοῦ καὶ ἐν ἐλλείψει ἀμφοτέρων τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν, ἡ δὲ διὰ τὴν βεβαίωσιν τηρητέα ἐπ' ἀναφορᾷ διαδικασίᾳ δορίζεται ἐν ἄρθρ. 3, 4 καὶ 5 τοῦ νόμου.—Περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξακριβωθῆναι καὶ ἐκκαθαρίζονται αἱ εἰς τὸ Δημόσιον περιερχόμεναι ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομία, ὑπεράγαν λεπτομερεῖς διατάξεις διοικητικῆς μάλλον φύσεως, τοῦ κληρονομούμενου, ἐκτελεστοῦν τοῦ νόμου 1337 Β. Δ. (ἄρθρ. 1—26).—β') Διὰ ἀναγράφει τὸ ἐκτελεστοῦν τοῦ νόμου 1920 «περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς», δορίζοντες ἐν ἄρθρ. 12 ὅτι, «ἐάν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν τῆς κληρονομίας δὲν ὑπάρχῃ οὔτε συγγενῆς ἐκ τῶν ἐν ἄρθρ. 1—4, 10 καὶ 11 οὔτε σύζυγος τοῦ κληρονομούμενου, καλεῖται ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομός τὸ Δημόσιον»].

¹ Οὕτως ἡ ἀρχουσα γνώμη [Α. Π. 306 <1855>]. Παρ' αὐτὴν ὑπεστηρίχθη § 622 ὑπὸ Blumpe καὶ Elners παλαιότερα τῆς γνώμης, καθ' ἣν τὸ Δημόσιον δὲν ἐπέχει κυρίως θέσιν κληρονόμου ἀλλὰ μάλλον καταλαμβάνει ἀπλῶς ἀδέσποτα πράγματα. Σύνοψις (ὡς πάντοτε ἐπιτυχῆς) τῶν ἐκατέρωθεν λόγων παρὰ Vangerow ἐνθ. ἄνωτ. [Ἐπέγηκε μεταβολὴν τὸ ἄρθρ. 16 τοῦ περὶ διαρρίσεως κτημάτων νόμου τῆς 21 Ἰουνίου 1837 εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον; Πρβλ. Καλλιγᾶν § 116, Παπαρηγόπουλον σ. 185 i. f., Κρασσᾶν Γεν. Διδ. § 128. ε.].—Ἐπακολούθημα τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης εἶναι ὅτι, καὶ ἂν ἡ ἀκληρονομία περιουσία κείται ἐν διαφόροις χώραις, οὐχ ἦτον περιέχεται ὁλόκληρος εἰς τὸ Δημόσιον τῆς κατοικίας [παρ' ἡμῖν τῆς ἰθαγενείας τοῦ κληρονομούμενου. Ἀστ. Ἑλλ. Νόμοι 29 Ὀκτ. 1856 ἄρθρ. 5.—Ἡ διχογνωμοσύνη αὐτῆς ἀμοιρεῖ ταινῶν παρ' ἡμῖν πάσης σημασίας. Ὁ νεαρός ἡμῶν νόμος 1337

τὴν περὶ κλήρου ἀγωγὴν². Ἐν τούτοις εἰς τὰ χρῆθ' δὲν εὐθύνεται εἰ μὴ μόνον μέγρι τοῦ ποσοῦ τῆς ἐνεργητικῆς περιουσίας³. Ὑποχρεοῦται δέ, ἐφ' ὅσον ἐξαρκεῖ ἡ κληρονομία νά

(ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. σημ. *) ἐπόμενος ταῖς νεωτέραις νομοθεσίαις (κωδ. διξ. γερμανικὸς § 1936, ἑλβετικὸς ἀρθρ. 466, 555, ἴταλικὸς ἀρθρ. 758, γαλλικὸς ἀρθρ. 723, 768, πρβλ. καὶ οὐγγρικὸν νομοσχέδιον ἀστικῶν κώδικος § 1543, ἄλλως αὐστριακὸς κώδιξ § 670) ῥητὴν ἀνέγραψε διάταξιν ὅτι τὸ Δημόσιον καλεῖται εἰς τὴν κληρονομίαν ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος (ἀρθ. 1).— Τὴν διάταξιν ταύτην ἐπανάλαβε καὶ ὁ εἰδικὸς περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς νεαρῶτατος νόμος 2310 ἐν ἀρθρ. 12. Ὅρ. ἀνωτ. σημ. *].

² I. 20 § 7 D. de H. P. 5. 3.

³ L. 1 § 1. 11 D. de I. F. 49. 14. Τῆς γνώμης ταύτης εἰσὶν οὐ μόνον οἱ ὀπαδοὶ τῆς θεωρίας τῆς καταλήψεως, ὅπερ νοεῖται οἰκοθεν, ἀλλὰ καὶ τινες τῶν ἀντιθέτων, ὅσων Rosshirt, Schneider, Rummel, Keller, ἐπίσης Pernice Labeo I. σ. 348, 349. Danz Gesch. de röm. R. II σ. 170 (2 ἔκδ.), Birkmeyer über das Vermögen im juristischen Sinne σ. 239 ἑπ. (ἰδιογράφως) ἐναντίως Glück, Buchholtz, Schmidt, Schröter, Vangerow, Brinz, Arndts (Pand. § 608). Μοί φαίνεται ὁμως ὅτι ἡ ἀπλουστερα καὶ φυσικὴ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἐξήγησις ἀγει εἰς τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην. Ἡ ἀμφισβήτησις ἄλλως τε ἐλαχίστην ἔχει πρακτικὴν σημασίαν· διότι δυσκόλως θὰ συμβῆι νὰ μὴ συντάξῃ τὸ Δημόσιον κανονικὴν ἀπογραφὴν τῆς ἀκληρονομίου περιουσίας (πρβλ. I. 3. 5. C. de bon. vac. 10. 10), ἐάν δὲ μὴ πράξῃ τοῦτο, θὰ εἶναι δυνατόν κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην γνώμην νὰ κηρυχθῇ ὑπόχρεων πρὸς πληρωμὴν ἀπάντων τῶν χρεῶν, ἅτε καταστῆσαν ἀδύνατον εἰς τοὺς δανειστάς τὴν περὶ τοῦ μέτρου τῆς κληρονομίας ἀπόδειξιν. Ὑπερ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης ἀπεφάνητο καὶ τὸ Reichsgesicht, Entscheid. VII σ. 152 (Seuff. Arch. XXXVIII. 139) [Ὁ νόμος 1337 (ὄρ. ἀνωτ. σημ. *) ῥητῶς καθορίζει τοῦτο ὀρίζων ἐν ἀρθρ. 6 ὅτι τὸ Δημόσιον καλούμενον ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν κληρονομίαν δὲν εὐθύνεται εἰς τὰ χρῆθ' τῆς κληρονομίας πέρα τοῦ ἐνεργητικῶν τῆς περιουσίας καὶ ὅτι τὸ Δημόσιον δὲν περιορίζεται πρὸς σύνταξιν ἀπογραφῆς ὑπὸ οὐδεμιᾶς προθεσμίας.— Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ κώδικι (§ 2011), ἀλλ' ἐκεῖ κεῖται ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν κατὰ τὴν νομοθεσίαν ταύτην αὐτοδικαίως ἐπερχομένην κτῆσιν τῆς κληρονομίας καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ β' ἐδάφ. τῆς § 1942, καθ' ὃ τὸ Δημόσιον δὲν δύναται νὰ ἀποκρούσῃ τὴν εἰς αὐτὸ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμον περιεληθοῦσαν κληρονομίαν, περὶ ὧν διμῶς διαφόρως ἔχει τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον. Ἐν τούτοις ἡ παρ' ἡμῖν σκοπιμότης τῆς προκειμένης διατάξεως καταδεικνύεται ἔνθεν μὲν ἐκ τῶν δικονομικῶν συνεπειῶν, ἃς συνεπάγεται ἡ μὴ ἔγκαιρος σύνταξις ἀπογραφῆς (Πολ. Δικ. ἀρθρ. 301), ἔνθεν δὲ ἐκ τοῦ κινδύνου, εἰς ὃν δύναται νὰ ἐκτεθῇ τὸ Δημόσιον καταστῆσαν διὰ τῆς μὴ συντάξεως κανονικῆς ἀπογραφῆς ἀδύνατον τὴν περὶ τοῦ μέτρου τῆς κληρονομίας ἀπόδειξιν.— Καὶ διὰ τὰς καταλειπομένας τῷ Δημοσίῳ κληρονομίας ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος 1643 (β' Ἰανουαρίου 1919) ὀρίζει ἐν ἀρθρ. 2 ὅτι τὸ Δημόσιον «θεωρεῖται ἀποδεχόμενον τὴν κληρονομίαν μὲ τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς, μὴ εὐθύνόμε-

καταβάλῃ τὰ κληροδοτήματα, οὐ μόνον ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέταξε τοῦτο ῥητῶς⁴, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοιαύτης διατάξεως⁵. Μετὰ τέσσαρα ἔτη δὲν δύναται πλέον νὰ ἐνασκήσῃ τὸ δικαίωμα του τὸ Δημόσιον⁶. Ἐκποιοῦν δὲ τὴν κληρονομίαν ἐξέρχεται πάσης πρὸς αὐτὴν σχέσεως καὶ δὲν εὐθύνεται ἰδίως τοῦ λοιποῦ οὐδὲ πρὸς τοὺς δανειστὰς τῆς κληρονομίας⁷.

Ὅμοιαν πρὸς τὸ Δημόσιον νομικὴν θέσιν λαμβάνουσι καὶ τὰ σωματεῖα, ἅτινα προηγούνται αὐτοῦ⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἡ ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΑ*

Εἰσαγωγή.

§ 623.

Ἡ ἔννοια τῆς κληροδοσίας ἐξετέθη ἤδη γενικῶς ἀνωτέρω ἐν § 533. Κατ' ἀκριβείαν ἡ ἔννοια τῆς κληροδοσίας ἀρνητι-

νον πέρα τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ μὴ στερούμενον κατ' οὐδεμίαν περίπτωσιν καὶ δι' οἰονδήποτε λόγον πλεονεκτημάτων τοῦ ἐξ ἀπογραφῆς κληρονόμου»].

⁴ L. 114 § 2 D. de leg. I^o 30.

⁵ L. 96 § 1 D. de leg. I^o 30, L. 2 § 1 D. de alim. 34. 1, L. 14 D. de I. F. 49. 14. Ἐνώπιον τῶν γενικώτατα ἐκφραζομένων χωρίων τούτων (πρὸς καὶ § 1. I. de eo cui libertatis causa bona addicuntur 3. 11, L. 4 § 17 D. de fideic. lib. 40. 5) αὐθαίρετον εἶναι νὰ ἐξαιρέσωμεν τὰς ἐν τινι διαθήκῃ καταλειφθείσας κληροδοσίας, ἐὰν ἔλλειπῃ ἐξ αὐτῆς ἡ κωδικελλικὴ ῥήτρα. Πρὸς V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. III καὶ τοὺς αὐτ. μνημονευομένους.

⁶ L. 1 C. de buadr. praescr. 7. 37. [Διὰ τοῦ μνησθέντος 1337 νόμου (δρ. ἀνωτ. σημ.*) καταργεῖται ἡ διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τοῦ Δημοσίου ἐξαίρετικὴ τετραετής αὐτῆ παραγραφὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, εἰσάγεται ὁμοῦς-διὰ τοῦτου ἄνευ ἀποχρόντου λόγου εἰδικὴ πάλιν διὰ ταύτην παραγραφὴ τὸ ἄρθρ. 10 ὁρίζει ὅτι «μετὰ εἰκοσαετίαν τὸ Δημόσιον δὲν δύναται νὰ ἐνασκήσῃ τὸ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα»].

⁷ L. 1 C. de H. v. A. V. 4. 39, L. 41 D. de I. F. 49. 14, L. 54 pr. D. de H. P. 5. 3. Πρὸς § 614 σημ. 16, § 621 σημ. 5.

⁸ Ὁρ. § 570 σημ. 6. 7.

* Ἡ περὶ κληροδοσιῶν διδασκαλία εὐρηται ἐν ταῖς Εἰσηγήσεσιν II. 20-24, ἐν ταῖς Πανδέκταις XXX-XXXVI, ἐν τῷ Κώδικι VI. 87-54. Βασ. 44. Τοῦτοις προστίθενται οἱ περὶ κωδικελλων πραγματευόμενοι τίτλοι: Inst. II 25,

κῶς μόνον δύναται νὰ ὀρισθῇ· κληροδοσία δηλ. εἶναι αἰτία θανάτου παροχή, ἥτις δὲν εἶναι οὔτε ἐγκατάστασις οὔτε δωρεὰ αἰτία θανάτου. Ἡ κληροδοσία ἔχει πάντοτε κατέναντι αὐτῆς κληρονομίαν, τὴν περιουσίαν τοῦ κληρονομουμένου ὡς σύνολον, ἐπιβαλλομένη δὲ τῷ κληρονόμῳ περιέχει συνήθως ἐλάττωσιν τῆς κληρονομίας². Ἄλλ' ἢ κληροδοσία δὲν ἐπιβάλλ-

Dig. XXIX. 7. Cod VI. 36, Βασ. 36. 1.—Ἐκ τῆς φιλολογίας ἀξιωματικῶν προ πάντων εἶναι ἡ δυστοχῶς ἡμιτελής ἀπολειφθεῖσα πραγματεία τοῦ Arndts ἐν τῇ Συνεχείᾳ τοῦ Pandektencommentar τοῦ Glück, τομ. 46. 47. 48 τμ. 1. 2 (1868-1878). Ἐπιτομοτέραν πραγματείαν συνέγραψεν ὁ Arndts κατὰ τὸ ἔτος ἤδη 1845 ἐν Weiske's Rechtslexikon VI σ. 279-344 [μεταπεφρασμένην ἐν Θέμιδι Σγούτα II σ. 57-122, 208-239]. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἢ παραπομπῇ Arndts ἄνευ ἄλλης προσθήκης ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην πραγματείαν. Αὕτη συνεχίζεται νῦν ὑπὸ Salowcki. Ἐξεδόθη τῷ 1889 ὁ 49 τόμ., περιέχων τὴν περὶ κληροδοτικῆς ἀπαιτήσεως καὶ κληροδοτικῶν ἀγωγῶν διδασκαλίαν. Περὶ τοῦτου Hellmann krit. VJSchr. XXXIV σ. 82 ἐπ.—Ἡμιτελής ὡσαύτως εἶναι ἡ πραγματεία τοῦ M. S. Mayer die Lehre von den Legaten und Fideicommissen I Abtheil 1854.—Ὁρ. περαιτέρω: Westphal hermeneutisch-systematische Darstellung der Rechte von Legaten und Fideicommissen. Τόμ. 2. 1791. Rosshirt die Lehre von den Vermächtnissen nach römischem Recht. 2. Theil. 1835.—Τὸ σύγγραμμα τοῦ Vering (§ 527*) πραγματεύεται τὰ περὶ κληροδοσιῶν ἐν κεφ. XXI (σ. 668-816), τὸ δὲ σύστημα τοῦ Tewe's (ἐνθ. ἀνωτ.) ἐν II σ. 218-397.—Τέλος μνημονεύθω ἐναυθα ἀπὸ τοῦδε τὴν πραγματείαν τοῦ Fein, das Recht der Codicille, ἥτις ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ Pandektencommentar τοῦ Glück ἀποτελεῖ τὸν 44 καὶ 45 τὸμον δημοσιευθεῖσα τῷ 1851, 1853.—C. Ferrini Teoria generale dei legati e dei fedecommissi secondo il diritto romano con riguardo all' attuale giurisprudenza. Milano 1889. (Juristisches Centralblatt 1890 σ. 90).—[Ἐ μ μ. Στεφανίδου οὐ περὶ κληροδοσιῶν οἰκογενειακῶν ἐν Νομικῇ Διακοπούλου II σ. 386 ἐπ. 461 ἐπ. 613 ἐπ. Ὁ τίτλος τῆς μελέτης ταύτης, μὴ περανθείσης, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὅπερ ἀποβλέπει εἰς τὴν ὅλην περὶ κληροδοσιῶν διδασκαλίαν. Δ. Ν. Νομικός: Περὶ κληροδοσιῶν καὶ καταπιστεύσεων. Ἐν Ἀθήναις 1912. Ἐξεδόθη μόνον τεύχος πρῶτον.—Ἡρ. Κυριακόπουλος: Περὶ κληροδοτικῶν καὶ καταπιστευμάτων. Τοῦ ἔργου τοῦτου ἐδημοσιεύθησαν μόνον εἰδικὰ τινὰ ἀποσπάσματα, σημειούμενα κατοτέρω ἐκάστοτε ἐν οἰκείῳ τόπῳ].

§ 623

¹ Πρβλ. πρὸς τὰ ἐναυθα εἰρημένα Brinz 1 ἔκδ. σ. 866 ἐπ. 2 ἔκδ. III § 412, Arndts XLVI σ. 80 ἐπ., Hartmann über Begriff und Natur der Vermächtnisse nach römischem Recht (1872), Plaff und Hofmann Commentar zum österr. bürg. Gesetzb., Excursus II σ. 316 ἐπ.

² L. 116 pr. D. de leg. I^o. «Legatum est delibatum hereditatis qua testator ex eo, quod universum heredis foret, alicui quid collatum velit». Βασ. (41. 1) ρι'. «Ληγάτον ἐστὶ μείωσις τῆς κληρονομίας». Συνήθως, οὐχὶ

λειται κατ' ἀνάγκην τῷ κληρονόμῳ³, δύναται δέ, ἐὰν ἐπιβληθῇ τῷ κληρονόμῳ, νὰ ἔξη ὡς ἀντικείμενον οὐ μόνον μεμονωμένον τι πράγμα ἐκ τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ τὴν κληρονομίαν ὡς τοιαύτην⁴. Τὸ νὰ περιέξη ἡ κληροδοσία ἐλευθεριότητα πρὸς τὸν κληροδόχον εἶναι μὲν τὸ σύνθητες, ἀλλὰ δὲν ἀνάγεται εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς⁵.

Ἡ κληροδοσία ἀνεπτύχθη ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ κατὰ δύο διαφόρους τύπους, τὸν τοῦ *legatum* καὶ τὸν τοῦ *fideicommissum*⁶. Τὸ *legatum* εἶναι ἡ κληροδοσία τοῦ *ius civile* τὸ

ἀναγκαίως· πρβλ. L. 84 § 6 D. de leg. I^o καὶ τὸ *debitum legatum* (§ 658).
Hartmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 10.

³ Ορ. § 626 ἀρ. 1.

⁴ Ορ. § 662 ἐπ.

⁵ Ὀνομάζουσι μὲν τὸ *legatum* αἰ πηγαί *donatio testamento* ἢ *a defuncto relicta* (L. 36 D. de leg. II°, § 1 I. de leg. 2, 20, πρβλ. § 365 σημ. 1), ἀλλ' ὄρ. π. γ. L. 4 D. quib. mod. usufr. 7, 4, L. 9 pr. D. usufr. quemadm. 7, 9, L. 29 D. de usu et usufr. 33, 2, L. 20 § 1 D. de bon. lib. 38, 2, L. 7, 48 D. de fideic. lib. 40, 5. Windscheid Voraussetzung σ. 126, Hartmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 11 ἐπ. 25 ἐπ. Ἡ πραγματεία αὕτη τοῦ Hartmann περιστρέφεται κυρίως εἰς τὸ νὰ ἐξάξη ὅτι ἡ κληροδοσία εἶναι νομικὸς τύπος, δι' οὗ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ πᾶς σκοπὸς «διατελῶν ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν καθόλου λειτουργίαν καὶ τὸν προορισμὸν τῆς τελευταίας διατάξεως». Πρβλ. πρὸς ταῦτα Karlowa Rechtsgeschäft σ. 227 ἐπ., Pfaff und Hofmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 324 ἐπ. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι συγγραφεῖς διδάσκουσιν (σ. 325) ὅτι ἡ κληροδοσία δὲν περιέχει μὲν ἐλευθεριότητα, διότι ὁ κληρονομούμενος οὐδὲν ἀφαιρεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περιέχει ἔνδειξιν εὐνοίας ὄρ. ἐναντίον τούτου τὰ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ ἐπ. στίχῳ τῆς σημειώσεως ταύτης μνημονευόμενα χωρία. Ἡδη Brinz 2 ἐκδ. ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 3: αἱ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἀναφερόμενα «δύο διατάξεις τοῦ κληρονομούμενου δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐν ὅλον». Ἀλλὰ τότε ἡ πρώτη τοῦλάχιστον κληροδοσία δὲν κατελείφθη *animo donandi*. Dernburg III § 98.— Ἐν τοῖς πρηγουμένοις οὐδαμῶς ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ δυνατικὴ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ κληροδοσία ἔξει ἄλλο τι περιεχόμενον ἢ περιουσιακόν, ὡς ἐκ τῆς ἐλάχιστης σπουδαιότητος τῆς περιπτώσεως ταύτης. Ορ. § 634 σημ. 1. [Ὁ Δ. Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 26 ἐπ. δέχεται ὅτι ἡ ἐλευθεριότης ἀνάγεται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς κληροδοσίας. Τὰ ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἐπιχειρήματα πρβλ. καὶ Dernburg III § 98, Κρασσάν § 261] δὲν πείθουσιν οὐδ' ἄγουσιν εἰς ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα ἔναντι τῶν ἀνωτέρω (τρίτῳ στίχῳ τῆς παρούσης σημειώσεως) μνημονευομένων χωρίων].

⁶ Περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κληροδοτικοῦ δικαίου πρβλ. Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IX σ. 61-134, 247-274, Mayer 1-8, Köppen σ. 74-96, Schimer σ. 107-124, Arndts XLVI σ. 6-80, Hölde

δὲ fideicommissum ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπέμβασιν τῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου αὐτοκρατορικῆς παντοδυναμίας. Τὸ fideicommissum ἐβασίζετο ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς σκέψεως, ὅτι δὲν παρείχε δικαίωμα, ἀλλ' ἐπέβαλλε μᾶλλον ἠθικὸν καθήκον⁷. Ἀλλὰ τοῦ καθήκοντος τούτου ἢ ἐκπλήρωσις ἐξεβιάζετο κατ' ἀρχὰς μὲν ἔν τισι μόνον περιπτώσεσι, βραδύτερον δὲ κατὰ κανόνα⁸, εἰ καὶ ἡ διαδικασία τῶν καταπιστεύσεων, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ὁ ordo iudiciorum privatorum, παρέμεινεν ὡς ἔκτακτος. Ἡ καταπίστευσις, καθὼς μὴ ἐπὶ νομικοῦ ἐδάφους ἐρειδομένη, ἀρχικῶς εἰς οὐδένα ὑπέκειτο τῶν ἐπὶ κληροδοσιῶν ἰσχυόντων νομικῶν κανόνων· ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο ὡς θεσμὸς δικαίου, ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεξετείνοντο ἐπ' αὐτὴν οἱ νομικοὶ οὗτοι κανόνες. Ἐν τούτοις ἢ μεταξὺ κληροδοσιῶν καὶ καταπιστεύσεων διάκρισις οὐδέποτε πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐξηλείφθη ἐντελῶς⁹· πρῶτος ὁ Ἰουστινιανὸς ἦρε ταύτην καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ὥρισεν ὅτι ἐπὶ πασῶν τῶν κληροδοσιῶν ἔν μόνον δίκαιον ἰσχύει καὶ δὴ ἐν περιπτώσει ἀντιφάσεως τὸ ἐπιεικέστερον, δηλ. τὸ τῶν καταπιστεύσεων¹⁰.

Ἡ ἐπομένη διάταξις τοῦ περὶ κληροδοσιῶν δικαίου διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ θ' ἀναπτυχθῶσιν αἱ περὶ κληροδοσιῶν καθόλου γενικαὶ ἀρχαί, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ αἱ εἰδι-

Beiträge zur Geschichte des röm. Erbrechts σ. 72 ἐπ. (περὶ τούτου Sch e u r l krit. VJSchr. XXIV σ. 213 ἐπ.), B r u c k n e r zur Gesch. des Fideicommisses. München 1893, περὶ οὗ H. K r ü g e r ἐν Grünhut's Zeitschr. XXII σ. 325 ἐπ.

⁷ § 1 I. de fideic. her. 2. 23 Θεοφ. αὐτ.:—«οὐδεὶς γὰρ νόμος σύνδεσμος ἦν, ὁ τοῦτο ποιεῖν ἀναγκάζων, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς πίστεως καὶ αἰδοῦς τῶν παρακληθέντων ἤρητο ταῦτα· ἀμέλει καὶ ἐντεῦθεν φιδεικόμισσα προσηγορεύθη, τούτέστι τῇ πίστει καταπιστευθέντα».

⁸ § 1 I. cit., pr. I. de codic. 2. 25.

⁹ Gai. II. 246-289, Ulp. XXV, Paul. sentent. IV. 1. Ἡ I. 1 D. de leg. 1° περιέχει καταφανές παρέμβλημα.

¹⁰ I. 1. 2 C. communia de legatis et fideicommissis 6. 43 Βασ. 44. 27 κοινὰ περὶ ληγάτων καὶ πίστει καταλειμμένων, τῶν ἐτῶν 529 καὶ 531. Διὰ τῆς πρώτης τῶν διατάξεων τούτων ἤρην ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ τὴν μεταξὺ τῶν διαφορῶν τύπων τῶν legata ὡς πρὸς τὴν νομικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν ὑφισταμένην τέως διάκρισιν. Gai. II. 192-223, Ulp. XXIV. 2-14.

καὶ ἀρχαὶ περὶ τῶν κληροδοσιῶν, αἵτινες ἔχουσιν εἰδικὸν περιεχόμενον. Ἄλλ' ἐκ τῶν εἰδικῶν ἔχουσῶν περιεχόμενον κληροδοσιῶν κεχωρισμένης ἀναπτύξεως δεῖται ὡς ἐκ τῆς ὅλως ἰδιαζούσης αὐτῆς φύσεως ἢ κληρονομικῆ κληροδοσία.

I. Γενικαὶ ἀρχαί.

A. Τὰ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ πρόσωπα.

1. Ὁ κληροδότης.

§ 624.

Ἰκανὸς πρὸς σύστασιν κληροδοσίας εἶναι μόνον ὁ δυνάμενος καὶ νὰ διορίσῃ ἑαυτῷ κληρονόμον¹. Ἡ μετὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας ἐπερχομένη ἰκανότης δὲν ὠφελεῖ, ἂν μὴ ὑπάρχῃ συγχρόνως ἔγκυρος, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸν προσήκοντα τύπον ἐκδηλωθεῖσα ἐπικύρωσις². Ἐν τούτοις κατ' ἐξαιρέσιν κληροδοσίαι, συσταθεῖσαι ἐν κωδικέλλῳ ἐκ τῶν προτέρων κεκρωμένῳ διὰ προγενεστέρας διαθήκης ὑπὸ τινος, ἔνεκα νομικῶν λόγων ἀνικάνου, ἰκανοῦ δὲ βραδύτερον καταστάντος, διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ ὡς μέρος τῆς διαθήκης, ἐὰν αὐτὴ αὕτη εἶναι ἔγκυρος³.

2. Ὁ κληροδόχος (ὁ τετιμημένος).

§ 625.

1. Ἰκανός, ὅπως τιμηθῆ διὰ κληροδοσίας, προκειμένου περὶ φυσικῶν προσώπων, εἶναι μόνον ὁ δυνάμενος καὶ νὰ ἐγκατασταθῆ κληρονόμος¹. Ὑπαρξίς ὅμως (σύλληψις) κατὰ τὴν

¹ L. 2 D. de leg. 1°, Βασ. (41. 1) β'. «Ὁ ἔχων τοῦ διατιθεσθαι ἐξουσίαν δύναται καταλιμπάνειν ληγάτα». L. 114 pr. D. cod., L. 1 § 1-5 D. de leg. III°, L. 6 § 3, L. 8 § 2 D. de iure codic. 29. 7. § 624

² Πρβλ. L. 1 § 1. 5 D. de leg. III°, πρὸς δὲ Fein XLIV σ. 41 ἐπ., Vangerow II § 540 σημ. ἀρ. V.

³ L. 8 § 3 D. codic. 29. 7, L. 12 § 5 D. de capt. 49. 15. Fein XLIV σ. 53 ἐπ. Πρβλ. § 630 περὶ τὸ τέλος.

¹ § 24 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Ἐζεινοίς δὲ ληγατεύειν δυνάμεθα μόνοις, § 625 μεθ' ὧν ἔχομεν τεσταμέντου φακτίονα». Πρβλ. L. 7 D. pro leg. 41. 8, καὶ ἐν

ἐπογλὴν τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου² δὲν ἀπαιτεῖται³. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα, ἱκανά, ὅπως τιμηθῶσι διὰ κληροδοσίας, εἰσὶν ἐκτὸς τῶν δυναμένων νὰ ἐγκατασταθῶσιν ὡς κληρονόμοι καὶ πάντα τὰ σωματεῖα⁴.

2. Πλείονες διὰ μιᾶς κληροδοσίας τετιμημένοι διανέμονται τὸ κληροδότημα κατὰ κεφαλᾶς⁵ καὶ εἰς κληρονόμους ἐὰν ἀφείθῃ κληροδοσία, ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν πρέπει νὰ δεγθῶμεν ὅτι ὁ διαθέτης ἤθελεν, ὅπως ἡ διανομὴ γίνῃ κατὰ τὰς κληρονομικὰς αὐτῶν μερίδας⁶. Ἐπίσης ἡ διανομὴ γίνεται κατὰ κεφαλᾶς, καὶ ὅταν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθῃ οὐχὶ ὁμοῦ εἰς πλείους, ἀλλ' εἰς ἕκαστον ἰδιαίτερος⁷. Ἐὰν ἓν

τοῖς καθ' ἕκαστον: L. 5 C. ad leg. jul. maest. 9. 8 («testamentis extraneorum nihil capiant»), L. 1 C. de sec. nupt. 5. 9 («omnium. . legatorum fideicommissorum sit experts»), L. 10 C. de leg. her. 6. 58 («iure substitutionis»), L. 5 C. de inest. nupt. 5. 5 («nihil. . praedictis. . vel donet superstes, vel moriturus derelinquat»). Καὶ ἡ λεγομένη incapacitas (§ 550) ἀναφέρεται εἰς τὰς κληροδοσίας, ὡς εἰς τὰς κληρονομικὰς ἐγκαταστάσεις⁸ ὅρ. τὰ ἐνθ. ἀνωτ. παρατιθέμενα χωρία. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ, ὅπερ καὶ ἐπὶ ἐγκαταστάσεων, δίκαιον ἰσχύει ἐπὶ κληροδοσιῶν ὡς πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν δέον νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἱκανότης τοῦ κληροδόχου (§ 549 ἀρ. 1), L. 60 [59] § 4 D. de her. inst. 28. 5, Πρβλ. Arndts XLVI σ. 377 σημ. 7. [Περὶ τῆς ἐξαιρέσεως διὰ τὴν κληροδοσίαν διατροφῆς ὅρ. κατωτ. § 660 ὑπ' ἀριθ. 2].

² Πρβλ. § 535 ἀρ. 1.

³ L. 32 § 6 D. de leg. II°, L. 22 C. de leg. 6. 37. Ἔτεροι λέγουσιν ὅτι τοῦτο ἰσχύει μόνον ἐπὶ οἰκογενειακῶν κληροδοσιῶν, περὶ ὧν πραγματεύεται τὸ πρῶτον χωρίον. Πρβλ. Mühl e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXIX σ. 412 ἐπ., H u s c h k e T. Flavii Syntrophii donationis instrumentum ineditum p. 11 sqq., Arndts XLVI σ. 410. Πρβλ. καὶ Seuff. Arch. XII 174.—Κληροδοσίαι εἰς ἴδρυμα, τὸ πρῶτον ἤδη διὰ τῆς κληροδοσίας συσταθῆσόμενον: πρβλ. § 549 ἀρ. 2 καὶ Arndts XLVI σ. 413 ἐπ. Seuff. Arch. XVIII 4.

⁴ L. 19 [20] D. de reb. dub. 34. 5, L. 38 § 6 D. de leg. III°. Πρβλ. § 535 σημ. 11 ἐπ. Ἡ σχολάζουσα κληρονομία τοῦταντίον οὐδὲ διὰ κληροδοσίας νὰ τιμηθῇ εἶναι ἱκανή, § 531 σημ. 10 ἐν τέλ.

⁵ L. 19 § 2 D. de leg. I^o, L. 88 § 6 D. de leg. II°, L. un. § 11 C. de cad. toll. 6. 51. Πρβλ. L. 23 § 1 C. de leg. 6. 37. [A. II. 127 <1896>].

⁶ L. 67 § 1 D. de leg. I^o, L. 25 [24] D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 24 [23] eod.

⁷ L. un. § 11 C. de cad. toll. 6. 51. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παρατηρητέον μετὰ προσοχῆς, μήπως ἡ θέλησις τοῦ κληρονομουμένου ἦτο, ὅπως ἕκαστος λάβῃ τὸ κληροδοτηθὲν ἀντικείμενον, ὃ μὲν αὐτοῦσιον, ὃ δὲ κατὰ τὴν ἀξίαν του. L. un. § 11 cit. i. f., L. 33 D. de leg. I^o, L. 20 D. de leg. III°. (Κατὰ

καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθη ὁμοῦ εἰς πλείους, πρὸς τούτοις δὲ καὶ εἰς ἕτερόν τινα ἰδιαιτέρως, οἱ ὁμοῦ ὀνομασθέντες λαμβάνουσι μίαν μόνον μερίδα⁸. Ἐὰν τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθη κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τινα ἐξ ὁλοκλήρου, εἶτα δὲ εἰς ἕτερον ἐν μέρει, ὁ κατὰ πρῶτον ὀνομασθεὶς λαμβάνει μόνον τὸ ὑπολειπόμενον μέρος⁹.—Ἐπὶ διαζευκτικῆς μνείας πλειόνων τὸ «ἦ» κατὰ διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ νοητέον ὡς «καὶ»¹⁰· ἡ διάταξις ὁμῶς αὕτη ἐφαρμόζεται, μόνον ἂν μὴ συνάγεται ἀνεκδοιάστως διάφορος τοῦ κληρονομουμένου θέλησις¹¹.—Ἐὰν ἐγένετο κληροδοσία πρὸς

τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον συνέβαινε τοῦτο πάντοτε ἐπὶ καταδικαστικῆς κληροδοσίας, Gai. II. 205, Ulp. XXIV. 13· περὶ τοῦ legatum sinendi modo ὄρ. Gai II 213, L. 14 D. de usu et usufr. 33. 2. Τοῦτο κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανός, L. un. § 11 cit.). Δέον προσεῖν νὰ προσέξωμεν μήπως ὁ κληρονομούμενος διὰ τῆς εἰς τὸν δευτέρον κληροδοτήσεως ἠθέλησε νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ πρώτου γενομένην, L. 33, L. 34 pr. D. de leg. I^o. Ὅρ. καὶ σημ. 9. Arndts XLVI σ. 476 ἐπ. Τῇ παραθεσίῳ L. 33 D. de leg. I^o πρβλ. Grad en witz Interpolationen σ. 12.

⁸ L. 34 pr. D. de leg. I^o. Arndts XLVI σ. 507 ἐπ. Πρβλ. § 551 σημ. 2.

⁹ L. 23 pr. D. de leg. 6. 37. Πρβλ. § 552 σημ. 12. Arndts XLVI σ. 517 ἐπ.

¹⁰ L. 4 C. de V. S. 6. 38. Πρβλ. II § 297 σημ. 4, Arndts XLVI σ. 453 ἐπ. Bernstein Zeitschr. d. Sav.-Stiftung IV σ. 177 ἐπ. [Καλλιγὰς § 258 δευτέρον ἤμισον, Παπαρηγόπουλος § 464, Κρασσὰς § 263 σ. 463].

¹¹ Ἰδίᾳ δὲν θέλει βεβαίως ἡ διάταξις νὰ ἀποστερήσῃ τὸν βεβαρημένον τοῦ ῥητῶς παραχωρηθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἐκλεκτικοῦ δικαιώματος. Ὅθεν ἐν L. 16 D. de leg. II° («Si Titio aut Seio, utri heres vellet, legatum relictum est, heres alteri dando ab utroque liberatur. Si neutri dat, uterque perinde petere potest, atque si ipsi soli legatum foret; nam ut stipulando duo rei constitui posunt, ita testamento potest id fieri») μόνον ἡ δευτέρα διάταξις θεωρητέα ὡς κατηργημένη διὰ τῆς L. 4 C. cit. Ὁ Arndts XLVI σ. 458. 466 ἐπ. θέλει νὰ διατηρήσῃ καὶ ταύτην ἐν ἰσχύϊ (ἐπὶ ῥητῶς ἀπονεμηθείσης τῷ βεβαρημένῳ ἐπιλογῆς). ὁ Fitting Natur der Correalobligationen σ. 154 ἐν τῇ σημ. εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι αὕτη περιελήφθη, ἵνα ὑποδειχθῇ ὅτι δι' ἀναμφίβολου δηλώσεως τοῦ κληρονομουμένου καὶ μετὰ τὴν L. 4 C. cit. εἶτι δύναται νὰ παραχθῇ συνενοχί. — Ἐνταῦθα προσεῖν ἀνάγονται τὰ χωρία L. 77 § 32 D. de leg. II°, L. 3 § 1 D. de adim. 34. 4 (Arndts XLVI σ. 470 ἐπ.). Ὁ Bernstein ἐνθ. ἀνωτ. σ. 199 θέλει, «ἐφ' ὅσον ἡ L. 4 C. de V. S. 6. 38 δὲν διατάσσει ἄλλο τι καὶ ἡ L. 17 D. de leg. II° δὲν ἀντίκειται» ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. 24 § 17 D. de fideic. lib., ἡ λύσις δίδηται διὰ τοῦ κλήρου. — Dernburg III § 103 σημ. 4. 5: κατὰ κανόνα συνενοχικὸν δικαίωμα.

ἓνα ἐκ τοῦ κύκλου προσώπων, εἰδικῶς ὀριζομένου, δικαιοῦνται ἅπαντες, ἐὰν ὁ βεβαρημένος μὴ παράσχη εἰς ἓνα¹². Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέταξεν, ἵνα ὀρισμένον ἀντικείμενον περιουσίας διατηρηθῇ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ¹³, ὁ δὲ λήπτης εἴτε διὰ πράξεως ἐν ζωῇ εἴτε αἰτία θανάτου περιποιήσῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἰς ξένον¹⁴, δικαιοῦται εἰς ἀπαίτησιν αὐτοῦ ὁ κατὰ βαθμὸν ἐγγύτερος συγγενής¹⁵, ἐν ἐλλείψει δὲ συγγενοῦς καὶ ὁ σὺζυγος τελευτήσαντος τοιοῦτου¹⁶.

3. Κληροδόχος ἐν τῷ συγκεκριμένῳ θέματι εἶναι ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε διὰ τῆς διατάξεως αὐτοῦ νὰ περιποιήσῃ ὠφέλειάν τινα, οὕτω δὲ δυνατὸν κληροδόχος νὰ ᾖ ἕτερός τις ἢ καὶ ἕτερός τις παρὰ τὸν ἐν τῇ διατάξει ὡς λήπτην χαρακτηριζόμενον¹⁷.

¹² L. 17 § 1 D. de leg. II° Bas. (44. 2) (ζ' αὐτ.: Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον ἰ' νομίματα παρασχεῖν ἐνὶ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων, καὶ μὴ ὀρίσει, ποίῳ θέλει δοῦναι, πᾶσι δίδωσι τὰ ἰ') L. 24. 25 eod., L. 67 § 7, L. 77 § 4 eod., L. 21 § 1 D. de statu lib. 40. 7, πρβλ. L. 16 C. de fideic. 7. 4. Οὐχὶ ὀρθῶς βεβαίως ὁ Fitting ἐνθ. ἀνωτ. σ. 151 ἐπ. σημ. 179 ἐξομοιοῖ τὴν περίπτωσιν ταύτην πρὸς τὴν διαζευκτικὴν μνεῖαν' ὄρ. ἐναντίον τούτου A r n d t s XLVI σ. 466 ἐπ. Πρβλ. ἔτι L e i s t Συνεχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 585 ἐπ.

¹³ Πρβλ. τὰς βιβλιογραφικὰς παραπομπὰς τῆς § 637 σημ. 3. L e i s t ἐνθ. ἀνωτ. σ. 591 ἐπ.

¹⁴ L. 114 § 15-18 D. de leg. I^o, L. 67 pr.-§ 4, L. 69 § 1. 3 D. de leg. II°, L. 4 C. de fideic. 6. 42, L. 88 § 15 D. de leg. II°, L. 38 pr. D. de leg. III°, L. 120 § 1 D. de leg. I^o, L. 11 C. de fideic. 6. 42' L. 77 § 27 D. de leg. II°. Νεαρ. 159 πρ. κεφ. 3.

¹⁵ L. 69 § 3 D. de leg. II°. Πρβλ. Seuff. Arch. VII. 209. 310.

¹⁶ L. 5 C. de V. S. 6. 38.—Ὁρθῶς δύναται νὰ βαρηθῇ οὐ μόνον ὁ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἐπόμενος κάτοχος. Ὁρ. περὶ τούτου § 537 σημ. 4. ἐπ.

¹⁷ L. 11 § 22 D. de leg. III°. «Interdum alterius nomen scribitur in testamento, alteri vero fideicommissi petitio vel legati competit» L. 3 § 4 D. de lib. leg. 34. 3. «Et est verum, non eolum eum, cuius nomen in testamento scriptum est, legatarium habendum, verum eum quoque, qui non est scriptus, si et eius contemplatione liberatio relicta esset». Παραδείγματα: L. 49 § 4-7, L. 108 § 13. 14 D. de leg. I^o, L. 11 § 22 D. de leg. III°, L. 28 § 10-12 D. de lib. leg. 34. 3' L. 3 § 3-5 D. de lib. leg. 34. 3' L. 69 § 2 D. de leg. I^o, L. 71 § 3 D. de cond. 35. 1. Πρβλ. J h e r i n g Jahrb. f. Dogm. X. σ. 253 ἐπ., XXIV σ. 165 ἐπ., [Ἐφ. Ἀθ. 626 <1908>, 1599 <1908>].

3. Ὁ κληροδοσία βεβαρημένος.

§ 626.

1. Διὰ κληροδοσίας δύναται νὰ βαρηθῇ πᾶς ὁ λαμβάνων τι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου καὶ δυνάμει τῆς θελήσεως αὐτοῦ¹. εἰδικώτερον εἰπεῖν, διὰ κληροδοσίας δύναται νὰ βαρηθῇ οὐ μόνον ὁ ἐκ διαθήκης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος², οὐδὲν ἦττον δὲ ὁ ἐκ συμβάσεως κληρονόμος³ καὶ ὁ δημόσιος θησαυρὸς διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ περιουσία ἤθελε περιέλθει εἰς αὐτὸν ὡς ἀκληρονόμητος⁴, προσέτι δὲ ὁ κληροδόχος⁵, ὁ αἰτία θανάτου δωρεοδόχος⁶ καὶ ὁ λαμβάνων τι διὰ τῆς πληρώσεως αἰρέσεως, προστεθειμένης εἰς ἄλλην τινὰ τελευταίας βουλήσεως διάταξιν⁷. Καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν προσώπων τούτων δύναται νὰ βαρηθῶσι διὰ κληροδοσίας⁸. ἐπίσης ὁ ἐξουσιαστής, ὁ διὰ τοῦ τετιμημένου ὑπεξουσίου κτώμενος⁹. Τοῦναντίον δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ κληροδο-

¹ L. 1 § 6 D. de leg. III°: «Sciendum est autem, eorum fidei committere quem posse, ad quos aliquid perventurum est morte eius, vel dum eis datur vel dum eis non adimitur». Κληροδοσία ἡδύνατο νὰ βαρηθῇ μόνον ὁ ἐκ διαθήκης κληρονόμος· ὁ ἐξ ἀδιαθέτου δὲν ἡδύνατο, διότι ἡ κληροδοσία εἶδει νὰ καταλειφθῇ ἐν διαθήκῃ, ἀλλ' οὐδ' ὁ κληροδόχος. Gai. II. 260. 271, Ulp. XXIV. 90, pr. 1. de sing. reb. 2. 24.

² L. 3 pr. § 1, L. 8 § 1 D. de iure codic. 29. 7, L. 92 § 2 D. de leg. I^o, L. 1 § 7-10 D. de leg. III° Πρβλ. καὶ L. 114 pr. D. de leg. I^o.

³ Ἀλλ' οὐχί, ἐννοεῖται, μετὰ τὴν κληρονομικὴν σύμβασιν, ἂν μὴ ἐγένετο ἐπιγύλαξις τῆς ἀνακλήσεως. Fein Συνέχ. Glück XLIV σ. 197 ἐπ. Hartmann Erbverträge σ. 55 ἐπ.

⁴ L. 114 § 2 D. de leg. I^o.

⁵ Pr. I. de sing. reb. 2. 24.

⁶ L. 77 § 1 D. de leg. II°, L. 3 pr. § 3. 4 D. de leg. III°, L. 9 C. de fideic. 6. 42. Τῷ αἰτία θανάτου δωρεοδόχῳ δύναται νὰ ἐπιβληθῇ κληροδοσία καὶ μετὰ τὴν δωρεάν, ἂν μὴ ἐγένετο παραίτησις τῆς ἀνακλήσεως, πρβλ. II § 369 σημ. 4. 5.

⁷ L. 96 § 4 D. de leg. I^o.

⁸ L. 5 § 1, L. 6 pr. D. de leg. III°, L. 15 D. de lib. leg. 34. 3. Ὁυφαικὸς ὑποκατάστατος: § 559 ἀρ. 8. Ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος τοῦ ἀνήβου: L. 92 § 2—L. 94 pr., L. 126 pr., D. de leg. I^o. Ἐξαίρεσις ἐν L. 24 C. de leg. 6. 37. Arndts XLVII σ. 197 ἐπ.

⁹ Ulp. XXIV. 21, XXV. 10. L. 11 D. de leg. I^o, περὶ οὗ χωρίου παρα-

σία εἰς ἐκεῖνον, ὅστις λαμβάνει μὲν τι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου, οὐχὶ ὅμως δυνάμει τῆς θελήσεως αὐτοῦ¹⁰.

2. Πλείονες διὰ μιᾶς κληροδοσίας βεβαρημένοι εὐθύνονται κατ' ἰσομοιρίαν, ἐκτὸς ἐὰν ἡ κληροδοσία ἐπεβλήθη εἰς κληρονόμους ὡς τοιούτους, ὅποτε ὑποχρεοῦνται ἀναλόγως τῶν κληρονομικῶν αὐτῶν μερίδων¹¹. Πλείονες διὰ μιᾶς κληροδοσίας

βλητέον V a n g e r o w II § 521 σημ. 1, Arndts XLVII σ. 203. Πρβλ. ἐτι L. 4 D. de leg. III°, L. 62 D. de leg. II°.

¹⁰ L. 2 D. de leg. III°, L. 31 C. de fideic. 6. 42° L. 114 § 1 D. de leg I^o, L. 28 D. de leg II°, L. 6 § 1 D. de leg III°.

¹¹ L. 86 § 3 D. de leg. I^o, L. 124 i. f. eod. Πρβλ. L. 77 § 29 D. de leg. II°, L. 19 D. de iure codl. 29. 7 (Arndts XLVII σ. 222 ἐπ.). "Ὅτι οἱ βεβαρημένοι ἐβαρήθησαν ὡς κληρονόμοι, τοῦτο εἶναι ἀναμφίβολον, ἐὰν ἡ διάταξις λέγῃ ὅτι «οἱ κληρονόμοι», «οἱ κληρονόμοι μου» ὀφείλουσι νὰ καταβάλωσι τὸ κληροδότημα. Τί ἰσχύει ὅμως, ἐὰν οἱ βεβαρημένοι ἐμνημονεύθησαν ὀνομαστί; Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἐρημνεῖα δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς προχειροτάτης παρατηρήσεως, ὅτι ἐπειδὴ ὀνομάσθησαν ἅπαντες οἱ κληρονόμοι, ὁ κληρονομούμενος διὰ τῆς ὀνομαστικῆς μνείας τούτων θὰ ἐπεδίωξε βεβαίως ἰδιαίτερον τι, ἐξίσωσιν ἄρα τῶν κληρονόμων, ἀφοῦ ἄλλως συντομώτερον πάντως θὰ ἦτο νὰ ἐκφρασθῇ κατὰ τὸν προορηθέντα τρόπον ἢ νὰ μὴ ὀνομάσῃ ποσὸς βεβαρημένον (σημ. 13) τὸν αὐτίον δέ, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ὀνόμασέ τινας μόνων τῶν κληρονόμων εἰς τὴν κατ' ὄνομα μνείαν προέβη πιθανῶς, μόνον ὅπως διαστείλῃ ἀπὸ τῶν συγκαληρονόμων αὐτῶν ἐκείνους, οὓς ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρῶνῃ. Ἐν τούτοις ἐν τῇ ὁμαικτικῇ ἐπιστήμῃ ὑπεστηρίζετο καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ κατ' ὄνομα χαρακτηρισμὸς τῶν κληρονόμων ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἀποκλείει τὴν κατὰ κληρονομικὰς μερίδας ἐνοχίαν, ὡς καὶ ἡ ἀντίθετος γνώμη, ὅτι ἀποκλείει αὐτὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει. "Ὁρ. ἐνθ. μὲν L. 17 D. de duob. reis 45. 2, ἐναντίον L. 124 D. de leg. I^o, ἐνθεν δὲ L. 54 § 3 D. de leg. I^o (τῷ τέλει τοῦ χωρίου τούτου πρβλ. L. 37 D. de stip. serv. 45. 3 τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως). Πρὸς συμβιβασμὸν τῶν χωρίων τούτων πολὺς πόνος κατεβλήθη· ἀλλ' ὡς ἐγὼ νομίζω καὶ ὡς παρὰ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται, εἰς μάτην. Τὰ χωρία αἰροῦνται λοιπὸν ἀμοιβαίως καὶ οὐδὲν ἐμποδίζει, ἵνα ὡς βάσιν τῆς τοῦ δικαίου ἐφαρμογῆς θέσωμεν τὸν ἄνω ῥηθέντα κανόνα, ὅστις ὁμολογητέον, εἶναι μόνον ἐρημνευτικὸς. Ὁμοίαν διάστασιν γνωμῶν παρουσιάζει ἡ ὁμαικτικὴ ἐπιστήμη ἐν ὁσέσει πρὸς τὸ ζήτημα, κατὰ πόσα μέρη κτᾶται δούλος ὑπὲρ τῶν πλειόνων κυρίων αὐτοῦ, ὅρ. L. 5, L. 7 pr., L. 37 D. de stip. serv. 45. 3 Φιλολογία: Rosshirt. I σ. 238 ἐπ. Arndts RLex. VI σ. 284. D a b i s Zeitschr f. Civ. u. Pr. N. F. I. σ. 406 ἐπ. Gerstlacher zur Lehre von dem Rechtsverhältniss zwischen mehreren mit einem Legat belasteten Erben und dem Legatar (Heidelberg 1853). Brinz I ἐκδ. σ. 914 ἐπ. 2 ἐκδ. II σ. 376. V a n g e r o w II § 521 σημ. 3. Ἐκτοτε Arndts Συνέγ. Glück XLVII σ. 228-264 (ὅστις ὁμολογῶν τὴν ἀντίφασιν θέλει νὰ ἐπέρχηται κατὰ κεφαλὰς ἐπιμερισμὸς ἐπὶ πάσης κατ' ὄνομα μνείας τῶν βεβαρημένων). Serafini

διαξευκτικῶς βεβαρημένοι εἰσὶν ἐκ συνενοχῆς συνοφειλέται¹².

3. Μὴ ὀνομασθέντος βεβαρημένου, ἡ κληροδοσία βαρύνει τὸν κληρονόμον ἢ τοὺς κληρονόμους, τούτους δὲ κατὰ τὴν κληρονομικὴν ἐκάστου μοῖραν¹³.

4. Ἡ προκληροδοσία*.

§ 627.

Τὸ ἰδιάζον τῆς προκληροδοσίας¹ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ κληροδόχος εἶναι ἐν μέρει καὶ ὁ βεβαρημένος. Προ-

Archivio giuridico 1871 p. 128 ss. (νέα ἀπόπειρα συμβιβασμοῦ, ἐν L. 17 cit. τὸ idem est νοητέον = hoc est). Mehlhafft αὐτ. XII p. 385 ss. 483 ss. (ἄλλη ἀπόπειρα συμβιβασμοῦ, ἡ L. 124 D. de leg. I^o καὶ ἡ L. 54 § 3 eod. νοητέα ὡς ἀναφερόμεναι εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οἱ βεβαρημένοι κληρονόμοι εἶναι διηρημένοι καθ' ὀμάδας). Brinz 2 ἔκδ. III σ. 376. Dernburg III § 103 ἐν τέλ. Werner über die Haftung mehrerer mit einem Legat belasteten Erben. Ἐναΐσιμος² διατριβή, Göttingen 1894.—[Καλλιγᾶς § 257, Παπαροηγόπουλος § 471 ἔπ., Κρασσᾶς § 266, Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 47].

¹² L. 8 § 1 D. de leg. I^o, L. 25 pr. D. de leg. III°. Πρβλ. II § 297 σημ. 4.—Εἰς ὀλόκληρον ὑποχρέωσις ἐπέρχεται καὶ ὅταν τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας εἶναι ἀδιαίρετον, L. 11 § 23. 24 D. de leg. III°, L. 7 D. de serv. leg. 33. 3, L. 80 § 1 D. ad. leg. Falc. 35. 2. Πρβλ. II § 299.

¹³ L. 33 pr. D. de leg. II°.

* Ἡ διεξοδικωτάτη, καὶ δὴ τὰ μάλιστα διεξοδική, ἀνάπτυξις τῆς περὶ προκληροδοσιῶν διδασκαλίας εἶναι ἡ τοῦ v. Buchholtz: die Lehre von den Prälegaten (1850). Ἔτερα ἔργα: v. d. Pfordten de praelegatis (1832. Clausen ἐν Juristische Zeitschrift, herausgeg. von dem Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Advocatenverein, Jahrg. 1845 σ. 144 ἔπ. Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXXV σ. 260 ἔπ. (1852). Degenkolb de legato quod fiebat per praeceptionem (1855). Czylharz über das legatum per praeceptionem, Haimmerl's österr. VJSchr. III σ. 115 ἔπ. (1859). Arndts Συνέχ. Glück XLVI. σ. 1-178 (1871). R. Voss D. de regula: heredi a semet ipso inutiliter legatur (1873). Kretschmar die Natur des Prälegaten nach römischen Recht (1874) (Περὶ τοῦτου Czylharz krit. VJSchr. XIX σ. 168 ἔπ.). Rosshirt L. σ. 255 ἔπ. (ἄρ. τὸ νὰ ὑτὸν καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τούτου ἐκδιδόμενη Zeitschrift für Civil-und Criminalrecht V. σ. 268 ἔπ.). Arndts RLex VI σ. 288-290. Vangerow II § 523, Sintesis III § 210, Brinz 1 ἔκδ. σ. 910 ἔπ. 2 ἔκδ. III. § 423v. Unger § 55 ἐν τέλ. Göpper über den Grund der Regel: heredi a semet ipso inutiliter legatur. Ἐναΐσιμος διατριβή, Göttingen 1893. Bonfante Bull. dell' istit. di dir. rom. VII σ. 187 ἔπ. (1894). Kohler ἐν Arch. für civ. Pr. XCI σ. 347 ἔπ. [Καλλιγᾶς § 333 ἔπ., Παπαροηγόπουλος § 477 ἔπ., Κρασσᾶς § 267 ἔπ., Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 51-75].

¹ Ὁ ὅρος praelegatum δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς πηγαῖς, ἐνῶ συνηθέστατος εἶναι § 627 ἐν αὐταῖς ὁ ὅρος praelegare. Πρβλ. Buchholtz σ. 16 ἔπ.

κληροδοσία δηλαδή εἶναι κληροδοσία, καταλειφθεῖσα ἐνὶ τῶν πλειόνων κληρονόμων εἰς βάρος τῶν κληρονόμων, ἐπομένως καὶ εἰς ἴδιον τοῦ τετιμημένου βάρους². Ἡ προκληροδοσία εἶναι ἄκυρος ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν μερίδα τοῦ κληροδόχου³, διότι ἡ διάταξις τοῦ νὰ λάβῃ οὗτος ὅ,τι ἤδη τῷ ἐδόθη περιέχει ἐν ἑαυτῇ ἀντίφασιν⁴. Ἐὰν ὁμως ὁ προκληροδόχος μὴ γίνῃ κληρονόμος, λαμβάνει κατὰ τὴν εἰκαζομένην τοῦ κληρονο-

² Γλωσσικῶς μὲν δὲν εἶναι ἐσφαλμένον νὰ λέγῃ τις κληροδοσίαν, καὶ ὅσακις ὀρίζεται ὑπὲρ τοῦ κληρονόμου κληροδοσία, ἐπιβληθεῖσα εἰς ἄλλον τινὰ ὠρισμένον κληρονόμον· ἀλλὰ τοιαύτη κληροδοσία (καὶ μὴ σκοπούμενον ὅτι δύναται νὰ ἐνασκηθῇ καὶ διὰ τῆς διανομῆς τοῦ κλήρου, L. 17 § 2 D. de leg. 1°) ὑπόκειται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς συνήθειας περὶ κληροδοσιῶν ἀρχάς. Πρβλ. B u c h h o l t z σ. 144 ἐπ. (Ἄλλης γνώμης ὡς πρὸς τὴν ῥηθεῖσαν τῆς κληροδοσίας ἐνάσκησιν ὁ A r n d t s XLVII σ. 13 ἐπ. καὶ ἐν μέρει ὁ K r e t s c h m a r σ. 143 σημ. 74.)—Ἡ φυσικωτάτη ἔκφρασις πρὸς διάταξιν προκληροδοσίας εἶναι αὕτη: ὅτι δέον ὁ κληρονόμος νὰ ἔχῃ ἢ νὰ λάβῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐκ τῆς κληρονομίας, ὅτι ἐκ τῶν προτέρων κληροδοτεῖται τὴν αὐτὴν ἐκ τῆς κληρονομίας. Ἐνταῦθα ἀνάγεται τὸ *legatum per praeceptionem* τῶν Ῥωμαίων, Gai. II. 216° πρβλ. περὶ αὐτοῦ L. 34 § 1, L. 88 § 3 D. de leg. II°, L. 41 § 3 D. de leg. III°, L. 32 § 4 D. de auro 34. 2. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ τοιαύτη διατύπωσις, πρβλ. L. 104 § 3 D. de leg. 1° («*quisquis mihi heres erit, damnas esto At- tio heredi decem dare*»), L. 104 § 5 eod., L. 1 § 6 D. quod leg. 43. 3. A r n d t s XLVII σ. 30 ἐπ. Θεμελιώδης ἰδέα τῆς εἰρημένης πραγματείας τοῦ K r e t s c h m a r εἶναι ὁ τονισμὸς τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ διατάξεως, σκοποῦσης νὰ παρῶσχη τῷ συγκληρονόμῳ προτεραιότητα κατὰ τὴν κληρονομικὴν διανομὴν («*οὐσιαστικὸν ἐξαιρέτον*»), καὶ τῆς «*ἀπλῆς προκληροδοσίας*». Ἀλλ' ὁ K r e t s c h m a r ῥητῶς τονίζει ὅτι καὶ ἐν τῇ διατάξει ἐξαιρέτου περιέχεται κοινὴ κληροδοσία. B e r n s t e i n Zur Lehre vom römischen Voraus (*legatum per praeceptionem*) ἐν *Zeitschr. d. Sav.-Stift.* XV σ. 26 ἐπ. (1894), ἐναντίον *Ferrini Bull. dell' inst. di dir. rom.* VIII σ. 1 ἐπ. (1895).

³ Εἶναι «*legatum inutiliter datum*», «*legatum non consistit*». Ὅσοι τὰ ζωορία τῆς ἐπομένης σημειώσεως.

⁴ «*Heredi a semet ipso legari non potest*», Ulp. XXIV. 22. L. 18, L. 34 § 11, L. 116 § 1 D. de leg. I^o, L. 34 § 1 D. de leg. II°, L. 18 § 2 D. de his quae ut ind. 34 9.—«*quamquam legatum pro ipsius parte non constitisset, ideoque portionem istam pro herede possideret*», L. 40 pr. D. de leg. III°, L. 1 § 6 D. quod leg. 43. 3. Ἐπακόλουθα τοῦ ὅτι ὁ προκληροδόχος δὲν λαμβάνει ὡς κληροδόχος, ἀλλὰ διατρεῖ ὡς κληρονόμος: α) L. 74. 86 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 24 C. fam. ere. 3. 36° β) L. 19 [18] § 3 D. ad SC. Treb. 36. 1 (πρβλ. § 666 σημ. 5). A r n d t s XLVII σ. 77 ἐπ.—Ὁ C l a u s s e n ἐνθ. ἀνωτ. τὸν λογικῶς ἀναγκαῖον τοῦτον κανόνα χαρακτηρίζει ὡς «*παράλογον δόγμα*», ὅπερ καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι νομικοὶ παρέβλεπον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Πρβλ. τοῦναντίον τὴν διεξοδι-

μουμένου βούλησιν τὸ κληροδοτηθὲν ὡς κληροδόχος καὶ κατὰ τὸ εἰς τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα ἀναλογοῦν μέρος⁵· τοῦτο ὁμως δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὸν κληρονόμον τοῦ προκληροδόχου, ἐὰν οὗτος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως⁶.

τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ V a n g e r o w Arch. σ. 269 ἐπ., ὅρ. δὲ καὶ B u c h h o l t z σ. 200 ἐπ. ἀφ' ἑτέρου τὰς παρατηρήσεις τοῦ K r e t s c h m a r σ. 265 ἐπ. (ὡς ὁμως ἐγὼ δὲν θεωρῶ ἐπιτυχεῖς). Κατὰ τῆς ἀκυρότητος διὰ τὸ νεώτερον δίκαιον K o h l e r ἐν Arch. für civ. Pr. XC σ. 118 ἐπ.—Παρὰ τὴν ἐνταῦθα ὑποστηριζομένην ἐκδοχὴν, καθ' ἣν ἡ προκληροδοσία εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἀνίσχυρος ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν μερίδα τοῦ κληροδόχου, ὑπάρχει καὶ ἕτερά, καθ' ἣν ἡ προκληροδοσία ἀκυροῦται βραδύτερον διὰ τοῦ γενέσθαι τὸν κληροδόχον κληρονόμον. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης, ὑπὲρ ἧς ἐσχάτως καὶ A r n d t s XLVII σ. 103 ἐπ., V o s s p. 12, B r i n z 2 ἐκδ. ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 4 πρβλ. B u c h h o l t z σ. 180 ἐπ., K r e t s c h m a r σ. 29 ἐπ. 224 ἐπ. [Περὶ τῆς διχογνωμοσύνης ταύτης πρβλ. Ν ο μ ι κ ὸ ν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 56 ἐπ.]

⁵ L. 17 § 2, L. 18 D. de leg. I^o, L. 12 C. de leg. 6. 37. L. 87. 89. 90 pr. D. de leg. I^o, L. 12. 18 § 2 D. de his quae ut ind. 34. 9. Πρβλ. L. 88. 99 § 1 D. de leg. I^o, L. 92 pr. D. de leg. III°, L. 20 pr. de instr. 33. 7. Περὶ τῆς L. 91 § 2 D. de leg. I^o, ἣν ὡσαύτως ἐπικαλοῦνται συνήθως ὡς πρὸς τὸ προκείμενον, πρβλ. K r e t s c h m a r σ. 33 ἐπ. καὶ γενικῶς B u c h h o l t z σ. 187 ἐπ., A r n d t s XLVII σ. 82 ἐπ., K r e t s c h m a r σ. 49 ἐπ. 234 ἐπ.—Πῶς πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐιδικώτερον ὅτι, ἐὰν ὁ προκληροδόχος μὴ γίνῃ κληρονόμος, ἡ κληροδοσία ὑφίσταται καὶ ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μοῖραν; Εἰς τὴν γνώμην τὴν δεχομένην ὅτι ἡ προκληροδοσία εἶναι ἀρχικῶς ἔγκυρος (σημ. 4 ἐν τέλ.) οὐδεμίαν, ὡς εἰκός, παρέχει τὸ ζήτημα τοῦτο δυσκολίαν· ἀλλ' οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἀντιθέτου ἐκδοχῆς ἔχουσα διαφόρους γνώμας. Κατὰ τὸν B u c h h o l t z ἡ ἀνίσχυρος κληροδοσία καθίσταται ἀπλῶς ἔγκυρος κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομούμενου· ὁ V a n g e r o w (Lehrbuch ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. IV) δέχεται ὑπὸ αἵρεσιν ἐπανάληψιν τῆς περὶ προκληροδοσίας διατάξεως δι' ἣν περιπτώσιν ὁ ἐγκατάστατος δὲν γίνῃ κληρονόμος, ὁ δὲ D o n e l l u s (comm. iur. civ. VIII c. 7 § 8) δέχεται μετὰ τῆς Γλώσσης αἵρεσιν τοῦ μὴ γενέσθαι κληρονόμον, ἐν αὐτῇ τῇ προκληροδοσίᾳ περιεχομένην. Τὸ τελευταῖον θὰ εἶναι ὀρθόν. Κατὰ τὴν ἐρμηνεύειαν, ἥτις ἴσχυεν ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ὡς πρὸς τὴν προκληροδοσίαν αὕτη ἔχει τὸ νόημα· ὁ κληρονόμος θέλει ἔχει ὡς κληροδόχος, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἡδὴ ὡς κληρονόμος. Κατ' οὐσίαν αὕτη εἶναι καὶ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ K r e t s c h m a r ὑπὸ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος χαρακτηρίζει τὴν σχέσιν ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως (ὁ κληρονομούμενος «κατὰ πρῶτον λόγον» συνεπιβαρύνει τὸν κληροδόχον, «κατὰ δευτέρον δὲ λόγον» ἐπιβαρύνει μόνον τοὺς συγκληρονόμους) καὶ ὅτι κοπιᾷ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐν τῇ προκληροδοσίᾳ οὐδεμία περιέχεται αἵρεσις, ἣν «ὡς τοιαύτην ἠθέλησε καὶ ἔθετο ὁ κληρονομούμενος», εἰ καὶ ὁμολογῇ ὅτι νομικῶς θεωρεῖται ὡς διατελοῦσα ὑπὸ αἵρεσιν. D e r n b u r g III § 115.

⁶ L. 75 § 1 D. de leg. II°. Ἡ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει εὐνοίᾳ ἐρμη-

Ἐὰν ἡ προκληροδοσία ἐδόθη εἰς τὸν προκληροδόχον οὐχὶ μόνον, ἀλλ' ὁμοῦ μετ' ἄλλου τινός, δυνατὸν ὡς ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως (§ 644. 645) νὰ συμβῆ, ὥστε ὁ προκληροδόχος νὰ μὴ διατηρήσῃ ὡς κληρονόμος τὴν εἰς τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ μερίδα ἀντιστοιχοῦσαν μοῖραν τοῦ ἀντικειμένου τῆς κληροδοσίας, ἀλλὰ νὰ περιέλθῃ αὕτη εἰς τὸν συγκληροδόχον¹. Ἐν τῇ περιπτώσει ὁμοῦ ταύτῃ προϋποτίθε-

νεία δὲν χωρεῖ, ἐὰν ἐξ αὐτῆς θὰ ὠφελοῦντο μόνον οἱ κληρονόμοι τοῦ κληροδόχου, οὓς ὁ κληρονομούμενος οὐδαμῶς ἐσκέφθη. Τοιοῦτοτρόπως, ὡς ἐγὼ ἐξακολουθῶ νομίζων, δύναται νὰ ἀρθῇ εὐχερέστατα ἡ δυσκολία ἣν ἀντιτάσσουσιν ἐνταῦθα αἱ L. 104 § 6 D. de leg. I^o, L. 31 D. quando dies 36. 2 καὶ L. 28 de D. de cod. inst. 28. 7. Ἄλλως ὁ Vangerow Lehrb. ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. IV. ἄλλως δὲ προσέει Κρετςσμαρ σ. 270 ἐπ.—Δὲν ἔλειψαν καὶ ἀπόπειραι πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ L. 75 § 1 cit. δὲν περιέχει πῶσως τὸν ἐν τῷ κειμένῳ κανόνα, ἀλλ' ὅτι τὸναντίον ἐπιδιὰζει τοῖς κληρονόμοις τοῦ κληροδόχου τὴν ὅλην κληροδοσίαν. Αἱ ἀπόπειραι αὗται καταλήγουσιν εἰς τοῦτο, ὅτι αἱ τοῦ χωρίου «praeeptionum portiones, que pro parte coheredum canstiterunt» δὲν πρέπει νὰ νοηθῶσιν ὡς μέρη τῶν ἐξαρέτων, ἀλλ' ὡς τὰ ὅλα ἐξαιρέτα ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὀριστικῶς προουποθέσας κληρονομικὰς μερίδας τῶν συγκληρονομῶν. Πρὸβλ. Schütze Jahrb. f. Dogm. III σ. 418 ἐπ., Arndts XLVII σ. 124 ἐπ., Serafini Archivio giuridico VII p. 182 ss. (οἵτινες ὁμοῦ διαφρονοῦσιν ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον, τοῦ Schütze καὶ τοῦ Arndts ἰδίᾳ νοούντων τὸ χωρίον ὡς μὴ πραγματευόμενον πῶσως περὶ κληροδοσίας). Dernburg III § 115 σημ. 5 Costa Papinianum III σ. 101 ἐπ., Kohler Arch. für. civ. Pr. XCI σ. 357.

¹ L. 34 § 11 D. de leg. I^o Βασ. (44. 1) λγ' αὐτ.: «Ἐὰν δύο τοῖσι ληγατευθῇ προᾶγμα, ὧν ὁ εἰς κληρονόμος ἐστίν, οὐ καλῶς αὐτῶ ἀφ' ἑαυτοῦ ληγατεύεται, ἀλλὰ τοῦτο τῷ συλληγαταρίῳ ἀρμόζει». L. 116 § 1 D. de leg. I^o:—«si fundus legatus sit ei qui ex parte dimidia heres institutus est et duobus extraneis, ad heredem cui legatus est sexta pars fundi pertinet, quia a se vindicare non potest, a coherede vero semissario duobus extraneis concurrentibus non amplius tertia parte: extranei autem et ab ipso herede, cui legatum est, semissem et ab alio herede tricentem vindicabunt». Ἐὰν ὁ συγκληροδόχος εἶναι καὶ οὗτος κληρονόμος, χωρεῖ ἀμοιβαῖον δικαίωμα προσαυξήσεως καὶ ἐπομένως ἕκαστος κληροδόχος λαμβάνει τὸ κληροδοτήμα κατὰ λόγον τῆς κληρονομικῆς μοίρας τοῦ ἄλλου L. 34 § 12 D. de leg. I^o. «Inde dicitur, si duo sint heredes, unus ex uncia, alter ex undecim unciiis, et iis fundus legatus sit, unciarum heredem undecim partes in fundo habiturum, coheredem unciam» [ἐσφαλμένως Βασ. (44. 1) λγ' αὐτ.]. «Οἱ καὶ L. 2 pr. D. de instr. 33. 7: pro partibus coheredum viriles habituros legatarios placuit».—Εἰδικὸν ζήτημα: ὑπαρχόντων πλείονων τῶν δύο κληροδόχων, κατὰ ποίας μερίδας προσαυξάνει εἰς τοὺς ἄλλους κληροδόχους τὸ ἀνισχύρως ἐκάστω κληροδοτηθῆν; Κατὰ τὴν γνώμην μου συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα κατ' ἴσας μερίδας, ἐνθ' ὁ Vange-

ται ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησεν, ὅπως ὁ προκληροδόχος ἔγῃ μόνον ὡς κληροδόχος, τοῦτο δὲ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον δὲν ἐπιτρέπεται ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ δεχθῶμεν⁸.

row (Arch. σ. 311 ἐπ. Lehrb. σ. 424) εἰδέξατο ὅτι προσαυξάνει εἰς αὐτοὺς κατ' ἐκείνας τὰς μερίδας, καθ' ἃς ἡ κληροδοσία αὐτῶν ἔχει ἔννομον ὑπόστασιν ὅθεν π. γ. ἐὰν ὁ Α ἐκλήθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν κατὰ τὸ $\frac{1}{n}$, ὁ Β κατὰ τὰ $\frac{2}{n}$ καὶ ὁ Γ κατὰ τὰ $\frac{3}{n}$, ἡ προσαύξησης θὰ γίνῃ εἰς τὸν Α καὶ Β κατὰ τὴν ἀναλογίαν 5 πρὸς 4, εἰς τὸν Β καὶ Γ κατὰ τὴν ἀναλογίαν 4 πρὸς 3, εἰς τὸν Α καὶ Γ κατὰ τὴν ἀναλογίαν 5 πρὸς 3. Τὴν γνώμην ταύτην, πρὸς ἣν ὀπωσθήποτε καὶ ὁ Buchholtz (σ. 434 σημ. 100) παρεχώρησε (ἐναντίως Rosshirt ἐν Zeitschrift αὐτοῦ V σ. 270 ἐπ.), θεωρῶ μὴ ὀρθὴν διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως μεταξὺ συγκληροδόχων βάσιν ἔχει, ὅτι ἐν ἐκείνῳ ἔχουσι ἤδη ἐπὶ τοῦ ὅλου οὗτος καὶ ἐκεῖνος, εἶναι διαφόρου μεγέθους. Ὑπερ τοῦ Vangerow, ἄνευ ὅμως δικαιολογίας, Arndts ἐνθ. ἀνωτ. σ. 159 κατ' αὐτοῦ δὲ Voss p. 67 ss. Brinz 2 ἐκδ. ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 9.

⁸ Οἱ Ρωμαῖοι ἀπέβλεπον πρὸς τὴν ἔκφρασιν, ἡμᾶς δὲ οὐδὲν κωλύει νὰ ἀποβλέπομεν πρὸς τὴν πραγματικὴν θέλησιν. Ἄλλ' ὅτι ἡ πραγματικὴ τοῦ κληρονομημένου θέλησις κατευθύνεται ἐν ἀμφιβολίᾳ μόνον εἰς τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, ὅπερ θέλει νὰ προκαλέσῃ, καὶ οὐχί εἰς τὸ νομικὸν μέσον, δι' οὗ τοῦτο ἐπιτευχθήσεται, δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ. Ἐὰν ἄρα ὁ κληρονομούμενος παρέχῃ εἰς τινὰ κληρονομὸν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου μεμονωμένον τὴν ἀντικείμενον τοῦ κλήρου, θέλει ἐν ἀμφιβολίᾳ, ὅπως οὗτοι ὄσιν ἐν ἴσῃ μοίρᾳ. — Τὴν ἐξίσωσιν τῶν κληροδόχων εὐρίσκουσι ἄλλοι ἀνεγνωρισμένην ἤδη καθόλου ἢ ἐν μέρει ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ. Οὕτως ἐκ τῶν παλαιότερων Claussen (ὑπερ τῆς καθόλου ἐξισώσεως). Buchholtz, Sintenis (ὑπερ τῆς ἐν μέρει). Ὅρ. κατὰ τούτων Vangerow Arch. σ. 265 ἐπ. Lehrbuch σ. 491 ἐπ. Νεωστὶ ὅμως ὁ Arndts σ. 176 ἐπ. καὶ Kretschmar σ. 164 ἐπ. ἐγράψαν αἰδῆς τὴν αὐτὴν ὁδόν. Ὁ Arndts ἐπικαλεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ ἰουστινιανείῳ Συλλογῇ περιλήφθησαν χωρία, ἅτινα, καθὼ πραγματευόμενα πλεῖ τῶν καταδικαστικῶν κληροδοσιῶν ἢ καταπιστεύσεων, ἀποκλείουσι τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως κατὰ τὴν φύσιν τούτου (L. 104 § 5 D. de leg. I^o, L. 34 § 1 D. de usu et usufr. 33, 2) δεχόμενος δὲ ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἐξήγησις εἶναι ἐπὶ τῶν χωρίων τούτων ἀμφίβολος καὶ λαμβάνων ἐπικουρῶν τὴν L. 67 § 1 D. de leg. I^o (πρὸς τὸν τοῦ χωρίου τούτου Vangerow Arch. σ. 307 ἐπ. Lehrbuch σ. 426) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι κατὰ τὸ ἰουστινιανεῖον δίκαιον τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως ἐπὶ κληροδοσιῶν δέον νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς ἐν L. 34 § 11, 12 καὶ L. 116 § 1 D. de leg. I^o μνημονευόμενας εἰδικὰς περιπτώσεις «ἰσως», λέγει, δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν ἐπιπεραιτέρω καὶ ἀντιφασχοῦσιν τῶν πηγῶν, νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν ἀπλουστεράν καὶ φυσικὴν λύσιν, τὴν ἀποκλείουσαν τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως. Ὁ Kretschmar εὐρίσκει καὶ ἐν τῷ κλασικῷ Ρωμαϊκῷ δικαίῳ ἀνεγνωρισμένον τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως, μόνον ὅταν ἡ κληροδοσία ἐγένετο πρὸς συγκληρονόμους καὶ ξένους, οὐχὶ δὲ πρὸς συγκληρονόμους μόνον ἐν L. 34 § 12

B. Τύπος συστάσεως κληροδοσίας*.

1. Διαθήκη και κωδίκελλος.

§ 628.

Ἡ κληροδοσία δύναται ἐγκύρως νὰ συσταθῆ ἔν διαθήκῃ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀναγκαῖον. Διάταξις κληροδοσίας, μὴ καταρτισθεῖσα ἐν διαθήκῃ ὑποπίπτει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ κωδι-

D. de leg. I^o (σημ. 7) δὲν περιέχεται κατ' αὐτὸν ἐφαρμογὴ τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως, ἀλλὰ τὸ χωρίον ἀπονέμει ἀπλῶς τὴν κληροδοσίαν, ἐφ' ὅσον εἶναι αὕτη ἐγκυρὸς ὡς πρὸς τοὺς διαφόρους κληροδόχους. Πρὸς ταῦτα παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ὁρμώμεθα ἐκ τῆς ἀφετηρίας, ὅτι διὰ τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου ἐδόθη εἰς ἕκαστον κληροδόχον τὸ ὅλον, δὲν παράγονται ἄρα μέρη «ab initio», καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ μερικὴ ἀκυρότης τῆς περὶ κληροδοσίας διατάξεως συνεπάγεται τὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι μέρη δὲν παράγονται οὐδὲ «concursum», ἐντεῦθεν δὲ ἡ λύσις τῶν Vat. fr. 87. Ἐὰν τοῦ K r e t s c h m a r ἡ γνώμη ἦτο ὀρθή, ἔδει νὰ ἐτηλήθευε καὶ ὅταν οἱ συγκληρονόμοι εἶναι πλείονες τῶν δύο, ὅπερ ὁμολογουμένως δὲν συμβαίνει.—Περὶ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς σημερινῆς ἀντιλήψεως πρβλ. προσέτι Kohler Jahrb. f. Dogm. XVII σ. 156 σημ. 1.

* Inst. 2. 25 de codicillis Dig. 29. 7 de iure codicillorum. Cod. 6. 36 de codicillis. Βασ. 36. 1 περὶ κωδικέλλων.—Τὸ κυριώτερον περὶ κωδικέλλων ἔργον εἶναι τὸ ἐν § 623 σημ. * ἐν τέλει μνημονευθὲν τοῦ Fein. Ὅρα προσέτι Witte RLex. II σ. 270-681 (1844). Rosshirt I σ. 1-73. Mayer § 16-29. Vangerow II § 526-528, Sintenis III § 208, Brinz 2 2^εκδ. III § 424. Unger § 56. [Καλλιγᾶς § 272 ἐπ., Παπαορηγόπουλος § 504 ἐπ., Κρασσᾶς § 272 ἐπ.—Ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸ νεώτερον ἡμῶν δίκαιον ἰσχὺν τῶν ῥωμαϊκῶν τύπων τοῦ κωδικέλλου θεωρῶ ὀρθότερον ὅτι διὰ τοῦ περὶ διαθηκῶν Ψηφίσματος τοῦ Κυβερνήτου εἰσήχθη ἐνιαῖον σύστημα τύπου τῆς τελευταίας βουλήσεως ἐν γένει· ἐπομένως αἱ σχετικαὶ διατάξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου καθηργήθησαν καὶ ὡς πρὸς τοὺς κωδικέλλους· οὗτοι μόνον κατὰ τὰς διατυπώσεις τοῦ Ψηφίσματος ἠδύνατο νὰ συνταχθῶσιν. Ἀντιδοξοῦσι Παπαορηγόπουλος § 526, Γ. Α. Μπαλῆς ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXX σ. 223 ἐπ. (Μελέται I σ. 209 ἐπ.) ὁμοδοξοῦσι δὲ Καλλιγᾶς § 282, Κρασσᾶς § 280. Ἐφ. Πατρ. 803 <1901>. — Τανὺν ὁ νεώτερος νόμος ΓΨΠ (δρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 540 σημ. 4) ἤρε πάσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ὀρίσας ἐν ἄρθρ. 54 ὅτι «αἱ περὶ διαθηκῶν διατάξεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ κωδικέλλων». Ὅθεν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου ΓΨΠ καθηργήθησαν ἀναμφισβητήτως καὶ ὡς πρὸς τοὺς κωδικέλλους αἱ σχετικαὶ διατάξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, οὕτως ὥστε τοῦ λοιποῦ κωδικέλλου μόνον κατὰ τὰς διατυπώσεις τοῦ νόμου τούτου δύναται νὰ συνταχθῆ. Οἱ πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου ΓΨΠ συν-

κέλλου. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου δηλαδὴ σημαίνεται πᾶσα διάταξις τελευταίας βουλήσεως, μὴ περιέχουσα ἔνστασιν κληρονόμου¹.

Ὁ διὰ τὸν κωδίζελλον τεταγμένος τύπος διακρίνεται τοῦ τύπου τῆς διαθήκης κατὰ τοῦτο², ὅτι διὰ τὴν σύστασιν κωδίζελλου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσληφθῶσιν, ἑπτὰ, ἀλλὰ πέντε

ταχθέντες κωδίζελλοι κρίνονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ τέως ἰσχύοντος δικαίου (ἄρθρ. 55).—Νοεῖται οἰκοθεν ὅτι αἱ οὐσιαστικαὶ διατάξεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου, αἱ εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ κωδίζελλου ἀναφερόμεναι, παραμένουσιν ἐν ἰσχύϊ καὶ μετὰ τὸν νόμον ΓΩΠ'. "Ὁρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνοτ. § 546 σημ. 10].

¹ Ὁ κωδίζελλος δύναται νὰ περιέχῃ οὐ μόνον κληροδοσίας, ἀλλὰ λ. γ. καὶ § 628- διορισμὸν ἐπιτρόπου (ὄρ. Π § 533 σημ. 6 καὶ Fein XIV σ. 166 ἐπ.) καὶ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἀπελευθερώσεις δούλων. Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κωδίζελλου ὄρ. L 20 D. h. t., L 14 C. de testam. 6. 23 (ἀμφότερα τὰ χωρία κατεχωρίσθησαν ἐν § 538 σημ. 3), L. 13 § 1 D. h. t. "Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀνομασίαν, αἱ πηγαὶ μεταχειρίζονται τὸ ὄνομα codicillus ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πληθυντικῶς (codicilli)· ὁ ἐνικός ἀπαντᾷ μόνον ἢ σχεδὸν μόνον ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατορικῶν χρόνων. L. 148 D. de V. S. 50. 16· L. 39 D. h. t., L. 38 D. de cond. 35. 1, L. 3 C. h. t., L. 14 C. de testam. 6. 23, L. 28 pr. § 1 eod. καὶ ἄλλα τινά. Fein XLIV σ. 16 ἐπ. Κατὰ τὴν λεκτικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν ὁ ὄρος ἀναφέρεται μόνον εἰς ἐγγράφους διατάξεις· ἀλλὰ περὶ «codicillis sine scriptis habitis» ποιεῖται ἡδὴ λόγος ὁ Ἰουστινιανός (L. 3 pr. C. de bon. lib. 6. 4, πρβλ. καὶ L. 13 C. de ss. eccl. 1. 2), παρ' ἡμῶν δὲ ἡ ἐκφρασις «mündliches Codicill» [προφορικὸς κωδίζελλος] εἶναι τὰ μάλιστα συνήθης. Fein XLIV σ. 411 ἐπ.—Ὡς ἡ οὐσία τοῦ κωδίζελλου συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν σκοπεῖ κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν, οὕτως ἐξ ἄλλου ἐν τῷ διὰ κωδίζελλον ἐπαρκοῦντι τύπῳ δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ διάταξις περὶ τῆς ἀμέσου κληρονομικῆς διαδοχῆς «codicillis hereditas neque dari neque adimi potest», § 2 I. h. t., L. 10 D. h. t., L. 2. 7 C. h. t. Fein XLIV σ. 75-144. Ἡ ὑπὸ v. K r ä u e l l Arch. für civ. Pr. XLIII σ. 58 ἐπ. XLVI σ. 79 ἐπ. ὑποστηρικθεῖσα γνώμη, ὅτι ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἰσχύει ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἐν τῇ διαθήκῃ προσήφθη εἰς τὸν κωδίζελλον ἡ πλήρης δύναμις τῆς διαθήκης, στηρίζεται εἰς κατάχρησιν τοῦ ἐπιτρεπτοῦ μυστικῆς ἐγκαταστάσεως κληρονομίου (§ 546 σημ. 10). Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης Chop Arch. f. civ. Pr. XLIV σ. 311 ἐπ. καὶ Windmüller auct. XLV σ. 491 ἐπ. Πρβλ. καὶ κατωτ. σημ. 16.—Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν κληρονομικῶν μερίδων διὰ κωδίζελλου: Entscheid. des RG. XXXI σ. 175 ἐπ. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ὀρθῶς κατὰ K i p p ὁ E e k, ἐπικαλούμενος τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν ἐν Jahrb. f. Dogm. XXXV σ. 311 ἐπ.

² Περὶ τοῦ τύπου τῶν κωδίζελλων πρβλ. ἰδίως καὶ D a n z de externa codicillorum forma commentatio, Lipsiae 1835 καὶ ἐν Zeitschr. für Civ. u. Pr. IX σ. 219 ἐπ. (1836). B a c h o f e n ausgewählte Lehren σ. 316-321.

μόνον μάρτυρες³. Κατὰ τᾶλλα δέον καὶ ἐπὶ συντάξεως κωδικέλλου νὰ τηρηθῇ ὅ,τι καὶ ἐπὶ συντάξεως διαθήκης⁴. Ἄρα ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀπαιτεῖται: πρόσκλησις τῶν μαρτύρων πρὸς σύμπραξιν⁵, ἰκανότης αὐτῶν κατὰ τοὺς ἐν § 542 ἐκτεθέντας

³ Ἀρχικῶς ὁ κωδικέλλος οὐδένα ἀπῆτει τύπον, τοῦ δικαίου δὲ τούτου ἰχνη εὑρηγται ἐπὶ ἐν τοῖς Πανδέκταις. I. 6 § 1. 2 D. h. t., L. 89 pr. D. de leg. II°, L. 39 § 1 de leg. III°: πρὸβλ. καὶ L. 22 C. de fideic. 642. Fein XLIV σ. 339 ἐπ. Ὁ Κωνσταντῖνος ὥρισεν διὰ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κωδικέλλους, ὁ δὲ Θεοδόσιος Β' διὰ πάντας τὴν πρόσκλησιν τοῦ αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ διαθήκης, ἀριθμοῦ μαρτύρων, τ. ἔ. 5 ἢ 7, L. 1, L. 7 § 2 C. Th. de testam. et codic. 4. 4. Καταργηθεῖσης τῆς ἐνώπιον 5 μαρτύρων διαθήκης (Nox. Theod. II tit. XVI), ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (παρέμβλημα ἐν L. 8 § 3 C. h. t.) ὅτι ἐπὶ κωδικέλλων ἀρκοῦσι 5 μάρτυρες.

⁴ Εἰ καὶ δύνата νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν τολμηρὰ ἢ ὑπόθεσις, ὅτι κατὰ τὸ πνεῦμα ἡδὴ ἀμφοτέρων τῶν ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσῃ μνημονευθεσῶν διατάξεων τοῦ θεοδοσιείου Κώδικος οἱ κωδικέλλοι ἐξωμοιώθησαν ἐντελῶς ὡς πρὸς τὸν τύπον ταῖς διαθήκαις (πρὸβλ. L. 7 C. h. t.), ἐν τούτοις ἢ πρὸς τὴν ἐξωμοίωσιν ταύτην ῥοπή τοσοῦτον ὠρισμένως καταφαίνεται ἐν τῇ μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον νομοθεσίᾳ (ὄρ. L. 7 § 2 C. Th. cit., L. 28 pr. § 1 C. de testam. 6. 23, L. 8 C. qui testam. 6. 22), ὥστε δύνата αὐτῇ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς θεμελιώδης τῆς νομοθεσίας ταύτης ἰδέα, δὲν βαίνει δὲ τις πέρα τοῦ δέοντος μετὰ τὸν εἰς τοὺς κωδικέλλους τὰς ἐπὶ διαθηκῶν προσδιωρισμένας διατυπώσεις (ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαρτύρων) καὶ ὡς πρὸς τοιαῦτα μέρη, περὶ ὧν δὲν δύνата νὰ προσαχθῇ εἰδικὴ ὑπὸ τοῦ νόμου καθιέρωσις. Ἰδιαζόντως ὡς πρὸς τοῦτο διδακτικὴ εἶναι ἡ L. 28 C. de testam. 6. 23, ἔνθα ὁ Ἰουστινιανὸς προῦποτιθησι σιωπηρῶς ὡς ἀπαιτουμένας ἐνόητα πράξεως καὶ ὑπογραφῆν τοῦ κληρονομουμένου, ἐντελῶς δὲ συνάδει πρὸς ταῦτα ἢ ἀντίληψις τῆς Ν. Ο. § 2 (πρὸβλ. § 11). Ἄφ' ἑτέρου ὁμοῦς λέγεται ἐξ ἀντιθέτου ἐν § 3 I. h. t. ὅτι οἱ κωδικέλλοι «*nullam solemnitatem ordinationis desiderant*». Ἄλλ' ἐάν τις ἠθέλει νὰ νοήσῃ τὸ χωρίον ὡς σημαῖον ὅτι διὰ τοὺς κωδικέλλους οὐδεμίαν ἀπαιτεῖται διατύπωσις, εἰς τοσοῦτο κατάφωρον θὰ περιήρχετο τοῦτο ἀντίφασιν πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ Κώδικος, ὥστε θὰ ἠναγκάζετό τις ἢ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ χωρίον ὡς ἀπῆχησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου δικαίου (ὄρ. σημ. 3, τούναντίον ὁμοῦς § 12 I. de fideic. her. 2. 23) ἢ νὰ συνταγθῇ πρὸς τὴν παρὰ Θεοφίλω (ad h. L.) ἐρημνεῖαν, ὅτι δηλαδὴ τὸ χωρίον ἠθέλησε νὰ κηρῶξῃ περὶ τὴν μόνον «τάξιν ἐπὶ τῇ τούτων γραφῇ», ὠρισμένην τ. ἔ. τάξιν τῶν ἐν τῷ κωδικέλλῳ περιεχομένων διατάξεων, ὡς λ.χ. ἐπὶ διαθηκῶν ἔδει νὰ προηγήται ἢ τοῦ κληρονομοῦ ἔνστασις. Πρὸβλ. Fein XLIV σ. 403 ἐπ.—Ἡ ἐνταῦθα ὑποστηριζομένη θεμελιώδης ἐκδοχὴ ὑπεστηρίχθη ἰδίᾳ ὑπὸ Danz ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Fein XLIV σ. 365 ἐπ. ὁμοδοξοῦντες Witt RLex, II σ. 680, Arndts αὐτ. VI σ. 291, Sintenis § 208 σημ. 3. Ἄλλης γνώμης ἐκ τῶν νεωτέρων Bachofen ἐνθ. ἀνωτ., Mayer § 17. 18, Dernburg III § 74.

⁵ Δὲν ἀντίκειται ἡ L. 8 § 3 C. h. t.:—«*quinque testes vel rogati vel qui fortuito venerint*». Διότι ἢ αὐτῇ διάταξις εὑρηται ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ τοῦ χωρίου ἐν L. 7 § 2 C. Th. de testam. 4. 4, ἔφ' ἣν μορφήν τὸ χωρίον συμπερι-

κανόνας⁶, ενότης πράξεως⁷, ἐπὶ δὲ ἐγγράφων κωδικέλλων υπογραφή τοῦ κληρονομουμένου ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν μαρτύρων⁸ καὶ υπογραφή καὶ πρὸς ταύτη σφράγις ὑπὸ τῶν μαρτύρων ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ κληρονομουμένου⁹, ἐνῶ ἐπὶ προφορικῶν κωδικέλλων ἀρκεῖ ἡ ἀπλή δήλωσις τῆς βουλήσεως ἐνώπιον τῶν μαρτύρων¹⁰. Τὰ ἐλαφρυντικά, ἅτινα δι' ὠρισμένας περιπτώσεις χορηγοῦνται εἰς τὸν τύπον τῆς διαθήκης (§ 544), ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τοὺς κωδικέλλους¹¹, ὡς τὰνάπαλιν καὶ τὰ ἐπιβαρυντικά τοῦ τύπου τῆς διαθήκης, ἅτινα ἰσχύουσιν ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι (§ 543)¹². Προνομιούχος ὡς κωδικέλλος διάταξις εἶναι ἡ νέμησις, ἣν ἐπιχειροῦσιν ἀνιόντες μεταξὺ τῶν κατιό-

λαμβάνει τὰς διαθήκας. (Ἡ ἐξήγησις τοῦ *Mayer*, ἀναφέροντος ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ θεοδοσίου Κώδικος τὰς μὲν λέξεις «vel rogati» εἰς διαθήκας, τὰς δὲ λέξεις «aut qui fortuito venerint» εἰς κωδικέλλους, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος). Αἱ δὲ λέξεις ἐκεῖναι οὐδὲν ἕτερον δηλοῦσιν ἢ ὅτι οἱ μάρτυρες δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσεκληθῆσαν, πρβλ. *L.* 21 § 2 *D. qui testam.*, 28. 1. *Fein XLIV* σ. 418 ἐπ. *Seuff. Arch.* XIX. 244. [Πρβλ. ἀνωτ. § 542 σημ. 1].

⁶ *Fein XLIV* σ. 434 ἐπ. Οἱ κληροδοχοὶ ἐπομένως ἐγκύρωσ δύνανται νὰ ὦσι μάρτυρες κωδικέλλου. *Ορ.* καὶ *L.* 22 *C. de testam.* 6. 23 *Fein* σ. 455 ἐπ. Ἄλλης γνώμης ἐκτὸς τῶν αὐτ. παραθεμένων καὶ *Mayer* § 18 σημ. 7.

⁷ *L.* 28 *pr. C. de testam.* 6. 23· Πρβλ. *L.* 8 § 3 *C. h. t.*: «uno eodemque tempore» (πρβλ. § 3 *I. de testam. ord.* 2. 10). *Fein XLV* σ. 1 ἐπ.

⁸ *L.* 28 § 1 *C. de testam.* 6. 23. *Fein XLV* σ. 20 ἐπ. Ὑπογραφή τοῦ κληρονομουμένου δὲν εἶναι, ὡς καὶ ἐπὶ διαθηκῶν, ἀναγκαία, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἔγραψεν ἰδιοχείρως τὸν κωδικέλλον καὶ ἐποίησατο περὶ τούτου μνεῖαν ἐν αὐτῷ. *L.* 28 § 4 *cit.* Ἀρκεῖ καὶ διὰ σημείου τοῦ σταυροῦ: *Entscheid. des RG.* XXXV σ. 135 ἐπ.

⁹ Ὑπογραφή: *L.* 8 § 4 *C. h. t. Seuff. Arch.* XV. 137. Πρβλ. § 541 σημ. 4. Τὸ ἀναγκαῖον τῆς παρὰ τῇ υπογραφῇ σφραγίσεως προκύπτει ἐκ τῆς γενικῆς ἀρχῆς (σημ. 4). Ἐναντία ὁμως ἡ ἀρχουσα γνώμη, ἐπίσης *Danz, Arndts, Sintenis*: ὁμοδοξὸν ὁ *Fein XLV* σ. 32 καὶ ὁπωσδήποτε ὁ *Mayer* § 18 σημ. 10

¹⁰ *L.* 8 § 3 *C. h. t.* Πρβλ. σημ. 1.

¹¹ «Ὅτινι τὸ πλέον ἔξεστι, καὶ τὸ ἥττον ἔξεστι», *L.* 21 *D. de R. I.* 50. 17 *Bas.* (2. 3) κα'. Πρβλ. καὶ *L.* 17 *C. de testam. mil.* 6. 21 («circa ultimas voluntates»), *c.* 4 *X. de testam.* 3. 26. Οἰκοθεν ἐπομένως νοεῖται καὶ ὅτι δύναται νὰ καταρτισθῇ κωδικέλλος ὑπὸ τὸν τύπον δημοσίας διαθήκης (§ 545), *Fein XLV* σ. 55 ἐπ. *Seuff. Arch.* XXVI. 250.

¹² Διὰ τὸν κωδικέλλον τυφλοῦ ῥητῶς ὀρίζεται ὅτι δέον νὰ τηρηθῇ πᾶν ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπὶ διαθήκης, *L.* 8 *C. qui testam.* 6. 22, *N. O.* § 11. *G l u c k XXXIV* σ. 38 ἐπ., *Fein XLV* σ. 91 ἐπ. Τὸ ἀπαιτεῖν καὶ διὰ τὸν (ἐγγράφων) κωδι-

των αὐτῶν· αὕτη οὐδὲν ἕτερον ἀπαιτεῖ ἢ γραπτὴν παρὰ τῶν ἀνιόντων ἢ τῶν κατιόντων ὑπογεγραμμένην ἔκθεσιν¹³. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι οἱ διὰ διαθήκης κεκυρωμένοι κωδικέλλοι δὲν χρήζουσι ποσῶς τύπου¹⁴, δὲν εἶναι βάσιμος¹⁵, εἰ καὶ ἐπιτρέπεται ὅπως ἐν διαθήκῃ ἢ κωδικέλλῳ παραπέμψῃ τις καὶ ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ κληροδόχου καὶ τοῦ βεβαρημένου καὶ ὡς πρὸς τὸ

κελλον τοῦ μὴ εἰδότες γράφειν τὴν πρόσληψιν ὁ γδόου μάρτυρος, ὡς ὁ Fein ἐνθ. ἀνωτ. σ. 92 ἐπ., ἀντὶ ἐκ τοῦ, θεωρῶ ἀκροσφαλές. Seuff. Arch. XVIII. 262.

¹³ Νεαρ. 18 κεφ. 7, Νεαρ. 107 κεφ. 3, Πρβλ. L. 20 § 3, L. 32 33, L. 39 § 1 D. fam. erc. 10. 2, L. 30 § 3 D. de adim. 34. 4, L. 15 D. de his quae ut ind. 34. 9, L. 10. 16. 21 C. fam. erc. 3. 36· L. 77 § 8 D. de leg. II° (Vangerow II § 523 ἀρ. 1. A. 3). Fein XLV σ. 72 ἐπ. ὄρ. προσέτι Mühlenbruch XI, II σ. 231 ἐπ., v. Buchholtz Prälegate σ. 233 ἐπ., Sintenis II § 170 ἐν τέλ. V. Polacco della divisione operata da Ascendenti fra Descendenti. Verona-Padova 1885. Πρβλ. Schneider krit. VJ Schr. XXVIII σ. 418 ἐπ. Seuff. Arch. XXIV. 130, XXVI. 250, XXXVII. 322. [Πρβλ. Παπαρηγόπουλον § 509, Κρασσῶν § 33].

¹⁴ Ὁ ἰσχυρισμός αὗτος ἦτο πρότερον ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ J. H. Böhmmer (Disp. de codicillis absque testibus validis, κατὰ πρῶτον Halae 1707, καὶ Exerc. ad Pand. V. 78)· ἤδη ἐγκατελείφθη σχεδὸν ἐντελῶς. Fein XLV σ. 96 ἐπ. Ὑπὸ περιορισμένην ἐν τούτοις μορφήν (ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἔγκυρος ὁ ἐν διαθήκῃ ῥητῶς ὡς ἄτυπος κεκυρωμένος κωδικέλλος) ὑπεστηρίχθη καὶ ἐσχάτως ὑπὸ v. Kräwell Arch. f. civ. Pr. XLIII σ. 78 ἐπ. XLVI σ. 92 ἐπ.· τοῦναντίον Chop. αὐτ. XLIV σ. 335 ἐπ., Windmüller αὐτ. XLV σ. 361 ἐπ.

¹⁵ Ἡ διάταξις τῆς L. 8 § 3 C. h. t. ἐκφέρεται ὅλως γενικῶς. Ἀληθῶς αἱ πηγαὶ κηρύσσουσι τὸν ἐκ διαθήκης κωδικέλλον ὡς συστατικὸν αὐτῆς μέρους (§ 630 σημ. 7. 8)· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἢ ῥῆσις αὕτη δὲν περιορίζεται εἰς τοὺς κεκυρωμένους κωδικέλλους, τοῦτο δὲ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἥμιστα ἐξεμεταλλεύθη ταύτην ἀφηρημένως (§ 630 σημ. 9-11)· ὅτι δὲ ἢ ῥῆσις αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰδικῶς εἰς τὸν τύπον τῶν κωδικέλλων ἐξάγεται ἤδη ἐκ τούτου, ὅτι ἐπὶ τῶν κλασσικῶν νομικῶν οἱ κωδικέλλοι δὲν ἐχρηζον τύπου· Arnolds R. lex. VI σ. 291 σημ. 88, Fein XLV σ. 95 ἐπ., Mayer § 22 lit. c., Vangerow II § 526 σημ. 1 ἀρ. III, Buchka u. Buddе Entscheid. des OAG. zu Rostock I σ. 160-172. 207. Seuff. Arch. L. 102. 358, II 314 (πρβλ. καὶ Arch. für prakt. RW. III σ. 134 ἐπ.), IX. 52, XXV. 299, XXXV. 42. Ὁ Fein ἐνθ. ἀνωτ. ἐξαιρεῖ τοὺς ἐν μεταγενεστέρῳ διαθήκῃ κεκυρωμένους κωδικέλλους (πρβλ. ἐπίσης Puchta § 523 καὶ Vorles. αὐτ.)· ἐναντίως εὐλόγως Sintenis III § 208 σημ. 7 καὶ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. Ἄλλ' ὄρ. καὶ ἐπομένην σημειώσιν.

περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας εἰς ἀλλαγῶν γενησομένην ἢ γενομένην ἄτυπον διάταξιν¹⁶.

2. Ἡ λεγομένη προφορική καταπίστευσις*.

§ 629.

Ἡ ἀτύπως συσταθεῖσα κληροδοσία δὲν εἶναι πάντοτε ἀνίσχυρος. Ἐὰν ἡ περὶ κληροδοσίας παραγγελία ἐγένετο ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν βεβαρημένον καὶ οὗτος μὴ ἀμφισβητῇ ταύτην, ὑποχρεοῦται νὰ τὴν ἐκπληρώσῃ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπικαλέσῃται

¹⁶ "Ὅ,τι ἰσχύει διὰ τὴν ἔνστασιν τοῦ κληρονόμου (§ 546 σημ. 10 [καὶ ἐμὴν παρατήρησιν αὐτ.]), τὸ αὐτὸ κατὰ μεῖζον λόγον δέον νὰ ἰσχύῃ καὶ διὰ τὰς κληροδοσίας, τοῦτο δὲ ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς ἀναγνωρίζεται, L. 25 [26] D. de reb. dub. 34 5, L. 38 D. de cond. 35. 1. Πρὸβλ. § 633 σημ. 11. Οὕτως ὅμως ὁ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει μνημονευθεὶς κανὼν ἀπόλλυσι σχεδὸν πάντας σημασίαν. Διότι ἔγκυρος ἄνευ πάσης ἀμφιβολίας εἶναι ἡ ἐν διαθηκῇ διάταξις: κληροδοτῶ τῷ Τίτῳ ὅσον ὀρίσω βραδύτερον* ἔγκυρος εἶναι ἡ διάταξις: κληροδοτῶ εἰς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ ὀρίσω βραδύτερον «ἀνὰ 100» ἔγκυρος ἐπομένως εἶναι καὶ ἡ διάταξις: κληροδοτῶ εἰς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θὰ ὀρίσω βραδύτερον, τὰ ὑπ' ἐμοῦ ὀρισθησόμενα ἀντιζέμενα ἢ ποσά—μὴ ἔγκυρος ἄρα μόνον ἡ διάταξις, ἣτις δὲν ποιεῖται ποσῶς λόγον περὶ κληροδοσιῶν, ἀλλὰ μόνον γενικῶς περὶ διατάξεων ἢ κωδικέλλων. Δὲν πρέπει νὸ εἰπωμεν ὅτι ἡ μυστικὴ κληροδοσία προῦποτιθῆσιν εἰλημμένην ἤδη ἀπόφασιν πρὸς κληροδοσίαν· διότι ὄφ. L. 10 D. de cond. inst. 28. 7:—«si codicillis Seium heredem scripsero, heres esto»,—«cuius nomen codicillis scripsero, ille mihi heres esto». Ἐνταῦθα ἀναγομένην περιπτώσιν τὰ μάλα διδακτικὴν καὶ λοιπὴν ἐπιμελῶς ἠρευνημένην (Juristenfacultät zu Halle καὶ OAG. zu Rostock) ὄφ. παρὰ Buchka und Budde Entscheidungen I σ. 146-213 (Seuff. Arch. XI. 55). Ἄλλ' ὄρα καὶ Seuff. Arch. XI. 57 XLIV. 112 (RG). Entscheid. des RG. XXXI σ. 168 ἐπ., πρὸβλ. ἄνωτ. § 546 σημ. 10.

* G. Ph. v. Bülow Abhandlungen II ἀρ. 10 (1818). Massot Arch. für prakt. RW. N. F. IV σ. 42 ἐπ. (1867). Arndts Συνέχεια Glück XLVII σ. 341-382 (1873). Sonnenschmidt Neue prakt. Erörterungen σ. 1-107 (1877). Rosshirt I σ. 66 ἐπ. Arndts RLex. VI σ. 292-293, Mayer § 29. Sintenis III § 208 σημ. 14, Vangerow II § 528 σημ. Περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Watermeyer, das Oral-Fideicommiss und sein Verhältniss zum Erbvertag, Bremen 1838, ὄφ. τὴν εὐστοχὸν παρατήρησιν τοῦ Vangerow II σ. 453. [Καλλιγᾶς § 275, Παπαρηγόπουλος § 514 ἐπ. Κρασσᾶς § 275, Νομικὸς ἐνθ. ἄνωτ. σ. 104,—ὄφ. τὴν ἐμὴν παρατήρ. ἐν § 628 σημ. *. Πρὸβλ. Α. Π. 191 <1907>, 180 <1911>, καθ' ἃς αἱ περὶ προφορικῆς κληροδοσίας διατάξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου δὲν ἰσχύουσι παρ' ἡμῖν].

τὴν ἔλλειψιν τοῦ τύπου· τὴν ἄρνησιν δ' αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἐνισχύσῃ ἐνόρκως ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ ἀντιδίκου, προϋποτιθεμένου ὅτι οὗτος ἀπ' ἐτέρου ὀμνύει τὸν τῆς συκοφαντίας ὄρκον.¹ Ὡς ἀπ' εὐθείας παραγγελίαν κληροδοσίας νοητέον τὴν προφορικῶς πρὸς τὸν βεβαρημένον γενομένην² ἢ κατ' ἄλλον τρόπον,

§ 629 ¹ Οὕτως ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν l. 32 C. de fideic. 6. 42, Βασ. (44. 1) ρνβ', πρὸς κ. καὶ § 12 I. de fideic. hered. 2. 23. Πεπλανημένη εἶναι ἡ δόξα, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ κηρύξῃ ἀπολύτως ἔγκυρον τὴν ἀπ' εὐθείας γενομένην ἄτυπον περὶ κληροδοσίας παραγγελίαν καὶ ὅτι ἐμνημόνευσε τὸν ὄρκον οὐχὶ ἐπὶ ἀποκλεισμῷ ἄλλων ἀποδεικτικῶν μέσων· οὕτω Süpfitz Ueber den Beweis eines dem Fiduciar vom Testirer mündlich aufgelegten Fideicommisses und dessen rechtliche Wirkung, Helmstädt 1804, φ' ἔπεται v. B ü- l o w ἐνθ. ἀνοτ. σ. 99 ἔπ. Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ ὄρκος, ὃν ὀφείλει νὰ ὀμώσῃ ὁ καθ' οὗ ἡ ἀξίωσις, οὐδαμῶς εἶναι ἀποδεικτικὸν μέσον, ἀλλ' ἐπίρρο- σις τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ. Ὁ καθ' οὗ ἡ ἀξίωσις «εἰ συνομολογεῖ μὲν τὸ κατα- λειφθῆναι παρ' αὐτοῦ φιδεϊκόμισσον, ἐπὶ δὲ τὴν ἀκρίβειαν κατατρέπει τὸν νόμον», ὀφείλει παρὰ τὴν ὑπεκφυγὴν ταύτην νὰ καταβάλῃ τὸ κληροδοτήμα (§ 12 I cit.) ἢ ἀπλῆ ὁμολογίαν αὐτοῦ δὲν τὸν ὀφελεῖ, ἀλλὰ «dicere com- pellitur veritatem per sacramenti religionem» (l. 32 C. cit). Τοῦτου ἕνεκα δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἀντεπαγωγὴ τοῦ ὄρκου (ὡς πρότερον δὲν ἐπετρέπετο ἡ pro- batio pro exoneranda conscientia [περὶ ἧς ὄρ. Οἰκονομίδης γ' Ἐγγ. § 198 σημ. 6]). Τοῦτου ἕνεκα ὁ ὄρκος οὗτος δὲν ἀποκλείεται οὐδ' ὑπὸ τῆς ἀγνοούσης τὸν περὶ συκοφαντίας ὄρκου Πολ. Δικ. Ἀντιδοξεῖ Dernburg III § 75. Ὡς πρὸς τὴν μαρτυρικὴν ἀπόδειξιν κατὰ τῆς εἰρημένης γνώμης συνηγορεῖ καὶ τὸ γράμμα τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ διατάξεως. «Cum enim res per testium solem- nitatem ostenditur, tunc numerus testium et nimia subtilitas requirenda est». Πρὸς κ. Mayer § 29 σημ. 17. 18, Vangerow II § 528 σημ. ἀρ. 2, Arndts Συνέχ. Glück σ. 369 ἔπ., Sonnenschmidt σ. 90 ἔπ., Seuff. Arch. V. 38, XIII. 47, XVIII. 96 ἐν τέλ., XXVII 152, XXXIII. 239, XLII. 46, XLIII. 279. — Ἀρκεῖ ἐξ ὀρκίου ὁμολογία; Ναι ἐν Seuff. Arch. V. 38 ἀρ. 4, XLIII. 279, Arndts Συνέχ. Glück σ. 366 ἔπ., Sonnenschmidt σ. 80 ἔπ. Τὸ ἀκυρωτικὸν τῆς Γερμανίας θεωρεῖ τὸν ὄρκον τοῦ βεβαρημένου ὡς συστατι- κὸν στοιχεῖον, τ. ἔ. ὡς προϋπόθεσιν διὰ τὴν οὐσιαστικὴν ὑπόστασιν τῆς κληρο- δοσίας καὶ συνεπῶς ἀνεξάρτητον μεταβολῆς δικονομικῶν διατάξεων. Entscheid. des RG. XXXII σ. 159 ἔπ. Κατὰ τοῦ αἰτιολογικοῦ τῆς ἀποφάσεως ταύ- τῆς Seuffert ἐν Jahrb. f. Dogm XXXIV σ. 484 ἔπ., ὅστις ὁμολογεῖ ἐπίσης δέ- χεται ὅτι ἐκτὸς τῆς καταρνήσεως τοῦ τῆς συκοφαντίας ὄρκου οὐδὲν μετεβλήθη ὡς πρὸς τὴν προφορικὴν καταπίστευσιν. Ὁρ. καὶ Seuff Arch. XLVII. 123 (κληρονόμοι τοῦ βεβαρημένου).

² Ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ τοῦτο ὑπὸ τύπον προσλαλιάς πρὸς τὸν βεβαρημένον. Seuff. Arch. V 38 ἀρ. 1, XXVII. 267. Arch. für prakt. RW. N. F. IV σ. 48.

διὰ γραφῆς ἢ ἀγγέλου, ἀνακοινωθείσαν³ αὐτῷ παραγγελίαν.

3. Ἐκ διαθήκης καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κωδίκελλοι.

§ 630.

Οἱ κωδίκελλοι, καθ' ὅσον μὲν συνιστῶνται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἐπέλευσιν τῆς ἐκ διαθήκης διαδοχῆς, ὀνομάζονται κωδίκελ-

² Ἀμφιβητεῖται. "Ἐτεροι ἀποκλείουσι τὴν δι' ἀγγέλου ἢ γραφῆς ἀνακοίνωσιν ἢ τοῦλάχιστον τὴν δι' ἀγγέλου τοιαύτην, ἐξ οὗ ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς § ταύτης ὀνομασία, ὡς καὶ ἡ ὀνομασία *fideicommissum heredi praesent iniunctum*. Οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων *Witte RLex. II* σ. 681, *Mayer* § 29 σημ. 9 ἐπ., *Brinz I* ἐκδ. σ. 888. 889. 2 ἐκδ. *III* σ. 394, *Sonnenschildt* σ. 43 ἐπ., ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀγγέλου, *Massot* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 424 ἐπ. *Seuff. Arch. IV*. 66, *V*. 38, *IX*. 52. Ἄλλα τὰ ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης φερόμενα ἐπιχειρήματα δὲν εἶναι πειστικά. Ἡ *L. 32 cit.* ὀρίζουσα τὴν περίπτωσιν, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον, ὡς τοιαύτην, καθ' ἣν ἡ κληροδοσία συνέστη «χωρὶς γραφῆς καὶ παρουσίας μαρτύρων», δὲν χαρακτηρίζει εἰ μὴ τὸ ἄτυπον τῆς συστάσεως. Καίτοι δ' ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Εἰσηγήσεων λέγεται ὅτι ὁ καθ' οὗ ἡ ἀξίωσις δέον νὰ ὁμοίη «*quod nihil tale a testatore audivit*», οὐδὲν ἔχον δικαίωμα, ὅπως λάβωμεν κατὰ γράμμα τὴν λέξιν. Ἰσχυρίζονται τέλος ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐγγράφως ἢ δι' ἀγγέλου διαβιβασθεῖσης ἀνακοίνωσεως ὁ καθ' οὗ ἡ ἀξίωσις μόνον *de ignorantia* ἢ *de credulitate* δύναται νὰ ὀρκοισθῇ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνακοίνωσεως τοῦ ἀγγέλου καὶ τὴν γνησιότητα τῆς ἐπιστολῆς· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τοιοῦτός τις ὄρκος δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Διὰ ταύτης ὀρίζεται ὅτι ὁ καθ' οὗ ἡ ἀξίωσις δέον νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἐνόρκως τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων («*dicere compellitur veritatem per sacramenti religionem*») ἂν καὶ κατὰ πόσον τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα ὠφελοῦσι τὸν ἀντίπαλον, τοῦτο ἀφορᾷ εἰς τὸν τελευταῖον. Ὡς ἐνααῦθα: *Rosshirt I* σ. 67 ἐπ., *Arndts RLex. VI*. σ. 292 καὶ *Συνέχ. Glück* σ. 351 ἐπ., *Sintenis III* § 208 σημ. 14 ἀρ. 1. *Seuff. Arch. VIII*. 72.—Ἄλλα δὲν πρέπει νὰ προβῇ τις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀποχρώσαν καὶ ἐπιστολὴν, ἀνευρεθείσαν μεταξὺ τῶν κατολειφθέντων πραγμάτων καὶ ἀπευθυνομένην τῷ βεβαρημένῳ. Διότι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπαιτεῖ πάντως ἀνακοίνωσιν πρὸς τὸν βεβαρημένον ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ λέξεις «*quod nihil tale a testore audivit*» χαράσσουσιν ὄριον, ὅπερ κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον δὲν δικαιούται νὰ ὑπερπληθῆσιν τις, καθ' ὅσον τὸ ἄτυπον διατάξιν τελευταίας βουλῆσεως δὲν εἶναι βεβαίως ἄξιον εὐνοίας. Πρβλ. ὁμως *Massot* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 44. 45.—Ἐπι ὀλιγοτέρον δικαιούται τις νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐπαρκῆ ἐγγράφον διάταξιν, μὴ ἀπευθυνομένην ποσὸς πρὸς τὸν βεβαρημένον (οὕτω *v. Lohr Arch. f. civ. Pr. II* σ. 188). *Seuff. Arch. II*. 315 (*Arch. f. prakt. RW. III* σ. 138 ἐπ.), *IX*. 52, *XIV*. 150, πρβλ. *XVII*. 267. Ἡ ἀπόφασις *XIV*. 150 ἀποκλείει μάλιστα (ἀλλὰ βεβαίως ἀνευ λόγου) τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἀνέγνωσε τῷ βεβαρημένῳ τὴν διάταξιν.

λοι ἐκ διαθήκης, καθ' ὅσον δὲ συνιστῶνται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἐπέλευσιν τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ὀνομάζονται κωδίκελλοι ἐξ ἀδιαθέτου¹. Οἱ ἐκ διαθήκης κωδίκελλοι συσχετίζονται εἴτε πρὸς συνταχθεῖσαν εἴτε πρὸς συνταχθησομένην² διαθήκην. Οὗτοι δύνανται νὰ κυρῶνται ἐν τῇ διαθήκῃ, πρὸς ἣν ἀναφέρονται, ἢ οὐ³· ἡ σημασία ὁμοῦς τῆς διακρίσεως ταύτης ἐξησθένησε πολὺ ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ⁴. Οἱ ἐκ διαθήκης κωδίκελλοι ἰσχύουσι καὶ πίπτουσι μετὰ τῆς διαθήκης, εἰς ἣν ἀναφέρονται⁵, ἐνῶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κωδίκελλοὶ εἰσιν ἀνεξάρ-

§ 630 ¹ Codicilli ad testamentum-ab intestato facti, codicilli ad testamentum pertinentes [«διαθήκης ὑπόσης» — «ἐξ ἀδιαθέτου», π. γ. Βασ. (36. 1) δ'. θ']. § 1 I. h. t., L. 16 D. h. t., L. 1 C. h. t., L. 8 § 2 D. de transact. 2. 15, L. 5 § 14 D. de his quae ut ind. 34. 9' L. 6 pr. D. si quis om. causa test. 29. 4, L. 81 D. de leg. II°. Περὶ τῆς L. 8 pr. D. h. t. ὄρ. Fein XLIV σ. 152 ἐπ' Mayer § 19 σημ. 7.

² § 1 I. h. t., L. 18 D. h. t.

³ Codicilli testamento confirmati [«βεβαιωθέντες», π. γ. Βασ. (36. 1) ζ'] — non confirmati. Ὁρ. π. γ. L. 3 § 2, L. 6 § 4 D. h. t. Codicilli in futurum — in praeteritum confirmati [«οἱ κωδίκελλοι ἢ πρὸς τὸν παρελθόντα χρόνον ἢ τὸν μέλλοντα βεβαιοῦνται», Βασ. (36. 1) θ']. L. 8 pr. D. h. t. Fein XLIV σ. 190-231. Κεκυρωμένοι διὰ διαθήκης κωδίκελλοι δύνανται νὰ ἐξαρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ διαθέτου ἐν τῇ διαθήκῃ ἐξ ἰδιαιτέρου τινὸς τύπου: Seuff. Arch., XLVII 121 (RG).

⁴ Ἀπὸ τῆς ἐξομοιώσεως τῶν legata καὶ fideicommissa' πρότερον μόνον ἐν κεκυρωμένῳ κωδικέλλῳ ἢ δύνάτο νὰ συσταθῶσι legata, ὡς πᾶσα ἄμεσος διάταξις. Gai. II 270a Ulp. XXV. 8. Πρβλ. L. 43 D. de manum test. 40. 4. Ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ μετὰξὺ κεκυρωμένων καὶ μὴ κεκυρωμένων κωδικέλλων ὑφίσταται ἔτι, μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς κληροδοσίας, ἡ ἐν § 624 σημ. 3 εἰρημένη διαφορά. Ἀνεξαρτήτως κληροδοσιῶν διὰ κεκυρωμένους κωδικέλλους ἰσχύει καὶ τὸ ἰδιάζον, ὅτι μόνον ἐν αὐτοῖς δύνανται νὰ διορισθῇ ἐπίτροπος. L. 3 D. de test. tut. 26. 2, L. 1 § 1 D. de conf. tut. 26. 3. Fein σ. 229 ἐπ. ἀντιδοξεῖ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην Mayer § 21 σημ. 22. [Κατὰ τὸν περὶ ἀνηλικίων κτλ. XIIΘ' νόμον, ἄρθρ. 17, ὁ διὰ τελευταίας βουλῆσεως διορισμὸς ἐπιτρόπου γίνεται ἐν διαθήκῃ].

⁵ L. 3 § 2 D. h. t. «Testamento facto, stiamsi codicilli in eo confirmati non essent, vires tamen ex eo capient. Denique si ex testamento hereditas adita non fuisset, fideicommissum ex huiusmodi codicillis nullius momenti erit». L. 16 D. h. t.: «testamento autem facto ius sequuntur eius». L. 8 § 3 D. h. t., L. 1 C. h. t., L. 81 D. de leg. II°, L. 5 § 14 D. de his quae ut ind. 34. 9. Fein XLIV σ. 146 ἐπ., Mayer § 21 σημ. 7-16, Οὐδὲν ἐν τούτοις κωλύει τὸν κληρονομούμενον, ὅπως τὸν ἐκ διαθήκης κωδικέλλου συσχετίσῃ ἐπιβοηθητικῶς καὶ πρὸς ἄλλην διαθήκην ἢ καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν. L. 9 D. de leg. III°.

τητοι τοῦ τίς λαμβάνει τὴν περιουσίαν⁶. Οἱ ἐκ διαθήκης κωδικέλλοι ἀποτελοῦσιν ἐν γένει, καθὼ παραρτήματα τῆς διαθήκης, ἐν μετ' αὐτῆς ὅλον⁷, οὕτω δὲ φυσικῆ εἶναι ἢ ἐκδογῆ, ὅτι αἱ ἐν αὐτοῖς τεθειμέναι διατάξεις θεωρητέαι νομικῶς ὡς τεθειμέναι ἐν αὐτῇ τῇ διαθήκῃ. Τῷ ὄντι τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἠσπάσατο τὴν ἐκδογὴν ταύτην ὑπὸ τινος ἐπόψεως⁸ καὶ διήϊδι κατὰ τοῦτο, ὅτι κληροδοσία, ἐν διαθήκῃ καταληφθεῖσα, εἶναι ἔγκυρος, ἐὰν προαιτούμενόν τι τῆς ἰσχύος αὐτῆς ἀναπληρωθῇ τὸ πρῶτον διὰ διατάξεως, ἐν τῷ κωδικέλλῳ γενομένης⁹. ὅρα περαιτέρω § 624 σημ. 2. 3¹⁰. Ὑφ' ἐτέρας ὁμως ἐπόψεις

⁶ L. 16 D. h. t. «Ab intestato factis codicillis relicta etiam postea natus intestati successor debet; quicumque enim ab intestato successerit, locum habent codicilli, nam unus casus est... Et ut manifestius dicam, intestato paterfamilias mortuo nihil desiderant codicilli, sed vicem testamenti exhibent» L. 2 D. de fideicom. lib. 40. 5. Ἄλλ' ὁ ἐξ ἀδιαθέτου κωδικέλλος δύναται νὰ περιορίζεται καὶ εἰς ὄρισμένην περιπτώσιν ἢ ὄρισμένας περιπτώσεις τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδογῆς.—Περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κωδικέλλων ἐν γένει ὁρ. προσέτι Fein XLIV σ. 305-339. Mayer § 19 σημ. 8 ἐπ.

⁷ L. 14 D. h. t.:—«codicilli pro parte testamenti habentur». L. 11 D. test. quemadm. 29. 3:—«codicilli pars intelleguntur testamenti».

⁸ Ἀυτὴ διατυπῶνται ὡς κανὼν ἐν L. 2 § 2 D. h. t. «Codicillorum ius singulare est, ut, quaecunque in his scribentur, perinde haberentur, ac si in testamento scripta essent». Ὅρ. προσέτι L. 14 pr. D. h. t.—«Sabini et Cassii collectio. illa est, quod codicilli pro parte testamenti habentur, observationemque et legem iuris inde traditam servant». L. 7 § 1 D. h. t. (σημ. 11). Πρὸς δήλωσιν τοῦ κανόνος τούτου ὁ Fein μεταχειρίζεται τὴν ἐκφρασιν «κωδικελλικὸν πλάσμα». Ὅρ. Fein XLIV σ. 233-305, Mayer § 22. Vangerow § 526 σημ. 1 ἀρ. II. Ὅτι ὁ κανὼν ἰσχύει οὐχὶ μόνον ἐπὶ κεκυρωμένων κωδικέλλων, ὁρ. Fein ἐνθ. ἀνωτ. σ. 285 ἐπ. Πρὸβλ. νῦν Gradewitz ἐν Zeitschr. d. Sav.—Stift. XXVI σ. 352 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 277, 278 Παπαροληγόπουλος § 510, Κρασσᾶς § 274].

⁹ L. 8 § 5 D. h. t. «Si ei servo, qui testamento legatum acceperit, libertas codicillis detur, utile legatum esse dicemus, quasi ab initio constiterit legatum», Ὅρ. ἐξ ἄλλου καὶ L. 26 D. de adim. 34. 4 (Fein ἐνθ. ἀνωτ. σ. 246 ἐπ.).

¹⁰ Ἐναυθὰ ἀνάγεται καὶ ἡ L. 2 § 2 D. h. t. ἥτις μετὰ τὴν ἐν σημ. 8 καταχωρισθείσας λέξεις ἐξακολουθεῖ οὕτως: «Ideoque servo, qui testamenti facti tempore testatoris fuisset, codicillorum tempore alienus, non recte libertas directa datur. Et contra, si cum testamentum fiebat, alienus esset, codicillorum tempore testatoris, intellegitur alieno servo libertas data. Et ideo, licet directae libertates deficiunt, attamen ad fideicommissarias eundem est». Τὸ ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει non εἶναι βεβαίως νόθον κατὰ τὸ

όητώς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἀπέκρουσε τὰ ἐπακόλουθα τῆς εἰρημένης ἐκδοχῆς¹¹.

4. Κωδικελλική όήτρα.*

§ 631.

*Ίδιον εἶδος κωδικέλλων ἀποτελοῦσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες συνταχθέντες κατὰ πρῶτον λόγον ὡς διαθήκαι ἐνεργοῦσιν ὡς κωδικέλλοι δυνάμει τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ κληρονομουμένου, ὅτι ἡ διάταξις αὐτοῦ θέλει ἰσχύσει ὡς κωδικέλλος, ἂν μὴ δυνηθῇ νὰ ὑφίσταται ὡς διαθήκη. Τοιοῦτος ὁρισμὸς καλεῖται κωδικελλική όήτρα.

1. Ἡ κωδικελλική όήτρα μεταβάλλει τὰς κληρονομικὰς

πνεῦμα τοῦ συγγραφέως τοῦ χωρίου, γνήσιον ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς Συλλογῆς, ἣτις ἄρα ἐνταῦθα ἐν ἐπιγνώσει προέβη εἰς μεταβολήν. Ὑπὲρ τούτου συνηγοροῦσι τὰ Βασιλικά (XXXVI. 1. 2 § 2) καὶ ὁ πληθυντικὸς *directae libertates* ἐν τῇ τελικῇ προτάσει. Ἡ δευτέρα λύσις οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ σημειρωθῆ δικαίῳ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ κατ' ἀναλογίαν διότι ἡ κληροδοσία (κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον) χορηγεῖ *actio in rem*, ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα καὶ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου διατελῇ ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ. *Οἱ. νεωστὶ *Gradenwitz* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 355 ἐπ.

¹¹ *Οἱ. L. 7 § 1 D. h. t., L. 2 pr. § 1 D. h. t., L. 14 pr. D. h. t., L. 8 § 4 D. h. t., L. 17 § 4 D. de test. *mip.* 29 1, L. 4 D. h. t., L. 7 pr. D. qui et a quib. 40. 9, L. 1 C. de test. *manum.* 7. 2. Ἀπόπειραν πρὸς καθιέρωσιν ἀρχῆς ποιεῖται ἡ L. 7 § 1 D. h. t. «*Praeterea in illis, quae non iuris sed facti sunt, non est perinde habendum, quod codicillis scribitur, atque si ubi confirmatio scriptum fuisset*». *Οἱ. καὶ L. 1 C. de test. *manum.* 7. 2. «*Si codicillos maior viginti annis fecisset confirmationis tempus libertati non nocere certum est: nec enim potestas iuris, sed iudicii consideratur*». Ἀλλ' ἀφ' οὗ κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ὁ κωδικέλλος π. χ. ἀλάλον, ὅστις ἐν τῷ χρόνῳ τῆς διαθήκης ἠδύνατο νὰ λαλῇ (L. 8 § 3 D. h. t.) διατὶ νὰ μὴ ἰσχύσῃ τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κωδικέλλου τοῦ *paganus*, ὅστις ἐν τῷ χρόνῳ τῆς διαθήκης ἦτο στρατιώτης (L. 17 § 4 D. de test. *mil.* 29 1, L. 8 § 3 D. h. t.): Ἡ L. 14 pr. D. h. t. ὅμως μαρτυρεῖ ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ κωδικελλικοῦ πλάσματος διαφωνία ἐπεκράτει μεταξὺ Σαβινικῶν καὶ Προκουλικῶν.—Πρὸβλ. προσέτι καὶ L. 12 pr. D. de prob. 22. 3. ἐν συνδυασμῷ πρὸς L. 34 § 3 D. de leg. I^o. *Arndts* Συνέχ. Glück XLVI σ. 212 ἐπ. Περὶ τῆς ὑπὸ νεωτέρων γενομένης ἀποπειρᾶς πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ κωδικελλικοῦ πλάσματος διὰ τὸ περὶ τοῦ τύπου τῶν γεκρωμένων κωδικέλλων ζήτημα ὅρ. § 628 σμμ. 15.

* *Rosshirt* I σ. 45-86. *Fein* XLV. σ. 184-364. *Vangerow* II § 527 *Sintenis* II § 208 ἀρ. I. 4. *Euler* ἐν τῇ ζωτῳτ. § 662 σμμ. * σημειουμένη

ἐγκατάστασις τῆς ἀνοούσης διαθήκης εἰς κληρονομικὰς κληροδοσίας¹, βαρυνούσας τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου² ἢ ἐκ διαθήκης κληρονόμους³ αἱ κληροδοσίαι διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ ὡς τοιαῦται⁴. Ἡ κωδικελλική ὁμως ρήτρα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρεται εἰς ἀπάσας τὰς ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένας διατάξεις⁵.

2. Διὰ τῆς κωδικελλικῆς ρήτρας αἱ διατάξεις τῆς διαθήκης διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ, μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ἴσχυον, ἂν ἐξ ἀρχῆς ἐγίνοντο οὕτως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ διατηρηθῶσιν ἐν ἰσχύϊ, δηλ. ἂν ἐξ ἀρχῆς ἐγίνοντο ἐν κωδικέλλῳ. Ὅθεν δὲν διατηροῦνται ἰδίως ἐν ἰσχύϊ, ἐὰν ἡ διαθήκη μὴ πληροῖ μηδὲ τοῦ κωδικέλλου τὸν τύπον ἢ ὁ κληρονομούμενος στερεῖται τῆς πρὸς τὸ διατίθεσθαι ἱκανότητος⁶. Ἐφ' ὅσον ὁμως κέκτηνται τὸ ἐν λόγῳ προαπαιτούμενον, διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ, ἄρα ἰδίως καὶ ὁπότε διὰ τῆς ἀποποιήσεως τοῦ ἐγκαταστάτου ἢ διαθήκη μα-

διατριβῇ σ. 29 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 279 ἐπ., Παπαρηγόπουλος § 517 ἐπ. Κρασᾶς § 277 ἐπ., Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 91-104].

¹ L. 88 § 17 D. de leg. II°. Πρβλ. L. 2 § 4 D. h. t., L. 1 C. h. t., ἐπίσης § 631 L. 12 § 1 D. de iniusto 28. 3, L. 19 § 1 D. test. mil. 29. 1.

² Ταύτην καὶ μόνην τὴν περιπτώσιν ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν συνήθως ἡ τοῦλάχιστον πολλάκις. Πρβλ. Fein XLV σ. 263.

³ Καὶ δὴ καὶ ἡ διαθήκη, ἐξ ἧς ἐπέρχεται ἡ διαδοχὴ, δυνατὸν οὐ μόνον νὰ προηγήται τῆς διὰ κωδικελλικῆς ρήτρας ἐφωδιασμένης ἀνισχύρου, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιταυρῆται. Πρβλ. Fein XLV σ. 264 ἐπ., Mayer § 23 μετὰ τὴν σημ. 13. Ὁ Fein σ. 265 ἐπ. ἀνάγει ἐνταῦθα καὶ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἔγκυρος διαθήκη ἐπικυροῖ ἐτέραν βραδύτερον συνταχθησομένην ἢ πρότερον συνταχθεῖσαν ἀνισχυρον ἢ ἀνίσχυρον καθισταμένην διαθήκην, περὶ ἧς τελευταίας περιπτώσεως πραγματεύονται ἡ L. 12 § 1 D. de iniusto 28. 3 καὶ ἡ L. 19 pr. § 1 D. de test. mil. 29. 1. Ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ὑποθέτω γνῶμη εἶναι, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνισχύρου διαθήκης ἰσχύει ὡσεὶ ἐν τῇ ἐγγύρῳ περιληφθέν, ἐξ οὗ ὡς πρακτικὸν ἐπακόλουθον προκύπτει ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνισχύρου διαθήκης διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ καὶ ὅταν εἴη μηδὲ τοῦ κωδικέλλου τὸν τύπον πληροῖ αὕτη (πρβλ. σημ. 6). [Ὁ Παπαρηγόπουλος σ. 431 σημ. 1 ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνῶμης ταύτης].

⁴ Εἰς βάρος τῶν κληρονομικῶν κληροδόχων ἢ, ἐὰν ἡ κληρονομικὴ ἐγκατάστασις δὲν διατηρῆται οὐδ' ὡς κληρονομικὴ κληροδοσία (λ. χ. ὁ ἐγκατάστατος ἀπέθανε πρὸ τοῦ κληρονομουμένου), εἰς βάρος τῶν κληρονόμων.

⁵ Πρβλ. L. 13 D. de inoff. d. 2. Fein XLV σ. 273, Mayer § 23 σ. 9. 20

⁶ Πρβλ. γενικῶς Fein σ. 296 ἐπ., Mayer § 24-26.

ταιούται⁷. Ἐξαιρέσεις ὑπάρχει, μόνον ὅταν ἡ διαθήκη ἢ ἀνίσχυρος ἔνεκα προσβολῆς τῆς νομίμου μοίρας⁸, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχόμεναι ἐγκαταστάσεις παρὰ τὴν κωδελλικὴν ρήτραν ἀνατρέπονται ἐξ ὀλοκλήρου, οὐχὶ δὲ μόνον καθ' ὅσον προσβάλλουσι τὴν νόμιμον μοῖραν⁹. Ἐν

⁷ Οὗτος δύναται νὰ ἀξιώσῃ τὴν κληρονομίαν ὡς κληροδόχος, καίπερ ἀποχρούσας ταύτην ὡς κληρονόμος. Mayer § 28 σημ. 1. Ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως, οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσιν ἐκ τοῦ προσώπου του τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν. Fein σ. 308 ἐπ., Mayer § 24 ἐν τέλ.

⁸ Πρὸβλ. ὡς πρὸς τὰ ἐπόμενα: Francke Recht der Notherben § 33. Mühlentuch Συνέχ. Glück XXXV σ. 364-373. XXXVII σ. 368. 373. Degeners Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XVIII σ. 403 ἐπ. Strip'pelmann Entscheidungen κλπ. II σ. 334 ἐπ. Fein XLV σ. 322-348. Mayer § 25-27. Vangerow II § 527 σημ. 2 ἀρ. 1, Sintenis III § 208 σημ. 10. Seuff. Arch. III. 355, V. 205, VIII. 70, XXVIII. 43. [Καλλιγᾶς § 280, Παπαρηγόπουλος § 521-523, Κρασσᾶς § 278, Δεμερτζῆς ἐν τῇ ἐν § 575 σημ. * σημειωθεῖσα διατριβῇ Β' σ. 124 ἐπ.].

⁹ Κατὰ πόσον ἀνατρέπονται αἱ εἰς τὸν ἀναγκαῖον κληρονόμον ἐπιβληθεῖσαι κληροδοσίαι, ὄρ. § 634 σημ. 11. Ὁ θεθεὶς κανὼν ἐξάγεται ἐκ τῆς L. 13 D. de inoff. 5. 2, L. 36 D. de leg. III°. Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ὁ κανὼν βασίζεται ἐπὶ τοῦ «color insaniae» (§ 578 σημ. 2) ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἐσωτερικὴ ἐξήγησις, ἀφοῦ τὸ πλάσμα τῆς insanía δὲν τηρεῖται ἀπεριορίστως (§ 584 σημ. 7). Ὁ ἐσωτερικὸς λόγος εἶναι ἡ σκέψις, ὅτι ἡ αὐστηρότης, μεθ' ἧς φερόμεθα πρὸς τὴν παραβίασιν τῆς νομίμου μοίρας, τὴν ἐπιχειρηθεῖσαν ὑπὸ τὸν τύπον διαθήκης, δὲν πρέπει νὰ ἦ δεκτικὴ χαλαρώσεως διὰ τῆς εἰς κληροδοσίαν μετατροπῆς τῆς διαθήκης. Τοῦτου ἔνεκα δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ τις μετὰ τοῦ Mayer § 25 σημ. 11. 12 καὶ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 115, ἀν ὁ κανὼν ἰσχύει ἔτι καὶ κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον. Seuff. Arch. XLI. 28 (RG.), Entsch. d. RG. XIV σ. 190.—Ὁ κανὼν ἰσχύει, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐπὶ τῆς querela inofficiosi testamenti, περὶ ἧς μόνως πραγματεύονται τὰ εἰρημμένα χωρία, καὶ ὁ δεχόμενος ἄρα κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον ἀκυρότητα τῆς προσβαλλούσης τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων διαθήκης (§ 591. 592) δὲν δύναται βεβαίως νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἰσχύν τοῦ κανόνος ἐπὶ τοῦ νεωτάτου τούτου δικαίου. Οὕτω καὶ ἡ ἀρχουσα γνώμη, πρὸβλ. καὶ L. 24 § 11 D. de fideic. lib. 40. 5. Seuff. Arch. III. 355, V. 205, VIII. 70, X. 274, XXXIII. 240. XXXIX 320 (RG., Entscheid. XI σ. 230). Seuff. Arch. XLVIII. 43. Entscheid. des RG. XXXVII σ. 151 ἐπ., πρὸβλ. Seuff. Arch. LIII. 19. Ἄλλης γνώμης Mühlentuch καὶ Fein ἐνθ. ἀνωτ. ἐκ διαφόρων λόγων, τοῦ τελευταίου ἐπικαλουμένου τὴν L. 2 D. de leg. III° καὶ L. 31 C. de fideicom. 6. 42° τούναντιον Degeners, Mayer, Vangerow, ἐνθ. ἀνωτ. Συμφώνως τῷ Fein ὁ Wendt σ. 869. Ἄλλης γνώμης καὶ Seuff. Arch. XIX. 247. [Πρὸβλ. Ἐφ. Πατρῶν 246 <1922>].

τούτοις καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύναται ὁ ἐγκατάστατος νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὸ πλεονέκτημα τῆς κωδικελλικῆς ρήτρας μὴ ὑπείσερχόμενος ἐκ τῆς διαθήκης¹⁰. Εἰς τὸν κληρονομούμενον ὅμως ἀπόκειται, ὅπως τὴν θεραπευτικὴν δύναμιν τῆς κωδικελλικῆς ρήτρας περιορίσῃ εἰς ὠρισμένους λόγους ἀνισχύρου ἢ ἐξαίρεση αὐτῆς ὠρισμένους λόγους ἀνισχύρου¹¹.

3. Ὁ ἐν τῇ διαθήκῃ μνημονευόμενος ὀφείλει νὰ ἀποφασίσῃ, ἂν θέλει νὰ ἐπικαλέσῃται τὴν διαθήκην ἢ τὴν κωδικελλικὴν ρήτραν· τὴν ἀπαξ δὲ γενομένην ἐπιλογὴν δὲν δύναται νὰ ἀνακαλέσῃ πλέον¹². Ἐν τούτοις δὲν δεσμεύει αὐτὸν εἰ μὴ ἢ ἐν τῇ ἀγωγῇ ἢ τῇ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀγωγὴν περιεχομένη δήλωσις¹³.

¹⁰ Ὁρ. § 584 σημ. 12. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. lit. a, Fein XLV σ. 344, Schröder Notherbenrecht σ. 442.

¹¹ Τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ καὶ σιωπηρῶς. Οὕτω λ. χ. ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἤθελε νὰ διατηρηθῇ ἡ διαθήκη αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ἀναζλήσεως. Fein XLV σ. 304-308, Mayer § 24 σημ. 10-17. Προσέτι οἱ πλείστοι τῶν δεχομένων ὅτι ἡ κωδικελλικὴ ρήτρα ἐνεργεῖ καὶ ἐπὶ παραβίασεως τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἐξαίρουσιν ὀρθῶς τὴν περίπτωσηιν, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος δὲν ἐγγώρισε πῶς τὸν ἀναγκαῖον κληρονόμον. Παβλ. Francke Recht der Notherben σ. 418 ἐπ., Fein XLV σ. 355 ἐπ., Mayer § 26, 27, Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 1 ἐν τέλ. Ἄλλης γνώμης Entscheidung. des RG. XXXVII σ. 151 ἐπ.

¹² L. 8 pr. § 1. 2 C. h. t. J. A. Seuffert Einige Bemerkungen über die Codicillarclausel (1828). Fein XLV σ. 279-297. Mayer § 23 ἀπὸ τῆς σημ. 14. Arch. f. Prakt. RW. V. σ. 92-101.

¹³ Ἀμφισβητεῖται ἕτεροι, ὡς ἰδίᾳ ὁ Fein, θεωροῦσι δεσμεύουσαν καὶ τὴν ἄλλως γενομένην δήλωσιν. Πρβλ. Fein ἐνθ. ἀνωτ. σ. 285 σημ. 90. Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ ὁ λόγος εἶναι μόνον περὶ τῆς ἀγωγῆς. Καὶ στηρίζονται μὲν ἐπὶ τῶν λέξεων: «ita ut, sive bonorum possessionem secundum tabulas vel nuncupationem ceterasque similes postulaverit aut certe mitti se in possessionem ex more petierit, statim inter ipsa huius iuris auspicia propositum suae intentionis explanet». Ἄλλ' ἀκριβῶς ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις διάφορον τῆς αἰτήσεως τῆς bonorum possessio καὶ ἐπόμενον αὐτῇ ἐμφανίζεται ὡς τὸ οὐσιώδες· πρβλ. τὰς προηγουμένας λέξεις «ab ipsis intentionis exordii utrum velit eligendi habeat potestatem». Βεβαίως ἐν τῇ ἀρχικῇ διατυπώσει τοῦ χωρίου (L. 7 C. Th. de testam. 4. 4) ὑποδεικνύονται χάριν συγκρίσεως περιπτώσεις ἐν αἷς καὶ ἐξώδικος δήλωσις δεσμεύει· ἀλλὰ μετὰ ἐπιλογῆς καὶ ἐπιλογῆς ὑπάρχει ἀναλογία καὶ παρὰ τὴν διάφορον αὐτῶν ποιότητα. Seuff. Arch. XXXVI. 250.—Ἐπερβαίνει ὅμως τοῦ προσήκοντος τὰ ὄρια ὁ θεωρῶν ὡς δεσμεύουσαν μόνον τὴν τοῦ ἐνάγοντος ἐπιλογὴν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ ἐναγομένου, ὅπως δέχονται Mühlenbruch

Ἐξαιρετικῶς δὲν δεσμεύονται διὰ τῆς γενομένης ἐπιλογῆς ἀνιόντες καὶ κατιόντες μέχρι τετάρτου ἔξ ἄρρενογονίας ἢ τρίτου ἔξ αἵματος βαθμοῦ συγγενείας¹⁴.

4. Ἡ κωδικελλική όήτρα οὐδένα ἀπαιτεῖ τύπον ἐκφράσεως, ἰδίᾳ δὲ δὲν ἀπαιτεῖται ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «κωδικελλος»¹⁵. Ἄλλ' ἡ κωδικελλική όήτρα δὲν νοεῖται ἀφ' ἑαυτῆς· ποιᾶ τις ἐκφρασις τῆς βουλήσεως, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης δέον νὰ διατηρηθῇ ὡς κληροδοσία, εἶναι ἀπαραίτητος.¹⁶ Τοῦ

Rechtliche Beurtheilung des Städel'schen Beerbungsfalles σ. 280. ἀρ. 2 καὶ ἀπόφ. τοῦ OAG. zu Celle παρὰ Seuff. Arch. VIII. 71· τοῦτο εἶναι δουλικὴ τοῦ γράμματος ἔρμηνεῖα. Ἐναντίος ἰδίᾳ Seuffert ἐνθ. ἀνωτ.—Ἐπι μᾶλλον ἐσφαλμένον εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς δὲν ἐκλείπει ἢ ἅμα τῇ ἀπωλείᾳ τῆς πρώτης δίκης, ἐφ' ἧς ἐκδοχῆς τὸ AOG. zu Kiel παρὰ Seuff. Arch. V. 204 στηρίζει τὴν λύσιν, ὅτι ἐπιτρέπεται ἐπιβοηθητικὴ σώρευσις ἀμφοτέρων τῶν ἀξιώσεων ἐν τῷ αὐτῷ δικογράφῳ.—Ἐπι δεσμεύει οἰαδήποτε ὠρισμένως γενομένη δῆλωσις ἐπιλογῆς: Fntscheid des RG. XLI σ. 169 ἐπ.

¹⁴ L. 8 § 2 C. h. t. Πρβλ. I. § 56 σημ. 9 καὶ Fein XLV σ. 295 ἐπ. (κατὰ τοῦ S i n t e n i s § 208 σημ. 13). Τὸ χωρίον ποιεῖται κυρίως λόγον μόνον περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐπεκαλέσατό τις πρῶτον τὴν διαθήκην· ἀνεκδοιάτως ὁμοῦς δυνάμεθα κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸ ἀναφερόμενον καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν· Fein σ. 291, M a y e r § 23 σημ. 17. [Καλλιγᾶς § 250, Παπαρηγόπουλος σ. 725 σημ. 2, Κρασσαῖς § 111 σημ. 2].

¹⁵ L. 3 D. de testam. mil. 29. 1, L. 1 D. h. t., L. 8 § 1 C. h. t., L. 11 C. de test. manum. 7. 2· L. 29 § 1 D. qui testam. 28. 1, L. 88 § 17 D. de leg. II°, L. 29 § 1 cit. Βασ. (35, 1) λ': «Καὶ ὅτι ἐὰν ταῦτα τὰ ῥήματα ἐν τῇ διαθήκῃ πρόσκεινται· ταύτην τὴν διαθήκην βούλομαι εἶναι κυρίαν ἐπὶ πάσης ἐξουσίας· ἔρρωται τὰ ἐν αὐτῇ καταλειφθέντα, κἂν τὰ ἐξ ἀδιαθέτου χώρον σχῆ». Ἡ μνημονευθεῖσα διάταξις ἐν L. 88 § 17 cit. ἔχει ὡς ἐξῆς: «L. Titius hoc meum testamentum scripsi sine ullo iuris perito, rationem animi mei potius secutus quam nimiam et miseram diligentiam, et si minus aliquid legitime minusve perite fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis sani voluntas». Ἐπι Seuff. Arch. XVII. 266. Περὶ τῆς λεγομένης clausula ceterata («dafern aber et cet.» = «ἀλλὰ καθ' ἣν περίπτωσιν κτλ.») ὁρ. D e r n b u r g III § 95 σημ. 7. [Καθ' ἣ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀναφέρει, οἱ συμβολαιογράφοι ἐν Γερμανίᾳ συνέκοπτον ἐνίοτε τὸν εἰθισμένον ἐν ταῖς διαθήκαις τύπον πρὸς δῆλωσιν τῆς κωδικελλικῆς όήτρας μεταχειριζόμενοι χάριν συντομίας μόνον τὰς ἀνωτέρω εἰρημένους ἀρχικὰς αὐτοῦ λέξεις. Ἐγεννήθη δ' οὕτω τὸ ζήτημα, ἂν αὕτη ἡ clausula ceterata λεγομένη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κωδικελλικὴ όήτρα, ὅπερ ἀναμφιβόλως, ὡς λέγει, λυτέον καταφατικῶς].

¹⁶ L. 1 D. h. t., L. 8 § 1 C. h. t., L. 41 § 3 D. de vulg. 28. 6, L. 29 pr. D. qui testam. 28. 1, L. 11 § 1. D. de leg. III°, L. 11 C. de test. manum. 7. 2.

κανόνος ὁμοῦς τούτου ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις, ὧν δύο ἐσημειώθησαν ἤδη ἐν § 561 σημ. 3 καὶ § 565 σημ. 6· ἡ τρίτη εἶναι ὅτι ἡ διαθήκη, δι' ἧς ἀνιῶν ἑυθυμίζει τὴν κληρονομικὴν τῶν κατιόντων αὐτοῦ διαδοχὴν, καὶ ἄνευ κωδικελλικῆς ῥήτρας διατηρεῖται ὡς κωδίκηλλος¹⁷.

5. Συμβατικὴ κληροδοσία.

§ 632.

Κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον κληροδοσία δύναται νὰ συσταθῇ καὶ διὰ συμβάσεως¹, οὐ μόνον δ' ἐν συμβάσει, ἐν ἣ συγχρόνως διορίζεται κληρονόμος (κληρονομικὴ σύμβασις), ἀλλὰ καὶ ἐν συμβάσει, δι' ἧς μόνον κληροδοτήματα παρέχονται (κληροδοτικὴ σύμβασις). Ὅπως διὰ τὴν κληρονομικὴν σύμβασιν, οὕτω καὶ διὰ τὴν κληροδοτικὴν οὐδένα ἢ ἄρχουσα γνώμη ἀπαιτεῖ τύπον².

Γ. Ἡ κληροδοσία καθ' ἑαυτήν.

1. Προαπαιτούμενα τοῦ κύρους αὐτῆς*.

§ 633.

Ὅς πρὸς τὸ κύρος τῆς κληροδοσίας ἰσχύουσι γενικῶς αἱ

Κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρίζεται ἡδὴ τοῦτο γενικῶς, ἐνῶ πρότερον λίαν ἦτο διαδεδομένη ἡ ἀντίθετος δόξα. Fein XLV σ. 191 ἐπ., Mayer § 23 σημ. 4. 5. Seuff. Arch. XLVIII. 42. [A. II. 46 <1907>].

¹⁷ L. 26 C. fam. etc. 3. 36, πρβλ. L. 1 C. Th. eod. 2. 24. Fein XLV σ. 227 ἐπ. Entscheid. des RG. XXXV σ. 132 ἐπ.—Περὶ τῆς L. 38 D. de fideic. lib. 40. 5 ὄρ. Fein XLV σ. 254 ἐπ.

¹ Seuff. Arch. XLV, 257. XLVI. 32. Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἢ διὰ § 632¹ συμβάσεως ἐξασφάλις κληροδοσίας εἶναι ἐπίσης ὑποχρεωτικὴ, ὡς καὶ ἡ διὰ συμβάσεως ἐξασφάλις τῆς κληρονομίας. Πρβλ. § 529 σημ. 2 [καὶ τὴν ἐμὴν αὐτ. παρατ.].

² Περὶ τῆς κληροδοτικῆς συμβάσεως, ἥτις ὡς καὶ ἡ κληρονομικὴ, ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ μόνον νὰ μνημονευθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τοῖς καθ' ἑκαστὸν δύναται, πρβλ. Hartmann zur Lehre von den Erbverträgen σ. 73-84. Arndts XLVII σ. 440 ἐπ., Kugelmann Gemeinrechtliche Begründung des particulären Erbvertrages, Erlangen 1877, παρ' οἷς καὶ ἡ περαιτέρω φιλολογία. Stobbe V § 312. Schifner: Der Vermächtnisvertrag nach österr. R. mit Berücksicht. des gem. R. κτλ. Leipzig 1891. Seuff. Arch. XII. 279, XXIII. 41, XXIV. 48, XXVIII. 41, XXXI. 154, XXXIII. 317, XXXV. 142. Entsch. d. RG. XXI σ. 188. Πρβλ. καὶ XXIX. 249, XLV. 257, XLVI. 32.

* Τὰ προαπαιτούμενα τοῦ κύρους τῆς κληροδοσίας, τὰ μὴ ἀναφερόμενα.

αὐταὶ ἀρχαί, αἵτινες ἰσχύουσιν ὡς πρὸς τὸ κύρος τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως (§ 546-548).

1. Ἡ κληροδοσία δέον νὰ ᾖ γνησία, νὰ προέρχεται δηλ. πράγματι ἐκ τοῦ κληρονομουμένου. Ἡ τοῦ λιβωνείου δόγματος διάταξις ἰσχύει καὶ ἐπὶ κληροδοσιῶν¹.

2. Ἡ κληροδοσία δέον νὰ ᾖ καταληπτή². Τὸ διαφορούμενον βλάβπει, ἐὰν καταλείπη ἐν ἀβεβαιότητι τὸ πρόσωπον τοῦ τετιμημένου³ ἢ τοῦ βεβαρημένου⁴· δὲν βλάβπει δέ, ἐὰν ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας⁵. Διασαφήσεις καὶ εἰδικώτεροι τοῦ κληρονομουμένου ὁρισμοὶ δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, καὶ ἂν μὴ ἔχῃσι περιβληθῆ τὸν τῆς κληροδοσίας τύπον⁶. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ δικαστοῦ, ὡς ἐπὶ πάσης διατάξεως τελευταίας βουλήσεως, εἶναι μᾶλλον ἔλευθέρη⁷.

εἰς τὴν κληροδοσίαν ὡς τοιαύτην, ἀλλὰ εἰς τὰ ἐν τῇ κληροδοσίᾳ δρῶντα πρόσωπα καὶ τὸν τύπον τῆς συστάσεως αὐτῆς, ἀνεπτύχθησαν ἤδη ἐν τοῖς πρόσθεν (§ 624 ἐπ.). [Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 281].

§ 633 ¹ Ὁρ. § 546 ἀρ. 2 [καὶ τὴν αὐτ. ἐν σημ. 4 ἐμὴν παρατήρησιν, ἐνθα καὶ περὶ τοῦ νεωτέρου νόμου ΓΨΠ'].

² L. 73 § 3 D. de R. I. 50. 17 Βασ. (2. 3) οἱ αὐτ. «Τὰ ἐν διαθήκῃ μὴ νοούμενα ἀντὶ τῶν γεγραμμένων εἰσίν». L. 2 D. de his quae pro non scr. 34. 8. Ἀτέλεια τῆς διατάξεως, μὴ καθιστώσα αὐτὴν ἀκατόληπτον, δὲν βλάβπει. L. 106 D. de leg. I^o. L. 67 § 9 L. 77 § 20 D. de leg. II°, L. 10 C. de fideic. lib. 6. 42. Arndts XLVII σ. 383 ἐπ.

³ L. 3 § 7 D. de adim. 34. 4. L. 10 [11] pr. L. 27 [28] D. de reb. dub. 34. 5, L. 33 § 1 D. de cond. 35. 1. Ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν βεβαρημένον ἐπιτρέπεται νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπὶ τῇ δεούσῃ ἀσφαλείᾳ τὴν κληροδοσίαν, νὰ καταλίπη δὲ τοῖς διαφορομένοις τὴν ἐξομάλυνσιν τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἔριδος. Περὶ τούτου πραγματεύεται ἡ L. 8 § 3 D. de leg. II°, πρβλ. Arndts XLVI σ. 449 ἐπ.

⁴ Ἀντιδοξεῖ ὁ Mayer § 30 σημ. 14, φρονῶν ὅτι ἡ κληροδοσία βαρύνει κατ' ἰσομοιρίαν τὰ περὶ ὧν ἡ ἀμφιβολία πλείονα πρόσωπα. Ἀλλὰ δὲν ἐξηγεῖται, διατί νὰ μὴ εφαρμοσθῆ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀρχή, ἡ ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ περιπτώσει λύσεως (L. 3 § 7 D. de adim. cit: «si non appareat, cui datum sit, dicemus, neutri legatum»). Ὁρ. καὶ Arndt e XLVII σ. 385 ἐπ.

⁵ Ἡ κληροδοσία ἔχει πάντως ἐν τῶν δυνατῶν περιεχομένων καὶ ὁ βεβαρημένος δέον πάντως νὰ παράσῃ τὸ μικρότερον. L. 32 § 1, L. 37 § 1, L. 39 § 6 D. de leg. I^o.

⁶ L. 21 § 1 E. qui testam. 28. 1 Πρβλ. περὶ τοῦ χωρίου τούτου Mayer § 30 σήμ. 16.

⁷ Ὁρ. L. § 84 σημ. 7. 11. Πρβλ. L. 50 § 3 D. de leg. I^o, L. 75. 95 D. de leg. III°. Πρβλ. Kohler Arch. für civ. Pr. XC σ. 118 ἐπ.

3. Ὁρισμένος τρόπος ἐκφράσεως δὲν εἶναι προδιαγεγραμμένος ὡς πρὸς τὴν κληροδοσίαν⁸. ἔπαρκῆ εἰσι καὶ αὐτὰ τὰ νεύματα⁹. Οὐδὲ ῥητὴ δήλωσις τῆς πρὸς κληροδοσίαν βουλήσεως ἀπαιτεῖται· ἀρκεῖ νὰ δύναται νὰ διαγνωσθῇ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν λοιπῶν τοῦ κληρονομουμένου διατάξεων ἢ τῶν συνοδευουσῶν αὐτὰς περιστάσεων¹⁰. Ἐπιτρέπεται δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς κληροδοσίαν βουλήσεως νὰ γίνῃ παραπομπὴ εἰς ἄλλην ὑπὸ τοῦ διαθέτου γενομένην ἢ γενησομένην δήλωσιν, οὐδενὸς δεομένην τύπου (ἢ καλουμένη μυστικῆ κληροδοσία)¹¹.

⁸ Ἀπὸ τῆς L. 21 C. de leg. 6. 37. Ἐγκαίτερον τὰ legata προϋπέθετον verba imperativa ἢ directa ἐνθ' τὸ ἰδιάζον τῶν fideicommissa συνίστατο εἰς τὸν ἔμμεσον τῆς διατάξεως τύπον. Ulp. XXIV. 1, Gai II. 249 § 3 I. de sing. reb. 2. 24.—Πρὸβλ. ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον: L. 118 D. de leg. I^o («scio hereditatem meam restitutum te Titio» πρὸβλ. L. 39 pr. D. de leg. III°), L. 67 § 10 D. de leg. II° («non dubitare se, quodcumque uxor eius cepisset, bibebis suis redditurum») L. 108 § 14 D. de leg. I^o (παραγγελία τῆς ἀπέλευθερώσεως «acceptis centum»), L. 2 C. de his quae sub modo 6. 45 (ἐπιβολὴ κληροδοσίας διὰ τοῦ ut, πρὸβλ. I. 8 § 5 D. de transact. 2. 15, L. 3 § 5. 6 D. de leg. praest. 37. 5, L. 92 D. de cond. 35. 1, L. 75 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 7, L. 48, L. 51 § 2 D. de fideic. lib. 40. 5 (Windscheid Voraussetzung σ. 171 ἐπ., Erxleben conditiones sine causa II σ. 296 ἐπ.), Paul. sentent. IV 1. 5, L. 69 pr. D. de leg. II°, L. 11 § 4, L. 37 § 4 D. de leg. III° («contentus sis centum aureis») ἐξ ἄλλου L. 11 § 2 D. de leg. III°, L. 12 C. de fideic. lib. 7. 4. Senff. Arch. II. 206, V. 207.—[Πρὸβλ. τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 628 σημ.* καὶ Κρασσᾶν § 280. β].

⁹ L. 21 pr. D. de leg. III° Βασ. (44.3) κα'. «Καὶ ὅτι καὶ νεύματι δίδονται ληγάτον...». L. 22 C. de fideic. 6. 42 Βασ. (44. 1) ρμβ'. «Καὶ ἐν ἐπιστολῇ καὶ ἐν οἴφδηποτε λιβέλῳ, καὶ ἀγράφως, καὶ νεύματι ληγάτον καταλαμβάνεται». Arndts XLVII σ. 311 ἐπ.

¹⁰ L. 18 [17] pr. D. ab SC. Treb. 36. 1, L. 114 § 6 D. de leg. I^o 30, L. 76 [74] pr. D. ab SC. Treb. 36. 1, L. 69 pr. de leg. II° 31 (δευτέρα διάταξις), L. 35. 79 [78] pr. D. de her. inst. 28. 5, L. 17 D. de test. mil. 29. 1, L. 30 [29] D. ad SC. Treb. 36. 1, § 3 I. quid. mod. test. 2. 17, L. 114 § 14 D. de leg. I^o, L. 69 § 3. 4 D. de leg. III°, πρὸβλ. γενικῶς § 625 σημ. 13· L. 77 D. de leg. I^o, L. 37 § 3 D. de leg. III°, πρὸβλ. L. 108 § 13 D. de leg. I^o Arndts XLVII σ. 185 ἐπ.)· L. 10 D. de S. P. U. 8. 2, L. 44 § 9 D. de leg. I^o 30, L. 15 § 1 D. de usu et usufr. 33. 2. Πρὸβλ. § 552 σημ. 5. 6, § 553 σημ. 8, § 554 σημ. 19, § 555 σημ. 4, § 561 σημ. 3. Mayer § 30 σημ. 7, Arndts XLVII σελ. 404 ἐπ. Senff. Arch. VII. 74. 209. Entscheid. des RG. X σ. 113.—[Νοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι ὁ ἐν τῷ κειμένῳ κανὼν, μὴ ἀναγόμενος εἰς τὸν τύπον, δὲν κατηργήθη οὔτε ὑπὸ τοῦ Ψηφίσματος οὔτε ὑπὸ τοῦ νόμου ΓΨΠ' (ἴδ. ἀνωτ. § 546 σημ. 10, § 628 σημ. * ἐν τέλ.). Πρὸβλ. καὶ Κρασσᾶν § 181. Α].

¹¹ Ὁρ. § 628 σημ. 16 καὶ Mayer § 30 μετὰ τὴν σημ. 19, Arndts

4. Ἡ κληροδοσία δέον νὰ περιέχῃ τὴν πραγματικὴν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν^{11α} ἐὰν αὕτη λέγῃ τι διάφορον τοῦ σκοπούμενου, οὔτε τὸ λεχθὲν οὔτε τὸ σκοπούμενον ἰσχύει¹². Ἐὰν λέγῃ τὸ σκοπούμενον, ὁ προστεθεὶς ψευδῆς τοῦ κληροδόχου ἢ τοῦ κληροδοτουμένου ἀντικειμένου χαρακτηρισμὸς δὲν βλάπτει¹³. Ἀπλῆ περὶ τὴν ὀνομασίαν ἀνακριβεία εἶναι ἀβλαβής¹³.

XLVII σ. 389 ἐπ. *Entscheid. des RG. XXXI σ. 168*, πρβλ. ἀνωτ. § 546 σημ. 10 [καὶ τὴν ἐμὴν αὐτοῦ παρατήρησιν].

^{11α} Προσποίησης: *Seuff. Arch. XXXIX. 28*.

¹² L. 3 D. de reh. dub. 34. 5:—«qui aliud dicit, quam vult, neque id dicit, quod vox significat, quia non vult, neque id quod vult, quia id non loquitur». Βασ. (44. 18) γ'. L. 9 § 1 D. de her. inst. 28. 5 «Et si in re quis erraverit, utputa, dum vult lancem relinquere, vestem leget, neutrum debet hoc, sive ipse scripsit sive scribendum dictaverit» Βασ. (35. 9) θ'. L. pr. D. de leg. I^o

¹³ Ἐσφαλμένη ὀνομασία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μὴ ὀνομασίαν: § 29 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Εἰ τοίνυν ληγατεύων τις ἐπλανήθη περὶ τὸ ὄνομα τοῦ ληγαταρίου, καὶ δέον εἰπεῖν Τίτιον, εἶπε Σεῖον, καὶ ἐπλανήθη περὶ τὸν νομὴν ἢ περὶ τὸ cognomen, δέον γὰρ εἰπεῖν Superbus, εἶπε Pius ἢ περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν, δέον γὰρ εἰπεῖν Στρατήγιος, εἶπε Πρίμος· ζητοῦμεν, εἰ τὸ ληγάτον ἐστὶν ἄχρηστον, καὶ λέγομεν, εἰ ὠμολόγηται, περὶ τίνος ἐνεθυμήθη, οὐδὲν ἦτον ἔσθῃται τὸ ληγάτον. Καὶ εἰκότως· τὰ γὰρ ὀνόματα δηλώσεως ἕνεκα τῶν ἀνθρώπων ἐπινενόηται· εἰ δὲ δυνατόν ἐξ ἑτέρου οἰουδήποτε τρόπου τὸ ὑποκείμενον καταληφθῆναι πρόσωπον, οὐδεμία ἔσται διαφορὰ οὐδὲ βλάβη ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄνομα πλάνης». L. 4 pr. D. de leg. I^o, L. 7 § 1 C. de leg. 6. 37, L. 4 C. de test. 6. 23. Γενικῶς falsa demonstratio non nocet, § 30 I. de leg. 2. 20, L. 35 D. § 1. 2 de leg. III° 32, L. 27 [28] D. de reh. dub. 34. 5, L. 17 pr. § 1, L. 33 pr., L. 34, L. 40 § 4 D. de cond. 35. 1. "Ορ. ἐξ ἄλλου L. 4 pr. D. de leg. I^o, L. 7 § 2, L. 10 D. de suppell. leg. 33. 10, L. 4 pr. cit. Βασ. (44. 1) δ': —«καὶ εἰ καὶ τις ἐσθῆτα ληγατεύσας θέλων ληγατεύσει οἰκοσκευὴν, ἄχρηστον τὸ ληγάτον ὡσπερ ἐὰν ὀνόματι τοῦ χρυσοῦ νομίσῃ περιέχεσθαι ἤλεκτρον ἢ χαλκοχρυσίον ἢ ὀνόματι τῆς ἐσθῆτος ἄργυρον· καὶ ὅτι τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα τῶν πραγμάτων οὐκ ἐναλλάσσονται, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐναλλάσσεται». Φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ ὄρια ἐγκαθῆσθαι εἶναι ἀσταθῆ, ἐπιτρέπεται δὲ τῷ δικαστῇ νὰ ποιήσῃται γενναίας παραχωρήσεις εἰς τὸν γλωσσικὸν τοῦ κληροδοτουμένου ἰδιωτισμὸν. "Ορ. I § 84 σημ. 6' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον: L. 69 § 1 D. de leg III°, L. 9 D. de tritico 33. 6, L. 18 § 3 D. de instr. 33. 7. Πρβλ. *Savigny III § 139. k. 1, Unger II § 89 σημ. 27-30, Leonhard Irthum σ. 330 ἐπ.*, (περὶ οὗ *Lotmar ktit. VJSchr XXVI σ. 226 ἐπ.*), *Eisele Jahrb. f. Dogm XXIII σ. 18 ἐπ.* *Derenburg III § 77 σημ. 9.* "Ορ. προσέτι L. 14 C. de her. inst. 6. 24 [Κρασῶς § 64 σημ. 10].

5. Ἡ κληροδοσία δέον νὰ περιέχη τὴν πλήρη τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν· ἡμιτελής διάταξις οὐδ' ἐφ' ὅσον ἐκτείνεται ἰσχύει¹⁴.

6. Ἡ πρὸς κληροδοσίαν βούλησις δέον νὰ ᾖ προσηκόντως ὀρισμένη. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀνίσχυρος εἶναι οὐ μόνον ἡ κληροδοσία, ἡ τοσαύτην τῶ βεβαρημένῳ παρέχουσα ἐλευθερίαν, ὥστε οὐδὲν ὅπως οὗτος νὰ δεσμεύηται¹⁵, ἀλλὰ καί¹⁶

¹⁴ Ὅτι αἱ πηγαὶ δὲν ἐκφράζουσι τὸν κανόνα τοῦτον καὶ ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας, καθ' ἃ ὡς πρὸς τὰς κληρονομικὰς ἐγκαταστάσεις, (§ 546 σημ. 13), τοῦτο εἶναι ἀπλῶς τυχαῖον.

¹⁵ Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον: α) ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληροδοσία ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς θελήσεως τοῦ βεβαρημένου, ἐνῶ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν πράξεως αὐτοῦ ἢ τῆς εὐλόγου κρίσεώς του εἶναι πάντῃ ἐγκυρος. Περὶ τοῦ κανόνος τούτου ἐγένετο ἤδη λόγος ἐν I § 93. [A. Π. 246 <1894> β' τμ. ἀποφαινομένη ἀκυρότητα τῆς κληροδοσίας, τῆς γενομένης ὑπὸ τὴν αἵρεσιν «ἐὰν ἐγκρίνη ὁ κληρονόμος» καὶ διαφωνοῦσα πρὸς τὴν A. Π. 118 <1893> α' τμ. A. Π. 137 <1895> ὁλομ., λύουσα τὸ ζήτημα ὑπὲρ τοῦ ἐγκύρου τῆς κληροδοσίας καὶ αἰρούσα οἷτω τὴν διαφωνίαν]. β) Ἐπίσης ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληροδοσία, ἡ καταλείπουσα τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς ἀπολύτως εἰς τὴν θέλησιν τοῦ βεβαρημένου (L. 69 § 4 D. de I. D. 23. 3: «fundus», L. 71 pr. D. de leg. I^o: «domus simpliciter legata»)· ἄλλως ἔχει καὶ ἐνταῦθα, ἐὰν ἡ ἀπόφανσις ἀνετέθη εἰς τὴν εὐλογον τοῦ βεβαρημένου κρίσιν, προσέτι δὲ ἐὰν ὁ βεβαρημένος μέλλῃ νὰ ἐκλέξῃ ἐκ κύκλου πραγμάτων, ὅρ. π. γ. L. 84 § 9, L. 109 § 1, L. 110 D. de leg. I^o. Πρβλ. § 655 σημ. 8. γ) Ἐπίσης ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληροδοσία εἰς πρόσωπον, ὑπὸ τοῦ βεβαρημένου ὀριστέον, ἰσχυρὰ δὲ τὸναντίον ἡ κληροδοσία εἰς πρόσωπον, ὅτε οὔτος θὰ ἐκλέξῃ ἐξ ὀρισμένου κύκλου προσώπων, ὅτε, ἐὰν μὴ ἐκλέξῃ, δικαιοῦνται πρὸς ἀπαίτησιν τοῦ κληροδοτήματος ἅπαντα συλλήβδην τὰ τοῦ κύκλου τούτου πρόσωπα, ὅρ. § 625 σημ. 12 καὶ L. 7 § 1 D. de reb. dub. 34. 5. Ὅτι ἰσχυρὰ εἶναι καὶ ἡ κληροδοσία πρὸς πρόσωπον, διὰ τῆς εὐλόγου τοῦ βεβαρημένου κρίσεως ὀριστέον, τοῦτο δὲν ἀναγνωρίζουσι αἱ πηγαὶ, δεχόμεναι προφανῶς ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ, πῶς ἐν δεδομένῳ θεματι ἡ εὐλογος κρίσις θὰ ὑποδείξῃ κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην ὀρισμένου ἀκριβῶς προσώπων, οἷτω δὲ πᾶς τις θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ ὡς δικαιοῦμενος εἰς τὸ κληροδοτήμα. δ) Δὲν εἶναι ἀνίσχυρος ἡ κληροδοσία, ἡ ἀπὸ τῆς ἀρεσκειᾶς τοῦ βεβαρημένου ἀπαρτιῶσα τὸν χρόνον τῆς καταβολῆς, L. 11 § 6, L. 41 § 13 D. de leg. III°, πρβλ. ἀνωτ. I § 93 σημ. 4. Ἐν γένει: Arndts XLVI σ. 345-355.

¹⁶ Κατ' ἀρχαιότερον ὁμιαικὸν δίκαιον ὑπήγετο προσέτι ἐνταῦθα ἡ κληροδοσία εἰς πρόσωπον, ἐκ μέλλοντος γεγονότος ὀριστέον, ὡς καὶ ἡ κληροδοσία εἰς postumus alienus. Ἄλλ' ἀμφότεραι ἐκηρύχθησαν ἰσχυραὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Gai. II. 238. 237, Ulp. XXIV. 18, § 25. 26 I. de leg. 2. 20. Πρβλ. § 547 σημ. 2 καὶ Arndts ἐνθ. ἀνωτ. σ. 391 ἐπ.

ἢ ἐκ τῆς ψιλῆς θελήσεως τρίτου ἐξαρτωμένη, ἀδιαφόρως ἂν ἢ θέλησις αὐτῆ πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ¹⁷, ἂν ἐν γένει θὰ γίνῃ κληροδοσία ἢ εἰδικῶς τίνι ἢ τί κληροδοτητέον¹⁸. Τοῦναντίον δὲν ἀπαγορεύεται, ὅπως ἢ περὶ τούτου ἢ περὶ ἐκείνου τῶν ζητη-

¹⁷ L. 52 D. de cond. 35. 1. «Nonnumquam contingit, ut quaedam nominatim expressa officiant, quamvis omissa tacite intellegi potuissent nec essent offutura. Quod evenit, si alicui ita legatur: «Titio decem do lego, si Maevius Capitolium ascenderit». Nam quamvis in arbitrio Maevii sit, an Capitolium ascendat et velit efficere, ut Titio legatum debeatur, non tamen poterit aliis verbis utiliter legari: «si Maevius voluerit, Titio decem do»: nam in alienam voluntatem legatum conferri non potest. Inde dictum est: expressa nocent, non expressa non nocent». Bas. (44.19) va'.

Ἀντίφασιν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο δὲν περιέχει ἡ L. 1 pr. D. de leg. II°, πληρέστατα ἐπιδειχνομένη τὴν ἐρμηνείαν, ὅτι ἡ κληροδοσία ἰσχυρῶς δύναται νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς πράξεως τρίτου· ἐπίσης δὲν περιέχει ἀντίφασιν καὶ ἡ L. 46 § 2 D. de fideic. lib. 40. 5, ἣτις πραγματεύεται οὐχὶ περὶ κληροδοσιῶν, ἀλλ' ἀπελευθερώσεων, ῥητῶς δὲ παραλληλίζει πρὸς τὴν ἀπελευθερώσειν si Seius voluerit τὴν κληροδοσίαν si Titius Capitolium ascenderit· δὲν εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι περιέχει ἀντίφασιν πρὸς τὸ χωρίον ἡ L. 43 § 2 D. de leg. I^o, ἐάν τις ἀναλογισθῇ ὅτι ἐπὶ τοῦ συγγραφῆως τοῦ χωρίου τούτου, τοῦ Οὐλπιανοῦ, ὁ κανὼν certum debet esse consilium testantis διετέλει ἐν πλήρει κατὰ τὰλλα ἰσχύϊ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ Οὐλπιανὸς ἐδίδασκεν αὐτὸν ἐξάγων καὶ τὸ ἐπακολούθημα, ὅτι ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληροδοσία εἰς πρόσωπον, ἐκ μέλλοντος γεγονότος οὐστέον (Ulp. XXII. 4). Καίτοι ἄρα δέον ἐξ ἄλλου νὰ ἀναγνωρισθῇ ὅτι μέγρι τοῦδε δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐξεύρεσις ἐντελῶς ἰκανοποιητικῆς ἐρμηνείας τῆς L. 43 § 2 cit., αἰρούσης τὴν ἀντίφασιν, οὐδαμῶς ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐκφράζον τὴν κυρίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἰδέαν· ὅρ. καὶ L. 69 [68] D. de her. inst. 28. 5. Πρὸβλ. I § 93 σημ. 5. Unger Jahrb. für Dogm. XXV σ. 334 ἐπ. Arndts XLVI σ. 355 ἐπ., ἐν διαστάσει πρὸς τὴν ἀρχουσαν γνώμην, κλίνει νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τῶν πηγῶν τὸ ἀντίθετον πόρισμα. Κατ' αὐτοῦ F. Serafini Archivio giuridico III p. 166 sqq. Ὡς ὁ Arndts, Dernburg III § 76 σημ. 6. [Πρὸβλ. Καλλιγᾶν § 144, Παπαροηγόπουλον § 718, Κρασσᾶν § 281. Ὁρ. καὶ Νομικὸν ἔνθ. ἀνωτ. σ. 114 ἐπ.].

¹⁸ Τοῦτο δὲν εἶναι μὲν ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς ἐκπεφρασμένον, δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑπόκειται εἰς ἀμφιβολίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας, ἢ περὶ αὐτοῦ ἀποφασίσουσα θέλησις θὰ ἀποφασίσῃ πράγματι καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς κληροδοσίας, ἀφ' οὗ δύναται νὰ ἐκλέξῃ ἀντικείμενον, κατ' ὄνομα μόνον διαφέρον τοῦ μηδενός. Ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τετιμημένου πρὸβλ. τὴν ἐν § 547 σημ. 2 καταχωρισθεῖσαν L. 32 pr. D. de her. inst. 28. 5.—Ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ βεβαρημένου τὸ ζήτημα λυτέον ἀπὸ τῆς ἐν σημ. 20 ἀναφερομένης ἀπόψεως. — Ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κληροδοτήματος ἢ παρὰ S e u f f. Arch. XXXIX. 314 ἀπόφασις βαίνει ἔτι περαιτέρω. Entsch. des RG. XXI σ. 190.

μάτων ἀπόφανσις ἀφεθῆ εἰς τὴν εὐλόγον κρίσιν τρίτου¹⁹, ὡς ἐπίσης δὲν ἀπαγορεύεται ὅπως ἢ μεταξὺ πλείονων δυνατῶν ἐνεργειῶν ἐπιλογή ἀφεθῆ ἀπολύτως εἰς τρίτον²⁰. — Ἐνεκα τοῦ ἀναποφασίστου τῆς βουλήσεως ἀνίσχυρος εἶναι ἡ κληροδοσία, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος μὴ ᾖ βέβαιος περὶ τῆς πρὸς κατάλειψιν κληροδοτήματος ἰκανότητος αὐτοῦ²¹.

7. Ἡ πρὸς κληροδοσίαν βούλησις δὲς πρέπει νὰ ᾖ προῖον βίας ἢ πλάνης· ἐν ἑκατέρῃ τῶν περιπτώσεων ἡ κληροδοσία δὲν εἶναι μὲν ἄκυρος, εἶναι ὅμως διαρρηκτική. Πλάνη περὶ τὸ ἐλατήριον, ὅπερ δὲν εἶναι παραγωγικὸς λόγος τῆς βουλήσεως, ὅπερ δηλ. δὲν εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἄνευ αὐτοῦ νὰ μὴ παρήγετο βούλησις, εἶναι ἀβλαβής²².

¹⁹ Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ «ἀν» ὅρ. L. 75 pr. D. leg. 1°, L. 11 § 7 D. de leg. III°. Τὰ χωρία ταῦτα πραγματεύονται μόνον περὶ τῆς αἰρέσεως, τῆς ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ βεβαρημένου· ἀλλὰ διὰ τοιαύτης αἰρέσεως ὁ κληρονομούμενος ἀπεκδέχεται οὐκ ἦττον τὴν ἴδιαν αὐτοῦ ἀπόφασιν, ὡς καὶ διὰ τῆς αἰρέσεως τῆς ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς κρίσεως τρίτου. Ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον ὅρ. L. 1 § 1 D. de leg. II°. Διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ κληροδόχου δὲν δύναται νὰ προσαχθῆ μαρτυρία τῶν πηγῶν· ἀλλὰ δὲν ἐξηγεῖται, διὰτι νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κληρονομούμενον ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ λήπτου, δτι δὲν ἀπαγορεύεται αὐτῷ ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ληπτεύου; Κατὰ τοσοῦτο δὲ μᾶλλον δὲν ἐξηγεῖται τοῦτο, καθ' ὅσον ὁ προσδιορισμὸς τοῦ προσώπου τοῦ λήπτου δύναιται νὰ ἀφεθῆ ὑπὸ τοῦ κληροδότου καὶ εἰς τὴν τύχην (σ. 16). Seu f f Arch. XXXI. 351. [A. II. 82 <1921>, 57 <1923>].

²⁰ Ὁρ. σημ. 15 ἐν β καὶ γ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς προηγουμένης σημειώσεως λεχθέντα. — Περὶ τοῦ ζητήματος, μήπως οἱ ὁμοίκοι περιορισμοὶ ἤρθησαν ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, ὅρ. § 517 σημ. 3. [καὶ τὴν ἐμὴν αὐτόθι παρατήρησιν].

²¹ L. 1 pr. D. de leg. III°.

²² Ὡς πρὸς τὴν ἐξηναγκασμένην κληροδοσίαν δὲν ὑπάρχουσι μαρτυρία τῶν πηγῶν, τὸ δὲ ζήτημα λύεται κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπὶ ἐγκαταστάσεως καρατούντων, ὅρ. § 548 ἀρ. 1. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πλάνην, ὅρ. L. 72 § 6 D. de cond. 35. 1, Βασ. (44. 19) ὁ αὐτ.: «Καὶ ὅτι ἡ πλαστή αἰτία οὐκ ἀκυροῖ τὸ ληγάτον, εἰ μὴ δείκνυται, ὅτι οὐκ ἄλλως ἐληγάτευσεν, εἰ μὴ ἐνόμισεν, αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι». Ὁρ. περαιτέρω L. 5 C. de testam. 6. 23· L. 27 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 10 C. de leg. 6. 37, § 4 I. eod. 2. 20, L. 67 § 8 D. de leg. II°. L. 11 § 6 de leg. III°· L. 19 D. de iure cod. 29. 7, L. 77 § 29 D. de leg. II°. πρβλ. L. 40 pr. D. de leg. III°. A r n d t s XLVII σ. 22 ἐπ. [Παπαρηγόπουλος § 711. 714, Κρ α σ σ ᾶ § 67. 68]. Περὶ τοῦ κανόνος falsa causa non nocet ὅρ. ἔτι § 31 I de leg. 2. 20, L. 17 § 2 D. de cond. 35. 1, Pernice

8. Ἔνεκα τοῦ ἀποδοκιμαστέου τῆς ἐξ ἧς ἡ βούλησις αἰτίας ἀνίσχυρος εἶναι ἡ θηρευτικὴ ²³ καὶ ἡ πρὸς ὕβριν κληροδοσία²⁴.

9. Περὶ τοῦ ἀνίσχυρου τῆς κληροδοσίας ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ὄρ. ἐπομένην §.

10. Τὸ ἀνίσχυρον τῆς παροχῆς, ἐφ' ἧς ἐπεβλήθη ἡ κληροδοσία²⁵, δὲν συνεπάγεται τὸ ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας, ἐὰν ἀντὶ τοῦ τετιμημένου ὑπεισέρχηται ὑποκατάστατος²⁶· ἐὰν ἀντὶ τούτου ὑπεισέρχηται ἕτερος δυνάμει τοῦ δικαιώματος τῆς προσουξήσεως, τὸ ἀνίσχυρον τῆς παροχῆς, ἐφ' ἧς ἐπεβλήθη ἡ κληροδοσία, συνεπάγεται τὸ ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας μόνον κατ' ἐξαίρεσιν²⁷· μόνον δὲ κατ' ἐξαίρεσιν δὲν συνεπάγεται τοῦτο,

Labeso III σ. 74· περὶ τοῦ κανόνος *falsa demonstratio non nocet* ὄρ. σημ. 13. Πρβλ. § 548 ἀρ. 2. — Ὅτι καὶ ἐπὶ ἀσυγγνώστου πλάνης ἡ κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος, τοῦτο ἀναπτύσσεται δι' ἀποχρόντων ἐπιχειρημάτων ἐν τῇ παρὰ Seu ff. Arch. VII. 73 ἀποφάσει τοῦ OAG. zu Oldenburg.

²³ L. 64 D. de leg. I^o, Βασ. (44. 1) ξ'. «Αἱ χάριν ἀνταμείψεως γραφαὶ καὶ ἐν ταῖς κληρονομίαις, καὶ ἐν τοῖς ληγάτοις οὐκ ἰσχύουσιν· ὅσον εἰς ὅσον με γράψαι Πέτρος κληρονόμον, ἔστω μοι κληρονόμος». Πρβλ. § 548 σημ. 18 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. — Κατὰ τὸ προϊουστινιάνειον δίκαιον ἀνίσχυρος ἦν καὶ ἡ *roenae nomine κληροδοσία*, § 36 I de leg. 2. 20, L. un. C. de his quae roenae nomine 6. 41. Πρβλ. τὸ παρὸν βιβλίον, ἐνθ. ἀνωτ.

²⁴ L. 54 pr. D. de leg. I^o Βασ. (44. 1) νβ'. «Καὶ ὅτι τὰ αἰσχρὰ ληγάτα καὶ ἐπὶ μίσει καταλιμπανόμενα ἀντὶ μὴ γεγραμμένων εἰσί.» Πρβλ. L. 9 § 8, L. 49 [48] § 1 D. de her. inst. 28. 5. Arndts XLVI σ. 447, Steinfeld der Grundsatz der benevolentia für die Gültigkeit letztwilliger Zuwendungen (Celle 1884) σ. 22-25.

²⁵ Πρβλ. περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης Francke Beiträge σ. 122. — Παρατηρητέον ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται μόνον περὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἀνίσχυρου τῆς βεβαρημένης διατάξεως, διότι ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι μόνον περὶ τῶν προσπατούμενων τῆς ἀρχικῆς ὑπάρξεως τῆς κληροδοσίας· κατὰ ἄλλα ὄρ. § 639 ἀρ. 5. Ὅμοιος δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ἡ βεβαρημένη διάταξις εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένη ἐγκατάστασις κληρονόμου· διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἶναι ἀνίσχυρος ἡ κληροδοσία οὐχὶ ὡς τοιαύτη ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ἀνίσχυρου τῆς διαθήκης, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέχεται. Ὅρ. § 641

²⁶ Ἐὰν μὴ ἐξαίρηται ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ μόνον ἐκείνον, ὃν ὠνόμασε L. 74 D. de leg. I^o, L. 61 § 1 D. de leg. II°, L. 4 C. ad SC. Treb. 6. 49. Τὸ ἦρθεν δὲν συνάδει πρὸς τὴν ἄρχουσαν γνώμην, τὸ ἐναντίον ἰσχυριζομένην ἐπὶ τῇ βάσει τῆς L. un. § 3. 9 C. de cad. toll. 6. 51. ἀλλ' ὄρ. § 603 σημ. 12 καὶ ἰδίᾳ Arndts XLVII σ. 269 ἐπ.

²⁷ Ὅρ. § 603 σημ. 12, § 644 σημ. 15.

ἐὰν βεβαρημένον κληροδότημα μένη παρ' ἐκείνω, εἰς βάρος τοῦ ὁποίου κατελείφθη²⁸.

2. Περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας ἐν γένει.

§ 634.

1. Ἡ κληροδοσία περιέχει γενικῶς παροχὴν ὀφελήματος εἰς τὸν τετιμημένον. Τὸ ὀφέλημα τοῦτο εἶναι μὲν κατὰ κανόνα περιουσιακόν, ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ᾖ τοιοῦτο¹. Καὶ ἀναγνώρισις δύνатаι νὰ ἀποτελῇ τὸ περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας², μάλιστα δὲ καὶ καταβολή^{2α}.

²⁸ L. un. § 3. 9 C. de cad. toll. 6. 51. Ἡ ἐξαίρεσις ἀπαντᾷ ἐν L. 5 D. de his quae pro non scr. 34. 8 καὶ L. 14 § 2 D. ad leg. Corn. de fals. 48. 10: ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας λόγῳ παραβιάσεως τοῦ λιβωνείου δόγματος. Περὶ βλ. ἐπι L. 26 § 6 D. de fideic. lib. 40. 5.

¹ Ἡ παροχὴ μὴ περιουσιακοῦ ὀφελήματος δύνатаι νὰ γίνῃ μόνον διὰ τῆς § 634 περιποιήσεως ἐνοχικοῦ δικαιώματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀναφύεται ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ ζήτημα, ὅπερ ἐλύθη ἀνωτ. II § 251 σημ. 3 ὡς πρὸς τὰς ἐνοχὰς ἐν γένει. Ἡ δυσχέρεια, ἣν ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν κληροδοσίας ἄνευ χρηματικῆς ἀξίας ἀτήγτων οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐν τῇ τακτικῇ δίκῃ καταδίκης, τονίζεται ἐν L. 114 § 8 D. de leg. I^o (Marcianus) Βασ. (44.1) ρθ' αὐτ. «Εἰ δὲ ἀξιωθῇ αὐτεξουσίου ποιῆσαι τοὺς οἰκειοὺς παῖδας, οὐκ ἀναγκάζεται. Καὶ ἀνάγνωθι τὴν αἰτίαν». Φησὶ γάρ: ἀδιατίμητός ἐστιν ἡ πατρικὴ ἐξουσία». Ὅρ. καὶ L. 41 § 8 D. de leg. III° (Scaevola). Ἄλλ' ἡ μεταγενεστέρα ἐξέλιξις ὑπερπερήδησε τὴν δυσχέρειαν ταύτην. Lt 92 D. de cond. 35. 1 (Ulpianus). «Si cui legatum fuerit relictum isque rogatus sit liberos suos emancipare, an cogi debeat manumittere? Et retineo me dixisse defici eos a petitione fideicommissi: neque enim praetor fideicommissarius eos ad libertatem tuetur ut servos. Papinianum quoue libro nono responsorum scribere referebam non esse cogendum emancipare filios suos. Arbitror tamen extra ordinem debere constitui eum qui agnovit id, quod sibi relictum est hac contemplatione. ut liberos suos emanciparet, (et) cogendum emancipare: neque enim debet circumveniri testantium voluntas». Βασ. (44. 19) πθ'. Ἀντιδοξεί Α r n d t s XLVI σ. 92, Hartmann über Begriff und Natur der Vermächtnisse σ. 10. Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία τῆς κρίσεως, ἣν ἀνωτέρω (II § 251 σημ. 3) ἐπεφυλάξαμεν τῷ δικαστῇ πρὸς ἀτόκρουσιν ἐνοχικοῦ δικαιώματος, μὴ ἀφορῶντος εἰς περιουσιακὸν ὀφέλημα, δὲν πρέπει οὐδ' ἐνταῦθα νὰ περιορισθῇ.

² Π. γ. ὅτι εἶναι τις ὀφειλέτης ἢ ὅτι δὲν εἶναι πλέον δανειστής, ὅτι ἔλαβε δάνειόν τι ἢ τὴν ὀφειλομένην ποσότητα. Ἡ διὰ τελευταίας βουλήσεως ἀναγνώρισις ὑπόκειται εἰς ἄς ἀρχὰς καὶ ἡ μεταξὺ ζώντων δηλουμένη (II § 412^a), τ. ἔ., προῦποτιθεμένου ὅτι περιέχει τῷ ὄντι διάθεσιν περιουσίας, ἀπὸ χρεοῦ τὸν κληρονόμον, ὡς θὰ ὑπερχέου αὐτὸν τὸν κληρονομούμενον ἐν ζωῇ

2. Τὸ περιεχόμενον τῆς κληροδοσίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διατελῇ ἐν ἀντιφάσει πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου ἢ τῆς ἠθικῆς³. Ἀδυνατοῦ οὔσης τῆς ἐκτελέσεως τῆς κληροδοσίας⁴, κανὼν εἶναι ὅτι ὁ βεβαρημένος ἀπαλλάσσεται, ἐὰν ἡ ἀδυναμία εἶναι ἀντικειμενική⁵, ἐν ᾧ ἐὰν εἶναι ἀπλῶς ὑποκειμενική,

γινόμενη· ἀλλ' ἐὰν ἐγένετο ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀνακριβείας τοῦ δηλουμένου, λαμβάνεται ὡς ἔκφρασις βουλήσεως πρὸς παραγωγήν τῆς ἀναγνωρισθείσης ἐνόμου σχέσεως. L. 1 C. de falsa causa 6. 44. «Verba testamenti, quae inseruisti, aut solutam pecuniam debitam testatori declarant aut voluntatem eius liberare volentis debitorem manifeste ostendunt. Et ideo aut peti quod solutum est non potest aut ex causa fideicommissi, ut debitor liberaretur, agendum est, nisi liquido probari possit eum non liberari debitorem voluisse, sed errore lapsum solutam sibi pecuniam existimasse». Βασ.(44. 16). λα'. L. 4 eod., L. 6 § 1 D. de pec. leg. 33. 8. Πρβλ. Bähr Anerkennung σ. 203 ἐπ. (2 ἔκδ. σ. 220 ἐπ.), Unger § 72 σημ. 7. Ἀντιδοξεῖ Hartmann, ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 1) σ. 34, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἡ κληροδοσία εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον «νομικὸς τύπος πρὸς ἀπονομὴν πραγματικοῦ ἢ ἐνοχικοῦ δικαιώματος». Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ζητήματος, ἂν ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος τυγχάνει ὀρθός, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως, ὡς αὕτη ἐκλαμβάνεται ἐνταῦθα, δὲν ἀπονέμεται ἐνοχικὸν δικαίωμα; Τῷ Hartmann ἀκολουθεῖ ὁ Krüger ἐν τῇ ἐν § 657 σημ. 1 μνημονευθείσῃ διατριβῇ σ. 23 ἐπ.—Πρβλ. ὁμοίως νῦν καὶ τὸν Hartmann αὐτὸν Arch. f. civ. Pr. LXX σ. 193 ἐπ.—Seuff. Arch. XVI 275.

³ Ὁ κληρονομούμενος κληροδοτεῖ τῷ δανειστῇ τοῦ τὸ εἰς αὐτὸν ὀφειλόμενον ἀτομικῶς ὀρισμένον πρᾶγμα κατὰ κυριότητα. Πρβλ. Hartmann Arch. f. civ. Pr. LXX σ. 202 ἐπ.

⁴ L. 112 § 3 D. de leg. I^o. «Si quis scripserit testamento fieri, quod contra ius est vel bonos mores, non valet, veluti si quis scripserit contra legem aliquid vel contra edictum praetoris vel etiam turpe aliquid». Βασ.(44. 1) ρζ' αὐτ.—Ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ προκειμένου διατάξις τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἐρειδομένη εἰς συγκλητικὸν δόγμα τοῦ ἔτους 122 μ. Χ., εἶναι ὅτι συστατικὰ μέρη οἰκοδομῆς δὲν κληροδοτοῦνται. L. 41 § 1-L. 43 § 1 D. de leg. I^o. Πρβλ. Bachoffen ausgewählte Lehren σ. 203 ἐπ. Ἡ διατάξις αὕτη ἔχει ἀστυνομικὸν λόγον, μὴ ἔχοντα πλέον παρ' ἡμῖν σημασίαν, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν ἔχει σήμερον ἰσχύν.

⁵ Ὁρ. Π § 264 ἀριθ. 1. Πρβλ. Arndts XLVI σ. 96 ἐπ., Mommsen Beiträge zum Obligationenrecht I σ. 110 ἐπ. 140 σημ. 1. 155 ἐπ. 221 ἐπ. II σ. 90 ἐπ., Hartmann die Obligation σ. 166 ἐπ. (πρβλ. II § 264 σημ. 4).

⁶ Κληροδοσία ἀνυπάρκτου πράγματος: πρβλ. L. 108 § 10 D. de leg. I^o, L. 65 pr. eod., πρὸς δὲ O. Müller de falsa demonstratione (akad. Programm 1861) I p. 14 sqq. Κληροδοσία πράγματος ἐξηρημένου τῆς συναλλαγῆς: § 4 I de leg. 2. 20, L. 39 § 7-10 D. de leg. I^o, πρβλ. L. 14 C. de leg. 6. 37. Κληροδοσία πράγματος, ὅπερ δὲν δύναται νὰ κτήσῃται ὁ τετιμημένος: L. 49 § 2 D. de leg. II°, L. 62 D. de A. R. D. 41. 1. Κληροδοσία πράγματος ἀνήκοντος τῷ κληροδόχῳ: L. 13 C. de leg. 6. 37.

ὑποχρεοῦται νὰ παράσχη τὴν ἀξίαν τοῦ κληροδοτηθέντος⁶. Ἐν τούτοις ὁ κανὼν οὗτος δὲν εἶναι ἀπόλυτος· τὸ πᾶν ἤρηται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς βουλήσεως. Ἐπομένως δυνατὸν ὁ βεβαρημένος τοῦτο μὲν νὰ ἐνέχηται καὶ παρὰ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀδυναμίαν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ κληροδοτηθέντος⁷, τοῦτο δὲ νὰ ἀπαλλάσῃται παρὰ τὴν ἀπλῶς ὑποκειμενικὴν ἀδυναμίαν, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐκτείνεται⁸.

3. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέτρον τῶν κληροδοτημάτων, οὐδενὶ δύνανται νὰ ἐπιβληθῶσι τοιαῦτα ὑπὲρ τὸ παρεχόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου⁹. Ἄλλ' ὅμως τότε μόνον ὁ κληρονόμος δύνανται νὰ ἐπικαλέσῃται κατὰ τοῦ κληροδόχου τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς κληρονομίας, ὅταν συντάξῃ κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις ἀπογραφὴν¹⁰. Ἀφ' ἐτέρου ὁ κληρονόμος, ὅταν

⁶ Κληροδοσία πράγματος, ὅπερ δὲν δύναται νὰ κτήσῃται ὁ βεβαρημένος: L. 49 § 3 D. de leg. II°. Κληροδοσία ἀλλοτριῶν πράγματος: § 4 I. de leg. 2. 20, L. 39 § 7, L. 71 § 3 D. de leg. I^o, L. 14 § 2, L. 30 § 6 D. de leg. III°.

⁷ L. 11 § 16 D. de leg. III°, πρὸβλ. L. 49 § 1 D. de leg. II° (περὶ ἧς Pernice Parerga II σ. 99 ἐπ.), L. 112 pr. D. de leg. I^o, L. 114 § 5 D. eod. πρὸβλ. Vangerow II § 525 σημ. 1 ἀρ. 2, ἀλλὰ καὶ Arndts XLVI σ. 102 ἐπ. Ἀνάγεται ἐνταῦθα καὶ ἡ L. 40 D. de leg. I^o; Ὁ εὐστοχότερος τρόπος θεραπείας τοῦ χωρίου τούτου μένει μέχρι σήμερον ἡ γράφη «possidenti est» ἀντὶ «possidenti non est», ὡς γράφει νῦν καὶ ὁ Th. Mommsen ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐκδόσει. Πρὸβλ. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀριθ. 1, Arndts σ. 106 ἐπ., Dernburg III § 104 σημ. 4.—Πρὸβλ. προσέτι καὶ L. 41 § 4, L. 43 pr. D. de leg. I^o, ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν τῆς ἀξίας ἐπὶ μὴ ἐπιτροπευτοῦ τῆς κληροδοσίας.

⁸ Ὁρ. α) § 654 ἀρ. 2° β) L. 39 pr., L. 108 pr. D. de leg. I^o, L. 8 pr. D. de leg. II°.

⁹ § 1 I. de sing. reb. 2. 24, L. 114 § 3 i. f. D. de leg. I^o, L. 1 § 17 i. f. D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 12 C. de test. mil. 6. 21· L. 26 pr., L. 122 § 2 D. de leg. I^o. Ἡ τοῦ μέσου χρόνου πρόσσδος δέον νὰ συνυπολογισθῇ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ διὰ τῆς κληροδοσίας πρόσπορισθεῖσα ἔκτακτος ὠφέλεια, L. 114 § 3. 4 D. de leg. I^o, L. 70 § 1, 2. D. de leg. II°, L. 3 § 1, L. 7 § 2 D. de leg. III°. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀνεπιφυλάκτῳ ἀποδοχῇ ἐνδέχεται νὰ περιέχῃται ἡ ἀνάληψις τῆς ὑποχρέωσις πρὸς ἀπαραιμείωτον τῆς κληροδοσίας ἐκπλήρωσιν, L. 70 § 1 D. de leg. II° Βασ. (44. 2) ξη' αὐτ. «Εἰ δὲ νομισμάτων ληγατευθέντων ἐμὸν πρᾶγμα παρασχέιν ἀξιωθῶ, καὶ λάβω τὰ νομίσματα, ἀναγκάζομαι δοῦναι τὸ πρᾶγμα καὶ τιμώτερον ὄν, εἰ καὶ ἔτοιμός εἰμι δοῦναι τῷ φιδικομισσαρίῳ, ὅσα ἔλαβον νομίσματα». Ὁρ. ἐξ ἄλλου L. 122 § 2 D. de leg. I^o. Arndts XLVII σ. 287-307.

¹⁰ Νεαρ. 1 κεφ. 2. Πρὸβλ. § 606 σημ. 8. 18. Τοῦτο ἰσχύει καὶ ὅταν ὁ κλη.

συνέταξεν ἀπογραφὴν, δὲν ὀφείλει ποσῶς νὰ ἀποδώσῃ ὅλῳ κληρον τὴν καταλειφθεῖσαν περιουσίαν, ἀλλὰ δύναται ν' ἀφαιρέσῃ δι' ἑαυτὸν τὸ τέταρτον αὐτῆς· περὶ τούτου ὅμως, ἵνα μὴ ὑπὲρ τὸ δέον διακοπῇ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου, θὰ πραγματευθῶμεν εἰδικώτερον ἐν τέλει τῆς περὶ κληροδοσιῶν γενικῆς διδασκαλίας (§ 650 ἐπ.). Τέλος αἱ κληροδοσίαι εἰσὶν ἀνίσχυροι, ἐφ' ὅσον προσβάλλουσι τὴν νόμιμον μοῖραν¹¹.

3. Παρεπόμενοι όρισμοί.

α') Αἵρεσις καὶ προθεσμία*.

§ 635.

1. Δι' ἀναβλητικῆς αἵρέσεως, προσθεθείσης εἰς τὴν κληροδοσίαν, ἀναβάλλεται ἡ ἐπαγωγὴ τοῦ κληροδοτήματος, δι' ἀναβλητικῆς δὲ προθεσμίας ἀναβάλλεται ἡ κτῆσις τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος ἢ ἡ ἐνάσκησις αὐτοῦ¹. Ἄλλ' ἐν ἑκατέρῃ τῶν περιπτώσεων ὁ βεβαρημένος ὀφείλει νὰ παράσῃ ἀσφάλειαν τῷ τετιμημένῳ ἐπὶ τῇ μελλούσῃ τῆς κληροδοσίας ἐκπληρώσει². Κατ' ἐξαίρεσιν δὲν ἀναβάλλεται ἡ ἐπαγωγὴ τοῦ

ρονομούμενος ἀπῆλλαξε τὸν βεβαρημένον τῆς συντάξεως ἀπογραφῆς: Seuff. Arch. XXXVIII 140 (RG.), XXIV. 263. Entscheid. des RG. XXII σ. 186 ἐπ. Sälkowski ἐνθ. ἀνωτ. (§ 623*) XLIX σ. 701 ἐπ.

¹¹ Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τῷ ἐκ διαθήκης κληρονόμῳ καὶ τῷ κληροδόχῳ ἐπιβληθείσας κληροδοσίας, ὄρ. § 582 σημ. 2. Ὅμοίως ἀνίσχυροί εἰσιν αἱ τῷ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμῳ ἐπιβληθεῖσαι. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ φαλκιδίου τετάρτου δὲν καλύπτει ὁ κληρονόμος καὶ τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν, ὄρ. § 652 σημ. 5.

* Dig 35. 1 de condicionibus et demonstrationibus et causis et modis eorum quae in testamento scribuntur. Βασ. 44. 19 περὶ αἵρέσεως καὶ δηλώσεως, καὶ αἰτίας, καὶ τρόπου αὐτῶν, αἵτινα ἐν διαθήκῃ περὶ ληγμάτων γράφονται. Cod. 6. 46 de condicionibus insertis tam legatis quam fideicommissis. Βασ. 44. 29 ὅτι οὐ λέγεται ἅπαις ὁ ἔργονον μόνον ἔχων καὶ μὴ υἷόν.—Rosshirt I. σ. 352-412. Arndts RLex. VI σ. 294-295. Mayer § 32-42. Sintenis III § 211, Vangerow II § 434-438, Unger § 58. [Κ. Ν. Μανιάκη περὶ κληροδοτημάτων ὑπὸ αἵρεσιν, ἐν Θέμειδι Ἀγγελιοπούλων VI σ. 354 ἐπ., Κρασσᾶς § 282, Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. σ. 117].

§ 635

¹ Ὅρ. § 642.

² Ὅρ. § 648 ἀρ. 2.

υπό αίρεσιν κληροδοτήματος, εάν ή αίρεσις συνίσταται εις παράλειψιν του κληροδόχου· τοιαύτη αίρεσις θεωρείται πληρωθεΐσα, εάν ό κληροδόχος ύποσχεθῆ την παράλειψιν και παράσχη ασφάλειαν περι επιστροφῆς του ληφθέντος εν επιχειρήσει τῆς παραλειπτέας πράξεως (μουκίειος ασφάλεια)³. — Διαλυτικαί αίρέσεις και προθεσμίαι επιφέρουσι πληρούμεναι έπαναφοράν του κληροδοτήματος εις τον βεβαρημένον ή έπαγωγῆν τούτου εις τον εν δευτέρω βαθμῶ τετιμημένον⁴. Διά την μέλλουσαν πρόδοσιν δέον ό τετιμημένος να παράσχη ασφάλειαν⁵. — Ως προς τό ζήτημα, αν ή πληρωθεΐσα αίρεσις έχει αναδρομικήν δύναμιν, παραπέμπομεν γενικῶς εις τὰ εν I § 91 ειρημένα, έφιστῶμεν όμως και ένταυθα ίδιαζόντως την προσοχήν εις τούτο, ότι προς λύσιν του ζητήματος ανάγκη πάντοτε να αποβλέπωμεν πρωτίστως εις την τεκμαιρομένην του δηλοῦντος θέλησιν⁶.

2. Αίρέσεις και προθεσμίαι δύνανται ού μόνον όητῶς να προστεθῶσιν εις κληροδοσίαν, αλλά και μη έκπεφρασμένα να εξάγονται εκ του λοιπού περιεχομένου και τῆς αλληλουχίας

³ Τα ειδικώτερα περι τούτου όρ. εν § 554 σημ. [6]. 7. 8. Mayer § 37 εν άρχ. Brinz 2 έκδ. III σ. 409 έπ. [Έφ. Άθ. 590 <1903>. Πρβλ. έμῶν παρατήρησιν άνωτ. § 554 σημ. 6. Όρ. εν τούτοις Έφ. Πατρ. 377 <1906> i. i.].

⁴ Ούτως ό Ίουστινιανός εν L. 26 C. de leg. 6. 37. ενφ κατά την του άρχαιότερου δικαίου αντίληψιν ή διαλυτική αίρεσις ή προθεσμία ήτο επί των legata άπαράδεκτος. Όρ. I § 99 σημ. 4 § 96 σημ. 6, ειδικῶς δε L. 55 D. de leg. I^o L. 44 § 1 D. de O. et A. 44. 7 αλλά και L. un § 3 D. quando dies usufr. 7. 3, L. 3 § 4 D. de adim. 34. 4, L. 81 § 2 D. de leg. I^o. Τό δικαίωμα του κληροδόχου λήγει άπολύτως ούχι δε άπλῶς ένοχικῶς· ούδεις ύπάρχει λόγος να νοηθῆ άλλως ή L. 26 cit. Προϋποτίθεται φυσικῶ τῷ λόγω ότι δεν πρόκειται περι κληροδοσίας αντικαταστασῶν πραγμάτων, όποτε τὰ παρασχεθέντα άτομικῶς όρισμένα πράγματα περιέρχονται όριστικῶς εις την κυριότητα του κληροδόχου, οὔτος δε ύποχρεοῦται μόνον εις την άποκατάστασιν in genere. Έπερ τῆς άπλῶς ένοχικῆς παύσεως Salkowski XLIX σ. 581 έπ. Όρ. και άνωτ. I § 96 σημ. 6.

⁵ L. 26 C. cit.

⁶ Ούτως επί κληροδοσιών υπό διαλυτικήν αίρεσιν πολύ φυσικόν είναι ότι ό κληρονομούμενος ήθέλησε να καταλίπη τῷ κληροδόχῳ την του μέσου χρόνου πρόσδοδον [Πρβλ. Έφ. Πατρ. 521 <1908>].

τῆς κληροδοσίας⁷. Θετική ὡς πρὸς τοῦτο διάταξις ὑπάρχει ὅτι, ἐὰν ἐπιβληθῇ εἰς ἄπαιδα κατιόντα ἢ ἀπόδοσις τοῦ εἰς αὐτὸν καταλειφθέντος, τότε μόνον ὑποχρεοῦται οὗτος εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρου, ἐὰν καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ὀφείλει νὰ προβῇ εἰς τὴν ἀπόδοσιν στερηῆται τέκνων⁸.—“Ὅτι τὸ ὡς προθεσμία ἐκφρασθὲν ἐνδέχεται νὰ ᾖ αἴρεσις, ὄρ. I § 96⁹.

3. Τὸ ζήτημα, τί ἀπαιτεῖται πρὸς πλήρωσιν αἰρέσεως, λυτέον ἐν τῷ διδομένῳ θέματι κατὰ τὴν ἐρμηνευτικῶς ἐξευρετέαν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου. Περὶ ζητημάτων τινῶν, ἐνταῦθα ἀναγομένων, ὡς καὶ περὶ θετικῶν τινῶν διατάξεων, ἐνταῦθα ἐπίσης ἀναφερομένων, ὄρ. I § 92 καὶ III § 554 ἄρ. 2¹⁰.

4. Ἀδύνατοι καὶ ἀθέμιτοι αἰρέσεις λογίζονται καὶ ἐπὶ κληροδοσιῶν, καθ' ἃ ἐπὶ παροχῶν ἐν γένει ἐκ τελευταίας βουλή-

⁷ Ὅτι κληροδοσίαν προσθεῖσαν εἰς προηγουμένην ὑπὸ αἴρεσιν μυσίαν διὰ τῆς φράσεως «ἐκτὸς τούτου», «προσέτι» (= hoc amplius, «eo amplius», «item») φυσικὸν εἶναι νὰ ἐρμηνεύσωμεν ὅτι καὶ αὕτη πρέπει νὰ ὑπῆλθη ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἴρεσιν. L. 63 D. de leg. III⁹ (πρὸβλ. L. 54 eod.), ὄρ. καὶ L. 108 D. de cond. 35 1, L. 18 § 1 D. de cond. inst. 28. 7, L. 77 pr. D. de cond. 35. 1, πρὸβλ. L. 70 eod. ἐξ ἄλλου L. 90 D. de leg. I⁹. “Ὁρ. περαιτέρω L. 83 D. de leg. II⁹, L. 17 § 3 D. de doli exc. 44. 4. ἴσως καὶ L. 24 pr. D. de adim. 34. 4, L. 95 D. de cond. 35. 1⁹ ἐξ ἄλλου L. 104 § 6 D. de leg. I⁹, L. 27 pr. D. quando dies 36. 2, L. 14 D. de manum. test. 40. 4, L. 56 D. de fideic. lib. 40. 5. Αἱ γινῶμαι ὁμοῦ τῶν συγγραφέων δὲν συμπίπτουσιν ἐνταῦθα ἐν πᾶσι. Πρὸβλ. v. Buchholz Prälegate σ. 281 ἐπ. 505 ἐπ., Mayer § 32 σημ. 5 ἐπ., Vangerow II § 434 σημ. 2 ἄρ. 2, Unger § 58 σημ. 3.— Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ὁ κανὼν, ὅτι ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἀνάκλησις κληροδοσίας καθίστησι ταύτην ὑπὸ αἴρεσιν. L. 6 pr. D. quando dies 36. 2 Βασ. (44. 20) ε': «Καὶ ὅτι τὸ χωρὶς αἰρέσεως ληγάτον ἀφαιρούμενον ὑπὸ αἴρεσιν αἰρετικὸν ἐστίν.» L. 107 D. de cond. 35. 1 Βασ. (44. 19) γγ'. «Καὶ ὅτι ἐσθ' ὅτε τὸ αἰρετικὸν ληγάτον χωρὶς αἰρέσεώς ἐστίν, καὶ τὸ χωρὶς αἰρέσεως αἰρετικὸν νοεῖται.» L. 10 pr., L. 14 pr. D. de adim. 34. 4, L. 68 § 2 D. de leg. I⁹. Τῷ ὄντι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄλλοια τις τῆς ὑπὸ αἴρεσιν ἀνακλήσεως ἐκφρασίς ὅτι ὁ τετιμημένος τότε μόνον θέλει ἔχει τὸ εἰς αὐτὸν κληροδοτηθέν, ὅταν ἢ ἐν λόγῳ αἴρεσις δὲν πληρωθῇ. Πρὸβλ. § 640 σημ. 9.

⁸ L. 102 D. de cond. 35. 1, L. 6 C. de inst. et subst. 6. 25, L. 30 C. de fideic. 6. 42. Πρὸβλ. Mayer § 32 μετὰ τὴν σημ. 16.

⁹ Mayer § 40.

¹⁰ “Ὁρ. πλὴν τῶν αὐτ. μνημονευομένων συγγραφέων καὶ Mayer § 36-39

σεως, ως μη έγγεγραμμένα· τὰ ειδικώτερα περί τούτου όρ. εν I § 94¹¹. Περὶ τῶν εκ τῆς θελήσεως τοῦ βεβαρημένου ἢ τρίτου ἀπληρημένων αἰρέσεων όρ. § 633 άρ. 6. Ἡ εκ τῆς βουλήσεως τοῦ τετιμημένου ἀπληρημένη αἴρεσις ἔχει τὸ ἀποτελεσμα ὅτι ἡ ἐπαγωγή τοῦ κληροδοτήματος δὲν ἐπέρχεται ἢ ἅμα τῇ δηλώσει τοῦ τετιμημένου¹².

β') Προϋποθέσεις.

§ 636.

Ἡ ἔλλειψις τῆς προϋποθέσεως, ὡς ἦν ἐγένετο κληροδοσία¹, δὲν ἐπιφέρει ἀκυρότητα ταύτης· δημιουργεῖ ὅμως ἔνστασιν ὑπὲρ τοῦ βεβαρημένου κατὰ τῆς ἐπὶ τῆς κληροδοσίας βασιζομένης ἀξιώσεως, χορηγεῖ δὲ αὐτῷ καὶ ἀξιώσιν πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἡδη ὑπὸ τοῦ κληροδόχου ληφθέντος². Ἐὰν ἡ προϋπόθε-

¹¹ Τὰ περί ἀδυνάτων καὶ ἀθεμίτων διαλυτικῶν αἰρέσεων όρ. αὐτ. σημ. 17. [A. II. 170 <1854>: ἐὰν καταλειφθῇ κληροδοτήμα εἰς δύο (ἄνδρα καὶ γυναῖκα) ὑπὸ τὴν αἴρεσιν εἰ συναφθῶσιν ἀλλήλοις εἰς γάμον, καὶ ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν παραιτῆται συναφθῆναι, ὁ δὲ ἄλλος εἶναι ἔτοιμος, μόνον τοῦ παραιτουμένου τὸ μέρος ἀτονεῖ]. Ὁ Mayer § 34. 35 συμφωνεῖ μὲν πρὸς τὰ ἐκεῖ εἰρημένα, ἀλλ' ὅμως (§ 45 σημ. 9. 10), ἐὰν, πληρουμένης τῆς αἰρέσεως, τὸ κληροδοτήμα διδῆται εἰς ἕτερον, δέχεται ὅτι σὺν τῷ πρώτῳ τετιμημένῳ, ὅστις ἐξ ἀτονίας τῆς αἰρέσεως διατηρεῖ τὸ κληροδοτήμα, προσέρχεται καὶ ὁ δεύτερος τετιμημένος. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον. Ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ὄρισῃ τὸ περιεχόμενον τῆς βουλήσεως τοῦ κληρονομουμένου, οὗτος ἐν πάσῃ περιπτώσει ἠθέλησεν, ὅπως ὁ δεύτερος λάβῃ μόνον μετὰ τὸν πρώτον. Αἴρεσις τῆς ἀγαμίας: S e u f f. Arch. XLIX. 4.

¹² L. 65 § 1 D. de leg. I^o. «Illi, si volet, Stichum do condicionali est legatum, et non aliter ad heredem transit, quam si legatarius voluerit, quamvis alias, quod sine adiectione «si volet legatum sit» ad heredem legatarii transmittitur aliud est enim iuris, si quid tacite contineatur, aliud si verbis exprimitur». L. 69 D. de cond. 35. 1. Ἐν τούτοις ἐξεταστέον καλῶς, ἂν πράγματι ἠθέλησεν ὁ κληρονομουόμενος διὰ τῆς αὐτῆς προσθήκης νὰ θέσῃ αἰρεσίαν· πιθανόν τὸ «ἐὰν θέλῃ, ἐὰν ἐπιθυμῇ». νὰ μὴ ἢ ἄλλο τι ἢ ἐκδηλώσῃς μετριοφροσύνης, ἀποστεργούσης τὸ ἐπιβάλλεσθαι. J h e r i n g. Jahrb. f. Dogm. I. σ. 35, B r i n z 1 έκδ. σ. 890, U n g e r § 58 σημ. 5, A t n d t s XLVI. σ. 373 ἐπ.

¹ Συλλογὴν τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν πηγῶν όρ. παρὰ W i n d s c h e i d § 636 Lehre von der Voraussetzung σ. 33 ἐπ. Προσθετέον (ἐν σελ. 41) L. 77 § 29 D. de leg. II°.

² Όρ. ἀνωτ. I. § 97. α) Ἐνότασις: L. 72 § 6 D. de cond. 35., L. (§ 633

σις ἔχη ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐκπλήρωσιν ὄρου ἐπιβληθέντος τῷ κληροδόγῳ³, ὁ βεβαρημένος δὲν ὑποχρεοῦται νὰ παράσχη πρὶν ἢ ὁ κληροδόχος δώσῃ αὐτῷ ἀσφάλειαν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρου⁴, ἐκτὸς ἐὰν τρίτος ἔχη δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρου, ὅτε ἀφίεται εἰς τοῦτον νὰ ποιήσῃται ἢ μή, ἐὰν θέλῃ, χρῆσιν τοῦ δικαιώματός του⁵. Ἐπὶ ἑλλεί-

σημ. 22), L. 71 § eod., L. 7 D. de fideic. lib. 40. 5. Ἐν ἄλλοις χωρίοις λέγεται ἀοριστότερον ὅτι ὁ κληροδόχος «petere non potest», «submovendus, repellendus est», ὅτι «denegatur ei actio», ὅτι ὁ βεβαρημένος «non cogendus est praestare», ὅτι σὸ κληροδότημα «apud heredem remanet», ab herede retinetur». L. 88 § 13. D. de leg. II°, L. 25 D. de lib. leg. 34. 3. L. 28 pr. de test. tut. 26. 2, L. 32, L. 36 pr. D. de excus. 27. 1, L. 12 § 4 D. de relig. 11. 7. L. 67 § 8 D. de leg. II°, πρὸβλ. L. 19 D. de iure codic. 29. 7. L. 1 § 3 D. ubi pup. 27. 2. L. 75 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 20 § 1 D. de bon. lib. 38. 2, L. 71 § 3 D. de cond. 35. 1, L. 28 § 1 D. de excus. 27. 1. Πρὸβλ. Windscheid ἐνθ. ἀνωτ. σ. 71 ἐπ. β) Ἀξίωσις ἐπὶ ἐπιστροφῇ τοῦ παρασχεθέντος: L. 27 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 43 pr. D. de cond. 35. 1, L. 24 § 16 D. de fideic. lib. 40. 5, Πρὸβλ. καὶ L. 17 D. de usu et usufr. 33. 2. Νοεῖται οἰκοθῆν ὅτι ἡ ἀξίωσις αὕτη προϋποτίθῃσιν ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ παροχῇ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐνυπάρχουσα παραίτησις ἀπὸ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ἐλλείψεως προϋποθέσεως.

³ Αὕτη εἶναι ἡ περίπτωση, περὶ ἧς καὶ μόνῃς πραγματεύεται ἡ ἄρχουσα γνώμη ὑπὸ τὸν τεχνικὸν ὄρον «κληροδοσία sub modo» μετὰ τὴν ὑπὸ αἴρεσιν καὶ προθεσίαν καταναγκασμένην (I § 97 σημ. 1).—[Α. Π. 82 <1881>: Ὁ εἰς κληροδότημα καταλειφθὲν εἰς νομικὸν πρόσωπον τεθεὶς ὄρος περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαχειρίσεως καὶ διαθέσεως αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς μὴ γεγραμμένος, ἐὰν ἀντίκειται εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ νομικοῦ προσώπου].

⁴ L. 19 D. de leg. III°, L. 80 D. de cond. 35. 1, L. 40 § 5. L. 71 eod., L. 7. 48 D. de fideic. lib. 40. 5, L. 19 cit. Βασ. (44. 3) ἰθ', «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν εἰσώσῃ σοι τί ποτε ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ἔργον πῶς λαμβάνει ἀσφάλειαν ὁ κληρονόμος». [Α. Π. 86 <1883>].

⁵ Ἀπὸ τῆς L. 3 C. de dom. quae sub modh 8. 54 [55] καὶ ἐξῆς ἀνάγεται ἐνταῦθα καὶ ὁ χάριν τρίτου διὰ τοῦ ut ἐπιβληθεὶς ὄρος. Πρὸβλ. § 633 σημ. 8. Ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ δικαίωμα τρίτου, δύναται ἐνδεχομένως νὰ ἐπέμβῃ καὶ ἡ Ἀρχὴ δι' ἐκτάκτου καταναγκασμοῦ, L. 50 § 1 D. de H. P. 5. 3, L. 7 D. de appuis 33. 1. [Πρὸβλ. καὶ Dernburg III § 84 σημ. 7: ἐὰν ὑπάρχῃ δημόσιον συμφέρον. Ἄλλ' ὁ δικαστὴς βεβαίως δὲν δύναται κατὰ τὰς παρ' ἡμῶν δικονομικὰς ἀρχὰς νὰ ἐπέμβῃ ἐξ ἐπαγγέλματος, πρὸβλ. Κρασσᾶν I § 172, ὅπερ ὁμοῦς εἶναι ἄλλο ζήτημα]. Πρὸβλ. καθόλου I § 99 σημ. 2.—[Αἱ πρὸς τὸ Δημόσιον πρὸς ἐκπαίδευσιν νέων κληροδοσίαι εἰσὶν ὑπὸ τρόπον, ἐπομένως δὲν δύναται ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἐντὸς τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς βουλήσεως τοῦ διαθέτου ἀπονεμηθεῖσιν ὑποτροφίαν: Α.

ψεως τῆς εἰς παρφηγμένον ἢ ἐνεστὼς περιστατικὸν ἀφορώσης προϋποθέσεως ὑπάρχει πάντοτε πλάνη τοῦ κληρονομουμένου, οὕτω δὲ δύναται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ νὰ λεχθῆ ὅτι λόγῳ πλάνης ἢ κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος⁶.

4. Ὑποκατάστασις ἐπὶ κληροδοσιῶν.

§ 637.

Ἐπὶ κληροδοσιῶν ἐπιτρέπεται καὶ εὐθεῖα καὶ καταπιστευματικὴ ὑποκατάστασις. Ἡ εὐθεῖα ὑποκατάστασις εἶναι κληροδοσία ὑπὸ αἵρεσιν, ἰσχύουσι δ' ἐπ' αὐτῆς, ἐφ' ὅσον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσι, τὰ ἀνωτέρω ἐν § 557 περὶ ὑποκαταστάσεως ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως λεχθέντα¹. Ἡ καταπιστευματικὴ ὑποκατάστασις εἶναι κληροδοσία, ἐπιβληθεῖσα ἐπὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλου προσώπου κληροδοσίας². Ἴδιον εἶδος³ τῆς καταπι-

Π. 156 <1882>, 169. 170 <1883>, 46 <1886>. 35. 50 <1890>, 90 <1892>. — Κατὰ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νεαροῦ νόμου 1643 Β. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1916 ἐπὶ τῶν εἰς τὸ Δημόσιον ἢ εἰς τὸν Ἐθνικὸν Στόλον καταλειπομένων κληροδοσιῶν ὑπὸ ὕρον ἀπαιτεῖται πρὸ πάσης παρὰ τοῦ Ἐφόρου καταλήψεως τοῦ κληροδοτηθέντος ἀντικειμένου ἢ προηγουμένη συγκατάθεσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας ἢ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου (ἄρθρ. 7 ἑδ. 6). — Κατὰ τὴν διατάξιν τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ νόμου 1643 (3 Ἰανουαρίου 1919) «τὰ χάριν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καταλειπόμενα ὑπὲρ ἀδήλων ἢ ἀορίστων προσώπων, ἐὰν ἡ ἐκτέλεσις εἰς οὐδένα ἔχῃ ἀνατεθῆ διὰ τῆς συστατικῆς των πράξεως, θεωροῦνται ὡς καταλειφθέντα ὑπὲρ τοῦ Κράτους καὶ διατίθενται συμφώνως πρὸν τὸν δι' αὐτῶν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου» 1643].

⁶ Ὁρ. § 633 σημ. 22 καὶ πρβλ. ἀνωτ. I § 97 σημ. 5.

¹ L. 50 pr. D. de leg. II° Βασ. (44. 2) μη'. «Καὶ κληρονόμῳ, καὶ § 637 ληγαταρίῳ, καὶ τῷ λαβόντι μόρτις καῖσα δωρεάν, ὑποκαθιστῶν δυνάμεθα». L. un. § 7 C. de cad. toll. 6. 51:—«cun certi iuris sit, et in institutionibus et in legatis et fideicommissis et mortis causa donationibus posse substitui». L. 3 pr. D. de adim. 34. 4.—[Καλλιγὰς § 259, Παπαρηγόπουλος § 527, Κρασσᾶς § 264].

² Ὁρ. π. γ. L. 39 pr. D. de leg. III°, L. 36 § 1 D. de cond. 35. 1, L. 2 C. quando dies 6. 53. [A. Π' 265 <1855>].—Ὡς ἕτερον εἶδος τῆς ἐπὶ κληροδοσιῶν καταπιστευματικῆς («διαδοχικῆς») ὑποκαταστάσεως φέρεται παρὰ Κρασσᾶ ἔνθ. ἀνωτ. καὶ «ἢ ἀποκατάστασις ἢ κληροδοσία κληρονομίας»· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν. Ἐν τούτοις, ὡς ὁ Κρασσᾶς, οὕτω καὶ Νομικὸς ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38 σημ. 5].

³ Marezoll Magaz. f. RW. und Gesetzgeb. IV σ. 203 ἑπ. (1825). Pfeif-

στευματικῆς ὑποκαταστάσεως εἶναι ἡ διάταξις, ὅπως ὠρισμένον ἀντικείμενον περιουσίας παραμένῃ ἔσαι τῇ οἰκογενεῖα⁴, ὅτε βεβαρημένος κληροδοσία δὲν εἶναι μόνον ὁ πρῶτος κάτοχος, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἐπόμενος κατὰ τὸν ἐν § 625 ἀρ. 2 ἐν τέλ. ἐκτεθέντα τρόπον ὑπὲρ τοῦ κατὰ βαθμὸν ἐγγυτέρου μέλους τῆς οἰκογενείας. Ἡ τοῦ βαθμοῦ ἐγγύτης ὡς πρὸς μὲν τοὺς κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου ζῶντας ὀρίζεται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν κληρονομούμενον, ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἐπιγιγνομένους ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν τελευταῖον τοῦ κληροδοτήματος κάτοχον⁵. Κατὰ διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανου⁶ τὸ οὕτω καταλειφθὲν καθίσταται ἐλεύθερον ἐν τῇ τετάρτῃ χειρὶ καὶ γενεᾷ, ἐὰν ὁ προτελευταῖος κάτοχος ἀπέθανε πρὸ τῆς ἥβης· ἐν τούτοις ἀμφισβητεῖται τὸ ἀληθὲς περιεχόμενον⁷ καὶ τὸ σημε-

fer prakt. Ausführugen III ἀρ. 2 (1831). Heim bach Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. V. σ. 42 ἐπ. (1848). Lewis das Recht des Fideicommissar-esses σ. 3 ἐπ. 439 ἐπ. (1868). Sintenis III § 209. Brinz 2 ἐκδ. III σ. 480-483. Πρβλ. καὶ Jhering Jahrb. f. Dogm. X σ. 511 ἐπ. [Ἐφ. Πατρ. 61 <1908>].

⁴ Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν διάταξιν, ὅτι μόνον ὁ πρῶτος κάτοχος ὀφείλει νὰ μὴ ἐξαγάγῃ τῆς οἰκογενείας τὸ κληροδοτήμα, § 625 σημ. 13 ἐπ. Ἡ ἀντιθέσις αὕτη ἐξαίρεται ἰδίως ἐν Νεαρ. 159 πρ. κεφ. 1^ο ὄρ. περαιτέρω L. 67 § 5. 6 D. de leg. II^ο, L. 69 § 3 eod., L. 114 § 18 D. de leg. I^ο, Seuff. Arch. VII. 209. 210. [A. Π. 184 <1907>. Ἐφ. Πατρ. 1067 <1898>. Περὶ τῆς Νεαρ. 159 πρβλ. γνωμοδότησιν Δημητράκοπούλου ἐν Νομικῇ Ἐπιθεωρήσει Ζέπου IV σ. 313 ἐπ. (=Νομ. Ἐνασχολ. I σ. 358 ἐπ.)].

⁵ Τὸ ζήτημα δὲν λύεται ἐν ταῖς πηγαῖς. Τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ὡς φαίνεται μοι ὡς τὸ κάλλιον ἐκφράζον τὴν κυρίαν τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν. Πρβλ. ὁμιλος Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 22.

⁶ Νεαρ. 159. Ἡ L. 32 § 6 D. de leg. II^ο νοητέα ὡς ὁμιλοῦσα περὶ τοῦ fideicommissum familiae libertorum relicto (Heim bach σ. 44 ἐπ. Lewis σ. 17. 20), καταργηθεῖσα πάντως διὰ τῆς ὀρθείσεως Νεαρᾶς.

⁷ Ἰδίᾳ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ διάταξις ὀρίζει τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ καταλειφθέντος ἐν τῇ τετάρτῃ χειρὶ ἄνευ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ περιορισμοῦ· οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων Pfeiffer, Heim bach, Lewis ἐνθ. ἀνωτ., Brinz 2 ἐκδ. III § 423 σημ. 27. Ἀληθῶς λόγος τις δὲν φαίνεται ὑπὲρ τοῦ περιορισμοῦ τούτου· ἀλλ' οὐδὲν ἦτον ὁ περιορισμὸς εὐρηται ὁποδῆποτε ἐν κεφ. 3 τῆς Νεαρᾶς καὶ δὴ οὕτως, ὥστε δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐκποδὸν δι' ἐρημνείας, τὸ δὲ μνημονευθὲν ἐπιχειρήμα δὲν ἔχει ἐπὶ ἰουστινιανείου Νεαρᾶς τσαύτην, ὅσην ἀλλαγὴν βαρύτητα. [Ὁ Κ α λ λ ι γ ᾶς καὶ ὁ Κ ρ α σ σ ᾶς, ἐνθ. ἀνωτ., λέγουσιν ὅτι ἡ ἐλευθέρωσις ἐπέργεται μετὰ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνήβου. Ὁ δὲ Παπαρηγό-

ρινὸν τῆς διατάξεως ταύτης ἐφαρμόσιμον³. Πάντως ὁμως δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς γερμανικῆς οἰκογενειακῆς καταπιστεύσεως, ἥτις ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς βάσεως ἀνεπτύχθη ἀπὸ τοῦ ἰζ' αἰῶνος ὡς ἀθλύπαρκτος θεσμός⁴.

Δ. Ἄνισχυρον κληροδοσίας.

I. Ἄνισχυρον τῆς κληροδοσίας ὡς τοιαύτης*.

α') Ἀρχικὸν ἀνίσχυρον. Κατώνεις κανόν.

§ 638.

Τὰ ἐλαττώματα, τὰ καθιστῶντα ἀνίσχυρον τὴν κληροδοσίαν, ἐξετέθησαν ἐν τοῖς πρόσθεν¹. Ἐνταῦθα ἐξεταστέον ἔτι τὸ ζήτημα, ἂν ἀνισχύρως συστάσα κληροδοσία ἀποβαίνει ἰσχυρά, ἐκλείποντος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου τοῦ κατὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς παρομαρτοῦντος ἐλαττώματος². Τὸ ζήτημα τοῦτο λυτέον ἀποφατικῶς· κατὰ τῆς ἐνδεχομένης κατα-

πou λoς, ἐνθ. ἀνωτ. i. f. ἐνόησεν ἔτι διαφορώτερον τὴν διάταξιν. Πρὸβλ Νομικόν, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 41 σημ. 3].

³ Πρὸβλ. τοὺς παρὰ Pfeiffer σ. 66 μνημονευόμενους, τελευταῖον Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 37, Arndts § 549 σημ. 3, Rudorff zu Puchta § 527. b. Dernburg III § 114 σημ. 9.

⁴ Ἡ κυριεύουσα ἰδέα τῆς γερμανικῆς οἰκογενειακῆς καταπιστεύσεως εἶναι ἡ διαφύλαξις τῆς αἰγλης καὶ τοῦ γοήτρου τῆς οἰκογενείας. Πρὸβλ. τὰ συστήματα τοῦ γερμανικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου (Beseler § 181 [3 ἐκδ. § 176], Gerber § 83. 84, Stobbe II § 138-140 (197-199). V § 321) καὶ τὴν ἐν σημ. 3 μνημονευθεῖσαν πραγματείαν τοῦ Lewis (Berlin 1868). Ἐσχάτως περὶ τῆς ἱστορίας τῶν οἰκογενειακῶν καταπιστεύσεων Pfaff u. Hofmann Commentar zum österr. bürg Gesetz, Axcurse II σ. 277 ἐπ.

* Τὴν ἀντίθεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας ἔνεκα τοῦ ἀνισχύρου τῆς περιεχούσης αὐτὴν διαθήκης § 641).

¹ Ὁρ. § 633 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς.

² Dig. 34. 7 regula de Catoniana. Βασ. 44. 18 αὐτ.—Harnier de regula Catoniana (1820). Rosshirt Arch. f. civ. Pr. σ. 328-334 (1827). Guyet Abhandlungen aus dem Gebiet des Civilrechts ἀρ. 5 (1829). Müller Arch. f. civ. Pr. XIV σ. 273 ἐπ. (1831). Arndts Rhein. Mus. V σ. 204 ἐπ. (1833). Rosshirt Verm. I. σ. 412-424 (1835). Karlowa Rechtsgeschäft σ. 125-131 (1877). Vangerow II § 540, Sintenis III σ. 698-700, Brinz I ἐκδ. σ. 963-964. 2 ἐκδ. III σ. 429-431. Enneccerus Rechtsgeschäft, Bedin-

φατικῆς λύσεως στρέφεται ὁ κατώνειος κανὼν³, λέγων: ἡ κληροδοσία, ἣτις ὡς θὰ ἦτο ἀνίσχυρος, ἂν ὁ κληρονομούμενος ἀπέθνησκεν εὐθὺς μετὰ τὴν κατάρτισιν αὐτῆς, ἀνίσχυρός ἐστιν, ἐν οἰφδῆποτε χρόνῳ καὶ ἂν ἀποθάνῃ οὕτως⁴. Ἄλλ' ὁ κανὼν ὑφίσταται ἐξαίρεσιν ἐπὶ τῶν ὑπὸ αἵρεσιν κληροδοσιῶν καὶ ἐκείνων, ὧν ἡ ἐπαγωγή ἔνεκα ἄλλων λόγων δὲν χωρεῖ ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομούμενου (§ 642)· ἐπ' αὐτῶν ἀρκεῖ ἀνυπαρξία τοῦ ἐλαττώματος ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπαγωγῆς⁵. Ἐντεῦ-

gung und Anfangstermin σ. 226 ἐπ. Joers Geschichte der röm. Rechtswissenschaft I (1888) σ. 303 ἐπ. 290, W o e l l über die regula Catoniana. Ἐναίσιμος διατριβὴ Strassburg 1894 F r ä n k e l die regula Catoniana. Ἐναίσιμος διατριβή, Berlin 1897, S i m o n e l l i studii giuridici dedic e offertia a Francesco Schupfer I (1898) σ. 229 ἐπ., K a r l o w a r ö m . Rechtsgeschichte II σ. 930 ἐπ. [Κ α λ λ ι γ ᾶ § 320-322, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 849-855 K ρ α σ σ ᾶ § 302-303].

² Ἀμφίβολον, ἂν τοῦ M. Porcius Cato Consorius (ὕπατου τῷ 559, † 605), ἢ τοῦ ὡς νομικοῦ γνωστοτέρου υἱοῦ του (†600). Z i m m e r n Geschichte des röm. Privatrechts I § 73. Ὁ B r e m e r iurisprud. Antehadrian. I σ. 20 φρονεῖ ὅτι ὁ κανὼν οὗτος ἐν τῇ τοιαύτῃ διατύπωσει εἶναι νεώτερος τοῦ υἱοῦ Κάτωνος· ἡ τοιαύτῃ ἀφρημένη διατύπωσις ἐγένετο ἔκ τινος ἀντιγραφῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Ἐναντίον Z o c c a - R o s a Festschr für Scrupfer (ὄρ. σημ. 2) I σ. 35 ἐπ.

⁴ L. 1 pr. D. h. t. Bas. (44. 18) λγ'. «Καὶ ὅτι ὁ τοῦ Κάτωνος κανὼν ὁ λέγων, μὴ βεβαιοῦσθαι διὰ τῶν ἐπιγινόμενων ἐκεῖνα, ἅτινα ἐμῆλλον ἄκυρα εἶναι εἰ παραχρῆμα τοῦ διαθέσθαι ἐτελεύτησεν ὁ διαθέμενος, οὐκ ἔχει χώραν, ὅτε λέγω ἂν μετὰ καλάνδας Ἰανουαρίου ἀποθάνω, δίδωμι τῷδε ρ' νομίσματα». — Αἱ εἰδικαὶ τοῦ κανόνος τούτου ἐφαρμογαί, αἱ ἐν ταῖς πηγαῖς ἀπαντῶσαι, εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι, ἀρκοῦσαι βεβαίως τανῦν, ἐξαιρέσει τῆς πρώτης: α) Ἡ κληροδοσία πράγματος κατὰ κυριότητα τῷ κληροδόχῳ δὲν ἰσχυροποιεῖται διὰ μεταγενεστέρως τοῦ πράγματος ἐκποιήσεως, § 10 I. de leg. 2. 20, I. 41 § 2 D. de leg. I^o. β) Ἡ κληροδοσία πράγματος συνδεδεμένου μετ' οἰκοδομήματος δὲν ἰσχυροποιεῖται διὰ μεταγενεστέρως διὰ μεταγενεστέρου χωρισμοῦ τοῦ πράγματος, L. 41 § 2 cit. γ) Ἡ κληροδοσία εἰς ὑπεξουσίον τοῦ ἐγκαταστάτου δὲν ἰσχυροποιεῖται διὰ μεταγενεστέρως λύσεως τῆς ὑπεξουσιότητος, Gai. II. 244, § 32 I. de leg. 2. 20, L. 90 [89] D. de her. inst. 28. 5. Πρβλ. v. C r a i l s h e i m Arch f. civ. Pr. XLVII σ. 392-397. δ) Ἡ κληροδοσία εἰς ἴδιον δοῦλον δὲν ἰσχυροποιεῖται κτωμένου τούτου βραδύτερον τὴν ἐλευθερίαν, πρβλ. L. 90 [89] D. de her. inst. 28. 5.— Πρβλ. καὶ L. 98 pr. D. de V. O. 45. 1.— [Περὶ τῆς ἀπορίας τοῦ Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο υ σ. 732 σημ. 2 ὄρ. ἀνωτ. § 634 σημ. 3].

⁵ α) Ὑπὸ αἵρεσιν κληροδοσίαι. L. 41 § 2 D. de leg. I^o Bas. (44. 1) μ' αὐτ.: «Καὶ ὅτι ὁ τοῦ Κάτωνος κανὼν πρὸς ἀχρηστα καὶ ἀπροσδιόριστα λεγόμενα φέρεται οὐ μὴ πρὸς τὰ ὑπὸ αἵρεσιν». L. 98 D. de cond. 35. 1. Gai II. 244, Ulp.

θεν ὅμως δὲν ἔπεται ὅτι αἱ κληροδοσίαι αὐταὶ εἰσιν ἐγκυροὶ καὶ ἐὰν ὁ κατὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας ἀνίκανος κληρονομούμενος κατέστη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἰκανός, ἀφ' οὗ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ ἐλάττωμα τῆς κληροδοσίας δὲν ἐξέλιπεν⁶. Ἡ εἰρημένη ἐξαίρεσις δὲν ἐφαρμόζεται (χωροῦντος οὕτω πάλιν τοῦ κατονείου κανόνος) ἐπὶ τοιούτων ἐλαττωμάτων, ὧν

XXIV. 23, § 32 L. de leg. 2. 20, L. 90 [89] D. de her. inst. 28. 5. β) L. 3 D. h. t. Bas. (44. 18) λδ'. «Καὶ περὶ τοῦ, πρὸς ποία οὐκ ἀναφέρεται ὁ κανὼν. λέγει δέ, πρὸς τὰς κληρονομίας, ἢ τὰ ληγὰτα τὰ μὴ προγοροῦντα ἅμα τῇ τελευτῇ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν τῆς κληρονομίας». Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ὑπάγονται ἐνταῦθα αἱ κληροδοσίαι δικαιοματάων, συνδεδεμένων μετὰ τοῦ προσώπου, οὕτως ὥστε ἐπαγωγή πρὸ τῆς κτήσεως εἶναι ἀνωφελής, L. 1 § 2 D. quando dies ususfr. 7. 3, L. 18 D. quib. mod. ususfr. 7. 4, L. 26 D. de stip. serv. 45. 3. ἔπειτα αἱ κληροδοσίαι, ἐφ' ὧν ἡ πρὸ τῆς κτήσεως ἐπαγωγή θὰ ἦτο καὶ ἐπιβλαβής, L. 7 § 6, L. 8 D. quando dies 36. 2, L. 86 § 1 D. de cond. 35. 1, L. 13 pr. D. de opt. leg. 33. 5. Πρβλ. § 642 i. f.

⁶ Κληροδοσία, ὑπὸ ἀνικάνου συσταθεῖσα, παραμένει τοιαύτη, καίτοι ὁ συστήσας αὐτὴν καθίσταται κατόπιν ἰκανός. Τὸ ὡς ἐκ τῆς ἀνικανότητος τοῦ συνιστάμενου ἐνυπάρχον ἐν τινι κληροδοσίᾳ ἐλάττωμα δὲν δύναται νὰ ἐκλίπῃ, καθ' ἃ καὶ πᾶν ἄλλο ἐλάττωμα, εἰς ἰδιότητα τῆς συστατικῆς πράξεως ἀναγόμενον. Τοιαῦτα μόνον ἐλαττώματα δύναται νὰ ἐκλίπωσιν, ὅσα ἀνάγονται εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς κληροδοτικῆς βουλήσεως εἰς τὴν πραγμάτων τῆς κληροδοτικῆς βουλήσεως δύναται νὰ ἀντίκειται ἐν δεδομένῳ χρόνῳ κώλυμά τι, ὅπερ ἐξέλιπεν ἐν ἑτέρῳ χρόνῳ. Θετικῆ ἐξαίρεσις: § 624 σημ. 3.—Συγγραφεῖς τινες (Arndts σ. 209 ἐπ., Vangerow ἀρ. I 5, Brinz I ἐκδ. σ. 964 2 ἐκδ. III σ. 430) ἐξομοιοῦσι παρὰ τὴν ἀργουσαν γνώμην πρὸς τὴν ἀνικανότητα τοῦ κληρονομούμενου τὴν ἀνικανότητα τοῦ τετιμημένου. Τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον δὲν θεωροῦ ἀποχρόντως ἐστηρικμένον. Στηρίζουσι αὐτὸν εἰς τοῦτο, ὅτι κατὰ ῥωμαϊκὴν ἀντίληψιν τὸ τιμηθῆναι διὸ κληροδοσίας εἶναι συγγρόνως συμμετοχῆ εἰς τὴν συστατικὴν πράξιν. Τοῦτο ἐνδέχεται νὰ ἦ ὀρθὸν ὡς πρὸς τὰ legata: ἂν ὅμως ἀληθεύει καὶ ὡς πρὸς τὰ fideicommissa, εἶναι δι' ἐμὲ πλέον ἢ ἀμφίβολον. Ἐπειδὴ δέ, καὶ περὶ τῶν legata προκειμένου, οὐδὲν ἀπολύτως χωρίον ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν ὑπάρχει ἐκφράζον ὀρισμένως τὴν ἀρχὴν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἐξηρημένων τοῦ κατονείου κανόνος περιπτώσεων, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν ὑπὸ αἰρεσιν κληροδοσιῶν, δὲν ἀρκεῖ ἰκανότης τοῦ τετιμημένου ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου—βεβαίως οὐδ' ἡ L. 60 [59] § 4 D. de her. inst. 28. 5, ἣν ἐπιζαλοῦνται, ἐκφράζει τὴν ἀρχὴν ταύτην ὀρισμένως—θεωρῶ ἀσφαλεστέραν τὴν ἐν τῇ ἀρχούσῃ γνώμῃ ἐμμονήν. Προσθετέον ὅτι, ἀφ' οὗ ἐν L. 5 D. h. t. λέγεται «Regula Catoniana ad novas leges non pertinet», ἐπομένως ὁ κανὼν δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν καλουμένην ἰκανότητα τοῦ κτήσεσθαι (§ 550), ἀφ' ἑαυτοῦ προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ μνημονεύεσθαι, ἄρα καὶ μετὰ τῶν ἐξαίρεσεων αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα σύμφωνος, εἰ καὶ ἀποκλίνον ἐν ταῖς αἰτιολογίαις, Karlowa, ἐνθ. ἀνωτ. σ. 123.

ἡ ἄρσις δὲν εἶναι μὲν ἀπολύτως ἀδύνατος, κεῖται ὅμως ἐκτὸς παντὸς ὑπολογισμοῦ⁷.

Ὁ κατώτερος κανὼν δὲν εἶναι τι ἰδιάζον κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ· εἶναι τὸναντίον ἐφαρμογὴ τῆς γενικῆς ἀρχῆς⁸, ὅτι ἡ ἐπίσχυρος συσταθεῖσα δικαιοπραξία δὲν παύεται οὐσα ἐπίσχυρος, ἐκλείποντος βραδύτερον τοῦ λόγου, τοῦ ἐπενεργόντος τὸ ἐπίσχυρον⁹, σκοπεῖ δὲ μόνον νὰ τονίσῃ ὅτι κληροδοσίαις, καίτοι προωρισμένη νὰ ἐνεργήσῃ τὸ πρῶτον ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου, πρέπει οὐχ ἦττον νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς πρὸς τὸ κύρος αὐτῆς κατὰ τὴν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συστάσεως ὑφισταμένην κατάστασιν¹⁰. Ἄλλ' ὁ κατώτερος κανὼν εἶναι τι ἰδιάζον κατὰ τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ¹¹· αὕτη δηλ. ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ περὶ τῆς ἐπίσχυρος ἢ οὐ κληροδοσίας τινὸς ἀπόφανσις τοῦ δικαίου δὲν ἐπέρχεται ἀμέσως κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸν τῆς ἐπαγωγῆς¹². Ἐκ τῆς διατυπώσεως ταύτης τοῦ κανόνος ἀπέρρευ-

⁷ Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην θεωρῶ ὀρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Arndts σ. 214 ἐπ. καὶ Brinz 1 ἐκδ. σ. 964. 2 ἐκδ. III σ. 430 διδασκόμενον ἀξίωμα, ὅτι ἡ κληροδοσία πράγματος extra commercium εἶναι ἐπίσχυρος καὶ ὑπὸ αἴρεσιν οὐσα. Οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς φέρουσι πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἡ ὑπὸ αἴρεσιν ἐπερωτήσις περὶ τοιοῦτου πράγματος εἶναι ἀπολύτως ἐπίσχυρος, ὅρ. L. 83 § 5 D. de V. O. 45. 1, L. 137 § 6 eod. § 2 I. de inut. stip. 3. 19, ἐξ ἄλλου δὲ L. 31 D. ne V. O. Προστίθημι τὴν L. 39 § 8 D. de leg. 1°:—«furiosi est talia legata testamento adscribere». Ὁρ. καὶ Karlowa ἐνθ. ἀνωτ. σ. 130.

⁸ Πρὸβλ. ἀνωτ. I § 83 ἀρ. 1.

⁹ L. 29 D. de R. L. 50 17, Βασ. (2. 3) κθ'. «Τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον οὐ βεβαιούται τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ». Ἐν εἰδικῇ ἐφαρμογῇ ἐπὶ διατάξεων τελευταίας βουλήσεως L. 201 eod. Βασ. (2. 3) σα'. «Τότε τὰ ἐν διαθήκῃ ἀποτελεσμα λαμβάνουσιν, ὅτε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνεπίψογον ἐσχήσασιν».

¹⁰ Αὕτη ἡ περὶ τοῦ λόγου τοῦ κατώτερου κανόνος γνώμη ὑποστηρίζεται ἰδίως ὑπὸ Vangerow, ἐνθ. ἀνωτ. Περὶ ἄλλων («ἐν μέρει ἄγαν ἀλλοκότων», Vangerow ἐνθ. ἀνωτ.) δοξασίων ὅρ. Harnier § VI sqq., Rosshirt Arch. σ. 329 ἐπ. καὶ Verm. σ. 417 ἐπ., Guyet σ. 106 ἐπ., Müller σ. 278 ἐπ., Arndts σ. 240 ἐπ., Karlowa ἐνθ. ἀνωτ. σ. 130.

¹¹ Τοῦτο οὐδ' ὑπὸ τοῦ Vangerow τονίζεται, ὅσον ἐνταῦθα.

¹² Ὁ κανὼν δὲν λέγει ὅτι ἡ κληροδοσία, ἢ κατὰ τὴν σύστασιν αὐτῆς ἐπίσχυρος, παραμένει ἐπίσχυρος· ἀλλ' ὅτι ἡ κληροδοσία εἶναι ἐπίσχυρος ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ θανάτου, ὅποτεδήποτε ἐπισυμβαίνοντος, ἐάν θά ἦτο ἐπίσχυρος, ἐπερχομένου τοῦ θανάτου κατὰ τὸν χρόνον τῆς συστάσεως.—Ἡ ἀντίθετος ἐκδοχὴ

σαν καὶ ἐπακολουθήματα, ἐπ' αὐτῆς δ' ἰδίᾳ βασιζονται ἐν μέρει αἱ ἀνωτέρω ἐξαιρέσεις¹³, ἐν ᾗ ἕτερα ἐπακολουθήματα, ἅτινα οἴκοθεν θὰ ἐξήγοντο ἐκ τῆς διατυπώσεως ταύτης, ἀπεκρούσθησαν ῥητῶς ὑπὸ τῆς νομικῆς τῶν Ρωμαίων ἐπιστήμης¹⁴.

Ὅτι ὁ κατώνειος κανὼν δὲν ἐτέθη καὶ ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων¹⁵, τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἐπὶ τούτων ἀπαντώντων ἐλαττωμάτων¹⁶.

εὔρηται π. γ. ἐν L. 41 § 2 D. de leg. I^o:—«et si puidem ab initio non constitit legatum ex post facto non conualescet»,—«quia vires ab initio legatum non habuit».

¹³ Ἐν τῇ διατυπώσει τοῦ κανόνος δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν τὸ τῆς ἐπαγωγῆς τοῦ κληροδοτήματος χρονικὸν σημεῖον δύναται κατ' ἐξαιρέσειν νὰ μὴ συμπίπτῃ πρὸς τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομιμένου. Ἐάν ὅμως τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον εἶναι διάφορον, τότε καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποτελοῦσης τὴν βάσιν τοῦ κανόνος τούτου ἐκδοχῆς δὲν γίνεται ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ θανάτου λόγος περὶ τῆς ἰσχύος ἢ τοῦ ἀνισχύρου τῆς κληροδοσίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶναι αὐτὴ ἀνίσχυρος.—Αὕτη τοὐλάχιστον εἶναι ἡ μόνη προκύπτουσα ἐξήγησις τῆς ἐν σημ. 5. β ἐξαιρέσεως τοῦ κατωνείου κανόνος, ἐνῶ ὁμολογουμένως ἐπὶ τῶν ὑπὸ αἴρεσιν κληροδοσιῶν εἶναι δυνατὴ καὶ ἕτερο ἐξήγησις, ἡ συναγομένη δηλ. ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι τὸ κῆρος τῆς κληροδοσίας δὲν πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ κατὰ τὴν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συστάσεως αὐτῆς ὑφισταμένην κατάστασιν, ὁπότεν αὕτη αὕτη ἐθίζεν ἐν ἀμβιβόλῳ τὸ ἐνεργὸν αὐτῆς. Ὑπερ τῆς ἐξηγήσεως δὲ ταύτης συνηγορεῖ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ἐπὶ ἐπερωτήσεων ἢ αὐτῆς ἰσχυρῆς ἐξαιρέσεως ὄρ. L. 31 D. de V. O. 45. 1 (ἀλλὰ καὶ L. 26 De de stip. serv. 45. 3). Ὅρ. ὅμως ἐξ ἀντιθέτου Gai. II. 244 i. f.—Ἔτερον, ἀγοῦν πλέον σήμερον, ἐπακολούθημα ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ κατωνείου κανόνος ὄρ. παρὰ Gai. II. 245, Ulp. XXIV. 24, § 33 I. de leg. 2. 20, L. 91 pr. D. de leg. I^o, L. 17 i. f. De quando dies 36. 2 (ἢ εἰς τὸν ἐξουσιαστήν τοῦ ἐγκαταστάτου κληρονόμου κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος, μόνον ἐάν ἢ σχέσις τῆς ἐξουσίας ὑφίσταται ἔτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισσελεύσεως. Πρβλ. σημ. 4. γ).

¹⁴ Ὅρ. L. 1. § 1 2, L. 2. D. h. t. Ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἀναφερομένων περιπτώσεων ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ κατωνείου κανόνος θὰ ἦγεν εἰς προφανῆ πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομιμένου ἀντίφασιν. Πρβλ. A r n d t s σ. 206 ἐπ.—Ἐπακολούθημα, φυσικῶς ἐκ τοῦ κατωνείου κανόνος ἀπορρέον, θὰ ἦτο καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ζήτημα, ἀν ἡ κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος δι' ὑπέρβασιν τοῦ μέτρου, ἔδει νὰ λυθῇ κατὰ τὴν ἐν τῷ χρόνῳ τῆς συστάσεως κατάστασιν τῆς περιουσίας. Ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν εὔρηται ἐν ταῖς πηγαῖς ἡμῶν ῥητὴ μνεῖα περὶ τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τοῦ κατωνείου κανόνος.

¹⁵ L. 3 D. h. t. «Catoniana regula non pertinet ad hereditates».

¹⁶ Ὁ κατώνειος κανὼν ἀφορᾷ μόνον εἰς ἐλαττώματα, δυνάμενα νὰ ἐκλί-

Τὸ σημερινὸν τοῦ κατωνείου κανόνος ἐφαρμόσιμον οὐχὶ εὐλόγως ἀμφισβητεῖται¹⁷.

β. Ἐπιγινόμενον ἀνίσχυρον.

§ 639.

Ἐγκύρως συσταθεῖσα κληροδοσίᾳ ἀπόλλυσι τὸ κῆρος αὐτῆς¹
1) διὰ τῆς μετὰ τὴν σύστασιν ἐπελθούσης καὶ μὴ πρὸ τοῦ

πρωτοῦ, τὰ πλείστα δὲ τῶν ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων ἀπαντῶντων ἐλατωμάτων δὲν δύναται νὰ ἐκλείπῃ, καθὼς περὶ τὴν συστατικὴν πράξιν στρεφόμενα (σημ. 6). Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ ἐγκαταστάτου, ἀφ' οὗ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον θεωρεῖ ἀναντιρρήτως τὴν ἐγκατάστασιν ὡς δικαιопραξίαν μετὰ τοῦ ἐγκαταστάτου, οὗ ἕνεκα ἰδίως ἢ ὑπὸ αἴρεσιν ἐγκατάστασις ἀνικάνου δὲν ἀποβαίνει ἰσχυρά δι' ὑστέρας τῆς ἀνικανότητος παύσεως (§ 549 σημ. 2). Οὐδαμῶς ἄλλως πρέπει νομίζω, νὰ ἐννοηθῇ ἢ L. 4 D. h. t. «Placet Catonis regulam ad condicionales institutiones non pertinere». Ἀλλὰ καὶ τὴν παράλειψιν αὐτῆς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐκλαμβάνει ὡς πλημμέλειαν τῆς συστατικῆς πράξεως, οὐχὶ δ' ὡς κώλυμα τῆς πραγματώσεως τῆς πρὸς ἐγκατάστασιν βουλήσεως· ἡ ἀντίθετος γνώμη ἐξεδηλώθη μὲν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδδοξίμησε. Gai II 123, pr. D. de exher. lib. 2. 13, L. 7. 8 D. de lib. 28. 2. Ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ δὲν ἦτο δυνατὴ ἐπὶ παραλείψεως ἀναγκαίου κληρονόμου, ὅτινι παρείχετο ἐκ τῆς παραλείψεως δικαίωμα πρὸς διάρρηξιν, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔτι νοεῖται ὅτι, ἐκλείπόντος τοῦ ἔχοντος τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, συνεξέλειπε καὶ αὐτὸ τὸ πρὸς διάρρηξιν δικαίωμα.—Περὶ ἄλλων γνωμῶν ὡς πρὸς τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τοῦ κατωνείου κανόνος ἐπὶ κληρονομικῶν ἐγκαταστάσεων ὄρ. τὰς ἐν σημ. 10 παραπομπάς.

¹⁷ Ἡ ἀντίρρησις (οὕτως ἰδίᾳ v, L. öhr Magaz. für RW u. Gesetzg. III σ. 196 ἐπ., Gyet ἐνθ. ἀνωτ., Marezoll Zeitschr. für Civ. u. Pr. XI σ. 270, ἔτι δ' ἐσχάτως Sintenis III § 212 σημ. 6, πρβλ. καὶ Unger § 67 σημ. 14) βασιζέται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐπὶ τῶν fideicommissa ἐσοπεῖτο μόνον ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου. Ἀλλ' ἢ L. 1. § 5 D. de leg. III°, ἢν ὑπὲρ τούτου ἐπικαλοῦνται, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς συστάσεως fideicommissi ἄνευ οἰουδήτινος τύπου. Müller ἐνθ. ἀνωτ., Arnolds σ. 245 ἐπ., Fein Συνέχ. Glück XLIV σ. 41 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. V. [Ὁμοδοξοῦσι τῷ συγγραφεῖ Καλλιγᾶς § 322, Παπαρηγόπουλος § 855 Κρασσᾶς § 303 i. f.].—Περὶ τῆς γνώμης, ὅτι ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἡ regula Catoniana δὲν ἰσχυροῦν ἐν τῷ ἀπὸ τῆς lex Iulia et Papia Poppea μέχρι τῆς L. un. C. de cad. toll. διαμέσῳ χρόνῳ, ὄρ. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. IV.

¹⁸ 639 ¹ Περὶ ἀπολείας τοῦ κήρους τῆς κληροδοσίας δύναται νὰ γίνῃ λόγος μόνον μέχρι τῆς κτήσεως αὐτῆς (§ 642) ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις μέχρι τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας (σημ. 4 ἐν τέλ.). Γεγονότα, βραδύτερον ἐπερχόμενα,

θανάτου ἀρθείσης νομικῆς τοῦ κληρονομουμένου ἀνικανότητος².

2) διὰ τῆς μετὰ τὴν σύστασιν ἐπελθούσης καὶ μὴ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς ἀρθείσης περὶ τὸ μνημονεύεσθαι ἀνικανότητος τοῦ κληροδόχου³.

3) διὰ τοῦ μετὰ τὴν σύστασιν ἐπελθόντος καὶ μὴ πρὸ τῆς κτήσεως τῆς κληρονομίας ἀρθέντος⁴ ἀδυνάτου τῆς ἐκπληρώσεως τῆς κληροδοσίας⁵, ὡς ἐπίσης ὑπὸ τὰς αὐτάς

δὲν ἀφορῶσιν εἰς τὴν κληροδοσίαν, ἀλλ' εἰς τὸ διὰ τῆς κληροδοσίας κτηθὲν δικαίωμα.

² Πρβλ. § 624 σημ. 1, § 563 ἀρ. 1.

³ Ἡ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς ἀρθεῖσα ἀνικανότης τοῦ τετιμημένου δὲν βλάπτει οὔτε κατὰ τὴν θεωρίαν, τὴν διαβλέπουσαν ἐν τῇ ἀνικανότητι ταύτῃ ἔλλειψιν περὶ τὴν συστατικὴν πράξιν (πρβλ. § 638 σημ. 6)—διότι ὄρ. L. 60 [59] § 4 D. de her. inst. 28. 5 καὶ § 549 σημ. 2—οὔτε κατὰ τὴν θεωρίαν, τὴν ἐκλαμβάνουσαν τὴν ἀνικανότητα τοῦ τετιμημένου μόνον ὡς κώλυμα τῆς ἐκτελέσεως τῆς πρὸς κληροδοσίαν βουλήσεως—διότι ἡ *regula Catoniana* οὔτε κατὰ τὸ γράμμα αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς κωλύματα, μετὰ τὴν σύστασιν ἐπερχόμενα, οὔτε ὑπάρχει λόγος, ὅπως ἐπεκτείνωμεν αὐτὴν εἰς ταῦτα τὰ κωλύματα. Ἄρσις τῆς ἀνικανότητος μετὰ τὴν ἐπαγωγήν καὶ πρὸ τῆς κτήσεως κατ' οὐδεμίαν τῶν δύο θεωριῶν ὀφείλει· κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὡς ἐκ τοῦ *arg. L. 60 [59] § 4 cit.* (§ 549 σημ. 2), κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, διότι ἤδη ἅμα τῇ ἐπαγωγῇ ἡ κληροδοσία περιέρχεται εἰς σταθερὸν πρὸς τὸν κληροδόχον σχέσιν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου κατ' οὐδετέραν τῶν θεωριῶν βλάπτει ἢ μετὰ τὴν ἐπαγωγήν τὸ πρῶτον ἐπερχομένη ἀνικανότης. Πρβλ. § 642 σημ. 8.

⁴ Εἴρηται ἤδη ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει ὅτι ἡ *regula Catoniana* δὲν περιλαμβάνει ὀψιγενεῖς λόγους ἀνισχύρου. Πρβλ. *Arndts XLVI* σ. 278 ἐπ. Ἄν ἐνταῦθα ὡς ὄριον δὲν ἐτέθη ἡ ἐπαγωγή τῆς κληροδοσίας, τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς L. 45 D. de leg. I^o ἐφ' ἧς παρατηρητέον ὅτι α') ἡ ἐπαγωγή τῆς εἰς τὸν ὄρφανικὸν ὑποκατάστατον ἐπιβληθείσης κληροδοσίας ἐπέρχεται ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς, οὐχὶ δὲ τοῦ ἀνήβου (§ 642 σημ. 3 ἐν τελ.)· β') «*utile legatum est*», τ. ἔ. οὕτως, ὡσεὶ ὁ κληροδόχος οὐδέποτε ἐκτίσαστο τὸ κληροδοτηθὲν πράγμα, δὲν δύναται δηλ. νὰ ἀπαιτηθῇ ἀπλῶς τὸ τίμημα (σημ. 5)· γ') τοῦτο ὅμως δὲν χωρεῖ, ἐὰν ὁ κληροδόχος διατελῇ ἐν κακῇ πίστει («*antequam scires tibi legatas esse*»). Πρβλ. L. 66 § 1 D. de leg. II°, διαλαμβάνουσαν περὶ τοῦ μετὰ τὴν κτῆσιν χρόνου, καὶ *Arndts* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 335 ἐπ. Ἄν ἐξ ἄλλου ὡς ὄριον ἐτέθη οὐχὶ ἡ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος, ἀλλ' ἡ τῆς κληρονομίας, τοῦτο λόγον ἔχει ὅτι ἅμα τῇ κτῆσει τῆς κληρονομίας ἀρχεται ἡ εὐθὺν τοῦ βεβαρημένου, καὶ ὅταν ἔτι ἡ κληροδοσία εἶναι ὑπὸ αἴρεσιν ἢ προθεσίαν, καὶ ὅτι ἐπομένως ἀδυναμία μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἄνευ *πταισματος αὐτοῦ ἐπερχομένη ἢ ὑπάρχουσα ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, δέον καὶ ὀριστικῶς νὰ ἀπαλλάσῃ αὐτόν.

⁵ Ἐνταῦθα ἀνάγεται ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ ἡ περιπτώσις, καθ' ἣν ὁ κληροδόχος μετὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας κτᾶται τὴν κυριότητα τοῦ

συνθήκας διὰ τοῦ ἐπελθόντος ἀθεμίτου τῆς κληροδοσίας⁶.

4) διὰ τοῦ θανάτου τοῦ κληροδόχου πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς⁷.

5) Ἐκλείποντος τοῦ βεβαρημένου⁸, ἢ κληροδοσία, πλὴν τῆς ἀλλοτρίας πρὸς τὸ θέμα περιπτώσεως (§ 641), καθ' ἣν διὰ τῆς ἐκλείψεως τοῦ βεβαρημένου ὀλόκληρος ἢ διαθήκη καθίσταται ἀνίσχυρος, δὲν ἀποβαίνει κατὰ κανόνα ἀνίσχυρος, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκαζομένην βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου βαρύνει ἤδη τὸν ἐκ τῆς ἐκλείψεως τοῦ βεβαρημένου ὠφελούμενον⁹. Ἐξαίρεσις ὑπάρχει μόνον ἐπὶ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς

κληροδοτηθέντος πράγματος· ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκαζομένην τοῦ κληρονομουμένου βούλησιν ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ἡ κληροδοσία, ἐφ' ὅσον τὸ ἐκ τῆς κτήσεως τοῦ πράγματος ἐπελθὼν ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ κληροδόχου ἀποτελέσμα ὑπῆρξεν ὀλιγότερον ἐπικερδὲς ἢ ὅσον θὰ ὑπῆρχεν, ἂν ὁ κληροδόχος ἐκτάτο τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς κληροδοσίας. Πρβλ. II § 343a. Ἐκ τῶν αὐτ. παρατεθέντων χωρίων τῶν πηγῶν δὲν ὑτάγονται ἐνταῦθα ὅσα προϋποθέτουσι κτήσιν τοῦ κληροδοτήματος ἢ τῆς κληρονομίας, ἰδίᾳ ὅμως ὑπάγεται ἐνταῦθα ἡ § 6 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Ἐληγάτευσά σοι ἀλλότριον πρᾶγμα· ἐπιζήσαντός μου τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης, γέγονας αὐτοῦ τοῦ πράγματος σὺ δεσπότης ὁ ληγατάριος· ὅτι μὲν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸν κληρονόμον ἀπαιτεῖν οὐ δύνασαι (πῶς γὰρ τὸ τελοῦν ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν;), συναμολόγηται· ἀρα οὐδὲ τὴν διατίμησιν τούτου ἀπαιτεῖν δυνήσῃ; καὶ χρῆ οὕτω διαστίζῃ· εἰ μὲν ἀπὸ ἀγορασίας ἐκτίσω τοῦτο κινῶν κατὰ τοῦ κληρονόμου τὴν ἐξ τεσταμέντου, λήψῃ τὴν τούτου τοῦ πράγματος διατίμησιν· εἰ δὲ ἀπὸ δωρεᾶς γέγονας τούτου δεσπότης ἢ ἀπὸ ληγάτου, οὐκ ἀπαιτήσεις τὸ τίμημα διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, *Duas lucrativas causas in eumdem hominem et eamdem rem concurrere non posse*. Τοῦτέστι, δύο ἐπικερδεῖς αἰτίαι εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συντρέχειν οὐ δυνατόν». Ὁρ. Περαιτέρω § 9 eod., L. 34 § 7. 8 D. de leg. I^o, L. 82 § 2 init. § 4 eod., L. 73 D. de leg. II°, L. 102 § 2 D. de leg. III°.—Ἄλλ' ἡ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου δύναται πιθανῶς νὰ τεῖνῃ καὶ εἰς τὸ νὰ διατηρηθῇ ἀπολύτως ἐν ἰσχύϊ ἡ κληροδοσία. L. 21 § 1 D. de leg. III°.

⁶ L. 41 § 15 D. de leg. I^o.

⁷ Μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν μεταβαίνει τὸ κληροδοτήμα εἰς τοὺς κληρονόμους (§ 642).

⁸ Πρβλ. περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης Francke Beiträge σ. 111-136. Arn dts XLVII σ. 264-287.

⁹ Εἰδικότερον α') τὸν ὑποκατάστατον, L. 74 D. de leg. I^o, L. 61 § 1, L. 77 § 15, L. 82 § 1 D. de leg. II°, L. 4 C. ad SC. Treb. 6 49 β') τὸν δικαιώματι προσαυξήσεως ὑπείσερχόμενον συγκληρονόμον, ὡς καὶ τὸν *collegatarius re et verbis coniunctus*, L. un. § 10. 11. 14 C. de cad. toll. 6. 51, L. 49 § 4, L. 61 § 1 D. de leg. II°, πρβλ. L. 29 § 1. 2 eod.· γ') τὸν δημόσιον θησαυρόν, εἰς ὃν

εἰς τὴν θέσιν ἐκλιπόντος ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου ὑπείσχε-
γεται ὁ ἐπόμενος τοιοῦτος¹⁰ καὶ καθ' ὅς εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκ-
λιπόντος κληροδόχου ὑπείσχεγεται ὁ μὴ ῥήμασι συνημμένος
συγκληροδόχος¹¹.

6) Εὐρύτατος λόγος, ἐπιφέρων τὸ ἀνίσχυρον τῆς κληροδο-
σίας, εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἀνάκλησις. Τὰ περὶ
τοῦτου ἐξεταστέον εἰδικῶς.

Ἰδία περὶ ἀνακλήσεως τῆς κληροδοσίας*.

§ 640.

Ἡ κληροδοσία δύναται νὰ ἀνακληθῆ ἐν αὐτῇ τῇ γενικωτέ-
ρα, διατάξει, ἐν ἣ κατελείφθη, ἢ μετὰ τὴν κατάρτισιν ταύτης¹.

περιέρεται ἀκληρονόμητος κληρονομία, § 622 σημ. 5, δ') ἐὰν κληροδοσία τις
ἢ βεβαρημένη διὰ κληροδοσίας, τὸν ἀποκερδαίνοντα τὸ ἀντικείμενον τῆς μα-
ταιωθείσης πρώτης κληροδοσίας, L. un § 49 C. de cad. toll. 6. 51, L. 29 pr.
D. de leg. II°.

¹⁰ L. 1 § 9 10 D. de leg. III°, Προϋποτιθεμένου φυσικῶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ
κληροδοσία ἐπεβλήθη εἰς τοῦτον ἀκριβῶς τὸν ὠρισμένον ἐξ ἀδιαθέτου κληρο-
νόμον, οὐκ δὲ ἐν γένει εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους, πρβλ. § 630 σημ.
6. Ἀντιδοξεῖ κατὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν ἔχει σημασίαν ἡ ἐγγύτης τοῦ
βαθμοῦ, K o h l e r Arch. f. civ. Pr. LIX σ. 98 ἐπ. ἀνεῦ ἐπαρκούς αἰτιολο-
γήσεως.

¹¹ Ὁρ. σημ. 9 στοιχ. β [§ 633 σημ. 27] καὶ § 644 σημ. 15.

* Inst. 2. 21 de ademptione legatorum et translatione. Θεοφ. 2. 21 περὶ
ἀφαιρέσεως τῶν ληγάτων. Dig. 34. 4 de adimendis vel transferendis legatis
vel fideicommissis Βασ. 44. 17 περὶ ἀφαιρέσεως ἢ μεταφορᾶς ληγάτων ἢ φιδι-
χομιύσεων.—Rosshirt I σ. 429-446. Arndts RLex. VI σ. 297-301.
[Κ α λ λ ι γ ᾱ ς § 323-325, Πα πα ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 856-861, Κ ρ α σ ο ᾶ ς §
304-305.—Καὶ τὰ τῆς ἀνακλήσεως τῆς κληροδοσίας μετεβλήθησαν τανῦν παρ'
ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου ΓΨΠ' (ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. § 539 σημ. 1). Ὁ
νεώτερος οὗτος νόμος ἑυθυμίας εἰδικῶς τὰ περὶ ἀνακλήσεως διαθηκῶν καὶ κω-
διζέλλων (ἀρθρ. 40 ἐπ. ἐν συνδ. πρὸς ἀρθρ. 54), τῶν μόνων τύπων πρὸς ἐκδή-
λωσιν πάσης διατάξεως τελευταίας βουλῆσεως, κατήγγησε τὰς εἰς αὐτὸν ἀντι-
βαινούσας σχετικὰς διατάξεις τοῦ τε ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τῶν ἄλλων νεωτέ-
ρων ἡμῶν νόμων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅσα ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ῥω-
μαϊκοῦ δικαίου ἀνατύσσει ἐνταῦθα περὶ αὐτοῦ, σιωπηρᾶς κλπ. ἀνακλήσεως
τῆς κληροδοσίας οὐδεμιᾶς τυγχάνουσι τανῦν παρ' ἡμῖν ἐφαρμογῆς. Ὁρ. ἐμὴν
παρατήρησιν ἄνωτ. § 564 σημ. *].

¹ Pr. L. h. t. Θεοφ. αὐτ. «Καὶ ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ποιεῖν ἰσχυρῶς ἀφαιρέ- § 640
σιν τῶν ληγάτων ἔξεστι καὶ ἐν κωδιζέλλοις». L. 12 § 3 D. de leg. I^o. «In

Ἐν ἑκατέρῳ τῶν περιπτώσεων ἡ ἀνάκλησις δὲν δεῖται τύπου². Ἡ ἀνάκλησις δύναται νὰ δηλωθῇ καὶ διὰ τῆς διαγραφῆς τῆς ἐγγράφου κληροδοσίας³, ὡς καὶ σιωπηρῶς⁴ διὰ πάσης πράξεως, ἀναμφίβολον περιεχοῦσης δήλωσιν τῆς πρὸς ἀνάκλησιν βουλήσεως⁵. Μάλιστα δὲ ἡ κληροδοσία θεωρεῖται ὡς ἀνακληθεῖσα καὶ ὁπόταν μεταξὺ κληρονομουμένου καὶ κληροδόχου τοιαύτη ἐπῆλθε διχόνοια, ὥστε δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ διαρκούσα ἢ πρὸς κληροδοσίαν βούλησις⁶. Ἡ μετὰ κωδικέλλον σύνταξις διαθήκης δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐν ἀμφιβολίᾳ ὡς περιέχουσα ἀνάκλησιν τῶν ἐν τῷ κωδικέλλῳ κληροδοσιῶν⁷. Ἀκατανόητος ἀνάκλησις δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ὅπως οὐδ' ἀκατανόητος κατάλειψις κληροδοτήματος⁸ ἀνάκλησις ὑπὸ

legatis novissimae scripturae valent, quia mutari causa praecedentis legati vel die vel condicione vel in totum ademptione potest», L. 17, L. 3 § 8, L. 28 D. h. t., L. 40 § 21 51, pr. L. 87. 89, D. de cond. 35. 1. Πρβλ. § 562 σημ. 4, § 554 σημ. 15.

² Ἐπὶ τῶν legata ἡ ἀτυπος ἀνάκλησις παρῆγε μόνον doli exeeptio. Ulp. XXIV. 29, L. 3 § 11 i. f., L. 15 D. h. t., ἐνῶ τὰ fideicommissa καταργοῦντο ἀπ' εὐθείας «nuda voluntate», L. 3 § 11 cit. Τὸ χωρίον τῶν Εἰσηγήσεων pr. I. h. t. οὐδ' ἐπὶ τῶν legata μνημονεύει πλέον τὴν ἀντίθεσιν ταύτην. Seuff. Arch. IV. 240 [A. II. 386 <1894>].

³ L. 16. 17 D. h. t.

⁴ Ἡ διὰ διαγραφῆς ἀνάκλησις δὲν εἶναι σιωπηρὰ ἐν τῇ τεχνικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, ὡς δὲν εἶναι καὶ σιωπηρὰ δήλωσις βουλήσεως ἢ διὰ σχημάτων δήλωσις βουλήσεως. Πρβλ. ἀνωτ. I § 72 ἐν σημ. 7.

⁵ Π. γ. δι' ἐκποιήσεως τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος L. 15. 18. 24 § 1, L. 25 D. h. t., L. 11 C. de leg. 6. 37. Πρβλ. § 654 σημ. 13. Εἰδοποίησις τοῦ πράγματος: πρβλ. L. 44 § 2-4 D. de leg. I^o, L. 39 D. de leg. II°, L. 79 § 2 D. de leg. III°, L. 88 eod. Πρβλ. ὁμοίως Unger § 67 σημ. 6. Seuff. Arch. VI. 53, XVI. 132, XXXI. 155. Ἡ ἐν ζωῇ ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου παραχώρησις τοῦ ἀντικειμένου τῆς κληροδοσίας εἶναι δυνατὴ καὶ ἐπὶ κληροδοσίας χρηματικοῦ ποσοῦ. Seuff. Arch. LIII σ. 195 (RG.) [Ἐφ. Πατρ. 257 <1914>].

⁶ L. 3 § 11, L. 4, L. 31 § 2 D. h. t., L. 9 pr. § 1 D. de his quae ut ind. 34. 9. Dernburg III § 106 σημ. 9 [A. II. 1. 339 <1896>, 9 <1898>]. Ἐφ. 'Aθ. 856 <1910>, 1627 <1911>, 510 <1912>].

⁷ § 1 I. de codic. 2. 25, L. 5 D. de iure codic. 29. 7. Τὸ ἀξιωμα ὁμοίως τοῦτο ἀμφισβητεῖται. Πρβλ. Fein Συνέχ. Glück XLIV σ. 168 ἐπ., Mayer § 20 σημ. 9-12, Sintenis III § 208 σημ. 7, Vangerow II § 526 σ. 439, Unger § 61 σημ. 7, Sonnenschmidt Neue praktische Erörterungen σ. 146 ἐπ., Dernburg III § 105 σημ. 6. Seuff. Arch. IX. 192, XLI. 277.

⁸ Ἀμφισβητεῖται ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀνάκλησις δὲν καθί-

αἴρεσιν καθίστησιν αὐτὴν τὴν κληροδοσίαν ὑπὸ αἴρεσιν⁹.

Ἄνάκλησις τῆς κληροδοσίας περιέχεται καὶ ἐν τῇ διατάξει ἄλλης κληροδοσίας ἀντ' αὐτῆς¹⁰, ἀδιάφορος ἂν ἢ ἀλλοίωσις

στησι δῆλον, εἰς τίνα τῶν πλειόνων κληροδοσιῶν ἀναφέρεται. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑφίσταται κατὰ τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἀντίφασις μεταξὺ τῆς L. 3 § 7 D. h. t. καὶ τῆς L. 10 [11] pr. D. de reb. dub. 34. 5, ἀμφοτέρων ἐκ τοῦ Οὐλπιανοῦ. Περὶ συμβιβαστικῶν ἀποπειρῶν ὄρ. G ö s c h e n Zeitschr. f. gesch. RW. I σ. 105 ἐπ., Klü p f e l Arch. für. civ. Pr. II σ. 83 ἐπ., G i t z l e r Themis N. F. I σ. 309 ἐπ., H u s c h k e Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. IV σ. 288 ἐπ., A r n d t s RLex. VI σ. 299 σμμ. 150, K o h l e r Grūnhut's Zeitschr. VII σ. 714 ἐπ., B r i n z 2 ἔκδ. III σ. 436 σμμ. 41. Ἔτεροι συγγραφεῖς ἐπιδιώκουσι θεραπείαν διὰ μεταβολῆς τῆς στίξεως (ἔρωτηματικὸν μετὰ τὸ «de-bibitur» ἢ μετὰ τὸ «datum erit»), H e r p p Arch. für civ. Pr. IX σ. 377 ἐπ., L a n g Hermeneutik σ. 277, S i n t e n i s III § 212 σμμ. 16, πρβλ. καὶ P ö s c h m a n n ἐν Schletter's Jahrb. III σ. 251 ἐπ. ἔτεροι πάλιν διὰ διορθώσεως (ἐν L. 3 § 7 cit. «neutri legatum debebitur» ἀντὶ «utrique» ἢ «delebitur» ἀντὶ «debebitur» ἢ ἐν L. 10 [11] cit. i. f. «in ademptionem autem utrumque valere» ἀντὶ «ademptionem autem in utrumque valere» ἢ «neutrumque» ἀντὶ «in utrumque»). G a n s Arch. f. civ. Pr. I σ. 457 ἐπ., v. H e r r n s t o r f f a u t. I σ. 466 ἐπ., R i e d e l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XIII σ. 293 ἐπ., V a n g e i o w II § 541 σμμ. W u n d e r l i c h ἐν Sell's Jahrb. I σ. 322 ἐπ., G ö s c h e n Zeitschr. für gesch. RW. I σ. 96 Th. M o m m s e n ἐν τῇ τῶν Πανδεκτῶν ἐκδόσει. Ἄλλ' ὑπὸ πραγματικὴν ἔποψιν οἱ μὲν προτιμῶσι τὴν L. 3 § 7 cit., κηρύττουσαν τὴν ἀνάκλησιν ἀνίσχυρον, οἱ δὲ τὴν L. 10 [11] cit., ἀπονέμουσαν αὐτῇ ἐνεργεῖαν ἐφ' ὅλων τῶν κληροδοσιῶν. Ἡ ἐνταῦθα ἀναγνωρίσει τῆς ἀντιφάσεως ἐπιδοκιμασθεῖσα πρώτη γνώμη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ κανόνος (§ 633 σμμ. 2, ὄρ. καὶ L. 14 § 1 D. h. t.). Τῆς πρώτης ταύτης γνώμης εἰσὶ G ö s c h e n ἐνθ. ἀνωτ., A r n d t s RLex. VI σ. 299 καὶ Lehrb. § 551 σμμ. 5, B r i n z ἐνθ. ἀνωτ., U n g e r § 61 σμμ. 8, Th. M o m m s e n ἐνθ. ἀνωτ., D e r n b u r g III § 106, σμμ. 12. Ἡ ἀντίθετος γνώμη ὑποστηρίζεται G a n s, v. H e r r n s t o r f f, K l ü p f e l, W u n d e r l i c h, R i e d e l, L a n g, P ö s c h m a n n, S i n t e n i s, V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ., ἐπίσης δὲ R o s s h i r t Verm. I σ. 436 ἐπ. [Ἐπεὶ τῆς πρώτης γνώμης Π a π a ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 860, K ρ α σ σ ᾶ ς § 304 ὁ K α λ λ ι γ ᾶ ς § 323 i. f. δὲν ἐκφράζει γνώμην].

⁹ L. 19 pr. D. h. t., «Si legatum pure datum Titio adimatur sub conditione et pendente condicione Titius decesserit, quamvis condicio defece- rit, ad heredem Titii legatum non pertinebit: nam legatum cum sub conditione adimitur, perinde est, ac si sub contraria condicione datum fuisset». L. 14 pr. eod., L. 107 i. f. D. de cond. 35. 1, L. 6 pr. D. quando dies 36. 2, L. 68 § 2 D. de leg. I^o, L. 7-9 D. h. t. Πρβλ. § 635 σμμ. 7 καὶ II § 354 σμμ. 10. [Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 564 σμμ. * ὑπὸ στοιχ. β.]

¹⁰ Αἱ πηγαὶ ὀνομάζουσι τοῦτο μετάθεσιν ἢ μεταφορὰν κληροδοτήματος, translatio legati. L. 5 D. h. t. Βασ. (44. 17) ε'. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐάν οὕτως

ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ἢ εἰς τι τῶν ἐν τῇ κληροδοσίᾳ προσώπων ἢ εἰς παρεπομένους ὄρους¹¹. Τὸ ἔγκυρον τῆς δευτέρας κληροδοσίας δὲν εἶναι ἐν ἀμφιβολίᾳ προϋπόθεσις τῆς καταλύσεως τῆς πρώτης¹².

2. Ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας λόγῳ ἀνισχύρου τῆς διαθήκης*.

§ 641.

Ὁ κανὼν εἶναι ὅτι αἱ ἐν διαθήκῃ ἢ ἐκ διαθήκης κωδικέλλω κατηρτισμένοι κληροδοσίαι ἰσχύουσι καὶ πίπτουσι μετὰ τῆς διαθήκης, εἰ καὶ ὁ λόγος, ὁ καθιστῶν τὴν διαθήκην ἀνίσχυ- δὲν ἄπτεται καὶ αὐτῶν τούτων¹. Ἀλλὰ τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουσιν ἔξαιρέσεις².

εἶπω· ὅπερ ἐληγάτευσα Πέτρῳ, τοῦτο Παύλῳ δίδωμι· πῶς κατὰ ταῦτόν καὶ ἡ ἀφαίρεσις καὶ μετάθεσις ἔστιν». [Ὁρ. τὴν ἐπιγραφὴν Βασ. 44. 17]

¹¹ L. 6 pr. D. h. t., «Translatio legati fit quattuor modis: aut enim a persona in personam transfertur: aut ab eo qui dare iussus est, transfertur ut alius det: aut cum res pro re datur, ut pro fundo decem aurei: aut quod pure datum est, transfertur sub condicione». L. 6 § 1. 2, L. 7. 9 D. eod., § 1 I. h. t. Ἐρμηνείας ζήτημα εἶναι, ἂν καὶ κατὰ πόσον ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ διατάξῃ τὴν δευτέραν κληροδοσίαν πράγματι ἀντὶ τῆς πρώτης, ἄρα νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν πρώτην διὰ τῆς δευτέρας, ὡσαύτως δέ, ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ κληροδοσίᾳ ἠθέλησε νὰ ἀναλάβῃ τοὺς παρεπομένους τῆς πρώτης ὄρους. L. 33. 34 pr. D. de leg. I^o, L. 44 § 1 D. de leg. II°, L. 7. 9 D. h. t., L. 87-89 D. de cond. 35. 1, L. 7 pr. C. de leg. 6. 37, L. 24 pr. D. h. t. Πρβλ. Schra der Arch. f. civ. Pr. XXXIII σ. 1 ἐπ. Καὶ Seuff. Arch. XXXI σ. 168

¹² L. 20 D. h. t., L. 34 pr. D. de leg. I^o. Entscheid. des RG. XXXI σ. 168 ἐπ., ὁρθῶς ἀποφαινομένη ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ζητήματος ἐρμηνείας καὶ ὁρθῶς δεχομένη ὅτι, εἰ μὲν ὁ κληρονομούμενος ἀντικαταστήσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ τετιμημένου, ἢ ἀνάκλησις τῆς πρώτης κληροδοσίας εἶναι ἐν ἀμφιβολίᾳ ἰσχυρά, καὶ ἂν ἡ δευτέρα εἶναι ἀνίσχυρος, εἰ δὲ τὸναντίον ὁ κληρονομούμενος μετέβαλε τὴν διάταξιν πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ τετιμημένου, δέον νὰ δεχθῶμεν τὴν πρὸς ἀνάκλησιν βούλησιν, μόνον ἐφόσον ἡ νέα διάταξις ἐγκύρως δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τῆς προγενεστερας. Σύμφητος τούτοις καὶ Eck ἐν Jahrb. für Dogm. XXXV σ. 313 ἐπ.

* Francke Beiträge σ. 136 ἐπ. Vangerow II § 539. [Καλλιγᾶς § 317-319, Παπαρηγόπουλος § 844-848, Κρασσᾶς § 309].

§ 641 ¹ L. 9 D. de test. tut. 26. 2, L. 3 § 2 D. de iure eod. 29. 7, L. 81 D. de leg. I^o, L. 1 § 1 D. de leg. III°, L. 181 D. de R. I. 50. 17, L. 2 C. si om. sit causa 6. 39, L. 14 C. de fideic. 6. 42. Ἐκ διαθήκης κωδικέλλος: § 630 σημ. 5.

² Ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀναφερομένων ἔξαιρέσεων περιέχεται καὶ

1. Αἱ κληροδοσίαι δὲν παραβλάπτονται ἐκ τοῦ ἀνισχύρου τῆς διαθήκης, τοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρ. 115 ἐπερχομένου³.

2. Ὅμοίως ὑφίστανται κληροδοσίαι παρὰ τὴν ἄρσιν τῆς ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένης κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέγραψε ταύτην ἐπὶ τῇ προθέσει, ὅπως διατηρηθῇ ἐν ἰσχύϊ τὸ λοιπὸν τῆς διαθήκης περιεχόμενον⁴.

3. ⁵ Ἡ μὴ κτήσεις τῆς κληρονομίας παρὰ τοῦ ἐγκαταστάτου⁶

ἔτερα ἐν L. 28 D. de inoff. 5. 2, L. 93 [92] de her. inst. 28. 5. Ἄλλ' ἢ ἐξαιρέσεις αὐτῆ δέον νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὑπελείφθη τῆς καθόλου τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀναπτύξεως, ὅπερ ὅμως δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἄρχουσαν γνώμην. Πρβλ. § 548 σημ. 16.—Ὁὐδεμία ἐξαιρέσεις ἐνυπάρχει ἐν τῇ διὰ τῆς κωδικελικῆς ῥήτρας διατηρήσει τῶν κληροδοσιῶν. Αἱ κληροδοσίαι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ ὡς ἐν τῇ διαθήκῃ καταλειμμέναί.—Ὁὐδεμία προσέτι ἐξαιρέσεις περιλαμβάνεται ἐν τῷ κανόνι, ὅτι ἢ κατὰ τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονόμου ἐπιτευχθεῖσα ἀπόφασις, ἢ ἀνίσχυρον κληροδοσίας τὴν διαθήκην, δὲν δύναται νὰ ἀνταχθῇ κατὰ τῶν κληροδόχων, ὁπότεν ὁ ἐγκατάστατος δὲν ὑπερήσπισε τὸ παράπαν ἢ δὲν ὑπερήσπισε σοβαρῶς τὴν διαθήκην. Ὁ κανὼν οὗτος περιέχει μόνον ἐξαιρέσει τῆς ἐξαίρεσεως τοῦ κανόνος, ὅτι τὸ δεδικασμένον περιορίζεται μεταξὺ τῶν μερῶν.—Περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ, ὅτι αἱ κληροδοσίαι διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ καὶ ὁπότεν ὁ ἐγκατάστατος ἀπαλλάσσεται τῆς κληρονομίας διὰ τοῦ *beneficium abstinendi* ἢ διὰ τῆς *in integrum restitutio* ὄρ. L. 7 D. si quis om. causa 29. 4, L. 1 § 4 D. ut in poss. 36. 4, L. 5 D. de cond. ind. 12. 6. καὶ Francke ἐνθ. ἀνωτ. σ. 142 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. σ. 500 ἐπ., πρβλ. § 595 σημ. 7. 13. Ἡ L. 22 D. de min. 4. 4 λέγει μόνον ὅτι ὁ ἀνήλικος δὲν ὀφείλει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ πληρωθέντα κληροδοτήματα, οὐχὶ δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῶσι ταῦτα ὑπὸ τῶν δανειστῶν.—Πρβλ. ἐτι § 563 σημ. 8 περὶ τὸ τέλος.

³ Ὁρ. § 587 σημ. 6, § 591 ἐν τέλ.

⁴ L. 2 D. his quae in test. del. 28. 4. Ἡ ἄρχουσα γνώμη (πρβλ. εἰδικῶς Mühlenbruch *Synéy*. Glück XXXIX σ. 90 ἐπ.) νοεῖ τὸ χωρίον τοῦτο ὡς πραγματευόμενον περὶ θέματος ἀναξιοτήτος, ὑπεισερχομένου οὕτω τοῦ Δημοσίου καὶ ὀφειλοτος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς κληροδοσίας συνωδὰ τῷ περὶ ἀναξιοτήτος κανόνι (§ 674 σημ. 5). Ἄλλ' ἀντιμάχεται τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, δεχόμενον ὅτι μετὰ τὸν *institutus* ὑπεισέρχεται ὁ *substitutus*. Ὁρ. δὲ L. 2 § 7, L. 8 § 3 D. de B. P. s. t. 37. 11 καὶ πρβλ. § 673 σημ. 1.

⁵ Dig. 29. 4. si quis ommissa causa testamenti ab intestato vel alio modo possideat hereditatem. Βασ. 35. 14 ἐὰν τις διασκέψεως χάριν τῆς διαθήκης ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἄλλῳ τρόπῳ νέμηται τὴν κληρονομίαν. Cod. 6. 39 si ommissa sit causa testamenti. Βασ. 44. 26 ἐὰν παρατηρηθῇ ἡ αἰτία τῆς διαθήκης.—Mühlenbruch XLIII σ. 449-479. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 2.

⁶ Testamentum destitutum ἢ desertum, § 563 σημ. 8. Ἀποποίησης τῶν πλείονων ἐγκαταστάτων L. 18 pr. D. h. t.

δὲν βλάπτει τὰς κληροδοσίας, ὁπότεν ὁ ἐγκατάστατος δολίως ἀπέσχε τῆς κτήσεως ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως περιποιήσῃ ἑαυτῷ ἢ τρίτῳ ἐλευθέραν κληροδοσιῶν κληρονομίαν⁷. καίτοι μὴ γενομένης κτήσεως, οὐδὲν ἦττον εὐθύνεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν κληροδοσιῶν ἐκεῖνος, εἰς ὃν ἕνεκα τῆς μὴ κτήσεως περιέροχεται ἡ κληρονομία, ὁ ἐγκατάστατος αὐτὸς⁸ ἢ ὁ τρίτος⁹. Ἐὰν ὁ ἐγκατάστατος ἐπληρώθῃ διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ τρίτου μὴ κτήσιν, ἀμφοτέρω εὐθύνονται, ὁ τρίτος ὁμῶς κατὰ πρῶτον λόγον¹⁰. Ἐπίσης εὐθύνεται, καίπερ μὴ κτηθείσης τῆς κληρονομίας, ὁ κληροδόχος, ὅστις βεβαρωμένος ὢν διὰ κληροδοσίας παρακωλύει τὴν κτήσιν τῆς κληρονομίας¹¹.

⁷ Κατὰ διάταξιν τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίξτου. L. 1 pr. D. h. t. «Praetor voluntates defunctorum tuetur et eorum calliditati occurrit, qui ommissa causa testamenti ab intestato hereditatem pertemve eius possident ad hoc, ut eos circumveniant, quibus quid ex iudicio defuncti deberi potuit, si non ab intestato possidetur herebitas et in eos actionem pollicetur». L. 4 pr. § 1] D. h. t. «in necem legatariorum» § 1: «ob evertenda iudicia» «in fraudem eorum, quibus quid relictum est». Μὴ κτήσεις τῆς κληρονομίας: I. 1 § 6. 7. 8. D. h. t.: L. 6 § 9, L. 23 eod., L. 1 § 1-4 eod. Μὴ κτήσεις ἐπὶ τῷ δολίῳ σκοπῷ καταργήσεως τῶν κληροδοσιῶν: L. 1 pr. D. h. t. (ὄρ. ἀνωτ.), L. 1 § 4, L. 4 pr. § 1, L. 5, L. 6 pr. § 3, L. 17, L. 26 § 1 D. h. t., L. 77 § 31 D. de leg. II°, L. 17 D. h. t. cit. «Si quis ommissa causa testamenti omnino eam hereditatem non possideat, excluduntur legatarii; nam liberum quique esse debet etiam lucrosam hereditatem omittere, licet eo modo legata libertatesque intercindum». L. 6 § 3 D. h. t. cit.: «Non simpliciter autem praetor pollicitus est se daturum actionem, sed causa cognita: nam sive invenerit testatorem huius rei auctorem esse ipsumque permisisse ab intestato succedere aut si qua alia iusta causa omittendi intervenerit, utique non dabit actionem in eum legatorum». [A. Π. 126 <1890>. Ἐφ. Ἀθ. 1838 <1906>, 46 <1910>. Περὶ ἀνωτ. § 563, σημ. 8 ἐν τέλει.]

⁸ L. 1 pr. § 9, L. 6 § 7 D. h. t., L. 1 pr., L. 13-16 D. h. t., L. 1 § 9, L. 30 D. h. t. Ἡ ἀξίωσις διαρκεῖ μόνον ἐφ' ὅσον καὶ ἡ νομὴ, προϋποκειμένου ὅτι δὲν ἐγένετο δολία παραίτησις ταύτης, L. 1 § 9-11, L. 6 § 5 πρὸ βλ. L. 4 § 3 D. h. t., μεταβαίνει ὁμῶς μετὰ τῆς νομῆς εἰς τοὺς κληρονόμους, L. 12 § 1 D. h. t. Ἡ ἐκ δόλου μὴ κτήσεις τῆς νομῆς ἴσονται τῇ νομῇ, L. 1 § 12 D. h. t.

⁹ L. 2 § 1, L. 3, L. 4 pr. § 1, L. 10 pr. D. h. t. Τὰ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει εἰρημένα κρατοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης.

¹⁰ L. 2, L. 3, L. 4 § 1, L. 10 pr. D. h. t.

¹¹ L. 4 § 2 D. h. t. [Παραρμηνεύουσι τὸν νόμον τοῦτον Κ α λ λ ι γ ᾱ ς § 319 σημ. 4, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς σ. 730 σημ. 3, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 309 σημ. 18 πρὸ βλ. ἀνωτ. § 639 σημ. 9. δ].

4. Ἡ μὴ κτῆσις τῆς κληρονομίας παρὰ τοῦ ἐγκαταστάτου δὲν βλάπτει τὰς κληροδοσίας καὶ ὁπόταν τῆς μὴ κτήσεως ἔνεκεν ἡ κληρονομία περιέρχεται εἰς τὸ Δημόσιον¹².

E. Ἐπαγωγή καὶ κτῆσις τοῦ κληροδοτήματος*.

1. Χρόνος καὶ σημασία ἐπαγωγῆς καὶ κτήσεως.

§ 642.

Τὸ κληροδοτήμα ἐπάγεται εἰς τὸν τετιμημένον¹ (πλὴν ἔξαιρετικῶν τινῶν περιπτώσεων, περὶ ὧν κατωτέρω) ἀμέσως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου² ἢ, ἐὰν ἦ ὑπὸ αἵρεσιν, ἅμα τῇ πληρώσει τῆς αἰρέσεως³. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς

¹² L. 96 § 1 D. de leg. I^o. Πρβλ. § 622 σημ. 5.

* Dig. 36. 2 quando dies legatorum vel fideicommissorum cedit. Βασ. 44. 20 περὶ τοῦ, ποίας ἡμέραις τὸ ληγάτον ἢ φιδικόμεμον ἀρκεῖ. Cod. 6. 53 quando dies legati vel fideicommissi cedit Γασ. 44 19 ρι' ἐπ.—A r n d t s RLex VI σ. 303-305. v. C r a i l s h e i m Arch. für civ. Pr. XLVII σ. 368 ἐπ. (1864). A r n d t s Συνέχ. Glück XLVIII σ. 199-352. (1878, τὸ τελευταῖον δυσσυχῶς τεμάχιον τῆς ἐξαιρέτου ταύτης μελέτης τῆς περὶ κληροδοσιῶν διδασκαλίας, ἐκδοθὲν ἐκ τῶν μετὰ θάνατον τοῦ συγγραφέως ἔυρεθέντων ὑπὸ B r i n z καὶ H o f m a n n). S i n t e n i s III § 213, B r i n z 1 ἔκδ. § 221. 2 ἔκδ. II § 427, U n g e r § 62, E n n e c c e r u s Rechtsgeschäft Bedingung und Anfangstermin σ. 422 ἐπ. 600 ἐπ. B r ü c k n e r Vermächtniserwerb nach gemeinem Recht und nach dem BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1901, C o r d u a der Vermächtniserwerb nach gemeinem Recht und BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1903, W o l f der Erwerb des Vermächtnisses nach dem BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Leipzig 1903. [Κ α λ λ ι γ ᾶ σ § 283, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ς § 528-531, Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 233].

¹ Αἱ πηγαὶ λέγουσι: dies legati (fideicommissi) cedit. Πρβλ. L. 213 D. de § 642 V. S. 50. 16. [Προχωρεῖ ἡ ἡμέρα: Βασ. (2. 2) σε'. Προχωρεῖ τὸ ληγάτον: Βασ. (44. 20) 3. 8. 13, κτλ. Προχώρησις τοῦ ληγάτου: Βασ. eod. 4. 6, κτλ.]

² L. 5 § 1 D. h. t., L. un. § 1. 5 C. de cad. toll. 6. 51 (πρβλ. Ulp XXIV. 31.

³ L. 5 § 2 D. h. t. Ἀληθῆς καὶ ἰσχυρὰ αἵρεσις: L. 7 § 5, L. 22 § 1 D. h. t., L. 21 § 1 eod., L. 107 D. de cond. 35. 1, πρβλ. ἀνωτ. § 87 σημ. 8. L. 5 § 3. 4 D. h. t., L. 79 pr. D. de cond. 35. 1, πρβλ. ἀνωτ. I § 87 σημ. 3. Ἀληθῆς εἶναι καὶ ἡ αἵρεσις «ἐὰν θέλῃ ὁ τετιμημένος», διότι ἡ ἐπαγωγή τοῦ κληροδοτήματος ἐπέρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ἄνευ τῆς τοῦ κληροδόγου θελήσεως, L. 65 § 1 D. de leg. I^o, L. 69 D. de cond. 35. 1. Πρβλ. § 635 σημ. 12.—Ἡ προθεσμία δὲν ἀναβάλλει τὴν ἐπαγωγὴν τοῦ κληροδοτήματος, L. 5 § 1, L. 21 pr. D. h. t., ἐὰν μὴ ἢ πράγματι αἵρεσις (dies incertus), ὅρ. I. § 96a σημ. 5-7 καὶ τὰς αὐτ. παραθέσεις χωρίων καὶ συγγραφέων, πρὸς δὲ M a y e r § 40. 41.—Ἐπιτὴν ἡ πρὸς τὸν βεβαρημένον παροχὴ εἶναι ὑπὸ αἵρεσιν, τοῦτο δὲν ἀναβάλλει τὴν ἐπαγωγὴν.

δὲν κτᾶται παρευθὺς ὁ τετιμημένος τὸ κληροδοτήμα, τ. ἔ. δὲν ἔχει παρευθὺς τὸ διὰ τῆς κληροδοσίας παραχωρηθὲν αὐτῷ δικαίωμα⁴ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται οὐχὶ μὲν, ὡς ἐπὶ κληρονομίας, δῆλωςις τῆς βουλήσεως τοῦ τετιμημένου (§ 643), πάντως ὁμως κτῆσις τῆς κληρονομίας⁵, ἔτι δέ, ἂν ἡ κληροδοσία

τοῦ ἀνευ ἰδίας αἰρέσεως κληροδοτήματος, L. 7 § 1-3, L. 21 § 1 D. h. t. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπαγωγή ἰδίᾳ τοῦ εἰς τὸν ὄρφανικὸν ὑποκατάστατον ἐπιβεβλημένου κληροδοτήματος ἐπέρχεται ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομούμενου, L. 1, L. 7 § 4. 5 D. h. t. Hein sius der dies cedens der Vermächtnisse, denen ein dies hinzugefügt ist. Ἐναίσιμος διοριβή, Erlangen 1895.

⁴ Ἡ ἐπικρατοῦσα γλωσσικὴ χρῆσις ὀνομάζει «κτῆσιν τοῦ κληροδοτήματος» ὅ,τι ἐνταῦθα καλεῖται «ἐπαγωγή τοῦ κληροδοτήματος», διακρίνει δὲ κτῆσιν τοῦ «Vermächtniss» [κληροδοσίας-κληροδοτήματος] καὶ κτῆσιν τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος [κληροδοτήματος, ὅρ. ἀνωτ. § 533 σημ. 1α]. Ἄλλ' ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ὅρος «Vermächtniss» δὲν δύναται νὰ σημαίῃ ἢ δοῦν ἄλλο, τὴν περὶ κληροδοτήματος διάταξιν [κληροδοσίαν] ἢ τὸ κληροδοτηθὲν δικαίωμα [κληροδοτήμα], καὶ ὅτι περὶ κτῆσεως τῆς περὶ κληροδοτήματος διατάξεως δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ἀναγκαίως καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι κτῆσις τοῦ «Vermächtniss» εἶναι κτῆσις τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος. Δὲν δύναται περαιτέρω νὰ γίνῃ λόγος περὶ κτῆσεως τοῦ κληροδοτήματος, ἐφ' ὅσον ἐνδέχεται ἔτι νὰ μὴ λάβῃ τι ὁ κληροδόχος. Καίτοι δ' ἐξ ἄλλου ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι λεκτικῶς ὁ ὅρος «ἐπαγωγή» δὲν δηλοῖ κατ' ἀνάγκην τὴν ἀντιθέσιν πρὸς τὴν κτῆσιν, ἐν τούτοις διατελοῦμεν καὶ ἐνταῦθα, ὡς πολλαχοῦ, εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δώσωμεν εἰς λέξιν τῆς συνήθους γλώσσης τὸν τύπον τεχνικοῦ ὅρου, ἐπαγωγή δὲ τῆς κληρονομίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς κληρονομίας εἶναι τοῖς πᾶσι κοινή. Πρὸβλ. Regelsberger Altersvortrag der Pfandrechte σ. 15 ἔπ., Brinz I ἐκδ. σ. 948· ἐναντίως ἀνευ ἀποχωρόντων λόγων B ü r k e l, Beiträge zur Lehre vom Niessbrauch σ. 125 σημ. 1. Πρὸβλ. ἔτι Ar ndts § 551 σημ. 1 καὶ Συνέχ. G l ü c k σ. 247 ἔπ., U n g e r § 62 σημ. 3, Grünhut's Zeitschr. XIII σ. 425 ἔπ. (ἀδήλου συγγραφέως)—Αἱ πηγαὶ λέγουσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν dies cedens: dies legati (fideicommissi) venit, ἄλλ' ἐφ' ὅσον οἶδα, μόνον προκειμένου περὶ κληροδοσίας ὑπὸ προθεσίαν. [Ἐρχεται ἡ ἡμέρα: Βασ. (2. 2) σε'. Ἀπαιτήσεις τοῦ ληγάτου: Βασ. (44. 20) 6. 18, κτλ.].

⁵ Αἱ πηγαὶ λέγουσι κυρίως ὅτι πρὸ τῆς κτῆσεως τῆς κληρονομίας δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ τὸ κληροδοτήμα, ὅρ. π. γ. L. 7. pr. D. h. t. Ὅτι ὁμως ὁ κληροδόχος πρότερον δὲν εἶναι ποσῶς κύριος τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, ὅρ. L. 7 § 5 D. de dolo 4. 3, L. 15 pr. D. ab leg. Aq. 9. 2, L. 69 pr. D. de leg. I^o, L. 38 D. de leg. II°. Ἐπίσης πρὸ τῆς κτῆσεως τῆς κληρονομίας δὲν εἶναι οὗτος δικαιούχος τῆς ἀπαιτήσεως λέγουσαι δ' αἱ πηγαὶ ὅτι σὺν τῷ dies cedens μεταβιβάζεται τῷ κληροδόχῳ «petitio legati» (ὅρ. π. γ. L. 2, I. 7 § 3 D. h. t., L. 3 C. h. t.) νοοῦσι δι' αὐτοῦ τὴν μέλλουσαν καὶ οὐχὶ τὴν ἐνεστώσαν petitio.

ἢ ὑπὸ προθεσίαν, ἐπέλευσις τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ σημείου⁶. Ἡ σημασία ὁμως τῆς ἐπαγωγῆς εἶναι μόνον ὅτι παρέχει τῷ τετιμημένῳ ἀσφαλῆ κατὰ τὴν τοῦ κληρονομουμένου θέλησιν περὶ τῆς μελλούσης κτήσεως προσδοκίαν, οὕτω δὲ περιάγει τὸ κληροδότημα εἰς σταθερὰν πρὸς αὐτὸν σχέσιν. Ἐπὶ τούτου βασίζεται⁷ ὅτι ἡ περὶ τὸ μνημονεύεσθαι ἱκανότης τοῦ κληροδόχου ῥυθμίζεται κατὰ τὸν τῆς ἐπαγωγῆς χρόνον⁸, ὅτι ὁ μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν ἐπισυμβαίνων θάνατος τοῦ κληροδόχου κατ' οὐδὲν βλάπτει τὴν κληροδοσίαν⁹ καὶ ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπαγωγῆς ῥυθμίζεται ἡ κτῆσις διὰ τὸν ἔξουσιαστήν¹⁰.

Προβλ. καὶ L. 65 § 2. 3 D. de leg. II°, L. 68 § 3 D. de leg. I^o.—Πλειόνων ὄντων τῶν κληρονόμων: v. C r a i l s h e i m ἐνθ. ἀνωτ. σ. 399 ἐπ.

⁶ Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἐπελεύσεως ἔτι τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ σημείου ἡ μέλλουσα τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος ὑπαρξίς εἶναι ἀσφαλής. L. 9 § 2 D. usufr. quemadm. 7. 9, L. 1 § 1. 2, L. 10 § 1 D. de cond. 35. 1 (προβλ. ἀνωτ. I § 96 σημ. 4). Ὅθεν L. 73 § 4 D. ad leg. Falc. 35. 2 Βασ. (44. 1) οβ' αὐτ.:—«τὰ μέντοι ὑπὸ ἡμέραν ὀρισμένην, ἐπειδὴ πάντως, κεχρεώσθηται» καὶ L. 9 D ut leg. 36. 3:—«deberi enim dicimus et quod die certa legatario praestari oportet, licet dies nondum venerit». Πρὸς τούτοις τῆς προθεσίμας τοῦ κληροδοτήματος, τ. ἔ. τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος, διακριτέον τὴν παραχώρησιν ἀναβολῆς διὰ τὴν μὴ ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίαν. Προβλ. I § 96 σημ. 4 ὅ. ἐπίσης E. A. Seuffert das gesetzliche Veräußerungsverbot bei Singular- und Universalvermächtnissen σ. 45 ἐπ.

⁷ Τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἐπαγωγή τοῦ κληροδοτήματος ἀποκλείει τὸν ἐν τῇ κληροδοσίᾳ ὑποκατάστατον, εἶναι ἐριμνηνεϊκόν, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν λυτέον καταφατικῶς. Προβλ. § 557 σημ. 7, L. 3 § 1. 2, L. 10 § 1 D. de adm. 34. 4, L. 26 [25] pr. D. ad SC. Treb. 36. 1. Z i m m e r n Arch. f. civ. Pr. IX σ. 357 ἐπ., K ö r p e n Jahrb. für Dogm. V σ. 207 ἐπ., A r n d t s σ. 232 ἐπ.—Προβλ. ἔτι L. 28 D. de bon lib. 38. 2 (τὸ ἐπαγθὲν κληροδότημα λαμβάνεται ὅπ' ὄψιν κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς περιουσίας τοῦ κληροδόχου).

⁸ Τοῦτο δὲν λέγεται μὲν ἐκπεφρασμένως ἐν ταῖς πηγαῖς, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἦ ἀμφίβολον, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐν σημ. 9 καὶ 10 εἰρημένων Προβλ. § 639 σημ. 3.

⁹ L. 5 pr. D. h. t. Βασ. (44. 20) δ'. «Καὶ ὅτι ὁ μετὰ προχώρησιν τελευτῶν παραπέμπει κληρονόμοις τὸ ληγάτον». L. 7 D. h. t., L. 6 C. h. t., L. un § 7 C. de cad. toll. 6. 51 καὶ πολλὰ ἕτερα χωρία. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς ἐπαγωγῆς πρωτεύει ὀρισμένως ἐν ταῖς πηγαῖς ἀπέναντι τῶν λοιπῶν αὐτῆς ἐνεργειῶν ὄρ. ἰδίᾳ σημ. 12 Προβλ. A r n d t s σ. 203 ἐπ. [A. Π. 119 <1890>], ἀλλὰ μετ' ἐσφαλμένης ἐξαιρέσεως ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας].

¹⁰ L. 5 § 7, L. 14 § 4 D. h. t., L. 18 D. de R. I. 50. 17, L. 5 C. de cond. ins 6. 46. A r n d t s σ. 216 ἐπ. Δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ κανὼν οὗτος

Οὐχὶ ὁμως πάντοτε προηγείται τῆς κτήσεως ἡ ἐπαγωγή τοῦ κληροδοτήματος. Δὲν προηγείται δὲ α') ἐὰν ὁ καλούμενος κληρονόμος εἶναι ἀναγκαῖος κληρονόμος (§ 595)¹¹. β') ἐὰν ἡ αἵρεσις τῆς κληροδοσίας πληρῶται μετὰ τὴν εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισέλυσιν· γ') ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν δικαίωμα εἶναι ἀδιασπᾶστος πρὸς τὸ πρόσωπον συνδεδεμένον¹². δ') ἐὰν ἡ πρὸ τῆς κτήσεως ἐπαγωγή ὑὰ ἦτο βλαβερὰ εἰς τὴν κληροδοσίαν.

2. Ἀποδογὴ καὶ ἀποποίησης,

§ 643.

Τὸ κληροδοτήμα κτᾶται ὁ τετιμημένος ἄνευ τῆς θελήσεως, μάλιστα δὲ καὶ ἄνευ γνώσεως αὐτοῦ¹. Δὲν κτᾶται ὁμως τοῦτο παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ· δύναται νὰ τὸ ἀποκρούσῃ, ἀποκρούσας δὲ λογίζεται ὡς μηδέποτε σχὼν τὸ κληροδοτηθὲν δικαίωμα². Ἡ περὶ ἀποδογῆς ἐπομένως τοῦ κληροδοτήματος δή-

ἀργεῖ τανῶν παντελῶς διότι ὄρ. II § 516 σημ. 18 § 525 σημ. 15, III § 572 σημ. 17. Ἄλλὰ πρὸς καὶ A r n d t s σ. 229 ἐπ.

¹¹ L. 68 § 1 D. de leg. I^o:—«tunc enim in unum concurrat, ut et heres existat et dies legati cedat.»

¹² L. 2. 3. 5 § 1, L. 8. 9 D. h. t., L. 1 § 3. 4 D. quando dies ususfr. 7. 3. L. 3 D. h. t. cit. «Nam cum ad heredem non transferatur, frustra est, si ante quis diem eius cedere dixerit». Ὁρ. καὶ τὴν ἀκόλουθον σημ. ἐν τέλ.

¹³ Τοῦ λόγου τούτου ἔνεκα τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δέχεται ὅτι ἡ κληροδοσία, ἣτις κατελείφθη εἰς τινὰ ἐν διαθήκῃ χειραφετηθέντα ἢ κληροδοτηθέντα δοῦλον, ἐπάγεται ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσει. L. 7 § 6, L. 8 D. h. t.:—«nam cum libertas non prius competat, quam adita hereditate, acquissimum visum est nec legati diem ante cedere: alioquin inutile fieret legatum, si dies eius cessisset antequam libertas competere» Πρὸς βλ. L. 86 § 1 D. de cond. 35. 1, L. 13 pr. D. de opt. leg. 33. 5. Μάλιστα ὁ λόγος οὗτος, συμπίπτων πρὸς τὴν ὑπὸ στοιχ. γ περιπτώσιν, δύναται νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐπαγωγήν (καὶ κτῆσιν) τοῦ κληροδοτήματος καὶ πέρα ἐπι τοῦ χρόνου τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως. D. un § 2 D. quando dies ususfr. 7. 3, L. 18 D. quib. mod. ususfr. 7. 4, L. 26 D. de stip. serv. 45. 3, L. un § 6 C. de cad toll. 6. 51.

§ 643 ¹ L. 77 § 3 D. de leg. 1° Βασ. (44. 2) οὔ' αὐτ. «Καὶ ὅτι καλῶς ὁ κωφὸς καὶ ἄλλοις ἀξιούται τὸ ληγατευθὲν αὐτῷ ἐτέρῳ ἀποκαταστήσαι»: «nam et ignorantes adstriguntur fideicommissis, quibus ignorantibus emolumentum ex testamento quaeritur». L. 19 § 1 D. quemadm. serv. 8. 6 (σημ. 2).

² Οὕτως ἐδίδασκον οἱ Σαβινικοί, ἐν ᾧ κατὰ τὴν γνώμην τῶν Προκουλικῶν μέχρι τῆς δηλώσεως τοῦ τετιμημένου τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα εἶναι ἄνευ κυρίου, τὸ πρῶτον δὲ διὰ τῆς δηλώσεως ταύτης ὀρίζεται ἀναδρομικῶς εἰς τινὰ

λωσις ἔχει μόνον τὴν σημασίαν, ὅτι δι' αὐτῆς ἀπόλλυται ἡ νομικὴ ἔξουσία πρὸς ἀποποίησιν τοῦ κληροδοτήματος.

Ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῆς περὶ ἀποδοχῆς καὶ ἀποποιήσεως δηλώσεως κρατοῦσι γενικῶς οἱ καὶ ὡς πρὸς τὸ κῦρος τῆς ἀπο-

ἐξ ὑπαρχῆς ἀνήκε. Gai. II. 195, 200. Ὅτι, ὡς ἐνταῦθα ἐδέχθημεν, ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ Συλλογῇ ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἡ τῶν Σαβινικῶν δόξα, τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχουσα γνώμη. Ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου ἐτάχθη ἰδίᾳ ὁ K ö r p e n Jahrb. für Dogm. V. σ. 184 ἐπ. 377. XI σ. 196 ἐπ. Fruchterverb des bonae fidei possessor σ. 35, 54, ὅρ. δὲ προσέτι P ö s c h m a n n Observationum ad ius anteiustinianem et iustinianeum triga (Lipsiae 1857) obs. 1 καὶ τοῦ αὐτοῦ Studien zu Gajus, τεύχ. 2 (Leipzig 1860) ἐν τῷ προλόγῳ, Dietzel Heibelb. krit. Zeitschr. V. σ. 554, Baron Gesamtrechtsverhältnisse σ. 427, 435. Jhering Jahrb. für Dogm. X σ. 476 ἐπ. κατὰ τῆς νέας ταύτης διδασκαλίας Fitting Arch. f. civ. Pr. XI, II σ. 147-167, v. Craillscheim ἐνθ. ἀνωτ. (σ. 642) σ. 370-390. Arndts § 555 σημ. § 560 σημ. 2 καὶ Συνέχ. Glück σ. 264 ἐπ., Unger § 62 σημ. 2, Vangerow II 529, Wächter dasschwebende Eigenthum (1871) σ. 7, Brinz 2 ἐκδ. III § 427 σημ. 50. Conze Bedarf es zum Erwerb des Vermächtnisses der Annahme? Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1895. Τὴν νέαν διδασκαλίαν δὲν ἀποκρούουσι μὲν κατ' ἐμὴν γνώμην πανθ' ὅσα καν' αὐτῆς ἀντετάχθησαν, ἀλλ' οὐδὲν ἦτιον ἱκανῶς ὠρισμένως ἀντίκεινται πρὸς ταύτην τὰ ἀκόλουθα 1) ὅτι οἱ Προκοουλικοὶ ἐδίδασκον ἐπίσης ὅτι ἐπὶ κληροδοσίας ὑπὸ αἴρεσιν ἢ κατὰστασις τοῦ ἀδεσπότη τοῦ πράγματος ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα, μέχρις οὗ κριθῆ, ἂν ἐπληρώθῃ ἢ οὐ ἢ αἴρεσις (Gai. II. 200), ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ἐν ταῖς πηγαῖς ἐγένετο ἀναντιρρήτως ἀποδεκτὴ ἡ ἀντίθετος γνώμη L. 66 D. de R. V. 6. 1, L. 11 § 1 D. quemadm. serv. 8. 6, L. 12 § 2 D. fam. ere. 10. 2., L. 9 § 5 D. de pecul. 15. 1, L. 32 § 1 D. de leg. II°, L. 29 § 1 D. qui et a quib. 40. 9. 2) ὅτι κατὰ τὰ χωρία L. 16 § 1 D. qui testam. 28. 1, L. 24 pr. D. de O. et A. 44. 7, L. 7 § 8 C. de cur. fur. 5. 70 καὶ φρενοβλαβῆς δύναται νὰ κτήσῃται κληροδοτήματα (αὐθαίρετον εἶναι νὰ νοηθῶσι τὰ χωρία ταῦτα, ὡς θέλει ὁ K ö r p e n, ἀπλῶς περὶ τῆς ἐπαγωγῆς διαλαμβάνοντα) 3) πρὸ παντός ὅμως ἢ L. 19 § 1 D. quemadm. serv. 6. 8. «Si per fundum meum viam tibi legavero et adita mea hereditate per constitutum tempus ad amittendam servitutum ignoraveris eam tibi legatam esse, amittes viam non utendo. Quodsi intra idem, tempus, antequam rescires tibi legatam servitutum, tuum fundum vendideris, ad emptorem via pertinebit, si reliquo tempore ea usus fuerit, quia scilicet tua esse coeperat: ut iam nec ius temporendi legatum tibi possit contingere, cum ad te fundus non pertineat». Ὁ K ö r p e n ἐν τῇ πρώτῃ τῶν προμνημονευθεισῶν διατριβῶν θεωρεῖ ὅτι ἐξ ἀβλεψίας τῶν Ἐραριστῶν προσελήφθη τὸ χωρίον τοῦτο, νὸν δὲ καταφεύγει εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐν τῷ γίγνεσθαι διατελοῦσης κυριότητος (λέγων δηλ. ὅτι ὁ κληροδόχος εἶναι κύριος ὑπὸ τὴν condicio iuris «ἐὰν θέλῃ», πρβλ. ἀνωτ. I § 89 σημ. 13^a). Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ K ö r p e n ὑπὲρ τῆς ἰδίας γνώμης προσαγομένων χωρίων μείζονα σχετικῶς ἔχουσι βαρύτητα ἐκεῖνα, ἅτινα

δογῆς ἢ ἀποποιήσεως κληρονομίας ἰσχύοντες κανόνες³. Ἰδίως δὲν δεσμεύει καὶ ἐνταῦθα τὸν τετιμημένον ἢ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς δῆλωσις⁴, βλάπτει δὲ ἢ ἔλλειψις πεποιθήσεως περὶ τοῦ

ἀρνοῦνται ὅτι ἐν τῇ ἀποποιήσει κληροδοτήματος ἔγκειται ἐλάττωσις περιορισίας L. 5 § 5 D. de I. D. 23. 3, L. 5 § 14 D. de don. i. v. e. u. 24. 1, L. 1 § 6 D. si quid in fraud. patr. 38. 5, L. 6 pr. § 4 D. quae in fraud. cred. 42. 8' ἀλλ' ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀποποίησιν τοῦ κληροδοτήματος ὁ κληροδόχος θεωρεῖται ὡς μηδέποτε κτησάμενος τοῦτο, δὲν μείοι οὗτος ὄντως διὰ τῆς ἀποποιήσεως τὴν ἰδίαν περιορισίαν, ὅρ. δ' ἐξ ἄλλου καὶ L. 5 § 8 D. de reb. eor. 27. 9, ('Ο ἐν Grünhut's Zeitschr. XIII σ. 414 ἐπ. ἀνόνομος πιστεύει ὅτι τὰ ἀνωτέρω χωρία περιελήφθησαν ἐκ παραδρομῆς τῶν Ἑρμανιστῶν). Ἡ L. 23 D. de cond. inst. 28. 7 θέλει μόνον νὰ τονίσῃ ὅτι δῆλωσις περὶ ἀποδοχῆς πρὸ τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος (δὲν αἰρεῖ τὸ πρὸς ἀποποίησιν δικαίωμα) ἐν L. 44 § 1 D. de leg. I^o φέρεται μὲν ὅτι «ubi legatarius non repudiavit, (res) retro ipsius fuisse videtur, ex quo hereditatis adita est», ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς λέγεται ἐν τῷ princ. ταῦ χωρίου ὡς πρὸς τὴν κληροδοσίαν τοῦ ἐξουσιαστοῦ ἐπὶ πράγματος τοῦ peculium castrense, ἐάν ὁ ὑπεξουσιαστικὸς τελευτήσῃ μὴ διαθήμενος περὶ αὐτοῦ τὸ δ' ἐν L. 86 § 2 D. de leg. I^o λεγόμενον ὅτι μέχρι τῆς δηλώσεως τοῦ κληροδόχου ἢ ἔννομος τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος σχέσις εἶναι «in suspensio» εἶναι ἀληθὲς ὡς πρὸς τὴν ὀριστικὴν ἔννομον σχέσιν ὅσον τέλος ἀφορᾷ εἰς τὴν L. 38 § 1 D. de leg. I^o Bas. 44 1 λζ' («οὔτε ἡ δουλεία οὔτε ἡ περὶ κλοπῆς ἀγωγή φθεῖρεται τῇ συγγύσει») καὶ L. 3 D. de leg. 33. 3 («an viae legatum saluum esset»), ὅρ. L. 57 pr. D. de usufr. 7. 1, L. 21 § 2 D. de inoff. 5. 2. Πρβλ. ὑπὲρ τῆς σαβινικῆς γνώμης καὶ L. 81 § 6 D. de leg. I^o. [Σύμφωνοι πρὸς τὸν συγγραφέα Παπαρηγόπουλος § 532, Κρασῶς § 284].

³ Ὁρ. § 596. 597. Οὐχ' ἦπτον δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀποδοχὴ κληροδοτήματος οὐδέποτε περιέχει ἐλάττωσιν περιορισίας. Πρβλ. Köppen Jahrb. f. Dogm. V σ. 205 ἐπ. [Καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ Δημόσιον ἢ εἰς μὴ αὐτοτελῆ ὄργανισμὸν αὐτοῦ καταλειπομένην κληροδοσίαν ἰσχύει κατὰ τὸν νεωρὸν νόμον 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919 ὡς πρὸς τὸ κῶρος τῆς περὶ ἀποδοχῆς ἢ ἀποποιήσεως δηλώσεως ὅτι καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν, περὶ ἧς ὅρ. ἐμὴν παρατηρησὶν ἀνωτ. § 596 σημ. 13, § 599 σημ. 9].

⁴ Ἡ L. 45 § 1 D. de leg. II° μάλιστα ἀπαιτεῖ διὰ τὸ κῶρος τῆς ἀποποιήσεως ἐπὶ τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ταχθέντος χρονικοῦ σημείου. Ἀλλὰ παρετηρήθη ἤδη ἐν I § 96, σημ. 5 ὅτι ἡ ἀπόφανσις αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ παριστώσα τὴν τελευταίαν τὸ ὄψωμαϊκοῦ δικαίου φάσιν. Τῷ ὄντι ἀκατανόητον εἶναι νὰ μὴ δύναται τις νὰ παρατηθῇ κληροδοτήμα, ἀφ' οὗ τοῦτο περιήλθεν εἰς τοσοῦτον ὀριστικὴν πρὸς τὸν κληροδόχον σχέσιν, ὥστε μεταβαίνει εἰς τοὺς κληρονόμους καὶ περιέρχεται τῷ ἐξουσιαστῇ. Ὁ Scherl Beitrage II. 2 σ. 39 θέλει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν L. 45 § 1 cit. ἐκ τούτου ὅτι ἐν γένει μόνον τὸ κτηθὲν κληροδοτήμα δύναται ἐγκύρωσιν νὰ ἀποκροσθῇ, ὅπερ ὁμως δὲν ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ προσαχθέντων χωρίων, L. 5 § 8 D. de reb. eor. 29. 9. καὶ L. 174 § 1 D. de R. I. 50. 17. Ὑπὲρ τοῦ

ἀποτελεσματικοῦ τῆς δηλώσεως^δ, ὡς καὶ ἡ προσθήκη αἰρέσεως ἢ προθεσμίας^ε. Τέλος ἀποδογῆ μέρους τοῦ κληροδοτήματος εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἀποδογῆ τοῦ ὅλου^ζ.

3. Προσαύξεις ἐπὶ κληροδοσιῶν*

§ 644.

Ἐὰν κληροδοτήμᾳ τι μὴ ἀποκτηθῆι, ἀποβαίνει, μὴ σκοπούμενης τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὑπάρχει ὑποκατάστατος (§ 637), πρὸς ὄφελος τοῦ βεβαρημένου^α. Ἄλλ' ἐὰν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐκληροδοτήθῃ εἰς πλείονα^β, εἷς δὲ τούτων δὲν ἐκτῆ-

Scheurl ἐν τούτοις *Pescatore alternative Obligation* σ. 109 σημ. 15 (ἢ παρ' οὗ ἐπίκλησις τῆς L. 16 D. de opt. leg. 33. 5 εἶναι ἄνευ ἀξίας λόγῳ τοῦ ἰδιάζοντος τῆς optio legata ἐν τῷ κλασσικῷ δικαίῳ [§ 661 σημ. 2. 9. 12. 13] καὶ Brinz 2 ἔκδ. III § 427 σημ. 15. [Ὁμοδοξεῖ τῷ συγγραφεὶ ὁ Παπαρηγόπουλος § 533 σημ. 1, ἐν ᾧ ὁ Κρασσᾶς § 284 σημ. 7 τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἄλλης γνώμης].

^α L. 23 D. de A. v. H. 29. 2: «In repudianda hereditate vel legato certus esse debet de suo iure is qui repudiat». Seuff. Arch. VII, 339.

^β Köppen ἐνθ. ἀνωτ. σ. 213.

^γ L. 4. 6. 23. 58 D. de leg. II^ο, Πρβλ. L. 38 pr. D. de leg. I^ο, Βασ. (44. 1) λξ' «Ὁ ληγατάριος οὐ δύναται μέρος καταδέχεσθαι, καὶ μέρος παραιτῆσθαι. Τῶν δὲ κληρονόμων τοῦ ληγηταρίου ὁ μὲν δύναται καταδέξασθαι τὸ ἴδιον μέρος, ὁ δὲ παραιτῆσθαι».

* M. S. Mayer das Recht der Anwachsung bei dem testamentlichen und gesetzlichen Erbrecht und bei Legaten oder Fideicommissen σ. 85 ἔπ. (1835). K. A. Schneider das altcivile und Justinianische Anwachsungsrecht bei Legaten und die caducarischen Bestimmungen der lex Julia et Papia (1837). Περί τούτου Huschke ἐν krit. Jahrb. f. deutsche RW. 1838 σ. 308-332. Ὅρ. προσέτι: Francke Beiträge I σ. 111 ἔπ. (1828). Rosshirt Vermächtnisse I. σ. 589 ἔπ. (1835). Witte RLex. I σ. 313 ἔπ. (1838). Dworzak Beiträge zur Lehre vom ius accrescendi, besonders bei Legaten, Haimmer's österr. VJSchr, VIII σ. 1-91 (1861). Burchardi Jahrb. d. gem. R. V. σ. 1 ἔπ. (1862). Barou Gesamtrechtsverhältnisse σ. 420-446 (1864). van Wetter Droit d' accroissement entre collégataires (1866). Arndts Συνέχ. Glück XLVI σ. 476-519 (1869). XLVIII σ. 1-198 (1875). Samter Arch. f. civ. pr. LX. σ. 77 ἔπ. (1877). Vangerow II § 547, Sintenis III σ. 707-710. Unger § 63. Ἐναίσιμοι διατριβαὶ ὑπὸ Mücke, Göttingen 1895 καὶ van Biema. Göttingen 1904. [Καλλιγᾶς § 330, Παπαρηγόπουλος § 534-540, Κρασσᾶς § 285].

^δ Ἀδιάφορον, ἂν ἐπίχθῃ τοὐλάχιστον ἢ ἂν οὐδεμία ἐπαγωγὴ ἐγένετο.

^ε L. 17 pr. L. 60 D. de leg. II^ο, L. un. § 3. 4. 7. 8. 11 C. de cad. toll. 6. 51

^ζ Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶγμα, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ποσὸν ἢ μία καὶ ἡ αὐτὴ ποσότης, μία καὶ ἡ αὐτὴ παροχὴ ἐργασίας κτλ.

§ 644

σατο, τὸ μέρος, ὅπερ, ἐὰν ἐκτᾶτο, θὰ ἐλάμβανεν οὗτος, περιέρχεται εἰς τοὺς λοιπούς, οἵτινες ἐκτήσαντο⁴· τὸ μέρος δηλ. αὐτοῦ προσαυξάνει εἰς τούτους⁵.

1. Τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως ἐπὶ κληροδοσιῶν ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον, ὃν καὶ ἐπὶ κληρονομιῶν (§ 603. 604)· ἐρείδεται δηλ. εἰς τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου⁶. Ὁ εἰς πλείους ἔν καὶ τὸ αὐτὸ κληροδοτῶν κληροδοτεῖ οὐδὲν ἦττον εἰς ἓνα ἕκαστον τὸ ὅλον, καίτοι ἐκληροδότησεν αὐτὸ καὶ εἰς τὸν ἄλλον· ἕκαστος ἐπομένως λαμβάνει τοσοῦτον ἐκ τοῦ ὅλου, ὅσον δὲν κτᾶται ὁ ἕτερος⁷. Ἄρα καὶ ἐπὶ κληροδοσιῶν τὸ τῆς προσαυξήσεως δικαίωμα δὲν εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, δικαίωμα προσαυξήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον δικαίωμα μὴ μειώσεως⁸.

⁴ § 8 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Ἐὰν δύο τισὶν ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ληγατεύσω πράγμα. . . ἔλθωσι δὲ ἀμφοτέροι ἐπὶ τὴν τοῦ ληγάτου ἀπαίτησιν, εἰς δύο μέρη μεταξὺ αὐτῶν τμηθῆσεται τὸ ληγᾶτον· εἰ δὲ ὁ ἕτερος ἀτονήσῃ, ἢ γνώμῃ ἢ τύχῃ, (γνώμῃ μὲν, ἐπειδὴ ἐρεπουδιάτευσεν τὸ ληγᾶτον· τύχῃ δέ, ἐπειδὴ ζῶντος ἐτελεύτησεν τοῦ τεστάτωρος ἢ καὶ ἐτέρω οἰφθῆποτε ἡσθῆνησε τρόφῳ· τυχὸν γὰρ ἐξέπεσε τῆς πολιτείας)· τότε ὅλον τὸ ληγᾶτον πρὸς τὸν συλληγάτορα παρᾶγεται». [A. Π. 246 <1867>].

⁵ Τὰς νεωτάτας τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διατάξεις περὶ τοῦ δικαίωματος τῆς προσαυξήσεως περιέχει ἡ L. un. C. de caducis tollendis 6. 51 (ἔτ. 534 πρβλ. Const. De dit § 6). Ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ ἀνήρθεσαν ὁ Ἰουστινιανὸς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς lex Iulia et Papia Poppaea, δι' ὃν τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως, πλὴν τῆς περιπτώσεως ἀρχικοῦ τῆς διατάξεως ἀνισχύρου, εἶχε σχεδὸν ἐντελῶς καταργηθῆ (Gai II. 206-208, Ulp. XVII. 2, XVIII. XXIV. 12. 13), χωρὶς ἔν τούτοις νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐντελῶς τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον (πρβλ. § 604 σημ. 1). Οὕτως ἀπῆλειψεν ἰδίᾳ τὴν διάκρισιν, ἣν τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον ἐποιεῖτο ἐν σχέσει πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων τῶν κληροδοσιῶν εἰδῶν, καθ' ὅσον δηλ. αὐταὶ παρήγον ἐμπράγματον ἢ ἐνοχικὸν δικαίωμα. Πρβλ. σημ. 9.

⁶ Ὑπὸ μόνην τὴν διαφορὰν [ἣν παραλείπει Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 285], ὅτι ἐπὶ κληρονομιῶν ἐκτός τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ θέλησις τοῦ νόμου (§ 604 ἀρ. 2).

⁷ L. 80 D. de leg. III°, Βασ. (44. 3) ος'. «Καὶ ποῖον ἐστὶ συνημμένον καὶ ἐπὶ . . . ληγαταρίων. Φησὶ γάρ, τὸ ἐκάστω μὲν ἀρμόζειν τὸ ὅλον τῇ δὲ συνδρομῇ τῶν ἄλλων μειοῦσθαι». L. 1 § 3 D. de usufr. accr. 7. 2, Βασ. (16. 2) α' αὐτ. « . . . μὴ εὐρισκομένου δὲ ἐνός τῶν ὀφειλόντων συνδραμεῖν, ἠνωμένων, ἢ διηρημένων, ὃ εὐρισκόμενος τὸ ἅπαν νέμεται». L. 1 § 4, L. 3 pr. eod., L. 34 § 10 D. de leg. I^o, πρβλ. καὶ L. 15 § 18 D. de damno inf. 39. 2.

⁸ Ὑπὸ τὴν ἐν § 603 σημ. 2α εἰρημένην ἔννοιαν. Πρβλ. L. 34 § 10 D. de

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως χωρεῖ ἀδιαφόρως, ἂν τὸ κληροδοτηθὲν ἀντικείμενον ἐκληροδοτήθῃ εἰς ἕκαστον τῶν πλειόνων τετιμημένων ἰδιαιτέρως, τ. ἔ. ἐκάστω δι' εἰδικῆς διατάξεως, ἢ εἰς πάντας κοινῇ, τ. ἔ. διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διατάξεως⁹. Ἐν τούτοις, ὡς ἂν ἀντικείμενον τι ἐκληροδοτήθῃ ἰδιαιτέρως ἐκάστω τῶν πλειόνων τετιμημένων, ἔξεταστέον, ἂν ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησεν ἀληθῶς νὰ λάβῃ τοῦτο ἕκαστος

leg I^o: «interim... partem habebit». Ἐν τούτοις «retro adcrevisse ei dominium videtur», L. 35 D. ad leg. Aq. 9. 2. Ὁρ. καὶ L. 3 D. de serv. leg 33. 3. Διαφέρει βεβαίως ἢ L. 44 § 2 D. de bon lib. 38. 2. ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο τὴν αὐτὴν δίδωσι λύσιν καὶ ὡς πρὸς τὸν servus postliminio reversus, φαίνεται δὲ ὅτι ἐγκαθῆθα πρόκειται στενὴ ἐρμηνεία τῶν τοῦ πραιτωρικοῦ ἐδίκτου λέξεων «cum moritur libertus» (L. 3 § 20 eod.).—Ὁ Arndts XLVIII σ. 13 ἐπ. (βεβαίως μόνον ὡς πρὸς τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς re et verbis coniunctio [πρὸβλ. σημ. 14]) ὑποθέτει τὴν σχέσιν οὕτω πως: ὅτι ἡ θέλησις τοῦ κληρονομούμενου πρωτίτως μὲν («κυρίως») παρέχει ἐκάστω τῶν κληροδοτῶν μέρη, μόνον δὲ ἐνδεχομένως τὸ ὅλον. Δὲν θεωρῶ τοῦτο ὀρθόν. Κατ' ἐμὲ ἀληθὲς εἶναι τὸ ἀντίστροφον ἢ θέλησις δηλ. τοῦ κληρονομούμενου ἀποβλέπει κατὰ πρῶτον μὲν λόγον εἰς τὸ ὅλον, μόνον δὲ κατὰ δευτέρον λόγον, καθὼ προσνέμουσα πλείοσι τὸ ὅλον, εἰς μέρη. Πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Arndts ἀντιβαίνει ὁ κανὼν, εἰς ὃν ἀνάγεται ἢ σημ. 16. Καὶ φρονεῖ μὲν τὸ ἐναντίον ὁ Arndts ἐνθ. ἀνωτ. σ 87. ἄλλὰ τί ἄλλο εἶναι τὸ «ἐνδεχομένως» ἢ «ὑπὸ αἰρέσει»;

⁹ § 8 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Ἐάν δύο τισὶν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ληγατεύσω πράγμα... ἦγον συμπεπλεγμένως ἢ διηρημένως.» (σημ. 4). L. 1 § 3 i. f. D. de usufr. accr. 7 2, L. un § 11 C. de cad toll. 6. 51. Ὅταν ὁ κληρονομούμενος ἐκληροδοτήσῃ τὸ ἀντικείμενον ἐκάστω τῶν τετιμημένων ἰδιαιτέρως, σαφέστατον ὅτι ἐκάστω ἠθέλησεν νὰ δώσῃ τὸ ὅλον· ἄλλ' ἢ τοιαύτη αὐτοῦ βούλησις ὑπάρχει οὐδὲν ἦτον καὶ ὁπόταν εἰς πάντας ὁμοῦ ἐκληροδοτήσῃ τὸ ἀντικείμενον. Ὁ κληροδοτῶν πράγμα τι τῷ «Α καὶ Β» θέλει, μὴ τοιμίωσιν τοῦ ἐνός, ἢ νὰ μὴ λάβῃ τι ὁ ἕτερος ἢ νὰ λάβῃ τὸ πρᾶγμα· διότι ἐκληροδοτήσῃ προφανῶς τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ δὲ μέρη τοῦ πράγματος.—Ἐν τούτοις τὸ ἀρχαιότερον ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἠνόησεν τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τῆς βουλήσεως ἐφ' ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν κληροδοσιῶν, ὅ. ἔ. ἀπέκρουσε ταύτην ἐπ' ἐκείνους, αἵτινες ἐσκόπουν τὴν παραγωγὴν οὐχὶ ἐμπραγμάτου δικαιώματος, ἀλλ' ἐνοχῆς (legatum per damnationem, legatum sinendi modo, fideicommissum). Gai II. 205, Ulp. XXIV. 13, Vat. fr. § 85. Διότι διὰ τοιαύτης τινὸς κληροδοσίας, ἐφρόνουν, δὲν ἐκληροδοτήθῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἀποτελεῖ συγκεκριμένην μονάδα, ἀλλ' ἐκληροδοτήθῃ ἐνοχῇ, ἣτις, καθὼ ἀφηρημένον τι, οὐδεμίαν παρέχει ἀντίστασιν εἰς διαμελισμὸν εἰς διαφόρους ἀνεξαρτήτους ἐνοχάς. Πρὸβλ. II § 292, περὶ δὲ τῶν διαφόρων ἐκδοχῶν Francke σ. 115, Mayer σ. 90 ἐπ., Schneider σ. 52 ἐπ. Huschke σ. 309 ἐπ., Dworkak σ. 23 ἐπ., Arndts XLVI σ. 483 ἐπ., Samter σ. 97 ἐπ., ἐπίσης Mühlenhruhe Συνέχ. Glück XLIII σ. 253 ἐπ. Ὡς ἤδη παρατηρήθη (σημ. 5), ὁ Ἰουστινιανὸς κατήργησεν τὴν διάφορον

καὶ οὐχὶ τοῦναντίον νὰ λάβῃ αὐτὸ μόνον ὁ τελευταῖον μνημονευθεὶς ἐνδέχεται προσέτι ὁ κληρονομούμενος νὰ ἠθέλησεν, ὅπως ἐκάστω τετιμημένῳ παράσχη τὸ ὅλον ὑπὸ τοιαύτην ἔννοϊαν, ὥστε ὁ μὲν νὰ λάβῃ αὐτὸ τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα, ὁ δὲ τὴν ἀξίαν τοῦ αὐτοῦ¹⁰. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐκληροδότησεν ἀντικείμενόν τι εἰς τινὰς ἀπὸ κοινοῦ, εἰς ἄλλον δὲ τινὰ ἰδιαιτέρως δικαίωμα προσαυξήσεως ἔχουσι κατὰ προτίμησιν οἱ πρῶτοι μεταξὺ ἀλλήλων¹¹. Δὲν χωρεῖ δικαίωμα προσαυξήσεως μεταξὺ ἐκείνων, εἰς οὓς ἀπλῶς ἀπὸ κοινοῦ κατελείφθη κληροδοτήματα, ἀλλ' οὐχὶ ἔν και τὸ αὐτὸ πρᾶγμα¹², ἢ περιπτώσιν δ' αὕτη ὑπάρχει ἐν ἀμφιβολίᾳ καὶ ὁπότε ἐκληροδοτήθη εἰς πλείονας ἠνωμένως τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον ἀνὰ ὄρισμένον ἐκάστω μέρος¹³.

ταύτην ὀρθῶσιν τῶν κληροδοσιῶν ἐνοχῆς ἐν τούτοις δὲν ἐξηλείφθησαν ἐν τῇ Συλλογῇ πάντα τὰ ἴχνη τοῦ προγενεστέρου δικαίου. L. 16 pr., L. 34 § 9, L. 84 § 8 D. de leg. I^o, L. 7 D. de leg. II°, L. 38 § 2 D. de leg. III°. Περὶ S e u f f. Arch. III. 83.— Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀνοματολογίαν τῶν πηγῶν, πλὴν τῆς συνήθους χρήσεως, ἥτις ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν «coniunctim legare» νοεῖ κληροδοτεῖν ἐν συναπτῷ λόγῳ (ὄρ. ἀνωτ.), εὐρηται καὶ ἕτερα, ἀνάγουσα τὴν coniunctio εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ κληροδοτουμένου πράγματος, re coniunctio ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν verbis coniunctio. Ὁρ. π. χ. L. 80 D. de leg. III° (σημ. 7), L. 20 D. de leg. II°, L. 1 pr. D. de usufr. accer. 7. 2, καὶ περὶ L. 142 D. de V. S. 50. 16 καὶ ἀνωτ. § 604 σημ. 2. [Ὁρ. Κ α λ λ ι γ ᾶ ν § 330, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ν § 535, Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 210 σ. 368].

¹⁰ Ὁρ. § 625 σημ. 7.

¹¹ L. 34 pr. i. f. D. de leg. I^o, Βασ. (41. 1) λγ'. «Ἐὰν οἱ μὲν συνεζευγμένοι εἰσίν, οἱ δὲ διεζευγμένοι, πρόσωπον ἑνὸς ὑπέχουσιν οἱ διεζευγμένοι [γρ. συνεζευγμένοι]. L. 1 § 2. D. de usufr. accer. 7. 2. A r n d t s XLVIII σ. 51 ἐπ.

¹² Οἱ ἀπλῶς verbis coniuncti δὲν ἔχουσι δικαίωμα προσαυξήσεως. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος.

¹³ Διότι τότε ἡ φυσικωτάτη τῆς κληροδοσίας ἐρμηνεία εἶναι ὅτι εἰς αὐτοὺς δὲν ἐκληροδοτήθη ἐν και τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἐκάστω τι διάφορον, τὸ μέρος αὐτοῦ ἀντικείμενον κατὰ μέρος οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ μέρος τοῦ ἀντικειμένου. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, μόνον ὁπότεν ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε πρᾶγματι νὰ κληροδοτήσῃ ἐκάστω οὐχὶ τὸ μέρος αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον, τὸν δὲ καθορισμὸν τῶν μερίδων προσέθηκε μόνον, ὅπως ὀρισθῆ ἢ ἀναλογία τῆς διανομῆς ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ κατέλιγον εἰς ταύτην. Ἐνδέχεται νὰ ἠθέλησε τοῦτο ὁ κληρονομούμενος, περὶ L. 15 § 1, L. 16 § 2 D. de leg. I^o, L. 4 [5] § 1, L. 5 [6] 6 [7] pr. D. de reb. dub. 34. 5. ἀλλ' ἐν ἀμφιβολίᾳ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ ἠθέλησεν. Οὕτως ἢ L. 11 D. de usufr. accer. 7. 2 ἀποφαίνεται

3. Καίτοι τὸ περιστατικόν, ἂν ἔν και τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκληροδοτήθῃ εἰς πλείονας ὁμοῦ ἢ ἂν ἐκληροδοτήθῃ εἰς ἕκαστον τῶν πλείονων ἰδιαιτέρως, τυγχάνει ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὸ ἔαν θὰ χωρήσῃ δικαίωμα προσαυξήσεως, οὐδὲν ἦττον δὲν εἶναι ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὸ πῶς θὰ χωρήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο. Εἰς ἐκείνους δηλονότι, εἰς οὓς ἔν και τὸ αὐτὸ κληροδοτήθῃ ἀπὸ κοινοῦ, ἢ προσαύξεις ἐπέρχεται μόνον τῇ βουλήσει αὐτῶν, εἰς ἐκείνους δὲ τούναντίον, εἰς οὓς ἐκληροδοτήθῃ ἐκάστω ἰδιαιτέρως, ἢ προσαύξεις ἐπέρχεται και ἔναντίον τῆς

ὅτι δὲν χωρεῖ δικαίωμα προσαυξήσεως «*si aequis portionibus duobus eiusdem rei fructus legatus fuisset*» ὄρ. και L. 20 D. de leg. II°. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὴν ἀντίθετον λύσιν δίδωσιν ἢ L. 89 D. de leg. III° (Titio et Seio fundum aequis portionibus do lego). Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο συμπεριελήφθη ἐκ παραδρομῆς τῶν Ἑρανιστῶν περιέχει τὸ δίκαλον τῆς lex Iulia et Papia Poppaea, καθ' ἣν τὸ μὴ ἀποκτώμενον περιήρχετο εἰς τὸ Δημόσιον, πρὸ τούτου ὁμοῦ εἰς τοὺς ἔν τῇ διαθήκῃ τετιμημένους τοὺς ἔχοντας τέκνα, και δὴ κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τοὺς κληρονόμους, εἶτα δὲ εἰς τοὺς κληροδόχους, ἀλλὰ πρὸ τῶν κληρονόμων εἰς τὸν *collegatarius coniunctus* ἑνταῦθα ἢ *coniunctio* ἐνοεῖτο σημαίνουσα και τὴν ἀπλὴν *verbis coniunctio* (διότι και τὸ παρατεθὲν χωρίον ἀναγνώριζει ὅτι τοιαυτὴ μόνον *coniunctio* πρόκειται ἔν τῇ ῥηθείᾳ περιπτώσει). [Τὸ τοῦ Κ ρ α σ ᾶ § 285 σ. 503 περὶ τὸ τέλ. «και ῥήμασιν ἀπλῶς «νοητέον» ἔστω και ῥήμασιν ἀπλῶς»]. Πρβλ. Gai II 207. 208. Vangerow II § 547 σημ. ἀρ. 1 και τοὺς αὐτ. παρατιθεμένους Arndts XLVIII σ. 26 ἔπ. Δικαίωμα προσαυξήσεως ἐκείνων, εἰς οὓς κατελείφθη ὁμοῦ ἀντιζείμενόν τι μετὰ προσδιορισμοῦ τῶν μερίδων, δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ οὐδ' ἐπὶ τῆς L. un § 11 C. de cad. toll. 6. 51, ὡς δέχονται Rudorff Zeitschr. f. gesch. RW VI σ. 426, Mayer σ. 215 ἔπ., Witte σ. 319 ἔπ., Huschke σ. 327 ἔπ. Burchardi σ. 14 ἔπ., Samter σ. 154 ἔπ. ὄρ. τούναντίον Dworzak σ. 42 ἔπ. 73 ἔπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 2 και τοὺς ὑπὸ τούτων μνημονευομένους, ἰδίως δὲ και Unger § 63 σημ. 3. 5. Arndts XLVIII σ. 30 ἔπ. Ἡ L. un § 11 cit. οὐδαμῶς κατ' ἔμην γνώμην ἀπέβλεψεν εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀντιζείμενόν τι κατελείφθη εἰς πλείους μετὰ προσδιορισμοῦ τῶν μερίδων πῶς θὰ ἠδύνατο ἄλλως νὰ ὀρίσῃ ὅτι ἢ ἐκπίπτουσα μερὶς προσαυξάνει εἰς τοὺς λοιποὺς «*pro virili portione*»; Διαγομὴ δὲν εἶναι ἀναγκαίως διαγομὴ κατ' ἴσας μερίδας. [Παπαρρηγόπουλος σ. 448 σημ. 2]. Πρβλ. ἐπὶ § 604 σημ. 3.— Περὶ τῆς L. 41 pr. D. de leg. II° ὄρ. Baumeister Anwachungsrecht unter Miterben σ. 235 ἔπ., Rosshirt I σ. 609 ἔπ. Huschke σ. 312. 313 Dworzak σ. 78 ἔπ., Unger § 63 σημ. 5, Arndts XLVIII σ. 52 ἔπ., Serafini Archiv. giuridico XIV p. 42 ss. Samter σ. 112 ἔπ., Strohal (§ 603 σημ. 2α. δ) σ. 122 ἔπ., Brinz 2 ἔκδ. II σ. 418 σημ. 62, Arnostudii giuridici ded. e off. a F. Schupfer I σ. 15 ἔπ. 1898. Τὴν ὀρθὴν τοῦ χωρίου τούτου ἐξήγησιν δύναται τις νὰ συνοψίσῃ ὡδέ πως δὲν περιέχει ἐφαρ-

βουλήσεως αὐτῶν¹⁴. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ τελευταῖοι δὲν φέρουσι τὰ εἰς τοὺς ἐκλειπόντας κληροδόχους ἐπιβεβλημένα βάρη, ἐν ᾧ τὸ ἐναντίον ἰσχύει ἐπὶ τῶν πρώτων¹⁵.

4. Τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως δὲν προϋποτίθησιν ὅτι ὁ πρὸς ὃν πρόκειται νὰ ἐπέλθῃ προσαύξεις ἐπιζῆ τῷ γεγονότι, ὅπερ ἐπιφέρει τὴν περιπτώσιν προσαυξήσεως¹⁶.

μογὴν τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως (εἰ καὶ μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅρ. ὁμως § 603 σημ. 2, L. 10 D. de usufr. accr. 7. 2), ἀλλ' ὀρίζει τὸν παρονομαστήν τῆς διανομῆς ἐν περιπτώσει. καθ' ἣν ἐκληροδοτήθη πλέον τοῦ ὅλου (πρβλ. § 552 σημ. 11). Ἐνταῦθα, ἐννοεῖται, δέον νὰ δεγθῶμεν ὅτι ὁ «Seius» ἀπέθανε πρὸ τοῦ κληρονομουμένου.—S e u f f. Arch. II. 211, XIV. 104.

¹⁴ Οὕτως ὥρισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν L. un. § 11 cit., ἐνῶ κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον ἡ προσαύξεις ἐχώρει πάντοτε κατὰ νομιζὴν ἀνάγκην. Πρβλ. ὁμως S c h n e i d e r σ. 257 ἐπ. καὶ τὸναντίον H u s c h k e σ. 331, A r n d t s XLVIII σ. 9 ἐπ. Ὁ U n g e r § 64 σημ. 4 διορᾷ ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ ταύτῃ διατάξει «λεπτὴν» διακρίσιν· ἐγὼ παραγνώρισιν μόνον τῆς οὐσίας τοῦ δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως δύναμαι νὰ διακρίνω. Ὁ Ἰουστινιανὸς φαντάζεται προφανῶς τὴν σχέσιν ταύτην οὕτω πως· ὁ κληρονομουόμενος δίδωσιν ἐκάστῳ τῶν κλειόνων re et verbis coniuncti πρωτίστως ἐν μέρος, ἐνδεχομένως δὲ διὰ δευτέρας διατάξεως καὶ τὴν τοῦ συγκληροδόχου μερίδα, ὥστε ἕκαστος φαίνεται ὡς ὑποκατασταθεὶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ τοιαύτη τις ὑποκατάστασις δὲν περιέχεται ἐν τῇ διατάξει τοῦ κληρονομουμένου· τὸναντίον ἢ ἐπὶ τὴν μερίδα τοῦ κοινοῦ ἀξίως ἐνός ἐκάστου ἐρεῖδεται ἀπλῶς εἰς τοῦτο, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν ἐκληροδοτήθη τὸ ὅλον. Ἐπὶ τῆς κληρονομίας (§ 10 eod.) καὶ ὀρθότατα διέγνω ὁ Ἰουστινιανὸς τοῦτο καὶ ἐμφαντιζώτατα τὸ ἐξέφρασε «quia coniuncti.. propter unitatem sermonis quasi in unum corpus redacti sunt et partem coniunctorum sibi heredum quasi suam praeoccupant». Ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διάταξις ὑπερασπίζεται ἐσγᾶτως ὑπὸ A r n d t s XLVIII σ. 13 ἐπ., ὡς ἐπακολούθημα δὲ τῆς L. 1 C. comm. de leg: 6. 43 θεωρεῖ αὐτὴν ὁ S a m t e r σ. 147 ἐπ. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν συγγραφῶν ἢ ἀπόδειξις ἀρμόζει ὁμοίως καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τῆς ἀπλῆς re coniunctio, ὅπερ οὐδ' ὁ A r n d t s φαίνεται ἀγνοοῦμενος (σ. 18 κάτω), ἐνῶ ὁ S a m t e r πράγματι τὸ ἀμφισβητεῖ (σ. 143. 150).

¹⁵ L. un. § 11 cit. Πρβλ. L. 54 § 1 D. de cond. 35. 1. Κατὰ τὴν ἀρχουσαν γνώμην, στηριζομένην ἐπὶ τῆς L. un. § 3 eod., καὶ οἱ πρῶτοι (οἱ re et verbis coniuncti) δὲν εὐθύνονται, ὅταν ἡ χάριν τῶν συγκληροδόχων διάταξις εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἀνίσχυρος. Ὁρ. περὶ τούτου § 603 σημ. 12. Ὑπὲρ τῆς ἀρχούσης γνώμης ἐσγᾶτως S a m t e r σ. 144 ἐπ.

¹⁶ L. 26 § 1 D. de cond. 35. 1. Τὸ ἐναντίον ὄφειλε κυρίως νὰ ὀρίσῃ ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς πρὸς τὴν περιπτώσιν τῆς re et verbis coniunctio ὡς ἐκ τῆς περὶ ταύτης ἀντιλήψεώς του (σημ. 14). Ἀλλὰ δὲν τὸ ἔπραξε, καὶ νομίζω ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἐξελίσσοντες ἡμεῖς περαιτέρω τὴν σκέψιν τοῦ αυτοκράτορος νὰ καταλογίσωμεν αὐτῷ τὴν διάταξιν ταύτην. Πρβλ. καὶ S a m t e r σ. 153 σημ. 12,

§ 645.

Ἰδιάζουσιν μορφήν προσλαμβάνει ἐπὶ ἐπικαρπίας τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως¹. Ἐπειδὴ ἡ ἐπικαρπία εἶναι δικαίωμα, μὴ λογιζόμενον ὡς μόνιμον, προσαυξάνει καὶ μετὰ τὴν κτῆσιν, ἐὰν κατόπιν ἀπολεσθῇ², ἀπόλλυται δὲ ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν αὐτῆς πρὸς τὴν κυριότητα ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων, ἐξ ὧν θὰ ἀπόλλυτο, ἐὰν παρέμενεν αὐτοτελής³. Δὲν εἶναι προϋπότητες τοῦ

¹ Dig. 7. 2 de usufructu accrescendo. Βασ. 16. 2 περὶ χρήσεως καρπῶν § 645 προσαυξανόμενης.— Glück IX σ. 263 ἐπ. (1808). H. Heimssoeth Diss. de usufructu accrescendo ex iure Romano (1831). Rosshirt Verm. I. σ. 616 ἐπ. (1835). Schneider Anwachsungsrecht bei Legaten (§ 644*) σ. 283 ἐπ. Witte RLex. I. σ. 231 ἐπ. (1838). Elvers die römische Servitutenlehre σ. 727 ἐπ. (1856). Baron Gesamtrechtsverhältnisse σ. 177 ἐπ. (1864). Schlayer Arch. f. civ. Pr. LI σ. 334 ἐπ. (1868). Arndts XLVIII σ. 101 (1875). Vangerow II § 554, Unger § 71 σημ. 5. [Καλλιγὰς § 331. Παπαρηγόπουλος § 534, Κρασσὰς § 286, Ἡρ. Κυριακόπουλος ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXVII σ. 540 ἐπ., 556 ἐπ., 573 ἐπ.]

² L. 1 § 3 D. h. t.:—*in usufructu hoc plus est, quia et constitutus et postea amissus nihilo minus ius aderescendi admittit*. Βασ. (16. 2) α' αὐτ.—*τὸ δὲ μεῖζον ἔστιν ἐν τῇ χρήσει τῶν καρπῶν, ὅτι καὶ μετὰ τὸ κτήσασθαι ἐὰν ὁ εἰς ἀπολέσῃ τὸ μέρος αὐτοῦ, τῷ ἄλλῳ προσαύξει*. [A. II. 149 <1870>]. Ὁ Scheurl Theilbarkeit als Eigenschaft der Rechte σ. 47 ἐπ. νοεῖ ἄλλως τὰς λέξεις ταύτας κατὰ τρόπον ἄξιον προσοχῆς, ὅτι δηλ. ἡ ἀπώλεια τῆς ἐπικαρπίας δὲν ἀποκλείει τὴν προσαύξησην (τῷ ἀπολέσαντι τὴν ἐπικαρπίαν) (σημ. 4), στηριζόμενος εἰς τοῦτο, ὅτι καὶ ἡ ἀπολεσθεῖσα κυριότης προσαυξάνει τῷ συγκυρίῳ, ἐὰν ἀπολέσθῃ ἄνευ νομικῆς διαδοχῆς. [Εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Scheurl ἀντίκειται τὸ σφῆρες κείμενον τῶν Βασιλικῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ μνημονεύθῃτι χωρίῳ λέγεται περὶ αὐτῶν: *Omnes enim auctores apud Plantium de hoc consenserunt et, ut Celsus et Iulianus eleganter aiunt, usufructus quotidie constituitur et legatur, non, ut proprietas, eo solo tempore, quo vindicatur. Cum primum itaque non inveniet alter eum, qui sibi concurrat, solus utetur in totum*. Ὅφ. καὶ L. 1 pr. D. quando usufr. 7. 3. Πρὸς περὶ τῶν διαφόρων τρόπων, καθ' οὓς ἐπεξητήθη τοῦ κανόνος τούτου ἡ ἐξηγησις, Schneider σ. 285 ἐπ. καὶ τοὺς αὐτ. περιτιθεμένους· ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων Elvers σ. 730 ἐπ., Baron σ. 173 ἐπ., Vangerow σ. 536, Unger ἐνθ. ἀνωτ., Arndts XLVIII σ. 107 ἐπ., Scheurl ἐνθ. ἀνωτ. σ. 48 ἐπ.

³ L. 3 § 2, L. 6 pr. D. h. t., L. 3 § 2 cit., Βασ. (16. 2) γ' αὐτ.—*ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς τρόποις ἀπόλλω τὴν τῶν καρπῶν χρῆσιν, οἷς ἡμέλλον αὐτὴν ἀπόλλειν, εἰ μὴ γέγονεν ἔνωσις*. Ἐν τοῖς βυζαντινοῖς ἀποσπασίμασι (§ 83) τὸ χωρίον ἔχει οὕτως:—*et ipse, quibus modis amitteret ante consolidationem, iisdem*

δικαιώματος τῆς προσαυξήσεως ὅτι ἐκεῖνος, εἰς ὃν θὰ ἐπέλθῃ προσαυξήσις, δὲν ἀπώλεσε τὸ ἐκ τῆς ἐπικαρπίας μέρος αὐτοῦ⁴.

5. Δίκαιον τοῦ κεκτημένου κληροδοτήματος.

1. Δικαιώματα τοῦ κληροδόχου.

1. Πραγματικὸν δικαίωμα.

§ 646.

Ἡ κληροδοσία παρέχει πάντως τῷ τετιμημένῳ ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ βεβαρημένου (§ 647 ἐπ.). Κατὰ τὰς περιστάσεις δὲ

et nunc ipso quidem iure non amittet, sed praetor subsecutus exemplum iuris civilis utilem actionem dabit fructuario, et ita Neratio et Aristoni videtur, et Pomponius putat: quamquam Iulianus lib. XXXV Digestorum scribat, ipsi quidem ius aderescendi (competere, non vero fructuario ab eo)». Ὁ Arndts XLVIII σ. 167 ἐπ. νομίζει ὅτι τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν παρὰ τῷ ἐνὶ τῶν κληροδόχων ἡ ἐπικαρπία συνεδέετο ἀπ' ἀρχῆς πρὸς τὴν κυριότητα. Ἀμφιβάλλω περὶ τούτου. Πάντως δὲν ὑπάρχει ἄμεσος ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης ἀπόδειξις. Περὶ τῆς L. 26 § 1 D. de usu et usufr. 38. 2 πρὸβλ. Arndts ἐνθ. ἀνωτ. σ. 175 ἐπ.

⁴ L. 10 D. h. t., Βασ. (16. 1) ι'.—«Καὶ τῷ ἀπολέσαντι τὸ ἴδιον μέρος, ἐσθ' ὅτε γίνεται προσαυξήσις.». Τοῦτο ἐκφράζεται καὶ οὕτως: «ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν οὐ τῷ μέρει, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ προσαύξει», L. 14 § 1 D. de exc. rei ind. 44. 2 Βασ. (51. 1) ιβ'. L. 33 § 1 D. de usufr. 7. 1. Περὶ τῆς δυσκόλου L. 10 D. h. cit. πρὸβλ. κατὰ τὰλλα τὴν (ἐναίσιμον) διατριβὴν τοῦ K. Witte ἐν Abhandlungen aus dem Gebiete des röm. Rechts ἀρ. 1 (1817), προσέτι Keller Litiscontestation und Urtheil σ. 177 ἐπ., ἐκ δὲ τῶν προσημιουμένων συγγραφέων Glück σ. 287 ἐπ., Heimsoeth p. 22 sqq., Rosshirt σ. 620, Schneider σ. 295, Witte (RLex) σ. 324 σημ. 256, Ellvers σ. 733, Arndts XLVIII σ. 131 ἐπ., Serafini Arch. giuridico XIV p. 45 ss. (νέα ἐρμηνεία, καθ' ἣς Arndts krit. VJSchr. XVII σ. 583 ἐπ.), Scheurl ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 2) σ. 51 ἐπ. Περὶ τῆς L. 33 § 1 D. de usufr. cit. ὄρ. Glück IX σ. 286. XVI σ. 348, Keller ἐνθ. ἀνωτ. σ. 278 ἐπ., Schneider σ. 292 ἐπ., Windscheid die Actio κτλ. σ. 98 ἐπ., Vangerow I § 173 σ. 283.—Εἰς τὸν κανόνα, ὅτι ἡ προσαυξήσις ἐπέρχεται καὶ τῷ ἀπολέσαντι τὴν ἰδίαν μερίδα, ἡ ἄρχουσα γνώμη προστίθησι τὸν περιορισμὸν, ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναλάβῃ οὗτος διὰ τῆς προσαυξήσεως καὶ αὐτὸ τὸ ἀπολεσθὲν μέρος, ἐπικαλουμένη τὴν L. 3 § 2 D. de quib. mod. usufr. 7. 4:— «neque enim potest dici, eo momento, quo quis amittit usufructum et resumit, etiam ipsi quicquam ex usufructu adescere: placet enim nobis, ei, qui amittit usufructum, ex eo quod amittit nihil adescere». Τὸν περιορισμὸν τοῦτον ἐπολέμησεν ὁ Schlayer ἐν τῇ προσημιουμένῃ διατριβῇ καί, ὡς φρονῶ ἐλόγως. Διότι ἡ πρὸς τὰ Vat. fr. § 75. 76 παραβολὴ οὐδεμίαν σχεδὸν καταλείπει ἀμφιβολίαν ὅτι αἱ ἀνωτέρω παρατεθεῖσαι λέξεις ἀρνοῦνται τὴν ἐπανάκτησιν τῆς ἐπικαρπίας οὐχὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ἐξέλιπεν ὁ συγκληροδόχος,

χορηγεί αὐτῷ καὶ πραγματικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος.

1. Ἡ κτῆσις τοῦ πραγματικοῦ δικαιώματος χωρεῖ ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκφράσεων, αἷς ὁ κληρονομούμενος ἐχρήσατο ¹,

ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς δι' αὐτοῦ τοῦ κληροδόχου ἀπολείας. Ἡ ἀπεριόριστος δηλονότι χρῆσις τοῦ καγόνος «usufructus quotidie constituitur» (σημ. 2) κατ' ἀνάγκην ὄφειλε νὰ ἀγάγη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι κυρίως εἰπεῖν, ἡ ἐπικαρπία οὐδόλως δύναται νὰ ἀπολεσθῇ, ὅσον δὲ καὶ ἂν φαίνηται παράδοξον, ἐκ τῶν Vat. fr. § 75 διδασκόμεθα ὅτι ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπιστήμῃ ὑπῆρχε μάλιστα καὶ ἡ γνώμη (Sabinus) «eum qui partem usufructus in iure cessit, et amittere partem et ipso momento recipere», γνώμη ὅμως θεωρηθεῖσα ὡς μωρὰ (stolida) ὑπὸ τοῦ Κέλσου. Κατὰ ταῦτα ὡς ἐξῆς δέον νὰ ὀρισθῇ τὸ νόημα τῆς L. 3 § 2 cit.: «ὁ πρὸς ὃν ἐκληροδοτήθη κοινῶς μετ' ἄλλου ἐπικαρπία καὶ πρὸς ὃν ἅμα ἐν περιπτώσει ἀπολείας τῆς ἰδίας αὐτοῦ μερίδος ἐκληροδοτήθη αὐτῆς ἢ μερὶς αὐτῆ συντρέχει μετὰ τὴν ἀπόλειαν σὺν τῷ συγκληροδόχῳ ἐπὶ μιᾷς μερίδος (τῆς μερίδος, τῆς διὰ τῆς δευτέρας κληροδοσίας ἐπαγαδοθείσης αὐτῷ), οὐχὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ὅλου, καὶ συνδῶ τούτοις ὑπολογίζεται καὶ τὸ τῆς προσαυξήσεως δικαίωμα· διότι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ λεχθῇ ὅτι οὐδεμίαν ἢ τῆς ἐπικαρπίας ἀπόλεια ἐπιφέρει μεταβολήν, οἷον ἐπανερχομένου τοῦ ἐπικαρπωτοῦ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἀπωλείας εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν». Ἐνταῦθα δὲ πρόχειρος εἶναι ἡ κρίσις ὅτι αἱ λέξεις «etiam ipsi quicquam ex usufructu adcrescere», ἀμέσως ἔπειτα ἀφορήτως ἐπαναλαμβάνόμεναι, εἰσὶ γλῶσσημα, ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἐπομένων εἰλημμένον, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἀντὶ «resumit» γραπτέον «resumere». Αἱ λέξεις «ex eo quod amittit» ἐρμηνεύονται τότε: διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀπόλλυσιν. Ἐάν τις ἐρωτήσῃ, διατί τὸ χωρίον δὲν ἐπιτρέπει ἐκ τῆς πρώτης κληροδοσίας προσαύξησιν εἰς τὸ ὅλον, διπλῆ ἐνδέχεται ἀπόκρισις· ἐν πρώτοις μὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς δευτέρας κληροδοσίας παρέλυσεν ἡ πρώτη, δεύτερον δὲ παρατηρητέον ὅτι τὸ χωρίον πραγματεύεται περὶ ἀπολείας τῆς ἐπικαρπίας διὰ capitis diminutio (§ 1 eod.) καὶ οὐδαμῶς εἶναι παράδοξον ὅτι ἐδέχοντο ὅτι ἡ capitis diminutio, ὡς αὐτὸς ὁ θάνατος, καταστρέφει οὐ μόνον τὴν κληροδοτηθεῖσαν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κληροδοσίαν ἐπικαρπίας (τὴν ἐν τῇ κληροδοσίᾳ τῆς ἐπικαρπίας ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐνεργῇ δύναται). Πρὸβλ. Vat. fr. § 61, L. 1 pr. D. quib. mod. usufr. 7. 4, προσέτι τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας σημειώσεως μνημονευθεῖσαν L. 10 D. h. t. («interdum»), καὶ ὄρ. Schneider σ. 291, Schlayer σ. 346, Arndts XLVIII σ. 135. 160. 161. Κατὰ τὰ λοιπὰ ποικίλη ὑπάρχει διάστασις γνώμων περὶ τῆς ἀληθοῦς τῆς L. 3 § 2 cit. ἐννοίας. Πρὸβλ. Glück IX σ. 294 ἐπ., Heimsöeth p. 45 sqq., Rosshirt σ. 613 ἐπ., Baron σ. 183 ἐπ., Vangerow II § 554 σημ. 1 ὄρ. III, Schlayer σ. 339 ἐπ., Arndts XLVIII σ. 138 ἐπ. (ὑπὲρ τῆς ἀρχούσης γνώμης), Scheurl Theilbarkeit als Eigenschaft von Rechten σ. 48 ἐπ. [Δεδομένη ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων γνώμων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νόμου 3 § 2 cit. ὄρ. παρὰ Ἡρ. Κυριακοπούλου ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 1)].

¹ Οἴτω κατὰ τὴν ἐν L. 1 C. comm. de leg. 6. 43 διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανου, § 646 wou, Bas. 44. 27. ὄρ. καὶ L. 2 eod., § 2 L. de leg. 2. 20 [A. II. 294 <1896>].

ἐκτὸς ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ὀρισμένως ἀπέκλεισε ταύτην².

2. Ἄλλ' ἡ κτήσις τοῦ πραγματικοῦ δικαιώματος δὲν χωρεῖ, εἰ μὴ ὅταν τὸ κληροδοτηθὲν πράγμα εἶναι ἴδιον τοῦ κληρονομούμενου³. Οὐδ' ἐπὶ πραγμάτων τοῦ κληρονόμου δύναται ὁ κληρονομούμενος νὰ συστήσῃ πραγματικὸν δικαίωμα⁴.

¹ Ἐν τῷ παλαιότερῳ δικαίῳ τὸ ζήτημα βεβαίως ἤρτητο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου χρησιμοποιηθεισῶν ἐκφράσεων, οὕτω δὲ τὸ μὲν fideicommissum οὐδέποτε, τὸ δὲ legatum μόνον ἐν ὀρισμένοις τύποις (legatum per vindicationem, per praecceptionem) ἀπένευε πραγματικὸν δικαίωμα. Gai. II. 193. 194. 201. 204. 209. 213. 216. 221. 222. Mayer § 7.—Κατὰ τῆς γνώμης τοῦ Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IX σ. 290 ἐπ., ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς L. 1 cit. δὲν περιεποίησε κυρίως κυριότητα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπλὴν rei vindicatio utilis ὡς ἐνοχικὴν ἀπαιτήσιν καὶ κατὰ τρίτων κατόχων ἐνασκουμένην, ὅρ. ἰδίως Arndts Συνέχ. Glück XLVI σ. 59 ἐπ. (RLex VI σ. 310). Ἐναίσμοι διατριβαὶ πανεπιστημίου Erlangen ὑπὸ Rosenbergl: die dingliche Wirkung Vermächtnisses nach röm. R. (1897) καὶ Pieper: die dingliche Wirkung des Vermächtnisses nach röm. u. gem. R. unter besonderer Berücksichtigung der modernen Gesetzgeb. (1899).—[Καλλιγᾶς § 284, Παπαρρηγόπουλος § 546-547, Κρασσᾶς § 287].

² L. 1 C. cit.—«Si enim testator ideo legata vel fideicommissa dereliquit, ut omnimodo personae ab eo honoratae ea, percipiant, apparet, ex eius voluntate praefatas etiam actiones contra res testatoris esse instituendas, ut omnibus modis voluntati eius satisfiat». Ὅθεν ἡ λύσις ἐξαορτάται πάντοτε ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομούμενου.

³ Ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν περίπτωσιν μόνον ταύτην ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν μὴ ἀποκλείων ἐπομένως ῥητῶς οὐδὲ τὴν ἀντίθετον. [Ἀντιδοξεί Παπαρρηγόπουλος σ. 459 σημ. 1, Κρασσᾶς ἐνθ. ἀνωτ. i. f.]. Ἐν τῷ ἀρχαιότερῳ δικαίῳ ἀπηρτεῖτο διὰ τὸ κύρος καταδικαστικῆς κληροδοσίας, ἐὰν αὕτη ἀφεώρα εἰς μὴ ἀντικαταστατὰ πράγματα, κυριότης τοῦ κληρονομούμενου οὐ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης. Τοῦτο δὲν ἰσχύει πλέον κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον. Arndts RLex. VI σ. 309 σημ. 253. σ. 328. Συνέχ. Glück XLVI σ. 121. Πρβλ. § 654 σημ. 15.—[Α. Π. 68 <1896>].

⁴ Ὁ Ἰουστινιανὸς οὐτε εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀποβλέπει οὐτε εἰς ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ κληροδοτηθὲν πράγμα διατελεῖ ἐν τῇ κυριότητι τρίτου, ἀφ' ἑαυτῆς δὲ δὲν ἐννοεῖται ἡ ἐξουσία τοῦ διαθέτειν πράγματα τοῦ βεβαρημένου. Πρβλ. L. 9 C. de test. man. 7. 2. Καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ βεβαρημένος εἶναι κληροδόχος, περιορίζεται μάλιστα ῥητῶς ἐν L. 1 C. cit. ἢ in rem actio εἰς τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἅπαντα «a testatore consecutus est». Ὅρ. ἐπίσης ἐν τῷ ἀνωτ. σημ. 2 παρατεθῆντι χωρὶς τὰς λέξεις «contra res testatoris». Κατὰ τὸν Marezoll ἐνθ. ἀνωτ. σ. 299 ἐπ. ἢ utilis rei vindicatio, ἣν θεωρεῖ παρεχομένην ὑπὸ τῆς L. 1 C. cit., χωρεῖ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἐκληροδοτήθησαν πράγματα τοῦ βεβαρημένου, μάλιστα δὲ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἐκληροδοτήθησαν ἀλλότρια, ἀφοῦ ὁ βεβαρημένος κτήσεται ταῦτα. Ἐναντίως Arndts ἐν τοῖς ἐν σημ. 1 παρατεθεισῶν μέρεσι, Vangerow II § 531, Dernburg Pfandrecht I σ. 288, Köppen Jahrb. f. Dogm. V σ. 201.

β. Ἐνοχικὸν ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα *

§ 647.

Καὶ τὸ ἐνοχικὸν ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα¹ τυγχάνει ἀνεξάρτητον τῶν ἐκφράσεων, αἷς ὁ κληρονομούμενος ἐχρήσατο²· ὅθεν χωρεῖ κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν³. Σκοπὸς δὲ τούτου εἶναι γενικῶς ἐκπλήρωσις τῆς κληροδοσίας, τ. ἔ. τοιαύτη τις παροχή, οἷα ἀπαιτεῖται πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου⁴· ἐν τούτοις δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ βεβαρημέ-

* Πρβλ. ἔτι Unterholzner Schuldverhältnisse II σ. 503-516. Salkowski Συνέχ. Glück. τομ. XLIX (1889). [Καλλιγὰς § 235-286, Παπαρηγόπουλος § 548-552, Κρασσᾶς § 287-288].

¹ Πρόκειται obligatio quasi ex contractu, § 5 I. de obl. quasi ex contr. § 647. 3. 27, L. 5 § 2 D. de O. et A 44. 7, L. 3 i. f. D. quid. ex caus. in poss. 42. 4.

² Τοῦτο κατὰ διάταξιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν L. 1 C. comm. de leg. 6. 43. Πρῶτερον ἢ actio in personam, ὡς καὶ ἡ actio in rem, ἐξηγᾶτο ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου χρήσεως ὁρισμένων ἐκφράσεων, τούτου δ' ἔνεκα ἐχώρει μόνον ἐπὶ τοῦ legatum per damnationem καὶ sinendi modo καὶ ἐπὶ τοῦ fideicommissum. Gai II 204. 213. Paul sentent IV. 1 § 18. Ἡδύναντο ὁμως λά ἐνωθῶσι μετ' ἀλλήλων οἱ διάφοροι τῆς κληροδοσίας τύποι, ὄρ. π. γ. L. 28 § 2 D. de lib. leg. 34. 3, L. 30 pr. § 4 D. de adim. 34. 4, legatum δέ, ἀνίσχυρον ὡς ἐκδικητικὸν ἢ κατ' ἐξαιρέτον, διετηρεῖτο ἰσχυρὸν ὡς καταδικαστικόν. Gai. II. 197. 218, Ulp. XXIV 11a. Πρβλ. Mayer § 5. 7 lit b, Arndts Συνέχ. Glück XLVI σ. 36 ἑπ., 53 ἑπ., Salkowski αὐτ. XLIX σ. 23 ἑπ.— Πρῶτερον καὶ ἡ φύσις τῆς ἐκ τῆς κληροδοσίας τικτομένης actio in personam ἤρτητο ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐκφράσεως τοῦ κληρονομουμένου· ἡ ἀγωγή αὕτη ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκφράσεις, δι' ὧν εἶχε τεθῆ ἡ κληροδοσία, παρεῖχε μείζονα ἢ ἐλάσσονα τῷ δικαστῇ ἐλευθερίαν. Πρβλ. Gai II 280, L. 5 § 4, L. 6 D. de in lit. iur. 12. 3, L. 9 § 1 D. de R. C. 12. 1. Καὶ τοῦτο κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανός, L. 2 C. comm. de leg. 6 43. Πρβλ. ὁμως σημ. 4 καὶ ἀνωτ. I § 46.

³ Καὶ ἂν ἔτι ἐκληροδοτήθῃ ἴδιον τοῦ κληρονομουμένου πρᾶγμα. Ἐνοχικὸν τοῦ κληροδόχου δικαίωμα ἐν τῇ περιπτώσει αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, ὅπως λ. γ. οὐδ' ἡ actio commodati τοῦ κυρίου. Πρβλ. Salkowski σ. 47 ἑπ.

⁴ Ὅποτε ὁ δικαστὴς κέκτηται πλήρη περὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐλευθερίαν, τοῦτο δὲ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν ἦδη δίκαιον ἐκράτει καὶ ἐπὶ legatum, εἰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ legatum ἀπορρέουσα actio personalis ἦτο condictio (L. 5 § 4, L. 6 D. de in lit. iur. 12. 3, L. 9 § 1 D. de R. C. 12. 1). Πρβλ. L. 44 § 9 D. de leg. I^o Βασ. (44 1) μβ' αὐτ. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ἔχων δύο ἀγροῦς, σοὶ μὲν τοῦ ἐνὸς τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ληγατεύσω, Πέτρῳ δὲ τὸν ἕτερον, οὐ χρεωστῆ σοὶ Πέτρος πάροδον, ἀλλ' ὁ κληρονόμος μου ἀγοράσαι καὶ δοῦναί σοι ἀναγκάζεται» L. 39 pr. L. 116 § 4 D. eod. Πρβλ. ἀνωτ. II. § 364 σημ. 2.

νος καταβάλλων τὴν χρηματικὴν τῆς παροχῆς ἀξίαν, ἐὰν αὐτὴ αὐτῇ ἢ παροχῇ δὲν δύναται ἄνευ καταφόρου ἀδικίας νὰ ἀπαιτηθῇ παρ' αὐτοῦ⁵. — Ἀδυνατοῦ καταστάσεως τῶ βεβαρημένῳ τῆς παροχῆς^{5α}, εὐθύνεται οὗτος κατὰ τὸν κανόνα ἀπέναντι τοῦ τετιμημένου καὶ δὴ εἰς ἀποκατάστασιν τοῦ διαφέροντος, ὅταν ἢ ἀδυναμία προῆλθεν ἐκ πταίσματος αὐτοῦ⁶. Πταῖσμα δὲ εἶναι καὶ ἡ συνήθης ἀμέλεια, προϋποτιθεμένου ὅτι μετὰ τὴν καταβολὴν τοῦ κληροδοτήματος ἀπολείπεται ὄφελος τῶ βεβαρημένῳ⁷. Καὶ χωρὶς πταίσματος εὐθύνεται ὁ βεβαρημένος: α) κατὰ τὸν κανόνα, ἐὰν ἢ ἀδυναμία ὑπῆρχεν ἤδη ἐξ ἀρχῆς, σχετικὴ ἀπλῶς οὕσα, ἐν ᾧ ἢ ἀρχικὴ ἐξ ἀντικειμένου ἀδυναμία κωλύει παντελῶς τὴν γένεσιν ὑποχρεώσεως τοῦ βεβαρημένου⁸—ἐκτὸς ὅμως ἐὰν ἐν ἐκατέρῳ τῶν θεμάτων

⁵ L. 71 § 3. 4 D. de leg. I^o. «Qui confitetur se quidem debere, iustam autem causam adfert, cur utique praestare non possit, audiendus est: utputa si aliena res legata sit negetque dominum eam vendere vel immensum pretium eius rei petere adfirmet, aut si servum hereditarium neget se debere praestare, forte patrem suum vel matrem vel fratres naturales: aequissimum est enim concedi ei ex hac causa aestimationem officio iudicis praestare. § 4. Cum alicui poculum legatum esset velletque heres aestimationem praestare, quia iniquum esse aiebat id separari a se, non impetravit id a praetore: alia enim condicio est hominum, alia ceterarum rerum: in hominibus enim benigna ratione receptum est, quod supra probavimus» Βασ. (44. 1) ζζ' ἀντ. L. 14 § 2 D. de leg. III°, L. 61. ad leg. Falc. 35. 2. Πρβλ. L. 31 § 4 D. de fideic. lib. 40. 5. Ἀξία τοῦ πράγματος, οὐχὶ διαφέρον: ὁρ. ἰδίως L. 14 § 2 cit., L. 62 cit. Salkowski σ. 64 ἐπ.

^{5α} Salkowski σ. 109-392. Prochownik über die Unmöglichkeit der Leistung bei Vermächtnissen. Ἐνασίμος διατριβή, Göttingen 1901. Kleineidam Unmöglichkeit und Unvermögen, Jena 1900. σ. 49 ἐπ. Ὅρ. ὅμως καὶ Burckhardt mutatione rei interire usum fructum placet. Basel. 1904. σ. 66 ἐπ.

⁶ L. 26 § 1, L. 47 § 2. 4, L. 59 D. de leg. I^o.

⁷ L. 47 § 4. 5, L. 108 § 12 D. de leg. I^o, L. 108 § 12 cit., Βασ. (44. 1) ργ. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τι ληγαυθῇ σοι, καὶ ἀξιοθῆς αὐτὸ ἀποκαταστήσαι μοι πότε δόλον μόνον, καὶ πότε δόλον καὶ ραθυμίαν ἀπαιτεῖ εἰς τὸ ἀπαιτῆσαι, καὶ τί γεκανόνισται ἐν τοῖς καλῇ πίστει, καὶ πότε δόλος μόνος ἢ ραθυμία, φησὶ γὰρ· ἐὰν ἐκότερος ὄφελῆται, ραθυμίαν ἀπαιτῶμεν· εἰ δὲ μόνος ὁ εἰς, ὡς ἐπὶ παραθήκης, δόλον». Πρβλ. προσέτι L. 53 § 3-8 D. de leg. I^o. Ὁ Salkowski σ. 290 ἐπ. φρονεῖ ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς ἐπὶ δόλῳ εὐθύνης χωρεῖ μόνον ἐπὶ τῆς ἐν L. 108 § 12 cit. εἰρημένης εἰδικῆς περιπτώσεως.

⁸ Ὡς ἀρχικὴν ἀδυναμίαν νοητέον ἐνταῦθα ἀδυναμίαν, ὑπάρχουσαν ἤδη καθ' ὄν χρόνον ἄρχεται ἢ ἐκ τῆς κληροδοσίας ἐνοχῇ τοῦ βεβαρημένου, ἢ δὲ

ὑπάρχει ἐναντία ὀητῶς δεδηλωμένη ἢ ἐρμηνευτικῶς συναγομένη βούλησις τοῦ κληρονομουμένου⁹ β) κατ' ἐξαιρέσειν, ἰσχύουσαν ἐπὶ κληροδοσιῶν, ἐὰν ἡ ἀδυναμία ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ἐλευθέρας τοῦ βεβαρημένου ἐνεργείας¹⁰. Ἄλλ' ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν ὁ βεβαρημένος εὐθύνεται μόνον εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, οὐχὶ δὲ εἰς τὸ διαφέρον τῷ τετιμημένῳ¹¹. Ἐὰν ὁ τετιμημένος κτήσῃται ἄλλως πῶς τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα, ὁ βεβαρημένος συνφδὰ πάλιν τῷ κανόνι εὐθύνεται εἰς ἀνόρθωσιν τῆς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν ταύτης συνδεδεμένης θυσίας¹². — Ἡ περὶ κληροδοτήματος ἀπαίτησις δὲν περιλαμβάνει καρποὺς καὶ τόκους^{13, 14}, ἂν μὴ ὀητῶς ἢ σιωπηρῶς διέταξε τοῦτο

ἐνοχὴ αὕτη γεννᾶται ἐν πάσῃ περιπτώσει ἅμα τῇ κτήσει τῆς κληρονομίας, καὶ ὑπὸ αἴρεσιν ἢ προθεσίαν διατελοῦσης τῆς κληροδοσίας. Ὅρ. ἀνωτ. I § 89. 96 καὶ III § 639 ἀρ. 3. Πρβλ. προσέτι Salkowski σ. 257-288.

⁹ Ὅρ. § 634 σημ. 4-7.

¹⁰ § 16 I. de leg. 2. 20, L. 112 § 1 D. de leg. I^o, L. 63 D. de leg. II°, L. 26 [25] § 2. 3 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 91 § 2 D. de V. O. 45. 1. Mommsen Beiträge zum Obligationenrecht I σ. 253-254. Οὐδεμίαν ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ διορθῶ ἐξαιρέσειν ὁ Salkowski σ. 386 ἐπ., ἀλλὰ τὴν ἐφαρμογὴν γενικῆς ἀρχῆς. Τοῦναντίον Ferrini Arch. für civ. Pr. LXXVIII σ. 321 ἐπ. (1892). Ὅρ. ἐπι G er r m a n n: die Haftung des Erben für schuldlos beseitigte Vermächtniss- und Schuldgegenstände. Ἐναίσιμος διατριβή, Cöttingen 1896-1897.

¹¹ Ἀναμφίβολον τοῦτο ἐπὶ τῆς πρώτης περιπτώσεως L. 71 § 3 D. de leg. I^o, L. 14 § 2 D. de leg. III°, L. 49 § 3 D. de leg. II°. Ἄλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας. Ὁ Mommsen Beiträge zum Obligationenrecht II σ. 96 ἰσχυρίζεται ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὀφείλεται τὸ διαφέρον, πρὸς τοῦτον δὲ ἐγὼ αὐτὸς συνεφώνησα ἐν Heid. krit. Zeitschr. II σ. 535. Ὁ λόγος τῆς ἀμφιβολίας ὀλιγότερον ἐγκτεται ἐν τῇ L. 63 D. de leg. II°, ἐνθα τὸ ἀόριστον «indemnitas» ἐπιδέχεται ἀναφορὰν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, ἢ ἐν τῇ L. [26] 25 § 3 D. ad SC. Treb. 36. 1. Ἄλλ' ἐπιβάλλεται ὄντως ἐνταῦθα ἡ ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν τοῦ διαφέροντος καὶ τὸ γεγονός τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ δούλου δὲν εἶναι μᾶλλον ἰδιότης, ἀναβιβάζουσα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ: Πρβλ. καὶ L. 89 § 7 D. de leg. II°, ἐνθ. ἀπὸ τοῦ κληρονόμου ζητεῖται μόνον τὸ περιελθόν, καὶ L. 53 § 7 D. de leg. I^o, ἐνθα ἐν εἰδικῷ ὁμολογουμένως θέματι ζητεῖται ἀπ' αὐτοῦ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὑπάρχει τοῦτο ἐν τῇ κληρονομίᾳ. (Τὸ χωρίον τοῦτο τακτοποιεῖται λεκτικῶς, ἐὰν τὸ ex testamento διαγραφῇ ἐκ τοῦ μέρους, ἐνθα τὸ δεύτερον ἀπαντᾷ ἢ φράσις ex testamento non tenebitur. Ἄλλως ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκδόσει διορθῶ ὁ Mommsen), Salkowski σ. 328 ἐπ.

¹² Ὅρ. ἀνωτ. II § 360 ἀρ. 3, καὶ πρβλ. § 639 σημ. 5.

¹³ Mommsen Erörterungen I σ. 36-11. Hoffmann Zeitschr. f. Civ.

ὁ κληρονομούμενος¹⁵. Μόνον ἐπὶ κληροδοσιῶν ὑπὲρ εὐσεβῶν σκοπῶν ὀφείλονται καρποὶ καὶ τόκοι ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ κληρονομουμένου, ἐὰν ὁ βεβαρημένος μὴ ἐκπληρώσῃ ἐκουσίως τὴν κληροδοσίαν ἐντὸς ἑξὶ μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης¹⁶. Ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν τούτων ὑποβάλλεται πρὸς τούτους ὁ βεβαρημένος εἰς τὴν ποινὴν τοῦ διπλασίου, ἐὰν ἀρνούμενος νὰ καταβάλλῃ προκαλέσῃ τὴν ἔγερσιν ἀγωγῆς¹⁷.

u. Pr. N. F. I σ. 85 ἐπ. (1845). Brügger der Anspruch der Singularvermächtnissnehmers auf Früchte. München 1877. Arndts Συνέχ. Glück XLVIII σ. 341 ἐπ. Salkowski σ. 426-526.

¹⁴ Ἡ περὶ κληροδοτήματος ἀπαίτησις ὡς τοιαύτη, ἀνεξαρτήτως ὑπερμερίας καὶ κατάρξεως τῆς δίκης. L. 8 D. de usur. 22. 1, L. 23 D. de leg. I^o, L. 26 D. de leg. III°, L. 24 § 2 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 19 [18] pr. § 2, L. 23 [22] § 2, L. 28 [27] § 1 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 1. 4 C. de usur. et fruct. 6. 47. Εἰς τὴν περιπτώσιν τῆς ὑπερμερίας, ὡς δείκνυσι τὸ τέλος, ἀναφέρεται καὶ ἡ L. 39 § 1 D. de leg. I^o [Ἐφ. Πατρ. 594 <1908>. Ἐφ. Ἀθ. 843 <1910>, 1223 <1910>].—Ὁ κανὼν οὗτος κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται οὐδὲ διὰ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ κληροδόχος καθίσταται παρעוּתִּים κύριος τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος. Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν γινώσκω πῶς ἄλλως θὰ ἦδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ L. 4 C. de usur. et fruct. 6. 47, Βασ. (44. 2) πθ'. «Καὶ ὅτι ἐπὶ ληγάται καὶ φιδιζομισίσεων, εἴτε τὴν πραγματικὴν, εἴτε τὴν προσωπικὴν ἐπιλέξῃται τις, ἀπὸ καιροῦ προκατάρξεως ἀπαιτοῦνται οἱ καρποί». Ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ἀπλῶς περὶ τῆς in rem missio τοῦ καταπιστευματοδόχου (L. 1, L. 3 § 2 C. comm. de leg. 6. 43, Paul. sentent. IV. 1 § 15), δυσχερῆστατα βεβαίως συμβιβάζεται πρὸς τὴν γενικὴν τοῦ χωρίου ἔκφρασιν. Ἄλλης γνώμης ὁ E. A. Seuffert ἐν τῇ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσθήκῃ § 616 σημ. 5, ὡσαύτως δὲ Arndts ἐνθ. ἀνωτ. Ὁ τελευταῖος ἐπιλαμβάνει τὴν L. 102 § 2 D. de leg. I^o (Vat. fr. 44) καὶ L. 42 D. de usur. 22. 1 ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον χωρίον λέγει, τὸ δὲ δεύτερον προϋποτιθέσιν ὅτι αὐτὸς ὁ κληροδόχος συνέλεξε τοὺς καρπούς. Ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης καὶ Salkowsee ἐνθ. ἀνωτ. περὶ τῆς L. 40 D. de A. R. D. 41. 1 ὄφ. τὸν αὐτὸν σ. 490 ἐπ. 498. Weidemann Von welchem Augenblick an kann der Vermächtnissnehmer die Früchte der ihm verachteten Nachlasssache beanspruchen? Ἐναΐσμος διατριβή, Greifswald 1897. [A. II. 220 <1859>, 323 <1874>].

¹⁵ L. 19 [18] pr., L. 65 [63] § 4 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 46 [44] § 1 eod., L. 3 § 3 D. de usur. 22. 1, L. 43 § 2 D. de leg. II°, L. 21 § 2 D. de ann. 33. 1, L. 2 § 1 D. de dote prael. 33. 4, L. 33 [32] D. ad SC. Treb. 36. 1.

¹⁶ Νεαρ. 131 νεφ. 12. Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. V σ. 97 ἐπ. [A. II. 24 <1912> (ταμεῖον Ἐθνικοῦ στόλου), 24 <1915> (νοσοκομεῖον), Ἐφ. Ἀθ. 984 <1914> (ὄρφανοτροφεῖον) Περβλ. Ἐφ. Ἀθ. 3. <1917>: ἔννοια εὐσεβοῦς σκοποῦ. Περβλ. I. Eὐ κ λ ε ἰ δ η ν ἐν Ἐ φ η μ. Ἐ λ λ. καὶ Γ α λ λ. Νομολογία σ. XXIX σ. 168].

¹⁷ Ὁρ. ἀνωτ. II § 263 σημ. 1. Arndts Συνέχ. Glück XLVI σ. 76 ἐπ. [Ἀργεῖ].

§ 648.

Ἡ τοῦ κληροδοτήματος ἀπαίτησις ἀσφαλίζεται*:

1) διὰ νομίμου ἐνεχύρου ἐπὶ παντὸς ὅ,τι ὁ βεβαρημένος ἔλαβεν ἐκ τῆς κληρονομίας¹. Ἐν τούτοις ὁ κανὼν οὗτος ἐκτὸς εἰδικῆς τινος περιπτώσεως² δὲν ἰσχύει ἐπὶ κληρονομικῆς κληροδοσίας.

2) ³Ἐὰν ἡ κληροδοσία διατελῇ ὑπὸ αἴρεσιν ἢ προθεσίαν⁴ ἢ ἀμφισβητῆται⁵, ὁ κληροδόχος δύναται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βεβαρημένου⁶ ἀσφάλειαν δι' ἐγγυήσεως⁷ καί, ταύτης μὴ

* [Καλλιγᾶς § 284 i. f.-287, Παπαρηγόπουλος § 553-559, Κρασσᾶς § 289].

¹ L. 1. 2 C. comm. de leg. 6. 43. Ὅρ. ἀνωτ. I § 231 ἀρ. 5 ν. Lohr Arch. f. civ. Pr. V σ. 208 ἐπ. Dernburg Pfandrecht I § 40. [Παρ' ἡμῶν διὰ τοῦ περὶ ὑποθήκων νόμου ἀρθρ. 11 § 6 ἐχορηγήθη μόνον τίτλος πρὸς ἐγγραφήν ὑποθήκης ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τῆς κληρονομίας. Τὰς περὶ τούτου ἀμφισβητήσεις ὄρ. παρὰ Καλλιγᾶ II § 427-429, Παπαρηγόπουλος II § 567-570, Οἰκονομίδης Στοιχ. Ἀστ. Δικ. II § 168 σημ. 13, οὗ καὶ ὁρθότερα ἡ γνώμη ἐξαιρέσει τοῦ ἰσχυρισμοῦ, ὅτι ἡ ἀσκήσις τοῦ τίτλου τῶν κληροδόχων παρέχει προτίμησιν καὶ ἀπέναντι τῶν πιστωτῶν].

² Ἡ εἰδικὴ περίπτωση εἶναι ἡ τοῦ fideicommissum eius quod superest Neaq. 108 κεφ. 2.

³ Dig. 36. 3 ut legatorum seu fideicommissorum servandorum causa caveatur. Βασ. 44. 21 τίνα τῶν ληγάτων καὶ τῶν φιδικομμίσσων φυλακτέων χάριν ἀσφαλίζεται ὁ κληρονόμος. Dig. 36. 4 ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum causa esse liceat. Βασ. 44. 22 περὶ τοῦ, ἵνα εἰς τὴν νομὴν τῶν ληγάτων ἢ φιδικομμίσσων ἐξεῖη δοθῆναι. Cod. 6. 54 ut in possessionem legatorum vel fideicommissorum servandorum causa mittatur et quando satisfdari debet. Βασ. 44. 31 τότε τῆς διακατοχῆς τῶν ληγάτων ἢ φιδικομμίσσων τηρουμένων ἡ αἰτία συγχεώρηται, ὅτε ἰκανοδοσία δοθῆναι ὀφείλει.—Bachofen Pfandrecht σ. 303-326. Keller Institutionem σ. 333-340. Kniep de cautione et missione legatorum seu fideicommissorum servandorum causa. Rost. Ubbelohde Arc. f. civ. Pr. LXI σ. 68 3π. Heilmann Festschr. für Plank σ. 243 ἐπ.

⁴ L. 1 pr. § 14, L. 5 § 2, L. 14 pr. D. ut leg. 36. 3, L. 8 C. ut in poss. 36. 4, L. 96 § 3 D. de leg. I^o, L. 14 pr., L. 15 pr. ut leg. 36. 3. Ποβλ. L. 3 pr. D. ut in poss. 36. 4, L. 1 § 9 D. ut leg. 36. 3, L. 9 pr. D. ut in poss. 36. 4. (Bachofen σ. 322).

⁵ L. 14, L. 15 pr. D. ut leg. 36. 3, L. 1 § 3 D. ut in poss. 36. 4, L. 3 pr. eod., L. 1 § 9, 10 D. ut leg. 36. 3 Περὶ τούτων Kniep p. 20 ss. Ὅρ. καὶ L. 1 § 4, L. 2 ut in poss. 36. 4, καὶ περὶ ταύτης Dedekind das deliberandi (Braunschweig 1870) σ. 35 ἐπ.

⁶ L. 4 § 14 D. ut in poss. 36. 4, L. 1 § 8 D. ut leg. 36. 3, L. 13 D. ut leg.

δοθείσης, παραπομπὴν εἰς τὴν νομὴν τῶν εἰς χεῖρας τοῦ βεβαρημένου εὐρισκομένων κληρονομικῶν πραγμάτων⁸, δι' ἧς ὁμοῦς παραπομπῆς λαμβάνει μόνον συγκατοχὴν πρὸς τῷ βεβαρημένῳ καὶ ἔξουσίαν ἐπιτηρήσεως⁹. Ἐν περιπτώσει δολίας ἐκποιήσεως κληρονομικῶν πραγμάτων ἢ παραπομπὴ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ δίδεται καὶ κατὰ τρίτου νομέως¹⁰ ἐπὶ ἐπιτροπομένης δι' ἐκποιήσεως τὸ τίμημα παρακατατίθεται δικαστικῶς¹¹. Ἐὰν μὴ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἐνσώματα, δίδονται τῷ τετιμημένῳ αἱ κληρονομικαὶ ἐξιώσεις¹². Ἐφ' ὠρισμένων περιπτώσεων ἐκλείπει ἢ πρὸς ἐγγυοδοσίαν ὑποχρέωσις¹³. Ἡ σημερινή

26. 3, L. 1 § 7, L. 4 D. ut leg. 36. 3, L. 15 § 2 D. ut. leg. 36. 3, L. 5 § 29. 30 D. ut in poss. 36. 4. Καὶ παρὰ τοῦ ἐκ συμβάσεως κληρονόμου: S e u ff. Arch. V. 206.

⁷ L. 1 pr. § 1, L. 4 16 ut leg. 36. 3. Πρβλ. L. 7 eod. Πλὴν τῆς ἀσφάλειας ταύτης ὁ τετιμημένος ἠδύνατο κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βεβαρημένου καὶ ῥητὴν περὶ ἐκκληρώσεως τῆς κληροδοσίας ὑπόχρεσιν (praetoria stipulatio), δι' ἧς ὁμοῦς οὐδεμίαν κατ' οὐσίαν ἐκτὰτο νέαν ἐξουσίαν. L. 1 § 15 D. ut leg. 36. 3.—Δὲν δύναται κατὰ τὰ νῦν κρατοῦντα νὰ παρασχεθῇ ἀσφάλεια καὶ ἄλλως ἢ δι' ἐγγυήσεως; Ναί, S e u ff. Arch. XXXIII. 144. [Πρβλ. διὰ τὸ παρ' ἡμῶν δίκαιον τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. § 554 σημ. 6. "Ορ. ὁμοῦς καὶ Ἐφ. Πατρ. 377 <1906>].

⁸ L. 1 § 2 D. ut leg. 36. 3 Bas. (44. 21) α' αὐτ. «Καὶ ὅτι πᾶς κληρονόμος, οἷα σὴποτε ἀξίας εἴη ἢ ὑποστάσεως, δίδωσι τοῖς ληγατάριοις ἐγγύας, εἰ δὲ μὴ ἀσφαλίζεται, πέμπεται εἰς νομὴν ὁ ληγατάριος». L. 4. 13 eod., L. 5 § 28 D. ut in poss. 36. 4. Διαδικασία: L. 3 § 1 D. ut in poss. 63. 4, L. 5 § 2 D. ut leg. 36. 3, πρβλ. L. 14 § 1 eod., L. 1 § 3. 4 D. ut in poss. 36. 4. Ἀντικείμενον παραπομπῆς: 5 § 6-12 D. ut in poss. 36. 4. Προστασία παραπομπῆς: L. 5 § 27 D. ut in poss. 36. 4, L. 1 § 2. 8, L. 3 pr. D. ne vis fiat ei 43. 4. U b b e l o h d e die erbrechtlichen Interdicte (Συνέχ. Glück Βιβλ. 43-44 III) σ. 208 ἐπ. 222 ἐπ.

⁹ L. 5 pr. § 22 D. ut in poss. 36. 4, L. 12 D. quib. ex caus. in poss. 42. 4. Pignus praetorium: ἄνωτ. L. § 233 σημ. 12.—Κατ' ἐξαιρέσιν: α) γυνὴ καὶ κατιόντες τοῦ κληρονομομένου λαμβάνουσιν, ἐὰν ὄσιν ἄποροι, καὶ διατροφήν ἐκ τῆς κληρονομίας, L. 14 D. ut in poss. 36. 4. β) Ἐὰν εἰς λήπτῃν ὠρισμένου πράγματος ἐπεβλήθῃ ἢ ὑποχρέωσις ἀποκαταστάσεως εἰς ἕτερον, ὁ δευτέρος κληροδόχος, προϋποτιθεμένου ὅτι καὶ οὗτος παρέχει ἀσφάλειαν, λαμβάνει μόνος τὴν νομὴν τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, L. 5 § 29. 30 D. ut in poss. 36. 4.

¹⁰ L. 5 § 5 D. ut in poss. 36. 4. («causa cognita»), L. 8. 15 eod., L. 6 C. h. t.

¹¹ L. 5 § 4 D. ut leg. 36. 3.

¹² L. 10 D. ut in poss. 36. 4.—"Ορ. ἐπὶ L. 5 § 1 D. ut leg., 36. 3, καὶ περὶ αὐτῆς Buch of en σ. 318, Keller σ. 339.

¹³ α) Κατὰ τὸν κανόνα χάριν τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν κοινοτήτων, ἀλλ' αἱ τελευταῖα χορηγοῦσι διὰ λόγου ἀσφάλειαν, L. 1 § 18, L. 6 § 1 D. ut leg. 36. 3. Πρβλ.

τῶν προεκτεθέντων κανόνων ἰσχὺς οὐχὶ εὐλόγως ἀμφισβητεῖται¹⁴.

ἀνωτ. I § 134 σημ. 5. β) Ἐὰν τέκνα, γραφέντα ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν κληρονόμοι, ὀφείλωσιν ἐν ἡ περιπτώσει ἀποθάνωσιν ἄνευ παιδῶν νὰ ἀποδώσωσι τὴν κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀδελφούς των ἢ ἐπὶ προαποβιώσεως αὐτῶν εἰς ἐγγόνους ἢ ἀπωτέρους κατιόντας τοῦ κληρονομουμένου· ἐκτὸς ἐὰν συνάψωσι δεύτερον γάμον. L. 6 C. ad SC. Treb. 6. 49. [Ἐφ. Ἀθ. 33 <1916>]. Ἐν § 3 τοῦ νόμου τούτου ῥητῶς ὁ νομοθέτης ἀπαγορεύει πᾶσαν διασταλτικὴν ἐρμηνείαν, δυσκόλως δὲ δικαιολογεῖται ἡ δόξα, ὅτι ἐν Νεαρ. 22 κεφ. 41, ἥτις κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς δήλωσιν σκοπεῖ νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν νόμον, ἐνυπάρχει ἐπέκτασις αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἀνακριβῆς τοῦ περιεχομένου του ἀφήγησις. Ὁρ. Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. V. σ. 272 ἐπ., Arndts RLex VI σ. 308, Seuff. Arch. XXXI. 349— κατὰ τῆς συνήθους, τῆς διασελλούσης, γνώμης, ἣν ὑποστηρίζουσι Vangerow I § 227 σημ. 1 ἀρ. I. d, Sintenis III § 137 σημ. 13. Ὁρ. ἐπὶ L. 7 D. ut leg. 36. 3, L. 52 [50] D. ad SC. Treb. 36. 1. Πρβλ. καὶ § 652 σημ. 21. [Ὡς ὁ Windscheid, οὕτω ἐνταῦθα καὶ Κρασσᾶς § 289 σχετ. κεμ. σημ. 13 ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν τῷ Οἰκογεν. Δικ. § 181 σημ. 12 (ἐκδ. 4) ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιθέμενα].

¹⁴ Ἰσχυρίζονται ὅτι α') ἡ εἰς τὴν νομὴν παραπομπὴ τοῦ κληροδόχου κατηγορήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (L. 1 D. comm. de leg. 6. 43, L. 3 § 2 eod., Νεαρ. 39 προοίμ.) «ἀπεριφράστως», v. Löhner Mag. für RW. und Gesetzg. III σ. 195. Arch. für. civ. Pr. V. σ. 208 σημ. 3, ᾧ προσχωρεῖ ὁ Sintenis III § 211 σημ. 12, πρβλ. καὶ Keller ἐνθ. ἀνωτ. σ. 340. Ἄλλ' ὅτι ἀνῆρσεν ὁ Ἰουστινιανός, ὡς ἐναργῶς ἐμφαίνει ἡ τοῦ νόμου ἀλληλουχία, εἶναι τι πάντῃ ἄλλοιόν, τ. ἔ. ἡ εἰς τὸν καταλιστευματοδόχον πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλειπούσης αὐτῆς action in rem παραχωρουμένη κατὰ τὰς περιστάσεις παραπομπῆ εἰς τὴν νομὴν τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, ἥς παραπομπῆς ἀπαντῶσιν ἔτι καὶ ἐν τῷ Πανδέκτῃ ἴχνη (ὄρ. ἰδίως L. 89 § 7 D. de leg. II°, L. 109 § 1 D. de leg. I^o) καὶ περὶ ἥς νοητέον πραγματευόμενον καὶ τὸ χωρίον Paul. sentent. IV. 1 § 15. Πρβλ. Marezoll Zeitschr. für Civ. u. Pr. IX σ. 130 ἐπ., 306 ἐπ., Arndts RLex. VI. σ. 307 σημ. 237, E. A. Seuffert ἐν τῷ ἐν σημ. 17 μνημονευομένῳ ἔργῳ σ. 21 ἐπ., Dernburg Pfandr. I. σ. 403, 404, Jhering Jahrb. f. Dogm. X. σ. 513 (ἐπίσης Bekker Actionen II σ. 203 ἐν σημ. 54). Salkowski σ. 618 ἐπ. Κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα σύμφωνος καὶ Bachofen σ. 323 ἐπ. 325 ἐπ. β) Ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὸς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κληροδόχου παραπομπῆ ἀνῆρσθησαν ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῆς νομοθεσίας ἢ διὰ τῆς πράξεως. Glück XVIII σ. 266 ἐπ., πρβλ. Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 12 ἐν τέλ. Arndts § 559 σημ. ἐν τέλ. Καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἀμοιρεῖ βάσεως. Ὁρ. Dernburg Pfandr. I. σ. 416, Wetzell Civilproz. § 50 III. (Πρβλ. Untereholzner Schuldverhältnisse II σ. 548. «Ἐν τοσούτῳ μᾶλλον ἠδυνάτο τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ νομολογία ἐπελάθετο τῶν ἀσφαλειῶν τούτων ἢ ὅτι ἀπέριψεν αὐτάς»). Ὁ Knier I. c. p. 42 ss. φρονεῖ ὅτι κατὰ τὸ νῦν ἰσχύον δίκαιον δύνανται ἔτι νὰ ἀταιτηθῇ ἀσφάλεια μόνον ἐπὶ τῶν ὑπὸ αἵρεσιν καὶ προθεσίαν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητούμενων κληροδοσιῶν, ἀλλ' ὅτι ἀείποτε ἀγὶ τῆς

3) Μὴ καταβληθέντος τοῦ κληροδοτήματος ἐντὸς ἑξ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς αὐτοῦ ἐπιδιώξεως μηνῶν, ὁ τετιμημένος δύναται νὰ ἀξιώσῃ, ὅπως παραπεμφθῇ εἰς τὴν νομὴν τῆς ἰδίας τοῦ βεβαρημένου περιουσίας ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἰκανοποιηθῇ ἐκ τῶν καρπῶν¹⁵. Ἐὰν ἡ βραδύτης παραταθῇ ὑπὲρ ἑνιαυτόν, ὁ βεβαρημένος ἀπόλλυσι λόγῳ ποινῆς τὸ καταλειφθέν, ἐξαιρουμένης τῆς νομίμου μοίρας¹⁶.

4) Ἀπαγορεύσας ἔτι ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς μείζονα τοῦ κληροδόχου ἀσφάλειαν τὴν ἐκποίησησιν τοῦ κληροδοτήματος¹⁷ εἰσήγαγέ τι νέον μόνον ὡς πρὸς τὴν καθολικὴν κληροδο-

εἰς τὴν νομὴν παραπομπῆς χωρεῖ συνήθης μεσεγγύσις. Πρβλ. καὶ U b b e l o - h d e ἐνθ. ἀνωτ. σ. 73 ἐπ. Ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς παραπομπῆς H e l l m a n n ἐνθ. ἀνωτ. 266. 268, D e r n b u r g III § 99 ἐν τέλ., E n t s c h. d. R G. XXIV. σ. 152 (= S e u f f. A r c h XLIV. 261). [Παρ' ἡμῖν ἀναμφιβόλως εἶναι κατηργημένη, ἰδίως ὡς ἐκ τοῦ ἀρθρ. 626 τῆς Π ο λ. Δ ι κ. Ὑπὲρ τῆς καταργήσεως Κ α λ - λ ι γ ἄ ς § 287 περὶ τὸ τέλος, Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο ν λ ο ς σ. 465 σ η μ. 5, Κ ρ α σ - σ ἄ ς § 289 σ η μ. 22. Ἐ φ. Ἀ θ. 110 <1905>. Ἐ φ. Π α τ ρ. 377 <1906>].

¹⁵ L. 5 § 16-21. 23-25 D. ut. in poss. 36. 4, L. 6 C. eod. 6. 54. Ἡ λεγομένη missio Antoniniana (L. 5 § 16 cit. [Ulp.] «imperator Antonius»). Ἀπὸ τῆς δικαστικῆς ἐπιδιώξεως: L. 5 § 16 cit.:—«post sex menses, quam abiti pro tribunali fuerint hi, quorum de ea re notio est». L. 6 C. cit.:—«post sex menses quam peti coeperit». Προϋποτίθεται φυσικῶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ἐναγόμενος δὲν ὑπερήσειεν ἑαυτόν. M a r e z o 11 Zeitschr. für Civ. u. Pr. IX σ. 127 ἐπ., B a c h o f e n σ. 319 ἐπ., K e l l e r σ. 340 ἐπ., B r i n z 2 ἔκδ. III § 428 σ η μ. 30.—Ἡ ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει [ἐνθ. πρβλ. τὴν ἐμὴν παρατήρησιν] μνημονευθεῖσα διαφωνία περιλαμβάνει καὶ τὴν περίπτωσιν ταύτην. [Πρβλ. Π α π α ρ ρ η γ ὄ π ο υ λ ο ν § 557].

¹⁶ Ὑπὲρ τῶν ὑποκαταστάτων, συγκληρονόμων, καθολικῶν κληροδόχων, ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου, προϋποτιθεμένου ὅτι παρέχουσι ἑαυτοὺς ἀσφάλειαν περὶ καταβολῆς τοῦ κληροδοτήματος: ἐν ἑλλείψει δὲ τῶν εἰρημένων προσώπων, ὑπὲρ παντὸς τρίτου, προσφερομένου εἰς ἀσφάλειαν, καὶ τελευταῖον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου. Ν ε α ρ. 1 κ ε φ. 1. 4. Πρβλ. V a n g e r o w II § 459, S i n t e n i s III § 205 σ η μ. 20. [Πρβλ. I. E ὁ ζ λ ε ἰ δ η ν ἐν τῇ ἀνωτ. § 563 σ η μ. 8 σημειωθείσῃ διατριβῇ σ. 38 ἐπ.].—Εἰδικὴ διάταξις ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν «pro redemptione captivorum aut alimentis pauperum»: Ν ε α ρ. 131 κ ε φ. 12. M a r e z o 11 Zeitschr. f. Civ. u. Pr. V. σ. 84 ἐπ.

¹⁷ L. 3 § 2. 3 C. comm. de leg. 6. 43. E. A. S e u f f e r t das gesetzliche Veräußerungsverbot bei Singular- und Universalvermächtnissen nach römischem Recht (1854). S c h r ö d e r zur Lehre von den gesetzlichen Eigenthumsbeschränkungen (1875) σ. 72 ἐπ. Περὶ τοῦτου K o h l e r krit. VJSchr. XIX σ. 155 S a l k o w s k i σ. 680 ἐπ.

σίαν¹⁸. ὡς πρὸς τὰς μερικὰς δὲ κληροδοσίας σημασίαν ἔχει μόνον ἢ πρόσθετος διάταξις, ὅτι ὁ λήπτης οὐδὲ διὰ χρησικτησίας δύναται νὰ γίνῃ κύριος¹⁹.

2. Δικαιώματα τοῦ βεβαρημένου*

§ 649.

Ὁ βεβαρημένος δύναται νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν κατ' ἀγαθὴν κρίσιν διὰ τὰς ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος γενομένας δαπα-

¹⁸ Διότι δὲν ἀναφέρεται εἰς ταύτην ἡ L. 1. C. comm. de leg. 6. 43, ἣτις ἀπονέμει παρעוּתוּס τῷ κληροδότῳ κυριότητα ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος (§ 646). Seuffert σ. 40. 52 ἐπ., Dernburg Pfandr. I. σ. 328 ἐπ.

¹⁹ L. 3 § 3 cit. i. f. Ἡ ἐκποιήσις αὐτὴ εἶναι ἄκυρος ὡς ἐκ τοῦ λόγου ἡδὴ ὅτι ὁ βεβαρημένος δὲν εἶναι κύριος (§ 646) ἢ εἶναι μόνον περιορισμένος κύριος (άνωτ. I § 89 σημ. 4 § 96 σημ. 5 ἐν τέλ.). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς φαίνεται ὡς εἰσάγων πράγματι νέον τι ἐπὶ τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας, ἅτε ὀρίζων διὰ τὴν ὑπὸ αἵρεσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄνευ αἰρέσεως καὶ προθεσμίας ὅτι ἡ ἐκποίησις ἀκυροῦται πληρουμένης τῆς αἰρέσεως, ἅρα νομίζουσιν ὅτι πρέπει νὰ συμπεράνωσιν, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας ἡ ἐκποίησις ἐξ ἀρχῆς εἶναι ἄκυρος. Οὕτω πράγματι δέχεται ὁ Seuffert σ. 46 ἐπ. 57. 62. Ἀλλὰ τὰ μέγιστα ἀμφιβάλλω ἂν οὕτω πως ἐπιτυγχάνεται τῷ ὄντι τὸ νόημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ὁ κληροδόχος δὲν δύναται προδήλως νὰ προτείνῃ τὴν ἀρχικὴν ταύτην ἀκυρότητα, τοῦτο δὲ οὐδ' ὁ Seuffert ἰσχυρίζεται· νὰ ἠθέλησεν ἄρα γε ὁ Ἰουστινιανός, ὅπως παράσχη εἰς τὸν βεβαρημένον τὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν; Πολὺ πιθανώτερον ὑπολαμβάνω ὅτι ἡ ἰουστινιανέως διάταξις δὲν εἶναι ἡ ἄστοχος διατύπωσις τῆς ιδέας, ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας ἡ ἐκποίησις εἶναι ἀναμφιβόλως ἄκυρος, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἀκυρότης κεῖται ἐν ἀβεβαίῳ μέλλοντι.—Ὁ Seuffert σ. 50 ἐπ. 58 περιάπτει σημασίαν εἰς τὴν ἰουστινιανέου διάταξιν καὶ ἐπὶ τῆς ὑποκληροδοσίας, φρονεῖ δηλ. ὅτι οὐδ' εἰς ταύτην ἀναφέρεται ἡ L. 1. C. comm. de leg. 6. 43 (ἢ τὸ πολὺ ἀναφέρεται μὲν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὑπάρχῃ αἵρεσις ἢ προθεσίμη). Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἄνευ ὑποστάσεως· τίς ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ κυριότης νὰ μὴ μεταβιβάξῃται εὐθύς διερχομένη διὰ τοῦ προσώπου τοῦ πρώτου κληροδόχου εἰς τὸν δεύτερον κληροδόχον;—Περὶ τούτου, ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποιήσεως δὲν ἀφορᾷ εἰς κληροδοτηθέντα πράγματα τοῦ κληρονόμου οὐδ' εἰς κληροδοτηθέντα πράγματα ἀλλότρια, ἅτινα ἐπορίσαστο ὁ βεβαρημένος, ὄρ. Seuffert σ. 71 ἐπ.—Ἡ παρὰ Seuff. Arch. III. 352 ἀπόφασις OAG. zu Dresden δέχεται ὅτι λόγῳ τῆς νομίμου ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκποιήσεως ὁ κληροδόχος δύναται νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον μελετωμένης ἐκποιήσεως, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἔσται ὅτι κωλύεται οὕτως ἢ ἐπὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πράγματος νόμιμος ἐκτέλεσις.

* Salkowski σ. 526-583. [Καλιγᾶς § 288, Παπαρηγόπουλος § 560-561, Κρασᾶς § 290-291].

νας¹, δὲν ἔχει ὁμοῦς πρὸς τοῦτο δικαίωμα ἀγωγῆς, ἀλλὰ μόνον παρακατασχέσεως². Δύναται πρὸς τούτοις νὰ ζητήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν πραγματικῆς δουλείας ἢ ἀπαιτήσεως, ἐπελθοῦσαν αὐτῷ ὡς ἐκ τῆς διὰ τῆς περιουσίας του διελεύσεως τοῦ κληροδοτήματος³.

Ἐὰν ὁ κληροδόχος ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ βεβαρημένου κληρονόμου ἐγκατέστη εἰς τὴν νομὴν τοῦ κληροδοτήματος, δύναται ὁ κληρονόμος νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς προτέρας καταστάσεως⁴.

§ 649

¹ L. 58-60 D. de leg. I^o, L. 20 [19] § 2, L. 23 [22] § 3 i. f. D. ab SC. Treb. 36. 1, L. 32 § 5 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 50 D. de usufr. 7. 1 Κατ' ἀγαθὴν κρίσιν: L. 58 cit. «viri boni arbitrato sumptuum rationibus deductis». Εἰς ταύτην περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις πρὸς ἐξέτασιν κατὰ πόσον ἐπὶ κληροδοσίας ὑπὸ προθεσμίαν ἢ αἴρεσιν ἠρύσατο ὁ βεβαρημένος ὄφελος ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς δαπάνης. Οὕτω θὰ ἐπεθύμουν ὅπως τὸ «aedificiorum statibus examinatis» ἐν L. 58 cit. (ἐνθα ὁμοῦς τὸ statibus εἶναι εἰκασία ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις aetatibus) νοήσω ὡς σημαῖνον ὅτι ἡ ἐπανιδρυθεῖσα οἰκία δεόν νὰ ὑπολογισθῇ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἐν τῇ ἐνεστώσει, ἐκ τῆς χρήσεως ἐφθαρμένη, καταστάσει. Ἐν πρέπει καὶ ἡ L. 61 D. de leg. I^o νὰ συγκатаριθμηθῇ ἐνταῦθα, φαίνεται λίαν ἀμφίβολον κατὰ τὸ κείμενον τῶν χειρογράφων τὸ χωρίον ποιεῖται λόγον περὶ δαπανῶν τοῦ τετιμημένου, ἡ δὲ εἰκασία, καθ' ἣν τοῦτο πραγματεύεται δῆθεν περὶ δαπανῶν τοῦ βεβαρημένου (sumptus.. necessario factos legatario petenti legatum) οὔτε εὐχερῆς εἶναι οὔτε ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν ὑποστηρίζεται Salkowski σ. 526-550.

² Διὰ conductio indebiti, ἐὰν ἐκ πλάνης δὲν ἐνησκήθῃ τὸ δικαίωμα παρακατασχέσεως, L. 60 D. de leg. I^o.

³ L. 70, L. 116 § 4 D. de leg. I^o, L. 76 § 2 D. de leg. II°, L. 76 § 2 cit. «Dominus herede fructuario scripto funtum sub condicione legavit; voluntatis ratio non patitur, ut heres ex causa fructus emolumentum retineat. Diversum in ceteris praediorum servitutibus, quas heres habuit, responsum est, quoniam fructus portionis iustar obtinet». Βασ. (44. 2) ὀβ'. Πρβλ. § 654 σημ. 18. 5. 16. 22. 25.

⁴ Interdictum quod legatorum. Dig. 43. 3 quod legatorum. Βασ. 44. 24 πρὸς τοὺς ληγαταρίους παράγγελμα. Cod. 8. 3 quod legatorum. Keller Institutionen σ. 341 ἐπ., Wendt Faustrecht σ. 210 ἐπ. L. 1 § 2 D. h. t.:— «aequissimum praetori visum est unumquemque non sibi ipsum ius dicere occupatis legatis, sed ab herede petere». Πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν νομὴν ἰσοδυναμεῖ ἡ δολίως ἐγκαταλειφθεῖσα, L. 1 § 7 D. h. t. Εὐθύνεται καὶ ὁ εἰδικὸς διάδοχος, L. 1 § 13 D. h. t. (ἀντιδοξεῖ Schmidt inferdicte σ. 169). Ἐνστάσις ἕνεκα μὴ παρασχεθείσης cautio legatorum servandorum causa: L. 1 § 16-18, L. 2 § 3 D. h. t., πρβλ. L. 1 § 9 eod.

Ζ. Ὁ φαλκίδιος νόμος*.

1. Δικαίωμα ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου τέταρτον.

§ 650.

Ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως παραμείνῃ αὐτῷ ἐλεύθερον κληροδοσιῶν τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς του μερίδος (§ 634 ἐν τέλ.)· ἐφ' ὅσον αἱ κληροδοσίαι προσβάλλ-

* Inst 2. 22 de lege Falcidia Dig. 35. 2 Cod. 6. 50 ad legem Falcidiam. Βασ. 41. 1 περὶ τοῦ φαλκιδίου.—Rosshirt I σ. 520-589. Arndts RLex VI σ. 311-322. Veriug σ. 745-760. Vangerow II § 584-589. Sintenis III § 215. Brinz I ἐκδ. § 216-219. 2 ἐκδ. II § 416-420. [Καλλιγᾶς § 290 ἐπ., Παπαρηγόπουλος § 562 ἐπ., Κρασσᾶς § 293 ἐπ., Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος: Ὁ Φαλκίδιος νόμος ἐν τῷ Βυζαντινῷ Δικαίῳ. Ἀθῆναι 1912.—Ὁ περίπυστος οὗτος «Φαλκίδιος νόμος καὶ πᾶσα συναφῆς πρὸς αὐτὸν διάταξις καταργεῖται» διὰ τοῦ νόμου 2230 τῆς 29 Ἰουνίου 1920. Ἡ κατάργησις αὕτη, γενομένη μονομερῶς καὶ οὐχὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου διατάξεις, αἰτινες θὰ ἐρρῶθιμιζον τὴν νομικὴν θέσιν τῶν κληροδοχῶν ἔναντι τῶν κληρονόμων καὶ θὰ ἐξησφάλιζόν πως τὴν θέσιν τούτων ἔναντι ἐκείνων, δὲν δικαιολογεῖται. Τὸ γεγονός, ὅτι αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι ἀγνοοῦσι τὸν θεσμόν τοῦ νόμου τούτου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπαρκῆς δικαιολογία τῆς ἐπιτεταμένης παρ' ἡμῖν διὰ μοναδικῶν ἀρθρῶν εἰδικῶν νόμων καταργήσεως, καθόσον αἱ νεώτεραι νομοθεσίαι ὑψηλίζουσαι συνολικῶς τὰ τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου προβλέπουσι περὶ τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ ἀποζημιώσεως τῶν κληρονόμων διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς κληρονομίας. Ἐπακολούθημα τῆς διατάξεως τοῦ νεωτέρου τούτου νόμου ἡμῶν ἔσται ἡ ὁ συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν διαφόρων κληροδοχῶν καὶ τοῦ βεβαρημένου, ὅστις βεβαίως θὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ θὰ ἀποζημιωθῇ παρ' αὐτῶν, ἢ ἢ ἀπόκρουσις τῆς κληρονομίας, ὅτε αὕτη ἢ θὰ περιέλθῃ εἰς τὸ Δημόσιον, ὅπερ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἡμῶν νόμους, καὶ Β. Δ. (ν. 1337 τῆς 20 Ἀπριλίου 1918, Β. Δ. τῆς 7 Σεπτεμβρίου 1918, ν. 1643 τῆς 3 Ἰανουαρίου 1919, Β. Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1919) θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ κληροδοτήματα μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομίας, ἢς ἢ ἐκκαθάρσις γενήσεται κατὰ τὸν ὑπὸ τῶν νόμων τούτων καὶ Β. Δ. ὀριζόμενον τρόπον, ὅστις βεβαίως θὰ μειώσῃ ἐπιαισθητῶς τὸ ποσοῦν τῆς κληρονομίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ποσοῦν τῶν κληροδοτημάτων, ἢ ἐν ἀποποιήσει καὶ τοῦ Δημοσίου θὰ θεωρηθῇ σχολάζουσα, ὅτε διορισθήσεται κηδεμὼν ταύτης δικαιούμενος κατὰ τὸ ἀρθρ. 27 τοῦ ν. 1337 (1918) εἰς ἀντιμισθίαν, ἢτις μειοῖ βεβαίως τὰ κληροδοτήματα. Ἡ ἐν ταῖς περιπτώσεσιν ταύταις μείωσις τῶν κληροδοτημάτων ἐκτὸς τῆς ποσότητος, ἢτις δύναται νὰ ἦ καὶ ἀνωτέρα τῆς ἐκ τοῦ φαλκιδίου νόμου, εἶναι μέχρις ὀριστικῆς ἐκκαθαρίσεως ἀόριστος, γίνεται δὲ ὑπὲρ προσώπων ἐντελῶς ξένων, εἰς ἃ ὁ κληροδοτῆς οὐδαμῶς ἀπέβλεψεν].

λουσι τὸ τέταρτον τοῦτο, εἰσὶν ἀνίσχυροί. Πρὸς τὰς κλη-

- § 650 ¹ Ὁ κανὼν οὗτος εἰσήχθη διὰ τινος lex Falcidia τοῦ ἔτους 714 π. κ. P. Οὗτος ὁ νόμος ὄριξε (L. 1 pr. D. h. t.): «Quicumque civis Romanus post hanc legem rogatam testamentum faciet, is quantum cuique civi Romano pecuniam iure publico dare legare volet, ius potestasque esto, dum ita detur legatum (L. legetur), ne minus quam partem quartam hereditatis eo testamento heredes caquant. Eis, quibus quid ita datum legatumve erit, eam pecuniam sine fraude sua capere liceto. isque heres qui eam pecuniam dare (iussus) damnatus erit, eam pecuniam debeto dare, quam damnatus est». Προγενέστερον δίκαιον: Gai. II. 224-227. — [Ἐν τοῖς Βασιλικαῖς καὶ τῷ Ἀρμενοπούλῳ τὸ κατὰ τὸν Φαλκίδιον νόμον ἀφαιρετέον ποσοστὸν προσδιορίζεται εἰς τὸ τρίτον. Βασ. (41. 1) α'. «Ἐξεσι ληγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταουγγίου· τὸ γὰρ τετραούγιον τῷ γεγραμμένῳ κληρονόμῳ φυλάττεται». Ἀρμ. (5. 9) 3. «Ἐξεσι ληγατεύειν μέχρι τοῦ ὀκταουγγίου· τὸ γὰρ τετραούγιον, τούτεσι τὸ τρίτον τῆς περιουσίας, τῷ κληρονόμῳ φυλάττεται». Ὁ Heimbach ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βασιλικῶν IV σ. 89 σημ. b φρονεῖ ὅτι «Graeci non recte reddiderunt legis Falcidiaē sententiam». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς Βασιλικαῖς πάντοτε σχεδὸν γίνεται λόγος περὶ τρίτου (ὄρ. τὸν ἀνωτ. τίτλον, ἐτι δὲ 10. 36, β'), τὸ αὐτὸ δ' ἐπαναλαμβάνεται καὶ παρ' Ἀρμενοπούλῳ (ἐνθ. ἀνωτ. ὄρ. καὶ 5. 8, 2), δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πρόκειται περὶ ἀπλῆς παρανοήσεως καὶ οὐχὶ τούναντιον περὶ νομοθετικῆς μεταβολῆς τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου ἐνίσχεται δ' ἐτι μᾶλλον ἡ γνώμη αὕτη ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι καὶ ἐν τῷ Προχείρῳ 32. 2 καὶ τῇ Ἐπαναγωγῇ 36. 2 τὸ φαλκίδιον φέρεται ὡς τρίτον. Ἀρζούντως διδασκτικὸν ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν εἶναι καὶ τὸ ἐν Βασ. (11. 2) ιζ' τελευταῖον σχόλιον: «...γένονεν ἐπὶ τῶν Οὐεσπασιανοῦ χρόνων δόγμα Πηγασιανόν, κελεῦον τῷ ἀξιώθεντι ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν παρακατέχειν τὸ μέρος δ', νῦν δὲ γ'. ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς ἀμετρίας τῶν ληγάτων ὁ Φαλκίδιος, τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀμετρῶν φειδέκομμίσσειον τὸ Πηγασιανόν». Πρβλ. καὶ Zachariä v. Lingenenthal Geschichte des griechisch-römischen Rechts 3 έκδ. § 52. Ἄλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν μετὰ τοῦ Heimbach ὅτι οἱ Ἕλληνες παρηργήνευσαν τὸν Φαλκίδιον νόμον, πάντως, ἀφοῦ ἡ παρερμηνεία αὕτη περιεβλήθη νομοθετικὸν κύρος, ἔχει πληρεστάτην ἀξίωσιν ἐφαρμογῆς παρ' ἡμῖν, διότι συντρέχουσι πάντες οἱ ὄροι τῆς ἰσχύος αὐτῆς κατὰ τὸν εἰσαγωγικὸν νόμον τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835· τὸ δὲ γεγονός, ὅτι «κατὰ πλάνην καὶ συνήθειαν» παρωράθη μέχρι σήμερον ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει ἢ μεταρρυθμίσις αὕτη τοῦ παλαιότερου δικαίου ὑπὸ τοῦ βυζαντιακοῦ, οὐδεμίαν βεβαίως ἔχει σημασίαν. Κατὰ ταῦτα πανταχοῦ, ἐνθα ὁ Windscheid γράφει «τέταρτον», ἀναγνωστέον παρ' ἡμῖν «τρίτον». — Οὕτως ἀπεφίνατο καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 4891 <1903> ἀπόφασις Πρωτοδ. Ἀθηνῶν, ἥτις ὁμοως μετερρυθμίσθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 29 <1904> ἀποφ. Ἐφ. Ἀθ. Λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν παρὰ Τριανταφυλλοπούλῳ ἐνθ. ἀνωτ., ὀδνινοσ ὁμοως ἡ διὰ τὸ νῦν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον δίκαιον γνώμη (σ. 86 ἐπ.) παρωρᾷ ἀτόπως τὰς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατούσας νῦν γενικὰς περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἐξ ἐθίμου δικαίου ἀρχὰς (περὶ ὧν πρβλ. ἀνωτ. I § 16 σημ. 3 καὶ τὴν ἐμὴν αὐτόθι παρατήρησιν) καὶ ὅστις περαιτέρω ἐσφαλμένος μὲν κατατάσσει (σ. 2 σημ. 4, σ. 87 σημ. 2) καὶ ἐμὲ μεταξὺ τῶν διδασκόντων, ὅτι ἡ εἰς τρίτον μεταβολὴ ὀφείλεται εἰς πλάνην τῶν συντακτικῶν τῶν βυζαντι-

ροδοσίας ἐξομοιοῦνται ἄλλαι τοῦ κληρονόμου ἐπιβαρύνσεις².

Ἡ ιδιότης τοῦ κληρονόμου ὡς ἐκ διαθήκης ἢ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου οὐδεμίαν ἐπάγεται διάκρισιν³. Ἄλλοι ὅμως πλὴν τοῦ κληρονόμου τετιμημένοι δὲν ἔχουσι παρόμοιον δικαίωμα⁴ δύναται δὲ μόνον, ἵνα τὸ παρ' αὐτῶν λόγῳ τοῦ φαλκιδίου νόμου ἀπολλύμενον ἀφαιρέσωσιν ἀναλόγως ἐκ τῶν ὑπὲρ ἄλλων προσώπων ἐπιβεβλημένων αὐτοῖς βαρῶν⁵.

Τὸ ἀνίσχυρον τῶν προσβαλλόντων τὸν φαλκίδιον νόμον βαρῶν εἶναι ἀκυρότης⁶. Ἐὰν τὸ κληροδόμημα μὴ ἦ διαιρετόν, ὁ κληροδόχος ὑποχρεοῦται εἰς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν⁷. Ἀβεβαίου δ' ὄντος, ἂν προσβάλλεται τὸ τέταρτον, ὁ κληροδόχος ὀφείλει νὰ χορηγήσῃ ἀσφάλειαν δι' ἐνδεχομένην ἀπόδοσιν τοῦ ἐπὶ πλεόν ληφθέντος⁸.

κῶν συλλογῶν, ἀνακαλούθως δὲ πρὸς ἑαυτὸν παρενεῖρει τὸ ἀρθρ. 2 τοῦ Ἀστικῶν ἡμῶν νόμου τοῦ 1856.]

² Ὁ φαλκίδιος νόμος ἀφεώρα μόνον εἰς τὰ legata. Εἰς τὰ fideicommissa ἐπεξετάθη ἐπὶ Βεσπασιανοῦ διὰ τοῦ SC. Pegasianum, Gai II 254, § 5 I. de fideic. her. 2. 23¹ εἰς τὰς αἰτίαι θανάτου δωρεάς ὑπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, L. 32 § 1 D. de don. i. v. e. u. 24. 1. (Seu ff. Arch. LIII. 194), L. 77 § 1 D. de leg. II°, L. 5. 12. C. h. t., L. 2 C. de m. c. don. 8. 56 [57] [A. Π. 408 <1901>] εἰς βάρη ὑπὸ τύπον αἰρέσεως ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, L. 18 C. h. t.

³ Εἰς τὰς ἐξ ἀδιαθέτου καταπιστεύσεις ὁ φαλκίδιος νόμος ἐπεξετάθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου, L. 18 pr. D. h. t.

⁴ Οὐδ' αὐτοὶ οἱ καθολικοὶ κληροδόχοι. L. 49 [47] § 1 D. h. t., L. 23 [22] § 5, L. 26 [25] § 2 D. ad SC. Treb. 35. 1.

⁵ L. 43 § 3 D. de cond. 35. 1, L. 32 § 4 πρβλ. § 5 D. h. t., L. 1, L. 5 D. si cui plus 35. 3, L. 65 [63] § 12 D. ad SC. Treb. 35. 1. Ἐπὶ κληροδοσιῶν διατροφῆς οὐδὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔχουσι κατὰ τὴν εἰκαζομένην τοῦ κληρονομούμενου βούλησιν, L. 25 § 1 D. h. t., L. 77 § 1 D. de leg. II°, L. 21 § 1 D. de ann. 33. 1.

⁶ L. 73 § 5 D. h. t. Βασ. (41. 1) οβ':— «... καὶ ὁ φαλκίδιος ἰδίῳ δικαίῳ μειοὶ κατ' ἀναλογίαν ληγάτα». L. 1 § 5 D. quo l. leg. 43. 3 Βασ. (44. 42) α' αὐτ. «Εἰ καὶ δοκεῖ σωματικῶς νέμεσθαι, ὅμως τὸ τέταρτον τοῦ Φαλκιδίου ἴρσο iure παρὰ τῷ κληρονόμῳ μένει». L. 23. 26 D. h. t., L. 76 D. de R. V. 6. 1. Ὁρ. καὶ § 33. I. de act. 4. 6.

⁷ L. 7. 23, L. 80 § 1 D. h. t., L. 5 § 1 D. de doli exc. 44. 4, L. 76 pr. D. de leg. II°.

⁸ Tit. Dig. 35. 3 si cui plus quam per legem Falcidiam licuerit legatum esse dicetur. Βασ. 41. 2 ἐάν τι πλεόν ἤπερ κατὰ τὸν νόμον τοῦ φαλκιδίου καταλειφθῇ ληγάτων. L. 1 § 16, L. 31, L. 45 § 1, L. 73 § 2 D. h. t. Ἡ καὶ

Τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα δύναται νὰ ἐνασκηθῆ ὁ μόνον δι' ἀμύνης ἐναντίον τῆς κληροδοτικῆς ἀξιώσεως⁹, ἀλλὰ καὶ δι' ἀγωγῆς¹⁰. Κατὰ κανόνα ὁμως ἐκλείπει ἢ τοῦ ἀχρεωστήτως δοθέντος ἀναζήτησις, ἐὰν ἢ καταβολὴ ἐγένετο ἐν ἐπιγνώσει τοῦ ἀχρεωστήτου ἢ ἐξ ἀσυγγνώστου πλάνης¹¹.

2. Ἐξαιρέσεις*.

§ 651.

Τὸ ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου δικαίωμα δύναται νὰ ἀποκλεισθῆ διατάξει τοῦ κληρονομουμένου¹. Ἐπὶ τῶν παρὰ στρα-

οὐδαμῶς πρὸς τὸ παρὸν καταβάλλεται τὸ κληροδότημα, ὃ δὲ κληρονόμος δίδωσιν ἀσφάλειαν, L. 73 § 1 cit: «cautionibus res explicari potest, ut duorum alterum fiat, aut ita ratio habeatur, tamquam pure debeatur, aut ita, tamquam nihil debeatur, deinde heredes et legatarii inter se caveant, ut existente condicione aut heres reddat, quando minus solverit, aut legatarii restituant, quanto plus consecuti sint». — Ἡ ἀσφάλεια παρέχεται δι' ἐγγυοδοσίας, L. 3 § 1 D. si cui plus 35. 3. [Πρὸβλ. διὰ τὸ παρ' ἡμῖν δίκαιον τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἄνωτ. § 554 σημ. 6]. Τὸ Δημόσιον εἶναι κατὰ κανόνα ἀπηλλαγμένον, L. 3 § 5 eod. ἐπίσης ἀπηλλαγμένους εἶναι ὁ κληροδόχος διατροφῆς, L. 3 § 4 eod.

⁹ Κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ δι' exceptio ἢ replicatio. L. 23, L. 80 § 1 D. h. t., L. 5 § 1 D. de doli exc. 44 4, L. 76 pr. D. de leg. II°, L. 16 pr. § 1 D. h. t., L. 88 § 1 D. h. t., L. 15 pr. D. h. t. Πρὸβλ. Ubbelohde über den Satz ipso iure compensatur σ. 57 ἐπ.

¹⁰ Rei vindicatio: L. 26 D. h. t. Condictio indebiti: L. 31 D. h. t., L. 9 C. h. t. Actio in factum: L. 77 § 2 D. de leg. II°, L. 1 § 11 D. h. t. Actio de dolo: L. 23 D. de dolo 4. 3 (πρὸβλ. ὡς πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο Ubbelohde Zeitschr. für RGesch. XI σ. 250 ἐπ.).

¹¹ L. 1. 9. 19 C. h. t., L. 9 § 5, L. de I. et F. I. § 22. 6. Νεαρ. 1 κεφ. 3: [«Ὁ μὴν οὐδὲ ἐφήσομεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἐπισταμένοις μὲν, ἀφυλάκτως δὲ καταβαλοῦσιν, εἴτα ὕστερον πράγματα τοῖς λαμβάνουσι παρέχειν καὶ ἀναλαμβάνειν βούλεσθαι παρ' αὐτῶν, ὅπερ ἂν τύχοιεν καταβαλόντες... πλὴν εἰ μὴ δικαία τις αἰτία τοῦτο εἰσαγάγοι, παραδόξου τινὸς ἀναφανέντος. ὅπερ ἐλάττω τὴν οὐσίαν καὶ χώραν τῇ ἀναλήψει ποιεῖ. Πρὸβλ. ἄνωτ. II § 289 σημ. 5. [A. II. 283 <1911>].

* Πρὸβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐιδιῶς Vangerow II § 538. [Καλλιγᾶς § 299-301, Παπαρηγόπουλος § 587-590, Κραυσᾶς § 300].

§ 651 ¹ Ὅπως ἐθέπισεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Νεαρ. 1 κεφ. 2 § 2 (Auth. Sed cum testator C. h. t.), ἐν ᾧ κατὰ τὸ προγενέστερον δίκαιον τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα διέφευγε τὴν ἀθαιρεσίαν τοῦ κληρονομουμένου, L. 15 § 1. 8, L. 27 D. h. t., L. 11 C. h. t. (πρὸβλ. ὁμως καὶ L. 12 D. h. t., L. 77 § 31 D. de leg. II° περὶ τούτων δὲ Dernburg Arch. für civ. Pr. XLVII σ. 297 ἐπ.· περὶ τῆς L. 64 D. h. t. ὅρ. Vangerow II σ. 394). Ἔρις ὁμως ὑπάρχει περὶ τὴν ἐρμη-

τιώτου καταλειπομένων κληροδοσιῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπεκλείετο κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἄνευ τοιαύτης διατά-

νειάν τῆς ἰουστινιανείου διατάξεως. Ἡ κρατούσα γνώμη ἀξιοὶ ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τοῦ δικαίωματος ἐπὶ τοῦ τετάρτου διὰ ῥήτης καὶ ἐπίτηδες τεθειμένης διατάξεως· οὕτως ἐπ' ἐσχάτων αὐτῆς Brinz 1 ἔκδ. σ. 938. 2 ἔκδ. II § 417 σημ. 10. Ἔτεροι δοξάζουσιν ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα εἶναι ἤδη ἀποκλεισμένον, ὅταν ὁ κληρονομούμενος δὲν διετέλει ἐν πλάνῃ περὶ τοῦ ὅτι ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ κληρονόμου πλέον τῶν $\frac{1}{4}$. Marezoll Mag. f. RW. u. Gesetzg. IV σ. 354-362, N e u n e r heredis institutio ex re certa σ. 117-120. Πρβλ. Seuff. Arch. XI, 57, XXVII, 239. Τρίτη γνώμη δὲν ἀπαιτεῖ μὲν ῥήτην περὶ ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωματος δήλωσιν, ἀπαιτεῖ ὁμως εἰδικὴν περὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου, ἐπομένως ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως ὅτι ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοῦ κληρονόμου πλέον τῶν $\frac{1}{4}$ καὶ τὴν συνείδησιν ὅτι τοῦτο προσκρούει εἰς τοῦ φαλκιδίου νόμου τὴν διάταξιν. Otho Vangerow ἔνθ. ἀνωτ. I. ἀρ. 2, φ' ἔπονται Arndts RLex. VI σ. 320, Sintenis III § 215 σημ. 44. Seuff. Arch. XXXIII, 47 ἀρ. 6, XXXIII, 50. [Ἐφ. Ἀθ. 387 <1920>]. Καὶ ἐγὼ θεωρῶ προτιμητέαν ταύτην τὴν μέσην γνώμην. Ἡ πρώτη δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ γράμματος τῆς ἰουστινιανείου διατάξεως: «Εἰ μέντοι ῥητῶς ἐπισκήψαι μὴ βούλεσθαι τὸν κληρονόμον παρακατασχεῖν Falcidion»· διότι οὐ μόνον εὐχερῆς ἢ ἐναλλαγὴ μεταξὺ ῥήτης δηλώσεως καὶ ῥήτης (ἀναμφιβόλου) βουλήσεως, ἀλλ' ὄρ. πλὴν ἄλλων καὶ L. 18 [17] pr. D. ad SC. Treb. 35. 1 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν L. 3 § 3 D. de usur. 22. 1 καὶ τὰ λοιπὰ ἐν § 647 σημ. 15 μνημονευθέντα χωρία. Πρβλ. Leonhard Irthum σ. 207. Ἡ δευτέρα γνώμη ἔχει μὲν οὐχὶ μικρὰν ὑποστήριξιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀντιτίθησι τὴν περίπτωσιν τοῦ «ῥητῶς ἐπισκήπτειν» πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς πλάνης τοῦ κληρονομουμένου ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἢ ὡς πρὸς τὸ ποσόν, ὅπερ ἐξ αὐτῆς λαμβάνει ὁ κληρονόμος· ἀλλ' ἐὰν πράγματι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησεν, ὅπως τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα ἀργῇ, καὶ μόνον διότι ὁ κληρονομούμενος διέθετο ἐν γνώσει ἀπλῶς ὅτι δὲν ἀπομένει τέταρτον εἰς τὸν κληρονόμον, διατί δὲν εἶπεν ἀπ' εὐθείας τοῦτο; Καὶ ὁμως ὁ Ἰουστινιανὸς ἄρχεται τῆς διατάξεως αὐτοῦ (κεφ. 2 init.) κυρῶν οὐχὶ ἀσαφῶς τὸν φαλκιδίου νόμον, εἰ καὶ διατελοῦντα ἐν διαφωνίᾳ πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου. Δέον μόνον, διατάσσει, ὅπως διὰ συντάξεως ἀπογραφῆς ἐξασφαλισθῇ ὁ κληροδόχος ἀπὸ ἀδικαιολογήτου ἀφαιρέσεως. Ἐνταῦθα δὲν παρενεῖρει τὴν παρατήρησιν, ὅτι, ἐὰν ἐξάγῃται ἐκ τῆς ἀπογραφῆς ὅτι εἰς τὸν κληρονόμον ἀπομένει πράγματι ἔλασσον τοῦ τετάρτου, τότε ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐλάττωσις τῶν κληροδοτημάτων συνάδει πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου. Ἐπεὶ τῆς γνώμης ταύτης καὶ Entsch. d. RG. XXII σ. 221 (=Seuff. Arch. XLIV, 199).—Κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἀποφανθῶμεν εἰδικῶς ὅτι ἐν αἰς περιπτώσεσιν ἢ εἰς κληροδοσίαν ἀποσκοποῦσα θέλησις τοῦ κληρονομουμένου διατηρεῖται ἰσχυρὰ μεθερμηνευομένη διὰ νομικῆς διασκευῆς εἰς κληροδοσίαν (§ 552 σημ. 3 ἐπ., § 553 σημ. 6 ἐπ., § 554 σημ. 19), τὸ ἐπὶ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου δικαίωμα δὲν ἐκλείπει. Πρβλ. ὁμως Seuff. Arch. XI, 63 ἀρ. 1 καὶ Rostocker Entscheidungen VIII ἀρ. 66 (=Seuff. Arch. XXX, 157). [Περὶ τῶν διαφορῶν γνωμῶν ὄρ. Ἰ. Εὐκλείδην ἐν τῇ ἀνωτ. § 568

ξεως². τοῦτο δὲν ἰσχύει πλέον σήμερον^{3α}. Τοῦναντίον ἐκλείπει τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα καὶ κατὰ τὸ νῦν ἰσχύον δίκαιον :

1) πρὸς ποινὴν τοῦ κληρονόμου, ἐὰν μὴ συντάξῃ κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις ἀπογραφὴν³ ἢ ἐὰν ἐπιδιώξῃ νὰ στερήσῃ τὸν κληροδόχον τοῦ κληροδοτήματος⁴. Ἐκ τῶν ὑπεξαίρεθέντων κληρονομικῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τῶν κληροδοτημάτων, ἅτινα μυστικῶς ὁ κληρονόμος πρὸς καταστρατήγησιν τοῦ νόμου ἀνέλαβε νὰ καταβάλλῃ εἰς ἀνίκανον, τὸ φαλκίδιον τέταρτον λαμβάνει ἀντὶ τοῦ κληρονόμου ὁ δημόσιος θησαυρός⁵.

2) Λόγῳ τῆς εὐνοίας, ἧς ὠρισμέναι κληροδοσίαι ἀπολαύουσιν, ἀργεῖ τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα⁶ ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν

σημ. 8 σημειωθείση διατριβῆ σ. 51 ἐπ., ἐπόμενον τῇ γνώμῃ τοῦ Windscheid. — Ἡ γνώμη, ὅτι ἡ προκειμένη τοῦ Ἰουστινιανοῦ διάταξις, μὴ καταστρωθεῖσα ἐν τοῖς Βασιλικαῖς, δὲν ἰσχύει τανῦν παρ' ἡμῖν, δὲν εἶναι ἐπιδοκιμαστέα ὡς ἀντικειμένη τῇ ἀνεκὰθεν ἀποδοθείσῃ εἰς τὸν εἰσαγωγικὸν νόμον τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835 ἐννοία (περὶ ἧς ὁρ. τὴν ἀνωτ. ἐν § 1 σημ. 8 ἐμὴν παρατήρησιν). Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις παρὰ Τριανταφυλλοπούλῳ ἐνθ. ἀνωτ., οὐτινος ὅμως ἡ διὰ τὴν ἐκ τῶν Βασιλικῶν παράλειψιν τῆς Νεαρᾶς γνώμη (σ. 63 ἐπ.) προσκρούει ἀποτόμως πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ρωμαίων (οὗ ἔνεκα παράδοξος, εἰ μὴ ἀτοπος, ἡ ἐν § 11 σημ. 4 ἐπὶ ἀτομία ὑποδηλουμένη μομφὴ κατὰ τῆς νομολογίας, ἧς προορισμὸς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ καὶ οὐχὶ ἡ δημιουργία δικαίου) καὶ οὐτινος ἡ περαιτέρω ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν ἡμῶν δίκαιον συλλογιστικὴ (σ. 88 ἐπ.) παρορᾷ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐθιμογενοῦς δικαίου. Πρβλ. καὶ ἀνωτ. ἐμὴν παρατήρησιν ἐν § 650 σημ. 1].

² Ὡς πανταχοῦ, ἐπὶ τελευταίων διατάξεων στρατιώτου ἐξετελεῖτο ἡ πραγματικὴ τοῦ κληρονομημένου βούλησις. L. 7 C. h. t., L. 12 C. de test. mil. 6. 21, L. 3 § 1 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 17. 92. 96 D. h. t., L. 17 § 4, L. 18 D. de test. mil. 29. 1.

^{3α} Στρατ. Νόμ. Αὐτοκρατ. ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 § 44 (πρβλ. § 537 σημ. 4α).

³ Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὰ κληροδοτήματα καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς κληρονομίας. Πρβλ. § 606 σημ. 8. 18. § 634 σημ. 10. Seuff. Arch. XXXI. 350, XLVIII. 98, L. 184. [Πρβλ. I. Εὐζελείδην ἐνθ. ἀνωτ. (σημ. 1) σ. 194].

⁴ L. 59 pr. D. h. t., Beneficio legis Falcidiae indignus esse videtur, qui id egerit, ut fideicommissum intercidat. Βασ. (41. 1) νη'. «Ὁ ποιήσας τι ἐπὶ τῷ ἀπολέσθαι τὸ ληγᾶτον οὐ παρακρατεῖ ἐξ αὐτοῦ φαλκίδιον».

⁵ L. 6 D. de his quae ut ind. 34. 9, L. 24 pr. D. h. t., πρβλ. L. 68 § 1 eod. L. 11 D. de his quae ut ind. 34. 9, L. 13, L. 59 § 1 D. h. t., L. 3 C. h. t., L. 49 D. de I. F. 49. 14. [Πρβλ. Καλλιγᾶν § 300. γ', Παπαρηγόπουλον § 587. γ, Κρασσᾶν § 300 σ. 532. Κατωτ. § 671 ἐν σημ. 7 καὶ 669 σημ. 3α].

⁶ Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐκτός τῶν ἐν τῷ κειμένῳ ὀνομαζομένων

ὑπὲρ εὐσεβῶν σκοπῶν⁷, ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν, δι' ὧν καλύπτεται ἡ νόμιμος μοῖρα⁸, ἐπὶ τῶν εἰς τὴν σύζυγον κληροδοσιῶν πραγμάτων, ἀποκτηθέντων πρὸς ἀτομικὴν αὐτῆς χρῆσιν⁹.

3) Οὐδὲν ἔχει τὸ ἰδιάζον ἢ διάταξις, ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ τετάρτου δικαίωμα ἀπόλλυσιν ὁ κληρονόμος καὶ διὰ παραίτησεως¹⁰ ἰδιάζον ὅμως εἶναι ὅτι ὡς τοιαύτη παραίτησις ἐκλαμβάνεται αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κληρονόμος ἤρξατο καταβάλλον ἐξ ὀλοκλήρου τὰ κληροδοτήματα ἐν γνώσει τῆς προσβολῆς τοῦ τετάρτου¹¹. Δὲν ἔχει τι τὸ ἰδιάζον ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν

κληροδοσιῶν συγκαταλέγεται ἐνταῦθα καὶ ἡ ἐπὶ σκοπῶν ἐλευθερώσεως L. 33. 35. 36 § 3 D. h. t., L. 6 D. de fideic. lib. 40. 5.

⁷ Νεαρ. 131 κεφ. 12. Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. V σ. 76 ἐπ., Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. III. 6 Seuff. Arch. XI. 63 ἀρ. 2. [Πρβλ. ἀποφ. 40 <1920> δικαστ. Ἀλεξανδρείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXXI σ. 203 ἐπ.].

⁸ L. 87 § 4 D. de leg. II°, L. 36 pr. C. de inoff. test. 3. 28. Πρβλ. v. Buchholtz juristische Abhandlungen σ. 156 ἐπ. [A. II. 177 <1911>]. Συντρέχει ἡ actio suppletoria, ὑπαρχόντων συγκληρονόμων τοῦ βεβαρημένου; Πρβλ. E. A. Seuffert ἐν ταῖς εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσθήκαις § 624 σημ. 12 ἐν τέλ. § 654 σημ. 6 ἐν τέλ.

⁹ L. 81 § 2 D. h. t. [Βασ. (41. 1) π'. «Ὅτε ἡ ληστευομένη τῇ γυναικὶ προῖξ αὐτῆς, οὔτε τὰ χάριν αὐτῆς εὐτρεπισθέντα ἢ ἀγορασθέντα ὑπόκεινται τῷ φαλκιδίῳ». — «Ἐτερος λόγος ἀργίας τοῦ φαλκιδίου νόμου ἀναγράφεται εἰς εἰδικὴν περίπτωσιν κληροδοσίας ἀκίνητου, περὶ ἧς ἐν Νεαρ. 119 κεφ. 11. «Εἶποτε δέ τις διάθηται καὶ τι πρᾶγμα ἀκίνητον τῇ ἰδίᾳ φαμίλιᾳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ ὀνόματι ληγάτου καταλείψῃ καὶ εἰδικῶς εἶπῃ μηδενὶ γρόφῳ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς κληρονόμοις ἢ διαδόχοις ἐκείνου ὅτινι καταλειφθῆναι διαμένειν, ἐπὶ τούτου τοῦ ληγάτου κελεύομεν τὸν φαλκίδιον νόμον χῶραν παντελῶς μὴ ἔχειν, ἐπειδὴ τὴν ἐκποίησιν τούτου αὐτὸς ἐκόλυσεν ὁ διαθέμενος». Βασ. (41. 5) δ'. Ἀρμεν. (5. 10) 29].

¹⁰ L. 19 C. h. t., L. 46. 71 D. h. t., L. 20 § 1 D. de don. 39. 5. Ἀνίσχυρος ἢ παραίτησις πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου, L. 15 § 1 D. h. t.

¹¹ Δὲν ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ ἀρνηθῆ ἑπομένῳ κληροδόχῳ ὅτι παρέσχεν εἰς προηγούμενον. Ὅπως ὤρυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν Νεαρ. 1 κεφ. 3. Ἐνταῦθα, ὡς εἰκόσ, προϋποτίθεται ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν ὤρμηθη ἐξ ἰδιατέρων αἰτίων, ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ προηγούμενου κληροδόχου ἀπορρεόντων. Ἐτεροι ἐρμηνεῖται τοῦ νόμου παρὰ Rosshirt I σ. 586 σημ. 4 καὶ Puchta § 548, d. § 549, k. Ὁρ. τοῦναντίον Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. II. 1, Sintenis III § 315 σημ. 48. Οὐχὶ ἄλλως δύναται νὰ χρῆθῆ ἢ περίπτωσις, καθ' ἣν τὰ κληροδοτήματα, ἅπαντα κατέβαλεν ἡδὴ ὁ κληρονόμος, ὀφείλονται ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κληροδόχῳ ὅσπερ ἀπληρωαίμενη εἶναι ἢ L. 15 § 2 D. h. t., ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ποιεῖται καθόλου λόγον περὶ πληρωμῆς, ἐν γνώσει γινομένης, περὶ ἧς δὲν ποιεῖται

κληροδοσίαν ἢ διάταξις, ὅτι εἰς οὐδεμίαν αὐτῆ ὑπόκειται ἀφαίρεσιν, ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐξηναγκάσθῃ νὰ ὑπεισέλθῃ¹².¹³

3. Ὑπολογισμὸς τοῦ τέταρτου.

§ 652.

Ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος¹ λάβῃ ἐλεύθερον κληροδοσιῶν καὶ ἐτέρων βαρῶν.

1. Δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος. Τοῦτο λέγοντες νοοῦμεν, ὡς εἰκός, τὸ τέταρτον τῆς καθαρᾶς κληρονομικῆς μερίδος, ἥτοι τῆς μερίδος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χρεῶν, ἀφ' οὗ ὁ κληρονόμος, καίπερ βεβαρημένος διὰ κληροδοσιῶν ἢ ἄλλων ἐλευθεριῶν παροχῶν, εὐθύνεται οὐδὲν ἥττον εἰς τὰ χρέη². Ἄλλ' ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ οὐ μόνον τὰ ἀπὸ τοῦ κληρονομούμενου προερχόμενα χρέη, ἀλλὰ καὶ τῆς κηδεΐας τὰ ἀναλώματα,

βεβαίως λόγον ἢ L. 16 D. h. t. Ἀντιδοξεῖ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ., τὸναντίον δὲ Sintenis ἐνθ. ἀνωτ. Γ' Ομοδοξοῦσι Παπαρηγόπουλος σ. 491 σημ. 2, Κρασσᾶς § 300. σημ. 10 Πρβλ. I. Εὐκλείδην ἐν τῇ ἀνωτ. § 536 σημ. 8 σημειωθείση διατριβῇ, σ. 196 ἐπ.—Ἐφ. Ἀθ. 387 <1920>].

¹² Διότι ὁ κληρονόμος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐδεμίαν ἐν γένει ὀφείλειαν δέον νὰ ἔχῃ ἐκ τῆς ὑπεισελεύσεως. L. 4, L. 15 § 4, L. 28 [27] § 2 D. ad SC. Treb. 36. 1. Πρβλ. κατωτ. § 668.

¹³ Ἐτι ὀλιγότερον εἶναι ἰδιάζον ὅτι ἡ ἀφαίρεσις τοῦ τέταρτου ἀργεί ἐπὶ κληροδοσιῶν, αἵτινες οὐδὲν ἕτερον παρέχουσι τῷ κληροδόχῳ ἢ ὅ,τι οὗτος δικαιούται καὶ ἄνευ αὐτῶν νὰ ἀπαιτήσῃ, ὡς καὶ ἐπὶ ἐκείνων, αἵτινες οὐδὲν ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ κληρονόμου διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ κληροδόχημα οὐδεμίαν ἔχει δι' αὐτὸν περιουσιακὴν ἀξίαν. L. 28 § 1 D. de leg. I^o, L. 57. 81 D. h. t., L. 1 § 12 D. de dote prael. 33. 4 L. 15 C. h. t. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον χωρίον πρβλ. ἐπι Arndts VI σ. 322 σημ. 47, Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. III. 2.

§ 652 ¹ Ἡ κληρονομικὴ μερίς δύναται, ὡς εἰκός, νὰ ἦ καὶ δόλοκληρος ἢ κληρονομία.

² § 3 I. h. t., L. 39 D. h. t., L. 6 pr., L. 14 C. h. t. Καὶ ὅ,τι ὀφείλειεν ὁ κληρονομούμενος αὐτῷ τῷ κληρονόμῳ δύναται οὗτος νὰ ἀφαιρέσῃ, L. 6 pr., L. 8 C. h. t., L. 87 § 2 D. h. t., πρβλ. L. 12 D. h. t., L. 77 § 31 D. de leg. II° (§ 651 σημ. 1) ὡς ἀντιστρόφως ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ εἰς τὴν κληρονομίαν ὅ,τι αὐτὸς ὀφείλειεν εἰς τὸν κληρονομούμενον. Πρβλ. ἀνωτ. II § 352 σημ. 4.

ἀποτελοῦντα ὡσαύτως κληρονομικὸν χρέος³ δύναται προσέτι νὰ ἀφαιρέσῃ τὰ ἔξοδα τῆς παραλαβῆς καὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς κληρονομίας⁴, κατὰ δὲ τοῦ κανονικοῦ δικαίου τὴν διάταξιν καὶ τὴν νόμιμον αὐτοῦ μοῖραν⁵. Ὡς πρὸς τὸ μέτρον τῆς περιουσίας σκοπεῖται ὁ χρόνος τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου μεταγενεστέρας ἐπαυξήσεις δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλέσωνται οἱ κληροδόχοι, ὡς οὐδ' ὁ κληρονόμος μεταγενεστέρας ἐλαττώσεις⁶. Ὡς μεταγενεστέρα δ' ἐλάττωσις, μὴ λυσιτελῆς τῷ κληρονόμῳ, θεωρεῖται καὶ ἡ μετέπειτα ἐπερχομένη ἀφερεγγυότης ὀφειλετῶν τῆς κληρονομίας⁷, ἐν ᾧ τὰνάπαλιν ὠφελοῦνται βεβαίως οἱ κληροδόχοι, ἐὰν ἀναξιόχρεοι τῆς κληρονομίας ὀφει-

³ Πρβλ. § 3 I. h. t., L. 1 § 19, L. 2 D. h. t. Πρβλ. ἄνωτ. II § 430 σημ. 20

⁴ L. 72 D. h. t., L. 22 § 9 πρβλ. § 4 C. de iure del. 6. 30.

⁵ C. 16. 18 X. de testam. 3. 26. Τὰ χωρία ταῦτα παρέχουσι μὲν ἄμεσον λύσιν μόνον τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τέκνα εἰσὶ βεβαρημένα τῇ κληροδοσίᾳ τοῦ νὰ ἀποκαταστήσωσιν εἰς τρίτον, ἐὰν ἀποθάνωσιν ἀνευ παίδων, τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, ἀλλ' ὅμως ἀναγνωρίζουσι ἀρχὴν. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀγνοεῖ παντελῶς τὴν ἀρχὴν ταύτην, πρβλ. L. 8 § 9 D. de inoff. 5. 2. Τῷ ὄντι ἡ διάταξις τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐρείδεται εἰς ἰδέαν παντελῶς τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ ἄλλοτριάν, τὴν ἰδέαν δηλ. ὅτι ὁ ἀναγκαῖος κληρονόμος λαμβάνει ὠρισμένον τῆς κληρονομίας μέρος ὡς ὀλοσχερῶς ἐξηρημένον τῆς τελευταίας διατάξεως, ἃρα ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμου. "Or. ιδίως c. 18. cit.:—«quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem iure naturae, in qua gravari nequivit, nec non quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset». Πρὸδηλον ὅτι τὸ κανονικὸν δίκαιον διατελεῖ ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν γερμανικῆς περὶ δικαίου ἀντιλήψεως.—'Ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα διδασκόμενα δὲν εἶναι γενικῶς ὁμολογημένα. "Ἐτεροι αὐστηρότεροι περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν μνημονευθέντων χωρίων δὲν στέργουσι νὰ προβῶσι πέρα τῶν κατιόντων ἢ πέρα τῆς καθολικῆς κληροδοσίας ἢ οὐδὲ πέρα τῆς ὑπὸ αἵρεσιν ἢ προθεσίαν καθολικῆς κληροδοσίας. Πρβλ. Glück VII σ. 154 ἐπ., Rosshir I σ. 548 ἐπ., Arn dts RLex. VI. σ. 314 σημ. 293, Sintenis III § 215 σημ. 41, Puchta § 551 καὶ Vorl περὶ τούτου. Seuffert Arch. III. 353. 354, V. 41, VII 207, XIII. 106, XXV. 143, LIII 19. [Ἐννοεῖται ὅτι ἡ διάταξις αὕτη τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας δὲν ἰσχύει παρ' ἡμῖν. Πρβλ. περὶ τῆς διατάξεως ταύτης Τριανταφυλλόπουλον ἐνθ. ἄνωτ. σ. 23, ὅστις ὅμως οὐχὶ ἀκριβῶς ἐκτίθεισι τὰ κατ' αὐτήν].

⁶ § 2 I. h. t., L. 30 pr. § 2-4, L. 56 pr., L. 73 pr. D. h. t.

⁷ L. 30 pr. D. h. t. Βασ. (41. 1) κατ'. «Οἰαδήποτε ζημίᾳ τῇ κληρονομίᾳ ἐπισημῆ ἄνευ δόλου τῶν ληγαταρίων, τὸν κληρονόμον βλάπτει... καὶ οὐ λογίζεται εἰς φαλκίδιον». L. 56 pr. D. h. t.

λέται κτήσονται νέαν περιουσίαν⁸. Ἐποφελῆς ὡσαύτως ἀποβαίνει τοῖς κληροδόχοις ἢ ἄρσις τῆς αἰρέσεως, ὅφ' ἦν διατελοῦσι κληρονομικαὶ ἀπαιτήσεις, ἀλλ' ὅμως ὠφελεῖ καὶ τὸν κληρονόμον ἢ ἄρσις τῆς αἰρέσεως, ὅφ' ἦν διατελοῦσι κληρονομικὰ χρεῖ⁹.

2. Ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος ἔξῃ ὡς κληρονομικὴν μερίδα ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς κληρονόμου¹⁰. Ὅ,τι ἔχει ἐκ παροχῆς μὲν τοῦ κληρονομουμένου, ἀλλ' οὐχὶ ὡς κληρονόμος, δὲν συγκαταριθμεῖται εἰς τὸ τέταρτον· ὅθεν δὲν συγκαταλογίζεται ἰδίως τὸ πρὸς αὐτὸν δοθὲν κληροδότημα, ὡς ἐπίσης πᾶν ὅ,τι λαμβάνει λόγῳ πληρώσεως αἰρέσεως, προστεθειμένης εἰς διάταξιν, ὑπὲρ ἄλλου γενομένην¹¹. Ἐν τούτοις δύναται ὁ κληρονομούμενος νὰ ὀρίσῃ τὸ ἐναντίον¹². Ὡς οὐδὲ τᾶλλα κληροδοτήματα, οὕτω δὲν ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ ὁ κληρονόμος εἰς τὸ τέταρτον οὐδ' ἐκεῖνα, ἅτινα λαμβάνει παρὰ κληρο-

⁸ L. 56 § 1 D. h. t.—*et ego quaeram, si debitoris, qui tunc non erat solvendo, ampliatae facultates fuerunt? et cum in isto placuerit ex post facto uberiorem videri fuisse hereditatem.* «L. 82 D. h. t. ἐνθα φέρεται ὅτι πλὴν ἐκεῖνου, ὅπερ δύναται νὰ εἰσπραχθῇ ἀπὸ τοῦ ὀφειλέτου συνυπολογιστέον καὶ τὴν ἀγοραίαν τοῦ ὑπολοίπου ἀξίαν.—Καθ' ὃν τρόπον ἢ μεταβολὴ τῆς πρὸς παροχὴν ἰκανότητος τοῦ ὀφειλέτου, οὕτω πως κρίνεται ὅφ' ἐκατέραν τῶν ἐπόψεων καὶ ἢ μεταβολὴ τοῦ ποσοῦ τοῦ χρηματίου ὡς πρὸς τὸ χρέος τοῦ χρηματίου. L. 56 pr. § 1 D. h. t. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου διορθοῦται ἡ L. 83 D. h. t.

⁹ L. 56 § 1 D. h. t. cit., ἐνθα μετὰ τὰς ἐν τῇ προηγουμένῃ σημειώσει τυπωθείσας λέξεις λέγεται περαιτέρω: «*sicuti cum conditio crediti exstitit post mortem*». L. 73 § 1 D. h. t.

¹⁰ *Dernburg Arch. f. civ. Pr. XLVII σ. 291 ἐπ. (1864)*. Πρβλ. *Seuff Arch. V. 42*.

¹¹ L. 74 D. h. t. Βασ. (47. 1) ογ' «Τὸ ληγατευθὲν τῷ κληρονόμῳ ἐπειδὴ οὐχ' ὡς κληρονόμος παρὰ τοῦ συγκληρονόμου τοῦτο λαμβάνει, οὐ λογίζεται εἰς τρίτον». L. 91 D. h. t. (41. 1) γ'. «Ὅσα ὀνόματι κληρονομαίῳ ἔχει ὁ κληρονόμος, εἰς φαλκίδιον λογίζονται, οὐ μὴν τὰ ληγατευθέντα αὐτῷ, ἢ τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως αὐτῷ δοθέντα». L. 22 pr., L. 86 D. h. t., L. 24 C. fam. etc. 3. 36· L. 76 pr., L. 44, L. 40 § 1 D. h. t. Ὡς πρὸς τὸ περαιτέρω περιεχόμενον τῆς L. 91 D. h. t. cit. πρβλ. § 666 σημ. 8.

¹² Τοιαύτη διατάξει χρώμενος δύναται ὁ κληρονομούμενος καὶ διὰ παροχῶν ἐν ζωῇ νὰ καλύψῃ τὸ τέταρτον. L. 56 § 5 D. h. t.—Ὁ κληρονομούμενος

δόγου εἰς βάρος αὐτοῦ τιμηθέντος¹³. δὲν δύναται ὁμως νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κληροδόγου μέχρι τοῦ ποσοῦ, ὅπερ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει¹⁴. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ ὡς πρὸς ὅ,τι λαμβάνει ὁ κληρονόμος παρὰ τινος κληροδόγου διὰ πληρώσεως τῆς αἰρέσεως, ὕφ' ἣν ἐγένετο αὐτῷ ἡ κληροδοσία¹⁵. Τούναντίον δὲν ἰσχύει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς ὅ,τι κατὰ διάταξιν

δὲν καθίστησι μὲν διὰ τοιαύτης διατάξεως κληρονομίαν ὅ,τι δὲν εἶναι κληρονομία, πορίζει ὁμως ἀντάλλαγμα τῆς κληρονομίας, ἣν ἀφαιρεῖ δι' ὅσων ἐπέβαλε κληροδοσιῶν. "Ὅθεν ἐν L. 56 § 5 D. h. t. Βασ. (41. 1) νε' λέγεται ἀπλῶς: «οὔτε γὰρ δύναμαι ὀνόματι τοῦ φαλκιδίου παρακρατεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ προενόησέ μου ὁ διαθέτης δεδωκώς μοι τὰ εἰκοσιπέντε νομίματα». "Ἄλλην καὶ εἰς ἄλλο ἄγουσαν ἀποτέλεσμα ἀρχὴν ἐφαρμόζει ἡ L. 75 D. h. t., τὴν τῆς προϋποθέσεως (§ 636 σμ. 3): «Sed si ideo legatum et datum est, ut integra legata vel fideicommissa praestet, deneganda erit actio legati. si lege Falcidia uti mallet». Πάντως κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον ἡ διάταξις περὶ τοῦ καταλογισμοῦ εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κληροδοτήματος κτλ. ἤδη διὰ τοῦτο ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπενέργειαν, ὅτι ἐνέχει ἀπαγόρευσιν τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ παρασχεθέντος ποσοῦ. Πρβλ. E. A. Seuffert ἐν τῷ τοῦ πατρὸς συγγραμμάτι § 622 σμ. 11. "Ἄλλως ὁ Dernburg Arch. f. civ. Pr. XLVII σ. 294 ἐπ., v. Buchholtz Prälegate σ. 445 ἐπ., Brandt Krit. Erläuterung der L. 31 (30) § 4 ad SC. Treb. (Cassel 1879) σ. 30 ἐπ. διδάσκοντες ὅτι ὁ κληροδόχος, ἔχει μόνον τὴν ἐπιλογὴν μεταξύ κληροδοτήματος καὶ ἀφαιρέσεως τοῦ τετάρτου. Περὶ τῆς πραγματείας τοῦ Brandt πρβλ. Schirmer krit. VJSchr. XXII σ. 434 ἐπ.

¹³ L. 29 D. h. t. Βασ. (41. 1) κη'. «'Εάν ληγατευθῇ σοι παρ' ἐμοῦ πρᾶγμα, καὶ μετὰ χρόνον ἀξιωθῆς ἀποκαταστήσαι μοι αὐτό, οὐ λογίζεται μοι εἰς φαλκίδιον, ὅτι μέλλω ὡς δι' ἀποκαταστάσεως λαμβάνειν αὐτό». L. 22 pr. D. h. t.

¹⁴ L. 22 pr. D. h. t., L. 94 D. eod., L. 79 [78] pr. D. de her. inst. 28. 5, L. 15 D. de his quae ut ind. 34. 9, L. 24 i. f. C. fam. ere 3. 36. Τὰ χωρία ταῦτα ποιοῦνται λόγον μόνον περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ ἀπέναντι τοῦ κληρονόμου κληροδόχος εἶναι συγκληρονόμος· ἀλλ' οὐδείς ὑπάρχει λόγος, ὅπως ἡ ὑπ' αὐτῶν διδομένη λύσις περιορισθῇ εἰς ταύτην τὴν περίπτωσιν. Dernburg ἐνθ. ἀνωτ. σ. 300 ἐπ., v. Buchholtz Sell's Jahrb. III σ. 256 ἐπ. καὶ Prälegate σ. 446 ἐπ., G. Kretschmar: erbrechtliche Dompensationen, Leipzig 1892.

¹⁵ Τὸ αὐτὸ ῥητέον ἐν ἑκατέρῃ τῶν εἰρημένων ἐπόψεων· ὥστε τὸ ληφθὲν ἔνθεν μὲν δὲν καταλογίζεται εἰς τὸ τέταρτον, ἔνθεν δ' ἐλαττοῖ τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται κληροδόχου γεννησομένην ἀφαίρεσιν. Τὸ τελευταῖον δὲν μαρτυρεῖται ῥητῶς ἐν ταῖς πηγαῖς, οὐ ἔνεκα ἀντίθετα φρονουσῖν v. d. Pfordten de praelegatis p. 84 καὶ v. Buchholtz Prälegate σ. 455, οὐχὶ εὐλόγως ὡς μοι φαίνεται. "Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον ὄρ. ἰδίως L. 40 § 1 D. h. t. Βασ. (41. 1) λθ' αὐτ. «'Εάν ληγατεύσω σοι ἀγρὸν ἄξιον εἰκοσι νομισμάτων ὑπὸ αἴρεσιν τοῦ δοῦναι δέκα νομίματα, ὅλος ὁ ἀγρός ἐστίν ἐν ληγάτῳ». Προσέτι L. 30 § 7, L. 91 D. h. t. Πρβλ. § 666 σμ. 8.

τοῦ κληρονομουμένου μέλλει ὁ κληρονόμος ν' ἀναλάβῃ παρὰ τοῦ κληροδόχου ἀντὶ τῆς παροχῆς τοῦ κληροδοτήματος ἢ ὡς πρὸς ὅ,τι ἐπιτρέπεται νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ: ¹⁶ ὅ,τι τοιοῦτο-τρόπως λαμβάνει ὁ κληρονόμος δὲν ἔχει μὲν ὡς κληρονόμος¹⁷,

¹⁶ Ἐνταῦθα ὑπάγεται ἡ κληροδοσία, καθ' ἣν ὁ κληρονόμος ὀφείλει νὰ ἀγοράσῃ ἢ νὰ πωλήσῃ πρᾶγμα τι ἐπὶ τιμῆματι μὴ ἀντιστοιχοῦντι πρὸς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀξίαν. L. 19 πρβλ. L. 30 § 1, L. 87 pr. D. h. t. Ἴδιως ὁμως ὑπάγεται ἐνταῦθα ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἐδόθη κληρονομικὴ κληροδοσία deducta, retenta praecipua, accepta certa re ἢ pecunia, § 9 I. de fideic. her. 2. 23, L. 30 § 7, L. 90. 91. 93 D. h. t., L. 60 [58] § 3, L. 65 [63] § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κληροδοσίαν accepta certa re ἢ pecunia, αὕτη τὰ μάλιστα προσεγγίζει εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν κληροδοτεῖται τι ὑπὸ τὴν αἴρεσιν παροχῆς τινος ἐκ μέρους τοῦ κληροδόχου, τὴν δὲ ῥωμαϊκὴν ἐπιστήμην δὲν διέλαθε τοῦτο. L. 30 § 7 cit. Βασ. (41. 1) κθ' αὐτ. «Τὰ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως διδόμενα τῷ κληρονόμῳ οὐ λογίζεται αὐτῷ εἰς φαλκίδιον· εἰ μὴ ὅτε ὁ καθ' ὁμάδα δι' ἀποκαταστάσεως ὀρισθῆις κληρονομησάι ἀξιωθῆι δοῦναί τι καὶ λαβεῖν τὴν κληρονομίαν· οὐ δοκεῖ γὰρ ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως διδασθαι, ἀλλ' ὡσπερ τίμημα κληρονομίας». Ὅρ. καὶ L. 109 D. de cond. 35. 1, L. 13 § 6 D. de H. P. 5. 3, πρβλ. δὲ § 666 σημ. 8 ἐν τέλ. Dernburg ἐνθ. ἀνωτ. σ. 316 ἐπ., Schlagintweid Jahrb. f. Dogm. VI σ. 354 ἐπ.

¹⁷ Ὡς κληρονόμος δὲν ἔχει οὐδ' ὅ,τι τῷ ἐπιτρέπεται νὰ παρακρατήσῃ ἐκ τῆς ἀποδοτέας κληρονομίας. Ἀποδίδων τὴν κληρονομίαν, παύεται ἔχων ὡς κληρονόμος ὅ,τι εἶχεν ὡς τοιοῦτος· ἐν ιδιότητι κληρονόμου οὐδὲν ἐφεξῆς δύναται νὰ ἔχη. Τὸ παρακρατούμενον πρᾶγμα ἔχει δυνάμει τῆς διατάξεως τοῦ κληρονομουμένου, τῆς ἐπιτρεπτοσύνης αὐτῷ τὴν παρακράτησιν, ἡ διατάξις δ' αὕτη εἶναι μερικὴ, τ. ἔ. κληροδοσία. Ὅρ. § 9 I. de fideic. her. 2. 23 Θεοφ. αὐτ.—«καὶ τὸ πρᾶγμα μένει παρὰ τῷ κληρονόμῳ δίχα βάρους παντός, ὡσπερ ληγατευθὲν αὐτῷ». Πρβλ. ἰδίως, Neuner heredis institutio ex re certa σ. 95 ἐπ., προσφάτως Brandt ἐν τῇ ἐν σημ. 12 ἐν τέλ. μνημονευθεῖσῃ πραγματείᾳ σ. 30 ἐπ. ἄλλης γνώμης Brinz 1 ἐκδ. σ. 992. 2 ἐκδ. II σ. 341, Mandry Arch. für civ. Pr. I.I σ. 97 ἐπ., Arndts Συνέχ. Glück VLVII σ. 45, Kretschmar die Natur des Prälegats σ. 7 ἐπ. 194 ἐπ., E. A Seuffert ἐν Seuffert's Pand § 642 σημ. 8, Dernburg III § 87 σημ. 6. Ὑπὲρ τὸ δέον ὁμως προβαίνει ὁ Neuner, δεχόμενος (οὕτω καὶ Vangerow 7 ἐκδ. II σ. 485 καὶ προηγουμένοι παρὸ τῆς 5ης) τοῦ παρόντος ἐκδόσεις) ὅτι τὰ παρ' αὐτῷ μένοντα πρᾶγματα ἀναλαμβάνει ὁ βεβαρημένος παρὰ τοῦ κληρονομικοῦ κληροδόχου. Ἄπ' ἐναντίας τὰ παρακρατεῖ οὐ μόνον κατὰ τὴν νομίμ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ δικαίωμα. Εἰς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου ἐπιζαλουμένους τὴν L. 17 [16] § 3 ad SC. Treb. 36. 1.—«nec enim posse ex iure deduci quantitatem», ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ Schwing zur Lehre von der heredis institutio ex re certa σ. 38 ἐπ. ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν ἀναγνωρίζεται, ἀλλ' ἀπορρίπτεται ἀρχῇ αὕτη. Ἐντεῦθεν ὁμως δὲν ἔπεται ὅτι ὁ βεβαρημένος κληρονόμος ἔχει τὰ παρ' αὐτῷ μένοντα πρᾶγματα iure hereditario. Ἐχει μὲν αὐτὴν ταύτην τὴν κυριότητα,

ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου ὡς ἀποζημίωσιν ἀνθ' ὅσων δὲν ἔχει ὡς κληρονόμος¹⁸.—Τὰ προκληροδοτήματα ἔχει ὁ κληρονόμος μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ

ἦν ὡς κληρονόμος ἐκτήσατο, καὶ οὐχὶ ἑτέραν ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ κληρονομικοῦ κληροδόχου πρὸς αὐτὸν μεταβιβασθεῖσαν· ἀλλὰ τὴν κυριότητα ταύτην δὲν θὰ εἶχε πλέον, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ἡ περὶ ἀφαιρέσεως διατάξις. Τοῦτο οὖν ἔνεκα τὴν κυριότητα ἔχει δυνάμει τῆς διατάξεως ταύτης. Κατ' οὐσίαν ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα οἷα ἐπὶ τῆς ἐκδικητικῆς κληροδοσίας σχέσις. Καὶ ἐπὶ τῆς ἐκδικητικῆς κληροδοσίας ἡ κυριότης τοῦ κληροδόχου δὲν διέρχεται πρῶτον διὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονόμου, ἀλλὰ γεννᾶται καθ' ἣν στιγμήν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κληρονομίας δικαίωμα τοῦ κληροδόχου ἐμποδίζουσα τὴν εἰς τοῦτον μετάβασιν τῆς ἐπὶ τοῦ κληροδοτήματος κυριότητος. L. 80 D. de leg. II°, L. 69 pr. D. de leg. I^o. Ὡς δὲ ἐπὶ τῆς ἐκδικητικῆς κληροδοσίας ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ἐγκαταστάσεως δὲν ἔπεται ὅτι ὁ ἐγκατάστατος, ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμήν, γίνεται κύριος τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, οὕτως ἐν τῇ περιπτώσει ἡμῶν ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κληρονομίας δὲν ἔπεται ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ παρὰ τῷ κληρονόμῳ μένοντος πράγματος κυριότης μεταβιβάζεται ὡς στοιχεῖον τῆς κληρονομίας εἰς τὸν λήπτην. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον, ὅτι ἐκεῖ μὲν ὁ περιορισμὸς πηγάζει ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ κληρονομουμένου, ἐνταῦθα δὲ ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀποκαθιστῶντος. Ὅτι ὅμως ἡ θέλησις τοῦ ἀποκαθιστῶντος δύναται νὰ ἐνεργήσῃ περιοριστικῶς, τοῦτο λόγον ἔχει οὐχὶ τὸ κληρονομικὸν αὐτοῦ δικαίωμα, ἀλλὰ τὴν διατάξιν τοῦ κληρονομουμένου, τὴν ἀπονέμουσαν αὐτῷ τὸ πρᾶγμα τοῦτο. Ὁ Kreschmar die Natur des Prälegats σ. 8 ἐπ. δὲν θέλει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν διατάξιν ταύτην ὡς κληροδοσίαν ἢ τοῦλάχιστον ὡς «κυρίως κληροδοσίαν», καθὼ ἀφορῶσαν εἰς διατήρησιν, οὐχὶ δὲ εἰς λήψιν. Οὕτως ὅμως δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὐδὲ fideicommissum ne petat (creditor). Πρβλ. L. 22 D. de lib. leg. 34. 3.

¹⁸ Περὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν πρβλ. Vangerow § 536 σημ. ἀρ. II, Schlagintweit ἐνθ. ἀνωτ. σ. 350 ἐπ., Jacoby Zeitschr. f. Civ. Pr. N. F. XVI σ. 66· Dernburg ἐνθ. ἀνωτ. σ. 314 ἐπ., Schwing zur Lehre von der heredis institutio ex re certa σ. 27 ἐπ. 28 ἐπ., Neuner ἐνθ. ἀνωτ. σ. 107 ἐπ., Brinz I ἐκδ. σ. 927 ἐπ. 2 ἐκδ. II σ. 341· Brandt ἐν τῇ ἐν σημ. 12 ἐν τέλ. μνημονευθεῖσῃ πραγματείᾳ σ. 69 ἐπ. Πρβλ. τὴν σημ. 17 ἐν σ. 31 ἐπ.—Ὡς πρὸς τὴν πρώτην τῶν ἐν σημ. 16 εἰρημένων περιπτώσεων (ἀγορὰ ἐπὶ μεζῶνι ἢ πώλησις ἐπὶ ἐλάσσονι τμήματι) ἀπάντι ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ ἡ ἐκδοχή, ὅτι ἡ ἀντιπαροχὴ τοῦ κληροδόχου δὲν πρέπει νὰ καταλογίζεται εἰς τὸ τέταρτον, ἀλλὰ ν' ἀφαιρῆται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς κληροδοσίας, Ἐκάτερος τῶν ὑπολογισμῶν εἰς τὸ αὐτὸ φέρει ἀποτέλεσμα. Ἀσφαλῶς, ὅταν ὑπάρχῃ εἰς καὶ μόνος κληροδόχος. Ἀλλὰ καὶ πλείονον ὑπαρχόντων, πάλιν τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ἀρκεῖ μόνον κατὰ τὴν διανομήν τοῦ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον κληροδοτημάτων ἀφαιρέτου νὰ καταλογισθῇ εἰς τὸν κληροδόχον, ὅστις θὰ λάβῃ ἐπὶ ἀντιπαροχῇ, ἡ πραγματικὴ τῆς κληροδοσίας ὠφέλεια, ἐκεῖνο ἄρα, ὃ διατηρεῖ μετὰ τὴν ἀφαιρέσιν τῆς ἀντιπαροχῆς, οὐχὶ δ' ἐκεῖνο, ὃ φαινομενικῶς λαμβάνει. (Παράδειγμα.

μοίρας οὐχὶ ὡς κληροδόχος καὶ ἐπομένως δέον νὰ καταλογίσῃ ταῦτα μέχρι τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς τὸ τέταρτον¹⁹.—Ἐπίσης ὀφείλει ὁ κληρονόμος νὰ καταλογίσῃ εἰς τὸ τέταρτον τοὺς καρπούς, οὓς ἐν τῷ διαμέσῳ χρόνῳ συλλέγει ἐκ κληροδοτήματος, ἀποδοτέου βραδύτερον κατὰ διάταξιν τοῦ κληρονομούμενου· διότι καὶ ἐν τοιαύτῃ τινὶ διατάξει ἐμπεριέχεται παροχὴ κληρονομίας²⁰. Τοῦ κανόνος ὅμως τούτου ὑπάρχει ἐξαιρέσις δι' ὄλως εἰδικὴν περίπτωσιν, ἐν τῇ σημειώσῃ²¹ ἀναφερομένην.

Περαιούσια 400. Ὁ Α ἔχέτω κληροδοτήμα 200, εἰς τὸν Β πωληθῆτω ἀντὶ 50 πράγμα ἀξίας 200. Τὰ 50, ἅτινα ἐκτὸς τοῦ τμήματος δέον νὰ ἔχη ὁ κληρονόμος, ἀφαιρετέα ἀπὸ τοῦ Α καὶ Β κατὰ τὴν ἀναλογίαν 4 : 3, οὐχὶ δὲ κατ' ἴσα μέρη. Ἄλλ' εἴτε εἶπῃ τις ὅτι λαμβάνονται ἀπὸ τοῦ κληρονόμου 200+200, ἀποδοτέου ἀπὸ τοῦ Α 50, εἴτε ὅτι λαμβάνονται ἀπὸ τοῦ κληρονόμου μόνον 200+150, τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον). Πρβλ. καὶ E. A. Seuffert προσθήκην εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ § 622 σημ. 14.

¹⁹ L. 74. 86 D. h. t., L. 91 eod. (πρβλ. § 666 σημ. 8), L. 24 C. fam. erc. 3. 36. Πρβλ. § 627 σημ. 4.—Τῷ προκληροδοτήματι δὲν ἰσοδυναμεῖ ὅτι ὁ κληρονόμος λαμβάνει ἐκ συνεισφορᾶς. Arndts RLex. III σ. 835, Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 III σ. 448 κάτω.

²⁰ L. 15 § 6, L. 21 § 1, L. 88 § 3 D. h. t. (πρβλ. περὶ τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου ἀνωτ. II § 274 σημ. 4) L. 18 § 1 D. h. t., L. 23 [22] § 2, L. 60 [58] § 5 D. ad SC. Treb. 36. 1, L. 8 § 11 D. de inoff. 5. 2. Οἱ κληρονομικοὶ καρποὶ εἰσι κληρονομία, ἀφοῦ ὁ κληρονόμος ἔχει τούτους ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ὡς κληρονόμου· δὲν ὑποχρεοῦται ὅμως τούτου ἕνεκα νὰ καταλογίσῃ πάντας τοὺς καρπούς, οὓς διατηρεῖ (§ 647 σημ. 14), εἰς τὸ τέταρτον αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὅσους διατηρεῖ κατὰ διάταξιν τοῦ κληρονομούμενου· διότι οὗτοι μόνον εἶναι πρῶταγεθεῖσα κληρονομία (L. 3 pr. § 1 D. h. t.). L. 22 § 2 cit. «Si heres post multum temporis restituat, cum praesenti die fideicommissum sit, deducta quarta restituet: fructus enim qui percepti sunt, negligentia petentis, non iudicio defuncti percepti videntur. Alia causa est, si sub condicione vel in diem rogatus fuerit: tunc enim, quod percipitur, summovet Falcidiam, si tantum fuerit, quantum quarta facit et quartae fructus: nam fructus, qui medio tempore percepti sunt, ex iudicio testantis percepti videntur». Ὅρ. καὶ § 2 I. h. t., L. 30 pr., L. 73 D. h. t. Οὕτω διορθοῦται ἡ ἀνακριβὴς ἔκφρασις τῆς L. 19 [18] § 1 D. ad SC. Treb. 36. 1.—Ἄλλ' ἐκ τῶν καταλογιστέων καρπῶν τῆς κληρονομίας δέον νὰ ἀφαιρεθῶσιν οἱ τόκοι τοῦ τετάρτου ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομούμενου μέχρι τῆς κήσεως τῶν καρπῶν ἢ, ὅπερ καταλήγει εἰς τὸ αὐτό, νὰ συγκαταριθμηθῶσιν οἱ τόκοι τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς τὸ καλητέρον τέταρτον. L. 16 [15] § 6, L. 19 [18] § 1, L. 24 § 1 D. h. t., L. 23 [22] § 2 D. ad SC. Treb. 36. 1. Διότι ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ, ὅπως οὐ μόνον ἔχη ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ πάραυτα τὸ τέταρτον.—Πρβλ. ἔτι Seuff. Arch. X. 188.

²¹ Ἐὰν γονεῖς ἐπιβάλωσιν εἰς τὰ ἐγκατασταθέντα τέκνα, ὅπως ἄνευ καί-

3. Ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μοίρας ἐλεύθερον κληροδοσιῶν καὶ ἄλλων βαρῶν. Ὑπολογίζονται φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐκεῖνα μόνον αἱ κληροδοσίαι καὶ ἐκεῖνα τὰ βάρη, ἅτινά εἰσιν ἔγκυρα καὶ ἐνεργά²², καὶ ταῦτα πάλιν μόνον, ἔφ' ὅσον ἀφαιροῦσιν ὄντως τι ἀπὸ τοῦ κληρονόμου²³. Κληροδοτήματα, μὴ δεκτικὰ φαλκιδεύσεως, συμπεριλαμβάνονται συνωδὰ τῷ κανόνι κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ τετάρτου^{23α}. ἄλλ' ὅμως συμβαίνει ἐνίοτε καὶ νὰ μὴ συμπεριλαμβάνωνται, π. ἔ. νὰ μὴ παραλληλίζηται χάριν τοῦ ἀναλογισμοῦ τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῶν κληροδοτημάτων πρὸς τὴν ὅλην κληρονομικὴν μερίδα, ἀλλὰ τὰ ὑποκείμενα εἰς φαλκιδευσιν κληροδοτήματα νὰ παραλληλίζωνται πρὸς τὸ ποσόν, ὅπερ τὰ ἀπηλλαγμένα φαλκιδεύσεως καταλείπουσιν ἐκ τῆς κληρονομικῆς μερίδος²⁴. Ἐπὶ ὄφρα νικῆς ὑποκαταστάσεως, ὡς ἐπὶ

δων ἀποθνήσκοντα ἀποδώσῃ τὴν κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἢ μετὰ τὸν θάνατον ἐξεῖναι εἰς τοὺς ἐγγόνους, δισεγγόνους κτλ. τοῦ κληρονομούμενου. Ἐν τῇ περιπτώσει μάλιστα ταύτῃ ἡ ῥητὴ τοῦ κληρονομούμενου διάταξις, ὅπως τὸ τέταρτον καλυφθῆ ἐκ τῶν καρπῶν, εἶναι ἀνευ ἀποτελέσματος. L. 6 C. ad SC. Treb. 6. 49. Πρβλ. § 648 σημ. 13 στοιχ. β. S e u f f. Arch. II 107, IV. 67, VIII. 207. Entscheid. des RG. XXIX σ. 104 ἐπ.: μὴ σζοπουμένου ὑπὲρ τίνος ἡ κληροδοσία, τοῦθ' ὅπερ κατὰ K i r p εἰσοχον.

²² L. 50. 51, L. 76 § 1 D. h. t. S e u f f. Arch. II. 208.

²³ L. 1 § 10 D. h. t. L. 30 § 1, L. 87 pr.. πρβλ. L. 19 eod., L. 61 eod. Πρβλ. σημ. 18.

^{23α} Ὅτε ὅμως τὸ εἰς ταύτας ἀναλογοῦν μέρος τῆς φαλκιδεύσεως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιρριφθῆ εἰς τὰς μὴ ἀπηλλαγμένας κληροδοσίας. Πρβλ. σημ. 38.

²⁴ Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ὑπολογισμοῦ χωρεῖ α') ἐπὶ κληροδοσιῶν πραγμάτων, προωρισμένων εἰς ἀτομικὴν τῆς συζύγου χρῆσιν, L. 81 § 2 πρβλ. πρὸς τὴν § 1 D. h. t., καὶ β') κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπὶ κληροδοσιῶν, ἃς κατέλιπε στρατιώτης, ἐὰν πλὴν αὐτῶν ὑπάρχωσι καὶ ἕτεροι, ἃς κατέλιπεν ὡς μὴ στρατιώτης, L. 17 § 4, L. 18 D. da test. mil. 29. 1, L. 17. 92 D. h. t. Κατὰ τὸν Arn dts RLex. VI σ. 321 καὶ V a n g e r o w II § 538 ἐν τέλ. ὁ τοιοῦτος ὑπολογισμὸς δέον νὰ γίνηται ἐπίσης ἐπὶ κληροδοσιῶν νομίμου μοίρας καὶ ἐπὶ κληροδοσιῶν χάριν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, τὰ αὐτὰ δὲ δοξάζει καὶ ὁ D e r n b u r g III § 101 σημ. 35· ἀλλὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου οὐδεμίαν ἀνευρίσκω ἀπόδειξιν ἐν τοῖς χωρίοις, ἅτινα φέρονται πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ (L. 87 § 4 D. de leg. II°, L. 36 C. do inoff. 3. 28, N e a r. 131 κεφ. 12), οὐδαμῶς, δ' ἐννοῶ, διατὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ δυσμενέστερον τῷ κληρονόμῳ εἶδος τοῦτο ὑπολογισμοῦ. (*Ὅτι εἶναι δυσμενέστερον τῷ κληρονόμῳ, δεκνύουσι τὰ ἐπόμενα παραδείγματα.

κοινῆς, συνυπολογίζονται τὰ εἰς τὸν ἐγκατάστατον (ἄνηβον) καὶ τὸν ὑποκατάστατον ἐπιβεβλημένα κληροδοτήματα, τ. ἔ. καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα θεωροῦνται καταλειφθέντα οὐχὶ ἐκ τῆς τοῦ τέκνου, ἀλλ' ἐκ τῆς πατρικῆς κληρονομίας^{24α}.

4. Ὅπως ἐν δεδομένη περιπτώσει ἐξακριβωθῆ, ἂν ὁ κληρονόμος ἔχει ἐλεύθερον τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος, ἀνάγκη νὰ ἀναχθῆ εἰς χρήματα ἢ ἀξία τῆς τε κληρονομικῆς μερίδος καὶ τῶν κληροδοτημάτων. Ἡ ἀπὸ διαθέσεως ἀξία οὐδαμῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν²⁵. Αἱ κληρονομικαὶ ἀπαιτήσεις ὑποτιμῶνται οὐχὶ κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποσόν, ὅπερ δύναται νὰ εἰσπραχθῆ ἀπὸ τοῦ ὀφειλέτου²⁶. Αἱ ὑπὸ προθεσίαν ἀπαιτή-

Ἐὰν ἡ κληρονομικὴ μερίς ἀνέρχεται εἰς 400, τὰ δὲ ἀπηλλαγμένα φαλκιδεύσεως κληροδοτήματα εἰς 120 καὶ τὰ μὴ ἀπηλλαγμένα εἰς 240, ὁ κληρονόμος κατὰ μὲν τὸν ὑπολογισμόν τοῦτον ἀφαιρεῖ ἐκ τῶν τελευταίων 30, κατὰ δὲ τὸν ἀντίθετον 40. Ἐὰν ἀντιστρόφως ἐπὶ κληρονομικῆς μοίρας 400 τὰ ἀπηλλαγμένα κληροδοτήματά εἰσι 240, τὰ δὲ μὴ ἀπηλλαγμένα 120, ὁ κληρονόμος κατὰ μὲν τὸν ὑπολογισμόν τοῦτον οὐδὲν ἀφαιρεῖ ἐκ τῶν τελευταίων, κατὰ δὲ τὸν ἀντίθετον ἀφαιρεῖ 20). Ἐὰν ὁμως τὰ τε ἀπηλλαγμένα καὶ μὴ ἀπηλλαγμένα κληροδοτήματα ὑπερβαίνωσι κατ' ἄθροισμα τὸ ποσόν τῆς κληρονομικῆς μερίδος, κατὰ τὴν μείωσιν τῶν κληροδοτημάτων μέχρις ἐξισώσεως πρὸς τὸ ποσόν τῆς κληρονομικῆς μερίδος συνυπολογίζονται καὶ κατὰ τὸν τοιοῦτον ὑπολογισμόν τὰ ἀπηλλαγμένα κληροδοτήματα. Ἐὰν ἐπὶ κληρονομικῆς μερίδος 400 τὰ ἀπηλλαγμένα κληροδοτήματα ἀνέρχωνται εἰς 400; τὰ δὲ μὴ ἀπηλλαγμένα εἰς 100, οὐδαμῶς ἀναλογοῦσιν εἰς ἐκεῖνα 400 καὶ εἰς ταῦτα μηδέν, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα μὲν 320, εἰς ταῦτα δὲ 80. L. 17 D. h. t.

^{24α} L. 79 D. h. t. Βασ. (41. 1) ση'. «Ἐπὶ τῶν διπλῶν διαθηκῶν ἐκεῖνη σκοπεῖται ἡ οὐσία, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ ἀνήβου τελευτῶν εἶασε καὶ οὐ διαφερόμεθα, εἴτε ἠῤῥησεν αὐτὴν ὁ παῖς, εἴτε ἐμείωσε καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ληγμάτων εἰς φαλκίδιος γίνεται, ὡσανεὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου ληγατευθέντων δοκούντων ὑπὸ αἴρεσιν ἐκ τοῦ ἀνήβου ληγατευθῆναι». L. 11 § 5 D. h. t. (ἐνθα αἱ μετὰ τὸ «de suo» λέξεις «quadrante nimirum» εἰσι γλώσσημα), L. 1 § 12, L. 31 eod., L. 1 § 1 D. si cui plus 35. 3. Πρβλ. § 559 ἀρ. 8. V a n g e r o w § 525 Anm. σημ. VI. 1 καὶ τοὺς αὐτ. παρατιθεμένους, A m a n n die Berechnung der Falcidia κτλ. (§ 653 σημ. *) σ. 80 ἐπ.

²⁵ L. 42, L. 62 § 1, L. 63 pr. D. h. t.

²⁶ L. 63 § 1 D. h. t. Βασ. (41. 1) ξβ'. «Οὐχ ὅσα χρεωστοῦσιν οἱ ἄποροι λογιζονται τῇ κληρονομίᾳ, ἀλλ' ὅσα δύναται ἀπαιτηθῆναι». Ἄλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ βεβαρημένος ὀφείλει ὑπολογίζεσθαι ἐξ ὀλοκλήρου ἐν πάσῃ περιπτώσει διότι καὶ περὶ αὐτοῦ ἰσχύει ὅτι ἡ L. 82 cit. λέγει περὶ τοῦ ὀφειλέτου, ὅτι ἐκ κληροδοτήθη.

σεις καὶ τὰ ὑπὸ προθεσίαν χρῆσι τῆς κληρονομίας ἀποτιμῶνται, ἀφαιρουμένων τῶν τοῦ μέσου χρόνου τόκων²⁷. Αἱ ὑπὸ αἵρεσιν ἀπαιτήσεις καὶ τὰ ὑπὸ αἵρεσιν χρῆσι τῆς κληρονομίας ἀποτιμῶνται κατὰ τὴν νῦν ἀγοραίαν αὐτῶν ἀξίαν ἢ, ἀναλόγως τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος πιθανότητος τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως, ἐξ ὀλοκλήρου ἢ οὐδὲν, ἐν ἀμφοτέροις ταῖς τελευταίαις περιπτώσεσι διδομένης ἀσφαλείας περὶ ἀποδόσεως ἢ συμπληρωματικῆς καταβολῆς²⁸. πληρωθείσης τῆς αἰρέσεως, ἀφαιροῦνται ἐπίσης οἱ τοῦ μέσου χρόνου τόκοι²⁹. Αἱ ὑπὸ αἵρεσιν κληροδοσίαι δὲν περιλαμβάνονται πρὸς τὸ παρὸν ἐν τῷ ὑπολογισμῷ, παρεχομένης ὑπὸ τῶν λοιπῶν κληροδόχων ἀσφαλείας περὶ μεταγενεστέρως ἀποδόσεως τοῦ ἐπὶ πλεόν τυχόν ληφθέντος³⁰, λαμβανομένων δὲ καὶ ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τόκων³¹. Αἱ ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίαι κατατασσονται ἐν τῷ ὑπολογισμῷ ἀμέσως, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν τοῦ μέσου χρόνου τόκων³². Ἐπὶ κληροδοσιῶν δικαιωμάτων,

τὸ ἴδιον χρῆσι: «ipse sibi... dives est». Περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὑπέστη μεταβολὴν ἢ πρὸς πληρωμὴν ἰκανότητος τοῦ ὀφειλέτου, ὄρ. σημ. 7. 8.—*Naturales obligationes*: L. 1 § 17 D. h. t., πρὸς L. 21 pr., L. 56 § 2 D. h. t. *Συνενοχία*: L. 62 pr. D. h. t.

²⁷ Arg. L. 73 § 4 D. h. t..

²⁸ L. 73 § 1 D. h. t., L. 1 § 4. 11 D. si cui plus 35. 3.

²⁹ Ἡ αἵρεσις, ὅπως καὶ ἡ προθεσίμια, ἔχει τὸ ἐπακόλουθον ὅτι ὁ κληρονόμος στερεῖται προσωρινῶς τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀπαιτήσεως ἢ διατηρεῖ αὐτὴν προσωρινῶς. Πρὸς L. 66. pr., L. 88 § 3 D. h. t.

³⁰ L. 47 § 1, L. 73 § 2 D. h. t.

³¹ L. 88 § 3 D. h. t. Ὅτι ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν εἶναι ὀρθή, ἐσημείωσα ἤδη ἄνωτ. ἐν II § 274 σημ. 4 Ἡ ἀφαιρέτεια ποσότης ἔδει νὰ κατανεμηθῇ μεταξὺ τῶν κληροδόχων οὐχὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν 4 πρὸς 3, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν 5 πρὸς 4. (Ἐὰν ὁ ὑπολογισμὸς γίνῃ ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον τῆς πληρώσεως τῆς αἰρέσεως, ὁ ὑπὸ αἵρεσιν κληροδόχος ἔχει 100, ὁ δὲ ἄνευ αἰρέσεως 125. Ἐὰν δὲ ὁ ὑπολογισμὸς γίνῃ ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου, ὁ ἄνευ αἰρέσεως κληροδόχος ἔχει 100, ὁ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν 80).

³² Ἐὰν πλὴν τῆς μίας ὑπὸ προθεσίμια κληροδοσίας δὲν ὑπάρχῃ ἄλλη τις, οὐδεμίαν ἀνάγκη παρίσταται πρὸς κατάστροφον ὑπολογισμοῦ. Δυνάμεθα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ἀναμένωμεν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῆς ἡμέρας καὶ τότε νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ὁ κληρονόμος ἔχει διὰ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀπολαύσεως τοῦ ἀντι-

συνδεομένων πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ δικαιούχου⁸³, ἢ ἀξία ὑπολογίζεται κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν πιθανὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ δικαιούχου⁸⁴, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν ὁμως τῆς μετα-

κειμένου τῆς κληροδοσίας τὸ τέταρτον καὶ τοὺς τόκους αὐτοῦ ἢ πόσον τῷ ἐλλείπει (σημ. 20). Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὑπολογισμοῦ προκύπτει, ἐὰν ἐκτός τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας ὑπάρχωσι καὶ ἕτεροι ἄνευ προθεσίας, τοῦδε δέ, ὅπως ὀρισθῆ, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον θὰ ὑποστῶσι φαλκίδευσιν αἱ τελευταῖαι. Ἀλλὰ τότε εἴτε ἀφαιρεθῆ ἓκ τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας ὁ τοῦ μέσου χρόνου τόκος εἴτε προστεθῆ εἰς τὰς ἄνευ προθεσίας, εἰς τὸ αὐτὸ κατανατῶν ἀποτελεσμα, ἀρκεῖ μόνον ἐφ' ἐκατέρας τῶν περιπτώσεων νὰ ἔχωμεν ὡς δεδομένον ὅτι καθ. ὄν χρόνον ὁ κληρονόμος καταβάλλει τὴν ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίαν ἀνάγκη νὰ ἔχη οὐκ μόνον τὸ τέταρτον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόκους τοῦ τετάρτου. (Ἐὰν ἐπὶ περιουσίας 400 ἐκκληροδοτήθησαν τῷ μὲν Α τὰ 200 ἀμέσως, τῷ δὲ Β 200 μετὰ δέκα ἔτη, ὁ κληρονόμος καταβάλλων τῷ Α τὰ 200 εἰς ἀκέραιον, ἔχει μετὰ δεκαετίαν ἓκ τῶν τόκων τῆς ὑπὸ προθεσίαν κληροδοσίας ἐπὶ ἐπιτοκίῳ 5% μόνον 100, ἐν τῷ δέον νὰ ἔχη 100+50, τὰ δὲ ἐλλείποντα αὐτῷ 50 θὰ ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τοῦ Α καὶ Β κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τρόπον τοῦ ὑπολογισμοῦ ἐν ἀναλογίᾳ 200 : 133¹/₃, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἐν ἀναλογίᾳ 300 : 200, ἢ. ἔ. ἐφ' ἐκατέρας περιπτώσεως ἐν ἀναλογίᾳ 3 : 2. Ὁ κληρονόμος ἄρα καταβάλλει τῷ Β. 20 ἐπὶ ἑλάττον καὶ ἀναλαμβάνει παρὰ τοῦ Α 30. Ἡ ἀφαιρεῖ παρὰ τοῦ Α ἀμέσως 20, ἅτινα μετὰ τῶν ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ τόκων συναποτελοῦσι μετὰ 10 ἔτη 30). Τὰ εἰρημένα ὅμως κρατοῦσιν ὁμοίως καὶ ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ αἴρεσιν κληροδοσίας, ὧν ἡ αἴρεσις πληροῦται βραδύτερον, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ὁ καταρισμὸς ὑπολογισμοῦ δὲν εἶναι ἐνταῦθα δυνατός ἢ μετὰ τὴν ἔξοδον τῆς αἴρέσεως. Πρὸβλ. L. 45 pr., L. 73 § 4, L. 66 pr., L. 88 § 3 D. h. t. (σημ. 31). Πρὸβλ. E. A. Seuffert προσθ. εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ § 622 σημ. 13. [Ἐφ. Πατρ. 377 <1906>].

⁸³ Κληροδοσία προσόδου, διατροφῆς, προσωπικῶν δουλειῶν. Ὅρ. περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης ἰδίᾳ B.W.Pfeiffer Arch. f. civ. Pr. XXVIII σ. 295 ἐπ. (1845). Περαιτέρω φιλολογία: Konopak Beiträge zur Lehre von der Berechnung der Falcidischen Quart. σ. 16 ἐπ. (1811). Fritz Mag für RW. u. Gesetzg. IV. 298 ἐπ. (1825). Rosshirt I σ. 552 ἐπ., Arndt's RLex. VI. σ. 431 ἐπ., Sintenis III § 215 σημ. 19. Τελευταίως Bähr Urtheile des Reichsgerichts σ. 189 ἐπ. (Entsch. d. RG. V σ. 108).

⁸⁴ Πρὸς ὑπολογισμὸν ταύτης ἐπὶ κληροδοσίας διατροφῆς ἢ ἀρχικῶς οὐκ ἐπὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου, ἀλλὰ τοῦ κληρονομικοῦ τέλους πραγματευομένη) L. 68 pr. D. h. t. δίδωσι δύο κανόνας, τὸν μὲν συντομότερον (ἐὰν ὁ κληροδόχος ἢ νεώτερος τῶν 30 ἐτῶν, ὑπολογίζονται 30 ἔτη, ἐὰν δὲ πρῶτος τῶν 30 ἐτῶν, ὑπολογίζονται ὅσα ὑπολείπονται μέχρι τῶν 60), τὸν δὲ ἐκτενέστερον (1-20: 30, 20-25: 28, 25-30: 25, 30-35: 22, 35-40: 20, 40-50: ὅσα ἔτη ὑπολείπονται μέχρι τῶν 60-1, 50-55: 9, 55-60: 7, 60+χ: 5), σὺν τῇ προσθήκῃ ὅτι συνήθως ἐφαρμόζεται ὁ βραχύτερος κανὼν, Ἐν L. 55 D. h. t. λέγεται ὅτι ἡ κληροδοσία προσόδου ἐκτιμᾶται ἀντὶ τοσούτου, «quantum venire id legatum potest». Ἐὰν ἐκτός τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος κληροδοσίας μὴ ὑπάρχη ἕτερα τις, δὲν εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἀναγκαῖον νὰ καταρισθῆ ἀμέσως.

γενεστέρας τοῦ ὑπολογισμοῦ διορθώσεως, ἐὰν τὰ μέρη μὴ παρητήθησαν τοῦτο³⁵. Ἐπὶ κληροδοσιῶν διηνεκῶν προσόδων τὸ ἐτήσιον ποσὸν τῆς προσόδου κεφαλαιοποιεῖται πρὸς 4 $\frac{0}{10}$ ³⁶.

5. Ὅ,τι ἐπὶ πλεόν ἐκληροδοτήθη ἀφαιρεῖ κατ' ἀναλογίαν ὁ κληρονόμος ἐξ ἐκάστου τῶν κληροδόχων³⁷, προϋποτιθεμένου ὅτι δὲν διέταξέ τι διάφορον ὁ κληρονομούμενος³⁸.

4. Ὑπολογισμὸς καὶ ἀφαιρέσεις τοῦ τέταρτου ἐπὶ πλειόνων κληρονομικῶν μερίδων*.

§ 653.

Πρὸς ὑπολογισμὸν καὶ ἀφαιρέσεις τοῦ τέταρτου ἐπὶ πλειόνων κληρονομικῶν μερίδων τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον γινώσκει τοὺς ἐπομένους δυνατοὺς τρόπους.

1. Ἐνοῦνται αἱ πλείονες κληρονομικαὶ μερίδες καὶ τὰ ἐπὶ τούτων ἐπιβεβλημένα κληροδοτήματα, ἐκ δὲ τῶν ἠνωμένων

ὑπολογισμός, L. 47 pr. D. h. t. Ὅρ. προσέτι L. 1 § 9 D. h. t. [Ἐρμηνεῖαν τοῦ νόμου 68 cit. ὅρ. ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXIV σ. 206 ἐπ. 221 ἐπ. ὑπὸ Ἡρ. Κυριακοπούλου.—Α. Π. 231 <1912>].

³⁵ Τοῦτο ἐξάγεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς, ἣν ἡ L. 68 pr. D. h. t. ἐπιτρέπει μεταξὺ τῶν διαφόρων τρόπων τοῦ ὑπολογισμοῦ. Ὅρ. περαιτέρω L. 1 § 16 D. h. t. Βασ. (41. 1) α' αὐτ. <Ἐὰν ἐτήσιόν σοι ληγáτον καταλειφθῆ, ἐπειδὴ πολλὰ καὶ αἰρετικά ἐστί, λαμβάνεις, διδοὺς μέντοι περὶ τοῦ περιττοῦ ἀσφάλειαν>. Ἐν τούτοις αἱ γνῶμαι δίστανται ἐνταῦθα. Ὅρ. τὰς ἐν σημ. 33 παραπομπάς.

³⁶ L. 3 § 2 D. h. t. — Ἐπὶ τῆς κληροδοσίας ἐπιταρπίας εἰς νομικὸν πρόσωπον (πόλιν) δέον κατὰ τὴν L. 68 pr. i. f. D. h. t. νὰ ὑπολογισθῶσι 30 ἔτη —παρὰ τὸν ἐν L. 56 D. de usufr. 7. 1 καὶ L. 8 D. de usu et usufr. 33. 2 ἐκφερόμενον κανόνα. Πρβλ. Puchta Vorlesungen Beil. XXIV.

³⁷ L. 73 § 5 D. h. t. Πρβλ. σημ. 23a.

³⁸ L. 88 pr. § 1. 2 D. h. t.

* Ross hirt Vermächtnisse I σ. 531-538 (1835). Stemann Eivers Themis N. F. I. σ. 295 ἐπ. (1840). v. d. Pfordten Abhandlungen aus dem Pandektenrecht ἀρ. 1 (1840). Hoffmann Sell's Jahrb. I σ. 331 ἐπ. (1841). Arndts RLex. VI σ. 316-320 (1845). Huschke Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. VI σ. 370. VII σ. 54 ἐπ. 187 ἐπ. (1849. 1850), Herrmann auct. VIII σ. 394 ἐπ. (1851). Vangerow Arch. f. civ. Pr. XXXVI σ. 219 ἐπ. 309 ἐπ. XXXVII σ. 327 ἐπ. (1852. 1853). H. Pernice commentationes iuris Ro-

κληρονομικῶν μερίδων λαμβάνεται ἐν μόνον τέταρτον (συνυπολογισμός).

2. Ἐξ ἐκάστης κληρονομικῆς μερίδος λαμβάνεται ἰδιαίτερος τὸ τέταρτον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ βαρύνοντα αὐτὴν κληροδοτήματα (χωρισμός)¹.

Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ

α') ἢ ἀρκοῦμεθα εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὑπολογισμοῦ (ἀπόλυτος χωρισμός) ἢ

β') ἐὰν ἢ ἑτέρα κληρονομικὴ μερὶς τυγχάνει ὑπερβεβαρημένη, ἢ δὲ ἄλλη ἔχη πλεόνασμα, τὸ ὑπερβάλλον τοῦτο ὑπολογίζεται ἐπ' ὠφελεία τῶν κληροδοσιῶν τῆς ὑπερβεβαρημένης

mani duae, comm. I (1855). Baron Gesamtrechtsverhältnisse σ. 467 ἐπ. 490 ἐπ. (1864). Hofmann Arch. f. civ. Pr. XLIX σ. 64 ἐπ. (1866). Amann dit Berechnung der Falcidia bei Vereinigung mehrerer Erbtheile durch Accrescenz oder Potestas, so wie bei der Vurlgar- und Pupillarsubstitution (1876). Περὶ τούτου Leist Gött. Gel. Anz. 1876 σ. 385 ἐπ. Νεώτεροι ἐναίσιμοι διατριβαὶ Sigmund (München 1846), GORDAM (Bonnae 1856). Προσέτι τὰ συγγράμματα Vangerow II § 535, SINTSNIS III σ. 716-718, BRINZ I ἐκδ. σ. 933-937, 2 ἐκδ. III σ. 349-366, ARNDTS § 564, 565. Τινὲς τῶν μνημονευθεισῶν μονογραφιῶν ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ θέμα τῆς ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως ἢ ὀρμώνται τοῦλάχιστον ἐκ ταύτης. Πρβλ. ὡς πρὸς τοῦτο καὶ PIETAK Arch. für civ. Pr. LVIII σ. 384 ἐπ.— [Καλλιγᾶς § 312 ἐπ., Παπαρηγόπουλος § 568 ἐπ., Κρασᾶς § 295].

§ 653. Ἐὰν θὰ γίνῃ χωρισμός ἢ συνοπολογισμός, τοῦτο ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχη ἐπίδρασιν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πόσον λαμβάνουσιν οἱ κληροδόχοι ἐν γένει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς διανομῆς ὅσον λαμβανουσιν ὁμοῦ. Ἐὰν ἐπὶ δύο κληρονομικῶν μερίδων, ὧν ἐκάστη συγκαταίτῃ ἐκ 400, ἡ πρώτη εἶναι βεβαρημένη διὰ κληροδοτημάτων κατὰ 240, ἡ δὲ δευτέρα κατὰ 400, κατὰ μὲν τὴν μέθοδον τοῦ συνοπολογισμοῦ οἱ κληροδόχοι λαμβάνουσιν ἐν συνόλῳ 600, κατὰ δὲ τὴν μέθοδον τοῦ χωρισμοῦ μόνον 540· ἐπὶ συνοπολογισμοῦ οἱ κληροδόχοι τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας μερίδος ὑφίστανται ἀφαίρεσιν, ἐκεῖνοι μὲν 15, οὗτοι δὲ 25, ἐν ᾧ ἐν τῇ ἀντιθέτῃ περιπτώσει ἐκ μὲν τῶν κληροδοτημάτων τῆς πρώτης κληρονομικῆς μερίδος οὐδὲν ἀφαιρεῖται, ἐκ δὲ τῶν τῆς δευτέρας 100. Ἐὰν τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης μερίδος ἐπιβεβλημένα κληροδοτήματα ἀνέρχωνται εἰς 400, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας εἰς 600, οἱ κληροδόχοι, εἴτε γίνεται συνοπολογισμός εἴτε οὐ, λαμβάνουσι μὲν ὁμοῦ 600, ἀλλ' ἐκ τῶν 400, ἅτινα ἀφαιροῦνται ἐξ αὐτῶν ἐν συνόλῳ, ἐπὶ μὲν συνοπολογισμοῦ τοὺς κληροδόχους τῆς πρώτης μερίδος ἐπιβαρύνουσιν 160 καὶ τοὺς τῆς δευτέρας 240, ἐπὶ δὲ χωρισμοῦ τὸναντίον τους μὲν τῆς πρώτης 100, τοὺς δὲ τῆς δευτέρας 300.

μερίδος (ὑποστήριξις ἢ βελτίωσις τῶν κληροδοτημάτων τῆς ἐτέρας μερίδος διὰ τῆς ἐτέρας)².

Αἱ δυναταὶ αὐταὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἐν ταῖς διαφοραῖς περιπτώσεσιν, αἵτινες δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐνταῦθα, κατα τοὺς ἀκολούθους κανόνας.

1. Ἐὰν δι' ἐκάστην τῶν κληρονομικῶν μερίδων ὑπάρχη ἰδιαίτερος κληρονόμος, ἐὰν τ. ἔ. ἐκάστη τῶν πλειόνων μερίδων ἀπεκτῆθῃ παρ' ἰδιαίτερου κληρονόμου, ἐφαρμόζεται ἀπόλυτος χωρισμός³, τοῦτο δὲ δὲν ἀλλοιοῦται οὐδ' ἐὰν μετέπειτα κληρονόμος τις κτᾶται πρὸς τῇ ἰδίᾳ καὶ τὴν παρ' ἄλλου κληρονόμου ἀποκτηθεῖσαν κληρονομικὴν μερίδα⁴.

2. Ἐὰν εἰς κληρονόμος ἐγκατέστη εἰς πλείους κληρονομικὰς μερίδας, ἐφαρμόζεται ὁ συνυπολογισμός, ἔτι καὶ ἂν οὐχί

² Ἡ μέθοδος τῆς βελτιώσεως ἄγει εἰς οἶον καὶ ὁ συνυπολογισμός ἀποτελεσματικόν, σκοπούμενον τοῦ συνόλου, ὅπερ λαμβάνουσι οἱ κληροδοχοὶ ἐν γένει· ἀλλὰ δύναται νὰ φέρῃ εἰς διάφορον ἀποτέλεσμα ὡς πρὸς τὸν ἐπιμερισμὸν τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἅπαντες ὁμοῦ λαμβάνουσι. Ἐν ᾧ ἐν τῷ τῆς προηγουμένης σημειώσεως παραδείγματι, ἐνθα ἐπὶ δύο κληρονομικῶν μερίδων, ἐκ 400 ἐκάστης, ἢ μία εἶναι ἐπιβεβαρημένη διὰ κληροδοτημάτων κατὰ 240 καὶ ἡ ἄλλη κατὰ 400, ἐν περιπτώσει συνυπολογισμοῦ οἱ κληροδοχοὶ τῆς πρώτης μερίδος λαμβάνουσι 225¹ οἱ δὲ τῆς δευτέρας 375, ἐν τῇ περιπτώσει τῆς βελτιώσεως λαμβάνουσι οἱ μὲν πρώτοι κληροδοχοὶ ὁλόκληρα τὰ 240 αὐτῶν, οἱ δὲ δευτέροι 360. Ἡ ἐν ἄλλαις λέξεσιν: ἐπὶ συνυπολογισμοῦ δύναται νὰ συμβῇ, ὥστε χάριν τῶν κληροδόχων τῆς ὑπερβεβαρημένης μερίδας οὐ μόνον νὰ ἀναλίσχεται τὸ ὑπερβάλλον τῆς μὴ ὑπερβεβαρημένης, ἀλλὰ καὶ νὰ λαμβάνηται τι ἐκ τοῦ ἀνήκοντος τοῖς εἰς τὴν μερίδα ταύτην παραπεμπομένοις κληροδόχοις.

³ L. 77 D. h. t., § 1 I. h. t., L. 77 cit. Βασ. (41. 1) ος'. «Ἰδιαζόντως ἕκαστος κληρονόμος ἔχει τὸν φαλκίδιον· ὅθεν ἐὰν ἐγὼ καὶ σὺ γράφωμεν κληρονόμοι, καὶ ἔμοι μὲν τὸ τετραοὔγκιον τῆς ὅλης οὐσίας περιλιμπάνηται, τὸ σὸν δὲ μέρος ἐδαπανήθη ληγάτοις, δύναται χρῆσασθαι τῷ φαλκιδίῳ». Δὲν ἐπάγεται δὲ διάκρισιν τινα τὸ γεγονός, ὅτι αἱ πλείους κληρονομικαὶ μερίδες ἔλαβον δι' ὑποκαταστάσεως τὴν θέσιν μιᾶς μερίδος, εἰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἄνευ ἀμφισβήτησεως ἐπὶ ὀφφαντικῆς ὑποκαταστάσεως. Πρὸς L. 11 § 6, L. 80 pr. D. h. t., L. 1 § 3 D. si cui plus 35, 3 καὶ περὶ τῶν ἐν μέρει δυσνοήτων τούτων χωρίων V a n g e r o w Arch. σ. 337 ἐπ. Lehrbuch σ. 469 ἐπ., A m a n n σ. 91 ἐπ. καὶ τοὺς ὑπὸ τούτου παρατιθεμένους, B r i n z 2 ἐκδ. σ. 354-356.

⁴ L. 1 § 15 D. h. t. Βασ. (41. 1) α' αὐτ. «Ἐὰν μετὰ τὸ κληρονομησῆαι τὸν συγκληρονόμον ὑποθετήσωμαι [αὐτὸν] ἢ γένωμαι αὐτοῦ κληρονόμος, ἰδιαζὼν ἐστὶ τὸ ἐκατέρου μέρος».

ἅπασαι αἱ ἐγκαταστάσεις ὧσιν ἄνευ αἰρέσεως ἢ ἂν ἅπασαι ὧσιν ὑπὸ αἵρεσιν⁵.

3. Ἐὰν ἐγκατάστατός τις πρὸς τῇ κατ' ἔνστασιν κληρονομικῇ αὐτοῦ μερίδι λαμβάνῃ διὰ κοινῆς ὑποκαταστάσεως καὶ τὴν μερίδα συνεγκατεστάτου (κληρονομικῆ μερὶς ὑποκαταστάσεως), ἐφαρμόζεται ὁ συνυπολογισμὸς ὡς πρὸς τὰς εἰς τὸν κληρονόμον ὡς ἐγκατάστατον ἐπιβληθείσας κληροδοσίας (κληροδοσίαι ἐγκαταστάσεως) καὶ ὡς πρὸς ἐκείνας, αἵτινες ὡς ὑποκαταστάτω (κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ὑποκαταστάσεως) ἐπεβλήθησαν αὐτῷ (κληροδοσία ὑποκαταστάσεως)⁶. Τοῦναντίον δὲν ἐφαρμόζεται ὁ συνυπολογισμὸς ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας, τὰς εἰς τὸν πρῶτον ἐγκατάστατον ἐπιβληθείσας (κληροδοσίαι πρῶτης ἐγκαταστάσεως), αἵτινες σὺν τῇ κληρονομικῇ αὐτοῦ μερίδι μεταβαίνουν εἰς τὸν ὑποκατάστατον κατὰ τὴν εἰκαζομένην θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου, ὑπὸ νομικοῦ κινόνος ἀνεγνωρισμένην⁷. ἀλλ' ἐὰν ἡ μερὶς τῆς ὑποκαταστάσεως ἔχῃ πλεόνασμα, τοῦτο ὑπολογίζεται ἐπ' ὠφελεία τῶν κληροδοτημάτων τῆς ὑπερβεβαρημένης κατ' ἔνστασιν μερίδος, οὐχὶ δὲ τοῦναντίον καὶ τὸ πλεόνασμα τῆς κατ' ἔνστασιν μερίδος ἐπ' ὠφελεία τῶν κληροδοτημάτων τῆς ὑπερβεβαρημένης μερίδος ὑποκαταστάσεως⁸. Ἐὰν ὑπάρχωσι συγχρόνως κληροδοτήματα πρῶτης ἐγκαταστάσεως καὶ ὑποκαταστάσεως, τὰ τῆς ὑπο-

⁵ L. 11 § 7, L. 87 § 3 D. h. t., L. 11 § 7 cit. Βασ. (41. 1) ια' αὐτ.:— «εἰ δὲ κληρονόμον ἐκ διαφόρων ἐστήσομαι μερῶν χωρὶς αἰρέσεως ἢ ὑπὸ αἵρεσιν, συγγέονται, καὶ εἰς ἐξ ὅλων παρακρατεῖται φαλκίδιος».

⁶ Παραλληλίζονται τ. ἔ. πρὸς τὰς ἠνωμένας κληρονομικὰς μερίδας. "Ἄλλης γνώμης ὁ A m a n n σ. 33. 162 ἐπ., ὅστις δέχεται χωρισμὸν μετ' ἀμοιβαίας βελτιώσεως. Ἄλλ' ἡ ὑποκατάστασις εἶναι ἐγκατάστασις ὑπὸ αἵρεσιν, ὅρ. δὲ σημ. 5. "Ὁρ. περαιτέρω L. 41 § 6 D. de vulg. 28. 6, «Coheres impuberi filio datus eisdemque substitutus legata e secundis tabulis relicta perinde praestabit, ac si pure partem et sub condicione partem alteram accepisset». Βασ. (35. 10) λβ' αὐτ. Ἐὰν ἰσχύῃ τοῦτο ἐπὶ ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως, ἔτι μᾶλλον ἰσχύει ἐπὶ κοινῆς.

⁷ L. 74 D. de leg. 1°. Πρβλ. § 639 σημ. 9. α.

⁸ Θέμα τὰ μάλιστα ἐπίμαχον. Ἐτεροὶ δέχονται καὶ ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας ταύτας συνυπολογισμὸν ἀπολύτως ἢ ἐν ὀριωμέναις περιπτώσεσιν (ὁσάκις

καταστάσεως ὁμοῦ μετὰ τῆς καθ' ὑποκατάστασιν κληρονομικῆς· μερίδος παραλληλίζονται ἐν πρώτοις πρὸς τὰ κληροδοτήματα

ὁ πρῶτος ἐγκατάστατος τελευτήσῃ πρὸ τοῦ κληρονομουμένου [οὔτω νῦν καὶ *Leist* ἔνθ. ἀνωτ. διὰ νέας αἰτιολογήσεως] ἢ ὁσάκις ἡ τῆς ἐγκαταστάσεως μερίς εἶναι ὑπερβεβαρημένη, ἢ δὲ τῆς ὑποκαταστάσεως δὲν εἶναι [οὔτω *K r a s s ā* § 295 σ. 518] ἢ καὶ ὁσάκις ἐκεῖνη εἶναι μᾶλλον ταύτης ὑπερβεβαρημένη [οὔτω *Παπαρηγόπουλος* § 570 σ. 474]. Πρὸβλ. τὰς παρὰ *V a n g e r o w* ἀρ. III καὶ *A m a n n* σ. 33 ἐπ. παραπομπὰς καὶ αὐτοὺς τούτους τοὺς εἰρημένους συγγραφείς, *B r i n z* 2 ἐκδ. III σ. 358-360. Καὶ ἐγὼ ἐν προηγουμέναις ἐκδόσεσι τοῦ βιβλίου τούτου (πρὸ τῆς 5ης) εἶχον ταχθῆ ὑπὲρ τοῦ συνυπολογισμοῦ σχετιζόμενος ὅτι τὰ κληροδοτήματα τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως θεωροῦνται κατὰ νομικὸν κανόνα ὡς «*repetita a substituto*» (*L. 74 D. de leg. I^o*), εἰς τοῦτον ἄρα εἰσὶν ἐπιβεβλημένα καὶ δὲν εἶναι κυρίως (ὡς πρὸς τὸν ὑποκατάστατον) κληροδοσίαι πρώτης ἐγκαταστάσεως, ἀλλὰ μᾶλλον κληροδοσίαι ὑποκαταστάσεως. Ἄλλ' ἐν τῷ συλλογισμῷ τούτῳ παρέβλεπον ἀκριβῶς ὅτι αἱ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως κληροδοσίαι εἶναι «*repetita*», ἐπομένως ἀκριβῶς καὶ πρώτιστα ἐπεβλήθησαν τῷ ἐγκαταστάτῳ καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ὁ ὑποκατάστατος βαρεῖται δι' αὐτῶν ὡς ἐτέρῳ κατὰ πρῶτον λόγον ἐπιβληθεισῶν—τὸ περιεχόμενον τῆς εἰκαζομένης τοῦ κληρονομουμένου βουλήσεως εἶναι ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον ὅτι ἡ μερίς τῆς ὑποκαταστάσεως μετὰ τῶν βαρῶν αὐτῆς δέον νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ὑποκατάστατον. Ὅτι τοιαύτη πράγματι εἶναι τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἢ ἀντίληψις, κατηγορηματικῶς, νομίζω, ὑποστηρίζει περιστάτικόν τι, ἐφ' ὃ ὁ *A m a n n* σ. 49, 50 ἐπέστησε τὴν προσοχὴν, ὅτι δηλ. πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὑποκαταστάτου τοῦ φέρειν τὰ κληροδοτήματα τῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως παραλληλίζεται ἡ ὑποχρέωσις τοῦ συγκληρονόμου τοῦ φέρειν τὰ κληροδοτήματα τῆς κατὰ προσαύξησιν μερίδος, ἢ δὲ ὑπογροφίσις τοῦ συγκληρονόμου ἐξάγεται ἐκ τῆς τοῦ ὑποκαταστάτου. *L. 61 § 1 D. de leg. II°* Τίθεται ὁμοῦ ὡς ἀρχὴ ἐν *L. 87 § 4 D. h. t.*, ἢ δὲ ἀρχὴ αὕτη ἐφαρμόζεται καὶ ἀλλαγῇ (ὄρ. τὰ ἐφεξῆς τοῦ κειμένου), ὅτι ἐὰν συγκληρονόμος τις βαρῆται διὰ κληροδοσιῶν «*non suo nomine*», συνυπολογισμὸς δὲν χωρεῖ.— Κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνάλυσιν δὲν ἐλήφθη πῶς ὑπ' ὄψιν ἡ *L. 1 § 13 D. h. t. Bas.* (41. 1) α' αὐτ., εἰ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἐκφράζει ἀπ' εὐθείας τὸν ἐν τῷ κειμένῳ κανόνα. Διότι κατὰ τὴν ἐμὴν ἔτι καὶ νῦν ἀναλλοίωτον πεποιθήσιν τὸ χωρίον τοῦτο αἴρεται διὰ τῆς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτου *L. 87 § 4 D. h. t. Bas.* (41. 1) πς' αὐτ., δεχομένης συνοπολογισμὸν. Πᾶσαι αἱ πρὸς συμβιβασμὸν γενόμεναι δοκιμαί ἠετόχησαν κατ' ἐμὴν γνώμην. Πρὸβλ. *V a n g e r o w* ἀρ. III, ἐπίσης *A m a n n* σ. 35 ἐπ. *B r i n z* 2 ἐκδ. III § 419 σημ. 42. Ὁ *V a n g e r o w* δέχεται (μετὰ τῆς Γλώσσης καὶ τοῦ *v. d. Pfordten* ὡς καὶ τοῦ *A m a n n*) ὅτι ἡ *L. 87 § 4 cit.* πραγματεύεται περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὀητὸς βαρεῖται ὁ ὑποκατάστατος διὰ τῶν εἰς τὸν πρῶτον ἐγκατάστατον ἐπιβληθεισῶν κληροδοσιῶν [*Παπαρηγόπουλος* § 571, *K r a s s ā* § 295 σημ. 6]. Ἄλλ' ἡ θεραπεία αὕτη ἀποτυγχάνει διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ χωρίον ὁμιλεῖ οὐ μόνον περὶ κοινῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως, ὥστε ἔπρεπε νὰ δέχηται (ἢ, ὡς ὁ *A m a n n* φρονεῖ, διαρρηθῆναι νὰ ἐκφράξῃ) ὀητὴν ἐπιβάρυνσιν καὶ

τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως, εἶτα δὲ πάλιν ὁμοῦ μετὰ τῶν κληροδοτημάτων τῆς ἐγκαταστάσεως (ἐὰν ὑπάρχωσι τοιαῦτα) πρὸς τὰς ἠνωμένας κληρονομικὰς μερίδας⁹.

4. Ἡ αὐτὴ μέθοδος τηρεῖται, ἐὰν ἐγκατάστατος κληρονόμος λαμβάνῃ δι' ὄρφανικῆς ὑποκαταστάσεως πρὸς τῇ ἰδίᾳ μερίδι καὶ τὴν τοῦ ἐγκατασταθέντος ἀνήβου. Ὅθεν α) χωρεῖ συνυπολογισμὸς ὡς πρὸς τὰ εἰς αὐτὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς ἐγκατάστατον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ὄρφανικὸν ὑποκατάστατον ἐπιβεβλημένα κληροδοτήματα¹⁰. β) Ἡ ὄρφανικὴ μερὶς βελτιοῖ διὰ τοῦ περισσεύματος αὐτῆς τὰ κληροδοτήματα τῆς κατ' ἔνστασιν μερίδος, οὐχὶ δὲ καὶ τάνάπαλιν¹¹. γ) Τὰ κληροδοτήματα

τοῦ ὄρφανικοῦ ὑποκατάστατου διὰ τῶν κληροδοσιῶν τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως, πρὸς ὃ ὅμως ἀντικρὺς ἀντίκειται τὸ τέλος τοῦ χωρίου. Ἰδιαίτερα γνώμη (ἦν συμμερίζονται ἰδίως ὁ v. d. Pfordten καὶ ὁ Vangerow) εἶναι ὅτι καὶ ἐν L. 1 § 13 cit. ὀρίζεται συνυπολογισμὸς, ἐὰν ἡ τῆς ὑποκαταστάσεως μερὶς ἔχῃ περισσευμα, ἢ δὲ τῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ὑπερβεβαρημένη. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται οὐχὶ ἀσθενῶς ἐπὶ τῶν λέξεων: «ὁ γὰρ τοιοῦτος ὁμοίος ἔστι τῷ χωρὶς αἰρέσεως ἐν μέρει καὶ ὑπὸ αἴρεσιν ἐν μέρει γραφέντι». Ὅ γὰρ τοιοῦτος— δηλαδὴ ὁ ὑποκατάστατος. Ἄλλ' ὅμως τὸ ζήτημα, ὅπερ θέλει νὰ ἐπιλύσῃ ὁ νομοδιδάσκαλος, εἶναι προφανῶς μόνον τοῦτο, ἂν διὰ τοῦ πλεονάσματος τῆς ἑτέρας τῶν μερίδων δέον νὰ χορηγηθῇ συνδρομὴ εἰς τὰ κληροδοτήματα τῆς ἄλλης; εἶναι πιστευτὸν ὅτι ἠθέλησε νὰ εἴπῃ καὶ ὅτι τῆς μὴ ὑπερβεβαρημένης μερίδος τὰ κληροδοτήματα ὀφείλουσι νὰ συμβάλωσι πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν τῆς ὑπερβεβαρημένης; Συνυπολογισμὸς ὅμως, ὅν αἱ ἀνωτέρω λέξεις ὑποδεικνύουσι, καὶ βελτίωσις εἰς τὸ αὐτὸ δύνανται νὰ ὀδηγήσωσιν ἀποτέλεσμα, ὀδηγοῦσι δὲ τότε ἰδίως, ὅταν εἰς τὴν προσαποκτωμένην μερίδα οὐδαμῶς ἔχωσιν ἐπιβληθῇ κληροδοσίαι. (Ἔς πρὸς τὸ κείμενον τῆς L. 1 § 23 cit., δὲν εἶναι ἐπ' ἀνάγκης τὸ «ab eo» νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ «coheredis» ἢ τὸ «si omiserit» νὰ μεταβληθῇ εἰς «qui omiserit». Τὸ χωρίον προϋποτίθησιν ἀμοιβαίαν ὑποκατάστασιν. Καὶ ἐναντίως μὲν ὁ A man n σ. 38, ἀλλ' οὐχὶ πειστικῶς).

⁹ Παράλληλίζονται πρὸς τὴν μερίδα τῆς ὑποκαταστάσεως, διότι καὶ ταῦτα, ὡς καὶ τὰ κληροδοτήματα τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως, ἔχουσιν ἐπιβληθῆ ἐπὶ τῆς μερίδος ταύτης. Παράλληλίζονται δὲ πρὸς τὰς ἠνωμένας μερίδας κατὰ τὴν σημ. 6. Ἄλλ' αἱ ἠνωμένας μερίδες ὑπολογίζονται φυσικῶ τῷ λόγῳ μόνον μετ' ἀφαίρεσιν τῶν εἰς τὰ κληροδοτήματα τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως πληρωθέντων. Πρὸβλ. Vangerow Arch. σ. 383. Lehrbuch σ. 475, καὶ κατωτέρω σημ. 12. Αντιδοξεῖ Brin z 2 ἔκδ. III § 419 σημ. 37.

¹⁰ L. 41 § 6 Δ. de vulg. 28. 6 (σημ. 6). Καὶ αἱ τῷ ὄρφανικῷ ὑποκατάστατῳ ἐπιβεβλημένα κληροδοσίαι δίδονται ἐκ τῆς πατρικῆς, οὐχὶ δὲ τῆς τοῦ τέκνου κληρονομίας. Ὅρ. § 559 ἀρ. 8. § 652 σημ. 24α.

¹¹ 1) Ὡς πρὸς τὰς εἰς τὸν ἀνήβου ἐπιβεβλημένας κληροδοσίας δὲν χωρεῖ

τῆς ὑποκαταστάσεως ὑπολογίζονται καὶ ἀπέναντι τῆς ὀρφανικῆς μερίδος τῶν ἠνωμένων μερίδων¹².

συνυπολογισμός τῶν κληρονομικῶν μερίδων, διότι ὁ ὑποκατάστατος δὲν φέρει ταύτας suo nomine. L. 87 § 4 D. h. t. Βασ. (41. 1) πρ':—«εἰ δὲ κληρονομίας ὁ ἄνηθος ἀποθάνῃ, οὐδὲν πλέον ὁ Πέτρος (ὑποκατάστατος) ἐκ τῆς ὑποκαταστάσεως κληρονομῶν ἀναγκάζεται δοῦναι, ὧν αὐτὸς ὁ ἄνηθος περιῶν ἐδίδου». L. 11 § 7 D. h. t.:—«legata, quae ab instituto extero data sunt, permisceri ceteris non oportere: ideoque quartam pupillae datae portionis habere substitutum, quamvis suam portionem habeat ut institutus...» 'Εν L. 11 § 5 λέγεται ὅτι ὁ ὀρφανικὸς ὑποκατάστατος φέρει τὰς ὀρφανικὰς κληροδοσίας ut aes alienum quodlibet». 2) Τοῦναντίον τὸ πλεόνασμα τῆς ὀρφανικῆς μερίδος ὑπολογίζεται πρὸς ὠφέλειαν τῶν εἰς τὸν ἐγκατάστατον ὡς τοιοῦτον ἐπιβεβλημένων κληροδοσιῶν. L. 87 § 5. 8 D. h. t. 'Ὁμολογουμένως εἶναι ζήτημα ἂν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις δὲν ὀρίζεται συνυπολογισμός, πολλοὶ δὲ πράγματι δέχονται τοῦτο, ὡς ἰδίᾳ v. d. Pfordten σ. 80 ἐπ., Vangerow Arch. σ. 331 ἐπ., Lehrbuch σ. 473, Brinz 2 ἐκδ. III § 419 σημ. 43. Τοῦναντίον Amanp σ. 162 ἐπ. 'Εγὼ αὐτὸς ἐν προτέροις τοῦ παρόντος ἐκδόσεσι (πρὸ τῆς 5ης) ἔλαβον ὡς ἀφετηρίαν, ὅτι οὐχὶ μὲν ἡ § 5 τῆς μνημονευθείσης L. 87, πάντως ὅμως ἡ § 8, ἐν ἣ μετὰ πολλῶν ἀναγνώσκω nec semis ἀντι et semis, ἐξαναγκάζει εἰς παραδοχὴν τοῦ συνυπολογισμοῦ. Δὲν ἐπεθύμουν ἤδη πλέον νὰ ἐμμεῖνω εἰς τοῦτο, εἰ καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὸ πρᾶγμα παραμένει ἀμφίβολον. 'Ἡ λύσις φαίνεται μοι καὶ ἐνταῦθα ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ ἐν σημ. 8 προβληθέντος ἐρωτήματος: εἶναι πιστευτὸν ὅτι ὁ νομοδιδάσκαλος ἠθέλησεν οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ ὑποκαταστάτου ν' ἀφαιρέσῃ τὸ πλεόνασμα τῆς ὀρφανικῆς μερίδος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κληροδόχων τῆς ὀρφανικῆς μερίδος ν' ἀφαιρέσῃ τι ἐκ τοῦ εἰς αὐτοὺς προσήκοντος, ὅπως προσέβη ἄργως εἰς τοὺς κληροδόχους τῆς μερίδος τῆς ἐγκαταστάσεως: "Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν § 5 φερόμενα «augeri legata et perinde habendum, ac si cuiilibet coheredi substitutus fuisset, eoque omittente hereditatem ex asse heres exstitisset», ἐφείλκωσα ἤδη προηγουμένως τὴν προσοχὴν εἰς τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν περίπτωσιν, περὶ ἧς καὶ μόνῃς ῥητῶς διαλαμβάνει τὸ χωρίον, ὁπότεν δηλ. ἐπὶ τῆς ὀρφανικῆς μερίδος οὐδαμῶς ἔχωσιν ἐπιβληθῆ κληροδοσίαι, βελτίσις καὶ συνυπολογισμός εἰς τὸ αὐτὸ φέρουσιν ἀποτέλεσμα. 'Εν § 8 οὐδεμίαν δυσχέρειαν πρέπει νὰ προσξηρήσωσιν ἡμῖν αἱ λέξεις «ex integro ratio legis Falcidiae ponenda erit» διότι καὶ ἐπὶ τῆς βελτιώσεως ἡ ἀπὸ τῶν κληροδοτημάτων τῆς κατ' ἐνστάσιν μερίδος ἐπιχειρητέα ἀφαιρέσεις ὑπολογίζεται ἄλλως ἢ ὡς εἶχεν ὑπολογισθῆ ἀστέως πρὸς τὴν ὀρφανικὴν μερίδα. (Ἐν τῷ θέματι τοῦ χωρίου τὰ κληροδοτήματα τῆς ἐγκαταστάσεως εἶχον ἤδη καταβληθῆ). Μείζονα δυσκολίαν παρέχουσι ὁμολογουμένως αἱ λέξεις «contributis legatis». 'Αλλὰ δὲν εἶναι ἄρᾳ γε δυνατόν νὰ ἠθέλησεν ὁ νομοδιδάσκαλος νὰ εἴπῃ: ὁ κληρονόμος δεόν νὰ ἦ εὐηρεστημένος, ἐὰν μετὰ τὴν καταβολὴν τῶν κληροδοτημάτων ἀμφοτέρων τῶν μερίδων ἔχῃ τὸ τεταρτημόριον τῆς περιουσίας («pars quarta bonorum apud eum remaneat»);

¹² 'Ισχύει καθόλου ὅτι ἐρρήθη ἐν σημ. 9. 'Εν τούτοις σφόδρα αἱ γῶμαι ἀντιμάχονται. Οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαιότερων περιορίζουσι τὰς κληροδοσίας τῆς

5. Ἐάν τις λαμβάνη πλείους κληρονομικὰς μερίδας ὡς ὑποκαταστάς εἰς πλείους ἐγκαταστάτους, γίνεται καὶ ἐνταῦθα ἄνευ διακρίσεως μεταξὺ κοινῆς καὶ ὀρφανικῆς ὑποκαταστάσεως¹³, οὐχὶ δὲ συνυπολογισμός, ἀλλ' ἀμοιβαία βελτίωσις ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας ἐγκαταστάσεως¹⁴. Αἱ τῆς ὑποκαταστάσεως

ὑποκαταστάσεως εἰς τὴν ὀρφανικὴν μερίδα, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ A m a n n σ. 162 ἐπ. Κατ' ἄλλην γνώμην αὐταὶ τούναντιον δέον νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν μερίδα τῆς ἐγκαταστάσεως ἢ τοῦλάχιστον, ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶναι ὑπερβεβαρημένη ἢ ὀρφανικὴ μερίς, νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς ὑπολογισμοῦ· οὕτως ἐκ τῶν νεωτέρων μετὰ παραλλαγῶν ἐν τοῖς καθ' ἕναστον, S t e m a n n σ. 303. 308, H o f m a n n Sell's Jahrb. σ. 363 ἐπ. 386 ἐπ. καὶ Arch. ἐνθ. ἀνωτ., A r n d t s RLex. VI σ. 319. Τρίτῃ γνώμῃ δέχεται ὅτι ἐπὶ συρροῆς ὀρφανικῶν καὶ ὑποκαταστάσεως κληροδοσιῶν χωρεῖ ἀπολύτως συνυπολογισμός· οὕτω v. d. P f o r d t e n σ. 74 ἐπ., H u s c h k e VII σ. 215 ἐπ. Ἡ ἐνταῦθα ὑποστηρικθεῖσα γνώμη ἠτιολογήθη ὑπὸ τοῦ V a n g e r o w (Arch XXXVI σ. 353 ἐπ. καὶ Leibr. ἀρ. VI 3. c.)· τούτω ἐπονται P e r n i c e p. 36 sqq. καὶ S i n t e n i s III § 215 σημ. 33. Ἡδύνατό τις ἀληθῶς νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἂν αἱ κληροδοσίαι τῆς ὑποκαταστάσεως ἐπιτρέπεται νὰ καταλογισθῶσιν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὀρφανικὴν μερίδα, ἀντὶ μᾶλλον νὰ ὑπολογισθῶσι μόνον εἰς ποσότητα ἀντίστοιχον εἰς τὴν ἀναλογίαν τῆς ὀρφανικῆς μερίδος πρὸς τὰς ἠγομέναις μερίδας, ἐπειδὴ ἐπιλαμβάνονται καὶ τῆς μερίδος τῆς ἐγκαταστάσεως. Ἀλλὰ τοιουτοτρόπως θὰ κατελήγομεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταλογίσωμεν ἀναλόγως εἰς τὴν ὀρφανικὴν μερίδα καὶ τὰς κληροδοσίας τῆς ἐγκαταστάσεως, ἀφ' οὗ ἐξ ἴσου ἄπτονται καὶ τῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως, τ. ἔ. τῆς ὀρφανικῆς. "Ορ. δὲ καὶ L. 11 § 7 D. h. t.:—«dixi, quantum ad legata, quae pater a filio, item a substituto, reliquit, nullam fieri posse separationem, cum communi calculo subiciantur et invicem inducant contributionem; sed legata quae ab instituto extero data sunt, permisceri ceteris non oportere...» (ὄρ. σημ. 11).

¹³ Τὰς κληροδοσίας ταύτας φέρει ὁ ὑποκατάστατος ὡς πλεονακίς ὑπὸ διαφόρους αἰρέσεις ἐγκατασταθεῖς, ὥστε ἡ L. 11 § 7 i. f. D. h. t. (σημ. 5) ἔχει ἐνταῦθα ἄμεσον καταλληλότητα. Ὁ A m a n n σ. 220 ἐπ. δὲν δέχεται καὶ ἐνταῦθα συνυπολογισμόν, ἀλλ' ἀμοιβαίαν βελτίωσιν.

¹⁴ Δὲν χωρεῖ συνυπολογισμός, διότι ὁ ὑποκατάστατος φέρει τὰς κληροδοσίας τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως οὐχὶ suo, ἀλλ' alieno nomine (σημ. 8. 11). Χωρεῖ βελτίωσις, διότι «id quod ex substitutione coheredis ad coheredem pervenit proficit legatariis» (L. 1 § 13 D. h. t.). Χωρεῖ ἀμοιβαία βελτίωσις, διότι ἐκάστη μερίς εἶναι καθ' ὑποκατάστασιν (ὄρ. τὸ τέλος τῆς σημ.). Σύμφωνας ἡ L. 14 § 2 D. h. t. Βασ. (41. 1) ἰδ' αὐτ. «Ἐάν δύο ἀνήθοις ὑποκαταστῶ καὶ γένωμαι τῶν δύο κληρονόμος καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς ὑποκαταστάσεως σώζεται μοι ὁ φαλκίδιος, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου οὐ σώζεται ἀρκοῦμαι· τῆς γὰρ πατρῴας κληρονομίας ἀρκεῖ με σχεῖν τὸ τρίτον». Μὴ συμπεράνῃ δὲ τις ἐκ τῶν λέξεων

κληροδοσίαι ὑπολογίζονται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐ μόνον ἀπέναντι τῶν ἠνωμένων κληρονομικῶν μερίδων, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῆς σχετικῆς μερίδος ὑποκαταστάσεως¹⁵.

6. Ἐὰν κληρονόμος τις πρὸς τῇ ἰδίᾳ κληρονομικῇ μερίδι προσκτᾶται καὶ ἑτέραν διὰ προσαυξήσεως, δὲν χωρεῖ συνυπολογισμός, ἀλλὰ βελτίωσις τῶν κληροδοσιῶν τῆς ἰδίας μερίδος διὰ τοῦ πλεονάσματος τῆς κατὰ προσαύξησιν τοιαύτης, οὐχὶ δὲ καὶ τάνάπαλιν¹⁶.

7. Καθ' ὅμοιον τρόπον, ἐὰν πατὴρ κληρονομῇ συγχρόνως

«*quatram patrem hereditatis patris*» ὅτι τὸ χωρίον δέχεται συνυπολογισμόν· διότι αἱ λέξεις αὗται εἶναι βραχυτέρα ἔκφρασις ἀντὶ τῆς μᾶλλον ἐκτενοῦς· τὸ τεταρτημόριον ἑκατέρας κληρονομικῆς μερίδος.—Μεγάλως ὅμως καὶ ἐνταῦθα διίστανται αἱ γνώμαι, οὐχὶ τοσοῦτον ὡς πρὸς τὴν κοινὴν ὑποκατάστασιν, ἐφ' ἧς, ὡς φαίνεται, δέχονται γενικῶς συνυπολογισμόν, ὅσον ὡς πρὸς τὴν ὀρφανικὴν. Πρβλ. V a n g e r o w Arch. XXXVII σ. 357 ἐπ. Lehrbuch ἀρ. VI. 4, A m a n n σ. 220 καὶ τοὺς ὑπὸ τούτου μνημονευομένους, B r i n z 2 ἔκδ. III σ. 364-365. Ὑπὸ πολλῶν ὑποστηρίζεται ἐπίσης συνυπολογισμός ὡς πρὸς τὴν ὀρφανικὴν ὑποκατάστασιν, ἐνῶ ὁ V a n g e r o w καὶ ὁ A m a n n ἐνθ. ἀνωτ., ἐπίσης δὲ ὁ H o f f m a n n σ. 357 ἐπ., οὐδὲ βελτίωσιν δέχονται. Ἡ τελευταία γνώμη στηρίζεται ἐπὶ τοῦ κανόνος, ὅτι δύναται ἐκ τῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως νὰ ἀφαιρηθῇ τὸ τέταρτον, καίτοι ὁ ὑποκατάστατος ἔχει περίσσευμα ἐξ ἄλλης μερίδος. Ἄλλ' ὑπὸ τοιαύτην γενικότητα δὲν εἶναι ὀρθὸς ὁ κανὼν οὗτος· ὀρθὸς εἶναι, μόνον ὅταν ὁ ὑποκατάστατος ἔχῃ περίσσευμα ἐξ ἄλλης μερίδος. Πράγματι γενικός εἶναι τὸνναντίον ὁ κανὼν, ὅτι ὁ ὑποκατάστατος ὀφείλει νὰ βελτιώσῃ διὰ τοῦ περιουσιῶν τῆς ἰδίας μερίδος ὑποκαταστάσεως τὰ κληροδοτήματα ἑτέρας αὐτῷ περιερχομένης κληρονομικῆς μερίδος. Ἡδύνατό τις ἀληθῶς νὰ σκεφθῇ ὅτι μετὰ τὴν πραγμάτων τῆς πρώτης ὑποκαταστάσεως ἢ οὕτω κτηθεῖσα κληρονομικὴ μερίς θεωρητέα ὡς μερίς ἐγκαταστάσεως, ἐντεῦθεν δὲ δύναται μὲν νὰ ἀπαιτήσῃ βελτίωσιν, δὲν ὀφείλει δὲ νὰ παράσῃ τοιαύτην. Ἀλλὰ καὶ τὴν σκέψιν ταύτην θεωρῶ ὡς ἄστοχον. Διότι ἡ μερίς τῆς ὑποκαταστάσεως δὲν εἶναι ποσῶς μερίς ἐγκαταστάσεως, τὸ δὲ ἰδιάζον τῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως (ὅτι δηλ. δέον νὰ παράσῃ βελτίωσιν, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀπαιτήσῃ) δὲν ἐρεῖδεται εἰς τοῦτο, ὅτι αὕτη ἐπιπροστίθεται εἰς ἑτέραν μερίδα, ἀλλ' ὅτι ὡς εἴρηται, ἐπιπροστίθεται εἰς ἑτέραν ἰδίαν μερίδα.

¹⁵ Διότι αὗται κατὰ πρότον λόγον ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς μερίδος τῆς ὑποκαταστάσεως, ἐπομένως συντρέχουσι μετὰ τῶν κληροδοσιῶν τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως καὶ ἐλαττοῦσι τὸ εἰς αὐτὰς ἀντιστοιχοῦν ποσόν. Ἐν τούτοις τοῦτο ἀμφισβητεῖται ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν μερίς ὑποκαταστάσεως προστίθεται εἰς μερίδα ἐγκαταστάσεως. Πρβλ. σημ. 12 καὶ V a n g e r o w ἐνθ. ἀνωτ.

¹⁶ L. 78 D. h. t. Βασ. (41. 1) οἷ'. «Εἰ δὲ τοῦ ἐνός παρρησιασμένου προσου-

μετὰ τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου, ἢ τῆς μερίδος τοῦ τέκνου ἐπι-
καρπία, ἦν δυνάμει τῆς πατρικῆς ἐξουσίας κτᾶται ὁ πατήρ,
ἀποβαίνει ἐπ' ὠφελεία τῶν κληροδόχων τοῦ πατρός¹⁷.

II. Περὶ τῶν κατὰ μέρος κληροδοσιῶν ἰδίᾳ.

A. Κληροδοσία ἀτομικῶς ὀρισμένων πραγμάτων*.

§ 654.

1. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πράγμα ἀνήκη κατὰ κυριότητα
τῷ κληρονομουμένῳ, ὁ κληροδόχος γίνεται εὐθύς ἅμα τῇ εἰς
τὴν κληρονομίαν ὑπείσελεύσει κύριος αὐτοῦ (§ 646). Ἐὰν ἐκ
πλάνης ὁ κληρονομούμενος ἐθεώρησεν ἕτερον ὡς κύριον, τοῦτο
οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸ κῆρος ἢ τὴν νομικὴν τῆς
κληροδοσίας ἐνέργειαν¹.—Ὁ κληροδόχος λαμβάνει τὸ κλη-

ξηθῆ τῷ ἄλλῳ τὸ μέρος αὐτοῦ, εἰ μὲν τὸ μέρος τοῦ κληρονομήσαντος ἐβαρεῖτο,
ὠφελούνται οἱ ληγατάριοι, ὥσπερ συμβάλλεται αὐτοῖς τὸ τινὰ τῶν ληγάτων ἀτο-
νῆσαι, εἰ μὲντοι τὸ τοῦ παραιτησαμένου μέρος ἐβαρεῖτο, οὕτως ἐπ' αὐτῷ κέρη-
ται τῷ φαλκιδίῳ ὁ κληρονομήσας, ὡς ἂν εἰ αὐτὸς ὁ παραιτησάμενος ἐκληρονό-
μησεν»· Πρβλ. V a n g e r o w Lehrb. ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. V, A r n d t s § 564 σημ. 2, A m a n n σ. 1 ἐπ. Οὐδεμίαν ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἀντίφασιν δύ-
νεται νὰ δημιουργήσῃ ἢ L. 1 § 14 D. h. t., διότι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν προσνέ-
μει τὸ παράπαν βαρῦτητα εἰς αὐτὴν τὴν ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένην αυτοκρατο-
ρικὴν ἀντιγραφὴν. Δὲν εἶναι ἄλλως τε ἀπίθανον ὅτι τὸ χωρίον ἀρχικῶς ἀνεφέ-
ρετο οὐχὶ εἰς τὴν προσάυξησιν, ἀλλ' εἰς τὴν caducorum vindicatio. Πρβλ. v. d. P f o r d t e n σ. 10 ἐπ., H u s c h k e VII σ. 200 ἐπ., A m a n n σ. 15 ἐπ. (Ὁδτος ἐπίζητει νὰ ἀποδείξῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν L. 78 cit., σ. 10 ἐπ.).

¹⁷ L. 21 § 1, L. 25 D. h. t., [Βασ. (41. 1) κδ' αὐτ. «Γυνὴ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν κοινὸν υἱὸν ἐξ ἴσων ἔγραψε κληρονόμους, ἐὰν διὰ τῆς ἐνστάσεως τοῦ υἱοῦ τοσοῦτον ὁ πατήρ παρακρατῆ, ὅσον ἀρκεῖ τῷ φαλκιδίῳ, οὐδὲν ὀνόματι φαλκιδίου παρακρατεῖ»]. A m a n n σ. 22 ἐπ. [Οὕτω καὶ K ρ α σ σ ᾶς § 295 κείμε. σχετ. σημ. 8. Ἄλλως ὁ D e r n b u r g III § 101 σημ. 11: «Ἄλλ' ἢ ἀπόπειρα αὕτη (τοῦ Windscheid) πρὸς ἐμφύσησιν ζωῆς εἰς νεκρὰν διάταξιν ἠστόχησε. Διότι εἰς τὸ τέταρτον καταλογίζεται ὅ,τι λαμβάνει τις ὡς κληρονόμος, οὐχὶ ὅ,τι περιέρχεται αὐτῷ δυνάμει πατρικῆς ἐξουσίας»].

* Rosshirt II σ. 133 ἐπ., A r n d t s RLex. VI σ. 324 ἐπ. Συνέχ. Glück XLVI σ. 120 ἐπ., U n g e r § 67. [Κ α λ λ ι γ ᾶς § 260-264, Π α π α ρ ρ η γ ὀ - π ο υ λ ο ς § 603-613, K ρ α σ σ ᾶς § 310-314].

§ 654 ¹ § 11 I. de legat. 2. 20. Ὅρ. ἀνωτ. I § 172 σημ. 9. A r n d t s Συνέχ. Glück σ. 152 ἐπ.

ροδότημα ὡς ὑπάρχει κατὰ τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου αἰ μετὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας ἐπερχόμεναι ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα μεταβολαὶ αὐξάνουσι καὶ ἐλαττοῦσι τὸ δικαίωμα τοῦ κληροδόχου², ἐκτὸς ἐὰν διὰ τῆς μεταβολῆς ἡ ταυτότης τοῦ πράγματος ἐξέλιπεν³. Ἐν τούτοις ἐν ἐκάστῳ συγκεκριμένῳ θέματι δέον ὑφ' ἑκατέραν τῶν ἐπόψεων νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ ὑποδηλούμενη τοῦ κληρονομουμένου βούλησις⁴. — Ἐὰν ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος ἀκινήτου ἐπίκεινται πραγματικαὶ δουλεῖαι, ὁ κληροδόχος ὀφείλει νὰ λάβῃ τὸ πρᾶγμα μετὰ τῶν δουλειῶν τούτων⁵· περὶ δὲ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν τὸ πρᾶγμα τυγχάνει βεβαρημένον δι' ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων ἄλλου εἶδους, ὅρα τὸν ἐπόμενον ἀριθμὸν. Τὸν κληροδόχον ὡσαύτως ἐπιβαρύνουσιν αἱ τῷ πράγματι ἐπικείμεναι ἐνοχικαὶ ὑποχρεώσεις⁶.

² L. 16 D. de leg. III°, L. 24 § 2 D. de leg. I^o, L. 8 pr., L. 24 § 2 D. de leg. I^o, L. 10 D. de leg. II°, § 19 I. de legat. 2. 20, L. 44 § 4 D. de leg. I^o, L. 39 D. de leg. II°, L. 79 § 2 D. de leg. III° (πρὸβλ. σημ. 4, Arndts σ. 122 σημ. 43. U n g e r § 67 σημ. 7) L. 19 pr. D. de instr. 33. 7, L. 8 pr., L. 24 § 3 D. de leg. I^o, L. 22 D. eod., L. 24 § 4 D. de leg. I^o, L. 65 § 2 D. eod.

³ L. 6 § 1 D. de auro 34. 2:— «nam qui fieri potest, ut legatum vel fideicommissum durare existimetur, cum id, quod testamento dabatur, in sua specie non permanserit, immo quodammodo extinctum sit». Βασ. (44. 15) γ'. L. 65 § 2 D. de leg. I^o Βασ. (44. 1) ξα' αὐτ. «Ἐὰν κατὰ μέρος ὅλος ὁ ληγατευθεὶς οἶκος ἀνανεωθῇ, ὡς μηδὲν ὑπεῖναι τῆς προτέρας ὕλης, ἔρρωται τὸ ληγάτον· εἰ δὲ καταγάγῃ αὐτὸν ὁ διαθέμενος καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ κτίσει, ἔσβησται, εἰ μὴ ἔτερον ἐνενόησεν». L. 24 § 4 D. de leg. I^o, L. 88 § 2 D. de leg. III°, L. 88 pr. § 1. 3 eod., L. 44 § 2. 3 D. de leg. I^o, L. 49 pr. D. de leg. II°. Πρὸβλ. 1) ἀνωτ. I § 187 σημ. 2. 5· 2) ἀνωτ. III § 639 σημ. 4. § 640 σημ. 5.

⁴ L. 44 § 4 D. de leg. I^o.—«Si areae legatae domus imposita ait, debetur legatario, nisi testator mutavit voluntatem. L. 44 § 2. 3 eod., L. 65 § 2 D. de leg. I^o (σημ. 3) Βασ. (44. 1) ξα':—«εἰ μὴ ἔτερον (ὁ διαθέμενος) ἐνενόησεν». Ἐνεῦθεν ἐξηγοῦνται αἱ ἀντίθετοι λύσεις ἐν L. 44 § 2 D. de leg. I^o, L. 88 pr. D. de leg. III°. Καὶ ἡ L. 79 § 2 D. de leg. III (σημ. 2) θ' ἀνάγεται ἐνταῦθα. Πρὸβλ. ἐν γένει S i n t e n i s III § 212 σημ. 13, U n g e r § 67 σημ. 6. 7.

⁵ L. 69 § 3 D. de leg. I^o, L. 70 § 1, L. 116 § 4 eod., L. 66 § 6 D. de leg. II°, L. 18 D. de serv. 8. 1.

⁶ Βλαβεραὶ (noxales) ἀξιώσεις, L. 70 pr. de leg. I^o, L. 45 § 2 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν § 1 D. eod. Φόροι, δηλ. οἱ μὴ ληξιπρόθεσμοι· τοὺς καθυστεροῦντας ὀφείλει νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτῷ ὁ βεβαρημένος. L. 39 § 5 D. de leg. I^o. Πρὸβλ. ἀνωτ. I § 220 σημ. 6.

2. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα εὔρηται ἐν τῇ κυριότητι τρίτου, διακριτέον, ἂν ὁ κληρονομούμενος ἐγίνωσκε τοῦτο ἢ οὐ. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἠγνόει τοῦτο, ὁ κληροδόχος δύναιται μόνον νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ πρᾶγμα ὡς ἔχει· δύναιται τ. ἔ. νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς νομῆς, ἐὰν ὁ βεβαρημένος διατελῇ ἐν τῇ νομῇ, ἀλλ' οὔτε ἀξίωσιν λόγῳ ἐκνικήσεως ἔχει, οὔτε ἐν γένει ἀξίωσιν οἰανδήποτε, ἐὰν ὁ βεβαρημένος μὴ ἔχη τὴν νομὴν⁷. Ἐὰν τοῦναντίον ὁ κληροδόχος ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα ἀνήκεν εἰς τρίτον, ὁ βεβαρημένος ὑποχρεοῦται, ὅπως προσκτώμενος τοῦτο παρὰ τοῦ τρίτου περιποιήσῃ αὐτὸ εἰς τὸν κληροδόχον⁸ ἢ, ἀνεφίκτου οὔσης αὐτῷ τῆς ἀποκτήσεως ἢ ἐφικτῆς μὲν, ἀλλ' ἐπὶ ὑπερμέτρῳ τιμήματι, ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἰς χρήματα⁹. Ἀμφισβητούμενον ἂν ὁ κληροδόχος ἐγίνωσκε τὸ ἀλλότριον τῆς κυριότητος, ὑποχρεοῦται εἰς ἀπόδειξιν ὁ κληροδόχος καὶ οὐχὶ ὁ βεβαρημένος¹⁰.

⁷ § 4 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ., I. 67 § 8 D. de leg. II° (σημ. 17), L. 77 § 8 eod. Τῆς πραγματικῆς τοῦ κληρονομούμενου βουλήσεως ὑπερισχύει ἐνταῦθα ἢ κυρία αὐτοῦ βούλησις, — «εἰ γὰρ ἠπιστάμην οὐκ ἐμὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἔσθ' ὅτε οὐκ ἂν αὐτὸ κατέλειπα» (§ 4 I. cit.). Τοῦτο δύναιται νὰ ἐκφρασθῇ καὶ οὕτως: ἡ κληροδοσία εἶναι ἄνευ ἀποτελέσματος ἔνεκα ἐλλείψεως προϋποθέσεως ἢ καὶ οὕτως: εἶναι ἀνίσχυρος (διαρρηχτὴ) ἔνεκα πλάνης. Πρβλ. § 636 σημ. 2, § 633 σημ. 22, καὶ U n g e r § 67 σημ. 11, A r n d t s σ. 182. S e u f f. Arch. XVII. 72. Metz: Haftung für Eviktion bei Schenkung und Vermächtniss. Ἐναίσιμος διατριβή. Erlangen 1895, σ. 40 ἐπ. M u n k: das Vermächtnis eines nich zur Erbschaftt gehörenden Gegenstandes nach gemeinem R. und BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Freiburg 1904.

⁸ § 4 I. de leg. 2. 20, § 1 I. de sing. reb. 2. 24, L. 39 § 7 D. de leg. I^o, L. 10 C. de leg. 6. 37. Ἐν τῇ περιπτώσει ἄρα ταύτῃ ὁ βεβαρημένος εὐθύνεται ἔνεκα ἐκνικήσεως. Ἡ ἀντίθετος γνώμη ἐσχάτως πάλιν ὑπὸ B a c h o f e n Pfandrecht I σ. 129 ἐπ. ὑποστηριχθεῖσα, ἀμοιρεῖ βάσεως ὄρ. κατ' αὐτῆς N e u n e r heredis institutio ex re certa σ. 257 σημ. 27, B e k k e r Jahrb. d. gem. R. VI σ. 253 ἐπ., A r n d t s σ. 165 ἐπ. Ἀμφιβάλλω ὁμως μετὰ τοῦ B e k k e r, ἂν ἢ L. 71 § 1 D. de leg. I^o δέον νὰ νοηθῇ ὡς πραγματευομένη περὶ ἄλλης περιπτώσεως καὶ οὐχὶ περὶ genus legatum. — Περὶ τοῦ c. 5 X. de testam. 3. 26 ὄρ. A r n d t s σ. 158 ἐπ.

⁹ § 4 I. de leg. 2. 20, L. 71 § 3 D. de leg. I^o, L. 14 § 2, L. 30 § 6 D. de leg. II°. Πρβλ. § 634 σημ. 6, § 647 σημ. 5.

¹⁰ § 4 I. de leg. 2. 20, L. 21 D. de probat. 22. 3.

Οὐχ ἦττον ἀμφοτέρω οἱ ἐκτεθέντες κανόνες εἰσὶν ἐρμηνευτικοί, οὕτω δὲ δυνατόν ἐν δεδομένῳ θέματι νὰ εὐδύνηται ὁ βεβαρημένος εἰς τὸ νὰ περιποιήσῃ τῷ κληροδόχῳ τὸ πρᾶγμα, καίτοι ὑπάρχει πλάνη τοῦ κληρονομουμένου¹¹, ὡς ἀντιθέτως νὰ μὴ εὐδύνηται, καίπερ μὴ ὑπαρχούσης πλάνης¹².— Ἐὰν μετὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα ἐξέλθῃ τῆς τοῦ κληρονομουμένου κυριότητος, συμβῆ δὲ τοῦτο δι' ἐκκλιήσεως, ἢ ἐκποίησης περιέχει ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀνάκλησιν τῆς κληροδοσίας¹³. ἐὰν τοῦναντίον ἢ ἀπώλεια τῆς κυριότητος

¹¹ L. 10 C. de leg. 6. 37 Βασ. (41, 4) λε':—«εἰ δὲ ἴδιον εἶναι ἐνόμισεν, οὐκ ἄλλως ἰσχύει τὸ καταλειφθὲν, εἰ μὴ ἄρα ἐγγίζοντι προσώπῳ, ἢ γαμετῇ, ἢ ἄλλῳ τοιούτῳ προσώπῳ ἐδόθη, ᾧτινι ἔμελλε ληγατεύειν, κἂν ἡπίστατο, τὸ πρᾶγμα ἀλλότριον εἶναι». Τὸ «ἐγγίζον πρόσωπον» («proxima persona») κείται παραδειγματικῶς. Ὅρ. ἐξ ἄλλου L. 77 § 8 D. de leg. II°, ἐνθα ἡ εἰς υἱὸν δοθεῖσα κληροδοσία ἀλλοτρίου πράγματος δὲν διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ: ἀλλὰ τότε πάλιν L. 74 [72] D. ap SC. Treb. 36. 1. Τὸ πᾶν διλ. ἐν δεδομένῳ θέματι ἡρηται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς βουλήσεως. Arndts σ. 156 ἐπ., Brinz 2 ἐκδ. III § 415 σημ. 4. Πρβλ. ἐτι L. 39 pr. D. de fideic. lib. 40. 5. [A. Π. 180 <1911>].

¹² Οὕτως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐδικαιούτο νὰ ἀπαιτήσῃ ἐνοχικῶς τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα, φυσικωτάτῃ ἢ ἐρμηνείᾳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει ἢ ἐκχώρησιν τοῦ ἐνοχικοῦ δικαιώματος, L. 39 § 3 D. de leg. I^o. πρβλ. L. 76 eod. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἢ L. 71 § 6 D. de leg. I^o, ἀποφαίνεται ὅτι, ἐάν τις κληροδοτήσῃ ἀκίνητον, ἐφ' οὗ ἔχει δικαίωμα ἐπιφανείας, ὑποτίθεται ὅτι ἐνόει νὰ κληροδοτήσῃ μόνον τῆς ἐπιφανείας τὸ δικαίωμα. Ἐάν τις περαιτέρω κληροδοτήσῃ ἐπίκεινον πρᾶγμα, γεννᾶται τὸ ζήτημα, μήπως ἐσκόπει νὰ κληροδοτήσῃ τοῦτο μόνον κατὰ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ ἐξ ἀδιαιρέτου μερίδα. L. 5 § 2 D. de leg. I^o. «Gum fundus communis legatus sit non adiecta portione, sed «nuem» nominaverit, portionem deberi constat». Πρβλ. L. 24 D. de inst. 33. 7. I. 30 § 4, L. 68 pr D. de leg. III°. Arndts σ. 183 ἐπ. Seuff. Arch. V. 40, LIH 168. [A. Π. 180 <1911>]. Ἡ μνησθεῖσα διάταξις 5 § 2 D. de leg. I^o (30) ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ πράγματος ἐπικείμενου μεταξὺ κληροδότου καὶ τρίτου τινός ἢ καὶ ἐπὶ πράγματος ἐπικείμενου μεταξὺ κληροδότου καὶ βεβαρημένου: Δ η μ η τ ρ α κ ὀ π ο υ λ ο ς ἐν Ἐφ. Ἑλλ. καὶ Γ α λ λ. Νομολογίας XXXVIII σ. 15. ἐπ.].

¹³ L. 15. 18. 21 § 1, L. 25 D. de adim. 34. 4, L. 11 § 12 D. de leg. III°, § 12 I. de leg. 2. 20. Τὴν ἀποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇ ἐκποίησιν δὲν περιέχεται ἀνάκλησις, ὀφείλει μὲν νὰ προσαγάγῃ ὁ τετιμημένος, τὴν ἀποδεικτικὴν ὁμοίως δόντων γεγονότων, συνηγοροῦντων ὑπὲρ τοῦ τετιμημένου, ὀφείλει νὰ μηδενίσῃ δι' ἀνταποδείξεως ὁ βεβαρημένος L. 11 § 12 cit. «necessitate urgente». Πρβλ. Unger § 67 σημ. 4. Seuff. Arch. XI. 217 (RG. κατὰ τι διάφορος). XLI. 29. [Ἐφ. Ἀθ. 542 <1904>, 479 <1906>]. Ἐφ. Πατρ. 78 <1914>. Ὅρ. γνωμοδ. Μ. Χατζάκου ἐν Θέμ. δι' Ἀγγελοπούλων XXX σ. 383 ἐπ.].—Ἐν τῇ ἐπανακτῇ-

ἐπέρχηται παρὰ τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου, δὲν εἰκάζεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ὅτι δὲν ἠθέλησεν οὗτος τὴν ἐξακολούθησιν τῆς κληροδοσίας¹⁴. Ἐὰν ἀντιθέτως κατὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας ἀλλότριον πρᾶγμα περιέλθῃ ἀκολούθως εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κληρονομουμένου, ἡ κληροδοσία ἔχει τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν, ἣν θὰ εἶχεν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἴδιον τοῦ κληρονομουμένου¹⁵. — Ὅ,τι ἰσχύει ἐπὶ κληροδοσίας πράγματος ἀλλοτρίου, ἰσχύει καὶ ἐπὶ κληροδοσίας πράγματος, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἀλλότριον δικαίωμα ἐνεχύρου, ἀλλοτρία ἐμφύτευσις ἢ ἐπιφάνεια ἢ ἀλλοτρία ἐπικαρπία· ὁ κληροδόχος τ. ἔ. λαμβάνει τὸ πρᾶγμα ὡς ἔχει, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἠγνόει τὸ ἐπικείμενον αὐτῷ δικαίωμα, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐν ἀντιθέτῳ περιπτώσει δύναται νὰ ἀξιώσει, ὅπως προσενεχθῇ αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἐλεύθερον τοῦ ἐπιτεθειμένου δικαίουματος¹⁶.

σει τοῦ πράγματος δὲν περιέχεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ἀνάκλησις τῆς ἀνακλήσεως. L. 15, L. 27 pr. D. de adim. 34. 4. [A. Π. 68 <1896>]. Πρὸς τὴν L. 27 § 1 eod. πρβλ. L. 26 eod. (F e i n Συνέχ. Glück XLIV σ. 247 ἐπ.), πρὸς δὲ τὴν L. 79 § 3 D. de leg. III° Arndts § 569 σημ. 4.

¹⁴ Διότι οὐδ' ἐν τῇ ἐκποιήσει ἐγκτεται κατ' ἀνάγκην ἀφαίρεσις τῆς κληροδοσίας. Ὅρ. σημ. 13.

¹⁵ Arndts σ. 121. RLex. VI σ. 328. Μὴ εἶπη τις ὅτι, ἐν ἡ περιπτώσει ὁ κληρονομούμενος ἐπέλαβε τὸ πρᾶγμα ὡς ἴδιον, ἀντίκειται ἡ regula Cato-niana. Ἡ προκειμένη σχέσις δὲν ταυτίζεται πρὸς ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος ἐκληροδότησεν ἴδιον τοῦ κληροδόχου πρᾶγμα (σημ. 21). Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος, διότι ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς εἶναι ἐξ ἀντικειμένου ἀδύνατος· ἐν τῷ ἡμετέρῳ θέματι ἡ κληροδοσία, ἐὰν ἢ ἀνίσχυρος, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἄνευ ἀποτελέσματος (ἀνωτ. I. § 97 σημ. 5), εἶναι ἀνίσχυρος, καθ' ὅσον τῆς πραγματικῆς τοῦ κληρονομουμένου βουλήσεως κατισχύει ἡ κυρία αὐτοῦ βούλησις (ἀνωτ. I. § 97), ἡ δὲ κυρία αὐτοῦ βούλησις εἶναι νὰ παρασθεθῇ τὸ πρᾶγμα ἐν οἷα καταστάσει διατελεῖ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του. Πρβλ. I. 10 D. de leg. II° (σημ. 2) καὶ § 638 σημ. 14. Arndts RLex. VI σ. 309 σημ. 253.

¹⁶ § 5 I. de leg. 2. 20, L. 57 D. de leg. I^o, L. 5 C. de fideic. 6. 42, L. 66 § 6 D. de leg. II°. Κατὰ τὸ λεκτικὸν τοῦ τελευταίου χωρίου (σημ. 23) ὁ κληρονόμος ὑποχρεοῦται ἀπεριορίστως νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα τῆς βαρυνούσης αὐτὸ ἐπικαρπίας· ὅτι ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ χωρίου ἡ ὑποχρέωσις αὕτη περιορίζεται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν διτελεῖ ἐν γνώσει ὁ κληρονομούμενος, τοῦτο πρέπει νὰ δεχθῶμεν κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον τῇ ἐπικαρπίᾳ συμπαράτῃσι καὶ τὸ ἐνεχύρον. Πρβλ. Arndts σ. 130 ἐπ.,

3. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα ἀνήκη τῷ βεβαρημένῳ, ὁ κληροδόχος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ αὐτὸ καὶ ὅταν ἔτι ὁ κληρονομούμενος ἐθελῶρει τοῦτο ὡς ἴδιον¹⁷. Ἐπίσης ὀφείλει ὁ βεβαρημένος, ἐὰν ἔχη ἐνεχυρικὸν δικαίωμα, ἐμφύτευσιν, ἐπιφάνειαν ἢ ἐπικαρπίαν ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, νὰ παράσῃ τοῦτο ἐλεύθερον τῶν ἐν λόγῳ δικαιωμάτων, καὶ ἂν ἔτι ἠγγνῶει τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ὁ κληρονομούμενος¹⁸. Ἐὰν ὁμοίως ὁ κληρονομούμενος ἐγνώριζε τὴν κυριότητα τοῦ βεβαρημένου, ἀναφύεται καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐν σημ. 12 εἰρημένον ἐρμηνευτικὸν ζήτημα¹⁹.

4. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα εἶναι ἴδιον τοῦ κληροδό-

Dernburg Pfandr. I σ. 129 ἐπ., ἄλλης γνώμης Bachofen Pfandr I σ. 126, Brinz 2 ἐκδ. III § 415 σημ. 32. Περὶ τῆς μνημονευθείσης L. 57 D. de leg. I^o ὅρ. Mühlenbruch Arbh. f. civ. Pr. XV σ. 393 ἐπ., Arndts σ. 136 ἐπ. 521 ἐπ., Mommsen ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσει τῶν Πανδεκτῶν, E. A. Seuffert ἐν Festgabe für Plank σ. 177 ἐπ., Eisele ἐν Zeitschr. d. Sav. Stift. XI σ. 28, Pernice Labeo III σ. 76 σημ. 1. ὅρ. ἐπίσης ἀνωτ. I § 233a σημ. 1 ἀρ. 2. Seuff. Arch. XXXVI. 206. Κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν περὶ ἐπικαρπίας καὶ ἐνεχύρου ἐν ταῖς πηγαῖς διατεταγμένων εἰς τὴν ἐμφύτευσιν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν Brinz III σ. 321 καὶ Dernburg III § 109 σημ. 10. Ὁ τελευταῖος ἀποκρούει τὴν ἰσχύν τούτων «σήμερον» καὶ ὡς πρὸς τὰς ὑποθήκας.— Brauer: Das Vermächtnis einer verpfändeten Sache nach gemeinem R. und dem R. des BGB. Ἐναίμιος διατριβή. Greifswald 1900. Pini: Das Vermächtnis eines zur Erbschaft gehörigen belasteten Gegenstandes nach dem BGB. Ἐναίμιος διατριβή. Leipzig 1902.

¹⁷ L. 67 § 8 D. de leg. II°. «Rerem tuam, quam existimabam meam, te herede instituto, Titio legem, non est Neratii Prisci sententiae nec constitutioni locus, qua cavetur non cogendum praestare legatum heredem. Nam succursum est heredibus, ne cogentur redimere, quod testator suum existimans reliquit; sunt enim magis in legandis suis rebus, quam in alienis comparandis et onerandis heredibus faciliores voluntates. Quod in hac specie non evenit, cum dominium rei sit apud heredem». Βασ. (44. 2) ξε'. Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν τὸ τοῦ κληρονόμου νομίζων ἐμὸν εἶναι πρᾶγμα ληγατεύσω, ἔρρωται· εἰ δέ τις ἄλλου, οὐκ ἔρρωται». Πρβλ. καὶ L. 59 D. de evict. 21. 2. Arndts σ. 193 ἐπ. Seuff. Arch. V. 39 [Ἐφ. Ἀθ. 307 <1919>]. Πρβλ. ἀποφ. 47 <1920> δικαστ. Ἀλεξανδρείας ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλου XXXI σ. 203].

¹⁸ L. 26 D. de leg. II°, L. 76 § 1 eod. Arndts σ. 127 ἐπ.

¹⁹ Ὅμοίως, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ βεβαρημένος εἶχε τὴν ἐν λόγῳ δικαιωμάτων ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος ἢ ἐνοχικὴν ἀπαιτήσιν, δύναται νὰ προβληθῇ τὸ ἐρώτημα, μήπως ἡ θέλησις τοῦ κληρονομούμενου ἦτο, ὅπως ὁ κληροδόχος λάβῃ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦτο.

χου, ἡ κληροδοσία ἐστὶν ἀνίσχυρος²⁰ μὴ ἰσχυροποιουμένη οὐδ' ἐὰν ὁ κληροδόχος ἐκποιήσῃ βραδύτερον τὸ πρᾶγμα, ἐκτὸς ἐὰν ἡ κληροδοσία διατελῇ ὑπὸ αἴρεσιν²¹. Ἄλλ' ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πρᾶγμα ἢ βεβαρημένον δι' ἐνεχύρου, ἐμφυτεύσεως, ἐπιφανείας ἢ ἐπικαρπίας, ἡ κληροδοσία ὑφίσταται κατὰ τοῦτο, ὅτι ὁ βεβαρημένος ὑποχρεοῦται νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ πρᾶγμα τῶν ἐν λόγῳ δικαιωμάτων²², προϋποτιθεμένου ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα, μὴ ἀνήκοντα εἰς τὸν βεβαρημένον ἢ τὸν κληρονομούμενον, ἦσαν γνωστὰ εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον²³. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὑφίσταται ἡ κληροδοσία καὶ ὁπότε εἶναι μὲν

²⁰ Λόγῳ ἀδυναμίας πρὸς ἐκπλήρωσιν (§ 634 σημ. 5). L. 13 C. de leg. 6. 37, § 10 I. de leg. 2. 20, L. 82 § 2 i. f. D. de leg. II°, L. 37 pr. D. de leg. III°.

²¹ Κατὰ τὸν κατόνευον κανόνα (§ 638), § 10 I. de leg. 2. 20, L. 41 § 2 D. de leg. I^o, L. 98 D. de cod. 35. 1. Περὶ τῆς L. 1 § 2 D. de reg. Cat. 34. 7 Βασ. (44. 18) λγ' (ἐνθ. αἱ λέξεις «καὶ ἐκποιήσῃ αὐτὸν ζῶντος ἐμοῦ» δηλοῦσι τὴν εἰς κληροδοσίαν προστεθειμένην αἴρεσιν) πρβλ. § 638 σημ. 14' ὄρ. καὶ L. 18 D. de leg. II°. A r n d t s σ. 224-229.

²² Ὁ κληροδόχος δύναται νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνήκει εἰς αὐτόν. L. 71 § 5 D. de leg. I^o. «Si fundus municipum vectigalis ipsis municipibus sit legatus, an legatum consistat petique possit, videamus. Et Iulianus I. XXXVIII Dig. scribit, quamvis fundus vectigalis municipum sit, attamen quia aliquod ius in eo is qui legavit habet, valere legatum». Βασ. (44. 1) ξζ' αὐτ. «Καὶ ὅτι τὸν ἐμφυτευτικὸν ἀγρὸν καλῶς τῷ δεσπότη ἡγατεύω». L. 86 pr. D. de leg. I^o. «Si tibi homo, quem pignori dederas, legatus ab alio fuerit, actionem ex testamento habebis adversus heredem, ut pignus luatur». Πρβλ. καὶ L. 43 § 3 eod. Περὶ τῆς L. 66 § 6 D. de leg. II° ὄρ. ἐπομένην σημειώσιν.—Πρὸς τὰ προμνημονευθέντα δικαιώματα δὲν πρέπει νὰ ἐξομοιωθῶσιν αἱ πραγματικαὶ δουλεῖαι. Διότι κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κρατούσαν ἐκδοχὴν τὸ διὰ πραγματικῆς δουλείας ἐπιβεβαρημένον πρᾶγμα δὲν λογίζεται ὡς ἐν μέρει ἀλλότριον» ὄρ. σημ. 5.

²³ Κατὰ τὰ ὅτ' ἄρ. 2 καὶ 3 εἰρημένα. Εἰς τρίτον ἀνηκόντων τῶν ἐν λόγῳ δικαιωμάτων, δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἠγγύει τὴν ὑποξὴν αὐτῶν, ὅτι ἐσκόπει νὰ ἐπιβάλλῃ τῷ βεβαρημένῳ τὴν υποχρέωσιν νὰ ἐξαγοράσῃ ταῦτα. Ὁ V a n g e r o w § 525 σημ. 2 ἄρ. 3 ἀναφέρων τὸ χωρίον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀγνοίας τοῦ κληρονομούμενου θέλει νὰ ἄρῃ καὶ τὴν ἀντίφασιν τῆς L. 66 § 6 D. de leg. II°. «Fundo legato si usufructus alienus sit, nihilominus petendus est ab habere...; enimvero fundo relicto (μὴ σκοπούμενον αὐτοῦ τοῦ ἀκινήτου) ob reliquas praestationes, quae legatum sequuntur, agetur, verbi gratia si fundus pignori datus vel aliena possessio sit... Sim autem res mea mihi legatur, legatum propter istas causas non valet». Βασ. (44. 2)

αὐτ. Ἄλλὰ κατὰ τὰ ἐν σημ. 16 εἰρημένα τὸ χωρίον τοῦτο δεῖν ἀντιθέ-

κύριος ὁ κληροδόχος, ἀλλ' ἡ κυριότης αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς προσβολὴν ἢ ὑποστροφὴν εἰς τὸν προκτῆτορα· ὁ βεβαρημένος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὀφείλει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν κληροδόχον ἐξ ἔνδοχομένης τῆς κυριότητος αὐτοῦ ἀπωλείας²⁴. Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν πράγμα ὑπόκειται εἰς ἐνοχικὴν τινα ἀπαίτησιν, ἐγίνωσκε δὲ ταύτην ὁ κληρονομούμενος, ὑποτίθεται ὅτι εἶχε τὴν θέλησιν, ὅπως ὁ κληροδόχος ἀπαλλαγῇ τῆς ἐν λόγῳ ἀπαίτησεως²⁵. — Ἐὰν μετὰ τὴν σύστασιν τῆς κληροδοσίας κτήσεται ὁ κληροδόχος τὴν κυριότητα τοῦ κληροδοτηθέντος πράγματος, δύναται λόγῳ τῆς κληροδοσίας νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποζημιώσεις ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, ἀνθ' ἧς ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἀπόκτησις²⁶.

5. Αἱ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐκτεθεισαὶ ἀρχαὶ ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ κληροδοσίας ομάδος πραγμάτων. Ἰδίως ὑποτίθεται καὶ ἐνταῦθα ἐν ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἡ βούλησις τοῦ κληροδότου ἦν, ὅπως ὁ

τως νὰ νοηθῇ ὡς λαλοῦν περὶ κληρονομουμένου, ἐν γνώσει τῶν βαρῶν διατελοῦντος. Ἄλλαι συμβιβαστικαὶ ἀπόπειραι παρὰ Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. Arndts σ. 235 ἐπ., ἐσχάτως Serafini Arch. giurid. XVIII p. 5 s. Ἐναγρωρίζω μετὰ τῆς ἀρχούσης γνώμης τὴν ἀντίφασιν (Bachofen Pfandr. I σ. 134 ἐπ., Mommsen Beiträge I σ. 156 ἐπ. σημ. 4, Dernburg Pfandr. I σ. 135 ἐπ.): ὁ Παπινιανὸς δὲν θεωρεῖ ὀρθὸν νὰ ὑφίσταται ἡ κληροδοσία διὰ παρεπόμενόν τι («ob reliquas praestationes»), ἀφ' οὗ ὡς πρὸς τὸ κύριον οὐδεμίαν ἔχει ὑπόστασιν. Ὅτι κατὰ τὴν ἐφαρμομὴν προτιμητέα εἶναι ἡ ἀντίθετος ἐλευθερωτέρα λύσις, δὲν μοι φαίνεται ἀμφίβολον, εἰς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἀρχουσα γνώμη. Πρβλ. πλὴν τῶν μνημονευθέντων καὶ Rosshirt II σ. 161 ἐπ., Arndts RLex VI σ. 329 ἀντιδοξοῦσι Sintenis § 217 σημ. 16, Brinz 1 ἐκδ. σ. 874. 2 ἐκδ. III § 414 σημ. 9.

²⁴ L. 82 § 1 D. de leg. I^o. «Si ex bonis eius, qui reipublicae causa aberat, rem usu adquisierim et ea, antequam evinceretur, mihi legata sit, deinde postea evincatur, recte ex testamento petam, eam mihi dari oportere». Βασ. (44. 1) οἷ' αὐτ.

²⁵ L. 39 § 2 D. de leg. I^o. Ἀγνοοῦντος τοῦ κληρονομουμένου τὴν ἀπαίτησιν, ὁ κληροδόχος δὲν δύναται νὰ ἀξιώσῃ τὴν ἀπὸ ταύτης ἀπαλλαγὴν, καὶ ἂν ἐπὶ ἡ ἀπαίτησις ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν τὸν κληρονομούμενον. Διότι ἡ ἐπιβάρυνσις πράγματός τινος δι' ἐνοχῆς δὲν καθίστησιν αὐτὸ ἐν μέρει ἀλλότριον, ὡς δὲν καθίστησιν αὐτὸ ἐν μέρει ἀλλότριον ἡ ἐπιβάρυνσις διὰ πραγματικῆς δουλείας L. 45 § 1. 2, L. 70 pr. § 1 D. de leg. I^o. Ἀντιδοξεῖ Arndts. σ. 231 ἐπ. RLex. σ. 329).

²⁶ Οἷ. § 639 σημ. 5.

κληροδόχος λάβῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ὡς τοῦτο ἔχει κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου τοῦ κληρονομουμένου²⁷.

B. Κληροδοσία πραγμάτων κατὰ γένος ὠρισμένων.

§ 655.

1. Κληροδοσία ὠρισμένου εἴδους πραγμάτων, ὑπαρχόντων ἐν τῷ κλήρῳ. Ἡ περίπτωσις αὕτη συνέχεται ἀμέσως πρὸς τὴν κληροδοσίαν ὁμάδος πραγμάτων (§ 654 ἀρ. 5) ἢ μόνῃ διαφορὰ εἶναι, ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ θέματι τὰ κληροδοτηθέντα πράγματα δὲν ἀποτελοῦσιν ἰδανικὴν μονάδα. Ἡ κυριότης μεταβιβάζεται καὶ ἐνταῦθα ἀμέσῳ τῷ τρόπῳ εἰς τὸν κληροδόχον¹. Τίνα πράγματα ἀνάγονται εἰς τὸ μνημονευθὲν εἶδος, εἶναι ζήτημα ἐρμηνείας· οἱ περὶ τούτου ἀπάντωντες ἐν ταῖς πηγαῖς κανόνες δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι σήμερον, μόνον ἐφ' ὅσον ἢ ἡμετέρα γλῶσσα κέκτηται ἐκφράσεις, ἀντιστοιχοῦσας πλήρως πρὸς τὰς λατινικάς². Ἐὰν ἡ κληροδοσία μὴ περιλαμ-

²⁷ § 18 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. (2. 20) αὐτ. «Ἐληγάτευσά σοι τὴν ἐμὴν ἀγέλην τῶν προβάτων· συνέβη μετὰ ταῦτα, εἰς ἓν πρόβατον τὴν πᾶσαν ἀγέλην περιστηναί· δύναται ὁ ληγατᾶριος τὸ περιληφθὲν ἀπαιτεῖν πρόβατον.—Τὴν ἐμὴν ἀγέλην ἐληγάτευσά σοι, οὐσαν προβάτων ἑκατόν· ἐπιξήσαντός μου συνέβη, ἄλλων ἐπιτεχθέντων γενέσθαι αὐτὴν ἑκατόν καὶ πενήτηντα· καὶ τὰ μετὰ τὴν ποιήσιν τῆς διαθήκης ἐπιτικτόμενα συναριθμεῖται τῇ ἀγέλῃ, καὶ πάντα λήψεται ὁ ληγατᾶριος, ὡς φησι Ἰουλιανός. Ἡ γὰρ ἀγέλη ἐν τι σῶμά ἐστι, συνεστηγὸς ἐκ διαφόρων κεφαλῶν» L. 21. 22 D. de leg. 1°, L. 28 D. quando dies 36. 7, πρβλ. L. 10 § 8, L. 11, L. 31 D. quib. mod. ususfr. 7. 4, L. 91 § 2 D. de leg. III°, L. 7 pr. D. de auro 34. 2.—[L. 52 § 7 D. de leg. III°, ἔνθα πρόκειται περὶ κληροδοσίας βιβλιοθήκης.—Ἐφ. Ἀθ. 730 <1921>.—Καλλιεγᾶς § 268 Παπαρηγόπουλος § 613, Κρασσαῖς § 323].

§ 655 ¹ Κατὰ τὸν ἐν § 646 κανόνα.

² Dig. 33. 6, de tritico vino vel oleo legato. Βασ. 44. 9 περὶ σίτου, οἴνου, ἐλαίου ληγατευθέντων. Dig. 33. 7 de instructo vel instrumento legato Βασ. 44. 10 περὶ κατασκευῆς ἤγουν τῶν πρὸς ὑπηρεσίαν ληγατευθέντων. Dig. 33. 9 de penu legato, Βασ. 44. 12 περὶ κελλαρικοῦ ληγατευθέντος. (Clerici Arch. giur. LXXIII σ. 128 ἐπ.). Dig. 33. 10 de suppellectile legata Βασ. 44. 13 περὶ οἰκοσκευῆς ληγατευθείσης. Dig. 34. 2 de auro, argento, mundo, ornamentis unguentis, veste vel vestimentis et statuis legatis Βασ. 44. 15 περὶ χρυσοῦ, ἀργύρου, καθαροῦ, κοσμιῶν ἢ μύρων ἢ ἀδριάντων ληγατευθέντων L. 79 § 1 D. de leg. III° («mobilia») L. 65 § 4, L. 66, L. 81 § 2-5 Meod. (κληροδοσία

βάνη ἅπαντα τὰ τοῦ μνημονευθέντος εἶδους πράγματα, ἀλλὰ περιορισμένον αὐτῶν ἀριθμόν, ἢ ἐπιλογή ἀφίεται τῷ κληροδόχῳ³, μὴ δικαιουμένῳ ὅμως νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἄριστον⁴.

2. Κληροδοσία κατὰ γένος ὠρισμένων πραγμάτων ἄνευ περιορισμοῦ εἰς τὰ ἐν τῷ κλήρῳ ὑπάρχοντα ὁμοειδῆ πράγματα⁵. Ἡ κυριώτερα περίπτωσις, ἣτις ὑπάγεται ἐνταῦθα, εἶναι ἡ

ζῳών) L. 81 § 1 eod. («mulieres»). Κληροδοσία τοῦ ὑπάρχοντος ἢ τοῦ ἐν ὠρισμένῳ κιβωτίῳ ὑπάρχοντος χρήματος: L. 30 § 6, L. 34 § 4, L. 51, L. 108 § 10 D. de leg. I^o, L. 1 § 7 D. de dote prael. 33. 4. Πρβλ. Rosshirt II σ. 47-81, 113-119, Arndts σ. 206 ἐπ. Seuff. Arch. II. 360 («κινήτη περιουσία»). [A. Π. 121 <1893>: Κληροδοσία ἀπάσης τῆς κινήτης περιουσίας περιλαμβάνει καὶ τὰ εἰς διαταγὴν τοῦ κληροδοτοῦ ὑπὸ τρίτων ἐκδοθέντα γραμμάτια].

³ Ἀκριβῶς διότι ἀπενεμήθη αὐτῷ κυριότης. § 22 I. de leg. 2. 20 Θεοφ. αὐτ. «Γενικῶς τις ἐληγάτευσεν οἰκέτην ἢ ἕτερον πρῶγμα. . . λέγομεν τὸν ληγατῆριον ἔχειν τὴν ἐπιλογὴν· εἰ μὴ εἰδικῶς τὸ ἐναντίον εἶπεν ὁ τεστάτωρ». L. 108 § D. de leg. I^o, L. 71 pr. eod., L. 2 § 1, L. 12 D. de opt. leg. 33. 5, πρβλ. L. 20, L. 34 § 14 D. de leg. I^o, L. 19. 23 D. de leg. II°. Ἄλλως εἶχεν ἐν τῷ κλασικῷ δικαίῳ ἐπὶ καταδικαστικῆς κληροδοσίας καὶ ἐπὶ καταπιστεύσεως κατὰ τὸν ἐπὶ ἐνοχῶν ἰσχύοντα κανόνα (ἀνωτ. II § 255 σημ. 19. § 254 σημ. 2). Ulp. XXIV. 14 arg. L. 109 § 1 D. de leg. I^o πρβλ. L. 32 § 1, L. 47 § 3 D. de leg. I^o, L. 43 § 3 D. de leg. II°, L. 29 § 1 D. de leg. III°. Καὶ ὡς πρὸς τὸ σημερινὸν δίκαιον ἐξεταστέον τὴν βούλησιν τοῦ κληρονομουμένου. Arndts RLex. VI σ. 342. Lehrb. § 579 σημ. 2, Vangerow II § 549 σημ. 1. Brinz 1 ἔκδ. σ. 894 ἐπ. 2 ἔκδ. III σ. 319. Seuff. Arch. XVII. 73. Ascogli Bullet. deell'istituto di diritto romano I. p. 83 (Schneider krit. VJSchr. XXXII σ. 258. [Ἐν Ἀγμ. (5. 11) 21 περιέχεται ἀρχαιότερον δίκαιον. A. Π. 16 <1888>, 119 <1890>].

⁴ L. 37 pr. D. de leg. I^o. Ὅμοίως δὲν δύναται ὁ βεβαρημένος, ἐὰν ἀφείδη αὐτῷ ἢ ἐπιλογὴ, νὰ ἐκλέξῃ τὸ χεῖριστον, L. 110 D. de leg. I^o. Seuff. Arch. XVII. 73. [A. Π. 119 <1890>, 229 <1892>].

⁵ Ἄνευ περιορισμοῦ· τοιοῦτός τις δὲν ἐνυπάρχει ἐν παντὶ οἰσδήποτε προσδιορισμῷ. L. 96 pr. D. de leg. I^o. «Quidam testamento vel codicillis ita legavit 'aureos quadringendos Pamphilae dari volo ita ut infra scriptum est: ab Iulio actore aureos tot et in castris quos habeo tot et in numero quos habeo tot'. Post multos annos eadem voluntate manente decessit, cum omnes summae in alios usus translatae essent; quaero, an debeatur fideicommissum. Respondi: verosimilius est patremfamilias demonstrare potius heredibus voluisse, unde aureos quadringendos sine incommodo rei familiaris contrahere possint, quam condicionem fideicommissio iniicisse, quod initio pure datum esset, et ideo quadringendi Pamphilae debebuntur». Βασ. (44. 1) γβ'. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσω σοι ῥ' νομίσματα, καὶ ἐπαγάγω· ἔξ ὧν χρεωστῆί μοι ὁ δεῖνα, καὶ ἔχω ἀποκεείμενα τὰ λοιπά· δῆλην

τῆς κληροδοσίας χρηματικοῦ ποσοῦ⁸. Πρὸς ταύτην συνέχεται ἡ περίπτωση τῆς κληροδοσίας ἄλλων ἀντικαταστατῶν πραγμάτων. Ἐὰν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκληροδοτήθησαν πράγματα μὴ ἀντικαταστατά¹, ἀναφύεται τὸ ζήτημα, μήπως ἡ κληροδοσία εἶναι ἀνίσχυρος ἕνεκεν ἀοριστίας⁸. Τὸ ζήτημα δὲ τοῦτο ἀναφύεται ἔτι μᾶλλον, ἐὰν ἐκληροδοτήθησαν ἀντικαταστατά μὲν πράγματα, ἀλλ' ἄνευ δηλώσεως ποσοῦ· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον ὑπὸ πάντῃ ἰδιαζούσας περιστάσεις ἐπιτρέπεται νὰ ἀποφανθῶμεν ὑπὲρ τοῦ κύρους τῆς κληροδοσίας⁹. Ἐν ἀπάσαις δὲ ταῖς περιπτώσεσι, καθ' ἧς, ἐγκύρου οὔσης τῆς κληρο-

ποσότητα δοκῶ λέγειν καὶ οὐχ αἴρεσιν». Ὅρα ἐξ ἄλλου L. 108 § 10 D. de leg. I^o, L. 1 § 7 D. de dote prael. 33. 4, L. 8 § 2 D. de leg. II°. Windscheid Voraussetzung. σ. 135. O. Müller de falsa demonstratione. Comm. I. p. 14 sqq. (ἀκαδημ. πρόγραμμα 1861).

⁸ Κληροδοσία χρηματικοῦ ποσοῦ ἐν χρεωγράφοις: Arndts σ. 220 ἐπ. Seuff. Arch. III. 351, XIX. 172· XI. 62, XVII. 73. Ἐπανάληψις τῆς κληροδοσίας χρηματικοῦ ποσοῦ· L. 34 § 3. 4 D. de leg. I^o, L. 12 D. de prob. 22. 3, πρβλ. L. 34 § 5. 6 D. de leg. I^o. Arndts σ. 212 ἐπ.

⁷ Τὸ λεγόμενον *legatum generis*.

⁸ Ἐξεταστέον ἐν πρώτοις, μήπως ἡ κληροδοσία δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀναφερομένη εἰς τὰ ἐν τῇ κλήρῳ ὑπάρχοντα πράγματα τοῦ εἶδους τούτου· ἀνεφίκτου οὔσης τῆς τοιαύτης ἐξηγήσεως, «*magis derisorium est quam utile legatum*». Οὕτως ἀποφαίνεται ἡ L. 71 pr. D. de leg. I^o, κληροδοτηθεῖσης οἰκίας (*domus*): ὄρ. προσέτι L. 69 § 4 D. de I. D. 23. 3 («*fundus*»). Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ *legatum generis* εἶναι πάντοτε ἀνίσχυρον, «Ἐὰν ἐπὶ παραδειγματι ἐκληροδοτεῖτο εἰς ἀξιωματικὸν κατάλληλος πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἵππος, εἰς ἀγοραῖον ἀμαξηλάτην ζευγος καλῶν ἵππων ἐλάσεως, εἰς ἀγρότην ζευγος καλῶν ἀροτήρων βοῶν ἢ γαλακτοφόρων ἀγελάδων, νέον ἀροτρον ἢ συγκομιστικὴ ἄμαξα καὶ καθεξῆς, τίς θὰ ἀπήλλασσε τὸν κληρονόμον πάσης ὑποχρεώσεως; Καὶ ἐκ τίνος λογικῆς αἰτίας; Ἐπίσης, ἐὰν εἰς τινα ἐκληροδοτεῖτο εὐτρεπὲς οἶκημα ἐν ὄρισμένῃ συνοικίᾳ τῆς πόλεως, ἀνύλογον πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὰς γρείας αὐτοῦ, δὲν πιστεύω ὅτι θὰ εὐρίσκετο δικαστῆς, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ὅστις νὰ θεωρήσῃ ὡς ἄνευ ἀποτελέσματος τὴν κληροδοσίαν ταύτην». Arndts RLex. VI σ. 334. Ὅρ. καὶ § 633 σημ. 15. β πρβλ. ἔτι Vangerow § 549 σημ. ἐν ἀρχ.. Brinz 1 ἐκδ σ. 872 ἐπ. [Ὅμοδοξοῦσι Κάλιγᾶς § 270, Παπαρηγόπουλος § 617 καὶ εἰδικώτερον σ. 513 σημ. 2. Ἀντιδοξεῖ δὲ Κρασσᾶς § 315 σημ. 2].

⁹ Καὶ ἐνταῦθα ὁμως ἐξεταστέον, μήπως ἡ κληροδοσία δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ἀναφερομένη εἰς τὰ ἐν τῇ κλήρῳ ὑπάρχοντα ὁμοειδῆ πράγματα. L. 7 pr. D. de tritico 33. 6 Βασ. (44. 9) ζ'. «Ἐὰν εἶπω τῇ γυναικί μου λαβεῖν οἶνον, ἔλαιον, μέλι, ἢ ἄλλο τι, καὶ μὴ προσθήσω τὸ ποσόν, ὅσον ἐκ τούτων

δοσίας, ὑπολείπεται ἀοριστία τις, αὕτη ἀποβαίνει πρὸς ὄφελος τοῦ βεβαρημένου· αὐτῷ δηλ. καὶ οὐχὶ τῷ κληροδόχῳ ἀπόκειται νὰ δρίση¹⁰.

Γ. Κληροδοσία πραγματικῶν δικαιωμάτων περιοριστικῶν
τῆς κυριότητος.

§ 656.

1. Σύστασις τοιούτου δικαιώματος διὰ κληροδοσίας¹. Ὁ κληρονομούμενος δύναται νὰ κληροδοτήσῃ τοῦτο ἐπὶ ἰδίου

τῶν εἰδῶν κατέλιπον, λαμβάνει». Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἦτο παρὰ Ῥωμαίους εὐχε-
ρεστέρα ἢ παρ' ἡμῖν διὰ τὴν ἔλλειψιν ἄρθρου ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ· ἀλλ' ὅτι
παρ' ἡμῖν ἀποβαίνει ἀδύνατος, τοῦτο εἶναι ὑπερβολή. Unger § 70 σημ. 1,
Arndts σ. 205 ἐπ., Dernburg III § 110 σημ. 16. [Καλλιγᾶς § 270
σημ. 3, Κρασσᾶς § 317 σ. 4]. Ἀντιφρονοῦσι Vangerow § 550 ἀρ. 3,
Brinz I ἐκδ. σ. 898, 2 ἐκδ. III σ. 317.

¹⁰ Διότι ὁ κληροδόχος ἐνταῦθα ἔχει μόνον ἐνοχικὸν δικαίωμα. L. 3 pr., L.
4 D. de tritico 33. 6., L. 75 (πρὸβλ. L. 50 § 3) D. de leg. III°, L. 3 pr. cit.
Βασ. (44. 9) γ'. «Ἐὰν ὁ κεράμους οἴνου ληγατεύσω, καὶ μὴ καταλίπω οἶνον,
ἀναγκάζεται ὁ κληρονόμος ἀγοράσαι καὶ δοῦναι οἶνον, οὐ μὴν τὸ ὄξος, ὃ
εἶχον ἐν ἀριθμῷ οἴνου». Seuff. Arch. IX. 320. [Καλλιγᾶς § 270 σημ. 4,
Παπαρηγόπουλος § 618, Κρασσᾶς § 317 σημ. 3].

¹ Dig. 33. 2 de usu et usufructu et reditu et habitatione et operis per § 656.
legatum fideicommissum datis. Βασ. 41. 5 περὶ χρήσεως παρόδου, καὶ οἰκή-
σεως, καὶ ὑπουργίας κατὰ ληγάτον ἢ πίστει καταλιμπανόνων δοθέντων. Dig.
33. 3 de servitute legata. Βασ. 44. 6 περὶ δουλείας ληγατευθείσης. § 4 I. de
serv. 2. 3, § 1 I. de usufr. 2. 4. Ἐμφύτευσις καὶ ἐπιφάνεια: I § 221 σημ. 4,
§ 223 σημ. 12. Ἐνέχυρον: L. 1 C. comm. de leg. 6. 43 (—cum.. hoc iure
nostro increbuit, licere testatori hypothecam rerum suarum in testamen-
to quibus voluerit dare) Βασ. (44 17) α', L. 26 D. de pign. act. 13. 7, L.
9 D. de ann. 33. 1, L. 12 D. de alim. 34. 1. Τὰ δύο τελευταῖα χωρία πραγ-
ματεύονται περὶ καταπιστευματικῆς διατάξεως ἐνεχύρου («voluit»). Ἰδία γνώμη
περὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς διὰ κληροδοσίας συστάσεως ἐνεχύρου παρὰ
Dernburg Pfandr. I. σ. 281 ἐπ., ἐναντίως v. Scheurl krit. VJSchr. II
σ. 454 ἐπ. Πρὸβλ. ἐν γένει Rosshirt II σ. 168 ἐπ. Arndts RLex VI σ. 334
ἐπ., Lamffrom: Uber L. 1 D. 33. 2 (Κληροδοσία ἐπικαρπίας ἐπὶ πραγματι-
κῆς δουλείας) Arch. für civ. Pr. LXXXVII σ. 142 ἐπ. (1897). — [Καλλιγᾶς
§ 264, Παπαρηγόπουλος § 623-625, Κρασσᾶς § 320. Πρὸβλ. περὶ τῆς
ἐννοίας τῆς κληροδοσίας ἐπικαρπίας ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὴν κληροδοσίαν εἰσο-
δημάτων γνωμοδότησιν Δημητράκου οὐλοῦ ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ.
Νομολογίας XXVIII σ. 225 ἐπ. (Νομ. Ἐνασχ. I σ. 366 ἐπ.), ἐν ᾗ ὁμοως ἢ
ἐν τῇ εἰδικῇ περιπτώσει διδομένη λύσις δέν εἶναι ἀναμφίβολου].

ἑαυτοῦ πράγματος, ὅποτε ὁ κληροδόχος κτᾶται ἀμέσως τὸ δικαίωμα ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσει². Δύναται ὁμοίως ὁ κληρονομούμενος νὰ κληροδοτήσῃ τοιοῦτο δικαίωμα καὶ ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος, ὅποτε ὁ βεβαρημένος ὑποχρεοῦται νὰ περιποιήσῃ τοῦτο τῷ κληροδόχῳ, προϋποτιθεμένου ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἐγνώριζε τὸ ἀλλότριον τοῦ πράγματος ἢ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι τοῦ βεβαρημένου³. Τὸ ἰδιάζον, ὅπερ ἰσχύει ὡς πρὸς τὴν κληροδοσίαν προσωπικῆς δουλείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπαγωγὴν, παρατηρήθη ἤδη ἀνωτέρω ἐν § 642 σημ. 12· ἐνταῦθα προσθετέον ὅτι, κληροδοτουμένης προσωπικῆς δουλείας κατὰ διαλείποντα χρονικὰ διαστήματα, λογίζεται ὑπάρχουσα οὐχὶ μία κληροδοσία, ἀλλὰ πλειονότης τοιούτων⁴. Δικαίωμα ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δύναται διὰ κληροδοσίας νὰ συσταθῇ ἢ κληροδοτουμένου τοῦ πράγματος μετ' ἐπιφυλά-

² Πρβλ. § 646.—'Ἐν τούτοις ὁ κατ' ἐπιχαρτίαν κληροδόχος ἀναλωτῶν πραγμάτων δὲν γίνεται κύριος ἢ διὰ παραδόσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ βεβαρημένου. L. 7 D. usufr. ear. rer. 7. 5, L. 9 § 4 D. ad exh. 10. 4, L. 1 § 17 D. ut. leg. 36. 3. B ü r k e l Beiträge zur Lehre vom Niessbrauch σ. 126 ἐπ. Διάκρισις κληροδοσίας ἐπιχαρτίας καὶ κληροδοσίας προσόδου: *Entscheid. des RG. XXXVII σ. 168 ἐπ., E r d m a n n* der Niessbrauch in Verfügungen von Todes wegen nach gemeinem R. und dem BGB. Arch. für civ. Pr. XCIV σ. 284 ἐπ.. *Vorbeck* das Vermächtnis des Niessbrauchs an einem Erwerbsgeschäfte Ἐναίσιμος διατριβή, Rostock 1903.

³ Πρβλ. § 654 ἀρ. 2. 3.

⁴ Ὡς ἡ κληροδοσία προσόδου (§ 660 σημ. 3). L. 1 pr. D. quando dies usufr. 7. 3. «*Quamquam usufructus ex fruendo consistat, id est facto aliquo eius qui fruitur et utitur, tamen semel cedit dies; aliter atque si cui vel in menses vel in dies vel in annos singulos quid legetur; tunc enim per dies singulos vel menses vel annos dies legati cedit. Unde quaeritur potest, si usufructus cui per dies singulos legetur vel in annos singulos, an semel cedat. Et puto, non cedere simul, sed per tempora adiecta, ut plura legata sint; et ita libro quarto digestorum Marcellus probat in eo, cui alternis diebus usufructus legatus est*». Βασ. (16. 3) α'. «Ἐπαξ γίνεται ἡ προσχώρησις χρήσεως καρπῶν, εἰ μὴ ἅρα κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ μῆνα, ἢ καθ' ἡμέραν ληγατευθῆ· τότε γάρ, ἐπειδὴ πολλά ἐστί τὰ ληγάτα, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ ἡμέραν προχωρεῖ· ἢ ὅτε ἡμέραν παρ' ἡμέραν». L. 1 § 3, L. 2 § 1, L. 28 quib. mod. usufr. amitt. 7. 4, L. 1. 11. 13 D. de usu et usufr. 33. 2. Πρβλ. ἀνωτ. I § 216 σημ. 11 ἐν τελ., III § 645 σημ. 2. 4.

ξεως τοῦ δικαιώματος⁵ ἢ κληροδοτουμένου εἰς τινὰ μὲν τοῦ πράγματος, εἰς ἄλλον δὲ τοῦ δικαιώματος⁶.

2. Κληροδοσία ὑφισταμένου ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δικαιώματος. Ὁ κληρονομούμενος δύναται νὰ κληροδοτήσῃ τοιουτοτρόπως ἢ ἴδιον ἢ ἀλλότριον δικαίωμα ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ κληροδοτηθὲν δικαίωμα μεταβιβάζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κληροδόχον ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπαισελεύσει⁷, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὁ κληροδόχος κτᾶται ἐνοχικὸν δικαίωμα ἐπὶ παροχῇ τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος, προϋποτιθεμένου ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἐγίνωσκεν ὅτι δὲν εἶναι ὁ

⁵ § 1 I. de usufr. 2. 4., L. 6 pr. D. eod. 7. 1, L. 66 § 7 D. de leg. II°, L. 4 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 14 C. de usufr. 3. 33. Νομικῶς ὁ τρόπος τῆς συστάσεως νοητέος ἐπὶ τὸ εἰδικώτερον οὕτως, ὅτι δηλ., ὁ κύριος ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πράξει καὶ τὴν κυριότητα τοῦ πράγματος παραχωρεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπιβαρῶνει. Πρβλ. ἀνωτ. I § 212 σημ. 12.

⁶ Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ κληρονομούμενος διὰ τῆς κληροδοσίας τοῦ δημιουργεῖ τι, μὴ ὑπάρχον προηγουμένως, δὲν κληροδοτεῖ δὲ ποσῶς ἀπεσπασμένον μέρος τῆς κυριότητος. Ὁρ. προηγουμ. σημ.—Ἐξήρηται ἐν ταῖς πηγαῖς ἡ λύσις, ὅτι ἐὰν εἰς τινὰ κληροδοτηθῇ τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς ἕτερον ἢ ἐπικαρπία, αὕτη καθίσταται κοινὴ ἀμφοτέροις (L. 3 § 2, L. 9 D. de usufr. accr. 7. 2, L. 6 D. de usufr. ear. rer. 7. 5, L. 19, L. 26 § 1 D. de usu et usufr. 33. 2), ὁ δὲ Μοδেসτίνος (L. 19 cit.) ἀκολουθεῖ τῇ λύσει ταύτῃ καὶ ὁπότε ἔτι σαφῶς πρόκειται ἀντίθετος τοῦ κληρονομουμένου βούλησις. «Si alii fundum, alii usumfructum eiusdem fundi testator legaverit, si eo proposito fecit (γρ. fuit), ut alter nudam proprietatem haberet, errore labitur: nam detracto usufructu proprietatem eum legare oportet eo modo 'Titio fundum detracto usufructu do lego', vel Seio eiusdem fundi usumfructum heres dato: quod nisi fecerit, ususfructus inter eos communicabitur, quod interdum plus valet scriptura, quam peractum (γρ. quod actum) sit». Βασ. (44. 5) ἰθ'. Ὁ Μοδেসτίνος ἄρα ἐδόξαζεν ὅτι ἢ ἐν λόγῳ περὶ κληροδοσίας δήλωσις δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔκφρασις τῆς πραγματικῆς περὶ κληροδοσίας βουλῆσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν τοῦλάχιστον γλωσσικὴν ἀντίληψιν εἶναι, προφανῶς ἡμαρτημένον, ἀγνωστὸν τί θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ ἡμᾶς σήμερον ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πραγματικῆς τοῦ κληρονομουμένου βουλῆσεως. Ἐν ἀμφιβολίᾳ ὁμοῦ δέον βεβαίως νὰ δεχθῶμεν ὅτι διὰ τῆς κληροδοσίας τῆς ἐπικαρπίας ὁ κληρονομούμενος ἐσκόπει νὰ περιορίσῃ τὴν κληροδοσίαν τοῦ πράγματος. Πρβλ. Francke observationes de iure legatorum fideicommissorum spec. I cap. 1 (1832), Brinz I ἐκδ. σ. 901, Unger § 71 σημ. 5, Arndts XLVIII σ. 182 ἐπ. Kohler Jahrb. f. Dogm. XVI σ. 105 ἐπ. ἄλλης γνώμης Schneider Anwachungsrecht σ. 296 ἐπ., Vangerow § 554 σημ. 1 ἀρ. 3.

⁷ L. 71 § 6 D. de leg. I^o, L. 1 § 7 D. de superfic. 43. 18.

δικαιούχος ἢ ὅτι δικαιούχος εἶναι ὁ βεβαρημένος⁸. Ἐὰν μόνῃ ἢ ἐνάσκησις τοῦ κληροδοτηθέντος δικαιώματος εἶναι μεταβιβαστή, δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ ταύτης τοῦλάχιστον ἡ χορήγησις⁹.

3. Διὰ τῆς κληροδοσίας δικαιώματος ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος εἰς αὐτὸν τὸν κύριον τοῦ πράγματος, οὗτος, ἂν μὲν τὸ κληροδοτηθὲν δικαίωμα εἶναι ἴδιον τοῦ κληρονομουμένου, ἀπαλλάσσεται ἀμέσως, ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει κτᾶται ἀπαίτησιν ἐπὶ ἀπαλλαγῇ¹⁰.

Δ. Κληροδοσία ἐνοχῶν.

§ 657.

1. Παραγωγή ἀπαιτήσεως διὰ κληροδοσίας. Περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης οὐδὲν ἔχομεν ἐνταῦθα ἰδιαιτερον νὰ εἴπωμεν¹.

2. Κληροδοσία ὑφισταμένης ἀπαιτήσεως². Ἐὰν ἡ ἀπαίτησις τυγχάνῃ ἴδια τοῦ κληρονομουμένου, μεταβιβάζεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν κληροδόχον ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπείσελεύσει³. ἐπὶ κληροδοσίας δὲ ἀλλοτρίας ἀπαιτήσεως ἰσχύει ὅ,τι καὶ ἐπὶ κληροδοσίας ἀλλοτρίων πραγμάτων καὶ ἀλλοτρίων πραγματικῶν δικαιωμάτων. Μὴ ὑφισταμένης τῆς κληροδοτηθείσης ἀπαιτήσεως, οὐδὲν λαμβάνει ὁ κληροδόχος, καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ, οὐδ' ὁπότε ὡς ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ἔχει ὀρισθῆ, οὐχὶ ἡ ἀπαίτησις, ἀλλὰ τὸ ὀφειλόμενον⁴. Ἐὰν ἡ ἀπαίτησις ἐκπλη-

⁸ Πρβλ. § 646, 654 ἀρ. 2, 3.

⁹ Πρβλ. ἀνωτ. I § 205.

¹⁰ L. 75 § 5, L. 86 § 4 D. de leg. I^o, L. 1 § 1 D. de lib. leg. 34. 3.

§ 657 ¹ Πρβλ. ἀνωτ. § 647, 648. Rosshirt II σ. 220 ἐπ.—[Καλλιγᾶς § 265, Παπαρηγόπουλος § 626-628, Κρασσᾶς § 321].

² Τὸ λεγόμενον legatum nominis, nomen legatum. Haubold de legato nominis (opusc academica I p. 497 sqq.). Rosshirt II σ. 228 ἐπ., Arndts RLex VI σ. 336 ἐπ., G. Krüger die Grundsätze des röm. R. über Vermächtnisse von Forderungen und Schulden. Ἐναίσιμος διατριβή. Greifswald 1883, Seuff. Arch. XV. 145.

³ Κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἐγκωρήσεως, πρβλ. II ἀνωτ. § 330. Actio mandata: § 21 I. de leg. 2. 20, L. 44 § 6, L. 75 § 2 i. f. L. 105 D. de leg. I^o, L. 10 D. de lib. leg. 34. 3. Actio utilis: L. 18 C. de leg. 6. 37 [Ἐφ. Πατρ. 764 <1911>].

⁴ L. 75 § 1. 2 de leg. I^o Bas. (44. 1) σα' αὐτ., L. 25 D. de lib. leg.

ρωθῆ ζῶντος τοῦ κληρονομουμένου, ὁ κληροδόχος λαμβάνει τὸ ἐκ ταύτης περιελθὸν εἰς τὸν κληρονομούμενον⁵, ἐκτὸς ἐὰν ἐκ τῶν περιστάσεων συνάγεται μεταβολὴ τῆς βουλήσεως τού-

34. 3 Βασ. (44. 16) κδ'. Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις κηρύσσεται ἀπολύτως ὡς ματαία κληροδοσία ἀντικειμένου, ὅπερ ἐξακριβωσθῆ ὡς ὀφειλόμενον, ἂν μὴ ὑπάρχη ἡ ἀπαίτησις. Ἄλλ' ὁμολογητέον ὅτι εἶναι δυνατόν ὅτι ὁ κληρονομούμενος, προσθεῖς ὅτι τὸ ἀντικείμενον ὀφείλεται, «demonstrare potius heredibus voluit, unde centum sine incommodo rei familiaris contrahere possint, quam condicionem legato inicere» (πρβλ. L. 96 pr. D. de leg. I^o). Ἡ καθ' ἡμᾶς γλῶσσα παρέχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου διὰ τοῦ ἄρθρου ἐρμηνευτικὸν βοήθημα, οὕτινος ἐστερεῖτο ἡ λατινική. Ἐὰν προσθήκη τοῦ ἄρθρου ἐκληροδοτήθη ποσὸν τι («τὰ ἑκατόν, ἅτινα μοὶ ὀφείλει ὁ Τίτιος»), οὐδεμία βεβαίως δύναται νὰ ἐγερωθῆ ἀμφιβολία ὅτι, μὴ ὑπαρχούσης ὀφειλῆς, οὐδὲν ἐνόμι νῆ κληροδοτήσῃ ὁ κληρονομούμενος. Πρβλ. Windscheid Voraussetzung σ. 132 ἐπ., Brinz 1 ἐκδ. σ. 903 ἐπ. 2 ἐκδ. III σ. 327, Vangerow § 555 ἀρ. 1, O. Müller de falsa demonstratione institutioni vel legato adiecta Comm. II (ἀκαδημ. πρόγραμμα 1865) p. 15 sqq. 27 sqq. 30.—Ἐὰν τὸ κληροδοτηθὲν ἀντικείμενον ὀφείληται μόνον διαζευκτικῶς, ἐν τῇ συνήθει περιπτώσει, καθ' ἣν τὴν ἐπιλογὴν ἔχει ὁ ὀφειλέτης, ἐκ τῆς προαιρέσεως τούτου ἤρτηται, ἂν ὁ κληροδόχος θὰ λάβῃ τι ἢ μὴ—«ex eventu solutionis legatum valet». L. 50 § 1 D. de leg. II°, L. 75 § 4 D. de leg. I^o. πρβλ. § 3 eod. Ἐὰν ἐκ τῶν διαζευκτικῶς ὀφειλόμενον ἀντικειμένων τούτου μὲν ἐκληροδοτήσῃ εἰς τινα, ἐκεῖνο δὲ εἰς ἕτερον, δύο τινὰ ἐνδέχονται. Ἄφ' ἐνὸς δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἐσκόπει νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, τίς τῶν δύο κληροδόχων θέλει τῷ ὄντι λάβῃ τι· οὕτω L. 50 § 1 D. de leg. II°. Ἐὰν ὁμως ἀφ' ἑτέρου ἀναλογισθῆ τις ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἀπαίτησις δὲν θὰ χορηγηθῆ ἢ ἄλλοτερον μόνον τῶν ὀρισθέντων ἀντικειμένων, ἄγεται εἰς τὸ πόρισμα, ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ κληροδοτήσῃ ἀπολύτως τὸ μὴ διὰ τῆς ἀπαίτησεως χορηγηθῆσόμενον· οὕτω L. 76 D. de leg. I^o. Ἡ αὐτὴ λύσις εὐρηται καὶ ἐπὶ συνοχῆς, L. 82 § 5 D. de leg. I^o, L. 13 pr. D. de leg. II°. Πρβλ. Arndts R.Lex. VI σ. 337, Fitting die Natur der Correalobligationem σ. 158 ἐπ. 183 ἐπ., Krüger ἐνθ. ἀνωτ. σ. 9 ἐπ.

⁵ Βεβαίως, ὅταν ὡς ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ὤρισθῆ οὐχὶ ἡ ἀπαίτησις ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον ταύτης· ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κληρονομούμενος δὲν ἐσκόπει νὰ κληροδοτήσῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἐὰν μὴ δικαιοῦται νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ, δὲν ἔπεται ὅτι δὲν ἐσκόπει νὰ κληροδοτήσῃ αὐτὸ καὶ ἐὰν μὴ δικαιοῦται πλέον νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὡς ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ὤρισθῆ ἡ ἀπαίτησις ὡς τοιαύτη, τὸ αὐτὸ δέον ἐν ἀμφιβολίᾳ νὰ δεχθῶμεν ἢ πρὸς κληροδοσίαν βούλησις τείνει ἐν ἀμφιβολίᾳ οὐχὶ εἰς τὴν ἀπαίτησιν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ νομικῇ αὐτῆς ὑπάρξει, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπαίτησιν ὡς περιουσιακὸν στοιχεῖον ἐν τῇ ἐνεστώσει καὶ μελλούσει αὐτοῦ μορφῆ. Ὅρ. τὰς ἐν τῇ ἐπομ. σημ. παραθέσεις. Seuff. Arch. XLVII. 124 κατὰ τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης γνώμης.

του⁶ κατὰ τὰ λοιπά, ἀποσβεννυμένης τῆς ἀπαιτήσεως, ἀπόλ-
λυσι καὶ ἡ κληροδοσία τὴν ἑαυτῆς ὑπόστασιν⁷.

3. Κληροδοσία ὑφισταμένης ἀπαιτήσεως εἰς αὐτὸν τὸν
ὀφειλέτην, κληροδοσία ἀπαλλαγῆς χρέους⁸. Ὁ κληροδόχος
ἀπαλλάσσεται τοῦ χρέους, ἐὰν ἢ ὀφειλέτης τοῦ κληρονομου-
μένου ἢ κτᾶται ἐνοχικὸν δικαίωμα πρὸς ἀπαλλαγὴν, ἐὼν ἢ
ὀφειλέτης τρίτου⁹, ἐπ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν θεμάτων κατὰ τὸ
ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου, ὡς εἰκός, διατεταγμένον μέτρον¹⁰.
Ἐὰν μὴδὲν ὀφείλῃ, οὐδὲν καὶ λαμβάνει, ὅπερ κρατεῖ ἐν ἀμφι-

⁶ L. 11 § 13, L. 64 D. de leg. III°. Πρβλ. Brinz 1 έκδ. σ. 904. 905, 2 έκδ. III σ. 328. 329, Unger § 72 σημ. 2, Krüger ἐνθ. ἄνωτ. σ. 16 ἐπ.

⁷ § 21 I. de leg. 2. 20, L. 75 § 2 L. 82 § 5 D. de leg. I^o, L. 21 pr., § 1 D. de lib. leg. 34. 3. Seuff. Arch. XLVII. 124.

⁸ Legatum liberationis, liberatio legata. Dig. 34. 3 de liberatione le-
gata. Bas. 44. 16 περὶ ἐλευθερίας χρεῶν ληγατευθείσης κτλ. Rosshirt II σ.
276 ἐπ., Arndts RLex. VI σ. 338 ἐπ.

⁹ Περὶ τῆς τελευταίας περιπτώσεως ποιοῦνται λόγον τὰ χωρία L. 8 pr., L.
11, L. 24 D. h. t. περὶ τῆς πρώτης ὁρ. π. γ. § 13, L. de leg. 2. 20, L. 3 § 3,
L. 7 § 1, L. 22. 25 D. h. t., L. 17 C. de fideicom. 6. 42. Ἐὰν τὰ χωρία
ταῦτα καὶ τὸν ὀφειλέτην αὐτοῦ τοῦ κληρονομουμένου παραπέμψωσιν εἰς τὸν
κληρονόμον, ὅπως τύχη παρὰ τούτου τῆς ἐκ τοῦ χρέους ἐλευθερώσεως, ὁ λόγος
κεῖται ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ἔμμεσον δήλωσιν τῆς πρὸς ἄφεισιν βουλήσεως (κατα-
δικαστικὴ κληροδοσία, καταπίστευσις), ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ἔλλειψιν τύπου τῆς
ἀμέσου. Ὁ πρῶτος λόγος ἐξέλιπεν ἀπὸ τοῦ Ιουστινιανείου ἤδη δικαίου, ὁ δὲ
δεύτερος δὲν ὑφίσταται πλέον κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον. Πρβλ. Unger II §
124 σημ. 20. Ὅτι ἄλλως τε λέγουσι τὰ μνημονευθέντα χωρία περὶ τῆς πρὸς
ἀθώωσιν (acceptilatio) ἀξιώσεως, καὶ σήμερον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὑπὸ τὴν
ἐννοίαν, ὅτι ὁ ὀφειλέτης δικαιούται ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ κληρονόμου τυ-
πικὴν δὴλωσιν περὶ τῆς γενομένης ἀπαλλαγῆς, ὡς καὶ ἀπόδοσιν τοῦ γεωστι-
κοῦ ἐγγράφου καὶ ἐξάλειψιν ἐκ τῶν ὑποθηκικῶν βιβλίων. Διότι τὸ ἐνοχικὸν δι-
καίωμα συνοδεύει καὶ ἐνταῦθα τὴν ἄμεσον τῆς κληρονομίας νομικὴν ἐνέργειαν,
ὡς ἐπὶ πάσης ἄλλης περιπτώσεως (§ 647). Περὶ τῆς L. 25 D. h. f. (34. 3) ὁρ.
ἐναίσιμον διατριβὴν Πανεπιστημίου Erlangen ὑπὸ Dreifuss (1892). Ὅρ.
ἐπὶ Entscheid. des RG. XLII σ. 133 ἐπ.

¹⁰ Ἡ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου ἐνδέχεται νὰ ἀποβλέπῃ οὐχὶ εἰς τὴν
ἀναίρεσιν τῆς ὅλης ἐνοχῆς, ἀλλὰ μέρους μόνον ταύτης, L. 7 pr. D. h. t., § 13
I. de leg. 2. 20. Ἐνδέχεται ἐπίσης νὰ ἀποβλέπῃ οὐχὶ εἰς ἐντελῆ ἄρσιν τῆς
ἐνοχῆς, ἀλλ' εἰς ἐξασθένεισιν μόνον αὐτῆς κατὰ ταύτην ἢ ἐκεῖνην τὴν ἔποψιν·
ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ὀφειλέτης καὶ κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον προστα-
τεύεται δι' ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κληρονόμου. L. 20 pr. D. h.
t., L. 2 pr., L. 3 § 3, L. 10 eod., L. 8 § 1. 2 eod.

βολία καὶ ὅταν ἔτι ὡς ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας ὠρίσθῃ οὐχὶ ἡ ὀφειλή, ἀλλὰ τὸ ὀφειλόμενον¹¹. Ἀποσβεννυμένου τοῦ χρέους ἐν ζωῇ τοῦ κληρονομουμένου, καταργεῖται ἡ κληροδοσία¹². ^{12α}.

Κληροδοσία ὀφειλῆς.

§ 658.

Τῆς κληροδοσίας ἀπαιτήσεως καὶ τῆς κληροδοσίας ἀπαλλαγῆς χρέους διακριτέον τὴν κληροδοσίαν ὀφειλῆς, τὴν κληροδοσίαν τ. ἔ. τῷ δανειστῇ τοῦ εἰς αὐτὸν παρὰ τινος ὀφειλομένου¹. Ἡ κληροδοσία ὀφειλῆς οὐδέποτε εἶναι κληροδοσία

¹¹ L. 75 § 2 init. D. de leg. I^a Bas. (44. 1) οἱ (... ληγατεύω σοι τὰ ἐνομίματα, ἅτινα χρεωστέ μοι Πέτρος). L. 25 D. h. t. Τὸ τελευταῖον χωρίον προξενεῖ ἀληθῶς δυσχέρειαν· ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ πόρισμα μετὰ τὴν μαρτυρίαν ἰδίως, ἦν περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ παρέχουσι τὰ Βασιλικά, δὲν δύναται νὰ ἦ ἀμφίβολον. Τὴν εἰρημένην δυσχέρειαν θεραπεύουσι συνήθως σήμερον γραφόντες ἐρωτηματικὸν μετὰ τὰς λέξεις «sed poterit hoc dici... damnas esto non petere», ὅρ. ἰδίως Arndts ἐν τῇ ἐνασίμῳ αὐτοῦ διατριβῇ: ad legem 25 D. de liberatione legata. Berol. 1825. Ὁ Mommsen ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐκδόσει διορθοῖ: quod si nihil debeat, inutile legatum est, certe poterit hoc dici, si ita legavit cett. δεχόμενος ὅτι αἱ λέξεις «poterit dici... posse sed» εἶναι ἐκ τῶν κατωτέρω εἰλημμένη ἐπανάληψις τῶν ἐπομένων («iteam illud temptari potest cett»). Πρβλ. Rosshirt II § 294 ἐπ., Arndts RLex. VI σ. 339, Van gero w II § 555 σημ. ἀρ. 2, O. Müller (σημ. 4) p. 12 sqq.—Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δέον νὰ δεχθῶμεν ὡς δυνατόν ὅτι τὴν ὑπόδειξιν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον ὀφείλεται, προσέθεθεν ὁ κληρονομούμενος μόνον demonstrationis causa. Πρβλ. σημ. 4 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς.

^{12α} L. 7 § 4, L. 21 pr. § 1 D. h. t. Ἐν τῇ εἰσπράξει τῆς ἀπαιτήσεως ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου περιέχεται κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνάκλησις τῆς κληροδοσίας. Πρβλ. Unger § 72 σημ. 6.

^{12α} Περί τῆς διατάξεως τῆς τελευταίας βουλήσεως, ὅπως ὑφιστάμενον χρέος μεταβιβασθῇ εἰς ἕτερον ὀφειλέτην, ὅρ. ἀνωτ. § 338 σημ. 10.

¹ Τὸ λεγόμενον legatum debiti, debitum legatum. Rosshirt II σ. § 658 300 ἐπ., Arndts RLex VI σ. 337 ἐπ. Ὁ αὐτὸς Oesterr. Gerichtszeitung 1858 ἀρ. 10-12 (Gesammelte civilistische Schriften II σ. 539 ἐπ.), Hartmann über Begriff und Natur der Vermächtnisse im röm. R. (1872) σ. 13 ἐπ. Krüger (§ 657 σημ. 1) σ. 38 ἐπ. Jhering Jahrb. f. Dogm. XXIV σ. 165-174 (1886). Hartmann Arch. f. civ. Pr. LXX σ. 169 ἐπ. (1886). Hanquet das legatum debiti. Ἐνασίμω διατριβῇ. Berlin 1899. Centner du legs de la dot et en général de la chose due. Thes. de Paris 1893. [Καλλιγᾶς § 226, Παπαρορηγόπουλος § 629, Κρασσᾶς § 321 i. f.]

ἐνοχῆς, ἀλλὰ πάντοτε κληροδοσία τοῦ ὀφειλομένου ἀντικειμένου^{1α}. Ὅθεν ὠφελεῖ τὸν κληροδόχον μόνον ἐφ' ὅσον δίδωσιν αὐτῷ τι, μὴ χορηγούμενον ὑπὸ τῆς ἀπαιτήσεως². Ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ ἀπαιτήσις, διακριτέον, ἂν ἐκληροδοτήθῃ τὸ χρέος (τὸ ὀφειλόμενον) ἀπλῶς ἢ κατ' ἀποχρόντως ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ ὀφειλομένου· ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ κληροδόχος οὐδὲν λαμβάνει, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ ὀρισθὲν ἀντικείμενον, καίπερ μὴ δικαιούμενος νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ³.

^{1α} Ἀντιδοξεί Brinz 2 ἐκδ. III § 415 σημ. 57.

² L. 11. 13. 14. 25. 28 § 13 D. de lib. leg. 34. 3, L. 28. 29 D. de leg. I^o, L. 82 pr. D. de leg. II°, E. 1 § 10, L. 57, L. 81 § 1 D. ad leg. Falc. 35. 2. § 14 I de ieg. 2. 20.—Εἶναι ἀνίσχυρος ἡ κληροδοσία ὀφειλῆς, ἢ μὴ παρέχουσα τῷ δανειστῇ ὠφέλειάν τινα; Ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις τὸ τοιοῦτο *legatum* χαρακτηρίζεται ὡς *inutile*, ἀλλὰ λέγεται ἐπίσης ὅτι εἶναι *nullum*, ὅτι *non constat*, ὥστε καὶ τὸ *inutile* ἐκείνο νοητέον ἀναμφιβόλως ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀνίσχυρου. Ἐν τούτοις νομίζω ὅτι αἱ φράσεις αὗται τῶν πηγῶν δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὡς σημαίνουσαι ὅτι ἐν διατάξει ὀριζούσῃ ἱκανοποιῆσιν δανειστοῦ, χωρὶς νὰ χορηγῇ αὐτῷ τι, ὅπερ νὰ μὴ ἔχῃ ἤδη ὡς δανειστής, ἐν ἀμφιβολίᾳ οὐδαμῶς δύνανται νὰ θεωρηθῇ ἐνπάρχουσα βούλησις πρὸς τὸ καταλιπεῖν κληροδοσίαν. Ἐὰν ἄρα ἡ πρὸς τὸ κληροδοτῆσαι βούλησις εἶναι ἄλλοθεν βεβαία, ὁ δανειστής ἔχει ἐπὶ τοῦ εἰς αὐτὸν ὡς δανειστὴν ἀνήκοντος δευτέραν ἐκ τῆς κληροδοσίας ἀξίωσιν. Διαφωνεῖ ὁ Hartmann, ἐνθ. ἀνωτ., θεωρῶν τὸ τοιοῦτον ὡς παραγνώρισιν τῆς οὐσίας τῆς ἐκ τῆς τελευταίας βουλήσεως διατάξεως καὶ κατὰχρησιν αὐτῆς, χρησιμοποιομένης οὕτω πρὸς ἐπίτευξιν σκοπῶν ἐξ ἴσου ἤδη ἰκανῶς δι' ἄλλων ἐδικῶν μέσων ἐξησφαλισμένων. Ἡ δόξα αὕτη μὴ φαίνεται ὑπερβολικὴ, πάντως δὲ μὴ συνάδουσα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου, ὅπερ καὶ αὐτὸ τὸ *legatum poenae nomine relictum* δέχεται ὡς ἔγκυρον (§ 633 σημ. 23). Ἄλλης γνώμης ἐπίσης ὁ Krüger σ. 45. Hering ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Hartmann Arch. σ. 176 ἐπ. (Ἐν τῇ διατριβῇ ὅμως ταύτῃ διδάσκει ἤδη ὁ Hartmann ὅτι τὸ ἀνίσχυρον τῆς κληροδοσίας ὀφειλῆς, τῆς οὐδεμίαν παρεχούσης τῷ δανειστῇ ὠφέλειαν, δὲν κρατεῖ πλέον «ἐν τῷ κατὰ πρῶξιν νομιμῶν ἡμῶν βίῳ». Δι' ἐθῆμον καταργηθέν). Ὡς ὁ Hartmann, οὕτω καὶ ὁ Dernburg III § 112 σημ. 17.

³ L. 75 § 1 D. de leg. I^o, L. 88 § 10 D. de leg. II°, L. 25 i. f., L. 28 § 14 D. de lib. leg. 34. 3, L. 2 C. de falsa causa 6. 44 § 15 I. de leg. 2. 20, L. 1 § 8, L. 6 D. de dote prael. 33. 4, L. 40 § 4 D. de cond. 35. 1, L. 3. 5 C. de falso causa 6. 44. Ἡ προσθήκη τῆς ὑπάρξεως ὀφλήματος χαρακτηρίζεται ἐν τοῖς χωρίοις ὡς ἀπλῆ *demonstratio*. Τοῦτο νοητέον ἐιδικώτερον οὕτω πῶς: ἐῖν ἢ κληροδοσία ἔχῃ ὑπόστασιν ἐξησθημένης οὐσης τῆς ἀπαιτήσεως, οἷον δι' αἰρέσεως, προθεσμίας, ἐνστάσεως (ἴδ. τὰ χωρία τῆς προηγουμ. σημ.), ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν καὶ μηδαμῶς ὑπαρχούσης τῆς ἀπαιτήσεως. Ἡ: ἐπειδὴ ὁ τετιμημένος λαμβάνει καὶ ἄλλως τὸ εἰς αὐτὸν κληροδοτηθέν, ἐὰν ἢ δανει-

Ἰδιαίτερον εἶδος τῆς κληροδοσίας ὀφειλῆς εἶναι ἡ κληροδοσία τῆς προικὸς εἰς τὸν δικαιούμενον νὰ ἀπαιτήσῃ ταύτην⁴. Μὴ ὀφειλομένης προικὸς, οὐδὲν λαμβάνει ὁ κληροδόχος, οὐ μόνον ὅταν ἐκληροδοτήθῃ αὐτῷ γενικῶς τὸ χρέος, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐκληροδοτήθῃ ἢ προιξ ἄνευ ἀκριβεστεροῦ προσδιορισμοῦ⁵. τοῦναντίον δὲ λαμβάνει τὸ ὡς προῖκα κατ' ἀποχρόντως ἀκριβῆ καθορισμὸν κληροδοτηθέν, εἰ καὶ δὲν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τοῦτο λόγῳ προικὸς⁶.

E. Κληροδοσία νομικῆς ομάδος.

§ 659.

Ἐπὶ κληροδοσίας νομικῆς ομάδος, ἥτοι πλειονότητος δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ὡς μονάδος λαμβανομένης, τὸ κύριον

στής, θεωρητέον, ὅτι ὁ κληρονομούμενος ἤθελε νὰ λάβῃ τοῦτο καὶ μὴ ὄν δα-νειστής. Καὶ δύναται μὲν εὐκόλως νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἡ κληροδοσία διατηρεῖται ἰσχυρὰ λόγῳ τῆς ἐν αὐτῇ περιεχομένης ἀναγνωρίσεως τοῦ χρέους, ἦν ἰδέαν ἀσπάζεται τῷ ὄντι ὁ Bähr, Anerkennung σ. 103. 104. 202 (112. 220), καὶ ὁ Arndts ἐν τῇ διατριβῇ τῆς Oesterr. Gerichtszeitung, ἀλλ' οὐδὲν ἐν ταῖς πηγαῖς ἀνευρίσκω ἔρεισμα τῆς ἐκδοχῆς ταύτης. Ἐκ τῶν χωρίων, ἅτινα ἐπιπλαίεται ὁ Bähr, L. 1 § 5, L. 11. 16 D. de dote prael. 33. 4, τὸ μὲν δεύτερον ἀναφέρεται εἰς τὴν legatum liberationis, περὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων ὄρ. σημ. 5. Τῆς ἐκδοχῆς ταύτης τὸ ἐπακολουθήμα θὰ ἦτο (συναγόμενον πράγματι ὑπὸ Bähr καὶ Arndts [σ. 548] ὅτι οὐδεμίαν ἡ κληροδοσία ἔχει ὑπόστασιν, ἐὰν ἐκ πλάνης ὁ κληρονομούμενος ἐξέλαβεν ὡς ὑφισταμένην τὴν ὀφειλήν. Κατὰ τοῦ Bähr καὶ ὁ Krüger σ. 49, Hartman Arch. σ. 199 ἐπ. (ὅστις ἐφαλ-μένους μὲ χαρακτηρισίζει ὡς ὁμοδοξοῦντα τῷ Bähr).

⁴ Dig. 33. 4 de dote praelegata. Bas. 44. 7 περὶ προικὸς ἀντιληγατευθείσης, Bechmann das römische Dotalrecht σ. 417 ἐπ., Czychlarz das römische Dotalrecht σ. 465 ἐπ., Hartmann ἐνθ. ἀνωτ. σ. 21 ἐπ., Krüger σ. 51 ἐπ., Jhering σ. 171 ἐπ., Τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ προσνέμει κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ἡ κληροδοσία προικὸς ἐναντι τῆς προικῆς ἀπαιτήσεως, συγίσταται ἀπλῶς ἐν τῇ ἄρσει τῆς νομίμου πρὸς ἀπόδοσιν προθεσμίας, L. 1 § 2 D. h. t. Ἡ L. 5 D. h. t. εἶναι ἀναμφιβόλως κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον ἄνευ σημασίας κατὰ τὰ λοιπὰ πρβλ. ἐπὶ Bechmann σ. 353, Czychlarz σ. 466 ἐπ., Krüger σ. 55 ἐπ., Centner ἐνθ. ἀνωτ. σημ. 1. Crivaz étude sur le legs de dot. Thes. de Paris 1894. [Καλλιγᾶς § 266 β' ἡμ., Παπαρρηγόπουλος § 630, Κρασᾶς § 322.—Α. Π. 224 <1911>]

⁵ L. 15 § 3 D. de leg praest. 37. 5, L. 1 pr. § 5. 6. 7, L. 16 D. h. t., § 15, L. de leg. 2. 20.

⁶ L. 1 § 8, L. 6 D. h. t., L. 40 § 4 D. de cond. 35. 1, L. 3. 5 C. de falsa causa 6. 44. § 15, L. de leg. 2. 20.

ζήτημα εἶναι, ἂν διὰ τῆς κληροδοσίας ταύτης τίκεται καθολική ἢ ἀπλῶς εἰδική διαδοχή, ἂν δηλ. ἡ ὁμὰς μεταβαίνει ὡς τοιαύτη εἰς τὸν κληροδόχον ἢ ἂν οὗτος κτᾶται τὰ κατ' ἰδίαν δικαιώματα, ὡσεὶ εἶχον κληροδοτηθῆ αὐτῷ κατ' ἰδίαν, ὑποχρεούμενος ἅμα νὰ ἀναλάβῃ τὰς ἐν τῇ νομικῇ ὁμάδι συμπεριλαμβανομένας ὑποχρεώσεις. Ἀρχικῶς τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὲρ τῆς εἰδικῆς διαδοχῆς, τοῦ χρόνου ὅμως προϊόντος ἐποιήσατο ἐξαίρεσιν ὑπὲρ τῆς καθολικῆς διαδοχῆς κατὰ μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν σπουδαιότατην πασῶν τῶν ἐνταῦθα ἀναγομένων, ἥτοι τὴν κληροδοσίαν αὐτῆς ταύτης τῆς κληρονομίας. Οὕτως ὅμως τοσοῦτον ἰδιάζουσαν φύσιν προσέλαβεν ἡ περίπτωσις αὕτη, ὥστε σκόπιμον φαίνεται καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ταξινομήσει τῆς ὕλης νὰ χωρισθῇ τῶν ἐπιλοίπων περιπτώσεων. Ἡ κληροδοσία, ἡ ἔχουσα ἀντικείμενον νομικὴν ὁμάδα διάφορον τῆς ὑπὸ τῆς ὑπὸ κληρονομουμένου καταλειφθείσης κληρονομίας, παράγει κατὰ τε τὸ ἰουστινιάνειον καὶ τὸ σημερινὸν δίκαιον εἰδικὴν ἀπλῶς διαδοχήν¹ κατὰ τὸ σημερινὸν δὲ δίκαιον δὲν ἰσχύει πλέον οὐδ' ἢ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν παραδεδεγμένη ἐπὶ στρατιωτικῆς διαθήκης ἐξαίρεσις².

Κληροδοτηθείσης τῆς ἐπικαρπίας νομικῆς ὁμάδος καὶ εἰδικῶς τῆς κληρονομίας³, ὁ κληροδόχος κτᾶται τὴν ἐπικαρπίαν

§ 659 ¹ Οὕτως ἰδίᾳ ἡ κληροδοσία χρηματίου (D. 33. 8 de peculio legato) ἢ περίπτωσις αὕτη μεγάλην εἶχε πρακτικὴν σπουδαιότητα παρὰ Ῥωμαίους, ἐν ᾧ τανῦν εἶναι σχεδὸν ἄνευ σημασίας τινός (πρβλ. ἀνωτ. II 484 σημ. 4). Ὁρ. περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης Mandry Familiengüterrecht II σ. 181-196, Leist Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 573 ἐπ. Κληροδοσία ἐμπορικοῦ καταστήματος: L. 77 § 16 D. de leg. II°. Κληροδοσία ἀλλοτριᾶς κληρονομίας, περιελθούσης εἰς τὸν κληρονόμον: L. 18 [17] § 1, L. 28 [27] § 9. 10 D. ad SC. Treb. 36 1. Πρβλ. § 663 σημ. 5.—[Καλλίγας § 267. Παπαρογόπουλος § 631-633, Κρασσᾶς § 323].

² L. 17 [16] § 6 D. ad SC. Treb. 36. 1. Στρατιωτ. νόμος τῆς Αὐτοκρατ. ἀπὸ 2 Μαΐου 1874 § 44 (πρβλ. ἀνωτ. § 537 σημ. 4a).

³ Πρβλ. Bärkel Beiträge zur Lehre vom Niessbrauch σ. 85 ἐπ. Hanausk die Lehre vom uneigentlichen Niessbrauch σ. 2 ἐπ., Kohler Jahrb. f. Dogm. XXIV σ. 238 ἐπ.

τῆς καθαρᾶς μόνον περιουσίας⁴. Κληροδοτηθείσης δὲ τῆς ἐπι-
καρπίας ἐπὶ μέρους τῆς περιουσίας, ὁ κληρονόμος δύναται
κατ' ἰδίαν ἐπιλογῆν νὰ παράσῃ καὶ τὴν ἐπικαρπίαν χρημα-
τικῆς ποσότητος ἴσης πρὸς τὴν τοῦ μέρους τούτου ἀξίαν⁵.

Γ'. Κληροδοσία προσόδου και κληροδοσία διατροφῆς.

§ 660.

1. Κληροδοσία προσόδου¹, κληροδοσία περιοδικῆς παροχῆς,
ἔχει συνηθέστατα, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαίως, ὡς περιεχόμενον
χρηματικὴν δόσιν. Τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς κληροδοσίας προσό-
δου συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν εἶναι μία κληροδοσία,
ἀλλὰ πλειονότης τοιούτων, ὧν ἐκάστη ἐπάγεται ἰδιαιτέρως².

⁴ L. 43 D. de usu et usufr. 33. 2, L. 69 D. ad leg. Falc. 35. 2. Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν πρὸς ἀπότισιν τῶν χρεῶν ἀναλωτέων πραγμάτων πρβλ. τὰ εὐστόχως τοῦ B ü r k e l σ. 116 ἐπ. παρατηρήσεις. Καὶ ὅ,τι ὁ κληρονομούμενος ὄφειλεν εἰς αὐτὸν τὸν κληρονόμον δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ οὗτος: S e u f f. Arch. XV. 18, πρβλ. ἀνωτ. II § 352 σημ. 4.

⁵ L. 32 § 8 de usu et usufr. 33. 2, πρβλ. L. 26 § 2 D. de leg. I^o. Κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κανόνος τούτου εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐκληροδοτήθη ἢ ἐπὶ τῆς ὅλης κληρονομίας ἐπικαρπία (ὡς π. γ. B r i n z I ἐκδ. σ. 902. 2 ἐκδ. III σ. 324), ὁρ. B ü r k e l σ. 96 ἐπ., H a n a u s e k σ. 4, πρβλ. δὲ L. 34 § 2 D. de usufr. 7. 1, L. 37 D. de usu et usufr. 33. 2.

¹ Dig. 33. 1 de annuis legatis et fideicommissis Bas. 44. 4 περὶ ἐνιαυ- § 660
-σίων ληγμάτων καὶ τῶν πίστει καταλιμπανομένων.—R e s s h i r t II σ. 98 ἐπ. A r n d t s R L e x VI σ. 390 ἐπ., M a y e r die Lehre von den Legaten und Fideicommissen § 41 Πρβλ. καὶ L a s k e ἐν B ö d i k e r ' s M a g a z. f. d. deut- s c h e R. der Gegenwart V σ. 117 ἐπ., M i t t e i s die Individualisierung der Obligation σ. 21 ἐπ. 30 ἐπ. Διαφορὰ πρὸς τὴν κληροδοσίαν ἐπικαρπίας: E n t s c h e i d d e s R G X X X V I I σ. 168 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 269, Παπαροηγόπουλος § 634. Κρασσᾶς § 318. Ἡρ. Κυριακόπουλος ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXXII σ. 80 ἐπ.].

² Τὸ περιεχόμενον τῆς παροχῆς δύναται νὰ ἦ καὶ μεταβλητόν. L. 11 D. quando dies 36. 2. «Nec refert, singuli aurei in annos singulos legentur an in annum primum mille aurei, in secundum homo, in tertium frumentum», [Προσδιοριζομένης τῆς παροχῆς ἐκ τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα ἀπελάμβανεν ὁ κληροδότης: Πρβλ. ἔνθεν μὲν A. II. 213 <1911>, ἔνθεν δὲ A. II. 78 <1912> καὶ τέλος A. II. 136 <1912> τῆς ὁλομελείας].

³ L. 10. 12 pr. D. quando dies 36. 2. «Cum in annos singulos legatur non unum legatum esse sed plura constat, nec semel diem eius cedere. sed per singulos annos». L. 1 pr. quando dies usufr. 7. 3 (§ 656 σημ. 4), L. 20 D. eod., L. 4 D. h. t. (σημ. 5), L. 11 D. eod.

Ἐντεῦθεν ἔπεται ἰδίως⁴ ὅτι ἡ κληροδοσία προσόδου δὲν ὑπερβαίνει τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ κληροδόχου⁵ δύναται ὁμως ὁ κληρονομούμενος νὰ διατάξῃ τὸ ἐναντίον⁶, ὡς δύναται ἀντιθέτως νὰ περιορίσῃ τὴν κληροδοσίαν ταύτην καὶ εἰς βραχύτερον χρόνον⁷. Τῆς κληροδοσίας προσόδου διακριτέον ἐπομένως τὴν κληροδοσίαν χρηματικοῦ κεφαλαίου ἢ ποσοῦ κατὰ προθεσμίας πληρωτέου⁸. Αἱ ἐπὶ μέρους κληροδοσίαι, ἔξ ὧν σύγκεται ἡ κληροδοσία προσόδου, ἐπάγονται, ἂν μὴ ὁ κληρονομούμενος ὥρισε τὸ ἐναντίον, ἅμα τῇ ἐνάρξει καὶ οὐχὶ ἅμα τῇ λήξει τῆς προσδιορισθείσης χρονικῆς περιόδου⁹.

2. Ἰδιαιτέρον τῆς κληροδοσίας προσόδου εἶδος εἶναι ἡ κληροδοσία διατροφῆς¹⁰, ἡ κληροδοσία τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων, τ. ἔ. τῶν πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ βίου ἀναγκαίων¹¹. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος μὴδὲν ὥρισε περὶ τοῦ μέτρου τῶν κληρονόμων τροφείων, ἔξεταστέον πρὸ πάντων μὲν, ἂν παρείχε

⁴ Ἰδίως: ὄρ. προσέτι L. 11 D. h. t., L. 12 § 2 D. quando dies 36 2.

⁵ L. 4 D. h. t. Βασ. (44, 4) δ'. «Καὶ ὅτι τὰ ἐτήσια ληγὰτα πολλὰ εἰσι, καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἐνιαυτοῦ χωρὶς αἰρέσεως τῶν δὲ ἐξῆς αἰρετικόν» ὄθεν οὔτε κληρονόμους παρατέμνεται» L. 8 eod., L. 10 D. de cap. min. 4. 5, L. 1 § 16 D. ad. leg. Falc. 35. 2.

⁶ L. 25 C. de leg. 6. 37 Βασ. (44, 4) μζ'. «Καὶ περὶ τοῦ, εἰάν τις καταλιμπάνων ἐτήσιον ληγάτον εἶπεν, ὅτι βούλομαι δοθῆναι τοῦτο τὸ ληγάτον καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν Πέτρῳ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν κληρονόμων αὐτοῦ τοῦτο λαμβάνουσι» L. 65 D. de V. S. 50. 16.

⁷ L. 20 D. de quando dies 36. 2.

⁸ L. 12 § 4, L. 20 L. 23 § 2 D. quando dies 36. 2., L. 3 D. h. t.

⁹ L. 5. 8. 22 D. h. t., L. 12 § 1 D. quando dies 36. 2., L. 1 C. eod. 6, 53, L. 12 § 5 D. quando dies 36. 2. [Ἐπακολούθημα τοῦτου εἶναι ὅτι, ἐπισυμβάντος τοῦ θανάτου τοῦ δικαιοῦχου πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς προσδιορισθείσης χρονικῆς περιόδου, ἡ παροχὴ ὀφείλεται ἔξ ὀλοκλήρου καὶ οὐχὶ ἀναλόγως τοῦ χρόνου, ἐφ' ὃν οὗτος ἐπέζησεν. Ἐφ. Πατρῶν 377 <1906>. Πρβλ. Ἀημητροακόπουλον ἐν Ἐφημ. Ἑλλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXIX σ. 220 ἐπ. (Νομ. Ἐνασχ. I σ. 370)].

¹⁰ D. 34. 1 de alimentis vel cibariis legatis Βασ. 44. 14 περὶ τροφείων ληγατευθέντων Rosshirt II σ. 81 ἐπ. Arndts RLex VI σ. 332 ἐπ. [Καλλιγὰς ἔνθ. ἀνωτ., Παπαρηγόπουλος § 635-636, Κρασσᾶς § 319].

¹¹ L. 6. 7. 23 D. h. t., L. 6 cit.:—«quae ad disciplinam pertinent, legato non continentur, nisi aliud testatorem sensisse probetur» Δυνατὸς περιορισμὸς εἰς ὠρισμένας ἀνάγκας τοῦ βίου: L. 21 D. h. t. Seuff. Arch, III 84.

ταῦτα καὶ ζῶν εἰς τὸν τετιμημένον ἢ εἰς ἄλλον τινὰ ἴσως, ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς τὸν κληροδόχον θέσει εὐρισκόμενον, εἶτα δὲ τὴν ἐγγύτητα τῆς σχέσεως τοῦ κληρονομουμένου πρὸς τὸν τετιμημένον, τὴν κοινωνικὴν τούτου τάξιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς καταλειφθείσης περιουσίας¹². Μὴ ὀρισθείσης ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου τῆς διαρκείας τῶν τροφείων, ταῦτα λογίζονται καταλειφθέντα ἐφ' ὄρου ζωῆς¹³. — Ὡς πρὸς τὴν προκειμένην κληροδοσίαν ὑπάρχει δυνάμει εἰδικῆς διατάξεως σειρὰ ἰδιαζόντων κανόνων : α') Δύναται νὰ καταλειφθῇ καὶ εἰς ἀνίκανον¹⁴. β') Καταλειπομένη «μέχρις ἡβῆς» διαρκεῖ μέχρι τοῦ 18 ἢ τοῦ 14 ἔτους¹⁵. γ') Γενικὴ ἀνάκλησις δὲν ἄπτεται τῆς κληροδοσίας ταύτης¹⁶. δ') Καίτοι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φαλκιδίου νόμου ὁ βεβαρημένος ὑφίσταται ἀπώλειάν τινα, ἡ κληροδοσία αὕτη δὲν ἐλαττοῦται¹⁷. ε') Ὅρ. προσέτι ἀνωτ. II § 414 σημ. 11¹⁸ καὶ III § 650 σημ. 8 ἐν τέλ.

Z'. Κληροδοσία κατ' ἐπιλογὴν*.

§ 661.

Ὁ ὄρος «κληροδοσία κατ' ἐπιλογὴν» σημαίνει γενικῶς κληροδοσίαν, καθ' ἣν τὸ ὑπὸ τοῦ κληροδόχου ληφθησόμενον

¹² L. 22 pr. D. h. t., L. 14 § 2 eod., L. 14 D. de annuis 33. 1.

¹³ — «αἱ δὲ διατροφῆαι τῷ θανάτῳ σβέννυνται», L. 8 § 10 D. de tranact. 2. 15. Βασ. (11. 2) ἢ αὐτ. L. 14. D. h. t., L. 23 § 2 D. quando dies 36. 2.

¹⁴ L. 11 D. h. t., L. 3 pr. D. de his quae pro non scr. 34. 8, A r n d t s Συνέχ. Glück XLVI σ. 432 ἐπ.

¹⁵ L. 14 § 1 D. h. t.

¹⁶ L. 18 § 3 C. h. t.

¹⁷ Ὅρ. ἀνωτ. § 650 σημ. 5. Πρὸς τὴν L. 77 § 1 D. de leg. II^ο περὶ. H a s s e Rhein. Mus. III σ. 388 ἐπ.

[¹⁸ Κατὰ τὸ ὁμαίικόν δίκαιον (L. 8 D. de tranact. 2. 15, I. 8 C. de tranact. 2. 4) συμβιβασμός ἀντὶ ποσοῦ ἐφ' ἅπαξ καταβλητέου περὶ διατροφῆς, αἰτία θανάτου καταλειφθείσης, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸς διὰ τὸν εἰς διατροφὴν δικαιούμενον ἀνευ δικαστικῆς ἐπεκρωσέως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Πολ. Δικ. ἀρθρ. 107 δὲν ἐπιτρέπεται ἐν γένει ὁ συμβιβασμὸς οὗτος. Περὶ. Οἰκονομίδην Ἐγγ. 5 ἐκδ. § 157 σημ. 19. Α. Π. 8 <1919>. Ὁ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 319 i. f. παρ-ορῆ τὴν διάταξιν τῆς Πολ. Δικ.].

* Dig. 33, 5 de optione vel electione legata. Βασ. 44. 8 περὶ καλλογῆς ἢ

ἤρτηται ἐξ ἐπιλογῆς. Εἰδικώτερον δὲ ὑπάγεται ἐνταῦθα ἡ κληροδοσία ἀντικειμένου μόνον κατ' εἶδος ὠρισμένου, περὶ ἧς ἐγένετο ἤδη λόγος ἐν § 665 ἐν σχέσει πρὸς κληροδοτηθέντα πράγματα, ἔτι δὲ ἡ διαζευκτικὴ κληροδοσία, ἡ κληροδοσία τούτου ἢ ἐκείνου τῶν πλειόνων ἀτομικῶς ἢ κατὰ γένος ὠρισμένων ἀντικειμένων. Ἐπὶ τε τῆς κατὰ γένος καὶ τῆς διαζευκτικῆς κληροδοσίας ἡ ἐπιλογὴ προσήκει τῷ τετιμημένῳ ἢ τῷ βεβαρημένῳ ἀναλόγως τῆς ἐκ τῆς κληροδοσίας παραγωγῆς πραγματικῆς ἢ ἐνοχικοῦ δικαιώματος¹ ὑπὸ τὸν ὅρον, ἐννοεῖται, ὅτι ἐκ τῆς ἐρμηγείας τῆς βουλήσεως δὲν συνάγεται τὸ ἐναντίον^{1α}. Ἐν τούτοις ὁ εἰς ἐπιλογὴν δικαιούμενος δὲν ἔχει πάντοτε ἀπεριόριστον περὶ ταύτην ἐλευθερίαν· ἐὰν ἐξ ὠρισμένου κύκλου κληρονομικῶν πραγμάτων ἐκληροδοτήθησαν ἐν ἡ πλείονα, ὁ τετιμημένος δὲν δύναται νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἄριστον ἢ ὁ βεβαρημένος τὸ χεῖριστον, εἰ μὴ μόνον ὅταν ῥητῶς ἐπετράπη ἡ ἐκλογή².

ἐπιλογῆς ληγατευθείσης. — Rosshirt II σ. 6 ἐπ. Arndts RLex. VI σ. 333 ἐπ. 341 ἐπ. Vangerow II § 549. Unger § 76. Pescatore die s. g. alternative Obligation σ. 92 ἐπ. Πρβλ. καὶ de Gioannis Arch. giuridico XIV p. 121 s. 331 s. καὶ περὶ τούτου Hellman krit. VJSchr. XVIII σ. 470 ἐπ. Ὅρ. καὶ τὴν ἐν § 655 σημ. 3 μνημονευθεῖσαν διατριβὴν τοῦ Ascoli. Ὅρ. καὶ Pescatore Wahlschuldverhältnisse, München 1905, ἰδίᾳ ἐν σ. 32 ἐπ. 46 ἐπ. 49, διὰ BGB. Litten Wahlschuld, Berlin 1903, ἰδίᾳ σ. 107 ἐπ. [Καλλιγᾶς § 270, 271, Παπαρηγόπουλος § 618-621, Κρασσᾶς § 315, 316].

§ 661 ¹ Ὡς πρὸς τὴν κατὰ γένος κληροδοσίαν ὅρ. § 655 σημ. 3. 10. Ὡς πρὸς τὴν διαζευκτικὴν: L. 34 § 14 D. de leg. I^o, L. 19. 23 D. de leg. II° L. 47 § 3, L. 109 § 1 D. de leg. I^o, L. 19 D. de leg. II°, πρβλ. L. 43 § 3 D. eod., L. 29 § 1 D. de leg. III°.

^{1α} Ὁ Pescatore, ἐνθ. ἀνωτ., φρονεῖ ὅτι ἡ κτῆσις πραγματικῆς δικαιώματος τυγχάνει ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τοῦ βεβαρημένου. Τουναντίον: α) ὁ κληρονόμος καθίσταται κύριος διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βεβαρημένου, β) ἐὰν μὴ θέλῃ νὰ ἐκλέξῃ ὁ βεβαρημένος, ὁ κληροδόχος ἔχει κατ' αὐτοῦ τὴν *actio in personam* (§ 646), κατὰ δὲ τὸ στάδιον τῆς ἐκτελέσεως περιέχεται εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς (ἀνωτ. § 255 σημ. 11).

² Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀφορᾷ εἰδικῶς ἡ ἔκφρασις *optio* ἢ *electio legata*. L. 2 pr. D. h. t., L. 37 pr., L. 110 D. de leg. I^o. Πρβλ. Bernstein zur Lehre von *legatum optionis*, Zeitschr. d. Sav. Stift. σ. 151 ἐπ. (Αἱ θεμελιώδεις τῆς πραγματείας ταύτης ἰδέαι καταφαίνονται ἐκ τῶν σελίδων 152 ἐπ. 159, 190, 199).

Ἡ ἐπιλογὴ δὲν εἶναι ἔγκυρος γινομένη πρὸ τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως³, ἀνάγκη δὲ νὰ ἐνασκηθῆ ὑπὸ τοῦ τετιμημένου ἐντὸς τῆς ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βεβαρημένου ταχθησομένης παρὰ τοῦ δικαστοῦ προθεσμίας· ἐὰν ὁ τετιμημένος μὴ ἐκλέξῃ ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης, δύναται καὶ βραδύτερον νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ἐὰν μηδεμίαν ἐκ τῆς ἐπιλογῆς (μὴ σκοπούμενης τῆς ἀπωλείας τοῦ ἐκλεγέντος ἀντικειμένου) ὑφίσταται ὁ βεβαρημένος ζημίαν⁴. Ἡ ἄπαξ γενομένη ἐπιλογὴ εἶναι ὀριστική, ἐὰν ἡ κληροδοσία παρέχῃ πραγματικὸν δικαίωμα⁵· καθ' ἣν δὲ περιπτώσειν ὁ κληροδόχος γίνεται μόνον δανειστής, ἰσχύουσιν αἱ γενικαὶ περὶ ἐνοχῶν ἀρχαί⁶. Ἡ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐκλεκτικοῦ δικαιώματος παροχὴ δὲν στερεῖ τοῦτο τὸν βεβαρημένον⁷, τὸ ἐναντίον ὅμως κρατεῖ περὶ τοῦ τετιμημένου, ὅστις ἔλαβεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ ἐκλεκτικοῦ δικαιώματος⁸. Ὁ θάνατος τοῦ τετιμημένου δὲν αἴρει τὸ τῆς ἐπιλογῆς

³ L. 16 D. h. t.

⁴ L. 6. 7 8 pr., L. 13 § 1, L. 17 D. h. t. Τὰ χωρία ταῦτα, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει, ἀναφέρονται μὲν μόνον εἰς τὴν κυρίως optio legata, δὲν μοι φαίνεται ὅμως τολμηρὰ ἢ γενίκευσις αὐτῶν. Πρβλ. Bernstein σ. 176 ἐπ.—Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν βεβαρημένον, ὄρ. ἀνωτ. II § 255 σημ. 11. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐπέβαλεν αὐτῷ ὀρισμένην προθεσίαν, πρὸς ἀπόφασιν ὑποτίθεται ἐν ἀμφιβολίᾳ ὅτι, ἀπράκτου παρελθούσης τῆς προθεσμίας, τὸ τῆς ἐπιλογῆς δικαίωμα θὰ μεταβῆ εἰς τὸν τετιμημένον. L. 11 § 1 D. de leg. II°.

⁵ Ἐνασκήσας τὴν ἐπιλογὴν ὁ κληροδόχος ἔχει ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ κληροδοσία ἐξεπληρωθῆ. L. 20 D. h. t. Βασ. (44. 4) 1°. «Ἐὰν ἐπιλέξηται ὁ ληγατάριος, οὐκέτι δύναται μεταμελόμενος ἕτερον ἐπιλέγεσθαι, ἅμα γὰρ τῷ εἰπεῖν τῆς δεσποικείας αὐτοῦ γίνεται τὸ ἐπιλεγέν». L. 5 pr. D. de leg. I^o.

⁶ Ὁρ. ἀνωτ. II § 255.

⁷ L. 32 § 3 D. cond. ind. 12. 6. Τὸ χωρίον τοῦτο πραγματεύεται μὲν μόνον περὶ τῆς παροχῆς τοῦ ἐνοχικῶς ὑποχρέου, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ δέον νὰ ἰσχύσῃ καὶ περὶ τῆς παροχῆς τοῦ ἐμπραγματίως ὑποχρέου. Οὗτος κατέστησε τὸν λήπτην κύριον ἐπὶ τῇ πεπλανημένῃ προϋποθέσει, ὅτι εἶναι ἤδη τοιοῦτος (πρβλ. ἀνωτ. I § 171 ἀρ. 2).—Ἡ L. 19 i. f. D. de leg. II° ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ἰδιοφουοῦς τῆς καταδικαστικῆς κληροδοσίας Gai. II. 283, Ulp. XXIV. 33, § 7 I de obl. (quae) ex contr. 3 27. Unger § 76 σημ. 7· ἄλλως Vangerow § 549 ἐν τέλ., Bernstein zur Lehre vom alternativen Willen, σ. 61 Pescatore ἐνθ. ἀνωτ. σ. 168 ἐπ.

⁸ L. 19 D. de leg. II° Βασ. (44. 2) 1°. «Καὶ περὶ τοῦ, ἐὰν ληγατεύσοι Πέτρον ἢ Παῦλον, καὶ οὐ νομίζων, Πέτρον ληγατευθῆναι μοι (γρ. σοι),

δικαίωμα, μεταβαίνουν τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ⁹. Ἐὰν ἡ διαζευκτικὴ κληροδοσία κατὰ τὸ ἓν ἢ τὸ ἕτερον τῶν διαζευγμάτων μὴ ᾗ δεκτικὴ μεταβάσεως εἰς τοὺς κληρονόμους¹⁰, τὴν ἐπιλογὴν δ' ἔχῃ ὁ τετιμημένος, ἡ διαζευκτικὴ μετατρέπεται παρὰ τῷ κληρονόμῳ εἰς ἀπλὴν κληροδοσίαν· ἐὰν δὲ τὴν ἐπιλογὴν ἔχῃ ὁ βεβαρημένος, οὐδὲν ἤδη ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ¹¹. Ἐπὶ πλειόνων δικαιουμένων εἰς ἐπιλογὴν, μὴ δυναμένων δὲ νὰ ὁμονοήσωσιν, ἀποφασίζει ὁ κλῆρος¹². Ἐὰν ἡ ἐπιλογὴ πρόκειται νὰ γίνῃ παρὰ τρίτου, οὗτος δὲ ἀποθάνῃ πρότερον ἢ ἀναβάλλῃ ὑπὲρ τὸ ἔτος τὴν ἐπιλογὴν, τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα περιέρχεται εἰς αὐτὸν τὸν κληροδόχον¹³.

ἀπαιτήσης αὐτόν, οὐκ ἐναλλάσσεις τὴν γνώμην μου (γρ. σου). «Τὸ αὐτὸ δέον νὰ ἰσχύσῃ ἐπὶ ἐνοχικοῦ δικαίουματος. Τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν κληροδόχον νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι λόγῳ πεπλανημένης προϋποθέσεως δὲν ἤρυστο ἐπ' τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ διαταχθείσης κληροδοσίας ὅ,τι ἠδύνατο.

⁹ Ἄλλως εἶχε κατὰ τὸ προϋστυνιανεῖον δίκαιον ἐπὶ τῆς κληροδοσίας τῆς ἐκλογῆς· ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐνοεῖτο ὡς προσωπικὴ ἐκλογὴ τοῦ κληροδόχου. Τοῦτο κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανός, § 23 I. de leg. 2. 20, L. 3 pr. C. comm. de leg. 6. 43.

¹⁰ Κατὰ τὸ ἕτερον τῶν διαζευγμάτων εἶναι ὑπὸ αἴρεσιν ἢ ἔχει ὡς ἀντικείμεμενον προσωποπαγὲς δικαίωμα.

¹¹ Οὐδὲν ὁμως σαφὲς πόρισμα προκύπτει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐκ τῶν πηγῶν (L. 14 § 1, L. 16. pr., L. 25 pr. D. quando dies 36. 2, πρβλ. L. 21 D. de usu et nsufr. 33. 2), τοῦτου δ' ἔνεκα ὑπάρχει διάστασις γνώμων. Πρβλ. Arndts RLex. VI σ. 343, Vangerow § 550 ἐν τέλ., Unger § 76 σημ. 1, Arndts Pand. § 579 σημ. 4, Pescatore ἐνθ. ἀνωτ. σ. 104 ἐπ. Πρβλ. Seuff. Arch. XXXVII. 47. Ὁ Pescatore. ἐνθ. ἀνωτ., τὸ διάφορον τῆς λύσεως ἀναλόγως τῆς παρὰ τῷ βεβαρημένῳ ἢ τῷ τετιμημένῳ ὑπάρξεως τοῦ τῆς ἐπιλογῆς δικαίουματος συνδυάζει πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἰδέαν, ὅτι, ἐὰν τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα εἴρηται παρὰ τῷ τετιμημένῳ, ὑπάρχουσι πάντοτε πλείονα δικαιώματα (πρβλ. ἀνωτ. § 255 σημ. 5 ἐν τέλ.). Ὁ λόγος μοι φαίνεται ὅτι εἶναι πολλῶ ἀπλούστερος· ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ τετιμημένου δὲν πρέπει νὰ δυσχεραίνηται ἡ θέσις τοῦ βεβαρημένου.

¹² Οὗτω διέταξεν ὁ Ἰουστινιανός ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς κυρίας optio legata προσθεῖς ὅτι ὁ ὑπὲρ οὗ ὁ κλῆρος ἀποζημιῶσι εἰς χροῖμα τοὺς ἰδίους κοινωνούς. L. 3 pr. C. comm. de leg. 6. 43, § 23 I. de leg. 2. 20. Ἡ μεταφορὰ τῆς ἰουστινιανείου διατάξεως εἰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς κατ' ἐπιλογὴν κληροδοσίας εἰς οὐδὲν, μοι φαίνεται, προσκόπεται.

¹³ Καὶ ταύτην τὴν διάταξιν ὁ Ἰουστινιανός ἔθετο ῥητῶς μόνον ὡς πρὸς τὴν κυρίως optio legata, L. 3 § 1 C. comm. de leg. 6. 43, σὺν τῇ προσθήκῃ ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἐπιτρέπεται τῷ κληροδόχῳ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀρίστου.

III. Κληρονομική κληροδοσία (καθολική καταπίστευσις)*.

Εισαγωγή.

§ 662.

Ὁ κυριώτερος λόγος, οὗ ἕνεκα ἐνδείκνυται ὁ χωρισμὸς τῆς περὶ κληρονομικῆς κληροδοσίας διδασκαλίας ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν λοιπῶν εἰδῶν κληροδοσίας, ἀνεγράφη ἤδη ἀνωτέρω (§ 659). Ἡ κληρονομική κληροδοσία δὲν ἀπονέμει τῷ κληροδόχῳ ἄθροισμα μεμονωμένων καθ' ἕκαστα πραγμάτων, ἀλλὰ τὴν κληρονομίαν ὡς τοιαύτην, οὕτω δὲ κατὰ τὴν νομικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν τὰ μάλιστα προσεγγίζει τῇ κληρονομικῇ ἐγκαταστάσει. Πλὴν τούτου ἡ κληρονομική κληροδοσία εἶναι ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς ἀνεξάρτητος τῆς πρὸς τὸ κτήσασθαι βουλήσεως τοῦ βεβαρημένου, ὅπερ ἐπ' οὐδεμιᾶς ἄλλης κληροδοσίας ἰσχύει κατὰ τοσοῦτο μέτρον. — Ἀμφότερα ὅμως τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας δὲν ἀνάγονται εἰς τὸ ἀρχέγονον ὅωμαϊκὸν δίκαιον, ἀλλὰ διεμορφώθησαν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν μόλις χρόνων καὶ δὴ ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν περὶ καταπιστεύσεων θεσμοθεσίαν¹. Ἐπὶ

* Inst. 2. 23 de fideicommissariis hereditatibus. Dig. 36. 1 ad senatus consultum Trebellianum Βασ. 35 11 περὶ δόγματος συγκλήτου Τρεβελλιανοῦ καὶ περὶ φιδεϊκομισσαρίων ἀγωγῶν ἀποκαταστάσεως, καὶ περὶ ἀποκαταστάσεων. Cod. 6. 49 ad senatus consultum Trebellianum Βασ. 41. 3 θέσπισμα συγκλήτου λεγόμενον Τρεβελλιάνειον περὶ τῶν ὀρισθέντων ἀποκαταστάων κληρονομίαν, καὶ ὀφειλόντων παρακρατεῖν φαλκίδιον. — Rosshirt I σ. 120 ἐπ. Heimbach RLex. IV σ. 286 ἐπ. (1843) Euler: Das Universalfideikommiss des gemeinem Rechts als Mittel zur Aufrechterhaltung von letztwilligen Bestimmungen, die von Anfang an ungültig sind und die Nacherbfolge des BGB κτλ. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1898. Κληροδοσία ἐπὶ τῇ εἰς τρίτον ἀποδόσει προσδοκωμένης κληρονομίας: Seuff. Arch. L.I. 37. [Καλλιγὰς § 254. 267. 302 ἐπ.. Παπαρηγόπουλος § 637-640, Κρασσὰς § 324-325].

¹ Ὡς πρὸς τὸ fideicommissum hereditatis τὸ πρῶτον τῶν εἰρημένων ἰδιω- § 662: ζόντων χαρακτηριστικῶν εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ SC. Trebellianum (L. 1 § 1. 2 D. h. t., ἐπὶ Νέρωνος), τὸ δὲ δευτέρον ὑπὸ τοῦ SC. Pegasianum (ἐπὶ Βεσπασιανοῦ). Ἄλλὰ τὸ SC. Pegasianum ἀνεκάλεσε συγχρόνως τὴν διάταξιν τοῦ Τρεβελλια-

τῆς συναφείας δὲ ταύτης στηρίζεται καὶ ἡ εὐχρηστος παρ' ἡμῖν ὀνομασία τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας «καθολικὴ καταπίστευσις».

Α. Σύστασις κληρονομικῆς κληροδοσίας.

§ 663.

Ὡς πρὸς τὴν σύστασιν καὶ τὰ προαπαιτούμενα τοῦ κύρους τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας δὲν ἰσχύουσι κανόνες διάφοροι

νείου καθ' ἣν περιπτώσιν τὸ fideicommissum hereditatis ὑπερβαίνει τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς κληρονομίας. Τοῦτο κατήργησεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὀρίσας ὅτι, ἡ ἐτέρα διατηρουμένη διάταξις τοῦ πηγασίου δόγματος θεωρητέα ὡς ἐμπειροχόμενη ἐν τῷ τρεβελιακῷ, καὶ οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Pegasianum δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Συλλογαῖς Gai. II 247 sqq. Ulp. XXV. 14 sqq. § 3 sqq. I. h. t., Const. Tanta § 6. Τὸ legatum hereditatis ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τοὺς νόμους τούτους διεπόμενον ὑπὸ τοῦ συνήθους τῶν κληροδοσιῶν δικαίου. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς L. 2 C. comm. de leg. 6. 43 ἀπήλειψε τὴν μεταξὺ legatum καὶ fideicommissum διάκρισιν ὡς πρὸς τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν καὶ τὰς μερικὰς κληροδοσίας ὑποβαλὼν τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν ὡς τοιαύτην ὑπὸ τὸ εὐμενέστερον δίκαιον τῶν καταπιστεύσεων. Καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται μὲν τοῦτο γενικῶς (ἐναντίως ἰδίᾳ ὁ Rosshirt I σ, 133 ἐπ.), ἀποδεικνύεται ὁμως καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ Εἰσηγήσεις δὲν ποιοῦνται λόγον ἢ μόνον περὶ τοῦ fideicommissum hereditatis, καὶ δὴ καὶ ἐν ἰδιαίτερω τίτλῳ, ἐν ᾧ τοῦ legatum hereditatis γίνεται μνεία μόνον διὰ παρωχημένον χρόνον (§ 5 I. h. t.). Ὅρ. καὶ L. 3 § 2. 3 C. comm. de leg. 6. 43. Ὅτι ἐν τοῖς Πανδέκταις δὲν ἐξηλείφθη πᾶσα τοῦ legatum hereditatis μνεία (L. 39 pr. D. de vulg. 28. 6, L. 15. 23. 26 § 2, L. 27. 104 § 7 D. de leg. I^o, L. 8 § 5, L. 9 D. de leg. II°, L. 23 [22] § 5 D. h. t.). οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀνταπόδειξις: οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ὀνόματος, ἐφ' ὅσον δὲ τὰ χωρία ἐκεῖνα δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὸ δίκαιον τῶν καταπιστεύσεων (L. 26 § 2, L. 27 D. de leg. I^o. L. 8 § 5, L. 9 D. de leg. II°), ἡ συγκαταγραφὴ αὐτῶν ἐλέγχει ἀβλεψίαν οὐχὶ μειζονα ἐκείνης, εἰς ἣν πολλαχοῦ ἄλλοθι περιέπεσαν οἱ συλλέκται· δυνατὸν ἐπίσης τὰ χωρία ταῦτα νὰ κατεχωρήθησαν, ὅπως τύχωσιν ἐφαρμογῆς ἐν ταῖς περιπτώσεσιν ἐκεῖναις, καθ' ἃς δι' ἀναμφιλέκτου δηλώσεως τῆς βουλήσεως αὐτοῦ κατέστησε φανερὸν ὁ κληρονομούμενος ὅτι ἐννοεῖ νὰ διατάξῃ τὴν κληρονομικὴν κληροδοσίαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ παλαιοῦ legatum hereditatis. Ὅτι δὲ τοῦτο παρέμεινεν ἐπιτετραμμένον κατὰ τὸ ἰουστινιάνειον δίκαιον, ἐπιτρέπεται δὲ καὶ κατὰ τὸ σημερινόν, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀμφισβητηθῇ (πρβλ. L. 17 [16] pr. — § 4 D. h. t.). Πρβλ. περὶ τῶν διαφορῶν γνωμῶν v. Löhr Mag. f. RW. u. Gesetzgeb. IV σ. 90. 94 ἐπ., Marezoll Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IX σ. 268 ἐπ., Arndts RLex. VI σ. 322 ἐπ., Mayer Legate § 12. 13 ἐν τέλ. Vangerow II § 556 σημ., Unger § 20 σημ. 6. § 54 σημ. 4, Lenel Jahrb. für

των γενικῶς ἐπὶ κληροδοσιῶν κρατούντων. Ἰδίως δὲν ἀπαιτεῖται καὶ ἐνταῦθα ῥητὴ δήλωσις τῆς πρὸς κληροδοσίαν βουλήσεως¹. Ἡ ἐν λόγῳ κληροδοσία δύναται νὰ ἐπιβληθῆ οὐ μόνον τῷ ἐξ ἀδιαθέτου, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ διαθήκης καὶ ἐκ συμβάσεως κληρονόμῳ², ἔτι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ κληρονομικῷ κληροδόχῳ, ὅπερ δηλοῖ ὅτι καὶ ἡ τούτῳ ἐπιβεβλημένη κληροδοσίς τοῦ ἀποκαταστήσαι εἰς ἕτερον τὴν κληρονομίαν διέπεται ὑπὸ τῶν ἰδιορρύθμων ἀρχῶν τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας³. Ἀντικείμενον τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἡ ὅλη κληρονομία ἢ ποσοστὸν ταύτης, ἐπίσης δὲ καὶ κληρονομία τρίτου, κτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου, περιεχομένη δ' ἐπομένως ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ κληρονομίᾳ⁴. Κληροδοτούμενης ὁμως κληρονομίας, ἥτις δὲν εἶναι κληρονομία τοῦ δια-

Dogm. XIX σ. 245, Brinz 2 ἐκδ. III σ. 439 σημ. 13, Dernburg III § 119 σημ. 6. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας καθόλου ὄρ. Mayer ἐνθ. ἀνωτ. § 10-13.

¹ Πρβλ. § 633 σημ. 10. Οὕτως ἐν τῇ πρὸς τὸν κληρονόμον διαταγῇ, ὅπως § 663 ἐγκαταστήσῃ ὡς κληρονόμον ὀρισμένον πρόσωπον, ἔγκειται ἡ διάταξις κληρονομικῆς κληροδοσίας ὑπὲρ τοῦ προσώπου τούτου, ἐν δὲ τῇ ἀπαγορεύσει τοῦ συντάξει διαθήκην, ἡ διάταξις κληρονομικῆς κληροδοσίας ὑπὲρ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων τοῦ κληρονόμου. L. 18 [17] pr. § 2 D. h. t., L. 114 § 6 D. de leg. I^o, L. 70 § 2 D. de leg. II°, L. 76 [74] pr. D. h. t., πρβλ. L. 77 § 24 D. de leg. II°. Ὁρ. προσέτι L. 69 pr. D. de leg. II°, L. 30 [29] pr. D. h. t., § 3 I. quib. mod. test. infirm. 2. 17, L. 92. 93 D. de cond. 35. 1 καὶ πρβλ. ἀνωτ. § 552 σημ. 5 ἐπ., § 553 σημ. 5 ἐπ., § 554 σημ. 19, § 561 σημ. 3. Ὁρ. καὶ Hasse Rhein. Mus. III σ. 509 ἐπ., πρβλ. δὲ E. A. Seuffert ἐν τῇ εἰς τὸ σύγγραμμ. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσθήκῃ § 640 σημ. 4.—[Καλλιγὰς § 302, Παπαρηγόπουλος § 641, Πρασᾶς § 326].

² L. 1 § 5, L. 6 § 1 D. h. t., L. 3 C. h. t., § 10 I. h. t. Ὁ διὰ fideicommissum hereditatis βεβαρημένος κληρονόμος ἀποκαλεῖται ἐν ταῖς πηγαῖς heres fiduciarius, ἔτι δὲ καὶ σήμερον εἰθίσται νὰ λέγεται παρὰ Γερμανοῖς «Fiduciar».

³ L. 1 § 8, L. 57 [55] § 2 D. h. t.

⁴ L. 17 [16] § 5 D. h. t. Κατὰ τὴν εὐφυᾶ τοῦ Th. Mommen εἰκασίαν ἡ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περιεχομένη λύσις στηρίζεται εἰς τὸ παρεμβλημα τῶν συντακτῶν, ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται ἡ πρὸς τὴν § 6 eod. διαφωνία (ἀναγνωστέον ἐν ἀρχῇ sed ἀντὶ sed et). Ἔτεροι (H. A. Heisse de aliena hereditate restituta [Goett. 1816] § 42 i. f. Hasse Rhein. Mus. III σ. 540 ἐπ., Vangerow § 558 σημ. ἀρ. 1, Sintenis § 219 σημ. 6) δέχονται ὅτι τὸ ἐν § 6 cit «quavis placeat» ἐκφέρεται μόνον ὡς ὑπόθεσις. Dernburg III § 119 σημ. 5.

θμεμένου, δὲν ἔχουσιν ἐφαρμογὴν αἱ ἰδιάζουσαι ἀρχαὶ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας⁵.

B. Ἐπαγωγὴ καὶ κτῆσις.

§ 664.

Ὡς ἡ μερικὴ κληροδοσία, οὕτω καὶ ἡ κληρονομικὴ ἐπάγεται ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ κληρονομουμένου ἢ ἅμα τῇ πληρώσει τῆς αἰρέσεως, ὅφ' ἦν κατελείφθη· ἀποκτᾶται δέ, καθ' ἃ καὶ ἡ μερικὴ κληροδοσία, ἅμα τῇ εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσει ἢ ἅμα τῇ λήξει τῆς ταχθείσης προθεσμίας¹. Τοῦτο ὅμως τὸ ἰδιάζον ἰσχύει ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας, ὅτι ὁ βεβαρημένος κληρονόμος δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ ὑπὸ τοῦ κληροδόχου, ὅπως ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν². Ἀλλὰ προϋποτίθεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι ἡ ὑπεισέλευσις δὲν συνεπάγεται ἀνεπανορθώτους τοῦ κληρονόμου θυσίας³· τὰς δεκτικὰς ἐπανορθώσεως θυσίας ὀφείλει ν' ἀναλάβῃ ἀντ' αὐτοῦ

⁵ 28 [27] § 8-10 D. h. t.

§ 664 ¹ L. 26 [25] pr. L. 48 [46] D. h. t., L. 21 C. de fideicom. 6. 42.—[Καλλιγᾶς § 302-304, Παπαρηγόπουλος § 642-645, Κρασσᾶς § 326-327].

² Κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ SC. Pegasianum (§ 662 σημ. 1). Gai. II 258, Ulp. XXV. 16, § 6. 7 I. h. t., L. 4 D. h. t. Πρβλ. L. 17 D. si quis om. causa test. 29. 4. «Si quis ommissa causa testamenti omnino eam hereditatem non possideat, excluduntur legatarii; nam liberum cuique esse debet, etiam lucrosam hereditatem ommittere, licet eo modo legata libertatesque interdicunt. Sed in fideicommissariis hereditatibus provisum est, ut, si scriptus heres nollet adire hereditatem, iussu praetoris adeat et restituat: quod beneficium his, quibus singulae res per fideicommissum relictae sint, non magis tributum est, quam legatariis». Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπόκρουσις τῆς κληρονομίας δύναται νὰ ἀνατραπῇ διὰ τούτου τοῦ πρὸς ἐξαναγκασμὸν δικαιώματος, L. 14 § 1. 2 D. h. t.

³ L. 7. D. h. t.—«Sed et salutis ac dignitatis ratio habenda erit; quid enim si morbo adplicitus Alexandriae iussus fuit adire, vel nomen vispellionis testatoris ferre?» Βασ. (35. 11) ζ' L. 65 [63] § 6 D. h. t. «Si sub condicione heres institutus sit. si. turpis aut difficilis sit condicio, aperte iniquum est, cogi eum explere eam alterius gratia». «Βασ. (35. 11) ξ'. Ἐὰν τοῦναντίον ἡ αἰρεσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ πληρωσις αὐτῆς, «neque difficultatem neque turpitudinem ullam habet. . . nec impendium aliquid, inbendus est parere con-

ἀπ' εὐθείας ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος⁴. Ἡ ἐπαγωγή τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας δὲν ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν τοῦ πρὸς ἐξαναγκασμὸν δικαίωματος⁵, οὕτω δὲ ὑφίσταται τοῦτο καὶ ὑπὸ αἴρεσιν οὔσης τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας, ἀλλὰ μόνον ὁπότεν ὁ βεβαρημένος κληρονόμος εἶναι μοναδικὸς κληρονόμος⁶. Τὸ πρὸς ἐξαναγκασμὸν δικαίωμα πραγματοῦται, χρείας τυγούσης, δι' ἀγωγῆς, ὅτε ἡ ἐκδοθησομένη ἀπόφασις, τελεσίδικος καταστᾶσα, ἀντικαθίστησι τὴν ὑπεισέλευσιν⁷. Ἀποθα-

dicioni et adire». L. 32 [31] § 2 D. h. t. Ἄλλως Brinz 2 ἔκδ. III σ. 444 σημ. 38.—Ἐν L. 65 [63] § 7 D. h. t. ἀναγνώσκειν, ἀντὶ «sed et remitti eam ab initio visum est», ἢ «nec remitti» (Vangerow II § 558 σημ. 1 ἄρ. I. 3). ἢ μετὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Th. Mommsen «sed et remitti eam a praetore iniquum visum est».

⁴ Οὐχὶ δ' ἀπλῶς νὰ ἐπανορθώσῃ ταύτας. Οὕτως ἰδίᾳ, ἐάν ἡ ὑπεισέλευσις συνδέηται πρὸς χρηματικὴν δαπάνην, ὁ κληροδόχος ὀφείλει «offerre pecuniam». L. 7, L. 32 [31] § 2, L. 65 [63] § 8 D. h. t. Ὅρ. προσέτι L. 11 pr., L. 28 [27] § 15 D. h. t. (τῷ κληρονόμῳ δίδεται κληροδοσία, ἐάν μὴ γίνῃ κληρονόμος).

⁵ L. 11 § 2 D. h. t.

⁶ L. 44 [43] pr., L. 32 [31] pr. D. h. t., L. 12 eod.

⁷ Αἱ πηγαὶ σιωπῶσιν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου· ἀλλ' ὄρ. CPO. § 779 (§ 894) καὶ πρὸς ἀνωτ. I § 173 σημ. 5. § 214 σημ. 2. § 221 σημ. 5. [Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 779 τῆς Γερμ. Πολ. Δικ. ἔχει ὡς ἑξῆς: «Καταδικασθέντος τοῦ ὀφειλέτου εἰς τὸ νὰ ἐξενέγκῃ δόλωσιν βουλήσεως, ἢ δόλωσις θεωρεῖται ἐξενεχθεῖσα ἅμα τῇ τελεσιδικίᾳ τῆς ἀποφάσεως». Ἄλλ' ἡ ἡμετέρα Πολ. Δικονομία ἠγγόνει τοιοῦτον τρόπον ἐκτελέσεως. A. Π. 72 <1879>: «Ἀρνούμενου τοῦ Δημοσίου νὰ ἐκδώσῃ τὸ παραχωρητήριον, εἰς ὃ ὑπεχρεώθη διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως, (ἢ ἐκδοσις δὲν θεωρεῖται αὐτοδικαίως γενομένη, ἀλλ' ὁ νικῆσας διάδικος δικαιούται νὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ τὸ ἀρθρ. 882 § 2 Πολ. Δικ. τὴν εἰς τὸ διαφέρειν καταδίκην τοῦ Δημοσίου». Ἦδη ὁμως διὰ τῆς μεταβολῆς, ἥτις ἐγένετο εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθρ. 882 Πολ. Δικ. διὰ τοῦ νόμου ΓΦΝΔ' τῆς 28 Ἰανουαρίου 1910 («Καταδικασθέντος τινὸς εἰς ἐκχώρησιν ἀξιώσεως, ἢ τέλεσιν δικαιοπραξίας, ἢ ἐκχώρησις ἢ ἡ τέλεσις λογίζεται αὐτοδικαίως γενομένη ἅμα τῇ τελεσιδικίᾳ τῆς ἀποφάσεως»), εἰσήχθη καὶ παρ' ἡμῶν ἡ ἀνωτέρω διάταξις τῆς Γερμ. Πολ. Δικ. οὕτως ὥστε ἰσχύουσι τανῦν παρ' ἡμῶν τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτιθέμενα, τ. ἔ. ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις τελεσίδικος καταστᾶσα ἀντικαθίστησι τὴν ὑπεισέλευσιν]. Ἐτεροὶ θεωροῦσι περιττὴν καὶ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν (Rosshirt I σ. 161, Seuffert Pand. § 645 σημ. 4. πρὸς Arnolds § 587 σημ. 1, Sintenis III § 219 ἐν σημ. 20)· ἀλλ' οὐδαμοῦ διαβλέπω ἔρεισμα ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Διότι ὁ ἀμέσως ἐπόμενος ἐν τῷ κειμένῳ κανὼν παρίσταται σαφῶς ὡς ἐξαίρετικὴ διάταξις, ἢ δὲ L. 7 § 1 C. h. t. προϋποτιθέσιν ὑπεισέλευσιν. Ὅρ. καὶ Ubbelohde Arch. für civ. Pr. LXI σ. 76. [Κατὰ Πα-

νότος τοῦ κληρονόμου πρὸ τῆς ὑπεισελεύσεως, αὕτη ὑποτίθεται αὐτοδικαίως γενομένη⁸. Ἐὰν ὁ κληρονομικῆ κληροδοσίᾳ βεβαρημένος κληρονομικὸς κληροδόχος ἀρνήται νὰ ἀποδεχθῆ τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ κληροδοσίαν, ὁ δεῦτερος κληροδόχος δύναται νὰ σιραφῆ ἀπ' εὐθείας κατὰ τοῦ κληρονόμου, εὕτω δὲ νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτὸν καὶ εἰς ὑπεισέλευσιν⁹.

Γ. Δίκαιον τῆς κεκτημένης κληρονομικῆς κληροδοσίας.

1. Πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως.

§ 665.

Ἡ κεκτημένη κληρονομικῆ κληροδοσία περιποιεῖ τῷ κληροδόχῳ οὐχὶ τὴν κληρονομίαν, ἀλλ' ἀξίωσιν μόνον ἐπὶ ταύτην τὴν κληρονομίαν αὐτὴν κτῆται μόνον διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως (§ 661)¹. Μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως ὁ βεβαρημένος

παρορηγόπουλον § 645 «ἐκδίδεται ἀπόφασις, διατάσσουσα τὴν προσέλευσιν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας καί, ἐπὶ ἀπράκτου αὐτῆς παρελεύσεως, ἀποδεχομένη τὴν προσέλευσιν ὡς γενομένην». Ἀλλὰ τοῦ ἐστηρίζετο τοῦτο;].

⁸ L. 13 § 4, L. 14 D. de test. mil. 29. 1, πρβλ. L. 7 § 1 C. h. t. Ἄλλως ἔχει τὸ πρῶγμα, ἂν ὁ βεβαρημένος ἐτελεύτησεν πρὸ τοῦ κληρονομιουμένου, οὗτος δὲ διετέλει ἐν γνώσει τοῦ θανάτου. L. 14 cit.

⁹ L. 57 [55] § 2 i. f. D. h. t.

§ 665 ¹ Ἡ κληρονομικῆ κληροδοσία καὶ κατὰ τὸ νεώτατον δίκαιον ἔχει οὐχὶ πραγματικὴν, ἀλλ' ἐνοχικὴν ἐνέργειαν. Ἐὰν ὁ Ἰουστινιανὸς ἐσκόπει διὰ τῆς L. 1 C. comm. de leg. 6. 43 νὰ περιάψῃ αὐτῇ πραγματικὴν ἐνέργειαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συμπεριλάβῃ, ὡς ἔπραξεν, ἐν τῇ Συλλογῇ τὸ ὅλον τῆς ἀποκαταστάσεως δίκαιον. Πρβλ. S e u f f. Arch. VII 337, XII. 50, XIV. 103. (Ἐν τῇ ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους ἀριθμοὺς ἀποφάσει λέγεται ὅτι ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος δὲν ἀπολαύει τοῦ remedium ex L. ult C. de ed. D. Hadriani tollendo). Δὲν δύναται ἐπίσης νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ κληρονομικῆ κληροδοσία περιποιεῖ πραγματικὸν δικαίωμα ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν τοῦλάχιστον κληρονομικῶν πραγμάτων κατὰ τοσοῦτο δὲ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ λεχθῆ τοῦτο, καθ' ὅσον τὰ τε κληρονομικὰ πράγματα καὶ ἡ κληρονομία συγχρόνως ὡς ὅμας δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι τὸ ἀντικείμενον τῆς κληροδοσίας. Τοῦτο δὲ πιστοῦται διὰ τῆς ἐν Νεαρ. 108 κεφ. 2 περιεχομένης ἐξαιρέσεως (σημ. 13). Ἀντιδοξεῖ M a y e r Legate § 12 σημ. 6, 7 ἀλλ' ὁρ. E. A. S e u f f e r t das Veräusserungsverbot bei Universal- und Singularvermächtnissen σ. 40 ἐπ. Ὁ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τούτου μνημονευόμενος ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου γνώμης v. L ö h r Magaz. für RW u. Gesetzgeb. IV σ. 90 ἐπ. δέχεται μὲν ὅτι ἡ L. 1 C. cit. ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰς

κληρονόμος εἶναι οὐ μόνον κατ' ὄνομα, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν κληρονόμος^{1α}. "Ὅθεν καὶ ἀπόλλυσι διὰ συγχύσεως πᾶν ὅ,τι ἐδικαιοῦτο νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοῦ κληρονομούμενου² καὶ ἀντιθέτως ἀπαλλάσσεται διὰ συγχύσεως τῶν χρεῶν, ἅτινα εἶχε πρὸς τὸν κληρονομούμενον³, ἐπίσης δ' ἀποσβέννυνται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δικαιώματα, ἅτινα ὑφίσταντο μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κληρονομούμενου⁴. Ἄλλ' ἀποκαθισταμένης τῆς κληρονομίας, ἀναζῶσιν αἱ ἀποσβεσθεῖσαι ἔννομοι σχέσεις^{5α}. Δύναται προσέτι ὁ βεβαρημένος

κληρονομικῆς κληροδοσίας, οὐχὶ ὁμως ὅτι ἀπνέμει εἰς ταύτας πραγματικὴν ἐνέργειαν ὄφ. αὐτ. σ. 88 ἐπ. 93). Διαφωνεῖ καὶ ὁ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 442.— [Καλλιγᾶς § 305 Παπαρηγόπουλος § 646-649, Κρασσᾶς § 328].

^{1α} [Ἐκποιῶν ἐπομένως ἀντιζέιμενον τῆς κληρονομίας ἀστικὴν μόνον ὑπέχει εὐθύνην ἐναντι τοῦ τετιμημένου Α. Π. 258 <1911> ποινικῇ].

² L. 61 [59] pr., L. 82 [80] D. h. t. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, ἐὰν κληρονομῇ ὀφειλέτην τῆς κληρονομίας, L. 60 [58] pr. D. h. t.

³ L. 28 [27] § 11 D. h. t. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ κληρονομίσεως δανειστοῦ τῆς κληρονομίας, arg. L. 60 [58] pr. cit.

⁴ L. 75 [73] § 1 D. h. t. Καὶ ἐνταῦθα δέον νὰ ἰσχύσῃ τὸ αὐτὸ, ἐὰν ἡ σύγχυσις ἐπέρχεται μεταξὺ αὐτοῦ ὡς κληρονόμου καὶ τρίτου τινός.

^{5α} L. 75 [73] § 1 D. h. t. «Cum ex Trebelliano SC^o restituitur hereditas, servitutes, quas mutuo praedia heredis et testatoris habent, nihilominus valent». Πρβλ. L. 57 pr. D. de usufr. 7. 1. Ὁμοίαν ἀναγνώρισιν τῆς ἀμέσου ἀναβιώσεως δὲν περιέχουσιν αἱ πηγαὶ ὡς πρὸς τὰς ἐνοχικὰς σχέσεις τὸν ἀντιὸν ὑποδεικνύουσιν ὡς εὐστογον θεραπευτικὸν μέσον τὴν ἐλάττωσιν ἢ αὐξήσιν τῆς ἐκ τῆς κληροδοσίας ὑποχρεώσεως τοῦ κληρονόμου κατὰ λόγον τοῦ διὰ συγχύσεως ἀπολλυμένου ἢ ἀποκτωμένου. Ὁρ. τὰ ἐν σημ. 2 καὶ 3 μνημονευθέντα χωρία. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν L. 60 [58] pr. D. h. t., κλίνει τις ἴσως νὰ θεωρήσῃ ὡς λόγον τῆς ὑπ' αὐτῆς διδομένης λύσεως, ὅτι δὲν πραγματεύεται περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονόμος ἦτο δανειστὴς τοῦ κληρονομούμενου, ἀλλὰ περὶ ἐκείνης, καθ' ἣν ἐκληρονόμησε μετέπειτα κληρονομικὸν ὀφειλέτην¹ ἀλλὰ διατὶ ἐφ' ἐκατέρως τῶν περιπτώσεων νὰ κρατῇ δίκαιον διάφορον; Ἐὰν διὰ τῆς ἀνοκαταστάσεως τῆς κληρονομίας δὲν ἀνατρέπωνται οἰκοθεν αἱ ἀλλοιώσεις, ἄς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κληρονόμου ὑπέστη ἡ κληρονομία δι' ἐπιγενομένης ἐνώσεως κληρονομικοῦ τινος δικαιώματος μετὰ τῆς ἀντιστοίχου ὑποχρεώσεως, διατὶ νὰ ἀνατρέπωνται αἱ ἐξ ἀρχικῆς τοιαύτης ἐνώσεως πηγάζουσαι; Ὅριστικῶς δὲ περὶ τούτου ἀποφαίνεται ἡ L. 61 [59] pr. D. h. t. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄρα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν μὴ συντελεσμένην ἐξέλιξιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Ἄλλ' ἐνώπιον τῆς L. 75 [73] § 1 cit. οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι δικαιούμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὸ βῆμα, εἰς ὃ δὲν προβαίνουσιν αἱ πηγαί. Πρβλ. δὲ καὶ ἀνωτ. I § 249 σημ. 6 ἐν β, προσέτι L. 87 § 1 D. de A. v. O. H. 29. 2. Πρβλ. ἐτι Friedmann die Wirkungen der confusio nach, röm. Recht (Greifsw-

νὰ εἰσπράξῃ τὰς κληρονομικὰς ἀπαιτήσεις, ἐνέχεται δὲ εἰς τὰ κληρονομικὰ χρέη⁵. Τοὺς καρποὺς τῆς κληρονομίας κτᾶται καὶ δὴ καὶ κρατεῖ τούτους, ἐὰν μὴ γενικοὶ λόγοι ἢ διάταξις τοῦ κληρονομούμενου δημιουργῶσιν ὑποχρέωσιν πρὸς ἀπόδοσιν αὐτῶν⁶.

Ἄφ' ἑτέρου ὁ βεβαρημένος, εἰ καὶ πράγματι κληρονόμος, βαρεῖται οὐδὲν ἥττον τῇ ὑποχρεώσει πρὸς ἀπόδοσιν τῆς κληρονομίας. Ὅφ' ἴλει ἄρα νὰ διαφυλάξῃ ἄθικτον τὴν κληρονομίαν μέχρι τῆς ἀποδόσεως. Δι' ἀμέλειαν εὐθύνεται κατὰ τοὺς γενικοὺς κανόνας⁷. Πᾶσα ἐκποίησης κληρονομικῶν πραγμάτων εἶναι ἄκυρος⁸, ἐκτὸς ἐὰν ὑπαγορεύηται ὑπὸ τῶν κανόνων συνειρημένης διοικήσεως⁹ ἢ ἐὰν ἐπιχειρῆται ἐπὶ σκοπῷ συστάσεως προικῶς ἢ προγάμου δωρεᾶς εἰς τὸν σύζυγον, ἐλλειπούσης ἄλλης

aider Inaug.—Diss. 1884 σ. 8. 57 ἐπ. [A. Π. 27. 157 <1886>, ἐνθα λέγεται ὅτι ἡ L. 75 [73] cit. ἐφαρμόζεται μόνον ἐπὶ δουλειῶν καὶ οὐχὶ κατ' ἀναλογίαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐνοχικῶν ἀπαιτήσεων].

⁵ L. 28 [27] § 7 D. h. t., L. 104 D. de sol. 46. 3—Πρβλ. ἐπὶ L. 72 [70] § 1 D. h. t. [A. Π. 24 <1896>].

⁶ Ὅρ. § 647 σημ. 13. 14. 15. Ἄλλως ὡς πρὸς τοὺς πρὸ τῆς ὑπαισελεύσεως καρποὺς οἵτινες ἀποδίδονται. Πρβλ. ἐν γένει Hofmann Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. I σ. 85 ἐπ. (1845), Brinz 1 ἐκδ. σ. 907 ἐπ. [A. Π. 258 <1911> ποινική].

⁷ Ὅρ. § 647 σημ. 7. Ἡ L. 23 [22] § 3 D. h. t. προϋποτίθεισιν ἀποκατάστασιν τῆς ὅλης κληρονομίας Mommsen Beiträge III σ. 393 σημ. 5. Ἐτεροὶ Sintenis III § 219 σημ. 15, Arndts § 583 ἐν c) ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τὸ ἀξίωμα, ὅτι ἐπὶ μερικῆς ἀποκαταστάσεως ὁ κληρονόμος εὐθύνεται μόνον διὰ diligentiam quam suis. Ἄλλ' ἐν τῷ χωρίῳ βεβαίως δὲν ἐξαιρεται τὸ περιορισμένον τῆς ἀποκαταστάσεως, αἱ δὲ λέξεις «non rebus suis consueta negligentia» δὲν περιέχουσιν ἢ ἀνάπτωξιν τῆς ἐννοίας τῆς lata culpa Salkowski Συνέχ. Glück XLIX σ. 230 ἐπ. Ὅρ. § 647 σημ. 7.

⁸ L. 3 § 2-4 C. comm. de leg. 6. 43. E. A. Seuffert das gesetzliche Veräußerungsverbot bei Singular-und Universalvermächtnissen σ. 52 ἐπ. 64 ἐπ. Ἡ πρὸς ἐκποίησην ἀπαγορεύσις περιλαμβάνει καὶ τὰς ἀπαιτήσεις; Ὁ νομοθέτης δὲν θά διανοήθη τὴν περίπτωσιν ταύτην· ἀλλὰ δὲν δύναται τις, νομίζω, νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀπαγορεύσεως συνάδει πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου. Οὕτω καὶ Sintenis III § 213 σημ. 15· ἄλλης γνώμης Seuffert σ. 71 ἐπ., Dernburg III § 120 σημ. 6. Ἀνταποδοτικὴ δωρεά: Seuff. Arch. I, I 272.

⁹ L. 23 [22] § 3 D. h. t. Seuffert σ. 126 ἐπ.

περιουσίας¹⁰, ἢ ἐὰν ὁ τε ἐκποιῶν καὶ ὁ κτώμενος διατελῶσιν ἐν καλῇ πίστει¹¹. Ἄλλ' ὁ κληρονομούμενος δύναται καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ βεβαρημένῳ, ὅπως θίξῃ τὴν κληρονομίαν μέχρις ὠρισμένου ποσοῦ. Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέταξε νὰ ἀποκαταστήσῃ ὁ βεβαρημένος ὅ,τι θὰ σφύζηται ἐκ τῆς κληρονομίας ἐν καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ὁ βεβαρημένος δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τριῶν τῆς κληρονομίας τετάρτων¹², νὰ ἀναλώσῃ δὲ καὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν ἀπορία καὶ ἰδίως καὶ πρὸς σύστασιν προικὸς ἢ προγάμου δωρεᾶς, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἐτέραν περιουσίαν¹³. Ἐὰν ἄνευ νομίμου αἰτίας ἐπιβάλῃ χεῖρα ἐπὶ τοῦ τελευταίου τετάρτου, ὁ κληροδόχος δύναται νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ἀποζημίωσιν, ἐν περιπτώσει δὲ ἀφερεγγυότητος νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἐκποιηθὲν καὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου νομέως¹³. Ἡ πρὸς ἀσφάλειαν ὑποχρέωσις

¹⁰ Νεαρ. 39 κεφ. 1 (Auth. Res quae subiacent C. comm. de leg. 6. 43), L. 23 [22] § 4 D. h. t. Mæzoll Mag. für RW. u. Gesetzg. IV σ. 223 ἐπ., Seuffert σ. 119 ἐπ.

¹¹ L. 89 § 7 D. de leg. II°. Seuffert σ. 80 ἐπ. — Ὅτι ἡ ἐκποίησις εἶναι ἔγκυρος καὶ ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτὴν ὁ κληρονομούμενος ἢ συναινῇ ὁ κληροδόχος, νοεῖται οἰκοθεν. Πρβλ. L. 11 C. de fideic. 6. 42. Seuffert σ. 121 ἐπ. Οἰκοθεν ὡσαύτως νοεῖται ὅτι ἡ πρὸς ἐκποίησιν ἀπαγόρευσις οὐδὲν δύναται νὰ παρεμβάλῃ πρόσκομμα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κληρονομικῶν δανεισῶν. Πρβλ. L. 114 § 14 D. de leg. I^o, L. 38 pr. D. de leg. III°. Seuffert σ. 96. Πραγματικῇ ὁμως ἐξαίρεσις ὑπάρχει προσέτι ἐν τῇ ἐν σημ. 13 σημειουμένῃ διατάξει περὶ τοῦ fideicommissum eius quod superfuturum est.

¹² Seuff. Arch. XLVII. 125: ὁ βεβαρημένος δύναται νὰ ἐπιληφθῇ τῶν τριῶν τετάρτων ἄνευ οἰασθῆποτε λογοδοσίας.

¹³ Νεαρ. 108. Παλαιότερον δίκαιον: L. 56 [54], 60 [58] § 8 D. h. t., L. 25 § 16 D. de H. P. 5. 3, L. 70 § 3, L. 71 D. de leg. II° Seuffert σ. 115 ἐπ. Seuff. Arch. II. 74. 209, III. 82, V. 208, VIII. 73. 74, XI. 260. XXXIV. 137, XXXVIII. 236. v. Hammerstein-Gesbold das Fideicommiss auf der Überrest. Ἐναίσιμος διατριβή, Cöttingen 1896. Rudolph das Fideicommiss des Überrestes nach. gem. u. nach. preuss. R. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1897. [Τὸ μὴ ἔχειν ἐτέραν περιουσίαν ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐξαγορᾶς αἰχμαλώτων; Οὐχί, κατὰ τὸ γράμμα τῆς Νεαρ. 108 κεφ. 1 i. f. (πρβλ. ὁμως Dernburg § 123 σημ. 4), ναί, κατὰ τὴν ἐν Βασ. (35. 11) πα' ἀπόδοσιν ταύτης].

¹³ Νεαρ. 108 κεφ. 2.

τοῦ βεβαρημένου διέπεται ὑπὸ τῶν γενικῶν κανόνων (§ 648 ἀρ. 2)¹⁴, ^{14α}.

2. Ἀποκατάστασις.

§ 666.

Ἡ ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας συνίσταται ἐν τῇ δηλώσει τοῦ βεβαρημένου ὅτι θέλει, ἵνα ὁ κληροδόχος λάβῃ τὴν κληρονομίαν¹. Ἡ δήλωσις αὕτη τῆς βουλήσεως δύναται νὰ συνοδεύηται ὑπὸ τῆς παραχωρήσεως τῆς νομῆς ἢ νὰ ἐκφράζηται διὰ ταύτης· ἀλλ' ἢ παραχώρησις τῆς νομῆς δὲν εἶναι οὐσιῶδες τῆς ἀποκαταστάσεως στοιχεῖον².—Τῆς ἀποκαταστάσεως τὸ ἀντικείμενον ἀποτελεῖ ἡ κληρονομία ἐν ἣ καταστάσει εὐρίσκεται ἢ θὰ εὐρίσκετο, ἐὰν ὁ βεβαρημένος ἐξεπλήρου τὰς πρὸς ταύτην σχετιζομένας ἰδίας ὑποχρεώσεις. Ὅ,τι ἐκ τῆς περικοπῆς τοῦ κληρονομούμενου ἔχει ὁ βεβαρημένος οὐχὶ ὡς κλη-

¹⁴ Πρὸβλ. Seuff. Arch. II 74, V. 208· XVII. 74. [A. Π. 168 <1881>. Ἐφ. Ἀθ. 33 <1916>]. Ὑποχρέωσις πρὸς ἀπογραφὴν: Seuff. Arch. V. 208, XXI. 63.

^{14α} Seuff. Arch. XLIV. 34: ἡ ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου χορηγηθεῖσα ἄδεια πρὸς διάθεσιν ἐκ τελευταίας βουλήσεως δὲν ἐμπεριέχει καὶ ἄδειαν πρὸς διάθεσιν διὰ διατάξεων ἐν ζωῇ.

§ 666 ¹ Κατὰ τὴν L. 26 § 2, L. 27 D. de leg. I^o ὁ διὰ legatum hereditatis βεβαρημένος δύναται κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν, ἐὰν τὸ legatum τοῦτο ἀφορᾷ εἰς μέρος μόνον τῆς κληρονομίας, νὰ ἀπαλλάγῃ καταβάλλων τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ὑπάρχουσι δ' οἱ φρονούντες (v. L. öhr Mag. f. RW. u. Gesetzg. IV σ. 93, Mayer § 13 lit. b) ὅτι τὸ τοιοῦτο κατὰ τε τὸ ἰουστινιάνειον καὶ τὸ παρ' ἡμῶν δίκαιον ἰσχύει ἐν γένει ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐπιδοκιμασθῇ. Τὸ προμνημονευθὲν χωρίον ἢ παρεσιέφρησεν ἐκ παραδρομῆς τῶν Συνακτῶν ἢ συμπεριελήφθη, ὅπως ἐφαρμόζηται, ὁπότεν ὁ κληρονομούμενος ἐδήλωσε κατὰ τρόπον ἀναμφίβολου ὅτι δὲν σκοπεῖ νὰ κληροδοτήσῃ τὴν κληρονομίαν ὡς τοιαύτην (ὡς μονάδα). Πρὸβλ. § 662 σημ. 1 καὶ Arnolds RLex VI σ. 323, Unger § 20 σημ. 6. — [Καλλιγᾶς § 306-308, Παπαροργιόπουλος § 650-666, Κρασσᾶς § 329. 331].

² L. 38 [37] pr. D. h. t. Πρὸβλ. L. 38 [37] § 2, L. 40 [39], L. 41 [40] § 2, L. 42 [41], 43 [42], pr., L. 68 [66] § 1 D. h. t. Ὑποχρέωσις τοῦ βεβαρημένου πρὸς βεβαίωσιν: Entscheid. des RG. XXXVI σ. 192 ἐπ. Ἀγωγή ἐπὶ οὐσιαστικῇ ἀποκαταστάσει καὶ βεβαίωσι: Seuff. Arch. L. 185.

³ Πρὸβλ. πλὴν τῶν ἀκολούθως σημειουμένων χωρίων καὶ L. 61 [59] § 1 D. h. t.

ρονόμος δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς ἀποκαταστάσεως³, τοιαῦτα δὲ εἰσιν ὁ οικογενειακὸς τάφος⁴, τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ κληροδότημα⁵ ἢ τὰ δοθέντα αὐτῷ πρὸς πλήρωσιν τῆς εἰς ἄλλην ἐκ τελευταίας διατάξεως παρογὴν προστεθειμένης αἰρέσεως⁶. Ἐὰν ὁ βεβαρημένος ἔχη κατὰ διάταξιν τοῦ κληρονομουμένου τὸ δικαίωμα νὰ παρακρατήσῃ τι ἐκ τῆς κληρονομίας, τοῦτο θεωρητέον ὡς εἰδικὴ κληροδοσία, ἐπιβεβλημένη ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ κληρονομικῷ κληροδόχῳ⁷. Ὑπερβαίνουσης τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας τὰ τρία τέταρτα τῆς κληρονομίας, ὁ κληρονόμος δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ τεταρτημόριον κατὰ τὸν φαλκίδιον νόμον· περὶ τούτου καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ ζητήματος, τί τὸ εἰς τὸ τέταρτον καταλογιστέον, κρατοῦσιν αἱ καὶ ἐπὶ εἰδικῶν κληροδοσιῶν ἀρχαί⁸.—Ἡ πρὸ τῆς ἐπαγωγῆς

³ L. 43 [42] § 1 D. h. t.

⁴ Τὰ προκληροδοτήματα ἔχει ὁ τετιμημένος μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μερίδος ὡς κληρονομίαν· ὅθεν συναποδίδονται μέχρι τοῦ ποσοῦ τούτου. L. 19 [18] § 3 D. h. t. Εἶναι ὅμως ζήτημα ἐρμηνείας, μήπως ὁ κληρονομούμενος ἠθέλησε νὰ παρακρατηθῶσι καθ' ὀλοκληρίαν ἢ ἀντιστρόφως νὰ συναποδοθῶσιν ἐξ ὀλοκλήρου. L. 3 § 4 D. h. t., L. 16 C. de fideicom. 6. 42. L. 86 D. ad leg. Falc. 35. 2. Πρὸβλ. ὁμως V a u g e r o w II § 523 σημ. ἀρ. I. A. 2, K r e t s c h m a r Prälégat σ. 219 ἐπ. P a m p a l o n i per il XXXV anno d'insegnamento di F. Serafini (1892) σ. 453 ἐπ.—Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν εἶναι συναποδοτέα καὶ ἡ προσαυξάνουσα κληρονομικὴ μερίς, ὄρ. § 603 σημ. 14.

⁵ L. 44 § 4 D. de cond. 35. 1.

⁶ Ὁρ. § 652 σημ. 17.

⁷ Ὅτι πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ φαλκιδίου τετάρτου ἐπὶ κληρονομικῆς κληροδοσίας (ἢ συνήθως ἐν χρήσει ἑκφρασις «τρεβελλιακὸν τέταρτον») δὲν μαρτυρεῖται ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου, εἰ καὶ αἱ τοῦ κανονικοῦ χρῶνται ταύτῃ, ὄρ. π. γ. c. 18 X. de test. 3. 26) ἰσχύουσιν αἱ αὐταὶ ἀρχαί, αἵτινες ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ εἰδικῶν κληροδοσιῶν, δύναται νῦν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀρχαία γνῶμη. Τὴν γνῶμην ταύτην ἔχουσι τὰ συγγράμματα τοῦ S e u f f e r t III § 643, A r n d t s § 684, S i n t e n i s § 215 σημ. 24, B r i n z I ἐκδ. σ. 927 ἐπ. καὶ ἐν λίαν ἐκτενεῖ ἀναπτύξει V a n g e r o w II § 536. σημ. προσέτι R o s s h i r t I σ. 186 ἐπ., V e r i n g σ. 796 ἐπ., v. L i n d e l o f Arch. f. civ. Pr. IV σ. 436 ἐπ., (1821), v. d. P f o r d t e n de praelegatis p. 85 sqq. (1832), v. B u c h h o l t z Prälégat σ. 500 ἐπ. (1850), J a c o b y Zeitschr. f. Civ. u. Pr. N. F. XVI σ. 58 ἐπ. (1859), S c h l a g i n t w e i t Jahrb. f. Dogm. VI σ. 349 ἐπ. (1863), D e r n b u r g Arch. f. civ. Pr. XLVII σ. 307 ἐπ. (1864), B r a n d t ἐν τῇ ἐν § 652 σημ. 12 ἐν τέλ. μνημονευθεῖσα πρᾶγματι α. 84 ἐπ. (1879). Τὴν ἀντί-

ἀποκατάστασις δὲν ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας^{8α} ἂν ἔζη ἄλλην τινὰ νομικὴν ἐνέργειαν, τοῦτο

θετον γνώμην, καθ' ἣν ὁ κληρονομικῇ κληροδοσίᾳ βεβαρημένος ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ εἰς τὸ τέταρτον αὐτοῦ καὶ πᾶν ὅ,τι λαμβάνει οὐχὶ ὡς κληρονόμος ἐκ παροχῆς τοῦ κληρονομούμενου, ἐξαρκηρίσεν ὁ H ö p f n e r Institut. § 641 σημ. 1 ὡς ἐν τῇ πράξει παραδεδεγμένην¹ ἀπαντᾶ δὲ προσέτι μετὰ τινων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦπτον εὐρέων περιορισμῶν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Thibaut § 929. Puchta § 546, Göschel III § 1069, Keller § 590. Περαιτέρω φιλολογικᾶς παρατομᾶς ὄρ. παρὰ V a n g e r o w ἐνθ. ἄνωτ. Ἡ ἀντίθετος αἴτη γνώμη κέκτηται οὐχὶ ἀσθενὲς ἔρεισμα ἐν τῇ L. 91 D. ad leg. Falc. 35. 2 Βασ. (41. 1) γ'· ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ χωρίον τοῦ παρατηρητέου τὰ ἀκόλουθα. α) Αἱ λέξεις «sed in fideicommissaria hereditate restituenda sive legatum vel fideicommissum datum sit heredi... in quatuor id ei imputabitur» ἀναφέρονται ἐν συνοχῇ μετὰ τῶν ἀμέσως ἐπομένων: «pro ea vero parte, quam accipit a coherede, extra quartam id est quod a coherede accipitur» εἰς προκληροδοσίαν καὶ τὸ χωρίον ἐπομένως σημαίνει μόνον ὅτι ὁ κληρονόμος ὀφείλει νὰ καταλογίσῃ εἰς τὸ τέταρτον αὐτοῦ ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ προκληροδοτήματος, ὅπερ διατηρεῖ ὡς κληρονόμος (§ 652 σημ. 19). Ἄλλ' αἱ λέξεις «pro ea vero parte... accipitur» τοσοῦτον ὁμοιάζουσι πρὸς γλώσσαν, ὅσον καὶ δύο φά πρὸς ἄλληλα, ἂν δὲ τις θεωρήσῃ ταύτας ὡς γλώσσαν, ἢ ἀνωτέρω ἐξηγήσῃς ἀποβαίνει ἀστήρικτος. Ἀντὶ ταύτης τότε παρουσιάζεται ἡ ἐξῆς ἄλλη, Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφεθέντι κενῷ κείνται αἱ λέξεις «sive praecipere vel deducere vel retinere iussus est». Ἐδείχθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (§ 652 σημ. 16-18) ὅτι ἀφ' ἐνός μὲν ὁ εἰς τὸ τέταρτον καταλογισμὸς τοῦ κατὰ διάταξιν τοῦ διαθέτου παρακαταουμένου ἢ ἀφαιρουμένου εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς γενικὰς ἀρχάς, ὅτι ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἢ παρακράτησις ἢ ἀφαίρεσις ὄντως εἶναι κληροδοσία, βαρύνουσα τὸν κληρονομικὸν κληροδόχον. Ἄλλ' ἐὰν οὕτως ἔζη τὸ πρᾶγμα, δὲν δύναται νὰ προκύψῃ καὶ διαφορὰ, ἐὰν ὁ κληρονομούμενος ἐκφράσῃ τὴν περὶ παρακρατήσεως ἢ ἀφαιρέσεως διάταξιν ὡς κληροδοσίαν. β) Αἱ λέξεις «Sed et quod implendae condicionis causa fideicommissum heredi datur, in eadem causa esse admittendum est» εἶναι πρᾶγματι γλώσσα² ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν εἶναι βιοποιοι (fideicommissum quod implendae condicionis causa datur! Ἐδει πάντως νὰ διορθωθῇ: a fideicommissario), ἀντιφάσκουσι καταφώρως πρὸς τὴν L. 30 § 7 D. ad leg. Falc. 35. 2, ἐλλείπουσι ἐκ τῶν Βασιλικῶν, ἐν δὲ τῷ φλωρεντιακῷ κώδικι προσετέθησαν ὑπὸ δευτέρας χειρὸς. Ὡς γλώσσαν θεωρεῖ νῦν τὰς λέξεις ταύτας καὶ ὁ Th. M o m m s e n ἐν τῇ ἐάντου ἐκδόσει. Ἄλλοιαν θεραπείαν μετέρχονται ὁ N e u n e r heredis institutio ex certa σ. 111 ἐν τῇ σημειώσει, D e r n b u r g ἐνθ. ἄνωτ. σ. 316 ἐπ. τούναντιον V a n g e r o w ἐνθ. ἄνωτ. ἀρ. III ἐν τέλ.—Καὶ οἱ καρποὶ καταλογίζονται εἰς τὸ λεγόμενον τρεβελλικὸν τέταρτον ἐν γένει μὲν κατὰ τὰς συνήθεις ἀρχάς (§ 652 σημ. 20), μόνον δὲ μετὰ τῆς ἐν § 652 σημ. 21 εἰρημένῃς θετικῆς ἐξαιρέσεως. V a n g e r o w ἐνθ. ἄνωτ. ἀρ. IV.

^{8α} L. 10 D. h. t. «Sed si ante... condicionem restituta sit hereditas, non transferuntur actiones...» Ἐπακολούθημα ἐντεθῶν: L. 114 § 11 D. de leg.

ἤρτηται ἐκ τοῦ ἂν ὁ ἀποκαθιστῶν ἐγκύρωσ ἠθέλησε τοιαύτην^{8β}.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἢ πραγματικῇ ἐκτέλεσις τῆς ἀποκαταστάσεως παρορᾶται, θεωρεῖται δ' αὕτη ὡς ἐπελθοῦσα αὐτοδικαίως, ἐὰν ὁ κληρονόμος τελευτήσῃ ἄνευ κληρονόμου⁹ ἢ ἐὰν δολίως ἀποφεύγῃ τὴν δικαστικὴν καταδίωξιν ἢ τὴν καταδίκη⁹ ἢ ἐὰν αὐτὸς ὁ βεβαρημένος εἶναι κληρονομικὸς κληροδόχος⁹ ἢ ἐὰν ἡ κληρονομικῇ κληροδοσίᾳ διετυπώθῃ διὰ τῆς ἀπὸ δῆλου πράγματος ἐγκαταστάσεως ἐνὸς τῶν πλειόνων ἐγκαταστάτων κληρονόμων¹⁰.

3. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν.

α) Ἐπὶ ἐκνοσίᾳ ὑπεισιλεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν.

§ 667.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἀληθῆς κληρονόμος εἶναι ὁ κλη-

1^ο, L. 41 § 12 D. de leg. III^ο, L. 48 § 1 D. de I. F. 49. 14, πρβλ. καὶ L. 77 § 10 D. de leg. II^ο. Ἄλλ' ἐν L. 10 cit. λέγεται καὶ περὶ τῆς «ante diem» ἀποκαταστάσεως ὅτι «non transferuntur actiones». Πρβλ. περὶ τούτου ἄνωτ. I § 96 σημ. 5 περὶ τὸ τέλ.—Τὰ ἄνωτέρω μετὰ τὴν L. 10 h. t. μνημονευθέντα χωρία πραγματεύονται περὶ fideicommissum honorum post mortem (πρβλ. ἄνωτ. 1 § 96α σημ. 7). Τὸ θέμα τοῦτο ἀνετύχθη ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις μετὰ βαθύτητος καὶ εὐκρινείας ὑπὸ F. Serafini ἐν τινι γνωμοδοτήσει, ἣτις ἐτυπώθη ἐν Πίσῃ τῷ 1886 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ellis-Caetani contra Caetani». Πρβλ. Schneider krit. VJSchr. XXX σ. 64 ἐτ.

^{8β} Εἰδικιώτερον, ἐκ τῆς πρὸς δωρεὰν βουλήσεως ἢ τοῦ κύρους τῆς δωρεᾶς. L. 12 C. de fideic. 6. 42. Ἄλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο παρέγει δυσχέρειαν, καθὼ ἐπιτρέπον τῷ κληρονόμῳ τὴν πρόωρον ἀποκατάστασιν καὶ «retenta quarta parte» ἀφαίρεσιν ἄρα τοῦ τετάρτου ἀντὶ καλύψεως αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ μέσου χρόνου καρπώσεως (§ 652 σημ. 20). Ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ πρὸς λύσιν ὑποβληθείσῃ τῷ αὐτοκράτορι περιπτώσει δὲν ἠμφορβητεῖτο τὸ θέμα τοῦτο. Ὁ Serafini, ἐνθ. ἄνωτ., προσφεύγει εἰς ἐρμηνείαν τῆς πρὸς κληροδοσίαν βουλήσεως.

⁹ L. 7 § 1 C. h. t. Πρβλ. E. A. Seuffert das gesetzliche Veräußerungsverbot bei Singular- und Universalvermächtnissen σ. 52 ἐτ. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐν μὲν τῇ δευτέρῃ τῶν εἰρημένων περιπτώσεων ἀπαιτεῖ ἐρήμην ἐκδεδομένην ἀπόφασιν, τὴν δὲ τρίτην περιορίζει εἰς τὰς ὑπὸ αἴρεσιν καὶ προθεσίαν κληρονομικὰς κληροδοσίας (ἢ δευτέρα κληρονομικῇ κληροδοσίᾳ νὰ ᾖ ὑπὸ αἴρεσιν ἢ προθεσίαν). Ἐκατέρω τῶν γνωμῶν οὐδὲν εὐρίσκει στήριγμα ἐν τῇ ὀήσει τοῦ χωρίου· ἡ δὲ δευτέρα εἶναι συναφῆς πρὸς ἄλλην τοῦ συγγραφέως δοξασίαν, καθ' ἣς ἐποιησάμην λόγον ἐν § 648 σημ. 19, δευτέρω κώλφ. Ἄλλ' ὁρ. καὶ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 444 σημ. 35.

¹⁰ L. 13 C. de her. inst. 6. 24. Πρβλ. § 553 σημ. 11.

ροδόχος, ὁ δὲ βεβαρημένος ψιλῶ ἔτι ὀνόματι τοιοῦτος. Τὰ κληρονομιαῖα δικαιώματα ἀνήκουσιν ἤδη τῷ κληροδόχῳ, οὐχὶ δὲ πλέον τῷ βεβαρημένῳ· τὸν κληροδόχον δ' ἐπίσης καὶ οὐχὶ τὸν βεβαρημένον βαρύνουσιν αἱ κληρονομικαὶ ὑποχρεώσεις². Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ κληροδόχος καὶ οὐχὶ ὁ βεβαρημένος δύναται νὰ ἐπιδιώξῃ δικαστικῶς τὴν κληρονομίαν ὡς ὄλον³. Ἐὰν ἀποκατεστάθῃ αὐτῷ μέρος μόνον τῆς κληρονομίας, ἐπέρχονται μεταξὺ κληροδόχου καὶ βεβαρημένου ἢ συγκληροδόχου αἱ ἔννομοι σχέσεις συγκληρονομίας⁴. Ὡς κληρονόμος ἐπίσης θεωρεῖται ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος ἐν σχέσει πρὸς τὰς εἰς τὴν κληρονομίαν ἐπιβεβλημένας κληροδοσίας⁵· αἱ κληροδοσίαι αὗται βαρύνουσιν αὐτὸν καθ' ὃ ποσοστὸν ἀποκατεστάθη

§ 667 ¹ Ἡ, ὅπως ἐκφρασθῶμεν ῥωμαῖστί, δὲν εἶναι μὲν ἔτι κληρονόμος ὡς πρὸς τὸ *ius*, ἀλλ' αἱ *actiones* τῆς κληρονομίας δὲν δίδονται πλέον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ. Οὕτως ὄρισε τὸ SC. Trebellianum L. 1 § 2 D. h. t. Βασ. (35. 11) α'. «Καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ὀρισθειῶν ἀποκαταστήναι τινι κληρονομῶν αἱ κληρονομιαῖαι ἀγωγαὶ εἰς ἐκεῖνον κατέρχονται, εἰς ὃν καὶ ἡ κληρονομία, καὶ κατ' αὐτοῦ μετέργεται». Gai II. 253 (§ 4 I. h. t.):—«post quod senatus consultum... praetor. utiles actiones ei et in eum, qui recepit hereditatem, quasi heredi et in heredem dare coepit, caeque in edicto proponuntur». Προβλ. ἔτι L. 1 § 19 D. ut leg. 36. 3:—«si nomen quidem heredis apud eos integrum maneat, verumtamen effectu minus habeant hereditatis». Βασ. (44. 21) α' αὐτ. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ λαμβανομένου καὶ τῆς δικαστικῆς αὐτοῦ πραγματώσεως ἤδη ἐπὶ τοῦ ἰουστινιανείου δικαίου δὲν εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀνάμνησις ἀνευ τῆς ἐλαχίστης πρακτικῆς σημασίας, ἔτι δὲ μᾶλλον εἶναι τοιαύτη ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ δικαίου. Τὸ πρᾶγμα ἔχει καὶ ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς ἐκχωρήσεως τῶν ἀπαιτήσεων (ἀνωτ. II § 329). S euff. Arch. L. 185.—[Κ α λ λ ι γ ᾱ ς § 309-311, Π α π α ρ ρ η γ ὀ π ο υ λ ο ς § 667-675, Κ ρ α σ σ ᾱ ς § 332].

² Ἀλλὰ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκδοχὴν ὁ κληροδόχος ἔχει τὰ κληρονομικὰ πράγματα μόνον *in bonis* καὶ τὰς κληρονομικὰς ἀγωγὰς μόνον ὡς *utiles*, ὁ δὲ βεβαρημένος, ἐὰν ἐνάγηται, δεῖται τῆς καταχωρίσεως ἐνστάσεως (*exceptio*) ἐν τῇ formula. Ὁρ. L. 65 [63] pr. L. 28 [27] § 7 D. h. t. καὶ τὰ χωρία τῆς προηγουμένης σημειώσεως. [Τὸ κατὰ τοῦ κληρονόμου διὰ κληρονομικὰ χρῆματα κτηθὲν δεικασμένον προτείνεται κατὰ τοῦ κληροδόχου. Α. Π. 305 <1906>, 139 <1907>].

³ Dig. 5. 6 de fideicommissaria hereditatis petitione. Βασ. (42. 2) ιβ' ἐπ.

⁴ L. 28 [27] § 11 D. h. t.

⁵ Ὁρ. περὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδίως V a n g e r o w II § 539. Προσέτι: R o s s h i r t Verm. I σ. 179 ἐπ. 217 ἐπ. καὶ ἐν τῷ Zeitschrift αὐτοῦ IV σ. 214 ἐπ., S t e m a n n E l v e r s Themis N. F. I. σ. 278 ἐπ., P u c h t a Vorl. ἐν § 557

αὐτῷ ἢ κληρονομία⁶ καὶ ἐπομένως ἐξ ὀλοκλήρου, ἐὰν ἢ κληρονομία ἀποκατεστάθη αὐτῷ ὀλόκληρος⁷. Μάλιστα δὲ ταῖς περιῶν ὁ λόγος κληροδοσίαις βαρεῖται μὴ δυνάμενος νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φαλκίδιον τέταρτον, διότι, καίτοι ἔχει τὴν κληρονομίαν, ἔχει

⁶ L. 2 C. h. t. Βασ. (41. 3) β'. «Ὁ καθ' ὁμάδα λαβὼν ἀποκατάστασιν ἐπιγινώσκει τὰ βάρη τῶν χρεῶν καὶ τῶν ληγάτων τῆς ἀποκαταστάσεως πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ὀκτῶ οὐγκιῶν, καὶ ὁ κληρονόμος πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ τετραουγκίου». L. 1 § 20 D. h. t., L. 1 § 19, L. 15 § 1. ut leg. 36. 3. [Ἐφ. Ἄθ. 153 <1919>].— Καὶ καθ' ἣν περιπτώσιν ἀποκατεστάθη τῷ κληρονομικῷ κληροδόχῳ λόγῳ τοῦ φαλκιδίου νόμου μέρος τῆς κληρονομίας μικρότερον τοῦ κληροδοτηθέντος αὐτῷ, βαρεῖται ταῖς κληροδοσίαις μόνον κατὰ τὸ ἀποκατασταθὲν αὐτῷ μέρος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύναται τις νὰ ποιήσῃται καὶ οὕτω τὸν ὑπολογισμόν: συνφδὰ τῇ θελήσει τοῦ κληρονομουμένου ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος βαρεῖται αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ταῖς κληροδοσίαις καθ' ὃ μέρος ἐκληροδοτήθη πρὸς αὐτὸν ἢ κληρονομία· ἐπειδὴ ὅμως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ φαλκιδίου νόμου ὑφίσταται ἀφαίρεσις, καταλογίζει ταύτην ἀναλόγως εἰς τὰς βαρυνούσας αὐτὸν κληροδοσίας συμφώνως τῷ κανόνι (§ 650 σημ. 5). Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. Κατ' ἄλλον πάλιν τρόπον ἐποικεῖτο τὸν ὑπολογισμόν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ προϊουστινιάνειον δίκαιον. Ἐπειδὴ, ἔλεγεν, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος παρέμενεν ἐν τάξει εἰδικοῦ κληροδόχου (§ 662 σημ. 1), οὐδαμῶς συμμετεῖχε τῶν εἰδικῶν κληροδοσιῶν, ἀλλ' ἢ βούλησις τοῦ κληρονομουμένου ἐπραγματοποιεῖτο, ἀφαιρουμένων κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς κληροδοσίας τῶν εἰδικῶν κληροδοσιῶν ἀναλόγως πρὸς τὸ κληροδοτηθὲν ποσοστὸν τῆς κληρονομίας. Οὕτως ὑπολογίζει ἢ L. 2 D. h. t. Καὶ κατὰ ταύτην τὴν λογιστικὴν μέθοδον τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. (Κληρονομία 400· αὕτη ἐκληροδοτήθη τῷ Α· τῷ Β ἐδόθη εἰδικὴ κληροδοσία ἐκ 300. I. Ἀρχαιότερον δίκαιον. Τῷ Β ἐκληροδοτήθησαν 300, τῷ Α 400-300=100· ὁ κληρονόμος ἀφαιρεῖ ἐπομένως ἀπὸ τοῦ Β 75, ἀπὸ τοῦ Α 25. Ἐξαγόμενον: Κληρονόμος 100, Α 75, Β 225. II Νεώτερον δίκαιον. Ὁ κληρονόμος ἀποδίδωσι τῷ Α $\frac{3}{4}$ τῆς κληρονομίας καὶ διατηρεῖ $\frac{1}{4}$ · ὁ Α βαρεῖται διὰ $\frac{3}{4}$ τῆς εἰδικῆς κληροδοσίας = 225 καὶ διατηρεῖ 75 τὸ τέταρτον τῆς εἰδικῆς κληροδοσίας, ὅπερ ἀναλογεῖ εἰς τὸν κληρονόμον, δὲν καταβάλλει οὗτος λόγῳ τοῦ φαλκιδίου νόμου. Ἐξαγόμενον ἄρα: Κληρονόμος 100, Α. 75, Β 225. Ἡ ἄλλως: ὁ Α βαρεῖται ἐξ ὀλοκλήρου τῇ εἰδικῇ κληροδοσίᾳ κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπόλλυσιν $\frac{1}{4}$ τῆς κληρονομίας, ἀφαιρεῖ ἐκ τῆς κληροδοσίας $\frac{1}{4}$. Ἐξαγόμενον ἄρα καὶ ἐνταῦθα: Κληρονόμος 100, Α 75, Β 225). Πρβλ. καὶ E. A. Seuffert ἐν ταῖς εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσθήκαις § 644 σημ. 6.

⁷ Ὁ κληρονόμος δὲν ἠθέλησεν ἢ κατ' ἐξαιρέσιν δὲν ἠδυνήθη (§ 651) νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φαλκίδιον τέταρτον ἢ συνεπλήρωσεν αὐτὸ διὰ προαφαιρέσεων (§ 652 σημ. 16-18). Ἄλλ' ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος δὲν ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὰ κληροδοτήματα ἄνω τοῦ ποσοῦ ὅπερ πράγματι περιῆλθεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκ τῆς κληρονομίας (§ 634 ἀρ. 3). L. 8 C. h. t., L. 1 § 17. 19. 21 D. h. t.

οὐδὲν ἦτιον ταύτην πάντως ὡς κληροδόχος⁸. Ἐὰν ἡ κληρονομία ἀποκατεστάθῃ ὀλόκληρος τῷ κληρονομικῷ κληροδόχῳ, ἅτε ἀποπληρώσαντος τοῦ κληρονόμου τὸ ἑαυτοῦ τέταρτον διὰ προαφαιρέσεων, οἱ κληροδοχοὶ δικαιοῦνται, ἐὰν τὸ ἐκ τῆς κληρονομίας εἰς τὸν κληρονομικὸν κληροδόχον περιελθὼν μὴ ἔξαρκῆ πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτῶν, νὰ στραφῶσι κατὰ τοῦ κληρονόμου, ὀφείλοντος νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔλλειπον, ἐφ' ὅσον τὰ ὑπ' αὐτοῦ προαναφερθέντα ὑπερβαίνουν τὸ τέταρτον⁹. Ὁ κληρονομούμενος ὁμῶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ διατάξῃ κατὰ διάφορον τρόπον τὰ τοῦ ἐπιμερισμοῦ τῶν εἰδικῶν κληροδοσιῶν μεταξὺ κληρονόμου καὶ κληρονομικοῦ κληροδόχου¹⁰.

β) Ἐπὶ ἐξηναγκασμένης ὑπεισελεύσεως.

§ 668.

Ἐπὶ ἐξηναγκασμένης ὑπεισελεύσεως ἰσχύει τὸ ἰδιάζον, ὅτι ἐξ αὐτῆς οὔτε βλάβην οὔτε ὀφέλειαν δέον νὰ ἔχη ὁ κληρονόμος¹. Ἐὰν ἐπομένως μηδεὶς μετὰ τὴν ὑπεισέλευσιν ὑπάρχη,

⁸ Ὅρ § 650 σημ. 4. Τοῦναντίον ἀφαιρεῖ ὄντως ὁ κληρονόμος τὸ τέταρτον ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀναλογούντος μέρους. Ἡ μὴ δεχομένη τὸ δικαίωμα τοῦτο γνώμη εἶναι ἐπίσης ἀστήρικτος, ὡς καὶ ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἀφαίρεσις, ἣν ποιεῖται ὁ κληρονόμος, ἀνάγκη νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τοὺς εἰδικοὺς κληροδόχους ὑπὸ τῶν καθολικῶν τοιούτων. Μέσην γνώμην ὕρα παρὰ Mejer ἐν τῇ 4 ἐκδ. τοῦ Scherpe's römischen Privatrechts V § 940. Κατὰ τῶν γνωμῶν τούτων ὄρ. Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 3.

⁹ L. 1 § 17 D. h. t.

¹⁰ Ἐὰν ὁ κληρονομούμενος διέταξεν, ὅπως μόνος ὁ κληρονόμος βαρῆται ταῖς εἰδικαῖς κληροδοσίαις, ἢ ἐν προσβολῇ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου ἀφαιρετέα ποσότης κατανέμεται ἀναλόγως εἰς τὴν κληρονομικὴν καὶ τὰς εἰδικὰς κληροδοσίας. Περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης πραγματεύεται ἡ L. 3 pr. D. h. t., ἣτις ὁμῶς συνφθὰ τῷ SC. Pegasianum δέχεται τὸν κληρονομικὸν κληροδόχον ὡς εἰδικὸν (§ 662 σημ. 1). — Οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν περιέχεται ἐν τῇ διατάξει, ὅτι ἡ κληρονομία (ἢ ὅλη κληρονομία) ἐστὶν ἀποκαταστατέα ἀφαιρέσει τῶν εἰδικῶν κληροδοσιῶν ἢ ὅτι τὸ πλεόνασμα τῆς κληρονομίας ἐστὶν ἀποκαταστατέον. Τῆς διατάξεως ταύτης ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι μόνος ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος βαρεῖται ταῖς εἰδικαῖς κληροδοσίαις καθ' ὃν τρόπον κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομουμένου θὰ ἐβαρεῖτο τούταις καὶ ἄνευ τῆς τοιαύτης διατάξεως (σημ. 6). Περὶ τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ὁ λόγος ἐν L. 3 § 2, L. 17 [16] § 3, L. 53 [51] D. h. t.

§ 668 ¹ § 7 i. f. I. h. t. Θεοφ. αὐτ. — «οὐδεμιᾶς ζημίας ἢ κέρδους τινὸς παρὰ

εις ὃν νὰ δύναται νὰ γίνη ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας, οἱ δανεισταὶ δὲν δικαιοῦνται νὰ ἀπευθύνωσι τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν κατὰ τοῦ κληρονόμου, ἀλλὰ παραδίδονται αὐτοῖς ἡ κληρονομία ὡς ἀκληρονόμητος². Ἐὰν ὁ ἐκβιάσας τὴν ὑπείσελευσιν ἀρνήται νὰ λάβῃ τὴν κληρονομίαν, θεωρεῖται νομικῶς ὡς λαβὼν ταύτην³. Ἐὰν ἡ κληρονομικὴ κληροδοσία ἀφορᾷ εἰς μέρος μόνον τῆς κληρονομίας, ὁ μετερχόμενος τὸν ἐξαναγκασμὸν ὀφείλει νὰ λάβῃ τὴν ὅλην κληρονομίαν, δύναται ὁμοίως καὶ τὰνάπαλιν νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποκατάστασιν τῆς ὅλης κληρονομίας⁴. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται ὁ ἀναγκαστικῶς ἐπιβάλλον τὴν ὑπείσελευσιν νὰ ἀπαιτήσῃ ἀποκατάστασιν τῆς εἰς τὸν κληρονόμον περιελθούσης ὀρφανικῆς κληρονομίας, ἐὰν ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις ἀπέβῃ ἐνεργὸς ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τῆς καταναγκαστικῆς ὑπείσελεύσεως⁵. Ὁ κληρονόμος περαιτέρω δὲν λαμβάνει κληροδότημα ἐπιβεβλημένον ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ μετελθόντι τὸν καταναγκασμὸν⁶, ἀφ' ἐτέρου δὲ δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τούτου τὸ φαλκίδιον τέταρτον⁷. Τοῦναντίον διατηρεῖ ὅ,τι ἔλαβε πρὸς πλήρωσιν αἰρέσεως τελευταίας τινὸς διατάξεως⁸, προσέτι δὲ τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ συλλεγέντας κληρονομικοὺς καρπούς⁹.

τῷ κληρονόμῳ μένοντος». L. 4, L. 28 [27] § 2 D. h. t. Πρβλ. καὶ § 664 σημ. 3. 4—[Καλλιγᾶς § 304, Παπαρηγόπουλος § 676-677, Κρασσᾶς § 333].

² L. 11 § 2 D. h. t., L. 1 § 6 D. de separ. 42. 6.

³ L. 46 [44] pr., L. 69 [67] pr. D. h. t.

⁴ L. 1 § 9, L. 17 [16] § 4. 5. 8. 9, L. 29 [28] pr. § 1 D. h. t., L. 28 [27] § 14, L. 55 § 3 i. f. D. h. t.

⁵ Δηλαδή, ἐὰν εἶναι ὁ μόνος ἐγκατάστατος. L. 28 [27] § 2 D. h. t. Ἄλλὰ καὶ μὴ ὄν μοναδικὸς ἐγκατάστατος ὀφείλει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀνηλικίαν κληρονομίαν, ὁπότεν ἡ ὀρφανικὴ ὑποκατάστασις δὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον, «ὅστις γίνεται κληρονόμος μου». L. 28 [27] § 2 cit. L. 55 § 3 i. f. D. h. t.

⁶ L. 57 [55] § 3 D. h. t.

⁷ L. 4, L. 16 [15] § 4, L. 57 [55] § 3 i. f. D. h. t. Ἄλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ μετελθόντος τὸν καταναγκασμὸν δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ τέταρτον, L. 17 [16] § 9 D. h. t.

⁸ L. 44 § 4. 5 D. de cond. 35. 1.—«et benignius est, in hoc casu nihil ei auferri».

⁹ L. 28 [27] § 1 D. h. t., πρβλ. L. 65 [63] § 4 eod. Διότι συνέλεξεν αὐτοὺς

Ἡ θέσις τοῦ κληρονομικοῦ κληροδόχου ἐπὶ ἐξηναγκασμένης ὑπείσελεύσεως ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιάζον, ὅτι οὗτος δύναται ἤδη νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φαλκίδιον, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφαιρέσῃ ὁ κληρονόμος¹⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I. Ἀναξιώτης περὶ τὸ κληρονομεῖν*.

A. Καθόλου.

§ 669.

Ὑπάρχουσι περιπτώσεις, ἐν αἷς τὸ κατὰ τὸ δίκαιον ληφθὲν ὑπὸ τινος ἐκ τοῦ κλήρου ἀφαιρεῖται πάλιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ

<neglegentia petentis, non iudicio defuncti>, L. 23 [22] § 2 D. h. t. Τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ' ἣν ὁ κληρονομούμενος διέταξεν, ὅπως ὁ κληρονόμος ὑποχρεῖται πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς κληρονομίας μόνον μεθ' ὠρισμένην προθεσίαν· ὁ κληρονόμος θὰ ἀπώλλῃ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ἐὰν ὁ κληρονομικὸς κληροδόχος ἀνηγγέλλετο παραχρῆμα. Ὅρα ὁμοῦ καὶ Brinz 2 ἐκδ. III σ. 446 σημ. 49.

¹⁰ Ὅθεν οὐδὲ νῦν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φαλκίδιον ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν τοῦτον ἐπιβεβλημένων κληροδοσιῶν. L. 57 [55] § 2, L. 65 [63] § 11 D. h. t.

* Dig. 34. 9 de his quae ut indignis auferuntur. Bas. 60. 42 περὶ τούτων, ἐξ ὧν τὰ καταλειφθέντα ληγάτα ἢ κληρονομίαι ὡς ἀναξίων ἀφαιροῦνται. Cod. 6. 35 de his quibus ut indignis hereditates auferuntur et ad SC. Silanianum. Bas. 35. 16 περὶ τῶν ἐξ ἐπιβουλῆς ἀναρουμένων δεσποτῶν κς' ἐπ.—Zimmermann Grundriss des Erbrechts σ. 78 ἐπ. (1823). Mayer Erbrecht § 140-144 (1840), Heimbach RLex. IV σ. 48 ἐπ. (1833). Wächter Arch. f. civ. Pr. XXIII σ. 51 ἐπ. (1840). Keller Institutionen σ. 390 ἐπ. (1861). Zimmermann Arch. f. prakt. RW N. F. XII σ. 355 ἐπ. (1880). Köppen Lehrbuch σ. 146 ἐπ., Vangerow II § 565, Sintenis III § 205, Brinz 1 ἐκδ. § 203. 2 ἐκδ. III σ. 52 ἐπ. 198 ἐπ. W. Eck: Indignität und Enterbung nach röm. und gemeinem deutschen R. Berlin 1894. Schindlbeck Erbnwürdigkeit nach dem BGB unter Hinweis auf das bisher geltende R. Ἐναίσιμος διατριβή, Erlangen 1898. Amant de l'indignité. Thes. Paris 1901. Weber: Erbnwürdigkeit nach gemeinem R. und dem R. des BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Greifswald 1901, Richter: Die Erbnwürdigkeit nach dem BGB. Ἐναίσιμος διατριβή, Leipzig 1902. Heimsöth: Betrachtung des strafbaren Handlungen, welche nach § 2339 Abs. 1 Nr. 4 BGB. Erbnwürdigkeit begründen. Ἐναίσιμος διατριβή, Leipzig 1903. [Καλλιάγας § 418 ἐπ., Παπαρρηγόπουλος § 870 ἐπ., Κρασσάς § 256 ἐπ.]

δικαίον, διότι ὁ λαβὼν δὲν εἶναι ἄξιος τοῦ ἔχειν¹. Τοιούτου εἵδους περιπτώσεις ἀπαντῶσιν ἐπὶ τε κληρονομιῶν καὶ κληροδοσιῶν, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς κληρονομίας, ἐπὶ τε τῆς ἐξ ἀδιαιθέτου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κληρονομουμένου ἀπονεμομένης κληρονομίας². Τούτου ἔνεκα ἡ περὶ ἀναξιώτητος διδασκαλία ἀποτελεῖ παράρτημα τοῦ καθόλου κληρονομικοῦ δικαίου³.

Τὸ δι' ἀναξιώτητα ἀφαιρούμενον περιέρεχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν δημόσιον θησαυρόν^{3a} κατ' ἐξαιρέσιν δὲ ὑπει-

¹ Ὁ θεσμὸς τῆς ἀναξιώτητος ἐρείδεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς θεμελιώδους ἰδέας, ἐφ' ἧς καὶ ὁ θεσμὸς τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως καὶ ἐνταῦθα τὸ δίκαιον ἀντιδρᾷ καθ' ἑαυτοῦ. § 669

² Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἐκ τελευταίας βουλήσεως διατάξεις ἡ περὶ ἀναξιώτητος διδασκαλία προσεγγίζει ταῖς περὶ ἀνισχύρου καὶ ἀνικανότητος διδασκαλίαις. Τῆς ἀνικανότητος (§ 550, § 625 σημ. 1) διαφέρει ἡ ἀναξιώτης κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ἀποκλείει τὴν κτήσιν, τοῦ δὲ ἀνισχύρου, ὅτι, καίτοι ἡ τελευταία διάταξις δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διασώσῃ ὑπὲρ τοῦ ἀναξίου τὸ ἀπονεμηθὲν αὐτῷ, διατηρεῖ ὅμως κατὰ κανόνα τὴν δύναμιν νὰ ἀποκλείσῃ τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐν ἐλλείψει τοῦ ἀναξίου θὰ ἐλάμβανον τὸ καταλειφθὲν. Ὅσάκις τὸ καταλειφθὲν, καθ' ἃ ἐξαιρετικῶς συμβαίνει, περιέρεχεται εἰς ταῦτα ἀκριβῶς τὰ πρόσωπα, ἡ ἀναξιώτης κατὰ τὸν νομικὸν αὐτῆς τύπον εἶναι τῷ ὄντι ἀνίσχυρον διακρινομένη τῶν ἄλλων τοῦ ἀνισχύρου περιπτώσεων μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπέρεχεται πρὸς τιμωρίαν τοῦ τετιμημένου. Πρβλ. Καὶ U n g e r § 5 σημ. 4.

³ Ὁ ὅρος «ἀναξιώτης περὶ τὸ κληρονομεῖν» (Erbunwürdigkeit) δὲν εἶναι καθ' ὅλα κατάλληλος διὰ διττὸν λόγον. Τὸ μὲν διότι ἡ ἀναξιώτης δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς κληρονομίας, τὸ δὲ διότι ἡ ἔκφρασις «ἀναξιώτης» εἶναι ὑπεράγαν δριμυεῖα διὰ τινος τῶν ἐνταῦθα ἀναγομένων περιπτώσεων, οἷον ἐπὶ αὐτοῦ ἀνακλήσεως τῆς κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Ἀλλὰ καταλλήλοτερος ὅρος δὲν ὑπάρχει.—Περὶ τοῦ σήμερον ἐφαρμοσίου τῆς περὶ ἀναξιώτητος διδασκαλίας πρβλ. S i n t e n i s III σ. 663 ἐν τῇ σημ. Ὁ Z i m m e r m a n n, ἐνθ. ἀνωτ., ἰσχυρίζεται ὅτι αἱ πλεῖστοι τῶν κατωτέρω ἠθηρομένων διατάξεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τυγχάνουσι σήμερον ἀνεφάρμοστοι· ἀλλὰ δὲν προκύπτει πανταχοῦ σαφῶς, ἂν οὗτος θεωρεῖ ἀποκλειστέαν τὴν εἰς τὸ δημόσιον ἁπλῶς περιέλευσιν (σημ. 3a) ἢ ἐν γένει τὴν ἐν τῷ indignus ἐπαπειλουμένην ἀπώλειαν.

^{3a} Ὁ Z i m m e r m a n n, ἐνθ. ἀνωτ., ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἀποκλείεται κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ἡ εἰς τὸ Δημόσιον περιέλευσις διὰ τὸν λόγον, ὅτι τοιοῦτοτρόπως θὰ εἰσήγετο καὶ πάλιν ἐμμέσως ἡ ποινὴ τῆς δημοσιεύσεως. Ἀλλ' ἡ ἰδέα, ἡ διέπουσα τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀναξίου, οὐδαμῶς μετέχει ποινικῆς φύσεως. Ὁρ. καὶ M a n d r y § 22 σημ. 19 [Arch. f. civ. Pr. LX σ. 44]. K ö r p e n σ. 154, B i n d i n g H a n d b u c h d e s S t r a t r e c h t s I σ. 304 σ. 27 ἐν τέλ. Ὡς ὁ Z i m m e r m a n n, οὕτω καὶ ὁ D e r n b u r g III § 60 ἐν τέλ.—Ὅχι κατηγορηματικῶς S e u f f. Arch. LIV. 155 ἐπ. (RG.).—[Οἱ ἡμέτεροι, K a λ λ γ ῶ σ § 420 i. f.

σέρονται ἕτερα πρόσωπα. Ἡ ἀναξιοτήτης συνήθως ἐνεργεῖ συγχρόνως ὡς πρὸς τὰς κληρονομίας καὶ κληροδοσίας, ἐνίοτε δὲ μόνον ὡς πρὸς τὰς κληρονομίας ἢ μόνον ὡς πρὸς τὰς κληροδοσίας.—Ἐν τῇ ἐκθέσει ὁμοῦ τῶν τῆς ἀναξιοτήτος περι-

Παπαρηγόπουλος § 880, Κρασσᾶς § 256, ἀσπάζονται τὴν ἐνταῦθα ἀποκρουομένην γνώμην ἐπιταλούμενοι τὸ ἀπαγορεῦον τὴν γενικὴν δήμευσιν 18 ἄρθρον τοῦ Συντάγματος καὶ δεχόμενοι ὅτι τὸ ἀπὸ τοῦ ἀναξίου ἀφαιρούμενον λαμβάνουσιν ἀντὶ τοῦ Δημοσίου οἱ μετὰ τοῦ ἀναξίου ἢ μετ' αὐτὸν καλούμενοι Ὁρ. Α. Π. 82 <1874>, 82 <1892>. Ἐφ. Ἀθ. 418 <1921>. Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι, νομίζω, ἐσφαλισμένη καὶ ἀνακόλουθος πρὸς ἑαυτήν. Ἡ ἔκπτωσις τοῦ ἀναξίου δὲν φέρει χαρακτηριστὰ διατάξεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου, πρβλ. δὲ περὶ τούτου τὴν ἀρκοῦντως διαφωτιστικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Köppen Lehrb. § 18 σ. 146: «Ἡ κλησις πρὸς κληρονομικὴν διαδογὴν εἶναι ἀπόρροια τοῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ, εἴτε τοῦ φυσικοῦ εἴτε τοῦ διὰ τῆς διαθήκης πλαττομένου. Ἡ κλησις αὕτη πρόκειται νὰ παράσῃ τὸ ἐπὶ τοῦ κλήρου δικαίωμα εἰς ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα, ἅτινα ὑπὸ ἔποψιν ἠθικῆς σχέσεως διατελοῦσιν ἐγγύτατα τῷ κληρονομουμένῳ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (πρβλ. τὴν εἰσαγωγὴν σ. 4 καὶ C i. c. de leg. Π 19 i. f.). Ἡ κλησις ἄρα τοῦ κληρονομοῦ περιέρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς κληρονομικῆς διαδογῆς, ἐὰν ἡ ἠθικὴ αὕτη σχέσις μὴ ὑπάρχῃ. Τοιαύτη δ' ἀντίθεσις προσκρούει εἰς τοὺς ἐν τῷ λαφ' ζῶντας νόμους τῆς ἠθικῆς, καθ' οὓς ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ ἀνάγκη νὰ παραφυλάττῃ τὸν ἠθικὸν αὐτῆς χαρακτήρα. Τοῦτου ἕνεκα τὸ δίκαιον, οὐτινος ἀποστολὴ εἶναι ἡ ἠθικὴ τοῦ κοινωνικοῦ βίου διαμόρφωσις, ὀφείλει ἐνταῦθα νὰ καταστήσῃ ἀδρανῆ τὴν ἄλλως ἀνταποκρουομένην αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ κλησίν τοῦ κληρονομοῦ ἀφαιροῦν τὴν κληρονομίαν πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον». Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἡ ἔκπτωσις τοῦ ἀναξίου δὲν ἀπορρέει ἐκ ποινικῶν λόγων καὶ περὶ τούτου εἰσι πάντες οἱ συγγραφεῖς σύμφωνοι, φανερὸν ὅτι καὶ ἡ εἰς τὸ Δημόσιον περιέλευσις τοῦ ἀφαιρουμένου δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς δήμεσις, ἥτις εἶναι ποινή. Ἐὰν ἡ λόγῳ ἀναξιοτήτος ἔκπτωσις ἦτο ποινικῆς φύσεως, ἔπρεπε νὰ μὴ ἰσχύῃ καὶ ὡς πρὸς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ ἀφαιρούμενον περιέρχεται οὐχί εἰς τὸ Δημόσιον, ἀλλ' εἰς ἕτερα πρόσωπα. Καὶ ὁμοῦ οἱ ἀντιφρονῶντες συγγραφεῖς δέχονται μὲν (μὴ σκοποῦμένων ἐξαιρέσεών τινων ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον) τὴν ἰσχύον τῶν ἄλλων τούτων περιπτώσεων, ἀποκλείουσι δὲ μόνον ἐκεῖνας, καθ' ἃς ἀντὶ τοῦ ἀναξίου προσέχρεται τὸ Δημόσιον. Τοῦτο ὁμοῦ εἶναι ἀνακόλουθον. Ἐάν τις δέχεται ὅτι ἡ εἰς τὸ Δημόσιον περιέλευσις ἀργεῖ νῦν ὡς δήμευσιν ἀποτελοῦσα ἀπηγορευμένην δήμευσιν, τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα θὰ εἶναι ὅτι κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἀφαιρετέον μένει σήμερον παρ' αὐτῷ τῷ ἀναξίῳ· διότι τὸ ὑποκαθιστῆν ἕτερον πρόσωπον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Δημοσίου εἶναι ἀστηρικτὸν καὶ ἀθθαίρετον. (Τοιοῦτό τι πράγματι παρίσταται δεχόμενος ἀλλαγῆ ὁ Κρασσᾶς [§ 260 σ. 459: «Οἱ περὶ τούτου ὁρισμοὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀργοῦσι παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον διότι δὲν καλεῖται τὸ δημόσιον...»] ἐν προφανεῖ ἀντιφάσει πρὸς τὴν ἐν § 256 θεμελιώδη αὐτοῦ γνώμην). Καὶ διδάσκουσι μὲν

πτώσεων οὐδετέραν τῶν διακρίσεων τούτων θὰ λάβωμεν ὡς βάσιν, ἀλλὰ τὴν διάκρισιν τῶν λόγων, ἐφ' ὧν ἡ ἀναξιώτης ἐρείδεται. Οἱ λόγοι οὗτοι ἀνάγονται εἰς τὰς ἐπομένους κατηγορίας: 1) Παράπτωμα κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονομουμένου. 2) Παράπτωμα κατὰ τῆς τελευταίας βουλήσεως. 3) Παράπτωμα κατὰ τοῦ νόμου. 4) Ἐξασθένησις τῆς πρὸς ἀπονομὴν τῆς περιουσίας βουλήσεως⁴.

B. Περίπτωσις ἀναξιώτητος.

1. Παράπτωμα κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονομουμένου.

§ 670.

1. Ὁ ἐκ προθέσεως ἢ ἐξ ἀμελείας ἐπαγαγὼν τὸν θάνατον τοῦ κληρονομουμένου ἀπόλλυσι κληρονομίαν καὶ κληροδότημα ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου¹.

2. Τὴν αὐτὴν ἀπώλειαν ὑφίσταται ὁ κληρονόμος, ὁ μὴ

τινες ἐν Γερμανίᾳ τὰ ἀντίθετα (πρβλ. Zimmermann ἐνθ. ἄνωτ., Dernburg ἐνθ. ἄνωτ.), ἀλλ' ἐκεῖ ἔχουσιν εἰδικὸν λόγον, ἀλλότριον πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν κρατοῦντα. Ὁ λόγος δ' οὗτος εἶναι, ὅτι κατ' αὐτοὺς ὁ θεσμὸς τῆς ἀναξιώτητος δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοῦ μορφήν· λέγουσιν ὅτι ἡ ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἀφαίρεσις ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς γερμανικῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως ὡς «ῥζουσα δημεύσεως» («nostris moribus haec ereptio confiscationem redolet», ὄρ. ἀπόφ. τῆς ἐν Λειψίᾳ Νομικῆς Σχολῆς ἐν τῇ παρὰ Dernburg § 60 σημ. 19 παραθέσει), οὕτω δὲ διεπλάσθη ἐν Γερμανίᾳ ὁ κανὼν, ὅτι ἀντὶ τοῦ Δημοσίου προσέρχεται ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἐκαλεῖτο, ἂν μὴ εἶχεν ὑπάρξει ὁ ἀνάξιος. Ἐνευ τοιαύτης μορφώσεως νέου δικαίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ παρ' ἡμῖν.—Πρβλ. I. Εὐκλείδην ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXV σ. 416].

⁴ Ἐκτὸς τῶν κατωτέρω μνημονευόμενων περιπτώσεων ἀναξιώτητος παρ' ἄλλων συγκαταριθμοῦνται ὡς τοιαῦται καὶ αἱ ἐν § 535 σημ. 9 ὑπὸ τὰ στοιχεῖα α. β. γ. μνημονευθεῖσαι περιπτώσεις ἀνικανότητος. Πρβλ. Vangerow ἐνθ. ἄνωτ. ἀρ. Π. Β. 1. 2, Sintenis ἐνθ. ἄνωτ. Lit B. 3. 6, Zimmermann σ. 385 ἐπ., ἀφ' ἐτέρου δὲ Keller ἐνθ. ἄνωτ. σ. 414. Ὁρ. προσέτι § 670 σημ. 9, § 673 σημ. 2.

¹ L. 3 D. h. t., L. 10 C. h. t., L. 7 § 4 D. de bon. damn. 48. 20, L. 9 D. de I. F. 49. 14. Keller σ. 390, Vangerow ἀρ. I. A. Wächter σ. 52 Zimmermann σ. 362 ἐπ. Seuff. Arch. XVII. 265, XX. 52, XXXII 59, XLIII. 34. Πρβλ. καὶ Mandry Arch. f. civ. Pr. LX σ. 43. 44. [A. Π. 155 <1896>]. Πρβλ. I. Εὐκλείδην ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XXV. σ. 416].

ἐκδικούμενος διὰ δικαστικῆς καταδιώξεως τὴν θανάτωσιν τοῦ κληρονομουμένου ἢ ἐξ ὀλιγορίας τοῦ ὁποίου παραλείπεται ἢ τοιαύτη καταδιώξις² ἢ ἀνηλικιότης εἶναι λόγος συγγνώμης ἐπὶ τοῦ προκειμένου³.

3. Ὁ προσβαλλὼν τὴν νομικὴν τοῦ κληρονομουμένου ἰκανότητα ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὸ καταλειφθὲν⁴.

4. Ὁ καταμηνύσας τὸν κληρονομούμενον ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ κληροδοτήμα⁵.

5. Ὁ ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ κληρονομουμένου διαθέσας ζῶντος αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν διὰ συμβάσεως ἀπόλλυσι ταύτην ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου⁶.

6. Ὁ μὴ ἐπιμεληθεὶς τοῦ κληρονομουμένου, πάσχοντος τὰς φρένας, ἀπόλλυσι τὴν κληρονομίαν ὑπὲρ τοῦ περιθάλαψαντος αὐτόν⁷.

² L. 21, L. 17, D. h. t., L. 8 § 1, L. 15, L. 22 D. de SC. Silan. 29. 5, L. 7. 9. C. h. t. Τὴν πρὸς δικαστικὴν καταδίωξιν ὑποχρέωσιν φέρει μόνον ὁ κληρονόμος· ἀπόλλυσιν ὁμοῦ οὐ μόνον τὴν κληρονομίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀφεθὲν αὐτῷ κληροδοτήμα, L. 15 § 1 D. de SC. Silan. 29. 5. Ὁ Sintenis § 205 σημ. 9 φρονεῖ ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εἶναι τανῶν ἀνεφάρμοστος «ἐξ ἠθικῶν λόγων», ἐπίσης δὲ ὁ Wächter σ. 55 καὶ ὁ Zimmermann σ. 370 ἐπ. [Κρ. ασ. σ. § 257. β] εἰσὶν ὑπὲρ τοῦ ἀνεφαρμοστού· τὸ ἐφαρμόσιμον ὑποστηρίζει ὁ Mühlenthaler Συγγ. Glück. XLIII σ. 477.

³ L. 6 C. h. t.

⁴ L. 9 § 2 D. h. t. Πρὸς Keller σ. 392, Vangerow ἀρ. I. A. 5. Ὁ Sintenis, ἐνθ. ἀνωτ., καὶ ταύτην τὴν διάταξιν θεωρεῖ ἀνεφάρμοστος· θὰ ἦτο ἀνεφάρμοστος, ἐὰν ἡ ἀμφισβήτησις τοῦ «status», περὶ ἧς ποιεῖται λόγος τὸ χωρίον, εἶδει κατ' ἀνάγκην νὰ νοηθῆ μόνον ὡς ἀμφισβήτησις τῆς ἐλευθερίας. Ὑπὲρ τοῦ ἀνεφαρμοστού καὶ ὁ Zimmermann σ. 375.—[Πρὸς. Ἐφετ. Ἀθ. 1050 <1898>, 681 <1899>. Ἐφ. Πατρ. 443 <1911>].

⁵ L. 1 D. h. t. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐξεταστέον κατὰ πρῶτον, μήπως ἐνδεικνύεται σιωπηρὰ ἀνάκλησις τῆς κληροδοσίας (§ 640 σημ. 6). Πρὸς Keller σ. 392 ἐν c, Zimmermann σ. 373.

⁶ L. 2 § 3 D. h. t., L. 29 § 2, L. 30 D. de don 39. 5. Τὰ χωρία ταῦτα μνημονεύουσι μόνον τὴν δωρεάν τῆς κληρονομίας, εἰς τοῦτο δὲ περιορίζει τὴν διάταξιν ὁ Sintenis σημ. 11· ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως ὁ Hasse Rhein. Mus. II σ. 218. Ὁρ. καὶ L. 30 C. de pactis 2. 3. Ἐνεφάρμοστος νῦν κατὰ Zimmermann σ. 377.

⁷ Νεαρ. 115 κεφ. 3 § 12, κεφ. 4 § 6. Osenbrüggen zur Interpretation des corpus iuris civilis σ. 44 ἐπ. Ὑπὲρ τοῦ σήμερον ἀνεφαρμοστού Zimmermann σ. 387.

7. Ὁ μὴ λυτρώσας τὸν κληρονομούμενον ἐκ τῆς αἰγμαλωσίας ἀπόλλυσι τὴν κληρονομίαν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς κατοικίας αὐτοῦ, ἵνα δαπανηθῇ ὑπὸ ταύτης πρὸς ἀνάρρυσιν αἰγμαλώτων. Οἱ ἄγοντες ἡλικίαν κατωτέραν τῶν 18 ἐτῶν συγγινώσκονται^{8,9}.

2. Παράπτωμα κατὰ τῆς τελευταίας βουλήσεως.

§ 671.

1. Ὁ προσβαλὼν τὴν τελευταίαν βούλησιν ὡς πλαστὴν ἢ ὡς προσχρούουσαν εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων ἀπόλλυσι ἠττώμενος ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὸ διὰ τῆς τελευ-

⁸ Νεαρ. 115 κεφ. 3 § 13. S i n t e n i s σημ. 15. Καὶ ἐνταῦθα ἰσχυρίζεται ὁ Z i m m e r m a n n σ. 387 τὸ σήμερον ἀνεφάρμοστον. [Κατὰ Κ α λ λ ι γ ἄ ν § 420, Π α π α ρ ρ η γ ὅ π ο υ λ ο ν § 873. ζ, Κ ρ α σ σ ἄ ν § 257. ζ, ἡ κληρονομία περιέχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὐχὶ τοῦ τόπου τῆς κατοικίας, ἀλλὰ τῆς γεννήσεως τοῦ κληρονομούμενου].

⁹ Ἐτεροι (ὡς ὁ V a n g e r o w ἀρ. Π. Β. 5, Z i m m e r m a n n σ. 485) κατατάσσουσιν ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρ. 22 κεφ. 46. 47 πρ. καὶ τὸν κανόνα, ὅτι ὁ καταστάς ἐνοχος ὀρισμένων κατὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν ἀδικημάτων (ἐπιβουλῆς τῆς ζωῆς, ἐγέρσεως ποινικῆς ἀγωγῆς, σφετερισμοῦ τῆς περιουσίας ἢ ἀποπειράς τοιοῦτου), ἀπόλλυσι τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίαν αὐτῶν πρὸς ὄφελος τῶν λοιπῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων. Ἄλλ' ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῆς Νεαρῶς (κεφ. 21, 22, 26, 27, 46) ὑπολαμβάνω ὡς μὴ ἀμφίβολον ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προχωρήσωμεν πέρα τοῦ ἀμέσου περιεχομένου τοῦ εἰρημένου χωρίου. Τὸ περιεχόμενον δὲ τοῦτο εἶναι ἀκόλουθον. Ὁ ἐν χρεῖα διατελῶν σύζυγος καὶ συνάπτων δεύτερον γάμον (τὸ χωρίον μνημονεύει μὲν μόνον τὴν χῆραν, ἀλλ' ὄρ. ἀνωτ. Π § 511 σημ. 9) ἀπόλλυσι ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνων πᾶν ὅ,τι ἔλαβεν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ πρώτου συζύγου κληρονομήσας τέκνον ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, διατηρεῖ δ' ἐπ' αὐτοῦ μόνον τὴν ἐπικαρπίαν ἐὰν ἡ κληρονομῆσις τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνου ἐτέρχεται καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ σύζυγος ἔχει ἤδη δευτερογαμῆσει, ἀπόλλυσι παρευθὺς τὴν κυριότητα ὑπὲρ τῶν τέκνων τοῦ πρώτου γάμου. [Α. Π. 88 <1856>, 190 <1872>, 62 <1905>. Ἐφ. Πατρ. 988 <1905>]. Ἄλλ' ἐν ἐκατέρῳ τῶν περιπτώσεων τὰ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀδικήματα κατὰ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν ὑλοπεσόντα τέκνα δὲν μετέχουσιν ἐκεῖνου, ὅπερ ἀπόλλυσι ὁ γονεὺς. Πρὸδηλον ὅτι μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν εἰρημένων θεμάτων δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀναξιώτητος, ἀφ' οὗ μόνον ἐν τῷ θεματι τοῦτοῦ ὑπάρχει κληρονομῆσις καὶ ἀποκλείονται ταύτης οἱ ἀδελφοί. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύσκολον νὰ ὑπάρχῃ ἀναξιώτης, πολλῶν δὲ μᾶλλον παραδεκτὸν ἀνικανότητα. Περὶ βλ. K e l l e r σ. 416, W ä c h t e r σ. 55, ἰδίᾳ ὁμως M a r e z o l l Zeitschr. f. Civ. u. Pr. IV σ. 415 ἐπ. (κατὰ τοῦτο

ταίας ταύτης βούλησεως καταλειφθὲν αὐτῷ¹. Τὸ αὐτὸ κρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὸν ὑποστηρίξαντα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος προσβολήν². Ἡ ἀνηλικιότης εἶναι λόγος συγγνώμης³.

2. Ἐκ τῆς αὐτῆς ιδέας ἀπορρέει ἡ διάταξις, ὅτι ὁ ὄρφανικὸς ὑποκατάστατος ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὴν ἀνηλικὴν κληρονομίαν, ἐὰν ἀτελεσφορήτως κατηγορήσῃ τῆς μητρὸς τοῦ ἀνήβου ἐπὶ ὑποβολῇ τέκνου⁴.

3. Ὁ καταστρέψας τὸ ἔγγραφον τῆς τελευταίας βούλησεως ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ὅ,τι τοιουτοτρόπως κερδαίνει⁵.

4. Δι' ἀπόκρυψιν τῆς διαθήκης τιμωρεῖται ὁ κληροδόχος δι' ἀπωλείας τοῦ ἐν τῇ διαθήκῃ καταλειμμένου αὐτῷ κληροδοτήματος πρὸς ὄφελος τοῦ βεβαρωμένου⁶.

5. Δι' ὑπεξαίρεσιν κληρονομικῶν πραγμάτων ὁ μὲν κληρονόμος τιμωρεῖται δι' ἀπωλείας τοῦ φαλκιδίου τετάρτου ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου⁷, ὁ δὲ κληροδόχος δι' ἀφαιρέ-

μόνον πέρα τοῦ δέοντος προβαίνοντα, ὅτι τοὺς ἀδελφοὺς θεωρεῖ ἀποκλειομένους μόνον δι' ἀποκληρώσεως). [Καὶ ὁ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 257 σημ. 10 δὲν δέχεται ἀναξιοτητα' κατὰ Παπαρηγόπουλον σ. 755 σημ. 1 i. f. «μᾶλλον δέον νά χωρήσῃ ἀναξιοτής»].

§ 671

¹ L. 5 § 1. 6, L. 16. 24 D. h. t., L. 13 § 9, L. 29 § 1 D. de I. F. 49. 14. L. 4, L. 5 § 14, L. 15 D. h. t., L. 5 § 8 D. h. t., L. 8 § 14, L. 22 § 2. 3 D. de inoff. 5. 2, L. 13 § 9 D. de I. F. 49. 14. Ὅρ. καὶ L. 2 pr. D. h. t., L. 22 D. de vulg. 28. 6, L. 5 § 9 D. de leg. praest. 37. 5. Keller σ. 393-399. Πρβλ. καὶ Sintenis σημ. 10. Ἀνεφάρμοστον κατὰ Zimmermann σ. 374 [ἐπίσης κατὰ Δεμερτζῆν ἐν τῇ ἀνωτ. § 575 σημ. σημειωθεῖση διατριβῇ Β' σ. 141 σημ. 85 ὡς διάταξις ποινικοῦ χαρακτήρος· ἀλλὰ πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 669 σημ. 3α].

² L. 5 § 10-13, L. 22 D. h. t., L. 30 § 1 D. de inoff. 5. 2.

³ L. 5 § 9 D. h. t. Πρβλ. L. 22 eod., L. 2 C. h. t., Paul. sentent. V. 12 § 4.

⁴ L. 16 pr. D. h. t. Zimmermann σ. 380 (ὑπὲρ τοῦ ἀνεφάρμοστου).

⁵ L. 23, L. 4 § 1 D. de lege Corn. de fals. 48. 10. Πρβλ. Keller σ. 399 ἐπ. Ἀμφότερα τὰ χωρία ποιοῦνται μνεῖαν μόνον τοῦ υἱοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως Keller, ἐνθ. ἀνωτ., κατ' αὐτῆς δὲ Zimmermann σ. 382, ὅστις ὁμοῦς ὀλόκληρον τὴν διάταξιν θεωρεῖ ἀνεφάρμοστον.

⁶ L. 25 C. de leg. 6. 37.

⁷ L. 6 D. h. t., πρβλ. L. 24 pr., L. 68 § 1 D. ad leg. Falc. 35. 2. [Πρβλ. ἀνωτ. § 651 σημ. 5. — Κατὰ Κ ρ α σ σ ᾶ ν § 258 γ., ἡ περίπτωσις αὕτη, ὡς καὶ ἡ τῆς ἐπομένης σημειώσεως, ἀργεῖ νῦν, «διότι τοῦτο κατὰ τὸν ποινικὸν νόμον

σεως τοῦ κληροδοτήματος ὑπὲρ τοῦ βεβαρημένου⁸.

6. Ἡ δολία παρακώλυσις ἀπὸ τῆς καταρτίσεως τελευταίας βουλήσεως συνεπάγεται τὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ παρακώλυσας ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ὅ,τι ὡς ἐκ τῆς παρεμποδίσσεως λαμβάνει ἐκ τοῦ κλήρου⁹. Ἡ δολία κατάπεισις πρὸς κἀρτίσιν τελευταίας βουλήσεως καθίστησιν ταύτην ἀνίσχυρον πρὸς ὄφελος τῶν δι' αὐτῆς ἀποκλειομένων· ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀποκλεισθεὶς εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ μετελθὼν τὸν δόλον ἢ ἐὰν μὴ ὑπάρχη ἀποκλεισθεὶς, ὑπείσέρχεται ὡσαύτως τὸ Δημοσίον¹⁰.

7. Βραδύτης περὶ τὴν καταβολὴν κληροδοτήματος, διαρκέσασα ὑπὲρ ἑνιαυτὸν, καίπερ γενομένης δικαστικῆς μηνύσεως, συνεπάγεται ὡς πρὸς τὸν καθυστεροῦντα ἀπώλειαν τοῦ καταλειφθέντος ὑπὲρ τῶν ἐν § 648 σημ. 16 μνημονευομένων προσώπων¹¹.

3. Παραπτώματα κατὰ τοῦ νόμου.

§ 672.

1. Ὁ ζῶντος τοῦ κληρονομουμένου ἀναλαβὼν κρυφίως πρὸς καταστρατήγησιν τοῦ νόμου νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν κληρον ἢ μέρος τούτου εἰς πρόσωπον ἀνίκανον, δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ τὸ ἀποκαταστατέον, ἀλλ' ἀπόλλυσιν αὐτὸ ὑπὲρ τοῦ

κλοπῆ χαρακτηρίζεται, ἣτις ἐκτὸς τῆς ποινῆς οὐδενὸς ἐτέρου δικαιώματος στέρησιν ἐπάγεται». Ἀλλὰ ποίαν σχέσιν ἔχει ὁ ποινικὸς νόμος πρὸς τὴν ἀναξιοτήτητα; Ἐὰν τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀναξίου ἐθεώρει ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς ὑπαγομένην εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον, οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀναξιοτήτος ἔδει νὰ δέχεται ἰσχύουσαν. Πρβλ. καὶ ἄνωτ. § 669 σημ. 3α. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 377 <1906> J.

⁸ L. 50 [48] D. ad. SG. Treb. 36. 1. L. 5 C. de leg. 6. 37. [Ἐφ. προηγ. σημείωσιν. Πρβλ. Ἐφ. Πατρ. 377 <1906> J.]

⁹ Ἐφ. § 548 σημ. 9. Ὑπὲρ τοῦ ἀνεφαρμοστού Zimmerman σ. 376.

¹⁰ Ἐφ. § 548 ἀρ. 1.

¹¹ Νεαρ. 1 κεφ. 1. 4. [Κρ α σ σ ᾶ ς § 258. ζ: «ὁ ἑνιαυτὸς ἄρχεται παρ' ἡμῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως». Ἡ Νεαρὰ κεφ. 1 λέγει: «Εἰ δέ τις, ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθεὶς ἑνιαυτὸν ὄλον ἐλκύσει, μὴ πρῶτων τοῦτο, ὅπερ προσετάχθη...». — Α. Π. 108 <1906>. Ἐφ. Πατρ. 443 <1911>. Ἐφ. Ἀθ. 1676 <1905>, δεχομένη ὅτι ἡ προκειμένη διάταξις τῆς Νεαρᾶς εἶναι ποινικὴ καὶ δὲν ἰσχύει σήμερον].

Δημοσίου καὶ δὴ καὶ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου συμπεριλαμβανομένου¹.

2. Ἡ μετ' ἀνδρὸς ἐν ἀθεμίτῳ σαρκικῇ σχέσει συζῶσα γυνὴ ἀπόλλυσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς καταλειφθὲν αὐτῇ².

3. Πρόσωπα, συζῶντα ἐν ἀπηγορευμένῳ γάμῳ ἀπολλῶσιν ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου τὰ παρὰ τοῦ ἐνὸς τῶ ἐτέρῳ καταλειπόμενα³.

4. Ἐξασθένηοις τῆς πρὸς ἀπονομὴν βουλήσεως.

§ 673.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἐγκατάστασις τις ἀνεκλήθη οὐχὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τύπον. Παρὰ τὴν ἀνάκλησιν ἡ ἐγκατάστασις ἔρρωται μὲν, καθ' ὅσον ἀποκλείει τοὺς κατόπιν καλουμένους δὲν ἔρρωται ὁμως ὑπὲρ τοῦ ἐγκαταστάτου, ἅτε ἀμοιροῦντος τῆς κυρίας τοῦ κληρονομουμένου βουλήσεως, τούτου δ' ἔνεκα ἡ κληρονομία περιέρχεται εἰς τὸ Δημόσιον¹. Ἄλλως ἔχει ἐπὶ τῶν κληροδοσιῶν· αὐταὶ καὶ δι' αὐτοῦ ἀνακλήσεως καθίστανται ἀνίσχυροὶ παραμένουσαι οὕτῳ τῶ βεβαρημένῳ (§ 640). Ἐπίσης δ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς

§ 672 ¹ L. 10. 11. 18 D. h. t., L. 17 § 2 D. de usur. 22. 1, L. 59 § 1 D. ad leg. Falc. 35. 2, L. 3 pr. § 1-4 D. de I. F. 49. 14, L. 40 eod., L. 103, L. 123 § 1 D. de leg. I^o. Τὸ λεγόμενον fideicommissum tacitum. Πρβλ. Keller σ. 408-414, Zimmermann σ. 375 (ὁ τελευταῖος ὑπὲρ τοῦ ἀνεφαρμόστου).

² L. 14 D. h. t., L. 41 § 1 D. de test. mil. 29. 1. Πρβλ. Savigny II σ. 557 ἐπ., Keller σ. 407 ἐπ., Vangerow ἀφ. I A. 10, Wächter σ. 53-56, Derhnburg III § 60 σημ. 11. Γ^o ὁ τελευταῖος συγγραφεὺς φρονεῖ ὅτι τοῦτο ἰσχύει μόνον ἐπὶ ἀξιοποιῶν σαρκικῶν σχέσεων. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ συντάσσεται καὶ ὁ Κρασᾶς § 259. β., ἀλλ' ἀπορον πῶς ἐξάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ διάταξις ἀργεῖ ἐν γένει παρ' ἡμῖν μὴ ἰσχύουσα οὐδ' ἐπὶ μοιχείας, αἰμομιξίας καὶ τῆς πρὸς κοινὸν σκάνδαλον συνοικήσεως τοῦ ἀρθρ. 658 τοῦ Ποιν. Νόμου, ἥτοι αὐτῶν τούτων ἀκριβῶς τὸν ποινικῶς τιμωρουμένων σήμερον περιπτώσεων σαρκικῆς συναφείας.—Ἐφ. Πατρ. 107 <1911>. Ἐφ. Ἀθ. 825 <1922>].

³ L. 4 C. de incest. nupt, 5. 5, L. 2, § 1. 2, L. 13 D. h. t., L. 128 D. de leg. I^o. Wächter σ. 54, Zimmermann σ. 380 (ὑπὲρ τοῦ ἀνεφαρμόστου).

§ 673 ¹ L. 3 D. de his quae in test. del. 28. 4, L. 12, L. 16 § 2 D. h. t., L. 4 C. h. t. Κατὰ τὰ τρία πρῶτα τῶν χωρίων τούτων οὐδ' ἐν τῇ διαγραφῇ (inducere) τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐγκατασταθέντος κληρονόμου κεῖται ἡ προσήκουσα

ἐγκαταστάσεις, τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἐπὶ ἄλλων περιπτώσεων, καθ' ὅς ἐλλείπει ἡ κυρία τοῦ κληρονομουμένου βούλησις, ἐν

ἐκδήλωσις τῆς πρὸς ἀνάκλησιν βουλήσεως, ἐντεῦθεν δὲ μόνον ἀναξίотης ἐπέρ-
χεται. [Οὕτω καὶ Α. Π. 82 <1874>, ἥς ὁμοως τὸ συμπέρασμα, ὅτι μὴ ἰσχυο-
σῆς τῆς δημεύσεως, ἢ κληρονομικῆ περιουσία περιέχεται εἰς τοὺς ἐξ ἀδια-
θέτου κληρονόμους, εἶναι ἐσφαλμένον, διότι δὲν ἐκλείπει ἢ ἐκ διαθήκης δια-
δοχῆ, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἢ ἐξ ἀδιαθέτου. Πρβλ. καὶ ἄνωτ. § 669 σημ. 3α τὴν
ἐμὴν παρατήρησιν]. Ἐν τίνι σχέσει διατελοῦσι πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ἕτερα,
ἅτινα λέγουσιν ἢ φαίνονται λέγοντα τὸ ἐναντίον, L. 2 D. de his quae in test.
del. 28. 4, L. 2 § 8, L. 8 § 3 D. de B. P. s. t. 37. 11, ἀμφίβολον. Ἀποκρου-
στὲν θεωρῶ τὴν ὑπ' ἐνίων ἐπιχειρουμένην διάκρισιν, ἂν ὁ κληρονομούμενος
διαγράψας τὸ ὄνομα ἐσκόπει ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἐγκατάστασιν ἢ νὰ κηρύξῃ
ἀνάξιον τὸν ἐγκατάστατον· διότι ἀκριβῶς ἐν τῇ δηλώσει τῆς ἀναξίотης
περιέχεται ἀνάκλησις. [Τοιαύτη γνώμη ἐξηγῆθη καὶ ὑπὸ τοῦ Νικ. Π. Δ η-
μ η τ ρ α κ ο π ο ὑ λ ο υ ἐν Νομικῇ Διακοπούλου V. σ. 32 (=Νομ. Ἐνασχ. I σ.
225) τῇ βοηθειᾷ τῶν Βασιλικῶν (60. 42) 12 καὶ τῶν ὑπὸ τὸ θέμα τοῦτο σχολίων.
Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἀπόπειρα αὕτη πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς βυζαντια-
κῆς ὕλης ἐν τῇ λύσει τοῦ ζητήματος ἡστόχισε τοῦ σκοποῦ· διότι τὰ εἰρημένα
σχόλια συγγέοντα τὴν περίπτωσιν τῆς διαγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ κληρονό-
μου, περὶ ἧς πρόκειται ἐνταῦθα, πρὸς τὴν διαγραφὴν τῆς διαθήκης (δρ. ἄνωτ.
§ 564 σημ. 8) καὶ αὐτὸ τῆς ἐσφαλμένης ταύτης βάσεως ὀρμημένα ἀναγκά-
ζονται πρὸς συμβιβασμὸν συγχρουομένων δῆθεν χωρίων νὰ καταφύγωσιν εἰς
τὴν ἀναζητήσιν τῆς προθέσεως τοῦ κληρονομουμένου καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὴν
διάκρισιν, ἣν δι' εὐστόχου παρατηρήσεως ἀπορρίπτει ὁ Windscheid. Ὡς
πρὸς δὲ τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Βασιλικῶν ἐνθ. ἄνωτ.
«(ὡ) πληρώσας τὴν διαθήκην» ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ Πανδέκτῃ «peractō testamen-
to» καὶ ἣτις φαίνεται ἀναιροῦσα τὴν κατωτέρω γνώμην τοῦ Krüger καὶ Le-
ist, προηγούντα τὰ ζητήματα, ἂν αὕτη εἶναι τῷ ὄντι σκόπιμος ἀλλοίωσις τοῦ
ἀρχικοῦ κειμένου καὶ ἂν ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἀκριβῆς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἐκδό-
σεως τῶν Βασιλικῶν, πληρούσης τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κριτικῆς, στερούμεθα δυ-
στυχῶς εἰσεῖται κατ' ἀκολουθίαν ὅχι πᾶσα ἀπόκλεισις ὑπὸ τοῦ Corpus iuris
civilis εἶναι ἀξιώπιστος ἀνευ περαιτέρω ἐξελέξεως]. Τοῦναντίον δύναται τις νὰ
δεχθῇ ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν (πρβλ. Keller σ. 441, P. Krüger kritische
Versuche im Gebiete des römischen Rechts σ. 11) ὁ Krüger, ἐνθ. ἄνωτ.
σ. 12, καὶ ὁ Leist, Συνέχ. Glück Serie der Bücher 37 καὶ 38 IV σ. 276
(πρβλ. σ. 223 ἐπ.), ἀνάγουσι τὴν L. 2 § 7 καὶ L. 8 § 3 D. de B. P. s. t. εἰς
τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἢ διαγραφὴ ἐγένετο πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς δια-
θήκης (πρβλ. L. 1 § 1. 2. 4 D. de his quae in test. delentur 28. 4)· ἐπίσης
Körpen σ. 150. Πρβλ. καὶ Schirmer Zeitschr. des Sav.—Stift. V σ.
9 ἐπ. Ἐν τῷ ὄντι ὑπάρχει ἀντίφασις, οὐδεμίαν ἐχομεν ἀφορμὴν, ὅπως ἄρωμεν
ταύτην ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, ἐν ᾧ ἐνδείκνυται ἐξωτερικῆ τις συνδιαλλαγὴ ἐν τού-
τῳ, ὅτι τὰ περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ Δημοσίου πραγματευόμενα χωρία ἀνάγον-
ται εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχουσι πρόσωπα, ἅτινα ὁ ἀνάξιος ἀπέ-
κλεισε τῆς κληρονομίας.

ᾧ ἢ τελευταία διάταξις ἔχει κατὰ τύπον νόμιμον ὑπόστασιν, ἐδέξατο οὐχὶ ἀναξίότητα, ἀλλ' ἀνίσχυρον, οὕτω δὲ ἢ κληρονομία ἀπονέμεται, ὡς ἔδει ν' ἀπονεμηθῆ, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ἢ διάταξις αὐτῆ².

Γ. Νομικὴ σχέσις ἐπὶ ἀναξιώτητος.

§ 674.

Αἱ νομικαὶ τῆς ἀναξιώτητος ἐνέργειαι ἐπέρχονται ἀφ' ἑαυτῶν. Προκειμένου ειδικώτερον περὶ κληρονομίας, ὁ εἰς ὃν αὕτη περιέρεται ἀναλαμβάνει ἄνευ ἐτέρου τινὸς προαπαιτουμένου τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα καὶ τὰς κληρονομικὰς ὑποχρεώσεις, ἐν ᾧ ὁ ἀνάξιος δὲν διατηρεῖ ἢ τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου¹. Πᾶσα ὑπὸ τοῦ ἀναξίου γενομένη διάθεσις τῆς κληρονομίας εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς ἄκυρος². Αἱ διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν προσγενόμεναι αὐτῷ ἀπώλειαι δὲν ἀποκαθιστῶνται, εἰ μὴ ὅταν ἐξαιρετικῶς δὲν εἶναι ἔνοχος δόλου³. Ὡς πρὸς τοὺς καρπὸν εὐθύνεται κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ κακῆς πίστεως νομέως, ἐν δὲ τῇ εἰρημένῃ ἐξαιρετικῇ περιπτώσει κατὰ τοὺς

² Ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἐλλειπούσης προϋποθέσεως ἢ τῆς πλάνης (περὶ τὰ παραγωγικὰ αἰτία) καί, ὡς δέον νὰ δεχθῶμεν, τῆς βίας. Περὶ τῆς τελευταίας περιπτώσεως ὄρ. § 548 ἀρ. 1, περὶ δὲ τῆς πρώτης § 548 ἀρ. 2. § 556. Ὅτι ὁμως ἐν τῷ θέματι τῆς πεπλανημένης προϋποθέσεως ἀπαντᾷ ἐν ταῖς πηγαῖς καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀναξιώτητος L. 46 pr. D. de I. F. 49. 14), τοῦτο παρατηρήθη ἤδη ἐν § 548 σημ. 16. Καὶ ἐνταῦθα δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ ἢ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει λεχθεῖσα ἐξωτερικὴ συνδιαλλαγή. — Οἱ συγγραφεῖς συγκαταλέγουσι συνήθως εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς ἀναξιώτητος καὶ τὰς περιπτώσεις ἐκείνας ἐλλείψεως προϋποθέσεως, καθ' ὅσιν ἢ κληρονομία ἢ τὸ κληροδόθημα περιέρονται κατὰ κανόνα εἰς τοὺς ἐκ τῆς τελευταίας διατάξεως βλαπτομένους, ἦτοι: L. 5 § 2 D. h. t., L. 28 § 1, L. 32-36 D. de excus. 27. 1, L. 25 i. f. C. de leg. 6. 37. L. 1 § 3 D. ubi pup. 27. 2. L. 12 § 4 D. de rel. 11. 7. Ὅρ. ἐξ ἐναντίας § 669 σημ. καὶ πρβλ. προσέτι § 636.

§ 674 ¹ L. 9 § 2, L. 18 § 1 D. h. t., L. 8. 9 C. h. t., L. 29 § 2 D. de don. 39. 5, L. 29 § 1, L. 43 D. de I. F. 49. 14, Neaq. 1 κεφ. 1 § 4. L. 43 § 3 D. de vulg. 28. 6. S e u f f. Arch. LIV. 155 RG.

² L. 47 § 5 D. de adm. et per. 26. 7.

³ L. 8, I. 17, L. 18 § 1 D. h. t., L. 29 § 1 D. de I. F. 49. 14, L. 21 § 4 D. de SC. sila l. 2°. 5.

κανόνας τοῦ καλῆς πίστεως νομέως⁴. Ὁ κτώμενος τὴν κληρονομίαν βαρεῖται καὶ ταῖς κληροδοσίαις⁵, ὡς ταῖς ἐπιλοίποις κληρονομικαῖς ὑποχρεώσεσι. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναξιότητος δὲν ἀποκλείονται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀναξίου⁶ οὐδὲ διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας⁷.

II. Αἰτία θανάτου δωρεά*.

§ 675.

Ἡ περὶ τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς διδασκαλία ἀποτελεῖ παράρτημα τῆς περὶ κληροδοσιῶν τοιαύτης. Μετὰ τῆς κληροδοσίας κοινὸν ἔχει ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ τὴν ταυτότητα τοῦ σκοποῦ ὡς ἐκείνη, ἐξυπηρετεῖ τὴν μετὰ θάνατον τάξιν τῶν περιουσιακῶν σχέσεων, ὡς ἐκείνη ἀπονέμει ὅτι ὁ ἀπονέμων ἀδυνατεῖ τοῦ λοιποῦ αὐτὸς νὰ ἔζη¹. Ἀλλὰ πρὸς ἐπίτευ-

⁴ L. 17, L. 18 pr. D. h. t., L. 1 C. h. t., L. 46 D. de H. P. 5. 3.

⁵ L. 9 D. de SC. Silan. 29. 5, L. 50 § 2 D. de leg. 1°, L. 3 § 4, L. 14 D. de I. F. 49. 14.

⁶ L. 22 D. de SC. Silan. 29. 5, L. 26 D. de lege Corn. de fals. 48. 10.

⁷ Οὕτως ἡ ἀρχουσα γνώμη, Puchta § 558. d, Arndts § 520 σημ. 4. Brinz I ἐκδ. σ. 863, Sintenis § 205 σημ. 1, Köppen Erbrecht σ. 323 [Παπαρηγόπουλος § 872, Κρασσᾶς § 256] ἀμφισβητοῦν καὶ μᾶλλον ἐναντίως Keller σ. 418. Ὁμολογητέον ὅτι τὰ παρὰ τοῖς ἀνωτέρω συγγραφεῦσι μνημονευόμενα χωρία (L. 9 § 2, L. 18 § 1 D. h. t., L. 29 § 1 D. de I. F. 49. 14, L. 8 C. h. t., L. un § 12 C. de cad. toll. 6. 51, Neaq. 1 κεφ. 1 § 4) οὐδεμίαν παρέχουσι ἀπόδειξιν τοῦ τεθέντος ἀξιώματος ὑπὲρ αὐτοῦ ὅμως συνηγορεῖ ἡ ὅλη διασκευὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀναξιότητος. Ὁ ἀνάξιος εἶναι τιμωρητέος, δὲν πρέπει δὲ ἐκ τῆς ὀρέξεως αὐτοῦ νὰ ἐξαορτᾶται, ἂν θὰ ἐκτελεσθῆ κατ' αὐτοῦ ἡ διάταξις τοῦ νόμου ἢ ὄχι. Ἐξαίρεσιν ἐπομένως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν μόνον ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς § 673.

* Ὁρ. τὰς ἀνωτ. ἐν II § 639 παραθέσεις πρὸς δέ: Schirach Arch. für civ. Pr. II σ. 297 ἐπ. (1819), Heimbach RLex. IX σ. 709 ἐπ. (1855), Keller Institutionen σ. 343-357 (1861). Διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς: Seuff. Arch. XLVIII. 41 (RG). [Καλλιγᾶς III (ἐκδ. 3) § 137 ἐπ., Παπαρηγόπουλος Ἐνοχ. Β' (ἐκδ. 3) § 298 ἐπ., Κρασσᾶς § 334-339].

¹ Festus s. v. mortis causa stipulatio: «cuius mors fuit causa». § 675 Τούτου ἀκριβῶς ἔνεκα ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος δωρεὰ εἶναι δικαιοπραξία αἰτία θανάτου (I § 69, ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τὸν ἀρ. σημ. 6). Ἄλλοι θεωροῦντες ὡς τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς αἰτίας θανάτου δικαιοπραξίας ὅτι περιέχει παραχώρησιν ἐκ τῆς κληρονομίας καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐνεστώσης περιουσίας (σημ. 2)

ξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἢ αἰτία θανάτου δωρεὰ μετέρχεται μέσα ἄλλα ἢ ἡ κληροδοσία—τὴν σύμβασιν ἀντὶ τῆς μονομεροῦς διατάξεως, τὴν παραχώρησιν ἐκ τῆς ἐνεστώσης περιουσίας ἀντὶ τῆς ἐκ τῆς κληρονομίας παραχωρήσεως². Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο διαφέρει καὶ τῆς κληροδοτικῆς συμβάσεως (§ 632)· διαφέρει δὲ πρὸς τούτοις κατὰ τὸ ἀνακλητόν, ὅπερ παρ' αὐτῇ ἀπαντᾷ κατὰ κανόνα³.

Ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς ἐξάγεται ὅτι ἡ ὑπόστασις αὐτῆς ἤρηται ἐκ τῆς μὴ ἐπιβιώσεως τοῦ δωρητοῦ⁴. Ὡς πᾶσα ἄλλη αἰτία θανάτου διάθεσις, εἶναι παροχὴ εἰς τὸ πρόσωπον ὡς τοιοῦτο, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐὰν ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου τοῦ δωρητοῦ μὴ ὑπάρχη πλέον

δέχονται τὴν αἰτία θανάτου δωρεάν, «καίπερ τελουμένην καὶ ὀνομαζομένην mortis causa, ὡς negotium inter vivos». Unger § 77 σημ. 13. Ὁρ. καὶ v. Schröter Zeitschr. f. Civ. u. Pr. II σ. 104 ἐπ., Savigny Syst. IV § 144 [ὀλόκληρος ἡ περὶ αἰτία θανάτου δωρεᾶς διδασκαλία τοῦ Συστήματος τοῦ Savigny μετηνέχθη ἐν μεταφράσει εἰς Θέμιδα Σγούτα IV σ. 258-282] Zrodowski röm. Privatr. II σ. 258. 262.

² Ἐν τῇ αἰτία θανάτου δωρεᾷ «praesens praesenti dat», L. 38 D. h. t. 39. 6. Θεοφ. § I. περὶ δωρεῶν 2. 7: «ἀπὸ ζῶντος εἰς ζῶντα γίνεται». Τοῦτο ἀληθεύει καὶ ὁπόταν ἡ αἰτία θανάτου δωρεᾷ γίνηται ὑπὸ τὴν ἀναβλητικὴν αἴρεσιν τῆς μὴ ἐπιβιώσεως τοῦ δωρητοῦ (II § 369 σημ. 2)· διότι τότε παραχωρεῖται ὑπὸ αἴρεσιν δικαίωμα. Πρβλ. Unger § 77 σημ. 11. 14. Seuff. Arch. XL. 297. Ἰσχύει ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἡ δωρεὰ ἀπέναντι προσωνομολογημένης κληρονομικῆς συμβάσεως; Ναι: Seuff. Arch. XL. 216· ὄχι: αὐτ. XXIX. 44· ὄρ. καὶ XVIII. 88 [Απ. Π. 157 <1912>]. Ἐφ. Πατρ. 413 <1914>].

³ Ὁρ. ἀνωτ. II § 369 σημ. 4. 5. Πρβλ. H a s s e Rhein. Mus. III σ. 17 ἐπ. 378, H a r t m a n n Erbverträge σ. 73 ἐπ. [Πρβλ. Γ. Α. Μπαλῆν: Περὶ ἀνακλήσεως αἰτία θανάτου δωρεῶν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων XX σ. 207 ἐπ. 223 ἐπ. (=Μελέται I σ. 131 ἐπ.) Περὶ ἀνακλήσεως τῶν αἰτία θανάτου δωρεῶν ὄρ. ἀνωτ. § 369, ἐνθα καὶ περὶ παραιτήσεως τοῦ τῆς ἀνακλήσεως δικαίωματος. Α. Π. 166 <1908>, καθ' ἣν καὶ παραδοθέντων τῷ δωροεδόχῳ τῶν αἰτία θανάτου δωρηθέντων δὲν ματαιοῦται τὸ τῆς ἀνακλήσεως δικαίωμα. Ἐφ. Ἀθ. 314 <1906>, 1672 <1906>, 1263 <1907>, 312 <1919>, (σιωπηρὰ παραιτήσις ἀνακλήσεως) 534 <1922>, Ἐφ. Πατρ. 576 <1908>, Ἐφ. Ἀθ. 648 <1914> Παραιτήσις τοῦ τῆς ἀνακλήσεως δικαίωματος ἐπὶ τῶν μεταξὺ συζύγων αἰτία θανάτου δωρεῶν εἶναι ἀνίσχυρος. Ἐφ. Πατρ. 556 <1911>].

⁴ L. 32 D. h. t. Βασ. (47. 3). λβ'. «Ἐὰν ὁ θάνατος μὴ ἐπακολουθήσῃ, τὸ τέλειον οὐκ ἔχει ἡ θανάτου αἰτία δωρεά». L. 7, L. 27, L. 35 § 2, L. 42 § 1 D. h. t., Paul. sentent. III 7 § 2.

ὁ δωρεοδόχος⁵. Ἐκ τοῦ σκοποῦ δὲ τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τοῦ χρόνου προϊόντος μετηνέχθησαν εἰς αὐτὴν ἐν μεγάλῳ μέτρῳ αἱ νομικαὶ περὶ κληροδοσιῶν ἀρχαὶ καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν, ἀφ' οὗ ἐπραγματεύθημεν ἤδη περὶ αὐτῆς ἐν τῇ περὶ δωρεᾶς διδασκαλίᾳ (II § 369), ἀναγκαζόμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐπανέλθωμεν ἄπαξ ἔτι εἰς τὰ κατὰ ταύτην.

§ 676*.

1. Ἡ ἱκανότης πρὸς σύστασιν αἰτία θανάτου δωρεᾶς καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ τιμηθῆναι διὰ τοιαύτης ὑπόκεινται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς περὶ τὴν κληροδοσίαν ἱκανότητος, ἐφ' ὅσον οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ἀπορρέουσιν ἐκ ποινικοῦ λόγου¹. Ἡ ἱκανότης τοῦ ὑπεξουσίου περὶ τὸ διαθέτειν ἐκ τελευταίας βουλήσεως τὴν στρατιωτικὴν κτῆσιν ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν αἰτία θανάτου δωρεᾶν².

⁵ Ὁρ. ἀνωτ. II § 369 σημ. 1.

* W. Müller über die Natur der Schenkung auf Todesfall σ. 29 ἐπ. Hasse Rhein. Mus II σ. 353 ἐπ. III σ. 378 ἐπ. v. Schröter Zeitschr. f. Civ. u. Pr. II σ. 112 ἐπ. Savigny Syst. IV § 172. 173, Keller Institutionen σ. 352 ἐπ. Mayer Legate § 14, Vangerow II § 562. 563.

¹ Μόνον ἐπὶ τοσοῦτον. Οὕτω π. γ. ἡ ὑπὸ ἀνίθου auctoritate tutoris γενο- § 676
μένη αἰτία θανάτου δωρεᾶ δὲν εἶναι ἄκυρος (L. 1 § 1 D. de tutelae 27. 3), ὁ δὲ ὑπεξούσιος δύναται νὰ δωρήσῃται αἰτία θανάτου ἐκ τοῦ χρηματίου συναιέσει τοῦ πατρὸς (L. 7 § 4 D. de don. 39. 5, L. 25 § 1 D. h. t., πρβλ. § 539 σημ. 8). Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ κειμένῳ τεθὲν ἀξίωμα δὲν ἐκφράζεται ἐν ταῖς πηγαῖς ὑπὸ τοιαύτην γενικότητα. Ἄλλ' ὅρ. L. 7 D. h. t., L. 32 § 7 D. de don. i. v. e. u. 24. 1, L. 9, L. 22, L. 35 pr., L. 36 D. h. t. Vat. f. 259' Νεαρ. 87, L. 7 cit. Βασ. (47. 3) ζ'. «Ἐάν ὁ δωρησάμενος κεφαλικῇ περιπέσῃ τιμωρίᾳ, ἡ δωρεᾶ ἀνατρέπεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αἱ λοιπαὶ δωρεαὶ μὴ γενομένηαι δι' ὑποψίαν ποινῆς ῥθωνται» L. 9 cit. Βασ. (47. 3) θ'. «Οἱ δυνάμενοι ληγάτα λαμβάνειν καὶ θανάτου αἰτία δωρεᾶν λαμβάνουσιν». Τὰς λύσεις τῶν χωρῶν τούτων δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν καὶ ἔνεκα ἰδίως τῶν ἐν σημ. 13 παραθεμένων χωρίων νὰ δεχθῶμεν ὡς ἀναγνώρισιν ἀρχῆς. Ἄλλοι ὅμως δὲν προγοροῦσι μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Πρβλ. Hasse II σ. 360 ἐπ., Schröter σ. 118 ἐπ., Savigny σ. 259 ἐπ., Vangerow § 562 σ. 566. [Ταῦτα μετεβλήθησαν παρ' ἡμῶν διὰ τοῦ νόμου ΓΨΗ'. Ὁρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 539 σημ. 4].

² L. 15 D. h. t., L. 7 § 6 D. de don. 39. 5, L. 32 § 8 D. de don. i. v. e. u. 24. 1.

2. Ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ ἐγκύρωσ δύναται νὰ καταρτισθῆ καὶ ὑπὸ τύπον κωδικέλλου³.

3. Ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ ῥυθμίζεται ἀπέναντι τῶν κληρονομικῶν δανειστῶν καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ κληροδοσία, ἐκτελεῖται δηλονότι μόνον μετὰ τὴν ἀπότισιν ὄλων τῶν κληρονομικῶν χρεῶν⁴. Ἀπέναντι δὲ τῶν κληρονόμων λογίζεται ἐπίσης ὡς κληροδοσία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τε τὴν παραβίασιν τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων⁵ καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ φαλκιδίου τετάρτου⁶. Θεωρεῖται τέλος ὡς κληροδοσία ἀπέναντι τῶν

³ Τ. ἔ. ἐιδικώτερον : ἐὰν ἡ δωρεὰ ὑπερβαίῃ τοὺς 500 χρουσοῦς, ὁ τύπος τῆς δικαστικῆς ἐμφανίσεως (ἀνωτ. II § 367 ἀρ. 2) δύναται ν' ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ τύπου τοῦ κωδικέλλου. L. 4. C. h. t., διάταξις Ἰουστινιανοῦ. [Σύμφωνοι Καλλιγγᾶς ἐνθ. ἀνωτ. § 140, Παπαρηγόπουλος ἐνθ. ἀνωτ. § 310, Κρασσᾶς § 336. Α. Π. 136 <1853>, 384 <1855>, 77 <1857>, 46 <1907>]. Ἄλλοιαι γνώμαι περὶ τοῦ περιεχομένου τῆς διατάξεως ταύτης: 1) ὁ διὰ ταύτης συγχωρούμενος ἐναλλακτικὸς τύπος δὲν εἶναι ὁ τοῦ κωδικέλλου, ἀλλ' ἡ πρόσληψις ὅ (ικανῶν) μαρτύρων. Οὕτω Schröter σ. 144. 150, Vangerow § 563 σημ. ἀρ. II, Sintenis III § 216 σημ. 21. Ἐναντίο Hasse Rhein. Mus. III σ. 410, Savigny Syst IV σ. 233, Heimbach ἐνθ. ἀνωτ. (§ 675) σ. 717. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲν κατονομάζει βεβαίως τὸν κωδικελλικὸν τύπον, ἀλλ' ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ τῆς προσλήψεως πέντε μαρτύρων· λέγει ὅμως τοῦτο ἔξομοιῶν τὴν αἰτία θανάτου δωρεᾶν πρὸς τὰς κληροδοσίας. 2) Ἄλλοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ἐν L. 4 cit. ἀναφερόμενος τύπος δὲν εἶναι μόνον ἐπιτετραμμένος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένος ὡς πρὸς πᾶσαν αἰτία θανάτου δωρεᾶν. Ἡ πρότερον ἴλιαν διαδεδομένη αὕτη γνώμη ὑποστηρίζεται ἔτι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὑπὸ Müller σ. 27. 28, Wiederhold Zeitschr. f. Civ. u. Pr. XV σ. 96 ἐπ., Wächter II σ. 825 καὶ ἐν ταῖς ἀποράσεσι παρὰ Seuff. Arch. VII. 211. 236, XV. 146 ἀρ. I, πρβλ. XII. 31, ἀνεσχευάσθη ὅμως ἐκ βάρθρον ὑπὸ Schröter σ. 133 ἐπ., Savigny σ. 262, Vangerow ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. I, Πρβλ. καὶ Hasse Rhein. Mus. σ. 9. 493. Seuff. Arch. XXXIII 48 καὶ παραθέσεις αὐτ., XXXIV. 317, XXXVIII. 237, XXXIX. 319, Eintscheid d. SG. XV σ. 218 = Seuff. Arch. XLI. 278). [Περὶ τοῦ τύπου τῆς συστάσεως τῆς δωρεᾶς κατὰ τὸ σημερινὸν δίκαιον ὄρ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. II § 367 σημ. 3. Πρβλ. καὶ I. Εὐκλεῖ εἰδη ν ἐν Θεμ. ιδ. I Ἀγγελοπούλων XII σ. 575].

⁴ L. 17 D. h. t. Βασ. (47. 3). ἐζ'. «Εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τῷ περιγράψαι τοὺς δανειστάς ὁ χρεώστης δωρήσεται θανάτου αἰτία, ἀνατρέπεται τοῖς ληγάτοις γὰρ ἔοικε· ληγάτον δὲ ἐκ τῆς τοῦ ἀπόρου διαθήκης οὐ δίδοται». L. 66 § 1 D. ad leg. Falc. 35. 2.

⁵ Πρβλ. L. 1 § 1. 5. D. si quid in fr. patr. 38. 5, L. 18 § 1 D. de B. P. c. t. 37. 4, L. 3 pr., L. 5 § 7, L. 20 pr. D. de leg. praest. 37. 5. Ὅρ. περαιτέρω § 581 σημ. 2. [Α. Π. 157 <1912>].

⁶ Ὅρ. § 650 σημ. 2. Πρβλ. Gai. II. 225. 226. [Α. Π. 408 <1901>].—Ὅτι ἡ

κληροδοσιῶν, δύναται τ. ἔ., ὡς ἡ κληροδοσία, νὰ βαρηθῇ διὰ κληροδοσίας⁷.

4. Ἐπὶ τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς ἐφαρμόζονται τὸ ἐπὶ κληροδοσιῶν ἰσχύον δικαίωμα τῆς προσαυξήσεως⁸, τὰ ἐπὶ κληροδοσιῶν ἰδιάζοντα εἰς τὰς αἰρέσεις⁹, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ συμβιβασμοῦ περὶ κληροδοτηθείσης διατροφῆς ἄνευ δικαστικῆς ἐπικυρώσεως¹⁰, ἡ ὑποχρέωσις πρὸς παροχὴν ἀσφαλείας ἐπὶ κληροδοτηθείσης ἐπικαρπίας¹¹.

5. Ἡ αἰτία θανάτου δωρεᾶ ἀπόλλυται δι' ἀναξιότητα δι' οὓς καὶ ἡ κληροδοσία λόγους¹².

Παρὰ τὴν πολυμερῆ ταύτην πρὸς τὰς κληροδοσίας ἀφομοίωσιν ἡ αἰτία θανάτου δωρεᾶ δὲν συνεταυτίσθη ποσῶς πρὸς τὴν κληροδοσίαν, μεταξὺ δὲ τοῦ ἐπ' αὐτῆς καὶ τοῦ ἐπὶ κληροδοσιῶν ἰσχύοντος δικαίου σπουδαῖαι ὑπολείπονται διακρί-

δωρεᾶ αἰτία θανάτου ὑπόκειται εἰς φαλκίδευσιν καὶ ἂν ὁ δωρητὴς παρητήσατο τὸ δικαίωμα τῆς ἀνακλήσεως, ὅρ. γνωμοδότησιν Π. Ἀγγελετοπούλου ἐν Ἐφ. Ἐλ. καὶ Γαλλ. Νομολογίας XXXVIII σ. 297 ἐπ.].

⁷ Ὁρ. § 626 σημ. 6 καὶ πλὴν τῶν αὐτ. μνημονευομένων χωρίων L. 1 C. h. t., L. un. § 8 C. de cad. toll. 6. 51. Seuff. Arch. II. 210.

⁸ L. un. § 14 C. de cad. toll. 6. 51.

⁹ Μουκίσιος ἀσφάλεια: Νεαρ. 22 κεφ. 44. Ἐφεσεις τῆς *condictio iurisiurandi*: L. 8 § 3 D. de cond. inst. 28. 7 (πρβλ. ἄνωτ. I § 94 σημ. 15). Δὲν φαίνεται ἄγαν τολμηρὰ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἐν ταῖς λύσεσι ταύταις ἐνυπάρχει ἡ ἐκδήλωσις ἀρχῆς. Ὁρ. καὶ Vangerow § 562 ἐν τέλ., καὶ πρβλ. ἄνωτ. I § 92 σημ. 9, § 94 σημ. 16.

¹⁰ L. 8 § 2 D. de transact. 2. 15. Πρβλ. ἄνωτ. II § 414 σημ. 11. [Πρβλ. ἄνωτ. § 660 σημ. 18.—Καὶ ἐνταῦθα ὁ Κρασσᾶς § 337 i. f. δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 107 Πολ. Δικ.].

¹¹ L. 1 § 2 D. usufr. quemadm. 7. 9. Πρβλ. ἄνωτ. I § 204 σημ. 6.

¹² Ἄλλως ἡ ἀρχουσα γνώμη καὶ τῷ ὄντι ὁ ἐν τῷ κειμένῳ θεθεὶς κανὼν δὲν ἐκφράζεται ἐν ταῖς πηγαῖς ὑπὸ τοιαύτην γενικότητα. Δηλοῦται ὅμως ἐν Νεαρ. I κεφ. 1 § 2 ὡς πρὸς τὴν ἐν § 671 ὑπ' ἀριθ. 7 μνημονευθεῖσαν περίπτωση, χωρὶς τὸ παραπαν νὰ τονίζηται ὅτι τοῦτο εἶναι τι ἰδιάζον. Ἡμιστὰ ὀρθῶς ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου δόξης τὴν L. 5 § 17 D. de his quae ut ind. 34. 9. «Qui mortis causa donationem accepit a testatore, non est similis in hac causa legatario». Ἐν τῷ θέματι τοῦ χωρίου τοῦτου πρόκειται περὶ ἀπωλείας τοῦ κληροδοτήματος λόγῳ προσβολῆς τῆς διαθήκης (§ 671 ἀρ. 1). Ἀλλὰ διὰ τῆς προσβολῆς τελευταίας τινὸς διατάξεως βεβαίως μόνον τὸ διὰ ταύτης καταλειφθὲν ἀπόλλυται. Ὅτι ἡ λύσις δὲν ἐλήφθη ἐκ τῆς φύσεως τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς προκύπτει σαφέστατα ἐκ τῆς

σεις¹³. Ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ λαμβάνει ὑπαρξιν μόνον διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ δωρεοδόχου¹⁴, ἀποκτᾶται δ' ἐξ ἄλλου διὰ τῆς ἀποδοχῆς ταύτης¹⁵. Δύναται, ἂν ἡ ἀξία τοῦ ἑαυτῆς ἀντικειμένου μὴ ᾖ ἀνωτέρα τῶν 500 χρυσῶν, νὰ καταρτισθῇ ἀτύπως¹⁶. Ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα τοῦ δωρησασθαι καὶ τοῦ λαβεῖν δωρεὰν ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1 ῥηθείσης ἐξαιρέσεως

§ 18 eod., καθ' ἣν διὰ τῆς προσβολῆς τῆς διαθήκης ἀπόλλυται καὶ αὐτὴ ἢ ἐν ταύτῃ ὀριζομένη *mortis causa capio* (τὸ *condicionis implendae gratia* καταλειφθέν). Οὕτω τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον ἀποδεικνύει τὸν αἰτίον ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ κανόνος. [Πρβλ. καὶ Α. Π. 155 <1896>, ἐν ᾗ ὁμοῦς ἡ ἐπικλήσει ὁλοῦς ἄλλοτριῶν νόμον ἐξαγγελλομένη ἀκυρότης δὲν δικαιολογεῖται].

¹³ Οἱ ἀρχαῖοι νομικοὶ ἤριζον περὶ τὸ ζήτημα, μέχρι τίνος σημείου εἶναι ἐπιτετραμμένη ἡ ὑπαγωγή τῆς αἰτίας θανάτου δωρεᾶς εἰς τὸ κληροδοτικὸν δίκαιον. Τὴν διαμάχην ταύτην ἔλυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπὲρ τῆς εὐρύτερας γνώμης (L. 37 pr. D. h. t.), L. 4 C. h. t., § 1, L. de don. 2. 7, Neaq. 87 pr. Ἐν τῇ ἐκφράσει ὁμοῦς ὑπερβαίνει τὸ προσηκόν κατὰ τρόπον, παρέχοντα τὸ ἐνδόξιμον νὰ πιστευθῇ ὅτι ἠθέλησε νὰ ἄρῃ πᾶσαν μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεσμῶν διαφορὰν, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ἐπανάγει τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὸ ἀκριβὲς μέτρον παρατηρῶν ὅτι «*constitutum est, ut per omnia fere legatis connummeretur*» (§ 1 I. cit. Θεοφ. αὐτ.: «κατὰ πάντα σχεδὸν ἐξισοῦσθαι αὐτὴν τοῖς ληγάτοις»).

¹⁴ Ἡ αἰτία θανάτου δωρεὰ εἶναι ἀναγκαιῶς σύμβασις πλὴν ἐτι τῶν ἐν ἀνωτ. Π § 365 σημ. 5 εἰρημένων καὶ μόνον διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς ἰσχύος αὐτῆς εἰς τὴν περιπτώσιν τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ δωρεοδόχου (τῆς μὴ ἐπιβιώσεως τοῦ δωρητοῦ) δὲν δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ ἢ μόνον διὰ συμβάσεως. Ἄλλης γνώμης M ü l l e r σ. 41 ἐπ. Πρβλ. S e u f f. Arch. XIX. 246. [Α. Π. 30 <1876>: προκειμένου περὶ ἀκινήτου, καὶ ἡ ἀποδοχὴ δέον νὰ γίνῃ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου δυνάμει τοῦ ἀρθ. 48 [42] τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου. 151 <1874>, 95 <1880> ἢ ἀποδοχὴ ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ ζῶντος τοῦ δωρητοῦ. Α. Π. 46 <1907>: ἡ αἰτία θανάτου δωρεᾶ συντάσσεται ἐπισήμως ἐνώπιον συμβολαιογράφου. Ἐφ. Ἀθ. 231 <1910>. — Ὅτι ἡ αἰτία θανάτου δωρεᾶ ἀκινήτου χρῆζει μεταγραφῆς Α. Π. 300 <1908>. Ἐφ. Ἀθ. 737 <1905>, 245 <1906>. Ἐφ. Ναυπλ. 264 <1911>. Πρβλ. γνωμοδ. I. Ἐν κλειδῶν ἐν Θέμιδι Ἀγγελοπούλων Π σ. 525].

¹⁵ Ὁθεν L. 35 § 7 D. h. t. Βασ. (47. 8) λε' αὐτ. «Ἡ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν γινομένη θανάτου αἰτία ἐπερώτησις οὐκ ἔοικε τῷ ἐνιαυσίῳ ληγάτῳ, ὅτι πολλὰ μὲν εἶναι δοκοῦσι τὰ ληγάτα, μία δὲ ἡ ἐπερώτησις, καὶ ἀπᾶς σκοπεῖται τοῦ ἐπερωτῶντος ἡ αἴρεσις». Ἐνταῦθα προσέτι ὑπάγεται ἡ τελικὴ διάταξις τῆς L. 44 D. h. t. Βασ. (47. 3) μδ', ἀργούσα ὁμοῦς κατὰ τὸ ἄμεσον αὐτῆς περιεχόμενον, κατὰ δὲ τὸ ἰουστινιανεῖον δίκαιον (L. un. § 5 C. de cad. toll. 6. 51) οὐδὲν πλέον τὸ ἰδιάζον περιέχουσα. «Ἐάν δωρησῶμαι δούλῳ θανάτου αἰτία, ὁ θάνατος αὐτοῦ σκοπεῖται, εἰ δὲ μετὰ θανάτόν μου ἐλευθερωθῇ πρὸ τῆς ἀνοίξεως τῆς διαθήκης, αὐτὸς οὐ λαμβάνει τὴν δωρεάν».

¹⁶ Ὁρ. σημ. 3.

ισχύουσιν αἱ ἐπὶ τῶν συμβάσεων ἀρχαί¹⁷. Ἡ ὑπόστασις αὐτῆς εἶναι ἀνεξάρτητος πάσης τύχης τῆς κληρονομίας¹⁸. Ὑφίσταται, ἐὰν ὁ δωρητὴς καὶ ὁ δωροεδόχος συναποθάνωσιν, ἐν ᾧ ἡ κληροδοσία προϋποτιθήσιν ἐπιβίωσιν τοῦ κληροδόχου¹⁹. Ὑπόκειται εἰς συνεισφοράν²⁰. Ὅταν δ' ἔξη ὡς ἀντικείμενον τὴν περιουσίαν ὡς ὄλον, δὲν συνεπάγεται καθολικὴν διαδοχὴν^{21, 22}.

III. Αἰτία θανάτου παροχή δια προσθήκης αἵρέσεως*.

§ 677.

Παροχὴ αἰτία θανάτου δύναται νὰ γίνῃ καὶ τῇ ἐξαορτήσει

¹⁷ Ὅρ. σημ. 1. Ἡ ἱκανότης τοῦ ὑπεξουσίου, ὅπως συναινέσει τοῦ πατρὸς συστήσῃ ἐκ τοῦ ἰδίου χρηματιοῦ αἰτία θανάτου δωρεάν, μαρτυρεῖται ἐν τοῖς αὐτόθι παρατιθεμένοις χωρίοις μόνον ὡς πρὸς τὸ *peculium concessum*, διὸ εἰς τοῦτο καὶ μόνον περιορίζεται ὑπὸ τινων (πρβλ. *Fritz Arch. f. civ. Pr.* VI σ. 203 ἐπ., *Vangerow II* 428 σημ. II). Ἄλλ' ἀναμφίβολον φαίνεται ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τῷ ὑπεξουσίῳ τὴν αὐτὴν ἱκανότητα ὡς πρὸς τὴν ἀπροσπόριστον κτήσιν. Ἡ συναίνεσις τοῦ πατρὸς, λέγει ἡ L. 25 § 1 D. h. t., οὐδαμῶς δύναται νὰ ἀπονείμῃ τῷ τέκνῳ τὴν *testamenti factio*, ἣν δὲν ἔχει· τὸ χωρίον δὲ τοῦτο προσδίδον οὐχ ἤττον εἰς τὸν ὑπεξούσιον τὴν ἱκανότητα νὰ δωρήσῃται αἰτία θανάτου συναινούντος τοῦ πατρὸς, ἐκφράζει ὅτι ἡ πρὸς τὸ δωρήσασθαι αἰτία θανάτου ἀνικανότης τοῦ τέκνου μόνον λόγον ἔχει τὴν ἔλλειψιν νομίμου ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς δωρεᾶς. Ἐπὶ πλεόν δὲ κατὰ τὴν ἀρχέγονον τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐκδοχὴν ὁ πατὴρ δὲν εἶχε κυρίως εἰπεῖν, ἐπιζαρηλίαν ἐπὶ τοῦ *peculium adventicium*, ἀλλὰ μᾶλλον κυριότητα, ἀφαιρέσει τῆς πρὸς τὸ διατιθέναι τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐξουσίας (ἀνωτ. II § 517 σημ. 1).

¹⁸ Διότι οὐδεὶς ὄρισμένος βεβαρημένος ὑπάρχει. Πρβλ. § 639 ἀρ. 5.

¹⁹ L. 26 D. h. t., L. 32 § 14 D. de don. i. v. e. u. 24. 1.

²⁰ Ὅρ. § 610 σημ. 16.

²¹ Αὕτη δὲν ἐννοεῖται οἰκοθεν, περὶ ἐπεκτάσεως δὲ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ SC. *Trebellianum* εἰς τὴν αἰτία θανάτου δωρεάν οὐδὲν ἔγχος ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἡμετέραις πηγαῖς. Πρβλ. *Vangerow* § 561 σημ. ἀρ. I. 3 καὶ τὰς αὐτ. παραπομπάς. [Ἐφ. Ἀθ. 1410 <1907>. Ἐφ. Πατρ., 725 <1908>].

²² Ὅτι ἐπὶ τῆς δωρεᾶς αἰτία θανάτου δύναται διὰ συμβάσεως νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ πρὸς ἀνάκλησιν ἐξουσία, τοῦτο κατὰ τὸ σημερινὸν [γερμανικόν] δίκαιον δὲν ἀποτελεῖ πλεόν ἰδιορρυθμίαν αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν κληροδοσίαν. Ὅρ. § 632 καὶ § 564 σημ. 5. Συνήθως διδάσκεται καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς αἰτία θανάτου δωρεᾶς δὲν συγχωρεῖται τὸ *interdictum quod legatorum*. Ἄλλ' ἡ ὑπερ τῆς γνώμης ταύτης παραγομένη L. 1 § 5 D. quod. leg. 43. 3 στηρίζει τὸ μὴ συγχωρητὸν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος *interdictum* εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ γενομένην παράδοσιν.

* Keller *Institutionem* σ. 357-361 E. *Schlagintweit Jahrb. f. Dogm.* VIII σ. 318 ἐπ. (1863). [Κρασσῶς § 340].

ἐγκαταστάσεως ἢ κληροδοσίας ἐκ τῆς πληρώσεως αἰρέσεως, περιεχόμενον τῆς ὁποίας εἶναι δόσις τις εἰς ἕτερον πρόσωπον¹. Τὸ πρόσωπον τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει ἐπὶ πληρώσει τῆς αἰρέσεως ἀξίωσιν, ἀλλά, πληρουμένης τῆς αἰρέσεως², προσκτᾶται πλουτισμόν, ὃν ἐπόρισεν αὐτῷ ὁ κληρονομούμενος διὰ τῶν ὑπαρχόντων τῆς κληρονομίας³. Τῷ ὄντι ἢ τοιαύτη κτῆσις⁴ ἐξαιρέσει τοῦ ἐλλείποντος καταναγκασμοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἐκ κληροδοσίας κτῆσιν, ἐντεῦθεν δ' ἐπεξετάθη κατὰ μέγα μέτρον ἐπ' αὐτήν, ὡς καὶ ἐπὶ τὴν αἰτία θανάτου δωρεάν, τὸ κληροδοτικὸν δίκαιον. Οὕτως ἰδίᾳ ὁ λόγῳ ποιητῆς στερηθεὶς τῆς πρὸς λῆψιν κληροδοτήματος ἰκανότητος οὐδὲ κατὰ τὸν περὶ οὗ πρόκειται τρόπον δύναται νὰ κτήσῃται τι⁵, τὸ δὲ ἀποκτώμενον ἀπόλλυται δι' ἀναξιότητα ἐξ ὧν καὶ ἡ κληροδοσία λόγων⁶. Αἱ περὶ κληροδοσιῶν κρατοῦσαι ἀρχαὶ ἐφαρμόζονται προσέτι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων⁷ καὶ τὸ τοῦ φαλκιδίου τετάρτου⁸. Ἡ κτῆσις τοῦ εἵδους τούτου δύναται νὰ βαρηθῇ διὰ κληροδοσίας⁹. Συμβιβασμὸς δὲ περὶ διατροφῆς, κατὰ τοιοῦτον τρόπον καταλειφθείσης, χρήζει διὰ τὸ κῆρος αὐτοῦ δικαστικῆς ἐπικυρώσεως^{10, 11}.

§ 677 ¹ Κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἀπελευθέρωσης.

² Πρβλ. L. 8 D. si quis om. causa test. 29. 4, L. 44 pr. § 1 D. de cond. 35. 1.

³ Διὰ τῶν ὑπαρχόντων τῆς κληρονομίας, — licet non ex bonis mortui pro-
ficiscitur, L. 36 D. h. t. (de mortis causa donationibus et capionibus
39. 6).

⁴ Κτῆσις condicionis implendae gratia, condicioni parendi gratia. Πρβλ.
ἀνωτ. II § 427 σημ. 9 ἐπ.

⁵ L. 9. 36 D. h. t. Ὁρ. ἐξ ἄλλου L. 55 D. de cond. 35. 1.

⁶ L. 5 § 18 D. de his quae ut ind. 34. 9.

⁷ Ὁρ. § 581 σημ. 7, § 582 σημ. 1. [Ἀντιδοξεῖ Κ ρ α σ σ ᾶ ς (ὄρ. ἀνωτ. § 581
σημ. 7), Νομικὸς ἐνθ. ἀνωτ. [§ 623 σημ. *) § 6 i. f.]

⁸ Ὁρ. § 650 σημ. 2 ἐν τέλ., § 652 σημ. 11. 15.

⁹ Ὁρ. § 626 σημ. 7.

¹⁰ L. 8 § 2 D. de transact. 2. 15. [Πρβλ. ἐμὴν παρατήρησιν ἀνωτ. § 660
σημ. 18.—Καὶ πάλιν ὁ Κ ρ α σ σ ᾶ ς § 340 σημ. 6 παροχῶν τελείως τὴν διάταξιν
τοῦ ἄρθρ. 107 Πολ. Δικ. παραπέμπει ἀπλῶς εἰς τὰς ῥωμαϊκὰς διατάξεις].

¹¹ Ἡ condicionis implendae gratia κτῆσις ὑπάγεται εἰς τὴν γενικωτέρω-
κατηγορίαν τῆς mortis causa capio. Διὰ τοῦ ὄρου τούτου ὡς τεχνικοῦ λαμβαν-
ομένου σημαίνεται πᾶς κτῆσις, ἐπερχομένη ὡς ἐκ τοῦ θανάτου προσώπου

IV. Ἄλλαι τελευταίας βουλήσεως διατάξεις*.

§ 678,

1. Διορισμὸς ἐπιτρόπου, διαταγαὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Περὶ τούτων ἐγένετο ἤδη λόγος ἀλλαγῆς τοῦ συστήματος¹.

2. Διατάξεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς, περὶ εὐτρεπισμοῦ καὶ ἐπιμελείας τοῦ τάφου, περὶ ἐπιτελέσεως τῆς μνήμης τοῦ ἀποθανόντος διὰ θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων πράξεων, περὶ μνημοσύνων, περὶ ἰδρύσεως μνημείου καὶ καθέξῃς· περὶ προσλήψεως τοῦ ὀνόματος τοῦ κληρονομουμένου· παραπλήσια διατάξεις. Ἐὰν τοιαῦτα βάρη ἐπεβλήθησαν εἰς κληροδόχον^{1α}, ὁ βεβαρημένος δὲν ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ αὐτῷ τὸ κληροδοτήμα, πρὶν ἢ παράσῃ οὗτος ἀσφάλειαν περὶ ἐκπληρώσεως τοῦ ἐπιβληθέντος². Ἐὰν τὸ βῆρος ἐπεβλήθῃ εἰς κληρονόμον, οὗτος

τινὸς, μὴ ἔχουσα δὲ ἴδιον ὄνομα. L. 8 pr., L. 31 pr., L. 38 D. h. t., L. 31 cit. Bas. (47. 3) la'. «Τὰ διὰ τελευτῆν ἐτέρον λαμβανόμενα καὶ προσηγοριᾶν ἰδίαν οὐκ ἔχοντα θανάτου αἰτία λήψῃς ἔστι». Εἰς τὴν mortis causa capio ὑπὸ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν συγκαταλέγονται ἐν ταῖς πηγαῖς πλὴν τῆς condicionis implendae gratia κτήσεως καὶ α) ὅ,τι λαμβάνει τις ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἑνασκήσεως ἢ μὴ ἑνασκήσεως κληρονομικῆς ἢ κληροδοτικῆς ἀξιώσεως, L. 8 pr., L. 21, L. 31 § 2 D. h. t., L. 22 D. de A. v. O. H. 29. 2, L. 12 D. h. t. (Πρβλ. Sen ff. Arch. XXIV. 135)· β) ὅ,τι δίδοται τινι ἐπὶ τῷ ὄρφ τῆς προαποβιώσεως τρίτου προσώπου, L. 18 pr., L. 31 § 2 D. h. t. (πρβλ. Hasse Rhein. Mus. II σ. 315, Savigny Syst. IV σ. 243, Erl. leben cond. sine causa II σ. 162, Unger § 77 σημ. 4, Keller σ. 347. 348). Ἡ γενικὴ αὕτη κατηγορία τῆς mortis causa capio στερεῖται νομικῆς χρησιμότητος. Τὸ ἐν L. 9 D. h. t. λεγόμενον «Omnibus mortis causa capere permittitur, qui scilicet et legata capere possunt» δὲν ἰσχύει βεβαίως ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ στοιχ. β προσηρημένην κτῆσιν καὶ πιθανῶς οὐδὲ διὰ τὴν ὑπὸ στοιχ. α (πρβλ. L. 36 D. h. t.). Ἐν L. 24 D. de A. v. O. H. 29. 2 συνδυάζεται, ὡς φαίνεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς mortis causa capio ὁ κανὼν, ὅτι ὁ λαβὼν τι ἀντὶ ἀποκρούσεως κληρονομίας εὐθὺνεται ἀπέναντι τῶν κληροδόχων μέχρι τοῦ ληφθέντος ποσοῦ (§ 641 σημ. 9). Ἐξ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ τοῦ Τριανταφυλλοπούλου ἐνθ. ἀνωτ. (§ 650 σημ. *) § 2 σημ. 3, ὅτι «mortis causa capio νοητέα πιθανώτατα ἢ ἀπόκτησις ἐξ αἰτίας θανάτου δωρεᾶς», δὲν εἶναι ἀκριβές].

* E l v e r s Arch. f. prakt. RW. σ. 114. 9 (1857). Bekker II § 112 σημ. 12. § 118 Beil. II.

¹ Ὁρ. ἀνωτ. II § 433 ἀρ. 1, § 446 σημ. 9. § 514 σημ. 7. § 526 σημ. 5.

^{1α} P e r u i c e Labeo III σ. 32 ἐπ.

² Ὁρ. § σημ. 4.

κωλύεται τῆς ἐπιδιώξεως τῆς κληρονομίας, ἐὰν ἀρνήται τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ³. ἐὰν δ' ἔχη συγκληρονόμους, δύναται οὗτοι νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὸν εἰς παροχὴν τῶν δεόντων χρηματικῶν μέσων⁴. Χρείας καλούσης, δύναται νὰ ἐπέμβῃ τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν εἴτε ἐξ ἐπαγγέλματος εἴτε τῇ προτάσει τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς⁵. ἐν ἐσχάτῳ δὲ μέτρῳ δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ βεβαρημένου πᾶν ὅ,τι οὗτος ἔλαβε λόγῳ τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης παροχῆς ὁ ἐκ ταύτης ζημιούμενος⁶.

3. Ἀπαγόρευσις τῆς ἐκποίησησεως τοῦ καταλειφθέντος, διάταξις εἰδικῆς τούτου διαχειρίσεως, περιορισμὸς περὶ τὴν χορηγίαν ἢ ἐπιβολὴ ὀρισμένου εἵδους χρήσεως. Ἡ πρὸς ἐκποίησιν ἀπαγόρευσις ἔχει νομικὴν σπουδαιότητα μόνον κατόπιν ἰδιαιτέρας τοῦ κληρονομουμένου διατάξεως, ἰδίως δέ^{6α}, ἐὰν συνεδυάσθῃ, πρὸς ἐπίταξιν ἀποκαταστάσεως τοῦ καταλειφθέντος εἰς τρίτον τι πρόσωπον· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ ἐκποίησις εἶναι ἄκυρος⁷. Ἡ περὶ εἰδικῆς διαχειρίσεως τοῦ καταλειφθέντος διάταξις καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς ταύτην ἢ ἀφαιρέσεις τῆς πρὸς διάθεσιν ἐξουσίας ἀπὸ τοῦ τετιμημένου ἀρύεται νομικὴν ἐνεργειαν εἴτε ἐκ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐπιτροπείας εἴτε ἐκ τοῦ θεσμοῦ

³ L. 1 § 3 D. ubi pup. 27. 2, I. § 6 D. de cond. inst. 28. 7. Πρβλ. § 556 σημ. 3. Pfeiffer prakt. Ausführungen I σ. 31 ἐπ. (ὄρος τοῦ νὰ προσλάβῃ τις τὸ ὄνομα τοῦ κληρονομουμένου).

⁴ L. 18 § 2 D. fam. erc. 10. 2, I. 7 D. de annuis 43. 1.

⁵ Ὁρ. § 567 σημ. 5. § 636 σημ. 5 [ἔνθα παρετηρήθη ἤδη ὅτι παρ' ἡμῶν τὸ δικαστήριον δὲν δύναται νὰ ἐπέμβῃ ἐξ ἐπαγγέλματος]. Ἡ αὐτ. μνημονευμένη L. 7 i. f. D. de annuis 33. 1 λέγει: «Et in omnibus, ubi auctoritas sola testatoris est, neque omnimodo spernenda neque omnimodo observanda est, sed interventu iudicis haec omnia debent si non ad turpem causam feruntur, ad effectum perducī». Βασ. (44. 4) ζ'.

⁶ Ὁρ. § 636 σημ. 2. β.

^{6α} Ἀνίσχυρος ἢ διάταξις νὰ μὴ δύναται οἱ δανεισθῆναι νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ καταλειφθέντος. Seuff. Arch. XXXIV. 314 (περιορισμὸς εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν ἐν περιπτώσει ἐκποίησησεως).

⁷ Ὁρ. ἀνωτ. I § 172^α σημ. 5, § 648 ἀρ. 4. Ἄλλὰ πρβλ. καὶ Brinz I ἐκδ. 7. 1106 ἐπ. [Ἐφ. Ἀθ. 35 <1914>].

τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης⁸. Οὕτω πως δύναται νὰ ἐπιτύχη ὁ κληρονομούμενος καὶ τῆς καθ' ὄρισμένον τρόπον ἀναλώσεως ἢ μὴ ἀναλώσεως τοῦ καταλειφθέντος⁹. ἄλλ' ἔξω τῶν εἰρημέων θεσμῶν τοιαύτη ἐπιβολὴ ἢ τοιοῦτος περιορισμὸς χρήσεως ἔχει ἀποτέλεσμα μόνον κατὰ τὸ δίκαιον τῆς προϋποθέσεως¹⁰.

⁸ Ὁρ. ἀνωτ. II § 446 σημ. 9, § 567 σημ. 6 ἐπ. Λαμβάνονται ὁμως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου τῶν ἀναγκαίων κληρονομῶν, πρβλ. § 582 σημ. 2, § 583 σημ. 6 ἐπ. Περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματεύεται εἰδικώτερον ἢ ἐν * προμνημονευθεῖσα διατριβή· ὄρ. προσέτι *L i n d e Zeitschr. f. Cív. u. Pr. V σ. 253* ἐπ.

⁹ Πολὺ εὐκόλον ἰδίως νὰ διατάξη, ὅπως μέχρις ὀρισμένου χρονικοῦ σημείου ἢ τῆς ἐπελεύσεως συμβεβηκὸς τινὸς κεφαλαιοποιῶνται οἱ καρποί. Διάταξις, ὅπως τοῦ καταλειφθέντος μὴ δύναται νὰ ἐπιληφθῶσιν οἱ δανισταὶ τοῦ τετιμημένου, *M ü h l e n b r u c h Συνέχ. Glück XXXVII σ. 417, S e u f f. Arch. XV 139, XXX 43, XXXI. 251*· ἐναντία γνώμη αὐτ. *III 86, XXXII, 155. Πρβλ αὐτ. IX 318.*

¹⁰ Σημ. 2. 3. 6. Πρὸ παντὸς ὁμως ἔξεταστέον, ἂν ὁ κληρονομούμενος εἶχεν ὄντως τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπιβάλῃ ἐξαναγκασμὸν καὶ οὐχὶ μᾶλλον νὰ δώσει ἀπλῆν συμβουλὴν ἢ νὰ ποιήσῃται ἄλλην τινὰ μὴ ὑποχρεωτικὴν ὑπόδειξιν. Ὁρ. *L. 71 pr. D. de cond. 35. 1, L. 88 § 3 D. de leg. II°, καὶ πρβλ. 1. 2 § 7 D. de don. 39. 5, L. 13 § 2 D. de don. i. v. e. u. 24. 1.*

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΕΜΠΤΩ ΤΟΜΩ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΝΟΜΩΝ

Οἱ μέλανες ἀριθμοὶ μετὰ τὰς δύο τελείας δηλοῦσι τὰς παραγράφους, οἱ ἐπ' αὐτῶν μικροὶ ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς ὑποσημειώσεις ἐκάστης παραγράφου.

1. ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΕΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

A. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

I. 11 de a lopt.	II. 13 de exh. lib.
§ 2: 571 ^{5,7}	§ 3. 4: 577 ⁸⁻⁹
§ 3: 574 ¹¹ , 593 ¹	§ 5: 6 ⁹ , 577 ²⁻⁹
II. 2 de rep. incorp.	§ 6: 575 ⁵
§ 2: 536 ³ , 605 ^{9,10}	II. 14 de hered. inst.
II. 3 de servitut.	§ 2: 531 ¹¹
§ 4: 636 ¹	§ 5: 537 ⁸ , 552 ^{1,2,3,9}
II. 4 de usufr.	§ 6: 551 ^{1,4} , 552 ¹⁸
§ 1: 656 ^{1,5}	§ 7: 552 ²⁻¹¹
II. 7 de donat.	§ 8: 552 ¹³ , 555 ¹
§ 1: 675 ² , 676 ¹³	§ 9: 554 ^{18,24} , 555 ⁵
II. 9 per quas pers.	§ 11: 554 ¹⁵
§ 6: 523 ¹ , 529 ⁵	II. 15 de vulg. subst.
II 10 de test. ord.	pr.: 667 ¹ , 558 ²⁻⁶
pr: 538 ¹	§ 1: 557 ⁸
§ 3: 541 ^{1,4,7} , 628 ⁷	§ 2: 557 ⁹
§ 4. 5: 541 ⁴	§ 3: 557 ¹¹
§ 6: 539 ¹ , 542 ⁴ , 5, 7, 8, 13, 15	§ 4: 548 ¹⁶ , 557 ⁷
§ 7: 542 ¹⁶	II. 16 de pupill. subst.
§ 8. 9. 10: 542 ¹⁰	§ 1: 560 ¹
§ 11: 542 ¹¹	§ 2: 559 ¹⁸
§ 14: 542 ²	§ 3: 559 ¹⁶
II. 11 de milit. test.	§ 4: 559 ^{4,12}
pr.: 544 ³	§ 5: 559 ¹⁵
§ 1: 544 ^{2,4}	§ 8: 559 ⁷
§ 3: 544 ^{4,5}	§ 9: 561 ^{1,2}
§ 4: 544 ⁸	II. 17 de quib. mod. test.
II. 12 quib. non est perm.	§ 1: 563 ⁹ , 576 ⁴
pr.: 539 ⁸ , 572 ^{7,20}	§ 2: 563 ⁵⁻¹⁰ , 563 ^{1,8}
§ 1: 539 ^{3,4}	§ 3: 552 ⁶ , 553 ⁸ , 563 ² , 633 ¹
§ 2: 539 ⁵ , 563 ⁴	§ 4: 563 ¹
§ 3: 539 ⁷	§ 5: 563 ^{1,2,4}
II. 13 de exh. lib.	§ 7 [6]: 563 ^{5,7}
pr.: 563 ³ , 591 ¹¹ , 636 ¹⁰	§ 8 [7]: 548 ¹⁹ , 569 ² , 564 ⁷
§ 1: 576 ⁸	II. 18 de inoff. test.
§ 2: 576 ⁴	pr. 578 ^{2,4}

II. 18 de inoff. test.

- § 1 : 579^{2,4}
 § 2 : 585¹⁰
 § 3 : 580¹, 582⁶, 584¹
 § 6 : 581^{1,2,6}
 § 7 : 580³

II. 19 de hered. qual.

- pr. § 1 : 595²
 § 2 : 595^{1,4,7}
 § 4 : 539¹, 549², 550²,
 § 5 : 595^{2,6}, 606³,
 § 6 606^{2,5}
 § 7 : 528¹, 596^{0,7}, 595⁸, 599^{3,4}

II 20 de leg.

- § 1 : 623⁵
 § 2 : 646¹
 § 4 : 633^{2,2}, 634^{5,6}, 654^{7,8,9,10}
 § 5 : 634^{1,6}
 § 6 : 639⁵
 § 8 : 604², 664^{4,9}
 § 9 : 639⁵
 § 10 : 638¹, 654^{20,21}
 § 11 : 597⁴, 654¹
 § 12 654^{1,6}
 § 13 : 657^{9,10}
 § 14 : 658²
 § 15 : 658^{5,6}
 § 16 : 647¹⁰
 § 18 : 654^{2,7}
 § 19 : 654³
 § 21 : 657^{3,7}
 § 22 : 655³
 § 23 : 661^{9,12}
 § 24 : 625¹
 § 25, 26: 633⁶
 § 27: 547²
 § 28: 548²⁰
 § 29,30: 633¹³
 § 31: 548¹⁰, 633²²
 § 32: 638^{4,5}
 § 33: 638¹³
 § 34: 638⁵
 § 36: 548¹⁸, 633²²

II. 21 de adempt. leg.

- pr.: 640^{1,2}
 § 1: 640¹¹

II. 22 de leg. falc.

- § 1: 653³
 § 2: 652^{6,20}
 § 3: 652^{2,3}

II. 23 de fideicom. her.

- § 1: 623⁷
 § 3: 662¹
 § 4: 667¹
 § 5: 650², 662¹
 § 6: 664²
 § 7: 664², 668¹
 § 9: 652^{10,17}
 § 10: 663²
 § 12: 628¹, 629¹

II. 24 de sig reb.

- pr.: 626^{1,5}
 § 1: 568⁶, 634³, 654⁸
 § 3: 633⁸

II. 25 de codic.

- § 1: 623³, 650^{1,2}, 640⁷
 § 2: 628¹
 § 3: 628¹

III. 1 de hered. quae ab intest.

- pr.: 569¹
 § 2: 576⁵, 595²
 § 2-5: 576¹
 § 4: 576^{4,5}
 § 6: 572^{4,5}
 § 7: 563⁸, 576³
 § 8: 535⁸, 576³
 § 10: 577³
 § 11: 571⁶
 § 12: 577^{8,3}
 § 13: 571¹⁰
 § 14: 571⁷
 § 15: 572³

III. 2 de legit. agn.

- § 7: 573¹

III. 3 de SC. Tertul.

- § 7: 571¹¹

III. 4. de SC. Orf.

- § 3: 571¹¹

III. 5 de succ. cogn.

- § 3: 571^{9,10}
 § 5: 571^{3,15}

III. 7 de succ. lipert.: 577¹

III. 9. de bon. poss.
pr.: 547 ²
§ 1: 532 ⁵
§ 2: 532 ¹⁺²
§ 7 [6]: 570 ²
§ 9 [8]: 573 ¹ , 598 ¹
§ 12: 596 ⁸	III. 27 de oblig quasi ex contr,
§ 3. 4: 608 ²¹⁺²²
§ 5: 647 ¹
§ 7: 661 ⁷
III. 11 de eo cui libert.
§ 1: 622 ⁵	IV. 6 de action.
§ 28: 608 ¹⁹
§ 33: 650 ⁹
III. 17 de stipul. serv.
pr.: 531 ¹¹⁺¹²	IV. 15 de interd.
§ 3: 532 ² , 614 ⁴ , 617 ¹
III. 19 de inut. stip.
§ 2: 638 ⁷	IV. 17 de offic. ind.
2: 612 ²¹⁺²²
4: 608 ¹⁷⁺²²⁺²³

B. ΠΑΝΔΕΚΤΗΣ

I. 7 de adopt.
1. 17 § 1: 559 ⁵
1. 19: 559 ⁵
1. 22 pr.: 574 ¹¹
1. 22 § 1: 559 ¹⁴
1. 23: 571 ⁶	III. 5 de negot. gest.
1. 20 [21] § 1: 531 ⁷⁺¹¹
1. 21: [22]: 531 ⁵
I. 8 de divis. rer.
1. 1 pr.: 531 ⁵
1. 1 § 1: 536 ³ , 605 ¹⁰	IV. 2 duod metus causa
1. 14 § 2: 614 ⁴
1. 21 § 5: 596 ²⁰
I. 19 de offic. procur.
1. 1 § 2: 596 ¹²	IV. 3 de dolo malo
1. 7 § 5: 642 ⁵
1. 23: 650 ¹⁰
1. 40: 596 ²¹
II 8 dui satisfacere
1. 12: 554 ⁵⁺⁶	IV. 4 de minoribus
1. 7 § 5: 595 ¹⁶
1. 7 § 10: 554 ¹⁸ , 557 ⁶
1. 22: 641 ²
1. 24 § 2: 599 ¹¹ , 600 ¹²
1. 24 § 4: 557 ⁶
II. 13 de edendo
1. 9 § 1: 523 ¹	IV. 5 le cap. min.
1. 10: 660 ⁵
II. 14 de pactis
1. 7 § 17: 606 ⁴
1. 16 pr.: 621 ³
1. 27 § 10: 531 ¹⁴
1. 35: 608 ²	V. 1 de iudiciis
1. 28: 603 ^{2α}
II. 15 de transactionibus
1. 3: 566 ³
1. 8: 660 ¹⁸
1. 8 § 2: 630 ¹ , 676 ¹⁰ , 677 ¹⁰
1. 8 § 5: 633 ⁸
1. 8 § 10: 660 ¹³
1. 14: 566 ³
1. 17: 621 ³	V. 2 de inoff. testam.
1. 1: 579 ¹⁺²
1. 2: 578 ²⁺⁴ , 584 ⁷
1. 3: 583 ⁵
1. 5: 578 ²⁺⁴ , 579 ¹ , 583 ⁵
1. 5: § 1: 583 ¹ , 584 ¹⁰
1. 6: § 1: 584 ¹³⁺²⁴⁺²⁶
1. 6: § 2: 584 ⁸⁺⁹ , 585 ⁹
1. 7: 584 ⁸⁺⁹ , 585 ⁸
1. 8 pr.: 584 ⁹⁺¹¹
III. 5 de negot. gest.
1. 3 § 6: 531 ⁵⁺⁷⁺¹²	

V. 2 de inoff. testam.

1. 8 § 1: 583¹
 1. 8 § 3. 4: 573⁵
 1. 8 § 5: 539^{19, γ}, 584¹⁰
 1. 8 § 6: 581²
 1. 8 § 8: 580¹, 584¹³
 1. 8 § 9: 581¹², 600², 652⁵
 1. 8 § 10: 589^{7, 9}, 584¹², 585^{3, 8}
 1. 8 § 11: 582², 652²⁰
 1. 8 § 12: 583¹⁰
 1. 8 § 13: 584¹⁵
 1. 8 § 14: 585⁴, 671¹
 1. 8 § 15: 574¹¹, 581⁸, 593^{3, 5}
 1. 8 § 16: 584^{7, 19}
 1. 8 § 17 583^{5, 6}
 1. 9: 585⁵
 1. 10 § 1: 585³
 1. 12: 535^{3, 4}
 1. 12 § 3: 584⁸
 1. 13: 631^{5, 9}
 1. 14: 579⁹
 1. 15 pr.: 579¹
 1. 15 § 2: 537^{5, 7}, 584^{8, 13, 22, 23}
 1. 16 pr.: 584²⁴
 1. 16 § 1: 584¹³
 1. 17: 584¹³
 1. 17 pr.: 584^{7, 8, 25}, 585¹
 1. 17 § 1: 584¹⁹
 1. 18: 584¹⁰
 1. 19: 584^{13, 22, 24, 26, 27}, 599¹⁴, 611³
 1. 20: 584¹³, 619³
 1. 21 pr.: 584⁸
 1. 21 § 2: 584¹³, 643²
 1. 22: 584¹¹, 585⁴
 1. 22 § 2. 3: 671¹
 1. 23 § 1: 585³
 1. 23 § 2: 584²⁵, 585⁵
 1. 24: 584²²
 1. 25: 581⁶, 582⁶
 1. 25 § 1: 584^{22, 24, 26}
 1. 27 pr.: 584⁸
 1. 27 § 2: 575⁵
 1. 27 § 3: 584^{8, 18}
 1. 27 § 4: 583⁹
 1. 28: 548¹⁵, 583⁹, 584¹⁹, 641²
 1. 29 § 1: 579¹

V. 2 de inoff. testam.

1. 29 § 2: 566³
 1. 29 § 3: 579⁶
 1. 30 pr.: 579^{1, 7}
 1. 30 § 1: 585⁴, 671²
 1. 31 pr.: 579⁹
 1. 31 § 2: 581⁸
 1. 31 § 2-4: 585³
 1. 32: 585⁷
 1. 32. pr.: 585³

V. 3 de hered. petit.

1. 3: 529¹
 1. 4: 614¹
 1. 5 pr.: 612¹⁸
 1. 5 § 2: 584¹³, 616^{1, 7}
 1. 6: 616⁶
 1. 7: 584¹³
 1. 7 § 1: 584^{15, 16}
 1. 8: 566⁶, 611³
 1. 9: 614^{1, 3, 4}
 1. 10 pr.: § 1: 614¹¹
 1. 11 pr.: 614³
 1. 11 § 1: 614⁴
 1. 12: 614⁴
 1. 13: 612²
 1. 13 pr. § 1: 614^{4, 5}
 1. 13 § 2: 612¹¹, 614⁶
 1. 13 § 3: 614⁸
 1. 13 § 4: 614⁷, 616¹
 1. 13 § 5: 614⁷
 1. 13 § 6: 614⁶, 652¹⁶
 1. 13 § 7: 612⁵
 1. 13 § 8: 614^{5, 7}
 1. 13 § 9, 10: 614⁷
 1. 13 § 11: 614⁸
 1. 13 § 13: 614¹⁰
 1. 13 § 15: 614¹
 1. 16 pr.: 612¹
 1. 16 § 1. 2: 612¹⁴
 1. 16 § 3: 612¹
 1. 16 § 4: 612⁴, 614^{1, 4}
 1. 16 § 5: 612^{4, 15}
 1. 16 § 7: 612⁴
 1. 17: 613⁶
 1. 18 pr.: 612^{12, 15, 19}
 1. 18 § 2: 612¹

V. 3. de hered. petit.

1. 19 pr. § 2: **612¹**
 1. 20 pr. § 1: **612²**
 1. 20 § 2: **612⁴⁻¹⁸⁻²¹**
 1. 20 § 3: **531⁷, 612⁵**
 1. 20 § 4: **612¹²**
 1. 20 § 6: **612⁹⁻⁷⁻¹¹⁻¹³, 614¹⁵**
 1. 20 § 7: **570⁵, 622²**
 1. 20 § 7-10: **612⁷**
 1. 20 § 11: **612⁷⁻⁹⁻²⁵**
 1. 20 § 12: **612¹⁸⁻¹⁹⁻²¹⁻²⁵**
 1. 20 § 13: **612⁸, 614³⁻⁶**
 1. 20 § 14: **612²⁵**
 1. 20 § 16: **612¹⁸⁻¹⁹**
 1. 20 § 17-20: **612¹⁵**
 1. 20 § 18: **612⁵, 613⁹**
 1. 20 § 21: **612¹⁷⁻¹⁹**
 1. 21 **612¹⁸**
 1. 22 **612⁴⁻⁵⁻¹**
 1. 23: **612¹⁵**
 1. 23 § 1: **612⁴**
 1. 24: **612¹⁻³**
 1. 25 § 1: **612¹⁵**
 1. 25 § 1-15: **612¹⁴**
 1. 25 § 2: **612¹¹⁻¹²**
 1. 25 § 3: **612⁸**
 1. 25 § 4: **612²¹**
 1. 25 § 5: **612⁸, 614⁵**
 1. 25 § 6: **612⁸**
 1. 25 § 7: **612⁷⁻⁹**
 1. 25 § 8: **612¹⁹**
 1. 25 § 9: **612¹¹**
 1. 25 § 10: **612¹⁷**
 1. 25 § 11: **612¹³**
 1. 25 § 16: **612¹²**
 1. 25 § 17: **612¹⁵, 616¹⁴**
 1. 25 § 18: **612¹**
 1. 25 § 20: **612⁵**
 1. 28: **612¹⁹**
 1. 30: **612⁴⁻⁵⁻¹⁰⁻²⁵**
 1. 31 pr.: **613⁵⁻⁵_α**
 1. 31 § 1.2: **613⁷**
 1. 31 § 3: **612⁹⁻¹²⁻²⁰**
 1. 31 § 4: **612¹²**
 1. 31 § 5: **612⁴**
 1. 33 § 1: **612¹⁸⁻¹⁹**

V. 3 de hered. petit

1. 34 § 1-§ 35: **612⁴**
 1. 36 § 2: **605⁹, 612¹²**
 1. 36 § 3: **612¹⁹**
 1. 35 § 4: **612¹³**
 1. 36 § 5: **613³**
 1. 37: **613⁴**
 1. 38: **613¹⁻²**
 1. 39: **613⁴**
 1. 39 § 1: **613¹²**
 1. 40 pr.: **612¹⁹**
 1. 40 § 1: **612⁵**
 1. 40 § 2: **612⁴**
 1. 41 § 1: **612¹**
 1. 42: **614¹⁻³**
 1. 43: **566⁷**
 1. 45: **614¹⁰**
 1. 46: **674⁴**
 1. 49: **616⁷**
 1. 50: pr. **528¹**
 1. 50 § 1: **567⁵, 636⁵**
 1. 51 pr.: **620⁴**
 1. 52: **612⁵**
 1. 53: **612¹⁸**
 1. 54 pr.: **614¹⁹, 622⁷**
 1. 54 § 2: **612¹²⁻²⁰**
 1. 55-56: **612⁵**

V. 4 si pars hered. pet.

1. 1 § 5: **614¹⁸**
 1. 2: **603⁷**
 1. 3. 4: **608¹_α**
 1. 5 § 1: **597⁷**

V. 5 de posses. hered.

1. 1: **532²**
 1. 2: **614¹³**

V. 6 de fideico.n. her.: **614¹⁴, 667²**

V. 1 de R.V.

1. 1 § 2: **605¹²**
 1. 62: **612²⁵**
 1. 66: **643²**
 1. 76: **650¹**
 1. 80: **614¹²**

VII. 1 de usufr.

1. 6: pr.: **656⁵**
 1. 6 § 1: **608¹⁷**
 1. 33 § 1: **603⁴, 745⁴**

- VII. 1 de usufr.
 1. 34 § 2: 759⁵
 1. 50: 749¹
 1. 56: 652³⁶
 1. 57 pr.: 643², 665^{4, α}
- VII. 2 de usufr. adresec,
 1. 1 pr.: 644⁹
 1. 1 § 2: 644¹¹
 1. 1 § 3: 603¹, 644^{7, 9}, 745²
 1. 1 § 4: 644⁷
 1. 3: 644⁷
 1. 3 § 2: 645³, 656⁶
 1. 6: 645³
 1. 9: 656⁶
 1. 10: 644¹³, 645⁴
 1. 11: 644¹³
- VII. 3 quando dies usufr.
 1. 1 pr.: 645², 656², 660³
 1. 1 § 2: 531¹⁰, 638⁵, 642¹³
 1. 1 § 3. 4: 635⁴, 642¹²
 1. 20: 660³
- VII. 4 quib. mod. usufr.
 1. 1 pr.: 645¹
 1. 1 § 3: 656⁴
 1. 2 § 1: 656⁴
 1. 3 § 2: 645⁴
 1. 4: 623⁵
 1. 10 § 8: 654²⁷
 1. 18: 638⁵, 642¹²
 1. 28: 656⁴
 1. 31: 654²⁷
- VII. 5 de usufr. ear.
 1. 6: 656⁶
 1. 7: 656²
- VII. 9 nusufr. quem adm.
 1. 1 § 2: 676¹¹
 1. 9 pr.: 623⁵
 1. 9 § 2: 642⁶
- VIII. 1 de servitud.
 1. 18: 605⁷, 654⁵
- VIII. 2 de servit. praedior
 1. 10: 633¹⁰
- VIII. 4 comm. qraed.
 1. 9: 603⁷, 621⁸
- VIII. 6 guem. adm. servit.
 1. 11 § 1: 643²
- VIII. 6 quem adm. servit.
 1. 19 § 1: 643^{1, 2}
- IX. 2 ad leg. Aquil.
 1. 13 § 2: 531^{5, 7, 9}
 1. 15 pr.: 642⁵
 1. 35: 644⁸
 1. 36 § 1: 600²
- IX. 4 de noxal. act.
 1. 8: 603²⁸⁻²⁸
- IX. 2 fam. ercise.
 1. 1 pr.: 603^{1, 3-17}
 1. 1 § 1: 603³¹
 1. 2 pr.: 603³
 1. 3 § 1: 574¹¹
 1. 2 § 4: 603²⁹
 1. 2 § 5: 608⁸
 1. 3: 608⁸⁻⁹
 1. 4 pr.: 608^{7, 15}
 1. 4 § 1: 608¹³⁻¹⁷
 1. 4 § 2: 608¹³
 1. 4 § 3, 1. 5. 6: 567¹, 605¹²
 1. 9-16 pr. § 3: 608⁶
 1. 12 § 2: 643²
 1. 14 pr.: 608⁶
 1. 14 § 1: 608¹⁷
 1. 16 pr.: 608^{5α-17}
 1. 16 § 1. 2: 608¹⁷
 1. 16 § 4. 5: 608^{23, 28}
 1. 17: 608²³
 1. 18 § 2: 608²¹⁻²⁶, 678⁴
 1. 18 § 3: 608²¹
 1. 18 § 4: 608²¹⁻²⁶
 1. 18 § 6. 7: 608²¹
 1. 19: 608²⁵
 1. 20 § 1: 608²¹⁻²⁷
 1. 20 § 3: 608⁸⁻¹⁶, 628¹³
 1. 20 § 4: 698²⁰
 1. 20 § 5: 608⁸⁻¹⁶
 1. 20 § 6: 608²¹⁻²³
 1. 20 § 7: 608²¹
 1. 20 § 8: 608¹⁶
 1. 22: 608⁶
 1. 22 § 1: 608¹⁵⁻¹⁷
 1. 22 § 2. 3: 608¹⁷
 1. 22 § 4: 608¹⁸
 1. 25 § 1: 553¹⁴, 608⁷

- X. 2. fam. ercise.
 1. 25 § 3 4: 608²⁹
 1. 25 § 6: 608¹⁷
 1. 25 § 7. 8: 608⁶
 1. 25 § 9: 608⁷⁻¹¹
 1. 25 § 10: 608¹¹⁻²¹⁻²⁵
 1. 25 § 11: 608²¹
 1. 25 § 12: 608²³
 1. 25 § 13: 608⁷⁻²¹⁻²³⁻²⁵
 1. 25 § 14. 15: 608²¹
 1. 25 § 16: 608²⁴
 1. 25 § 17. 18: 608²³
 1. 25 § 19: 608²¹
 1. 25 § 20: 608^{5α}
 1. 25 § 21: 608¹⁷
 1. 25 § 22: 608¹⁵
 1. 26 § 28: 608¹⁵
 1. 29: 608¹⁷
 1. 30: 608¹²⁻¹⁷
 1. 31: 608^{5α-21}
 1. 32. 33: 608¹⁶. 628¹³
 1. 36. 37: 608³²
 1. 39 pr.: 602²¹
 1. 39 § 1: 623¹³
 1. 44 pr. 608¹⁰⁻¹³
 1. 44 § 3: 608²²
 1. 44 § 5: 608²³
 1. 44 § 7: 608²¹⁻²⁶
 1. 44 § 8: 608²¹
 1. 45 pr.: 608⁶
 1. 45 § 1: 608²⁴
 1. 47 pr.: 608¹⁷
 1. 49: 608²¹
 1. 50: 610¹⁶
 1. 51 pr.: 608²⁰
 1. 51 § 1: 608¹⁻²⁶
 1. 52 § 2: 608¹⁷
 1. 53: 608⁶
 1. 54: 608¹⁻⁶
 1. 55: 608¹⁷
 1. 56: 608⁶⁻²²
 1. 57: 608¹⁻²
- X. 3 comm. divid.
 1. 3 § 1. 608¹⁶
 1. 4 pr.: 608³
 1. 7 § 13: 603¹⁴
- X. 3 comm. divid.
 1. 14 § 2. 3: 608⁴
 1. 22: 608¹⁶⁻¹⁷
- X. 4 ad exhibend.
 1. 9 § 4: 650²
- XI. 1 de interrog.
 1. 2. 3. 5: 398³
 1. 6 pr.: 390⁵
 1. 12 pr.: 357⁶. 395⁶⁻¹⁷
 1. 15 pr.: 331⁹
- XI. 3 de serv. corr.
 1. 33 § 1: 614⁴
 1. 14: 614⁴
- XI. 7 de relig.
 1. 4 pr.: 306⁷
 1. 6 pr.: 395⁸. 605⁹
 1. 12 § 4: 636². 673²
 1. 14 § 8: 396⁷
- XII. 1 de reb. cred.
 1. 8: 331¹⁴
 1. 9 § 1: 647³⁻⁴
 1. 41: 331¹²
- XII. 3 de in lit. iur.
 1. 5 § 4. 1. 6: 647²⁻⁴
- XII. 4 de conduct. c. d. c. n. s.
 1. 1 § 1: 396⁷
- XII. 6 de cond. indeb.
 1. 2 § 1: 613⁶
 1. 3. 4: 613⁶
 1. 5: 641²
 1. 32 § 3: 661⁷
 1. 38 pr.: 628²¹
- XIII. 5 de pec. const.
 1. 11 pr.: 331⁵
- XIII. 7 de pign. act.
 1. 26: 636¹
 1. 41: 605³
- XIII. 6 de SC. Maced.
 1. 2: 342¹⁰
- XV. 1 de peculio
 1. 9 § 5: 643²
- XVI. 3 depositi
 1. 37: 616⁷
- XVII. 1 mandati
 1. 12 § 17: 637⁷
 1. 19: 367⁷

- XVII. 1 mandati
 1. 32: **606**⁴
 1. 49: **605**⁹
- XVII. 2 pro socio.
 1. 31: **608**¹
 1. 52 § 9: **564**⁴
- XVIII. 1 de contrah. empt.
 1. 7 pr.: **547**⁷
 1. 37: **605**⁹
 1. 78 § 2: **608**²¹
- XVIII. 2 de in diem addict.
 1. 15: **531**¹²
- XVIII. 4 de hered. vend.
 1. 1: **535**²
 1. 2 pr.: **624**^{8,10}
 1. 2 § 1: **603**¹⁴, **621**⁸
 1. 2 § 2: **559**¹⁸
 1. 2 § 3: **621**^{11,13,14}
 1. 2 § 5: **621**^{15,16}
 1. 2 § 6: **621**¹²
 1. 2 § 7: **613**⁶, **621**^{11,16}
 1. 2 § 8: **621**^{3,10,17}
 1. 2 § 9: **621**¹¹
 1. 2 § 10: **621**^{11,13}
 1. 2 § 11. 12. 13. 14: **621**¹¹
 1. 2 § 15: **621**¹²
 1. 2 § 16. 17: **621**¹¹
 1. 2 § 18: **531**¹², **605**⁷, **621**^{8,12}
 1. 2 § 19: **621**¹²
 1. 2 § 20: **621**¹¹
 1. 3: **621**¹⁶
 1. 7 § 9: **621**¹⁰
 1. 10-13: **621**¹⁰
 1. 13: **621**¹⁰
 1. 14 § 1: **621**^{2,9,10}
 1. 15. 16: **621**¹⁰
 1. 18: **621**¹¹
 1. 20: **621**¹²
 1. 21: **612**¹⁰, **621**¹³
 1. 24: **621**¹¹
 1. 25: **621**¹⁷
- XVIII. 1 de act. empt.
 1. 13 § 17: **603**¹⁴
- XX. 1 de pign.
 1. 22: **605**³
- XXI. 1 de aedil. ed.
 1. 23 § 5: **532**¹
- XXI. 2 de evict.
 1. 59: **654**¹⁷
 1. 73: **605**^{8,9}
- XXI. 3 de except. rei vend.
 1. 1 pr. § 1: **605**³
 1. 3 § 1: **528**¹
- XXII. 1 de usuris
 1. 3 § 3: **647**¹⁵, **651**¹
 1. 8: **647**¹¹
 1. 17 § 2: **672**¹
 1. 42: **647**¹⁴
- XXII. 2 de nant. faen.
 1. 9: **531**^{5,7}
- XXII. 3 de probat.
 1. 12: **630**¹¹, **655**⁶
 1. 21: **654**¹⁰
 1. 27: **615**⁶
- XXII. 5 de testibus
 1. 11: **542**¹
 1. 14: **542**¹³
 1. 15: **542**¹⁵
- XXII. 6 de iur. et fact. ign.
 1. 1 § 4: **600**⁸
 1. 9 § 5: **650**¹¹
- XXIII. 3 de iure dot.
 1. 5 § 5: **643**²
 1. 59 § 1: **528**¹
 1. 69 § 4: **633**¹⁵, **655**⁸
 1. 78 § 4: **603**¹²
- XXIII. 5 de fundo dotali
 1. 1 § 1: **528**^{1,7}
- XXIII. 1 de don. i. v. e. u.
 1. 5 § 14: **643**²
 1. 13 § 2: **673**¹⁰
 1. 31 § 8: **610**¹⁶
 1. 32 § 1: **650**²
 1. 32 § 3: **564**¹
 1. 32 § 7: **676**¹
 1. 32 § 8: **676**²
 1. 32 § 14: **676**¹⁹
- XXIII. 2 de divort.
 1. 11: **570**⁴
- XXV. 1 de inpens.
 1. 8: **610**²³
- XXV. 2 de act. rer. amōt.
 1. 6 § 1: **614**⁴
 1. 22 § 1: **614**⁴

- XXV. 4 de insp. ventr.: 618¹
 XXV. 5 de ventr. uom.
 1. 1 § 4: 618¹¹⁻¹²
 XXV. 6 simulier. ventr.: 618¹⁰
 XXVI. 2 de testam. tut.
 1. 3: 630⁴
 1. 9: 563⁸, 641¹
 1. 21: 539¹
 1. 28 pr.: 636²
 1. 29: 546⁴
 1. 30: 546²
 XXVI. 3 de confirm. tut.
 1. 1 § 1: 630⁴
 XXVI. 7 de administr.
 1. 12 § 3: 610¹⁶
 1. 47 § 5: 674²
 XXVI. 8 de auct. tut.
 1. 9 § 3: 596²
 1. 11: 596¹⁵⁻¹⁶⁻¹⁸
 XXVII. 1 de excusat.
 1. 28 § 1: 636², 673²
 1. 32-36: 636², 673²
 XXVII. 2 ubi pupillus
 1. 1 § 3: 556⁹, 636², 673², 678³
 XXVII. 3 de tutelae
 1. 1 § 1: 599¹, 676¹
 XXVII. 9 de reb. eorum
 1. 5 § 8: 599⁹, 643^{2,4}
 XXVII. 10 de curat. fur.
 1. 16 pr. § 2: 533⁷⁻⁸⁻⁹
 XXVIII. 1 qui test. fac. poss.
 1. 1: 533³
 1. 3: 539⁸
 1. 4: 539¹
 1. 5: 539⁴
 1. 6 pr.: 539⁷⁻⁸
 1. 6 § 1: 539⁷, 563⁴
 1. 7: 537⁷
 1. 8 § 1. 2: 539¹³
 1. 14: 547⁹
 1. 15: 547⁹
 1. 16: 539^{1,7}
 1. 16 § 1: 539³, 643²
 1. 17: 539²
 1. 18 pr.: 539⁵, 542¹⁵, 563⁴
 1. 18: 539¹, 542⁹
 1. 18 § 1: 539⁹
 XXVIII. 1 qui test. fac. poss.
 1. 19: 539¹
 1. 20 pr. 542¹⁰⁻¹¹
 1. 20 § 2: 542¹⁰
 1. 20 § 4: 542⁴, 563⁴
 1. 20 § 5: 542¹⁵
 1. 20 § 6: 542⁷
 1. 20 § 10: 542², 548²
 1. 21 pr.: 541²
 1. 21 § 1: 546¹, 633⁶
 1. 21 § 2: 542¹, 628⁵
 1. 21 § 3: 541⁷
 1. 22 pr.: 542¹⁰
 1. 22 § 2. 4: 541⁴
 1. 24: 544⁴
 1. 25: 546²³
 1. 27: 542¹⁵
 1. 29 pr.: 631¹⁰
 1. 29 § 1: 631¹⁵
 1. 30: 541⁴
 XXVIII. 2 lib. et. post. hered.
 1. 3 § 1: 592³
 1. 3 § 2: 554¹⁸, 589⁶, 592³
 1. 3 § 3-5: 589⁶
 1. 3 § 6: 588⁸
 1. 7: 565⁵, 633¹⁶
 1. 8: 563³, 589⁷, 638¹⁶
 1. 9 § 1: 548²⁰
 1. 9 § 2: 576⁶
 1. 9 § 3. 4: 543²⁰
 1. 11: 593²
 1. 13 § 1: 562⁴
 1. 13 § 2: 592³
 1. 14 pr.: 588⁸, 589⁷⁻⁸
 1. 14 § 1: 588⁷
 1. 14 § 2: 543¹⁴
 1. 15: 543¹⁴
 1. 18: 533⁶⁻⁹, 534¹¹
 1. 19: 533¹, 589⁶, 592⁷
 1. 21: 562⁴
 1. 28 § 1: 576⁴
 1. 28 § 3: 543²⁰
 1. 29: 576⁷
 1. 27 § 1: 576⁴
 1. 29 § 5: 557⁵
 1. 29 § 10: 592³
 1. 32: 577⁶

XXVIII. 3 de iniust. rupto

1. 1: 563²⁻⁸⁻¹⁰, 565¹⁻⁵
 1. 2: 565⁵⁻⁶
 1. 3 pr.: 576⁸
 1. 3 pr. § 3: 563⁹
 1. 3 § 1: 576⁵
 1. 3 § 4: 565⁴
 1. 3 § 6: 589⁷
 1. 4: 589⁷
 1. 5: 588⁸, 589⁷⁻⁸
 1. 6 pr.: 535⁵
 1. 6 § 5-13: 663⁴
 1. 6 § 7: 570⁷
 1. 6 § 6-8: 539¹³
 1. 6 § 12: 563⁷
 1. 9 pr.: 576⁶
 1. 12 pr.: 563⁵⁻⁷⁻⁹
 1. 12 § 1: 565², 631¹⁻³
 1. 16 554¹, 565³⁻¹⁵
 1. 17: 595⁹
 1. 19: 529¹, 592³
 1. 20: 564⁸

XXVIII. 4 de his quae intest.

1. 1 pr. § 3: 564⁸
 1. § 1. 2: 673¹
 1. 1 § 4: 562¹, 673¹
 1. 2: 621⁴, 673¹
 1. 3: 673¹
 1. 4: 563¹⁰, 564⁸, 615⁶
 1. 6: 630¹

XXVIII. 5 de hered. inst.

1. 1 § 4: 553¹
 1. 1 § 5. 6: 546⁸
 1. 4: 588⁵⁻⁶
 1. 4 § 2: 592³
 1. 6 § 1: 538⁵
 1. 6 § 2: 535⁸, 549²
 1. 9 pr.: 546¹²
 1. 9 § 1: 633¹²
 1. 9 § 2. 3: 546¹²
 1. 9 § 5. 6: 546¹³
 1. 9 § 8: 546⁹, 548^{19a}, 633²⁴
 1. 9 § 9: 546⁹
 1. 9 § 12: 551¹
 1. 9 § 13: 553¹⁻⁵
 1. 10: 553¹⁻⁵

XXVIII. 5 de hered. inst

1. 11: 553⁴⁻⁵, 604³
 1. 13 pr.: 551², 604³
 1. 13 § 1: 552³
 1. 13 § 3: 552², 603²
 1. 13 § 4-7: 552¹¹
 1. 15 pr.: 551², 604²
 1. 15 § 1: 552¹¹
 1. 17 pr.: 551⁴
 1. 17 § 1: 603⁹, 604⁴
 1. 17 § 2: 604⁴
 1. 17 § 2-5: 552¹³
 1. 17 § 4: 551²
 1. 18: 552¹³
 1. 19: 546¹¹, 557⁸
 1. 20 § 1: 552¹⁸
 1. 20 § 2: 603⁹, 604²
 1. 23 pr.: 554³
 1. 23 § 1: 554¹¹, 598⁵
 1. 23 § 2: 547⁵, 554⁹⁻¹⁰, 598⁵
 1. 23 § 3: 554⁹
 1. 27 § 1: 554¹⁵, 562⁴
 1. 27 § 2: 554¹⁵
 1. 31 § 1: 531⁹⁻¹¹
 1. 32 pr.: 547², 633¹⁸
 1. 33: 602⁵
 1. 34: 554¹⁸⁻²⁴, 555¹⁻³
 1. 35 pr.: 551¹, 553⁸
 1. 35: 553¹, 633¹⁰
 1. 35 pr.: § 1. 2: 553⁴⁻⁵
 1. 41 [40]: 557⁷, 548¹⁶
 1. 42 [41]: 543¹⁶
 1. 45 [44]: 562⁴
 1. 48 [47] § 1: 552¹¹
 1. 49 [48] pr.: 605¹²
 1. 49 [48] § 1: 546⁹, 633²⁴
 1. 49 [48] § 3: 545¹⁴
 1. 50 [49] § 1: 548^{19a}, 549²
 1. 51 [50] pr.: 549²
 1. 54 [53]: 552¹³
 1. 57 [56]: 537³
 1. 59 [58] § 1: 546⁹
 1. 60 [59] § 1: 552¹¹
 1. 60 [59] § 2: 551², 604³
 1. 60 [59] § 3: 557³, 604²
 1. 60 [59] § 4: 549², 625¹, 638⁶, 639³

XXVIII. 5 de hered. inst.

1. 60 [59] § 5: 602¹
 1. 60 [59] § 6: 554¹, 557², 602⁵
 1. 60 [59] § 7: 603⁴
 1. 63 [62] pr.: 549², 550³
 1. 63 [62] § 1: 546²
 1. 64 [63]: 603⁶, 604⁴
 1. 65 [64]: 531⁵
 1. 67 [66]: 551², 603¹, 604²⁻³
 1. 68 [67]: 562⁴
 1. 69 [68]: 547³⁻⁴⁻⁵, 592³, 633¹⁷
 1. 71 [70]: 548¹⁸, 568⁵
 1. 72 [71]: 548¹⁸
 1. 72 [71] § 1: 548¹⁸
 1. 73 [72]: 550⁴
 1. 74 [73]: 557³
 1. 75 [74]: 553¹⁻⁴
 1. 76 [75]: 588⁸
 1. 78 [77]: 546¹⁰, 551⁴
 1. 79 [78] pr.: 554¹⁻⁴⁻⁵⁻⁸, 633¹⁰, 652¹⁴
 1. 79 [78] § 1: 552²⁻⁸
 1. 79 [78] § 2: 551⁴, 552¹³
 1. 81 § 1: 546⁴
 1. 82 [81] § 1: 548¹⁸
 1. 86 [85]: 546¹¹, 588⁸
 1. 87 [86]: 595³
 1. 88 [87]: 552¹³
 1. 89 [88]: 554¹³
 1. 90 [89]: 638¹⁻⁵
 1. 92 [91]: 548¹⁹
 1. 93 [92]: 548¹³, 583⁹, 641²

XXVIII. 6 de vulg. et. pup. subst.

1. 1 pr.: 557¹
 1. 1 § 1: 558¹⁻²⁻⁹
 1. 1 § 2: 557^{2*}, 559¹⁰⁻¹²
 1. 1 § 3: 538⁵, 559¹³
 1. 2 pr.: 558¹⁻⁶, 559^{1α, 2-3-4-19}
 1. 2: 558⁶
 1. 2 § 1: 559^{15-19-19α}, 595¹³
 1. 2 § 1. 4: 559¹⁵
 1. 2 § 2: 629⁴
 1. 2 § 4: 559¹¹⁻¹⁸⁻²⁹
 1. 2 § 5: 558¹
 1. 2 § 5. 6: 559¹⁵
 1. 3: 559¹
 1. 4 pr.: 559¹¹

XXVIII. 6 de vulg. et. pup. subst.

1. 4 pr. § 1: 559¹⁰
 1. 4: 558¹
 1. 4 § 2: 557⁸, 559¹⁰
 1. 5: 557⁸⁻⁹
 1. 6: 559³³
 1. 7: 559⁷
 1. 8. § 1: 559¹
 1. 9: 559¹, 560²⁻²⁻⁵
 1. 10 pr.: 559¹
 1. 10 § 1: 559²⁰, 602⁶
 1. 10 § 2: 559²⁵
 1. 10 § 3: 559²³
 1. 10 § 4: 559¹⁹⁻²⁴
 1. 10 § 5: 558⁶, 559¹²⁻¹³
 1. 10 § 6: 559^{1α, 14}
 1. 10 § 7: 557³, 602⁶
 1. 11: 550², 559³³
 1. 12: 559¹⁹⁻²⁴, 595⁷⁻¹³
 1. 14: 559⁷
 1. 15: 561¹
 1. 16: 546¹¹
 1. 16 § 1: 559¹⁷⁻¹⁹
 1. 20 pr.: 557¹⁸
 1. 20 § 1: 559¹⁷
 1. 21: 559⁸
 1. 22: 671¹
 1. 23: 554¹, 557²⁻⁸
 1. 24: 557⁹
 1. 27: 557¹¹
 1. 31 § 1: 558¹
 1. 32: 557⁹
 1. 33: 559^{1α}
 1. 34 § 2: 577⁸, 591¹⁵
 1. 36 pr.: 557¹
 1. 38 § 1: 559⁶
 1. 39: 558¹
 1. 36 pr.: 662¹
 1. 40: 559⁶
 1. 41: 557¹⁰⁻¹¹, 559⁶
 1. 41 § 2: 559²⁻³
 1. 41 § 3: 561¹, 631¹⁰
 1. 41 § 4: 557³
 1. 41 § 6: 559³¹, 653⁶⁻¹⁰
 1. 41 § 8: 553⁴, 558¹⁻⁹
 1. 42: 557³

XXVIII. 6 de vulg. et pup. subst.

1. 43 pr.: 560²
 1. 43 § 2: 588⁸
 1. 43 § 3: 674¹
 1. 45 pr.: 559¹⁰
 1. 45: 561⁴
 1. 45 § 1: 554¹, 557², 602^{4,5}
 1. 46: 558^{1,9}
 1. 47: 553¹, 559¹
 1. 48 § 1: 557³, 602⁴

XXVIII. 7 de. condit. instit.

1. 2: 554¹⁵
 1. 4 § 1: 554^{7,8}
 1. 8 § 3: 676⁹
 1. 8 § 6: 556³, 678³
 1. 10: 546¹⁰, 628¹⁶
 1. 12: 595³
 1. 13: 596⁷, 643²
 1. 15: 588⁶
 1. 17: 554¹⁵
 1. 18: 554⁸
 1. 18 § 1: 635⁷
 1. 20 pr.: 554³
 1. 27 § 1: 564⁷
 1. 28: 588⁹, 627⁶

XXVIII. 8 de iure delib.

1. 1 § 1: 598⁵
 1. 1 § 2: 598⁶
 1. 2: 598⁶
 1. 7: 595⁵
 1. 7 § 2: 616⁷
 1. 8: 595^{5,17}
 1. 10: 598⁵

XXVIII. 1de test. mil.

1. 1 pr.: 539¹, 544³
 1. 3: 544³, 563², 631¹⁵
 1. 6: 553¹⁴
 1. 7-9: 575¹¹
 1. 8 § 4: 630¹¹
 1. 9: 544³
 1. 11 § 1: 547⁹
 1. 11 § 2-13 pr.: 553¹⁴
 1. 13 § 2: 549⁶
 1. 13 § 4: 664⁸
 1. 14: 664⁸
 1. 15 § 1: 563¹⁰, 564^{6α}

XXVIII. 1 de test. mil.

1. 15 § 2: 544³
 1. 15 § 3: 546⁴
 1. 15 § 4: 554^{18,20}, 555¹
 1. 17 pr.: 553^{4,5,8,14}
 1. 17 pr. § 1: 553^{14,15}
 1. 17: 633¹⁰
 1. 17 § 1: 553^{1,14,15}
 1. 17 § 2: 562⁴
 1. 17 § 4: 630¹¹, 651², 652²⁴
 1. 18 pr.: 651², 652²⁴
 1. 19 pr.: 565^{1,10}, 631³
 1. 19 § 1: 631^{1,3}
 1. 20 § 1: 544³
 1. 21: 544⁵
 1. 24: 544²
 1. 26: 544⁵
 1. 35: 544³
 1. 36 pr.: 544³
 1. 36 § 1: 565¹⁰
 1. 36 § 3: 564⁷
 1. 36 § 4: 565⁴
 1. 37: 552⁹, 604⁷
 1. 40: 544³
 1. 41 pr.: 537³, 554²⁰, 555^{1,2}, 561⁴
 1. 41 § 1: 550⁷, 672²
 1. 41 § 3: 559²⁰
 1. 41 § 4: 561⁴
 1. 41 § 5: 559^{19,19α}
 1. 44: 544⁶

XXVIII. 2 de acquir. vel omitt. her.

1. 1. 2: 597¹¹
 1. 3: 554¹
 1. 4: 599^{3α}
 1. 5 § 1: 596¹, 599⁶
 1. 6 pr. § 1-3: 596⁵
 1. 6 § 3: 596¹²
 1. 6 § 5. 6: 595²
 1. 6 § 7: 596²⁰
 1. 7 § 1: 595¹⁴
 1. 7 § 2: 553⁹, 605⁸
 1. 8 pr.: 528³, 596², 606¹
 1. 9: 596^{2,4}
 1. 10: 602²
 1. 11: 595^{3,16}
 1. 12: 595⁵

XXVIII. 2 de acquir. vel omitt. her. XXVIII. 2 de acquir. vel. omitt. her.

1. 13 pr.: 597 ¹	1. 52 § 1: 602 ⁵
1. 13 § 1: 597 ⁵ , 599 ¹³	1. 53 pr.: 602 ⁵
1. 13 pr. § 2: 599 ¹¹	1. 53 § 1: 603 ³⁻⁵
1. 13 § 3: 599 ⁷	1. 54: 531 ¹³
1. 15: 597 ⁴ , 599 ¹²	1. 55, 56: 595 ¹⁰
1. 16: 597 ⁴	1. 57 pr.: 595 ⁷⁻¹⁶
1. 16 § 1: 599 ¹⁴	1. 57 § 1: 595 ¹⁶
1. 17 pr.: 597 ⁴⁻⁵	1. 59: 559 ¹² , 602 ⁵
1. 17 § 1: 597 ⁷ , 599 ¹¹⁻¹⁴	1. 60: 599 ⁴
1. 18: 599 ^{3α-6}	1. 61: 603 ⁹
1. 19: 597 ⁵	1. 62: 596 ⁷
1. 20: 596 ⁷	1. 63: 596 ⁴
1. 20 § 4: 536 ³ , 595 ⁹⁻¹⁶	1. 69: 554 ¹ , 596 ⁷ , 598 ⁵⁻⁷
1. 21 pr. § 1: 596 ⁷	1. 71 § 3-9: 595 ¹⁵
1. 21 § 2: 597 ¹	1. 72: 554 ²³ , 557 ⁷ , 562 ⁴ , 598 ³ , 600 ⁶
1. 21 § 3: 597 ⁵⁻⁷	1. 75: 597 ⁷ , 602 ⁵
1. 22: 597 ⁷	1. 76 pr.: 602 ³
1. 23: 599 ¹³ , 643 ⁵	1. 76 § 1: 597 ¹¹ , 602 ^{4,6}
1. 24: 596 ⁷ , 677 ¹¹	1. 77: 599 ⁴⁻¹⁴
1. 25 § 3: 533 ⁸	1. 79: 596 ¹²
1. 24 § 4, 5: 596 ¹²	1. 80 pr.: 597 ¹¹
1. 25 § 7: 596 ⁷	1. 80: 602 ³
1. 25 § 9, 10: 596 ¹³	1. 80 § 1: 597 ¹¹ , 602 ⁵
1. 27: 535 ² , 597 ¹	1. 80 § 3: 602 ³
1. 30 pr.: 600 ¹³ , 601 ³	1. 81: 557 ² , 602 ⁴
1. 30 § 1-3: 597 ⁴⁻⁵	1. 82: 550 ³
1. 30 § 5: 597 ⁴	1. 83: 603 ⁴
1. 31: 603 ³	1. 84: 597 ⁵⁻⁹ , 600 ¹⁶
1. 32 pr. 597 ⁴	1. 85: 596 ²⁰
1. 32 § 1, 2: 597 ⁵	1. 86 pr. 600 ¹³⁻¹⁵
1. 34 pr.: 597 ⁵⁻⁶	1. 86 § 2: 596 ⁷
1. 34 § 1: 597 ⁵	1. 87 pr.: 595 ¹⁶ , 596 ⁷
1. 35 pr.: 602 ⁴ , 603 ²	1. 87 § 1: 595 ⁷ , 665 ^{4α}
1. 37: 523 ¹ , 605 ¹	1. 89: 595 ⁷
1. 38: 595 ¹⁰	1. 90 pr.: 596 ¹¹⁻¹⁷
1. 39: 529 ⁵ , 554 ¹ , 569 ¹	1. 91: 595 ¹⁶
1. 40: 559 ²¹	1. 93 pr.: 597 ⁷⁻⁸
1. 41: 559 ¹³⁻²⁴	1. 94: 599 ¹¹
1. 42 pr.: 559 ^{19α-20} , 595 ⁷	1. 95: 596 ⁹ , 599 ⁴
1. 42: 559 ²⁰⁻²⁵ , 595 ¹³	1. 96: 597 ⁶
1. 44: 595 ¹²	1. 97: 599 ¹⁴
1. 46: 597 ⁵	1. 98: 603 ⁹
1. 48: 596 ¹¹⁻¹²	1. 99: 595 ⁸
1. 51 pr.: 597 ³	
1. 51 § 2: 597 ¹²	

XXVIII. 3 testam. quemadm. aper.

1. 1 pr. § 1: 567²

- XXVIII. 3 testam. quemadm aper. XXVIII. 5 ad. SC. Sil.
1. 2 pr. § 4-8: 567² 1. 3 § 18. 29: 600¹⁴
1. 2 § 7: 567¹ 1. 3 § 30: 600¹⁴⁻¹⁶
1. 3 § 7: 541⁴ 1. 3 § 32: 600¹⁶
1. 4. 5. 6. 7: 561⁴. 567¹ 1. 5 § 2: 600¹⁴
1. 8: 559¹⁶ 1. 8 § 1: 670²
1. 10 § 1: 567¹ 1. 9: 674⁵
1. 11: 630⁷ 1. 12 pr.: 557⁶
- XXVIII. 4 si quis om. 1. 15. 15 § 1: 670²
1. 1 pr.: 641⁷⁻⁸ 1. 21 § 1: 674³
1. 1 § 1-4: 641⁷ 1. 22: 670². 674⁶
1. 1 § 4: 641⁷ XXVIII. 6 si quis al. test.
1. 1 § 5: 602⁹ 1. 1 pr.: 543⁷⁻⁹
1. 1 § 6: 602⁹. 641⁷⁻⁸ 1. 1 § 1: 543⁹
1. 1 § 7: 593⁹. 641⁷ 1. 2: 543⁷
1. 1 § 8: 641⁷ 1. 2 § 1. 2: 543⁹
1. 1 § 9: 614⁴ 1. 3: 543⁹
1. 1 § 9-11: 641⁸ XXVIII. 7 de iur. codicill.
1. 1 § 12: 641⁸ 1. 1: 631¹⁵⁻¹⁶
1. 2: 641¹⁰ 1. 2 pr. § 1: 630¹¹
1. 2 § 1: 641⁹ 1. 2 § 2: 630⁸⁻¹⁰
1. 3: 641⁹⁻¹⁰ 1. 2 § 4: 631¹
1. 4 pr.: 641⁷⁻⁹⁻¹⁰ 1. 3 pr. § 1: 626²
1. 4 § 1: 641⁷⁻⁹⁻¹⁰ 1. 3 § 2: 630⁹⁻⁵. 641¹
1. 4 § 2: 641¹¹ 1. 4: 630¹²
1. 4 § 3: 641⁸ 1. 5: 640⁷
1. 5: 641⁷ 1. 6 § 1: 628³
1. 6 pr.: 630¹ 1. 6 § 2: 564³. 628³
1. 6 pr. § 3. 4: 641⁷ 1. 6 § 3: 624¹
1. 6 § 5-6: 641⁸ 1. 6 § 4: 630³
1. 6 § 7: 641⁸ 1. 7 § 1: 630⁸⁻¹¹
1. 6 § 9: 641⁷ 1. 8 pr.: 630¹⁻³
1. 7: 641² 1. 8 § 1: 626²
1. 8: 677² 1. 8 § 2: 624¹
- 10 pr.: 641⁹⁻¹⁰ 1. 8 § 3: 563⁸⁻⁷. 624³. 630⁵⁻¹¹
1. 12 § 1: 641⁸ 1. 8 § 4: 630¹²
1. 13. 14 pr.: 641⁸ 1. 8 § 5: 630⁹
1. 15: 641⁸ 1. 9: 547⁹
1. 16: 614¹. 641⁸ 1. 18: 628¹
1. 17: 641⁷. 664² 1. 13 § 1: 546⁸. 628¹
1. 18: 641⁶ 1. 14 pr.: 630⁸⁻¹¹
1. 23: 641⁷ 1. 14: 630⁷
1. 26: 602⁶ 1. 16: 630¹⁻⁵⁻⁶
1. 26 § 1: 641⁷ 1. 18: 630²²
1. 30: 641⁸ 1. 19: 626¹¹. 633²². 636²

XXVIII. 7 de iur. codicill.

1. 20: 533³⁻⁵⁻⁶, 628¹

1. 39: 623¹

XXX. de legatis I^o

1. 1: 623⁵

1. 2: 624¹

1. 4 pr.: 633¹²⁻¹³

1. 5 pr.: 661⁵

1. 5 § 2: 654¹²

1. 8: 654²

1. 8 § 1: 626¹²

1. 12 § 3: 554¹⁵, 640¹

1. 15: 662¹

1. 15 § 1: 644¹³

1. 16 pr.: 644⁹

1. 16 § 2: 644¹³

1. 17 § 2: 603¹⁵, 627²⁻⁵

1. 18: 627⁴⁻⁵

1. 19 § 9: 625⁵

1. 20: 655⁵

1. 21: 654²⁷

1. 22: 654^{2, 27}

1. 23: 647¹⁴, 662¹

1. 24 § 2, 3: 654²

1. 24 § 4: 654^{2, 3}

1. 26 pr.: 634⁹

1. 26 § 1: 647⁶

1. 26 § 2: 659⁵, 662¹, 666¹

1. 27: 662¹, 666¹

1. 28, 29: 658²

1. 28 § 1: 651¹³

1. 30 § 6: 655²

1. 32 § 1: 633⁵, 655⁵

1. 33 pr.: 604²

1. 33: 628⁷, 640¹¹

1. 34 pr.: 523⁷, 625⁷⁻⁸, 640¹¹⁻¹³, 644¹¹

1. 34 § 3: 630¹¹, 655⁵

1. 34 § 4: 655²⁻⁶

1. 34 § 5: 655⁵

1. 34 § 7, 8: 639⁵

1. 34 § 9: 644⁹

1. 34 § 10: 644⁷⁻⁸

1. 34 § 11: 627⁴⁻⁷⁻⁸

1. 34 § 12: 628⁷⁻⁸

1. 34 § 14: 661¹, 655⁵

1. 36 pr.: 655⁴, 661²

XXX. de legatis I^o

1. 37 § 1: 633⁵

1. 38: 597¹¹, 643⁷

1. 38 § 1: 643²

1. 39 pr.: 634⁸, 647⁴

1. 39 § 1: 647¹⁴

1. 39 § 2: 654²⁵

1. 39 § 3: 654¹²

1. 39 § 5: 654⁶

1. 39 § 6: 633⁵

1. 39 § 7: 634⁵⁻⁶, 654⁸

1. 39 § 8: 634⁵, 638⁷

1. 39 § 9, 10: 634⁵

1. 40: 634⁷

1. 41 § 1-1, 43 § 1: 634³

1. 41 § 2: 638⁴⁻⁵⁻¹², 654²⁴

1. 41 § 4: 634⁶

1. 41 § 15: 639⁶

1. 43 pr.: 634⁷

1. 43 § 1: 634³

1. 43 § 2: 633¹⁷

1. 43 § 3: 654²²

1. 44 § 1: 643²

1. 44 § 2, 3: 640⁵, 654³⁻⁴

1. 44 § 4: 640⁵, 654²⁻⁴

1. 44 § 6: 657³

1. 44 § 9: 633¹⁰, 647⁴

1. 45: 639⁴

1. 45 § 1, 2: 654⁵⁻²⁵

1. 47 § 2: 647⁶

1. 47 § 3: 655³, 661¹

1. 47 § 4: 647⁶⁻⁷

1. 47 § 5: 647⁷

1. 49 § 4-7: 625¹⁷

1. 50 § 1: 584¹⁹

1. 50 § 2: 574⁵

1. 50 § 3: 633⁷

1. 51: 655²

1. 53 § 3-8: 647⁷

1. 53 § 7: 647¹¹

1. 54 pr.: 633²⁴

1. 54 § 3: 626¹¹

1. 55: 635⁴

1. 57: 654¹⁶

1. 58: 649¹

1. 59: 640¹, 647⁶

XXX. de legatis I^o

1. 60: 649^{1,2}
 1. 61: 649¹
 1. 64: 633²³
 1. 65 pr.: 634⁵
 1. 65 § 1: 635¹², 642⁸
 1. 65 § 2: 634^{2,3,4}
 1. 67 § 1: 625^{6,7}, 627⁸
 1. 68 § 1: 531⁷, 642¹¹
 1. 68 § 2: 635⁷, 640⁹
 1. 68 § 3: 642⁵
 1. 69 pr.: 642², 652¹⁷
 1. 69 § 2: 625¹⁷
 1. 69 § 3: 634⁵
 1. 70: 649⁸
 1. 70 pr.: 654⁶
 1. 70 pr. § 1: 654²⁵
 1. 70 § 1: 605⁷, 654⁹
 1. 71 pr.: 655^{8,8}
 1. 71: 633¹⁵
 1. 71 § 1: 634⁸
 1. 71 § 3: 634⁶, 647^{5,11}, 654⁹
 1. 71 § 4: 647⁵
 1. 71 § 5: 654²²
 1. 71 § 6: 654¹², 656⁷
 1. 73 § 1: 650²
 1. 74: 693¹¹, 633²⁶, 639⁹, 653^{7,8}
 1. 75 pr.: 633¹⁹
 1. 75 § 1, 2: 657⁴, 658³
 1. 75 § 2: 657^{3,7,11}
 1. 75 § 3, 4: 657⁴
 1. 75 § 5: 656¹⁰
 1. 76: 654¹², 657⁴
 1. 77: 633¹⁰
 1. 81 § 2: 635⁴
 1. 81 § 6: 643²
 1. 82 § 1: 654²⁴
 1. 82 § 2-4: 639⁶
 1. 82 § 5: 657^{4,7}
 1. 84 § 4: 605⁷
 1. 84 § 6: 623²
 1. 84 § 8: 644⁹
 1. 84 § 9: 633¹⁵
 1. 86 pr.: 654²²
 1. 86 § 2: 643²
 1. 86 § 3: 626¹¹

XXX. de legatis I^o

1. 86 § 4: 657¹⁰
 1. 87: 595⁸, 627⁵
 1. 88: 548⁴, 595⁸, 627⁵
 1. 89: 595^{5,6,8}, 627⁵
 1. 90 pr.: 627⁵
 1. 90: 635⁷
 1. 91 pr.: 638¹³
 1. 91 § 2: 627⁵
 1. 92 § 2: 626^{2,8}
 1. 94 pr.: 626⁸
 1. 96 pr. 634⁵, 655⁵, 657¹
 1. 96 § 1: 570⁵, 622⁵, 644²
 1. 96 § 3: 567⁶, 648⁸
 1. 96 § 4: 626⁷
 1. 102 § 2: 647¹¹
 1. 103: 672¹
 1. 104 § 3: 627²
 1. 104 § 5: 627^{2,8}
 1. 104 § 6: 635⁷, 627⁶
 1. 104 § 7: 662¹
 1. 105: 657⁸
 1. 106: 633²
 1. 108: 625¹², 634⁸
 1. 108 § 2: 655⁵
 1. 108 § 10: 555^{2,5}, 634⁵
 1. 108 § 12: 647⁷
 1. 108 § 13: 625¹⁷, 633¹⁰
 1. 108 § 14: 625¹⁷, 633⁸
 1. 109 § 1: 633¹⁵, 655⁵, 648¹¹, 661¹
 1. 110: 633¹⁵, 655⁴, 661²
 1. 112: 634⁷
 1. 112 § 2: 647¹⁰
 1. 112 § 3: 634³
 1. 114 pr.: 624¹, 626²
 1. 114 § 1: 626¹⁰
 1. 114 § 2: 622¹, 626⁴
 1. 114 § 3: 634⁶, 668⁶
 1. 114 § 4: 634⁹
 1. 114 § 5: 634⁷
 1. 114 § 6: 633¹⁰, 633¹
 1. 114 § 8: 634¹
 1. 114 § 11: 606⁸
 1. 114 § 14: 552⁷, 633¹⁰, 665¹¹
 1. 114 § 15-18: 625¹⁴
 1. 114 § 18: 637¹

XXX. de legatis I^o

1. 116 pr.: 623²
 1. 116 § 1: 627^{4,7,8}
 1. 116 § 3: 531^{11,12}
 1. 116 § 4: 603⁷, 647⁴, 649³, 654⁵
 1. 118: 633⁸
 1. 120: 625¹⁴
 1. 122 § 2: 634⁹
 1. 123 § 1: 672¹
 1. 124: 626¹¹
 1. 126: 559²⁸, 626³
 1. 128: 672¹

XXXI. de legatis II°

1. 1 pr.: 633¹⁷
 1. 1 § 1: 633¹⁹
 1. 4. 6: 643⁷
 1. 7: 644¹
 1. 8 pr.: 634⁸
 1. 8 § 2: 655⁵
 1. 8 § 3: 633³
 1. 8 § 5: 662¹
 1. 9: 662¹
 1. 10: 654^{2,15}
 1. 11 § 1: 661⁴
 1. 13 pr.: 657¹
 1. 15: 625¹¹
 1. 17 pr.: 567⁶, 644²
 1. 17 § 1: 625¹²
 1. 18: 654²¹
 1. 19: 655³, 666^{1,7,8}
 1. 20: 644^{9,13}
 1. 23: 643⁷, 655³, 661¹
 1. 24. 25: 625¹²
 1. 26: 654¹⁸
 1. 28: 626¹⁰
 1. 29 pr.: 639⁹
 1. 29 § 1. 2: 603¹¹, 639⁹
 1. 32 § 1: 643²
 1. 32 § 6: 635¹, 637⁶
 1. 33 pr.: 626¹³
 1. 34 § 1: 627^{2,4}
 1. 36: 623⁵
 1. 38: 642⁵
 1. 39: 640⁵, 654²
 1. 41 pr.: 644¹³
 1. 42: 550⁴

XXXI. de legatis II°

1. 43 § 2: 647¹⁵
 1. 43 § 3: 655³, 661¹
 1. 44 § 1: 640¹¹
 1. 45 § 1: 643⁴
 1. 45 § 2: 554¹³
 1. 48 § 1: 596¹⁸, 616⁶
 1. 49 pr.: 654³
 1. 49 § 1: 634⁷
 1. 49 § 2: 634⁵
 1. 49 § 3: 634⁶, 647¹¹
 1. 49 § 4: 603¹¹, 639⁹
 1. 50 pr.: 637¹
 1. 50 § 1: 657⁴
 1. 52: 550³
 1. 55 § 1: 531^{7,11}
 1. 58: 643⁷
 1. 60: 644²
 1. 61 § 1: 603¹¹, 633²⁶, 639⁹, 653⁸
 1. 62: 626⁹
 1. 63: 647^{10,11}
 1. 65 § 2. 3: 642⁵
 1. 66 § 1: 639⁴
 1. 66 § 6: 654^{5,16,22,28}
 1. 66 § 7: 535¹², 656⁵
 1. 67 pr. § 4: 625¹⁴
 1. 67 § 5. 6: 637⁴
 1. 67 § 7: 625¹²
 1. 67 § 8: 633²², 636², 654^{7,17}
 1. 67 § 9: 633²
 1. 67 § 10: 633⁸
 1. 69: 552^{2,7}, 633^{8,10}
 1. 69 § 1: 625¹⁴
 1. 69 § 3: 625^{14,15}, 633¹⁰, 637⁴
 1. 69 § 4: 633¹¹
 1. 70 § 1: 634⁹
 1. 70 § 2: 634⁹, 663¹
 1. 70 § 3: 665¹²
 1. 71: 665¹²
 1. 73: 639⁵
 1. 75 § 5: 627⁸
 1. 76 pr.: 534²², 650^{7,9}
 1. 76 § 1: 654¹⁸
 1. 76 § 2: 649³
 1. 76 § 7: 554^{4,8}
 1. 77 § 1: 550^{2,5}, 626¹, 660¹⁷

XXXI. de legatis II°

1. 77 § 2: 650¹⁰
 1. 77 § 3: 643¹
 1. 77 § 4: 625¹²
 1. 77 § 8: 628¹³, 654⁸
 1. 77 § 10: 666^{8α}
 1. 77 § 15: 639⁹
 1. 77 § 16: 659¹
 1. 77 § 20: 663¹
 1. 77 § 27: 625¹⁴
 1. 77 § 29: 626¹¹, 633²², 636¹
 1. 77 § 31: 641⁷, 651¹, 652²
 1. 77 § 32: 625¹¹
 1. 78 § 8: 654¹¹
 1. 80: 531¹⁴, 605¹⁰, 652¹⁷
 1. 81: 630¹⁵, 641¹
 1. 82 pr.: 653²
 1. 82 § 1: 639⁹
 1. 82 § 2: 654²⁰
 1. 83: 633⁷
 1. 86: 553¹
 1. 87 § 3: 536¹⁰⁻¹³
 1. 87 § 4: 651⁸, 652²⁴
 1. 88 pr.: 564³
 1. 88 § 1: 567⁹
 1. 88 § 3: 627², 678¹⁰
 1. 88 § 6: 529¹, 551², 625⁵
 1. 88 § 10: 653³
 1. 88 § 13: 636⁴
 1. 88 § 15: 625¹⁴
 1. 88 § 17: 631¹⁻¹⁵
 1. 89 pr.: 623¹
 1. 89 § 7: 647¹¹, 648¹⁴, 665¹¹

XXXII. de legatis III°

1. 1 pr.: 547⁹, 633²¹
 1. 1 § 1: 624¹⁻², 633¹⁷, 641¹
 1. 1 § 2: 539¹³
 1. 1 § 5: 624¹⁻², 638¹⁷
 1. 1 § 6: 626¹
 1. 1 § 7-10: 626²
 1. 1 § 9-10: 639¹⁰
 1. 2: 626¹⁰, 631⁹
 1. 3 pr. § 3. 4: 626⁵
 1. 3 § 1: 634⁹
 1. 4: 626⁹
 1. 5 § 1: 628⁸

XXXII. de legatis III°

1. 5 pr.: 626⁸
 1. 6 § 1: 626¹⁰
 1. 7 § 2: 634⁹
 1. 9: 630⁵
 1. 11 § 1: 631¹⁶
 1. 11 § 2: 633⁸
 1. 11 § 4: 552⁷, 633⁸
 1. 11 § 6: 633¹⁵
 1. 11 § 7: 633¹⁹
 1. 11 § 12: 654¹³
 1. 11 § 13: 657⁹
 1. 11 § 16: 633²², 634⁷
 1. 11 § 22: 625¹⁷
 1. 11 § 23. 24: 608²¹, 626¹²
 1. 14 § 2: 634⁶, 647⁵⁻¹¹, 654⁹
 1. 16: 654²
 1. 19: 636⁴
 1. 20: 625⁷
 1. 21 pr.: 633⁹
 1. 21 § 1: 639⁵
 1. 22 pr.: 564³
 1. 25 pr.: 626¹²
 1. 26: 647¹¹
 1. 28: 550⁴
 1. 29 § 1: 655³, 661¹
 1. 30 § 4: 654¹²
 1. 30 § 6: 634⁶, 654⁹
 1. 35 § 1. 2: 633¹³
 1. 36: 584¹⁹, 631⁹
 1. 37 pr.: 654²⁰
 1. 37 § 3: 633¹⁰
 1. 37 § 4: 633⁸
 1. 38 pr.: 625¹⁴, 665¹¹
 1. 38 pr. § 6: 625⁴
 1. 38 § 2: 644⁹
 1. 39 pr.: 633⁸, 637²
 1. 39 § 1: 628³
 1. 40 pr.: 627⁴, 633²²
 1. 41 § 3: 627²
 1. 41 § 8: 634¹
 1. 41 § 12: 666^{8α}
 1. 41 § 13: 633¹⁵
 1. 54: 635⁷
 1. 63: 635⁷
 1. 64: 657⁵

XXXII. de legatis III°

- 1. 65 § 1-1. 66: 655²
- 1. 68 pr.: 654¹²
- 1. 69 § 1: 633¹³
- 1. 75: 633⁷. 655¹⁰
- 1. 79 § 1: 655²
- 1. 79 § 2: 640⁹. 654²
- 1. 79 § 3: 654¹³
- 1. 80: 603¹. 644⁷⁻⁹
- 1. 81 § 1: 655²
- 1. 81 § 2-5: 655²
- 1. 88 pr.: 654⁴
- 1. 88 pr. § 1. 3: 654³
- 1. 88: 640⁵
- 1. 88 § 2: 654³
- 1. 89: 604²⁻³. 644¹³
- 1. 91 § 2: 654²⁷
- 1. 92 pr.: 627⁵
- 1. 95: 633⁷
- 1. 102 § 2: 639⁵
- 1. 103: 559²⁷

XXXIII. 1 de annuis

- 1. 3: 660⁸
- 1. 4: 660³⁻⁵
- 1. 5: 660⁹
- 1. 7: 567⁵. 636⁵. 678⁴⁻⁵
- 1. 8: 660⁵⁻⁹
- 1. 9: 656¹
- 1. 11: 660⁸⁻¹¹
- 1. 14: 660¹²
- 1. 21 § 1: 650⁵
- 1. 21 § 2: 647¹⁵
- 1. 22: 660⁹

XXXIII. 2. de usu et usufr.

- 1. 4: 656⁵
- 1. 8: 652³⁶
- 1. 11 § 13: 656⁴
- 1. 14: 625⁷
- 1. 15 § 1: 633¹⁰
- 1. 17: 638²
- 1. 19: 656⁹
- 1. 21: 661¹¹
- 1. 26 § 1: 645³. 656⁶
- 1. 27: 548¹⁴. 633²². 636³
- 1. 29: 623⁵
- 1. 32 § 5: 649¹

XXXIII. 2 de usu et usufr.

- 1. 32 § 8: 659⁵
- 1. 34 § 1: 627⁸
- 1. 37: 659⁵
- 1. 43: 659⁴

XXXIII. 3. de servit. leg.

- 1. 3: 643². 644⁸
- 1. 7: 626¹²

XXXIII. 4 de dote prael.

- 1. 1 pr. § 5. 6. 7: 658³⁻⁵
- 1. 1 § 2: 658⁴
- 1. 1 § 7: 655²⁻⁵
- 1. 1 § 8: 653⁶
- 1. 1 § 12: 651¹³
- 1. 2 § 1: 647¹⁵
- 1. 5: 658⁴
- 1. 6: 658³⁻⁶
- 1. 11: 658³
- 1. 16: 658³⁻⁵

XXXIII. 5. de opt. v. elect.

- 1. 2 pr.: 661²
- 1. 2 § 1: 655³
- 1. 6. 7. 8 pr.: 661⁴
- 1. 12: 655³
- 1. 13 pr.: 638⁵. 642¹³
- 1. 13 § 1: 661⁴
- 1. 16: 643⁴. 661³
- 1. 17: 661⁴
- 1. 20: 661⁵

XXXIII. 6. de tritico vino

- 1. 3 pr.: 655¹⁰
- 1. 4: 655¹⁰
- 1. 7: 655⁹
- 1. 19: 633¹³

XXXIII. 7. de instructo

- 1. 2 pr.: 627⁷
- 1. 18 § 3: 633¹³
- 1. 19 pr.: 654²
- 1. 20 pr. 627⁵
- 1. 24: 654¹²

XXXIII. 8. de peculio leg.

- 1. 6 § 1: 634²

XXXIII. 10. de suppl. leg.

- 1. 7 § 2: 633¹³
- 1. 10: 633¹³

XXXIV. 1. de alim.

1. 2 § 4: 622⁵
 1. 3: 667⁹
 1. 6. 7: 660¹¹
 1. 8: 667⁶⁻⁷
 1. 11: 660¹⁴
 1. 12: 653¹
 1. 14 pr.: 660¹³
 1. 14 § 1: 660¹⁵
 1. 14 § 2: 680¹²
 1. 18 § 3: 668¹⁶
 1. 21: 660¹¹
 1. 22 pr.: 660¹²
 1. 23: 660¹¹

XXXIV. 2. de auro

1. 6 § 1: 654³
 1. 7 pr.: 654²⁷
 1. 32 § 4: 627²

XXXIV. 3 da lib. leg.

1. 1 § 1: 656¹⁰
 1. 2 pr.: 657¹⁰
 1. 3 § 3: 657⁹⁻¹⁰
 1. 3 § 3-5: 625¹⁷
 1. 3 § 4: 625¹⁷
 1. 7 pr.: 657¹⁰
 1. 7 § 1: 657⁹
 1. 7 § 4: 657¹²
 1. 8 pr.: 657⁹
 1. 8 § 1. 2: 657¹⁰
 1. 10: 657⁸⁻¹⁰
 1. 11: 657⁹. 658²
 1. 13. 14: 658²
 1. 15: 626⁶
 1. 20 pr.: 657¹⁰
 1. 21 pr. § 1: 657⁷⁻¹²
 . 22: 652¹⁷. 657⁹
 1. 24: 657⁹
 1. 25: 636². 657¹⁻⁹⁻¹¹. 658²⁻³
 1. 28 § 2: 647²
 1. 28 § 3: 658²
 1. 28 § 10-12: 625¹⁷
 1. 28 § 11. C.3³

XXXIV. 4 de adim. v. transt. leg.

1. 3 pr.: 637¹
 1. 3 § 1: 625¹¹. 642⁷
 1. 3 § 2: 642⁷

XXXIV 4. de adim v. transf. leg.

1. 3 § 4: 635⁴
 1. 3 § 7: 633³⁻⁴. 640⁸
 1. 3 § 8: 640¹
 1. 3 § 11: 640²⁻⁶
 1. 4: 664¹. 640⁶
 1. 5: 690¹⁰
 1. 6 § 1. 2: 640¹¹
 1. 7. 8. 9: 640⁹⁻¹¹
 1. 10: 635⁷
 1. 10 § 1: 642⁷
 1. 14: 635⁷. 640⁹
 1. 14 § 1: 640⁸
 1. 15: 640². 654¹³
 1. 16: 640³
 1. 17: 640¹⁻³
 1. 18: 640⁵. 654¹³
 1. 19 pr.: 640⁹
 1. 22: 648⁹. 664⁷
 1. 24 pr.: 633⁷
 1. 24: 640¹¹
 1. 24 § 1: 640⁵. 654¹³
 1. 25: 640⁵. 654³
 1. 26: 630⁹. 654¹³
 1. 27: 654¹³
 1. 27 § 1: 654¹³
 1. 28: 640¹
 1. 30 pr. § 4: 647²
 1. 30 § 3: 628¹⁸
 1. 31 § 2: 640¹

XXXIV. 5. de reb. dub.

1. 3: 646¹². 633¹²
 1. 4 [5] § 1: 644¹³
 1. 5 [6]: 644¹³
 1. 6 [7] pr.: 644¹³
 1. 7 pr.: 608^{1α}
 1. 7 § 1: 633¹⁵
 1. 10 [11] pr.: 633³. 640⁸
 1. 19 [20]: 625⁴
 1. 25 [26]: 628¹⁶
 1. 27 [28]: 633³⁻¹⁵

XXXIV. 7 de reg. Cat.

1. 1 pr.: 656¹
 1. 1 § 1. 2: 633¹⁴. 654²¹
 1. 2: 633¹⁴
 1. 3: 638⁵⁻¹⁵

XXXIV 7. de reg. Cat.

1. 4: 638¹⁶1. 5: 638⁵

XXXIV 8. de his quae pro non script. XXXV 1. de condit.

1. 1: 546⁴, 548¹⁸1. 2: 546², 633²1. 3 pr.: 660¹⁴1. 3 pr. § 1: 535⁸1. 5: 546⁴, 603¹², 633²⁸

XXXIV 9. de his quae ut indign.

1. 1: 670³1. 2 pr.: 671¹1. 2 § 1. 2: 672⁴1. 2 § 3: 670³1. 3: 670¹1. 4: 671⁴1. 5: 566⁶1. 5 § 1: 585³1. 5 § 1. 6. 14: 671¹1. 5 § 2: 673²

1. 5 § 8: 671

1. 5 § 9: 671³1. 5 § 10-13: 671²1. 5 § 14: 630^{1,5}1. 5 § 17: 676¹²1. 5 § 18: 676¹², 677⁶1. 6: 651⁵, 671⁷1. 8: 674³1. 9. pr. § 1: 640⁶i. 9 § 2: 670⁴, 674^{1,7}1. 10: 672¹1. 11: 631⁵, 672¹1. 12: 627⁵, 673¹1. 13: 672³1. 14: 672²1. 15: 628¹³, 652¹², 671¹1. 16 pr.: 671⁴1. 16: 671¹1. 16 § 2: 673¹1. 17: 670², 674^{3,4}1. 18 pr.: 674⁴1. 18: 672¹1. 18 § 1: 674^{1,3,7}1. 18 § 2: 627^{1,5}1. 19: 548⁹1. 21: 678²

XXXIV 9. de his quae ut iudign.

1. 22: 671^{2,3}1. 24: 671¹1. 1 § 1: 642⁶1. 2: 554¹³1. 5: 595³1. 7 pr.: 554⁸1. 7 pr. § 1: 554^{7,8}1. 10. 11: 554¹⁵1. 17 pr. § 1: 633¹³1. 17 § 2: 548¹⁰, 633²²1. 18: 554^{7,8}1. 19 pr.: 554^{12,13}1. 20 pr.: 554¹⁵1. 21: 597^{4,5,6}, 600⁸1. 26 § 1: 552¹, 603⁴, 604⁶, 644¹⁰1. 29: 554^{11,13}1. 33 pr.: 548¹⁴, 633¹³1. 3 § 1: 546², 633³1. 34 pr.: 546⁹1. 34: 633¹³1. 36 § 1: 637²1. 38: 546¹⁰, 628^{1,6}1. 40 § 2: 554¹⁵, 640¹1. 40 § 4: 633¹³, 653^{3,6}1. 40 § 5: 636⁴1. 43 pr.: 636²1. 43 § 3: 650⁵1. 44 pr. § 1: 677²1. 44 § 4: 663⁶, 668⁸1. 44 § 5: 668⁸1. 51 pr.: 554¹⁵, 640¹1. 52: 547^{3,4,5}, 633¹⁷1. 54 § 1: 644¹⁵1. 55: 677⁵1. 67: 554^{7,8}1. 68: 554¹³1. 69: 635¹², 642³1. 70: 635⁷1. 71 pr.: 678^{7,9}1. 71: 636¹1. 71 § 3: 625¹⁷, 636²1. 72 pr. § 1: 554⁸1. 72 § 2: 554⁸1. 72 § 6: 548^{10,11}, 633²², 636²

XXXV 1. de condit.

1. 73: 854⁸
 1. 77: 635⁷
 1. 78. § 1: 854¹⁵
 1. 79 pr.: 642³
 1. 79 § 2: 854^{4,8}
 1. 80: 636⁴
 1. 83: 838⁵
 1. 86 § 1: 638⁵, 642¹⁸
 1. 87: 854¹⁵, 640^{1,11}
 1. 89: 854¹⁵, 640^{1,11}
 1. 91: 854¹³
 1. 92: 633⁸, 634¹, 663¹
 1. 93: 663¹
 1. 95: 638⁷
 1. 98: 854²¹, 638⁵
 1. 101 pr.: 854¹²
 1. 101 § 3: 854⁸
 1. 102: 638⁸
 1. 106: 854⁸
 1. 107: 633⁷, 640⁹, 642⁸
 1. 108: 638⁷
 1. 109: 652¹⁶

XXXV 2. ad leg. Falc.

1. 1. pr.: 650¹
 1. 1 § 9: 652³⁴
 1. 1 § 10: 651¹³, 652²³, 658²
 1. 1 § 11: 650¹⁰
 1. 1 § 12: 859³², 652²⁴
 1. 1 § 13: 653^{3,8,14}
 1. 1 § 14: 653¹⁶
 1. 1 § 15: 653¹
 1. 1 § 16: 650⁸, 652²⁵, 660⁵
 1. 1 § 17: 652²⁸
 1. 1 § 19: 881¹², 682⁵
 1. 2: 881¹², 652³
 1. 3 § 1: 652²⁰
 1. 3 § 2: 652³⁶
 1. 7: 650⁷
 1. 11 § 5: 859^{27,28,30,32}, 682²⁴, 683¹¹
 1. 11 § 6: 653³
 1. 11 § 7: 653^{5,11,12,13}
 1. 11 § 8: 859³¹
 1. 12: 651¹, 652²
 1. 13: 651⁵
 1. 14 § 2: 653¹⁴

XXXV 2. ad leg. Falc.

1. 15: 650⁹
 1. 15 § 1: 651^{1,10}
 1. 15 § 2: 651¹¹
 1. 15 § 6: 652²⁰
 1. 15 § 8: 651¹
 1. 16 pr. § 1: 650⁹
 1. 16: 651¹¹
 1. 16 [15] § 6: 652²⁰
 1. 17: 651², 652²⁴
 1. 18: 650³
 1. 18 § 1: 652²⁰
 1. 19: 652²³
 1. 21 pr.: 652²⁶
 1. 21 § 1: 653¹⁷
 1. 22 pr.: 652^{11,13,14}
 1. 23: 650^{6,7,9}
 1. 24 pr.: 651⁵, 671⁷
 1. 24 § 1: 652²⁰
 1. 24 § 2: 647¹⁴
 1. 25: 653¹⁷
 1. 25 § 1: 650⁵
 1. 26: 650^{6,10}
 1. 27: 651¹
 1. 29: 652¹³
 1. 30 pr.: 652^{7,20}
 1. 30 pr. § 2-4: 652⁶
 1. 30 § 1: 652^{16,23}
 1. 30 § 7: 652^{15,16}, 666⁸
 1. 31: 859³², 650^{8,10}, 652²¹, α.
 1. 32 § 4, 5: 650⁵
 1. 33, 35, 36 § 3: 651⁶
 1. 39: 652²
 1. 40 § 1: 652^{11,15}
 1. 42: 652²⁵
 1. 44: 652¹¹
 1. 45 pr.: 652³²
 1. 45 § 1: 650⁶
 1. 46: 651¹⁰
 1. 47 pr.: 652³⁴
 1. 47 § 1: 652³⁰
 1. 49 [47] § 1: 650⁴
 1. 50, 51: 652²²
 1. 55: 652³⁴
 1. 56: 652^{6,7}
 1. 56 pr. § 1: 652^{8,9}

XXXV. 2. ad leg. Falc.

1. 56 § 2: **652**²⁶
 1. 56 § 5: **652**¹²
 1. 57: **651**¹³. **658**²
 1. 59: **651**⁴
 1. 59 § 1: **651**⁵. **672**¹
 1. 61: **647**⁵. **652**²³
 1. 62: **652**²⁶
 1. 62 § 1: **652**²⁵
 1. 63: **652**²⁵
 1. 63 § 1: **652**²⁶
 1. 44: **651**¹
 1. 66 pr.: **652**²⁹⁻³²
 1. 66 § 1: **676**⁴
 1. 68: **651**⁵. **652**⁵⁴⁻⁵⁵⁻⁵⁶. **671**⁷
 1. 69: **659**⁴
 1. 71: **651**¹⁰
 1. 72: **652**¹
 1. 73 pr.: **652**⁶
 1. 73: **652**²⁰
 1. 73 § 1: **652**⁹⁻²⁸
 1. 73 § 2: **650**⁸. **652**³⁰
 1. 73 § 4: **642**⁶. **652**²⁷⁻⁸²
 1. 73 § 5: **650**⁶. **652**³⁷
 1. 74: **627**⁴. **652**¹¹⁻¹⁹
 1. 75: **633**⁸. **636**³. **652**¹²
 1. 76 pr.: **652**¹¹
 1. 76 § 1: **652**²²
 1. 77: **653**³
 1. 78: **653**¹⁶
 1. 79: **559**²⁷⁻²⁸⁻³⁰⁻³². **652**²⁴
 1. 80: pr.: **653**³
 1. 80 § 1: **650**⁷⁻⁹. **626**¹²
 1. 81: **651**¹⁸
 1. 81 § 1: **652**²⁴. **658**²
 1. 81 § 2: **652**²⁴. **651**⁹
 1. 82: **652**⁸⁻²⁶
 1. 83: **652**⁸
 1. 86: **627**⁴. **652**¹¹⁻¹⁹. **666**
 1. 87: **652**¹⁶⁻²³
 1. 87 § 2: **652**²
 1. 87 § 3: **653**⁵
 1. 87 § 4: **653**⁸⁻¹¹
 1. 87 § 5: **653**¹¹
 1. 87 § 7: **559**²⁸⁻²⁹⁻³⁰
 1. 87 § 8: **653**¹¹

XXXV. 2. ad leg. Falc.

1. 88 pr. § 1. 2: **652**⁵⁸
 1. 88 § 1: **650**⁹
 1. 88 § 3: **652**²⁰⁻²⁹⁻³¹
 1. 90 § 3: **652**¹⁶
 1. 91: **605**⁹. **652**¹¹⁻¹⁵⁻¹⁶⁻¹⁹. **666**³
 1. 92: **651**². **652**²⁴
 1. 93: **652**¹⁶
 1. 94: **652**¹⁴
 1. 96: **651**²

XXXV. 3. si qui plus

1. 1 § 1: **652**^{24a}
 1. 1 § 3: **653**³
 1. 4 § 1: **616**⁴

XXXVI. 1. ad SC. Treb.

1. 1 § 1: **662**¹
 1. 1 § 2: **637**¹. **662**¹. **667**²
 1. 1 § 5: **663**²
 1. 1 § 8: **663**³
 1. 1 § 9: **663**⁴
 1. 1 § 17: **634**⁹. **667**⁷⁻⁹
 1. 1 § 19: **667**⁷
 1. 1 § 20: **667**⁶
 1. 1 § 21: **667**⁷
 1. 2: **667**⁶
 1. 3: **667**¹⁰
 1. 3 § 1: **651**²
 1. 3 § 2: **667**¹⁰
 1. 3 § 4: **666**⁵
 1. 3 § 5: **543**⁷⁻⁹
 1. 4: **651**¹². **664**². **668**¹⁻⁷
 1. 6 pr.: **599**⁴
 1. 6 § 1: **663**²
 1. 6 § 4: **535**¹². **596**¹³. **599**⁶
 1. 7: **664**³⁻⁴
 1. 10: **666**^{3a}
 1. 11 pr.: **664**⁴
 1. 11 § 1: **589**²⁴
 1. 11 § 2: **664**⁵. **668**²
 1. 12: **664**⁶
 1. 14 § 1. 2: **664**²
 1. 15 § 4: **651**¹²
 1. 16 [15] § 4: **668**⁷
 . 17 [16] pr.—§ 4: **662**¹
 1. 17 [16] § 3: **652**¹⁷. **667**¹⁰
 1. 17 [16] § 4: **668**⁴

XXXVI 1.ad SC. Treb.

1. 17 [16] § 5: 663³, 668⁴
 1. 17 [16] § 6: 553³, 659², 663²
 1. 17 [16] 8: 666⁴
 1. 17 [16] 9: 668^{4,7}
 1. 18 [17] pr.: 633¹⁰, 651¹
 1. 18 [17] § 1: 659¹
 1. 18 [17] § 2: 663¹
 1. 19 [18] pr.: 647¹⁵
 1. 19 [18] § 1: 652²⁰
 1. 19 [18] pr.: § 2: 647¹⁴
 1. 19 [18] § 3: 627⁴, 665⁵
 1. 20 [19] § 2: 649¹
 1. 23 [22] pr.: 557⁵
 1. 23 [22] § 2: 647¹⁴, 652²⁰, 668⁹
 1. 23 [22] § 3: 649¹, 665^{7,9}
 1. 23 [22] § 4: 665¹⁰
 1. 23 [22] § 5: 650⁴, 662¹
 1. 24 [23]: 625³
 1. 25 [24]: 625³
 1. 26 [25]: 642⁷, 664¹
 1. 26 [25] § 2: 647¹⁰, 650⁴
 1. 26 [25] § 3: 647^{10,11}
 1. 27 [26]: 535¹²
 1. 28 [27] § 1: 647¹⁴, 668⁹
 1. 28 [27] § 2: 559²⁴, 651¹², 668^{1,5}
 ∴ 28 [27] 3: 595¹³
 1. 28 [27] § 5: 559²⁴
 1. 28 [37] § 7: 665⁵, 667²
 1. 28 [27] § 8-10: 663⁵
 1. 28 [27] § 9, 10: 659¹
 1. 28 [27] § 11: 665⁵, 667⁴
 1. 28 [27] § 14: 663⁴
 1. 28 [27] § 15: 664⁴
 1. 29 [28] pr. § 1: 668⁴
 1. 30 [29]: 552⁶, 553⁸, 565²
 633¹⁰, 663¹
 1. 32 [31] pr.: 664⁵
 1. 32 [31] § 2: 664^{3,4}
 1. 33 [32]: 647¹⁵
 1. 38 [37] pr.: 662²
 1. 38 [37] § 2-1, 40 [39]: 666²
 1. 41 [40] § 2, 1, 42 [41],
 1, 43 [42]: 666²
 1. 43 [42] § 1: 664⁴
 1. 44 [43]: 603¹⁴, 664⁶

XXXVI 1. ad SC. Treb.

1. 46 [44]: 668³
 1. 46 [44] § 1: 647¹⁵
 1. 48 [46]: 664¹
 1. 55 [48]: 671⁸
 1. 52 [50]: 648¹³
 1. 53 [51]: 647¹⁰
 1. 55 [53] § 3: 668^{4,5}
 1. 56 [54]: 665¹²
 1. 57 [55] § 2: 663³, 664⁹, 668⁶
 1. 57 [55] § 3: 668^{6,7}
 1. 60 [58] pr.: 665^{2,3,4α}
 1. 60 [58] § 3: 652¹⁶
 1. 60 [58] § 5: 652²⁰
 1. 60 [58] § 8: 665¹²
 1. 61 [59] pr.: 642², 4α
 1. 61 [59] § 1: 666³
 1. 65 [63] pr.: 657²
 1. 65 [63] § 4: 647¹⁵, 668³
 1. 65 [63] § 5: 652¹⁶
 1. 65 [63] § 7: 529¹, 664⁸
 1. 65 [63] § 8: 664^{3,4}
 1. 65 [63] § 11: 668¹⁰
 1. 65 [63] § 12: 650⁵
 1. 67 [65] pr.: 596¹¹
 1. 67 [65] § 1: 554⁸
 1. 67 [65] § 3: 596^{15,18}
 1. 68 [66] § 1: 666²
 1. 69 [67] pr.: 668³
 1. 72 [70]: 665⁵
 1. 74 [72] 654¹¹
 1. 75 [73] 665^{4,α}
 1. 76 [74] 568⁷, 633¹⁰, 663¹
 1. 78 [76]: 561³
 1. 80 [78]: 567⁶
 1. 81 [79]: 695¹⁰
 1. 82 [80]: 665²

XXXVI 2. quando dies legat.

1. 1: 559^{26α}, 642³
 1. 2: 642^{3,12}
 1. 3: 642¹²
 1. 5 pr.: 642⁹
 1. 5 § 1: 642^{2,3,12}
 1. 5 § 2, 3, 4: 642³
 1. 5 § 7: 642¹⁰
 1. 6 pr.: 646⁹

XXXVI 2. quando dies legat.

- 1. 8: 642⁹
- 1. 7 pr.: 642⁵
- 1. 7 § 1. 3: 542³
- 1. 7 § 3: 642⁵
- 1. 7 § 4. 5: 559²⁶ α. 642³
- 1. 7 § 6: 638⁵. 642¹³
- 1. 8: 638⁵. 642¹²⁻¹⁸
- 1. 9: 642¹²
- 1. 10: 660³
- 1. 11: 660²
- 1. 11 pr.: 660³
- 1. 12 § 1: 660⁹⁻¹¹
- 1. 12 § 2: 660⁴
- 1. 12 § 4: 660⁸
- 1. 12 § 5: 660⁹
- 1. 14 § 4: 642¹⁰
- 1. 16 pr.: 661¹¹
- 1. 16 § 1: 531¹⁰
- 1. 17: 638¹³
- 1. 20: 660⁷⁻⁸
- 1. 21 pr.: 642³
- 1. 21 § 1: 642³
- 1. 22 § 1: 642³
- 1. 25 pr.: 661¹¹
- 1. 26 § 2: 660⁸⁻¹³
- 1. 27 pr.: 635⁷
- 1. 28: 654²⁷
- 1. 31: 627⁶

XXXVI 3. ut legat.

- 1. 1 pr. § 1: 648⁷
- 1. 1 pr. § 14: 648¹⁴
- 1. 1 § 2: 648⁸
- 1. 1 § 7. 8: 648⁶
- 1. 1 § 9: 648⁴⁻⁵
- 1. 1 § 10: 648³
- 1. 1 § 15: 648⁷
- 1. 1 § 17: 656²
- 1. 1 § 18: 648¹³
- 1. 1 § 19: 669¹⁻⁶
- 1. 4: 648⁶⁻⁷⁻⁸
- 1. 5 § 1: 648¹²
- 1. 5 § 2: 648⁴⁻⁸
- 1. 5 § 4: 648¹¹
- 1. 6 § 1: 648¹³
- 1. 7: 648⁷⁻¹³

XXXVI 4. ut legat.

- 1. 9: 642⁶
- 1. 10: 531⁵
- 1. 13: 648⁶⁻⁸
- 1. 14 pr.: 648⁴⁻⁵
- 1. 14 § 1: 648⁸
- 1. 15 pr.: 648⁴⁻⁵
- 1. 15 § 1: 667⁹
- 1. 15 § 2: 648⁶
- 1. 16: 648⁷

XXXVI 4. ut in possessionem

- 1. 1 § 3: 648⁵
- 1. 1 § 4: 595⁷. 599¹. 641²⁻⁵. 643⁵⁻⁸
- 1. 2: 648⁵
- 1. 3 pr.: 648⁴
- 1. 3: 648⁵
- 1. 3 § 1: 648⁸
- 1. 5 pr. § 22: 648⁹
- 1. 5 § 5: 648¹⁰
- 1. 5 § 6-12: 648⁸
- 1. 5 § 13: 648⁹
- 1. 5 § 10-21: 648¹⁶
- 1. 5 § 22: 648⁹
- 1. 5 § 23-25: 648¹⁵
- 1. 5 § 27. 28: 648⁸
- 1. 5 § 29. 30: 648⁹⁻⁹
- 1. 8: 648⁴⁻¹⁰
- 1. 9 pr.: 648⁴
- 1. 10: 648¹²
- 1. 14: 648⁹
- 1. 15: 648¹⁰

XXXVII 1. de bonor. possess.

- 1. 1: 532². 599¹⁰
- 1. 1-3 pr.: 523⁴
- 1. 2: 532²
- 1. 3 pr. § 1: 523⁴. 532². 605¹⁰
- 1. 3 pr. § 2: 532²
- 1. 3 § 4: 596¹³
- 1. 3 § 7: 596¹¹. 600¹
- 1. 6: 603⁶
- 1. 6 § 1: 577². 609¹⁰
- 1. 7 § 1: 596²
- 1. 7 § 2: 596¹¹⁻¹⁵⁻¹⁶. 509¹⁶
- 1. 8: 596¹⁵⁻¹⁶. 599¹⁰
- 1. 11: 596¹⁵⁻¹⁶
- 1. 13: 535⁵

XXXVII 2. de bonor. possess.

1. 18. 16: 593¹¹

XXXVII 3. de bonor. poss. fur.

1. 1: 531³, 596¹⁴⁻¹⁸, 599¹⁰

XXXVII 4. do bonor. poss. contr.tab.

§ 6: 577²1. 3 pr.: 577²1. 3 § 5: 577², 533², 609¹⁰1. 3 § 6-8: 571¹⁰1. 3 § 7-8: 571¹⁰1. 3 § 12-14: 588⁵1. 3 § 13: 584³1. 4 § 2: 577²1. 4 § 3: 597⁹, 600¹⁶1. 5: 597⁹, 600¹⁶1. 6 pr.: 577²1. 6 § 2: 577², 609¹⁰1. 6 § 4: 577³1. 7: 577²1. 8 § 3: 589⁶1. 8 § 5: 588⁸, 589⁸1. 8 § 11: 577⁵1. 3 § 14: 577⁴1. 9: 577³1. 10 pr.: 577⁵1. 11 § 1: 577⁴1. 12 pr.: 604¹¹1. 14 pr.: 532⁶1. 14 § 1: 577²⁻³1. 16: 583⁹1. 17: 577³1. 18: 588⁵, 592³1. 18 § 1: 676⁵1. 20 pr.: 577⁶, 584¹⁵1. 20 § 1: 609³⁻⁴1. 21: 577²1. 21 § 1: 571¹⁰, 577⁵

XXXVII 5. de leg. praest.

1. 3 pr.: 676⁵1. 3 § 5. 6: 633³1. 3 § 7: 591¹⁷1. 4: 591¹⁷1. 5 § 2: 591¹⁶1. 5 § 4: 671¹1. 5 § 7: 676⁵

XXXVII 5. de leg. praest.

1. 10 § 1: 591¹⁷1. 12 § 13: 591¹⁷1. 15 § 2: 532⁵1. 15 § 3: 653⁵1. 20 pr.: 676⁵

XXXVII 6 de coll. bon.

1. 1 pr.: 609³1. 1 pr. § 16: 609¹1. 1 § 3. 4, 5, 6, 7: 609⁴1. 1 § 9: 610²⁶1. 1 § 10: 610²⁵⁻²⁶1. 1 § 11: 610²⁶⁻²⁷1. 1 § 12: 610²⁵⁻²⁹1. 1 § 13: 610²⁵⁻²⁶1. 1 § 14: 609²1. 1 § 21: 574¹¹, 593⁵1. 1 § 23: 610²⁴1. 1 § 24: 609¹⁻⁵1. 2 pr.: 610²⁰1. 2 § 2: 610²³⁻²⁴1. 2 § 5: 609⁵, 610³1. 2 § 7: 609⁶1. 2 § 8: 610²⁵1. 2 § 9: 610²⁵⁻²⁶1. 3 pr.: 610²⁶1. 3 § 2: 609¹⁻⁵1. 3 § 5: 610³1. 3 § 6: 609⁴1. 5: 610²⁸1. 5 pr.: 509³1. 5 § 1: 610²³⁻²⁵1. 9: 609⁴1. 10: 532⁶, 609⁴

XXXVII 7. de dot. coll.

1. 1 pr.: 610³⁻²⁵1. 1 pr. § 8: 609⁶1. 1 § 2: 609⁴⁻⁶1. 1 § 5: 610²³1. 2: 609²1. 3: 609⁴⁻⁶1. 4: 610³1. 5 pr.: 609⁶1. 5 § 1: 610²²⁻²³1. 6. 7: 584²⁷, 610²⁴

XXXVII 7. de dot. coll.

1. 8: 595⁷. 610³

1. 9: 595⁷. 609⁹. 610³

XXXVII 8 de conjug. cum emanc.

1. 1 § 7: 529¹

1. 1 § 13: 609⁴

1. 1 § 16: 609¹

1. 1 § 17: 609¹

1. 4: 582¹¹. 609²

XXXVII 9. de ventr. in poss.

1. 1 pr.: 618²

1. 1: 618³

1. 1 § 2: 618^{4,7}

1. 1 § 3. 5. 9: 618⁴

1. 1 § 14: 618^{1,4}

1. 1 § 15: 618⁷

1. 1 § 17: 618^{5,6,8}

1. 1 § 18: 618^{6,8}

1. 1 § 19. 20: 618⁸

1. 1 § 21. 23: 618⁶

1. 1 § 24. 25: 618⁶

1. 1 § 28: 618⁹

1. 3: 618^{8,9}

1. 4: 618⁸

1. 5 pr.: 618^{3,8}

1. 5: 618⁶

1. 6: 618^{2,3,7}

1. 7: 618²

1. 8: 618¹

1. 9: 618⁸

1. 10: 536⁴. 618²

XXXVII 10. de carbon. ed.

1. 1 pr.: 619^{1,2,3,4,5,6}

1. 1 § 1: 619⁸

1. 1 § 4: 619²

1. 1 § 8: 619^{3,5,6}

1. 1 § 9. 10: 619⁶

1. 1 § 11: 548^{14,16}. 619⁴

1. 3 pr.: 619^{1,3}

1. 3 § 2: 619^{2,3,6}

1. 3 § 3: 619^{4,6}

1. 3 § 4: 619^{6,7}

1. 3 § 5: 619^{5,6,8}

1. 3 § 6: 619²

1. 3 § 13. 14. 15. 16: 619⁶

1. 4 pr.: 619⁴

XXXVII 10. de carpon. ed.

1. 4: 619^{2,6}

1. 5 pr. § 1: 619⁸

1. 5 pr. § 1. 2. 5: 619⁹

1. 5 § 3: 619^{6,10}

1. 6 pr.: 619¹

1. 6 § 5: 619¹⁰

1. 6 § 6: 619^{9,11}

1. 7 § 1: 619²

1. 7 § 4: 619⁶

1. 7 § 5: 619^{6,9}

1. 7 § 6. 8: 619⁶

1. 11: 619⁸

1. 12: 597⁵. 600¹⁶

1. 14: 519⁹

1. 15: 619^{6,9}

XXXVII 11. de bon. poss. s. t.

1. 1 § 3: 564⁸

1. 1 § 6: 565^{8,9}

1. 1 § 8: 539¹. 563^{5,7}

1. 1 § 9: 563⁴

1. 1 § 10. 11: 564⁸

1. 2 § 1: 588³

1. 2 § 7: 564^{2,8}. 641⁴. 673¹

1. 2 § 8: 603^{2,5,8,9}

1. 3: 535⁴

1. 5 pr.: 554³. 588⁵

1. 6: 554³

1. 8 § 1: 558^{1,6,9}

1. 8 § 3: 564⁸. 641⁴. 673¹

1. 8 § 4: 559¹⁶

1. 10: 554³

1. 11 § 2: 563^{5,7}. 564⁷. 565⁷

1. 12: 554³

XXXVII 12. si a parente

1. 1 § 6: 585¹⁰

XXXVII 13. de bon. poss. ex test. mil.

1. un.: 544⁶

XXXVII 14. de iure patron.

1. 9 pr.: 595⁸

1. 21 § 2: 584²⁵

XXXVIII 1. de op. lib.

1. 30 pr.: --

XXXVIII 2. de bon. libert.

1. 2 pr.: 573¹. 579⁹

1. 3 § 18: 581⁶

- XXXVIII 2. de bon. libert.
 1. 3 § 19: 531⁷
 1. 3 § 20: 531¹¹, 644⁵
 1. 6 § 1: 600¹⁶
 1. 6 § 2: 595⁹⁻⁸
 1. 12 § 2: 533⁶⁻⁹
 1. 12 § 4: 584²²
 1. 12 § 5: 563⁸
 1. 13: 595²
 1. 20 § 1: 623⁵, 636²
 1. 20 § 4: 588⁰
 1. 24: 584²⁵
 1. 26: 642⁷
 1. 36: 606¹
 1. 42 § 3: 600¹⁰
 1. 44 § 2: 581¹¹, 603^{2a}, 644⁵
- XXXVIII 3. de libert. universit.
 1. 1 § 1: 535¹², 595¹³
- XXXVIII 5. si quid in fraud.
 1. 1 pr. § 1. 4: 593⁷
 1. 1 § 1: 676⁵
 1. 1 § 3. 4: 593⁷
 1. 1 § 5: 676⁵
 1. 1 § 6: 643²
 1. 1 § 8: 584¹¹
 1. 1 § 12. 26. 27: 593⁷
 1. 3 § 3: 593⁷
 1. 4 pr.: 593⁷
 1. 13 pr.: 574¹¹
 1. 13: 593⁷
- XXXVIII 6. si tab. testam.
 1. 1 § 4: 532¹¹, 619⁶
 1. 1 § 5: 529¹
 1. 1 § 6: 571⁶
 1. 1 § 8: 564⁷⁻⁸
 1. 1 § 9: 577⁶
 1. 5 § 1: 577²
 1. 6: 577², 609²
 1. 7 pr.: 576³⁻⁶
- XXXVIII 7. undo legitimi
 1. 2 § 3: 597³
- XXXVIII 8. unde cognati
 1. 1 § 3: 571⁶
 1. 1 § 4: 571⁶
 1. 1 § 8: 535^{4a}
 1. 2: 529¹, 571¹¹
- XXXVIII 9. de success. ed.
 1. 1 pr.: 531³⁻⁴, 570⁵
 1. 1 § 2: 599⁸
 1. 1 § 4: 571⁶, 599¹⁰
 1. 1 § 5: 599¹⁰
 1. 1 § 6: 599³
 1. 1 § 7: 532¹¹, 599³
 1. 1 § 10: 573¹
 1. 1 § 12: 593⁵
 1. 2: 570⁵, 573¹, 595⁵
- XXXVIII 10. de gradibus
 1. 4 pr.: 571⁶
 1. 4 § 2: 571¹¹
 1. 4 § 10: 571⁶⁻⁹
 1. 5: 571⁶
- XXXVIII 11. unde vir et uxor
 1. un.: 570²⁻⁴
- XXXVIII 16. de suis et legitimis
 . 1 pr. § 8: 569¹
 1. 1 § 2-8: 576¹
 1. 1 § 8: 576⁹, 588⁵
 1. 5: 554¹
 1. 6: 529¹, 535⁵
 1. 7. 8: 535⁵
 1. 9: 554¹, 557², 602⁴⁻⁵, 603⁴
 604⁶⁻¹⁰
 1. 13: 577²
 1. 14: 595²
- XXXVIII 17. ad SC. Tertull.
 1. 1 § 1: 600¹⁶
 1. 1 § 4: 535¹⁸
 1. 1 § . 918²
 1. 1 § 7: 554⁸⁻⁵
 1. 2 § 8: 595⁶⁻⁹
 1. 2 § 10: 595⁹
 1. 2 § 11: 596¹⁸, 618¹⁴
 1. 2 § 13: 596¹⁵⁻¹⁸
 1. 2 § 14: 529¹
 1. 2 § 15: 601³
 1. 2 § 18: 573⁵⁻⁶

XXXIX 2 de damn. infect.

1. 15 § 18: 644⁷
1. 24 § 1: 523¹

XXXIX 5. de donat.

1. 2 § 7: 673¹⁰
1. 7 § 4: 539⁸. 676¹
1. 7 § 6: 676²
1. 20 § 1: 651⁴⁰
1. 28: 621⁶⁻¹¹
1. 29 § 2: 529⁴. 670⁹. 674¹
1. 30: 670⁶

XXXIX 6. de mort. caus. donat.

1. 7: 675⁴. 676¹
1. 8: 677¹¹
1. 9: 676¹. 677⁵⁻¹¹
1. 12: 677¹¹
1. 15: 676²
1. 17: 586¹. 676⁴
1. 18 pr.: 677¹¹
1. 21: 677¹¹
1. 22: 576¹
1. 25 § 1: 539⁸. 576¹⁻¹⁷
1. 26: 676¹⁹
1. 27: 675⁴
1. 31 pr.: 677¹¹
1. 31 § 2: 677¹¹
1. 32: 675⁴
1. 35 pr.: 676¹
1. 35 § 2: 675⁴
1. 35 § 7: 676¹⁵
1. 36: 531⁷. 676¹. 677³⁻⁵⁻¹¹
1. 37: 676¹⁵
1. 38: 675². 677¹¹
1. 42 § 1: 675⁴
1. 44: 676¹⁵

XL 2. de manum. vindict.

1. 4: 597⁴

XL 4. de manum. test.

1. 14: 635⁷
1. 22: 547⁷
1. 32: 595¹³
1. 43: 630⁴
1. 44: 567⁵

XL 5. de fideicomm. libert.

1. 2: 630⁶

XL 5. de fideicomm. libert.

1. 4 § 17: 531³. 570⁷. 622⁵
1. 6: 651⁶
1. 7: 623⁵. 633². 636²⁻⁴
1. 22 § 2: 595¹³
1. 24 § 11: 631⁹
1. 24 § 16: 636²
1. 24 § 17: 625¹¹
1. 26 § 6: 603¹². 633²⁸
1. 30 § 9: 595¹³
1. 30 § 10: 595¹¹⁻¹³
1. 31 § 4: 647⁵
1. 38: 631¹⁷
1. 39 pr.: 654¹¹
1. 41 § 4: 547⁷
1. 46 § 2: 633¹⁷
1. 48: 623⁵. 633⁸. 636⁴
1. 51 § 2: 633⁸
1. 56: 635⁷

XL 7. de statu liberis

1. 21 § 1: 626¹²

XL 9. qui et a⁷quibus

1. 7 pr.: 630¹¹
1. 20: 605³
1. 29 § 1: 643²

XL 12. de liberal. causa

1. 31: 605³

XLI 1. de A.R.D.

1. 33 § 2: 531¹¹
1. 34: 531¹¹⁻¹²
1. 40: 647¹⁴
1. 54 pr.: 596¹¹
1. 61 pr.: 531⁹
1. 61: 531¹²
1. 62: 528⁷. 634⁵

XLI 2. de A. v. A. P.

1. 13 § 4: 605¹⁰
1. 23. pr.: 605⁵
1. 30 § 5: 605⁵

XLI 3. de usurpat.

1. 15 pr.: 531⁹
1. 15: 531¹²
1. 40: 531⁷

XLI 8. pro legato

1. 7: 625¹

- XLII 1. de re iudic.
1. 44: 557¹, 595^{9,12}
- XLII 4. quibus ex causis
1. 3: 647¹
1. 12: 648⁹
- XLII 5. de reb. auctor.
1. 4 pr.: 554¹⁰
1. 6 § 1. 2: 595¹²
1. 28: 528^{3,4}, 553¹, 559^{11,25}, 595¹²
- XLII 6. de separationibus
1. 1 pr. § 14: 607³
1. 1 § 1: 607²
1. 1 § 2: 607¹²
1. 1 § 3: 607⁴
1. 1 § 5: 607¹²
1. 1 § 6: 606^{2a}, 607¹², 663²
1. 1 § 7. 8: 607⁷
1. 1 § 10. 11. 15. 16: 607⁷
1. 1 § 12: 607⁶
1. 1 § 13: 607⁸
1. 1 § 17: 607^{10,11}
1. 1 § 18: 606^{2a}
1. 2: 607^{5,6}
1. 3 § 2: 607^{10,11}
1. 5: 607¹⁰
1. 6 pr.: 607²
1. 6 § 1: 607¹²
1. 7: 607⁷
- XLII 7. de curatore
1. 1 pr. § 1: 554¹⁰
- XLII 8. Quae in fraudem
1. 6 pr. § 4: 643²
1. 24: 595¹²
- XLII 2. Quorum bonorum
1. 1 § 1: 617²
1. 1 pr.: 617³
1. 2: 617²
- XLII 3. Quod legatorum
1. 1 § 2: 649¹
1. 1 § 5: 650⁶, 676²²
1. 1 § 6: 627^{2,4}
1. 1 § 7 9: 649¹
1. 1 § 13: 528¹, 649¹
1. 1 16-18: 649¹
1. 2 § 3: 649¹
- XLIII 4. Ne vis fiat
1. 1 § 2. 8: 640⁸
1. 3 pr.: 648⁸
- XLIII 3. de tab. exhib.
1. 1 § 2: 567²
1. 1 § 11-1. 3: 567²
1. 3: 567²
1. 3 § 2. 3. 5. 6: 567²
1. 3 § 9: 567^{1,2}
1. 3 § 10. 11. 12. 13. 17: 567²
1. 4: 567²
1. 5: 567¹
- XLIII 18. de superfic.
1. 1 § 7: 656⁷
- XLIII 19. de itinere
1. 3 § 2: 605¹⁰
- XLIII 24. Quod vi aut clam
1. 13 § 5: 531^{3,5,7,9}
- XLIV 1. de except.
1. 13: 616¹
- XLIV 2. de except. rei iudic.
1. 1: 584¹⁷
1. 14 § 1: 645⁴
1. 29: 584²⁴
- XLIV 4. de doli mali except.
1. 4 pr.: 606⁴
1. 4 § 10: 548^{2,11}, 564⁷
1. 4 § 28: 604⁴
1. 5 § 1: 650^{7,9}
1. 13: 563⁹
1. 17 § 3: 635⁷
- XLIV 7. de obligat.
1. 5 § 2: 647¹
1. 24 pr.: 643²
1. 44 § 1: 635⁴
- XLV 1. de verb. oblig.
1. 5 § 4: 603²³
1. 31: 638^{7,43}
1. 61: 529^{2,4}, 564⁴
1. 77: 531⁶
1. 83 § 5: 638⁷
1. 85 § 3: 603²³
1. 91 § 2: 647¹⁰
1. 98: 638⁴
1. 132 pr.: 583¹

- XLV 1. de verb. oblig.
 1. 132: 562²
 1. 137 § 6: 638⁷
- XLV 2. de duobus reis
 1. 17: 626¹¹
- XLV 3. de stipulat. serv.
 1. 1 § 4: 531¹²
 1. 5. 7: 626¹¹
 1. 16: 531¹⁴
 1. 18 § 2: 531¹²⁻¹⁴
 1. 26: 531¹⁰, 633⁵⁻¹³, 642¹³
 1. 28 § 4: 531¹³⁻¹⁴
 1. 35: 531¹⁴
 1. 36: 531⁵⁻⁶
 1. 38: 626¹¹
- XLVI 1. de fideiussoribus
 1. 22: 531⁹⁻¹⁰
- XLVI 2. de novationibus
 1. 24: 531¹¹
- XLVI 3. de solutionibus
 1. 25: 603^{2α}
 1. 36: 603^{2α}, 608^{1α}
 1. 61: 613⁵
 1. 75: 605⁷
 1. 90: 575¹²
 1. 95 § 2: 665⁷
 1. 104: 665¹
- XLVI 4. de acceptatione
 1. 11 § 2: 591⁷
- XLVI 5. de stipul. praet.
 1. 3: 534⁶
 1. 8: 534⁶
- XLVII 4. si is, qui testam.
 1. 1 § 1: 534⁹
 1. 1 § 15: 531¹⁰
- XLVII 10. de iniur. et. fam. libellis
 1. 1 § 6: 531⁷⁻¹⁴
 1. 5 § 9. 10: 539⁹
 1. 11 § 1: 590¹⁵
 1. 17 § 6: 590¹⁵
 1. 17 § 22: 595⁶
- XLVII 19. expilatae hered.
 1. 6: 531⁵
- XLVIII 10. de leg. Cornel.
 1. 1 § 8: 546⁴⁻⁵
 1. 3: 566⁶
- XLVIII 10. de leg. Cornel.
 1. 4 § 1: 671⁵
 1. 5: 546⁴
 1. 6 pr.: 563³, 546⁴
 1. 6 § 1. 2: 546⁴
 1. 6 § 3: 546⁶
 1. 10: 546⁴
 1. 11 pr. § 1: 546⁴
 1. 14 pr.: 546⁴⁻⁵
 1. 14 546⁴
 1. 14 § 1: 603¹²
 1. 14 § 2: 546⁴⁻⁶, 633²⁸
 1. 15: 546⁴
 1. 15 § 1-15: 546⁵
 1. 15 § 2: 546⁴⁻⁵
 1. 15 § 3: 546⁵
 1. 17. 18: 546⁴
 1. 22: 546⁴
 1. 22 § 2. 5. 6. 7. 9. 11: 546⁴
 1. 26: 671⁵, 674⁶
- XLVIII 17. de requirendis
 1. 1 § 4: 600²
- XLVIII 20. de bon. damnat.
 1. 7 pr.: 583¹
 1. 7 § 4: 670¹
- XLVIII 22. de interdictis
 1. 7 § 3: 539¹³
- XLIX 1. de apellationibus
 1. 5 § 1: 584¹⁹
 1. 5 § 2: 584¹⁹
 1. 14: 584¹⁹
 1. 17 § 1: 596²
- XLIX 14. de iure fisci
 1. 1 § 1: 622³
 1. 3 pr. § 1-4: 672¹
 1. 3 § 4: 674⁵
 1. 9: 670¹
 1. 11: 622³
 1. 13 § 9: 671¹
 1. 14: 622⁵, 674⁵
 1. 29 § 1: 671¹, 674^{1-3,7}
 1. 35: 616⁵
 1. 40: 672¹
 1. 41: 614¹⁶, 621⁵, 622⁷
 1. 43: 674^{1,7}
 1. 46 pr.: 543¹¹, 673²

- XLIX 14. de iure fisci
 1. 48 § 1: 666^α
 1. 49: 651^β
- XLIX 15. de captivis
 1. 12 § 5: 624^β
 1. 29: 531^γ
- XLIX 16 de re militari
 1. 9 pr. § 1: 523^γ
- XLIX 17. de castr. pecul.
 1. 5: 596^δ
 1. 19 § 2: 553^{ε·14}
- L 16. de verb. signif.
 1. 20: 548^δ
 1. 24: 528^α, 605¹⁰
 1. 65: 660^ε
 1. 119: 523^{α·3·4}
 1. 120: 575^δ
 1. 130: 529^α
 1. 138: 532^β
 1. 142: 551^δ, 604^{2·5}, 644^β
 1. 148: 623^α
 1. 151: 530^ε, 536^α, 594^α
 1. 178 § 1: 528^α, 531^γ
 1. 194: 610¹⁶
- L 16. de verb. signif.
 1. 208: 523^α, 605¹⁰
 1. 213: 642^α
 1. 214: 610¹⁶
- L 17. de divers. reg.
 1. 6: 601^α
 1. 7: 537^β
 1. 18: 642¹⁰
 1. 21: 623¹¹
 1. 29: 638^θ
 1. 59: 528^γ, 605^α
 1. 62: 523^α
 1. 73 § 3: 546^δ, 633^δ
 1. 77: 597¹²
 1. 89: 569^α
 1. 117: 532^β
 1. 138: 531¹³
 1. 174 § 1: 643^α
 1. 177 pr.: 605^α
 1. 181: 563⁸, 641^α
 1. 188: 565^θ
 1. 193: 531¹³
 1. 201: 638^θ

Γ. ΚΩΔΙΞ

- I. 2. de ss. eccl.
 1. 1: 533¹⁵
 1. 13: 623^α
 1. 23: 535¹⁴
 1. 26: 535¹⁵
- I. 3 de episc. et cler.
 1. 20: 570^ε
 1. 24: 549^δ
 1. 28: 549^δ, 567^δ
 1. 45 [46]: 567^δ
 1. 48 [49]: 549^δ, 567^δ
 1. 52 [53]: 554¹⁷
- I. 5 de haereticis
 1. 4. 5: 535⁸
 1. 4 § 5: 539¹³, 563^α
 1. 19: 535⁸
 1. 22: 549^δ
- I. 7 de apostatis
 1. 3: 535⁸, 539¹³
 1. 4: 535⁸
- I. 18 de iur. et fact. ignor.
 1. 4: 566^ε
 1. 8: 566^ε
- II. 3 de pactis
 1. 2: 621^α
 1. 15: 529^β, 564^α
 1. 19: 529^β, 544^β
 1. 26: 528^α
 1. 30: 529^α, 670^β
- II. 4 de transact.
 1. 8: 660¹⁸
 1. 33 [34]: 529^β
- II: 18 de neg. gest.
 1. 3: 608²⁸

- II. 21 [22] de in int. rest. min.
 1. 1: 583⁵
- II. 39 [40] si ut omissam
 1. 1: 595⁵
- II. 40 [41] in quib. causis i. i. r.
 1. 2: 583⁶
 1. 5: 585⁶
- II. 50 [51] de restit. mil.
 1. 1: 600¹²
- III. 28 de inoff. test.
 1. 1: 584¹³⁻¹⁸, 614⁶
 1. 2: 584⁹
 1. 3: 584¹⁶, 583⁹
 1. 6: 581¹¹
 1. 8 pr.: 608¹⁶
 1. 9: 575⁵
 1. 10: 584¹⁸
 1. 11: 584⁸, 590⁸
 1. 12: 582², 584⁸
 1. 13: 584²²
 1. 14: 584⁸, 585¹⁰
 1. 16: 585⁵⁻¹⁰
 1. 18: 583³
 1. 19: 583³
 1. 20: 583³
 1. 21: 579²
 1. 22: 583¹, 584¹³
 1. 23: 583³, 590⁵
 1. 24: 575⁵
 1. 25: 583³⁻⁹, 584⁸
 1. 27: 579³⁻⁴
 1. 28: 583³⁻⁵
 1. 29: 581⁴
 1. 30: 582⁶, 584¹, 592⁷
 1. 30 pr.: 583⁴⁻⁵
 1. 30 § 2: 581⁵, 610²⁰
 1. 31: 580¹, 582⁶, 584¹
 1. 32: 582¹⁻², 588⁵
 1. 33 pr.: 581¹, 582⁷
 1. 33 § 1: 583³
 1. 34: 573⁴, 579⁹, 583⁵, 584¹³
 583^{1-5, 8-9}, 600²¹
 1. 35 § 1: 585¹⁻²
 I. 35 § 2: 581⁶, 585⁵, 585⁵
 1. 36: 581², 652²⁴
 1. 26 pr.: 582⁶, 584¹⁻⁵, 651⁶
- III. 28 de inoff. test.
 1. 36 pr. § 1: 631¹, 582¹
 1. 36 § 1: 581⁷, 582³⁻⁵, 583¹
 36 § 2: 584¹², 585^{7-8, 9}, 598⁸⁻¹⁰,
 600²¹
1. 37: 575⁵
- III. 29 de inoff. don.
 1. 1: 586^{1-2, 10}
 1. 2: 586^{2-10, 13}
 1. 3: 586¹⁻¹⁰
 1. 4: 586^{1-2, 10-14}
 1. 5: 586^{1-3, 13-15}
 1. 6: 586^{1-2, 9, 10}
 1. 7: 586^{1-9, 10-13}
 1. 8: 586^{1-10, 12}
 1. 9: 586^{2-11, 14}
- III. 30 de inoff. dot.
 1. un.: 586¹⁻¹³
- III. 31 de hered. petit.
 1. 1 pr.: 612⁶
 1. 1 § 1: 612²²⁻²⁵
 1. 2: 614⁷
 1. 3: 584¹⁵
 1. 11: 615⁴
 1. 12 pr.: 616^{1-5, 6}
 1. 12 § 1: 616⁴
- III. 32 de rei vind.
 1. 14: 605³
- III. 33 de usu fructu.
 1. 14: 636⁵
- IIH. 36 fam. erc.
 1. 1: 603²⁻¹⁰
 1. 3: 603²³
 1. 6: 603⁷
 1. 7: 603¹⁵
 1. 9: 603^{6-19, 22}
 1. 10: 603¹⁶, 623¹³⁻⁵
 1. 13: 603²¹
 1. 15: 603²
 1. 16: 603¹⁶, 623¹³
 1. 17: 603²⁻²⁹
 1. 18 § 1: 603¹¹⁻²⁸
 1. 19: 603²³
 1. 21: 603¹⁶, 623¹³
 1. 24 § 627⁴, 652^{11-14, 19}
 1. 26: 529¹, 631¹⁷

- III. 37 comm. divid.
1. 5: 608⁴
- III. 38 com. utr. iud.
1. 9: 608⁷
1. 12: 610¹⁵
- III. 44 de religiosis
1. 14: 608¹²
- IV. 16 de act. hered.
1. 7: 528⁴
- IV. 19 de probationibus
1. 11: 615⁶
- IV. 20 de testibus
1. 3: 542¹⁰
- IV. 34 depositi
1. 9: 531⁹
- IV. 39 de hered. v. act. vend.
1. 1: 614¹⁶, 621⁵, 622⁷
1. 2: 621^{4,11}
1. 4: 621^{2,9}
1. 5: 621⁸
1. 6: 621²
- IV. 51 de reb. alien.
1. 3: 605³
- V. 4 de nuptiis
1. 23 §3: 550⁷
- V. 5 de incestis
1. 4: 672³
1. 5: 625¹
1. 6: 535⁹, 539^{11,12}, 571¹³
- V. 9 de sec. nupt.
1. 1: 532⁸, 535⁹, 625¹
- V. 12 de iure dotium
1. 6: 600²
- V. 13 de rei uxor. act.
1. un. § 5: 610²²
- V. 14 de parct. conv.
1. 5: 529²
- V. 17 de repudiis
1. 11 § 1: 574⁷
- V. 27 de natur. liberis
1. 2: 550⁹
1. 8: 550⁹
- V. 37 de admin. tut.
1. 26: 596³
- V. 70 de curat. fur.
1. 7 pr.: 596¹
- V. 70 de curat. fur.
1. 7 § 3: 596^{8,18}, 620¹
1. 7 § 7: 596¹⁸, 599¹⁰, 620¹
1. 7 § 8: 596¹⁸, 620^{1,2,3}
- VI. 4 de ben. libert. et. de iure patron.
1. 3 pr.: 623¹
1. 4: 573¹
- VI. 9 qui admitti
1. 3: 596^{14,15}
1. 4: 600¹
1. 7: 593^{2,16}
1. 9: 557², 596³, 597²
- VI. 14 unde liberi
1. 1: 532³
- VI. 17 de carbon. edict.
1. 1: 619^{6,8}
1. 12: 619⁷
- VI. 18 unde vir et uxor.
1. un.: 570²
- VI. 20 collationibus
1. 1: 609³
1. 3: 572³
1. 4: 609^{1,6,7}
1. 5: 609⁶, 610²²
1. 7: 609⁶
1. 8: 609⁶
1. 9: 609³
1. 11: 610²⁵
1. 12: 610²⁵
1. 14: 609⁶
1. 16: 609⁶, 610²⁵
1. 17: 609^{1,8,9}, 610^{2,3,13,14}
1. 18: 609¹⁰
1. 19: 609^{1,2,8}, 610²⁰
1. 20 pr.: 610^{15,20}
1. 20: 581⁶, 600⁸, 610¹⁵
1. 20 § 1: 610¹⁶
1. 21: 609¹
- VI. 21 de test. mil.
1. 1: 544⁴
1. 2: 533¹⁴
1. 3: 544³, 604⁷
1. 5: 544³, 549⁶
1. 6: 559¹⁰, 561⁴
1. 8: 554²⁰, 555¹, 559¹⁰
1. 9. 10: 575⁵

V. 21 de test. mil.

- 1. 11: 548¹⁸
- 1. 12: 634⁹, 651²
- 1. 15: 544^{3,4}
- 1. 17: 544⁴, 628¹¹
- 1. 18: 539⁴

VI. 22 qui facere test.

- 1. 3: 539²
- 1. 4: 539⁴
- 1. 6: 564¹
- 1. 8: 544¹, 543^{1,2}, 628^{4,12}
- 1. 9: 539³
- 1. 10: 539⁷
- 1. 11: 539⁸
- 1. 26: 539⁹

VI. 23 de testamentis

- 1. 1: 542¹⁶
- 1. 4: 633¹³
- 1. 5: 548¹⁴, 633²²
- 1. 7: 546¹²
- 1. 8: 544⁷
- 1. 9: 541¹
- 1. 12: 541¹
- 1. 13: 539⁸
- 1. 14: 548^{3,6}, 628⁸
- 1. 15: 546^{7,11}
- 1. 18: 567¹
- 1. 19: 538², 545^{1,9}, 564¹
- 1. 21 pr.: 541⁴
- 1. 21 pr. § 2: 541^{1,7}
- 1. 21 § 1: 543^{5,6}
- 1. 21 § 3: 544⁹
- 1. 21 § 4: 541², 544¹²
- 1. 21 § 5: 565⁶
- 1. 21 § 6: 546⁶
- 1. 22: 542¹¹, 628⁶
- 1. 23: 567¹
- 1. 26: 541²
- 1. 27: 564⁷
- 1. 28 pr.: 541^{5,8}, 628⁷
- 1. 28 pr. § 1: 628¹
- 1. 28 § 1: 543³, 628⁸
- 1. 28 § 4: 628⁸
- 1. 29: 539^{6,7}, 541^{2,4}, 600²
- 1. 30: 564⁸, 615⁸
- 1. 31: 544⁸, 615¹⁰

VI. 24 de hered. instit.

- 1. 1: 535⁸, 550²
- 1. 3: 557^{4,7}
- 1. 4: 548^{14,16}
- 1. 7: 548¹⁴
- 1. 8: 5 5¹⁵
- 1. 12: 533¹²
- 1. 13: 553¹¹, 666¹⁰
- 1. 14: 633¹³

VI. 25 instit. et substit⁷

- 1. 3: 559¹⁰
- 1. 4: 588⁵
- 1. 6: 635⁶
- 1. 7: 554¹⁴
- 1. 9 [8]: 546¹³

VI. 26 de inpuberum

- 1. 1: 557⁹
- 1. 2: 559¹⁰
- 1. 4: 559¹⁰
- 1. 6: 602¹, 603²
- 1. 8: 559¹⁰, 561^{3,4}
- 1. 9: 560^{1,2,3,5}
- 1. 10: 557³
- 1. 11: 551², 559¹

VI. 28 de liberis praeteritis

- 1. 1: 589⁶
- 1. 4 pr.: 578¹
- 1. 4: 576⁹, 577^{4,9}, 588¹⁰, 583⁵

VI. 30 de jure delib.

- 1. 3: 595⁸, 600⁸
- 1. 4: 596^{5,11,12}
- 1. 5: 6 2¹⁶
- 1. 6: 596⁶
- 1. 7: 596⁷, 600^{1,2,20}
- 1. 9: 598^{5,6}
- 1. 10: 606¹
- 1. 11: 559⁷
- 1. 12: 596^{3,7,11,18a}, 597¹
- 1. 17: 596⁶
- 1. 18 pr. § 2: 599¹⁰
- 1. 18 pr. § 3: 596¹⁴
- 1. 18 § 1: 601³
- 1. 18 § 2: 596¹⁵
- 1. 18 § 3: 601³
- 1. 18 § 4: 596¹⁴
- 1. 19: 595^{5,14}, 596⁷, 598², 600^{5,4}

- VI. 30 de jure delib.
 1. 20: 559²², 597¹¹
 1. 22 pr. § 15: 606²
 1. 22: 598¹⁰, 606⁵
 1. 22 § 1: 598²
 1. 22 § 2. 3: 606⁷⁻⁸
 1. 22 § 4: 606⁹⁻¹¹⁻¹⁴, 652⁴
 1. 22 § 5: 608⁹⁻¹¹⁻⁴
 1. 22 § 6: 606¹¹⁻¹⁴
 1. 22 § 7: 608⁹
 1. 22 § 8: 608¹¹⁻¹⁴
 1. 22 § 9: 608¹³⁻¹⁵, 652⁴
 1. 22 § 10: 606¹⁰, 608⁶
 1. 22 § 11: 606¹²
 1. 22 § 12: 608⁷⁻⁹
 1. 22 § 13: 598³
 1. 22 § 14: 596⁷, 598⁶,
 608¹⁶⁻¹⁷⁻¹⁸⁻¹⁹
- VI. 31 de repud.
 1. 1: 593⁷
 1. 4: 599³
 1. 5: 593⁵
 1. 6: 593¹⁷
- VI. 32 quemadm aper. test.
 1. 3: 567²
- VI. 33 de edicto D. Hadriani
 1. 3: 617⁹
- VI. 34 si quis aliquem
 1. 1: 548²
 1. 2: 548⁹
 1. 3: 548⁶
- VI. 35 de his quibus tu indign.
 1. 1: 612²⁵, 670², 674⁴
 1. 2: 671³
 1. 4: 564⁷, 573¹
 1. 6: 670³
 1. 7: 670²
 1. 8: 674¹⁻⁷
 1. 9: 670², 674¹
 1. 10: 670¹
- VI. 36 de codicillis
 1. 1: 630¹⁻⁵, 631¹
 1. 2. 3: 628¹
 1. 5: 615⁶
 1. 7: 538⁶, 628¹⁻⁴
 1. 8 pr. § 1. 2: 631¹²
- VI. 36 de codicillis
 1. 8 § 1: 631¹⁵⁻¹⁶
 . 8 § 2: 631¹⁴
 1. 8 § 3: 628⁵⁻⁷⁻¹⁰⁻¹⁵
 1. 8 § 4: 628⁹
- VI. 37 de legatis
 1. 2: 621¹⁻¹¹
 1. 5: 671⁸
 1. 7: 640¹¹
 1. 7 § 1: 633¹³
 1. 9: 616⁹
 1. 10: 633²², 634⁸⁻¹¹
 1. 11: 640⁵
 1. 12: 627⁵
 1. 13: 634⁵, 634²⁰
 1. 14: 634⁶
 1. 18: 637³
 1. 21: 633⁸
 1. 22: 623³
 1. 23 pr.: 552¹², 623⁹
 1. 23 § 1: 551¹, 523⁵
 1. 24: 539²⁸⁻²⁹, 626⁸
 1. 25: 660⁶, 671⁶, 673²
 1. 26: 635¹⁻⁵
- VI. 38 de verb. signif.
 1. 4: 547⁸, 623¹⁰⁻¹¹
 1. 5: 623¹⁶
- VI. 39 si omissa
 1. 2: 641¹
- VI. 41 de his quae poenae
 1. un.: 548¹⁸, 561⁴, 633²²
- VI. 42 de fideicommiss.
 1. 4: 625¹⁴
 1. 9: 634¹⁰
 1. 9: 626⁹
 1. 10: 633²
 1. 11: 625¹⁴, 663¹¹
 1. 12: 606^{8β}
 1. 14: 641¹
 1. 16: 666⁵
 1. 17: 637³
 1. 21: 664¹
 1. 22: 628³, 633⁹
 1. 30: 635⁸
 1. 31: 626¹⁰, 631⁹
 1. 32: 615¹⁰, 629¹⁻³

- VI. 43 *Communita de tegat. et fideic.* VI. 50 *ad leg. Falcid.*
 1. 1: 623¹⁰, 644¹⁴, 646¹⁻²⁻⁴, 647²⁻¹⁴, 648¹¹⁻¹⁸⁻¹⁹, 656¹, 665¹
 1. 15: 641¹³
 1. 18: 650²
 1. 19: 650¹¹, 651¹⁰
 1. 2: 623¹⁰, 646¹, 647², 648¹ VI. 51 *de caducis toll.*
 1. un.: 550⁵, 600⁸, 604¹⁻², 644⁵
 662¹
 1. un. § 1: 642²
 1. un. § 3: 603⁹⁻¹⁰⁻¹², 633²⁰⁻²⁸
 644²⁻¹⁵
 1. un. § 4: 683⁹⁻¹⁰, 639⁹
 644²
 1. un. § 5: 600¹⁻²⁻⁷⁻⁹, 603⁷,
 642², 676¹⁵
 1. un. § 6: 642¹³
 1. un. § 7: 554¹, 603¹⁰, 637¹
 642⁹, 644²
 1. un. § 8: 644², 676⁷
 1. un. § 9: 603¹², 634²⁶⁻²⁸, 639⁹
 1. un. § 10: 603²⁻⁴⁻⁵⁻¹¹, 604²⁻⁴
 639⁹, 644¹⁴
 1. un. § 11: 625⁵⁻⁷, 639⁹
 644²⁻⁹⁻¹³⁻¹⁴⁻¹⁵
 1. un. § 12: 674⁷
 1. un. § 13: 557⁷, 600⁹
 1. un. § 14: 639⁹, 676⁸
 VI. 44 *de falsa causa*
 1. 1: 634²
 1. 2: 658³
 1. 3: 658³⁻⁶
 1. 4: 634²
 1. 5: 658³⁻⁶
 VI. 45 *de his quae*
 1. 2: 633⁸
 VI. 46 *de codic. insertis*
 1. 5: 642¹⁰
 VI. 47 *de usuris*
 1. 1: 647¹⁴
 1. 4: 647¹⁴
 VI. 48 *de incert. pers.*
 1. un.: 535¹⁵, 547²
 VI. 49. *ad SC. Treb.*
 1. 2: 667¹
 1. 3: 663²
 1. 4: 633²⁰, 639⁹
 1. 6 pr.: 532²¹
 1. 6: 64²¹³, 652²¹
 1. 7 § 1: 664^{7,8}, 666⁹
 1. 7: 667⁷
 VI. 50 *ad leg. Falcid.*
 1. 1: 650¹¹
 1. 3: 651⁵
 1. 5: 586¹, 650²
 1. 6 pr.: 652²
 1. 7: 654²
 1. 8: 652²
 1. 9: 650¹⁰⁻¹¹
 1. 11: 654¹
 1. 12: 650²
 1. 14: 652²
 VI. 53 *quando dies legati*
 1. 1: 660⁹
 1. 2: 637²
 1. 3: 642⁵
 1. 9: 642⁹
 VI. 54 *nt in possess. legat.*
 1. 6: 648¹⁰⁻¹⁵
 VI. 55 *de suis*
 1. 2: 572⁵
 VI. 56 *ad SC. Tert.*
 1. 7 § 1: 572²⁰
 VI. 57 *ad SC. Orf.*
 1. 2: 573⁶
 1. 5: 571^{11a}
 VI. 58 *de legit. herse.*
 1. 6: 573⁷, 595⁹
 1. 10: 625¹
 1. 11: 609¹⁰
 1. 13 § 2: 572²²
 1. 15 § 2: 579³

- VI. 59 comm de success
1. 8: 554¹, 569¹
1. 11: 572⁷⁻²⁰
- VI. 60 de bon. maternis
1. 3: 572⁸
- VI. 61 de bonis quae liberis
1. 6 § 1: 572⁷⁻²⁰
1. 8 pr. § 1. 2.: 599⁷, 604²
1. 8 pr. § 3: 596⁵
1. 8 § 1: 596^{5a}, 599^{1a}
1. 8 § 5: 539⁸
1. 8 § 6: 599¹⁰
- VI. 62 de hered. decur.
1. 2: 570⁷
- VII. 2 de testament. manum.
1. 1: 630¹¹
1. 6: 646⁴
1. 11: 631¹⁵⁻¹⁸
- VII. 4 de fideicomm. libert.
1. 12: 633⁸
1. 16: 623¹²
- VII. 6 de lat. liber.
1. un.: 530⁶
- VII. 16 de liber causa
1. 17: 608³
- VII. 34 in quib. causis
1. 4: 614⁵
- VII. 37 de quadr. praeser.
1. 1: 622⁶
- VII. 72 de bon. auct.
1. 2: 607²⁻⁷
- VIII. 2 quorum bonorum
1. 1: 617⁵
1. 3: 614⁵, 615¹⁴, 617^{2,4,6}
- VIII. 7 de tab. exhib.
1. un.: 567²
- VIII. 35 [36] de exceptionibus
1. 1: 528⁴, 608⁹
- VIII. 38 [39] de inutil. stipul.
1. 4: 529⁴
- VIII. 44 [45] de evictionibus
1. 1: 621¹⁹
1. 14: 605²
- VIII. 47 [48] de adoptionibus
1. 2: 547¹¹
1. 5: 571⁸, 579⁶
1. 10: 571^{5,7-10}, 579
- VIII. 50 [51] de postlim.
1. 4: 597⁵
- VIII. 54 [55] de donationibus
1. 3: 636⁵
- VIII. 56 [57] de mort. caus. donat.
1. 1: 676⁷
1. 2: 630²
1. 4: 676⁹⁻¹³
- IX. 8 ad leg. Iuliam
1. 5: 535⁹, 625²
- IX. 22 ad leg. Corn.
1. 4 [3]: 566⁶
- IX. 23 de his. qui sibi adscribunt.
1. 1: 546⁶
1. 2: 546⁵
1. 3: 546⁴
1. 6: 546^{4,5}
- X. 10 de bon. vacant.
1. 3: 622³
1. 4: 570⁵
1. 5: 622³
- X. 14 de liberal. imper.
1. un.: 570⁸

Δ. Ν Ε Α Ρ Α Ι

- Νεαο. 1 ζ. 1: 648¹⁶, 371¹¹
> 1 ζ. 1 § 2: 676¹²
> 1 ζ. 1 § 4: 674^{1,7}
> 1 ζ. 2: 563⁸, 606¹⁸, 634¹⁹
> 1 ζ. 2 § 1: 606⁸

- Νεαο. 1 ζ. 2 § 2: 651⁵
> 1 ζ. 3: 650¹¹, 651¹¹
> 1 ζ. 4: 648¹⁶, 671¹¹
> 5: 570⁶
> 5 ζ. 5: 570⁶

Νεαφ. 6: 570 ⁶	Νεαφ. 97 κ. 6: 610 ²⁴⁻²⁹
> 12: 539 ¹² , 571 ¹²	> 107 κ. 1: 544 ⁹⁻¹²
> 12 κ. 1: 571 ¹⁴	> 107 κ. 2: 644 ⁹⁻¹⁴
> 18: 592 ⁶ , 593 ⁵	> 107 κ. 3: 623 ¹³
> 18 κ. 1 πρ.: 580 ²	> 108: 665 ¹²
> 18 κ. 1: 593 ⁵	> 108 κ. 1: 665 ¹²
> 18 κ. 2 πρ.: 580 ²	> 108 κ. 2: 648 ² , 665 ¹³
> 18 κ. 2: 580 ³	> 115: 587-592
> 18 κ. 3: 582 ²	> 115: 559 ^{19γ} , 574 ² , 575 ⁵ , 583 ⁹ , 587 ¹ 588 ⁵ , 589 ⁷ , 591 ¹⁴ , 592 ⁴⁻⁵⁻⁶ , 609 ¹⁰
> 18 κ. 5: 574 ¹²	> 115 κ. 3 πρ. 587 ²⁻³ , 590 ¹
> 18 κ. 6: 609 ⁸ , 610 ⁴⁻⁵⁻⁸	> 115 κ. 3 i.f.: 559 ¹² , 590 ¹
> 18 κ. 7: 623 ¹³	> 115 κ. 3 § 12: 583 ⁸ , 670 ⁷
> 22 κ. 18: 574 ⁷	> 115 κ. 3 § 13: 670 ⁸
> 22 κ. 21: 670 ⁹	> 115 κ. 3 § 14: 539 ¹³ , 591 ¹¹
> 22 κ. 22: 535 ⁹ , 670 ⁹	> 115 κ. 3 § 15: 587 ⁴⁻⁵⁻⁶ , 591 ¹⁰
> 22 κ. 26: 670 ⁹	> 115 κ. 4 πρ.: 587 ²⁻³
> 22 κ. 27: 670 ⁹	> 115 κ. 4: 559 ¹² , 588 ¹ , 590 ¹
> 22 κ. 40: 535 ⁹	> 115 κ. 4 § 1: 590 ¹¹
> 22 κ. 41: 648 ¹³	> 115 κ. 4 § 6: 670 ⁷
> 22 κ. 44: 554 ⁸ , 670 ⁹	> 115 κ. 4 § 9: 587 ⁴⁻⁵⁻⁶ , 591 ¹⁰⁻¹¹
> 22 κ. 44 § 2-4: 554 ⁴⁻⁸	> 115 κ. 5 πρ. 553 ¹¹ , 587 ⁷ , 588 ²
> 22 κ. 46: 670 ⁹	> 115 κ. 5 § 1: 539 ⁸ , 583 ⁹ , 603 ¹
> 22 κ. 47: 583 ³ , 670 ⁹	> 117 κ. 1: 539 ⁸ , 583 ⁹
> 22 κ. 48: 580 ³	> 117 κ. 2: 574 ⁹
> 39 πρ.: 648 ¹⁴	> 117 κ. 5: 574 ²⁻³⁻⁴⁻⁷⁻⁸⁻⁹
> 39 κ. 1: 665 ¹⁰	> 118 κ. 1: 571 ¹⁻¹⁰ , 572 ¹⁻²⁻³⁻⁴⁻⁵⁻¹⁰⁻¹¹ 572 ¹⁵⁻²⁰⁻²¹⁻²² , 573 ⁴⁻⁵ 579 ²⁻⁸⁻⁷ , 609 ¹⁰ , 610 ²⁰
> 39 κ. 2: 535 ⁹	> 118 κ. 2: 572 ¹⁰⁻¹³⁻¹⁷⁻²⁰ , 573 ⁴
> 48 πρ.: 523 ⁷ , 605 ⁴	> 118 κ. 3 πρ.: 573 ¹²⁻¹⁴
> 53 κ. 6: 574 ^{2-3-4-5-7-10-10α} , 593 ¹	> 118 κ. 3: 572 ¹⁰⁻²²
> 53 κ. 6 § 1: 574 ¹⁰	> 118 κ. 3 § 1: 571 ² , 572 ²³ , 573 ⁴
> 53 κ. 6 § 2: 574 ⁶	> 119 κ. 9: 544 ⁴
> 74 κ. 6: 571 ¹³	> 123 κ. 19: 575 ⁵
> 76: 570 ⁶	> 123 κ. 38: 570 ⁶
< 87: 676 ⁴	> 123 κ. 41: 590 ¹⁶
< 87 πρ.: 676 ¹³	> 127: 572 ¹¹
> 89 κ. 12: 574 ¹²	> 127 κ. 1: 572 ¹⁰⁻¹¹⁻¹⁴⁻¹⁷
> 89 κ. 12 § 2: 550 ⁹	> 131 κ. 9: 535 ¹³
> 89 κ. 12 § 3: 550 ⁹ , 580 ²	> 131 κ. 10: 549 ⁵ , 567 ⁵
> 89 κ. 12 § 6: 574 ¹²	> 131 κ. 11: 549 ⁵ , 567 ⁵
> 89 κ. 13: 550 ⁹ , 574 ¹³	> 131 κ. 12: 647 ¹⁶ , 648 ¹⁶ , 651 ⁷ , 652 ²
> 89 κ. 15: 571 ¹³⁻¹² , 574 ¹⁴	> 131 κ. 13: 570 ⁶
> 90 κ. 1: 542 ¹⁵	> 131 κ. 13 § 1: 571 ²
> 92: 586 ¹⁻⁶⁻⁹	> 139: 571 ¹⁸
> 92 κ. 1: 586 ¹³	
> 92 κ. 1 § 1: 533 ⁵ , 586 ¹⁴	
> 94 κ. 2: 535 ⁹	

Νεαρ. 154: 571¹³> 158: 600⁵> 159: 637^{1,6}Νεαρ. 159 γ. 1 πρ.: 637⁴> 159 γ. 3 πρ.: 623⁴

2. ΠΡΟ-ΓΟΥΣΤΙΝΙΑΝΕΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Gai. I. 25: 550²> I. 93. 94: 577²> I. 165: 529¹> II. 9: 531⁵> II. 20: 612³> II. 35: 529⁴> II. 35-37: 601⁴> II. 39 ἐπ.: 577¹> II. 87: 596^{5,12}> II. 97-99: 523¹> II. 99: 529⁵> II. 100: 550²< II. 104: 533¹> II. 105-108: 542¹⁰> II. 108: 542¹¹> II. 113: 539⁴> II. 117: 543⁷> II. 119: 532⁵> II. 120: 563⁷> II. 123: 563³, 591¹¹, 633¹⁶> II. 123-134: 576^{**}> II. 125. 126: 577⁴> II. 135: 577^{*}> II. 137: 577^{*-3}> II. 138: 576⁴> II. 139: 576²< II. 145: 563^{1,4}> II. 147: 563^{5,7}> II. 147-149: 563⁷> II. 148-149: 532⁵> II. 157: 595²> II. 159: 576²> II. 164-116: 596⁶> II. 165. 166: 562⁴> II. 167: 529¹, 598^{1,8,7}> II. 169: 529¹, 536¹> II. 177: 562⁵, 596⁷> II. 180: 533⁶, 559¹⁸> II. 182: 521¹Gai. II. 192-223: 623¹⁰> II. 193: 643¹> II. 194: 643¹> II. 195: 643²> II. 197: 647²> II. 199: 604²> II. 200: 643²> II. 201: 646¹> II. 204: 646¹, 647²> II. 205: 604², 623⁷, 644⁹> II. 206: 60 , 644⁵> II. 207: 604^{1,3}, 644⁵> II. 203: 644²> II. 209: 646¹> II. 213: 623⁷, 641¹, 647²> II. 215: 604²> II. 216: 627², 646¹> II. 218: 647²> II. 221. 222: 646¹> II. 223. 604²> II. 224-227: 650¹> II. 225. 226: 550², 676⁶> II. 229: 538⁵> II. 235-243: 548¹⁸> II. 238-242: 547²< II. 238: 633¹⁶> II. 244: 633^{5α,5,13}> II. 245: 638¹³> II. 246-289: 623⁹> II. 247: 662¹> II. 249: 633⁸> II. 253: 667¹> II. 254: 650²> II. 258: 664²> II. 260. 271: 626¹> II. 270α: 630⁴> II. 280: 647²> II. 283: 661⁷> II. 287: 633¹⁶

- Gai. III. 2-6: 576¹
 > III. 3: 576²
 > III. 4: 576⁵
 > III. 5: 576⁴
 > III. 5. 6: 576⁵
 > III. 7. 8: 572⁴
 > III. 8: 572⁵
 > III. 12. 22: 573¹
 > III. 31: 571¹⁰
 > III. 32: 532¹⁻²
 > III. 34: 532², 517¹

- Gai. III. 35. 38: 532⁶
 > III. 36: 529¹
 > III. 80: 532²
 > III. 84: 605⁸
 > III. 85. 87: 601⁴
 > IV. 17: 611³
 > IV. 34: 532², 605⁶
 > IV. 114: 532²
 > IV. 133: 616¹
 > IV. 144: 614¹, 617¹

- Paul. sentent. 1. 18 § 1: 603²⁰
 > > III. 5 § 14-18: 617⁶
 > > IV. 1: 629⁹, 633⁸
 > > IV. 1 § 15: 647¹⁴, 648¹⁴
 > > IV. 6: 633⁸

- Paul. sentent. IV. 6 567¹
 > > IV. 6 § 1: 541⁴, 567¹
 > > IV. 8 § 3. 4. 7-12: 576¹
 > > IV. 8 § 23: 573¹
 > > V. 12 § 8: 548¹⁰

- Ulp. VI. 6: 609⁹
 > XII. 19: 576⁷
 > XVI. 1: 530²
 > XVII. 1: 600⁸
 > XVII. 2: 604¹, 608⁹, 644⁵
 > XVIII. 604¹, 644⁵
 > XIX. 13. 14: 601⁴
 > XX. 3-6: 542¹⁰
 > XX. 8: 542¹⁵
 < XX. 9: 533¹
 > XX. 13: 539⁵
 > XXI. 546⁷
 > XXII. 1: 530²
 > XXII. 3: 530²
 > XXII. 4: 547¹, 533¹⁷
 > XXII. 4-6: 542²
 > XXII. 5: 532¹⁵, 535^{10α, 12}
 > XXII. 6: 535¹⁸
 > XXII. 14. 22: 576^{**}
 > XXII. 14: 576¹
 > XXII. 15: 576¹⁻⁵
 > XXII. 19: 547²
 > XXII. 20. 21: 576⁸
 > XXII. 23: 577^{*}
 > XXII. 24: 596⁹
 > XXII. 25: 598⁷

- Ulp. XXII. 27: 562⁴, 596⁶
 > XXII. 28: 596⁶
 > XXII. 30: 562⁴
 > XXII. 34: 562⁵, 598⁹
 > XXIII. 3: 576⁴
 > XXIII. 3: 633⁸
 > XXIV. 2-14: 623¹⁰
 > XXIV. 11α: 647²
 > XXIV. 12: 644⁵
 > XXIV. 13: 625⁷, 644⁵⁻⁹
 > XXIV. 15: 638⁵
 > XXIV. 17: 648¹⁸
 > XXIV. 18: 633¹⁶
 > XXIV. 21: 626⁹
 > XXIV. 22: 627⁴
 > XXIV. 23: 638⁵
 > XXVI. 24: 633¹²
 > XXIV. 33: 661⁷
 > XXIV. 90: 626¹
 > XXV: 623⁹
 > XXV. 1: 629⁵
 > XXV. 8: 630⁴
 > XXV. 10: 626⁹
 > XXV. 14 ἐπ.: 662¹
 > XXV. 16: 664²
 > XXVI. 1: 537²

Ulp. XXVI. 2: 572 ⁴	Ulp. XXVIII. 11: 573 ¹
> XXVI. 5: 573 ¹ , 600 ²	> XXVIII. 12: 532 ^{1,2}
> XXVIII. 2γ4: 576 [*]	> XXVIII. 13: 532 ¹

Κωδ. Γρηγ. 2. 6 de inoff. 1. 1: 581 ⁴	Κωδ. Θεοδοσ. 4. 4 de test. 1. 7: 631 ¹³
> > 3. 4 de fam. erc. 1. 1: 553 ⁸	> > 4. 4 > 1.7§2: 628 ^{3,4,5}
> Θεοδοσ. 2. 19 de inoff. 1. 1: 579 ⁸	> > 4.21 Quor. bon. l. un.: 616 ⁶
> > > > > 1. 3: 579 ⁴	> > 5.1 de leg. her. l. 4: 610 ⁶
> > > > > 1. 4: 582 ⁶	> > > > > 1. 5: 610 ²⁰
> > 2. 24 fam. erc. 1. 1: 631 ¹⁷	> > > > > 1. 9: 570 ⁸
> > 4. 4 pe test. 1. 5: 564 ⁷	> > 8.18 de mat. bon. l. 8: 596 ⁶

3. ΜΕΤΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΕΙΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Βασιλ. (11. 2) ιζ': 650 ¹	Βασιλ. (42. 1) νδ': 614 ¹⁶
> (35. 11) πα': 665 ¹²	> (42. 2) γ': 614 ⁹
> (35. 14) οε': 597 ⁵	> (42. 3) λς': 608 ³²
> (35. 21) ιγ': 553 ¹⁴	> (44. 1) λγ': 627 ⁷
> (36. 1) θ': 630 ³	> (44. 3) βο': 547 ⁸
> (39. 1) νβ': 579 ³	> (44. 3) ζη': 559 ²⁹
> (41. 1) α': 650 ¹	> (44. 7): 640 ¹⁰
> (41. 1) π': 631 ⁹	> (60. 42) ιβ': 673 ¹
> (41. 7) λβ': 610 ²⁰	

Νεαρ. Δέοντος	19 (Coll. II. XIX)	: 529 ²
> >	27 (> > XXVII)	: 571 ⁸
> >	39 (> > XXXIX)	: 539 ⁵
> >	68 (> > LXVIII)	: 567 ^{6,7}
> >	106 (> > CVI)	: 574 ^{9,12}
> Κωνστ. Πορφυρογ.	(> III. XII)	: 572 ¹⁰
> Ἰωάν. Κομνηνοῦ	(> IV. L)	: 572 ³
> Ἀνδρον. Παλαιολ.	(> V. XXVI)	: 570 ⁴ , 572 ¹⁹

*Αομ. (1. 18) 22: 572 ¹⁰	*Αομ. (5. 8) 81: 574 ^{3,7}
> (5. 1) 30: 563 ¹⁰	> (5. 8) 82: 574 ⁹
> (5. 4) 3: 570 ⁶	> (5. 9) 3: 650 ¹
> (5. 8) 2: 650 ¹	> (5. 10) 1B: 590 ²
> (5. 8) 9: 572 ¹⁰	> (5. 13) : 606 ⁷
> (5. 8) 15: 572 ¹⁵	> (6. 8) 75: 572 ¹⁰
(5. 8) 77: 572 ²	

4. ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ.

Νόμ. ΧΠΘ' 17 Αὐγούστου	1861: 539 ³⁻⁵⁻⁸ , 572 ⁷ , 574 ¹¹ , 595 ⁹⁻¹⁶⁻¹⁷ , 596 ³⁻⁴⁻⁷⁻¹⁹ , 599 ⁵ , 618 ¹ , 630 ⁴ , 640 [*]
> ΓΥΙΑ' 16 Φεβρουαρίου	1909: 535 ² , 570 ⁶ , 596 ⁵
> ΓΦΨΓ' 6 Μαρτίου	1910: 570 ⁹
> ΓΨΠ' 16 Μαΐου	1911: 535 ²⁻⁹ , 539 ¹⁻³⁻⁴⁻⁵⁻⁷⁻⁸ , 540 ⁴ , 541 ⁸⁻⁷ , 542 ⁸⁻¹⁵⁻¹⁶ , 543 ⁴ , 544 ^{8α-7-8-17} , 546 ¹⁻¹⁰ , 553 ¹ , 564 ^{*-7-8} , 565 ⁸ , 567 ² , 572 ⁸ , 615 ¹¹ , 628 [*] , 630 ⁴ , 640 [*]
> 281 21 Ἰουνίου	1914: 535 ¹⁵
> 292 27 Σεπτεμβρίου	1914: 535 ²
> 1837 18 Ἀπριλίου	1918: 531 ¹⁴ , 596 [*] , 570 ⁵ , 571 ³ , 599 ³ , 606 ^{*-7} , 614 ¹⁵ , 616 ⁴ , 622 ^{*-1-3-6} , 650 [*]
> 1340 18 Ἀπριλίου	1918: 531 ¹⁴ , 596 ^{5-5α} , 599 ⁷ , 601 ¹
> 1643 3 Ἰανουαρίου	1919: 531 ¹⁴ , 567 ⁶ , 596 ¹³ , 599 ⁹ , 606 ³⁻⁷ , 622 ³ , 636 ⁵ , 643 ³ , 650 [*]
> 2230 29 Ἰουνίου	1920: 563 ⁸ , 574 ⁷⁻⁹ , 650 [*]
> 2310 25 Ἰουνίου	1920: 569 [*] , 570 ¹⁻²⁻³⁻⁴⁻⁵ , 571 ^{3-10-18α} , 572 ^{*-8} , 574 ^{10-14α} , 575 ^{3α} , 570 ^{9α} , 622 [*]

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΠΕΜΠΤῷ ΤΟΜῶ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α.

***Ἄγγελος** ἐπὶ προφορικῆς καταπιστεύσεως 629³.

Acceptatio 637⁹.

Accusatio inofficiosi testamenti 584⁸.

Actio Calvisiana 593⁷, **communi dividundo** 608¹⁹⁻²⁸, **doli** 548⁹, 630¹⁰, **Faviana** 593⁷, **familiae erciscundae** 608⁹ ἐπ., **fictitia** 532², **in factum** (πρὸς ἐνάσχησιν τοῦ φαλκιδίου τετάρτου) 630¹⁰, **inofficiosi** 584⁸, **in personam—in rem** ἐκ τῆς κληροδοσίας 647, **legati** 647, **mandata** 637⁸, **negotiorum gestorum** 608²⁸, **quod metus causa** 542².

Ἀδελφοὶ-ἀδελφάπαιδες 572.

Ademptio legati 640.

***Ἄδηνον** πρόσωπον 547²⁻³.

Aditio hereditatis 596^{1a-7-11}, 597².

Adnotare 541⁴.

Adscribere 541⁴.

***Ἀδυναμία** ἐκτελέσεως κληροδοσίας 634 **κειμ. σημ.** 4° 639 **κειμ. σημ.** 5° 647 **κειμ. σημ.** 6° ἐπ.

Αἰμομικτικὴ ἔνωσις 535⁹, 539 **κειμ. σημ.** 11-12.

Αἰμομιξία 535⁹, 539 **κειμ. σημ.** 11-12, 571 **κειμ. σημ.** 3°.

Ἄϊρες ὡς μέσον παροχῆς αἰτία θανάτου 677, εἰς νόμιμον μοῖραν 582, εἰς ὑπειέλευσιν κληρονομίας 597⁴, ἐπὶ κληροδοσίας 635, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 554.

Αἰσχρὰ πρόσωπα 579 **κειμ. σημ.** 4° 583³.

Ambulatoria est voluntas defuncti e. t. c. 564¹.

***Ἀναγκαῖος** κληρονόμος 529.

***Ἀναγνώρισις** διαθήκης 566, τοῦ κύρους ἢ τῆς ἀκυσότητος τῆς διαθήκης 566, 585⁸.

***Ἀνάκλησις** διαθήκης 564, 565, κληροδοσίας 640.

***Ἀνάμιξις** εἰς τὴν κληρονομίαν 595¹⁶.

***Ἀναξίστης** περὶ τὸ κληρονομεῖν 669.

***Ἀναξίτητος** περιπτώσεις: ἔξασθένησις τῆς πρὸς ἀπονομὴν βουλῆσεως 673, παράπτωμα κατὰ τῆς τελευταίας βουλῆσεως 671 παράπτωμα κατὰ τοῦ νόμου 672, παράπτωμα κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ κληρονομουμένου 670.

***Ἀνεύρηγτον** διαθήκης 563.

***Ἀνικανότης** εἰς τὸ διατιθέναι ἀλλῶν 539⁷.

***Ἀνιόντες** 572, 579, 587.

***Ἀνίσχυρον** διαθήκης 563, κληροδοσίας (ἀρχικόν), 638 (ἐπιγινόμενον) 639, κληροδοσίας λόγῳ ἀνίσχυρου τῆς διαθήκης 641.

Appium legatum 660.

***Ἄνοιξις** διαθήκης 567.

***Ἀντικείμενον** τῆς κτήσεως κληρονομίας 602.

***Ἀξιώσις** περὶ κλήρου: ἀντικείμενον 612, ἀνταξιώσεις 613, ἀπόδειξις 615, προϋποθέσεις 614.

***Ἀπαγόρευσις** τῆς ἐκποιήσεως τοῦ διὰ τελευταίας διατάξεως καταλειφθέντος 678³, τῆς ἐκποιήσεως κληροδοτήματος 648 ὑπὸ στ. 4.

***Ἀπάτη** ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς, ἐγκαταστάσεως 548 **κειμ. σημ.** 17, πρὸς ὑπειέλευσιν εἰς τὴν κληρονομίαν 596 **κειμ. σημ.** 21.

***Ἀπηγορευμένος** 539⁹, ἄσωτος 539⁵.

***Ἀπογραφή** τῆς κληρονομίας 603, 634 **κειμ. σημ.** 10° 651 **κειμ. σημ.** 3° 665 **κειμ. σημ.** 14.

***Ἀπόδειξις** ἐπὶ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας 583 **κειμ. σημ.** 5°, ἐπὶ τῆς περὶ κλήρου ἀγωγῆς 615⁷.

***Ἀποδοχὴ** κληρονομίας 596, κληροδοτήματος 643.

***Ἀποκατάστασις** εἰς ἀκέραιον 600 **κειμ. σημ.** 11, τῆς κληρονομίας 666.

***Ἀποκλεισμός** ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας 583.

***Ἀποκλήρωσις** 562, 583, 584, 589, 590, 592⁹, λόγοι 590.

***Ἀπόκτησις** κληροδοσίας 642, κληρο-

- νομίας 594 κληρονομικῆς κληροδοσίας 664, προσωρινῆς νομῆς τῆς κληρονομίας 617.
Ἀποποίησης τῆς κληρονομίας 566⁶. 599, κληροδοτήματος 643.
Ἀπορος γῆρα 374.
Ἀποστάται αἰρετικοὶ 535⁸. 539¹³.
Ἀπουσία δι' ὑποθέσεις τοῦ Κράτους 600 κειμ. σημ. 15.
Ἀποχῆς δικαίωμ 595.
Ἀστικά τιμητικά δικαίωματα 542 κειμ. σημ. 12.
Ἀσφάλεια ἀπαιτήσεως τοῦ κληροδοτήματος 648.
Ἀφάνεια 535³. 615¹.

B.

- Βεβαίωσις** κληρονομικοῦ δικαίωματος 617.
Βεβαρημένος διὰ κληροδοσίας 626.
Beneficium abstinendi 593⁴. inventarii 606. 610²⁰, separationis 607.
Βία ἐπὶ κληροδοσίας 633, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 548.
Bona vacantia 622.
Bonorum possessio 532, contra tabulas 577. 538⁵⁻⁸. 539⁶. 592⁴. 609⁴. 619¹, cum re 532², decretalis 532¹¹, 554³, edictalis 532¹¹. 554³, ex Carboniano edicto 619, furiosus nomine 620 ὑπὸ στ. 1, ordinaria 619⁶, secundum tabulas 554³. 563³⁻⁵⁻⁹, sine re 532², 563⁷, unde vir et uxor 570³, ventris nomine 618.
Βούλησις ὀρισμένη 547¹. 633 ὑπὸ στ. 6.

Γ.

- Γονεῖς** 547¹⁴ α σελ. 206.

C.

- Caduci vindicatio* 604¹. 612⁶.
Calumniator 590³.
Capacitas 550.
Capio mortis causa 677¹¹.
Causa falsa 548¹⁰ ἔπ. 633²².
Causae cognitio 619⁵⁻⁷, probatio 576⁴⁻⁵, 577².
Cautela Socini 582⁴.
Cautio legatorum servarum causa 648. 649²—Muciana 554⁷. 676⁹.
Certum consilium 547. 597 ὑπὸ στ. 2. 599¹²⁻¹³. 633 ὑπὸ στ. 6. 643⁵.
Clausula derogatoria ἐπὶ διαθήκης 564².

- Coelibes* 550⁶.
Cognatio 571.
Collatio 609 ἔπ.
Collegium naviculariorum kai fabricensium 570⁷.
Collor insaniae 578². 631⁹.
Commercium 531¹¹. 542⁹⁻¹⁵. 563⁴.
Communio συγκληρονομόν 608¹.
Conditio juris jurandi 675⁹.
Conditio implendae gratia datum 581⁷. 677.
Couunctio 644¹³⁻¹⁴, ἐπὶ κληροδοσιῶν 644⁹, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 604²⁻³.
Consauguiinei 579².
Constitutio de inertis personis 535¹⁵. 547².
Cretio 562⁴. 596⁷. 598³.
Crimen repetundarum 542¹⁵.
Curator ventris (nomine) 618⁸.
Curia 570⁷.

Δ.

- Δανεισται** τῆς κληρονομίας 606. 607.
Δαπάναι ἐπὶ τῆς κληρονομίας 610 κειμ. σημ. 23. 613 ὑπὸ στ. 1, ἐπὶ τοῦ κληροδοτηθέντος 641 κειμ. σημ. 1.
Debitum legati 623². 658¹.
Defertur hereditas 530¹.
Delator 530³.
Demonstratio falsa 548¹⁴. 633¹³⁻²².
ἐηλώσεις γινόμεναι ὑπὸ τοῦ κληρονομούμενου 605 κειμ. σημ. 3.
Δημοσίευσις διαθηκῶν 567² σελ. 153, 600¹⁴. 605 κειμ. σημ. 15.
Δημόσιον 570⁵. 622.
διαδοχή ἐξ ἀδιαθέτου 529 569.
Διαδοχικῆ κλησίς 573.
Διαξεντικῆ κληροδοσία 625 κειμ. σημ. 10-11. 661.
Διαθήκη (ἐννοία) 538, (τύπος) 540—ἀμειβία 568—δημοσία 540⁴ σελ. 51.—Δημοσία κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον 543—ιδιόγραφος 540⁴ σελ. 48—ιδιωτικῆ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον 541—κατὰ τὴν διάρκειαν θαλασσοῦ ταξειδίου 540⁴ σελ. 54—κοινῆ 568—καφαλάου 539⁷—μυστικῆ 540⁴ σελ. 52—μυστικῆ κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον 546¹⁰—προφορικῆ 541³—στρατιωτικῶν 540¹ σελ. 55—τοῦ μὴ δυναμένου γράφειν 543 ὑπὸ στ. 2—τυφλοῦ 543 ὑπὸ στ. 1—τῶν διαμενοντῶν ἐν ἀποκεκλεισμένῳ τόμῳ 540⁴ σελ. 55.

- Διαθήκαι** ἔκτακτοι 540¹ σελ. 54 ἐπ., κοιναὶ 540¹ σελ. 48 ἐπ., σύγχρονοι 563^{8,9}.
- Διαθήκης** ἐξαιρετικαὶ διατάξεις· ἐπιβαρυντικαὶ 543, ἐλαφρυντικαὶ 544.
- Διανομή** τῆς κληρονομίας 608, κατὰ γραμμᾶς 572—κατὰ ῥίζας 572
- Διάρκεια** ζωῆς 632³⁴.
- Διατάξεις** περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς κτλ. 678².
- Διατροφή** (συνεισφορὰ) 610¹⁶—δαπάναι σπουδῆς (συνεισφορὰ) 610¹⁶—κληροδοτηθεῖσα, συμβιβασμὸς περὶ αὐτῆς 676¹⁰ 677¹⁰.
- Διαχειρίσεις** σχολαστικῆς κληρονομίας 531¹⁴, τοῦ διὰ τελευταίας διατάξεως καταλειφθέντος 678 ὑπ. ἀρ. 3.
- Dies legati cedit* 642¹, venit 642⁴.
- Δίκαιον ἀναγκαίων κληρονομῶν.** Εἰσαγωγή 575, τυτικὸν 576, 577, νομίμου μοίρας πρὸ τῆς Ν. 115 578, πρόσωπα δικαιούμενα εἰς νόμιμον μοῖραν 579, μέγεθος νομίμου μοίρας 580, κατάληψις 581, 582, δεδικαιολογημένος ἀποκλεισμός ἀπὸ τῆς νομίμου μοίρας 583, ἐπακόλουθα τοῦ ἀδικαιολογήτου πλουτισμοῦ querela inofficiosi testamenti 584 585, προσβολὴ τῆς νομίμου μοίρας διὰ διατάξεων ἐν ζωῇ [δοσεῖς, προικὸς κτλ.] 586, Νεαρὰ 115 587 ἐπ., λόγοι ἀποκληρώσεως κατὰ τὴν Νεαρὰν 115 590, Παραβίασις τῆς Νεαρᾶς 115 591, σχέσις τῆς Νεαρᾶς 115 πρὸς τὸ ἀρχαιότερον Δίκαιον 592, Δίκαιον τῆς ἀπόρου χήρας καὶ τοῦ εἰσποιηθέντος ἀνήβου 593.
- Δικαίωμα** προσουξήσεως 603, τοῦ κληροδόχου ἐνοχικὸν 647, πραγματικὸν 646.
- Δικαιώματα** τοῦ βεβαρημένου διὰ κληροδοσίας 649.
- Diligentia quam suis* 610²⁴
- Διοίκησις** κληρονομῶν κτλ., περιεχομένων εἰς τὸ Κράτος 567⁶ σελ. 158.
- Divisio in lineas*—in stirpes 572, partem inter liberos 628 κειμ. σημ. 18, 631 ἐν τέλει.
- Δόγμα** (δρ. senatus consultum). *Dominium hereditatis* 595¹².
- Donatio a defuncto relicta* 633⁵, testamento relicta 623⁵.
- Δωρεὰ** αἰτιᾶ θανάτου 675, ἄστοργος 586.

Ε

- Ἐγκατάστασις** ἀπὸ δήλου πράγματος 553, εἰς ἐλασσον ἢ πλεον τοῦ ὅλου 532, κληρονομικὴ 546, 547, νομικῶν προσώπων ἰδρυομένων διὰ διατάξεως τελευταίας βουλῆσεως 535, 549 ὑπ' ἀρ. 2, πλειόνων 551.
- Εἰσποιηθέντος** ἀνήβου κλπ. δικαίωμα 574, 593.
- Εἰσποίησις** τοῦ κληρονομουμένου 573¹⁰.
- Edictum Carbonianum* 619.
- Ἐκατοντάνδριον** δικαστήριον 578
- Ἐκποίησης** τῆς κληρονομίας 621.
- Ἐκτακτος** κληρονομικὴ διαδογὴ 574.
- Ἐκτέλεσις** διαθήκης 567.
- Ἐκτελεσταὶ** διαθήκης 567 σελ. 156 ἐπ.
- Ἐνιαύσιον** ληγᾶτον 660.
- Ἐνοχικὸν** ἐκ τῆς κληροδοσίας δικαίωμα τοῦ κληροδόχου 647.
- Ἐννομος** σχέσις κατακρατουμένης τῆς κληρονομίας 611.
- Ἐνοστασις** ἐκ τοῦ Φαλακιδίου νόμου 650⁹.
- Ἐξάιρετον** ἐπιζώντος συζύγου 574^{14a} σελ. 211.
- Ἐξοδα** ταφῆς 581 κειμ. εἰς σημ. 12, 606 κειμ. εἰς σημ. 15, 621¹¹ 652 κειμ. εἰς σημ. 3.
- Ἐξώγαμα** τέκνα 550⁹ 571 ἐν τέλει, 571^{10a} 574 ὑπ' ἀρ. 3, 610².
- Ἐπαγωγή** κληροδοτήματος 642, κληρονομίας 530, κληρονομικῆς κληροδοσίας 664.
- Ἐπακόλουθα** ἀδικαιολογήτου ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς νομίμου μοίρας 584.
- Ἐπιλογῆς** δικαίωμα ἐπὶ κληροδοτημάτων 655^{3,4}
- Ἐρμηνεῖα** διαθηκῶν 546¹.
- Ἐυεργέτημα** ἀπογραφῆς 603, τοῦ χωρισμοῦ τῶν περιουσιῶν 607.
- Exhereditatio* 562¹, bona mente facta 582⁶.
- Elhereditatio*—es nos esse adiuvandas 539, 592¹.

Η.

- Hereditas** (σημασία τῆς λέξεως) 528⁴ 605¹⁰, honorum possessio 532, defertur 530¹, honoraria 532³, intestati 529⁵, jacens 531, legitima 529⁵.
- Hereditatis petitio** 611, fideicommissaria 614¹⁴.

Heres 528⁴· 546⁸· 553³, ex re Certa 553, fiduciarius 663². legitimus 529⁵, necessarius 530³· 575¹· 594¹⁻²⁻³⁻⁴, suus 529⁶· 695¹ voluntarius 595².

Θ.

Θετὰ τέκνα 571.

Θρησκευτικὴ ἐγκατάστασις 548¹⁸.

Ι.

Ἰδιόγραφος διαθήκη 540 σελ. 48.

Ἰόρτυμα 535 κειμ. σημ. ¹⁴. δι' ἀγαθοεργούς σκοποῦς 544 ἐν τέλει, συνιστάμενον διὰ τελευταίας διατάξεως 549 ἀρ. 2.

Ἰκανότης εἰς τὸ διατιθέσθαι ἀγνοοῦντος ἑλληνικὴν 540 σελ. 52, κωφοῦ 540 σελ. 52, πρὸς σύνταξιν διαθήκης 539, τοῦ ἐγκαταστάτου 549.

Incapacitas 550.

Interdictum quod legatorum 649· 676²², quorum bonorum 617· 532².

Ius abstinendi 595, accrescendi 603¹, deliperandi 598, hereditarium 535⁶· 605⁹, successionis 605¹⁰.

Κ.

Καρβόνειον παράγγελμα 619.

Καρτοὶ τῆς κληρονομίας 610 κειμ. σημ. ²²· 612 ὑπ' ἀρ. 3. 647 κειμ. σημ. ¹⁸· 652 κειμ. σημ. ²⁰· 665 κειμ. σημ. ⁹· 666⁸· 668 κειμ. σημ. ⁹. 674 κειμ. σημ. ⁴.

Κατάλειψις νομίμου μοίρας 571.

Κατιόντες 572.

Κατιόντων κληρονομικὸν δικαίωμα 572, νόμιμος μοῖρα 579· 587, ὑποχρέωσις εἰς συνεισφορὰν 609, 610.

Κατώνειος κανὼν 638

Κληροδοσία 623, ἔννοια 533, ἀτομικῶς ὠρισμένων πραγμάτων 654, διατροφῆς 652²³⁻²⁴· 650⁵· 660, ἐνοχῶν 657, ἐπιχαρπίας 645, θρησκευτικὴ 633 ὑπὸ στ. 8, κληρονομικὴ 662, [ἐπαγωγή καὶ κτήσεις αὐτῆς 664, σύστασις 663, ἀποκατάστασις 666, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν 667, πρὸ τῆς ἀποκατάστασεως 665], νόμιμος 574¹⁰⁻¹¹⁻¹², νομικῆς ὁμάδος 659, ὀφειλῆς 658, κατ' ἐπιλογὴν 661, πραγματικῶν δι-

καιωμάτων περιοριστικῶν τῆς κυριότητος 656, πραγμάτων κατὰ γένος ὠρισμένων 655, προικὸς 653 κειμ. σημ. ¹, προσόδου 656⁴· 660, πρὸς ὕβριν 633 ὑπὸ στ. 8, προσωπικῆς δουλείας 656, σωπηρῶς συσταθεῖσα 633 κειμ. σημ. ¹⁶· 663¹, συμβατικὴ 632, ὑπὲρ εὐσεβῶν σκοπῶν 647 κειμ. σημ. ¹⁶. 651 κειμ. σημ. ⁷, ὑφισταμένου ἐπὶ ἀλλοτρίου πράγματος δικαίωματος 656, χρηματίου 659¹.

Κληροδοσία βεβαρημένος 626.

Κληροδοσίας ἱστορικὴ ἀνάπτυξις (*legatum-fideicommissum*) 623 κειμ. σημ. ⁶, παρεπόμενοι ὄρισμοὶ 635, περιεχόμενον 634, προαιπιτούμενα 633.

Κληροδότης 624.

Κληροδόχος 625.

Κληρονομία 528, σχολάζουσα 531.

Κληρονομικὴ διαδοχὴ ἑκτακτος 574, διαδοχὴ συζύγων 570, ἐγκατάστασις 546, σύμβασις 529 κειμ. σημ. ³⁻⁴· 533²· 539¹· 540⁴· 544³· 554¹⁷· 564 κειμ. σημ. ⁵· 568 κειμ. σημ. ³· 587²· 594²· 604⁸· 626³.

Κληρονομικὸν δίκαιον 529 ἐν τελ.

Κληρονομικὸν δικαίωμα θετῶν τέκνων 571¹ ἔπ., εἰσποιηθέντος ἀνήβου 574· 593, τοῦ Δημοσίου 622.

Κληρονόμος 528.

Κλήσις εἰς τὴν κληρονομίαν 529¹· 535 (προϋποθέσεις 535), ἐκ τοῦ νόμου 569, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ κληρονομούμενου 575, συγγενῶν 571.

Κλήσεως εἰς τὴν κληρονομίαν ἀποτελέσει 536, λόγοι 537.

Κτήσις τῆς κληρονομίας 530¹· 594, δηλώσει τῆς βουλήσεως 596, δι' αὐτῆς τῆς κλήσεως 584, τῆς κληρονομίας ὑπ' ἄλλου ἢ τοῦ καλουμένου 600, τοῦ κληροδοτήματος 642.

Κοινοπραξία τῶν συγκληρονόμων 608¹.

Κοινωνοὶ βασιλικῆς ἐλευθεριότητος 570⁸.

Κυοφοροῦμενον κληρονόμου παραπομπὴ εἰς τὴν νομίην 618.

Κωδικελλικὴ ῥήτρα 631.

Κωδικελλοὶ βεβαιωθέντες—μὴ βεβαιωθέντες 630⁹.

Κωδικελλος 623· 538 κειμ. σημ. ⁶, ἐκ διαθήκης 630, ἐξ ἀδιαθέτου 630.

Α

Legatum 533². ad pias causas 647¹⁶⁻¹⁷. 651¹, alternativum 625 κειμ. σημ. 10, annuum 660 ὑπ' ἀρ. 1, debiti 658¹, dotis 658 ἐν τέλ., generis 655⁷, hereditatis 662¹. 666¹, liberationis 657⁸. 658³, nominis 657², per damnationem 625¹. 644⁹. 647². 655³. 657⁹. 661¹, per praecceptionem 627². 646¹. 647², per vindicationem 646¹. 647², poenae nomine relictum 658³, sinendi modo 625¹. 644⁹. 647², turpe 633²⁴.

Legitimi heredes 529⁵

Lex Cornelia de falsis 546¹, Falcidia 650 ἔπ., Furia 530², Iulia et Papia Poppaea 550⁶. 600⁸. 604¹. 644⁵⁻¹³, Junia Norbana 550⁶, Junia Vallea 576⁷, Voconia 550².

Liberi 572². 577 ὑπ' ἀρ. 1.

Διβόνηιον δόγμα 546¹.
Lucida intervalla 539³.

Μ

Μάμη 574^{14a} ἐν σελ. 208.

Μάρτυρες διαθήκης 542, διαθήκης κατὰ τὸν νόμον ΓΨΠ' 542¹⁵, κωδικέλλου 628.

Μέγεθος νομίμου μοίρας 580

Μέμψις ἀστόγῳ διαθήκης 534.

Μεταβιβάσεις 600.

Μεταβίβασις Θεοδοσίους 600⁷, Ἰουστινιάνειος 600⁸, λόγῳ νηπιότητος 601⁹, τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως 600¹¹, ὑπεξουσιότητος 600², τοῦ πρὸς κτήσιν ἐπαχθείσης κληρονομίας δικαιώματος διὰ συμβολαίου 610 ὑπ' ἀρ. 3.

Μεταφορὰ κληροδοτήματος 640 ἐν τέλει.

Μήτηρ δευτερογαμοῦσα 535³.

Missio Antoniniana 648¹⁵, ex Carboniano edicto 619, ex edicto D. Hadriani 617⁸, in possessionem furiosi nomine 620¹¹, legatorum servandorum causa 648 ὑπ' ἀρ. 2. 3, ventris nomine 520⁹. 618².

Modus ἐπὶ κληροδοτημάτων 636 κειμ. σημ. 28, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 556.

Μοιχεία 542 κειμ. σημ. 18. 571 κειμ. σημ. 14.

Μοναχοὶ 570⁶.

Mortis causa capio 677¹¹.

Μουκίσιος ἀσφάλεια 554⁷. 635³. 676⁹.
Mulier inops et indotata 574 ὑπ' ἀρ. 1, probosa 550⁷.

Μυστικὴ διαθήκη 540 εἰς σελ. 52 ἔπ.

Ν.

Nascituris 529 κειμ. σημ. 8, 608^{1a}.

Νεαρά Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου 572¹⁰. Ἰωάννου Κομνηνοῦ 572³, 115 Ἰουστινιανοῦ 586 ἔπ., Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου 572¹⁰, 91 Λέοντος 574¹², 106 Λέοντος 574⁹.

Νέμησις ἀνιόντων ὑπὲρ καπόντων 544 ὑπ' ἀρῶν. 4, 628 κειμ. σημ. 18, 631 ἐν τέλει.

Nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest 537². 529 κειμ. σημ. 2, 608^{1a}.

Νομεῖς πλασματικοὶ 614⁹⁻¹⁰.

Νομὴ 605, προσωρινῆ τῆς κληρονομίας 617.

Νομικὰ πρόσωπα Ἰδρυσις αὐτῶν διὰ τελευταίας διατάξεως 549 ὑπ' 2, ἱκανότης εἰς τὸ κληρονομεῖν 535 κειμ. σημ. 10, ἱκανότης ὅπως τιμηθῶσι διὰ κληροδοσίας 625 κειμ. σημ. 4.

Νομικὴ θέσις τοῦ Δημοσίου, εἰς ὃ περιέρχεται ἀκληρονόμητος κληρονομία 622, σχέσις τοῦ κληρονόμου 605, σχέσις μεταξὺ συγκληρονόμων 608.

Νόμιμος μοῖρα 578³, θετῶν τέκνων 579⁵ ἔπ.

Νόμος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου 572¹⁰, Φαλκιδίου 650.

Νόμος ΓΨΠ' <περὶ διαθηκῶν> 539³⁻⁴. 578. 540⁴ σελ. 48 ἔπ., ἀνάκλησις διαθηκῶν 564⁶⁻⁷, ἀνάκλησις ἰδιογράφου διαθήκης 564⁸ σελ. 144, ἀνάκλησις μυστικῆς διαθήκης 564⁶ σελ. 145, δημοσίευσις διαθήκης 567² σελ. 153, διαθηκῶν μάρτυρες 542¹⁵.

Νόμος ΓΥΙΑ' <περὶ Ἐκκλησιαστικοῦ ταμείου> 553² 570 σελ. 171 ἔπ.

Νόμος ΧΠΙΘ' ἀρθρ. 73 595².

Νόμος 1337 <περὶ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ Κράτους> 531¹⁴. 569³. 599³. 622². 622⁵.

Νόμος 1340 <ἐγκλίσεις προικῶν ἀνιόντων κλπ.> 596^{5a}. 601¹.

Νόμος 1643 <περὶ διοικήσεως κληρο-

- νομιῶν» 567 σελ. 158, 596^β. 599^β, 622^β.
- Νόμος** 2230 Κατάργησις Φαλκιδίου νόμος κλπ. 563^β ἐν τέλ., 574¹⁰ ἐν τέλ., 650^β.
- Νόμος** 2310 «ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆ» 576^{1α} σελ. 203. ἀρθρ. 12 κληρονομικὸν δικαίωμα τοῦ Δημοσίου 622^β ἐν τέλ., κληρονομικὸν δικαίωμα ἐκ τῆς υἰοθεσίας 571¹⁰ σελ. 178, κληρονομικὸν δικαίωμα ἐξωγάμων τέκνων 571^{18α}, κληρονομικὸν δικαίωμα τῶν συζύγων 570 σελ. 170, περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κτλ. διαδοχῆς 569^β. 572^β. 622^β.

Ο.

- Οἰκοδομῆς** συστηματικὰ μέρη 634^β.
- Ὅμας** κληρονομικῆ 574^{14α} σελ. 204.
- Ὅρκος** βεβαιωτικὸς 605¹⁰. 608^β. 610¹⁰, συκοφαντίας 567 κειμ. σημ. ². 629 κειμ. σημ. ¹.
- Ὅψιγενεῖς** 529 κειμ. σημ. ⁸. 608^{1α}, 614.

Π.

- Παλλακεία** 521¹. 550^β. 574¹².
- Πανεπιστήμιον** 570¹.
- Πάππος** 574^{11α} σελ. 208. 210.
- Παραγραφὴ** διὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίωματος τοῦ Δημοσίου 622^β.
- Παράτησις** ἀνακλήσεως διαθήκης 568 κειμ. σημ. ^{8,4}, κληρονομικοῦ δικαίωματος 585¹, μέμφεως ἀστόργου διαθήκης 585 κειμ. σημ. ¹, Φαλκιδίου τετάρτου 561 κειμ. σημ. ¹⁰⁻¹¹.
- Παραπομπή** κατὰ τὸ Καρβόνειον δόγμα 619, τοῦ κνοφορουμένου κληρονόμου 618.
- Parentel** 674^{14α} σελ. 204.
- Partus ancillae** 612^β.
- Παροχή** αἰτίη θανάτου διὰ προσθήκης αἰρέσεως 577.
- Πένθυμος** ἐνιαυτὸς 535^β.
- Περιορισμὸς** ποσοστοῦ ἀπόρου χήρας 574⁴.
- Persona incerta** 547^{2,3}, turpris 579 κειμ. σημ. ⁴, 583 κειμ. σημ. ¹.
- Pignus praetorium** 643^β.
- Πλάνη** εἰς ὑπεισέλευσιν κληρονομίας 597 ὑπ' ἀρ. 2. 3, ἐπὶ ἀναγνωρίσεως διαθήκης 566 κειμ. σημ. ⁴,

- κληροδοτήματος 633 ὑπ' ἀρ. 7, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 546 ὑπ' ἀρ. 1, 548.
- Πληρεξούσιος** διὰ τὴν ὑπεισέλευσιν εἰς τὴν κληρονομίαν 596 ὑπὸ στ. 3, πρὸς ἀποποίησιν κληρονομίας 599 κειμ. σημ. ⁸.
- Portio legitima** 578^β.
- Positus in conditione non est positus in dispositione** 545¹.
- Possessio pro herede—pre possessore** 614⁴. 615¹⁴.
- Postumi loco** 576 κειμ. σημ. ⁴.
- Postumus** 576 κειμ. σημ. ^{4,5}. 588^β, 589^β, supus-alienus 547², 643¹⁵.
- Πραγματικὸν** δικαίωμα τοῦ κληροδόχου 646.
- Praelegatum** 627.
- Praetermittere hereditatem** 599¹.
- Προσάυσης** 603^β 604, ἐπὶ δωρεῆς αἰτίη θανάτου 676⁸, κληροδοσίας ἐπιχαρτίας 643, κληροδοσιῶν 627¹. 644.
- Προδοσία** 535^β.
- Προθεσμία** διασκέψεως 598. 605, εἰς ἐνάσκησιν δικαίωματος ἀποχῆς 595^β εἰς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν 535, εἰς νόμιμον μοῖραν 582, ἐννέα ἡμερῶν παροσχέτεια κληρονόμου 605¹, ἐπὶ κληροδοσίας 635, ἐπὶ κληροδοσίας κατ' ἐπιλογὴν 661 κειμ. σημ. ⁴, τῆς εἰς τὴν κληρονομίαν ὑπεισελεύσεως 598^β 600 κειμ. σημ. ⁶, τῆς πρὸς κτῆσιν κληρονομίας δηλώσεως 598, πρὸς συντάξιν ἀπογραφῆς 606.
- Προκισθεῖσαι** θυγατέρες 572^β.
- Προῖξ** ἀστοργος 586.
- Προκληροδοσία** 627^β 652 κειμ. σημ. ¹⁰. 666 κειμ. σημ. ⁵.
- Προπάππος**—προπάμμη 574^{14α} σελ. 210.
- Προσβολή** τῆς νομίμου μοῖρας διὰ πράξεων ἐν ζωῇ 586.
- Πρόσωπα** δικαιούμενα εἰς νόμιμον μοῖραν 579.
- Προσωρινή** νομὴ τῆς κληρονομίας 617.
- Προφορὴ ἢ καταπίστευσις** 629.
- Προϋπόθεσις** εἰς κληρονομικὴν ἐγκατάστασιν 586, ἐπὶ κληροδοσίας 636.
- Πτωχοκομείον** 570¹.

Q.

- Quarta divi Pii** 574¹¹. 581¹¹. 593^β. Falcidia 650 ἐπ., Trebellianica 366⁸.

Quarela inofficiosi donationis 586.
593⁸, dotis 588, testamenti 584
ἐπ., 591 κειμ. σημ. 4, 619², 631⁹.
Qui dolo desiit possidere 614⁹.
Que liti se optulit 614¹⁰.

Ρ.

Remedium ex l. ult. cod. edicto D. Hadriani tollendo 617⁶.
Ρήτρα καταλυτική 584², κωδικελλική 631, σωζίνειος 582⁴.

Σ.

Semel heres semper heres 554¹⁸.
Senatus Consultum Inventianum 612⁵
Libonianum 548², 633 κειμ. σημ. 1-2-8, Orfitianum 572², Pegasianum 553¹, 630², 662¹, 664², 667¹⁰, Silanianum 600¹⁴, Trebellianum 553¹, 662¹, 667¹, 676²¹.

Σιλλογράφοι 539⁹, 542 κειμ. σημ. 18.
Σοκίνειος ῥήτρα 582⁴.
Συγγένεια ἐξ αἵματος 571 κειμ. σημ. 1, πολλαπλή 574¹⁴α (σελ. 210), 572 κειμ. σημ. 6-19, 22.

Συγκληρονόμοι συνημμένοι 644.
Συγκληρονόμων σχέσις 608.
Successio graduum 578, ordinum 573.

Συζύγων κληρονομικόν ἐξ ἀδιαθέτου δικαίωμα 570², κατὰ τὸν νόμον 2310 570¹⁻¹⁴α σελ. 211.

Sui heredes 529⁹, 576 ἐπ., 595².
Συκοφάντης 590⁸.
Συμβιβασμός κληροδοτηθεῖσις διατροφῆς 676 κειμ. σημ. 10, 677 ἐν τέλ.

Συμβατική κληροδοσία 632.
Συνημμένοι κληρονόμοι 644.
Συνεισφορά 609, 610¹ δωρεάς 610¹⁶, προγὰμου δωρεάς 610¹⁴, τῆς προιχός 609 στ. 2, 610 κειμ. σημ. 13.
Σφράγισις διαθήκης 540⁴, σελ. 53, 54⁴.

Σχολάζουσα κληρονομία 531, διαχείρισις 531¹⁴.
Σωματείον 535¹⁵, 622⁸, 625 κειμ. σημ. 4.

Τ.

Τέκνα ἐξόγαμα 550⁹, 571, 574 ὑπ' ἀρ. 3, 610², θετά 671.
Testamentum mysticum 546¹⁰ σελ. 75.
Testes adhibiti, rogati 542¹.

Τίτλος ὑποθήκης ὑπὲρ τοῦ κληροδόχου 648¹.

Τοκογλύφοι 539¹².
Τόκοι 612⁵ κειμ. σημ. 25, 632²⁰ κειμ. σημ. 27, 647 κειμ. σημ. 18.

Translatio legati 640¹⁰.
Transmissio τῆς κληρονομίας 600, 601. ex capite infantiae 601⁸, ex capite in integrum restitutionis 600¹¹, ex capite suitatis 600², ex iure patrio 660¹⁻³, Iustiniana 600⁸, Theodossiana 600⁷.

Τρόπος (modus) ἐπὶ νομίμου μοίρας 582², ἐπὶ κληροδοτημάτων 635⁹, ἐπὶ κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως 556.

Τυπικόν δίκαιον ἀναγκαίων κληρονόμων 576.

Τύπος συστάσεως κληροδοσίας 628.
Τυρπὶς persona 579 κειμ. σημ. 4, 583¹.
Τυχηρά. εὐθύνη διὰ ταῦτα 612 κειμ. σημ. 10.

Υ.

Υἱοθεσία 571, πλήρης 571⁵.
Υπεξαιρέσις 603 κειμ. σημ. 10, 651 κειμ. σημ. 5, 671 ὑπ' ἀρ. 5.

Υπεισέλευσις εἰς τὴν κληρονομίαν 593, ἀνηλικίων 596 ὑπ' ἀρ. 1, ἀσάτων 596⁴, μοναχῶν 596⁵, ὑπεξουσίων 596⁵.

Υπογραφή ἐπὶ διαθήκης, κωδικέλλου 641 κειμ. σημ. 4, 628 κειμ. σημ. 8, 9, ἐπὶ ἰδιογράφου διαθήκης 540, σελ. 51.

Υποκατάστασις ἐπὶ κληροδοσιῶν 637, οἶονεὶ ὀρφανική 560, ὀρφανική 558, καταπιστευματική 561, κοινή 557, λόγῳ ποινῆς 561⁴.

Υποκληροδοσία 648¹⁰

Υπολογισμός τοῦ Φαλκιδίου τετάρτου 652, 663.

Υ.

Unitas actus ἐπὶ διαθήκης 541⁷, 545⁸, 568².

Universitas 528¹.

Uterini 579⁵.

Φ.

Φαλκίδειος νόμος 650.

Φωτεινά διαλείμματα 539⁹.

V.

Vacantia bona 622.*Verba imperativa* 546^r· 633^s.*Vindicatio caduci* 604^r· 612^s, hereditatis 611^s.

X.

Χειραφασία 574¹¹· 577²· 609 ὑπ' ἀρ.
1 610^{1·6·20·25}.*Χήρα ἄπορος* 570^s· 574 στ. 1. 593.*Χρόνος* ἐπαγωγῆς κληροδοτήματος 642
κλήσεως 642.*Χωρισμός* ἀπὸ τραπεζῆς καὶ κοίτης
570^r.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΦΕΞΗ

Ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δρος Ἰω. Ζερβού

ΑΙΣΧΥΛΟΣ		ΠΛΑΤΩΝ	
Εὐμενίδες. Μετ. Ἰω. Γρυπάρη	δρ. 12.—	Θεαίτητος. Μετ. Κ. Ζάμπα	δρ. 24.—
Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. >	> 12.—	Κρατύλος. >	> 20.—
Ἰκέτιδες. Μετάφρασις Μ. Αὐγέρη	> 12.—	Σοφιστής. >	> 20.—
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ		Πολιτικός. >	> 20.—
Ἠθικά Νικομάχεια Μετ. Κ. Ζάμπα	40.—	Χαρμίδης. >	Α. Καμπάνη > 6.40
Μικρὰ Φυσικά. Μετ. Π. Γρατσιάτου	24.—	Παρμενίδης. >	Π. Γρατσιάτου > 16.—
ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ		Εὐθύδημος. >	Α. Χαροκόπου > 20.—
Οἱ ὄρνιθες. Μετ. Δημητρακοπούλου	24.—	Μένων. >	Χ. Παπαντωνίου > 12.—
Εἰρήνη. >	Αὐγέρη 20.—	Φίληβος. >	Κ. Ζάμπα > 20.—
Ἄχαρνῆς. >	> 20.—	Θεάγης. >	Λυμπεροπούλου > 6.40
Ἰππῆς. >	> 20.—	Πρωταγόρας. >	Α. Χαροκόπου > 16.—
Πλουτος. >	> 20.—	Φαῖδρος. >	Κ. Γούναρη > 16.—
Θεσμοφοριάζουσαι. >	> 20.—	Ἴππίας. >	Κ. Ζάμπα > 20.—
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ		Ἄλκιβιάδης. >	Ν. Καζαντζάκη > 20.—
Ἵρεστίης. Μετ. Ι. Ζερβού	12.—	Ἰπαρχος-Ἀντρασταί. Ι. Ζερβού	> 6.40
Ρῆσσοι. >	Α. Καμπάνη 12.—	Ἐρῴδας-Ἀξίλοχος Γ. Μάνση	> 8.—
Ἀνδρομάχη. >	Γ. Τσοκοπούλου 12.—	Κριτίας. Μετ. Α. Χαροκόπου	> 8.—
Ἄλκηστις. >	Γ. Τσοκοπούλου 12.—	Λάχης. >	Α. Καμπάνη > 8.—
Βάκχαι. >	Κ. Βάρναλη 12.—	Λύσις. >	Α. Καμπάνη > 6.40
Ἡρακλεΐδα. >	Κ. Βάρναλη 12.—	Εὐθύφρων. >	Α. Μωραϊτίδου > 9.60
Ἐκάβη. >	Ν. Ποριώτη 12.—	Γοργίας. >	Α. Φίλαδελφῶς > 24.—
Ἑλένη. >	Α. Καμπάνη 12.—	Μενέξενος. >	Ι. Ζερβού > 8.—
Τρωάδες. >	Α. Καμπάνη 12.—	Τίμαιος. >	Π. Γρατσιάτου > 24.—
Φοίνισσαι. >	Ν. Ποριώτη 12.—	Ἴων Δημόδοκος. Μετ. Καζαντζάκη	16.—
Ἡρακλῆς. >	Κ. Βάρναλη 12.—	Νόμοι καὶ Ἐπινομίς. Μετ. Κ. Ζάμπα	64.—
Ἴων. >	Δημητρακοπούλου 12.—	Ἐπιστολαὶ καὶ ὄροι. >	> 16.—
Ἰκέτιδες. >	Ν. Ποριώτη 12.—	ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ	
Κύκλωψ. >	Γ. Τσοκοπούλου 12.—	Θησεύς, Ρωμύλος, Λυκοῦργος, Νουμάς	24.—
ΗΡΟΔΟΤΟΣ		Ἄλκιβιάδης, Κοριοιανός, Τιμολέων,	
Μοῦσαι. Μετ. Ι. Ζερβού Τόμοι 4 δρ.	96.—	Ἀιμίλιος, Παῦλος, Πελοπίδας.	24.—
ΞΕΝΟΦΩΝ		Λύσανδρος, Σύλλας, Κίμων, Λούκουλος	
Κόρου Ἀνάβασις. Μετ. Ἀναστασοπούλ.	40.—	Νικίας, Κράσσος.	24.—
ΣΟΦΟΚΛΗΣ		Σερτώριος, Εὐμένης, Ἀγησίλαος,	24.—
Τραχίνια. Μετ. Α. Καμπάνη	δρ. 12.—	Ἀλέξανδρος, Καίσαρ, Φωκίων, Κάτων	24.—
Φιλοκτήτης. Μετ. Α. Καμπάνη	> 12.—	Ἀρταξέρξης, Δημήτριος, Ἀντώνιος	24.—
		Δίων, Βρούτος, Ἄρατος, Γάβας	24.—

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ & ΥΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΣΤΩΣΙ 10 ΜΗΝΩΝ.—ΟΙΣΔΗΠΟΤΕ ΑΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΜΗΣ ΣΑΣ ΔΥΝΑΣΘΕ Ν' ΑΓΟΡΑΣΗΤΕ, ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΥΤΑ, ΕΙΣ ΔΕΚΑ ΙΣΑΣ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ.

Ἐπι γράμματα (μεθ' ἑνὸς τοις τετραγώνου, διαμένοντος ἐν Ἀθήναις) λήγοντα ἕνα κατὰ μῆνα. Πάντα τὰ ἀποστέλλόμενα βιβλία ἐπιβαρύνονται μὲ ἐξοδα (συσκευῆς, ταχυδρομικά, κτλ.) 10 ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸ Ἐσωτερικόν, καὶ 20 ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸ Ἐξωτερικόν.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ & ΥΙΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΙΣΤΩΣΙΣ 10 ΜΗΝΩΝ.—ΟΙΣΔΕΔΗΠΟΤΕ ΑΞΙΑΣ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΣΑΣ ΔΥΝΑΣΘΕ Ν' ΑΓΟΡΑΣΗΤΕ.
ΠΑΗΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΥΤΑ, ΕΙΣ ΔΕΚΑ ΙΣΑΣ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ.

Ἐὐ ἀγοραστὴς προκαταβάλλει τὴν πρώτην δόσιν, διὰ δὲ τὰς ὑπολοίπους ἐννέα δόσεις ὑπογράφει γραμμάτια (μεθ' ἑνὸς τριεγγητητοῦ, διαμένοντος ἐν Ἀθήναις) λήγοντα ἕνα κατὰ μῆνα. Πάντα τὰ ἀποστελλόμενα βιβλία ἐπιβαρύνονται μὲ ἔξοδα (συσκευῆς, ταχυδρομικὰ κτλ.) 10 ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸ Ἑσωτερικόν, καὶ 20 ἐπὶ τοῖς 100 διὰ τὸ Ἐξωτερικόν.

Διδασκαλία τοῦ δικαίου τῶν Πανδέκτων ὑπὸ Bernhard Windscheid καθ. ἐν τῷ Πανεπ. τῆς Λειψίας. Μετάφρασις μετὰ προσθηκῶν ὑπὸ Κων. Ἡ. Πολυγένοῦς, καθ. ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.		
Γενικαὶ ἀρχαὶ	δρχ.	400
Ἐμπράγματον δίκαιον	>	400
Ἐνοχικόν δίκαιον	Τόμοι 2	> 800
Οἰκογενειακόν δίκαιον	>	200
Κληρονομικόν δίκαιον	>	300
Πραγματεία περὶ Προϊκὸς ὑπὸ Κων. Ἡ. Πολυγένοῦς, καθ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπ. Βραβευθεῖσα κατὰ τὸν Γ' Σγούτειον διάγωνισμόν.		
	>	250
Περὶ τῆς ἀπαγορευόμενης τῶν δωρεῶν μεταξὺ συζύγων ὑπὸ Κων. Ἡ. Πολυγένοῦς καθ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ, . . .		
	>	75
Corpus Juris Civilis (Πανδέκται). Κατὰ μετάφρασιν Ἡλία Λιακοπούλου. Ἔκδοσις δευτέρα, ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου μεταφραστοῦ. Μετὰ εὐρετηρίου. Τόμοι 5		
	>	1000
Σύστημα Ρωμαϊκοῦ δικαίου καθά ἐν Ἑλλάδι πολιτεύεται πλήν τῶν Ἰονίων νήσων, ὑπὸ Παύλου Καλλιγᾶ.		
Γενικαὶ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου ἀρχαὶ	>	100
Περὶ κυριότητος	>	275
Δίκαιον τῶν Ἐνοχῶν	>	425
Οἰκογενειακόν δίκαιον	>	100
Κληρονομικόν δίκαιον	>	100
Ἐγχειρίδιον Ἀστικοῦ δικαίου ὑπὸ Ἀντ. Γ. Μομφερράτου, καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ,		
	>	
Γενικαὶ ἀρχαὶ	>	200
Οἰκογενειακόν δίκαιον	>	200
Ἐνοχικόν δίκαιον	Τόμοι 2	> 600

ΔΕΜΕΝΑ. Ἐκαστος τόμος ἐπιβαρύνεται μὲ δρ. 75 (δέρμα πανί) καὶ δρ. 50 (δλο πανί).